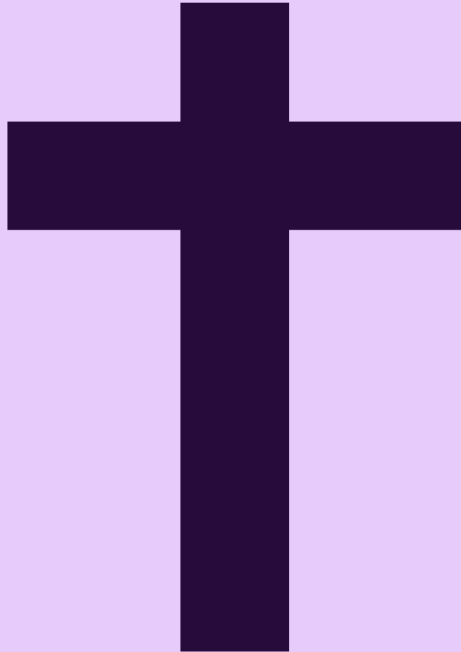

Alacatzala Mixtec
New Testament

Mixtec, Alacatzala: Alacatzala Mixtec New Testament
(New Testament+)

Alacatlalzala Mixtec New Testament

Mixtec, Alacatlalzala: Alacatlalzala Mixtec New Testament (New Testament+)

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Alacatlalzala

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
a74bf3f-bd55-5ab9-983e-8d19de48c198

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	59
SAN LUCAS	93
SAN JUAN	154
HECHOS	205
ROMANOS	274
1 CORINTIOS	306
2 CORINTIOS	335
GÁLATAS	353
EFESIOS	364
FILIPENSES	374
COLOSENSES	381
1 TESALONICENSES	388
2 TESALONICENSES	394
1 TIMOTEO	397
2 TIMOTEO	405
TITO	410
FILEMÓN	414
HEBREOS	416
SANTIAGO	436
1 PEDRO	443
2 PEDRO	451
1 JUAN	456
2 JUAN	464
3 JUAN	465
JUDAS	467
APOCALIPSIS	470

To'on ñava'a xa'a Jesucristo ña nītaa taMateo

*Ñayó'o ká'an xa'a naxii síkuá Jesu-
cristo*

(Lc. 3:23-38)

¹ Yó'o vaxi kivi naxii síkuá Jesu-
cristo; tayó'o kúu ra sa'ya ñani síkuá
tarey David, tayó'o kúu sa'ya ñani síkuá
taAbraham na xindoo xina'á.

² TaAbraham xikuu yivá taIsaac; taIsaac
xikuu yivá taJacob; taJacob xikuu yivá
taJudá xí'in inka ñani ra. ³ TaJudá
xikuu yivá taFares xí'in taZara, ta si'í
ovi tayó'o xinani ña Tamar. TaFares
xikuu yivá taEsrom; taEsrom xikuu
yivá taAram. ⁴ TaAram xikuu yivá
taAminadab; taAminadab xikuu yivá
taNaasón; taNaasón xikuu yivá taSalmón.

⁵ TaSalmón xikuu yivá taBooz, si'í taBooz
xinani ña Rahab. TaBooz xikuu yivá
taObed, si'í taObed xinani ña Rut. TaObed
xikuu yivá taIsaí. ⁶ TaIsaí xikuu yivá tarey
David ta tayó'o xa'nda chiño noo naIsrael,
ta tarey David xikuu yivá taSalomón. Ta
si'í taSalomón xikuu ña naki'in taDavid tá
nixi'i yii ña tanoo, ta xinani Urías.

⁷ TaSalomón xikuu yivá taRoboam;
taRoboam xikuu yivá taAbías; taAbías
xikuu yivá taAsa. ⁸ TaAsa xikuu yivá
taJosafat; taJosafat xikuu yivá taJoram;
taJoram xikuu yivá taUzías. ⁹ TaUzías
xikuu yivá taJotam; taJotam xikuu yivá
taAcáz; taAcáz xikuu yivá taEzequías.
¹⁰ TaEzequías xikuu yivá taManasés;
taManasés xikuu yivá taAmón; taAmón
xikuu yivá taJosías. ¹¹ TaJosías xikuu
yivá taJeconías xí'in inka ñani ra. Xindoo
nayó'o ñoo Israel ta kivi saá kixaá ñaño
Babilonia ta kixá'á na kani tá'an na
xí'in naIsrael, ta kündeé naBabilonia noo
nayó'o. Ta saá tiiin na naIsrael kuá'an na
xí'in na ñoo Babilonia.

¹² Ta saá taJeconías xikuu yivá
taSalatiel; taSalatiel xikuu yivá

taZorobabel. ¹³ TaZorobabel xikuu yivá
taAbiud; taAbiud xikuu yivá taEliaquim;
taEliaquim xikuu yivá taAzor. ¹⁴ TaAzor
xikuu yivá taSadoc; taSadoc xikuu yivá
taAquim; taAquim xikuu yivá taEliud.
¹⁵ TaEliud xikuu yivá taEleazar; taEleazar
xikuu yivá taMatán; taMatán xikuu yivá
taJacob. ¹⁶ TaJacob xikuu yivá taJosé, ta
taJosé xikuu yii ñaMaría, ta ñayó'o xikuu
si'í taJesús, ta kúu Cristo.*

¹⁷ Ta saá niya'a uxu komi nave'e ra,
na xikuu xii síkuá Jesucristo ña kixá'á
nda kuiya xitaku taAbraham tãda kuiya
xitaku taDavid. Ta tuku niya'a uxu komi
nave'e ra, ña kixá'á nda kuiya xitaku
taDavid tãda kuiya ñaño Babilonia tiiin
na naIsrael kuá'an na ñoo Babilonia. Ta
niya'a inka uxu komi nave'e ra, ña kixá'á
nda kuiya kee ñaño Israel nixa'an na
ño Babilonia tãda kuiya kaku Jesu-
cristo.

Ñayó'o ká'an xa'a ña kaku Jesucristo
(Lc. 2:1-7)

¹⁸ Kivi kaku Jesucristo si'a nixiyo.
ÑaMaría ña kuu si'í ra, nixiyo ini ña
tonda'a ña xí'in taJosé. Ta tayó'o, ta'an ka
tonda'a ra xí'in ña, ta kundaa ini ra ñó'o
sa'ya ña, ta on sivi sa'ya taJosé kía, chi
ña ñó'o kúu ña sa'ya Níma Ndios. ¹⁹ Ta
taJosé, ta kóni kuu yii ñaMaría, ñii ta
va'a ní ini kúu ra, ta ni-xiin ra ndato'on
ra xí'in nivi ña ñó'o sa'ya ñaMaría ta
sakuka'an ra noo ña. Ta saá chikaá ini
ra sandakoo se'é ra ña, ña on koni ndi'i
nivi ñayó'o. ²⁰ Tá xani sinj ra sandakoo
ra ña, ta ñoo nikisin taJosé ta nixani ra
ñii ñaángel kee noo Ndios kixi ña noo ra,
ta káchí ña saá xí'in ra:

—Tata José, sa'ya ñani síkuá tarey
David kúu ún, on kuyi'ví ini ún naki'in ún
ñaMaría koo ña xí'in ún, chi sa'ya ña ña
kaku, sa'ya Níma Ndios kúu ña. ²¹ Tá
kaku ta sa'ya ña, ta chinoo ún kivi ra
kunaní ra Jesús.† Saá kunaní ra, chi
ta sakaku nanivi xa'a kuachi na kuu ra
—káchí ñaángel xí'in taJosé.

²² Ta ndi'i ñayó'o nixiyo, chi saá
xini ñó'o kundivi ña nika'an Ndios xí'in

* **1:16** To'on "Cristo" kóni kachí ña: Taa ta ti'vi Ndios ña sakaku ra nivi. † **1:21** Kivi "Jesús" kóni kachí ña: Ndios sákaku ra nivi.

taprofeta‡ xina'á, chi taprofeta n̄itaa ra si'a:

²³ Ñaña'a lo'o, ñá yij ñá ta'an tondaa taa, ta kee sa'ya ñá, ta sakaku ñá ñii taa lo'o,

ta kunaní ra Emanuel, káchí to'on Ndios ña n̄itaa taprofeta xina'á. Ta kivi "Emanuel" kóni kachí ña saá: Ndios yóo ra xí'in yó.

²⁴ Ta saá nakáxín ini taJosé, ta ndakoo ra, ta kisa ndivi ra tá yóo ndi'i ña n̄ika'an ñaángel xí'in ra, ta naki'in va'a ra ñaMaría nduu ñá ñásí'í ra. ²⁵ Ta taJosé xí'in ñaMaría on vása ní-kisín xí'in tá'an na andá kivi kaku sa'ya ñá, ta saá taJosé chínóo ra kivi talo'o kaku yó'o kunaní ra Jesús.

2

Ñayó'o ká'an xaq'a nandichí na nákoní kímí kivi kixaa na xito na taJesús

¹ TaJesús kaku ra ñoo Belén ña ndá'vi ndaa estado Judea, ta taHerodes xikuu rey ñoo estado Judea. Ta saá kixaa nandichí na nákoní kímí ñoo Jerusalén; nayó'o kixi na chí noo vaxi kana ño'o. ² Ta saá kixá'á na ndáká to'on na ñañoo Jerusalén, káchí na si'a:

—¿Mikía kaku talo'o ta kuu rey noo ndó'ó najudío?* Chí noo vaxi kana ño'o xini ndi ñii kímí, ta saá kundaa ini ndi xa kaku ra, ta vitin vaxi ndi yó'o ña kasa to'ó ndi ra —káchí nandichí.

³ Kivi xini so'o tarey Herodes to'on ña n̄ika'an nandichí yó'o, ta n̄indi'i ní ini ra. Ta ñii ki'va saá n̄indi'i ini ñañoo Jerusalén. ⁴ Ta saá tarey Herodes kana ndi'i ra naná'no noo nasutu, ta kana ra ndi'i na sáná'a ndayí Ndios, ta kixaa ndi'i nayó'o noo ra. Ta n̄indaká to'on ra nayó'o, mikía kaku Cristo. ⁵ Ta nayó'o ndakuijn na, káchí na saá:

—Ñoo Belén ña ndá'vi ndaa estado Judea yó'o kaku ra, chí saá káchí to'on Ndios ña n̄itaa taprofeta xina'á, káchí ña saá:

⁶ Ñoo Belén, ña ndá'vi ndaa estado Judea,

‡ 1:22 Naprofeta kúu n̄ivi na ká'an ndoso to'on Ndios. Jacob xina'á.

kúu ña ñii ñoo ña ndáya'ví ní ka noo ndi'i ñoo;

chi ndá ñoo yó'o kixi ta kuiso chiño, ta kundaa ra ñañoo Israel, káchí to'on Ndios ña n̄itaa taprofeta —káchí na ndiso chiño noo ñañoo judío xí'in tarey Herodes.

⁷ Ta saá taHerodes kana se'é ra nandichí na nákoní kímí, ta nayó'o kixaa na noo ra, ta n̄indaká to'on ra na, ndá kivi kúu ña n̄itivi naye'e kímí xini na. Ta saá ndato'on na xí'in ra, ta kundaa ini ra. ⁸ Ta ti'ví ra na kuá'an na ñoo Belén, ta n̄ika'an ra si'a xí'in na:

—Kua'an ndó ñoo Belén, ta nandukú ndó míchí yóo talo'o. Tá xini ndó ra, ta saá ndikó tuku ndó yó'o ta ndato'on ndó xí'in i, ta saá yi'i ko'on i kasa to'ó i ra —káchí taHerodes xí'in na.

⁹ Ta kivi ndi'i xini so'o na ña n̄ika'an tarey, ta saá kee na kuá'an na. Ta kímí tí xini na, kuá'an si'na rí noo na, ta nixaa rí ta xikanóo rí noo kándú'u talo'o. ¹⁰ Tá xini na xikanóo tükímí yó'o, ta saá kusij ní ini na. ¹¹ Ta n̄iki'vi na ini ve'e, ta xini na talo'o xí'in si'í ra ñaMaría. Ta saá xikuxítí na noo talo'o, ta kisa to'ó na ra. Ta nakuiná na xaton válí na, ta saní'i na ra ñaoro, xí'in xuxa va'a ña yá'ví ní, xí'in nduta va'a tá támi xá'an naní rá mirra. ¹² Ta Ndios ti'ví ra xani noo nandichí yó'o, ta saá kundaa ini na ña on ndikó na ñoo noo yóo tarey Herodes. Ta saá ndikó na kuano'o na inká yichí, ta on vása ní-ndikó ka na yichí noo kixi na.

Ñayó'o ká'an xaq'a nave'e taJesús kivi kuá'an na ñoo Egipto

¹³ Tá kee nandichí na nákoní kímí kuano'o na, ta ñoo n̄ikisín taJosé ta n̄ixaní ra ñii ñaángel kee noo Ndios kixi ña noo ra, ta káchí ña saá xí'in ra:

—Ndakoo ún, ta naki'in ún tikuá'á lo'o xí'in si'í ra, ta kama kee ndó ko'on ndó andá ñoo Egipto, ta kán kundoo ndó andá kivi ka'an i xí'in ún, saá ndikó ndó. Chí tarey Herodes nandukú ra tikuá'á lo'o, chí kóni ra ka'ni ña'á ra —káchí ñaángel xí'in taJosé.

¹⁴ Ta xandikon ñoo saá taJosé xí'in ñaMaría ndakoo na, ta naki'in na tikuá'á

* 2:2 Najudío kúu nasá'ya ñani síkuá taIsrael ta xinaní

lo'o, ta kee na kuꝛ'aꝛ na aꝛda ñoo Egipto. ¹⁵ Ta ñoo yó'o ñixiyo na aꝛda kuꝛya ñixi'i tarey Herodes. Saá kundivi to'on Ndios ña ñitaa taprofeta xina'á, káchí ña saá: "Kanaꝛ sa'yaꝛ vaxi ra ña kee ra ñoo Egipto, ta no'o ra ñoo ra", káchí to'on Ndios.

Ñayó'o ká'an xa'a tarey Herodes kivi xa'nda chiño ra ka'ni na ndi'i naváli

¹⁶ Tá tarey Herodes kundaa ini ra nandichí na nákoní kímí sandá'ví na ra, ta ñisaa ní ra. Ta saá ñaká'án ra ña ndato'on na xí'in ra ama kaku talo'o. Ta saá xa'nda chiño ra ñoo natropa ña ka'ni ndi'i na nataa válí na ovi kuꝛya ta chí ñiño na ndóo ñoo Belén xí'in inka na ñoo yatin. Ta saá kuꝛ'a ní naváli ñixi'i, kisa natropa. ¹⁷ Ta saá kundivi ña ñitaa taprofeta Jeremías, kachí ra saá:

¹⁸ Xini so'o na xáku ní ña'a ñoo Ramá, ndeé ní xáku ñá, ta kúchuchú ní ini ñá; ñaRaquel kúu ñá, xáku ní ña xa'a sa'ya ñá, ta on vása xiin ñá kindoo ini ñá ña kuꝛ'a ní nataa válí ñixi'i, káchí to'on Ndios, ña ñitaa taJeremías xina'á.

¹⁹ Ta ñixi'i tarey Herodes, ta taJosé yóo ra ñoo Egipto, ta ñoo ñikisín ra ta ñixaní ra ñii ñaángel kee ñoo Ndios kixi ña ñoo ra, ta ndato'on ña xí'in ra:

²⁰ —Ndakoo ún, ta naki'in ún tikuá'á lo'o xí'in sí'í ra, ta no'o ndó ñoo Israel, chí xa ñixi'i na kóni ka'ni tikuá'á lo'o —káchí ñaángel xí'in ra, tixin xani kixi ñoo ra.

²¹ Ta saá ndakoo taJosé xí'in ñaMaría, ta ñaki'in na tikuá'á lo'o, ta kuano'o na ñoo Israel. ²² Ta kivi xini so'o taJosé to'on taArquelao sa'ya taHerodes kúu ta ñakuiso chiño ñoo estado Judea, ta ñiyí'ví ní ra ko'on ra ñoo yó'o. Ta tuku ñixaní ra ñii ñaángel ñika'an ña xí'in ra, ña on ko'on ka ra estado Judea, ta saá k'i'in ra kuꝛ'an ra inka yichí ña kuꝛ'an estado Galilea. ²³ Ta ñixaa ra estado yó'o, ta ñakani ini ra va'a ka ko'on ra koo ra ñoo Nazaret, ñii ñoo ndíkon ndaa estado Galilea. Ta saá kundivi to'on ñika'an naprofeta, kachí na saá xa'a ta ti'ví Ndios sakaku ra na ñoyívi: "Ñii taño Nazaret kuu ra", káchí to'on Ndios ña ñitaa na xina'á.

3

Ñayó'o ká'an xa'a taJuan, ta sákuchu ñivi

(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

¹ Ta saá ñiya'a kuꝛ'a ní kuꝛya, ta kixaa taJuan ta sákuchu ñivi, ñixaa ra ñoo yóo yuku yichí estado Judea. Ta ñixaa kuꝛ'a ní ñivi xini so'o na ña ñika'an ndoso ra xí'in na. ² To'on yó'o kúu ña ñika'an ra xí'in na:

—On vása ke'é ka ndó ña on vá'a, ta nandikó ini ndó xa'a ña on vá'a ke'é ndó, chí xa yóo yatin ní yichí ña xa'nda chiño Ndios kutaku yó —káchí taJuan xí'in na.

³ Xa'a taJuan yó'o ñitaa taprofeta Isaías xina'á, kachí ra saá:

Ta ñoo yóo yuku yichí ko'on ra ka'an ndoso ra, kachí ra saá:

"Ná koo ti'va ini ndó, saá chí yachí kixaa mii taKá'no ñoo yó;

kindaa ndó ña on vá'a sási ñoo ndó, ta saá va'a kuchiño naki'in ndó ra", kachí ta koo yuku yichí,

saá káchí to'on Ndios ña ñitaa taIsaías xina'á.

⁴ Tikoto taJuan kuva'a ña xí'in yisi tícanello, ta nó'ni ñii ñá'ño ñii kiti toko ra. Ta xixi ra tika ndiama xí'in ñoño tíyoko válí yóo yuku. ⁵ Ta ñivi naño Jerusalem, xí'in na ndóo ndi'i saá kuꝛ'a ka ñoo ña ndá'vi ndaa estado Judea, xí'in na ndóo yatin yu'u yuta Jordán vaxi na, ta kixaa na ña koni so'o na to'on ña ká'an ndoso taJuan. ⁶ Ta saá xini so'o na, ta kixá'á na ná'ma na xa'a kuachi na. Ta taJuan sakuchu ra nayó'o yuta Jordán.

⁷ Ta taJuan xini ra vaxi kuꝛ'a ní naná'no ñoo najudío, na kúu nafariseo xí'in nasa-duceo, chí kóni na kuchu na, kasa taJuan. Ta taJuan ñika'an ra to'on yó'o xí'in na:

—Ta ndó'ó, isa'ya koo xati kúu ndó! ¿Yu kúu na ñika'an xí'in ndó kuchu ndó, ta saá sakaku xí'in mii ndó ña on saxo'vi Ndios ndó'ó kivi ña vaxi? ⁸ Tá ndixa nandikó ini ndó ta kóni ndó ko'on ndó yichí Ndios, ta xini ñó'ó kasa ndivi ndó chiño ña va'a ndatán kóni Ndios. ⁹ Saá chí on vá'a kani sini ndó ndí xa'a ña kúu ndó sa'ya ñani síkuá taAbraham, Ndios sakaku ra ndó'ó. Ta ká'an xí'in ndó, Ndios kuchiño ra ndasa ra yuu yó'o ñivi

na kuu sa'ya ñani síkuá ta Abraham. ¹⁰ Ta ñivi na on vása kisa ndivi ña kóni Ndios, ndatán yoo yiton tón koon ku'i'i on vá'a nda'a, saá yoo na noo Ndios. Ta Ndios xa yoo ti'va ra xí'in yáchá sijn ña ka'nda ra ndi'i yiton tón on vása koon ku'i'i va'a nda'a, ta ka'nda ra nó, ta taan ra nó kooko nó noo xixi ño'o. ¹¹ Ta yi'i, sákuchui ndó'ó xí'in takuui, ña kundaa ini ñivi ña ndixa nandikó ini ndó. Ta ta ta vaxi satai kúu ta ndeé ka noo yi'i. Ta yi'i kúu ñii ta kisa chiño kuiti noo ra. Ta tayó'o sakuchu ra ndó'ó xí'in mji Níma Ndios, ña yoo ndatán yoo ño'o xixi. ¹² Xa yoo ti'va ra kasa nani ra xa'a kuachi ñivi, ta ke'é ra xí'in ñivi ndatán ké'é ñivi xí'in ndikin trigo ña xa'nda na ta saxixin na ña. Saá chi tayó'o nata'ví ra ñivi na va'a noo na on vá'a. Ta taxi va'a ra ñivi na va'a ña kundoo na ve'e ra, ta taan ra ñivi na on vá'a noo xixi ño'o, ta nda ñii kivi on nda'va ña —káchí taJuan xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJuan kivi sakuchu ra taJesús

(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³ Ta saá kee taJesús estado Galilea, ta kixaa ra noo yoo taJuan yu'u yuta Jordán, ta taJesús ndukú ra noo taJuan ña sakuchu ña'á ra. ¹⁴ Ta taJuan ni-xiin ra sakuchu ra taJesús, káchí ra saá xí'in ra:

—On vása xini ñó'ó sakuchui yó'ó. Yó'ó kúu ta xini ñó'ó sakuchu ún yi'i va —káchí taJuan xí'in taJesús.

¹⁵ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá:

—Va'a ka sakuchu ún yi'i vitin, saá chi xini ñó'ó kasa ndivi yó ndi'i ña xa'nda chiño Ndios —káchí taJesús.

Ta saá ninoo ini taJuan, ta sakuchu ra taJesús. ¹⁶ Tá ndi'i sakuchu ña'á ra, ta taJesús keta ra yu'u yuta. Ta nijona ñoyivi nino noo ra, ta xini ra vaxi noo Níma Ndios, ndatán vaxi noo ñii tísata, saá vaxi noo ña, ta xikanoo ña noo ñíndichi ra. ¹⁷ Ta ñivi na ndoo yu'u yuta xini so'o na to'on Ndios nika'an ra nda ñoyivi nino, káchí ra saá:

—Tayó'o kúu Sa'ya, ta kí'vi ní ini xini, ta kúsi ní ini xini ra —káchí Ndios xa'a taJesús.

4

*Ñayó'o ká'an xa'a taJesús
kivi ñanímā ndiva'a ká'no xito ndoso ña ra*

(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

¹ Ta saá Níma Ndios nika'an ña xí'in taJesús ko'on ra yuku yichí, chi ñanímā ndiva'a ká'no koto ndoso ña ra, chi kóni ña sandá'ví ña ra.

² Ta nda lo'o on vása ní-xixi taJesús, chi nijiyi so'on ra ovi siko ndivi xí'in ovi siko ñoó, ta saá xí'i ní ra soko. ³ Ta kixaa ñandiva'a ká'no noo taJesús ña koto ndoso ña ra, ta nika'an ña xí'in ra to'on yó'o, káchí ña saá:

—Tá ndixa Sa'ya Ndios kúu ún, ta va'a ka'nda chiño ún noo yuu ña ndoo yó'o ná nduu ña sija va'a —káchí ña xí'in ra.

⁴ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá xí'in ñanímā ndiva'a:

—To'on Ndios káchí ña saá: “On sivi nina ña xixi ñivi kúu ña xini ñó'ó ña kutaku na. Ta xini ñó'ó kandixa va'a na to'on Ndios, ta saá kutaku na”, káchí to'on Ndios —káchí taJesús xí'in ñanímā ndiva'a.

⁵ Ta saá ñanímā ndiva'a ká'no nika'an ña xí'in taJesús ko'on ra xí'in ña, ta nijaa na yita na sini torre ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, ⁶ ta nika'an ña xí'in ra, káchí ña saá:

—Tá ndixa Sa'ya Ndios kúu ún, ta sakana xí'in mji ún nda ninoo, chi saá káchí to'on Ndios:

Ndios ti'ví ra ángel ña chindee na yó'ó, ta kundaa va'a na yó'ó.

Ta naángel natiin na yó'ó kanoo ún noo nda'a na,

ko'oto nakava ún noo yuu, ta takué'e ún, káchí to'on Ndios —saá káchí ñandiva'a xí'in taJesús.

⁷ Ta ndakuijn taJesús:

—Saá tuku káchí to'on Ndios: “On vá'a koto ndoso yó Ndios” —káchí taJesús xí'in ñanímā ndiva'a.

⁸ Ta sondi'i ñandiva'a ká'no nika'an tuku ña xí'in taJesús ko'on ra xí'in ña, ta saá ndaa na ñii yuku síkón ní, ta ñandiva'a saná'a ña ra ndi'i ñoo ña yoo ñoyivi yó'o xí'in ndi'i ñakuiká ñoyivi. ⁹ Ta saá nika'an ñandiva'a xí'in ra, káchí ña:

—Tá kuxítí ún noq̄i ta kasa to'ó ún yí'i, ta saá taxi i ndayí nda'a ún kuu ún taká'no noq̄ ndi'i ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ñakuíká kómí ña —káchí ñandiva'a xí'in ra.

¹⁰ Ta ndakuijn taJesús, ñika'an ra xí'in ña:

—iKuta'a ún noq̄i, yó'ó, ñaním̄a ndiva'a ká'no Satanás!, chi káchí to'on Ndios saá: “Ndasá kuiti Ndios kasa to'ó yó, ta kasa ndivi yó xí'in ra, ta on kasa to'ó yó, ni on kasa ndivi yó xí'in inka na”, káchí to'on Ndios —saá ñika'an taJesús xí'in ñaním̄a ndiva'a.

¹¹ Ta saá ñandiva'a sandakoo ña ra, ta kee ña ku'a'an ña, ta saá kixaa naángel chindee na taJesús, taxi na ndi'i ña xini ñó'ó noq̄ ra.

*Ñayó'o ká'an xa'a taJesús
ña kixá'á ra kisa ndivi ra chiño Ndios
(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)*

¹² Kivi xini so'o taJesús xa'a ña chikaa na taJuan ini ve'e kaa, ta ndikó taJesús kuano'o ra estado Galilea. ¹³ Ta ñixaa ra ñoo Nazaret, ta kee tuku ra ku'a'an ra koo ra ñoo Capernaum, ña nákaa yatin yu'u m̄ini, noq̄ yóo yatin ñoo noq̄ ndóo sa'ya ñani síkuá taZabulón xí'in inka taNeftalí. ¹⁴ Ta saá kundivi ña ñika'an ta profeta Isaías kuiya xina'á, ta káchí ra saá:

¹⁵ Ñoo noq̄ ndóo sa'ya ñani síkuá taZabulón xí'in inka taNeftalí, nákaa ña yatin yu'u m̄ini, inka yu'u yuta Jordán.

Ta estado Galilea, ta kán ndóo sava ñivi na on vása kúu najudío, ni on vása ndik̄on na yichi najudío.

¹⁶ Ndatán ndóo na naa ní ini, án na naa ní noq̄, saá ndóo na, chi on vása táku na noq̄ Ndios.

Ta ñii kivi koni na ñii ño'o ká'no yé'e, ña ye'e ña noq̄ na t̄anda ním̄a na, chi Ndios taxi ra ña kundaa ini na ñava'a ña ná kundik̄on na yichi ra, ta on ndi'i xa'a na noq̄ ra, káchí to'on Ndios ña ñitaa taIsaias xina'á.

¹⁷ Ta saá kixá'á taJesús ká'an ndoso ra to'on Ndios xí'in ñivi, káchí ra saá:

—Ta vitin on vása ke'é ka ndó ña on vá'a, ta nandikó ini ndó, chi xa yóo yatin ní yichi ña xá'nda chiño Ndios kutaku yó —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi kana ra komi taa na táva tiaká, ña kundik̄on na sata ra

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

¹⁸ Tá ku'a'an taJesús yu'u m̄ini Galilea, ta xini ra ovi taa, ñii ra ñani Simón ta inka kivi ra kúu Pedro, ta inka taa ñani ra Andrés, ñani taSimón yó'o kúu ra. Ta ovi taa yó'o sákana na ñono ini takuii, chi na táva tiaká kúu na. ¹⁹ Ta ñika'an taJesús xí'in na:

—Na'a ndó kundik̄on ndó yí'i, ta saná'aj ndó'ó ndasaá nakaya ndó ñivi kundik̄on na yichi Ndios —káchí taJesús xí'in na.

²⁰ Ta xandik̄on sandakoo nataa yó'o ñono na, ta xikundik̄on na ku'a'an na sata taJesús.

²¹ Ta taJesús ku'a'an ka ra, ta xini ra inka ovi taa, taJacobo xí'in ñani ra taJuan, sa'ya taZebedeo. Ndóo na ini tón barco xí'in yivá na, sánda'a na ñono na. Ta taJesús ñika'an ra xí'in na:

—Na'a ndó kundik̄on ndó yí'i.

²² Ta xandik̄on sandakoo nataa yó'o tón barco na, ta sandakoo na yivá na, ta xikundik̄on na ku'a'an na sata taJesús.

*Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi saná'a
ra ku'a'a ní ñivi
(Lc. 6:17-19)*

²³ Ta saá xika taJesús ku'a'an ra ndi'i saá ñoo ndá'vi ndaa estado Galilea, ta saná'a ra ñivi ve'e ño'o sinagoga, ta ká'an ndoso ra to'on ñava'a xa'a yichi ña xá'nda chiño Ndios, ta saá sánda'a ra ñivi na ndeé ndó'o ndi'i saá noq̄ kue'e. ²⁴ Ta kixá'á ñixita ní'no to'on xa'a taJesús ndi'i saá ñoo Siria, ta ñivi ku'a'an na xí'in na ndeé ndó'o ta ñixaa na noq̄ yóo ra estado Galilea. Ta na ndeé ndó'o yó'o, sava na kómí ním̄a ndiva'a, sava na xí'i yí'i, sava na on kivi kaka, ta taJesús sánda'a ra ndi'i nayó'o. ²⁵ Ku'a'a ní ñivi na kee estado Galilea, na kee ñii xiiña noq̄ ñani Decápolis, na kee ñoo Jerusalén, xí'in inka ku'a'a ñoo ña ndá'vi ndaa estado Judea, ta na kee inka tá'vi yu'u yuta Jordán, nakutá'an na ta ku'a'an na sata taJesús.

5

*Ñayó'o ká'an xá'a taJesús
kivi ñika'an ndoso ra xí'in ñivi ñii xiki*

¹ Ta xini taJesús kixaa ku'a ní ñivi, ta saá ndaa ra ñii xiki, ta xikoo ra, ta kixaa naxíka xí'in ra yatin noo ra ña koni so'o na ña ka'an ra.

*To'on yó'o saná'a taJesús xá'a ñivi na
ní'i ñava'a
taxi Ndios nda'a na, ta nákaa ñasij níma
na*

(Lc. 6:20-23)

² Ta kixá'a taJesús sáná'a ra na, káchí ra saá xí'in na:

³ —Tá kúu ndó nandá'ví, na kúndaá ini ndí xini ñó'ó ndó Ndios, ta xá'a ñayó'o nákaa ñasij níma ndó, chi kúu ndó ñivi na ndíkon yichi noo xá'nda chiño Ndios.

⁴ 'Tá kúchuchú ini ndó nda xáku ndó xá'a ñoyívi yó'o, ta xá'a ñayó'o nákaa ñasij níma ndó, chi vaxi ñii kivi Ndios ndasa va'a ra ini ndó.

⁵ 'Tá na ñino ini kúu ndó, ta xá'a ñayó'o nákaa ñasij níma ndó, chi vaxi ñii kivi ndí'i ño'o ñoyívi yó'o kuu ña naki'in ndó, káchí Ndios.

⁶ 'Tá nándukú ndó Ndios, ndatán ñivi na xí'i ní soko án na yichi ní takuii nándukú na ña kuxu na, án ña ko'o na, ta xá'a ñayó'o nákaa ñasij níma ndó, chi ñii kivi Ndios taxi ra ña kutú ini ndó xí'in ñava'a.

⁷ 'Tá kúndá'ví ini ndó xini ndó inká ñivi, ta xá'a ñayó'o nákaa ñasij níma ndó, chi Ndios kundá'ví ini ra koni ra ndó'ó.

⁸ 'Tá ndino'o ní ini ndó kúu ndó ñivi na va'a noo Ndios, ta xá'a ñayó'o nákaa ñasij níma ndó, chi vaxi ñii kivi xí'in nduchú noo ndó koni ndó Ndios.

⁹ 'Tá ndó'ó kúu na kisa chiño ká'an to'on va'a xí'in ñivi ña kundoo va'a na xí'in tá'an na, ta xá'a ñayó'o nákaa ñasij níma ndó, chi Ndios naki'in va'a ra ndó'ó chi sa'ya ra kúu ndó.

¹⁰ 'Tá yóo ñivi na ké'é ñandiva'a xí'in ndó chi táku ndó ndatán kóni Ndios, ta xá'a ñayó'o nákaa ñasij níma ndó, chi kúu ndó ñivi na ndíkon yichi noo xá'nda chiño Ndios.

¹¹ 'Tá yóo ñivi na kándiva'a xí'in ndó, ta saxo'vi na ndó'ó, ta ká'an na ñavatá xá'a ndó chi ndíkon ndó yí'i, ta xá'a ñayó'o

nákaa ñasij níma ndó. ¹² Kivi ña kundeeé ndó noo ña xó'vi ndó, ta ná kusij ní ini ndó, chi ká'no ní ñava'a taxi Ndios nda'a ndó ñoyívi ñino. Nanivi na xitaku xina'á saxo'vi ní na naprofeta, ta ñii kiva saá ñivi saxo'vi na ndó'ó vitin, chi ndíkon ndó yí'i —káchí taJesús xí'in na.

*To'on yó'o saná'a taJesús
ndasaá xini ñó'ó kutaku ñivi na ndíkon
ña'a*

(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

¹³ Ta tuku káchí taJesús saá xí'in naxíka xí'in ra:

—Ndátán yóo ñii yo'va ña chíkaa yó xí'in ña kuxu yó, saá yóo ndó'ó noo nanivi ñoyívi yó'o. Tá yóo ñii ña on vása yo'va, ta on kuchiño ka nduva'a ña. Ta on vása xini ñó'ó ka ñii yó'o, ta va'a ka ná kuíta ña yichi noo ya'a ñivi ta kundoso na ña.

¹⁴ 'Ndátán yóo ño'o ña yé'e, saá yóo ndó'ó noo ñivi ñoyívi yó'o. Ñii ñoo ña yóo sivi yuku, on sivi ña yóo se'é kúu ña, ta ndí'i ñivi kuchiño koni na ña. ¹⁵ Tá ñivi nátoon na ño'o, ta on vása chíkaa se'é na ña, ta chinoo na ña noo síkón, ta saá náye'e ña noo ndí'i ñivi na ndóo ve'e. ¹⁶ Ta saá ndó'ó, tá kutaku ndó ndatán kóni Ndios ta naye'e ndó ndatán yóo ño'o yé'e ñoyívi yó'o, ta saá nanivi koni na ñava'a ke'é ndó, ta kasa ká'no na Yivá yó Ndios, ta yóo ñoyívi ñino —káchí taJesús xí'in na.

*To'on yó'o saná'a taJesús xá'a ndayí
ñitaa taMoisés*

¹⁷ Ta tuku káchí taJesús saá xí'in na:

—On kani ini ndó ndí yí'i kóni sandí'i xá'a ndayí Ndios, ni on kani ini ndó ndí yí'i kóni sandí'i xá'a to'on Ndios ña ñitaa naprofeta xina'á. On sivi xá'a ñayó'o kúu ña kixaa; yí'i vaxij kasa ndivij to'on ña ñika'an Ndios. ¹⁸ Ndixa ká'an xí'in ndó, ta kivi yóo ka ñoyívi ñino xí'in ñoyívi yó'o, ta on nondaa nda ñii letra, ta nda ñii punto noo ndayí to'on Ndios ña ñitaa taMoisés, ta ndixa kundivi ndí'i ña. ¹⁹ Ta saá tá yóo ñii ta ta yá'a ndoso ra ñii ndayí yó'o, vará ña lo'o ní kúu ña, ta saá tuku sáná'a ra inká ñivi ña ya'a ndoso na ndayí yó'o, ta Ndios káchí ra tayó'o kúu ta lo'o ní ka noo ndí'i inká

na ndíkɔn yichì Ndios. Tá yóo ñii ɬa ta kisa ndivi ra ndayí yó'o, ta sáná'a ra inká ñivi ña kasa ndivi na ña, ta Ndios káchí ra ɬayó'o kúu ɬa ká'no ní ka ño ndi'i inká na ndíkɔn yichì ra. ²⁰ Lo'o ní kisa ndivi nafariseo xí'in na sáná'a ndayí Ndios ña kóni Ndios. Ta ndó'ó, xínì ñó'ó kasa ndivi va'a ka ndó ndi'i ña kóni Ndios. Yì'ì ká'anjì xí'in ndó, tá ɔn kasa ndivi ndó ñayó'o, ta saá ɔn kuchiño ndó kì'vi ndó ño xá'nda chiño Ndios —káchí ɬaJesús.

*Tò'on yó'o saná'a ɬaJesús
ña ɔn vá'a saq ini ñivi kóni na inká ñivi
(Lc. 12:57-59)*

²¹ Ta ɬaJesús ñika'an tuku ra saá xí'in ñivi:

—Xa xinjì sò'o ndó ña ñika'an namaestro na saná'a ndayí Ndios xina'á. Ñika'an na xí'in naxijì síkuá yó, káchí na saá: “On ka'ni ndó ñivi. Tá ñii ɬa xa'ni ra inká ɬa, ta saá xinjì ñó'ó kò'ɔn ra ño nachiño ña kasa nani na xa'a kuachi ra”, káchí namaestro. ²² Ta vitin yì'ì ká'anjì xí'in ndó, tá yóo ñii ɬa ta sáa ní ini ra xini ra ñani ra, ta ɬa sáa ini yó'o ndiso ra kuachi ño Ndios. Tá yóo ñii ɬa ká'an ra tò'on ña kándiva'a ra xí'in ñani ra, ta ɬa ká'an tò'on yó'o ndiso ra kuachi ño nachiño ná'no. Tá yóo ñii ɬa ká'an ra tò'on ña sátavi chi'ña ra ñani ra, káchí ra saá: “Taki'ví kúu ún”, ta ɬayó'o kúu ɬa ɬa ku'a'an yichì ño kò'ɔn ra ndaya ño xí'ì ño'ò ndi'i saá kivi.

²³ 'Tá ku'a'an ndó taxi ndó ñasókò ño Ndios ve'e ño'ò ká'no, ta náká'an ndó yóo ɬañani ndó ta ɔn vá'a kóni ra xini ra ndó'ó, saá chi xáni sijnì ra ɔn vá'a ke'é ndó xí'in ra, ²⁴ ta ɔn taxi ndó ñasókò ño Ndios, sandakoo na'á ndó ña, ta kò'ɔn ndó ta kuaku ndá'ví ndó ño ɬañani ndó ña nakutá'an va'a ndó xí'in ra, ta saá ndikó ndó taxi ndó ñasókò ño Ndios.

²⁵ 'Tá ñii ñivi kóni na taxi na kuachi xa'a ndó ño nachiño, tá ɬa'an ka xa'a ndó ve'e chiño, ta kama ndukú ndeé ndó kasa nani ndó kuachi xí'in na. Saá chi tá ɔn kasa nani ndó kuachi xí'in na, ta yijo nataxi na ndó'ó nda'a ɬajuez. Ta ɬajuez nataxi ra ndó'ó nda'a ɬapolicía, ta kò'ɔn ndó ve'e ka. ²⁶ Ndixa ká'anjì xí'in ndó, ɔn kee yachì ndó ve'e ka chi ɔn tava na ndó'ó

anda ná cha'vi ndó ndi'i sji'un ña níká ndó —káchí ɬaJesús xí'in ñivi.

*Tò'on yó'o saná'a ɬaJesús xa'a kuachi
ña kì'vi ɬa xí'in ña'a ñá ɔn sivi kúu ñásí'í
ra*

²⁷ Ta tuku káchí ɬaJesús saá xí'in na:

—Xa xinjì sò'o ndó ña ñika'an namaestro na saná'a ndayí Ndios xina'á, káchí na saá: “On vá'a kusun ñii ɬa xí'in ñii ña'a ñá ɔn sivi kúu ñásí'í ra”, káchí namaestro. ²⁸ Ta yì'ì ká'anjì xí'in ndó, tá ñii ɬa xito ra ñii ña'a ta kóni ra kusun ra xí'in ñá, ta ɬayó'o xí'in níma ra xa ñikivi ra kuachi xí'in ñá.

²⁹ 'Tá nduchù ño ndó kúu ña chínda'a ndó'ó ku'aan kì'vi ndó kuachi, ta saá va'a ka tava ndó ña ta sakana ndó ña. Chi va'a ka sandaño'ó ndó ñii ñá'ño yikí koñu ndó, ño ña kò'ɔn ndó xí'in ndi'i yikí koñu ndó ndaya. ³⁰ Tá nda'a ndó kúu ña chínda'a ndó'ó ku'aan kì'vi ndó kuachi, ta saá va'a ka kandoso ndó ña ta sakana ndó ña. Chi va'a ka sandaño'ó ndó ñii ñá'ño yikí koñu ndó, ño ña kò'ɔn ndó xí'in ndi'i yikí koñu ndó ndaya —káchí ɬaJesús xí'in na.

*Tò'on yó'o saná'a ɬaJesús
ña ɔn vá'a sandakoo va'a ɬa ñásí'í ra
(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)*

³¹ Ta tuku káchí ɬaJesús saá:

—Ñika'an namaestro xina'á, káchí na saá: “Tá ñii ɬa kóni ra sandakoo va'a ra ñásí'í ra, ta saá xinjì ñó'ó taxi ra ñii tutu nda'a ñá ña ká'an ndi sandakoo va'a ra ñá”, káchí namaestro. ³² Ta yì'ì ká'anjì xí'in ndó, tá ñii ña'a ñá yóo yijì ɔn vása ní-ki'vi ñá kuachi xí'in inká ɬa, ta yijì ñá ɔn kò'ɔ yichì kómí ra sandakoo va'a ra ñá. Tá ñii ɬa sandakoo va'a ra ñásí'í ra, ta ñáyó'o tonda'a tuku ñá, ta yijì ñá ɬano ndiso ra kuachi, chi ke'é ra ña kivi ñá kuachi xí'in inká ɬa. Ta ɬa ɬa tonda'a xí'in ñáyó'o kivi ra kuachi xí'in ñá, chi ñásí'í ɬano kúu ñá ño Ndios —káchí ɬaJesús xí'in na.

*Tò'on yó'o saná'a ɬaJesús
xinjì ñó'ó kasa ndivi ñivi tò'on ká'an na*

³³ Ta káchí ɬaJesús saá:

—Xa xinjì sò'o ndó ña ñika'an namaestro xí'in naxijì síkuá yó xina'á, káchí na saá: “Tá chiná'a ndó Yivá yó Ndios ña

kasa ndivi ndó ñii chiño, ta saá xini ñó'ó kasa ndivi ndó ndi'i ña ká'an ndó", káchí namaestro. ³⁴ Ta yi'i ká'an xi'in ndó, on vása va'a chiná'a ndó Yivá yó Ndios. Ni on vá'a chiná'a ndó xa'a ñoyívi ñino. On vása va'a ka'an ndó saá, chi ñoyívi ñino kúu ñoo xá'nda chiño Ndios. ³⁵ Ni on vá'a chiná'a ndó xa'a ñoyívi yó'o. On vása va'a ka'an ndó saá, chi Ndios kúu taká'no ñoo ñoyívi yó'o. Ni on vá'a chiná'a ndó xa'a ñoo Jerusalén. On vása va'a ka'an ndó saá, chi ñoo Jerusalén kúu ñoo ñoo koo taRey ká'no. ³⁶ Ni on vá'a chiná'a ndó xa'a sini ndó. On vása va'a ka'an ndó saá, chi on kuchiño mji ndó nasama ndó ñii yisi sini ndó nduu ña ña yaa án ña toón. ³⁷ Ta saá tá ká'an ndó, káchí ndó saá: "Kasa ndivi yó chiño yó'o", ta saá xini ñó'ó kasa ndivi ndó ña; tá ká'an ndó, káchí ndó saá: "On vása kasa ndivi yó ñayó'o", ta saá on kasa ndivi ndó ña. On vása xini ñó'ó chinóo ndó ka'an ndó inka to'on ña kandixa ñivi ndó'ó, chi inka to'on ña chinóo ndó vaxi ña sini ñandiva'a —káchí taJesús.

To'on yó'o saná'a taJesús ña on ndikó ni'i ñivi ña on vá'a ké'é natá'an na xi'in na (Lc. 6:29-30)

³⁸ Ta tuku káchí taJesús saá xi'in ñivi:

—Xa xini so'o ndó ña ñika'an namaestro xina'a, káchí na saá: "Tá yóo ñii ta satakué'e ra nduchu ñoo inka ta, ta yóo ndayí ñii ki'va saá satakué'e na nduchu ñoo mji ra. Tá yóo ñii ta kani ra yu'u inka ta ta tayó'o nakava ñii ño'o ra, ta yóo ndayí ñii ki'va saá kani na yu'u ra ta nakava ñii ño'o mji ra", káchí namaestro. ³⁹ Ta yi'i ká'an xi'in ndó, on ndikó ni'i ndó ña on vá'a xi'in ñivi na satakué'e ndó'ó. Tá kani ñivi xa'nda nda'a na ñoo ñii ndó, ta on kani tá'an ndó xi'in na, ta va'a ka taxi ndó ná kani na inka tá'vi ñoo ndó. ⁴⁰ Tá yóo ñivi ká'an kuachi na xa'a ndó ñoo nachiño, ta kóni na kindaa na kotó ndó, ta va'a ka taxi ndó kotó ndó xi'in inka tikachi ndó nda'a na. ⁴¹ Tá yóo ñivi kisa nduxa na xi'in ndó kuiso ndó ña'a ña ko'on ndó xi'in na ñii kilómetro, ta va'a ka ko'on ndó xi'in na ovi kilómetro. ⁴² Tá yóo ñivi ndúkú na ña'a ñoo ndó, ta va'a taxi ndó ña ndúkú

na nda'a na. Tá yóo ñivi ndúkú na ña satati ndó na, ta saá ndó'ó, satati ndó na —káchí taJesús.

To'on yó'o saná'a taJesús xini ñó'ó kuki'vi ini ñivi koni na ñivi na sáa ini xini ña'a (Lc. 6:27-28, 32-36)

⁴³ Ta tuku káchí taJesús saá xi'in na:

—Xa xini so'o ndó ña ñika'an namaestro xina'a, káchí na saá: "Kuki'vi ini ndó koni ndó natá'an ndó, ta kusaa ini ndó koni ndó na sáa ini xini ndó'ó", káchí namaestro. ⁴⁴ Ta yi'i ká'an xi'in ndó, kuki'vi ini ndó koni ndó na sáa ini xini ndó'ó, ta ndúkú ndó ñoo Ndios ña ke'e ra ñava'a xi'in na satavi chi'ña ndó'ó. Ta ke'é ndó ñava'a xi'in ñivi na on xi'in koni ndó'ó, ta ka'an ndó xi'in Ndios xa'a ñivi na saxo'vi ndó'ó. ⁴⁵ Tá ké'é ndó ñava'a xi'in ñivi na sáa ini xini ndó'ó, ta saá ñivi kunda'a ini na ndixa kúu ndó sa'ya Yivá yó Ndios, ta yóo ñoyívi ñino. Chi Ndios ké'é ra ñava'a xi'in ndi'i ñivi; chindú'u ra ña ye'e ñoo ñoo ñivi na on vá'a xi'in ñoo ñivi na va'a, ta sákoon ra savi ñoo ñivi na va'a xi'in ñoo ñivi na on vá'a. ⁴⁶ Tá kí'vi ini ndó xini ndó ndasaá kuiti ñivi na kí'vi ini xini ndó'ó, ta on kundati ndó naki'in ndó ñava'a ñoo Ndios, chi nda ndi'i ñivi na káya si'un xa'a nagobierno kí'vi ini nayó'o xini na ñivi na kí'vi ini xini ña'a. ⁴⁷ Tá ká'an ndó to'on to'ó xi'in ndasaá kuiti natá'an ndó, ta, ¿yu kúu ka ví ñava'a ké'é ndó ñoo inka ñivi?, chi nda ñivi na on vása kándixa Ndios ká'an na to'on to'ó xi'in tá'an na. ⁴⁸ Ndatán yóo Yivá yó Ndios tava'a, tayi, tанда, ñii ki'va saá xini ñó'ó kutaku ndó —káchí taJesús xi'in ñivi.

6

To'on yó'o saná'a taJesús ndasaá xini ñó'ó chindee ñivi nandá'vi

¹ Ta tuku ñika'an taJesús xi'in ñivi, káchí ra saá:

—Tá ké'é ndó ñava'a ña kóni Ndios, ta kasa kuenda xi'in mji ndó ña on ke'é ndó ñava'a yó'o xa'a ña koto inka ñivi. Saá chi tá ndasaá kuiti ké'é ndó ñava'a xa'a ña kanóo va'a to'on ndó ñoo inka ñivi, ta saá Yivá yó Ndios, ta yóo ñoyívi ñino, on taxi ra nda ñii ñava'a nda'a ndó. ² Ta saá, tá sání'i ndó si'un nda'a nandá'vi, ta on

ká'an ndoso ndó xí'in ndi'i n̄ivi ña ké'é ndó saá. Chi n̄ivi na ɔv̄i yu'u, tá sání'i na s̄i'ún nda'a nandá'ví, ta ká'an ndoso na xí'in ndi'i na ndóo ve'e ño'o sinagoga, ta ká'an ndoso na xí'in n̄ivi yich̄i, chí kóni na ña kasa to'ó ña'á na, saá chí ké'é na ñava'a xí'in nandá'ví. Ndixa ká'an̄i xí'in ndó, ñato'ó ña náki'in na ɔv̄i yu'u nda'a ink̄a n̄ivi x̄a'a ña chindeé na nandá'ví, kúu ñii laá kuiti ñava'a naki'in na; saá chí ɔn koó k̄a ñava'a naki'in na k̄ivi ña v̄axi noo Ndios. ³ Ta saá ndó'ó, tá sání'i ndó s̄i'ún nda'a nandá'ví, ta v̄a'a k̄a ña ɔn kon̄i nd̄a ñii n̄ivi yuk̄ia taxi ndó, vará natá'an ndó kúu na, ta ɔn ndato'on ndó xí'in na, ⁴ ta sání'i se'é ndó ña'a nda'a nandá'ví. Ta saá Yivá yó Ndios, t̄a x̄ito ña ké'é se'é ndó, taxi ra ñava'a nda'a ndó x̄a'a ña sání'i ndó —káchí t̄aJesús.

T̄o'on yó'o saná'a t̄aJesús ndasaá v̄a'a k̄a'an n̄ivi xí'in Ndios
(Lc. 11:2-4)

⁵ Ta káchí t̄aJesús saá xí'in na:

—Tá ká'an ndó xí'in Ndios, ta ɔn ke'é ndó ndatán ké'é n̄ivi na ɔv̄i yu'u. Chi nayó'o kúsij̄ ní ini na yíta na noo x̄ito ndi'i n̄ivi ve'e ño'o sinagoga, án yíta na yich̄i noo x̄ito kūa'a ní n̄ivi ña ká'an na xí'in Ndios. Ta ndixa ká'an̄i xí'in ndó, ñato'ó ña náki'in na ɔv̄i yu'u nda'a ink̄a n̄ivi x̄a'a ña ká'an na xí'in Ndios, kúu ñii laá kuiti ñava'a naki'in na; saá chí ɔn koó k̄a ñava'a naki'in na noo Ndios. ⁶ Ta ndó'ó, tá kóni ndó ká'an ndó xí'in Ndios, ta k̄ivi ndó ini ve'e ndó, ta nakasi ndó yé'é ndó, ta saá ká'an ndó xí'in Ndios. Ta Yivá yó Ndios, t̄a t̄a ɔn v̄asa kúchiño ndó koto ndó xí'in nduch̄u noo ndó, x̄ito ra ña ké'é se'é ndó, ta taxi ra ñava'a nda'a ndó x̄a'a ña ká'an ndó xí'in ra.

⁷ Tá ká'an ndó xí'in Ndios, ta ɔn ká'an ndó to'on ña ɔn v̄asa ndáya'ví, ndatán ká'an n̄ivi na ɔn v̄asa ndíkɔn Ndios, chí xáni s̄inj̄ na Ndios kon̄i so'o ra na x̄a'a ña kūa'a ní to'on ká'an na. ⁸ ɔn v̄a'a ká'an ndó xí'in Ndios ndatán ká'an nayó'o, chí Yivá yó Ndios x̄inj̄ v̄a'a ra yu kúu ña x̄inj̄ ñó'ó noo ndó ta t̄a'an̄ k̄a ndukú ndó ña noo ra —káchí t̄aJesús xí'in na.

⁹ Ta tuku káchí ra saá:

—Tá ká'an ndó xí'in Ndios, saá kachí ndó:

Tata Yivá yó, t̄a yóo ñoyívi n̄ino, ná kanóo síkón ní ñato'ó ún.

¹⁰ Ná kama kixaā k̄iv̄i ka'nda chiño ún noo ndi'i n̄ivi.

Ndatán yóo ñoyívi n̄ino kisa ndivi ndi'i na ña kóni ún, ñii k̄i'va saá ñoyívi yó'o ná kasa ndivi ndi'i n̄ivi ña kóni ún.

¹¹ Ndi'i saá k̄iv̄i taxi ún ña x̄inj̄ ñó'ó kuxu ndi.

¹² Ta kasa ká'no ini ún x̄a'a kūachi ndi, ndatán kisa ká'no ini m̄ji ndi x̄a'a n̄ivi na ké'é ña ɔn v̄a'a xí'in ndi.

¹³ Tá xó'v̄i ndi tondó'ó, ta chindeé ún ndi'j̄ ña ɔn k̄i'vi ndi kūachi, ta sakaku ún ndi'j̄ noo ndi'i ña ɔn v̄a'a.

Chi yó'ó kúu t̄a x̄a'nda chiño, yó'ó kúu t̄a kómí ndee, ta ndi'i n̄ivi kasa ká'no na yó'ó ndi'i saá k̄iv̄i ña v̄axi. Saá ná koo ña.

Saá ká'an ndó xí'in Ndios —káchí t̄aJesús xí'in na.

¹⁴ Ta káchí k̄a ra saá xí'in na:

—Tá kasa ká'no ini ndó x̄a'a n̄ivi na ké'é ñandiva'a xí'in ndó, ta saá Yivá yó Ndios, t̄a yóo ñoyívi n̄ino, kasa ká'no ini ra x̄a'a ndó. ¹⁵ Tá ɔn kasa ká'no ini ndó x̄a'a kūachi n̄ivi, ta saá Yivá yó Ndios ɔn kasa ká'no ini ra x̄a'a kūachi ndó —káchí t̄aJesús.

T̄o'on yó'o saná'a t̄aJesús ndasaá x̄inj̄ ñó'ó koo so'on n̄ivi

¹⁶ Ta káchí t̄aJesús xí'in na:

—Tá yóo so'on ndó ña kasa to'ó ndó Ndios, ta ɔn ndasa chuchú ndó noo ndó, ndatán yóo noo n̄ivi na ɔv̄i yu'u, chí nayó'o sáná'a na ña chuchú noo na, ña kundaā ini ink̄a n̄ivi ña yóo so'on na. Ndixa ká'an̄i xí'in ndó, ñato'ó ña náki'in na ɔv̄i yu'u nda'a ink̄a n̄ivi x̄a'a ña yóo so'on na, kúu ñii laá kuiti ñava'a naki'in na; saá chí ɔn koó k̄a ñava'a naki'in na noo Ndios. ¹⁷ Ta ndó'ó, tá yóo so'on ndó, ta nakata ndó noo ndó, ta nacho'on ndó s̄inj̄ ndó. ¹⁸ Ta saá n̄ivi ɔn kundaā ini na ña yóo so'on ndó. Ta Yivá yó Ndios, t̄a t̄a ɔn v̄asa kúchiño ndó koto ndó xí'in nduch̄u noo ndó, x̄ito ra ña ké'é se'é ndó, ta taxi ra ñava'a nda'a ndó x̄a'a ña yóo so'on ndó —káchí t̄aJesús xí'in na.

T̄o'on yó'o saná'a t̄aJesús
x̄a'a ñakuíká ndino'o yóo ñoyívi n̄ino
(Lc. 12:33-34)

19 Ta tuku káchí taJesús saá xí'in na:

—On ndukú ndó taan va'a ndó ñakuíká ñoyívi yó'o, chi ñoyívi yó'o yóo tikisin xáxi ndi'i rí ña, ta inká ñakuíká kivi kuxé'é ña ta ndi'i xa'a ña, án nakuí'ná kivi kivi na ve'e ndó ta kasa kuí'ná na ñakuíká ndó. 20 Va'a ká kasa ndivi ndó ndi'i ña kóni Ndios, ta saá kukomí ndó ñakuíká ndino'o ñoyívi ñino, chi ñoyívi ñino on koḡ tikisin, ni on kuxé'é ña'a, ni nakuí'ná on kivi kasa kuí'ná na ñakuíká ndino'o ña yóo ñoyívi ñino. 21 Saá chi noḡ ñó'o ñakuíká kómí ndó, kán yóo nímá ndó xí'in sijní ndó —káchí taJesús.

To'on yó'o saná'a taJesús xa'a ño'o yé'e ini ñivi

(Lc. 11:34-36)

22 Ta tuku ñika'an taJesús xí'in ñivi, káchí ra saá:

—Ndatán yóo ño'o ña yé'e, saá yóo nduchú noḡ yó. Tá va'a yóo nduchú noḡ ndó, ta va'a yé'e ndi'i ini ndó, saá va'a kundaa ini ndó ñandaa. 23 Tá on vása va'a yóo nduchú noḡ ndó, ta naa ní ini ndó. Saá chi xáni sijní ndó xíka ndó xí'in ño'o yé'e, ta on sivi ñandaa kúu ña. Ta saá, jndachun naa ní ini ndó! —káchí taJesús.

To'on yó'o saná'a taJesús xa'a sijní

(Lc. 16:13)

24 Ta tuku káchí taJesús saá xí'in na:

—Nda ñii ta on kivi kasa chiño ra noḡ ovi patrón. Tá yóo ovi patrón ra, ta kivi kuki'vi ini ra koni ra ñii ra, ta kusaá ini ra koni ra ta inká. Ta kivi kusij ini ra kasa chiño ra xí'in ñii ra, ta on kua'a ra kasa chiño ra xí'in ta inká. To'on yó'o káchí ña saá: Tá Ndios kúu ta xá'nda chiño noḡ yó, ta on kivi taxi yó ka'nda chiño sijní noḡ yó —káchí taJesús.

To'on yó'o saná'a xa'a Ndios

táxi ra ña xíní ñó'o nda'a ndi'i sq'ya ra

(Lc. 12:22-31)

25 Ta tuku káchí taJesús saá xí'in na:

—Ta ká'aní xí'in ndó, on kundi'i ini ndó xa'a ña xíní ñó'o kutaku ndó, ni on kundi'i ini ndó mí kixi ña kuxu ndó, ña ko'o ndó, ni on kundi'i ini ndó xa'a tikoto ña kundixin ndó ñoyívi yó'o, saá chi nímá yó ndaya'ví ní ká ña noḡ ña xíxi yó, ta yiki koñu yó ndaya'ví ní ká ña noḡ tikoto yó.

26 Ta koto ndó ndasaá táku tísaa, ni on vása chí'i rí, ni on vása nákaaya rí ña xáxi rí, ni on vása táan va'a rí ña xáxi rí. Mji Yivá yó Ndios, ta yóo ñoyívi ñino, táxi ra ña xáxi tísaa yó'o. Ta ndó'ó, ndaya'ví ní ká ndó noḡ tísaa. 27 Ta ndó'ó, on sivi xí'in ña ndi'i ní ini ndó kúu ña kúchiño ndó sakua'no sikon ká ndó xí'in mji ndó, chi ñii laá Ndios kúu ta xá'nda chiño ndasaá kivi sikon koo ndó.

28 ¿Ndachun ndi'i ini ndó xa'a tikoto ña xíní ñó'o ndó? Koto ndó ndasaá livi ndaxaa yita ña yóo yuku; yita yó'o on vása kisa chiño ña, ni on vása kisa va'a ña tikoto ña. 29 Ta ndixa ká'aní xí'in ndó, vará tarey Salomón, takuíká ní xikuu ra, ta xikomí ní ra ku'a ní tikoto va'a, ta yita ña yóo yuku livi ní ká ña noḡ tikoto va'a ña xindixin tayó'o. 30 Vará nda lo'o kivi táku yita válí yuku, chi ñii kivi ndaxaa ña, ta inká kivi nda'va ña, ta saá táan na ña ini xiton koto ña, ta Ndios ndaa ra ña, ta ndátón sákundixin ra ña. Nayó'o sáná'a ndi Ndios ndaa va'a ra ndó'ó, chi ndó'ó ndaya'ví ní ká ndó noḡ yita válí. ¿Ndachun lo'o ní kándixa ndó Ndios ña kundaa ra ndó'ó? 31 Ta saá on kundi'i ini ndó, ta ni on ká'an ndó, kachí ndó saá: “¿Mí kixi ña kuxu yó? ¿Mí kixi ña ko'o yó? ¿Mí kixi ña kundixin yó?”, on kachí ndó saá. 32 Chi ñivi na on vása ndikon Ndios kúu ñivi na ndi'i ní ini xa'a ñayó'o. Ta Yivá yó Ndios xíní va'a ra yu kúu ndi'i ña xíní ñó'o yó. 33 Ta mji ndó, ndino'o ini ndó ná kundikon ndó yichi noḡ xá'nda chiño Ndios, ta kasa ndivi ndó ndi'i ña kóni mji ra, ta ndixa Ndios taxi ndi'i ra ña xíní ñó'o nda'a ndó. 34 Ta saá on kundi'i ní ini ndó xa'a ña koni ñó'o noḡ ndó kivi ña vaxi. Ndi'i saá kivi kómí ndó tondini, ta Ndios xíní ra taxi ra ndi'i ña xíní ñó'o nda'a ndó kivi vitin. Ta on kundi'i ini ndó xa'a kivi taan —káchí taJesús xí'in ñivi.

7

To'on yó'o saná'a taJesús ña on vá'a ka'an ñivi

to'on ña on vá'a xa'a inká na

(Lc. 6:37-38, 41-42)

1 Ta káchí taJesús saá xí'in na:

—On ká'an ndó to'on ña on vá'a xa'a inká ñivi, saá chi kuachi kúu ña noḡ

Ndios, ƚa ƚa kasa nani xa'a ndi'i kuachi nivi ñii kivi vaxi. ² Ndatán ka'an ndó to'on ña on vá'a xa'a inka nivi, saá ka'an Ndios ña on vá'a xa'a ndó. Ndatán yóo kiva taxi ndó nda'a inka nivi, ta mii kiva yó'o taxi Ndios nda'a ndó. ³ Ndatán yóo nivi na kí'in va'a kuenda ña nákaa ñii mii'í lo'o nduchú noo ñani tá'an na, ta on vása kí'in na kuenda ña nákaa ñii yiton ká'no nduchú noo mii na, ta saá yóo ndó'ó, chi kí'in va'a ndó kuenda ña kuachi lo'o ké'é natá'an ndó, ta on vása kí'in ndó kuenda ña kuachi ká'no ké'é mii ndó. ⁴ Tá ñii yiton ká'no nákaa nó nduchú noo ndó, ta on vá'a ka'an ndó xí'in ñani ndó, kachí ndó saá: “Taxi ún ná tava i mii'í lo'o nákaa nduchú noo ún”, kachí ndó. ⁵ Tá saá ké'é ndó, ta, nivi na ovi yu'u kúu ndó'ó! Chi si'na xini ñó'ó tava ndó yiton nákaa nduchú noo ndó, ta saá kuchiño va'a koto ndó ña tava ndó mii'í lo'o nákaa nduchú noo ñani ndó.

⁶ On taxi ndó ña'a ñayii Ndios nda'a tí ina koto sandi'í rí xa'a ña, ta ndikó rí kaxi rí ndó'ó. Ta on kata ndó ñakuíká ndó noo tíkini koto kundoso rí ña —káchí ƚaJesús xí'in na.

To'on yó'o saná'a ƚaJesús ndasaá ndukú nivi noo Ndios (Lc. 11:9-13; 6:31)

⁷ Ta tuku káchí ƚaJesús saá xí'in na:

—On sandakoo ndó ndúkú ndó ña xini ñó'ó ndó noo Ndios, saá chi ndixa taxi ra ña nda'a ndó. Ta ni on sandakoo ndó nándukú ndó Ndios, saá chi ndixa naní'i ndó ra. Ta ni on sandakoo ndó kána ndó yé'é yichí Ndios, saá chi ndixa nakuiná ra ña kivi ndó yichí ra. ⁸ Chi ndi'i nivi na ndúkú noo Ndios ña xini ñó'ó na, ta naki'in na ña. Ta ndi'i nivi na nándukú Ndios, naní'i na ra. Ta ndi'i nivi na kána Ndios, ta nakuiná ra yé'é ra ña kivi na yichí ra.

⁹ Tá yóo ñii sa'ya ndó, tá ndúkú ra sita va'a noo ndó, ta on kivi taxi ndó yuu nda'a ra, chi sa'ya ndó kúu ra. ¹⁰ Tá ndúkú ra ñii tiaká noo ndó kuxu ra, ta on kivi taxi ndó ñii koo nda'a ra, chi sa'ya ndó kúu ra. ¹¹ Vará ndó'ó kúu ndó nivi na on vá'a, ta saá ni, táxi ndó ñava'a nda'a sa'ya ndó. Ta Yivá yó Ndios, ƚa yóo ñoyívi nino, kúu ra ƚa va'a ní ka noo nivi, ta

ndixa taxi ra ñava'a nda'a ndi'i nivi na ndukú ña noo ra.

¹² Ñii kiva ndatán kóni ndó ke'é nivi ñava'a xí'in ndó, saá ke'é ndó ñava'a xí'in na. Tá ké'é ndó saá, ta kisa ndivi ndó ña nika'an ndayí Ndios ña nita ƚaMoisés xí'in to'on ña nita naprofeta xina'á —káchí ƚaJesús.

To'on yó'o saná'a ƚaJesús xa'a yichí noo kutaku nivi xí'in Ndios (Lc. 13:24)

¹³ Ta káchí tuku ƚaJesús xí'in na:

—Ta xini ñó'ó ndixa xa'a ndó ndee ña kivi ndó yé'é ña táño ní ña ko'on ndó yichí Ndios. Chi yóo inka yichí ña ndika ní, ta ndika ní kúu yé'é ña; ta yichí yó'o ku'a'an ña noo ndi'i xa'a nivi, ta ku'a'a ní nivi ku'a'an na yichí yó'o. ¹⁴ Ta yichí táño ña kómí yé'é táño, kúu ña ku'a'an noo kutaku nivi xí'in Ndios ndi'i saá kivi, ta lo'o ní nivi kúu na naní'i yichí táño yó'o ta ndikon na ña —káchí ƚaJesús.

To'on yó'o saná'a ƚaJesús ndasaá nákoní yó nivi na saná'a to'on vatá (Lc. 6:43-44)

¹⁵ Ta tuku káchí ƚaJesús saá xí'in na:

—Koto va'a ndó chi yóo naprofeta vatá. Xani ini ndó nava'a kúu na xa'a ña livi ní to'on saná'a na, ta on xini ndó ndí ña on vá'a yóo ini na, chi kóni na sandá'ví na ndó'ó. ¹⁶ Koto ndó yukia ké'é na, tá yóo ña on vá'a ké'é na, ta saá kunda'a ini ndó on sivi na saná'a to'on Ndios kúu na. Nda ñii nivi on kivi ka'nda na tíuva nda'a tón ñiño, ni on kivi ka'nda na tíhigo nda'a tón vi'nda. ¹⁷ Ndi'i yiton tón va'a, koon kui'i tí va'a nda'a nó, ta ndi'i yiton tón on vá'a, koon kui'i tí on vá'a nda'a nó. ¹⁸ Nda ñii yiton tón va'a, on kivi koon kui'i tí on vá'a nda'a nó. Ta nda ñii yiton tón on vá'a, on kivi koon kui'i tí va'a nda'a nó. ¹⁹ Ta ƚa ƚa kómí yiton, tayó'o ka'nda ra ndi'i yiton tón koon kui'i tí on vá'a nda'a, ta chikaa ra nó noo ño'o koto nó. ²⁰ Ndatán yóo yiton xí'in kui'i nó, saá yóo nivi xí'in ña ké'é na. Ta saá nakoni ndó nivi na saná'a ñavatá, chi ké'é na ña on vá'a —káchí ƚaJesús xí'in na.

Tò'on yó'o saná'a taJesús xa'a nivi na kí'vi yichí Ndios

(Lc. 13:25-27)

²¹ Ta káchí tuku taJesús saá xí'in na:

—Tá yóo nivi na ká'an xí'in i: “Yó'ó kúu taKá'no ta xá'nda chiño noo ndi”, káchí na xí'in i, ta on sivi ndi'i nivi na ká'an to'on yó'o kúu na kúchiño ki'vi noo xá'nda chiño Ndios. Ndasaa nivi na kisa ndivi ña kóni Yivá i Ndios, ta yóo ñoyivi nino, nayó'o kúu na kúchiño ki'vi na yichí ra. ²² Kivi ña vaxi tá kasa nani Ndios xa'a kuachi nivi, ta ku'a ní nivi kachí na saá xí'in i: “Tata, Tata, ndiso ndi to'on nixa'an ndi ta nika'an ndoso ndi to'on ún noo nivi, ta xí'in to'on ún tava ndi ñanima ndiva'a, ta xí'in to'on ún ku'a ní milagro ke'é ndi noo nivi”, kachí na. ²³ Ta yi'i ndakuijn i, kachí i xí'in nayó'o: “On sivi na ndikon yi'i kúu ndó, kuta'a ndó noo i, chi na ndiva'a kúu ndó'ó”, kachí i xí'in na —káchí taJesús xí'in nivi.

Tò'on yó'o saná'a taJesús

ndi xini ñó'ó nivi kasa ndivi na ña ká'an ra

(Lc. 6:47-49; Mr. 1:22)

²⁴ Ta káchí tuku taJesús saá xí'in na:

—Ndatán yóo ñii taa ta ndichí ní sijn i, ta tayó'o va'a kisa va'a ra ve'e ra sata yuu chée kútu, saá yóo nivi na xini so'o to'on i, ta kisa ndivi na ña ká'an i xí'in na. ²⁵ Ta ndeé ní koon sav i, ta xá'no ní yuta, ta xa'a ve'e tayó'o ndeé ní káni takuii, ta saá ndeé ní káni tachí ve'e ra, ta ve'e yó'o on vása ní-nakava ña, chi xa'a ve'e yó'o nákaa kútu ña sata yuu chée. ²⁶ Ndatán yóo ñii taa ta on vása ndichí sijn i, ta tayó'o kisa va'a ra ve'e ra noo yóo yotí vitá, saá yóo nivi na xini so'o to'on ña ká'an i, ta on vása kisa ndivi na ña. ²⁷ Ta ndeé ní koon sav i, ta xá'no ní yuta, tанда xa'a ve'e tayó'o ndeé ní káni takuii, ta ndeé ní káni tachí ve'e yó'o, ta saá on vása ní-kundeé ña, ta nakava ña ta ndi'i xa'a ña —káchí taJesús xí'in nivi.

²⁸ Tá taJesús ndi'i nika'an ra xí'in na, ta naka'nda ini ndi'i nivi xa'a ña xini so'o na ña sáná'a ra, ²⁹ chi sáná'a ra na ndatán sáná'a ñii taa ta kómí ndayí, ta inká namaestro na sáná'a ndayí Ndios, nayó'o sáná'a na ndatán sáná'a nivi na on vása kómí ndayí.

8

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra

ñii ta ndeé ndó'o kue'e tá'yí

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

¹ Ta saá kee taJesús ta vaxi noo ra xiki, ta ku'a ní nivi xikundikon na sata ra. ² Ta kixaa ñii taa ta ndeé ní ndó'o kue'e tá'yí ña naní lepra. Kixaa ra xikuxití ra noo taJesús, ta káchí ra saá xí'in ra:

—Tata, tá kóni ún, ta sanda'a ún yi'i noo kue'e ña ndó'o i —káchí ta ndeé ndó'o xí'in taJesús.

³ Ta taJesús chinóo ra nda'a ra soko tayó'o, ta nika'an ra:

—Kóni i chindeé i yó'ó. ¡Nda'a ún! —káchí taJesús xí'in ra.

Ta xandikon saña kue'e tá'yí xí'in ra, ta nduva'a ra. ⁴ Ta saá nika'an taJesús xí'in ra:

—On ndato'on ún xí'in nda ñii nivi. Ta vitin ko'on ún noo tasutu ná koto ra yó'ó ña kundaa ini ra xa ninda'a ún. Ta kuni'ún ndi'i ñasoko ña xá'nda chiño ndayí Ndios ña ntaa taMoisés, ta taxi ún ñayó'o nda'a Ndios ña kundaa ini nivi xa ninda'a ún —káchí taJesús xí'in ra.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra

ta kisa chiño noo ñii taká'no noo natropa

(Lc. 7:1-10)

⁵ Ta saá taJesús niki'vi ra ñoo Capernaum. Ta ñoo yó'o yóo ñii taño Roma, ta ndiso chiño ra xí'in ñii ciento natropa, ta kixaa ra noo taJesús, xaku ndá'ví ra, ⁶ káchí ra saá xí'in ra:

—Tata, yóo ñii taa ta kisa chiño noo i, ta ndeé ní ndó'o ra, kándú'u ra ve'e i, on kivi kanda ra, ta xó'vi ní ra.

⁷ Ta nika'an taJesús xí'in ra:

—Ko'on i xí'in ún ve'e ún ña sanda'a i ra.

⁸ Ta ndakuijn ta ndiso chiño xí'in natropa, káchí ra saá:

—Tata, yó'ó kúu ta ká'no ní noo i, ta yi'i kúu ta nino ní noo ún, ñakan on vása va'a ko'on ún ve'e i. Chi kómí ún ndayí ña kuiti ka'nda chiño ún noo kue'e, ta nduva'a ta kisa chiño noo i. ⁹ Kundaa ini i xa'a ndayí, chi yóo na xá'nda chiño noo i, ta kisa ndivi i ña ká'an na xí'in i; ta yi'i xá'nda chiño i noo inká natropa, ta kisa

ndivi na ña ká'an̄i. Tá yì'i ká'an̄i xí'in ñii tãtropã ña kò'on ra, ta saá kuã'an ra. Tá kánāi inkã ra, ta saá vaxi ra. Tá ká'an̄i xí'in tã xika chiño noōi kasa ndivi ra ñii chiño, ta kisa ndivi ra ña —káchí ra xí'in tãJesus.

¹⁰ Ta tãJesus naãa'nda ini ra xín̄i so'o ra to'on yó'o, ta ñika'an̄i ra xí'in ñivi na ndóo xí'in ra:

—Ndixa ká'an̄i xí'in ndó, ndi'i saá ñoo Israel tã'an̄i nakutá'an̄i xí'in ñii tã tã kándixa Ndios ndatán kándixa tãyo'ó, ta ni on sivi tãjudío kúu ra. ¹¹ Ká'an̄i xí'in ndó, ta vaxi ñii kivi kã'an̄i Ndios viko ñoyivi ñino, ta kixaa kuã'a ní ñivi, na kixi noo vaxi kana ño'o, ta inkã na kixi noo kuã ketá ño'o, ta kixaa na vaxi ndi'i saá xiiña ñoyivi. Ta kundoo na kuxu na xí'in naxii síkuá yó tãAbraham, tãIsaac xí'in tãJacob. ¹² Najudío kúu na si'na chitóni Ndios kundoo na xí'in ra viko ñoyivi ñino, ta kuã'a ní nayó'o on xiiin na kándixa na Ndios. Ta Ndios on taxi ra kivi na on vása kándixa ña'á kuxu na noo yóo viko, ta kò'on na noo yóo yavi naa, noo kuaku ní na, noo ndeé ní xo'vi na —káchí tãJesus xí'in ñivi.

¹³ Ta ñika'an̄i tãJesus xí'in tã ndíso chiño xí'in natropa, káchí ra saá:

—Vitin va'a, no'o ún ve'e ún. Ta xa nduva'a tã kisa chiño noo ún xa'a ña kándixa ún yì'i —káchí tãJesus.

Ta mii hora ñika'an̄i tãJesus ñayó'o, nduva'a tã ndeé ndó'o.

Ñayó'o ká'an̄i xa'a tãJesus kivi sanda'a ra

ña'a ñásiso tãPedro

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

¹⁴ Ta saá kuã'an̄i tãJesus ve'e tãPedro. Ta ñixaa ra ta xini ra ña'a ñásiso tãPedro, kándú'u ñá noo xito, ndeé ní ndó'o ñá kue'e ka'ni. ¹⁵ Ta chinoo ra nda'a ra sata nda'a ñá, ta xandikon saña kue'e xí'in ñá ta nduva'a ñá. Ta saá ndakoo ñá, ta kixá'á ñá kisa ndivi ñá ña kuxu na.

Ñayó'o ká'an̄i xa'a tãJesus kivi sanda'a ra

kuã'a ní na ndeé ndó'o

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

¹⁶ Tá xikuaa kuã'an̄i kuñoó kúu ña, ta kuã'a ní ñivi kuã'an̄i na xí'in natá'an na noo tãJesus; sava na kómí níma ndiva'a.

Ta sava na kómí inkã noo kue'e. Ta tãJesus xa'nda chiño ra noo ndi'i ñaníma ndiva'a kee ña, ta tãva ra ña, ta saá tuku sandúva'a ra ndi'i na kómí inkã noo kue'e. ¹⁷ Ña ke'é ra ndi'i ñayó'o kúu ña kisa ndivi ra ña ñitaa tãprofeta Isaías xina'á xa'a tã tã ti'vi Ndios ñoyivi yó'o, káchí ra saá: “Kíndaa ra ndi'i kue'e ña xo'vi yó, ta nduva'a yó”, káchí tãIsaías xina'á.

Ñayó'o ká'an̄i yo'vi ní kundikon ñivi tãJesus

(Lc. 9:57-62)

¹⁸ Ta xini tãJesus kuã'a ní ñivi xino nduu na noo ra, ta ñika'an̄i ra xí'in naxika xí'in ra, káchí ra saá:

—Ná ko'yo inkã xiiña noo m̄ini.

¹⁹ Ta saá kixaa ñii tãmaestro tã sáná'a ndayí Ndios, ta ñika'an̄i ra xí'in tãJesus, káchí ra saá:

—Tata, kundikon̄i sata ún, nda mí kò'on ún ta kò'on̄i xí'in ún —káchí ra.

²⁰ Ta ndakuiin̄i tãJesus, káchí ra saá:

—Tíñokuii kómí rí kavua noo kisin rí, ta tísaa kómí rí takã rí nda'a yiton noo kisin rí, ta yì'i, tã tã kixi noo Ndios, on koó ve'e ñi noo kusun̄i —káchí tãJesus xí'in ra.

²¹ Ta inkã tã ndikon̄i xini so'o ña sáná'a tãJesus, ñika'an̄i ra saá xí'in ra:

—Tata, kónīi kundikon̄i yó'ó. Ta si'na taxi ún ña kundatīi nda ná kivi yivá̄i, ta sandúxun̄i ra, ta saá kundikon̄i yich̄i ún —káchí ra.

²² Ta ñika'an̄i tãJesus xí'in ra, káchí ra saá:

—Ñivi na on vása ndino'o táku noo Ndios, va'a sandúxun̄i na natá'an na nandíi. Ta yó'ó, xini ñó'ó kundikon̄i ún yì'i —káchí tãJesus xí'in ra.

Ñayó'o ká'an̄i xa'a tãJesus kivi sayaa ra tach̄i xí'in takuii m̄ini

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³ Ta saá ñiki'vi tãJesus ini tón barco xí'in naxika xí'in ra. ²⁴ Ta kixá'á ndeé ní kani tach̄i na'á noo takuii, ta kixá'á nákutú takuii ini tón barco. Ta tãJesus kándú'u ra kisin ra ini tón barco. ²⁵ Ta naxika xí'in ra sanakáxin na ini ra, ta ñika'an̄i na xí'in ra:

—Tata, ¡sakaku ún ndi'í! ¡Yiyo ní ka'a ndi'í yó xí'in takuí, chí kuān ketá tón barco ini m̄ini!

²⁶ Ta n̄ika'an taJesús xí'in na:

—¿Ndachun yí'ví ní ndó? ¿Ndachun on vása kándixa ndó Ndios ndáa ra ndó'ó?

Ta ndakoo taJesús, ta xa'nda chiño ra noo tachí na'á xí'in takuí m̄ini. Ta saá kutásin tachí na'á xí'in takuí m̄ini, ñii yaa yaa ku. ²⁷ Ta naka'nda ní ini na, ta n̄indakā to'on tá'an na:

—¿Yu kúu tayó'o? ¡Chí nda tachí na'á xí'in takuí m̄ini x̄ini so'o to'on ká'an ra! —káchí na.

*Ñayó'o ká'an xa'a taJesús
kivi tava ra nima ndiva'a xikomí ovi taa
(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)*

²⁸ Ta n̄ixaā taJesús inkā tá'ví yu'u m̄ini noo ndóo naño Gadara. Ta ovi taa tá kómí nima ndiva'a kixaā na noo ra. Ta ovi tayó'o sakán kee na kavua noo ndúxun nandí, chí kavua yó'o táku nataa yó'o. Kue'e ní na, ta nda ñii n̄ivi on kivi ya'a na yichí yu'u kavua noo táku ovi tayó'o. ²⁹ Ta ovi tayó'o x̄ini na vaxi taJesús, ta kixá'á ñandiva'a ña kómí na xí'in ndi'í ndee ña n̄ika'an ña, ta káchí ña saá:

—¿Yukía kóni ún ke'é ún xí'in ndi vitin?, chí yó'ó taJesús kúu Sa'ya Ndios. ¿Án kixaā ún vitin saxo'ví ún ndi'í?, saá chí tá'an kixaā kivi ña kasa nani Ndios xa'a kuachi —káchí ña xí'in taJesús.

³⁰ Ta yatin yó'o xika kuā'a ní tíkiní xixa'an rí. ³¹ Ta ndi'í nima ndiva'a xaku ndá'ví ña noo taJesús, káchí ña saá:

—Tána tava ún ndi'í ko'on ndi, ta taxi ún ki'vi ndi ini tíkiní kaā.

³² Ta n̄ika'an taJesús saá xí'in ña:

—Va'a, ¡ki'vi ndó ini rí!

Ta saá kee ndi'í nima ndiva'a ña xikomí ovi tayó'o, ta n̄ixaā ña ta n̄iki'vi ña ini ndi'í tíkiní, ta ndi'í tíkiní x̄ino rí kuā'an rí, ta sakoyo xí'in m̄i rí ta'ví, noo n̄ikoyo rí ini m̄ini, ta n̄ika'a ndi'í rí ta n̄ixi'í ndi'í rí.

³³ Ta n̄ivi na ndáa kiní x̄ino na kuā'an na ndato'on na xí'in naño, yukía ndo'o kiní sana na, ta ndato'on na yukía ndo'o ovi taa tá xikomí nima ndiva'a. ³⁴ Ta saá ndi'í naño kee na kuā'an na noo yóo taJesús. Tá x̄ini na ra, ta xaku ndá'ví na noo ra ná kee ra ko'on ra inkā ñoo.

9

*Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a
ra ta on kivi kanda*

(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

¹ Ta saá taJesús ndaa ra tón barco, ta ndikó ra kuā'an ra inkā xiiña noo m̄ini, ta naxaa ra ñoo ra. ² Ta saá sava n̄ivi vaxi na xí'in ñii tá ndee ndó'o noo taJesús, kánóo ra noo x̄ito, ñisokó na, chí on kivi kanda ra. Tá taJesús x̄ini ra ña kándixa na ndi kúndeé ra sanda'a ra tatá'an na, ta n̄ika'an taJesús xí'in tá ndee ndó'o, káchí ra saá:

—Ñani, on kuyi'ví ún. Vitin xa kisa ká'no ini i xa'a kuachi ún —káchí taJesús.

³ Ta sava na sáná'a ndayí Ndios x̄ini so'o na ña n̄ika'an taJesús, ta xáni s̄ini na saá: “¿Ndachun kándiva'a tayó'o xí'in Ndios? ¿Án xáni ini ra m̄i ra kúu Ndios?”, káchí na, xáni s̄ini na. ⁴ Ta taJesús x̄ini ra yukía xáni s̄ini nayó'o, ta n̄ika'an ra saá:

—¿Ndachun xáni s̄ini ndó ña on vá'a yó'o? ⁵ ¿Yukía yo'ví ka ka'aní xí'in tá on kivi kanda? ¿Án yo'ví ka ka'aní xí'in ra ña ndoo kuachi ra? ¿Án yo'ví ka ka'aní xí'in ra ña nakundichi ra, ta ko'on xá'á ra? ⁶ Ta vitin sanda'a i tayó'o, ta saá kundaā ini ndó'ó ndi yí'í kúu tá kómí ndayí Ndios ñoyívi yó'o ña nakata i kuachi n̄ivi —káchí taJesús xí'in na.

Ta saá n̄ika'an ra xí'in tá ndee ndó'o:

—Nakundichi ún ta ná kuiso ún x̄ito ún, ta no'o ún vitin —káchí taJesús xí'in ra.

⁷ Ta nakundichi tayó'o, ta kuano'o ra ve'e ra. ⁸ Ndi'í na yíta yó'o naka'nda ní ini na x̄ito na ndasaá keta ra kuano'o ra, ta kisa ká'no ní na Ndios, chí taxi ra ndayí ra nda'a n̄ivi.

*Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi kana ra
taMateo*

ña kundikon ra sata ra

(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹ Ta saá taJesús kee ra kuā'an ra, ta x̄ini ra ñii taa naní ra Mateo, yóo ra kisa chiño ra noo káya ra s̄i'ún xa'a nagobierno ñoo Roma. Ta n̄ika'an taJesús xí'in táMateo, káchí ra saá:

—Na'a, kundikon ún sata i —káchí ra xí'in ra.

Ta saá nakundichi taMateo, ta kuḗ'an ra saṭa taJesus.

¹⁰ Tá nixaa taJesus xí'in naxíka xí'in ra ve'e taMateo, ta kixaa kuḗ'a ní na káya sɪ'ún xḗ'a nagobierno xí'in kuḗ'a ní inkḗ na kánóo to'on ña on vá'a xḗ'a, ta xikundoo na xíxi na xí'in taJesus. ¹¹ Ta nafariseo xini na yu kúu nivi ndóo xíxi xí'in taJesus, ta nika'an na xí'in naxíka xí'in taJesus, káchí na saá:

—On vása va'a ñayó'o. ¿Ndachun xíxi taMaestro xí'in nivi na káya sɪ'ún xḗ'a nagobierno, xí'in inkḗ na kánóo to'on ña on vá'a xḗ'a? —káchí nafariseo xí'in na.

¹² Ta xini so'o taJesus yukia nika'an na, ta nika'an ra saá xí'in na:

—Nivi na on vása ndeé ndó'o, on vása xini ñó'ó nayó'o na kasa tatan ña'a, ta nivi na ndeé ndó'o kúu na xini ñó'ó kutátan.

¹³ Xini ñó'ó kundaa ini ndó yukia káchí Ndios noo to'on ra, ña káchí saá: “Kóni ña kundá'ví ini ndó koni ndó inkḗ nivi, ta ke'é ndó ñava'a xí'in na. Tá on xiiin ndó kundá'ví ini ndó koni ndó nayó'o, ta saá on vása kusii ini ña soko ndó nda'a i”, káchí Ndios. On sivi xḗ'a nanivi va'a kúu ña kixaa i ñoyivi yó'o. Ta xḗ'a nanivi on vá'a kúu ña kixaa i, ta kana i na ña nandikó ini na ta kundikon na yichi Ndios —káchí taJesus xí'in nafariseo.

Ñayó'o ká'an xḗ'a ña yoo so'on nivi
(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴ Ta naxíka xí'in taJuan ta sakuchu nivi, kixaa na noo taJesus, ta nindaqa to'on na ra:

—Kuḗ'a ní yichi yoo so'on ndi, ta yoo so'on nafariseo. Ta naxíka xí'in mii ún, ¿ndachun nda ñii kivi on vása yoo so'on na?

¹⁵ Ta ndakuiin taJesus, káchí ra saá:

—Tá yoo ñii ta tonda'a, ta ndi nivi na yoo viko yó'o xíxi na, ta on kivi kuchuchú ini na, saá chi yoo ka tayó'o xí'in na. Ta kivi ña vaxi on koo ka ra xí'in na. Ta saá ki koo so'on na.

¹⁶ Tá yoo tikoto ña yata, ta nda ñii nivi on sanda'a na ña xí'in tikoto xaa, saá chi tá nakata na ña, ta nduu lo'o ña xaa, ta nasita ña tikoto yata, ta kini ka ta'nda tikoto yata yó'o. ¹⁷ Ta vino xaa, ta nda ñii nivi on vása taan na rá ini ñii yata, saá

chi ta'nda ñii yó'o, ta kuḗa ndi'i távino ta ndi'i xa'a ñii. Xini ñó'ó taan na távino xaa ini ñii xaa, ta saá kundeé rá koo rá, ta ñii xaa yó'o on ta'nda ña —káchí taJesus xí'in na.

Ñayó'o ká'an xḗ'a taJesus kivi sanataku ra ñii ñalo'o ña nixi'i, ta sanda'a ra ñii ñaña'a ña nitondaa nda'a tikoto ra
(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸ Tá ká'an taJesus xí'in na, ta saá kixaa ñii ta xá'nda chiño noo naño judío, ta kixaa ra xikuxiti ra noo taJesus, ta nika'an ra, káchí ra saá xí'in ra:

—Tata, sakán nixi'i ñalo'o sa'ya i. Ná ko'on ún xí'in i ve'e i, ta ná chinoo ún nda'a ún sini ña, ta natakú ña —káchí tayó'o xí'in taJesus.

¹⁹ Ta saá nakundichi taJesus, ta kee ra kuḗ'an ra saṭa tayó'o, ta naxíka xí'in ra kuḗ'an na xí'in ra ve'e tayó'o. ²⁰ Ta yoo ñii ña'a kuḗ'an ña xí'in nivi na kuḗ'an saṭa taJesus. Ta xa uxu ovi kuia ndeé ní ndó'o ña kue'e xita nii. Ta kixaa ña saṭa taJesus, ta nitondaa nda'a ña yu'u tikoto ra, ²¹ chi xani ini ña saá: “Tá lo'o kuiti ná tondaa nda'a yó tikoto ra, ta saá nduva'a yó”, xani sini ña. ²² Ta ndikó koo taJesus ta xini ra ña, ta káchí ra saá xí'in ña:

—On kuyi'ví ún, nana. Xa nduva'a ún chi kándixa ini ún yi'i.

Ta saá xandikon nduva'a ña, ta niyaa xita nii ña.

²³ Ta nixaa taJesus ve'e ta xá'nda chiño. Ta xini ra na tívi tilalí, ta xini ra kuḗ'a ní nivi ndá siso kúu na, xaku ní na xḗ'a ñalo'o ña nixi'i. ²⁴ Ta nika'an ra xí'in na:

—Kuḗ'an ndi'i ndó ke'é. Ñalo'o yó'o on vása ní-xi'i ña, ña kisin kuiti kúu ña —káchí ra.

Ta saá kusiki na taJesus ta nixaku ndaa na ra. ²⁵ Ta ti'ví ra ndi'i nivi kuḗ'an na ke'e, ta niki'ví ra noo kándú'u ñalo'o, ta tjin ra nda'a ña, ta ndakoo ña. ²⁶ Ta saá nixita ní'no to'on xḗ'a ña natakú ñalo'o yó'o ndi'i saá ñoo.

Ñayó'o ká'an xḗ'a taJesus kivi sanda'a ra ovi takuaá

²⁷ Ta kee taJesus kuḗ'an ra, ta ovi takuaá ndikon ra saṭa ra kuḗ'an ra, ta nda'yi ovi saá takuaá, káchí ra saá:

—Tata, sa'ya taDavid,* jná kundá'vi ini ún koni ún ndi'i! —káchí ovi takuáá yó'o.

²⁸ Tá niki'vi taJesús ñii ve'e, ta kixaa ovi takuáá yó'o noo ra, ta nindaka to'on ra ovi tayó'o, káchí ra xí'in ra:

—¿Án kándixa ndó yi'i kúchiño i sanda'a i ndó'ó?

—Oon, Tata, kándixa ndi yó'ó —káchí ovi takuáá.

²⁹ Ta saá nitondaa nda'a ra nduchü noo takuáá yó'o, ta nika'an ra xí'in ra:

—Xa'a ña kándixa ndó yi'i saá nda'a ndó vitin.

³⁰ Ta nduva'a ovi ra saá, va'a nakoto nduchü noo ra. Ta taJesús nika'an ra xí'in ra:

—Kuenda koo ndó, on ndato'on ndó xí'in nda ñii nivi ndasaá nduva'a ndó.

³¹ Ta saá ni, tayó'o kee ra ta sakujita ní'no ndi'i ra to'on xa'a yukia ke'é taJesús xí'in ra ndi'i saá ñoo yatin.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra ñii tañ'í

³² Tá kee ovi ta xikuu takuáá kuano'o ra, ta inká nivi kixaa na noo taJesús xí'in ñii ta tañ'í chi kómí ra nima ndiva'a.

³³ Ta tava taJesús nima ndiva'a ña kómí tayó'o, ta saá kúchiño kixá'a ka'an ta xikuu tañ'í. Ta naka'nda ní ini nivi na yita yó'o, ta nika'an na, káchí na saá:

—¿Nda ñii yichi on ta'an koni ndi ñava'a yó'o ñoo Israel! —káchí na.

³⁴ Ta nafariseo na xini yukia nindo'o tañ'í, káchí na saá:

—Tayó'o táva ra nima ndiva'a xí'in ndee ñandiva'a ká'no ña ndiso chiño xí'in ndi'i ñandiva'a —káchí na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kundá'vi ní ini ra xini ra nivi

³⁵ Ta saá ku'a'an taJesús ndi'i saá ñoo ná'no xí'in ñoo válí, ta sáná'a ra nivi ve'e ño'o sinagoga, ta ká'an ndoso ra to'on ñava'a xa'a yichi ña xá'nda chiño Ndios, ta saá sánda'a ra nivi na xó'vi ndi'i saá noo kue'e. ³⁶ Tá xito ra ndi'i nivi na ndikon sata ra, ta kundá'vi ní ini ra xini ra na, chi ndee ní xó'vi na. Ta on kivi

chindee xí'in mji na, ta ni on koó nivi na chindee ña'á. Ndatán yoo ndikachi tí on koó ta ta ndaa rí, saá yoo nivi yó'o. ³⁷ Ta saá nika'an ra xí'in naxika xí'in ra, káchí ra saá:

—Ndatán yoo kui'i ña xa yoo ti'va nakaya, saá yoo nivi na xa yoo ti'va kundikon yi'i, ta on koó nivi kasa chiño noo i nakaya na nayó'o. ³⁸ Ta saá kuaku ndá'vi ndó ndukú ndó noo Ndios ña ti'vi ra inká nivi ña kasa ndivi na chiño ra ñoyivi yó'o —káchí taJesús xí'in na.

10

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi nakaxin ra uxu ovi ta,

ta taxi ra ñandayí nda'a natqa yó'o

(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

¹ Kana taJesús uxu ovi naxika xí'in ra, ta kixaa na noo ra, ta taxi ra ndayí nda'a na ña tava na nima ndiva'a ña saxó'vi inká nivi, ta taxi ra ndayí nda'a na sanda'a na ndi'i noo kue'e.

² Ta na uxu ovi ta yó'o naní na apóstol.* Ta ñii ñii taapóstol yó'o naní si'a: si'na ñii ra naní Simón ta inká kivi ra kúu Pedro; inká ra naní Andrés, ñani taSimón kúu ra; inká ra naní Jacobo, xí'in ñani ra taJuan, sa'ya taZebedeo kúu ovi tayó'o; ³ inká ra naní Felipe; inká ra naní Bartolomé; inká ra naní Tomás; inká ra naní Mateo, tayó'o xikuu ta nakaya si'ún xa'a nagobierno; inká ra naní Jacobo, sa'ya taAlfeo kúu ra; inká ra naní Lebeo ta inká kivi ra kúu Tadeo; ⁴ inká ra naní Simón, ta kúu ta ndikon partido naní ña cananeo; inká ra naní Judas Iscariote. Tayó'o xikuu ta ta nitondaa nisikó kuí'na taJesús nda'a na sáa ini xini ña'á.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi ti'vi ra naapóstol

ko'on na ka'an ndoso na to'on ra

(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵ Ta ti'vi taJesús uxu ovi naapóstol ko'on na ka'an ndoso na to'on ra, ta káchí ra xí'in na saá:

—On ko'on ndó noo inká nivi na on sivi kúu najudío, on ki'vi ndó nda ñii ñoo

* **9:27** “Sa'ya taDavid” kóni kachi ña: Ta ta ti'vi Ndios ña sakaku ra nivi. On vása kóni kachi ña sa'ya mji tarey David, ta kuiti kóni kachi ña sa'ya ñani sikuá ra. * **10:2** To'on “apóstol” kóni kachi ña: Nivi na ti'vi taká'no kasa ndivi na chiño ra.

naSamaria. ⁶ Ta ko'on ndó nõo najudío ñoo Israel, chi ndatán yoo ndikachi tí ndañó'ó nõo xito'o rí, saá yoo nayó'o. ⁷ Tá kuá'an ndó, ta ka'an ndó xí'in na to'on yó'o, kachí ndó saá: “Xa yoo yatin ní yichí va'a ña xá'nda chiño Ndios kutaku yó”, kachí ndó xí'in na. ⁸ Ta sanda'a ndó ñivi na ndeé ndó'o, ta sanataku ndó ñivi na ñixi'i, ta sanda'a ndó ñivi na ndeé ndó'o xí'in kue'e tá'yí naní lepra, ta tava ndó níma ndiva'a ña saña ña ñivi. Ta saní'i ndó'ó ndayí ña kasa ndivi ndó ndi'i ñayó'o, ta on vása xini ñó'ó cha'vi ndó ña. Ta saá, tá ke'é ndó ñava'a xí'in ñivi, ta on ndukú ndó ña cha'vi na ndó'ó.

⁹ Tá kuá'an ndó chiño yó'o, ta on kuni'i ndó si'un ko'on ndó, ¹⁰ ni leká ndó, ni inka tikoto ndó, ni inka nduxan ndó, ni on kuni'i ndó yiton.† Chi ndó'ó kómí ndó ndayí naki'in ndó ña xini ñó'ó nõo ndó, nda'a ñivi na ke'é ndó ñava'a xí'in.

¹¹ Tá ñixaã ndó ñii ñoo ká'no án ñii ñoo lo'o, ta ndukú ndó ñivi va'a; tá nani'i ndó na, ta saá kundoo ndó ve'e na nda tondaa kivi kee ndó ñoo nayó'o.

¹² Tá kuá'an ki'vi ndó ve'e nõo kundoo ndó yó'o, ta ka'an ndó to'on yó'o xí'in ñivi: “Ná koo ndi'i ñava'a ini ñivi na yoo ve'e yó'o”, kachí ndó. ¹³ Tá nayó'o naki'in va'a na ndó'ó ve'e na, ta saá kivi kasa ndivi Ndios ñava'a ndukú ndó nõo ra xa'a nayó'o. Tá on xjin na naki'in va'a na ndó'ó, ta on vása naki'in na ñava'a ndukú ndó nõo Ndios xa'a na, ta ñava'a yó'o ndikó ña sata mji ndó. ¹⁴ Tá yoo ñivi na on xjin naki'in va'a na ndó'ó, ta on xjin na koni so'o na to'on ka'an ndó, ta saá kee ndó ve'e na án ñoo na, ta ko'on ndó, ta sakisin ndó xa'a ndó ña nakoyo yaa.‡ ¹⁵ Ndixa ká'an i xí'in ndó, tondaa ñii kivi ña kasa nani Ndios xa'a kuachi ndi'i ñivi ñoyívi yó'o, ta kivi yó'o ndeé ka yo'vi saxo'vi ra naño yó'o nõo ñivi na on vá'a na xindoo ñoo Sodoma xí'in ñoo Gomorra kuia xina'á —kachí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

Ñayó'o ká'an xa'a naapóstol ña xo'vi ní na kivi ña vaxi

† **10:10** Yiton yó'o ñii kúu nó xí'in taton, án garrote. ‡ **10:14** Ña sakisin na xa'a na ta koyo yaa, kachí ña saá: Ñivi na on xjin koni so'o, nayó'o nákuiso na kuachi nõo Ndios. § **10:25** Inka kivi naní Satanás ña kúu níma ndiva'a ká'no, kúu Beelzebú.

¹⁶ Ta tuku ñika'an taJesús xí'in na, kachí ra saá:

—Ti'viji ndó'ó ko'on ndó ka'an ndoso ndó to'on i xí'in ñivi. Ta kasa kuenda ndó, chi ndatán ko'on ndikachi ma'ño tindiva'yí saá ko'on ndó, chi yoo ní ñivi na máña na kóni ke'é ñandiva'a xí'in ndó. Ta saá ndíchi ní koo ndó nõo na, ta kuu ndó ñivi nandaã nõo na. ¹⁷ Koto va'a ndó nõo ñivi, chi taxi na kuachi xa'a ndó nõo na ndiso chiño xí'in ve'e ño'o sinagoga, ta kani na ndó'ó xí'in kuártá. ¹⁸ Tiin na ndó'ó ko'on ndó xí'in na nõo nachíño ná'no án nõo tarey, ta taxi na kuachi xa'a ndó nõo nayó'o, chi ndó'ó kúu na ndikon yichí i. Tá kundoo ndó nõo nachíño yó'o, ta saá kukomí ndó yichí ka'an ndó to'on ñava'a xa'a i xí'in nayó'o ta xí'in inka ñivi na on vása kúu najudío. ¹⁹ Táná tiin na ndó'ó, ta on kundi'i ini ndó xa'a to'on ña ndakuiin ndó, saá chi mji kivi ña kundo'o ndó ñayó'o, Ndios taxi ra to'on ña ka'an ndó. ²⁰ Chi on sivi to'on mji ndó kúu ña ka'an ndó, saá chi Níma Yivá yó Ndios kúu ña taxi to'on ka'an ndó xí'in na.

²¹ Kivi ña vaxi sava nataa taxi na kuachi xa'a ñani na nõo nachíño, ta sava na kúu yivá taxi na kuachi xa'a sa'ya na nõo nachíño. Ta sava na kúu sa'ya kasa toon na nõo yivá si'í na, ta taxi na kuachi xa'a mji yivá si'í na yó'o nõo nachíño, ta nachíño ka'an na, kachí na saá: “Va'a, ná kivi nayó'o”, kachí na. ²² Ndi'i ñivi kusaa ini na koni na ndó'ó chi na ndikon yichí i kúu ndó. Tá on sandakoo ndó yichí i ta kundikon va'a ndó ña, nda nõo ndi'i ña xo'vi ndó ñoyívi yó'o, ta Ndios sakaku ra ndó'ó ña kutaku ndó xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ²³ Tá ñivi saxo'vi na ndó'ó ñii ñoo, ta saá kama kee ndó ko'on ndó inka ñoo. Ndixa ká'an i xí'in ndó, ta nda ta'an ndi'i ka'an ndoso ndó to'on Ndios nõo ndi'i saá ñoo Israel, ta yi'i, ta ta kixi nõo Ndios, ndikó tuku i ñoyívi yó'o.

²⁴ Ñii ta sakuá'á, on vása kúu ra ta ká'no ka nõo tamaestro ra, ta ñii tamozo on vása kúu ra ta ká'no ka nõo ta xá'nda chiño nõo ra. ²⁵ Ta ta sakuá'á kúchiño nduu ra ndatán yoo tamaestro

ra, ta t̄amozo kúchiño nduu ra ndatán yóo t̄a xá'nda chiño noo ra. Nii k̄i'va saá kundo'o ndó xí'in j̄ chi n̄ivi n̄ika'an na xa'a j̄, sakunaní na ȳi' Beelzebú, § ta ñii k̄i'va saá ka'an na xa'a ndó, chi ndík̄on ndó yich̄i j̄ —káchí t̄aJesús xí'in naxíka xí'in ra.

Ñayó'o ká'an ña on kuyi'ví yó n̄ivi
(Lc. 12:2-9)

²⁶ Ta tuku n̄ika'an t̄aJesús, káchí ra saá:

—Ta saá on kuyi'ví ndó noo n̄ivi na kándiva'a xí'in ndó. Xíni ñó'ó ka'an ndoso ndó xa'a j̄ xí'in na, chi ndatán yóo ña yóo se'é, saá yóo to'on ñava'a xa'a j̄. Ta nda ñii ñava'a náka se'é on k̄ivi koo se'é ña ndi'i saá k̄ivi, ta x̄ini ñó'ó nat̄ivi ña. ²⁷ To'on ña ká'an se'é j̄ noo naa xí'in ndó, ndato'on ndó ña xí'in ndi'i n̄ivi k̄ivi ndiví yé'e ño'o; ta to'on ña ká'an ya'a j̄ xí'in kuiti ndó, ta kuita ndó s̄ini ve'e ta ka'an ndoso ndó to'on yó'o. ²⁸ On kuyi'ví ndó noo n̄ivi na kóni ka'ni ndó'ó, chi on kuchiño na sandi'i na xa'a níma ndó. Va'a ka kuyi'ví ndó noo Ndios, chi Ndios kivi sandi'i ra xa'a yikí koñu ndó xí'in níma ndó, ta sakana ra ndó'ó ndaya.

²⁹ 'Koto ndó tísaa válí, ñii s̄i'ún lo'o kúu ya'vi ovi rí. Tá on s̄ivi ña káchí ini Ndios kúu ña, ta nda ñii tísaa lo'o on k̄ivi nakava rí noo ño'o ta k̄ivi rí, chi Ndios ndáa ra ndi'i rí. ³⁰ Ta ndó'ó, Ndios man̄i ní ka ra ndó'ó, chi x̄ini ndi'i ra ndasaá kúu yis̄i s̄ini ndó. ³¹ Ta ndixa ndáa va'a ra ndó'ó, ñakán on kuyi'ví ndó, chi ku'a'a ní ka ndáya'ví ndó noo tísaa válí —káchí t̄aJesús xí'in naxíka xí'in ra.

Ñayó'o ká'an yu kúu n̄ivi ndakuiin t̄aJesús xa'a
(Lc. 12:8-9)

³² Ta n̄ika'an tuku t̄aJesús xí'in na, káchí ra saá:

—N̄ivi na ndakuiin xa'a j̄ noo n̄ivi ñoyívi yó'o, ta ȳi' ñii k̄i'va saá ndakuiin j̄ xa'a na noo Yivá j̄ Ndios, t̄a yóo ñoyívi n̄ino. ³³ Ta n̄ivi na on x̄iin ndakuiin xa'a j̄, ta ȳi' on ndakuiin j̄ xa'a nayó'o noo Yivá j̄ Ndios, t̄a yóo ñoyívi n̄ino —káchí t̄aJesús.

* **10:38** To'on kusokó na tón cruz m̄i na kóni kachí ña: Xíni ñó'ó koo ti'va n̄ivi ña xo'vi na ta ndakuiti kivi na xa'a ña ndík̄on na t̄aJesús.

Ñayó'o ká'an ña on vása yóo yu'ú n̄ivi xa'a t̄aJesús

(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Ta n̄ika'an tuku t̄aJesús, káchí ra saá:

—On kani s̄ini ndó ndí ña kundoo va'a ndó xí'in natá'an ndó, kúu ña k̄ixaa j̄ ñoyívi yó'o, chi xa'a ña nata'ví j̄ n̄ivi kúu ña k̄ixaa j̄. Ndatán yóo ñii espada s̄iin tá'ví ña ñii ña'a ovi ñá'ño, saá yóo to'on j̄. Saá chi sava n̄ivi kándixa na to'on j̄, ta ink̄a n̄ivi on vása kándixa na to'on j̄. ³⁵ Sava nataa ko'on na yich̄i j̄, ta sava nataa sa'ya na ko'on na ink̄a yich̄i. Sava náña'a ko'on ná yich̄i j̄, ta sava náña'a sa'ya ná ko'on ná ink̄a yich̄i. Sava náña'a ko'on ná yich̄i j̄, ta x̄ano ná ko'on ná ink̄a yich̄i. Ta saá kundaa ini yó ndí on vása kivi koo yu'ú n̄ivi xa'a j̄. ³⁶ Ta n̄ivi na on kua'a kutá'an xí'in n̄ivi na ndík̄on yich̄i j̄, kuu n̄ivi natá'an m̄i na na táku ve'e na.

³⁷ 'Ndi'i n̄ivi na kóni ko'on yich̄i j̄, x̄ini ñó'ó kuki'vi ní ka ini na koni na ȳi' noo nave'e m̄i na. Tá n̄ivi kí'vi ka ini na x̄ini na yivá na, án s̄i' na, án sa'ya na noo ȳi', ta saá nayó'o on vása kómí na ndayí kundik̄on na sata j̄. ³⁸ Ndi'i n̄ivi na on x̄iin kusokó tón cruz m̄i na,* ta on x̄iin na kasa ndivi na to'on j̄, ta nayó'o on vása kómí na ndayí kundik̄on na yich̄i j̄. ³⁹ Ndi'i n̄ivi na ndasaá kuiti ndúkú ña kutaku va'a na ñoyívi yó'o, ta on x̄iin na xo'vi na xa'a j̄, ta nayó'o on kuchiño na kutaku na xí'in Ndios. Ta n̄ivi na on vása ndi'i ini ndúkú kutaku va'a na ñoyívi yó'o, xa'a ña kundik̄on na ȳi', nayó'o kúu n̄ivi na kutaku xí'in j̄ —káchí t̄aJesús xí'in naxíka xí'in ra.

Ñayó'o ká'an xa'a ña naki'in n̄ivi na kándixa t̄aJesús

(Mr. 9:41)

⁴⁰ Ta tuku n̄ika'an t̄aJesús saá:

—Ndi'i n̄ivi na náki'in va'a ndó'ó, chi na ndík̄on ȳi' kúu ndó, ta nayó'o náki'in va'a tuku na ȳi'. Ta ndi'i n̄ivi na náki'in va'a ȳi', ta nayó'o náki'in va'a na Ndios, t̄a kúu t̄a ti'ví ȳi' vaxi j̄. ⁴¹ Ndi'i n̄ivi na náki'in va'a ñii taprofeta, chi ká'an ndoso ra to'on Ndios, ta nayó'o ñii k̄i'va naki'in na ñava'a xí'in taprofeta nda'a Ndios. Ta

ndi'i n̄ivi na náki'in va'a ñii tava'a, chi tava'a ní kúu ra, ta nayó'o ñii k̄i'va naki'in na ñava'a xí'in tava'a yó'o nda'a Ndios. ⁴² Ndi'i n̄ivi na táxi lo'o takuú v̄ixin ko'o ñii ndó'ó, chi na ndík̄on ȳi'j kúu ndó, vará on s̄iví naná'no kúu ndó, ta ndixa ká'an j̄ xí'in ndó, nayó'o naki'in na ñava'a nda'a Ndios k̄iv̄i ña v̄axi —káchí taJesús xí'in na.

11

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús k̄iv̄i n̄ika'an ra
xí'in naxíka xí'in taJuan, ta s̄akuchu n̄ivi
(Lc. 7:18-35)

¹ Tá ndi'i saná'a taJesús uxu ov̄i naxíka xí'in ra, ta kee ra kuá'an ra sáná'a ra n̄ivi kuá'a ní ñoo estado Galilea, ta ká'an ndoso ra to'on Ndios xí'in na.

² Ta taJuan t̄aa ta s̄akuchu n̄ivi, nákaa ra ini ve'e k̄aa, ta x̄ini so'o ra xa'a ndi'i ñava'a ké'é taJesús xí'in n̄ivi, ta ti'ví ra ov̄i naxíka xí'in ra kuá'an na noo taJesús, ta n̄ixaa na noo ra, ³ ta n̄inda'ka to'on na ra, káchí na saá:

—¿Án yó'ó kúu t̄aa ta ndáti ndi ti'ví Ndios sak̄aku ra na ñoyívi yó'o, án kundati k̄a ndi inka ra?

⁴ Ta ndakuijn taJesús, n̄ika'an ra xí'in naxíka xí'in taJuan, káchí ra saá:

—Ná ndikó ndó noo taJuan, ta ndato'on ndó xí'in ra ña x̄ini so'o ndó ta ña x̄ini ndó yó'o. ⁵ Chi xa x̄ini ndó n̄ivi na x̄ikuu nakuáá, ta xa va'a x̄ito na vitin. Ta n̄ivi na on vása ní-kivi kaka, ta vitin xa va'a x̄ika na. Ta n̄ivi na x̄ikuu na ndeé ní ndó'o xí'in ku'e'e tá'yí nan̄i lepra, ta vitin xa ndundii na. N̄ivi na k̄aku só'ó, ta vitin xa va'a x̄ini so'o na. Ta n̄ivi na n̄ixi'j, n̄atakú na. Ta vitin nandá'ví x̄ini so'o na to'on ñava'a ká'an ndoso j̄. Ta ndi'i ña x̄ini so'o ndó ta x̄ito ndó k̄isa ndivi j̄ yó'o, saá ndato'on ndó xí'in taJuan. ⁶ Ta t̄aa ta kándixa ȳi'j, tá on sandakoo ra ȳi'j, vará on kasa ndivi j̄ chiño ña ndáti ra, ta nákaa ñasij̄ níma tayó'o —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in taJuan.

⁷ Ta saá kee na kuano'o na, ta taJesús k̄ixá'á ká'an ra xí'in n̄ivi na ndóo noo ra, káchí ra saá xí'in na:

—Ta k̄iv̄i n̄ixaa'ndó x̄ito ndó taJuan noo yukú ȳichí, ¿yukíã ndáti ndó koto

ndó? ¿Án ndáti ndó koto ndó ñii tón toyó'ó tón k̄isin ní, k̄isa t̄ach̄i? Ó'on, on s̄iví saá. ⁸ ¿Án ká'an ndó koto ndó ñii t̄aa ta va'a ní tikoto ndíxin? Ó'on, chi n̄ivi nakuíká na va'a ní tikoto ndíxin on vása ndóo na yukú ȳichí, nayó'o ndóo na ve'e ná'no ña livi ní. ⁹ ¿Án n̄ixaa'ndó x̄ito ndó ñii ta'profeta? Saá va, taJuan kúu ñii ta'profeta ndino'o, ta ká'no ní k̄a chiño k̄isa ndivi taJuan noo chiño k̄isa ndivi inka naprofeta na n̄ika'an ndoso to'on Ndios x̄ina'á. ¹⁰ Ta kuíya n̄iya'a ñii ta'profeta n̄itaa ra to'on Ndios xa'a taJuan, to'on Ndios ña káchí saá:

Tayó'o kuu ta x̄ika chiño noo j̄, ta ti'ví ra ko'on si'na ra noo taKá'no ta ti'ví ñoyívi.

Ta ndasa va'a ra yichí ña ko'on taKá'no ta ti'ví sak̄aku n̄ivi ñoyívi, saá n̄ika'an Ndios xa'a taJuan x̄ina'á.

¹¹ Ta n̄ika'an tuku taJesús xí'in na, káchí ra saá:

—Ñandixa ká'an j̄ xí'in ndó, on ko'ó inka ta'profeta ká'no k̄a noo taJuan, ta s̄akuchu n̄ivi. Ta saá ni, t̄aa ta n̄ino ní k̄a yóo noo ndi'i inka n̄ivi na náki'in yichí ña xá'nda chiño Ndios, ta tayó'o kúu ta ká'no k̄a noo taJuan —káchí taJesús xí'in na.

¹² Ta n̄ika'an tuku ra saá xí'in na:

—Nda k̄iv̄i k̄ixá'á taJuan ká'an ndoso ra to'on Ndios t̄anda vitin, yóo n̄ivi na chíkaa nde'e ndiva'a ña sandi'i na xa'a yichí Ndios. ¹³ Yóo ndayí Ndios ña n̄itaa taMoisés x̄ina'á, ta yóo to'on Ndios ña n̄itaa inka naprofeta. Ta ndi'i ñayó'o n̄ika'an ña yu kúu ña koo nda x̄ina'á t̄anda k̄iv̄i k̄ixá'á n̄ika'an ndoso taJuan, t̄aa ta s̄akuchu n̄ivi. ¹⁴ To'on Ndios x̄ina'á káchí ña ndí ta'profeta Elías ndikó ra ñoyívi yó'o k̄iv̄i ta'an k̄a k̄ixaa ta ti'ví Ndios sak̄aku na ñoyívi yó'o. X̄ini ñó'ó kunda'ã ini ndó ndí xa kundivi to'on yó'o, saá chi ndatán n̄ixiyo taElías saá yóo taJuan, t̄aa ta s̄akuchu n̄ivi. ¹⁵ Ndi'i ndó'ó n̄ivi na yóo so'o, x̄ini ñó'ó chíkaa so'o ndó ña ká'an j̄ xí'in ndó —káchí taJesús xí'in na.

¹⁶ Ta n̄ika'an tuku ra saá xí'in na:

—¿Ndasaá yóo n̄ivi na ndóo ñoyívi yó'o vitin? Ndatán yóo naválí na sásiki noyá'vi, saá yóo na. Sava naválí ká'an

na xí'in inka naválí tá'an na, ¹⁷ káchí na saá: “Tá t̄ivi ndi música livi xa'a ndó, ta n̄i-xiin ndó kata xá'a ndó. Tá x̄ita ndi yaa ndá'ya ní ña x̄ita na noo ndúxun na n̄ixi'i, ta n̄i-xiin ndó kuaku ndó”, káchí naválí. ¹⁸ Ndatán yoo naválí yó'o, saá yoo ndó, chi t̄ajuan on vása ní-xixi va'a ra, ta nda ñii k̄ivi on vása ní-xi'i ra vino, ta káchí ndó xa'a ra: “Tayó'o kómí ra nima ndiva'a.” ¹⁹ Ta ȳi, t̄aa t̄a k̄ixi noo Ndios, k̄ixaa i ñoyívi yó'o, ta x̄ixi va'a i, ta x̄i'i vino, ta káchí ndó saá xa'a i: “Ta ndeé ní x̄ixi ra, ta ku'a ní x̄i'i ra. Ta kúsii ní ini ra x̄ika ra x̄i'in na káya s̄i'ún xa'a nagobierno, x̄i'in inka n̄ivi na kánoo on vá'a to'on xa'a”, saá káchí ndó xa'a i. Ta ndi'i n̄ivi na kómí ñandíchi Ndios, kúu na ké'é ñava'a, ta ñayó'o sáná'a ndi ñandíchi Ndios kúu ñandaa —káchí t̄aJesús x̄i'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a ñaño na on x̄iin koni sq'o ña ká'an t̄aJesús
(Lc. 10:13-15)

²⁰ Ta saá k̄ixá'a t̄aJesús n̄ika'an ndoso ra to'on yo'vi ña s̄aa ra noo ñaño noo ké'é ra ku'a ní milagro x̄i'in n̄ivi, saá chi n̄i-xiin na ndikó koo ini na ña sandakoo na ña on vá'a ké'é na. N̄ika'an ra x̄i'in nan̄ivi ñoo yó'o, káchí ra saá:

²¹ —¡Ndá'ví ní ndó, n̄ivi ñaño Corazín! ¡Ndá'ví ní ndó, n̄ivi ñaño Betsaida! Chi vaxi ñii k̄ivi ña xo'vi ní ndó. Saá chi kuȳa x̄ina'a tá ní x̄ini ví ñaño Tiro x̄i'in ñaño Sidón milagro ña ké'é i x̄i'in ndó vitin, níkuu, ta nandikó ní ka ini nayó'o, ta nakundixin na tikoto ndayí noo, ta chikaa na yaa no'o s̄ini na ña kúchuchú ní ini na xa'a kuachi na. ²² Ta ndixa ká'an i x̄i'in ndó, t̄onda ñii k̄ivi ña kasa nani Ndios xa'a kuachi ndi'i na ñoyívi yó'o, ta k̄ivi yó'o xo'vi ní ndó'o, ñaño Corazín x̄i'in ñaño Betsaida. Ndeé ka yo'vi saxo'vi Ndios ndó'o noo n̄ivi na on vá'a na x̄indo ñoo Tiro x̄i'in ñoo Sidón. ²³ Ta ndó'o, ñaño Capernaum, ¿án x̄ani s̄ini ndó kanoo va'a ní to'on ndó nda ñoyívi ñino? ¡On vása! Ta ndá'ví ní ndó, chi Ndios ti'ví ra ndó'o ko'on ndó ñino, nda ndaya. Saá chi kuȳa x̄ina'a tá ní x̄ini ví ñaño Sodoma milagro ña ké'é i x̄i'in ndó vitin, ta ñaño Sodoma on ndi'i xa'a

na, níkuu. ²⁴ Ta ndixa ká'an i x̄i'in ndó, t̄onda ñii k̄ivi ña kasa nani Ndios xa'a kuachi ndi'i n̄ivi ñoyívi yó'o, ta k̄ivi yó'o xo'vi ní ndó'o, ñaño Capernaum. Ndeé ka yo'vi saxo'vi Ndios ndó'o noo n̄ivi na on vá'a na x̄indo ñoo Sodoma —káchí t̄aJesús.

Ñayó'o ká'an, ná kixi n̄ivi nakindée na noo t̄aJesús
(Lc. 10:21-22)

²⁵ Ta saá t̄aJesús n̄ika'an ra x̄i'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yivá i, kisa ká'no i yó'o. Yó'o kúu t̄aKá'no t̄a xá'nda chiño noo ndi'i ña yoo ñoyívi yó'o x̄i'in ña yoo ñoyívi ñino. Kisa ká'no i yó'o chi xa saná'a ún nayó'o, na ñino ini kúu na, ta kúnda ñi na ñava'a xa'a ún. Ta chise'é ún ñava'a yó'o noo inka n̄ivi na naní nandíchi, x̄i'in na naní na ká'vi ta ti'va ní yoo ñoyívi yó'o, ²⁶ chi saá káchí ini ún ké'é ún x̄i'in ndi'i n̄ivi, Tata —káchí t̄aJesús x̄i'in Ndios.

²⁷ Ta tuku n̄ika'an t̄aJesús x̄i'in n̄ivi, káchí ra saá:

—Yivá i Ndios taxi ra ndi'i ñava'a nda'a i. Nda ñii n̄ivi on vása x̄ini na ini ȳi, t̄aa t̄a kúu Sa'ya Ndios, ta ñii laá m̄ii Ndios kúu t̄a x̄ini va'a ini ȳi. Ta nda ñii n̄ivi on vása x̄ini na ini Yivá i Ndios, ta ñii laá ȳi, t̄aa t̄a kúu Sa'ya ra, kúu t̄a x̄ini ini ra, ta n̄ivi na nakaxin i taxi i koni na ini ra. ²⁸ Ndi'i ndó'o n̄ivi na xa kúnaa ní noo ndi'i chiño, ta veé ní ndiso ndó, na'a ndó noo i, ta ȳi taxi i ña nakindée ndó.

²⁹ Nakuiso ndó x̄i'in i ña ndiso i ta kasa chiño ndó x̄i'in i, ta kandixa ini ndó ȳi, ta sakuá'a ndó yich̄i i, chi t̄aa t̄a yaa ini t̄a ndá'ví ini kúu i, ta saá naní'i ndó ña koo va'a ini ndó, ta nakindée nima ndó. ³⁰ Saá chi ña nakuiso ndó x̄i'in i ta ña kasa chiño ndó x̄i'in i, on vása yo'vi ní ña, ta ni on vása veé ní chiño yó'o —káchí t̄aJesús x̄i'in n̄ivi.

12

Ñayó'o ká'an xa'a t̄aJesús kómí ra ndayí ka'nda chiño ra xa'a k̄ivi ȳi ña nakindée najudío

(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

¹ Ñii k̄ivi ȳi ña nakindée najudío, ta t̄aJesús x̄i'in naxíka x̄i'in ra ku'a'an na

yá'a na ma'ño noo yoo yita trigo. Ta naxika xí'in ta Jesús kixá'á na xí'i ní na soko, ta saá xa'nda na yoko ta kindaa na soo trigo, ta xaxi na trigo. ² Ta xini nafariseo ña ke'é nayó'o, ta nika'an na saá xí'in ta Jesús:

—Naxika xí'in ún nija'a ndoso na ndayí Ndios chi xa'nda na trigo, ta on vá'a kasa chiño yó kivi yii ña nákindée yó, káchí ndayí Ndios ña nitaa ta Moisés xina'á.

³ Ta ndakuijn ta Jesús, káchí ra saá xí'in na:

—¿Án on vása ní-ka'vi ndó to'on Ndios noo ká'an ña xa'a xii síkuá yó tarey David xí'in natá'an ra, kivi nixi'i ní na soko? ⁴ Saá chi kujya xina'á niki'vi nayó'o ini ve'e Ndios, ta xixi na sita va'a ñayii vará on sivi sutu xikuu na. Ta káchí ndayí Ndios saá: “Ndasaá sutu kuiti kúchiño kuxu sita va'a ñayii.” ⁵ Ta xa ka'vi ndó ndayí Ndios ña ká'an on kivi kasa chiño yó kivi yii ña nákindée yó. Ta nasutu kisa ndivi na chiño ve'e ño'o ká'no kivi yii ña nákindée yó, ta on koó kuachi ndiso na xa'a ñayó'o. ⁶ Ta ndixa ká'an i xí'in ndó, yi'i kúu ta ta kómí ní ka ndayí noo ve'e ño'o ká'no. ⁷ To'on Ndios káchí ña saá: “Kóni i ña kundá'ví ini ndó koni ndó inká nivi, ta ke'é ndó ñava'a xí'in na. Tá on xijn ndó kundá'ví ini ndó koni ndó nayó'o, ta saá on vása kusii ini i ña sóko ndó nda'a i”, káchí Ndios. Tá va'a ná kundaa ini ndó to'on yó'o, níkuu, ta saá on chikaa kuachi ini ndó koni ndó nivi na on koó kuachi kómí. ⁸ Yi'i, ta ta kixi noo Ndios, kómí i ndayí ka'an i yukia va'a ke'é yó kivi yii ña nákindée yó —káchí ta Jesús xí'in nafariseo.

*Ñayó'o ká'an xa'a ta Jesús kivi sanda'a ra
ñii ta ta yichí nda'a
(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)*

⁹ Ta kee ta Jesús ku'a'an ra, ta niki'vi ra ve'e ño'o sinagoga. ¹⁰ Ta yoo ñii ta, ta yichí nda'a kúu ra, ta on vása kánda ña. Ta ndoo nafariseo xito na yu kúu ñii ña on vá'a ke'é ta Jesús, ña kuchiño chikaa na kuachi sata ra. Ta saá nindaka to'on na ra:

—¿Yukia káchí ndayí Ndios ña kándixa yó? ¿Án kúchiño sanda'a yó nivi kivi yii ña nákindée yó?

¹¹ Ta ndakuijn ta Jesús, nika'an ra xí'in na:

—Tá ñii ndó'o kómí ndó ñii ndikachi sana ndó, ta náka va rí ñii yavi kónó kivi yii ña nákindée yó, ta, ¿yukia ke'é ndó? ¿Án on ko'on ndó tava ndó kití sana ndó tí náka va? ¹² Ta ku'a'a ní ka ndaya'ví ñii ta noo ñii kití sana yó! Ta ndixa ñava'a kúu ña ke'é yó chiño va'a kivi yii ña nákindée yó.

¹³ Ta saá nika'an ta Jesús xí'in ta ta yichí nda'a:

—Sanakaa ún nda'a ún vitin —káchí ra. Ta tayó'o sanakaa ra nda'a ra, ta nduva'a ña. Ndatán yoo inká nda'a ra ña va'a, saá kindoo ña. ¹⁴ Ta kee nafariseo ku'a'an na, ta kixá'á na ká'an na xí'in tá'an na ndasaá koo ka'ni na ta Jesús.

Ñayó'o ká'an xa'a ña nitaa ñii ta profeta xa'a ta Jesús

¹⁵ Ta ta Jesús xini ra yukia xáni ini nafariseo, ta keta ra ve'e ño'o sinagoga ta ku'a'an ra. Ta ku'a'a ní nivi xikundikon na sata ra, ta saá sanda'a ra ndi'i na ndee ndó'o. ¹⁶ Ta nika'an ra xí'in na:

—On ka'an ndó xí'in nda ñii nivi xa'a ña ké'é i.

¹⁷ Ñayó'o nika'an ra, ta saá kundivi to'on ña nika'an Ndios xí'in ta profeta Isaías xina'á. Ta to'on yó'o nitaa ta Isaías ña nika'an Ndios xa'a ta ta ti'vi ra sakaku nivi ñoyívi yó'o, káchí ña saá:

¹⁸ Yó'o yoo ta ta nakaxin i ña kasa chiño ra noo i,

ta kí'vi ní ini i xini i ra, ta kúsi i ní ini i xini i ra.

Ta nataxi i Nima i ini ra,
ta saá ka'an ndoso ra ñandaa xí'in ndi'i nivi.

¹⁹ On naa ra, ta ni on kutee ra, ta on nda'yi ndaa ra xí'in nda ñii nivi.

Ta on nda'yi ra ko'on ra yichí ña koni so'o nivi.

²⁰ Ndatán yoo ñii ta ta on vása ka'no ka ñii tón tamá tá'nó chi tón xa tá'nó kúu nó, saá yoo ta ta nakaxin i,

ta ndatán yóo ñii taa tã on vása nda'va
ka ñii tímá tón xa kána ñi'ma yi'va,
saá yóo taa tã nakaxinj,
chi tã kundá'ví ini kuu ra koni ra ñivi
nandá'ví na vitá ini, na on kivi
chindee xí'in mji,
anda kundeé ra noo ndi'i ña on vá'a ta
chinóo síkón ra ñava'a ñandaã.

21 Ta ndi'i ñivi na ñoyívi yó'o xí'in ndino'o
níma na kundati na ra ña ke'é ra
ñava'a ta sakaku ra na,
kachí Ndios, ñitaa taIsaías xina'á.

*Ñayó'o ká'an, ñivi ñika'an na xa'a
taJesús*

kómí ra ndee ñanímã ndiva'a

(Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

22 Ta ñivi kuã'an na ña kuã'an ñii taa tã
kómí níma ndiva'a xí'in na noo taJesús,
ta kixaa na noo yóo ra. Taa tã ndee ndó'o
yó'o kúu ra takuaá ta ñí'í ra, ta taJesús
sanda'a ña'á ra, ta saá kúchiño nakoto ra
ta naka'an ra. 23 Ta ndi'i ñivi na ndóo yó'o
naka'nda ní ini na xini na ña ke'é taJesús,
ta ñika'an na, káchí na saá:

—¿Án tayó'o kúu tasya ñani síkuá
taDavid, tã ndátí yó ti'ví Ndios kixaa?

24 Ta xini so'o nafariseo ña ñika'an ñivi
yó'o, ta saá ñika'an tá'an na:

—Xí'in ndee ñaBeelzebú,* ña kúu
ñaká'no noo ndi'i níma ndiva'a, táva
tayó'o níma ndiva'a —káchí na.

25 Ta taJesús xini ra ndi'i ña xáni ini
nafariseo, ta ñika'an ra saá xí'in na:

—Tá yóo ñii ñoo, ta on vása yóo yu'ú
ñivi, ta ñata'vi tá'an na, ta kixá'á na káni
tá'an na xí'in natá'an na, ta kama ní ndi'i
xa'a ñoo yó'o. Tá yóo ñii ve'e noo ñata'vi
tá'an na, ta káni tá'an na, ta ndi'i xa'a
ñivi ve'e yó'o. 26 Tá ñanímã ndiva'a ká'no
Satanás nátava ña ini ñivi níma ndiva'a
tá'an ña, níkuu, ta saá ñata'vi tá'an
ñandiva'a ta káni tá'an ña xí'in tá'an ña,
ta yaxi ní ndi'i xa'a yichi ña. 27 Mji ndó
ká'an ndó ndí xí'in ndee ñanímã ndiva'a
ká'no táva ñandiva'a. Tá ndixa saá xáni
ini ndó, ta na ndíkõn sata ndó na táva
ñandiva'a, ¿míchí vaxi ndee nayó'o táva
na ñandiva'a? Na ndíkõn sata ndó kachí
na on sivi ndee ñanímã ndiva'a ká'no kúu

* 12:24 Inka kivi ñani Satanás kúu Beelzebú. † 12:31 Ñii to'on ña ká'an ndiva'a xí'in Níma Ndios kúu ña ká'an ñivi ndí ndee ña kisa ndivi chiño va'a kúu ndee ña vaxi noo níma ndiva'a ká'no.

ña kómí na kivi tava na ñandiva'a. Ta
saá kixaa ñii kivi na ndíkõn sata mji ndó
yó'o kuu na kasa nani xa'a kuachi ndiso
ndó chi ñavatá ká'an ndó xa'a i. 28 Ta yi'i,
kómí ndee Níma Ndios ña tava ñima
ndiva'a, ta ña ké'é yó'o káchí ña saá:
vitiñ kixaa kivi ña kixá'á xá'nda chiño
Ndios noo ñivi ñoyívi yó'o.

29 'Ta yóo ñii taa ndee ní ndaku, ta ñivi
on kúchiño kivi na ve'e ra ña kindaa na
ñakuíká kómí ra. Si'na xini ñó'ó katón na
ra, ta saá kúchiño kivi na kindaa na ndi'i
ñakuíká kómí ra. Ndatán yóo taa ndee
ní ndaku yó'o, saá yóo ñanímã ndiva'a
ká'no.

30 'Ndi'i ñivi na on vása yóo yu'ú xí'in i,
nayó'o kúu na on xini koni na yi'i. Ta ndi'i
ñivi na on vása chindee yi'i nakaya na
ñivi ña kundikõn na yichi Ndios, nayó'o
kúu na sakuítã ní'no ñivi ña on kundikõn
na yichi Ndios.

31 'Ta ndixa ká'an xí'in ndó, Ndios
kúchiño kasa ká'no ini ra xa'a ndi'i ña
on vá'a ké'é ñivi, ta kúchiño kasa ká'no
ini ra xa'a ndi'i to'on ña ká'an ndiva'a na
xí'in Ndios. Ta ndi'i ñivi na ká'an ndiva'a
xí'in Níma Ndios,† ta Ndios on kasa ká'no
ini ra xa'a ñivi yó'o. 32 Ta ñivi na ká'an
ndiva'a xí'in yi'i, taa tã kixi noo Ndios, ta
Ndios kúchiño kasa ká'no ini ra xa'a na.
Ta ñivi na ká'an ndiva'a xí'in Níma Ndios,
ta Ndios on kasa ká'no ini ra xa'a nayó'o
vitiñ, ni ndi'i saá kuyã ña vaxi —káchí
taJesús xí'in na.

*Ñayó'o ká'an, ndatán yóo níma ñivi,
saá yóo to'on ña ká'an na*

(Lc. 6:43-45)

33 Ta tuku ñika'an taJesús xí'in na,
kachí ra saá:

—Tá yóo yiton tón va'a, ta saá koon
kui'i tí va'a nda'a nó. Tá yóo yiton tón on
vá'a, ta saá koon kui'i tí on vá'a nda'a nó.
Tá xito ndoso ndó kui'i tí yóo nda'a yiton,
ta saá kundaã ini ndó án tón va'a kúu nó,
án tón on vá'a kúu nó. Ndatán yóo yiton,
saá yóo ñivi. 34 Ta ndó'ó, ká'an xí'in
ndó, ¡sa'ya koo xati kúu ndó! Chi mji ndó
kúu ñivi na on vá'a, ta ñakán on kúchiño
ka'an ndó to'on va'a. Ndatán yóo níma

n̄ivi, saá yóo t̄'on ña ká'an na. ³⁵ N̄ivi na kómí ním̄a va'a, ká'an na t̄'on va'a. Ta n̄ivi na kómí ním̄a on vá'a, ká'an na t̄'on on vá'a. ³⁶ Ta ká'an i xí'in ndó, kixaa ñii kivi ña kasa nani Ndios xa'a ndi'i n̄ivi ñoyivi yó'o, ta koni ñó'ó ndi'i n̄ivi taxi na kuenda xa'a ndi'i t̄'on ña on vá'a n̄ika'an na. ³⁷ Chi xa'a t̄'on m̄i ndó ña n̄ika'an ndó, Ndios kasa nani ra xa'a ndó'ó, ta saá ka'an ra an kundo'o ndó xí'in ra, an ko'on ndó ndaya —káchí t̄ajesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a n̄ivi kivi ndukú na ñii milagro noo t̄ajesús
(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸ Ta sava nafariseo xí'in na sáná'a ndayí Ndios n̄ika'an na xí'in t̄ajesús, káchí na saá:

—Tata maestro, kóni ndi ña ke'é ún ñii milagro noo ndi.

³⁹ Ta ndakuiin t̄ajesús:

—iN̄ivi na ndiva'a ní ini, na on vása kándixa Ndios kúu ndó'ó! Saá chi ndukú ndó ñii milagro noo i ña kandixa ndó ndi t̄a t̄a kixi noo Ndios kúu i. Ta on ke'é i ink̄a milagro ña koto ndó, chi va'a ka xini ñó'ó kundaa ini ndó ña n̄indo'o t̄aprofeta Jonás kuiya xina'á. ⁴⁰ Ta t̄aJonás xinakaa ra un̄i ndivi, ta un̄i ñoo t̄ixin títiaká ká'no. Ta saá yi'i, t̄a t̄a kixi noo Ndios, kunakaa i un̄i ndivi, ta un̄i ñoo t̄ixin ño'o. ⁴¹ Tá kixaa kivi kasa nani Ndios xa'a n̄ivi ñoyivi yó'o, ta ñaño Nínive chikaa na kuachi sata ndó'ó na táku vitin. Saá chi xini so'o na ña n̄ika'an t̄aJonás xí'in na, ta n̄andikó ini na ta kandixa na Ndios. Ta yi'i, t̄a t̄a yóo xí'in ndó vitin, kúu ñii taká'no ka noo t̄aJonás, ta on xiiin ndó koni so'o ndó ña ká'an i. ⁴² Tá kixaa kivi kasa nani Ndios xa'a n̄ivi ñoyivi yó'o, ta saá tuku ñii ñareina, ña n̄ixa'nda chiño noo ñoo ñani Sabá xina'á, chikaa ña kuachi sata ndó'ó na táku vitin. Chi ñareina yó'o xiká ní n̄ixa'an ña xini so'o ña t̄'on ña n̄ika'an t̄arey Salomón, chi t̄a ndíchi ní s̄ini xikuu ra. Ta yi'i, t̄a t̄a yóo xí'in ndó vitin, kúu ñii taká'no ka noo t̄aSalomón, ta on xiiin ndó koni so'o ndó t̄'on ña ká'an i —káchí t̄ajesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a t̄ajesús kivi saná'a ra xa'a ním̄a ndiva'a
(Lc. 11:24-26)

⁴³ Ta tuku n̄ika'an t̄ajesús xí'in na:

—Tá ñii ním̄a ndiva'a sáña ña ñii t̄a, ta saá ku'a'an ña noo yuk̄u yichí ña nandukú ña noo nakindée ña. Tá on vása nání'i ña noo nakindée ña, ⁴⁴ ta xáni ini ña saá: “Ndikó yó ndi'vi yó ini t̄a noo kee yó vaxi yó”, káchí ña. Ta ndikó ña, náxaa ña noo yóo t̄a noo kee ña, ta nákoto ña vichí ini ra. Ndatán yóo ñii ve'e n̄iti'vi ta ndasa livi na, saá yóo ini t̄a yó'o. ⁴⁵ Ta ndikó ním̄a ndiva'a ku'a'an ña, ta nandukú ña ink̄a ním̄a ndiva'a, ta nání'i ña ux̄a ním̄a ña ndiva'a ní ka noo m̄i ña. Ta ndikó koo ña, ta ku'a'an ux̄a ním̄a ndiva'a yó'o xí'in ña, ta kixaa ndi'i ña nakoo ña ini t̄a yó'o. Ta saá xó'vi ní ka ra vitin noo ña si'na. Saá kundo'o ndó'ó na ndóo ñoyivi yó'o vitin tá on xiiin ndó koni so'o ndó t̄'on i —káchí t̄ajesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a kivi kixaa si'i t̄ajesús xí'in ñani ra
(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶ Tá ká'an ka t̄ajesús xí'in n̄ivi, ta saá kixaa si'i ra xí'in ñañani ra, ta yíta na ke'e noo yóo ra, ta kóni na ka'an na xí'in ra. ⁴⁷ Ta ñii t̄a ndato'on ra xí'in t̄ajesús:

—Tata, si'í ún xí'in ñañani ún yíta na ke'e, ta kóni na ka'an na xí'in ún —káchí ra.

⁴⁸ Ta ndakuiin t̄ajesús, n̄ika'an ra xí'in tayó'o:

—¿Yu kúu si'í? ¿Ta yu kúu ñañani i?

⁴⁹ Ta saná'a nda'a ra naxíka xí'in ra, ta n̄ika'an ra, káchí ra saá:

—Yó'o ndóo si'í xí'in ñañani i. ⁵⁰ Chi n̄ivi na kisa ndivi ña kóni Yivá i Ndios, ta yóo ñoyivi ñino, nayó'o kúu ñani i xí'in ki'va i xí'in si'í —káchí t̄ajesús.

13

Cuento yó'o ndato'on xa'a t̄a chí'i ndikin trigo

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Ta m̄i kivi yó'o keta t̄ajesús ñii ve'e ta ku'a'an ra, ta n̄ixaa ra xikoo ra yu'u m̄ini. ² Ta kixaa ku'a'a ní n̄ivi noo ra, ta saá ndaa ra ñii tón barco ta xikoo ra sata tón barco noo m̄ini, ta ndi'i n̄ivi yó'o yíta na yu'u takuii. ³ Ta kixá'a ra ndato'on ra ku'a'a ní cuento ña saná'a ra na, ta káchí ra saá xí'in na:

—Saá ndo'o ñii taa ta chí'i ndikìn trigo.
 4 Ta kixá'á ra xíta ní'nó ra ndikìn trigo ña chí'i ra noo ño'o. Ta sava ña ñikoyo yichí, ta kixaa tísaa ta xaxi rí ña. 5 Sava ndikìn ñikoyo noo yásín ní ño'o sata yuu, ta ndikìn yó'o kama ní ñinduta ña, chi on vása kuikon noo ño'o yó'o. 6 Ta keta ño'o ta ñiyichí ña, ta ndi'i xa'a ña, saá chi ñi-kee kónó tio'o ña. 7 Ta sava ña ñikoyo ma'ño tón ñiño, ta ñinduta ña, ta ñi-kuchiño kua'no ña, saá chi xa'no tón ñiño yó'o ta xa'ni nduta nó ña. 8 Ta sava ndikìn ñikoyo noo ño'o va'a ña kuikon. Ta ñinduta ña, ta xa'no ña, ta kua'a ní ñixiyo ndikìn yita yó'o. Sava yita taxi ña ñii ciento ndikìn, sava yita taxi ña uní siko ndikìn, ta sava yita taxi ña oko uxu ndikìn. 9 Ndi'i ndó'o ñivi na yoo so'o, xini ñó'o chikaa so'o ndó ña ká'an i xí'in ndó —káchí ta Jesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an ndachun ta Jesús sáná'a ra ñivi xí'in cuento
 (Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

10 Ta kixaa naxíka xí'in ra noo ra, ta ñindaka to'on na ra:

—¿Ndachun xí'in cuento sáná'a ún ñivi?

11 Ta ndakuijn ra, ñika'an ra xí'in na:

—Ta ndó'o, kúndaá ini ndó to'on ña ñó'o se'é ña yo'vi ní ña ká'an xa'a yichí noo xá'nda chiño Ndios, chi saá taxi Ndios nda'a ndó. Ta inká ñivi kuiti xini so'o na to'on yó'o, ta on vása kúndaá va'a ini na yukía káchí ña. 12 Ta ñivi na kúndaá ini to'on ká'an i, ta Ndios taxi ra ña kúndaá va'a ka ini na ña, ta ñivi na on xijn kúndaá ini to'on ña ká'an i, ta ña lo'o to'on xini so'o na ta sandaño'ó na ndi'i ña. 13 Xa'a ñayó'o kúu ña sáná'a i ñivi xí'in cuento: Vará xito na, ta on vása xini na ñandaá. Vará xini so'o na, ta on vása chíkaa so'o na, ni on vása kúndaá ini na ña ndát'o'on i. 14 Ta saá kisa ndivi na to'on ña ñitaa taprofeta Isaías xina'á, ña káchí: Ndios káchí ra saá:

“Vará xini so'o ní na, ta nda ñii kivi on kúndaá ini na ña xini so'o na.
 Vará xito ní na, ta nda ñii kivi on kúndaá ini na yukía xito na.

15 Ta níma ñivi yó'o xa kutá'yá yuu ña. Ta nákasi kútu na so'o na, ta nákasi na nduchú noo na,

chi on xijn na koto na,
 ni on xijn na koni so'o na.

Ña ké'é na saá kúu ña on xijn na kúndaá ini na ñandaá,

ni on xijn na ndikó na kixi na noo i ña sanda'a i na”,

káchí Ndios, káchí taprofeta xina'á.

16 'Ta mji ndó, nákaa ñasij níma ndó chi xito ndó ñava'a ké'é i, ta xini so'o ndó ña ká'an i xí'in ndó. 17 Ndixa ká'an i xí'in ndó, kuiya xina'á ñixiyo kua'a ní naprofeta xí'in inká ñivi na ñixika ndakú noo Ndios, ta ndi'i nayó'o kúto na koto na ña xito ndó vitin, ta ñi-kuchiño na, ta kúto na koni so'o na ña xini so'o ndó vitin, ta ñi-kuchiño na —káchí ta Jesús xí'in naxíka xí'in ra.

Ñayó'o ká'an ta Jesús nándaxin ra cuento
xá'a taa chí'i ndikìn trigo

(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

18 Ta tuku ñika'an ta Jesús xí'in naxíka xí'in ra:

—Ta vitin koni so'o ndó yukía káchí cuento xa'a ta chí'i ndikìn trigo. 19 Ndikìn ña ñikoyo yichí ndát'o'on ña xa'a ñivi na xini so'o xa'a yichí noo xá'nda chiño Ndios, ta nayó'o on vása kúndaá ini na, ta saá vaxi ñandiva'a ká'no ta táva ña to'on Ndios ña xini so'o na. 20 Ta ndikìn ña ñikoyo noo yuu ndát'o'on ña xa'a ñivi na xini so'o to'on Ndios, ta xandikon náki'in va'a na ña, ta kúsi i ní ini na. 21 Ta yá'a ñii káni lo'o, tá kixá'á vaxi ña xó'vi na, án inká ñivi on xijn ka na koni ña'á na xa'a ña kándixa na to'on Ndios, ta nayó'o xandikon sándakoo na yichí Ndios, ta on xijn ka na kándixa na, saá chi on ta'an chíkaa va'a ini na to'on Ndios. 22 Ta ndikìn ña ñikoyo noo tón ñiño ndát'o'on ña xa'a ñivi na xini so'o to'on Ndios. Ta saá chíño yoo ñoyívi yó'o sándi'i ní ini na, ta kixá'á na kisa chíño na ña kukomí na kua'a ní ñakuiká ñoyívi yó'o, ta saá on xijn ka na kutaku na ndátan ká'an to'on Ndios. 23 Ta ndikìn ña ñikoyo ño'o va'a ña kuikon ndát'o'on ña xa'a ñivi na xini so'o to'on Ndios, ta kándixa ini na ña. Nayó'o kúu na kúndeé nduu ñivi na va'a ini ta ké'é na kua'a ní ñava'a noo Ndios. Ndátan yoo ñii ndikìn ña taxi oko uxu ndikìn, ta inká ndikìn ña taxi uní

sikō ndikīn, ta inkā ndikīn ña táxi ñii ciento ndikīn, saá yóo ñivi na kándixa ndino'o ini to'on Ndios —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

Cuento yó'o ndátō'on ña xā'a yita trigo xí'in ku'u na'á

²⁴ Ta ndátō'on taJesús inkā cuento ña saná'a ra ñivi, káchí ra saá:

—Ndatán yóo ñii taa chí'i ra ndikīn trigo, saá yóo yichī ñoo xá'nda chiño Ndios. ²⁵ Kivī kīsīn ta chí'i trigo ta kīsīn ndi'i ta kisa chiño ñoo ra, ta kixaa ñii taa ta sáa ini xini ña'á, ta chí'i ra ndikīn ku'u na'á ñoo ño'o ñoo xa chí'i na ndikīn trigo, ta saá keta ra ku'ān ra. ²⁶ Ta ñindutā trigo ta xā'no ña, ta kixaa kivī kána yokō ña, ta saá xini ñivi ndí ku'u na'á xá'no ña ma'ño yita trigo. ²⁷ Ta na kisa chiño ñoo taa ta chí'i trigo kixaa na ñoo ra, ta ñika'ān na xí'in ra: “Tata, ¿án on vása kuiti ní-chí'i ún ndikīn trigo? Ta vitin yóo ku'ā ní ku'u na'á xí'in trigo. ¿Míchí kixi ña?”, káchí na. ²⁸ Ta ndakuijn ta chí'i trigo: “Ñii taa ta sáa ini xini yí'i kixi ra chí'i ra ku'u na'á.” Ta na kisa chiño ñoo ra ñindaqā to'on na ra: “¿Án kóni ún to'on ndi' ndi'i ku'u na'á?” ²⁹ Ta ndakuijn ra, káchí ra saá: “Ó'on, on to'on ndó ku'u na'á koto to'on ndó trigo xí'in ña. ³⁰ Va'a ná taxi yó kua'no xí'in tá'an ña anda kivī ka'nda yó ña. Ta kivī ta'nda ña ta ka'ān i xí'in na xá'nda, kachí saá: Ka'nda ndi'i ndó ña, ta tava síin ndó trigo, ta ki'in ndó ku'u na'á, ta katón nomi ndó ña ta ko'on ña kōkō ña; ta saá taan va'a ndó ndikīn trigo yakā ve'e i”, kachí taa ta chí'i trigo xí'in na kisa chiño ñoo ra —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

Cuento yó'o ndátō'on xā'a ndikīn mostaza

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

³¹ Ta ndátō'on taJesús inkā cuento ña saná'a ra ñivi, káchí ra saá xí'in na:

—Ndatán yóo ñii ndikīn mostaza ña chí'i ñii taa ño'o ra, saá yóo yichī ñoo xá'nda chiño Ndios. ³² Ta ndikīn mostaza kúu ña válí ní ká ñoo ndi'i ndikīn yóo ñoyívi yó'o, ta kivī ndútā ña ta ndúu ña ña ká'no ní ká ñoo ndi'i inkā ñatata chí'i ñivi. Kivī xā'no ña, ta nduu ña ñii tón

yiton ká'no, ta kixaa tísaa kisa va'a rí takā rí nda'a nó.

Cuento yó'o ndátō'on xā'a levadura (Lc. 13:20-21)

³³ Ta tuku ndátō'on taJesús inkā cuento, káchí ra saá:

—Ndatán yóo levadura ña ñasaka ñivi xí'in yuxān sīta va'a, saá yóo yichī ña xá'nda chiño Ndios. Vará lo'o ní levadura ñasaka ñivi xí'in unī ko'ndo ná'no yuxān harina, ta kündeé ña sanaño ña ndi'i yuxān yó'o.

Ñayó'o ká'ān ndaqhun saná'a taJesús ñivi xí'in cuento

(Mr. 4:33-34)

³⁴ Ta kivī ñika'ān taJesús xí'in ñivi, ta ndasaá kuiti xí'in cuento saná'a ra na; on vása ní-saná'a ra nayó'o xí'in inkā ñoo to'on. ³⁵ Saá kisa ndivi ra to'on Ndios ña ñitaa ñii taprofeta xīnā'á, ña káchí saá:

Kā'ān i xí'in ñivi xí'in cuento; ta ndatō'on i xí'in na xā'a to'on ña ñixīyo se'é ndā kivī kisa va'a i ñoyívi yó'o tанда kivī vitin, káchí Ndios, ñitaa taprofeta xīnā'á.

Ñayó'o ká'ān taJesús nándaxin ra cuento xā'a yita trigo xí'in ku'u na'á

³⁶ Ta ñindayi taJesús ñivi, ta ñikí'vi ra ve'e. Ta kixaa yatin naxíka xí'in ra ñoo ra, ta ñika'ān na xí'in ra:

—Nandaxin ún ñoo ndi yukía kóni kachí cuento xā'a ku'u na'á xí'in yita trigo.

³⁷ Ta ndakuijn ra, káchí ra saá xí'in na:

—Taa ta chí'i ndikīn trigo kúu yí'i, taa ta kixi ñoo Ndios. ³⁸ Ta ño'o ñoo chí'i ra kúu ñoyívi yó'o, ta ndikīn trigo kúu ñivi na ku'ān yichī Ndios. Ta ku'u na'á kúu ñivi na ndíkōn yichī ñanímā ndivā'a.

³⁹ Ta taa ta sáa ini ta chí'i ku'u na'á kúu ñanímā ndivā'a ká'no. Ta kivī ña ka'nda na trigo xí'in ku'u na'á kúu kivī sondí'í ñoyívi yó'o, ta na ka'nda kúu naángel.

⁴⁰ Ndatán náto'on ñivi ku'u na'á ñoo ño'o chí'i na, ta ka'mi na ku'u na'á yó'o ñoo xixi ño'o, saá ke'é naángel kivī sondí'í ñoyívi yó'o. ⁴¹ Yí'i, taa ta kixi ñoo Ndios, ti'ví naángel ko'on na tava na ndi'i ñivi na chú'u inkā ñivi ke'é na ña on vá'a, ta tava na ndi'i ñivi na ke'é ña on vá'a. ⁴² Ta

taan na n̄ivi yó'o n̄oq ndeé ní x̄ix̄i ño'o, n̄oq kuaku ní na ta x̄o'v̄i ní na. ⁴³ Ta ndi'i n̄ivi na k̄isa ndivi ña kóni Ndios kund̄oq na n̄oq xá'nda chiño Yivá yó Ndios, ta ndatán yóo ña yé'e ño'o, saá naye'e n̄ivi yó'o. Ndi'i n̄ivi na yóo so'o, x̄in̄i ñó'ó chikaq̄ so'o na ña ká'q̄n̄i x̄i'in na —káchí t̄aJesús x̄i'in nax̄ika x̄i'in ra.

Cuento yó'o ndát̄o'on x̄a'q̄ ñakuíká ña yóo se'é

⁴⁴ Ta tuku ndát̄o'on t̄aJesús ñii cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá x̄i'in na:

—Ñii ñakuíká yóo se'é t̄ix̄in ño'o, ta ñii t̄a n̄an̄i'í ra ña, ta kúsij ní ini ra, ta tuku chikaq̄ se'é ra ña, ta n̄ix̄a'q̄n̄i ra n̄isikó ndi'i ra ña kómí ra, ta saá ndikó ra s̄ata ra ño'o yó'o n̄oq chikaq̄ se'é ra ñakuíká. Ndatán yóo ñakuíká yó'o, saá yóo yich̄i n̄oq xá'nda chiño Ndios.

Cuento yó'o ndát̄o'on x̄a'q̄ yuū livi

⁴⁵ Ta ndát̄o'on t̄aJesús ink̄a cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Ñii t̄a t̄a síkó ña'a ndúkú ra yuū livi ní ña ndáya'ví ní n̄an̄i'í ña perla. ⁴⁶ Ta n̄an̄i'í ra ñii yuū livi ña ndáya'ví ní, ta n̄ix̄a'q̄n̄i ra n̄isikó ndi'i ra ña kómí ra, ta saá ndikó ra s̄ata ra yuū livi yó'o. Ndatán yóo yuū livi ña ndáya'ví ní, saá yóo yich̄i ña xá'nda chiño Ndios.

Cuento yó'o ndát̄o'on x̄a'q̄ ñono ña táva na tiq̄ká

⁴⁷ Ta ndát̄o'on t̄aJesús ink̄a cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Ndatán yóo ñii ñono ña chikaq̄ na ini m̄ini, ta kuā'q̄ ní n̄oq tiq̄ká táva na, saá yóo yich̄i ña xá'nda chiño Ndios. ⁴⁸ Tá chútú ñono, ta násita na ña yu'ū takuií. Ta saá nákaq̄xin na ndi'i tiq̄ká tí va'a ta táan na rí ini chikiva, ta x̄ata na tí q̄n̄ vá'a. ⁴⁹ Saá kundo'o n̄ivi k̄iv̄i sondí'í ñoyívi yó'o: ta kix̄aa naángel ta nata'ví na n̄ivi na va'a x̄i'in na q̄n̄ vá'a, ⁵⁰ ta na q̄n̄ vá'a kuīta na k̄o'q̄n̄ na n̄oq x̄ix̄i ño'o ndi'i saá k̄iv̄i, n̄oq kuaku ní na ta x̄o'v̄i ní na.

Ñayó'o ká'q̄n̄ t̄aJesús x̄a'q̄ ñakuíká x̄a'q̄ x̄i'in ñakuíká yata

⁵¹ Ta t̄aJesús n̄indaq̄a t̄o'on ra nax̄ika x̄i'in ra, káchí ra saá:

—¿Án kúndaq̄ ini ndó ndi'i ña n̄ika'q̄n̄i x̄i'in ndó?

—Kúndaq̄ va'a ini ndi, Tata —káchí na.

⁵² Ta n̄ika'q̄n̄i t̄aJesús x̄i'in na, káchí ra saá:

—Ndi'i na sáná'a ndayí Ndios ña n̄itaa t̄aMoisés ta ndík̄on na yich̄i n̄oq xá'nda chiño Ndios, ta ndatán yóo ñii t̄a x̄i'in ve'e ra n̄oq ñó'o ñakuíká yata x̄i'in ñakuíká xaá, saá yóo nayó'o. Ta saá kúchiño na kon̄i ñó'ó na ñakuíká xaá x̄i'in ñakuíká yata —káchí ra.

Ñayó'o ká'q̄n̄ x̄a'q̄ t̄aJesús k̄iv̄i n̄ix̄iyo ra ñoo Nazaret

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

⁵³ Ta ndi'i ndát̄o'on t̄aJesús cuento ña sáná'a ra na, ta k̄ee ra kuā'q̄n̄i ra. ⁵⁴ Ta n̄ax̄aa ra ñoo m̄ii ra, ta k̄ix̄á'á ra sáná'a ra n̄ivi ve'e ño'o sinagoga. Ta n̄aka'nda ní ini na, ta káchí na x̄i'in tá'an na saá:

—¿Mík̄iā s̄akuá'á t̄ayó'o ndi'i ña x̄in̄i ní ra? ¿Mík̄iā k̄ee ndeē ña ké'é ra milagro x̄i'in n̄ivi? ⁵⁵ ¿Án q̄n̄ s̄iv̄i t̄ayó'o kúu sa'ya t̄acarpintero? ¿Án q̄n̄ s̄iv̄i si'í t̄ayó'o kúu ña n̄an̄i'í María? ¿Án q̄n̄ s̄iv̄i ñani t̄aJacob, t̄aJosé, t̄aSimón x̄i'in t̄aJudás kúu ra? ⁵⁶ ¿Án q̄n̄ ndixa ndóo k̄i'va ra ñoo yó yó'o? ¿Mík̄iā k̄ix̄i ña x̄in̄i ní t̄ayó'o? —káchí na.

⁵⁷ Ta n̄i-x̄iin na kon̄i so'o na ña ká'q̄n̄i ra. Ta n̄ika'q̄n̄i t̄aJesús, káchí ra saá x̄i'in na:

—Ndi'i saá ñoo ñoyívi yó'o k̄isa t̄o'ó na t̄aprofeta, ta naño m̄ii ra x̄i'in nave'e m̄ii ra q̄n̄ x̄iin na kasa t̄o'ó na ra —káchí ra.

⁵⁸ Ta saá q̄n̄ vása ní-ke'é ra kuā'q̄ ní milagro x̄i'in na, chi n̄i-x̄iin na kandixa na ra.

14

Ñayó'o ká'q̄n̄ x̄a'q̄ ña n̄ix̄i'í t̄aJuan, t̄a s̄akuchu n̄ivi

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

¹ Ta k̄iv̄i yó'o t̄arey Herodes, t̄a xá'nda chiño n̄oq naño estado Galilea, x̄in̄i so'o ra ndi'i ñava'a ña ke'é t̄aJesús, ² ta n̄ika'q̄n̄i ra x̄i'in na k̄isa chiño n̄oq ra:

—T̄aJesús yó'o kúu t̄aJuan, t̄a s̄akuchu n̄ivi, ta n̄ix̄i'í ra ta vitin n̄atakū ra, ñakán kómí ra ndeē ké'é ra ndi'i milagro yó'o vitin —káchí t̄arey.

3-4 Nika'an taHerodes to'on yó'o chi xáni sinj ra xa'a ña on vá'a ke'é ra xí'in taJuan. Chi taJuan nika'an ra kua'a ní yichj xí'in taHerodes, káchí ra saá:

—Ndayí Ndios ña nītaa taMoisés káchí ña, on koó yichj naki'in ún ñásí'í ñani ún koo ñá xí'in ún —káchí ra.

Saá chi taHerodes xa nītonda'a ra xí'in ñáHerodías ñásí'í taFelipe ta kúu ñani mji ra. Ta taHerodes, xa'a ña sakusij ra ini ñásí'í ra yó'o, xa'nda chiño ra noo natropa ña tiin na taJuan, ta katón na ra ta chika'a na ra ini ve'e kaa.

5 Ta taHerodes kóni ra ka'ni ra taJuan, ta ni-kuchiño ra chi yí'ví ra noo nivi, chi nivi xáni ini na ndí taJuan kúu ra profeta. 6 Ta ñii kivi kana viko nixinq kuyya taHerodes, ta ñasa'ya ñáHerodías káta xá'á ña noo ndi'i na ndóo viko yó'o, ta kúsij ní ini taHerodes xini ra ñá, káta xá'á ñá. 7 Ta saá chiná'a ra Ndios ña taxi ra nda'a ñálo'o yó'o ndi'i ña ndukú ñá noo ra. 8 Ta si'í ñá nika'an ñá xí'in sa'ya ñá yukia ndukú ñá noo tarey, ta saá nika'an ñálo'o yó'o xí'in tarey:

—Chinóo ún sinj taJuan, ta sakuchu nivi, noo ko'o ña ndika, ta taxi ún ña nda'a i.

9 Ta kúchuchú ní ini tarey ña xinj so'o ra ña ndukú ñálo'o, ta saá ni, xa'nda chiño ra ña kasa ndivi na ña ndukú ñá noo ra, xa'a ña xinj so'o ndi'i na ndóo viko yukia nika'an ra xí'in ñálo'o ña chiná'a ra Ndios. 10 Ta ti'ví ra natropa kua'an na ve'e kaa, ta kandoso na sikon taJuan. 11 Ta saá ní'i na sinj taJuan kánóo ña noo ko'o ta taxi na ña nda'a ñálo'o, ta ñálo'o yó'o nataxi ñá ko'o yó'o nda'a si'í ñá.

12 Ta naxíka xí'in taJuan kixaa na ve'e kaa, ta nakuiso na yiki koñu ra, ta nixa'an na sanduxun na ña. Ta saá kixaa na noo yóo taJesús, ta ndato'on na xí'in ra yukia nindo'o taJuan.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi taxi ra xixi o'on mil taa

(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

13 Ta kivi xinj so'o taJesús ña nindo'o taJuan, ta saá kee ra kua'an ra ini tón barco, ta nixaa ra ñii xiiña noo on koó nivi. Ta saá xinj so'o nivi mí kua'an

taJesús, ta kee na kua'an xá'á na sata ra. 14 Tá noo taJesús tón barco, ta xini ra kua'a ní nivi, ta kúndá'ví ní ini ra xini ra na, ta sanda'a ra nivi na ndeé ndó'o. 15 Ta xa nikuuaa ní kúu ña, ta saá nītondaa yatin uxu ovi naxíka xí'in ra, ta nika'an na xí'in ra:

—Tata, noo ndóo yó vichí ní, ta nikuuaa ní kúu ña vitin. Va'a ti'ví ún ndi'i nivi yó'o ná ko'on na ñoo válí yatin ña ndukú na sata na ña kuxu na —káchí naxíka xí'in ra.

16 Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in naxíka xí'in ra:

—On vása xinj ñó'ó ko'on na. Mji ndó taxi kuxu na —káchí ra.

17 Ta nika'an na saá:

—On koó kua'a ñaxíxi. Yóo kuiti o'on sita va'a ta ovi kúu tiaká.

18 Ta nika'an taJesús saá xí'in na:

—Taxi ndó ña yóo nda'a i.

19 Ta saá nika'an ra xí'in nivi kundoo ndi'i na noo yita síi. Ta ki'in ra o'on sita va'a xí'in ovi tiaká, ta xito ndaa ra ñoyivi nino, ta nika'an ra, káchí ra:

—Tata Yivá yó Ndios, táxa'vi ña'á ún taxi ún ñaxíxi.

Ta ta'ví ra sita va'a, ta taxi ra ña nda'a naxíka xí'in ra, ta nayó'o nataxi na ña nda'a ndi'i nivi na ndóo yó'o. 20 Ta nani ña xixi ndi'i nivi nda nixaa ini na. Tá ndi'i xixi na, ta naxíka xí'in taJesús sakutú na uxu ovi chikiva xí'in ña kindoo ndoso, chi ni-kundeé nanivi kuxu ndi'i na ña. 21 Ta ndi'i na xixi yó'o xikuu na ñii o'on mil taa, xí'in inká kua'a ní násí'í xí'in kua'a ní naválí.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús ña xika ra noo mini

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

22 Ta saá taJesús xa'nda chiño ra noo naxíka xí'in ra ña ndaa na tón barco ta ko'on si'na na noo ra nda inká xiiña noo mini, saá chi nindo'o ra ndayi ra ndi'i nivi. 23 Tá ndi'i nindo'o ra nivi, ta ndaa ra kua'an ra yukú noo ka'an ra xí'in Ndios. Ta saá nīketá ño'o ta kúnaa, ta yóo mató'on ra yukú yó'o, 24 ta tón barco kánóo nó ma'ño mini. Ni-kuchiño ko'on ka nó chi ndeé ní káni tachj xí'in takuii ta sakuiko ní ña tón barco. 25 Ta xa yatin

* 14:25 Ña cuarta vigilia nákaa ña tixin kaa unj xí'in kaa iño xitaan.

kóni t̄ivi kúu ña,* ta taJesús x̄ika xá'á ra ñoḡ takuií vaxi ra ñoḡ kánóo tón barco. ²⁶ Tá x̄ini nax̄ika x̄i'in ra ndí x̄ika ra ñoḡ m̄ini, ta saá ñiyi'ví ní na, ta x̄i'in ndi'i ndeḡ na ñika'an na:

—Ñii ñi'ná kúu ñakaa! —káchí na.

²⁷ Ta saá kama ñika'an taJesús x̄i'in na: —On kundi'i ini ndó, chí yi'i va kúu i. On kuyi'ví ndó —káchí taJesús x̄i'in na.

²⁸ Ta ñika'an taPedro, káchí ra saá:

—Tata, tá ndixa yó'ó kúu ún, ta ka'nda chiño ún ñoḡ i ta ná kundosoḡ i ñoḡ takuií ta xaa i ñoḡ ún.

²⁹ —Na'a —káchí taJesús x̄i'in ra.

Ta taPedro ñoḡ ra tón barco, ta k̄ixá'á ra x̄ika xá'á ra ñoḡ takuií ña xaa ra ñoḡ taJesús. ³⁰ Ta x̄ini ra ndeé ní vaxi taḡhi, ta ñiyi'ví ní ra, ta k̄ixá'á ra ku'a'an ñiketá ra ini m̄ini, ta x̄i'in ndi'i ndeḡ ra ñika'an na:

—Tata, ¡sakaku ún yi'i! —káchí ra.

³¹ Ta taJesús x̄andik̄on sanakaa ra nda'a ra, ta t̄in ra taPedro, ta ñika'an ra x̄i'in ra:

—¡Taa ta lo'o ní kándixa ini yi'i kúu yó'ó! ¿Ndachun x̄ika ini ún, ta on vása kándixa ún yi'i chindeé i yó'ó?

³² Ta saá ndaa na tón barco, ta ñiyaa taḡhi. ³³ Ta na ñó'o ini tón barco x̄ikuxítí na ñoḡ taJesús, ta k̄isa to'ó na ra, ñika'an na saá x̄i'in ra:

—Ndixa yó'ó kúu ún Sa'ya Ndios! —káchí na.

Ñayó'o ká'an x̄a'a taJesús

k̄ivi sanda'a ra ñivi ñoo Genesaret
(Mr. 6:53-56)

³⁴ N̄iya'a na m̄ini ta ñixaa na ink̄a xiiña, ta ñoḡ na tón barco ñoo Genesaret. ³⁵ Ta ñakoni nan̄ivi ñoo yó'o yu kúu taJesús, ta saá t̄i'ví na ñivi ndato'on na x̄i'in ink̄a na ñoo yatin ña k̄ixaa taJesús. Ta nayó'o k̄ixaa na x̄i'in na ndeé ndó'o ñoḡ ra. ³⁶ Ta x̄aku ndá'ví na ñoḡ ra ña taxi ra tondaa nda'a na ra, vará lo'o yu'u tikoto ra, ta ndi'i ñivi na ñitondaa nda'a ña'á ndu'va'a na.

15

Ñayó'o ká'an yu kúu ñivi na yakuḡ ñoḡ Ndios

(Mr. 7:1-23)

¹ Ta sava nafariseo x̄i'in sava na sáná'a ndayí Ndios k̄ixi na ñoo Jerusalén, ta

k̄ixaa na ñoḡ taJesús, ta ñindaḡa to'on na ra:

² —¿Ndachun yá'a ndoso nax̄ika x̄i'in ún ñoḡ ña saná'a nax̄ii síkuá yó x̄ina'á? Chí on vása ndá'á na ta x̄ixi na —káchí na x̄i'in taJesús.

³ Ta ndakuijn taJesús, ñika'an ra saá x̄i'in na:

—Ta ndó'ó, ¿ndachun yá'a ndoso ndó ndayí ña xá'nda chiño Ndios, ta k̄isa ndivi ndó ña saná'a nax̄ii síkuá ndó x̄ina'á?

⁴ Chí Ndios ñika'an ra, káchí ra saá: “Kasa to'ó ndó yivá ndó, ta kasa to'ó ndó si'í ndó”, ta “X̄ini ñó'ó kivi ndi'i ñivi na kándiva'a x̄i'in yivá na án x̄i'in si'í na”, káchí Ndios. ⁵ Ta ndó'ó, sáná'a ndó káchí ndó yóo yichi ka'an ñii taa x̄i'in yivá ra ta x̄i'in si'í ra, káchí ra saá: “On kúchiño i chindeé i ndó'ó, saá chí xa ñika'an i taxi i ndi'i ña kómí i nda'a Ndios”, káchí ra. ⁶ Ta x̄a'a ña ká'an ra ñayó'o káchí ña saá: On vása x̄ini ñó'ó ka kasa to'ó ra yivá ra, ta on vása x̄ini ñó'ó ka kasa to'ó ra si'í ra. Ta saá chikaa ñino ndó to'on Ndios x̄a'a ña ndik̄on ndó yichi m̄ii ndó. ⁷ ¡Na ovi yu'u kúu ndó'ó! Ta ñandaa kúu to'on Ndios ña ñitaa taprofeta Isaías x̄a'a ndó kuyia x̄ina'á, ña káchí saá:

⁸ Ñivi yó'o k̄isa to'ó na yi'i x̄i'in ndasaá kuiti to'on kée yu'u na,

ta n̄im̄a na x̄iká ní yóo ña ñoḡ i, chí on vása ndino'o ini na k̄isa to'ó na yi'i.

⁹ Ta nda man̄i k̄isa to'ó na yi'i, chí sáná'a na ñivi ña kúu ndayí m̄ii na, ta on vása sáná'a na ñivi ña xá'nda chiño i ñoḡ na,

káchí Ndios —káchí taJesús x̄i'in nafariseo ta x̄i'in na sáná'a ndayí.

¹⁰ Ta taJesús k̄ana ra ñivi vaxi na ñoḡ ra, ta ñika'an ra saá x̄i'in na:

—Kon̄i so'o ndó, ta kundaa ini ndó ña ka'an i x̄i'in ndó. ¹¹ Ña x̄ixi ñivi ta ña kí'vi yu'u na, ta on vása ndása ña nduu ñivi na yakuḡ ñoḡ Ndios. Ta to'on ña on vá'a vaxi yu'u ñivi, ta ñayó'o ndása ña nduu ñivi na yakuḡ ñoḡ Ndios —káchí taJesús x̄i'in na.

¹² Ta nax̄ika x̄i'in ra k̄ixaa na ñoḡ ra, ta ñindaḡa to'on na ra:

—¿Án x̄ini ún ña ñisaa ní nafariseo ña x̄ini so'o na to'on ña ñika'an ún x̄i'in na?

¹³ Ta ndakuijn ra:

—Ndatán yóo ku'u ña on vása ní-chi'i Yivá yó Ndios, ta xíní ñó'ó to'on ndi'i ra ña, saá yóo nafariseo yó'o. ¹⁴ Ta saá on kani sijní ndó xá'a na. Ndatán yóo nakuáá tiin na nda'a inká nakuáá kuá'an na yichi, saá yóo nayó'o. Tá ñii takuáá tiin ra nda'a inká takuáá kuá'an na yichi, ndiovi ra saá koyo ta'vi.

¹⁵ Ta ndakuijn taPedro, nika'an ra, káchí ra saá:

—Nandaxin ún noo ndi cuento saná'a ún xá'a ña ndasaá nduu nivi na yakuá noo Ndios.

¹⁶ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—¿Án ñii ki'va ndatán yóo inká nivi, saá yóo ndó'ó? ¿Án ta'an kundaa ini ndó?

¹⁷ Ndi'i ña xixi nivi kí'vi ña yu'u na ta xáa ña tixin na, ta saá yá'a ña xíta ña.

¹⁸ Ta to'on ña on vá'a vaxi ña yu'u na chi káku ña níma na, ta ñayó'o ndása ña nduu nivi na yakuá noo Ndios. ¹⁹ Chi ndi'i ña on vá'a xáni ini nivi káku ña níma na. Ta chinda'á ña na ke'é na ndi'i saá noo ña on vá'a, ña kúu ña xá'ni na inká nivi, xí'in ña kí'vi taa kuachi ñoyívi xí'in inká ña'a ñá on sivi kúu ñásí'í ra, án kí'vi ña'a kuachi ñoyívi xí'in taa ta on sivi kúu yijí ñá, xí'in ndi'i inká noo ñakini ña ké'é nivi xí'in inká ña'a án taa. Ta inká ña on vá'a ké'é na kúu ña kisa kuí'ná na, xí'in ña ká'an na ñavatá, xí'in ña kándiva'a na xí'in inká nivi. ²⁰ Ndi'i ñayó'o kúu ña ndása ña nduu nivi na yakuá noo Ndios. Tá ña on vása ndá'á nivi ña kuxu na, ñayó'o on vása ndása ña nduu na nivi yakuá noo Ndios —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an xá'a ñii ña'a ñá kixi xíka ta kandixa ñá taJesús

(Mr. 7:24-30)

²¹ Ta kee taJesús xí'in naxíka xí'in ra, ta kuá'an na ñii xiiña noo yóo yatin ñoo Tiro xí'in Sidón. ²² Ta ñii ñáCanaán* vaxi yatin ñá noo kuá'an ra, ta xí'in ndi'i ndee ñá nika'an ñá, káchí ñá si'a xí'in ra:

—Tata, sa'ya taDavid, jná kundá'vi ini ún koni ún yijí! Sa'ya j ñálo'o ndee ní xó'vi ñá, chi kómí ñá níma ndiva'a —káchí ñá.

* **15:22** Nixjyo ñii xiiña xinaní Canaán xinq'á, ta nivi na xitaku yó'o on sivi najudío xikuu na, ta nanivi xindoo yó'o nixaá na xindoo na ñii xiiña noo nani Fenicia yatin ñoo Tiro xí'in Sidón.

²³ Ta on vása ní-ndakuijn taJesús nda ñii to'on. Ta saá naxíka xí'in ra kixaa na noo ra, ta xaku ndá'vi na noo ra:

—Ka'an ún xí'in ñáyó'o ná ko'on ñá, saá chi ndá'vi ní ñá vaxi ñá sata yó.

²⁴ Ta nika'an taJesús:

—Ndios tiví ra yijí vaxijí kuiti noo naño Israel, chi ndatán yóo ndikachi tí ndañó'ó noo xito'o rí, saá yóo nayó'o —káchí ra.

²⁵ Ta ñáña'a yó'o nitondaa yatin ñá, ta xikuxití ñá noo taJesús, ta nika'an ñá xí'in ra:

—Tata, jchindeé ún yijí!

²⁶ Ta ndakuijn ra, nika'an ra:

—On vása va'a tava nivi sija va'a ña xixi sa'ya na ta sakana na ña noo tí ina kuxu rí ña.

²⁷ Ta nika'an ñá xí'in ra, káchí ñá saá:

—Ndixa, Tata. Ta saá ni, tí ina xixi rí ña chachi koyo yu'u mesa xito'o rí —káchí ñá.

²⁸ Ta taJesús nika'an ra:

—Nana, kónó ní chikaa ún ña ndaa ini ún yijí. Ta kasa ndivi j ña ndúkú ún noo j —káchí ra.

Ta ñálo'o sa'ya ñáña'a yó'o mji hora yó'o nduva'a ñá.

Ñayó'o ká'an xá'a taJesús kivi sanda'a ra kuá'a ní nivi na ndee ndó'o

²⁹ Ta saá taJesús kee ra kuá'an ra yu'u mñi Galilea. Ta ndaa ra ñii yukú ta xikoo ra. ³⁰ Ta kuá'a ní nivi kixaa na noo ra, ta xí'in nayó'o kixaa nivi na on kivi kaka xá'á, nivi nakuáá, nivi nañí'í, nivi na lavó nda'a, nivi na lavó xá'a, xí'in inká na ndee ndó'o ndi'i saá noo kue'e kixaa na noo taJesús. Ta sanda'a ra ndi'i na ndee ndó'o yó'o. ³¹ Ta saá naka'nda ní ini nivi xini na ndí na xikuu nañí'í ká'an na, na xikuu na lavó nda'a xí'in na lavó xá'a nduva'a na, na xikuu na on kivi kaka xá'á xíka na, na xikuu nakuáá xito na. Ta ndi'i nivi kisa ká'no na ta kisa to'ó na Ndios ta xá'nda chiño noo naIsrael.

Ñayó'o ká'an xá'a taJesús kivi taxi ra xixi komi mil taa
(Mr. 8:1-10)

³² Ta taJesús kana ra naxíka xí'in ra vaxi na noo ra, ta nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Kúndá'ví ní ini i xini i nivi, chi xa unj kivi ndoo na yó'o ta on koó ña kuxu na. On xiin i ti'ví i na no'o na koto kivi nduu na yichí, chi xí'i ní na soko —káchí ra.

³³ Ta ndakuijn naxíka xí'in ra:

—¿Míkía sata yó sítá va'a kuxu ndi'i nanivi, chi vichí ní káa yó'o?

³⁴ Ta nindaká to'on taJesús naxíka xí'in ra:

—¿Ndasaa sítá va'a kómí ndó?

Ta ndakuijn na:

—Yoo uxá sítá va'a xí'in lo'o tiaká valí.

³⁵ Ta saá nika'an ra xí'in nivi kundoo ndi'i na noo ño'o. ³⁶ Ta ki'in ra uxá sítá va'a xí'in lo'o tiaká, ta nika'an ra, káchí ra saá:

—Tata Yivá yó Ndios, táxa'vi ña'á ún taxi ún ñaxíxi.

Ta ta'ví ra sítá va'a yó'o, ta ta'ví ra tiaká, ta taxi ra ña nda'a naxíka xí'in ra, ta nayó'o ntaxi na ña nda'a nivi kuxu na.

³⁷ Ta nani ña xixi ndi'i nivi nda nixaa ini na. Tá ndi'i xixi na, ta naxíka xí'in taJesús sakutú na uxá chikiva sítá va'a xí'in tiaká ña kindoo ndoso, chi ni-kundee nivi kuxu ndi'i na ña. ³⁸ Ta ndi'i nivi na xixi yó'o xikuu na komi mil taa xí'in inka ku'a ní násí'í xí'in ku'a ní navalí. ³⁹ Ta taJesús nika'an ra nindayi ra nivi yó'o ta kuano'o na, ta saá ndaa ra tón barco, ta ku'a'an ra ñii xiiña naní ña Magdala.

16

Ñayó'o ká'an xa'a nafariseo xí'in nasaduceo

kivi ndukú na ñii milagro noo taJesús

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

¹ Ta nafariseo xí'in nasaduceo kixaa na noo taJesús. Ta kóni koto ndoso na ra, káchí na saá xí'in ra:

—Ke'é ún ñii milagro ña kundaa ini ndi, tá ndixa Ndios ti'ví yó'ó.

² Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá xí'in na:

—Tá njkuaa, tá kukuá'á noo sakán niketá ño'o, ta ká'an ndó, káchí ndó saá: “Va'a ní koo kivi taan.” ³ Tá xitaan, tá kukuá'á ndi'i noo sakán vaxi kana ño'o, ta ká'an ndó, káchí ndó saá: “On vása va'a koo kivi vitin.” iNivi na ovi yu'u

kúu ndó'ó! Xini va'a ndó ña kúu seña ña káchí ndasaá koo kivi, ta, ¿ndachun on vása kundaa ini ndó yukía kóni kachí ña xito ndó xí'in ña xini so'o ndó ké'é i vitin? ⁴ iNivi na ndiva'a ní ini, na on vása kándixa Ndios kúu ndó'ó! Saá chi ndukú ndó ñii milagro noo i ña kándixa ndó tá taa ta kixi noo Ndios kúu i. Ta yi'i on ke'é i inka milagro ña koto ndó, chi va'a ka xini ñó'ó kundaa ini ndó ña nindo'o taprofeta Jonás kuyá xina'á.

Ta saá kee taJesús ku'a'an ra xí'in naxíka xí'in ra.

Ñayó'o ká'an xa'a levadura nafariseo
(Mr. 8:14-21)

⁵ Ta ndaa na tón barco ta ku'a'an na nija'a na inka xiiña noo muni, ta naxíka xí'in taJesús nandoso na kuni'i na sítá va'a ko'on na. ⁶ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Koto va'a ndó. On naki'in ndó levadura nafariseo xí'in nasaduceo.

⁷ Ta nika'an naxíka xí'in ra xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Ká'an ra saá xí'in yó chi on koó sítá va'a ní yó.

⁸ Ta kundaa ini taJesús yukía nika'an xí'in tá'an na, ta káchí ra saá xí'in na:

—Na on vása kándixa kúu ndó. ¿Ndachun ká'an xí'in tá'an ndó: “On koó sítá va'a ní yó”, káchí ndó? ⁹ ¿Án ta'an kundaa ini ndó? ¿Án nandoso ndó ña ta'ví i o'on sítá va'a xixi na o'on mil taa, ta nindoo ku'a ní ka chikiva sítá va'a?

¹⁰ ¿Án nandoso ndó xa'a uxá sítá va'a xixi na komi mil taa, ta nindoo ku'a ní ka chikiva sítá va'a? ¹¹ ¿Ndachun on vása kundaa ini ndó chi on sivi xa'a sítá va'a kúu ña ká'an i xí'in ndó vitin? Koto va'a ndó, on naki'in ndó levadura nafariseo xí'in nasaduceo —káchí ra xí'in naxíka xí'in ra.

¹² Ta saá kundaa ini na on sivi xa'a levadura ña ñó'o xí'in sítá va'a kúu ña ká'an taJesús xa'a. Ta ña ká'an ra xa'a xí'in na kúu ña koto va'a na noo to'on ña saná'a nafariseo xí'in nasaduceo.

Ñayó'o ká'an xa'a taPedro kivi nika'an
ra ndi taJesús kúu Cristo ta ti'ví Ndios
sakaku nivi ñoyivi yó'o
(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

13 Ta kixaa taJesús ñii xiiña ñoo yóo yatin ñoo Cesarea Filipino, ta ñindaqa to'on ra naxíka xí'in ra:

—¿Yukía káchí ñivi xa'a j yu kúu j?

14 Ta ndakuijn na, káchí na saá:

—Sava ñivi ká'an yó'ó kúu ún taJuan, ta sakuchu ñivi. Sava na ká'an yó'ó kúu ún taprofeta Elías. Ta inka na ká'an yó'ó kúu ún taJeremías án inka taprofeta ta xitaku xina'a.

15 Ta ñindaqa to'on ra na:

—Ta mji ndó, ¿yukía káchí ndó yu kúu j?

16 Ta ndakuijn taSimón Pedro, ñika'an ra:

—Yó'ó kúu Cristo, ta ta t'ví Ndios sakaku ñivi ñoyívi yó'o, ta kúu ún Sa'ya Ndios tatáku.

17 Ta ñika'an taJesús xí'in ra:

—Ñava'a ní ke'é Ndios xí'in ún, tata Simón, sa'ya taJonás, chi on sivi ñivi kúu na saná'a yó'ó ñanda'a yó'o. Ta Yivá j Ndios, ta yóo ñoyívi ñino, kúu ta saná'a yó'ó. 18 Ndixa ká'an j xí'in ún, ta vitin sakunaní j yó'ó Pedro,* ta sata yuu yó'o† kasa va'a j ve'e ño'o j ñoo nakutá'an ndi'i ñivi na kandixa yí' j, ta nda ñii kivi on ndi'i xa'a ña, chi ndee ña xá'ni ñivi, on kuchiño kundede ka ña ñoo ñivi na kándixa yí' j, ta kutaku ndino'o na ndi'i saá kivi. 19 Ta nataxi j nda'a ún llave ña nakuiná ún yé'é ñoo k'vi nanivi yichí ñoo xá'nda chiño Ndios. Ta Ndios taxi ra ndayí nda'a ún ña ka'an ún yu kúu ñava'a ta yu kúu ña on vá'a ke'é ñivi ñoyívi yó'o. Ta saá koo yu'ú ra xí'in ún xa'a ndi'i ñayó'o —káchí ra xí'in taPedro.

20 Ta taJesús ñika'an ra xí'in na:

—Ta on ka'an ndó xí'in nda ñii ñivi ndí yí' j kúu Cristo, ta ta t'ví Ndios sakaku ñivi ñoyívi yó'o.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús ndátoto'on ra ña ka'ni na ra

(Mr. 8:31-9:1; Lc. 9:22-27)

21 Nda kivi yó'o kixá'a taJesús ndátoto'on ra xí'in naxíka xí'in ra ndí xini ñó'ó ko'on ra ñoo Jerusalén. Ta ñoo yó'o naxikua'a ñoo najudío, xí'in na saná'a ndayí Ndios

xí'in naná'no ñoo nasutu saxo'vi ní na ra. Ta ka'ni na ra, ta kivi uní nataku ra, kasa Ndios. 22 Ta saá taPedro ta va sín ña'a ra, ta kixá'a ra ñinga ra xí'in taJesús xa'a ña ñika'an ra, ta taPedro ñika'an ra, káchí ra saá xí'in taJesús:

—¡Ná on taxi Ndios kundo'o ún ñayó'o, Tata! ¡Nda ñii kivi on kundo'o ún saá!

23 Ta ndikó koo taJesús ta ñika'an ra xí'in taPedro, káchí ra saá:

—¡Kuta'a ún ñoo j, ñandiva'a ká'no! Ta yó'ó taPedro sási ún ñoo j ña on kasa ndivi j ña kóni Yivá j Ndios. On vása xáni ini ún ndatán xáni ini Ndios. Ta kuiti xáni ini ún ndatán xáni ini ñivi —káchí taJesús xí'in taPedro.

24 Ta ñika'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra:

—Ndi'i ñivi na kóni kundikon yí' j xini ñó'ó sandakoo na ndi'i ña káchí ini mji na, ta kusokó na tón cruz mji na‡ ta kundikon na sata j. 25 Ndi'i ñivi na ndasaá kuiti ndúkú ña kutaku va'a na ñoyívi yó'o, ta on xiin na xo'vi na xa'a j, ta nayó'o on kuchiño na kutaku na xí'in Ndios. Ta ñivi na on vása ndí' ini ndukú kutaku va'a na ñoyívi yó'o, xa'a ña kundikon na yí' j, nayó'o kúu ñivi na kutaku xí'in j.

26 Tá kómí ñivi ndi'i ñakuíká ñoyívi yó'o, ta on vása táku ndino'o na ñoo Ndios, ta nda maní kúu ña. Saá chi on kuchiño na cha'vi na xí'in ndi'i ñakuíká kómí na xa'a ña kutaku na xí'in Ndios. 27 Ta yí' j, ta ta kixi ñoo Ndios, vaxi ñii kivi ndikó j ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ndee ña va'a ña livi yé'e Yivá j Ndios, ta kixaa naáangel xí'in j, ta saá cha'vi j ñii ñii ñivi xa'a ndi'i ñava'a án ña on vá'a ke'é na ñoyívi yó'o.

28 Ndixa ká'an j xí'in ndó, sava ndó'ó na ndóo vitin, kutaku ka ndó ña kivi koni ndó yí' j, kivi ndikó j ñoyívi yó'o ña ka'nda chiño j ñoo ndi'i ñivi —káchí taJesús xí'in na.

17

Ñayó'o ká'an xa'a kivi natata taJesús, xini uní taxíka xí'in ra

(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

1 Nija'a iño kivi ta taJesús naxaxin ra uní taxíka xí'in ra, taPedro, taJacobó

* 16:18 To'on griego “petros” kivi Pedro, kóni kachí ña: yuu lo'o. † 16:18 To'on griego “petra” kóni kachí ña: yuu ká'no. ‡ 16:24 To'on kusokó na tón cruz mji na kóni kachí ña: Xini ñó'ó koo ti'va ñivi ña xo'vi na ta ndakuiti kivi na xa'a ña ndikon na taJesús.

xí'in taJuan ta kúu ñani taJacobo yó'o, ta kua'an na xí'in ra ñii yuku síkón. ² Ta kán xini na nasama ño taJesús. Ndatán yé'e ño'o saá náye'e ño ra. Ta nduyaa tikoto ra. Ndatán yóo ño'o ña yé'e saá yóo tikoto ra. ³ Ta saá ñivi taMoisés xí'in taElías, ndato'on na xí'in taJesús. ⁴ Ta ñika'an taPedro xí'in taJesús:

—Tata, va'a ní ndóo yó yó'o. Tá kóni ún, ta kasa va'a ndi uní tia'va, ñii ña koo mji ún, ñii ña koo taMoisés, ta inká ña koo taElías —káchí taPedro xí'in ra.

⁵ Tá ká'an ka taPedro, ta ño ñii viko ña yé'e nda ño ñíndichi ra xí'in nataa yó'o, ta ñisa'vi ndi'i na tixin viko. Ta tixin viko yó'o kixi to'on ña ñika'an Ndios, káchí ra saá:

—Tayó'o kúu Sa'ya*i*, ta kí'vi ní ini i xini i, ta kúsi*i* ní ini i xini i ra. Ta koni so'o va'a ndó to'on ña ká'an ra —káchí Ndios.

⁶ Tá xini so'o naxíka xí'in taJesús to'on yó'o, ta xikundee ndi'i na ño ño'o, ta ñiyi'ví ní na. ⁷ Ta taJesús kixaa ra ño na, ta ñitonda nda'a ra na, ta ñika'an ra saá xí'in na:

—Ndakoo ndó. Ta on kuyi'ví ndó.

⁸ Tá na uní yó'o ñakoto ndaa na, ta nda ñii ñivi on koó ka ní-xini na, nda ñii laa kuiti taJesús ñíndichi ño na.

⁹ Tá vaxi noo na yuku yó'o, ta taJesús xa'nda chiño ra ño na, káchí ra saá xí'in na:

—On ndato'on ndó xí'in nda ñii ñivi ña sakán xini ndó. Tá kixaa kivi kivi ta nataku*i*, saá kivi ndato'on ndó xí'in ñivi —káchí ra xí'in na.

¹⁰ Ta naxíka xí'in ra ñindaqa to'on na taJesús, káchí na saá:

—¿Ndachun ká'an na sáná'a ndayí Ndios ndí si'na xini ñó'ó kixi taElías, ta saá kixaa ta ta ti'ví Ndios sakaku ra ñivi ñoyívi yó'o? —káchí na.

¹¹ Ta ndakuijn taJesús:

—Ndixa taElías si'na xini ñó'ó kixaa ra, ta ndasa va'a ndi'i ra ña'a. ¹² Ta yi'i ká'an i xí'in ndó, xa kixi taElías, ta on vása ní-nakoni ñivi ra, ta ke'é na xí'in ra ndi'i ña on vá'a káchí ini mji na. Ñii ki'va saxo'vi na tayó'o, saá saxo'vi na yi'i, ta ta kixi ño Ndios —káchí taJesús xí'in na.

¹³ Ta saá kundaa ini naxíka xí'in ra ndí taJesús ká'an ra xa'a taJuan, ta sakuchu ñivi.

*Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra
ñii talo'o ta kómí nima ndiva'a
(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)*

¹⁴ Ta kixaa taJesús xí'in naxíka xí'in ra ño nákutá'an kua'a ní ñivi, ta ñii ta kixaa yatin ra ño taJesús, ta xikuxítí ra ño ra. ¹⁵ Ta ñika'an ra, káchí ra saá xí'in ra:

—Tata, kundá'ví ini ún koni ún talo'o sa'ya*i*. Saá chi ta xí'i yi'í kúu ra, ta ndeé ní kini xó'vi ra. Kua'a ní yichí náka ra ño xixi ño'o, ta kua'a ní yichí náka ra ini takuí. ¹⁶ Nixa'an ra xí'in i ño naxíka xí'in ún, ta on vása ní-kuchiño na sanda'a na ra —káchí ra.

¹⁷ Ta ndakuijn taJesús, ñika'an ra xí'in ñivi:

—¿Ñivi na toon ní ini kúu ndó'ó, ta on xiin ndó kandixa ndó Ndios! ¿Ndasaá ka kivi xini ñó'ó kutaku*i* xí'in ndó? ¿Nda ama kundeé ini i xí'in ndó? Ta vitin, va'a taxi ndó ná kixi talo'o yó'o ño i —káchí ra.

¹⁸ Ta kixaa talo'o ta taJesús xa'nda chiño ra ño nima ndiva'a ña kee ña. Ta ñanima ndiva'a yó'o kee ña, ta xandikon nduva'a talo'o.

¹⁹ Ta kixaa naxíka xí'in taJesús ño ra, ta ñindaqa to'on se'é na ra:

—¿Ndachun on vása ní-kuchiño ndi tava ndi nima ndiva'a yó'o?

²⁰ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra xí'in na:

—On vása ní-kuchiño ndó chi xini ñó'ó kandixa ka ndó Ndios. Ndixa ká'an i xí'in ndó, tá kandixa ndó Ndios vará nda lo'o kuiti, ndatán yóo ndikín mostaza lo'o ní ña, ta xa'a ña lo'o kuiti kandixa ndó, ñayó'o taxi ña kukomí ndó ndeé ña ka'an ndó xí'in yuku ká'no ñíndichi yó'o: “Kuta'a ún yó'o ta kua'an ún inká xiiña ka”, kachí ndó, ta yuku ká'no ñíndichi yó'o kuta'a ña. Saá chi tá kándixa lo'o ndó Ndios, ta kuchiño ndó kasa ndivi ndó ndi'i ña'a. ²¹ Ta ñanima ndiva'a tá'an ña xikomí talo'o yó'o, xini ñó'ó koo so'on ndó ta ka'an ní ndó xí'in Ndios, saá kuchiño tava ndó ña —káchí taJesús.

*Ñayó'o ká'an xá'a taJesús ndátō'on
tuku ra xá'a ña kivi ra*

(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²² Ta yóo taJesús xí'in naxíka xí'in ra estado Galilea, ta nika'an ra xí'in na:

—Ñii kivi ña vaxi ñii ta nataxi ra yi'i, ta kúu ta kixi noo Ndios, nda'a nivi.

²³ Ta nayó'o ka'ni na yi'i, ta tondaa kivi uní nataku i, kasa Ndios —káchí ra xí'in na.

Ta kúchuchú ní ini naxíka xí'in ra xini so'o na to'on yó'o.

*Ñayó'o ká'an xá'a ña chá'vi na si'un
ve'e ño'o ká'no*

²⁴ Tá nixaá taJesús xí'in naxíka xí'in ra ñoo Capernaum, ta na káya si'un naní dracma xá'a ve'e ño'o ká'no kixaá na noo taPedro, ta nindaqa to'on ña'á na:

—¿Án on vása chá'vi taMaestro si'un xá'a ve'e ño'o ká'no?

²⁵ Ta ndakuijn taPedro, káchí ra saá:

—Chá'vi va ra ña —káchí ra.

Ta saá taPedro niki'vi ra ve'e, ta si'na nika'an taJesús xí'in ra, káchí ra saá:

—¿Yukía xáni ini ún, Simón? Narey ñoyivi yó'o, ¿yo noo nivi ndúkú na si'un? ¿Án ndúkú na si'un noo ñaño mji na, án ndúkú na si'un noo nivi na inka ñoo?

²⁶ Ta ndakuijn taPedro:

—Ndúkú na ña noo nivi na inka ñoo.

Ta nika'an taJesús:

—Ta ñaño mji narey on vása chá'vi na. ²⁷ Ta saá ni, xá'a ña on sasaa yó na, va'a ka kuá'an ún mini, ta sakana ún ini takuii yi'va ña kómí ka chikí'í noo ña satiin yu'u titiaká, ta titiaká tinoó tiin ún nakuiná ún yu'u rí, ta naní'í ún ñii si'un, ta ko'on ún ve'e ño'o ká'no, ta cha'vi ún xá'a yi'i xí'in xá'a mji ún —káchí taJesús xí'in taPedro.

18

*Ñayó'o ká'an xá'a yu kúu taká'no ka
noo xá'nda chiño Ndios*

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

¹ Ta kixaá naxíka xí'in taJesús noo ra, ta nindaqa to'on na ra:

—¿Yu kúu taká'no ka noo xá'nda chiño Ndios?

² Ta saá kana taJesús ñii talo'o, ta nika'an ra xí'in talo'o yó'o kundichi ra

ma'ño noo naxíka xí'in ra. ³ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Ndixa ká'an i xí'in ndó, tá on vása ndasa nino xí'in mji ndó, tá on vása nduu ini ndó ndatán yóo ini naváli, ta on kivi ki'vi ndó noo xá'nda chiño Ndios. ⁴ Ta ta ta ndása lo'o xí'in mji, ndatán yóo talo'o yó'o, ta tayó'o kúu taká'no ka noo xá'nda chiño Ndios. ⁵ Ndi'i nivi xá'a ña kándixa na yi'i, ta náki'in va'a na naváli, kóni kachí ña saá, ndí yi'i náki'in va'a na —káchí taJesús xí'in na.

*Ñayó'o ká'an xá'a ña yiyo ki'vi nivi
kuachi*

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

⁶ Ta tuku nika'an taJesús, káchí ra saá xí'in na:

—Tá yóo nakuáli na ndikon yi'i, ta nivi na chinda'a nakuáli yó'o ki'vi na kuachi, indá'ví ní nivi yó'o! Va'a ka si'na inka nivi ná katón na ñii yuu ká'no sikon nayó'o, ta sakana ña'á na noo kónó va'a ini takuii, ña on chinda'a na nakuáli ki'vi na kuachi. ⁷ ¡Ndá'ví ní nivi ñoyivi yó'o!, saá chi ndi'i kivi yóo kuá'a ní ña on vá'a ña chinda'a nivi ki'vi na kuachi. ¡Ta ndá'ví ní ka nivi na chinda'a inka nivi ki'vi na kuachi!

⁸ 'Tá ñii nda'a ndó án ñii xá'a ndó kúu ña chinda'a ndó'ó kuan ki'vi ndó kuachi, ta saá va'a ka kandoso ndó ña ta sakana ndó ña. Chi va'a ka kutaku ndó xí'in ñii laá nda'a ndó án ñii laá xá'a ndó, noo ña ko'on ndó xí'in ovi nda'a ndó ta xí'in ovi xá'a ndó ndaya noo xixi ño'o ndi'i saá kivi. ⁹ Tá ñii nduchú noo ndó kúu ña chinda'a ndó'ó kuan ki'vi ndó kuachi, ta va'a ka tava ndó ña ta sakana ndó ña. Chi va'a ka kutaku ndó xí'in ñii laá nduchú noo ndó, noo ña ko'on ndó xí'in ovi nduchú noo ndó ndaya —káchí taJesús xí'in na.

*Cuento yó'o ndátō'on xá'a ñii
tindikachi ndaño'ó*

(Lc. 15:3-7)

¹⁰ Ta ndatō'on tuku taJesús ñii cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Koto va'a ndó ña on kani sinj ndó na on vása ndaya'ví kúu naváli yó'o. Ká'an i xí'in ndó, naángel na ndaa naváli yó'o ndó na ndi'i saá kivi xí'in Yivá i Ndios, ta yóo ñoyivi nino. ¹¹ Saá chi yi'i, ta ta kixi

noq Ndios, kixaaꝑ ñoyívi yó'o sakakuꝑ ñivi na ndañó'ó.

¹² '¿Yukía xáni ini ndó? Tá yóo ñii taa kómí ra ñii ciento ndikachi sana ra, ta ñii rí ndañó'ó, ta saá, ¿án on sandakoo ra tí komꝑ siko xa'on komꝑ kundoo mꝑi rí yuku, ta ko'on ra nandukú ra tí ndañó'ó?

¹³ Ndixa ká'anꝑ xí'in ndó, tá naní'i ra rí, ta kusij ní ka ini ra xa'a tí naní'i ra noq ndi'i inkꝑ tí komꝑ siko xa'on komꝑ sana ra.

¹⁴ Ndatán yóo ta ndáa ndikachi, saá yóo Yivá yó Ndios, ta yóo ñoyívi ñino. On xiin ra ndañó'ó nda ñii ñivi noq ra —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an ndasaá xini ñó'ó kasa ká'no ini ñivi xa'a natá'an na (Lc. 17:3)

¹⁵ Ta tuku ñika'an taJesús xí'in na:

—Tá yóo ñii tatá'an ún, ta ke'é ra ña on vá'a xí'in ún, ta xini ñó'ó ko'on mató'ón ún ka'an ún xí'in ra ña on ke'é ka ra ña on vá'a saá xí'in ún. Tá tayó'o chikaa so'o ra ña ká'an ún, ta ndikó ini ra xa'a ña on vá'a ke'é ra, ta saá tuku nakoo va'a ra xí'in ún ta nakoo va'a ra xí'in Ndios. ¹⁶ Tá tayó'o on xiin ra konꝑ so'o ra ña ká'an ún, ta saá kana ún ñii án ovi ñivi ko'on na xí'in ún, ta noq nayó'o ka'an tuku ún xí'in ra. Ta saá kasa ndivi ún to'on Ndios, ña káchí ndí xini ñó'ó ovi án unꝑ ñivi na ndakuijn kasa ndaa xa'a kuachi. ¹⁷ Ta saá ni, tá tayó'o on xiin ra konꝑ so'o ra ña ká'an unꝑ ndó xí'in ra, ta saá ndato'on ndó xí'in na ve'e ño'o yukia ke'é ra. Tá on xiin ra konꝑ so'o ra ña ká'an na ve'e ño'o, ta ke'é ndó xí'in tayó'o ndatán yóo ña ké'é ndó xí'in ta on vása kándixa Ndios, án ndatán yóo ña ké'é ndó xí'in ñii taa ta káya sꝑ'ún xa'a nagobierno ñoo Roma, saá ke'é ndó xí'in tayó'o.

¹⁸ 'Ta Ndios taxi ra ndayí nda'a ndó ña ka'an ndó yu kúu ñava'a ta yu kúu ña on vá'a ke'é ñivi ñoyívi yó'o. Ta saá koo yu'ú ra xí'in ndó xa'a ndi'i ñayó'o.

¹⁹ 'Ta ká'anꝑ xí'in ndó, tá yóo yu'ú ovi ndó ñoyívi yó'o xa'a ña ndukú ndó noq Ndios, ta saá Yivá ꝑ ta yóo ñoyívi ñino kasa ndivi ra ña. ²⁰ Saá chi noq nákutá'an ovi

án unꝑ na ndikon sata ꝑ ta ká'an na xí'in ꝑ, ta yi ꝑ yoo ꝑ xí'in nayó'o —káchí taJesús.

²¹ Ta saá taPedro ñitonda yatin ra noq taJesús, ta ñindaꝑ to'on ña'a ra:

—Tata, ¿ndasaá yichi xini ñó'ó kasa ká'no ini ꝑ xa'a taa ta ké'é ña on vá'a xí'in ꝑ? ¿Án va'a anda uxꝑ yichi kasa ká'no ini ꝑ xa'a ra?

²² Ta ndakuijn taJesús:

—On vása ká'anꝑ xí'in ún anda uxꝑ yichi kasa ká'no ini ún xa'a ra, ká'anꝑ xí'in ún anda unꝑ siko uxꝑ yichi uxꝑ, saá kasa ká'no ini ún xa'a ra.

Cuento yó'o ndát'o'on xa'a ovi taa níká

²³ Ta ndato'on taJesús ñii cuento ña saná'a ra na:

—Ndatán yóo ñii tarey kóni ra ndasa va'a ra kuenda xí'in na kisa chiño noq ra, saá yóo noq xá'nda chiño Ndios. ²⁴ Ta yóo ñii taa ta kisa chiño noq tarey, ta níká ra noq tarey uxꝑ mil sꝑ'ún naní talento.* Ta kivi kixá'a tarey ndasa va'a ra kuenda, ta ñivi kixaa na xí'in ta níká yó'o. ²⁵ Ta on vása ní-kuchiño taxa'vi ra sꝑ'ún tarey, ta saá xa'nda chiño tarey ña sꝑ'ó na ra kuu ra esclavo, ndatán kasa chiño kitꝑ saá kasa chiño ra noq xito'o ra. Ta xa'nda chiño tuku tarey ña sꝑ'ó na ñásí'í ra xí'in sa'ya ra, xí'in ndi'i ña kómí ra ña cha'vi ra ndi'i ña níká ra. ²⁶ Ta saá ta kisa chiño yó'o xikuxítí ra ta xa'ku ndá'ví ra noq tarey, káchí ra saá: "Tata, kundá'ví ini ún koni ún yi ꝑ, ta saá cha'vi ndi'i ꝑ sꝑ'ún ña níká ꝑ nda'a ún." ²⁷ Ta saá kundá'ví ini tarey xini ra tayó'o, ta kisa ká'no ini ra xa'a ña níká ra, ta taxi ra ndayí ku'an ndika tayó'o. ²⁸ Ta saá ta kisa chiño yó'o kee ra ku'an ra, ta yichi nakutá'an ra xí'in inkꝑ tatá'an mꝑi ra ta níká noq ra ñii ciento sꝑ'ún válí naní denario.† Ta tꝑin ra sꝑ'ón ta níká lo'o yó'o noq ra ta kixá'a ra sakuá'na ña'a ra, káchí ra saá xí'in ra: "¡Cha'vi yi ꝑ vitin ña níká ún noq ꝑ!" ²⁹ Ta saá tatá'an ra ta níká lo'o yó'o xikuxítí ra ta xa'ku ndá'ví ra noq ra, ta káchí ra saá: "Kundá'ví ini ún koni ún yi ꝑ, ta cha'vi ndi'i ꝑ ña níká ꝑ nda'a ún." ³⁰ Ta ñi-xiin ra kundati ra. Ta saá chikaa ra ta níká lo'o yó'o noq ra ini ve'e ka

* **18:24** Ñii talento kúu sꝑ'ún ña kúu ya'vi ñii taa ta kisa chiño xa'on kuꝑa. † **18:28** Ñii denario kúu sꝑ'ún ña kúu ya'vi ñii taa ta kisa chiño ñii kivi.

anda cha'vi ra ndi'i ña níka ra. ³¹ Ta inka na kisa chiño noo tarey xini na ña ndó'o ta níka lo'o, ta kúchuchú ní ini na, ta nixa'an na ndato'on na xí'in tarey ndi'i ña xini na ndo'o ta níka lo'o yó'o. ³² Ta saá tarey kana ra ta kisa ká'no ini ra xa'a yó'o, ta kixaa ra noo ra, ta tarey nika'an ra xí'in ra, káchí ra saá: “¡Yó'ó taa ndiva'a kúu ún! Kisa ká'no ini i xa'a ndi'i ña níka ún noo i, chi xaku ndá'ví ún noo i. ³³ Nii ki'va ndatán kisa ká'no ini i xa'a ún, saá xini ñó'ó kasa ká'no ini ún xa'a tatá'an ún ta níka lo'o noo ún.” ³⁴ Ta tarey nisaá ní ini ra, ta chikaa ra tayó'o ini ve'e kaa, ta xa'nda chiño ra ña saxo'vi ña'a na anda kixaa kivi ña cha'vi ndi'i ra ña níka ra. Saá ndi'i cuento lo'o yó'o —káchí taJesús.

³⁵ Ta tuku káchí taJesús saá:

—Ndátan ke'é tarey yó'o, nii ki'va saá ke'é Yivá i Ndios xí'in ndó, tá on xiin ndó kasa ká'no ndino'o ini ndó xa'a natá'an ndó.

19

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi saná'a ra ña on vá'a sandakoo va'a taa ñásí'í ra (Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

¹ Ta ndi'i nika'an taJesús xí'in na, ta saá kee ra estado Galilea ta ku'a'an ra estado Judea ña nákaa inka tá'ví yu'u yuta Jordán. ² Ta ku'a'a ní nivi xindikon na sata ra, ta sanda'a ra na ndeé ndó'o.

³ Ta sava nafariseo kixaa na noo ra ña koto ndoso ña'a na, ta nika'an na xí'in ra:

—¿An yoo yichi nii taa sandakoo va'a ra ñásí'í ra xa'a ña káchí ini mii ra?

⁴ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá:

—¿An on vása ní-ka'vi ndó to'on Ndios ña ká'an xa'a kivi kisa va'a Ndios ñoyívi yó'o? Chi Ndios kisa va'a ra nii taa xí'in nii ña'a. ⁵ Ta nika'an Ndios: “Xa'a ñayó'o nii taa sandakoo ra yivá ra ta sandakoo ra sí'í ra ña tonda'a ra xí'in ñásí'í ra, ta na ovi yó'o nduu na nii nivi”, káchí to'on Ndios. ⁶ Ta saá, on sivi ka ovi nivi kúu na, saá chi nii nivi kúu na noo Ndios. Ta nivi na sanakutá'an Ndios, nda nii inka nivi on vá'a sata'ví tá'an na nayó'o —káchí taJesús xí'in na.

⁷ Ta nindaqa to'on nafariseo taJesús:

—Ta saá, ¿ndachun taxi taMoisés ndayi nda'a taa ña kasa va'a ra tutu xa'a ña sandakoo va'a ra ñásí'í ra, ta ka'an ra ndayi ra ña ko'on ña?

⁸ Ta ndakuijn taJesús:

—TaMoisés taxi ra ndayi ña sandakoo va'a nataa ñásí'í na chi ndó'ó najudío ni-xiin ndó chikaa ndó to'on Ndios ini ndó. Chi xina'a kivi kixá'a ñoyívi on vása ní-chitóni Ndios sandakoo va'a taa ñásí'í ra. ⁹ Ta yi'í ká'an i xí'in ndó, tá nii ña'a ña yoo yii ta on vása ní-ki'vi ña kuachi xí'in inka taa, ta yii ña on koó yichi kómí ra sandakoo va'a ra ña. Tá nii taa sandakoo va'a ra ñásí'í ra, ta tonda'a tuku ra, tayó'o kivi ra kuachi xí'in ñásí'í ra ñaovi. Ta taa tonda'a xí'in ñaña'a ña nindo, kisa yii ña, ta tayó'o kivi ra kuachi xí'in ña, chi ñásí'í tanó kúu ña noo Ndios —káchí taJesús xí'in nafariseo.

¹⁰ Ta naxíka xí'in ra nika'an na, káchí na saá xí'in taJesús:

—Tá on koó yichi sandakoo va'a taa ñásí'í ra, ta va'a ka on tonda'a ra.

¹¹ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá:

—Yoo nivi na on kivi naki'in to'on yó'o. Ta ndasaá kuiti nivi na chindeé Ndios kuchiño naki'in va'a to'on yó'o. ¹² Yoo taa ta on vása tonda'a chi saá kaku ra. Yoo inka taa ta on kuchiño koni ñó'ó ra ña'a, saá chi xa'nda na ra ña on koni ñó'ó ka ra ña'a. Ta yoo inka taa ta chikaa ini on tonda'a, saá chi kóni ra kasa chiño ra noo Ndios. Ndi'i taa ta va'a kuchiño naki'in to'on yó'o, xini ñó'ó kasa ndivi ra ña —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi chinóo ra nda'a ra sinj naválí (Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³ Ta kixaa nivi xí'in naválí noo yoo taJesús ña chinóo ra nda'a ra sinj na, ta ndukú ra ñava'a noo Ndios xa'a na. Ta naxíka xí'in ra nika'an na xí'in nivi yó'o:

—On kixi ndó xí'in naválí yó'o —káchí na.

¹⁴ Ta nika'an taJesús saá:

—Taxi ndó naválí ná kixi na noo i, on kasi ndó noo na ña kixi na, chi nivi na ndíkon yichi noo xa'nda chiño Ndios, ndátan yoo naválí yó'o, saá yoo na.

¹⁵ Ta chinóo ra nda'a ra sinj naválí yó'o, ta saá kee ra ku'a'an ra inka xiiña.

Ñayó'o ká'an xá'a ñii taa takuúká ní
(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶ Ta ñii taa kixaa ra noo tajesús, ta nika'an ra, káchí ra saá:

—Tata maestro, taa va'a ini kúu ún, ¿ndá chiño va'a xini ñó'ó ke'éj, ta taxi Ndios ña kutaku j xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi?

¹⁷ Ta ndakuijn tajesús:

—¿Ndachun ká'an ún yi'i kúu taa va'a ini? Saá chi on koó nda ñii nivi va'a ini, ñii laá Ndios kuiti kúu taa va'a ndino'o ini. Tá kóni ún kutaku ún xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi, ta xini ñó'ó kasa ndivi ún ndayí ra.

¹⁸ Ta saá ndakaa to'on tayó'o tajesús, káchí ra:

—¿Ndá ndayí xini ñó'ó kasa ndivi j? —káchí ra.

Ta ndakuijn tajesús:

—On ka'ni ún nivi, on kivi ún kuachi ñoyívi xí'in inka ña'a ña on sivi kúu ñásí'ún, on kasa kuí'ná ún ña kómí nivi, on ka'an ún ñavatá xa'a inka nivi, ¹⁹ ta kasa to'ó ún yivá ún, ta kasa to'ó ún si'í ún, ta ñii kiva ndatán kivi ini ún xini ún xí'in mii ún, saá kuki'vi ini ún koni ún natá'an ún —káchí tajesús xí'in ra.

²⁰ Ta saá ndakuijn tayó'o, nika'an ra xí'in tajesús:

—Yi'i nda lo'oj kisa ndivi j ndi'i saá ndayí yó'o. ¿An yoo inka chiño kumanj kasa ndivi j? —káchí ra.

²¹ Ta ndakuijn tajesús:

—Tá kóni ún kuu ún taa va'a ndino'o ini, ta ku'a'an ún sjkó ún ndi'i ñakuíká kómí ún, ta saní'i ún sj'ún nda'a nandá'ví. Ta saá kukomí ún ñakuíká ndino'o xí'in Ndios ñoyívi ñino. Tá ndi'i ke'é ún ñava'a yó'o, ta kixi ún kundikon ún yi'i —káchí tajesús xí'in ra.

²² Ta xini so'o tayó'o ña nika'an tajesús, ta kúchuchú ní ini ra, ta kee ra ku'a'an ra, saá chi ku'a'a ní ñakuíká kómí ra.

²³ Ta nika'an tajesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Ndixa ká'an j xí'in ndó, yo'vi ní kivi nakuíká yichí noo xá'nda chiño Ndios.

²⁴ Tuku ká'an j xí'in ndó, vará yo'vi ní tá kuchiño ñii tícammelto ya'a rí yavi xa'a

túkú, ta yo'vi ní ka kuchiño ya'a ñii takuúká ye'é ña kivi ra yichí noo xá'nda chiño Ndios —káchí tajesús xí'in na.

²⁵ Ta naxíka xí'in ra xini so'o na ña nika'an tajesús, ta naka'nda ní ini na, ta njndakaa to'on na ra:

—Tá yo'vi ní kivi nakuíká yichí Ndios, ta, ¿yu kúu nivi kuchiño kivi yichí Ndios ta kundoo na xí'in ra?

²⁶ Ta tajesús xito ra noo na, ta nika'an ra xí'in na:

—Nivi on kuchiño na sakaku xí'in mii na, ñii laá Ndios kúu taa kuchiño sakaku ña'a. Ndios kuchiño kasa ndivi ra ndi'i chiño. On koó ña yo'vi noo Ndios.

²⁷ Ta nika'an tapedro xí'in ra:

—Ta mii ndi, xa sandakoo ndi ndi'i ñava'a ña xikomí ndi, xa'a ña ndikon ndi sata ún. ¿Yu kúu ñava'a naki'in ndi xa'a ñayó'o? —káchí ra.

²⁸ Ta nika'an tajesús xí'in na:

—Ndixa ká'an j xí'in ndó, tá kixaa kivi ña nduxaa ñoyívi, ta yi'i, taa taa kixi noo Ndios, koo j táyi ká'no tón livi ña ka'nda chiño j, ta mii ndó na ndikon yi'i kundoo ndó uxu ovi táyi ná'no, ta ka'nda chiño ndó noo na uxu ovi ti'vi nivi naño Israel.

²⁹ Ta ndi'i nivi na sandakoo ve'e na, án ñani na, án kiva na, án yivá na, án si'í na, án ñásí'í na, án sa'ya na, án ño'o na, xa'a ña chikaaj ini na ko'on na yichí noo xá'nda chiño Ndios, ta nayó'o naki'in na ñava'a noo Ndios. Ñoyívi yó'o Ndios taxi ra nda'a na ku'a'a ní ka ñava'a, anda ñii ciento ñava'a xa'a ñii ñii ñava'a ña sandakoo na. Ta saá ñoyívi ñino Ndios taxi ra ña kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi.

³⁰ Ta saá ku'a'a ní nivi nanoó nduu na nivi nasondí'í, ta nivi nasondí'í vitin nduu na nivi nanoó —káchí tajesús xí'in na.

20

Cuento yó'o ndát'on xa'a nivi na kisa chiño xí'in tíuva

¹ Ta ndát'on tajesús ñii cuento ña saná'a ra na:

—Ndátán yoo ñii taa taa kómí ño'o, saá yoo yichí noo xá'nda chiño Ndios. Ta tayó'o kee ra ve'e ra xitaan ní, ta ku'a'an ra ndukú ra na kasa chiño xí'in ra noo

* **20:2** Ñii denario kúu sj'ún ña kúu ya'vi ñii taa taa kisa chiño ñii kivi.

ño'o noo nataan ra tón uva. ² Ta naní'i ra nivi, ta nika'an ra xí'in na: "Cha'vi'i ndó'ó ñii s'i'ún denario* tá ko'on ndó kasa chiño ndó kivi vitin noo ño'o i noo nataan i tón uva." Ta saá ku'a'an na kasa chiño na. ³ Ta kaa jin xitaan† tuku ku'a'an ra, ta xini ra sava nivi ndóo na noyá'vi chi on koó chiño kómí na. ⁴ Ta nika'an ra xí'in na: "Ko'on ndó kasa chiño ndó noo ño'o i noo nataan i tón uva, ta cha'vi'i ndó'ó ña kúu ya'vi ndó." Ta saá ku'a'an na kasa chiño na noo ra. ⁵ Ta kaa uxu ovi ta tuku kaa unj xikuaa‡ tuku kee ra ku'a'an ra, ta naní'i ra nivi na kasa chiño noo ra. ⁶ Ta kaa o'on xikuaa§ tuku kee ra ku'a'an ra, ta naní'i ra inka nivi na ndóo mji ta on koó chiño kómí na. Ta njindaká to'on ra na: "¿Ndachun ndivi ndaa ndóo mji ndó yó'o, ta on vása kisa chiño ndó?" ⁷ Ta ndakuijn na: "Chi nda ñii nivi on vása ní-ka'an xí'in ndi kasa chiño ndi xí'in na." Ta saá nika'an ra xí'in na: "Ndó'ó ko'on ndó kasa chiño ndó noo ño'o i noo nataan i tón uva, ta naki'in ndó ña kúu ya'vi ndó." ⁸ Tá xikuaa njiketá ño'o kúu ña, ta ta xí'in ño'o noo kisa chiño na nika'an ra xí'in ta ndiso chiño noo na kisa chiño noo ra, káchí ra saá: "Kana ún na kisa chiño kixi na yó'o, ta cha'vi ún na. Si'na kixá'á ún cha'vi ún na njiki'vi sondí'í, ta sandi'í ún cha'vi ún na si'na njiki'vi kisa chiño." ⁹ Ta kixaa na njiki'vi kisa chiño kaa o'on xikuaa, ta ñii ñii na naki'in na ñii s'i'ún denario. ¹⁰ Ta saá kixaa na njiki'vi noo na xitaan ní kixá'á kisa chiño, ta nayó'o ndáti na naki'in ka na s'i'ún. Ta ñii ñii nayó'o naki'in na ñii laá s'i'ún denario. ¹¹ Ta kixá'á na ká'an kuáchí na noo ta ta xí'in ño'o noo kisa chiño na, ¹² káchí na saá xí'in ra: "Nivi na kisa chiño ñii laá hora, ta naki'in na s'i'ún ñii kiva ndatán yoo ña naki'in ndi'i na kisa chiño ndivi ndaa, ta ndeé ní kisa chiño ndi ta ñi'ni ní nixi'i ndi." ¹³ Ta ndakuijn ta ta xí'in ño'o, káchí ra saá xí'in ñii tayó'o: "Tata migo, on vása ké'éj nda ñii ña on vá'a xí'in ún. ¿An on vása ní-kindoo yu'ú ún xí'in i naki'in ún ñii s'i'ún denario? ¹⁴ Va'a ná ki'in ún s'i'ún ún ta kuano'o ún vitin.

Saá chi yi'i káchí ini i cha'vi'i ñii s'i'ún ta kisa chiño sondí'í ndatán yoo ña cha'vi'i yó'o. ¹⁵ ¿An on koó yichi kómí ke'éj ña kóni i xí'in s'i'ún i? ¿An kisa kuini ini ún chi ta va'a ini kúu i xí'in nivi?", káchí ta xí'in ño'o xí'in ta kisa chiño noo ra. ¹⁶ Ta saá nivi nanoo nduu na nivi nasondí'í, ta nivi nasondí'í vitin nduu na nivi nanoo. Saá chi Ndios nákana ra ku'a'a ní nivi, ta lo'o kuiti kúu na nakaxin ra —káchí ta Jesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a ta Jesús ndato'on ra xa'a ña kivi ra

(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

¹⁷ Ta ku'a'an ta Jesús yichi kuán ndaa ñoo Jerusalén, ta tava síin ra uxu ovi naxika xí'in ra, ta nika'an ra xí'in na:

¹⁸ —Ta vitin ku'a'an yó yichi kuán ndaa ñoo Jerusalén, ta ñii ta nataxi ra yi'i, ta kúu ta ta kixi noo Ndios, nda'a naná'no noo nasutu, xí'in nda'a na sáná'a ndayí Ndios. Ta nayó'o kachí na yi'i xini ñó'o kivi i, ¹⁹ ta nataxi na yi'i nda'a na on vása kúu najudío ka'ni na yi'i. Ta kusiki ní na yi'i, kuaku ndaa na yi'i, kani ní na yi'i xí'in kuártá, ta sondi'i ka'ni na yi'i nda'a tón cruz. Ta kivi unj natakuj i —káchí ta Jesús.

Ñayó'o ká'an xa'a si'i ta Jacobo xí'in ta Juan

kivi ndukú ña ñii ñava'a noo ta Jesús

(Mr. 10:35-45)

²⁰ Ta saá kixaa si'i ta Jacobo* xí'in ta Juan, sa'ya ta Zebedeo kúu ra, ta kixaa ña xí'in ovi sa'ya ña noo ta Jesús, ta xikuxití ña chi ndukú ña ñii ñava'a noo ra. ²¹ Ta nika'an ta Jesús xí'in ña:

—¿Ndá ñava'a kóni ún ke'éj xí'in ún?, nana.

Ta ndakuijn ña:

—Tata, kivi kixá'á ún ka'nda chiño ún ñoyívi, taxi ún ná koo ñii sa'ya i táyi tón kundichi sijn kua'á ún ta inka ra koo táyi tón kundichi sijn yitin ún.

²² Ta ndakuijn ta Jesús, nika'an ra xí'in ovi sa'ya ña:

† 20:3 Kaa jin xitaan naní ña kaa unj noo naño Roma, chi kaa noo noo naño Roma kúu kaa uxu xitaan.

‡ 20:5 Kaa uxu ovi ndivi naní ña kaa jño noo naño Roma, ta kaa unj xikuaa naní ña kaa jin noo naño Roma.

§ 20:6 Kaa o'on xikuaa naní ña kaa uxu ñii noo naño Roma. * 20:20 Ta Jacobo, inka kivi ra kúu Santiago.

—On vása kúndaꝓ ini ndó yukíꝓ ndúkú ndó ɲoꝓ i xꝓ'a m̄i ndó. ¿Án ndixa kúndeé ndó xꝓ'v̄i ní ndó ndatán xꝓ'v̄i ȳi'j̄i?

Ta ndakuijn na ɔv̄i yó'o:

—Kúchiño va ndj̄ —káchí na xí'in taJesús.

²³ Ta n̄ika'an taJesús xí'in na:

—Ndixa xꝓ'v̄i ní ndó ñii k̄i'va ndatán xꝓ'v̄i ȳi'j̄i. Ta ɔn kúchiño taxi j̄ ndayí kundoo ndó táȳi tón kuita sijn kua'á j̄ xí'in sijn yitin j̄. Saá chi Yivá j̄ Ndios kúu taꝓ ta chitón j̄ yu kúu n̄ivi kundoo táȳi kán —káchí taJesús xí'in ɔv̄i tayó'o.

²⁴ Ta x̄ini so'o inkꝓ uxu naxíka xí'in taJesús yukíꝓ ndúkú ɔv̄i taꝓ yó'o ɲoꝓ ra, ta k̄ixá'á na n̄isaꝓ ní na x̄ini na ta ɔv̄i yó'o.

²⁵ Ta taJesús kana ra vaxi ndi'i na ɲoꝓ ra, ta n̄ika'an ra xí'in na:

—X̄ini ndó na ndíso chiño ɲoꝓ na ñoo inkꝓ xiiña, nayó'o kisa ká'no xí'in m̄i na, ta yá'a ní ndeé xá'nda chiño na ɲoꝓ n̄ivi. ²⁶ Ta m̄i ndó, ɔn vá'a kutaku ndó saá. Tá ñii taꝓ kóni ra kuu ra taká'no ɲoꝓ ndó'ó, x̄ini ñó'ó nduu ra ta kasa chiño ɲoꝓ ndó. ²⁷ Tá ñii taꝓ kóni ra kuu ra tanoo ɲoꝓ ndó'ó, x̄ini ñó'ó nduu ra tamozo ɲoꝓ ndó. ²⁸ Ta ȳi'j̄i, taꝓ ta k̄ixi ɲoꝓ Ndios, k̄ixi j̄ xꝓ'a ña chindeé j̄ n̄ivi, ta ɔn s̄iv̄i xꝓ'a ña chindeé n̄ivi ȳi'j̄i kúu ña k̄ixi j̄. Ta taxi xí'in m̄i j̄ ña kivi j̄, ta xí'in ñayó'o cha'vi j̄ ña vꝓ'a saña kuꝓ'a ní n̄ivi ɲoꝓ ndi'i ña ɔn vá'a ndíso na —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an xꝓ'a taJesús kivi sanda'a ra ɔv̄i takuáá

(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

²⁹ Ta saá kee taJesús xí'in naxíka xí'in ra ñoo Jericó, kuꝓ'an na yichi, ta kuꝓ'a ní n̄ivi ndikɔn kuꝓ'an sata na. ³⁰ Ta ndóo ɔv̄i takuáá yu'u yichi yó'o, ta x̄ini so'o ra yá'a taJesús yichi, ta xí'in ndi'i ndeé ra n̄ika'an ra, káchí ra saá:

—Tata, sa'ya taDavid, j̄ná kundá'ví ini ún koni ún ndi'j̄i! —káchí ra.

³¹ Ta n̄ivi na kuꝓ'an yichi n̄ika'an na xí'in ra:

—j̄Kasi ndó yu'u ndó! —káchí na.

Ta n̄i-chikaꝓ so'o ɔv̄i takuáá ña n̄ika'an na xí'in ra, ta k̄ixá'á ra ndeé vꝓ'a kꝓ ká'an ra:

—Tata, sa'ya taDavid, j̄ná kundá'ví ini ún koni ún ndi'j̄i! —káchí ra.

³² Ta x̄ikundichi taJesús yichi yó'o, ta kana ra ɔv̄i takuáá kixi ra ɲoꝓ ra, ta taJesús n̄indaꝓ to'on ra takuáá yó'o:

—¿Yukíꝓ kóni ndó ke'é j̄ xí'in ndó? —káchí ra.

³³ Ta ndakuijn ɔv̄i takuáá, káchí ra saá: —Tata, kóni ndj̄ sanda'a ún nduchu ɲoꝓ ndj̄, ta vꝓ'a koto ndj̄ —káchí ra.

³⁴ Ta kundá'ví ní ini taJesús x̄ini ña'á ra, ta n̄itondaꝓ nda'a ra nduchu ɲoꝓ ra. Ta x̄andikɔn nduvꝓ'a nduchu ɲoꝓ ɔv̄i ra saá, ta xa vꝓ'a x̄ito ra, ta saá nakundikɔn ɔv̄i ra saá sata taJesús.

21

Ñayó'o ká'an xꝓ'a taJesús kivi n̄ik̄i'vi ra ñoo Jerusalén

(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Kivi kuꝓ'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra yichi ña kuꝓ'an ñoo Jerusalén, ta n̄ixaꝓ na ñoo Betfagé, ña nákaꝓ ɲoꝓ x̄iki tón Olivo. Ta taJesús n̄ika'an ra xí'in ɔv̄i naxíka xí'in ra, ² káchí ra saá:

—Kuꝓ'an ndó ñoo ña x̄ito ndaa ndó kaꝓ. Tá n̄ixaꝓ ndó ñoo kaꝓ, ta naní'i ndó ñii burra nó'ni rí, ta ñii sa'ya rí xí'in rí. Ta ndaxin ndó rí ta kixi ndó xí'in rí yó'o. ³ Tá yóo n̄ivi na ndakꝓ to'on ndó'ó: “¿Ndachun ndáxin ndó kit̄i yó'o?”, kachí na xí'in ndó, ta ndakuijn ndó, kachí ndó saá xí'in na: “TaKá'no ɲoꝓ yó x̄ini ñó'ó rí, tá ndi'i x̄ini ñó'ó ra rí, ta kama ní nataxi ra rí nda'a ndó”, kachí ndó xí'in na —káchí taJesús.

⁴ Ta ndi'i ñayó'o n̄ixiyo, chi saá x̄ini ñó'ó kundivi ña n̄ika'an Ndios xí'in taprofeta, chi taprofeta n̄itaa ra to'on ña káchí saá:

⁵ Ka'an ún xí'in nañoo Jerusalén:*

“Koto ndó, taRey ñoo ndó vaxi ra ɲoꝓ ndó,

ta ndá'ví ini kúu ra, yóso ra ñii burro, yóso ra ñii burro lo'o, sa'ya tí ndíso ñaveé”,

káchí to'on Ndios.

⁶ Ta kuꝓ'an ɔv̄i naxíka xí'in taJesús, ta kisa ndivi na chiño ndatán yóo ña n̄ika'an taJesús xí'in na. ⁷ Ta saá ndikó na k̄ixaꝓ na ɲoꝓ taJesús xí'in burra ta xí'in sa'ya

* 21:5 Inkꝓ kivi naní ñoo Jerusalén kúu Sion.

rí. Ta chĩnóo na tikotọ na sata rí, ta saá nàkoso taJesús ta kuà'an ra yichì. ⁸ Ta kuà'a ní nìvi chĩndoo na tikotọ na yichì nọọ yá'a ra kuà'an ra, ta sava nìvi xa'nda na nọọ nda'a tón yiton ta chĩndoo na nó yichì ña ya'a ra sata nó, saá kisa to'ó na ra. ⁹ Ta nìvi kuà'an si'na nọọ ra xí'in na ndíkọn kuà'an sata ra, ndeé ní kúsij ini na, ta ká'an na, káchí na saá:

—¡Kasa ká'no yó Ndios xa'a sa'ya taDavid yó'o! ¡Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in tayó'o, ẹa ta kixaa xí'in ndayí Ndios! ¡Ná kanóo síkón ñato'ó Ndios! —káchí nìvi na kuà'an xí'in taJesús.

¹⁰ Ta taJesús nìkì'vi ra ñoo Jerusalén, ta ndi'i nañoo yó'o ñii nìsiso na, ndáka to'on na ta ká'an na xí'in tá'an na:

—¿Yu kúu tayó'o? —káchí na.

¹¹ Ta ndakuijn nìvi na kuà'an xí'in taJesús:

—Tayó'o kúu taJesús, taprofeta ta kee ñoo Nazaret estado Galilea —káchí na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi tava ra ndi'i na síkó ke'e ye'é ve'e ño'o ká'no
(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹² Ta nìkì'vi taJesús ke'e ye'é ve'e ño'o ká'no, ta kixá'á ra táva ndi'i ra na síkó xí'in na sata ña kee na ko'on na. Ta sandiva ra mesa nìvi na sáma s'ún, ta xa'ta ra táyi na síkó tísata. ¹³ Ta nìka'an ra xí'in ndi'i na:

—Saá káchí to'on Ndios ña nĩtaa na xina'á: “Ve'e j kunaní ña ve'e nọọ ko'on nìvi ña ka'an na xí'in j”, káchí to'on Ndios. Ta ndó'ó, ọn vása va'a ké'é ndó, chi sanduu ndó ve'e yó'o ñii kavua nakuí'na —káchí taJesús xí'in na.

¹⁴ Ta saá nìvi nakuáá xí'in nìvi na ọn kivi kaka kixaa na nọọ taJesús ve'e ño'o ká'no yó'o, ta sanda'a ra na. ¹⁵ Ta na sáná'a ndayí Ndios xí'in naná'no nọọ nasutu nisaá ní na xini na taJesús, chi xini na ndi'i milagro ke'é ra, ta xini so'o na nìka'an naválí na yita ke'e ye'é ve'e ño'o ká'no, xí'in ndi'i ndeẹ na káchí na saá:

—¡Kasa ká'no yó Ndios xa'a sa'ya taDavid yó'o!

¹⁶ Ta na sáná'a ndayí Ndios xí'in naná'no nọọ nasutu nindaka to'on na taJesús:

—¿Án xini so'o ún yukia ká'an naválí yó'o?

Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá:

—Oon, xini so'o j ña ká'an na. Ta ndó'ó, ẹán ọn vása ní-ka'vi ndó to'on Ndios, nọọ káchí ña saá?:

Ndios chitóni ra ka'an naválí ñato'ó xa'a ra.

Nda yu'u naválí xí'in yu'u naválí pá'a na chichín naki'in ra ñato'ó, káchí to'on Ndios —káchí taJesús xí'in na.

¹⁷ Ta sandakoo taJesús naná'no yó'o ta kuà'an ra ñoo Betania, nọọ nìkisin ra ñii ñoo.

Ñayó'o ká'an xa'a ña sátavi chi'ña taJesús tón higo

(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Ta xitaan ní kúu ña, ta kee taJesús ñoo yó'o ndikó ra kuà'an ra ñoo Jerusalén, ta xí'i ní ra soko. ¹⁹ Ta xini ra ñii tón higo yatin yu'u yichì, ta nixaa yatin ra nọọ ñindichi nó, ta nì-naní'i ra nda ñii ku'i'nda'a nó. Nina yukù kuiti yóo nda'a nó. Ta saá nìka'an ra xí'in tón higo yó'o, káchí ra saá:

—Ọn koon ka ku'i'nda'a ún nda ñii kivi ña vaxi —káchí ra.

Ta xandikọn nìyichì tón higo yó'o. ²⁰ Ta xini naxíka xí'in ra yukia nindo'o tón higo yó'o, ta naka'nda ní ini na, ta nindaka to'on na taJesús:

—¿Ndachun kama ní nìyichì tón higo yó'o? —káchí na xí'in ra.

²¹ Ta ndakuijn taJesús:

—Ndixa ká'an j xí'in ndó, tá kándixa ndino'o ini ndó Ndios, ta ọn vása xíka ọvi ini ndó, ta saá kuchiño kasa ndivi ndó ndatán yóo ña ke'é j xí'in tón higo yó'o. Tá ka'an ndó, káchí ndó saá xí'in ñii xiki ká'no: “Kuta'a ún ta ko'on ún sakana xí'in mji ún nọọ mjni”, ta saá koo ña. ²² Tá kándixa ndino'o ini ndó Ndios, ta naki'in ndó ndi'i ña ndukú ndó nọọ ra.

Ñayó'o ká'an xa'a ndayí ña kómí taJesús ke'é ra chiño

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

²³ Ta kixaa taJesús ke'e ye'é ve'e ño'o ká'no ta sáná'a ra nìvi, ta naxikua'a nọọ najudío xí'in naná'no nọọ nasutu kixaa na nọọ ra, ta nindaka to'on na ra:

—¿Míkíā kixi ndayí ké'é ún ñayó'o? ¿Yu kúu na taxi ndayí nda'a ún ke'é ún chiño yó'o saá? —káchí na xí'in ra.

²⁴⁻²⁵ Ta ndakuijn taJesús:

—Ta yi'i kóni ndakā to'on ndó'ó ñii laá to'on. ¿Míkíā kixi ndayí taJuan sakuchu ra ñivi? ¿Án taxi Ndios ndayí nda'a ra? ¿Án ñivi kúu na taxi ndayí nda'a ra ña sakuchu ra ñivi? Tá ndakuijn ndó ña ndakā to'on ndó'ó, ta saá ka'an i xí'in ndó míkíā kixi ndayí ké'é i chiño yó'o —káchí taJesús xí'in na.

Ta saá kixá'á na ká'an tá'an xí'in mji na:

—¿Ndasaá koo ndakuijn yó vitin? Chi táná ka'an yó Ndios taxi ndayí nda'a taJuan, ta saá ndakā to'on taJesús mji yó: “¿Ndachun on vása ní-kandixa ndó ña ñika'an ra?” ²⁶ Táná ka'an yó ñivi kuiti kúu na taxi ndayí nda'a taJuan, ta saá yiyo ní sasaá yó naño, chi nayó'o kándixa na ndí taJuan xikuu ra ñii taprofeta —káchí na, ká'an tá'an na.

²⁷ Ta saá ndakuijn na, káchí na si'a xí'in taJesús:

—On xini ndi yu kúu na taxi ndayí nda'a taJuan —káchí na.

Ta saá taJesús ñika'an ra xí'in na:

—Ta ni yi'i, on ka'an i xí'in ndó míkíā kixi ndayí kómí ña ké'é i chiño yó'o —káchí ra.

Cuento yó'o ndato'on xa'a ñii taq ta kómí ovi sa'ya

²⁸ Ta taJesús ñindakā to'on ra na:

—¿Yukíā kani siní ndó xa'a ña kóni ndato'on i xí'in ndó vitin? Saá ndo'o ñii taq, kómí ra ovi sa'ya ra. Ta ñika'an ra xí'in sa'ya ra taño, káchí ra saá: “Sa'ya i, ko'on ún vitin kasa chiño ún noo ño'o i noo ñataan i tón uva.” ²⁹ Ta ndakuijn sa'ya ra: “On ko'on i”, káchí ra, ta saá ñiya'a ñii káni lo'o ta ñandikó ini ra, ta ñixa'an ra kisa chiño ra. ³⁰ Ta saá taq ta kómí ovi sa'ya yó'o ñika'an ra xí'in inka sa'ya ra, ñii ki'va ñika'an ra xí'in taño. Ta ndakuijn sa'ya ra taovi yó'o, káchí ra saá: “Va'a, tata, ko'on i”, káchí ra, ta tayó'o on vása ní-xa'an ra kasa ndivi ra chiño. ³¹ Ta vitin, ¿yukíā xani ini ndó? ¿Ndá sa'ya tayó'o kúu ta kisa ndivi ña xa'nda chiño yivá ra? —káchí taJesús.

Ta ndakuijn na:

—Taño kúu ta kisa ndivi chiño ña kóni yivá ra —káchí na.

Ta saá ñika'an taJesús xí'in na:

—Ndixa ká'an i xí'in ndó, ñivi na káya si'ún xa'a nagobierno, xí'in náña'a ná kisin xí'in ku'a ní taq, kúu na si'na ka kúchiño ki'vi noo ndó yichi noo xa'nda chiño Ndios. ³² Chi taJuan kixi ra noo ndó ña saná'a ra ndó'ó ndasaá va'a kutaku ndó noo Ndios, ta ñi-xiin ndó kandixa ndó ra. Ta na káya si'ún xa'a nagobierno xí'in náña'a ná kisin xí'in ku'a ní taq, ñandikó ini na ta kandixa na ña ñika'an ra. Ta ndó'ó xini ndó ndi'i ñayó'o, ta ñi-xiin ndó ñandikó ini ndó, ta on vása ní-kandixa ndó ra —káchí taJesús.

Cuento yó'o ndato'on xa'a ñivi na on va'a na táti ño'o noo yóo tón uva

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

³³ Ta ñika'an taJesús:

—Koní so'o ndó inka cuento ña saná'a i ndó'ó. Saá ndo'o ñii taq, ñataan ra tón uva. Ta kisa va'a ra ñii ñama xino nduu ña ndi'i noo ño'o noo ñataan ra tón uva. Ta xa'ta ra noo ño'o ña kisa va'a ra ñii noo ko'on nduta tíuva, ta kisa va'a ra ñii torre noo kundoo ñivi kundaa na tón uva yó'o.

'Ta saá satati ra ño'o ra xí'in tón uva ra inka ñivi, ta kee ra ku'a'an ra inka ñoo xiká ní. ³⁴ Ta kixaá yatin kivi ña ka'nda na tíuva yó'o, ta taq ta xí'in yiton tón uva ti'ví ra namozo ra ku'a'an na naki'in na sava tíuva ña kuu ya'vi ra. ³⁵ Ta ñivi na táti ño'o noo yóo tón uva tin na namozo yó'o, ta kani ní na ñii tayó'o, ta xa'ni na ñii tata'an tayó'o, ta koon na yuu inka ra. ³⁶ Ta taq ta xí'in yiton tón uva ti'ví ra ku'a ka namozo ku'a'an na naki'in na tíuva, ta ñii ki'va ñindo'o nano, saá ndó'o nayó'o.

³⁷ 'Ta saá taq ta xí'in yiton tón uva ti'ví ra sa'ya mji ra ku'a'an ra noo na táti ño'o, chi xani ini ra: “Ndixa kasa to'ó na sa'ya mji yó.” ³⁸ Ta na táti ño'o xini na kixaá talo'o sa'ya ra, ta ñika'an na xí'in tá'an na, káchí na saá: “Takaá kúu sa'ya ta ñataan tón uva, ta sa'ya ra yó'o kúu ta naki'in ñakuiká xí'in ño'o yó'o táná kivi yivá ra. Na'a ndó ná ko'yo ka'ni yó ra, ta kindoo

yó xí'in ndi'i ñakuíká ra", káchí na. ³⁹ Ta saá t̄iin na ra, ta saḱana na ra nda saṭa nam̄a ña x̄ino nduu n̄oḱ yóo tón uva, ta xa'ni na ra. Saá ndi'i cuento yó'o —káchí taJesús.

⁴⁰ Ta taJesús n̄indaḱa to'on ra n̄ivi na x̄inj̄i so'o cuento yó'o:

—¿Yukía x̄ani ini ndó? K̄iv̄i ndikó taṭa ta xí'in yiton tón uva, ¿yukía kundo'o n̄ivi na táti ño'o n̄oḱ yóo tón uva, kasa ta xí'in ño'o?

⁴¹ Ta ndakuijn na, káchí na saá:

—On kundá'ví ini ra koni ra n̄ivi na on vá'a na táti ño'o n̄oḱ yóo tón uva, ta sandi'i ra xa'a na. Ta satati tuku ra ño'o ra ink̄a n̄ivi, ta nataxi na tíuva nda'a ra ña kuu ya'vi ra —káchí na.

⁴² Ta n̄ika'an taJesús xí'in na:

—¿An on vása ní-ka'vi ndó to'on Ndios, ña káchí saá?:

Yóo yuṭ ña n̄i-xiin n̄ivi na kisa va'a ve'e koni ñó'ó na,

ta m̄ji yuṭ yó'o nduu ña yuṭ ñanoó nákaḱ xa'a ve'e.

Ndios kúu ta k̄isa ndivi saá, ña'a livi ní kúu ña ke'é Ndios,

ta m̄ji yó náka'nda ini yó x̄ini yó ñayó'o, káchí n̄ivi,

káchí to'on Ndios. ⁴³ Ta saá ká'an̄i xí'in ndó, Ndios tava ra ndó'ó n̄oḱ xá'nda chiño ra, ta taxi ra kundoo ink̄a n̄ivi n̄oḱ xá'nda chiño ra, ta n̄ivi yó'o kúu na kasa ndivi ña kóni Ndios. ⁴⁴ Ndi'i n̄ivi na kaki'i ta nakava na saṭa yuṭ ña nduu ñanoó yó'o, n̄ivi yó'o ndi'i xa'a na; ta yuṭ yó'o, tá nakava ña saṭa n̄ivi, ta chi'ma ña na, nda nduu na yaḱ —káchí taJesús xí'in na.

⁴⁵ Ta x̄inj̄i so'o nafariseo xí'in naná'no n̄oḱ nasut̄u cuento ña ndato'on taJesús, ta kundaa ini na cuento yó'o ká'an ña xa'a m̄ji na. ⁴⁶ Ta saá x̄ani sin̄i na ndúkú na ndasaá koo tiin na ra, ta on vása ní-kuchiño na, chi yí'ví na koṭo saḱ naño, chi ndi'i naño kándixa na taJesús kúu ra ñii taprofeta.

22

Cuento yó'o ndato'on xa'a yu kúu n̄ivi na kuxu vik̄o ká'no xí'in Ndios (Lc. 14:15-24)

¹ Ta tuku ndato'on taJesús ñii cuento ña saná'a ra nafariseo xí'in naná'no n̄oḱ nasut̄u, káchí ra saá:

² —Ndátan yóo ñii tarey xaḱin ra ñii vik̄o ká'no ña tonda'a sa'ya ra, saá yóo yich̄i n̄oḱ xá'nda chiño Ndios. ³ Ta m̄ji k̄iv̄i vik̄o t̄i'ví ra namozo ra kuā'an na nakana na n̄ivi na xa ndato'on ra xí'in koo vik̄o yó'o, ta n̄i-xiin na kixi na. ⁴ Ta saá tuku t̄i'ví ra ink̄a namozo ra, káchí ra saá: “K̄o'on ndó ka'an ndó si'a xí'in n̄ivi na kanāi: Xa yóo ndivi ndi'i ña kuxu ndó. Xa n̄ixi'j̄i s̄ind̄iki xí'in ink̄a kit̄i tí ndu'u sana tarey kuxu ndó; xa yóo t̄i'va ndi'i ña'a. Kama ndó kixi ndó vik̄o tonda'a, káchí ndó xí'in na”, káchí tarey xí'in namozo. ⁵ Ta n̄ivi na kana ra yó'o n̄i-xiin na ko'on na vik̄o, ta sava na kee kuā'an n̄oḱ ch̄i'i na, ta ink̄a na kuā'an n̄oḱ kisa chiño na. ⁶ Ta ink̄a na t̄iin na namozo tarey, ta saxo'v̄i ña'a na, ta xa'ni ña'a na. ⁷ Ta x̄inj̄i so'o tarey ña n̄indo'o namozo ra, ta saá ndeé ní n̄isaḱ ra. Ta t̄i'ví ra natropa ña sandi'i na xa'a ndi'i n̄ivi na xa'ni namozo ra ta chikaa na ño'o ña koḱo ndi'i ñoo nayó'o. ⁸ Ta saá n̄ika'an ra xí'in ink̄a namozo ra: “Xa yóo ndivi ndi'i vik̄o tonda'a, ta n̄ivi na si'na kanāi kixi vik̄o, on vása kómí ka na ndayí kixi na. ⁹ Ta vitin ko'on ndó ndi'i yich̄i n̄oḱ nákutá'an n̄ivi ta nakaya ndó na ná kixi na vik̄o.” ¹⁰ Ta saá kee namozo kuā'an na yich̄i, ta nakaya na ndi'i n̄ivi na naní'i na yich̄i, nava'a án na on vá'a kúu na, ta saá chútú ndaa ve'e n̄oḱ yóo vik̄o tonda'a.

¹¹ 'Ta k̄ixaḱ tarey vik̄o ta ch̄indeé ra na nákutá'an yó'o, ta nákoto ra ñii taṭa on vása ndixin ra tikoto yaa ña ndixin na ñó'o vik̄o tonda'a.* ¹² Ta n̄indaḱa to'on ra tayó'o: “Tata, ¿ndachun n̄iki'vi ún yó'o, ta on koó tikoto yaa ndixin ún?” Ta tayó'o on vása ní-kundaa ini ra ndasaá koo ndakuijn ra. ¹³ Ta tarey n̄ika'an ra xí'in namozo ra: “Katón ndó nda'a xí'in xa'a tayó'o ta tava ndó ra ke'e, ta chikaa ndó ra n̄oḱ naa ní, n̄oḱ ndeé ní kuaku ra, n̄oḱ ndeé ní xo'v̄i ra”, káchí tarey. ¹⁴ Saá chi Ndios nákana ra kuā'a ní n̄ivi, ta lo'o kuiti kúu na nákaḱin ra —káchí taJesús.

* **22:11** Si'a n̄ix̄ijo vik̄o tonda'a x̄ina'a: taṭa ta ká'an vik̄o yó'o sání'i ra tikoto yaa kundixin ñii ñii n̄ivi na k̄i'vi kuxu n̄oḱ vik̄o.

Ñayó'o ká'ān xā'a ña chá'vi ñivi kota nda'a nagobierno

(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

¹⁵ Ta saá nafariseo kee na kuā'an na, ta ñakoo yu'ú na ndasaá koo ndukú na ña ká'ān taJesús to'on on vá'a ña kuchiño na chikaā na ra kuāchi. ¹⁶ Ta tì'ví na na ndíkōn sata na xí'in na ndíkōn partido taHerodes, ta kixaa na ñoo taJesús, ta ñika'an na saá xí'in ra:

—Tata maestro, xini ndi yó'ó kúu ún taa ta ká'ān ñandaā, ta sáná'a ún ñandaā xā'a yichí Ndios. Ta on vása ndí'i ini ún ña ká'ān ñivi xā'a ña sáná'a ún, ta on vása náxaxin ún ñivi, ta ñii kì'va ká'ān ún xí'in ndí'i na. ¹⁷ Ta saá ká'ān ún yukia xáni ini ún. ¿Án va'a cha'vi yó kota ñoo tarey César ñoo Roma? ¿Án on vá'a cha'vi yó ña? —káchí na xí'in ra.

¹⁸ Ta taJesús kúndaā ini ra ndí kóni na koto ndoso na ra, ta ñika'an ra xí'in na:

—¡Na ovi yu'u kúu ndó'ó! ¿Ndachun kóni ndó koto ndoso ndó yí'i? ¹⁹ Taxi ndó s'i'ún ña chá'vi ndó kota ná koto i ñoo ña.

Ta saná'a na ñii s'i'ún ñani denario.†

²⁰ Ta saá ñindaqā to'on ra na:

—¿Yo ña'ná, ta yo kivi kúu ña yóo ñoo s'i'ún yó'o?

²¹ Ta ndakuijn na:

—S'i'ún yó'o kómí ña ña'ná xí'in kivi tarey César.

Ta saá ñika'an taJesús xí'in na:

—Taxi ndó nda'a tarey César ña kúu kuenda ra, ta taxi ndó nda'a Ndios ña kúu kuenda Ndios —káchí taJesús xí'in na.

²² Ta xini so'o na ña ñika'an ra xí'in na, ta ñaka'nda ní ini na. Ta saá sandakoo na ra, ta kee na kuā'an na.

Ñayó'o ká'ān xā'a ñivi ñixi'i ta nataku na

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

²³ Ta mji kivi yó'o, nasaduceo kixaa na ñoo taJesús. Nasaduceo yó'o kúu naná'no na sáná'a ta ká'ān na ndí na ñixi'i on vása nataku ka na. Ta ñindaqā to'on na taJesús:

²⁴ —Tata maestro, ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés, káchí ña saá: “Tá ñii taa ñixi'i ra, ta on koó sa'ya ra ní-xiyo xí'in ñásí'i ra, ta ñani ra xini ñó'ó tonda'a ra xí'in

ñá ñindoo yó'o, ña kivi koo sa'ya na. Ndatán koo sa'ya ta ñixi'i, saá koo sa'ya nayó'o”, káchí ndayí ña ñitaa taMoisés.

²⁵ Ta, ¿yukia káchí yó'ó xā'a ñayó'o? Chi saá ndo'o natá'an ndi, uxā ñani kúu ra. Tanoó tonda'a ra xí'in ñii ña'a, ta ñixi'i ra, ta on koó sa'ya na ní-xiyo. Ta ñani ra taovi tonda'a ra xí'in ñáña'a yó'o. ²⁶ Ñii kì'va ndo'o tanoó, saá ndo'o inkā ñani ra. Taovi ñixi'i ra, ta on koó sa'ya na ní-xiyo. Ta ñani ra tauni tonda'a ra xí'in ñáña'a yó'o, ta ñixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta ñani ra takomj tonda'a ra xí'in ñáña'a yó'o, ta ñixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta ñani ra taon tonda'a ra xí'in ñáña'a yó'o, ta ñixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta ñani ra taiño tonda'a ra xí'in ñáña'a yó'o, ta ñixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta ñani ra tauxā tonda'a ra xí'in ñáña'a yó'o, ta ñixi'i ra, ta on koó sa'ya na. ²⁷ Ta saá ñixi'i mji ñáña'a yó'o. ²⁸ Ta kivi nataku ndi'i na ñixi'i, ¿yukú taa kuu yi ñáña'a yó'o?, chi ndi'i taa uxā ñani ñixiyo ra xí'in ñá —káchí na xí'in taJesús.

²⁹ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá xí'in na:

—Sándá'ví xí'in mji ndó, chi naa ní ini ndó, on vása kúndaā ini ndó ña ká'ān to'on Ndios, ni on vása kúndaā ini ndó ña kúu ndee Ndios. ³⁰ Saá chi kivi nataku ñivi na ñixi'i, on vása tonda'a ka na ñoyívi ñino, ni on vása taxi na sa'ya na tonda'a na xí'in inkā ñivi. Ndatán yóo naángel ñoyívi ñino, saá koo ñivi na kundoo xí'in Ndios. ³¹ Xā'a ña nataku na ñixi'i, ¿án on vása ní-ka'vi ndó yukia ñika'an Ndios xí'in taMoisés xina'á? Káchí ra saá: ³² “Yi'i kúu Ndios, ta taAbraham, taIsaac, xí'in taJacob kisa to'ó ra yi'i vitin”, káchí Ndios. Ta xí'in to'on yó'o kúndaā ini yó ndí táku ka xii síkuá yó yó'o, chi na ndixa ñixi'i on kuchiño na kasa to'ó na Ndios —káchí taJesús xí'in na.

³³ Ta xini so'o ñivi ña ñika'an ra xí'in nasaduceo, ta ñaka'nda ní ini na.

Ñayó'o ká'ān xā'a ndayí ña xini ñó'ó ní ka ñoo inkā ndayí
(Mr. 12:28-34)

† 22:19 Ñii denario kúu s'i'ún ña kúu ya'vi ñii taa ta kisa chiño ñii kivi.

³⁴ Ta nafariseo xini so'o na ndi taJesus sayaa ra yu'u nasaduceo ta on vasa ni-nani'i ka na na ka'an na xi'in ra, ta saá nafariseo nakutá'an xi'in tá'an mii nayó'o. ³⁵ Nii tafariseo yó'o kúu nii ta xini va'a ndayí na nita taMoisés, ta nindaka to'on ra na koto ndoso ra taJesus, káchí ra saá:

³⁶ —Tata maestro, ¿ndá ndayí Ndios kúu na xini ñó'ó ní ka noo ndi'i inka ndayí? —káchí ra.

³⁷ Ta ndakuijn taJesus:

—Ndayí na xini ñó'ó ní ka kúu ñayó'o: “Kuki'vi ini yó koni yó Yivá yó Ndios xi'in ndi'i níma yó, xi'in ndi'i ini yó, xi'in ndi'i sini yó.” ³⁸ Nayó'o kúu ndayí ñanoó, na xini ñó'ó ní ka. ³⁹ Ndatán sáná'a ndayí ñanoó, saá sáná'a ndayí ñaovi, káchí na saá: “Nii ki'va ndatán ki'vi ini yó xini yó xi'in mii yó, saá kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó.” ⁴⁰ Ovi ndayí yó'o kúu na ná'no va'a, ta kúu na noo kaku ndi'i inka ndayí na nita taMoisés, ta noo ñayó'o kee ndi'i to'on na saná'a naprofeta xina'á.

Ñayó'o ká'an xa'a yu kúu nave'e Cristo (Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

⁴¹ Ta ndóo ka nafariseo, ta taJesus nindaka to'on ra na, ⁴² káchí ra saá xi'in na:

—¿Yukía xani ini ndó xa'a Cristo? ¿Yu kúu nave'e tayó'o?

Ta ndakuijn na:

—Nii sa'ya ñani síkuá tarey David kuu ra —káchí na.

⁴³ Ta saá nika'an ra si'a xi'in na:

—Tá ndixa Cristo kuu ra sa'ya ñani síkuá tarey David, ¿ta ndachun nika'an tarey David xa'a Cristo, kachí ra: “TaKá'no noo i kúu ra”? Chi Níma Ndios nika'an ini taDavid, ta nita ra to'on yó'o, na káchí saá:

⁴⁴ Ndios nika'an ra xi'in taKá'no noo i: “Koo ún xi'in i sin kua'á i noo táyi tón to'o yó'o,

tanda kivi taxi i koyo ndi'i na kani tá'an xi'in ún tixin xa'a ún”, kachí Ndios, nita taDavid xina'á. ⁴⁵ Xi'in to'on yó'o taDavid kachí ra Cristo kúu taKá'no noo ra. Ta, ¿mí kuchiño kúu Cristo sa'ya ñani síkuá taDavid? —káchí taJesus xi'in na.

⁴⁶ Ta nda nii nayó'o ni-kuchiño ndakuijn na nda nii to'on na nika'an ra xi'in na, tanda kivi yó'o ni-xiin ka na ndaka to'on na ra na koto ndoso na ra.

23

Ñayó'o ká'an xa'a taJesus kivi chikaa ra kuachi

sata nafariseo xi'in na saná'a ndayí Ndios (Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

¹ Ta saá taJesus nika'an ra xi'in niivi, ta xi'in naxika xi'in ra, káchí ra saá:

² —Nafariseo xi'in na saná'a ndayí Ndios kómí na yichi nandaxin na ndayí na nita taMoisés. ³ Ta saá xini ñó'ó kasa ndivi ndó ndi'i na ká'an na xi'in ndó. Ta on kutaku ndó ndatán taku nayó'o, chi na saná'a na ndó'ó on vasa kisa ndivi mii na.

⁴ Chi nafariseo xi'in na saná'a ndayí Ndios ké'é na ndatán ké'é niivi na kátón chiño veé ní ta yo'vi ní kuiso niivi, ta sakuiso na na sata inka niivi, ta mii na nda lo'o on xiin na tindaa na chiño veé ta yo'vi ní yó'o. ⁵ Ndi'i na ké'é na kúu xa'a na kóni mii na na koto inka niivi ta ka'an na ndi va'a ní niivi kúu nafariseo xi'in na saná'a ndayí. Ta nayó'o kátón ndaa na ta'ya na nii caja lo'o noo ñó'o tutu kómí to'on Ndios, ta inka caja lo'o kátón ndaa na nó noo chiyo nda'a na, ta tón ovi caja válí kátón nayó'o kúu tón ná'no ka noo caja inka niivi. Ta ndixin na tikoto na tákaa yi'va nani ní ka noo ñayi'va yu'u tikoto inka niivi. ⁶ Ta noo yóo viko xixi, ndúkú na kundoo na noo táyi ná'no tón to'ó. Ta kútoo ní na kundoo na táyi tón ná'no tón to'ó yóo ve'e ño'o sinagoga. ⁷ Ta xika na noyá'vi, ta kóni na na kasa to'ó ní niivi na, kóni na na ka'an niivi xi'in na, kachí na saá: “Rabí, Rabí.”*

⁸ “Ta ndó'ó, on vasa va'a ke'é ndó na ndati ndó nii ki'va saá ka'an niivi xi'in ndó, kachí na: “Rabí”, chi nii laá kúu ta taMaestro noo ndó, ta ndi'i ndó'ó kúu ndó ñani ndó xi'in tá'an ndó. ⁹ Ta on ka'an ndó “Yivá i” kachí ndó xi'in nda nii ta, saá chi nii laá kúu Yivá yó Ndios, ta yóo ñoyivi nino. ¹⁰ Ta on taxi ndó ka'an na xi'in ndó “Taká'no” kachí na, chi nii laá kúu Ta taKá'no noo ndó. ¹¹ Ta ta ká'no ní

* 23:7 To'on “Rabí” kóni kachí na: Tata Maestro.

kā nōō ndó'ó kuu tā kasa chiño nōō ndó.
 12 Chi ndi'i na kisa ká'no xí'in m̄ji nduu na nan̄ino ní, ta ndi'i na kisa n̄ino xí'in m̄ji nduu na naná'no ní, kasa N̄dios xí'in na —káchí tā Jesús.

13 Ta n̄ikā'an tuku tā Jesús xí'in nafariseo ta xí'in na sáná'a ndayí N̄dios, káchí ra saá:

—¡Ñii k̄iv̄i x̄o'v̄i ní ndó'ó, nafariseo xí'in na sáná'a ndayí N̄dios! ¡Na ōv̄i yu'u kúu ndó! Chi nákasí ndó yich̄i ña on ya'a nan̄ivi ña k̄i'vi na yich̄i nōō xá'nda chiño N̄dios. Ta ni m̄ji ndó, on xiin ndó k̄i'vi ndó yich̄i yó'o.

14 '¡Ñii k̄iv̄i x̄o'v̄i ní ndó'ó, nafariseo xí'in na sáná'a ndayí N̄dios! ¡Na ōv̄i yu'u kúu ndó! On vá'a ké'é ndó chi kíndaa ndó ve'e náña'a ná n̄ixi'j̄i ȳij̄i. Tá ndi'i ke'é ndó saá, ta xí'in ñavatá ini ndó, xá'an ndó ve'e ño'o sinagoga, ta na'á ní ká'an ndó xí'in N̄dios. Ké'é ndó saá xa'a ña kóni ndó kani s̄inj̄i n̄ivi ndí ndó'ó kúu nava'a ní nōō N̄dios. Ta xa'a ña on vá'a ké'é ndó, N̄dios sax̄o'v̄i kā ra ndó'ó nōō ink̄a n̄ivi.

15 '¡Ñii k̄iv̄i x̄o'v̄i ní ndó'ó, nafariseo xí'in na sáná'a ndayí N̄dios! ¡Na ōv̄i yu'u kúu ndó! Saá chi kuā'an ndó ndi'i saá xiiña nda nōō m̄ini, ta ndúkú ndó n̄ivi na kundik̄on yich̄i ndó. Ta n̄ivi na ndík̄on yich̄i ndó, ndása ndó nayó'o n̄ivi na ndiva'a ní kā ini nōō ndó, ta ndixa ko'on nayó'o ndaya xí'in ndó.

16 '¡Ñii k̄iv̄i x̄o'v̄i ní ndó'ó, chi sáná'a ndó n̄ivi ko'on na yich̄i ña káchí m̄ji ndó, ta ndixa m̄ji ndó nakuáá kúu ndó, on vása x̄ini ndó yich̄i! Saá chi ká'an ndó, káchí ndó saá: “Tá ñii n̄ivi ká'an na chíná'a na xa'a ve'e ño'o ká'no, ta on vása x̄ini ñó'ó kasa ndivi na to'on na. Tá ká'an na chíná'a na xa'a ñaoro ña yóo ve'e ño'o ká'no, ta saá ndixa x̄ini ñó'ó kasa ndivi na ña ká'an na”, káchí ndó. 17 ¡Nakí'ví kúu ndó ta nakuáá kúu ndó! ¿Yukía kúu ñaká'no x̄ini ñó'ó ní kā? ¿Án ñaoro, án m̄ji ve'e ño'o ká'no?, saá chi ve'e ño'o ká'no kúu ña ndása ȳij̄i ndi'i ñaoro ñó'o ini ña. 18 Ta tuku ká'an ndó: “Tá ñii n̄ivi ká'an na chíná'a na xa'a n̄ama ȳij̄i ve'e ño'o ká'no, ta on vása x̄ini ñó'ó kasa ndivi na to'on na. Tá ká'an na chíná'a na xa'a ña sóko na nōō N̄dios ña ndóso nōō n̄ama

yó'o, ta saá ndixa x̄ini ñó'ó kasa ndivi na ña ká'an na”, káchí ndó. 19 ¡Nasó'ó ta nakuáá kúu ndó'ó! ¿Yukía kúu ñaká'no x̄ini ñó'ó ní kā? ¿Án ña sóko n̄ivi nándoso nōō n̄ama, án m̄ji n̄ama ȳij̄i ve'e ño'o ká'no?, saá chi n̄ama ve'e ño'o ká'no kúu ña ndása ȳij̄i ndi'i ñasóko ña nándoso nōō ña. 20 Chi n̄ivi na chíná'a xa'a n̄ama ȳij̄i ve'e ño'o ká'no, nayó'o chíná'a na xa'a ndi'i ñasóko ña nándoso nōō n̄ama yó'o, 21 ta n̄ivi na chíná'a xa'a ve'e ño'o ká'no, nayó'o chíná'a na N̄dios, tā yóo ve'e ño'o ká'no. 22 Ta n̄ivi na chíná'a xa'a ñoyívi n̄ino, nayó'o chíná'a na xa'a tón táȳi ká'no N̄dios, ta chíná'a na xa'a m̄ji N̄dios, tā yóo ñoyívi n̄ino.

23 '¡Ñii k̄iv̄i x̄o'v̄i ní ndó'ó, nafariseo xí'in na sáná'a ndayí N̄dios! ¡N̄ivi na ōv̄i yu'u kúu ndó! Saá chi táxi ndó nda'a N̄dios ñii ko'ndo ña tava ndó t̄ixin ña ux̄u ko'ndo ña kúu ñii ñii nōō ȳuku válí ña x̄ixi yó,† ta on vása kisa ndivi ndó chiño ña x̄ini ñó'ó ní kā nōō N̄dios. Chi nōō N̄dios ña x̄ini ñó'ó ní kā kúu ña ke'é yó ñandaa xí'in ink̄a n̄ivi, ña kundá'ví ini yó koni yó ndi'i n̄ivi, ta chikaā ndino'o ini yó ña kandixa yó N̄dios. X̄ini ñó'ó kasa ndivi ndó chiño ná'no yó'o nōō N̄dios. Ta saá ni, on sandakoo ndó kasa ndivi ndó ink̄a chiño válí nōō ra. 24 ¡Ndó'ó sáná'a ndó n̄ivi ko'on na yich̄i, ta m̄ji ndó nakuáá kúu ndó! Ké'é ndó ndatán ké'é n̄ivi na x̄i' takuú ta si'na sáxixin na títikon lo'o ta k̄ok̄o na tícamello ñó'o xí'in takuú x̄i' na.

25 '¡Ñii k̄iv̄i x̄o'v̄i ní ndó'ó, nafariseo xí'in na sáná'a ndayí N̄dios! ¡Na ōv̄i yu'u kúu ndó! Nákata ndó s̄ata vaso xí'in s̄ata ko'o, ta ini m̄ji ndó chútú ní ñakuí'ná, ta on vása táku ndó ñandakú. 26 ¡Ndó'ó nafariseo nakuáá kúu ndó! Si'na x̄ini ñó'ó ndasa ndii ndó n̄ima ndó, ta saá ndundii ndi'i m̄ji ndó nōō N̄dios.

27 '¡Ñii k̄iv̄i x̄o'v̄i ní ndó'ó, nafariseo xí'in na sáná'a ndayí N̄dios! ¡Na ōv̄i yu'u kúu ndó! Ndatán yóo ñii ve'e yaa nōō ndúxun n̄ivi na n̄ixi'j̄i, saá yóo ndó'ó, chi yaa ní s̄ata ve'e yó'o ta t̄ixin ña nina chútú leke xí'in ndi'i ña tá'yí. 28 Ndatán kaa n̄ivi

† 23:23 Yuku válí yó'o kúu m̄ino castila xí'in eneldo xí'in comino.

na va'a ní, saá káa ndó noo inka nivi, ta nima ndó chutú ña on vá'a xí'in ñavatá.

²⁹ 'iÑii kivi xo'vi ní ndó'ó, nafariseo xí'in na sáná'a ndayí Ndios! iNa ovi yu'u kúu ndó! Livi ní kisa va'a ndó ve'e noo ninduxun naprofeta xina'á, ta saá livi ní ndása va'a ndó noo ninduxun inka nivi na va'a. ³⁰ Ta ká'an ndó: "Tá ní xitaku yó xina'á kuia xitaku naxii síkuá yó, ta nda lo'o on chindee yó nayó'o ña ka'ni na naprofeta", káchí ndó. ³¹ Ta xí'in to'on yó'o ná'ma mii ndó ña kúu ndó sa'ya ñani síkuá na xa'ni naprofeta xina'á. ³² iTa vitin va'a saxino ndó kasa ndivi ndó ña kixá'á ké'é naxii síkuá ndó xina'á!

³³ 'iSa'ya koqo xati kúu ndó'ó! iNdasaá kuchiño sakaku xí'in mii ndó ña on ko'on ndó ndaya? ³⁴ Ta saá ti'vii naprofeta na ká'an ndoso to'on i, ta ti'vii nandichí na xini to'on i, ta ti'vii na sáná'a to'on i ta ká'an na xí'in ndó. Ta ndó'ó ka'ni ndó sava nayó'o, ta inka na kataka ndaa ndó ña kivi na nda'a tón cruz, ta sava na kani ndó xí'in kuártá ve'e ño'o sinagoga, ta sava nayó'o ñii ñii ñoo ndó taxin ndó na. ³⁵ Ta sata mii ndó nakava kuachi xa'a ña nixita nji ndi'i nivi na va'a xina'á, ta kixá'á ña xí'in ña nixi'i taAbel,‡ ta ndi'i ña xí'in ña nixi'i taZacarias, sa'ya taBerequías. Ta nivi xii síkuá ndó xa'ni na taZacarias kivi xindichi ra ma'ño ña kúu yé'é ve'e ño'o ká'no xí'in ña kúu nama yii noo sóko na ña'a noo Ndios. ³⁶ Ta ndixa ká'an i xí'in ndó, sata mii ndó nivi na táku vitin, nakava kuachi xa'a ña nixita nji ndi'i nava'a yó'o —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xaku taJesús xa'a ñoo Jerusalén

(Lc. 13:34-35)

³⁷ Ta tuku nika'an taJesús, káchí ra saá:

—iNaño Jerusalén, ndó'ó kúu na xá'ni naprofeta, ndó'ó kúu na koon yuu nivi na ti'vi Ndios ña chindee na ndó'ó! iKua'a ní yichi káchí ini i nakaya i ndó'ó, ndatan ñii nduxú sí'í nákaya rí sa'ya rí tixin ndixin rí, ta ni-xiin ndó kundaa i ndó'ó! ³⁸ Ta vitin sandakoo Ndios ve'e ño'o ndó, ta kuu vichi ña ta nduxun ña. ³⁹ Ta ndixa ká'an i xí'in ndó, naño Jerusalén, on

koto ka ndó yi'i nda tondaa kivi ka'an ndó to'on yó'o: "Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in tayó'o, ta ta kixaa xí'in ndayí Ndios", káchí ndó xa'a i.

24

Ñayó'o ká'an xa'a ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén

ndi'i xa'a ña ñii kivi ña vaxi

(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Ta saá taJesús keta ra ve'e ño'o ká'no ta kua'an ra, ta naxika xí'in ra nixaa yatin na noo ra, ta kixá'á na ká'an na xí'in ra xa'a ve'e ño'o yó'o. ² Ta nika'an taJesús xí'in na:

—iAn xito ndó ndi'i ñayó'o? Ta ndixa ká'an i xí'in ndó, nda ñii ka yuu on koo ka sata inka yuu. Saá chi ñii kivi ña vaxi tani ve'e ño'o yó'o ta ndi'i xa'a ña —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a seña ña saná'a xa yatin kixaa kivi sondí'í ñoyivi yó'o

(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Ta saá kua'an na xiki tón Olivo ta xikoo taJesús noo ño'o, ta naxika xí'in ra xito na on koó ka nivi, ta kixaa na noo ra, ta nika'an na xí'in ra:

—Tata, kóni ndi ndato'on ún xí'in ndi, ¿ama koo saá ña kachí ún? iNdá seña kuu ña koni ndi ña kundaa ini ndi ña xa yatin kixi tuku ún, ta kixaa kivi sondí'í ñoyivi yó'o? —káchí na.

⁴ Ta ndakuin taJesús, káchí ra saá xí'in na:

—Koto va'a ndó ña on sandá'vi nivi ndó'ó. ⁵ Saá chi kua'a ní ta kixaa, ta kivi kixaa ñii ñii na, ta ká'an na xí'in ndó, káchí na saá: "Yi'i kúu Cristo, ta ta ti'vi Ndios sakaku na ñoyivi yó'o", káchí na xí'in ndó, ta sandá'vi na kua'a ní nivi. ⁶ Ta koni so'o ndó yoo kuachi xá'ni tá'an na ñoo yatin, ta xá'ni tá'an na ñoo xiká, ta on kuyi'vi ndó. Chi xini ñó'ó kundivi ndi'i ñayó'o, ta saá ni, ta'an kixaa kivi ñasondí'í ñoyivi yó'o. ⁷ Kivi ña vaxi nakuita nivi na ñoo ná'no ka'ni tá'an na xí'in nivi na inka ñoo ná'no, ta ñoo noo yoo narey ka'ni tá'an na xí'in inka ñoo noo yoo inka narey. Ta kua'a ní xiiña taan noo ño'o, ta koo ní sóko, xí'in ndi'i

‡ 23:35 TaAbel xikuu sa'ya taAdán xí'in ñaEva, ta tayó'o nixi'i ra, ke'é ñani ra taCain.

noo kue'e. ⁸ Ñayó'o kuiti kuu ña kixá'á ña xo'vi ní nivi.

⁹ 'Sava nivi tiin na ndó'ó ko'on ndó xí'in na, ta nataxi na ndó'ó nda'a nachiño ná'no, ta saxo'vi na ndó'ó, ta ka'ni na sava ndó'ó. Ndi'i nivi ñoyívi yó'o kusaa ini na koni na ndó'ó chi na ndíkõn yi'i kúu ndó. ¹⁰ Ta kivi kundivi ñayó'o saá, ku'a ní nivi sandakoo na yichi i, ta kusaa ní ini na koni na xí'in tá'an mji na, ta sandá'ví xí'in tá'an mji na nataxi na natá'an na nda'a nachiño. ¹¹ Ta nakuita ku'a ní naprofeta vatá sandá'ví na ku'a ní nivi. ¹² Ndeé ní kua'no ka ña on vá'a, ta ku'a ní nivi sandakoo na ña kuki'vi ini na koni tá'an na. ¹³ Ta nivi na on vása sandakoo yichi i, ta kundikõn va'a na ña, nda kixaa kivi ndi'i ña xo'vi na ñoyívi yó'o, ta Ndios sakaku ra na ña kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ¹⁴ Ta nivi na ndíkõn yi'i ndato'on na xa'a i xí'in ndi'i nivi na ndóo ndi'i saá ñoo ñoyívi yó'o ña kundaa ini na to'on i, ta saá kixaa kivi ñasondí'í ñoyívi yó'o —káchí ta Jesús xí'in na.

¹⁵ Ta ndó'ó na ká'vi to'on yó'o xini ñó'o kundaa ini ndó to'on yó'o ña nika'an ta Jesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Kuiya xina'á taprofeta Daniel nika'an ra xa'a ña on vá'a ñakini ña sandi'i xa'a ñayí. Ta kixaa kivi koto ndó yóo ña on vá'a ñakini yó'o ve'e ño'o ká'no, ¹⁶ ta ndi'i nivi na ndóo estado Judea yó'o, xini ñó'ó kee na ta kono na ko'on na noo yóo yuku síkón. ¹⁷ Tá nivi nándoso na sijn ve'e na, ta nayó'o on vá'a noo na naki'in na ña kómí na ve'e na. ¹⁸ Tá nivi ñó'o yuku, ta nayó'o, on vá'a ndikó ka na ve'e na naki'in na tikachí na. ¹⁹ ¡Ndá'ví ní náña'a ná ñó'o sa'ya, ta ndá'ví ní náña'a ná yóo sa'ya válí na chíhín, chi ndeé ní koo ña xo'vi ná kivi kundivi ñayó'o saá! ²⁰ Ndukú ndó noo Ndios ña on kuu ña kivi vixin ní, ni kivi yi'i ña nákindée yó ña kundo'o ndó saá. ²¹ Nda kivi noo ña kisa va'a Ndios ñoyívi yó'o tãnda vitin, nanivi xo'vi na. Ta kivi koo ña on vá'a yó'o saá, ndeé ní ka xo'vi ndi'i nivi. Ta nda ñii ka kivi ña vaxi on xo'vi ka na ndatán xo'vi na kivi yó'o. ²² Ta xa'a ña kúnda'ví ini Ndios xini ra nivi na nakaxin ra ndíkõn

yichi ra kúu ña chitóni ra salo'o kivi xo'vi nivi ñoyívi yó'o. Tá on vása ní-chitóni ra saá, níkuu, ta nda ñii nivi on kivi kaku na noo ña xo'vi na.

²³ 'Tá yóo ñii nivi na ka'an xí'in ndó: "Yó'o yóo Cristo ta ti'vi Ndios sakaku na ñoyívi yó'o", án "Koto ndó, ka yóo ra", kachí na xí'in ndó, ta on kandixa ndó na.

²⁴ Chi nakuita ku'a ní navatá ta ka'an na, kachí na si'a: "Yi'i kúu Cristo ta ti'vi Ndios", ta inká na ka'an, kachí na: "Yi'i kúu taprofeta ta ká'an ndoso to'on Ndios", ta on sivi nandaa kúu na. Navatá yó'o tãnda na ke'é na milagro ña sandá'ví na nivi, tãnda yatin kuchiño sandá'ví na nivi na nakaxin Ndios kundikõn yichi ra.

²⁵ Vitin kúnda ini ndó ndi'i ñayó'o, chi xa ndato'on i xí'in ndó. ²⁶ Ta saá tá ka'an nivi xí'in ndó, kachí na: "Koto ndó noo yóo yuku yichi, chi kán yóo ta ta ti'vi Ndios sakaku na ñoyívi yó'o", kachí na, ta on ko'on ndó noo yóo yuku yichi koto ndó ra. Tá ka'an tuku na xí'in ndó: "Koto ndó ini ve'e, chi yó'o yóo ta ta ti'vi Ndios sakaku na ñoyívi yó'o", kachí na, ta on kandixa ndó ña ka'an na. ²⁷ Ndatán yóo tãxa ña náye'e ñoyívi, kixá'á ña náye'e ña nda noo kána ño'o tãnda noo ndetá ño'o náye'e ña, saá koo kivi ndikó i ñoyívi yó'o. ²⁸ Tá xito ndó míkiã ndáchí ku'a ní tioko chée,* ta saá kúnda ini ndó míchí kándú'u ñii kití tí nixi'i. Ñii ki'va saá kundaa ini ndó seña ña kachí xa yatin ní tãnda kivi ña ndikó i ñoyívi yó'o —káchí ta Jesús.

Ñayó'o ká'an xa'a seña ña saná'a xa yatin kixaa kivi ndikó ta Jesús ñoyívi yó'o

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36)

²⁹ Ta tuku nika'an ta Jesús, káchí ra saá xí'in na:

—Ta kivi ndi'i ña xo'vi nivi, xandikõn ña ño'o ká'no yé'e kunaa noo ña, ta tíyo on vása naye'e ka rí, ta tikimi kee rí ñoyívi ñino ta koyo rí, ta ndi'i ña kómí ndeé yóo ñoyívi ñino kanda ña ta kisin ndi'i ñayó'o. ³⁰ Ta ndi'i nivi koni na ñii seña ñoyívi ñino ña saná'a ña ndikó

* 24:28 To'on griego ña káchí "tioko chée" ta tuku káchí ña "tãsin yá'a."

yí'i, ɬaa ɬa kixi ɲoɔ Ndios, ta saá ndi'i nañoo ñoyívi yó'o kuchuchú ní ini na, ta kuaku ní na. Ta saá ndi'i ɲivi koni na yí'i, ta vaxiɲ ma'ño viko, xí'in ndee ká'no, xí'in ndi'i ña yé'e livi. ³¹ Xí'in ña ndá'yi trompeta, yí'i ti'ví'i naáŋgel ko'on na nakaya na ndi'i ɲivi na naɬaxinɲ na kúu na ndíkon yichɲi. Ta ɲivi yó'o kee na ndi'i saá xiiña ɲoɔ ño'o ñoyívi yó'o xí'in ñoyívi ɲino, ta kixaa na ɲoɔi.

³² 'Ta ndó'ó, sakuá'á ndó ta kundaɲ ini ndó ña sáná'a yiton tón higo: Tá xa vaxi nduxaa nó, ta nákooyuku yúta nda'a nó, ta saá kundaɲ ini ndó xa ɲikuyatin ní kixaa savɲi. ³³ Ta kivi xito ndó xa kuá'an kundivi ndi'i ñayó'o ña ndato'onɲi xí'in ndó, ta saá kundaɲ ini ndó xa vaxi kuyatin kivi ndikó'i ñoyívi yó'o. ³⁴ Ta ndixa ká'anɲi xí'in ndó, ɲivi na xito kixá'á seña yó'o kutaku ka na nda ndi'i kundivi ndi'i ña ndato'onɲi xí'in ndó. ³⁵ Ña ñoyívi ɲino xí'in ña ñoyívi yó'o ñii kivi vaxi ndi'i xa'a ña, ta to'onɲi on ndi'i xa'a ña, ta kindoo ña ndi'i saá kivi.

³⁶ 'Nda ñii ɲivi on vása xini na ama ndikó'i, ni ɲivi na ndoo ñoyívi yó'o, ni naáŋgel na ndoo ñoyívi ɲino. Ta ñii laá Ndios Tata Yivá yó kúu ɬaa ɬa xini ama ndikó'i ñoyívi yó'o.

³⁷ 'Ñii kiva xitaku ɲivi kivi ɲixiyo taNoé, saá kutaku na kivi kuyatin ndikó'i ñoyívi yó'o. ³⁸ Saá chi kivi xitaku taNoé xina'á ndi'i ɲivi xixi na, xí'i na, ta tonda'a na, ta táxi na tonda'a sa'ya na, saá yoo na nda nitonda'a kivi ɲiki'vi taNoé ini tón barco. ³⁹ Ta on vása ní-kundaɲ ini na yukia kundo'o na anda kivi kixá'á ɲikoon savɲi na'á, ta saá ɬani ndi'i na ta ɲika'a na xí'in takui ta ɲixi'ɲi ndi'i ɲivi yó'o. Saá chi on vása ní-xiyo ti'va na, ta ñii kiva saá on vása koo ti'va ɲivi kivi ndikó'i ñoyívi yó'o. ⁴⁰ Tá ovɲi ɬaa kisa chiño ra yukɲ, ta naki'inɲi ñii ɬayó'o ko'on ra xí'inɲi, ta inka ra ndoo. ⁴¹ Tá ovɲi násí'í yoo ná ndiko ná, ta naki'inɲi ñii ñá ko'on ñá xí'inɲi, ta inka ñá ndoo.

⁴² 'Ta saá ndó'ó, kundoo ti'va ndó chi on vása xini ndó ama ndikó'i yí'i, taKá'no ɲoɔ ndó, ñoyívi yó'o. ⁴³ Ta kundaɲ va'a ini ndó ñayó'o: Tá ñii ɬaa yoo ra ve'e ra, ta xini ra ama kixaa takuí'ná, ta saá koo

ti'va ra ta on taxi ra kivi takuí'ná yó'o kasa kuí'ná ra ñakuí'ká kómí ra ve'e ra. ⁴⁴ Ta saá ndó'ó xini ñó'ó kundoo ti'va ndó, saá chi ndikó'i ñoyívi yó'o ñii kivi ña on vása ndáti ndó —káchi taJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a ɲivi na kisa chiño xí'in ndino'o ini
(Lc. 12:41-48)

⁴⁵ Ta ɲika'an tuku taJesús, káchi ra saá: —¿Ndasaá ke'é ñii taká'no xí'in ñii ɬaa ɬa kisa chiño xí'in ndino'o ini ɲoɔ ra? Ta taká'no yó'o sakuiso chiño ra ɬayó'o ña taxi ɬayó'o kuxu ɲivi na yoo ve'e ta kasa kuenda ra xí'in ve'e yó'o. ⁴⁶ Ta saá kunakaɲ ñasɲi níma ɬa kisa chiño xí'in ndino'o ini kivi ndikó taká'no ɲoɔ ra, ta koto ra va'a ní kisa ndivi ra chiño. ⁴⁷ Ta ndixa ká'anɲi xí'in ndó, taká'no yó'o taxi ra nda'a ɬa kisa chiño xí'in ndino'o ini, ña kuiso chiño ra xí'in ndi'i ña'a ve'e taká'no yó'o. ⁴⁸ Tá yoo ñii ɬaa ta on vása kisa chiño ra xí'in ndino'o ini ra, ta xani sɲini ra saá: “Xa na'á ní kuáchi taká'no ɲoɔ yó, on vása xini yó ndá kivi ndikó ra”, xani sɲini ra. ⁴⁹ Ta saá kixá'á ra ndi'i saá kivi káni ra na kisa chiño xí'in ra, ta ñii kiva saá kixá'á ra ndi'i saá kivi xixi ra ta xí'i ra xí'in na xí'i ní. ⁵⁰ Ta ñii kivi ña on vása ndáti ra, ni hora ña on vása yoo ti'va ra, ta ndikó taká'no ɲoɔ ra. ⁵¹ Ta taká'no ɲoɔ ra yó'o saxovɲi ní ña'á ra, ta ti'ví ña'á ra ko'on ra ɲoɔ ndoo ɲivi na on vá'a na ovɲi yu'u, ɲoɔ kuaku ní na ta ɲoɔ xovɲi ní na —káchi taJesús xí'in na.

25

Cuento yó'o ndato'on xa'a uxu násí'í ná ta'an tonda'a

¹ Ta ɲika'an taJesús, káchi ra saá: —Ná ndato'onɲi ñii cuento xí'in ndó ndasaá koo kivi ka'nda chiño Ndios ñoyívi yó'o. Saá ndo'o uxu násí'í ná kee kuá'an ɲoɔ yoo viko tonda'a ñii ñátá'an ná. Ta ná uxu yó'o ní'i ná ño'o tóon ta kee ná kuá'an ná nakutá'an ná xí'in ɬaa ɬa tonda'a. ² Ta o'on násí'í yó'o ná ndíchi ní sɲini ta xa yoo ti'va ná, ta inka o'on násí'í ná on vása ndíchi sɲini ni on vása yoo ti'va ná. ³ Ta o'on náña'a ná on vása ndíchi sɲini yó'o, vará ní'i ná ño'o tóon, ta on vása ndíso ka ná aceite ña chikaɲ ná ini ño'o

yó'o. ⁴ Ta ná o'on ndíchí sijní, ndíso ka ná kisi ñó'o aceite xí'in ño'o tóon. ⁵ Ta xa na'á ní nikuáchi tã kóni tonda'a, on koó ra kixaa, ta uxu násí'í yó'o kaní ma'ná ná ta nìkisin ná. ⁶ Ta ma'ño ñoó xinjí so'o uxu saá náña'a ká'an nivi: "¡Xa vaxi tã tã tonda'a! ¡Kee ndó naki'in va'a ndó ra!", káchí na. ⁷ Ta saá ndakoo uxu násí'í yó'o, ta kixá'á ná kasa ndivi ná ña natoon ye'e va'a ño'o ná. ⁸ Ta o'on náña'a ná on vása ndíchí sijní nika'an ná xí'in náña'a ná xa yóo ti'va: "Taxi lo'o ndó aceite nda'a ndí, saá chi kóni nda'va ño'o ndí", káchí ná. ⁹ Ta ndakuijn násí'í ná xa yóo ti'va: "On kúchiño taxi ndí aceite, chi on kunani ña koni ñó'ó ndó'ó xí'in ndí'í. Va'a ka kuá'an ndó noo síkó na aceite ta sata ndó ña koni ñó'ó mji ndó", káchí ná. ¹⁰ Tá kuá'an násí'í ná on vása ndíchí sijní ña sata ná aceite, ta kixaa tã tã tonda'a. Ta násí'í ná ndíchí sijní ná xa yóo ti'va xí'in ño'o tóon nakutá'an ná xí'in ra, ta niki'vi ná xí'in ra viko tonda'a. Ta ndási kútu yé'é ve'e noo yóo viko. ¹¹ Ta saá násí'í ná on vása ndíchí sijní, ndikó ná kixaa ná ta kana ná, káchí ná saá: "¡Tata, tata, nakuiná ún yé'é ná kivi ndí viko!", káchí ná. ¹² Ta ndakuijn tã tonda'a, káchí ra saá: "Ndixa ká'an xí'in ndó, on vása xínijí ndó'ó", káchí ra xí'in násí'í ná on vása ndíchí sijní ni on vása yóo ti'va. Saá ndí'í cuento lo'o yó'o —káchí ta Jesús.

¹³ Ta saá nika'an ka ta Jesús xí'in na:

—Ta saá ndó'ó, kundoo ti'va ndó chi on vása xínijí ndó ama ndikó yí'í, tã tã kixi noo Ndios —káchí ra xí'in na.

Cuento yó'o ndátō'on xa'a sijní taxi tapatrón

nda'a uní na kisa chiño noo ra

(Lc. 19:11-27)

¹⁴ Ta nika'an ta Jesús, káchí ra saá:

—Ná ndátō'onj inka cuento xí'in ndó ndasaá koo ña ka'nda chiño Ndios ñoyívi yó'o. Saá ndo'o ñii tã si'na ka kee ra ko'on ra ñii chiño inka ñoo, ta kana ra na kisa chiño noo ra, ta kixaa na, ta sakuiso chiño ra na ñakuiká kómí ra.

¹⁵ 'Taxi ra ñii bolsa ká'no sijní ña kómí o'on talento* nda'a ñii tã kisa chiño noo ra, ta inka bolsa sijní ña kómí ovi talento nda'a inka ra, ta ñii bolsa sijní ña kómí

ñii talento nda'a tãuní, saá chi xínijí va'a ra ndasaá kisa chiño ñii ñii tã kisa chiño noo ra. Ta saá kee ra kuá'an ra. ¹⁶ Tã tã naki'in o'on bolsa ná'no sijní, ta nixa'an ra sata ra ta nisikó ra, ta saá naki'in ra inka o'on bolsa ná'no sijní. ¹⁷ Ñii kiva kisa chiño tã tãnoo saá kisa chiño tãovi yó'o xí'in ovi bolsa ná'no sijní, ta naki'in ra inka ovi bolsa ná'no sijní sata ña. ¹⁸ Ta tãuní naki'in ñii bolsa ká'no sijní, ta xata kónó ra ñii yavi noo ño'o, ta sandúxun ra sijní tapatrón ra.

¹⁹ 'Ta nija'a kuá'a ní kivi, ta saá ndikó tapatrón naxaa ra ve'e ra, ta kóni ndasa ra kuenda xí'in na kisa chiño noo ra. ²⁰ Ta kixaa tã naki'in o'on bolsa ná'no sijní, ta nika'an ra xí'in tapatrón: "Tata, taxi ún o'on bolsa ná'no sijní nda'a j, ta vitin yó'o naki'in ún ña, ta naki'in ún inka o'on bolsa ná'no sijní ña naki'in j sata ña xa'a ña kisa chiño j ña", káchí ra. ²¹ Ta nika'an tapatrón: "Va'a ní kisa ndivi ún chiño. Va'a ní tãmozo kúu ún. Va'a ní kúchiño kundaa ini j yó'o. Ta sakuiso chiño j yó'o kuá'a ní ka ña'a, saá chi va'a ní kisa ndivi ún chiño lo'o yó'o. Ta vitin na'a kivi ún ve'e j ta kusij ní ini ún xí'in j", káchí tapatrón. ²² Ta tã naki'in ovi bolsa ná'no sijní kixaa ra noo tapatrón, ta nika'an ra: "Tata, taxi ún ovi bolsa ná'no sijní nda'a j, ta vitin yó'o naki'in ún ña, ta naki'in ún inka ovi bolsa ná'no sijní ña naki'in j sata ña xa'a ña kisa chiño j ña", káchí ra. ²³ Ta nika'an tapatrón: "Va'a ní kisa ndivi ún chiño. Va'a ní tãmozo kúu ún. Va'a ní kúchiño kundaa ini j yó'o. Ta sakuiso chiño j yó'o kuá'a ní ka ña'a, saá chi va'a ní kisa ndivi ún chiño lo'o yó'o. Ta vitin na'a kivi ún ve'e j ta kusij ní ini ún xí'in j", káchí tapatrón. ²⁴ Ta tã naki'in ñii bolsa ká'no sijní kixaa ra, ta nika'an ra: "Tata, xínijí va'a j yó'o kúu ñii tã tã ndeé ní ini. Yó'o kúu tã nákaya ña'a noo on vása ní-chi'í ún, ta náki'in ún ñava'a noo on vása ní-kisa chiño ún. ²⁵ Ta nijí'ví ini j, ta nixa'an j chikaa se'é j sijní ún yavi kónó tixin ño'o. Ta vitin yó'o naki'in ún sijní ún ña taxi ún nda'a j", káchí ra. ²⁶ Ta ndakuijn tapatrón, káchí ra saá: "¡Yó'o kúu tãmozo ndiva'a, tã xúxán ní! Tá

* **25:15** Ñii talento kúu sijní ña kúu ya'vi ñii tã tã kisa chiño xa'on kujya.

xa xínì ún yì'ì kúu tã ná'kaya ña'a ñoo òn vása ní-chì'ì, ta ná'kì'in ñava'a ñoo òn vása ní-kisa chiño ò, ²⁷ ta, ñndachun ñi-chikaa va'a ún sù'ún ò ini ve'e ñoo tá'vì sù'ún? Ta kivi ndikó ò, naki'in ò sù'ún ò xí'in siki ña, ní'kúu", káchì tapatrón. ²⁸ Ta saá ñika'an tapatrón xí'in ñivi na ndóo xí'in ra: "Kindaa ndó nda'a ra bolsa ká'no sù'ún, ta taxi ndó ña nda'a tã tã kómì uxu bolsa ná'no sù'ún. ²⁹ Ta ndi'ì ñivi na va'a xínì kukomí sù'ún, ta nayó'o naki'in kã na ku'a'a kã sù'ún. Ta ñivi na òn vása xínì ndasaá va'a kukomí na sù'ún, tãnda ñalo'o kómì na, nondaa ña nda'a nayó'o. ³⁰ Ta tãmozo tã òn vása kisa chiño va'a, tava ndó ra ke'e ñoo naa ní, ñoo kuaku ní ra ta xò'vì ní ra", káchì tapatrón. Ta ndi'ì cuento lo'o yó'o —káchì tãJesús xí'in na.

*Ñayó'o ká'an xq'a ndasaá koo
kivi sondí'í ndikó tãJesús ñoyívi yó'o*

³¹ Ta ñika'an tãJesús xí'in na:

—Ta kivi ndikó ò ñoyívi yó'o, yì'ì, tã tã kixi ñoo Ndios, ndikó ò xí'in ndi'ì ñalivi ña ye'e, xí'in ndi'ì naàngel, ta saá koo ò ñoo táyì tón ká'no tón to'ó ñoo ka'nda chiño ò. ³² Ta ñivi na kixi ndi'ì saá xiiña ñoyívi yó'o kixaa na nakutá'an na ñoo ò, ta nata'vì ñayó'o ndatán náta'vì ñii tã ndikachi sana ra xí'in tìsú'u sana ra. ³³ Ndatán yóo ñii tã chindoo ra tìndikachi sana ra ñoo yóo nda'a kua'á ra, ta tìtìsú'u sana ra chindoo ra rí ñoo yóo nda'a yitin ra, saá chindoo ò nanivi na va'a ñoo yóo nda'a kua'á ò ta ñivi na òn vá'a chindoo ò na ñoo yóo nda'a yitin ò. ³⁴ Ta yì'ì, tãRey, kã'an ò xí'in ñivi na ndóo ñoo yóo nda'a kua'á ò: "Ndó'ó kúu na naki'in ñava'a nda'a Yivá ò. Vitin na'a ndó kì'vì ndó ñoo xá'nda chiño Ndios, saá chi nda ñano'ó kivi kixá'á ñoyívi ndó'ó kúu na chitón ò ra naki'in ndi'ì ñava'a ra. ³⁵ Chi kivi ñixi'ì soko ta ndó'ó taxi ndó ña xixi ò. Kivi ñiyichì ò takuií ndó'ó taxi ndó takuií xì'ì. Ta kivi ñixiyo xiká ò ñoo ñoo ò, ta ndó'ó taxi ndó ñii xiiña ñoo xindú'u ò ñakindéé ò. ³⁶ Kivi òn ko'ó tikoto ò ní-xiyo, ta ndó'ó taxi ndó tikoto xindixin ò. Kivi ndeé ní saxo'vì kue'e yì'ì ta ndó'ó ñixaa ndó ñika'an ndó to'on va'a xí'in ò. Kivi xinakaa ò ini ve'e kã ta ñixa'an ndó chindeé ndó yì'ì", káchì xí'in na. ³⁷ Ta

saá ñivi na va'a ini yó'o ndaka to'on na yì'ì, kachì na saá: "Tata, ¿ama xini ndi yó'ó ñixi'ì ún soko ta taxi ndi ña xixi ún? ¿Ama xini ndi yó'ó ñiyichì ún takuií ta taxi ndi takuií xì'ì ún? ³⁸ ¿Ama ñixiyo xiká ún ñoo ñoo ún ta taxi ndi ñii xiiña ñoo xindú'u ún ñakindéé ún? ¿Ama xini ndi yó'ó òn ko'ó tikoto ún ní-xiyo ta taxi ndi tikoto nda'a ún xindixin ún? ³⁹ ¿Ama xini ndi saxo'vì ní kue'e yó'ó, án xini ndi yó'ó xinakaa ún ini ve'e kã ta ñixa'an ndi chindeé ndi yó'ó?" ⁴⁰ Ta yì'ì, tãRey, ndakuiin ò, kã'an ò xí'in na: "Ndixa kã'an ò xí'in ndó, ndi'ì saá yichì chindeé ndó ñivi nandá'vì ní na ndikon yì'ì, ndi yì'ì kúu tã chindeé ndó saá", kachì ò xí'in na.

⁴¹ "Ta yì'ì, tãRey, kã'an ò xí'in na ndóo ñoo yóo nda'a yitin ò: "Kuta'a ndó ñoo ò, ndó'ó na ndiso chi'ña. Ku'a'an ndó ko'on ndó ñoo xixi ño'ò ña òn vása nda'va ndi'ì saá kivi, chi Ndios kisa va'a ra ño'ò xixi yó'o ña xò'vì ní ñanímã ndiva'a ká'no xí'in ndi'ì inkã ní'ímã ndiva'a tá'an mji ña. ⁴² Saá chi kivi ñixi'ì soko ta ndó'ó ñi-taxi ndó ña kuxu ò. Kivi ñiyichì ò takuií, ta ndó'ó ñi-taxi ndó takuií ko'ò ò. Kivi ñixiyo xiká ò ñoo ñoo ò, ta ndó'ó ñi-taxi ndó ñii xiiña kandú'u ò ñakindéé ò. ⁴³ Kivi òn ko'ó tikoto ní-xiyo kundixin ò, ta ndó'ó ñi-taxi ndó tikoto nda'a ò. Kivi ndeé ní saxo'vì kue'e yì'ì án kivi xinakaa ò ini ve'e kã ta ndó'ó ñi-xa'an ndó chindeé ndó yì'ì", kachì ò xí'in na. ⁴⁴ Ta ñivi na òn vá'a yó'o ndaka to'on na yì'ì, kachì na saá: "Tata, ¿ama xini ndi yó'ó ñixi'ì ún soko? ¿Ama xini ndi yó'ó ñiyichì ún takuií? ¿Ama xini ndi yó'ó ñixiyo xiká ún ñoo ñoo ún? ¿Ama xini ndi yó'ó òn ko'ó tikoto ní-xiyo kundixin ún? ¿Ama xini ndi ndeé ní saxo'vì kue'e yó'ó?, ¿ama xini ndi yó'ó xinakaa ún ini ve'e kã, ta òn vása ní-chindeé ndi yó'ó?" ⁴⁵ Ta yì'ì ndakuiin ò, kã'an ò xí'in na: "Ndixa kã'an ò xí'in ndó, ndi'ì saá yichì ña òn vása ní-chindeé ndó ñivi nandá'vì ní na ndikon yì'ì, ndi yì'ì kúu tã òn vása ní-chindeé ndó saá", kachì ò xí'in na. ⁴⁶ Ta na òn vá'a yó'o ko'on na ñoo xò'vì ní na ndi'ì saá kivi ña vaxi, ta ñivi na va'a ko'on na kutaku na xí'in Ndios ndi'ì saá kivi ña vaxi —káchì tãJesús.

26

Ñayó'o ká'an xá'a ña ká'an tá'an ñivi tiin na taJesús

(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Ta ndi'i saná'a taJesús ndi'i to'on yó'o ñivi, ta saá ñika'an ra xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra:

² —Xíini ndó kúmanj ovi kivi ña tondaa kivi kana viko Pascua.* Ta nataxi na yi'i, ta ta kixi noo Ndios, nda'a ñivi na on xijin koni yi'i ña katakaa ndaa na yi'i ña kivi i nda'a tón cruz —káchí ra xí'in na.

³ Ta saá mii kivi yó'o na saná'a ndayí Ndios xí'in naxikuá'a noo najudío xí'in naná'no noo nasutu, nakutá'an ndi'i na yé'é ve'e taCaifás, ta taCaifás yó'o kúu taká'no noo ndi'i nasutu. ⁴ Ta ñika'an tá'an ndi'i nayó'o ndasaá koo kasa va'a na kuachi vatá xá'a taJesús, ta tiin na ra ña ka'ni ña'á na. ⁵ Ta ñika'an na, káchí na saá:

—On kuchiño tiin yó ra kivi viko, kojo koni ndi'i nanivi ñoo yó'o, ta siso na nda'yi na, ta kani tá'an na, ta koo ní kuachi —káchí na.

Ñayó'o ká'an xá'a ñii ña'a kivi chikaa ñá nduta támi xá'an sinj taJesús

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶ Ta yóo taJesús ñoo Betania ve'e taSimón, ta xikomí kue'e tá'yi naní ña lepra. ⁷ Tá yóo taJesús xixi ra noo mesa, ta kixaa yatin ñii ña'a ní'í ñá ñii yuyu ña kuva'a xí'in yuu naní alabastro, tixin ña ñó'o nduta tá xá'an támi ní, ta nduta yó'o kúu tá yá'ví ní. Ta chikaa ndi'i ñá rá sinj taJesús. ⁸ Ta naxíka xí'in ra xini na ñayó'o ta ñisaa ní na, ta ñika'an na:

—¿Ndachun sandi'i ña'a yó'o xá'a nduta yá'ví ní? ⁹ Va'a ka ná sikó ñá nduta yó'o ta kuá'a ní s'ún naki'in ñá, níkuu, ta saá kuchiño chindee ñá nandá'ví —káchí na.

¹⁰ Ta xini so'o taJesús yukia ñika'an na, ta ñika'an ra saá xí'in na:

—¿Ndachun ká'an ndó sandi'i ndó ñáyó'o? Chi ñava'a kúu ña ke'é ñá xí'in j. ¹¹ Ndi'i saá kivi yóo nandá'ví xí'in ndó.

* **26:2** Pascua najudío kána ña uxá kivi xá'a ña náká'an na ndasaá Ndios sakaaku ra naxii síkuá na noo naño Egipto kuyá xina'á. † **26:17** Viko yó'o kána ña uxá kivi xá'a ña náká'an na ndasaá Ndios sakaaku ra naxii síkuá na noo naño Egipto kuyá xina'á.

Ta yi'i, salo'o ní ka kivi yóo xí'in ndó. ¹² Chikaa ñá nduta tá xá'an támi sinj ña kisa ti'va ñá yiki koñu ña nduxun ña. ¹³ Ndixa ká'an j xí'in ndó, ndi'i saá xiiña ñoyivi yó'o noo ka'an ndoso na to'on ñava'a xá'a j, ndato'on na xí'in ñivi yukia ke'é ñáyó'o. Ta saá naká'an ñivi xá'a ñava'a ke'é ñá xí'in j —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xá'a taJudas ndasaá kindoo ra xí'in naná'no ña nataxi ra taJesús nda'a na

(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴ Ta saá taJudas Iscariote, ta kúu ñii ta uxu ovi xika xí'in taJesús, kee ra ñixa'an ra noo naná'no noo nasutu, ¹⁵ ta ñindaka to'on ra na:

—¿Ndasaá s'ún taxa'vi ndó yi'i tá nataxi j taJesús nda'a ndó? —káchí ra xí'in na.

Ta saá taxa'vi na ra oko uxu s'ún ñaplata. ¹⁶ Tānda saá kixá'á ndúkú taJudas ndasaá koo nataxi ra taJesús nda'a na.

Ñayó'o ká'an xa kuá'an kuñoó ta xixi taJesús xí'in naxíka xí'in ra

(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹⁷ Ta ñitondaa kivi kixá'á viko xixi najudío s'itá va'a ña on koó levadura kómí,† ta naxíka xí'in taJesús kixaa na noo ra, ta ñindaka to'on ña'á na:

—¿Míkia kóni ún kasa ndivi ndi ña kuxu yó viko Pascua? —káchí na.

¹⁸ Ta ndakuin taJesús:

—Kuá'an ndó, ta kuá'an kivi ndó ñoo Jerusalén, ta kuá'an ndó ve'e ñii ta ta xini tá'an xí'in yó, ta ka'an ndó si'a xí'in ra: “TaMaestro káchí ra ndí xa kixaa yatin kivi kasa ndivi ra chiño ká'no. Ta ve'e ún kóni ra kuxu ra viko Pascua xí'in naxíka xí'in ra”, saá káchí ndó xí'in ta —káchí taJesús.

¹⁹ Ta naxíka xí'in ra ñixa'an na, ta kisa ndivi na ña kuxu ra xí'in na viko Pascua, ndatán xa'nda chiño taJesús noo na.

²⁰ Tá kuá'an kuñoó, ta kixaa taJesús xí'in uxu ovi naxíka xí'in ra, ta xikundoo

na nḡḡ mesa kuxu na. ²¹ Tá ndóo na xíxi na, ta nḡka'ḡn taJesús xí'in na:

—Ndixa ká'ḡn ḡ xí'in ndó, ñii ndó'ó kúu ṭa ṭa sḡkó kuí'ná yí'ḡ ta nataxi ra yí'ḡ nda'a nḡvi na sáḡ ini xíni yí'ḡ —káchí ra.

²² Ta ndi'i nayó'o kúchuchú ní ini na, ta ñii ñii na nḡndaḡa ṭo'on na taJesús:

—Tata, ḡán yí'ḡ kúu ṭa ká'ḡn ún xa'a?

²³ Ta ndaḡuiḡn taJesús, káchí ra xí'in na:

—Ñii ndó'ó ṭa sáchi sḡṭa va'a ini ko'o xí'in ḡ, ṭayó'o kúu ṭa sḡkó kuí'ná yí'ḡ nḡḡ na sáḡ ini xíni yí'ḡ. ²⁴ Ta yí'ḡ, ṭa ṭa kḡxi nḡḡ Ndios, ndixa xo'vi ní ḡ ta kivi ḡ, ndatán nḡṭaa naprofeta xḡna'á. Ta, ḡndá'vi ní ṭa ṭa sḡkó kuí'ná yí'ḡ nḡḡ na sáḡ ini xíni yí'ḡ! Va'a ka níxiyo ḡn kaku ṭayó'o, ní kúu —káchí taJesús xí'in na.

²⁵ Ta taJudas, ṭa kúu ṭa sḡkó kuí'ná taJesús nḡḡ na sáḡ ini xíni ña'á, nḡndaḡa ṭo'on ra taJesús:

—Maestro, ḡán yí'ḡ kúu ṭa ká'ḡn ún xa'a?

Ta ndaḡuiḡn taJesús:

—Saá va, yó'ó kúu ra —káchí ra.

²⁶ Tá xíxi ka na, taJesús kḡ'in ra sḡṭa va'a, ta nḡka'ḡn ra xí'in Ndios:

—Tata Yivá yó, táxa'vi ún chi ṭaxi ún sḡṭa va'a kuxu ndi —káchí ra.

Ta ṭa'vi ra sḡṭa va'a, ta ṭaxi ra ña nda'a ñii ñii naxíka xí'in ra kuxu na. Ta nḡka'ḡn ra xí'in na:

—Naki'in ndó kuxu ndó sḡṭa va'a yó'o, chi ñayó'o kúu yíki koḡu ḡ.

²⁷ Ta kḡ'in taJesús ñii copa ña ñó'o vino, ta nḡka'ḡn ra xí'in Ndios:

—Tata Yivá yó, táxa'vi ún chi ṭaxi ún nduṭa ko'o ndi yó'o —káchí ra.

Ta ṭaxi ra copa ñó'o vino yó'o nda'a ñii ñii naxíka xí'in ra, ta nḡka'ḡn ra saá xí'in na:

—Ndi'i ndó, ko'o ndó táyó'o. ²⁸ Chi nduṭa yó'o kúu nḡḡ ña kuḡṭa. Ta xí'in ñayó'o Ndios chindú'u ra pacto xaá ña ka'ḡn ndasaá ndoo ndi'i kuḡchi nanḡvi, ta saá kuchiño kundḡo va'a na xí'in ra ndi'i saá kivi. ²⁹ Ndixa ká'ḡn ḡ xí'in ndó, ḡn ko'o ka ḡ vino nda kixaḡ kivi nakutá'an yó nḡḡ xa'nda chiño Yivá yó Ndios. Ta saá ko'o ḡ távino xaá xí'in ndó —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'ḡn xa'a taJesús, ká'ḡn ra ndi taPedro ka'ḡn ra

ḡn vása xíni ña'á ra

(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³⁰ Ta ndi'i xḡṭa na ñii yaa ña ká'ḡn xa'a Ndios, ta kee na kuḡ'ḡn na xḡki tón Olivo.

³¹ Ta nḡka'ḡn taJesús xí'in na:

—Ñoo vitin ndi'i ndó'ó sandakoo ndó yí'ḡ, chi saá kundivi ṭo'on Ndios ña nḡṭaa na xḡna'á, ña káchí saá: “Sataku'e ḡ ṭa ṭa ndáa tḡndikachi, ta tḡndikachi yó'o kuḡṭa ní'nó ndi'i rí”, kaḡchi Ndios. ³² Ta kivi nataku ḡ, ko'ḡn si'na ḡ ña kundati ḡ ndó'ó ñoo estado Galilea —káchí taJesús xí'in na.

³³ Ta taPedro ndaḡuiḡn ra, nḡka'ḡn ra xí'in taJesús:

—Tata, tá ndi'i nḡvi sandakoo na yó'ó, ta yí'ḡ ḡn sandakoo ḡ yó'ó.

³⁴ Ta nḡka'ḡn taJesús xí'in ra:

—Ndixa ká'ḡn ḡ xí'in ún, ṭa'án ka kana nduxú chée ñoo vitin, ta xa unḡ yichi nḡka'ḡn ún xí'in nḡvi ña ḡn vása xíni ún yí'ḡ —káchí taJesús xí'in ra.

³⁵ Ta nḡka'ḡn taPedro xí'in ra:

—Tata, ṭanda xíni ñó'ó kivi ḡ xí'in ún, ta nda ñii yichi ḡn vása ka'ḡn ḡ ḡn vása xíni ḡ yó'ó —káchí taPedro.

Ta ñii káchí saá nḡka'ḡn ndi'i ka naxíka xí'in taJesús.

Ñayó'o ká'ḡn xa'a taJesús ña kúchuchú ní ini ra

ká'ḡn ra xí'in Ndios

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

³⁶ Ta taJesús kuḡ'ḡn ra, ta naxíka xí'in ra kuḡ'ḡn na xí'in ra, ta nḡxaḡ na ñii nḡḡ naní Getsemaní, ta nḡka'ḡn ra xí'in na:

—Kundḡo ndó yó'o ta ná ko'ḡn ḡ ka'ḡn ḡ xí'in Ndios —káchí ra.

³⁷ Ta nḡka'ḡn ra xí'in taPedro, ta xí'in ḡvi sa'ya taZebedeo, kuḡ'ḡn na xí'in ra ta nḡxaḡ na, ta kḡxá'á taJesús kúchuchú ní ini ra ta ndi'i ní ini ra. ³⁸ Ta nḡka'ḡn ra xí'in unḡ ṭayó'o:

—Ndeé ní kúchuchú ini ḡ anda ñii kóni ña kivi. Kundati ndó yó'o ta kundito ndó, ḡn kusun ndó —káchí taJesús xí'in na.

³⁹ Ta taJesús kee ra kuḡ'ḡn ra ñii xiiña xíka ka lo'o, ta xḡkuxítí ra ta xḡkundee ra

nda n̄itonda ta'ya ra noo ño'o, ta n̄ika'an ra x̄i'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yivá m̄ij, tá kuchiño, ta on taxiún ña xo'vi ní yó'o. Ta saá ni, on kundivi ña kóni m̄ij, ta va'a ka ná kundivi ña kóni m̄ij —káchí taJesús x̄i'in Ndios.

⁴⁰ Ta saá nakundichi ra ta ndikó ra kixaa ra noo ndoo un̄i naxíka x̄i'in ra. Ta ndi'i nayó'o k̄is̄in na. Ta taJesús n̄ika'an ra x̄i'in taPedro:

—¿Án on vása kúchiño ndó kundito ndó x̄i'in̄i vará ñii hora? ⁴¹ On kusun ka ndó ta kundito ndó ka'an ndó x̄i'in Ndios ña on nakava ndó kuachi. Ndó'o yoo ini ndó ke'é ndó ñava'a, ta on kúchiño ke'é ndó ñava'a yó'o x̄i'in ndee m̄ij ndó —káchí taJesús x̄i'in na.

⁴² Ta yich̄i ov̄i tuku ndikó taJesús ku'a'an ra ka'an ra x̄i'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yivá m̄ij, tá x̄ini ñó'o xo'vi ña yo'vi ní yó'o, ta va'a ka saá ná koo ña kóni m̄ij ún —káchí ra.

⁴³ Ta ndikó tuku ra kixaa ra noo ndoo naxíka x̄i'in ra, ta nan̄i'i ra na k̄is̄in na, saá chi ndee ní x̄i'i na ma'ná. ⁴⁴ Ta yich̄i un̄i ndikó tuku ra ku'a'an ra, ta n̄ika'an ra x̄i'in Ndios ndatán yoo to'on ña si'na n̄ika'an ra. ⁴⁵ Ta tuku ndikó ra kixaa ra noo naxíka x̄i'in ra, ta n̄ika'an ra x̄i'in na:

—¿Án va'a kusun ka ndó ta nakindée ka ndó? Koto ndó, xa n̄itonda hora ña nataxi na ȳi'i, ta ta kixi noo Ndios, nda'a n̄ivi na on vá'a. ⁴⁶ Ndakoo ndó, ná ko'yo. Ta koto ndó, yó'o vaxi ta nataxi ȳi'i nda'a nan̄ivi na sáa ini x̄ini ȳi'i —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an x̄a'a ndasaá t̄in na taJesús

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Tá ta'an ka ndi'i ka'an taJesús x̄i'in na, ta kixaa taJudas ta kúu ñii ta uxu ov̄i x̄i'in taJesús. Ta kixaa ku'a'a ní n̄ivi x̄i'in ra, ta ní'i na espada x̄i'in yiton. Naxiku'a'a noo najudío x̄i'in naná'no noo nasutu xa t̄i'ví na n̄ivi yó'o ña tiin na taJesús. ⁴⁸ Ta taJudas xa si'na n̄ika'an ra x̄i'in na ndasaá nakoni na taJesús, káchí ra si'a:

—Taa ta chindeēi x̄i'in ña ch̄itoi noo kúu taJesús. Ta tiin ndó ra —káchí ra x̄i'in na.

⁴⁹ Ta saá n̄itonda yatin ra noo taJesús, ta n̄ika'an ra:

—Kua'a, Tata Maestro —káchí ra.

Ta n̄ich̄ito ra noo taJesús. ⁵⁰ Ta n̄ika'an taJesús x̄i'in ra:

—Tata, kasa ndivi ún ñachiño vaxi ún.

Ta saá n̄ivi na yoo x̄i'in taJudas n̄itonda yatin na noo taJesús ta t̄in na ra.

⁵¹ Ta ñii taxíka x̄i'in taJesús ta va ra espada, ta kandoso va'a ra ñii so'o ta kisa chiño noo taká'no noo nasutu. ⁵² Ta n̄ika'an taJesús x̄i'in taxíka x̄i'in ra yó'o:

—Taxi va'a ún espada ún noo nákaa va'a ña, saá chi ndi'i na xá'ni x̄i'in espada ñii k̄i'va saá tuku kivi nayó'o x̄i'in espada.

⁵³ ¿Án on vása kúnda ini ún kúchiño ndukú̄i noo Yivá̄i ta tiká'an kuiti ti'ví ra ku'a'a ní mil† naáangel kixaa na chindeēi na ȳi'i? ⁵⁴ Táná ti'ví ra naáangel, ta on vása kuchiño kasa ndivīi to'on Ndios ña káchí x̄ini ñó'o kundo'ōi ñayó'o —káchí ra x̄i'in taxíka x̄i'in ra.

⁵⁵ Ta n̄ika'an taJesús x̄i'in inka n̄ivi:

—¿Án xáni s̄ini ndó takuí'ná kúūi? ¿Ndachun vaxi ndó noōi ní'i ndó espada x̄i'in yiton ña tiin ndó ȳi'i? Ta ȳi'i, ndi'i saá kivi n̄ixiyōi sáná'āi n̄ivi ve'e ño'o ká'no, ta n̄i-tiin ndó ȳi'i. ⁵⁶ Ta ndi'i ñayó'o kundo'ōi vitin, chi saá x̄ini ñó'o kundivi to'on Ndios ña n̄itaa naprofeta —káchí taJesús.

Ta ndi'i naxíka x̄i'in ra sandakoo na taJesús, ta x̄ino na ku'a'an na.

Ñayó'o ká'an x̄a'a taJesús kivi kixaa ra noo nachiño

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Ta saá n̄ivi na t̄in taJesús, n̄ixaa ra x̄i'in na ve'e taCaifás, ta kúu taká'no noo nasutu. Ta ve'e tayó'o xa nakutá'an ndi'i naxiku'a'a noo najudío x̄i'in na sáná'a ndayí Ndios. ⁵⁸ Ta taPedro ñii x̄iká ndikon ra ku'a'an ra sata taJesús anda n̄ixaa ra ve'e tasutu ká'no. Ta x̄ikoo ra x̄i'in

† 26:53 To'on griego káchí ña: Ndios ti'ví ra uxu ov̄i legión naáangel. Ñii legión natropa x̄ikomí ña kom̄i mil andāi ño mil n̄ivi.

napolicía ke'e ve'e tasutu yó'o ña koto ra yukía kundo'o taJesús.

⁵⁹ Ta naxikua'a noo najudio xí'in naná'no noo nasutu xí'in ndi'i inka nachino naní na Junta Suprema nándukú na nivi na ka'an to'on vatá ña kuva'a kuachi xa'a taJesús, ta saá kuchiño nataxi na ra nda'a nivi ña ka'ni na ra. ⁶⁰ Vará kua'a ní nivi kixi na nika'an na ñavatá xa'a taJesús, ta on vása ní-naní na kuachi ra ña ka'ni na ra. Ta sondi'i kixaa ovi ta vatá yu'u, ⁶¹ ta nika'an nayó'o saá xa'a taJesús:

—Tayó'o nika'an ra, kachí ra: “Yi'i kuchiñoj sandi'ij xa'a ve'e ño'o ká'no, ta tixin ña unj kivi tuku kasa va'a j ña”, kachí taJesús —kachí ovi ta yó'o.

⁶² Ta saá taká'no noo nasutu nakundichi ra, ta ninda'ka to'on ra taJesús:

—¿Án on vása ndakuijn ún yu'u na? ¿Yukía kachí ún xa'a to'on ña ká'an nayó'o xa'a ún?

⁶³ Ta taJesús tásijn yóo ra, on vása ní-ndakuijn ra. Ta tuku nika'an taká'no noo nasutu xí'in ra:

—Ta xá'nda chiñoj noo ún chiná'a ún Ndios tatáku, ta ka'an ún ñanda'á xí'in ndi, ¿án Cristo ta tiví Ndios kúu ún? ¿Án ndixa Sa'ya Ndios kúu ún? —kachí ra.

⁶⁴ Ta ndakuijn taJesús:

—Saá va, mji ún nika'an. Ta yi'i tuku ká'an j xí'in ndó, kivi ña vaxi koto ndó yi'i, ta ta kixi noo Ndios, xa yóo j noo táyi tón yóo sijn kua'á Ndios, ta ta kómí ndi'í ndee. Ta koni ndó yi'i ndikó j ñoyívi yó'o, ta vaxi j ma'ño viko —kachí taJesús.

⁶⁵ Ta taká'no noo nasutu ndi'í xini so'o ra ñayó'o, ta nisaa ní ra, ta ndata ra tikoto mji ra, ta nika'an ra:

—¡Tayó'o kándiva'a kini ra xí'in Ndios! On vása xini ñó'ó ka yó inka nivi taxi na kuachi xa'a ra. Ndó'ó xini so'o ndó ña on vá'a nika'an ra. ⁶⁶ ¿Yukía xani ini ndó ke'é yó xí'in tayó'o? —kachí ra xí'in naná'no na kúu nachino.

Ta ndakuijn nayó'o:

—Yóo kuachi ra. Ta xini ñó'ó kivi ra —kachí na.

⁶⁷ Ta kixá'a na kúndaa na tásij yu'u na noo ra, ta kani na ra xí'in yiki nda'a na,

ta inka na xí'in xa'nda nda'a na kani na noo ra, ⁶⁸ ta kachí na saá xí'in ra:

—Tá Cristo kúu ún, ta ka'an ún xí'in ndi, ¿yukú ndi kani yó'o? —kachí na.

Ñayó'o ká'an xa'a taPedro kivi nika'an ra unj yichi

on vása xini ra taJesús

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ta yóo taPedro ke'e ve'e taká'no noo nasutu, ta kixaa ñii ña'a ñá kisa chiño noo nave'e yó'o, ta nika'an ñá xí'in taPedro, kachí ñá saá:

—Saá tuku yó'ó kúu ún ñii ta nixika xí'in taJesús, ta kixi estado Galilea —kachí ñá.

⁷⁰ Ta noo ndi'í na ndóo yó'o taPedro nika'an ra, kachí ra saá:

—On vása kúndaa ini j yukía ká'an ún xí'in j.

⁷¹ Ta saá kee ra yé'é ke'e ve'e yó'o, ta yóo inka ña'a ñá kisa chiño noo nave'e yó'o, ta xini ñá taPedro, ta nika'an ñá xí'in nanivi, kachí ñá saá:

—Tayó'o kúu ñii ta nixika xí'in taJesús, ta kixi ñoo Nazaret —kachí ñá.

⁷² Ta taPedro tuku nika'an ra nda chiná'a ra Ndios ña kachí ra saá:

—On vása xini j takaa —kachí ra.

⁷³ Ta niya'a ñii kani lo'o, ta nanivi yita yó'o nitonda'á yatin na noo taPedro, ta nika'an na xí'in ra, kachí na saá:

—Ndixa yó'ó kúu ún ñii tatá'an taJesús, chi xí'in to'on ña ká'an ún kúndaa ini ndi kee ún estado Galilea —kachí na.

⁷⁴ Ta kixá'a taPedro xí'in ndi'í ndee ra nika'an ra, kachí ra saá:

—Xa nika'an j xí'in ndó, on vása xini j takaa. ¡Ndios ná saxo'vi ra yi'i tá ñavatá ká'an j! —kachí ra.

Ta xandikon kana ñii nduxú chée. ⁷⁵ Ta saá naká'an taPedro to'on ña nika'an taJesús xí'in ra: “Ta'an ka kana ñii nduxú chée ta xa unj yichi nika'an ún xí'in nivi ndi on vása xini ún yi'i.” Ta kee taPedro ke'e, ta ndee ní xaku ra xí'in ndino'o ini ra.

27

Ñayó'o ká'an xa'a ña nataxi na taJesús kua'an ra noo taPilato

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

1 Ta n̄t̄ivi ink̄a k̄ivi ta ndi'i nax̄ikua'a noq̄ najudío x̄i'in naná'no noq̄ nasutū nakutá'an na ta nakoo yu'ú na ña ka'ni na taJesús. 2 Ta saá katón na ra, ta kuā'an ra x̄i'in na, ta n̄ixaa na n̄ataxi na ra nda'a tagobernador Poncio Pilato.

Ñayó'o ká'an x̄a'a ña n̄ixi'i taJudas

3 Ta taJudas ta n̄ataxi taJesús nda'a naná'no noq̄ nasutū, x̄ini ra ndí ch̄ikaa ini nayó'o ka'ni na taJesús, ta kúchuchú ní ini ra ta ndikó ini ra x̄a'a ñayó'o, ta sandikó ra okō uxū s̄i'ún ñaplata nda'a nax̄ikua'a noq̄ najudío x̄i'in naná'no noq̄ nasutū. 4 Ta n̄ika'an taJudas x̄i'in na, káchí ra saá:

—N̄ik̄i'vīi kuāchi n̄ataxīi nda'a ndó t̄a ta va'a ta on̄ koq̄ kuāchi kómí, ña ka'ni ndó ra.

Ta ndakuijn na, n̄ika'an na x̄i'in taJudas:

—On vasa ndí'i ini ndi x̄a'a ña ke'é ún. On s̄iví kuāchi m̄ji ndīi k̄ia, kuāchi m̄ji ún k̄ia —káchí na x̄i'in ra.

5 Ta saá taJudas n̄ixaa'an ra sakana ra s̄i'ún ñaplata ini ve'e ño'o ká'no, ta kee ra kuā'an ra. Ta n̄ixaa ra ñii x̄i'ña ta sakua'na x̄i'in m̄ji ra.

6 Ta naná'no noq̄ nasutū nakaya na s̄i'ún ñaplata yó'o, ta n̄ika'an na, káchí na saá:

—On k̄iví taan yó s̄i'ún yó'o ini caja ve'e ño'o ká'no noq̄ ño'o ña sóko nan̄ivi, chi s̄i'ún ña ch̄a'vi yó x̄a'a ña k̄ivi ñii t̄a k̄ia —káchí na.

7 Ta saá nakoo yu'ú na, ta sata na x̄i'in s̄i'ún yó'o ñii ño'o naní “Ño'o ta k̄isa chiño x̄i'in ño'o k̄isín”, ta tax̄i na ña nda'a n̄ivi na kee ink̄a ñoo ña va'a nduxun natá'an na k̄ivi n̄ixi'i na. 8 Ta saá sákunaní na ño'o yó'o “Ño'o N̄ij” and̄a k̄ivi vitin. 9 Ta kundivi ña n̄ika'an taprofeta Jeremías x̄ina'á, kachí ra saá: “N̄aki'in na okō uxū s̄i'ún ñaplata, ña ndáya'ví ña k̄ivi ra, ñayó'o kúu ya'vi ch̄inoo nalsrael, 10 ta x̄i'in s̄i'ún yó'o sata na ‘Ño'o ta k̄isa chiño x̄i'in ño'o k̄isín’, ndatán yóo ña n̄ika'an Ndios x̄i'in̄i”, kachí taprofeta.

Ñayó'o ká'an x̄a'a taPilato ña n̄indaq̄a to'on ra taJesús

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

11 Ta ñíndichi taJesús noq̄ tagobernador Pilato, ta tayó'o n̄indaq̄a to'on ra taJesús, káchí ra x̄i'in ra:

—¿Án ndixa yó'o kúu ún Rey noq̄ najudío? —káchí ra.

Ta ndakuijn taJesús:

—To'on m̄ji ún káchí ȳi'̄i kúu t̄arey.

12 Ta nax̄ikua'a noq̄ najudío x̄i'in naná'no noq̄ nasutū taxi na kuāchi x̄a'a taJesús noq̄ taPilato, ta taJesús nda ñii to'on on̄ vasa ní-ndakuijn ra noq̄ na. 13 Ta saá taPilato n̄indaq̄a to'on ra taJesús:

—¿Án on̄ vasa x̄ini so'o ún ndi'i ña ká'an na x̄a'a ún?

14 Ta taJesús nda ñii to'on n̄i-xiin ra ndakuijn ra. Ta n̄aka'nda ní ini taPilato x̄a'a ñayó'o.

Ñayó'o ká'an x̄a'a taPilato n̄ika'an ra x̄ini ño'o k̄ivi taJesús

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

15 Ñii ñii viko Pascua tagobernador saña ra ñii ta nákaa ini ve'e k̄a ko'on ndik̄a ra. Ta najudío k̄axin na yu kúu tayó'o. 16 Ta yóo ñii ta kánoo ní to'on x̄a'a ta nákaa ra ini ve'e k̄a, naní ra Barrabás. 17 Ta nakutá'an kuā'a ní n̄ivi noq̄ tagobernador, ta taPilato n̄indaq̄a to'on ra na, káchí ra saá:

—¿Yukú t̄a kóni ndó sañāi ko'on ndik̄a? ¿Án sañāi taBarrabás? ¿Án sañāi taJesús, t̄a ta sákunaní n̄ivi Cristo? —káchí ra.

18 Saá chi kundaa ini taPilato ndí na k̄isa kūini ini x̄ini taJesús kúu na, ñakán n̄ataxi na ra nda'a ra.

19 Ta taPilato yóo ra noq̄ táyi noq̄ k̄isa nani ra x̄a'a kuāchi, ta ñásí'í ra t̄i'ví ñá ña ndato'on ñá x̄i'in ra: “On kasa nani k̄a ún x̄a'a kuāchi tayó'o, saá chi t̄a ta on̄ koq̄ kuāchi kúu ra, chi ñoo ndive'e kini ní n̄ixan̄īi x̄a'a ra, ta ndí'i ní inīi”, káchí ñá.

20 Ta nax̄ikua'a noq̄ najudío x̄i'in naná'no noq̄ nasutū chú'u na n̄ivi ña ndukú na ko'on ndik̄a taBarrabás, ta ndukú na ña k̄ivi taJesús. 21 Ta tagobernador tuku n̄indaq̄a to'on ra na:

—¿Yukú t̄a ovi yó'o kóni ndó sañāi ko'on ndik̄a? —káchí taPilato x̄i'in na.

Ta ndakuijn na:

—Saña ún taBarrabás ko'on ndíka ra —káchí na.

²² Ta taPilato nindaqa to'on tuku ra na:

—¿Ta yukia koo taJesús, ta ta nani Cristo? —káchí taPilato.

Ta ndi'i na ndakuijn na, káchí na saá:

—¡Ná kivi ra! ¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz! —káchí na.

²³ Ta saá tuku nindaqa to'on taPilato na:

—¿Yu kuu kuachi niki'vi ra?

Ta ndeé ka nika'an nayó'o, káchí na saá:

—¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz!

²⁴ Ta kundaá ini taPilato on vása xiin ka na chikaa so'o na to'on ra, ta kixá'a na ndeé ka nisiso na. Ta xa'nda chiño ra noo na kisa chiño xí'in ra taxi na takuií nda'a ra, ta saá nda'a ra noo nanivi, káchí ra saá:

—Yi'i on vása kuiso i kuachi xa'a ña kivi tava'a yó'o. Mii ndó kuiso kuachi xa'a ña kivi ra —káchí tagobernador xí'in nivi.

²⁵ Ta ndi'i nivi ndakuijn na, káchí na saá:

—¡Mii ndi xí'in sa'ya ndi kuiso ndi kuachi xa'a ña kivi tayó'o! —káchí na.

²⁶ Ta saá taPilato saña ra taBarrabás. Ta xa'nda chiño ra noo natropa ña kani na taJesús xí'in kuártá ña nó'ni kaa sijn noo, ta katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz.

²⁷ Ta natropa tagobernador, ku'a'an taJesús xí'in na ve'e chiño ká'no, ta nixaá na ta nakaya na ndi'i ka natropa, ta xino nduu ndi'i na ra. ²⁸ Ta kindaa na ndi'i tikoto ndixin taJesús ta sakundixin na ra ñii tikoto kuá'a, ndatan yoo tikoto ndixin tarey, ²⁹ ta kisa va'a na ñii corona ñiño ta chinoo na ña sini ra. Ta taxi na nda'a ra ña tiin ra ñii yiton xí'in nda'a kua'a ra, ta xikuxítí na noo ra ña kúsiki na ra, ta xaku ndaa na ra, ká'an na si'a xí'in ra:

—¡Ná koo va'a taRey noo najudío! —káchí na.

³⁰ Ta kundaá na tásji yu'u na noo ra, ta tón yiton taxi na nda'a ra tuku kindaa na nó, ta suku na nó sini ra. ³¹ Ta ndi'i na kúsiki na ra ta xaku ndaa na ra, ta saá kindaa na tikoto kuá'a ndixin ra ta tuku sakundixin na ra tikoto mji ra. Ta ku'a'an ra xí'in na ña katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz.

Ñayó'o ká'an xa'a ndasaá katakaa ndaa na taJesús

nda'a tón cruz

(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³² Ta kee natropa, ta ku'a'an taJesús xí'in na, ta nakutá'an na xí'in ñii ta ta kixi ñoo Cirene, nani ra Simón, ta natropa kisa nduxa na xí'in tayó'o ña kuiso ra tón cruz taJesús.

³³ Ta nixaá na ñii xiiña nani ña Gólgota, ña kóni kachi Leke Sini Ndi. ³⁴ Ta natropa taxi na vino tá nasaka xí'in nduta yova ní ko'o ra, ta taJesús xito ndoso ra lo'o nduta yó'o, ta ni-xiin ra ko'o ra rá.

³⁵ Ta saá katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz, ta natropa nata'vi na tikoto ra. Chikaa na ndati ña koto na yukú ñii ñii nayó'o naki'in ñii ñii lo'o tikoto taJesús. Ta saá kundivi ña nitaa taprofeťa xina'a xa'a taJesús, kachi ra ndi ta'vi na tikoto ra ta chikaa na ndati xa'a tikoto ndixin nino ra, saá nitaa ra xa'a taJesús. ³⁶ Ta xikundoo na ndaa na ra. ³⁷ Ta chinoo kútu na ñii tón viti lo'o sini tón cruz, ta noo tón viti yó'o naka'yi to'on ña ká'an xa'a kuachi ra, ta káchí ña saá: “Tayó'o kuu taRey noo najudío.”

³⁸ Ta katakaa ndaa na ovi takui'ná sijn taJesús, ñii takui'ná tákaa ndaa nda'a tón cruz tón ñindichi sijn kua'a ra, ta inká ra tákaa ndaa nda'a tón cruz tón ñindichi sijn yitin ra. ³⁹ Ta nanivi yá'a yichi noo tákaa ndaa taJesús kándiva'a ní na xí'in ra, ta káva na sini na, ⁴⁰ káchí na saá xí'in ra:

—Yó'o kuu ta ta nika'an: “Yi'i sandi'i i xa'a ve'e ño'o ká'no, ta tixin ña uní kivi tuku kasa va'a i ña”, kachi ún, ta vitin, ¡sakaku xí'in mji ún! Tá ndixa Sa'ya Ndios kuu ún, ta saá, ¡sanoo xí'in mji ún nda'a tón cruz! —káchí na xí'in ra.

⁴¹ Ta ñii ki'va saá nafariseo xí'in na sáná'a ndayí Ndios xí'in naxiku'a noo najudío xí'in naná'no noo nasutu kúsiki na ra ta xaku ndaa na ra, ká'an na xí'in ra:

⁴² —Tayó'o sakaku ra inká nivi, ta on vása kivi sakaku xí'in mji ra vitin. Tá ndixa kuu ra taRey ñoo yó Israel, ta ná sanoo xí'in mji ra nda'a tón cruz vitin, ta saá kandixa yó ra. ⁴³ Ta tayó'o nika'an ra

ndáa ini ra Ndios. Tá ndixa Ndios kí'vi ini ra xíni ra tayó'o, ta Ndios ná sakaku ña'á ra vitin, chi nika'an tayó'o: “Yí'i kúu Sa'ya Ndios”, kachí ra —saá ká'an na, xáku ndaa na ra.

⁴⁴ Ta ñii kí'va saá ovi takuí'ná tákaa ndaa sijn ra kúsiki ña'á ra ta kándiva'a ra xí'in taJesús.

Ñayó'o ká'an ndasaá ñixi'i taJesús

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵ Ta ñitonda kaa uxu ovi ma'ño ndivi, ta kixá'á kúnaa ndi'i ñoyívi anda kaa unj xikuaa.* ⁴⁶ Ta kaa unj kúu ña, ta saá ndeé va'a nika'an taJesús, kachí ra saá:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —kachí taJesús. To'on yó'o kachí ña saá: Tata Yivá mii, Tata Yivá mii, ¿ndachun sandakoo ún yí'í?, kachí ña.

⁴⁷ Ta sava ñivi na yíta yatin yó'o, xini so'o na ña nika'an ra, ta kachí na saá:

—Tayó'o kána ra taprofeta Elías ña chindeé ña'á ra —kachí na.

⁴⁸ Ta xandikon ñii tayó'o xino ra kuá'an ra, ta sachii ra ñii tikoto kuikon xí'in vino yiyá, ta chinoo ra ñayó'o noo yiton, ta ndikó ra taxi ra ko'o taJesús. ⁴⁹ Ta inka ñivi nika'an na saá xí'in tayó'o:

—On ke'é ún ra. Ná koto yó án kixi taElías sakaku ña'á ra —kachí na.

⁵⁰ Ta saá taJesús xí'in ndi'i ndeé ra nika'an ra, ta ñixi'i ra. ⁵¹ Tá mií saá xandikon ñindaata ma'ño tikoto tákaa Cuarto Yii ve'e ño'o ká'no, ta kixá'á ña ñindaata ña chi ñino ta noo ña nda ñino. Ta ñitaan noo ño'o, ta ñayuu ná'no chachi ña. ⁵² Ta ñixona noo ño'o na ñixi'i, ta ñatakú kuá'a ní ñivi na xikuu na kándixa Ndios. ⁵³ Ta kivi ñatakú taJesús, ndeé nayó'o noo ñinduxun na, ta ñikí'vi na ñoo yii Jerusalén, ta kuá'a ní ñivi xini na nayó'o.

⁵⁴ Ta ta ndíso chiño xí'in ñii ciento natropa, yoo ra xí'in inka natropa ndáa na taJesús. Ta nayó'o xini na ñitaan noo ño'o, ta xini na ndi'i ña yiyo ní ñiya'a, ta ñiyí'ví ní na, ta nika'an na:

—Ndixa tayó'o xikuu Sa'ya Ndios —kachí na.

⁵⁵ Ta nda xíká yíta kuá'a ní násí'í xíto ná. Nayó'o kúu ná xindikon sata taJesús chindeé ná ra kisa chiño ná noo ra, ta kee ná xí'in ra estado Galilea ta kixaa ná ñoo Jerusalén. ⁵⁶ Ñii ñayó'o kúu ñaMaría Magdalena, inka ña kúu ñaMaría, si'í taJacobó xí'in taJosé, ta inka ña kúu si'í ta ovi sa'ya taZebedeo.

Ñayó'o ká'an xq'a ña ñinduxun taJesús

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷ Ta xikuaa ta xa kuá'an kúnaa kúu ña, ta kixaa ñii takuí'ká, ta kixi ñoo Arimatea, naní ra José. Tayó'o kúu ñii ta xindikon sata taJesús. ⁵⁸ Ta ñixa'an ra noo taPilato, ta ndukú ra yikí koñu taJesús ña sanduxun ra ña, ta taPilato xa'nda chiño ra noo natropa ña nataxi na ña nda'a ra. ⁵⁹ Ta ñixaa taJosé ta ñaki'in ra yikí koñu taJesús, ta chisúku ndaa ra ña xí'in ñii tikoto ndii ña on vása yakua. ⁶⁰ Ta ñixa'an ra ta chikaa va'a ra yikí koñu taJesús ini kavua ña xaá ña sakán kisa va'a ra ini. Ta saá ñakasi ra yé'é kavua yó'o xí'in ñii yuu ká'no, ta kee ra kuano'o ra. ⁶¹ Ta ñindoo ñaMaría Magdalena xí'in inka ñaMaría, ndoo na yatin noo yoo kavua yó'o.

Ñayó'o ká'an xq'a natropa na ndáa noo ñinduxun taJesús

⁶² Ta inka kivi ña kúu kivi yii ña nákindée najudío, ta nafariseo xí'in naná'no noo nasutu ñixaa na noo taPilato. ⁶³ Ta nika'an na, kachí na saá xí'in ra:

—Tata, náká'an ndi ña nika'an ta vata yu'u taJesús kivi xitaku ra, nika'an ra si'a: “Tá ñixi'i ta tixin ña unj kivi natakú”, kachí ra. ⁶⁴ Ñakán ka'nda chiño ún noo natropa ná nakasi kútu va'a na kavua noo ñinduxun ra anda tonda kivi unj, ta saá ñivi na xindikon sata ra, koto kixi na ñii ñoo, ta tava na yikí koñu ra ta ndato'on na xí'in ñivi, kachí na saá: “Xa ñatakú ra”, kachí na. Ta to'on yó'o sandá'ví ní ka ña ñanivi noo ña sandá'ví mii ra na xí'in to'on ra —kachí naná'no noo najudío.

⁶⁵ Ta nika'an taPilato xí'in na:

* 27:45 Kaa uxu ovi ndivi naní ña kaa ñno noo naño Roma, ta kaa unj xikuaa naní ña kaa ñin noo naño Roma.

—Va'a, yóo natropa, ná ko'on na xí'in ndó. Ta nakasi va'a ndó yé'é kavua noo ninduxun ra —káchí ra.

⁶⁶ Ta nixa'an na ta kisa kútu va'a na yé'é kavua, ta xakín na ñii sello yé'é ña on nona ña, ta saá nindo natropa yatin yé'é kavua ña kundaa na ña.

28

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi nataku ra

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Ta nija'a kivi yii ña nákindée najudío, ta nitivi inka kivi; ñayó'o kúu kivi noo semana ña kúu domingo, ta ñaMaría Magdalena xí'in inka ñaMaría nixaá ná koto ná noo ninduxun taJesús. ² Ta xandikon ndeé ní nitaan noo ño'o, saá chi ñii ángel kee noo Ndios nda ñoyivi ñino, noo ña ñoyivi yó'o, ta kixaá ña ta sakuta'a ña yuu ndási yé'é kavua, ta xikoo ña sata yuu yó'o. ³ Ta ñaángel yó'o náye'e ní ña, ndatán náye'e ñii taxa, ta tikoto ña yaa ní ña, ndatán yaa kaxin saá yóo ña. ⁴ Ta natropa na ndaa yé'é kavua ndeé ní niyi'ví na xini na ña, ñii kisin ñino na xí'in ña yí'ví na, ta saá nakoyo na noo ño'o ta ndaño'ó ini na. Ndatán ñii ki'va yóo na nixi'j, saá yóo na ndóo na. ⁵ Ta ñaángel nika'an ña xí'in násí'í yó'o:

—On kuyi'ví ndó, saá chi yi'j xini ndí ndó'ó nándukú ndó taJesús, ta ta katakaa ndaa na nda'a tón cruz. ⁶ On koó ka ra yó'o, chi xa nataku ra, ñii ki'va yóo to'on ña nika'an ra xí'in ndó, saá yóo ña. Na'a ndó koto ndó noo chinoo na ra. ⁷ Ta saá kama ní ko'on ndó ta ndato'on ndó xí'in na nixika xí'in ra, kachí ndó saá xí'in na: “Xa nataku ra, ta ko'on si'na ra noo ndó ña kundati ra ndó'ó estado Galilea. Kán koni ndó ra”, kachí ndó xí'in na. Ñayó'o kúu to'on ña ndato'on j xí'in ndó —káchí ñaángel xí'in násí'í yó'o.

⁸ Ta saá násí'í yó'o vará nda yí'ví ní ná, ta kúsi'j ní ka ini ná, ta kama ní kee ná xino ná kua'an ná ndato'on ná xí'in na nixika xí'in taJesús. ⁹ Ta xandikon taJesús nakutá'an ra xí'in náña'a yó'o yichi, ta chindee ra ná ta nika'an ra si'a xí'in ná:

—Kua'a, nana. Ná koo ñava'a ini ndó —káchí ra xí'in ná.

Ta nixaá yatin ná noo ra, ta xikuxítí ná ta nomi ná xa'a ra ta kisa to'ó ná ra. ¹⁰ Ta taJesús nika'an ra xí'in ná:

—On kuyi'ví ndó. Kua'an ndó ndato'on ndó xí'in na nixika xí'in j ná ko'on na estado Galilea, ta kán koni na yi'j —káchí ra xí'in ná.

Ñayó'o ká'an xa'a ña ndato'on natropa na xindaa yé'é kavua noo ninduxun taJesús

¹¹ Ta kee násí'í kua'an ná, ta sava natropa na xindaa yé'é kavua ndikó na kua'an na ñoo ká'no, ta ndato'on na xí'in naná'no noo nasutu ndi'i ña nixiyo xini na. ¹² Ta naná'no noo nasutu nakutá'an na xí'in naxikua'a noo najudío, ta nakoo yu'ú na taxi na kua'a ní si'un nda'a natropa, ¹³ ta nika'an na, kachí na saá xí'in na:

—Si'a koo ka'an ndó xí'in niyi xa'a ña nixiyo xini ndó, kachí ndó si'a: “Tá kisin ndi ñoo koni, ta na nixika xí'in taJesús nixaá na, ta kisa ku'ná na yiki koñu ra, ta kua'an na xí'in ña”, saá kachí ndó xí'in niyi. ¹⁴ Tá tagobernador koni so'o ra to'on yó'o, ta mji ndi ndakuin xa'a ndó, ña on sakuiso ra kuachi ndó'ó —káchí naná'no xí'in natropa.

¹⁵ Ta saá natropa naki'in na si'un ta kisa ndivi na chiño ña nika'an na xí'in na. Ta to'on yó'o kúu ña nixita ní'no noo ndi'i najudío anda kivi vitin.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús ña sakuiso chiño ra naxika xí'in ra

(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁶ Ta saá na uxu ñii naxika xí'in taJesús kua'an na estado Galilea, ta nixaá na yuku noo nika'an taJesús ko'on na. ¹⁷ Ta xini na ra ta kisa to'ó na ra, vará sava nayó'o nixika ini na án ndixa kúu tayó'o taJesús. ¹⁸ Ta nixaá yatin taJesús noo na ta nika'an ra saá xí'in na:

—Ndios taxi ra ndi'i ndayi ña ka'nda chiño j noo ndi'i na ndóo ñoyivi ñino xí'in ñoyivi yó'o. ¹⁹ Ta saá ká'an j xí'in ndó: Kua'an ndó ndi'i saá xiiña ñoyivi yó'o ta saná'a ndó nanivi ndasaá koo kundikon na yichij, ta sakuchu ndó na xí'in kivi Yivá yó, xí'in kivi yi'j taSa'ya ra, ta xí'in kivi Nima Ndios. ²⁰ Ta saná'a ndó na ña kasa ndivi na ndi'i to'on ña nika'an j xí'in

ndó. Ta ndixa yí'í koo í xí'in ndó ndi'í saá
kiví ña vaxi andá kiví sondí'í ñoyívi yó'o.
Saá ná koo ña —káchí ta Jesús xí'in naxíka
xí'in ra.

To'on ñava'a xa'a Jesucristo ña ñitaa taMarcos

Ñayó'o ká'an xa'a taJuan, ta sákuchu ñivi
(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

¹ Si'a kixá'á to'on ñava'a xa'a Jesucristo, Sa'ya Ndios, ² tá yóo ña ñitaa taprofeta Isaías, taa ta ñika'an ndoso to'on Ndios kuiya xina'á. Ñitaa ra ña ñika'an Ndios xí'in taa ta ti'ví ra sakaku na ñoyívi yó'o, káchí ra saá:

Ti'ví i ñii ta xíka chiño noo i ko'on si'na ra noo ún,
ña ndasa va'a ra yichí noo ko'on ún.

³ Ta noo yóo yuku yichí ko'on ra ka'an ndoso ra, káchí ra saá:

“Ná koo ti'va ini ndó, saá chi yachí kixaa mji taKá'no noo yó;

kindaa ndó ña on vá'a sási noo ndó, ta saá va'a kuchiño naki'in ndó ra”, káchí taa ta koo yuku yichí,

káchí taIsaías xina'á. ⁴ Saá kixaa taJuan noo yóo yuku yichí ta ñii xiiña noo yóo takuii sákuchu ra ñivi, ta ñika'an ndoso ra xí'in ñivi, káchí ra saá:

—On vása ke'é ka ndó ña on vá'a, ta nandikó ini ndó xa'a ña on vá'a ke'é ndó ña kasa ká'no ini Ndios xa'a kuachi ndó, ta saá na'a ndó kuchu ndó —káchí ra.

⁵ Ta ñivi nañoo Jerusalén, xí'in na ndóo ndi'i saá ku'a ka ñoo ña ndá'vi ndaa estado Judea vaxi na, ta kixaa na ña koni so'o na to'on ká'an ndoso taJuan. Ta saá xini so'o na, ta kixá'á ná'ma na xa'a kuachi na, ta taJuan sákuchu ra nayó'o yuta Jordán.

⁶ Ta taJuan ndixin ra tikoto ña kuva'a xí'in yisi tícamello, ta nó'ni ñii ñá'ño ñii kití toko ra. Ta xixi ra tika ndíama xí'in ñoño tíyókó válí yóo yuku. ⁷ Ta ñika'an ndoso ra, káchí ra saá xí'in ñivi:

—Sata yi'i vaxi ñii taa ta ndeé ka noo yi'i. Ta yi'i kúu ñii ta kisa chiño kuiti noo ra. ⁸ Yi'i sákuchu i ndó'o xí'in takuii, ta

ta vaxi sakuchu ra ndó'o xí'in mji Níma Ndios —káchí taJuan xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJuan kivi sákuchu ra taJesús

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹ Ta saá kee taJesús ñoo Nazaret estado Galilea, ta kixaa ra noo yóo taJuan, ta taJuan sákuchu ra taJesús yuta Jordán.

¹⁰ Ta keta taJesús yu'u yuta, ta xini ra ñixona ñoyívi ñino noo ra, ta xini ra vaxi noo Níma Ndios, ndatán vaxi noo ñii tísata, saá vaxi noo ña, ta xikanóo ña noo ñíndichi ra. ¹¹ Ta ñivi na ndóo yu'u yuta xini so'o na to'on Ndios ñika'an ra nda ñoyívi ñino, káchí ra saá:

—Yó'o kúu Sa'ya i, ta kí'vi ní ini i xini i, ta kúsi i ní ini i xini i yó'o —káchí Ndios.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi ñanímá ndiva'a ká'no xito ndoso ña ra

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹² Ta xandikon Níma Ndios ñika'an ña xí'in taJesús ko'on ra xí'in ña noo yóo yuku yichí. ¹³ Ta ovi siko kivi yóo taJesús noo yuku yichí yó'o, yóo ra noo táku tíkiti yukú, ta ñanímá ndiva'a ká'no xito ndoso ña ra. Ta saá kixaa naángel, ta chindeé na ra, taxi na nda'a ra ña xini ñó'o noo ra.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús ña kixá'á ra kisa ndivi ra chiño Ndios
(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴ Kivi chikaa na taJuan ini ve'e kaa, ta taJesús ku'a'an ra estado Galilea, ta ñika'an ndoso ra to'on ñava'a xa'a Ndios xí'in ñivi, ¹⁵ káchí ra saá:

—Xa kixaa kivi ña chitóni Ndios. Ta xa yóo yatin ní yichí ña xá'nda chiño Ndios kutaku yó. On vása ke'é ka ndó ña on vá'a, ta nandikó ini ndó ta kandixa ndó to'on ñava'a yó'o —káchí ra xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi kana ra komi taa na táva tiaká ña kundikon na sata ra

(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶ Tá ku'a'an taJesús yu'u mjni Galilea, ta xini ra taSimón* xí'in ñani ra taAndrés, nayó'o sákana na ñono ini takuii, chi na

* **1:16** Inka kivi naní taSimón kúu Pedro.

táva tiaká kúu na. ¹⁷ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Na'a ndó kundikon ndó yi'i, ta saná'aj ndó'ó ndasaá nakaya ndó nivi kundikon na yichj Ndios.

¹⁸ Ta xandikon sandakoo nataa yó'o ñono na, ta xikundikon na ku'a'an na sata taJesús.

¹⁹ Ta lo'o ka ku'a'an taJesús, ta xini ra taJacobó xí'in ñani ra taJuan, sa'ya taZebedeo, ndóo na ini tón barco sánda'a na ñono na. ²⁰ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Na'a ndó kundikon ndó yi'i.

Ta saá sandakoo nataa yó'o yivá na taZebedeo, ta sandakoo na inka na kisa chiño noo na, ta xikundikon na ku'a'an na sata taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi nakutá'an ra xí'in ñii taa ta kómí nima ndiva'a (Lc. 4:31-37)

²¹ Ta nixaa na ñoo Capernaum, ta ndi'i saá kivi yij ña nákindée najudío taJesús kí'vi ra ve'e ño'o sinagoga sáná'a ra nivi.

²² Ta naka'nda ini nivi xini so'o na ña ká'an ra, chi sáná'a ra na ndatán sáná'a ñii taa ta kómí ndayí, ta inka namaestro na sáná'a ndayí Ndios ña nita taMoisés xina'á, nayó'o sáná'a na ndatán sáná'a nivi na on vása kómí ndayí. ²³ Ta ve'e ño'o sinagoga yóo ñii taa ta kómí nima ndiva'a, ta ñii ndeé ní nika'an ñandiva'a, káchí ña saá:

²⁴ —Yó'ó kúu Jesús taño Nazaret, ta, ¿ndachun sándi'ún ndi'i? ¿Án xa kixaa ún sandi'ún xa'a ndi? Xini va'a j yu kúu ún, yó'ó kúu Taa taYij ta kixi noo Ndios —káchí ña xí'in ra.

²⁵ Ta taJesús nika'an ra xí'in ñandiva'a, káchí ra saá:

—jKasi yu'u ún ta saña ún tayó'o!

²⁶ Ta nima ndiva'a ndeé ní sakisin ña tayó'o, ta ninda'yi ní ña, ta saá saña ña tayó'o. ²⁷ Ta ndi'i na ndóo naka'nda ini na xini na ñayó'o, ta ninda'ka to'on xí'in tá'an mji na:

—¿Yukia yó'o? ¿Án inka ndeé xaá sáná'a ra mji yó vitin? Kómí ra ndayí xá'nda chiño ra noo nima ndiva'a ta kisa ndivi ña ña ká'an ra —káchí na.

²⁸ Ta kama ní nixita ní'no to'on xa'a taJesús ndi'i ñoo estado Galilea.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra ña'a ñásiso taSimón

(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

²⁹ Tá kee na ve'e ño'o sinagoga yó'o, ta ku'a'an taJesús xí'in taJacobó xí'in taJuan, ta nixaa na ve'e taSimón xí'in ñani ra taAndrés. ³⁰ Ta ña'a ñásiso taSimón kándú'u ña noo xito, ndeé ní ndó'o ña kue'e ka'ni. Tá kixaa taJesús ta ndato'on na xí'in ra ña ndó'o ña. ³¹ Ta saá taJesús nitondaa yatin ra noo kándú'u ña, ta tjin ra nda'a ña chindeé ra ña ndakoo ña. Ta xandikon saña kue'e xí'in ña ta nduva'a ña, ta kixá'á ña kisa ndivi ña ña kuxu na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra ku'a'a ní na ndeé ndó'o

(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

³² Tá xikuaa niketá ño'o, ta ku'a'a ní nivi ku'a'an na xí'in natá'an na, na ndeé ndó'o, xí'in inka na kómí nima ndiva'a, ta nixaa na noo taJesús. ³³ Ta saá ku'a'a ní nañoo nakutá'an na yé'é ve'e noo yóo taJesús, ³⁴ ta sánda'a ra ku'a'a ní na ndeé ndó'o, chi ku'a'a ní noo kue'e yóo xí'in na. Ta tava ra ku'a'a ní nima ndiva'a xikomí sava na, ta on vása ní-taxi ra ka'an nda ñii nima ndiva'a yó'o, chi ñanima ndiva'a xini ña yu kúu ra.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi nika'an ndoso ra to'on va'a ku'a'a ní ñoo estado Galilea

(Lc. 4:42-44)

³⁵ Ta xitaan ní ta naa ka, ndakoo taJesús ta kee ra ku'a'an ra ñii xiiña noo on koó nivi, ta nika'an ra xí'in Ndios. ³⁶ Ta taSimón xí'in natá'an ra kee na ku'a'an na nandukú na ra, ³⁷ ta naní'i na ra, ta nika'an na saá xí'in ra:

—Ku'a'a ní nivi nandukú na yó'ó.

³⁸ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá:

—Ko'on yó ndi'i ñoo yatin ña ka'an ndoso j to'on va'a xí'in nivi, chi xa'a ñayó'o kúu ña kixaa j —káchí ra xí'in na.

³⁹ Ta xika ra ndi'i saá ñoo estado Galilea, ta kí'vi ra ve'e ño'o sinagoga ña ka'an ndoso ra to'on va'a xa'a Ndios, ta

táva ra kuá'a ní nímá ndivá'a ña kómí ñivi.

Ñayó'o ká'an xá'a taJesús kivi sanda'a ra

ñii taa ndeé ndó'o kue'e tá'yí

(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰ Ta ñii taa, ndeé ní ndó'o ra kue'e tá'yí ña naní lepra, ta kixaa ra noo yoo taJesús, ta xikuxítí ra noo ra, ta xaku ndá'ví ra, káchí ra saá:

—Tata, tá kóni ún, ta sanda'a ún yi'i noo kue'e ña ndó'o i.

⁴¹ Ta taJesús kúndá'ví ní ini ra xini ra tayó'o, ta chinoo ra nda'a ra sokó tayó'o, ta ñika'an ra:

—Kóni i chindeé i yó'ó. ¡Nda'a ún!

⁴² Ta xandikon saña kue'e tá'yí xí'in ra, ta nduva'a ra. ⁴³ Ta saá taJesús ñidayi ra tayó'o, ta ñika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

⁴⁴ —On ndato'on ún xí'in nda ñii ñivi. Ta vitin ko'on ún noo tasutu ná koto ra yó'ó ña kundaá ini ra xa ñinda'a ún. Ta kuni'i ún ndi'i ñasóko ña xá'nda chiño ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés, ta taxi ún ñayó'o nda'a Ndios ña kundaá ini ñivi xa ñinda'a ún —káchí taJesús xí'in ra.

⁴⁵ Ta kee ra kuá'an ra, ta nda víka ndato'on ra xí'in ñivi ña ndo'o ra, ta ñixita ní'nó to'on ndasaá nda'a ra, kisa taJesús. Xá'a ñayó'o taJesús on vása kivi ki'vi ka ra inká ñoo, ta kuá'an ra yoo ra ñii xiiña noo on koó ñivi. Ta saá ni, kuá'a ní ñivi na kee ndi'i saá ñoo kixaa na noo ra.

2

Ñayó'o ká'an xá'a taJesús kivi sanda'a ra ta on kivi kanda

(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

¹ Njya'a sava kivi ta taJesús ndikó tuku ra ñoo Capernaum, ta nanivi xini so'o na ña ndikó ra. ² Ta xandikon kuá'a ní ñivi nakutá'an na ve'e noo yoo ra, ta ñi-kunani kundoo ndi'i na ve'e yó'o, ni nda yé'é on vása ní-kunani kundoo na. Ta ká'an taJesús to'on ñava'a xa'a Ndios xí'in ndi'i na. ³ Ta komi taa ñísokó na ñii xito noo kánoo ta on kivi kanda, ta kuá'an na ve'e noo yoo taJesús. ⁴ Ta ñi-kuchiño ki'vi na xí'in tayó'o ini ve'e noo yoo taJesús chi chútú ní ñivi. Ta saá ndaa na sinj ve'e, ndiso na xito noo kánoo ta on kivi kanda,

ta kúndaa na sava chíyó ña ñixona ñii yavi noo kúchiño sanoo na tayó'o noo taJesús.

⁵ Tá taJesús xini ra ña kándixa na komi taa yó'o ndí kúndeé ra sanda'a ra tatá'an na, ta ñika'an taJesús xí'in ta ndeé ndó'o, káchí ra saá:

—Ñani, vitin xa kisa ká'no ini i xa'a kuachi ún —káchí taJesús.

⁶ Ta ndoo sava na sáná'a ndayí Ndios, ta xini so'o na ña ñika'an taJesús, ta xáni sinj na saá: ⁷ “¿Ndá ndayí kómí tayó'o ká'an ra saá? Kándiva'a ra xí'in Ndios. Chi kúndaá ini yó ndí ñii laá Ndios kómí ndayí kasa ká'no ini ra xa'a kuachi ñivi.”

⁸ Ta xandikon taJesús xini ra yukia xáni sinj nayó'o, ta ñika'an ra saá xí'in na:

—¿Ndachun xáni sinj ndó ña on vá'a yó'o? ⁹ ¿Yukia yo'vi ka ka'an i xí'in ta on kivi kanda? ¿Án yo'vi ka ka'an i xí'in ra ña ndoo kuachi ra? ¿Án yo'vi ka ka'an i xí'in ra ña nakundichi ra, ta ná kuiso ra xito ra ta ko'on xá'a ra? ¹⁰ Ta vitin sanda'a i tayó'o, ta saá kundaá ini ndó'ó ndí yi'i kuu ta kómí ndayí Ndios ñoyívi yó'o ña nakata i kuachi ñivi —káchí taJesús xí'in na.

Ta saá ñika'an ra xí'in ta ndeé ndó'o yó'o:

¹¹ —Nakundichi ún ta ná kuiso ún xito ún, ta no'ó ún vitin —káchí taJesús xí'in ra.

¹² Ta xandikon nakundichi tayó'o, ta nakusokó ra xito ra, ta kee ra kuano'o ra, xini ndi'i ñivi. Ta ndi'i nayó'o ñaka'nda ní ini na, ta kisa ká'no ní na Ndios, ñika'an na saá:

—¡Tá'an koni yó ñava'a yó'o! —káchí na.

Ñayó'o ká'an xá'a taJesús kivi kana ra taLeví

ña kundikon ra sata ra (inká kivi naní taLeví kuu Mateo)

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

¹³ Ta njya'a ñayó'o, ta kuá'an taJesús xika ra yu'u mini Galilea. Ta kuá'a ní ñivi kixaa na noo ra, ta kixá'a ra sáná'a ra na.

¹⁴ Ta yá'a ra kuá'an ra, ta xini ra taLeví sa'ya taAlfeo, yoo ra kisa chiño ra noo káya ra si'ún xa'a nagobierno ñoo Roma. Ta ñika'an taJesús xí'in ra, káchí ra saá:

—Na'a, kundikon ún sata i —káchí ra.

Ta saá ñakundichi taLeví, ta kuá'an ra sata taJesús.

¹⁵ Tá ñixaa taJesús xí'in naxíka xí'in ra ve'e taLeví, ta kixaa kuá'a ní na káya s'i'ún xa'a nagobierno xí'in kuá'a ní inka na kánóo to'on ña on vá'a xa'a, ta xikundoo na xíxi na xí'in taJesús, chi kuá'a ní nayó'o kúu na kuá'an sata ra.

¹⁶ Ta nafariseo xí'in sava na sáná'a ndayí Ndios xini na yu kúu ñivi ndóo xíxi xí'in taJesús, ta ñika'an na xí'in naxíka xí'in taJesús:

—On vása va'a ñayó'o. ¿Ndachun xíxi ra xí'in ñivi na káya s'i'ún xa'a nagobierno, xí'in inka na kánóo to'on ña on vá'a xa'a? —káchí na.

¹⁷ Ta xini so'o taJesús yukia ñika'an na, ta ñika'an ra saá xí'in na:

—Ñivi na on vása ndeé ndó'o, on vása xini ñó'ó nayó'o na kasa tatan ña'á, ta ñivi na ndeé ndó'o kúu na xini ñó'ó kutátan. On sivi xa'a ñivi va'a kúu ña kixaa i ñoyivi yó'o. Ta xa'a ñivi on vá'a kúu ña kixaa i, ta kana i na ña nandikó ini na ta kundikon na yichi Ndios —káchí ra xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a ña yoo so'on ñivi
(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸ Nafariseo xí'in na ndíkon sata taJuan yoo so'on na. Ta kixaa sava ñivi noo taJesús, ta ñindaká to'on na ra:

—Kuá'a ní yichi yoo so'on na ndíkon sata taJuan, ta yoo so'on nafariseo. Ta naxíka xí'in mii ún, ¿ndachun nda ñii kivi on vása yoo so'on na?

¹⁹ Ta ndakuin taJesús, káchí ra saá:

—Tá yoo ñii ta ta tonda'a, ta ndi'i ñivi na yoo viko tonda'a yó'o xíxi na, ta on kivi koo so'on na, saá chi yoo ka tayó'o xí'in na. ²⁰ Ta kivi ña vaxi on koo ka ra xí'in na. Ta saá kía koo so'on na.

²¹ 'Tá yoo tikoto ña yata, ta nda ñii ñivi on sanda'a na ña xí'in tikoto xaá, saá chi tá nakata na ña, ta nduu lo'o ña xaá, ta nasita ña tikoto yata, ta kini ka ta'nda tikoto yata yó'o. ²² Ta nduta vino xaá, ta nda ñii ñivi on vása taan na rá ini ñii yata, saá chi ta'nda ñii yó'o, ta kujita ndi'i tánduta vino ta ndi'i xa'a ñii. Xini ñó'ó taan na tánduta vino xaá ini ñii xaá —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kómi ra ndayí ka'nda chiño ra xa'a kivi yii ña nákindée najudío

(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

²³ Ñii kivi yii ña nákindée najudío, ta taJesús xí'in naxíka xí'in ra, kuá'an na yá'a na ma'ño noo yoo yita trigo. Ta naxíka xí'in taJesús kixá'a na xa'nda na yoko ta kindaa na soo trigo, ta xaxi na trigo. ²⁴ Ta xini nafariseo ña ke'é nayó'o, ta ñika'an na saá xí'in taJesús:

—Naxíka xí'in ún ñiya'a ndoso na ndayí Ndios chi xa'nda na trigo, ta on vá'a kasa chiño yó kivi yii ña nákindée yó, káchí ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés xina'á.

²⁵ Ta ndakuin taJesús, káchí ra saá xí'in na:

—¿An on vása ní-ka'vi ndó to'on Ndios noo ká'an ña xa'a xii síkuá yó tarey David xí'in natá'an ra, kivi ñixi'í ní na soko?

²⁶ Kuiya xina'á xitaku taAbiatar ta ndiso chiño noo ndi'i nasutu, ta ñiki'vi tarey David ini ve'e Ndios, ta xixi ra sita va'a ñayii vará on sivi sutu xikuu ra. Ta taxi ra sita va'a yó'o nda'a natá'an ra xixi na. Ta káchí ndayí Ndios saá: "Ndasaá sutu kuiti kúchiño kuxu sita va'a ñayii" —káchí taJesús xí'in na.

²⁷ Ta káchí ka ra saá xí'in na:

—Xa'a ñivi kúu ña kisa va'a Ndios kivi ña nákindée yó, on sivi xa'a kivi ña nákindée yó kúu ña kisa va'a ra ñivi.

²⁸ Yij, ta ta kixi noo Ndios, kómi ndayí ka'an yukia va'a ke'é yó kivi yii ña nákindée yó —káchí taJesús xí'in na.

3

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a

ra ñii ta ta yichi nda'a

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

¹ Ñii kivi taJesús ñiki'vi tuku ra ve'e ño'o sinagoga, ta yoo ñii ta ta yichi nda'a, ta on vása kánda ña. ² Ta ndóo sava nafariseo ña nándukú na ndasaá chikaa na kuachi sata taJesús. Ta xito naní na yukia ke'é taJesús, án sanda'a ra tayó'o, chi kivi yii ña nákindée na kúu ña. ³ Ta taJesús ñika'an ra xí'in ta ta yichi nda'a si'a:

—Na'a kundichi ún ma'ño nõ nõ ndi'i nivi yó'o.

⁴ Ta saá taJesús nindaqa to'on ra nivi:

—¿Yukía káchí ndayí Ndios xa'a kivi yíi ña nákindée yó? ¿Án õn vása ndixa káchí ña ke'é yó ñava'a ta õn ke'é yó ñandiva'a? ¿Án õn vása ndixa káchí ña va'a sakaku yó nivi ta õn sandi'i yó xa'a na? —káchí ra.

Ta nayó'o nda ñii na õn vása ndákuiin, tásiin ndóo na. ⁵ Ta taJesús nakoto va'a ra nõ nõ ndi'i na, ta nisaã ra xini ra na, ta kúchuchú ní ini ra chi na toon ní ini kúu na. Ta nika'an ra xí'in taã ta yíchi nda'a:

—Sanakaã ún nda'a ún vitin —káchí ra.

Ta tayó'o sanakaã ra nda'a ra, ta nduva'a ña. ⁶ Ta kee nafariseo kuã'an na, ta kixá'á ká'an tá'an na xí'in na ndíkon partido taHerodes ndasaá koo ka'ni na taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a kuã'a ní nivi ndóo na yu'u mîni

⁷ Ta taJesús xí'in naxíka xí'in ra kee na kuã'an na yu'u mîni Galilea. Ta kuã'a ní nivi na kixi ndi'i saá ñoo estado Galilea kuã'an na sata ra. ⁸ Tá xini so'o nivi na inkã ñoo ñava'a ké'é taJesús, ta kuã'a ní na kixaa nõ ra. Nayó'o kee na ndi'i saá xiiña, ña kúu ñoo Jerusalén xí'in inkã kuã'a ñoo estado Judea, kuã'a ñoo estado Idumea, kuã'a ñoo ña ñó'o inkã tá'ví yuta Jordán, xí'in kuã'a ñoo ña ndá'vi ndaa ñoo Tiro, xí'in ñoo Sidón. ⁹ Ta taJesús nika'an ra xí'in naxíka xí'in ra ña koo ti'va ñii tón barco lo'o, ña ndaa ra sata tón yó'o, saá chi yóo kuã'a ní nivi, ta chútú ní na nõ ra, ta yiyo ní chinda'á na ra ta nakava ra ta takué'e ra. ¹⁰ Ta xa sanda'a ra kuã'a ní nivi, ñakán inkã na ndeé ndó'o kóni na tondaa yatin na ra andã tiin na ra ña koni na nda'a na. ¹¹ Ta nivi na kómí nima ndiva'a xini na ra, ta xikuxítí na ndã nõ nõ nõ ra, ta xí'in ndi'i ndeé na nika'an na, káchí na saá:

—¡Yó'ó kúu ún Sa'ya Ndios!

¹² Ta taJesús xa'nda chiño ra nõ nõ ndi'i ñanímã ndiva'a ña õn ndato'on ña yu kúu ra.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi nakaxin ra uxu õvi taã, ta taxi ra ñandayí nda'a na (Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

¹³ Ta saá taJesús ndaa ra ñii xiki ta kana ra na nakaxin ra vaxi nõ ra, ta kixaa na nakutá'an na xí'in ra. ¹⁴ Ta nakaxin ra uxu õvi taã, ña kasa chiño na xí'in ra, ta ko'on na ka'an ndoso na to'on ñava'a xí'in nivi inkã ñoo, ¹⁵ ta kukomí na ndayí ña sanda'a na na ndeé ndó'o, ta kukomí na ndayí ña tava na nima ndiva'a ña saxo'vi inkã nivi. ¹⁶ Ta ñii ñii ta uxu õvi yó'o naní ra si'a: ñii ra naní Simón, ta taJesús sakunaní ña'á ra Pedro; ¹⁷ inkã ra naní Jacobo, xí'in ñani ra taJuan, sa'ya taZebedeo kúu õvi tayó'o, ta taJesús nachinóo ra inkã kivi ña õvi saá tayó'o ña kúu Boanerges; to'on yó'o kóni káchí ña: Ndason ní tachí na ká'an na, ndatán ndá'yi savi, saá ká'an na; ¹⁸ inkã ra naní Andrés; inkã ra naní Felipe; inkã ra naní Bartolomé; inkã ra naní Mateo;* inkã ra naní Tomás; inkã ra naní Jacobo, sa'ya taAlfeo; inkã ra naní Tadeo; inkã ra naní Simón ta kúu ta ndíkon partido naní ña cananeo; ¹⁹ inkã ra naní Judas Iscariote. Tayó'o xikuu taã ta nitondaa nisikó ku'ná taJesús nda'a na sãã ini xini ña'á.

Ñayó'o ká'an, nivi nika'an na xa'a taJesús kómí ra ndeé ñanímã ndiva'a (Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

Ta saá taJesús kuano'o ra ñoo Capernaum, ta niki'vi ra ñii ve'e, ²⁰ ta kuã'a ní nivi tuku nakutá'an na ve'e yó'o, ta chútú ní nivi andã ni ni-kivi kuxu ra xí'in naxíka xí'in ra. ²¹ Tá xini so'o nave'e ra ñayó'o, ta kixaa na naki'in na ra no'o ra xí'in na ve'e na, chi káchí na saá:

—Ta sãã ini kúu ra.

²² Ta na sáná'a ndayí Ndios na kixi ñoo Jerusalén, nika'an na saá:

—Ñaká'no nõ nõ ndi'i nima ndiva'a, naní ña Beelzebú,† tiin ní ña taJesús yó'o. Xí'in ndeé ñaká'no nõ nõ ndi'i nima ndiva'a táva tayó'o ñanímã ndiva'a —káchí na.

* **3:18** Inkã kivi naní taMateo kúu Leví. † **3:22** Inkã kivi naní Satanás kúu Beelzebú.

23 Ta taJesús kana ra na vaxi na noo ra, ta ndato'on ra xí'in na ñii cuento ña saná'a ra na:

—¿Ndasaa kúchiño ñanímā ndivā'a ká'no tava ña nímā ndivā'a tá'an mji ña? 24 Tá yoo ñii ñoo, ta on vása yoo yu'ú ñivi, ta nata'vi tá'an na, ta kixá'á na káni tá'an na xí'in natá'an na, ta kama ní ndi'i xa'a ñoo yó'o. 25 Tá yoo ñii ve'e noo nata'vi tá'an na, ta káni tá'an na, ta ndi'i xa'a ñivi ve'e yó'o. 26 Ta ñanímā ndivā'a ká'no Satanás xí'in ndi'i nímā ndivā'a tá'an ña, táná nata'vi tá'an ña án ná kani tá'an ña xí'in tá'an mji ña, ta yaxhi ní ndi'i xa'a yichí ña.

27 'Tá yoo ñii taa ndeé ní ndaku, ta ñivi on kúchiño kivi na ve'e ra ña kindaa na ñakuiká kómí ra. Si'na xini ñó'ó katón na ra, ta saá kuchiño kivi na kindaa na ndi'i ñakuiká kómí ra. Ndatán yoo taa ndeé ní ndaku yó'o, saá yoo ñanímā ndivā'a ká'no.

28 'Ndixa ká'an xí'in ndó, Ndios kúchiño kasa ká'no ini ra xa'a ndi'i ña on vá'a ké'é ñivi, ta kúchiño kasa ká'no ini ra xa'a ndi'i to'on ña ká'an ndivā'a na xí'in Ndios. 29 Ta ndi'i ñivi na ká'an ndivā'a xí'in Nímā Ndios,† ta Ndios on kasa ká'no ini ra xa'a ñivi yó'o, saá chi nakuiso na kuachi ña on vá'a yó'o ndi'i saá kivi ña vaxi.

30 Nika'an taJesús saá xí'in na, saá chi na saná'a ndayí Ndios nika'an na si'a:

—Nímā ndivā'a tii ña tayó'o —káchí na xa'a taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a kivi kixaa nañani taJesús xí'in si'i ra

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

31 Ta saá kixaa nañani taJesús xí'in si'i ra. Ta yita na ke'e noo yoo ra, ta tiví na nika'an na kana na ra kixi ra noo na. 32 Ta ñivi na ndóo xini so'o ña ká'an taJesús, ndato'on na xí'in ra, káchí na saá:

—Tata, si'í ún xí'in nañani ún yita na ke'e, ta ndúkú na yó'ó —káchí na.

33 Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in na:

—¿Yu kúu si'í j? ¿Ta yu kúu ñani j?

34 Ta nakoto ra noo ndi'i ñivi na ndóo noo ra, ta nika'an ra, káchí ra saá:

—Yó'o ndóo si'í xí'in ñani j. 35 Chi ñivi na kisa ndivi ña kóni Ndios, nayó'o kúu ñani j xí'in kiva j xí'in si'í —káchí taJesús.

4

Cuento yó'o ndato'on xa'a taa chí'i ndikin trigo

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

1 Ta tuku kixá'á taJesús saná'a ra ñivi yu'u mñi. Ta kixaa kua'a ní ñivi noo yoo ra, ta saá ndaa ra ñii tón barco, ta xikoo ra sata tón barco noo mñi, ta ndi'i ñivi yó'o yita na yu'u takuií. 2 Ta kixá'á ra ndato'on ra kua'a ní cuento ña saná'a ra na, ta káchí ra saá xí'in na:

3—Konj so'o ndó cuento yó'o. Saá ndo'o ñii taa tá chí'i ndikin trigo. 4 Ta kixá'á ra xita ní'no ra ndikin trigo ña chí'i ra noo ño'o. Ta sava ña ñikoyo yichí, ta kixaa tísaa ta xaxi rí ña. 5 Sava ndikin ñikoyo noo yásín ní ño'o sata yuu, ta ndikin yó'o kama ní ñinduta ña, chi on vása kuikon noo ño'o yó'o. 6 Ta keta ño'o ta ñiyichí ña, ta ndi'i xa'a ña, saá chi ñi-kee kónó tio'o ña. 7 Ta sava ña ñikoyo ma'ño tón ñiño, ta ñinduta ña, ta ñi-kuchiño kua'no ña, saá chí xa'no tón ñiño yó'o ta xa'ni nduta nó ña, ñakán ñi-kuchiño taxi ña ndikin. 8 Ta sava ndikin ñikoyo noo ño'o va'a ña kuikon. Ta ñinduta ña, ta xa'no ña, ta kua'a ní ñixiyó ndikin yita yó'o. Sava yita taxi ña oko uxu ndikin, sava yita taxi ña unj siko ndikin, ta sava yita taxi ña ñii ciento ndikin.

9 Ta nika'an ka taJesús:

—Ndi'i ndó'ó ñivi na yoo so'o, xini ñó'ó chika so'o ndó ña ká'an xí'in ndó —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an ndachun taJesús saná'a ra ñivi xí'in cuento

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

10 Tá xa kee ñivi kuano'o na, ta ñindoo taJesús xí'in uxu ovi naxíka xí'in ra xí'in inká na ndikon sata ra, ta ñindaqa to'on ña'á na yukia káchí cuento ña ndato'on ra. 11 Ta saá nika'an ra xí'in na:

—Ta ndó'ó kúndaq ini ndó to'on ña ñó'o se'é ña yo'vi ní ña ká'an xa'a yichí noo

† 3:29 Ñii to'on ña ká'an ndivā'a xí'in Nímā Ndios kúu ña ká'an ñivi ndí ndeé ña kisa ndivi chiño va'a kúu ndeé ña vaxi noo nímā ndivā'a ká'no.

xá'nda chiño Ndios, chi saá taxí Ndios nda'a ndó. Ta inká ñivi kuiti xíní sọ'o na tọ'on yó'o, ta ọn vása kúndaá va'a ini na yukía káchí ña. ¹² Ta saá kundivi ña ñitaa ñii taprofeta xina'á, káchí ra: “Vará xító na, ta ọn vása xíní na ñandaá. Vará xíní sọ'o na, ta ọn vása chíkaa sọ'o na, ni ọn vása kúndaá ini na ña ndátọ'on. Ñakán ọn vása nándikó ini na, ta Ndios ọn kúchiño kasa ká'no ini ra xa'a na”, káchí tọ'on Ndios —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an taJesús nándaxin ra cuento

xa'a taa chí'i ndikìn trigo

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Ta saá taJesús ñika'an ra xí'in na:

—¿Án ọn vása kúndaá ini ndó yukía káchí cuento yó'o? Tá ọn vása kúndaá ini ndó ñayó'o, ta, ¿ndasaá kúndaá ini ndó inká cuento ña ndátọ'on xí'in ndó? ¹⁴ Ta cuento yó'o káchí ña saá: Taa tá chí'i ndikìn trigo ñii kị'va yóo ra xí'in ñii taa tá ká'an ndoso tọ'on Ndios xí'in ñivi. ¹⁵ Sava ñivi ndátán ndó'o ndikìn ña ñikoyo yichí, saá ndó'o na. Saá chí xíní sọ'o na tọ'on yó'o, ta kíxaa ñandiva'a ká'no ta táva ña tọ'on Ndios ña xíní sọ'o na. ¹⁶ Sava ñivi ndátán ndó'o ndikìn ña ñikoyo noo yu, saá ndó'o na. Saá chí xíní sọ'o na tọ'on Ndios, ta xandikọn náki'in va'a na ña, ta kúsij ní ini na. ¹⁷ Ta yá'a ñii kánj lo'o, tá kixá'á vaxi ña xó'vị na, án inká ñivi ọn xijn ká na koni ña'á na xa'a ña kándixa na tọ'on Ndios, ta nayó'o xandikọn sándakoo na yichí Ndios, ta ọn xijn ká na kándixa na, saá chí ọn ta'án chíkaa va'a ini na tọ'on Ndios. ¹⁸ Ta sava ñivi ndátán ndó'o ndikìn ña ñikoyo noo tón ñiño, saá ndó'o na. Saá chí xíní sọ'o na tọ'on Ndios, ¹⁹ ta chiño yóo ñoyívi yó'o sándi'i ní ini na, ta kixá'á na kisa chiño na ña kukomí na ku'a ní ká ñakuíká ñoyívi yó'o, ta chíkaa ní ini na kasa ndivi na ña kúsij ini mji na, ta saá ọn xijn ká na kutakụ na ndátán ká'an tọ'on Ndios. ²⁰ Ta sava ñivi ndátán ndó'o ndikìn ña ñikoyo ño'o va'a ña kuíkọn, saá ndó'o na. Saá chí xíní sọ'o na tọ'on Ndios, ta náki'in va'a na ña, kándixa na ña, ta kúndeé na nduu na ñivi na va'a ini, ta ké'é na ku'a ní ñava'a noo Ndios. Ndatán yóo ñii ndikìn ña táxi okọ uxu ndikìn, ta inká ndikìn ña

táxi unj siko ndikìn, ta inká ndikìn ña táxi ñii ciento ndikìn, saá yóo ñivi na kándixa ndino'o ini tọ'on Ndios —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

Cuento yó'o ndátọ'on xa'a ndasaá yóo ño'o tọon

(Lc. 8:16-18)

²¹ Ta ndátọ'on taJesús xí'in na inká cuento ña saná'a ra na:

—Tá nátoon yó ñii ño'o, ta ọn chíkaa se'é yó ña tixin ñii yaxin án tixin xito. Ọn vása ké'é yó saá, ta va'a ká chinóo yó ña noo síkón ña naye'e ndi'i ña. ²² Kúndaá ini yó ndí ndi'i ña yóo se'é vitin, ñii kivi ña vaxi nativi ndi'i ña, ña konj ndi'i ñivi ña. ²³ Ndi'i ndó'o ñivi na yóo sọ'o, xíní ñó'o chíkaa sọ'o ndó ña ká'an xí'in ndó —káchí taJesús xí'in na.

²⁴ Ta tuku ñika'an taJesús xí'in na:

—Kani va'a ini ndó xa'a ña xíní sọ'o ndó. Ndatán yóo kị'va cho'on ndó, saá koo kị'va cho'on Ndios xí'in ndó. Ta ndó'o na va'a xíní sọ'o, Ndios taxi ra ku'a ká ña kúndaá ini ndó ña xíní sọ'o ndó. ²⁵ Ñivi na kúndaá ini ñandaá vitin, kúndaá ká ini na kivi ña vaxi, ta ñivi na ọn xijn kúndaá ini ñandaá vitin, ta kivi ña vaxi Ndios kindaa ndi'i ra ñalo'o kúndaá ini na.

Cuento yó'o ndátọ'on xa'a ndasaá xá'no yita trigo

²⁶ Ta tuku ñika'an taJesús xí'in ñivi:

—Ndatán ndó'o ndikìn ña xita ní'no ñii taa ña chí'i ra noo ño'o, saá yóo yichí noo xá'nda chiño Ndios. ²⁷ Ta tayó'o án tá kisin án tá ndító kúu ra, ta saá yá'a ñoó ta yá'a ndiví, ta ọn vása xíní ra ndasaá ndúta ndikìn trigo yó'o, ta xá'no ña noo ño'o. ²⁸ Ño'o chindeé ña ndikìn ña nduta ña; si'na kuu ña ndátán ñii ku'u kuí, ta saá koo yokọ ña, ta sondi'i koo ndikìn ña. ²⁹ Tá xa ñixino va'a ñatrigo, ta tí'ví ra ñivi ka'nda na ña, chí xa kixaa kivi ka'nda na ña —káchí taJesús.

Cuento yó'o ndátọ'on xa'a ndikìn mostaza

(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

³⁰ Ta ñika'an tuku taJesús, káchí ra saá xí'in na:

—¿Ndasaá yóo yichí noo xá'nda chiño Ndios? ¿Ndá cuento ndátọ'on yó ña nandaxin yó xa'a ña? ³¹ Ndatán yóo ñii

ndikín mostaza, saá yóo yichí noo xá'nda chiño Ndios. Váli ní ká ndikín yó'o noo ndi'i ndikín yóo ñoyívi yó'o. ³² Tá xa chí'i ñivi ndikín yó'o, ta xá'no ña ta ndúu ña ña ká'no ní ká noo ndi'i inka ñatata chí'i ñivi. Ta nándika tón nda'a ña noo táxi ña kundatí nandoso tísaa —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an ndachun saná'a taJesús ñivi xí'in cuento
(Mt. 13:34-35)

³³ Ta ñika'an taJesús xí'in ñivi kuá'a ní ká cuento ña saná'a ra na xa'a yichí noo xá'nda chiño Ndios. Ndató'on ra xí'in na xí'in cuento váli yó'o ña va'a kúchiño kundaa ini na. ³⁴ Ta on vása ní-saná'a ra nayó'o xí'in inka noo to'on. Tá kíndoo mató'on ra xí'in naxíka xí'in ra, ta nandaxin ndi'i ra cuento yó'o noo na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sayaa ra tachi xí'in takuii mini
(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵ Ta kivi yó'o tá kuá'an kuñoó, taJesús ñika'an ra xí'in uxu ovi naxíka xí'in ra:
—Ná ko'yo inka xiiña noo mini.

³⁶ Ta ñindayi ra ñivi, ta naxíka xí'in ra ndaa na kuá'an na xí'in taJesús ini tón barco. Ta kuá'a ká tón barco ndíkon kuá'an xí'in na. ³⁷ Ta kixá'a ndeé ní káni tachi na'a noo takuii, tанда kuá'an ndaa takuii ta nakutú rá ini tón barco, ta kixá'a nó kuá'an ketá nó ini takuii. ³⁸ Ta taJesús sata tón barco kándú'u ra kisin ra ta kánoo sijní ra noo ñii kachí. Ta naxíka xí'in ra sanakáxin na ini ra, ta ñika'an na xí'in ra:

—¡Tata Maestro! ¿An on vása ndí'i ini ún, yiyo ní ká'a ndi'i yó xí'in takuii, chi kuá'an ketá tón barco ini mini?

³⁹ Ta ndakoo taJesús, ta xa'nda chiño ra noo tachi na'a xí'in takuii mini:

—¡Koo yaa ndó, koo tásin ndó! —káchí ra.

Ta saá ñiyaa tachi ta takuii mini ñii yaa yaa nakoo rá. ⁴⁰ Ta ñika'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra:

—¿Ndachun yí'ví ní ndó? ¿Ndachun on vása kándixa ndó Ndios ndáa ra ndó'ó?

⁴¹ Saá ni, ñiyí'ví ká na, ta ñindaka to'on tá'an na:

—¿Yu kúu tayó'o? ¡Chi nda tachi na'a xí'in takuii mini xini so'o to'on ká'an ra! —káchí na.

5

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi tava ra nima ndiva'a xikomí ñii taa
(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

¹ Ta saá ñixaa taJesús xí'in uxu ovi naxíka xí'in ra inka tá'ví yu'u mini noo ndóo nañoo Gadara. ² Tá noo taJesús tón barco, ta ñii taa tá kómí nima ndiva'a kee ra kavua noo ndúxun nandíi, ta kuá'an ra ña nakutá'an ra xí'in taJesús. ³ Ta tayó'o táku ra kavua, ta nda ñii ñivi on vása kivi kátón na ra, ni xí'in cadena kaa. ⁴ Xa kuá'a ní yichí kátón na nda'a ra, kátón na xa'a ra, tанда ñii váli váli chachi cadena kaa, ta tá'nda ña, ni on vása kúchiño ña kuno'ni ña ra. Nda ñii ñivi ñi-kundeé na xí'in ra. ⁵ Ndiví ñoo ndá'yi ra xíka ra noo ndúxun na, ñii ki'va saá ndá'yi ra xíka ra noo yuku, ta satakué'e ra ñii koñu mji ra xí'in yuu. ⁶ Tá xini ra taJesús nda xíka ká, ta xino ra ñixaa ra xikuxítí ra noo taJesús. ⁷ Ta kixá'a ñanima ndiva'a ña kómí ra xí'in ndi'i ndeé ña ñika'an ña, ta káchí ña saá:

—¿Yukia kóni ún ke'é ún xí'in i? Chi yó'o taJesús kúu Sa'ya Ndios taKá'no. Tанда noo Ndios ká'an i xí'in ún, on saxo'vi ún yí'i —káchí ña xí'in taJesús.

⁸ Ñika'an ña si'a, saá chi taJesús xa kixá'a ra táva ra nima ndiva'a, káchí ra saá:

—¡Nima ndiva'a, kee ún ta saña ún tayó'o!

⁹ Ta taJesús ñindaka to'on ra nima ndiva'a:

—¿Ndasaá naní ún?

Ta ndakuijn ña:

—Naní ndi Legión chi kuá'a ní kúu ndi.

¹⁰ Ta xáku ndá'ví ña noo taJesús ña on ti'ví ra ndi'i ñanima ndiva'a ko'on ña inka xiiña. ¹¹ Ta yatin noo yóo ñii yuku, xíka kuá'a ní tíkiní xíxa'an rí. ¹² Ta ndi'i ñanima ndiva'a xáku ndá'ví ña noo taJesús, káchí ña saá:

—Ti'ví ún ndi'i ko'on ndi ki'vi ndi ini ndi'i tíkiní kaa —káchí ña.

¹³ Ta taJesús taxi ra ña ndukú nima ndiva'a. Ta saá kee ndi'i nima ndiva'a ña

xikomí tayó'o, ta n̄ik̄i'vi ña ini ndi'i tíkin̄i. Ta ov̄i m̄il kúu tíkin̄i yó'o. Ta ndi'i tíkin̄i xíno rí kūa'an rí, ta sakoyoyó xí'in m̄ji rí ta'vi, noo n̄ikoyoyó rí ini m̄jini, ta n̄ika'a ndi'i rí ta n̄ixi'i ndi'i rí.

14 Ta n̄ivi na ndáa kin̄i xíno na kūa'an na ndato'on na xí'in na ndóo ñoo xí'in na ndóo yuk̄u, ña ndo'o kin̄i sana na. Ta saá k̄ixaa n̄ivi xíto na yuk̄ia ndo'o tíkin̄i xí'in ta ta xikomí n̄ima ndiva'a. 15 Ta k̄ixaa na noo yóo taJesús, ta yó'o x̄ini na yóo ta xikomí kūa'a ní n̄ima ndiva'a, xa ndixin ra tikoto, ta xa nakoo va'a s̄ini ra. Ta nan̄ivi yó'o n̄iyi'vi ní na. 16 Ta n̄ivi na xa x̄ini ña n̄ixiyo ndato'on na xí'in ink̄a n̄ivi yuk̄ia ndo'o tayó'o xí'in ndi'i tíkin̄i. 17 Ta saá k̄ixá'a n̄ivi xáku ndá'vi na noo taJesús ña kee ra ko'on ra ink̄a ñoo.

18 Tá ndaa taJesús ini tón barco, ta ta xikomí n̄ima ndiva'a xáku ndá'vi ra noo ra:

—Taxi ún ná ko'on̄i xí'in ún —káchí ra.

19 Ta taJesús n̄i-xiin ra taxi ra ko'on ra, ta n̄ika'an ra xí'in tayó'o:

—No'o ún ve'e ún vitin, ta ndato'on ún xí'in natá'an ún xa'a ñaká'no ní ke'é Ndios xí'in ún, ta ndasaá kundá'vi ní ini ra xí'in ún —káchí taJesús.

20 Ta saá kee tayó'o kuano'o ra, ta k̄ixá'a ra ndato'on ra xí'in n̄ivi na ndóo ndi'i ñoo noo ño'o Decápolis, ta ká'an ra xa'a ñaká'no ní ke'é taJesús xí'in ra. Ta ndi'i na ndóo yó'o naka'nda ní ini na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús k̄ivi sanatak̄u ra ñii ñálo'o ñá n̄ixi'i, ta sanda'a ra ñii ña'a ñá n̄itondaa nda'a tikoto ra (Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

21 Tá tuku ndikó taJesús xí'in tón barco, ta naxaa ra nda yu'u m̄jini noo kee ra kūa'an ra, ta kūa'a ní n̄ivi nakutá'an na xí'in ra yu'u takuii yó'o. 22 Ta k̄ixaa ñii ta xá'nda chiño xí'in ve'e ño'o sinagoga, nan̄i ra Jairo. Ta x̄ini ra taJesús, ta x̄ikuxití ra noo ra, 23 ta ndeé ní xáku ndá'vi ra noo ra, káchí ra saá:

—Tata, ndeé ní ndó'o ñálo'o sa'ya i, xa ñá yóo k̄ivi kúu ñá. Ná ko'on ún xí'in i ve'e i, ta ná chinóo ún nda'a ún s̄ini ñá, ta nda'a ñá ta kutak̄u ka ñá —káchí taJairo xí'in taJesús.

24 Ta kee taJesús kūa'an ra xí'in taJairo ve'e ra. Ta kūa'a ní n̄ivi ndikon na sata ra nda ñii chinda'a na ra. 25 Ta yóo ñii ña'a kūa'an ñá xí'in n̄ivi na kūa'an sata taJesús, ta xa uxu ov̄i kūiya ndeé ní ndó'o ñá kue'e xita n̄i. 26 Xó'vi ní ñá chi xa n̄ixa'an ñá noo kūa'a ní ndotor, ta sandi'i ñá s̄i'ún ñá. Ta on vása ní-kuchiño nduva'a ñá, ta ndeé ní ka ndó'o ñá. 27 Ta x̄ini so'o ñá xa'a taJesús, ta k̄ixaa ñá sata ra xí'in n̄ivi, ta n̄itondaa nda'a ñá tikoto ra, 28 chi x̄ani s̄ini ñá: “Tá lo'o kuiti ná tondaa nda'a yó tikoto ra, ta saá nduva'a yó”, xani s̄ini ñá. 29 Tá n̄itondaa nda'a ñá tikoto ra, ta saá xandikon n̄iyaa xita n̄i ñá, ta kundaa ini ñá ndí xa nda'a ñá. 30 Ta taJesús kundaa ini ra kee lo'o ndee ra. Ta ndikó koo ra, ta n̄inda'ka to'on ra n̄ivi:

—¿Yukú ndó n̄itondaa nda'a tikoto i? —káchí ra.

31 Ta naxíka xí'in ra ndakuiin na:

—Xíto ún ndí kūa'a ní n̄ivi ta ñii chinda'a tá'an na ta chinda'a na yó'o, ta, ¿ndachun ndá'ka to'on ún: “Yukú ndó n̄itondaa nda'a tikoto i”?

32 Ta taJesús x̄ito ra noo n̄ivi nándukú ra yukú na n̄itondaa nda'a tikoto ra. 33 Ta ñáña'a yó'o, ta yí'vi ñá nda k̄isin ñá, chi kundaa ini ñá yuk̄ia kuva'a xí'in ñá, ta k̄ixaa ñá x̄ikuxití ñá noo taJesús, ta ndato'on ñá ndi'i ñandaa xí'in ra. 34 Ta n̄ika'an taJesús xí'in ñá:

—Nana, xa nduva'a ún chi kándixa ini ún yi'i. Ta vitin no'o ún, ta ná koo va'a ini ún chi nduva'a ún, xa kee kue'e yó'o.

35 Tá ká'an ka taJesús xí'in ñáyó'o, ta saá k̄ixaa n̄ivi na kee ve'e taJairo, ta n̄ika'an na xí'in taJairo:

—Sa'ya ún xa n̄ixi'i ñá. ¿Ndachun sandi'i ka ún taMaestro yó'o?

36 Ta x̄ini so'o taJesús ña n̄ika'an na, ta n̄ika'an ra xí'in taJairo:

—On kuyi'vi ún. Kundaa va'a ini ún yi'i.

37 Ta n̄i-xiin ra kundikon n̄ivi sata ra, kuiti taxi ra ko'on un̄i naxíka xí'in ra na kúu taPedro, taJacobo, xí'in taJuan, ñani taJacobo yó'o. 38 Ta n̄ixaa taJesús ve'e taJairo, ta x̄ini ra kūa'a ní n̄ivi ndá síso kúu na, xáku ní na chi kúchuchú ní ini na

xá'a ñálo'o ñá nixi'i. ³⁹ Ta niki'vi ta Jesús ini ve'e, ta nika'an ra xí'in na:

—¿Ndachun xáku ní ndó? Ñálo'o yó'o on vása ní-xi'i ñá, ñá kisin kuiti kúu ñá —káchí ra.

⁴⁰ Ta saá kusiki na ta Jesús ta nixaku ndaa na ra. Ta tayó'o t'ví ra ndi'i na kuá'an na ke'e, ta ndasaá kuiti xí'in yivá ñálo'o xí'in si'í ñá xí'in unj taxíka xí'in ra, niki'vi ra noo kándú'u ñálo'o. ⁴¹ Ta tjin ra nda'a ñá, ta nika'an ra xí'in ñá:

—Talita cumi —káchí ra. To'on aramaico yó'o káchí ña: Ñálo'o, ká'anj xí'in ún, ndakoo ún.

⁴² Ta xandikon ndakoo ñá, nakundichi ñá, ta kixá'á ñá xíka ñá, chi uxu ovi kuyá kómí ñá. Ta naka'nda ní ini na ndóo yó'o.

⁴³ Ta xa'nda chiño ta Jesús noo na ña on ndato'on na xí'in nda ñii nivi yukia ndo'o ñálo'o, ta nika'an ra xí'in nave'e ñá taxi na kuxu ñá.

6

Ñayó'o ká'an xa'a ta Jesús kivi nixiyo ra ñoo Nazaret

(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

¹ Ta ta Jesús kee ra kuano'o ra ñoo ra, ta naxíka xí'in ra kuá'an na xí'in ra. ² Tá kixaa kivi yji ña nákindée najudío, saá kixá'á ra saná'a ra nivi ve'e ño'o sinagoga, ta kuá'a ní na xinj so'o ña nika'an ra, naka'nda ní ini na, ta káchí na saá:

—¿Míkía sakuá'á tayó'o ndi'i ñayó'o? ¿Mí kixi ña ndíchí ní ra, ta míkía kee ndeë ña ké'é ra milagro xí'in nivi? ³ ¿Án on sivi tayó'o kúu carpintero? ¿Án on sivi si'í tayó'o kúu ñáMaría? ¿Án on sivi ñani ta Jacobo, ta José, ta Judas xí'in ta Simón kúu ra? ¿Án on ndixa ndóo kiva ra ñoo yó'o? —káchí na.

Ta ni-xiin na kandixa na ra. ⁴ Ta nika'an ta Jesús, káchí ra saá xí'in na:

—Ndi'i saá ñoo ñoyívi yó'o kisa to'ó na taprofeta, ta ñaño mji ra xí'in nave'e mji ra on xjin na kasa to'ó na ra —káchí ra.

⁵ Ta saá on vása ní-ke'é ra nda ñii milagro xí'in ñaño yó'o. Kuiti chinoo ra nda'a ra sava na ndeé ndó'o, ta nda'a nayó'o. ⁶ Ta ta Jesús naka'nda ini ra chi ñaño mji ra ni-xiin na kandixa na ra. Ta

saá kee ra kuá'an ra ñii ñii ñoo válí yatin saná'a ra nivi.

Ñayó'o ká'an xa'a ta Jesús kivi t'ví ra uxu ovi naxíka xí'in ra ko'on na ka'an ndoso na to'on ra
(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

⁷ Ta kana ra uxu ovi naxíka xí'in ra vaxi na noo ra, ta kixá'á ra t'ví ra ovi ovi na ko'on na ñii ñii ñoo, ta taxi ra ndayí nda'a na ña tava na nima ndiva'a ña saxo'vi inká nivi. ⁸ Saá nika'an ra xí'in na:

—Tá kuá'an ndó chiño yó'o, ta on kuni'i ndó ña kuxu ndó, ni leká ndó, ni s'ún ndó on kuni'i ndó. Ta kuiti va'a kuni'i ndó ñii yiton* ko'on ndó. ⁹ Va'a ko'on nduxan xa'a ndó, ta on kuiso ka ndó inká tikoto ña nasama ndó —káchí ta Jesús xí'in na.

¹⁰ Ta nika'an ka ra xí'in na:

—Tá nixaa ndó inká ñoo, ta ve'e noo naki'in va'a na ndó'o, kundoo ndó nda tondaa kivi kee ndó ñoo nayó'o. ¹¹ Tá yoo ñii ñoo noo on xjin nivi naki'in va'a na ndó'o, ta on xjin na konj so'o na to'on ka'an ndó, ta saá kee ndó ñoo yó'o, ta ko'on ndó, ta sakisin ndó xa'a ndó ña nakoyo yaa. Saá saná'a káxin ndó ndí nayó'o nákuiso na kuachi noo Ndios, chi on xjin na konj so'o na to'on ra. Ndixa ká'anj xí'in ndó, tondaa ñii kivi ña kasa nani Ndios xa'a kuachi ndi'i nivi ñoyívi yó'o, ta kivi yó'o ndeé ka yo'vi saxo'vi ra ñaño yó'o noo nivi na on vá'a na xindoo ñoo Sodoma xí'in ñoo Gomorra kuyá xina'á —káchí ta Jesús xí'in naxíka xí'in ra.

¹² Ta saá kee uxu ovi naxíka xí'in ra nixa'an na nika'an ndoso na xí'in nivi ndí xini ñó'o nandikó ini na ta sandakoo na kuachi na. ¹³ Ta tava na kuá'a ní nima ndiva'a ña xikomí nivi, ta chikaa na aceite olivo sinj án noo kí'vi yikí koñu nivi na ndeé ndó'o, ta nda'a na.

Ñayó'o ká'an xa'a ña nixi'i ta Juan, ta sakuchu nivi

(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

¹⁴ Ta tarey Herodes xinj so'o ra ña kánoo va'a to'on xa'a ta Jesús xa'a ndi'i ñava'a ña ke'é ra. Ta nika'an ra saá:

—Tayó'o kúu ta Juan, ta sakuchu nivi, ta nixi'i ra ta vitin natakú ra, ñakán kómí

* 6:8 Yiton yó'o ñii kúu nó xí'in taton, án garrote.

ra ndee ké'é ra ndi'i milagro yó'o vitin —káchí ra.

¹⁵ Inka na ká'an:

—Taprofeta Elías kúu tayó'o —káchí na.

Ta inka na ká'an:

—Ta ká'an ndoso to'on Ndios kúu tayó'o, ndatán nixiyo naprofeta xina'a, saá yóo ra —káchí na.

¹⁶ Ta xini so'o taHerodes ña nika'an na xa'a taJesús, ta nika'an ra:

—Yi'i xa'nda chiñoi ña kandoso na sikon taJuan. Ta vitin natakú ra —káchí ra.

¹⁷⁻¹⁸ Nika'an taHerodes to'on yó'o chi xáni sini ra xa'a ña on vá'a nike'é ra xí'in taJuan. Chi taJuan nika'an ra ku'a ní yichi xí'in taHerodes, káchí ra saá:

—Ndayí Ndios ña nita taMoisés káchí ña, on koó yichi naki'in ún ñási'í ñani ún koo ñá xí'in ún —káchí ra.

Saá chi taHerodes xa nitonda'a ra xí'in ñáHerodías ñási'í taFelipe ta kúu ñani mji ra.

Ta taHerodes, xa'a ña sakusij ra ini ñási'í ra yó'o, xa'nda chiño ra noo natropa ña tiin na taJuan, ta katón na ra, ta chika'a na ra ini ve'e kaa. ¹⁹ Ta ñáHerodías sáa ní ini ñá xini ñá taJuan ta kóni ñá ka'ni ñá ra. Ta ni-kuchiño ñá; ²⁰ chi taHerodes yí'ví ra noo taJuan, ta ndaa ña'a ra chi xini ra tava'a kúu taJuan, tayi kúu ra. Ta xini so'o ra to'on ña ká'an taJuan ta ñii sándi'i ña ini taHerodes, ta saá ni, kúsi ini ra xini so'o ra to'on ká'an taJuan. ²¹ Ta sondi'i ñáHerodías naní'i ñá ndasaá koo ka'ni ñá taJuan. Ñii kivi taHerodes nixino ra kuiya ta kana viko ra, ta saá taxi ra kuxu na ndiso chiño xí'in ra, xí'in na ndiso chiño noo natropa ra, xí'in naxiku'a ñoo estado Galilea. ²² Ta kixaa ñasa'ya ñáHerodías kata xá'a ñá noo na, ta kúsi ní ini taHerodes xí'in na ndoo viko yó'o xini na ñá, kata xá'a ñá. Ta tarey nika'an ra xí'in ñálo'o:

—Ndukú ún nda ndá ñava'a kóni ún noo i, ta taxi ña nda'a ún.

²³ Ta tuku nika'an ra xí'in ñá:

—Chiná'a i Ndios taxi nda yukia ndukú ún noo i, anda ta'ví sava i ñakuíka kómí i ta taxi ña nda'a ún.

²⁴ Ta kee ñá nixa'an ñá nika'an ñá xí'in si'í ñá:

—¿Ndá ñava'a ndukú i noo tarey?

Ta ndakuijn si'í ñá:

—Ndukú ún noo ra sini taJuan ta sakuchu nivi.

²⁵ Ta kama ndikó ñá noo tarey ta nika'an ñá xí'in ra:

—Kóni i ña chinoo ún sini taJuan ta sakuchu nivi, noo ko'o ña ndika, ta taxi ún ña nda'a i.

²⁶ Ta kúchuchú ní ini tarey ña xini so'o ra ña ndukú ñálo'o, ta saá ni, xa'a ña xini so'o ndi'i na ndoo viko yukia nika'an ra xí'in ñálo'o ña chiná'a ra Ndios, ni-kuchiño nasama ra ña nika'an ra xí'in ñá. ²⁷ Ñakán xandikon ti'ví ra ñii tatropa ku'a'an ra ve'e kaa ki'in ra sini taJuan. ²⁸ Ta nixaa tayó'o, ta kandoso ra sikon taJuan, ta ní'i ra sini taJuan kánoo ña noo ko'o taxi ra ña nda'a ñálo'o, ta ñálo'o yó'o ntaxi ñá ko'o yó'o nda'a si'í ñá.

²⁹ Tá xini so'o naxika xí'in taJuan yukia ndo'o ra, ta kixaa na ve'e kaa ta nakuiso na yiki koñu ra, ta nixa'an na sanduxun na ña ñii kavua. Saá ndi'i historia xa'a ña nixi'i taJuan, kisa taHerodes.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi taxi ra xixi o'on mil ta

(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰ Ta ndikó uxu ovi naxika xí'in taJesús naxaa na noo ra, ta ndato'on na xí'in ra ndi'i ña ke'é na, ndato'on na ndi'i ña saná'a na nivi. ³¹ Ta ku'a ní nivi yóo, na ku'a'an na kixaa, ñakán on kivi kuxu na. Ta saá nika'an taJesús xí'in naxika xí'in ra:

—Na'a ndó ko'on ndó xí'in i noo on koó nivi ña nakindée yó ñii káni lo'o.

³² Ta saá kee na ku'a'an na xí'in tón barco noo on koó nivi. ³³ Ta ku'a ní nivi xini na kee taJesús xí'in naxika xí'in ra ku'a'an na. Ta ku'a ní nayó'o kee na ñoo, ta ku'a'an xá'a na anda xino na, ta nixaa si'na na noo nakutá'an na xí'in taJesús.

³⁴ Tá noo taJesús tón barco, ta xini ra ku'a ní nivi, ta kúndá'ví ní ini ra xini ra na, chi ndatán yóo ndikachi tí on koó ta ndaa, saá yóo nivi yó'o. Ta saá kixá'a ra saná'a ra na ku'a ní ñava'a. ³⁵ Ta xa nikuua ní kúu ña, ta saá nitonda yatin uxu ovi naxika xí'in ra, ta nika'an na xí'in ra:

—Tata, noo ndóo yó vichí ní, ta nīkuuaa ní kúu ña vitin. ³⁶ Va'a ti'ví ún ndi'i nivi yó'o ná ko'on na rancho án ñoo válí ña yóo yatin ña ndukú na sata na ña kuxu na.

³⁷ Ta ndakuin taJesús, nīka'an ra xí'in naxíka xí'in ra:

—Mji ndó taxi kuxu na —káchí ra.

Ta nīka'an na xí'in ra:

—¿Án ko'on ndi xí'in ovi ciento sj'ún denario,† ta sata ndi sīta va'a ña kuxu na?

³⁸ Ta nīnda'ka to'on taJesús na:

—¿Ndasaá sīta va'a kómí ndó? Ku'a'an ndó koto ndó —káchí ra.

Ta xīni na ndasaá kúu ña yóo, ta nīka'an na xí'in ra:

—O'on sīta va'a ta ovi tiaká yóo.

³⁹ Ta taJesús xa'nda chiño ra noo naxíka xí'in ra ña nata'ví na ñii ti'vi ñii ti'vi nivi kundoo na noo yita síi. ⁴⁰ Nákán xīkundoo na ku'a'a ti'vi ña ciento nivi ta ku'a'a ti'vi ña ovi sīko uxu nivi. ⁴¹ Ta saá kī'in taJesús o'on sīta va'a xí'in ovi tiaká, ta xīto ndaa ra ñoyivi nīno, ta nīka'an ra, káchí ra saá:

—Tata Yivá yó Ndios, táxa'vi ña'á ún taxi ún ñaxíi.

Ta ta'ví ra sīta va'a, ta taxi ra ña nda'a naxíka xí'in ra, ta nayó'o nātaxi na ña nda'a ndi'i nivi na ndóo yó'o. Ta ta'ví ra ovi tiaká ta nātaxi na rí nda'a ndi'i nivi. ⁴² Ta nāni ña xīxi ndi'i nivi nda nīxaa ini na, ⁴³ ta naxíka xí'in taJesús nāki'in na uxu ovi chikiva sīta va'a xí'in tiaká ña kīndoo ndoso, chi nī-kundeé nanivi kuxu ndi'i na ña. ⁴⁴ Ta ndi'i na xīxi yó'o xīkuu na ñii o'on mil ta.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús ña xīka ra noo mīni

(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

⁴⁵ Ta saá taJesús xa'nda chiño ra noo naxíka xí'in ra ña ndaa na tón barco ta ko'on si'na na noo ra nda inkā xīiña noo mīni noo yóo ñoo Betsaida, saá chi nīndoo ra ndayi ra ndi'i nivi. ⁴⁶ Ta ndi'i nīndayi ra nivi, ta ndaa ra ku'a'an ra yukū noo ka'an ra xí'in Ndios. ⁴⁷ Ta saá nīketá ño'o ta kūnaa, ta kánóo tón barco ma'ño mīni, ta yóo mató'on ra yukū yó'o. ⁴⁸ Ta xīni taJesús naxíka xí'in ra ñii ndeé kīsa chiño

† **6:37** Ñii denario kúu sj'ún ña kúu ya'vi ñii ta ta kīsa chiño ñii kīvi. ‡ **6:48** Ña cuarta vigilia nákaa ña tīxin ka'a unj xí'in ka'a jīno xītaan.

na xí'in tón barco ña ko'on nó, chi ndeé ní káni tachī ta sándikó ña nó. Ta xa yatin kóni tīvi kúu ña,‡ ta taJesús xīka xá'a ra noo takuú vaxi ra noo kánóo tón barco. Ta kīxá'a ra yá'a ra yatin noo yóo tón barco. ⁴⁹ Ta xīni naxíka xí'in ra ndí xīka ra noo mīni, ta xāni sīni na ndí kuiti ñi'ná kúu ña. Ta nīnda'yi ní na, ⁵⁰ chi ndi'i na xīni na, ta nīyi'ví ní na. Ta saá kama nīka'an taJesús xí'in na:

—On kundi'i ini ndó, chi yi'i va kúu i. On kuyi'ví ndó —káchí taJesús xí'in na.

⁵¹ Ta ndaa ra tón barco noo ndóo na, ta nīyaa tachī. Ta nāka'nda ní ini na ndóo na, ⁵² chi nasó'o ní kúu na, ta on vása kúnda'a ini na yu kúu taJesús, ta ni on vása kúnda'a ini na mí vaxi nde'e ra ña ké'é ra ña kúchiño ra taxi ra xīxi ku'a'a ní nivi.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús

kīvi sānda'a ra nivi ñoo Genesaret

(Mt. 14:34-36)

⁵³ Nīya'a na mīni ta nīxaa na inkā xīiña noo yóo ñoo Genesaret noo katón ndaa na tón barco. ⁵⁴ Tá noo na tón barco, ta nanivi na yíta yó'o xāndikon nākonī na taJesús. ⁵⁵ Ta nanivi yó'o xīno na ku'a'an na ndi'i saá ñoo yatin ndato'on na xí'in ndi'i nivi, ta nivi na xīni so'o ñayó'o, nākuiso na nivi ndeé ndó'o ta ku'a'an na xí'in na noo taJesús. ⁵⁶ Ta nda mí xīiña xāa taJesús, án ñoo válí, án ñoo ná'no, án rancho, ta nanivi chīndoo na na ndeé ndó'o noo yá'a ra. Ta xāku ndá'ví na noo ra ña taxi ra tōnda'a nda'a na ra, vará lo'o yu'u tikoto ra, ta ndi'i nivi na nītōnda'a nda'a ña'á nduva'a na.

7

Ñayó'o ká'an yu kúu nivi na yakua noo Ndios

(Mt. 15:1-20)

¹ Ta sava nafariseo xí'in sava na sáná'a ndayí Ndios kee na ñoo Jerusalén, ta kīxaa na noo taJesús. ² Ta xīni na ndí sava naxíka xí'in taJesús nī-nda'á na ndatán chīndú'u naxīi síkuá na xīna'á, ta xīxi na. Ta nafariseo xí'in na sáná'a

ndayí Ndios n̄ka'an na xa'a naxíka xí'in taJesús, káchí na saá:

—Na ndíso kuachi kúu nayó'o.

³ (Saá chi nafariseo xí'in inká najudío si'na vivíi ndá'á na ta saá xíxi na, chí kisa ndivi na ña saná'a naxijí síkuá na xina'á.

⁴ Tá kivi xá'an na sata na noyá'vi, ta ndíko na ve'e na, si'na nákata na ndi'i ña sata na, ta saá vivíi ndá'á na ta kuxu na. Ta kisa ndivi na ku'a ní inká ña saná'a naxijí síkuá na xina'á, ña nákata na vaso, xí'in kisi, xí'in ndi'i kaa ña xini ñó'ó na, ta saá nákata na noo xindoo na xíxi na.)

⁵ Ta nafariseo xí'in na saná'a ndayí Ndios n̄ndaka to'on na taJesús:

—¿Ndachun on vása kisa ndivi naxíka xí'in ún ña saná'a naxijí síkuá yó xina'á, ña si'na vivíi nda'á na ta kuxu na?, chi na on vása ndá'á, nayakuá kúu na noo Ndios.

⁶ Ta taJesús ndakuin ra:

—¡Na ovi yu'u kúu ndó'ó! Ta ñandaa kúu to'on Ndios ña n̄taa taprofeta Isaías xa'a ndó kuia xina'á, kachí Ndios saá:

N̄ivi yó'o kisa to'ó na yí'i xí'in ndasaá kuiti to'on kée yu'u na,

ta ním̄a na xíká ní yóo ña noo i, chí on vása ndino'o ini na kisa to'ó na yí'i.

⁷ Ta nda man̄i kisa to'ó na yí'i,

chí saná'a na n̄ivi ña kúu ndayí m̄i na, ta on vása saná'a na n̄ivi ña xá'nda chiño i noo na,

kachí Ndios, n̄taa taIsaías. ⁸ Xa sandakoo ndó ndayí ña xá'nda chiño Ndios, xa'a ña ndíkon ndó kisa ndivi ndó ña saná'a n̄ivi ndasaá xini ñó'ó nakata ndó kisi xí'in vaso. Ta kisa ndivi ndó ku'a ní inká ña saná'a na ña ñii kúu xí'in ñayó'o —káchí taJesús xí'in na.

⁹ Ta tuku n̄ka'an ra xí'in na:

—Xaa noo ndó ndayí ña xá'nda chiño Ndios, ta kuiti kisa ndivi ndó ña saná'a naxijí síkuá ndó xina'á. ¹⁰ Chí ndayí Ndios ña n̄taa taMoisés kachí ña saá: “Kasa to'ó ndó yivá ndó, ta kasa to'ó ndó si'í ndó”, ta “Xini ñó'ó kivi ndi'i n̄ivi na kándiva'a xí'in yivá na án xí'in si'í na”, kachí Ndios. ¹¹ Ta ndó'ó, saná'a ndó kachí ndó yóo yichí ka'an ñii ta xí'in yivá ra ta xí'in si'í ra, kachí ra saá: “On kúchiño i chindee i ndó'ó, saá chí xa n̄ka'an i taxi i ndi'i ña kómí i nda'a Ndios”, kachí ra.

¹² Ta ñayó'o kúu ñava'a noo ndó'ó, ña on vása xini ñó'ó ka kasa to'ó ra yivá ra, ta on vása xini ñó'ó ka kasa to'ó ra si'í ra. ¹³ Ta saá chikaa n̄ino ndó to'on Ndios xa'a ña ndíkon ndó yichí m̄i ndó, ta saná'a ndó yichí m̄i ndó inká n̄ivi. Ta kisa ndivi ndó ku'a ní ka ña on vá'a ña ñii kúu xí'in ñayó'o —káchí taJesús xí'in na.

¹⁴ Ta taJesús kana ra n̄ivi vaxi na noo ra, ta n̄ka'an ra saá xí'in na:

—Konj so'o ndi'i ndó, ta kundaa ini ndó ña ka'an i xí'in ndó. ¹⁵ Ña xíxi n̄ivi ta ña kí'vi yu'u na, ta on vása ndása ña nduu n̄ivi na yakua noo Ndios. Ta to'on ña on vá'a vaxi yu'u n̄ivi, ta ñayó'o ndása ña nduu n̄ivi na yakua noo Ndios. ¹⁶ Ndi'i ndó'ó n̄ivi na yóo so'o, xini ñó'ó chikaa so'o ndó ña ka'an i xí'in ndó —káchí taJesús xí'in na.

¹⁷ Tá sandakoo ra n̄ivi yó'o, ta n̄iki'vi ra ve'e, ta naxíka xí'in ra n̄ndaka to'on ña'a na yukia kachí cuento yó'o ña saná'a ra.

¹⁸ Ta n̄ka'an ra xí'in na:

—¿Án ñii ki'va ndatán yóo inká n̄ivi, saá yóo ndó'ó? ¿Án ta'an kundaa ini ndó? Ndi'i ña xíxi n̄ivi ta kí'vi ña yu'u na, ta on vása ndása ña ña nduu na n̄ivi yakua noo Ndios. ¹⁹ Ña xíxi n̄ivi on vása xaa ña ním̄a na, kuiti xaa ña t̄ixin na, ta saá yá'a ña xita ña —káchí ra.

Xí'in to'on yó'o taJesús kachí ra ndi'i ña xíxi n̄ivi ñandii kúu ña. ²⁰ Ta n̄ka'an ka ra xí'in na:

—Ña on vá'a vaxi ním̄a n̄ivi kúu ña ndása ña nduu n̄ivi na yakua noo Ndios. ²¹ Chí ndi'i ña on vá'a xani ini n̄ivi kaku ña ním̄a na. Ta chinda'á ña na ke'é na ndi'i saá noo ña on vá'a, ña kúu ña kí'vi ta kuachi ñoyívi xí'in inká ña'a ña on sivi kúu ñasí'í ra, án kí'vi ña'a kuachi ñoyívi xí'in inká ta on sivi kúu yijí ña, xí'in ndi'i inká noo ñakini ña ké'é n̄ivi xí'in inká ña'a án ta, xí'in kuachi ña xá'ni n̄ivi inká n̄ivi, ²² xí'in ña kisa ku'na na, ta xí'in ña kóni na kukomí na ndi'i ñakuiká, ta xí'in ña ké'é na ndi'i saá noo ña on vá'a, ta xí'in ña sándá'vi na n̄ivi, ta xí'in ña nda lo'o on vása násita xí'in m̄i na noo ña ké'é na ña on vá'a, ta xí'in ña kisa ku'ni na, ta xí'in ña ka'an vatá na, ta xí'in ña kúsi ini na kisa ka'no xí'in m̄i na, ta xí'in ña xani ini na ndi'i noo ña on vása

ndáya'ví. ²³ Ndi'i ña on vá'a yó'o vaxi ini nivi ta ndása ña nduu na nayakuá noo Ndios —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a ñii ña'a ñá kixi xiká ta kandixa ñá taJesús

(Mt. 15:21-28)

²⁴ Ta kee taJesús xí'in naxíka xí'in ra, ta kuá'an na ñii xiiña noo yóo yatin ñoo Tiro xí'in Sidón. Njikí'vi ra ñii ve'e, ta on xiin ra ña koni nivi míchí yóo ra, ta ni-kivi koo se'é ra noo na. ²⁵ Ta ñii ña'a, yóo ñii ñálo'o sa'ya ñá, ta kómí ñálo'o yó'o nímá ndiva'a. Tá ña'a yó'o xini ñá míchí yóo taJesús, ta kixaa ñá ta xikuxítí ñá noo ra. ²⁶ Ñii ña'a on sivi ñájudía kúu ñá, nave'e ñá kee na ñoo Grecia, ta kaku ñá ñoo Siria Fenicia. Ta xaku ndá'ví ñá noo taJesús tava ra nímá ndiva'a sáxo'vi sa'ya ñá. ²⁷ Ta nika'an ra xí'in ñá:

—Si'na xini ñó'ó taxi ndi ña kuxu sa'ya ndi nda xaa ini na, saá chi on vása va'a tava nivi sítá va'a ña xixi sa'ya na, ta sakana na ña noo tí ina kuxu rí ña —káchí ra.

²⁸ Ta ndakuijn ñá:

—Ndixa, Tata. Ta saá ni, tí ina ñó'o tixin mesa xixi rí ña chachi ña sákooyo naváli noo ño'o —káchí ñá.

²⁹ Ta taJesús nika'an ra:

—Xa'a to'on ñava'a ndakuijn ún, vitin no'o ún ve'e ún, xa kee nímá ndiva'a ña sáxo'vi sa'ya ún.

³⁰ Ta naxaa ñá ve'e ñá, ta kándú'u sa'ya ñá noo xito, on koó ka nímá ndiva'a kómí ñá.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sandúva'a ra ñii taa só'ó ta ñí'í ra

³¹ Ta saá kee taJesús ñii xiiña yó'o noo yóo yatin ñoo Tiro ta nija'a yatin ra ñoo Sidón, ta kuá'an ra nija'a ra ñii xiiña naní ña Decápolis, ta nixaa ra yatin mñi Galilea. ³² Ta ñii taa tasó'ó ta ñí'í ra kuá'an ra xí'in sava nivi, ta kixaa na ta ndúkú na noo taJesús ña chinóo ra nda'a ra tayó'o xa'a ña sanda'a ña'á ra. ³³ Ta taJesús tava sín ra tasó'ó yó'o, ta chikaa ra nduku nda'a ra ini so'o tayó'o. Ta chikaa ra tásji yu'u ra noo nduku nda'a ra ta chiso ra tásji yó'o noo yaa tasó'ó tañí'í. ³⁴ Ta nakoto ndaa taJesús ñoyívi

nino, ta si'na ñii kónó va'a tava ra tachi ra, ta nika'an ra to'on yó'o:

—¡Efata!

To'on aramaico yó'o káchí ña: ¡Ná nona!

³⁵ Ta nika'an ra saá, ta xandikon nixoná so'o tayó'o, ta nduva'a yaa ra, ta kúchiño kixá'á va'a ká'an ra. ³⁶ Ta taJesús xa'nda chiño ra noo na xini ña ke'é ra, ña on ndato'on na xí'in nda ñii nivi ndasaá nda'a tayó'o. Vará nika'an ka ra xí'in na ndúkú ra ñayó'o noo na, ta saá ni, nduxa ndato'on na xí'in inka nivi ndasaá nduva'a tasó'ó. ³⁷ Ta naka'nda ní ini na ndoo na, káchí na saá:

—Tayó'o ké'é ra ndi'i ñava'a. Sándaa ra nasó'ó ta va'a xini so'o na, ta nañí'í va'a ká'an na —káchí na.

8

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi taxi ra xixi komi mil nivi
(Mt. 15:32-39)

¹ Ñii kivi nakutá'an kuá'a ní nivi xí'in taJesús. Ta on koó ña kuxu na, ta taJesús kana ra naxíka xí'in ra vaxi na noo ra, ta nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

² —Kúndá'ví ní ini xini nivi, chi xa uni kivi ndoo na yó'o ta on koó ña kuxu na. ³ Xí'í ní na soko, ta on xiini ti'ví'í na no'o na koto kivi nduu na yichi, chi sava na kixi na xiká ní —káchí ra.

⁴ Ta ndakuijn naxíka xí'in ra:

—¿Míkía sata yó sítá va'a kuxu ndi'i nanivi, chi vichí ní kaa yó'o? —káchí na.

⁵ Ta nindaká to'on taJesús naxíka xí'in ra:

—¿Ndasaá sítá va'a kómí ndó?

—Yoo uxá sítá va'a —káchí na.

⁶ Ta saá nika'an ra xí'in nivi kundoo ndi'i na noo ño'o. Ta ki'in ra uxá sítá va'a yó'o, ta nika'an ra, káchí ra saá:

—Tata Yivá yó Ndios, táxa'vi ña'á ún taxi ún ñaxíxi.

Ta ta'ví ra sítá va'a yó'o, ta taxi ra ña nda'a naxíka xí'in ra, ta nayó'o ntaxi na ña nda'a nivi kuxu na. ⁷ Ta yóo sava tiaká válí, ta nika'an ra táxa'vi ña'á Ndios, ta taxi ra rí nda'a naxíka xí'in ra ña taxi na rí nda'a nivi kuxu na. ⁸ Ta nani xixi ndi'i nivi nda nixaa ini na. Ta naxíka xí'in taJesús naki'in na uxá chikiva sítá va'a xí'in tiaká ña kindoo ndoso. ⁹ Ta ndi'i

na xixi yó'o xikuu na komi mil nivi. Ta taJesús nika'an ra nindayi ra nivi yó'o, ta kuano'o na. ¹⁰ Ta saá ndaa ra tón barco xí'in naxíka xí'in ra, ta kuá'an ra ñii xiiña naní ña Dalmanuta.

*Ñayó'o ká'an xa'a nafariseo
kivi ndukú na ñii milagro noo taJesús
(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)*

¹¹ Ta nafariseo kixaa na noo taJesús. Ta ká'an na to'on kuáchí xí'in ra ña kóni na koto ndoso na ra, káchí na saá:

—Ke'é ún ñii milagro ña kundaa ini ndi tá ndixa Ndios t'ivi yó'o.

¹² Ta taJesús ñii kóno va'a tava ra tachi ra, ta nika'an ra xí'in na:

—¿Ndachun ndúkú ndó'o ña ke'é i ñii milagro koto ndó?, chi xa n'ike'é i kuá'a ní milagro. Ndixa ká'an i xí'in ndó, on ke'é ka i inká milagro noo ndó.

¹³ Ta saá taJesús sandakoo ra na, ta tuku ndaa ra tón barco, kuá'an ra inká xiiña noo mini.

*Ñayó'o ká'an taJesús ndato'on ra
xa'a ña on vá'a sán'a nafariseo
(Mt. 16:5-12)*

¹⁴ Ta kee naxíka xí'in taJesús kuá'an na xí'in tón barco yó'o, ta nandoso na kuni'i na sítá va'a ko'on na, kuiti ñii laá sítá va'a nákaa ndiso na kuá'an na. ¹⁵ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Koto va'a ndó, on naki'in ndó levadura* nafariseo, xí'in levadura taHerodes —káchí ra.

¹⁶ Ta nika'an naxíka xí'in ra xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Ká'an ra saá xí'in yó chi on koó sítá va'a ní'i yó.

¹⁷ Ta kundaa ini taJesús yukia nika'an xí'in tá'an na, ta káchí ra saá xí'in na:

—¿Ndachun ká'an xí'in tá'an ndó: “On koó sítá va'a ní'i yó”, káchí ndó? ¿Án on vása xini ndó, ta kundaa ini ndó? ¿Ndachun toon ní ini ndó ta on xijin ndó kandixa ndó? ¹⁸ Yoo nduchu noo ndó ta on vása xito ndó. Yoo so'o ndó ta on vása xini so'o ndó. ¿Án on vása náká'an ndó ña xini ndó? ¹⁹ Tá ta'ví i o'on sítá va'a ña xixi o'on mil nivi, ¿ndasaá chikiva sakutú

ndó sítá va'a ña kindoo ndoso naki'in ndó?

—Uxu ovi chikiva sítá va'a naki'in ndi —káchí na, ndakuijn na.

²⁰ —Tá ta'ví i uxá sítá va'a xa'a na komi mil nivi, ¿ndasaá chikiva sakutú ndó sítá va'a ña kindoo ndoso naki'in ndó? —káchí ra.

Ta ndakuijn na:

—Uxa chikiva naki'in ndi.

²¹ Ta nika'an ra xí'in na:

—Ta saá ni, ¿án nda vitin on kivi kundaa ini ndó?

*Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a
ra
ñii takuáá ñoo Betsaida*

²² Ta kixaa na ñoo Betsaida, ta ñii ta takuáá nduchu noo kuá'an ra xí'in nivi, ta kixaa na noo taJesús, ta xaku ndá'ví na noo ra ña tondaa nda'a ra takuáá ña nakoto nduchu noo ra. ²³ Ta taJesús tjin ra nda'a takuáá ta kuá'an ra xí'in ra, kee ra nda noo ñoo lo'o yó'o. Tá chinoo taJesús tásii yu'u ra nduchu noo takuáá, ta chinoo ra nda'a ra sata tayó'o, ta nindaka to'on taJesús ra:

—¿Án xa va'a xito ún vitin?

²⁴ Ta ndani'i ra noo ra xito ra, ta nika'an ra xí'in taJesús:

—Xito i nataa, ndatan kaa yiton saá kaa na, ta xika na —káchí ra.

²⁵ Ta tuku nitondaa nda'a taJesús sata nduchu noo tayó'o. Ta nixonā nduchu noo ra, ta nduva'a ra, tанда va'a xito kaxin ra ndi'i ña yoo. ²⁶ Ta taJesús t'ivi ra tayó'o kuano'o ra ve'e ra, ta káchí ra saá xí'in ra:

—On kivi ún ñoo lo'o yó'o, ta on ndato'on ún xí'in nivi ndasaá nda'a ún.

*Ñayó'o ká'an xa'a taPedro kivi nika'an
ra ndi taJesús kuu Cristo ta t'ivi Ndios
sakaku nivi ñoyivi yó'o
(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)*

²⁷ Ta kee taJesús kuá'an ra xí'in naxíka xí'in ra ñii xiiña noo yoo yatin ñoo Cesarea Filipino. Tá kuá'an ra yichi, nindaka to'on ra naxíka xí'in ra:

—¿Yukia káchí nivi xa'a i yu kuu i?

²⁸ Ta ndakuijn na, káchí na saá:

* **8:15** Levadura kuu ña yiyá ña sánaño yuxan.

—Sava ñivi ká'an yó'ó kúu ún taJuan ta sakuchu ñivi. Sava na ká'an yó'ó kúu ún ta profeta Elías, ta inka na ká'an yó'ó kúu ún inka ta profeta ta xitaku xina'á.

²⁹ Ta ñindaḱa to'on ra na:

—Ta mji ndó, ¿yukía káchí ndó yu kúu j?

Ta ndakuijn ta Pedro, ñika'an ra:

—Yó'ó kúu Cristo, ta ta ti'vi Ndios sakaku ñivi ñoyívi yó'o.

³⁰ Ta ta Jesús ñika'an ra xí'in na:

—Ta on ka'an ndó xí'in nda ñii ñivi yu kúu j.

Ñayó'o ká'an xa'a ta Jesús ndát'o'on ra ña ka'ni na ra

(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

³¹ Ta saá kixá'á ta Jesús ndát'o'on ra xí'in naxíka xí'in ra kivi vaxi naxikua'a no najudío, xí'in na sáná'a ndayí Ndios xí'in naná'no no nasutu on kua'a na kandixa na ra ta saxo'vi ní na ra. Ta ka'ni na ra, ta kivi unj natakú ra, ke'é Ndios. ³² Ta ñika'an kaxín ra xí'in na xa'a ña xo'vi ra. Ta ta Pedro tava síin ra ta Jesús, ta kixá'á ñinḱa ra xí'in ta Jesús xa'a ña ñika'an ra. ³³ Ta ndikó koo ta Jesús xito ra no naxíka xí'in ra, ta ñika'an ra xí'in ta Pedro, káchí ra saá:

—¡Kuta'a ún noo j, ñandiva'a ká'no! Ta yó'ó ta Pedro on vása xáni ini ún ndatán xáni ini Ndios. Ta kuiti xáni ini ún ndatán xáni ini ñivi —káchí ta Jesús xí'in ta Pedro.

³⁴ Ta saá kana ta Jesús ndi'i ñivi vaxi na noo ra, ta kana ra naxíka xí'in ra, ta ñika'an ra xí'in na:

—Ndi'i ñivi na kóni kundikon yi'i xini ñó'ó sandakoo na ndi'i ña káchí ini mji na, ta kusokó na tón cruz mji na† ta kundikon na sata j. ³⁵ Ndi'i ñivi na ndasaá kuiti ndúkú ña kutaku va'a na ñoyívi yó'o, ta on xjin na xo'vi na xa'a j, ta nayó'o on kuchiño na kutaku na xí'in Ndios. Ta ñivi na on vása ndi'i ini ndukú kutaku va'a na ñoyívi yó'o, xa'a ña kundikon na yi'i ta ndato'on na to'on j xí'in ñivi, nayó'o kúu ñivi na kutaku xí'in j. ³⁶ Tá kómí ñivi ndi'i ñakuíká ñoyívi yó'o, ta on vása táku ndino'o na noo Ndios, ta nda manj kúu ña. ³⁷ Saá chi on kuchiño na cha'vi na xí'in ndi'i ñakuíká kómí na xa'a ña

kutaku na xí'in Ndios. ³⁸ Kua'a ní ñivi na táku vitin kúu na on vá'a, na on vása kándixa Ndios. Ta saá tá yóo ñivi na kúka'an noo xa'a yi'i xí'in xa'a to'on j noo inka ñivi, ta saá yi'i, ta ta kixi noo Ndios, kuka'an noo j xa'a nayó'o noo Ndios kivi ña ndikó j ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ndee ña va'a ña yé'e ña kómí Yivá j Ndios, ta kixaa naángel yji xí'in j —káchí ta Jesús xí'in na.

9

¹ Ta ñika'an ta Jesús xí'in na:

—Ndixa ká'an j xí'in ndó, sava ndó'ó na ndóo vitin, kutaku ka ndó ña kivi koni ndó ña xá'nda chiño Ndios xí'in ndee ká'no ra —káchí ta Jesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a kivi nataxa ta Jesús, xini unj taxíka xí'in ra

(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

² Niya'a iño kivi ta ta Jesús nakaxin ra unj taxíka xí'in ra, ta Pedro, ta Jacobo xí'in ta Juan, ta kua'an na xí'in ra ñii yuku síkón. Ta kán xini na nasama noo ta Jesús.

³ Ta nataxa tikoto ra, nduu yaa kachi ña, ta nda ñii ñivi ñoyívi yó'o on kivi nakata na tikoto ña yaa ní ndatán yóo tikoto ra. ⁴ Ta saá ñitivi ta Moisés xí'in ta Elías, ndát'o'on na xí'in ta Jesús. ⁵ Ta ñika'an ta Pedro xí'in ta Jesús:

—Tata Maestro, va'a ní ndóo yó yó'o. Va'a ná kasa va'a ndi unj ti'va, ñii ña koo mji ún, ñii ña koo ta Moisés, ta inka ña koo ta Elías —káchí ta Pedro xí'in ra.

⁶ Ñika'an ta Pedro saá chi on vása kúndaḱa ini ra yukía ka'an ra, chi na yi'vi ní kúu unj na saá. ⁷ Ta noo ñii viko chée nda noo yita nataa yó'o, ta ñisa'vi na tixin viko, ta tixin viko yó'o kixi to'on ña ñika'an Ndios, káchí ra saá:

—Tayó'o kúu Sa'yaj, ta kí'vi ní ini j xini j. Ta koni so'o va'a ndó to'on ña ka'an ra —káchí Ndios.

⁸ Ta nakoto na, ta xandikon nda ñii ñivi ni-xini ka na, nda ñii laá kuiti ta Jesús ñindichi noo na.

⁹ Ta vaxi noo na yuku yó'o, ta ta Jesús xa'nda chiño ra noo na ña on ndato'on na xí'in nda ñii ñivi xa'a ña sakán xini na. Tá kixaa kivi kivi ra ta natakú ra, saá kivi ndato'on na xí'in ñivi. ¹⁰ Ta chikaa

† 8:34 To'on kusokó na tón cruz mji na kóni kachí ña: Xini ñó'ó koo ti'va ñivi ña xo'vi na ta ndakuiti kivi na xa'a ña ndikon na ta Jesús.

va'a na ña xini na ini mji na, ta on vása ní-ndato'on na ñayó'o xí'in inká nivi. Ta nindaqá to'on xí'in tá'an na yukía káchí ña "nataku ra." ¹¹ Ta nindaqá to'on na taJesús:

—¿Ndachun ká'an na sáná'a ndayí Ndios ndí si'na xini ñó'ó kixi taElías, ta saá kixaa taa ta ti'vi Ndios sakaku ra nivi ñoyivi yó'o? —káchí na.

¹² Ta ndakuijn taJesús:

—Ndixa taElías si'na xini ñó'ó kixaa ra, ta ndasa va'a ra ndi'i ña'a. Ta, ¿ndachun káchí to'on Ndios ña nita na xina'á, taa ta kixi noo Ndios xini ñó'ó xo'vi ní ra ta nanivi kuchiton na ra? ¹³ Ta yi'i ká'an i xí'in ndó, xa kixi taElías, ta ke'é na xí'in ra ndi'i ña on vá'a káchí ini mji na, ndatán káchí to'on Ndios ña nita na xa'a ra kujya xina'á —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra

ñii talo'o ta kómí nima ndiva'a

(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Ta kixaa taJesús xí'in unj taxíka xí'in ra noo ndóo inká naxíka xí'in ra, ta xini ra nakutá'an ku'a ní nivi noo na, ta na sáná'a ndayí Ndios náa na xí'in naxíka xí'in taJesús. ¹⁵ Ta nivi xini na taJesús, naka'nda ini na, ta xíno na nixaa na noo ra chindeé ña'á na. ¹⁶ Ta taJesús nindaqá to'on ra nivi yó'o:

—¿Yukía náa ndó xa'a xí'in na?

¹⁷ Ta ñii tatá'an nanivi yó'o ndakuijn ra:

—Tata maestro, kixaa i xí'in talo'o sa'ya i noo ún, chi nima ndiva'a tii'n ní ña ra ta on kivi ka'an ra. ¹⁸ Tá tii'n ña ra sákana ña ra noo ño'o, kée chikiño yu'u ra, anda náxaxi no'o ra, ta nda'a ra xí'in xa'a ra ñii kútoon ña ta kisin ña. Xa nindukú i noo naxíka xí'in ún ña tava na nima ndiva'a yó'o, ta on vása ní-kuchiño na —káchí ra.

¹⁹ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in na:

—iNivi na on xiin kandixa Ndios kúu ndó'ó! ¿Ndasaá ka kivi xini ñó'ó kutaku i xí'in ndó? ¿Nda ama kündeé ini i xí'in ndó? Ta vitin, va'a taxi ndó ná kixi talo'o yó'o noo i —káchí taJesús.

²⁰ Ta kixaa talo'o noo taJesús. Tá nima ndiva'a xini ña taJesús, ta xandikon tjin ña talo'o, ta kiní ní sakisin ña ra, ta

nakava ra noo ño'o ta kixá'á ra kée nda'a ra, kée xa'a ra. Ta kée chikiño yu'u ra.

²¹ Ta taJesús nindaqá to'on ra yivá talo'o:

—¿Ama kixá'á ra ndó'o ra ku'e'e yó'o?

Ta nika'an yivá talo'o:

—Kixá'á ña xí'in ra nda lo'o ra. ²² Ku'a ní yichi sákana ña ra noo xixi ño'o, ta ku'a ní yichi sákana ña ra ini takuií, chi kóni ña ka'ni ña ra. Tá kúchiño ún, ta chindeé ún ndi'i. Kundá'vi ini ún koni ún ndi'i, ta sanda'a ún ra —káchí yivá talo'o.

²³ Ta nika'an taJesús:

—¿Ndachun ká'an ún, án kúchiño i? Ta mji ún, ¿án kúchiño ún kandixa ún Ndios? Chi xí'in nivi na kándixa, ta Ndios kúchiño ra kasa ndivi ra ndi'i saá noo ñava'a xí'in na.

²⁴ Ta xandikon yivá talo'o nika'an ra:

—Kándixa i Ndios. Chindeé ún yi'i ná kandixa ka i.

²⁵ Ta xini taJesús ku'a ní ka nivi xíno na kixaa na noo ra, ta nika'an ra xí'in nima ndiva'a, káchí ra saá:

—Nima só'ó, nima ñí'í, yi'i xá'nda chiño i noo ún, kee ún talo'o ta on tii'n ka ún ra —káchí ra.

²⁶ Ta ninda'yi nima ndiva'a, ta tuku sakisin ña ra ta sákana ña talo'o noo ño'o, ta saá kee ña ra. Ndatán kaa ta nixi'i, saá kaa talo'o kándú'u ra, ta ku'a ní nivi nika'an na:

—Nixi'i ra —káchí na.

²⁷ Ta taJesús tjin ra nda'a talo'o ta ndani'i ña'á ra, ta nakundichi talo'o.

²⁸ Tá niki'vi taJesús ve'e, ta naxíka xí'in ra nindaqá to'on se'é na ra:

—¿Ndachun on vása ní-kuchiño ndi tava ndi nima ndiva'a yó'o?

²⁹ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in na:

—Saá chi ñanima ndiva'a tá'an ña xikomí talo'o yó'o, xini ñó'ó koo so'on ndó ta ka'an ní ndó xí'in Ndios, saá kuchiño tava ndó ña —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús ndátoto'on tuku ra xa'a ña kivi ra

(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

³⁰ Ta taJesús xí'in naxíka xí'in ra kee na ñoo yó'o ta niya'a na ñii xiiña estado Galilea. Ta taJesús ni-xiin ra ña kundaa ini nivi míchi ku'a'an ra, ³¹ saá chi xini ñó'ó saná'a ra naxíka xí'in ra, ta kixá'á

ra ká'ḅn ra xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Ñii kivi ña vaxi ñii ɽaa nataxi ra yi'i, ɽa kúu ɽaa ɽa kixi noo Ndios, nda'a nivi. Ta nayó'o ka'ni na yi'i, ta ɽondaɽa kivi uní natakú i, ke'é Ndios —káchí ɽaJesús xí'in na.

³² Ta naxíka xí'in ra on vása ní-kundaɽa ini na yukíɽa káchí ɽo'on ña nika'ḅn ra xí'in na, ta yí'ví na ndaka ɽo'on na ra yukíɽa kóni kachí ña ká'ḅn ra.

Ñayó'o ká'ḅn xa'a yu kúu ɽaká'no ka noo xa'nda chiño Ndios

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

³³ Ta kixaa ɽaJesús xí'in naxíka xí'in ra ñoo Capernaum. Ta yóo ɽaJesús ve'e, ta nindaɽa ɽo'on ra na:

—¿Yukíɽa náa ndó xa'a vaxi yó yichí?

³⁴ Ta nayó'o ɽásiin ndóo na, on vása ndakuiin na, chi yichí ninaa na xí'in ɽá'an na xa'a yu kúu ɽa ká'no ka noo ndi'i na.

³⁵ Ta xikoo ɽaJesús noo ɽáyi, ta kana ra uxu ovi naxíka xí'in ra vaxi na noo ra, ta nika'ḅn ra xí'in na:

—Tá ñii ɽaa kóni ra kuu ra ɽaká'no, xíni ñó'o nduu ra ɽa kisa nino xí'in mii, ta kuu ra ɽa kisa chiño noo inka nivi.

³⁶ Ta kana ra ñii ɽalo'o, ta nika'ḅn ra xí'in ra nakundichi ra ma'ño noo naxíka xí'in ra. Ta ndani'i ra ɽalo'o yó'o ta xinomi ndaa ña'á ra, ta nika'ḅn ra xí'in na:

³⁷ —Ndi'i nivi xa'a ña kándixa na yi'i, ta náki'in va'a na naváli, kóni kachí ña saá: ndí yi'i náki'in va'a na. Ta ndi'i nivi na náki'in va'a yi'i, kóni kachí ña saá: ndí náki'in va'a na Ndios, ɽa ɽí'ví yi'i kixaa i.

Ñayó'o ká'ḅn, nivi na on vása sáɽa ini xíni ɽaJesús,

nayó'o kúu na yóo yu'ú xí'in ra

(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

³⁸ Ta nika'ḅn ɽaJuan xí'in ɽaJesús:

—Tata Maestro, xini ndi ñii ɽaa ɽáva ra níma ndiva'a. Xá'nda chiño ra noo níma ndiva'a xí'in ndayí ún, káchí ra. Ta nika'ḅn ndi xí'in ra sandakoo ra ña ké'é ra saá, chi on sivi ɽa ndikon ɽata ún xí'in ndi kúu ra.

³⁹ Ta ɽaJesús nika'ḅn ra xí'in na:

—On kasi ndó noo ra, chi yóo yu'ú ɽakán xí'in mii yó. Nda ñii nivi na ké'é milagro xí'in inka nivi ta xa'nda chiño na

xí'in ndayí i, on kivi kama ní ka'ḅn na ña on vá'a xa'a i, ⁴⁰ chi nivi na on vása sáɽa ini xíni mii yó, nayó'o kúu na yóo yu'ú xí'in mii yó. ⁴¹ Ndixa ká'ḅn i xí'in ndó, ndi'i nivi na ɽaxi lo'o takuii ko'o ñii ndó'o, chi ndikon ndó yi'i ɽa kúu Cristo, nayó'o naki'in na ñava'a nda'a Ndios kivi ña vaxi —káchí ɽaJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'ḅn xa'a ña yiyo kivi nivi kuachi

(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

⁴² Ta tuku nika'ḅn ɽaJesús saá xí'in na:

—Tá yóo nakuáli na ndikon yi'i, ta nivi na chinda'á nakuáli yó'o kivi na kuachi, indá'ví ní nivi yó'o! Va'a ka si'na inka nivi ná kátón na ñii yuu ká'no sikon nayó'o, ta sakana ña'á na noo kóno va'a ini takuii, ña on chinda'á na nakuáli kivi na kuachi.

⁴³ Tá ñii nda'a ndó kúu ña chinda'á ndó'o kuɽa kivi ndó kuachi, ta saá va'a ka kandoso ndó ña. Chi va'a ka kutaku ndó xí'in ñii laá nda'a ndó, noo ña ko'on ndó xí'in ovi nda'a ndó ndaya noo xixi ño'o ndi'i saá kivi, ⁴⁴ noo on vása xí'i titikusú, ta ni on vása ndá'va ño'o ña xixi. ⁴⁵ Tá ñii xa'a ndó kúu ña chinda'á ndó'o kuɽa kivi ndó kuachi, ta saá va'a ka kandoso ndó ña. Chi va'a ka kutaku ndó xí'in ñii laá xa'a ndó, noo ña ko'on ndó xí'in ovi xa'a ndó ndaya noo xixi ño'o ndi'i saá kivi,

⁴⁶ noo on vása xí'i titikusú, ta ni on vása ndá'va ño'o ña xixi. ⁴⁷ Tá ñii nduchú noo ndó kúu ña chinda'á ndó'o kuɽa kivi ndó kuachi, ta va'a ka tava ndó ña. Chi va'a ka kutaku ndó xí'in ñii laá nduchú noo ndó, noo ña ko'on ndó xí'in ovi nduchú noo ndó ndaya, ⁴⁸ noo on vása xí'i titikusú, ta ni on vása ndá'va ño'o ña xixi.

⁴⁹ 'Ta saá ndi'i na kóni ko'on yichí Ndios xíni ñó'o koo ti'va na ña xo'vi lo'o na vitin ña nduu na nandii noo Ndios. ⁵⁰ Ña va'a kúu ñii yo'va. Tá yóo ñii ña on vása yo'va, ta on kuchiño ka nduva'a ña. Ndixa xíni ñó'o kuu ndó nivi na va'a ndatán yóo ñii yo'va, ta xíni ñó'o ke'é ndó ñava'a xí'in nivi, ta vivii kutaku ndó xí'in ndi'i na —káchí ɽaJesús xí'in na.

10

Ñayó'o ká'ḅn xa'a ɽaJesús kivi saná'a ra

ña on vá'a sandakoo va'a taa ñásí'í ra
(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

¹ Ta taJesús kee ra ñoo Capernaum ta kuḗ'an ra estado Judea ta nixaa ra inka tá'ví yu'u yuta Jordán. Tuku nakutá'an kuḗ'a ní nivi noo ra, ta ndatán yoo chiño ké'é ra ndi'i saá kivi, tuku sáná'a ra nivi.

² Ta sava nafariseo kixaa na noo ra ña koto ndoso ña'á na, ta nika'an na xí'in ra:

—¿An yoo yichí ñii taa sandakoo va'a ra ñásí'í ra?

³ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá:

—¿Yukía ká'an ndayí Ndios ña nĩtaa taMoisés xina'á?

⁴ Ta nika'an na:

—TaMoisés taxi ra ndayí nda'a taa ña kasa va'a ra tutu xa'a ña sandakoo va'a ra ñásí'í ra, ta ka'an ra xí'in ña ndayí ra ña ko'on ña.

⁵ Ta ndakuijn taJesús:

—TaMoisés nĩtaa ra ndayí yó'o chi ndó'o najudío ni-xiin ndó chikaa ndó to'on Ndios ini ndó. ⁶ Ta xina'á kivi kixá'á kisa va'a Ndios ñoyívi yó'o, kisa va'a ra ñii taa xí'in ñii ña'a. ⁷ Xa'a ñayó'o ñii taa sandakoo ra yivá ra ta sandakoo ra si'í ra ña tonda'a ra xí'in ñásí'í ra, ⁸ ta na ovi yó'o nduu na ñii nivi. Ta saá, on sivi ka ovi nivi kúu na, saá chi ñii nivi kúu na noo Ndios. ⁹ Ta nivi na sanakutá'an Ndios, nda ñii inka nivi on vá'a sata'ví tá'an na nayó'o —káchí taJesús xí'in na.

¹⁰ Ta niki'vi na ve'e, ta naxíka xí'in taJesús tuku ninda'ka to'on ña'á na xa'a to'on yó'o. ¹¹ Ta ndakuijn taJesús:

—Tá ñii taa sandakoo va'a ra ñásí'í ra, ta tonda'a tuku ra, tayó'o kivi ra kuachi xí'in ñásí'í ra ñáovi. ¹² Tá ñii ña'a sandakoo va'a ña yij ña, ta tonda'a tuku ña, ñayó'o kivi ña kuachi xí'in yij ña taovi —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús
kivi chinóo ra nda'a ra sinj naváli
(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

¹³ Ta kixaa nivi xí'in naváli noo yoo taJesús ña chinóo ra nda'a ra sinj na, ta ndukú ra ñava'a noo Ndios xa'a na, ta naxíka xí'in ra nika'an na xí'in nivi yó'o:

—On kixi ndó xí'in naváli yó'o —káchí na.

¹⁴ Tá xini so'o taJesús ña nika'an naxíka xí'in ra, ta nixaa ra xa'a ñayó'o. Ta nika'an ra xí'in naxíka xí'in ra:

—Taxi ndó naváli ná kixi na noo, nda lo'o on kasi ndó na ña kixi na, chi nivi na ndikon yichí noo xa'nda chiño Ndios, ndatán yoo naváli yó'o, saá yoo na.

¹⁵ Ndixa ká'an xí'in ndó, tá on xijn ndó kasa ninj xí'in mji ndó noo Ndios, ndatán ninj yoo ini naváli yó'o, ta on kivi kivi ndó yichí noo xa'nda chiño Ndios.

¹⁶ Ta ndani'i ra ta xinomi ndaa ra ñii ñii naváli yó'o, ta chinóo ra nda'a ra sinj na ta ndukú ra ñava'a noo Ndios xa'a na.

Ñayó'o ká'an xa'a ñii taa takuíká ní
(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

¹⁷ Tá naki'in taJesús kuḗ'an ra, ta ñii taa xíno ra kixaa ra noo taJesús, ta xikuxítí ra noo ra, ta ninda'ka to'on ña'á ra:

—Tata maestro, taa va'a ini kúu ún, ¿nda chiño va'a xini ñó'ó ke'é, ta taxi Ndios ña kutaku xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi?

¹⁸ Ta ndakuijn taJesús:

—¿Ndachun ká'an ún yij kúu taa ta va'a ini? Saá chi on koó nda ñii nivi va'a ini, ñii laa Ndios kuiti kúu ta va'a ndino'o ini. ¹⁹ Xini ún ndayí ña xa'nda chiño Ndios kasa ndivi nivi. Káchí Ndios xí'in nivi saá: “On kivi ndó kuachi ñoyívi xí'in inka ña'a ña on sivi kúu ñásí'í ndó, ta on kivi ndó kuachi ñoyívi xí'in taa ta on sivi kúu yij ndó, on ka'ni ndó nivi, on kasa kuíná ndó ña kómí nivi, on ka'an ndó ñavatá xa'a inka nivi, on sandá'ví ndó nivi ña kindaa ndó ña kómí na, ta kasa to'ó ndó yivá ndó, ta kasa to'ó ndó si'í ndó”, saá káchí ndayí Ndios —káchí taJesús xí'in ra.

²⁰ Ta nika'an tayó'o:

—Yij nda lo'o kisa ndivi ndi'i saá ndayí yó'o —káchí ra.

²¹ Ndi'i xini so'o taJesús ta xito kaxín ra noo tayó'o xa'a ña ndato'on ra, ta niki'vi ini taJesús xini ña'á ra.

—Kumanj inka chiño kasa ndivi ún. Kuḗ'an ún siko ún ndi'i ñakuíká kómí ún, ta saní'í ún sijn nda'a nandá'ví. Ta saá kukomún ñakuíká ndino'o xí'in Ndios ñoyívi nino. Tá ndi'i ke'é ún ñava'a yó'o, ta kixi ún kundikon ún yij, ta koo ti'va ún xo'vi ún xa'a j —káchí taJesús xí'in ra.

22 Ta xini so'o tayó'o ña nika'an taJesús, ta kúchuchú ní ini ra. Ta kee ra ku'a'an ra, saá chi ku'a'a ní ñakuiká kómí ra.

23 Ta taJesús xito ra noo ndi'i naxíka xí'in ra, ta nika'an ra xí'in na:

—iNdachun yo'vi ní ki'vi nakuiká yichi noo xá'nda chiño Ndios!

24 Naxíka xí'in ra naka'nda ini na xini so'o na to'on yó'o. Ta tuku nika'an taJesús:

—iNdachun yo'vi ní ki'vi nivi yichi noo xá'nda chiño Ndios xa'a ña ndaa ní ini na ñakuiká na! 25 Vará yo'vi ní tá kuchiño ñii tícanello ya'a rí yavi xa'a tókú, ta yo'vi ní ka kuchiño ya'a ñii takuiká yé'é ña ki'vi ra yichi noo xá'nda chiño Ndios —káchí taJesús xí'in na.

26 Ta naxíka xí'in ra naka'nda ní ka ini na, ta nika'an xí'in tá'an na:

—Tá yo'vi ní ki'vi nakuiká yichi Ndios, ta, ¿yu kúu nivi kuchiño ki'vi na yichi Ndios ta kundoo na xí'in ra?

27 Ta taJesús xito ra noo na, ta nika'an ra xí'in na:

—Nivi on kuchiño na sakaku xí'in mii na, ñii laá Ndios kúu ta kuchiño sakaku ña'á. Ndios kuchiño kasa ndivi ra ndi'i chiño. On koó ña yo'vi noo Ndios.

28 Ta kixá'á taPedro nika'an ra xí'in taJesús:

—Ta mii ndi, xa sandakoo ndi ndi'i ñava'a ña xikomí ndi, xa'a ña ndikon ndi sata ún.

29 Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in uxu ovi naxíka xí'in ra:

—Ndixa ká'anj xí'in ndó, ndi'i nivi na sandakoo ve'e na, án ñani na, án ki'va na, án yivá na, án si'í na, án ñásí'í na, án sa'ya na, án ño'o na, xa'a ña kundikon na yi'i ta ndato'on na to'onj xí'in nivi, 30 ta nayó'o naki'in na ñava'a noo Ndios. Ñoyívi yó'o Ndios taxi ra nda'a na ku'a'a ní ka ñava'a, anda ñii ciento ñava'a xa'a ñii ñii ñava'a ña sandakoo na, ña kúu ve'e na, xí'in ñani na, xí'in ki'va na, xí'in si'í na, xí'in sa'ya na, xí'in ño'o na, ta taxi ra ña xo'vi na xa'a ña kundikon na yi'i. Ta ñoyívi nino Ndios taxi ra ña kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. 31 Ta saá ku'a'a ní nivi nanoó nduu na nivi nasondí'í, ta nivi nasondí'í

vitin nduu na nivi nanoó —káchí taJesús xí'in na.

*Ñayó'o ká'an xa'a taJesús
tuku nika'an ra ndi xini ñó'ó kivi ra
(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)*

32 Ta ku'a'an na yichi ku'an ndaa ñoo Jerusalén, ta taJesús ku'a'an si'na ra noo nanivi, ta nayó'o naka'nda ní ini na, ta yí'vi na ndikon na ku'a'an na sata ra. Ta tava síin taJesús na uxu ovi xíka xí'in ra, ta ndato'on ra xí'in na yukia kundo'o ra.

33 —Ta vitin ku'a'an yó ñoo Jerusalén, ta ñii ta nataxi ra yi'i, ta kúu ta ta kixi noo Ndios, nda'a naná'no noo nasutu, xí'in nda'a na sáná'a ndayí Ndios. Ta nayó'o kachí na yi'i xini ñó'ó kivi i, ta nataxi na yi'i nda'a na on vása kúu najudío ka'ni na yi'i. 34 Ta kusiki na yi'i, kuaku ndaa na yi'i, kundaa na tásji yu'u na noo i, kani ní na yi'i xí'in kuártá, ta sondi'í ka'ni na yi'i. Ta kivi unj nataku i —káchí taJesús.

*Ñayó'o ká'an xa'a taJacobo xí'in taJuan
kivi ndukú na ñii ñava'a noo taJesús
(Mt. 20:20-28)*

35 Ta taJacobo* xí'in taJuan, sa'ya taZebedeo, nitonda yatin na noo taJesús, ta nika'an na xí'in ra:

—Tata Maestro, kóni ndi ke'é ún ñii ñava'a xí'in ndi.

36 Ta ndakuijn taJesús:

—¿Ndá ñava'a kóni ndó ke'é i xí'in ndó?

37 Ta ndakuijn na:

—Tata, tá kixaa kivi ka'nda chiño ún ñoyívi, taxi ún ná koo ndi táyi tón kundichi sijn kua'á ún xí'in táyi tón kundichi sijn yitin ún.

38 Ta nika'an taJesús xí'in na:

—On vása kúnda ini ndó yukia ndúkú ndó noo i xa'a mii ndó. ¿Án ndixa kúndeé ndó xo'vi ní ndó ndatan xo'vi yi'i?

39 Ta ndakuijn na ovi yó'o:

—Kuchiño va ndi —káchí na xí'in taJesús.

Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Ndixa xo'vi ní ndó ñii ki'va ndatan xo'vi yi'i, 40 ta on kuchiño taxi i ndayí kundoo ndó táyi tón kuita sijn kua'á i xí'in sijn yitin i. Saá chi Yivá i Ndios kúu ta

* 10:35 TaJacobo, inka kivi ra kúu Santiago.

ta chítóni yu kúu nivi kundoo táyi yó'o —káchí tajesús xí'in ovi tayó'o.

⁴¹ Ta xini so'o inká uxu naxíka xí'in tajesús yukía ndukú ovi taa yó'o noo ra, ta kixá'á na nisaa ní na xini na tJacobo xí'in tJuan. ⁴² Ta tajesús kana ra vaxi ndi'i na noo ra, ta nika'an ra xí'in na:

—Xini ndó na ndiso chiño noo na ñoo inká xiiña, nayó'o kisa ká'no xí'in mji na, ta yá'a ní ndeé xá'nda chiño na noo nivi.

⁴³ Ta mji ndó, on vá'a kutaku ndó saá. Tá ñii taa kóni ra kuu ra taká'no noo ndó'ó, xini ñó'ó nduu ra ta kasa chiño noo ndó.

⁴⁴ Tá ñii taa kóni ra kuu ra tanoo noo ndó'ó, xini ñó'ó nduu ra tamozo noo ndi'i ndó. ⁴⁵ Ta yi'i, taa ta kixi noo Ndios, kixi i xa'a ña chindeé i nivi, ta on sivi xa'a ña chindeé nivi yi'i kúu ña kixi i. Ta taxi xí'in mji i ña kivi i, ta xí'in ñayó'o cha'vi i ña va'a saña ku'a ní nivi noo ndi'i ña on vá'a ndiso na —káchí tajesús.

Ñayó'o ká'an xa'a tajesús kivi sanda'a ra takuáa taBartimeo

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

⁴⁶ Ta kixaa na ñoo Jericó. Tá kee tajesús ku'a'an ra xí'in naxíka xí'in ra xí'in ku'a ní nivi ñoo yó'o, ta yóo ñii takuáa naní ra Bartimeo, sa'ya taTimeo, yóo ra yu'u yichi. Ta ndaka chi'ña si'un kúu ra noo na yá'a yichi yó'o. ⁴⁷ Tá xini so'o ra yá'a tajesús, taño Nazaret, ta kixá'á ra xí'in ndi'i ndeé ra nika'an ra, káchí ra saá:

—Tata Jesús, sa'ya taDavid,† iná kundá'ví ini ún koni ún yi'i! —káchí ra.

⁴⁸ Ta nivi na ku'a'an yichi nika'an na xí'in ra:

—iKasi ún yu'u ún! —káchí na.

Ta ni-chikaa so'o takuáa ña nika'an na xí'in ra, ta kixá'á ra ndeé va'a ka ká'an ra:

—Tata, sa'ya taDavid, iná kundá'ví ini ún koni ún yi'i! —káchí ra.

⁴⁹ Ta xikundichi tajesús yichi yó'o, ta nika'an ra xí'in nivi yó'o:

—Kana ndó ra ná kixi ra noo i.

Ta saá kana na takuáa, káchí na xí'in ra:

—Chikaa ún ndeé ini ún. Nakundichi ún, chi kána ra yó'ó kixi ún noo ra —káchí na xí'in ra.

⁵⁰ Ta saña ra tikachí ra, ta ñii kandeta ra nakundichi ra, ta kixaa ra noo tajesús.

⁵¹ Ta nika'an tajesús xí'in ra:

—¿Yukía kóni ún ke'é i xí'in ún?

Ta ndakuin takuáa:

—Tata Maestro, kóni i sanda'a ún nduchú noo i ta va'a koto i —káchí ra.

⁵² Ta nika'an tajesús xí'in ra:

—Va'a kuano'o ún. Xa nduva'a nduchú noo ún, saá chi kándixa ún yi'i.

Ta xandikon nda'a nduchú noo ra, ta xa va'a xíto ra, ta saá nakundikon ra sata tajesús.

11

Ñayó'o ká'an xa'a tajesús kivi niki'vi ra ñoo Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Kivi ku'a'an tajesús xí'in naxíka xí'in ra yichi ña ku'a'an ñoo Jerusalén, ta nixaa na ñoo Betfagé yatin ñoo Betania. Ñoo yó'o ñó'o ña noo xíto ndaa xiki tón Olivo. Ta tajesús nika'an ra xí'in ovi naxíka xí'in ra, ² káchí ra saá:

—Ku'a'an ndó ñoo ña xíto ndaa ndó kaa. Tá nixaa ndó ñoo kaa, ta naní'i ndó ñii burro lo'o nó'ni rí, tí ta'an koso na kúu rí. Ta ndaxin ndó rí ta kixi ndó xí'in rí yó'o. ³ Tá yóo nivi na ndaka to'on ndó'ó: “¿Ndachun ndáxin ndó burro yó'o?”, kachí na xí'in ndó, ta ndakuin ndó, kachí ndó saá xí'in na: “TaKá'no noo yó xini ñó'ó rí, tá ndi'i xini ñó'ó ra rí, ta kama ní nataxi ra rí nda'a ndó”, kachí ndó xí'in na —káchí tajesús xí'in ovi naxíka xí'in ra.

⁴ Ta saá ku'a'an na, ta nixaa na ñoo, ta naní'i na ñii burro lo'o nó'ni ndaa rí noo ke'e yatin yé'é ñii ve'e, ta ndaxin na rí.

⁵ Ta sava na ndoo ndaka to'on ña'a na:

—¿Ndachun ndáxin ndó rí? —káchí na.

⁶ Ta saá ndakuin ovi tayó'o ñii ki'va ndatan nika'an tajesús xí'in na, ta na ndoo yó'o taxi na ndayi ku'a'an burro xí'in na. ⁷ Ta saá ndikó na kixaa na noo tajesús xí'in burro lo'o, ta chinoo na tikoto na sata rí, ta saá nakoso tajesús ta ku'a'an ra yichi. ⁸ Ta ku'a'a ní nivi chindoo na tikoto

† 10:47 “Sa'ya taDavid” kóni kachí ña: Taa ta ti'ví Ndios ña sakaku ra nivi. On vása kóni kachí ña sa'ya mji tarey David, ta kuiti kóni kachí ña sa'ya ñani síkuá ra.

na yichí ñoḡ yá'a ra kuá'an ra, ta sava ñivi xa'nda na ñoḡ nda'a tón yiton, ta chindoo na nó yichí ñoḡ yá'a ra kuá'an ra, saá kisa to'ó na ra.

⁹ Ta ñivi na kuá'an si'na ñoḡ ra xí'in na ndíkõn kuá'an sata ra, ndeé ní kúsij ini na, ta ká'an na, káchí na saá:

—¡Kasa ká'no yó Ndios! ¡Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in tayó'o, taa ta kixaa xí'in ndayí Ndios! ¹⁰ ¡Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in yó kivi ña kixá'á ka'nda chiño ra ñoḡ yó, ndatán ñika'an Ndios xí'in xij síkuá yó tarey David! ¡Ná kanoo síkõn ñato'ó Ndios! —káchí ñivi na kuá'an xí'in taJesús.

¹¹ Ta taJesús ñikivi ra ñoo Jerusalén ta ñikivi ra yé'é ve'e ño'o ká'no. Ta xito kaxín ra ñoḡ ndi'i ña'a ña yoo ini ve'e ño'o. Ta saá ndikó ra ñoo Betania xí'in uxu ovi naxíka xí'in ra, chi xa ñikuua ní kuu ña.

Ñayó'o ká'an xa'a ña satavi chi'ña taJesús tón higo
(Mt. 21:18-19)

¹² Ta inka kivi ta kee na ñoo Betania ta kuá'an na ñoo Jerusalén, ta taJesús xí'i ní ra soko. ¹³ Ta xini ra nda xiká ní ñii tón higo ta yoo yukú kuí nda'a nó, ta saá kuá'an ra koto ra án on koḡ kuí'i nda'a nó. Tá ñitõnda yatin ra ñoḡ yoo yiton yó'o, ta nda ñii kuí'i on koḡ, nina yukú kuiti yoo chi ta'an kixaa kivi ña koon higo. ¹⁴ Ta saá ñika'an taJesús xí'in yiton tón higo, káchí ra saá:

—Nda ñii ka kivi ña vaxi, nda ñii ñivi on kaxi na nda ñii kuí'i nda'a ún —káchí ra.

Ta naxíka xí'in ra xini so'o na ña ñika'an ra xí'in yiton yó'o.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi tava ra ndi'i na síkõ ke'e yé'é ve'e ño'o ká'no
(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵ Ta ñixaa na ñoo Jerusalén, ta taJesús ñikivi ra ke'e yé'é ve'e ño'o ká'no, ta kixá'á ra táva ra ndi'i na síkõ xí'in na sata ña kee na ko'on na. Ta sandiva ra mesa ñivi na sama s'i'ún, ta xa'ta ra táyi na síkõ tísata, ¹⁶ ta on vása ní-taxi ra ya'a nda ñii ñivi na ndiso ñakía'vi yé'é ve'e ño'o. ¹⁷ Ta kixá'á ra saná'a ra ñivi, káchí ra saá:

—Saá káchí to'on Ndios ña ñitaa na xina'á: “Ve'e i kunaní ña ve'e ñoḡ ko'on ndi'i ñivi ña ka'an na xí'in i”, káchí to'on Ndios. Ta ndó'ó, on vása va'a ké'é ndó, chi sanduu ndó ve'e yó'o ñii kavua nakuí'na —káchí taJesús xí'in na.

¹⁸ Ta na saná'a ndayí Ndios xí'in naná'no ñoḡ nasutu xini so'o na ña ñika'an ra, ta kixá'á na ndukú na ndasaá koo ka'ni na taJesús, chi yí'vi ní na ñoḡ ra, xa'a ña ndi'i ñivi náka'nda ini na xini so'o na ña saná'a ra. ¹⁹ Ta xa kóni kuñoó kuu ña, ta taJesús kee ra ñoo Jerusalén ta ndikó ra ñoo Betania.

Ñayó'o ká'an xa'a ña ñiyichí tón higo
(Mt. 21:20-22)

²⁰ Ta inka kivi xitaan ní, ndakoo na ta kuá'an tuku na yichí ñoo Jerusalén, ta xini na xa ñiyichí tón higo, nda tio'o xa'a nó ñiyichí. ²¹ Ta naká'an taPedro to'on ña ñika'an taJesús xí'in tón higo, ta ñika'an ra xí'in taJesús:

—Tata Maestro, koto ún, ñiyichí tón higo tón satavi chi'ña ún kivi koni.

²² Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá xí'in naxíka xí'in ra:

—Kandixa ndino'o ini ndó Ndios. ²³ Ndixa ká'an i xí'in ndó, nda yukú ndó'ó ka'an ndó xí'in ñii xiki ká'no, kachí ndó si'a: “Kuta'a ún ta ko'on ún sakana xí'in mii ún ñoḡ mimi”, tá on vása xika ovi ini ndó, ta ndixa kandixa ndó kasa ndivi ña ña ñika'an ndó xí'in ña, ta saá kundivi ña. ²⁴ Ta ká'an i xí'in ndó, tá kandixa ndino'o ini ndó Ndios, ta naki'in ndó ndi'i ña ndukú ndó ñoḡ ra. ²⁵ Tá ká'an ndó xí'in Ndios, tá on vá'a kóni ini ndó xini ndó inka ñivi, ta va'a ka kasa ká'no ini ndó xa'a na, ta saá Yivá yó Ndios, ta yoo ñoyivi ñino, kivi kasa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó. ²⁶ Tá on xijn ndó kasa ká'no ini ndó xa'a inka ñivi, ta saá Yivá yó Ndios, ta yoo ñoyivi ñino, on kasa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a ñandayí ña kómí taJesús ke'é ra chiño
(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

²⁷ Ta kixaa tuku na ñoo Jerusalén. Ta xika taJesús ñoḡ ke'e yé'é ve'e ño'o ká'no, ta na saná'a ndayí Ndios xí'in naxiku'a

nɔɔ najudío xí'in naná'no nɔɔ nasutu kixaa na nɔɔ ra, ²⁸ ta nɛndaqa to'on na taJesús:

—¿Míkíā kixi ndayí ké'é ún ñayó'o? ¿Yu kúu na taxi ndayí nda'a ún ke'é ún chiño yó'o saá? —káchí na xí'in ra.

²⁹⁻³⁰ Ta ndakuijn taJesús:

—Ta yí'i kóni i ndaka to'on i ndó'ó ñii laá to'on. ¿Míkíā kixi ndayí taJuan sakuchu ra nivi? ¿Án taxi Ndios ndayí nda'a ra? ¿Án nivi kúu na taxi ndayí nda'a ra ña sakuchu ra nivi? Tá ndakuijn ndó ña ndaka to'on i ndó'ó, ta saá ka'an i xí'in ndó míkíā kixi ndayí ké'é i chiño yó'o —káchí taJesús xí'in na.

³¹ Ta saá kixá'á na ká'an tá'an xí'in mii na:

—¿Ndasaá koo ndakuijn yó vitin? Chi táná ka'an yó Ndios taxi ndayí nda'a taJuan, ta saá ndaka to'on taJesús mii yó: “¿Ndachun on vása ní-kandixa ndó ña nika'an ra?” ³² ¿Án kivi ka'an yó nivi kuiti kúu na taxi ndayí nda'a taJuan? —káchí na, ká'an tá'an na.

Ká'an tá'an na saá chi yí'vi na kotɔ saá nañoo, chi ndi'i nañoo kándixa na ndí taJuan xikuu ra ñii taprofeta. ³³ Ta saá ndakuijn na, káchí na si'a xí'in taJesús:

—On xini ndi yu kúu na taxi ndayí nda'a taJuan —káchí na.

Ta saá taJesús nika'an ra xí'in na:

—Ta ni yí'i, on ka'an i xí'in ndó míkíā kixi ndayí kómí i ña ké'é i chiño yó'o —káchí ra.

12

Cuento yó'o ndato'on xaq'a nivi na on vá'a na táti ño'o nɔɔ yoo tón uva

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

¹ Ta kixá'á taJesús ká'an ra xí'in na, ndato'on ra ñii cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Saá ndo'o ñii taa, nataan ra tón uva. Ta kisa va'a ra ñii nama xino nduu ña ndi'i nɔɔ ño'o nɔɔ nataan ra tón uva. Ta xata ra nɔɔ ño'o ta kisa va'a ra ñii nɔɔ ko'on nduta tíuva, ta kisa va'a ra ñii torre nɔɔ kundoo nivi kundaa na tón uva yó'o. Ta saá satati ra ño'o ra xí'in tón uva inka nivi, ta kee ra ku'a'an ra inka ñoo xíká ní.

² Ta kixaa yatin kivi ña ka'nda na tíuva yó'o, ta ta xí'in yiton tón uva ti'vi ra ñii tamozo ra ku'a'an ra naki'in ra sava tíuva ña kuu ya'vi ra. ³ Ta nivi na táti ño'o nɔɔ yoo tón uva tiin na tamozo yó'o, ta kani ní na ra, ni-xiin na taxi na rí nda'a ra, ta saá ndikó vichí ra kuano'o ra. ⁴ Ta taa ta xí'in yiton tón uva tuku ti'vi ra inka taa ku'a'an ra naki'in ra tíuva. Ta koon na yuu ra, ta'vi na sini ra, ta sakuka'an na nɔɔ ra, ta taxin na ra ndikó ra kuano'o ra ve'e tapatón. ⁵ Ta taa ta xí'in yiton tón uva tuku ti'vi ra inka tamozo ku'a'an ra, ta xa'ni na tayó'o. Ta saá ti'vi tuku ra ku'a'a ní namozo ku'a'an na, ta kani ní na sava nayó'o, ta xa'ni na sava nayó'o.

⁶ Ta saá on koó ka inka na kúchiño ti'vi ra ko'on, ta nindoo ñii taa ta kúu sa'ya mii ra, ta kí'vi ní ini ra xini ra sa'ya ra yó'o. Ta saá ti'vi ra sa'ya ra ku'a'an ra nɔɔ nivi na táti ño'o, chi xani ini ra: “Ndixa kasa to'ó na sa'ya mii yó”, ká'an ra. ⁷ Ta na táti ño'o xini na kixaa talo'o sa'ya ra, ta nika'an na xí'in tá'an na, káchí na saá: “Takaá kúu sa'ya ta nataan tón uva, ta sa'ya ra yó'o kúu ta naki'in ñakuíká xí'in ño'o yó'o táná kivi yivá ra. Na'a ndó ná ko'yo ka'ni yó ra, ta kindoo yó xí'in ndi'i ñakuíká ra”, káchí na. ⁸ Ta saá tiin na ra, ta xa'ni na ra, ta sakana na yiki koñu ra nda satá nama ña xino nduu nɔɔ yoo tón uva. Saá ndi'i cuento yó'o —káchí taJesús.

⁹ Ta taJesús nika'an ra xí'in nivi na xini so'o cuento yó'o:

—¿Vitin yukíā ke'é taa ta xí'in yiton tón uva? Ká'an i xí'in ndó, ndikó ra naxaa ra, ta sandi'i ra xa'a nivi na táti ño'o ra. Ta tuku satati ra ño'o ra inka nivi.

¹⁰ ¿Án on vása ní-ka'vi ndó to'on Ndios, ña káchí saá?:

Yoo yuu ña ni-xiin nivi na kisa va'a ve'e koni ñó'ó na, ta mii yuu yó'o nduu ña yuu ñanoó nákaa xa'a ve'e.

¹¹ Ndios kúu ta kisa ndivi saá, ña'a livi ní kúu ña ké'é Ndios,

ta mii yó náka'nda ini yó xini yó ñayó'o, káchí nivi,

káchí to'on Ndios —káchí taJesús xí'in na.

¹² Ta saá xani sini na ndúkú na ndasaá koo tiin ña'á na, chi kundaa ini na cuento ña nika'an taJesús ndí ká'an ña xa'a na.

Ta n̄i-kuchiño tiin na ra, chi yí'ví na koto saá n̄ivi na ndóo yó'o. Ta saá k̄ee na kuá'an na.

Ñayó'o ká'an x̄a'a ña chá'vi n̄ivi kota nda'a nagobierno

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³ Ta t̄i'ví na sava nafariseo x̄i'in na ndik̄on partido taHerodes kuá'an na noo taJesús ña sat̄iví na ñii to'on k̄a'an taJesús. ¹⁴ Ta k̄ixaá na noo taJesús, ta n̄ika'an na si'a x̄i'in ra:

—Tata maestro, x̄ini nd̄i yó'ó kúu ún t̄aa ta ká'an ñandaa, ta on vása ndí'i ini ún ña ká'an n̄ivi x̄a'a ña sáná'a ún, ta on vása náka'xin ún n̄ivi, ta ñii k̄i'va ká'an ún x̄i'in ndi'i na. Sáná'a ún ñandaa x̄a'a yichi Ndios. Ta vitin kóni nd̄i nd̄aka to'on nd̄i yó'ó, ¿án va'a cha'vi yó kota noo tarey César ñoo Roma? ¿Án on vá'a cha'vi yó ña? —káchí na x̄i'in ra.

¹⁵ Ta taJesús kúndaa ini ra ndí na ovi yu'u kúu na, kóni na koto ndoso na ra, ta n̄ika'an ra x̄i'in na:

—¿Ndachun kóni ndó koto ndoso ndó ȳi'i? Taxi ndó ñii s̄i'ún ná koto i noo ña.

¹⁶ Ta taxi na ñii s̄i'ún nda'a ra, ta x̄íto ra ña, ta n̄indak̄a to'on ra na:

—¿Yo na'ná, ta yo k̄ivi kúu ña yóo noo s̄i'ún yó'o?

Ta ndakuijn na:

—S̄i'ún yó'o kómí ña na'ná x̄i'in k̄ivi tarey César —káchí na.

¹⁷ Ta n̄ika'an taJesús x̄i'in na:

—Taxi ndó nda'a tarey César ña kúu kuenda ra, ta taxi ndó nda'a Ndios ña kúu kuenda Ndios —káchí taJesús x̄i'in na.

Ta n̄aka'nda ní ini na chi va'a ní n̄ika'an ra.

Ñayó'o ká'an x̄a'a n̄ivi n̄ixi'i ta natakuna

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸ Nasaduceo k̄ixaá na noo taJesús. Nasaduceo yó'o kúu na naná'no na sáná'a ta ká'an na ndí na n̄ixi'i on vása natakuna ka na. Ta n̄indak̄a to'on na taJesús:

¹⁹ —Tata maestro, ndayí Ndios ña n̄itaa taMoisés, káchí ña saá: “Tá ñii t̄aa n̄ixi'i ra, ta on koó sa'ya ra ní-xiyo x̄i'in ñásí'i ra, ta ñani ra x̄ini ñó'ó tond̄a'a ra x̄i'in ñá n̄indoo yó'o, ña kivi koo sa'ya na. Ndátán koo sa'ya ta n̄ixi'i, saá koo sa'ya nayó'o”,

káchí ndayí ña n̄itaa taMoisés. ²⁰ Ta, ¿yukia káchí yó'ó x̄a'a ñayó'o? Chi saá ndo'o t̄aa, ux̄a ñani kúu ra. T̄anoó tond̄a'a ra x̄i'in ñii ña'a, ta n̄ixi'i ra, ta on koó sa'ya na ní-xiyo. ²¹ Ta ñani ra t̄aovi tond̄a'a ra x̄i'in ñáña'a yó'o, ta n̄ixi'i ra, ta on koó sa'ya na ní-xiyo. Ta ñani ra t̄auni tond̄a'a ra x̄i'in ñáña'a yó'o. N̄ii k̄i'va ndo'o t̄anoó x̄i'in t̄aovi, saá ndo'o t̄auni yó'o, n̄ixi'i ra, ta on koó sa'ya na ní-xiyo. ²² Ta ñani ra takom̄i tond̄a'a ra x̄i'in ñáña'a yó'o, ta n̄ixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta ñani ra t̄a'ov̄on tond̄a'a ra x̄i'in ñáña'a yó'o, ta n̄ixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta ñani ra t̄aiño tond̄a'a ra x̄i'in ñáña'a yó'o, ta n̄ixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta ñani ra t̄aux̄a tond̄a'a ra x̄i'in ñáña'a yó'o, ta n̄ixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta saá n̄ixi'i m̄ii ñáña'a yó'o. ²³ Ta k̄ivi natakuna ndi'i na n̄ixi'i, ¿yukú t̄aa kuu ȳi ñáña'a yó'o?, chi ndi'i t̄aa ux̄a ñani n̄ixiyo ra x̄i'in ñá —káchí na x̄i'in taJesús.

²⁴ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá x̄i'in na:

—Sándá'ví x̄i'in m̄ii ndó, chi naa ní ini ndó, on vása kúndaa ini ndó ña ká'an to'on Ndios, ni on vása kúndaa ini ndó ña kúu ndee Ndios. ²⁵ Saá chí k̄ivi natakuna na n̄ixi'i, on vása tond̄a'a ka na ñoyivi n̄ino, ni on vása taxi na sa'ya na tond̄a'a na x̄i'in ink̄a n̄ivi. Ndátán yóo naángel ñoyivi n̄ino, saá koo n̄ivi na kundoo x̄i'in Ndios. ²⁶ X̄a'a ña natakuna na n̄ixi'i, ¿án on vása ní-ka'vi ndó yukia n̄ika'an Ndios x̄i'in taMoisés x̄ina'á, k̄ivi x̄ini ra yiton ñiño x̄ixi nó? Káchí ra saá: “Ȳi'i kúu Ndios, ta taAbraham, taIsaac, x̄i'in taJacob kisa to'ó ra ȳi'i vitin”, káchí Ndios. ²⁷ Ta x̄i'in to'on yó'o kúndaa ini yó ndí táku ka x̄ii síkuá yó yó'o, chi na ndixa n̄ixi'i on kuchiño na kasa to'ó na Ndios. Sána ini ndó chi on vása kúndaa ini ndó ndí n̄ivi na n̄ixi'i tuku natakuna —káchí taJesús x̄i'in nasaduceo.

Ñayó'o ká'an x̄a'a ndayí ña x̄ini ñó'ó ní ka noo ink̄a ndayí

(Mt. 22:34-40)

²⁸ N̄ii t̄aa ta sáná'a ndayí Ndios k̄ixaá ra x̄ini so'o ra ña n̄ika'an tá'an na. Ta kúndaa ini ra va'a ní ndakuijn taJesús yu'u na, ta saá n̄indak̄a to'on ra taJesús:

—Tata, ¿ndá ndayí Ndios kúu ña xíní ñó'ó ní ká nōō ndi'i inká ndayí?

²⁹ Ta ndakuiñ taJesús:

—Ndayí ña xíní ñó'ó ní ká kúu ñayó'o: “Konj sō'o ndó, naIsrael, Ndios Yivá yó kúu ñii laá Ndios. ³⁰ Kuki'vi ini ndó koni ndó Ndios xí'in ndi'i níma ndó, xí'in ndi'i ini ndó, xí'in ndi'i sijnj ndó, xí'in ndi'i ndeē ndó.” Ñayó'o kúu ndayí ñanoó, ña xíní ñó'ó ní ká. ³¹ Ndatán sáná'a ndayí ñanoó, saá sáná'a ndayí ñaovj, káchí ña saá: “Ñii kǐ'va ndatán kí'vi ini ndó xíní ndó xí'in mǐi ndó, saá kuki'vi ini ndó koni ndó natá'an ndó.” On kōó ká inká ndayí ña ndáya'ví ní ká nōō ovj ndayí yó'o —káchí taJesús.

³² Ta ta sáná'a ndayí Ndios ñika'an ra:

—Va'a ní ká'an ún, Tata Maestro. Ñandaā ká'an ún yóo ñii laá Ndios, ta on kōó ká inká Ndios. ³³ Ña kuki'vi ini yó koni yó Yivá yó Ndios xí'in ndi'i níma yó, xí'in ndi'i sijnj yó, xí'in ndi'i ini yó, xí'in ndi'i ndeē yó, ta ña kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó ndatán kí'vi ini yó xíní yó xí'in mǐi yó kúu ña ndáya'ví ní ká nōō ndi'i ña sōkō yó xí'in ña ka'mi yó nōō ñama yǐi ve'e Ndios —káchí ta sáná'a ndayí.

³⁴ Tá taJesús xijnj sō'o ra va'a ní ndíchí ñika'an ta sáná'a ndayí, ta káchí ra saá xí'in ra:

—Yatin ní yóo ún ña kǐ'vi ún yichj nōō xá'nda chiño Ndios.

Ta saá nda ñii ñivi ñi-xiin ká na ndaka tō'on na ra ña koto ndoso ña'á na.

Ñayó'o ká'an xa'a yu kúu nave'e Cristo
(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵ Ta taJesús saná'a ra ñivi yé'é ve'e ño'o ká'no, ta káchí ra saá xí'in na:

—¿Ndachun na sáná'a ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés xina'á káchí na ndí Cristo, ta ti'ví Ndios sakaku ra ñivi, kuu ñii sa'ya ñani síkuá tarey David? ³⁶ Chi Níma Ndios ñika'an ini taDavid, ta ñitaa ra tō'on yó'o, ña káchí saá:

Ndios ñika'an ra xí'in taKá'no nōō j:

“Koo ún xí'in j sijn kua'á j nōō táyǐ tón tō'ó yó'o,

tandá kǐvi taxi j koyo ndi'i na káni tá'an xí'in ún tǐxin xa'a ún”, káchí Ndios, ñitaa taDavid xina'á. ³⁷ Xí'in tō'on yó'o taDavid káchí ra Cristo kúu taKá'no nōō

ra. Ta, ¿mí kúchiño kúu Cristo sa'ya ñani síkuá taDavid? —káchí taJesús xí'in na.

Ta kuā'a ní ñivi ndóo yó'o, ta kúsiñ ní ini na xíní sō'o na ña ñika'an ra.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kǐvi chikaa
ra kuachi
sata na sáná'a ndayí Ndios

(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Ta taJesús saná'a ká ra na, káchí ra saá:

—Koto va'a ndó on kundikon ndó yichj ñivi na sáná'a ndayí Ndios, chi kuiti ká'vi na ndayí ta on vása kasa ndivi na ña. Kísa ká'no xí'in mǐi na, kúsiñ ní ini na kundixin na tikoto va'a, ta kuā'an vaxi na nōō ñivi ña koto ña'á na. Ta xíka na noyá'vi, ta kóni na ña kasa tō'ó ní ñivi na, ³⁹ ta kútoo ní na kundoo na táyǐ tón ná'no tón tō'ó tón yóo ve'e ño'o sinagoga. Ta nōō yóo viko xíxi, ndúkú na kundoo na nōō táyǐ ná'no tón tō'ó. ⁴⁰ Ta ké'é na ña on vá'a, chi kíndaa na ve'e náña'a ná ñixi'ǐ yǐi. Ta ndi'i ke'é na saá ta xí'in ñavatá ini na, xá'an na ve'e ño'o sinagoga, ta na'á ní ká'an na xí'in Ndios. Ké'é na saá xa'a ña kóni na kani sijnj ñivi ndí nayó'o kúu nava'a ní nōō Ndios. Ta xa'a ña on vá'a ké'é na, Ndios saxo'vi ká ra nayó'o nōō inká ñivi —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a sǐ'ún ña ñisokō ñii
ña'a ñá ñixi'ǐ yǐi

(Lc. 21:1-4)

⁴¹ Ta saá xikoo taJesús yé'é ve'e ño'o ká'no, yatin nōō ñíndichi caja ña ñó'o sǐ'ún xa'a Ndios. Ta xito ra ñivi táan na sǐ'ún ini caja. Ta nakuíká táan na kuā'a ní sǐ'ún ini caja yó'o. ⁴² Ta kixaa ñii ña'a ndá'ví ñá ñixi'ǐ yǐi, táan ñá ovj sǐ'ún kuálǐ ini caja, ta lo'o ní ndáká sǐ'ún yó'o. ⁴³ Ta taJesús kana ra uxu ovj naxíka xí'in ra vaxi na nōō ra, ta ñika'an ra xí'in na:

—Ndixa ká'an j xí'in ndó, ñándá'ví yó'o taxi ñá ví'í ká sǐ'ún nōō ña taxi nakuíká, ⁴⁴ chi nakuíká, vará taxi na kuā'a ní sǐ'ún, ta kǐndoo ví'í ká ña nda'a mǐi na. Ta ñándá'ví yó'o, vará lo'o ní sǐ'ún ní'i ñá, ta taxi ndi'i ñá sǐ'ún ña kómí ñá, ta saá sandakoo ñá ndi'i ña xíní ñó'ó ñá —káchí taJesús xí'in na.

13

*Ñayó'o ká'ān xā'a ve'e ño'o ká'no ñoo
Jerusalén*

*ndi'i xā'a ña ñii kivi ña vaxi
(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)*

¹ Ta saá taJesús keta ra ve'e ño'o ká'no ta kuā'an ra, ta ñii taxíka xí'in ra ñika'an ra xí'in ra:

—Tata Maestro, koto ún, jndachun ná'no ní yuū ñó'o kuva'a ve'e ño'o yó'o! jNdachun livi ní ve'e ño'o yó'o!

² Ta ñika'an taJesús xí'in ra:

—¿Án xito ún ndi'i ñalivi yó'o? Nda ñii ka yuū on koo ka satā inkā yuū. Saá chi ñii kivi ña vaxi tani ve'e ño'o yó'o ta ndi'i xā'a ña —káchí taJesús.

*Ñayó'o ká'ān xā'a seña ña saná'a
xa yatin kixaa kivi sondí'í ñoyívi yó'o
(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)*

³ Ta saá kuā'an na xiki tón Olivo ña nákaa noo xito ndaa ve'e ño'o ká'no. Ta xikoo taJesús noo ño'o, ta taPedro, taJacob, taJuan xí'in taAndrés xito na on koó ka ñivi, ta kixaa na noo ra, ta ñika'an na xí'in ra:

⁴ —Tata, kóni ndi ndato'on ún xí'in ndi, ¿ama koo saá ña kachí ún? ¿Ndá seña kuu ña koni ndi ña kundaā ini ndi xa kúyatin ndi'i xā'a ve'e ño'o ká'no yó'o? —káchí na.

⁵ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá xí'in na:

—Koto va'a ndó ña on sandá'ví ñivi ndó'ó. ⁶ Saá chi kuā'a ní taa kixaa, ta kivi kixaa ñii ñii na, ta ka'an na xí'in ndó, kachí na saá: “Yi'í kúu Cristo, taa ta ti'ví Ndios sakaku ñivi ñoyívi yó'o”, kachí na xí'in ndó, ta sandá'ví na kuā'a ní ñivi.

⁷ 'Ta koni so'o ndó yoo kuachi xá'ni tá'an na ñoo yatin, ta xá'ni tá'an na ñoo xíká, ta on kuyi'ví ndó. Chi xini ñó'ó kundivi ndi'i ñayó'o, ta saá ni, ta'an kixaa kivi ñasondí'í ñoyívi yó'o. ⁸ Kivi ña vaxi nakuita ñivi na ñoo ná'no ka'ni tá'an na xí'in ñivi na inkā ñoo ná'no, ta ñoo noo yoo narey ka'ni tá'an na xí'in inkā ñoo noo yoo inkā narey. Ta kuā'a ní xiiña taan noo ño'o, ta koo ní soko, ta nakuita nanivi chi ndi'i ní ini na, ta saā ní ini na, ta kani tá'an na xí'in natá'an na. Ñayó'o kuiti kuu ña kixá'á ña xo'vi ní ñivi.

⁹ 'Ta ndó'ó, kundaa xí'in mji ndó, chi tiin na ndó'ó ko'on ndó xí'in na, ta nataxi na ndó'ó nda'a nachiño ná'no, ta kani ní na ndó'ó ve'e ño'o sinagoga. Taxi na kuachi xā'a ndó noo nagobernador án noo narey chi na ndikon yi'í kúu ndó. Tá kundoo ndó noo nachiño yó'o, ta saá kukomí ndó yichi ka'an ndó to'on ñava'a xā'aj. ¹⁰ Si'na ñivi na kándixa yi'í xini ñó'ó ka'an ndoso na to'on ñava'a xā'aj noo ndi'í ñivi na ndóo ndi'í saá ñoo ñoyívi yó'o, ta saá kixaa kivi sondí'í. ¹¹ Tá tiin na ndó'ó ko'on ndó xí'in na, ta chikaa na kuachi xā'a ndó noo nachiño, ta on kundí'í ini ndó xā'a to'on ña ndakuijn ndó. Saá chi mji kivi ña kundo'o ndó saá, Ndios taxi ra to'on ña ka'an ndó noo nayó'o, chi on sivi mji ndó'ó kuu na ka'an noo na, ta Níma Ndios ña yoo ini ndó kuu ña ka'an. ¹² Kivi ña vaxi sava nataa taxi na kuachi xā'a ñani na noo nachiño, ta sava na kúu yivá taxi na kuachi xā'a sa'ya na noo nachiño. Ta sava na kúu sa'ya kasa toon na noo yivá si'í na, ta taxi na kuachi xā'a mji yivá si'í na yó'o noo nachiño, ta nachiño ka'an na saá: “Ná kivi nayó'o.” ¹³ Ndi'í ñivi kusaa ini na koni na ndó'ó chi na ndikon yichi kúu ndó. Tá on sandakoo ndó yichi ta kundikon va'a ndó ña, nda kixaa kivi ndi'í ña xo'vi ndó ñoyívi yó'o, ta Ndios sakaku ra ndó'ó ña kutaku ndó xí'in ra ndi'í saá kivi ña vaxi —káchí taJesús.

¹⁴ Ta ndó'ó na ká'vi to'on yó'o, xini ñó'ó kundaā ini ndó to'on yó'o ña ñika'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Kuiya xina'á taprofeeta Daniel ñika'an ra xā'a ña on vá'a ñakini ña sandi'í xā'a ñayí. Ta kixaa kivi koto ndó yoo ña on vá'a ñakini yó'o ve'e ño'o ká'no, ta ndi'í na ndóo estado Judea yó'o, xini ñó'ó kee na ta kono na ko'on na noo yoo yuku síkón. ¹⁵ Tá yoo ñivi ta nándoso na sijn ve'e na, ta nayó'o on vá'a noo na ndi'vi na naki'in na ña kómí na ve'e na. ¹⁶ Tá yoo ñivi ta ñó'o na yuku, ta nayó'o, on vá'a ndikó ka na ve'e na naki'in na tikachí na. ¹⁷ jNdá'ví ní náña'a ná ñó'o sa'ya, ta ndá'ví ní náña'a ná yoo sa'ya valí na chíchín, chi ndeé ní koo ña xo'vi ná kivi kundivi ñayó'o saá! ¹⁸ Ndukú ndó noo Ndios ña on kuu ña kivi vixin ní ña

kundo'o ndó saá. ¹⁹ Nda kivi noó ña kisa va'a Ndios ñoyivi yó'o tãnda vitin, nanivi xó'vi na. Ta kivi koo ña on vá'a yó'o saá, ndeé ní ka xo'vi ndi'i nivi. Ta nda ñii ka kivi ña vaxi on xo'vi ka na ndatán xo'vi na kivi yó'o. ²⁰ Ta xa'a ña kúnda'vi ini Ndios xini ra nivi na nakaxin ra ndikon yichi ra kúu ña chitóni ra salo'o kivi xo'vi nivi ñoyivi yó'o. Tá on vása ní-chitóni ra saá, níkuu, ta nda ñii nivi on kivi kaku na noo ña yo'vi ní xó'vi na.

²¹ 'Tá yóo nivi na ka'an xí'in ndó: "Yó'o yóo Cristo ta tiví Ndios sakaku na ñoyivi yó'o", án "Koto ndó, kaá yóo ra", kachí na xí'in ndó, ta on kandixa ndó na. ²² Chi nakuita ku'a ní navatá ta ka'an na, kachí na si'a: "Yi'í kúu Cristo ta tiví Ndios", ta inká na ka'an, kachí na: "Yi'í kúu taprofeta ta ká'an ndoso to'on Ndios", ta on sivi nandaá kúu na. Navatá yó'o tonda na ke'é na milagro ña sandá'vi na nivi, tãnda yatin kuchiño sandá'vi na nivi na nakaxin Ndios kundikon yichi ra. ²³ Ta ndó'ó koto va'a ndó, chi vitin kúndaá ini ndó ndi'i ñayó'o, chi xa ndato'on xí'in ndó —káchí taJesús xí'in naxika xí'in ra.

Ñayó'o ká'an xa'a seña ña saná'a xa yatin kixaa kivi ndikó taJesús ñoyivi yó'o

(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)

²⁴ Ta tuku nika'an taJesús, káchí ra saá xí'in na:

—Ta kivi kán, tá ndi'i ña xó'vi nivi, ta ña ño'o ká'no yé'e kunaa noo ña, ta tíyo on vása naye'e ka rí, ²⁵ ta tikiimi kee rí ñoyivi ñino ta koyo rí, ta ndi'i ña kómí ndeé yóo ñoyivi ñino kanda ña ta kisin ndi'i ñayó'o. ²⁶ Ta saá ndi'i nivi koni na yi'í, ta ta kixi noo Ndios, ta vaxi ma'ño viko, xí'in ndeé ká'no, xí'in ndi'i ña yé'e livi. ²⁷ Ta yi'í tiví naángel ko'on na nakaya na ndi'i nivi na nakaxin na kúu na ndikon yichi. Ta nivi yó'o kee na ndi'i saá xiiña noo ño'o ñoyivi yó'o xí'in ñoyivi ñino, ta kixaa na noo i.

²⁸ 'Ta ndó'ó, sakuá'a ndó ta kúndaá ini ndó ña saná'a yiton tón higo: Tá xa vaxi nduxaa nó, ta náko yuku yuta nda'a nó, ta saá kúndaá ini ndó xa nikuyatin

ní kixaa savi. ²⁹ Ta kivi xito ndó xa ku'a'an kundivi ndi'i ñayó'o ña ndato'on xí'in ndó, ta saá kúndaá ini ndó xa vaxi kuyatin kivi ndikó ñoyivi yó'o. ³⁰ Ta ndixa ká'an xí'in ndó, nivi na xito kixá'a seña yó'o kutaku ka na nda ndi'i kundivi ndi'i ña ndato'on xí'in ndó. ³¹ Ña ñoyivi ñino xí'in ña ñoyivi yó'o ñii kivi vaxi ndi'i xa'a ña, ta to'on on ndi'i xa'a ña, ta kindoo ña ndi'i saá kivi.

³² 'Nda ñii nivi on vása xini na ama ndikó, ni nivi na ndóo ñoyivi yó'o, ni naángel na ndóo ñoyivi ñino, ni yi'í ta taSa'ya Ndios. Ta ñii laá Ndios Tata Yivá yóo kúu ta xini ama ndikó ñoyivi yó'o.

³³ 'Ta saá ndó'ó, koto va'a ndó, kundoo ti'va ndó ta ka'an ndó xí'in Ndios, chi on vása xini ndó ama ndikó ñoyivi yó'o. ³⁴ Ndatán ke'é ñii ta ku'a'an xiká, saá ké'é xí'in ndó. Saá chi tayó'o sandakoo ra ve'e ra, ta taxi ra ndayí nda'a namozo ra, ta ñii ñii na sakuiso ra na chiño, ta xa'nda chiño ra noo ta ndaa yé'é ve'e ra ña koo ti'va ra. ³⁵ Ta ká'an xí'in ndó, kundito ndó chi on vása xini ndó ama ndikó, án ku'a'an kuñoó, án ma'ño ñoó, án xitaan naa ka ta kána nduxú chée, án xitaan nitivi, kuu ña ndikó. ³⁶ Koto va'a ndó ko'o ñii kama ndikó, ta naní'i ndó'ó ndóo ndó kisin ndó. ³⁷ Ta to'on ká'an xí'in ndó, ká'an xí'in ndi'i nivi: Ná kundoo ti'va ndó —káchí taJesús xí'in na.

14

Ñayó'o ká'an xa'a ña ká'an tá'an nivi tiin na taJesús

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Ta kumaní ovi kivi ña tonda kivi kana viko Pascua,* xí'in inká viko noo xixi najudío sita va'a ña on koó levadura kómí. Ta na saná'a ndayí Ndios xí'in naná'no noo nasutu ndúkú na ndasaá koo kasa va'a na kuachi vatá xa'a taJesús, ta tiin na ra ña ka'ni ña'á na. ² Ta nika'an na, káchí na saá:

—On kuchiño tiin yó ra kivi viko, koto koni ndi'i nanivi ñoo yó'o, ta siso na nda'yi na, ta kani tá'an na, ta koo ní kuachi —káchí na.

* **14:1** Pascua najudío kána ña uxá kivi xa'a ña náka'an na ndasaá Ndios sakaku ra naxii sikuá na noo naño Egipto kuyá xina'á.

Ñayó'o ká'an xá'a ñii ña'a kivi chikaa ñá nduta támi xá'an sijn̄i taJesús (Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³ Ta yóo taJesús ñoo Betania ve'e taSimón, ta xikomí kue'e tá'yí naní ña lepra. Tá yóo taJesús xíxi ra ñoo mesa, ta kixaa yatin ñii ña'a ní'i ñá ñii yuyú ña kuva'a xí'in yuyú naní alabastro, tixin ña ñó'o nduta tá xá'an támi ní, tá kuva'a xí'in yukú nardo kúu rá, ta nduta yó'o kúu tá yá'ví ní. Ta nixa'no ñá sikon yuyú yó'o ta chikaa ndi'i ñá rá sijn̄i taJesús. ⁴ Ta sava na ndóo njsaa ní na xini ña'a na, ta nika'an na xí'in tá'an na:

—¿Ndachun sandi'i ña'a yó'o xá'a nduta yá'ví ní? ⁵ Va'a ka ná siko ñá nduta yó'o ta un̄i ciento sijn̄i denario† naki'in ñá, níkuu, ta saá kuchiño chindeé ñá nandá'ví —káchí na, ká'an na.

Ta ká'an na to'on on vá'a xí'in ñá.

⁶ Ta taJesús nika'an ra xí'in na:

—On ka'an ndó to'on kuáchí xí'in ñaña'a yó'o. ¿Ndachun sandi'i ndó ñá? Chi ñava'a kúu ña ke'é ñá xí'in i. ⁷ Ndi'i saá kivi yóo nandá'ví xí'in ndó ta kuchiño chindeé ndó na. Ta yij̄i, salo'o ní ka kivi yóo i xí'in ndó. ⁸ Ñaña'a yó'o ke'é ñá ñava'a, chikaa ñá nduta tá xá'an támi sijn̄i ña kisa ti'va ñá yiki koñu i ña nduxun ña. ⁹ Ndixa ká'an i xí'in ndó, ndi'i saá xiiña ñoyivi yó'o ñoo ka'an ndoso na to'on ñava'a xá'a i, ndato'on na xí'in ñivi yukia ke'é ñayó'o. Ta saá naká'an ñivi xá'a ñava'a ke'é ñá xí'in i —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xá'a taJudas ndasaá kindo'o ra xí'in naná'no ña nataxi ra taJesús nda'a na (Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Ta saá taJudas Iscariote, ta kúu ñii ta'a ta uxu ovi xika xí'in taJesús, kee ra nixa'an ra ñoo naná'no ñoo nasutu ña nataxi ra taJesús nda'a na. ¹¹ Ta kusij̄i ní ini na xini so'o na ña nika'an taJudas xí'in na, ta nayó'o nika'an na xí'in ra:

—Tá nataxi ún ra nda'a ndi, ta taxa'vi ndi yó'o —káchí na.

Ta saá kixá'á ndúkú taJudas ndasaá koo nataxi ra taJesús nda'a na.

Ñayó'o ká'an xa kuq'an kuño'o ta xixi taJesús xí'in naxíka xí'in ra (Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹² Ta ñitonda'a kivi kixá'á viko xixi najudío sija va'a ña on ko'o levadura kómí, ta ñii ñii ve'e na, xá'ni na ndikachi lo'o ña naká'an na viko Pascua. Ta naxíka xí'in taJesús ñinda'ka to'on na ra:

—¿Míkia kóni ún kasa ndivi ndi ña kuxu yó viko Pascua? —káchí na.

¹³ Ta saá t̄'ví taJesús ovi naxíka xí'in ra, káchí ra saá xí'in na:

—Kua'an ndó, ta kuq'an kivi ndó ñoo Jerusalén, ta nakutá'an ndó xí'in ñii ta ndiso kisi takuii, ta kundikon ndó ko'on ndó sata ra, ¹⁴ ta ve'e ñoo kivi ra, ka'an ndó xí'in ta'a ta xí'in ve'e yó'o: “TaMaestro t̄'ví ndi'i vaxi ndi ndaka to'on ndi yó'o: ¿Míkia yóo ñii cuarto ve'e ún ñoo kuxu ra viko Pascua xí'in ndi'i, naxíka xí'in ra?”, kachí ndó. ¹⁵ Ta saá ta'a ta xí'in ve'e saná'a ra ndó'o míkia yóo ñii cuarto ká'no ve'e ra ña kánoo piso ovi, ñoo yóo ndi'i ña xini ñó'o ndó. Ta ve'e yó'o kasa ndivi ndó ña kuxu yó viko Pascua —káchí taJesús xí'in na.

¹⁶ Ta ovi naxíka xí'in ra kee na kuq'an na, ta ñiki'vi na ñoo Jerusalén, ta naní'i na ndatan yóo ña nika'an taJesús xí'in na, ta kisa ndivi na ña kuxu na viko Pascua.

¹⁷ Tá kuq'an kuño'o, kixaa taJesús xí'in uxu ovi naxíka xí'in ra. ¹⁸ Ta ndóo na xixi na ñoo mesa, ta nika'an taJesús xí'in na:

—Ndixa ká'an i xí'in ndó, ñii ndó'o na xixi xí'in i kúu ta'a ta siko kuí'ná yij̄i, ta nataxi ra yij̄i nda'a ñivi na sáa ini xini yij̄i —káchí ra.

¹⁹ Ta kixá'á nayó'o kúchuchú ní ini na, ta ñii ñii na ñinda'ka to'on na taJesús:

—Tata, ¿án yij̄i kúu ta ká'an ún xá'a?

Ta inka na nika'an:

—¿Án yij̄i kúu ra?

²⁰ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra xí'in na:

—Ñii ndó'o ta uxu ovi kúu ra, ta sáchii sija va'a ini ko'o xí'in i, tayó'o kúu ta siko kuí'ná yij̄i ñoo na sáa ini xini yij̄i. ²¹ Ta yij̄i, ta'a ta kixi ñoo Ndios, ndixa xo'vi ní ta kivi i, ndatan ñitaa naprofe'ta xina'á. Ta, jnda'ví ní ta'a ta siko kuí'ná yij̄i ñoo

† 14:5 Ñii denario kúu sijn̄i ña kúu ya'vi ñii ta'a ta kisa chiño ñii kivi.

na sáa ini xíni yí'í! Vá'a ka níxiyo on kaku tayó'o, níkuu —káchí taJesús xí'in na.

²² Tá ndóo ka na xíxi na, taJesús kí'in ra sítá vā'a, ta nīka'an ra xí'in Ndios:

—Tata Yivá yó, táxa'vi ún chi taxi ún sítá vā'a kuxu ndi —káchí ra.

Ta tá'ví ra sítá vā'a, ta taxi ra ña nda'a ñii ñii naxíka xí'in ra kuxu na. Ta nīka'an ra xí'in na:

—Naki'in ndó kuxu ndó sítá vā'a yó'o, chi ñayó'o kúu yíkí koñu i.

²³ Ta kí'in taJesús ñii copa ña ñó'o ndutá vino, ta nīka'an ra xí'in Ndios:

—Tata Yivá yó, táxa'vi ún chi taxi ún ndutá ko'o ndi yó'o —káchí ra.

Ta taxi ra copa ñó'o ndutá vino yó'o nda'a na, ta ndi'i na xí'i na rá, ²⁴ ta nīka'an ra saá xí'in na:

—Ndutá yó'o kúu ñii i ña kuíta. Ta xí'in ñayó'o Ndios chindú'u ra pacto xaá ña ka'an ndasaá kuchiño naki'in ñivi ñava'a Ndios. ²⁵ Ndixa ká'an i xí'in ndó, on ko'o ka i ndutá vino nda kixaa kivi nakutá'an yó noo xá'nda chiño Ndios. Ta saá ko'o yó tándutá vino xaá —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús, ká'an ra ndi taPedro ka'an ra

on vása xíni ña'a ra

(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶ Ta ndi'i xíta na ñii yaa ña ká'an xa'a Ndios, ta kee na kuá'an na xíkí tón Olivo.

²⁷ Ta nīka'an taJesús xí'in na:

—Ñoo vitin ndi'i ndó'o sandakoo ndó yí'í, chi saá kundivi to'on Ndios ña ñitaa na xina'a, ña káchí saá: “Satakué'e i taa ta ndaa tındikachi, ta tındikachi yó'o kuíta ní'nó ndi'i rí”, káchí Ndios. ²⁸ Ta kivi nataku i, ko'on si'na i ña kundati i ndó'o ñoo estado Galilea —káchí taJesús xí'in na.

²⁹ Ta taPedro nīka'an ra xí'in taJesús:

—Tata, tá ndi'i ñivi sandakoo na yó'o, ta yí'í on sandakoo i yó'o.

³⁰ Ta nīka'an taJesús xí'in ra:

—Ndixa ká'an i xí'in ún, ta'an ka kana nduxú chée ovi yichi ñoo vitin, ta xa un i yichi nīka'an ún xí'in ñivi ña on vása xíni ún yí'í —káchí taJesús xí'in ra.

³¹ Ta xí'in ndi'i ndee ra nīka'an taPedro, káchí ra saá:

—Tata, tãnda xíni ñó'o kivi i xí'in ún, ta nda ñii yichi on vása ka'an i on vása xíni i yó'o —káchí taPedro.

Ta ñii káchí saá nīka'an ndi'i ka naxíka xí'in taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús ña kúchuchú ní ini ra

ká'an ra xí'in Ndios

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

³² Ta nīxaa na ñii noo naní Getsemaní, ta nīka'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra:

—Kundo ndó yó'o táná ko'on i ka'an i xí'in Ndios —káchí ra.

³³ Ta nīka'an ra xí'in taPedro ta xí'in taJacobo xí'in taJuan, kuá'an na xí'in ra ta nīxaa na, ta kixá'a taJesús kúchuchú ní ini ra ta ndi'i ní ini ra. ³⁴ Ta nīka'an ra xí'in un i tayó'o:

—Ndeé ní kúchuchú ini i anda ñii kóni ña kivi i. Kundati ndó yó'o ta kundito ndó, on kusun ndó —káchí taJesús xí'in na.

³⁵ Ta taJesús kee ra kuá'an ra ñii xiiña xíka ka lo'o, ta xikuxítí ra ta xikundee ra nda noo ño'o, ndukú ra noo Ndios, tá kuchiño ví, ta on taxi Ndios xo'vi ra. ³⁶ Ta káchí ra xí'in Ndios saá:

—Tata Yivá mii i, xíni vā'a i yó'o kuchiño kasa ndivi ún ndi'i saá ña'a. Ta ña kóni i kúu ña on taxi ún ña xo'vi i. Ta saá ni, on kundivi ña kóni mii i, ta vā'a ka ná kundivi ña kóni mii ún —káchí taJesús xí'in Ndios.

³⁷ Ta saá nakundichi ra, ta ndikó ra kixaa ra noo ndóo un i naxíka xí'in ra. Ta ndi'i nayó'o kisin na. Ta taJesús nīka'an ra xí'in taPedro:

—¿An kisin ún? ¿An on vása kuchiño ún kundito ún vará ñii hora?

³⁸ Ta nīka'an ra xí'in un i naxíka xí'in ra:

—On kusun ka ndó ta kundito ndó ka'an ndó xí'in Ndios ña on nakava ndó kuachi. Ndó'o, yóo ini ndó ke'é ndó ñava'a, ta on kuchiño ndó ke'é ndó ñava'a yó'o xí'in ndee mii ndó —káchí taJesús xí'in na.

³⁹ Ta tuku ndikó taJesús kuá'an ra, ta nīka'an ra xí'in Ndios ndatán yóo to'on ña si'na nīka'an ra. ⁴⁰ Ta ndikó tuku ra kixaa ra noo ndóo naxíka xí'in ra, ta naní'i ra na kisin na, saá chi ndee ní xí'i na ma'ná. Ta nayó'o on vása xíni na yukia ka'an na xí'in ra. ⁴¹ Ta yichi un i nīxaa'an

ra ta nika'an ra xí'in Ndios, ta ndikó ra kixaa tuku ra noo ndoo naxíka xí'in ra, ta nika'an ra xí'in na:

—¿Án va'a kusun ka ndó ta nakindée ka ndó? Koto ndó, xa nitondaa hora ña nataxi na yi'i, taa ta kixi noo Ndios, nda'a nivi na on vá'a. ⁴² Ndakoo ndó, ná ko'yo. Ta koto ndó, yó'o vaxi ta nataxi yi'i nda'a nanivi na sáa ini xini yi'i —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an xá'a ndasaá tjin na taJesús

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³ Tá ta'an ka ndi'i ka'an taJesús xí'in na, ta kixaa taJudas ta kúu ñii ta uxu ovi xíka xí'in taJesús. Ta kixaa kua'a ní nivi xí'in ra, ta ní'i na espada xí'in yiton. Naxikua'a noo najudío xí'in na sáná'a ndayí Ndios xí'in naná'no noo nasutu xa tì'ví na nivi yó'o ña tiin na taJesús. ⁴⁴ Ta taJudas xa si'na nika'an ra xí'in na ndasaá nakoni na taJesús, káchí ra si'a:

—Taa ta chindeéi xí'in ña chitoi noo kúu taJesús. Ta tiin ndó ra kátón ndó ra ta ko'on ra xí'in ndó noo naná'no —káchí ra xí'in na.

⁴⁵ Ta saá kixaa ra, ta nitondaa yatin ra noo taJesús, ta nika'an ra:

—Kua'a, Tata Maestro.

Ta nichito ra noo taJesús. ⁴⁶ Ta saá nivi na yoo xí'in taJudas xandikon tjin na taJesús.

⁴⁷ Ta ñii ta ndikon sata taJesús tava ra espada, ta kandoso va'a ra ñii so'o ta kisa chiño noo taká'no noo nasutu. ⁴⁸ Ta nika'an taJesús xí'in nivi na tjin ña'a:

—¿Án xani sini ndó taku'ná kúui? ¿Ndachun vaxi ndó noo i ní'i ndó espada xí'in yiton ña tiin ndó yi'i? ⁴⁹ Ta yi'i, ndi'i saá kivi nixiyo i sáná'a i nivi ve'e ño'o ká'no, ta ni-tiin ndó yi'i. Ta ndi'i ñayó'o kundo'o i vitin, chi saá xini ñó'o kundivi to'on Ndios ña nitaa naprofeta —káchí taJesús.

⁵⁰ Ta ndi'i naxíka xí'in ra sandakoo na taJesús, ta xino na kua'an na.

Ñayó'o ká'an xá'a ñii talo'o ta kua'an sata taJesús

⁵¹ Ta ñii talo'o ndikon ra kua'an ra sata taJesús, ta ní'no ra ñii laa tikoto ndíka noo, ta nivi tjin na ra, ⁵² ta tayó'o

sandakoo ra tikoto ndíka noo nda'a na, ta kee ra yalá ra xino ra kua'an ra.

Ñayó'o ká'an xá'a taJesús kivi kixaa ra noo nachiño

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵³ Ta saá nivi na tjin taJesús, nixaa ra xí'in na noo taká'no noo nasutu. Ta nakutá'an ndi'i naxikua'a noo najudío xí'in na sáná'a ndayí Ndios xí'in naná'no noo nasutu. ⁵⁴ Ta taPedro ñii xíka ndikon ra kua'an ra sata taJesús anda nixaa ra ve'e tasutu ká'no. Ta xikoo ra xí'in napolícia nasaa ra yatin noo xixi ño'o ke'e ve'e yó'o.

⁵⁵ Ta naná'no noo nasutu xí'in ndi'i inká nachiño naní na Junta Suprema nándukú na nivi na ka'an to'on vatá ña kuvá'a kuachi xa'a taJesús, ta saá kuchiño nataxi na ra nda'a nivi ña ka'ni na ra, ta ni-kuchiño nani'i na kuachi ra. ⁵⁶ Chi kua'a ní nivi nika'an na to'on vatá xa'a ra, ta ña nika'an na on vása ní-nakutá'an to'on na. ⁵⁷ Sava na nakuita na nika'an na ñavatá xa'a ra, káchí na saá:

⁵⁸ —Ndi'i xini so'o ndi nika'an ra, kachí ra: “Yi'i sandi'i xa'a ve'e ño'o ká'no yó'o ña kisa va'a nivi, ta tixin ña uní kivi kasa va'a i inká ve'e ño'o ña on sivi kuvá'a xí'in nda'a nivi kuu ña”, kachí taJesús —káchí na.

⁵⁹ Ta ni-kuchiño nakutá'an to'on ña nika'an na.

⁶⁰ Ta taká'no noo nasutu nakundichi ra ma'ño ndi'i na ndoo yó'o, ta nindaká to'on ra taJesús:

—¿Án on vása ndakuiin ún yu'u na? ¿Yukía kachí ún xa'a to'on ña ká'an nayó'o xa'a ún?

⁶¹ Ta taJesús tásiin yoo ra, on vása ní-ndakuiin ra nda ñii to'on. Ta taká'no noo nasutu tuku nindaká to'on ña'a ra:

—¿Án Cristo ta tì'ví Ndios kúu ún? ¿Án ndixa Sa'ya Ndios kúu ún? —káchí ra.

⁶² Ta ndakuiin taJesús:

—Oon, yi'i kúui. Ta kivi ña vaxi koto ndó yi'i, taa ta kixi noo Ndios, xa yoo i noo táyi tón yoo sijn kua'a Ndios, taa ta kómí ndi'i ndee, ta koni ndó yi'i ndikó i ñoyivi yó'o, ta vaxi i ma'ño viko —káchí taJesús.

⁶³ Ta taká'no noq nasutu ndi'i xini so'o ra ñayó'o, ta nisaá ní ra, ta ndata ra tikoto mji ra, ta nika'an ra:

—On vása xini ñó'ó ka yó inka nivi taxi na kuachi xa'a ra. ⁶⁴ Ndó'ó xini so'o ndó ndi nika'an ra ñii kúu ra xí'in Ndios, ta ñii kuachi ká'no ní noq Ndios kúu ña nika'an ra saá. ¿Yukia xani ini ndó ke'é yó xí'in tayó'o? —káchí ra xí'in naná'no na kúu nachíño.

Ta ndi'i nayó'o nika'an na ndi yóo kuachi ra, ta xini ñó'ó kivi ra.

⁶⁵ Ta sava na kixá'á na kúndaa na tásji yu'u na noq ra, ta nakasi na noq ra ta káni na ra xí'in yiki nda'a na, ta káchí na saá:

—Tá taprofeta ta xini va'a kúu ún, ta saá ka'an ún xí'in ndi, ¿yukú ndi kani yó'ó? —káchí na xí'in ra.

Ta napolicia xí'in xa'nda nda'a na kani na noq ra.

Ñayó'o ká'an xa'a taPedro kivi nika'an ra uní yichi on vása xini ra taJesús

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Ta yóo taPedro ke'e ve'e taká'no noq nasutu, ta kixaa ñii ña'a ña kisa chiño noq nave'e yó'o. ⁶⁷ Ta xini ña taPedro yóo ra násaá ra yatin noq xixi ño'o, ta xito káxin ña noq ra, ta nika'an ña xí'in ra:

—Saá tuku yó'ó kúu ún ñii ta nixika xí'in taJesús, ta kixi ñoo Nazaret —káchí ña.

⁶⁸ Ta taPedro nika'an ra, káchí ra saá:

—On vása xini takaa, ni on vása kúndaa ini yukia ká'an ún xí'in i.

Ta saá kee ra yé'é ke'e ve'e yó'o. Ta kana ñii nduxú chée. ⁶⁹ Ta ñaña'a kisa chiño yó'o xini tuku ña ra, ta nika'an ña xí'in nanivi, káchí ña saá:

—Tayó'o kúu ñii tatá'an taJesús —káchí ña.

⁷⁰ Ta taPedro tuku nika'an ra:

—On vása xini takaa —káchí ra.

Ta nija'a ñii káni lo'o, ta nanivi yita yatin noq taPedro, ta nika'an tuku na xí'in ra saá:

—Ndixa yó'ó kúu ún ñii tatá'an taJesús, chi kixi ún estado Galilea, saá chi ndatán ká'an nakán saá ká'an ún —káchí na.

⁷¹ Ta kixá'á taPedro xí'in ndi'i ndee ra nika'an ra, káchí ra saá:

—Xa nika'an xí'in ndó, on vása xini takaa. ¡Ndios ná saxo'vi ra yi'i tá ñavata ká'an i! —káchí ra.

⁷² Ta xandikon kana nduxú chée yichi ovi. Ta saá naká'an taPedro to'on ña nika'an taJesús xí'in ra: “Ta'an ka kana nduxú chée ovi yichi ñoo vitin, ta xa uní yichi nika'an ún xí'in nivi ndi on vása xini ún yi'i.” Ta kúchuchú ní ini taPedro, ta kixá'á ra ndee ní xáku ra ña naká'an ra to'on yó'o.

15

Ñayó'o ká'an xa'a ña nataxi na taJesús ku'a'an ra noq taPilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Ta nitivi inka kivi xitaan ní, ta naná'no noq nasutu nakutá'an na xí'in naxikua'a noq najudío xí'in na sáná'a ndayí Ndios xí'in ndi'i inka nachíño na kúu Junta Suprema, ta nakoo yu'ú na yukia ke'é na xí'in taJesús. Ta saá katón na taJesús, ta ku'a'an ra xí'in na, ta nixaa na nataxi na ra nda'a tagobernador Pilato. ² Ta taPilato nindaqa to'on ra taJesús, káchí ra xí'in ra:

—¿Án ndixa yó'ó kúu ún Rey noq najudío? —káchí ra.

Ta ndakuijn taJesús:

—To'on mji ún káchí yi'i kúu tarey.

³ Ta naná'no noq nasutu taxi na ku'a'a ní kuachi xa'a taJesús. ⁴ Ta taPilato tuku nindaqa to'on ra taJesús:

—¿Án on ndakuijn ún yu'u na? ¡Koni so'o ún ndi ku'a'a ní kuachi táxi na xa'a ún!

⁵ Ta taJesús nda ñii to'on ni-ndakuijn ra. Ta naka'nda ní ini taPilato xa'a ñayó'o.

Ñayó'o ká'an xa'a taPilato nika'an ra xini ñó'ó kivi taJesús

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

⁶ Ñii ñii viko Pascua tagobernador saña ra ñii ta nákaa ini ve'e ka ko'on ndika ra. Ta najudío káxin na yu kúu tayó'o. ⁷ Ta yóo ñii ta naní ra Barrabás, nákaa ra ini ve'e ka xí'in natá'an ra, chi kisa toon na ta kani tá'an na xí'in naná'no na xa'nda chiño noq na, ta xa'ni na nivi. ⁸ Ta ku'a'a ní nivi nakutá'an na noq tagobernador,

ta kixá'á na ndúkú na nḡḡ ra ña saña ra ñii tḗ nákaḗ ini ve'e kaa, chi saá ké'é tagobernador ñii ñii kuyya. ⁹ Ta tḗPilato nḡḡḡḡḡ tḡ'on ra nḡvi yó'o, káchí ra saá:

—¿Án kóni ndó saña j tḗRey nḡḡ ndó'ó najudío? —káchí ra xí'in na.

¹⁰ Saá chi kundaḗ ini tḗPilato ndí naná'no nḡḡ nasutḡ na kisa kuínj ini xíni tḗJesús kúu na, ñákán nḗtaxi na ra nda'a ra. ¹¹ Ta naná'no nḡḡ nasutḡ yó'o chú'u na nḡvi ña ndúkú na kḡ'on ndíka tḗBarrabás. ¹² Ta tḗPilato tuku nḡka'an ra xí'in na:

—¿Yukía koo tḗ tḗ sákunaní ndó tḗRey nḡḡ ndó najudío?

¹³ Ta ndakuijn na, nḡka'an na:

—¡Ná kivi ra! ¡Katakaḗ ndaa ún ra nda'a tón cruz! —káchí na.

¹⁴ Ta saá tuku nḡḡḡḡḡ tḡ'on tḗPilato na:

—¿Yu kúu kuachi nḡkí'vi ra?

Ta ndeé kḗ nḡka'an nayó'o, káchí na saá:

—¡Katakaḗ ndaa ún ra nda'a tón cruz!

¹⁵ Ta tḗPilato kóni ra kasa ndivi ra ña kóni nḡvi, ta saá saña ra tḗBarrabás, ta xḗ'nda chiño ra nḡḡ natropa ña kani na tḗJesús xí'in kuártá ña nó'ni kḗ sijn nḡḡ, ta katakaḗ ndaa na ra nda'a tón cruz.

¹⁶ Ta natropa, kuḗ'an tḗJesús xí'in na ve'e chiño ká'no, ta nḡxaa na ta nḗkaya na ndí'i kḗ natropa. ¹⁷ Ta kḡndaa na tikḡḡ ndíxin tḗJesús ta sakundixin na ra ñii tikḡḡ ndí'í, ndatán yóo tikḡḡ ndíxin tḗrey, ta kisa va'a na ñii corona ñiño ta chḡnóo na ña sijn ra. ¹⁸ Ta kixá'á na ká'an na si'a xí'in ra:

—¡Ná koo va'a tḗRey nḡḡ najudío! —káchí na, kúsiki na ra.

¹⁹ Ta suku na tón yiton sijn ra, ta kḡndaa na tásij yu'u na nḡḡ ra, ta xḡkuxítí na nḡḡ ra ña kúsiki na kisa tḡ'ó na ra. ²⁰ Tá ndí'i ña kúsiki na ra ta xḗku ndaa na ra, ta saá kḡndaa na tikḡḡ ndí'í ndíxin ra, ta tuku sakundixin na ra tikḡḡ mḡi ra. Ta kuḗ'an ra xí'in na ña katakaḗ ndaa na ra nda'a tón cruz.

Ñayó'o ká'an xḗ'a ndasaá katakaḗ ndaa na tḗJesús

nda'a tón cruz

(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

²¹ Ta nḗkutá'an na xí'in ñii tḗ tḗ kixi ñoo Cirene naní ra Simón, tayó'o kúu yivá tḗAlejandro xí'in tḗRufo, ta ndeé ra yukḡ kuḗano'o ra yichí ñoo Jerusalén. Ta natropa kisa nduxḗ na xí'in tayó'o ña kuiso ra tón cruz tḗJesús.

²² Ta kuḗ'an tḗJesús xí'in na, ta nḡxaa na ñii xiiña naní ña Gólgota, ña kóni kachí Leke Sijn Ndjí. ²³ Ta natropa tḗxi na ndutḗ vino tá nasaka xí'in ndutḗ mirra ko'o ra, ta tḗJesús nḡ-xiin ra ko'o ra ndutḗ yó'o. ²⁴ Ta saá katakaḗ ndaa na ra nda'a tón cruz, ta natropa nḗta'ví na tikḡḡ ra. Chḡkaḗ na ndatḡ ña koto na yukú ñii ñii nayó'o naki'in ñii ñii lo'o tikḡḡ tḗJesús.

²⁵ Nḡḡḡḡḡ kḗ ijn xitaḗn,* ta katakaḗ ndaa na ra nda'a tón cruz. ²⁶ Ta chḡnóo kútu na ñii tón vitḡ lo'o sijn tón cruz, ta nḡḡ tón vitḡ yó'o nḗka'yi tḡ'on ña ká'an xḗ'a kuachi ra, ta káchí ña saá: “Tayó'o kúu tḗRey nḡḡ najudío.” ²⁷ Ta katakaḗ ndaa na ovi tḗkuí'ná sijn tḗJesús, ñii tḗkuí'ná tákaḗ ndaa nda'a tón cruz tón ñindichi sijn kua'á ra, ta inkḗ ra tákaḗ ndaa nda'a tón cruz tón ñindichi sijn yitin ra. ²⁸ Saá kḡndivi tḡ'on Ndios ña nḡtaa naprofeta xḡna'á xḗ'a tḗ tḗ ti'ví Ndios sakaku ra na ñoyívi yó'o, káchí ña saá: “Kani sijn nḡvi ñii kúu ra xí'in nḡvi na on vá'a, na toon ní ini”, káchí ña.

²⁹ Ta nanḡvi yá'a yichí nḡḡ tákaḗ ndaa tḗJesús kándiva'a ní na xí'in ra, ta káva na sijn na, káchí na saá xí'in ra:

—Yó'ó kúu tḗ tḗ nḡka'an: “Yí'j sandi'ij xḗ'a ve'e ño'o ká'no, ta tḡxin ña unḡ kivi tuku kasa va'a j ña”, káchí ún, ³⁰ ta vitin, ¡sakaku xí'in mḡi ún, ta sanoo xí'in mḡi ún nda'a tón cruz! —káchí na xí'in ra.

³¹ Ta ñii kḡ'va saá na sáná'a ndayí Ndios xí'in naná'no nḡḡ nasutḡ kúsiki na ra ta xḗku ndaa na ra, ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Tayó'o sakaku ra inkḗ nḡvi, ta on vása kivi sakaku xí'in mḡi ra vitin. ³² Tá ndixa kúu ra Cristo, tḗRey ñoo yó Israel, ta ná

* 15:25 Kḗ ijn xitaḗn naní ña kḗ unḡ nḡḡ naño Roma, chi kḗ nḡḡ nḡḡ naño Roma kúu kḗ uxḗ xitaḗn.

sanoo xí'in mji ra nda'a tón cruz vitin ña koto yó, ta saá kandixa yó ra —káchí na.

Ta na ovj tákaa ndaa xí'in ra kúsiki ña'a na ta kándiva'a na xí'in taJesús.

Ñayó'o ká'an ndasaá nixi'i taJesús

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³ Ta nitondaa kaa uxu ovj ma'ño ndiví, ta kixá'a kúnaa ndi'i ñoyívi anda kaa unj xikuaa.† ³⁴ Ta kaa unj kúu ña, ta saá ndeé va'a nika'an taJesús, káchí ra saá:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —káchí taJesús. Tō'on yó'o káchí ña saá: Tata Yivá miji, Tata Yivá miji, ¿ndachun sandakoo ún yijí?, káchí ña.

³⁵ Ta sava nivi na yita yatin yó'o, xini so'o na ña nika'an ra, ta káchí na saá:

—Konj so'o ndó, tayó'o kána ra taprofeta Elías ña chindeé ña'a ra —káchí na.

³⁶ Ta ñii tayó'o xino ra ku'a'an ra, ta sachii ra ñii tikoto kuikon xí'in vino yiyá, ta chinóo ra ñayó'o noo yiton, ta ndikó ra taxi ra ko'o taJesús, ta nika'an tayó'o xí'in nivi:

—On ke'é ndó ra. Ná koto yó án kixi taElías sanoo ña'a ra —káchí ra.

³⁷ Ta saá taJesús xí'in ndi'i ndeé ra nika'an ra, ta nixi'i ra. ³⁸ Tá mií saá xandikon nindata ma'ño tikoto tákaa Cuarto Yij ve'e ño'o ká'no, ta kixá'a ña nindata ña chí ñino ta noo ña nda ñino.

³⁹ Ta ta ndiso chiño xí'in ñii ciento natropa, yóo yatin ra noo tákaa ndaa taJesús, ta xini so'o ra ñii ndeé nika'an taJesús ta nixi'i ra, ta ta ndiso chiño yó'o nika'an ra saá:

—Ndixa tayó'o xikuu Sa'ya Ndios —káchí ra.

⁴⁰ Ta nda xiká yita ku'a'a ní násí'í xito ná. Ñii ñayó'o kúu ñaMaría Magdalena, inká ña kúu ñaMaría, si'í taJosé xí'in taJacobo talo'o, ta inká ña kúu ñaSalomé.

⁴¹ Nayó'o kúu ná xindikón sata taJesús, chindeé ná ra, kisa chiño ná noo ra estado Galilea. Ta yita ku'a'a ní inká násí'í ná ndikon sata ra, ná kixaa xí'in ra ñoo Jerusalén yó'o kúu ná.

Ñayó'o ká'an xa'a ña ninduxun taJesús

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴² Ta kivi viernes kúu ña, ta kivi yó'o kisa ndivi na ndi'i ña xini ñó'ó na xa'a kivi yij ña nákindée na. Ta xikuaa ta xa ku'a'an kunaa kúu ña, xa yatin ní tondaa hora ña kixá'a kivi ña nakindée na. ⁴³ Ta kixaa taJosé, ta kixi ñoo Arimatea, ta kúu ra tachiño ká'no tatá'an naJunta Suprema. Ta ndáti ra kivi kixá'a ka'nda chiño Ndios ñoyívi yó'o. Ta on vása ní-yi'ví ra, ta nixa'an ra noo taPilato ndukú ra yikí koñu taJesús ña sanduxun ra ña. ⁴⁴ Ta naka'nda ní ini taPilato xini so'o ra ña kama ní nixi'i taJesús, ta kana ra ta ndiso chiño xí'in ñii ciento natropa vaxi ra, ta nindaka to'on ña'a ra:

—¿Án ñandaa nixi'i taJesús? —káchí ra.

⁴⁵ Ta ta ndiso chiño yó'o nika'an ra, káchí ra:

—Ndixa xa nixi'i taJesús.

Ta saá taPilato taxi ra yichi nda'a taJosé naki'in ra yikí koñu taJesús. ⁴⁶ Ta taJosé sata ra ñii tikoto va'a, ta nixaa ra ta sanoo ra yikí koñu taJesús nda'a tón cruz, ta xí'in tikoto va'a yó'o chisúku ndaa ra yikí koñu taJesús. Ta nixa'an ra ta chikaa va'a ña'a ra ini kavua, ta nakasi ra yé'é kavua yó'o xí'in ñii yuu ká'no. ⁴⁷ Ta ñaMaría Magdalena xí'in ñaMaría si'í taJosé xito ná mikiá chinóo na yikí koñu taJesús.

16

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi nataku ra

(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Ta nija'a kivi yij ña nákindée najudío, ta ñaMaría Magdalena xí'in ñaSalomé, xí'in ñaMaría si'í taJacobo, sata ná ña'a ña xa'an támi ña ko'on ná chikaa ná ña yikí koñu taJesús. ² Ta xitaan ní ta sakán keta ño'o, kivi noo semana ña kúu domingo, ku'a'an ná noo ninduxun taJesús. ³ Ta ká'an xí'in tá'an mji ná, káchí ná saá:

—¿Yu kúu na chindeé mji yó ña sakuta'a na yuu ña nona kivi yó kavua yó'o? —káchí ná.

† 15:33 Kaa uxu ovj ndiví naní ña kaa iño noo naño Roma, ta kaa unj xikuaa naní ña kaa jin noo naño Roma.

4 Ta saá n̄ixaa ná, ta n̄akoto ná ɔn vása ndási ka yé'é kavua xí'in yuu ká'no. 5 Ta n̄iki'vi ná ini kavua. Ta x̄ini ná ñii ɔa yóo ra s̄in kua'á noo x̄indú'u ȳiki koñu ɔaJesús, ta ndixin ra ñii tikoto káni, yaa ní ña, ta násí'í yó'o n̄iyi'vi ní ná. 6 Ta saá n̄ika'an ra xí'in ná:

—On kuyi'vi ndó. Ndó'ó nándukú ndó ɔaJesús ɔaño Nazaret, ɔa ɔa katakaa ndaa na nda'a tón cruz. Xa n̄atakū ra. On koó ka ra yó'o. Koto ndó noo ch̄inóo na ra. 7 Ta kuā'an ndó ta ndato'on ndó xí'in ɔaPedro xí'in inkā na n̄ixika xí'in ra, kachí ndó saá xí'in na: “Ko'on si'na ɔaJesús noo ndó ña kundati ra ndó'ó estado Galilea. Kán koni ndó ra, tá yóo ña n̄ika'an ra xí'in ndó”, kachí ndó xí'in na —káchí ɔa yó'o xí'in násí'í yó'o.

8 Ta saá násí'í yó'o kee ná yé'é kavua, ta x̄ino ná kuā'an ná, yí'vi ní ná anda k̄isin ná kuā'an ná. Ta n̄-xiin ná ndato'on ná xí'in nda ñii n̄ivi, saá chi yí'vi ní ná.

*Ñayó'o ká'an x̄a'a ɔaJesús
k̄ivi n̄ivi ra noo ñaMaría Magdalena
(Jn. 20:11-18)*

9 Ta saá ɔaJesús n̄atakū ra xitaan ní k̄ivi noo semana ña kúu domingo. Ta si'na n̄ivi ra noo ñaMaría Magdalena ña xa ɔava ra ux̄a n̄im̄a ndiva'a x̄ikomí. 10 Ta saá kuā'an ña ndato'on ña xí'in na n̄ixika xí'in ra. Ta naní'í ña nayó'o, ndóo na kúchuchú ní ini na ta xáku ní na. 11 Ta x̄ini so'o na ña n̄ika'an ña xa n̄atakū ɔaJesús, saá chi xa x̄ini ña ra, ta n̄-xiin nayó'o kandixa na ña.

*Ñayó'o ká'an x̄a'a ɔaJesús
k̄ivi n̄ivi ra noo ɔvi na x̄indik̄on s̄ata ra
(Lc. 24:13-35)*

12 ɔaJesús, k̄ivi n̄ivi ra yich̄i noo ɔvi n̄ivi na kuā'an yukū, ta ɔn vása ná'a ka ra tá si'na xa na'a ra. 13 Ta na ɔvi yó'o nd̄ikó na ta n̄ixaa na noo yóo inkā na x̄indik̄on s̄ata ɔaJesús, ta ndato'on na xí'in nayó'o ña xa x̄ini na ra, ta na x̄ini so'o ñayó'o n̄-xiin na kandixa na.

*Ñayó'o ká'an x̄a'a ɔaJesús
ña s̄akuiso chiño ra nax̄ika xí'in ra
(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)*

14 Ta saá ɔaJesús n̄ivi ra noo na ux̄u ñii nax̄ika xí'in ra, tá ndóo ka na noo mesa. Ta ndeé ní n̄ika'an ra xí'in na ɔn vá'a ké'é na xa'a ña n̄-xiin na kandixa na ña n̄atakū ra, chi k̄isa só'ó xí'in m̄i na, saá chi n̄-xiin na koni so'o na ɔ'on ña n̄ika'an n̄ivi na x̄ini xa n̄atakū ra. 15 Ta saá n̄ika'an ra xí'in na:

—Kuā'an ndó ndi'i saá xiiña ñoyivi yó'o ta ka'an ndoso ndó ɔ'on ñava'a xa'a i noo n̄ivi. 16 N̄ivi na kandixa ȳi' ta kuchu na, ta saá Ndios sakaku ra na ña kutaku na xí'in ra ndi'i saá k̄ivi ña vaxi. Ta n̄ivi na ɔn vása kandixa ȳi', nayó'o kuachi ndiso na ta kuachi ñayó'o taxi ña ña x̄o'vi ní na ndi'i saá k̄ivi ña vaxi. 17 Ta vitin ká'an xí'in ndó, milagro yó'o koo xí'in na kándixa ȳi': xí'in ndaȳi' ta xí'in k̄ivi tava na n̄im̄a ndiva'a; ta ka'an na inkā noo ɔ'on xaá ña ɔn vása ní-sakuá'a na; 18 tá ñii sana tiin na t̄ikoó xati ta ɔn kóo ña kundo'o na; tá ñii sana ko'o na táveneno ta ɔn kóo ña kundo'o na; ta chinóo na nda'a na s̄ini án noo k̄i'vi na ndeé ndó'o ta nduva'a na. Milagro yó'o kuu ña kunakaa xí'in na kándixa ȳi' —káchí ɔaJesús xí'in nax̄ika xí'in ra.

*Ñayó'o ká'an x̄a'a ɔaJesús ña ndaa ra
kuano'o ra ñoyivi n̄ino
(Lc. 24:50-53)*

19 Tá ndi'i n̄ika'an ɔaJesús saá xí'in na, ta ndaa ra kuano'o ra ñoyivi n̄ino, ta x̄ikoo ra s̄in kua'á Ndios. 20 Ta saá na n̄ixika xí'in ra k̄ixá'a na kuā'an na ka'an ndoso na ɔ'on Ndios noo n̄ivi ndi'i saá xiiña. Ta m̄i ɔaJesús ch̄indeé ra na ña yóo milagro xí'in n̄ivi. Xa'a ñayó'o n̄ivi na x̄ito milagro yó'o ta na n̄ixika xí'in ɔaJesús kúndaā ini na ndi' ɔ'on ká'an ndoso na kúu ñandaā. Saá yóo ña.

To'on ñava'a xa'a Jesucristo ña nītaa taLucas

TaLucas taa ra to'on yó'o kuq'an ña nda'a taTeófilo

¹ “Tata Teófilo, xa kuq'a ní nīvi nītaa na xa'a ña ndixa ke'é Jesucristo xí'in yó. ² Ta ñii kī'va ndatán yóo to'on ña saná'a na xīdikon satā ra, saá yóo ña nītaa na. Tānda kī'vi kīxá'a Jesucristo kīsa chiño ra ñoyīvi yó'o, xīni na ña ke'é ra, ta xīni so'o na ña saná'a ra, ta nayó'o nīka'an ndoso na to'on ra. ³ Ta saá tuku yī'i xa sakuá'a va'a i ndi'i ña ke'é ra xí'in ndi'i ña saná'a ra nda kī'vi kīxāa ra ñoyīvi yó'o. Ta xāni sīni i va'a ná taa i to'on ña ndaa yó'o, ndatán nīxiyo ña, ta ti'vī i tutu yó'o xaā ña nda'a ún, Teófilo ta to'ó. ⁴ Ta saá kundaa va'a ini ún ñandaa kúu ña xa saná'a na yó'o xa'a Jesucristo”, káchí taLucas xí'in taTeófilo.

Ñii ángel ña kīxi noo Ndios ká'an ña kaku taJuan, ta sakuchu nīvi

⁵ Kī'vi tarey Herodes xá'nda chiño ra noo ñaño estado Judea, nīxiyo ñii sutu naní ra Zacarías. Tayó'o kúu ñii ta náta'an xí'in ñii ti'vi sutu, ta kī'vi ti'vi nasutu yó'o naní Abías. Násí'í taZacarías yó'o naní ña Elisabet, ta mji ra xí'in ñásí'í ra kúu nasā'ya ñani síkuá' tasutu Aarón. ⁶ TaZacarías xí'in ñásí'í ra ña Elisabet nīvi nandaa kúu na noo Ndios, ta kándixa ndi'i na ña xá'nda chiño Ndios, ta inkā nīvi nī-kuchiño naní'i na to'on ña ka'an on vá'a na xa'a taZacarías xí'in ñásí'í ra. ⁷ Ta on koó sa'ya na, chi ñánóma kúu ña Elisabet, ta ñáyó'o xí'in yīi ña na xīkuā'a ní kúu na.

⁸ Ta saá nītondaa kī'vi nasutu natá'an taZacarías kīxāa na kasa chiño na noo Ndios ve'e ño'o ká'no ña nákaa ñoo Jerusalén. ⁹ Chīkaa na ndatī xí'in yūu válí chi saá ke'é na ña koto na yukú chiño kukomí ñii ñii sutu. Ta saá keta ña taZacarías nīni'i ra chiño ña kī'vi ra Cuarto Yīi ña nákaa ini ve'e ño'o yó'o, ta ka'mi ra xuxa va'a ña ndóso noo mesa tón

yīi. ¹⁰ Kī'vi nīkī'vi taZacarías Cuarto Yīi ña ka'mi ra xuxa va'a noo Ndios, ta ndi'i nīvi ndóo na ndátī na ke'e ña kúu yé'é ve'e ño'o, ta ká'an na xí'in Ndios. ¹¹ Ta saá ñii ángel kīxi noo Ndios kīxāa ña noo taZacarías, ñíndichi ña sīn kua'á mesa tón yīi noo xīxī xuxa va'a. ¹² Ta xīni ra ñaángel, ta kīxá'a ndi'i ní ini ra, ta yī'vī ní ra. ¹³ Ta saá nīka'an ñaángel xí'in ra:

—Tata Zacarías, on kuyī'vī ún, chi Ndios xīni so'o ra ña nīka'an ún xí'in ra, ta ke'é ra ñii ñava'a xí'in ndó: koo sa'ya ún xí'in ñásí'í ún ña Elisabet, ta chinóo ndó kī'vi ra kunaní ra Juan. ¹⁴ Kī'vi kaku sa'ya ndó, ta kusīi ní ini ndó'ó. Ta kusīi ní ini inkā nīvi kī'vi kaku ra, ¹⁵ chi noo Ndios sa'ya ndó kuu ra ñii taa ta ká'no. Ta nda ñii kī'vi on ko'o ra vino, ni on ko'o ra inkā nduta tá sáxīni nīvi. Tānda kī'vi kīxá'a ra kunakaa ra tīxin sí'í ra, ta chūtú nīma ra xí'in ñandee Nīma Ndios. ¹⁶ Ta saá chindee ra kuq'a ní naIsrael sanandikó ra nīma na ña ko'on na yichī Ndios. ¹⁷ Ndatán ñii kī'va nīxiyo ndee Nīma Ndios xí'in taprofeta Elías xīna'á, saá koo Nīma Ndios xí'in sa'ya ndó yó'o. Ta kukomí ra yichī ka'an ra xí'in nīvi ña nakutá'an va'a na kúu yivá xí'in sa'ya na. Ta chindee ra nīvi na on xīin konī so'o ña nduu na nīvi na va'a kandixa Ndios. Saá sa'ya ndó yó'o chindee ra naIsrael ña koo ti'va na naki'in na Taa taKá'no noo yó —káchí ñaángel xí'in taZacarías.

¹⁸ Ta ndakuijn taZacarías, nīndaqa to'on ra ñaángel, káchí ra saá:

—¿Ndasaá koo kundaa ini i ña kundivi ña ká'an ún xí'in i?, chi vitin taxīkuā'a ní kúu i, ta saá tuku ñaxīkuā'a ní kúu ñásí'í i —káchí taZacarías xí'in ñaángel.

¹⁹ Ta ndakuijn ñaángel, nīka'an ña xí'in taZacarías.

—Yī'i naní i Gabriel, ta ndi'i saá kī'vi ñíndichi i noo Ndios. Ta mji Ndios kúu ta ti'vī yī'i vaxī i ka'an i ñava'a yó'o xí'in ún.

²⁰ Ta vitin xa'a ña on vása ní-kandixa ún to'on ña nīka'an i xí'in ún, on kuchiño ka ka'an ún nda ñii to'on nda kīxāa kī'vi kundivi to'on yó'o. Ta ndixa vaxī ñii kī'vi ña kundivi ndi'i ña nīka'an i xí'in ún —káchí ñaángel xí'in taZacarías.

²¹ Ta nīvi na ndóo ndátī ke'e, ká'an xí'in tá'an na ña kuáchī ní taZacarías, ta kīxá'a

na ndí'i ní ini na xa'a ra. ²² Ta saá keta taZacarías, ta n̄i-kuchiño ka'an ra xí'in na. Ta kundaḡa ini na ndí Ndios t̄i'ví ra ñii ña n̄i'vi n̄oḡ tayó'o ini Cuarto Ȳi ve'e ño'o. Ñakán k̄iḡ n̄i-kuchiño ka'an ka ra xí'in na, nda sáná'a kuiti ra xí'in nda'a ra.

²³ Ta n̄iḡndaḡa k̄i'vi nd̄i'i k̄iḡa chiño taZacarías ve'e ño'o, ta kuḡno'o ra. ²⁴ Ta saá n̄i'ya'a lo'o k̄i'vi, ta ñásí'í ra ñáElisabet n̄i'kee sa'ya ñá. Ta n̄i'xiyo ñá o'on yoo ini ve'e ñá, ta nda lo'o on vasa ní-keta ñá. Ta n̄i'ka'an ñá, kachí ñá saá: ²⁵ "Ndios ke'é ra ñava'a xí'in i, xa n̄i'taxi ra ñii ñato'ó ká'no nda'a i chi vitin koo ñii sa'ya i, ta k̄i'ndaḡa ra ña kúka'an n̄oḡ i n̄oḡ n̄i'vi", kachí ñá.

To'on yó'o kachí ñaángel ña k̄i'xi n̄oḡ Ndios k̄i'vi n̄i'ka'an ña xí'in ñáMaría

²⁶ Xa iño yoo ñó'o sa'ya ñáElisabet ta saá t̄i'ví Ndios ñaángel Gabriel kuḡ'an ña ñoo Nazaret, ña nákaḡ estado Galilea. ²⁷ Kuḡ'an ña koto ña ñii ñákuḡan lo'o n̄ani ñá María, ñá ta'an t̄oḡndaḡa nda ñii taḡa kúu ñá. Ta xa ndás̄i ña t̄oḡndaḡa ñá xí'in ñii taḡa n̄ani ra José, sa'ya ñani síkuá taḡey David kúu ra. ²⁸ Ta n̄i'xaḡ ñaángel n̄oḡ ñáMaría yó'o ta ch̄indeé ña'á ña, n̄i'ka'an ña, kachí ña saá:

—¡Kua'a, nana! Yó'ó kúu ñá n̄i'ni'i ñava'a n̄oḡ Ndios, ta yóo ra xí'in ún. Ta ke'é ra ñava'a ní ka xí'in ún n̄oḡ ndi'i ink̄a n̄ásí'í.

²⁹ Ta ñáMaría x̄ini ñá ñaángel yó'o, ta x̄ini so'o ñá to'on ña n̄i'ka'an ña, ta k̄i'xá'á ndí'i ní ini ñá, x̄ani s̄ini ñá: "¿Ndachun n̄i'ka'an ñaángel to'on yó'o xí'in yó?"

³⁰ Ta saá ká'an ka ñaángel xí'in ñá:

—On kuyi'ví ún, chi Ndios taxi ra ñii ñato'ó ní nda'a ún. ³¹ Ta vitin kee sa'ya ún, ta k̄i'vi kaku ta'lo'o sa'ya ún, ta chinóo ún k̄i'vi ra kunaní ra Jesús.* ³² Ta kuu ra taḡa ta ká'no, ta sakunaní na ra Sa'ya Ndios taKá'no, ta Ndios taxi ra ña kuu tayó'o taḡey ká'no. Ndatán n̄i'xiyo x̄i'j síkuá ra taḡey David, saá koo ra. ³³ Ta ka'nda chiño ra n̄oḡ naIsrael, ta nda ñii k̄i'vi on ndi'i xa'a ndee ra, ta kuu ra taḡey ndi'i saá k̄i'vi ña vaḡi —kachí ñaángel xí'in ñáMaría.

³⁴ Ta saá ndakuijn ñáMaría:

—¿Ta ndasaá koo ñayó'o?, chi nda ñii taḡa on ta'an t̄oḡndaḡa ȳi'j —kachí ñá xí'in ñaángel.

³⁵ Ta ndakuijn ñaángel:

—Ta Níma Ndios kixaa ña xí'in ún, ta ndee Ndios taKá'no kixaa ña ndatán ñii kundaḡi koo ña, ta nakundixin ní ndi'ún ña. Ñakán sa'ya ún kuu ra ñii taḡa ȳi'j, ta kunaní ra Sa'ya Ndios. ³⁶ Ta ñave'ún ñáElisabet xa ñó'o sa'ya ñá. Vará ñáx̄ikua'a ní kúu ñá, ta on k̄i'vi koo sa'ya ñá, kachí n̄i'vi, ta vitin xa iño yoo ñó'o sa'ya ñá. ³⁷ Saá chi Ndios kúchiño ra kasa ndivi ra ndi'i chiño, on koó nda ñii chiño ña yo'vi n̄oḡ Ndios —kachí ñaángel xí'in ñáMaría.

³⁸ Ta ndakuijn ñáMaría, kachí ñá saá:

—Ȳi'j kúu ñá kisa chiño n̄oḡ Ndios, ta va'a ná ke'é ra xí'in i ndatán yóo ña n̄i'ka'an ún xí'in i —kachí ñáMaría xí'in ñaángel.

Ta saá kee ñaángel kuḡ'an ña.

To'on yó'o ká'an ñáMaría kuḡ'an ñá koto ñá ñáElisabet

³⁹ Ta n̄i'ya'a lo'o k̄i'vi, ta kee ñáMaría, nómi ñá kuḡ'an ñá ñoo ña nákaḡ ma'ño yuku estado Judea. ⁴⁰ Ta n̄i'xaḡ ñáMaría, ta n̄i'k̄i'vi ñá ve'e taZacarías, ta n̄i'ka'an ñá to'on ch̄indeé ñá ñáElisabet. ⁴¹ Tá x̄ini so'o ñáElisabet ña ch̄indeé ñáMaría, ta k̄andeta sa'ya ñá t̄ixin ñá, ta Níma Ndios k̄i'xaḡ ña, ta sakutú ña n̄i'ma ñáElisabet xí'in ndee Ndios. ⁴² Ta xí'in ndi'i ndee ñá n̄i'ka'an ñá xí'in ñáMaría, kachí ñá saá:

—¡Ta ká'no ní ka ñava'a ke'é Ndios xí'in ún n̄oḡ ndi'i ink̄a n̄ásí'í ñoyívi yó'o! ¡Ta ká'no ní ñava'a ke'é ra xí'in sa'ya ún!

⁴³ Ta, ¡ndachun Ndios ke'é ra ñava'a xí'in i ña taxi ra k̄i'xaḡ ún koto ún ȳi'j! ¡Yu kúu ȳi'j, ta vaḡi ún koto ún ȳi'j! Chi yó'ó kúu sí'í taKá'no n̄oḡ i. ⁴⁴ X̄ini so'o i to'on ch̄indeé ún ȳi'j, ta saá sa'ya i k̄andeta ra t̄ixin i chi kúsij ní ini ra. ⁴⁵ Ta nákaḡ ñasij n̄i'ma ún, chi kándixa ún Ndios ña kasa ndivi ra ña n̄i'ka'an ra xí'in ún —kachí ñáElisabet xí'in ñáMaría.

⁴⁶ Ta n̄i'ka'an ñáMaría saá:

Xí'in n̄i'ma i kisa ká'no i Ndios.

⁴⁷ Kúsij ní ini i chi Ndios sakaku ra ȳi'j.

⁴⁸ Ndios ndaa ra ȳi'j, vará ndasaá kuiti ñándá'ví ñá kisa chiño n̄oḡ ra kúu i.

* 1:31 K̄i'vi "Jesús" kóni kachí ña: Ndios sákaḡu ra n̄i'vi.

Ñakán nivi na táku vitin xí'in nivi na kutaku kivi ña vaxi sakunaní na yí'i: Ña'a ñá nákaa ñasii níma, kachí nivi xa'a i.

49 Saá chi Ndios ta kómí ndee ká'no, ke'é ra ku'a ní ñava'a xí'in i.

¡Taa tayii kúu Ndios!

50 Ta kivi vitin xí'in kivi ña vaxi Ndios kúndá'ví ini ra xini ra nivi na kisa to'ó ña'á.

51 Ndios xí'in ndee mii ra kisa ndivi ra ku'a ní chiño ná'no.

Ta xí'in ndee ra xa'ta ní'nó ra nivi na kisa ká'no xí'in mii.

52 Ta Ndios sanoo ra nda nino nivi naná'no ñoyívi yó'o, na kúu na ña'a ní ini,

ta ndani'i síkón ra nivi na on vása ña'a ini ña nduu na naná'no.

53 Ndios taxi ra ku'a ní ñaxíxi nda'a nivi nandá'ví na xí'i soko,

ta taxi ra nivi nakuiká ku'a'an vichí na.

54 Ndios chindee ra naIsrael,

ndi'i saá kivi kúndá'ví ini ra xini ra na,

55 chi saá nika'an ra xí'in xii síkuá yó taAbraham, ta xí'in ndi'i sa'ya ñani síkuá tayó'o.

Ndios kachí ra kundá'ví ini ra koni ra mii yó ndi'i saá kivi ña vaxi,

kachí ñáMaría.

56 Ta saá nindo ñá, nixiyo ñá xí'in ñáElisabet uní yoo, ta kee ñá kuano'o ñá.

Ñayó'o ká'an xa'a kivi kaku taJuan, taa ta sakuchu nivi

57 Tá xa nitondaa kivi kaku sa'ya ñáElisabet, ta kaku ñii taa lo'o. 58 Ta saá kundaa ini nave'e ñá xí'in na xini tá'an xí'in ñá ndí Ndios ke'é ñava'a xí'in ñá ña kaku sa'ya ñá. Ta saá kúsi ní ini ndi'i na xí'in ñá. 59 Ta nitondaa kivi ona kaku tikuá'á lo'o yó'o, ta kisa ndivi na costumbre naní ña circuncisión xí'in ra ña kóni kachí xá'nda na lo'o ñii siní ñatee ra. Ta kóni na sakunaní na ra Zacarías, chi saá naní yivá ra. 60 Ta nika'an si'í ra ñáElisabet, kachí ñá saá:

—On kivi saá, va'a ná kunaní ra Juan —kachí ñá.

61 Ta ndakuiin na, kachí na:

—¿Ndachun kóni ún kunaní ra saá? Nda ñii nave'e ún on koó naní saá —kachí na.

62 Ta saná'a nda'a na noo yivá ra ndasaá kóni ra kunaní sa'ya ra. 63 Ta saá ndukú ra ñii viti noo na, ta taa ra kivi noo tón viti yó'o: “Kunaní ra Juan.” Ta naka'nda ini ndi'i na. 64 Ta saá xandikon taZacarías kixá'á kúchiño ka'an ra, ta kisa ká'no ra Ndios. 65 Ta ndi'i nivi na ndoo yó'o naka'nda ini na, ta kixá'á na sakuíta ní'nó na to'on xa'a ñayó'o ndi'i saá ñoo ña ñó'o yuku estado Judea. 66 Ta ndi'i nivi na xini so'o ña ndo'o taZacarías, xani ini na xa'a ña, ta nindaká to'on tá'an na, kachí na saá:

—¿Yu kuu tikuá'á lo'o sa'ya taZacarías kivi kuká'no ra? —kachí na, chi kundaa ini na ndí kómí talo'o yó'o ndee Ndios.

Xí'in to'on yó'o taZacarías kisa ká'no ra Ndios

67 Ta Níma Ndios sakutú ña ini taZacarías xí'in ndee Ndios, ta nika'an ra, kachí ra saá:

68 Ná kasa ká'no yó Ndios, ta xá'nda chiño noo mii yó naIsrael,

Ndios chindee ra nivi naño yó na kúu na ndikon ña'á, ta sakaku ra yó.

69 Ta ti'ví ra ñii taa tandeé ní, ta kixaa ra sakaku ra mii yó.

Tandeé yó'o kúu ñii sa'ya ñani síkuá tarey David, taa ta kisa chiño noo Ndios kuyá xina'á.

70 Saá yoo ña kindoo Ndios xí'in naxii síkuá yó naIsrael, chi Ndios taxi ra to'on ra nda'a naprofe'ta ña nika'an ndoso na kuyá xina'á, kachí na saá:

71 Ndios sakaku ra mii yó noo na saa ini xini yó, ta sakaku ra mii yó noo ndi'i nivi na on xin koni yó.

72 Xina'á kundá'ví ini Ndios xini ra naxii síkuá yó,

ta kasa ndivi ra to'on ra ña chindú'u ra ke'é ra xí'in na.

73 Nika'an Ndios xí'in xii síkuá yó taAbraham

74 ña ndixa sakaku ra mii yó noo nivi na saa ini xini yó,

ñakán on kuyi'ví yó kasa chiño yó noo Ndios.

75 Ta kuu yó nivi na ndakú ini, na nataxi xí'in mii noo Ndios, saá kasa ndivi yó chiño noo ra ndi'i saá kivi ña kutaku yó,

káchí tãZacarías.

⁷⁶ Ta saá nika'an ra xí'in tikuá'á lo'o sa'ya ra, káchí ra saá:

Yó'ó, talo'o, kivi kuká'no ún, ta kuu ún taprofeta tã ka'an ndoso to'on Ndios.

Ndasa va'a ún yichí xa'a ña kivi kixaa Tã tãKá'no noo yó, tã tã vaxi ñoyívi yó'o, ta yó'ó kuu tã ko'on si'na noo ra.

⁷⁷ Ta saná'a ún nivi ndasaá koo ña sakaku Ndios nivi na ndikon ña'á, chi kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na.

⁷⁸ Sandoo ra ndi'i kuachi yó chi Ndios kuu ra tã ká'no ní ini.

Ñakán ti'ví ra ñii tã tã yóo ñoyívi ñino, ta ndatán yóo ño'o ña yé'e, saá yóo tã tã ti'ví ra.

Kivi kixaa ra ñoyívi yó'o, ta ndatán yóo ñii kivi xaá, saá koo ña.

⁷⁹ Saá chi ke'é ra ña naye'e ño'o noo nivi na xika yichí naa noo yóo ña on vá'a,

ta saá kuchiño naki'in na ko'on na yichí va'a, ta kunaka ñava'a ini na,

káchí tãZacarías xí'in tikuá'á lo'o sa'ya ra.

⁸⁰ Ta saá talo'o tãJuan yó'o xa'no ra, ta ndu ra ñii taká'no xí'in ndee Níma Ndios. Ta kee ra ku'a'an ra, ta táku ra yuku yichí tandã ntondaa kivi kixá'á ra ká'an ndoso ra to'on Ndios noo naño mji ra naIsrael.

2

Ñayó'o ká'an xa'a ña kaku Jesucristo (Mt. 1:18-25)

¹ Kuyã saá xa'nda chiño tarey Augusto ña ndakoo ñii censo ndi'i nivi. ² Censo yó'o kuu ñanoó ndakoo kuyã xa'nda chiño tagobernador Cirenio noo na táku ñoo estado Siria. ³ Ta saá ndi'i nivi nixa'an na ñoo noo xitaku xijí síkuá na, ta náka'yí kivi na. ⁴ Ñakán kíã kee tãJosé ñoo ra Nazaret ña ndá'vi ndaa estado Galilea, ta ku'a'an ra ñoo Belén ña ndá'vi ndaa estado Judea, chi tãJosé kuu ra sa'ya ñani síkuá tarey David, tã tã xitaku ñoo Belén kuyã xina'á. ⁵ Ta kee tãJosé ku'a'an ra, ta ku'a'an ñaMaría xí'in ra náka'yí kivi na, chi xa kindoo tãJosé tonda'a ra xí'in ñá, ta ñayó'o xa ñó'o sa'ya ñá. ⁶ Ta nixaa

na ñoo Belén, ta ntondaa kivi kaku sa'ya ñá. ⁷ Ta saá kaku ñii tã lo'o, sa'ya noo ñá kuu ra, ta chisúku ndaa ñá ra xí'in tikoto, ta chindú'u ñá ra ini yiton noo xixa'an kití, chi on vása ní-naní'i na ve'e noo kindoo na, saá chi xa chutú ndi'i ve'e noo kisin nivi na xika yichí.

Naángel na kixi noo Ndios nika'an na xí'in nivi na ndaa ndikachi

⁸ Tá ñoo kaku sa'ya ñaMaría, ta yuku yatin ñoo Belén, ndoo na ndaa ndikachi.

⁹ Ta saá keta ñii ñaángel ña kixi noo Ndios, ta livi ní, ta ká'no ní náye'e ño'o ña kee noo Ndios, ta náye'e ña noo ndoo na ndaa ndikachi, ta ñiyí'ví ní ndi'i na.

¹⁰ Ta nika'an ñaángel xí'in na, káchí ña saá:

—On kuyí'ví ndó, chi vaxij ndato'on i ñava'a xí'in ndó, ta on sivi ndasaá ñii ñava'a xa'a ndó'ó kuu ña ká'an i, ta vitin ká'an i ñava'a xa'a ndi'i nivi, xa'a ña kusij ní ini na xí'in ndó. ¹¹ Kivi vitin kaku ñii talo'o ñoo tarey David, ta talo'o yó'o kuu Tã tã Sakaku ndó'ó. Ta Cristo Tã tãKá'no noo yó kuu ra.* ¹² Ta ñayó'o koto ndó ña kundaa ini ndó ndi' to'on ña ká'an i kuu ñandaa, chi naní'i ndó talo'o nísúku ra tikoto, ta nákaa ra ini yiton noo xixa'an kití —káchí ñaángel xí'in na ndaa ndikachi.

¹³ Ta xandikon kixaa ku'a'a ní ka naángel, ta nakutá'an na xí'in ñaángel yó'o. Ta kixá'á na kasa ká'no na Ndios, káchí na saá:

¹⁴ ¡Ná kanoo síkón ñato'ó Ndios, tã yóo ñoyívi ñino!

Ná koo va'a ini nivi ñoyívi yó'o, na kuu nivi na kusij ini Ndios xini ra, káchí naángel.

¹⁵ Tá ndi'i ñayó'o, ta saá ndi'i naángel kuano'o na ñoyívi ñino. Ta na ndaa ndikachi nika'an xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Vitin ko'on yó ñoo Belén koto yó yu kuu ña yóo xa'a ña nika'an ñaángel ña ti'ví Ndios kixi noo yó —káchí na.

¹⁶ Ta saá kama kee na ku'a'an na nandukú na tikuá'á lo'o, ta nixaa na naní'i na tãJosé xí'in ñaMaría xí'in tikuá'á lo'o, nákaa ra ini yiton noo xixa'an kití. ¹⁷ Tá

* **2:11** To'on "Cristo" kóni káchí ña: Tã tã ti'ví Ndios ña sakaku ra nivi.

xini na tikuá'á lo'o, ta ndato'on na ndi'i ña nika'an ñaáangel xa'a ra. ¹⁸ Ta ndi'i nivi na xini so'o to'on ña ndato'on na ndáa ndikachi, naka'nda ní ini nayó'o. ¹⁹ Tá ñáMaría chikaá va'a ñá to'on yó'o nima ñá, ta nakani ní siji ñá xa'a ña. ²⁰ Ta saá ndi'i na ndáa ndikachi, kuano'o na, ta kisa ká'no na ta kisa to'ó na Ndios, chi kúsi ní ini na xa'a ndi'i ña xini na xí'in ndi'i ña xini so'o na. Nii ki'va ndatán yóo ña nika'an ñaáangel xí'in na, saá yóo ña.

TaJosé xí'in ñáMaría kuá'an na ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén ña taxi na tikuá'á lo'o Jesús nda'a Ndios

²¹ Tá nítondaa kivi ona kaku tikuá'á lo'o, ta kisa ndivi na costumbre naní circuncisión xí'in ra, ña kúu ña xá'nda na lo'o ñii siji ñatee ra, ta sakunaní na ra Jesús, chi saá nika'an ñaáangel xí'in ñáMaría kivi ta'an ka kee sa'ya ñá.

²² Ta nítondaa kivi kasa ndivi taJosé xí'in ñáMaría ña ká'an ndayí Ndios ña níttaa taMoisés. Ndayí yó'o káchí ña yukia ke'é ña'a xa'a ña kaku sa'ya ñá, ta kukomí ñá yichi ki'vi tuku ñá ve'e ño'o. Ta saá taJosé xí'in ñáMaría kee na kuá'an na xí'in tikuá'á lo'o Jesús, chi kóni na taxi na ra nda'a Ndios ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén. ²³ Saá chi ndayí Ndios ña níttaa taMoisés xina'á káchí ña si'a: "Ndi'i taváli tanóo sa'ya nivi, xini ñó'ó taxi na ra nda'a Ndios", káchí ndayí. ²⁴ Ñakán kía kuá'an na ve'e ño'o ká'no ña soko na kití válí noo Ndios, chi yóo inká ndayí Ndios ña káchí saá: "Nivi nandá'ví xini ñó'ó soko na ovi tándúlú án ovi tísata noo Ndios xa'a ña kaku sa'ya na", káchí ndayí Ndios ña níttaa taMoisés kuyá xina'á.

²⁵ Ta ñoo Jerusalén, yóo ñii ta naní ra Simeón, ta tandaa kúu ra, ta kisa to'ó ní ra Ndios, ta yóo Nima Ndios xí'in ra. Ta taSimeón yó'o ndáti ra ta ta ti'ví Ndios sakaku nivi naIsrael. ²⁶ Ta Nima Ndios xa nika'an ña xí'in taSimeón yó'o:

—On kivi yachi ún, si'na koni ún Cristo, ta ta ti'ví Ndios —káchí Nima Ndios xí'in ra.

²⁷ Ta nixaá taJosé xí'in ñáMaría xí'in tikuá'á lo'o Jesús ve'e ño'o ká'no ña kasa ndivi na ña ká'an ndayí Ndios. Ta mii kivi yó'o, Nima Ndios xa nika'an ña xí'in

taSimeón ña ko'on ra ve'e ño'o yó'o. ²⁸ Ta saá taSimeón nakutá'an ra xí'in na, ta tiin ra xinomi ndaa ra tikuá'á lo'o Jesús, ta kixá'á ra kisa ká'no ra Ndios, káchí ra saá: ²⁹ Tata, yó'ó kúu taKá'no noo ndi'i ña yóo. Ta vitin va'a taxi ún ña kivi chi xa yóo va'a ini i vitin,

chi xa kisa ndivi ún ña nika'an ún xí'in i.

³⁰ Xa xini i tikuá'á lo'o yó'o, ta ta ti'ví ún sakaku nivi ñoyívi yó'o.

³¹ Noo ndi'i nivi kisa ndivi ún ñava'a.

³² Ndatán yóo ño'o ña yé'e saá yóo tikuá'á lo'o yó'o, chi saná'a ra yichi ún noo nivi na on vása kúu naIsrael.

Ta xa'a tayó'o, kanóo síkón ñato'ó naIsrael na kúu na ndikon yó'ó, káchí taSimeón xí'in Ndios.

³³ Ta taJosé xí'in ñáMaría naka'nda ini na ndóo na, ña xini so'o na ña nika'an taSimeón xa'a tikuá'á lo'o Jesús. ³⁴ Ta saá taSimeón nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndios ke'é ra ñava'a xí'in ndó, ná chindee ka ra ndó'ó —káchí ra xí'in na.

Ta nika'an ka ra xí'in ñáMaría, si'í tikuá'á lo'o Jesús, káchí ra saá:

—Ndios chitóni ra sa'ya ún yó'o kuu ra ta ta sakaku kuá'a ní naIsrael. Ta saá ni, sava naIsrael on kua'a na naki'in va'a na ra, ta nayó'o ndi'i xa'a na. Sa'ya ún yó'o saná'a ra nivi xa'a Ndios, ta kuá'a ní nivi on kandixa na ra. ³⁵ Ña ké'é nivi yó'o kúu ña saná'a yukia xáni siji na. Ta saá, nana, tondaa ñii kivi ta'vi nima ún; ndatán xa'nda ña xí'in espada, saá kundo'o nima ún, chi kuchuchú ini ún xa'a sa'ya ún —káchí taSimeón xí'in ñáMaría.

³⁶ Ta ini ve'e ño'o ká'no yó'o yóo ñii ñáprofeta, naní ñá Ana. Nii sa'ya taFanuel kúu ñá, ta xii síkuá ñá xikuu taAser, ta ñaxikua'a ní kúu ñá. Kivi xikuu ñá ñálo'o, nítondaa ñá, ta nixiyo ñá xí'in yii ñá uxá kuyá, ta saá nixi'i ra.

³⁷ Ta ñáAna kindoo kuáan ñá, ta nixino ñá komi siko komi kuyá. Ta ndivi ñoo yóo ñá, kisa ká'no ñá Ndios, ta nda ñii kivi on vása keta ñá ve'e ño'o. Yóo kivi on vása xixi ñá chi yóo so'on ñá, ká'an ñá xí'in Ndios. ³⁸ Ta kixaá ñáAna noo yóo ñáMaría xí'in taJosé xí'in tikuá'á lo'o Jesús, ta nika'an ñá xí'in Ndios:

—Tata Ndios, táxa'vi ún, chi tì'ví ún tikuá'á lo'o yó'o kixaa ra ñoyívi yó'o —káchí ñá.

Ta ñika'an ñá xa'a taJesús xí'in ndi'i ñivi na kúu na ndáti ndí Ndios sakaaku ra nañoo Jerusalén.

ÑáMaría, taJosé xí'in tikuá'á lo'o Jesús kuano'o na ñoo Nazaret

³⁹ Kivi ndi'i kisa ndivi na ña ká'an ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés xina'á, ta saá taJosé xí'in ñáMaría xí'in tikuá'á lo'o Jesús ñaki'in na kuano'o na ñoo Nazaret estado Galilea. ⁴⁰ Ta ñoo yó'o xa'no talo'o Jesús, ta ñii ñii kuíya nduu ndeé ka ra. Ta nduu ra ta ndíchi ní sijní, ta Ndios kúsiñ ní ini ra xíni ña'á ra.

Ñayó'o ká'an xa'a kivi ñindoo talo'o Jesús ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén

⁴¹ Ndi'i saá kuíya taJosé xí'in ñáMaría xá'an na viko Pascua† ñoo Jerusalén.

⁴² Kivi ñixino taJesús uxu ovi kuíya, ta kee ra kuá'an ra xí'in na viko yó'o, chi saá ñixiyo costumbre na. ⁴³ Ta kivi ndi'i viko, ta ñaki'in na kuano'o na, ta ñindoo taJosé ni ñáMaría ña ñindoo ra. ⁴⁴ Xáni ini na án vaxi taJesús xí'in inka nave'e na án vaxi ra xí'in inka natá'an na, ká'an na. Saá kúu, ta xa ñiya'a ñii kivi xika na kuá'an na yichí, ta saá kixá'á na nándukú na ra xí'in ñii ñii nave'e na, xí'in ñii ñii natá'an na. ⁴⁵ Ta on koó ra, ñi-naní'i na. Ta saá ñáMaría xí'in taJosé ndikó na kuá'an na ñoo Jerusalén nandukú na ra.

⁴⁶ Tanda kivi uní naní'i na taJesús ve'e ño'o ká'no, yóo ra ma'ño namaestro na sáná'a ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés xina'á. Xíni so'o talo'o Jesús ña ká'an namaestro yó'o, ta ndáká to'on ra na.

⁴⁷ Ta ndi'i nayó'o ñaka'nda ini na xíni so'o na ña ká'an taJesús chi va'a ní sijní ra, ta ndíchi ní to'on ndakuijn ra. ⁴⁸ Ta kixaa taJosé xí'in ñáMaría, xíni na talo'o Jesús, ta ñaka'nda ini na xito na, ta ñika'an sí'i ra xí'in ra:

—Talo'o, ¿ndachun ke'é ún saá xí'in ndi? Yivá ún xí'in yí'i, nandukú ndi yó'ó, ta ndi'i ní ini ndi xa'a ún.

⁴⁹ Ta saá ndakuijn taJesús:

—¿Ndachun nandukú ndó yí'i? ¿Án on vása xíni ndó ndí chiño Yivá xíni ñó'ó kasa ndivi i? —káchí ra.

⁵⁰ Ta on vása ní-kundaa ini na yukia kóni kachí to'on ña ñika'an ra xí'in na.

⁵¹ Ta saá kee taJesús ñoo Jerusalén xí'in taJosé xí'in ñáMaría, ta kuano'o na ñoo Nazaret. Ta ñaxaa na kán, ta ndi'i saá kivi chikaa so'o ra ta kisa ndivi ra ndi'i ña ká'an yivá ra xí'in sí'i ra. Ta sí'i ra, níma mji ñá chikaa va'a ñá ndi'i ña ndó'o ñá xí'in taJesús. ⁵² Ta xa'no taJesús, ta nduu ká'no ka ra, ta kuu ndíchi ka sijní ra. Ta Ndios xí'in ñivi kúsiñ ní ini na xíni na ra.

3

TaJuan, taa ta sákuchu ñivi, ká'an ndoso ra noo ñivi xa'a yichí Ndios

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

¹ Kuíya xa'on xá'nda chiño tarey Tiberio noo ndi'i ñoo ña ndá'vi ndaa ñoo Roma, tagobernador Poncio Pilato xá'nda chiño ra noo nañoo estado Judea, tarey Herodes xá'nda chiño ra noo nañoo estado Galilea, tarey Felipe, ta kúu ñani taHerodes yó'o, xá'nda chiño ra noo nañoo estado Iturea xí'in Traconite, ta tarey Lisanas xá'nda chiño ra noo nañoo Abilinia. ² Ta tasutu Anás xí'in tasutu Caifás kúu taná'no noo ndi'i nasutu ñoo Israel. Ta mji kuíya yó'o Ndios ñika'an ra xí'in taJuan, ta yóo yuku yichí, ta kúu sa'ya taZacarías. ³ Ta kee taJuan kuá'an ra ndi'i saá xiiña yatin yuta Jordán. Ta ñika'an ndoso ra to'on Ndios xí'in ñivi, káchí ra saá:

—On vása ke'é ka ndó ña on vá'a, ta nandikó ini ndó xa'a ña on vá'a ke'é ndó ña kasa ká'no ini Ndios xa'a kuachi ndó, ta saá na'a ndó kuchu ndó —káchí ra, ká'an ra xí'in ñivi.

⁴ Ta xa'a taJuan yó'o ñitaa taprofeta Isaías xina'á, kachí ra saá:

Noo yóo yuku yichí ka'an ndoso ra, kachí ra saá:

“Ná koo ti'va ini ndó, saá chi yachí kixaa mji taKá'no noo yó.

Kindaa ndó ña on vá'a sási noo ndó,

† 2:41 Pascua najudío kána ña uxá kivi xa'a ña náká'an na ndasaá Ndios sakaaku ra naxii síkuá na noo nañoo Egipto kuíya xina'á.

ta saá va'a kuchiño naki'in ndó ra", kachí taa ta koo yuku yichí.

⁵ "Saá chi vaxi kivi tá ndi'i noo kónó nduu ndaa ña,

ta ndi'i yuku nduu ña yoso.

Ndi'i yichi yakua nduu ndakú ña,

ta ndi'i yichi yuu ní, ndundii ña, ta nduva'a ña.

⁶ Ta ndi'i nivi ñoyívi yó'o koni na yu kúu ta ti'ví Ndios ña sakaku ra na",

káchí to'on Ndios ña ñitaa taIsaías xina'á.

⁷ Ta kuá'a ní nivi ñixaa na noo yoo taJuan, chi kóni na sakuchu ra na, ta ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndó'ó, sa'ya koo xati kúu ndó! ¿Yu kúu na ñika'an xí'in ndó kuchu ndó, ta saá sakaku xí'in mii ndó ña on saxo'vi Ndios ndó'ó kivi ña vaxi? ⁸ Tá ndixa nandikó ini ndó ta kóni ndó ko'on ndó yichi Ndios, ta xini ñó'ó kasa ndivi ndó chiño va'a ndatán kóni Ndios. Saá chi on vá'a kani sini ndó ndí xa'a ña kúu ndó sa'ya ñani síkuá taAbraham, Ndios sakaku ra ndó'ó. Ta ká'an xí'in ndó, Ndios kuchiño ra ndasa ra yuu yó'o nivi na nduu sa'ya ñani síkuá taAbraham. ⁹ Ta nivi na on vása kisa ndivi ña kóni Ndios, ndatán yoo yiton tón koon kui'i on vá'a nda'a, saá yoo na noo Ndios. Ta Ndios xa yoo ti'va ra xí'in yáchá sijn ña ka'nda ra ndi'i yiton tón on vása koon kui'i va'a nda'a, ta ka'nda ra nó, ta taan ra nó kooko nó noo xixi ño'o —káchí taJuan, ká'an ra xí'in na.

¹⁰ Ta saá ñindaqa to'on na taJuan:

—¿Yukía va'a xini ñó'ó ke'é ndi ña on xo'vi ndi saá? —káchí na.

¹¹ Ta ndakuijn taJuan, ñika'an ra:

—Tá yoo ñii taa, ta kómí ra ovi tikoto, ta xini ñó'ó taxi ra ñii tikoto nda'a taa ta on koo nda ñii tikoto kómí. Tá yoo ña xixi ñii taa, ta xini ñó'ó taxi ra ña kuxu taa ta on koo ñaxixi —káchí taJuan xí'in na.

¹² Ta sava nivi na káya si'un noo nago-bierno ñoo Roma kixaa na noo taJuan chi kóni na sakuchu ra na, ta ñika'an na xí'in ra:

—Maestro, ¿yukía va'a xini ñó'ó kasa ndivi ndi?

¹³ Ta ndakuijn ra:

—On sandá'vi ndó nivi, ta kuiti naki'in ndó si'un ña káchí nagobierno xí'in ndó.

¹⁴ Ta sava natropa kixaa na ñindaqa to'on na ra:

—Ta mii ndi, ¿yukía va'a xini ñó'ó kasa ndivi ndi?

Ta ndakuijn taJuan, ñika'an ra xí'in na:

—On kasa kuí'na ndó si'un inká nivi, ta on ka'an ndó ñavatá xa'a na. On ka'an kuáchí ndó xa'a ya'vi ndó, ta kusii ní ini ndó xí'in ña chá'vi na ndó'ó xa'a chiño ke'é ndó —káchí taJuan xí'in na.

¹⁵ Ta kuá'a ní nivi ndati na ña kixaa Cristo, taa ta ti'ví Ndios ña sakaku ra na, ta xani ini na saá: "¿An on sivi mii taJuan kúu ra?" ¹⁶ Ta taJuan ñika'an ra xí'in na:

—Yi'i sákuchu ndó'ó xí'in takuii, ta sata yi'i vaxi ñii taa ta ndeé ka noo yi'i. Ta yi'i kúu ta kisa chiño kuiti noo ra. Ta ta ndeé ka noo vaxi sataj, ta sakuchu ra ndó'ó xí'in mii Níma Ndios, ña yoo ndatán yoo ño'o xixi. ¹⁷ Xa yoo ti'va ra kasa nani ra xa'a kuachi nivi, ta ke'é ra xí'in nivi ndatán ke'é nivi xí'in ndikin trigo ña xa'nda na ta saxixin na ña. Saá chi tayó'o nata'vi ra nivi na va'a noo na on vá'a. Ta taxi va'a ra nivi na va'a ña kundoo na ve'e ra, ta taan ra nivi na on vá'a noo xixi ño'o, ta nda ñii kivi on nda'va ño'o yó'o.

¹⁸ Ta xí'in kuá'a ní to'on ndichí, ndato'on taJuan xí'in nivi ña nandikó ini na, ta saá tuku ñika'an ndoso ra to'on va'a xa'a Ndios xí'in na. ¹⁹ Ta xa'a tarey Herodes, ñika'an taJuan, káchí ra saá: "On vá'a ke'é tarey Herodes, chi tonda'a ra xí'in ñasí'í ñani mii ra taFelipe", káchí ra, ñika'an ra noo nivi. Ta taJuan ñika'an ka ra xa'a kuá'a ní inká ña on vá'a ke'é taHerodes yó'o. ²⁰ Ta xí'in ndi'i ña on vá'a yó'o, taHerodes ke'é ka ra inká ña on vá'a ní ka ña chikaa ra taJuan ini ve'e ka.

Ñayó'o ká'an xa'a taJuan kivi sakuchu ra taJesús

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹ Ta kivi ta'an kunakaa taJuan ini ve'e ka, ta sakuchu ra kuá'a ní nivi. Ta saá sakuchu ra taJesús. Tá ká'an ka taJesús xí'in Ndios, ta ñixona ñoyívi ñino noo ra, ²² ta vaxi noo Níma Ndios. Ndatán ná'a tísata vaxi noo rí, saá kixi noo ña, ta xikanoo ña noo ñíndichi taJesús. Ta nivi

na ndóo yu'u yuṭa x̄inj̄ so'o na to'on Ndios n̄ika'ān ra nda ñoyivi n̄ino, káchí ra si'a:

—Yó'ó kúu Sa'ya i, ta kí'vi ní ini i x̄ini i, ta kúsij̄ ní ini i x̄ini i yó'ó —káchí Ndios.

To'on yó'o ká'an yu kúu nax̄ii síkuá taJesús

(Mt. 1:1-17)

²³ Tá n̄ix̄ino taJesús oko ux̄u kuj̄ya, ta k̄ix̄á'á ra sáná'a ra n̄ivi. Xáni ini n̄ivi ndí sa'ya taJosé kúu ra. Ta taJosé kúu sa'ya taElí. ²⁴ Ta taElí kúu sa'ya taMatat, ta taMatat kúu sa'ya taLeví, ta taLeví kúu sa'ya taMelqui, ta taMelqui kúu sa'ya taJana, taJana kúu sa'ya taJosé.

²⁵ TaJosé kúu sa'ya taMatatías, taMatatías kúu sa'ya taAmós, taAmós kúu sa'ya taNahum, taNahum kúu sa'ya taEsli, taEsli kúu sa'ya taNagai. ²⁶ TaNagai kúu sa'ya taMaat, taMaat kúu sa'ya taMatatías, taMatatías kúu sa'ya taSemei, taSemei kúu sa'ya taJosé, taJosé kúu sa'ya taJudá.

²⁷ TaJudá kúu sa'ya taJoana, taJoana kúu sa'ya taResa, taResa kúu sa'ya taZorobabel, taZorobabel kúu sa'ya taSalatiel, taSalatiel kúu sa'ya taNeri. ²⁸ TaNeri kúu sa'ya taMelqui, taMelqui kúu sa'ya taAdi, taAdi kúu sa'ya taCosam, taCosam kúu sa'ya taElmodam, taElmodam kúu sa'ya taEr. ²⁹ TaEr kúu sa'ya taJosué, taJosué kúu sa'ya taEliezer, taEliezer kúu sa'ya taJorim, taJorim kúu sa'ya taMatat, taMatat kúu sa'ya taLeví. ³⁰ TaLeví kúu sa'ya taSimeón, taSimeón kúu sa'ya taJudá, taJudá kúu sa'ya taJosé, taJosé kúu sa'ya taJonán, taJonán kúu sa'ya taEliaquim.

³¹ TaEliaquim kúu sa'ya taMelea, taMelea kúu sa'ya taMainán, taMainán kúu sa'ya taMatata, taMatata kúu sa'ya taNatán. ³² TaNatán kúu sa'ya taDavid, taDavid kúu sa'ya taIsaí, taIsaí kúu sa'ya taObed, taObed kúu sa'ya taBooz, taBooz kúu sa'ya taSalmón, taSalmón kúu sa'ya taNaasón. ³³ TaNaasón kúu sa'ya taAminadab, taAminadab kúu sa'ya taAram, taAram kúu sa'ya taEsrom, taEsrom kúu sa'ya taFares, taFares kúu sa'ya taJudá. ³⁴ TaJudá kúu sa'ya taJacob, taJacob kúu sa'ya taIsaac, taIsaac kúu sa'ya taAbraham, taAbraham kúu

sa'ya taTaré, taTaré kúu sa'ya taNacor. ³⁵ TaNacor kúu sa'ya taSerug, taSerug kúu sa'ya taRagau, taRagau kúu sa'ya taPeleg, taPeleg kúu sa'ya taHeber, taHeber kúu sa'ya taSala. ³⁶ TaSala kúu sa'ya taCainán, taCainán kúu sa'ya taArfaxad, taArfaxad kúu sa'ya taSem, taSem kúu sa'ya taNoé, taNoé kúu sa'ya taLamec. ³⁷ TaLamec kúu sa'ya taMatusalén, taMatusalén kúu sa'ya taEnoc, taEnoc kúu sa'ya taJared, taJared kúu sa'ya taMahalaleel, taMahalaleel kúu sa'ya taCainán. ³⁸ TaCainán kúu sa'ya taEnós, taEnós kúu sa'ya taSet, taSet kúu sa'ya taAdán, taAdán kúu sa'ya Ndios.

4

Ñayó'o ká'an x̄a'q taJesús

k̄iv̄i ñaním̄a ndiv̄a'a ká'no x̄ito ndoso ña ra

(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

¹ Ta ním̄a taJesús ch̄utú ní ña x̄i'in ndee Ním̄a Ndios, ta kee ra yuṭa Jordán, ta Ním̄a Ndios n̄ika'ān ña x̄i'in ra ko'on ra noo yoo yuku yichí. ² Ta ovi s̄iko k̄iv̄i yoo taJesús yuku yichí, ta ñaním̄a ndiv̄a'a ká'no x̄ito ndoso ña ra, chi kóni ña sandá'ví ña ra. Ta nda lo'o on vása ní-xixi taJesús, chi n̄ix̄iyo so'on ra ovi s̄iko k̄iv̄i, ta saá x̄i'í ní ra s̄oko. ³ Ta k̄ix̄aa ñaním̄a ndiv̄a'a ká'no noo ra ña koto ndoso ña ra, ta n̄ika'ān ña x̄i'in ra, káchí ña saá:

—Tá ndixa Sa'ya Ndios kúu ún, ta va'a ka'nda chiño ún noo yuu ña ndóo yó'o ná nduu ña s̄ita va'a —káchí ña x̄i'in taJesús.

⁴ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá x̄i'in ñaním̄a ndiv̄a'a:

—To'on Ndios káchí ña saá: “On s̄iv̄i nina ña x̄ixi n̄ivi kúu ña x̄inj̄ ñó'ó kutaku na. Ta x̄inj̄ ñó'ó kandixa va'a na to'on Ndios, ta saá kutaku na”, káchí to'on Ndios —káchí taJesús x̄i'in ñaním̄a ndiv̄a'a.

⁵ Ta saá ñaním̄a ndiv̄a'a ká'no n̄ika'ān ña x̄i'in taJesús ko'on ra x̄i'in ña, ta ndaa na ñii yuku s̄ikón ní, ta ñandiv̄a'a saná'a ña ra ndi'i ñoo ña yoo ñoyivi yó'o, ⁶ ta n̄ika'ān ñaním̄a ndiv̄a'a x̄i'in taJesús, káchí ña saá:

—Taxi i ndayí nda'a ún kuu ún taká'no noo ndi'i ñoyivi yó'o, ta taxi i ndi'i ñakuíká x̄i'in ndi'i ñava'a nda'a ún. Saá

chi ña'a mjīi kúu ndi'i ña, ta yóo yichīi taxīi ña nda'a ñivi na káchí ini mjīi xinīi. ⁷ Tá kuxítí ún ñoōi, ta kasa to'ó ún yīi, ta taxīi ndi'i ña kómíi nda'a ún —káchí ñanímā ndiva'a xí'in taJesús.

⁸ Ta taJesús ndakuijn ra, ñika'an ra xí'in ña:

—Kuta'a ún ñoōi, yó'ó, ñanímā ndiva'a ká'no Satanás! Chi káchí to'on Ndios saá: “Ndasáa kuiti Ndios kasa to'ó yó, ta kasa ndivi yó chiño ra, ta on kasa to'ó yó, ni on kasa ndivi yó chiño inkā na”, káchí to'on Ndios —saá ñika'an taJesús xí'in ñanímā ndiva'a.

⁹ Ta saá ñanímā ndiva'a ká'no ñika'an ña xí'in taJesús ko'on ra xí'in ña, ta ñixāa na yíta na s̄ini torre ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, ta ñika'an ñanímā ndiva'a xí'in ra:

—Tá ndixa Sa'ya Ndios kúu ún, ta sakana xí'in mjīi ún nda ñino, ¹⁰ chi saá káchí to'on Ndios:

Ndios ti'ví ra ángel ña chindeé na yó'ó ta kundaa va'a na yó'ó.

¹¹ Ta naángel natiin na yó'ó kanóo ún ñoo nda'a na,

ko'oto nakava ún ñoo yuu, ta takué'e ún, káchí to'on Ndios —káchí ñanímā ndiva'a xí'in taJesús.

¹² Ta ndakuijn taJesús:

—Saá tuku káchí to'on Ndios: “On vá'a koto ndoso yó Ndios” —káchí taJesús.

¹³ Ta ndi'i x̄ito ndoso ñanímā ndiva'a taJesús, ta kee ña ku'a'an ña, ta ndáti ña inkā kivīi ña ndikó ña koto ndoso ña ra.

TaJesús kixá'á ra kisa ndivi ra chiño Ndios

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴ Ta saá ndikó taJesús ku'a'an ra, ta ñaxaa ra estado Galilea, ta ndee Nímā Ndios yóo ña xí'in ra. Ta ñix̄ita ní'no to'on xa'a ra ñii ñii ñoo. ¹⁵ Ta taJesús sáná'a ra ñivi na nákutá'an ku'a'a ní ve'e ño'o sinagoga ña yóo estado Galilea yó'o. Ta ndi'i ñivi na x̄ini so'o ña ká'an ra, va'a ní ká'an na xa'a ra.

TaJesús ñaxaa ra ñoo Nazaret

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶ Ta taJesús ñaxaa ra ñoo Nazaret ñoo xa'no ra. Ta ndi'i saá kivīi ȳi ña nákindée najudío xa'an ra ve'e ño'o sinagoga. Ta

saá ñii kivīi ȳi, ñakundichi ra ña ka'vi ra to'on Ndios ñoo inkā ñivi na ñakutá'an ve'e ño'o yó'o. ¹⁷ Ta taxīi na nda'a ra to'on Ndios ña ñitaa taprofeta Isaías x̄ina'á. Ta taJesús ñandika ra ña, ta ñaní'i ra ñoo ká'an ña saá:

¹⁸ Nímā Ndios yóo ña xí'in i, ta ñakaxin ña yīi va'xīi ña ndato'on i to'on va'a xí'in nandá'ví.

Ti'ví ña yīi ña sandúva'a i ñivi na tá'vi nímā.

Ta ti'ví ña yīi va'xīi saña i na nó'ni ndaa xí'in kuachi na.

Ti'ví ña yīi sanda'a i nduchū ñoo nakuáá, ña va'a koto na,

ta sakaku i ñivi na xó'vi ñoo ña sáxo'vi ña'á.

¹⁹ Ta ti'ví ña yīi va'xīi ka'an ndoso i xí'in ñivi ndí vitin ñitondaa kivīi Ndios chindeé ra na,

káchí to'on Ndios ña ñitaa taIsaías ña ka'vi taJesús.

²⁰ Ta saá ñakasi taJesús tutu yó'o, ta ñataxi ra nda'a ta'a ta x̄ika chiño ñoo ve'e ño'o sinagoga, ta x̄ikoo ra, ta ndi'i ñivi ndáti na, x̄ito na ñoo taJesús. ²¹ Ta kixá'á taJesús ká'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Mjīi kivīi vitin, Ndios xa kisa ndivi ra to'on ra ña x̄ini so'o ndó ka'vi i —káchí taJesús xí'in na.

²² Ta ndi'i ñivi va'a ní ká'an na xa'a ra. Ta ñaka'nda ini na ndóo na, chi va'a ní ká'an ra. Ta ñindakā to'on tá'an na:

—¿Án on s̄ivi sa'ya taJosé kúu tayó'o? ¡Ndachun va'a ní x̄ini ra! —káchí na.

²³ Ta saá ñika'an taJesús xí'in na:

—Kúndaa ini i ndí kóni ndó ka'an ndó xí'in i: “Ndotor, kasa ta'an xí'in mjīi ún.” Saá chi x̄ini so'o ndó xa'a ñava'a ke'é i ñoo Capernaum, ta vitin kóni ndó ña ñii ki'va saá ke'é i ñava'a ñoo i yó'o —káchí ra xí'in na.

²⁴ Ta saá ñika'an ka ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndixa ká'an i xí'in ndó, nda ñii taprofeta, on vása náki'in va'a na ra ñoo mjīi ra. ²⁵ Naká'an ndó to'on Ndios xa'a taprofeta Elías, ta'a ta ñika'an ndoso to'on Ndios x̄ina'á. Kivīi ñix̄ika taElías ñoyívi yó'o, ta Ndios ke'é ra ña on vása ní-koon sav̄i un̄i kuȳa sava, ta ndi'i ñivi ndeé ní ñix̄i i na soko. ²⁶ Tá míi saá ñoo Israel

nixiyo ku'a ní náña'a nánda'ví, ná nixi'i yij. Ta saá ni, Ndios on vása ní-ti'ví ra taElías ko'on ra nda ñii ve'e náña'a yó'o ná táku ñoo Israel ña nataxi ná ñaxíxi nda'a ra. Ta ñii ñoo xiká naní Sarepta, ña nákaa noo ño'o naní Sidón, kúu ñoo noo ti'ví Ndios taElías ku'an ra koo ra ve'e ñii ña'a ndá'ví ña nixi'i yij. ²⁷ Ta inka kuiya xina'á taprofeta Eliseo nika'an ndoso ra to'on Ndios xí'in nivi, ta nixiyo ku'a ní naIsrael na xindee ní ndó'o kue'e tá'yí naní ña lepra. Ta Ndios on vása ní-sanda'a ra nda ñii nivi naño Israel na xikomí kue'e lepra, ta Ndios sanda'a ra ñii laá taNaamán, ta taño Siria xikuu ra. Tayó'o on sivi taIsrael xikuu ra, ta tayó'o kúu ta sanda'a Ndios —káchí taJesús xí'in na.

²⁸ Tá nivi na ndóo ve'e ño'o sinagoga ñoo Nazaret xini so'o na to'on ña nika'an taJesús, ta nisaá ní na xini na ra. ²⁹ Saá nakuita na, ta tiin na ra, ta tava na ra noo ñoo, ta ku'an na xí'in ra ñii xiki síkón. Saá chi kóni na sakana na ra nda ñino noo kónó. ³⁰ Ta on vása ní-kuchiño na sakana na ra, chi taJesús nija'a ra ma'ño na, ta naki'in ra ku'an ra.

TaJesús nakutá'an ra xí'in ñii ta ta kómí nima ndiva'a
(Mr. 1:21-28)

³¹ Ta nixaá taJesús ñoo Capernaum estado Galilea, ta kindo ra yó'o. Ta ndi'i saá kivi yij ña nákindée najudío, kí'vi ra ve'e ño'o sinagoga, ta sáná'a ra nivi. ³² Ta naka'nda ini nivi xini so'o na ña ká'an ra, chi sáná'a ra na ndatán sáná'a ñii ta ta kómí ndayí.

³³ Ta ve'e ño'o sinagoga yó'o yóo ñii ta ta kómí nima ndiva'a, ta ñii ndeé ní nika'an ñandiva'a, káchí ña saá:

³⁴ —Yó'ó kúu taJesús taño Nazaret, ta, ¿ndachun sándi'i ún ndi'i? ¿An xa kixaá ún sandi'i ún xa'a ndi vitin? Xini va'a i yu kúu ún, yó'ó kúu Ta taYij ta kixi noo Ndios —káchí ña xí'in taJesús.

³⁵ Ta saá nika'an taJesús xí'in ñandiva'a, káchí ra saá:

—¡Kasi yu'u ún ta saña ún tayó'o!

Ta nima ndiva'a sanakava ña ta ndeé ndó'o nda noo ño'o, noo ndi'i nivi. Ta

saá saña ña ra, ta nda lo'o on vása ní-satakué'e ña ra. ³⁶ Ta ndi'i nivi na ndóo, naka'nda ini na xini na ñayó'o, ta ninda'ka to'on xí'in tá'an mii na:

—¿Yukía yó'o? ¡Saá chi kómí ra ndeé xí'in ndayí, ta xá'nda chiño ra noo nima ndiva'a, ta kisa ndivi ña ña ká'an ra! —káchí na.

³⁷ Ta kama ní nixita ní'nó to'on xa'a taJesús ndi'i ñoo ña ño'o yatin.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra
ña'a ñásiso taSimón
(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸ Ta kee taJesús ve'e ño'o sinagoga yó'o, ta naki'in ra ku'an ra ve'e taSimón* ta nixaá ra ve'e tayó'o. Ta ña'a ñásiso taSimón ndeé ní ndó'o ña kue'e ka'ni. Ta nindukú na ñava'a noo taJesús chindee ra ña. ³⁹ Ta saá taJesús ñitonda yatin ra noo kándú'u ña, ta kixá'á ra xá'nda chiño ra noo kue'e ña saña ña ñáyó'o. Ta xandikon saña kue'e xí'in ña, ta nduva'a ña. Ta ndakoo ña, ta kixá'á ña kisa ndivi ña ña kuxu na.

TaJesús sanda'a ra ku'a ní na ndeé ndó'o
(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰ Tá xikuaa niketá ño'o, ta ku'a ní nivi ku'an na xí'in natá'an na, na ndeé ndó'o, ta nixaá na noo taJesús. Ta taJesús ñitonda nda'a ra ñii ñii na, ta sandúva'a ra na. ⁴¹ Ta tava ra ku'a ní nima ndiva'a xikomí sava na. Tá kee nima ndiva'a nivi, ta xí'in to'on ndason nika'an ña xí'in taJesús, káchí ña saá:

—Yó'ó kúu Sa'ya Ndios —káchí ña.

Ta taJesús on vása ní-taxi ra ka'an ka ñanima ndiva'a, chi xini ña Cristo kúu ra.

TaJesús ká'an ndoso ra to'on Ndios ku'a ní ñoo estado Galilea
(Mr. 1:35-39)

⁴² Tá niti inka kivi, kee taJesús ku'an ra ñii xiña noo on koó nivi. Ta ku'a ní nivi kee na ku'an na nandukú na ra. Ta nixaá na noo taJesús, ta on xijn na taxi na kee ra ko'on ra inka ñoo. ⁴³ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Xini ñó'ó ka'an ndoso i to'on ñava'a xa'a yichi Ndios noo nivi na inka ñoo, chi

* 4:38 Inka kivi naní taSimón kúu Pedro.

xá'a ñayó'o Ndios tì'ví ra yì'i vaxi i ñoyívi yó'o —káchí ra xí'in na.

⁴⁴ Ta saá tajesús kee ra kuá'an ra kuá'a ní ve'e ño'o sinagoga estado Galilea, ta ká'an ndoso ra to'on Ndios noo ñivi.

5

*Ñayó'o ká'an xa'a tajesús
kivi kana ra natqa ña kundikon na ra
(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)*

¹ Ñii kivi ñíndichi tajesús yu'u mñini ká'no naní Genesaret.* Ta kuá'a ní ñivi vaxi ta'a na noo ra, chi kóni na koni so'o na to'on Ndios. ² Ta tajesús xini ra ovi tón barco yita nó yu'u mñini chi xa noo natqa na táva tiaká, ta kixá'a na nákata na ñono na yu'u takuií. ³ Ta tajesús ndaa ra ñii tón barco, tón barco tajesús kúu nó. Saá ndukú tajesús ña sakuta'a lo'o ka ra nó ma'ño takuií. Ta xikoo tajesús ini tón barco yó'o, ta kixá'a ra sáná'a ra ñivi na yita yu'u takuií. ⁴ Tá ndi'i ñika'an ra xí'in nayó'o, ta ñika'an ra xí'in tajesús:

—Vitin va'a sakuta'a ún tón barco noo kóno va'a takuií yó'o, ta sakana ni'ni ndó ñono ña ná kako'on tiaká —káchí tajesús xí'in ra.

⁵ Ta ndakuijn tajesús, káchí ra saá:

—Tata Maestro, xa ñikisa chiño ndi ñiño ñoó, ta nda ñii tiaká on vása ní-tava ndi. Ta vitin tuku sakana ni'ni ndi ñono, chí saá xa'nda chiño ún noo ndi.

⁶ Ta sakana ni'ni na ñono ini takuií, ta kuá'a ní tiaká ñikako'on. Níchútú ndaa rí ini ñono, tãnda kixá'a ña tá'nda ña xí'in ña veé ní tiaká. ⁷ Ta xí'in nda'a na kana na natá'an na, na ñó'o ini inká tón barco, ña kixi na chindeé ña'á na. Ta saá kixaa nayó'o, ta sakutú na ovi tón barco xí'in tiaká. Ta chútú ndaa tón barco, ta ña veé ní ndiso nó kixá'a nó kuã ketá nó ini takuií. ⁸ Tá xini tajesús ña chútú ndaa tón barco, ta xikuxítí ra noo tajesús, ta ñika'an ra xí'in ra:

—Yì'i kúu tã tã kómí kuãchi, ta yó'o kúu tayi. Ñakán on vása kómí yichí kutá'an i xí'in ún —káchí tajesús xí'in tajesús.

⁹ Chi tajesús yó'o xí'in natá'an ra, ñaka'nda ini na ta ñiyí'ví na ña xito na

chútú ndaa tón barco xí'in tiaká. ¹⁰ Ta ñii saá ñiyí'ví ovi sa'ya tãZebedeo, naní na Jacobo xí'in Juan, ta ñii káchí kisa chiño na xí'in tajesús, ta uní tã yó'o kúu tã xí'in yiton tón barco. Ta ñika'an tajesús xí'in tajesús:

—On kuyí'ví ún. Saá chi vitin kixá'a ún inká chiño, ña kúu ña nakaya ún ñivi kundikon na yichí Ndios —káchí tajesús xí'in tajesús.

¹¹ Ta saá natava na tón barco nda noo yichí yu'u mñini, ta sandakoo na ndi'i ña kómí na, ta xikundikon na kuá'an na sãta tajesús.

*Ñayó'o ká'an xa'a tajesús kivi sanda'a
ra
ñii tã tã ndeé ndó'o kue'e tá'yí
(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)*

¹² Ñii kivi yóo tajesús ñii ñoo, ta kixaa ñii tã ndeé ní ndó'o ra kue'e tá'yí ña naní lepra. Tá xini ra tajesús, ta kixaa ra noo ra, ta xikuxítí ra nda chindú'u ra tã'ya ra noo ño'o, ta xaku ndá'ví ra noo tajesús, káchí ra saá:

—Tata, tá kóni ún, ta sanda'a ún yì'i noo kue'e ña ndó'o i —káchí ra xí'in tajesús.

¹³ Ta tajesús chínóo ra nda'a ra soko tayó'o, ta ñika'an ra:

—Kóni i chindeé i yó'o. ¡Nda'a ún!
—káchí ra xí'in ra.

Ta xandikon saña kue'e tá'yí xí'in ra, ta nduva'a ra. ¹⁴ Ta tajesús xa'nda chiño ra noo ra, káchí ra saá:

—On ndato'on ún xí'in nda ñii ñivi. Ta vitin ko'on ún noo tasutu ná koto ra yó'o ña kunda ini ra xa ñinda'a ún. Ta kuni'i ún ndi'i ñasoko ña xá'nda chiño ndayí Ndios ña ñitaa tãMoisés, ta taxi ún ñayó'o nda'a Ndios ña kunda ini ñivi xa ñinda'a ún —káchí tajesús xí'in ra.

¹⁵ Ta ñixita ní'nó to'on xa'a ña ke'é tajesús, ta kuá'a ní ñivi kuá'an na nakutá'an na noo tajesús ña koni so'o na to'on ña ká'an ra, ta kóni na sanda'a ra na noo ndi'i kue'e ndó'o na. ¹⁶ Ta kuá'a ní yichí tajesús xá'an ra ñii xiiña noo on koó ñivi, ña ka'an ra xí'in Ndios.

* 5:1 Inká kivi naní mñini Genesaret kúu mñini Galilea.

Ñayó'o ká'an xá'a taJesús kivi sanda'a ra ta on kivi kanda

(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

17 Nii kivi taJesús sáná'a ra nivi, ta ndóo sava nafariseo xí'in inká na sáná'a ndayí Ndios ña nĩtaa taMoisés xina'á. Kixi sava nayó'o kuá'a ñoo estado Galilea, ta sava na kixi ñoo Jerusalén xí'in inká kuá'a ñoo estado Judea. Ta ndóo na xini so'o na ña ká'an taJesús, ta ndee Ndios yóo xí'in ra ña sanda'a ra nivi. 18 Ta vaxi komi ta nĩsokó na ñii xito noo kánóo ñii ta on kivi kanda, ta kixaa na ve'e noo yóo taJesús. Ndúkú na kivi na xí'in ta on kivi kanda ini ve'e yó'o, chi kóni na chindú'u na ra noo taJesús ña sanda'a ña'á ra. 19 Ta chútú ndaa nivi, ta ni-kuchiño kivi na xí'in xito noo kánóo ta on kivi kanda. Ta saá ndaa na sini ve'e, ndiso na xito noo kánóo ra, ta kindaa na sava chíyó ña nixona ñii yavi noo kuchiño sanoo na tayó'o noo taJesús. 20 Tá taJesús xini ra komi ta yó'o kándixa na ndí kúndeé ra sanda'a ra tatá'an na, ta nika'an ra xí'in ta ndee ndó'o, káchí ra saá:

—Ñani, vitin xa kisa ká'no ini i xá'a kuachi ún —káchí taJesús xí'in ra.

21 Ta nafariseo xí'in inká na sáná'a ndayí Ndios xini so'o na ña nika'an taJesús, ta kixá'á na xáni sini na saá: “¿Ndá ndayí kómí tayó'o ká'an ra saá? ¿Án xáni ini ra mji ra kúu Ndios? Chi kúndaq ini yó ndí ñii laá Ndios kómí ndayí kasa ká'no ini ra xá'a kuachi nivi”, xáni sini na.

22 Ta taJesús xini ra yukia xáni sini nayó'o, ta nika'an ra xí'in na:

—¿Ndachun xáni sini ndó ña on vá'a yó'o? 23 ¿Yukia yo'vi ka ka'an i xí'in ta on kivi kanda? ¿Án yo'vi ka ka'an i xí'in ra ña ndoo kuachi ra? ¿Án yo'vi ka ka'an i xí'in ra ña nakundichi ra ta ko'on xá'á ra? 24 Ta vitin sanda'a i tayó'o, ta saá kúndaq ini ndó'o ndí yí'i kúu ta kómí ndayí Ndios ñoyívi yó'o ña nakata i kuachi nivi.

Ta saá nika'an ra xí'in ta ndee ndó'o yó'o:

—Nakundichi ún ta ná kuiso ún xito ún, ta no'o ún vitin —káchí taJesús xí'in ra.

25 Ta saá noo ndi'i nivi na yita yó'o, xandikon nakundichi tayó'o, ta nakusokó

ra xito ra, ta naki'in ra yichi kuano'o ra ve'e ra. Ta kisa ká'no ní ra Ndios chi nda'a ra. 26 Ndi'i nivi naka'nda ní ini na, ta kisa ká'no na Ndios. Ta kixá'á na yí'vi ní na, ká'an na:

—¿Ndachun ñava'a ní xini ndi kivi vitin! —káchí na.

Ñayó'o ká'an xá'a taJesús kivi kana ra taLevi

ña kundikon ra sata ra (inká kivi naní taLevi kúu Mateo)

(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

27 Ta saá taJesús kee ra kuá'an ra, ta xini ra ñii ta naní ra Leví, yóo ra kisa chiño ra noo káya ra si'un xá'a nagobierno ñoo Roma. Ta nika'an taJesús xí'in taLeví, káchí ra saá:

—Na'a kundikon ún sata i —káchí ra xí'in ra.

28 Ta taLeví sandakoo ra ndi'i ña kómí ra, ta nakundichi ra, ta kuá'an ra sata taJesús.

29 Ta saá taLeví kisa ndivi ra ñii viko ká'no ve'e ra xá'a taJesús. Ta kuá'a ní na káya si'un xá'a nagobierno xí'in kuá'a ní inká na kánóo to'on ña on vá'a xá'a, nixiyo na ve'e yó'o xixi na xí'in taJesús. 30 Ta nafariseo xí'in na sáná'a ndayí Ndios, xini na yu kúu nivi ndóo xixi xí'in taJesús. Ta saá nika'an na xí'in naxika xí'in taJesús si'a:

—On vása va'a ñayó'o. ¿Ndachun xixi ndó xí'in nivi na káya si'un xá'a nagobierno, xí'in inká na kánóo to'on ña on vá'a xá'a? —káchí na.

31 Ta saá nika'an taJesús xí'in na:

—Nivi na on vása ndee ndó'o, on vása xini ñó'o nayó'o na kasa tatan ña'á, ta nivi na ndee ndó'o kúu na xini ñó'o kutátán.

32 On sivi xá'a nivi va'a kúu ña kixaa i ñoyívi yó'o. Ta xá'a nivi na on vá'a kúu ña kixaa i, ta kana i na ña nandikó ini na ta kundikon na yichi Ndios —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xá'a ña yóo so'on nivi

(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

33 Ta nika'an nivi xí'in taJesús:

—Kuá'a ní yichi na ndikon sata taJuan yóo so'on na, ta ká'an na xí'in Ndios, ta ñii kiva saá yóo nafariseo. Ta naxika xí'in

mji ún, ¿ndachun nda ñii kivi on vása yoo so'on na? —kachi na.

³⁴ Ta ndakuijn taJesus, kachi ra saá:

—Tá yoo ñii taa ta tonda'a, ta ndi'i nivi na yoo viko tonda'a yoo xixi na, ta on kivi koo so'on na, saá chi yoo ka tayoo xii' in na. ³⁵ Ta kivi ña vaxi, on koo ka ra xii' in na. Ta saá kía koo so'on na.

³⁶ Ta saá ndato'on taJesus ovi cuento ña saná'a ra na, kachi ra saá:

—Tá yoo ñii tikoto ña yata, ta nda ñii nivi on ka'nda na tikoto xaá ña sanda'a na noo tikoto yata. Saá chi tikoto ña xaá ndi'i xa'a ña, ta ñii ñá'ño tikoto xaá on vása va'a kuna'a ña ña nakutá'an ña xii' in ña yata. ³⁷ Ta nduta vino xaá, ta nda ñii nivi on vása taan na rá ini ñii yata. Saá chi t'nda ñii yoo, ta kuita ndi'i tánduta vino, ta ndi'i xa'a ñii. ³⁸ Xini ñó'o taan na tánduta vino xaá ini ñii xaá, ta saá kudee rá koo rá, ta ñii xaá yoo on t'nda ña. ³⁹ Ta nivi na kusi ini xii' tánduta vino yata on xii' in na ko'o na tánduta vino xaá, chi ká'an na: “Tánduta vino yata kuu tá va'a ka noo tánduta vino xaá”, kachi na —kachi taJesus xii' in na.

6

TaJesus kómi ra ndayí ka'nda chiño ra xa'a kivi yii ña nákindée najudío

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

¹ Ñii kivi yii ña nákindée najudío, ta taJesus xii' in naxika xii' in ra, kuá'an na yá'a na ma'ño noo yoo yita trigo. Ta naxika xii' in taJesus kixá'a na xá'nda na yoko ta kindaa na soo trigo, ta xaxi na trigo. ² Ta xini nafariseo ña ke'é nayoo, ta nika'an na:

—¿Ndachun yá'a ndoso ndó ndayí Ndios?, chi xa'nda ndó trigo, ta on vá'a kasa chiño yoo kivi yii ña nákindée yoo, kachi ndayí Ndios ña nitaa taMoisés xina'a —kachi nafariseo.

³ Ta ndakuijn taJesus, nika'an ra saá xii' in na:

—¿An on vása ní-ka'vi ndó to'on Ndios noo ká'an ña xa'a xii' síkuá yoo tarey David xii' in natá'an ra kivi nixi' na soko? ⁴ Saá chi kuyá xina'a niki'vi tarey David ini ve'e Ndios, ta xixi ra sita va'a ñayii, vará

on sivi tasutu xikuu ra. Ta taxi ra sita va'a yoo nda'a natá'an ra xixi na. Ta kachi ndayí Ndios saá: “Ndasaá sutu kuiti kuchiño kuxu sita va'a yii” —kachi taJesus xii' in na.

⁵ Ta kachi ka ra saá xii' in na:

—Yi'i, taa ta kixi noo Ndios, kómi ndayí ka'an yukiá va'a ke'é yoo kivi yii ña nákindée yoo —kachi taJesus xii' in nafariseo.

TaJesus sanda'a ra taa ta yichí nda'a
(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

⁶ Ta inka kivi yii ña nákindée najudío, taJesus niki'vi ra ve'e ñoo sinagoga, ta kixá'a ra saná'a ra nivi. Ta yoo ñii taa, ña yichí kuu nda'a kua'a ra, ta on vása kánda ña. ⁷ Ta ndoo sava nafariseo xii' in na saná'a ndayí Ndios, nándukú na ndasaá chikaá na kuachi sata taJesus. Ta xito naní na yukiá ke'é taJesus, an sanda'a ra tayoo, chi kivi yii ña nákindée na kuu ña. ⁸ Ta taJesus xini ra ña xani ini nayoo, ta nika'an ra xii' in taa ta yichí nda'a:

—Na'a kundichi ún ma'ño noo ndi'i nivi yoo.

Ta saá nakundichi ra ta kixaa ra. ⁹ Ta taJesus ninda'ka to'on ra nivi:

—¿Yukiá kachi ndayí Ndios xa'a kivi yii ña nákindée yoo? ¿An on vása ndixa kachi ña ke'é yoo ñava'a, ta on ke'é yoo ñandiva'a? ¿An on vása ndixa kachi ña sakaku yoo nivi, ta on sandi'i yoo xa'a na? —kachi ra.

¹⁰ Ta taJesus nakoto va'a ra noo ndi'i na, ta nika'an ra xii' in taa ta yichí nda'a:

—Sanakaá ún nda'a ún vitin —kachi ra.

Ta tayoo sanakaá ra nda'a ra, ta nduva'a ña. ¹¹ Ta nafariseo nisaá ní ini na, ta kixá'a na ká'an na xii' in tá'an na ndasaá koo ka'ni na taJesus.

TaJesus nakaxin ra uxu ovi taa ña kasa ndivi na chiño ra

(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

¹² Ñii kivi kee taJesus kuá'an ndaa ra ñii xiki ña ka'an ra xii' in Ndios. Niño ñoo nika'an ra xii' in Ndios. ¹³ Ta nitivi inka kivi. Ta kana ra na ndikon sata ra vaxi na noo ra, ta nakaxin ra uxu ovi

* 6:13 To'on “apóstol” kóni kachi ña: Nivi na tí'vi taká'no kasa ndivi na chiño ra.

taa, ta sākunaní ra na apóstol.* ¹⁴ Ta ñii ñii tã uxu oví apóstol yó'o naní ra si'a: ñii ra naní Simón, ta taJesús sākunaní ña'á ra Pedro; inkã ra naní Andrés, ñani taSimón kúu ra; inkã ra naní Jacobo; inkã ra naní Juan; inkã ra naní Felipe; inkã ra naní Bartolomé; ¹⁵ inkã ra naní Mateo; inkã ra naní Tomás; inkã ra naní Jacobo, sa'ya taAlfeo kúu ra; inkã ra naní Simón, taa ta ndíkõn partido naní ña zelote kúu ra; ¹⁶ inkã ra naní Judas, sa'ya taJacobo kúu ra; inkã ra naní Judas Iscariote, tayó'o xikuu taa ta nitõndaã nisikó kuí'ná taJesús nda'a na sãã ini xini ña'á.

TaJesús sanda'a ra kuã'a ní ñivi
(Mt. 4:23-25)

¹⁷ Ta noo yuku vaxi noo taJesús xí'in na nakaxin ra kaka xí'in ra, ta kixaa na ñii yoso. Ta nakutá'an kuã'a ní ñivi na ndíkõn satã ra xí'in inkã na kixaa noo ra. Sava nayó'o kixi na ñoo Jerusalén xí'in kuã'a kã ñoo estado Judea, inkã na kixi ñoo Tiro xí'in ñoo Sidón, ña ñó'o yatin yu'u takuii m̃ini. Kixaa na koni so'o na to'on ña ka'an taJesús xí'in na, ta ndúkú na ña sanda'a ra ñivi na ndeé ndó'o kuẽ'e. ¹⁸ Ta taJesús tava ra ndi'i níma ndiva'a, ta sanda'a ra na ndeé ndó'o. ¹⁹ Ndi'i nayó'o kóni na tõndaã na taJesús, saá chi ndeë Ndios kée ña ra, ta sãnda'a ña na.

Ká'an taJesús yu kúu na náki'in ñava'a táxi Ndios nda'a na, ta nákaã ñasii níma na
(Mt. 5:1-12)

²⁰ Ta saá xito taJesús noo naxíka xí'in ra, ta ñika'an ra xí'in na:

—Tá kúu ndó'ó nandá'ví, na kúndaã ini ndí xini ñó'ó ndó Ndios, ta xa'a ñayó'o nákaã ñasii níma ndó, chi kúu ndó ñivi na ndíkõn yichí noo xá'nda chiño Ndios.

²¹ 'Tá nándukú ndó Ndios, ndatán ñivi na xí'i ní soko nándukú na ña kuxu na, ta xa'a ñayó'o nákaã ñasii níma ndó, chi Ndios taxi ra ña kutú ini ndó xí'in ñava'a.

'Tá kúchuchú ini ndó tãndaã xáku ndó xa'a ñoyívi yó'o, ta xa'a ñayó'o nákaã ñasii níma ndó, chi vaxi kivi Ndios sakutú kã ra ñasii ní níma ndó.

²² 'Tá yóo ñivi ta sãã ini na xini na ndó'ó, ta õn xijn na kutá'an va'a na xí'in ndó, ta kãndiva'a na xí'in ndó ta chíkaã

na ñato'ó ndó ndã ñino chi ndíkõn ndó yi'i, ta xa'a ñayó'o nákaã ñasii níma ndó. ²³ Kivi ña kúndeé ndó xó'vi ndó si'a, ta ná kusii ní ini ndó, chi kã'no ní ñava'a taxi Ndios nda'a ndó ñoyívi ñino. Nanivi na xitaku xina'á saxo'vi ní na naprofeta, ta ñii kiva saá sa'ya ñani síkuá na saxo'vi na ndó'ó vitin, xa'a ña ndíkõn ndó yi'i.

TaJesús kã'an yu kúu ñivi xo'vi kivi ña vaxi

²⁴ 'iNdá'ví ní ndó'ó nakuíká!, chi kúsii ní ini ndó xí'in ña yóo ñoyívi yó'o.

²⁵ 'iNdá'ví ní ndó'ó na chútú tixin vitin!, chi vaxi kivi ña õn kóo kã ña kuxu nda'a ndó, ta kivi ndó soko.

'iNdá'ví ní ndó'ó na sji ní xáku vitin!, chi vaxi kivi ña kuchuchú ní ini ndó tãndaã kuaku ndó.

²⁶ 'iNdá'ví ní ndó'ó na va'a ní kã'an ndi'i ñivi xa'a vitin! Saá chi xina'á xii síkuá ndó ñii kiva saá va'a ní ñika'an na xa'a naprofeta vatá —káchi taJesús xí'in na.

Ñivi na sãã ini xini yó, xini ñó'ó kuki'vi ini yó koni yó na

(Mt. 5:38-48; 7:12)

²⁷ Saá ñika'an kã taJesús xí'in na, káchi ra saá:

—Kóni kã'an kã xi xí'in ndó'ó na xini so'o ña kã'an i: Kuki'vi ini ndó koni ndó ñivi na sãã ini xini ndó'ó, ta ke'é ndó ñava'a xí'in ñivi na õn xijn koni ndó'ó.

²⁸ Ndukú ndó noo Ndios ña ke'é ra ñava'a xí'in ñivi na sátaví chi'ña ndó'ó, ta ka'an ndó xí'in Ndios xa'a ñivi na kãndiva'a xí'in ndó. ²⁹ Tá kãni ñivi xa'nda nda'a na noo ñii ndó, ta õn kani tá'an ndó xí'in na, ta va'a kã taxi ndó ná kani na inkã tá'ví noo ndó.

Tá ñii ñivi kãndaã na tikáchi ndó, ta va'a taxi ndó ña kãndaã na ndã kotó ndó. ³⁰ Tá yóo ñivi na ndúkú ña'a noo ndó, ta va'a taxi ndó ña ndúkú na nda'a na. Tá yóo ñivi na kãndaã ña kómí ndó nda'a ndó, ta õn ndukú ndó nataxi na ña kãndaã na nda'a ndó. ³¹ Ta ñii kiva ndatán kóni ndó ke'é ñivi ñava'a xí'in ndó, saá ke'é ndó ñava'a xí'in na.

³² 'Saá chi tá kí'vi ini ndó xini ndó ndasaá kuiti ñivi na kí'vi ini xini ndó'ó, ta õn vása kã'no ñayó'o noo Ndios, chi inkã ñivi, vará na õn vá'a kúu na, ta saá ni, kí'vi ini nayó'o xini na ñivi na kí'vi ini xini ña'á. ³³ Tá ke'é ndó ñava'a xí'in

ndasaá kuiti na ké'é ñava'a xí'in ndó, ta on vása ká'no ñayó'o noo Ndios, chi inká ñivi, vará na on vá'a kúu na, ta saá ni, ké'é na ñava'a xí'in ñivi na ké'é ñava'a xí'in na. ³⁴ Tá sátati ndó ña kómí ndó ndasaá kuiti nda'a ñivi na ndáti ndó nataxi ña nda'a ndó, ta on vása ká'no ñayó'o noo Ndios, chi nda ñivi na on vá'a sátati na ña kómí na nda'a natá'an na, chi xáni sinj na ñii kivi naki'in tuku na ña sátati na. ³⁵ Ta ndó'ó, xinj ñó'ó kuki'vi ini ndó koni ndó ñivi na sáa ini xini ndó'ó. Ke'é ndó ñava'a xí'in na, ta sátati ndó na ña kómí ndó, vará on vása ndáti ndó naki'in tuku ndó ña sátati ndó. Ta saá kuchiño naki'in ndó ñava'a taxi Ndios nda'a ndó. Chi ñava'a ke'é ndó saná'a ña ndixa kúu ndó sa'ya Ndios taKá'no. Chi Ndios ké'é ra ñava'a xí'in ñivi na on vá'a, ta xí'in ñivi na on xijn nakoni ndi'i ñava'a vaxi noo Ndios. ³⁶ Kundá'ví ini ndó koni ndó inká ñivi, saá chi Yivá yó Ndios kúu ta kundá'ví ní ini xini ndi'i ñivi.

On ka'an yó to'on ña on vá'a xa'a inká ñivi
(Mt. 7:1-5)

³⁷ 'Tá on ka'an ndó ña on vá'a xa'a inká ñivi, ta Ndios on ka'an ra ña on vá'a xa'a ndó'ó. Tá on satavj chi'ña ndó inká ñivi, ta Ndios on satavj chi'ña ra ndó'ó. Tá kasa ká'no ini ndó xa'a kuachi inká ñivi, ta Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó. ³⁸ Tá taxi ndó ñava'a nda'a inká ñivi, ta saá Ndios taxi ra ñava'a nda'a ndó. Ndatán yóo kiva chutú ña sákutú ni'i na, tandá kóyo ndaa mji ña, saá koo kiva ña taxi Ndios nda'a ndó. Ndatán yóo kiva ña taxi ndó nda'a inká ñivi, ta mji kiva yó'o taxi Ndios nda'a ndó —káchí taJesús xí'in na.

³⁹ Ta ndato'on taJesús ñii cuento ña saná'a ra na. Njika'an ra, káchí ra saá:

—¿Án kuchiño ñii takuáá tiin ra nda'a inká takuáá ña ko'on ra ñii yichj? On kuchiño, chi ovj ra saá koyo ta'vi. ⁴⁰ Tá yóo ñii ta sakuá'á, ta on kuchiño kuu ra ta ká'no ka noo tamaestro ra. Ta saá ni, tá ndi'i sakuá'á ní ra, ta kuchiño tondaa ra koo ra ndatán yóo tamaestro ra —káchí taJesús.

⁴¹ Ta ndato'on taJesús inká cuento ña saná'a ra, káchí ra saá xí'in na:

—Ndatán yóo ñivi na kí'in va'a kuenda ña nákaa ñii mji'í lo'o nduchj noo ñani tá'an na, ta on vása kí'in na kuenda ña nákaa ñii yiton tón ká'no nduchj noo mji na, ta saá yóo ndó'ó, chi kí'in va'a ndó kuenda ña kuachi lo'o ké'é natá'an ndó, ta on vása kí'in ndó kuenda ña kuachi ká'no ké'é mji ndó. ⁴² Tá nákaa ñii yiton ká'no nduchj noo ndó, ta on vá'a ka'an ndó xí'in ñani ndó, kachí ndó saá: "Taxi ún ná tava j mji'í lo'o nákaa nduchj noo ún", kachí ndó. Tá ké'é ndó saá, ta, jñivi na ovj yu'u kúu ndó'ó! Chi si'na xinj ñó'ó tava ndó yiton nákaa nduchj noo ndó, ta saá kuchiño va'a koto ndó ña tava ndó mji'í lo'o nákaa nduchj noo ñani ndó —káchí taJesús xí'in na.

Ña ké'é ñivi saná'a yukia yóo ini na
(Mt. 7:17-20; 12:33-35)

⁴³ —Nda ñii yiton tón va'a, on kivi koon kuj'i tí on vá'a nda'a nó, ta nda ñii yiton tón on vá'a, on kivi koon kuj'i va'a nda'a nó. ⁴⁴ Tá xito ndó kuj'i nda'a yiton, ta saá kúnda'a ini ndó ndá yiton kúu nó. Yiton tón ñiño ta on vása koon tíhigo ni túva nda'a nó. ⁴⁵ Tón yiton saná'a saá: Ñivi na kómí nima va'a, ká'an na to'on va'a. Ta ñivi na kómí nima on vá'a, ká'an na to'on on vá'a. Saá chi ndatán yóo nima ñivi, saá yóo to'on ña ká'an na —káchí taJesús xí'in na.

Xinj ñó'ó kasa ndivi ñivi ña ká'an taJesús xí'in na
(Mt. 7:24-27)

⁴⁶ Ta saá njika'an ka ra xí'in na:

—Ta ndó'ó, ¿ndachun ká'an ndó yij kúu taKá'no noo ndó, ta on xijn ndó kasa ndivi ndó ña ká'an j xí'in ndó? ⁴⁷ Ta vitin ndato'on j xí'in ndó ndasaá yóo ñivi na xinj so'o to'on j ta kisa ndivi na ña ká'an j xí'in na. ⁴⁸ Ndatán yóo ñii taa ta ndíchí sinj, saá yóo na. Saá chi taa ta ndíchí sinj xáta kónó ra ta kisa va'a ra ve'e ra sata yuu chée kútu. Tá ndeé ní koon savj, ta xá'no ní yuta, ta xa'a ve'e tayó'o ndeé ní kani takuí, ta ve'e ra on vása ní-nakava ña, chi xa'a ve'e yó'o nákaa kútu ña sata yuu chée. ⁴⁹ Ta ndatán yóo ñii taa ta on vása ndíchí sinj, ta tayó'o kisa va'a ra ve'e ra noo yóo yotí vitá, saá yóo ñivi na xinj so'o to'on ña ká'an j, ta on vása kisa ndivi

na ña. Tá ndeé ní kóon savi, ta xá'no ní yuta, tãnda xã'a ve'e tayó'o ndeé ní káni takuí, ta on vása ní-kundeé ña, ta ñakava ña ta ndi'i xã'a ña —káchí tãJesús xí'in na.

7

TãJesús sanda'a ra ñii tãa tã kisa chiño noo ñii tã ndiso chiño xí'in natropa (Mt. 8:5-13)

¹ Tá ndi'i ñikã'an tãJesús xí'in na, ta ndikó ra kuano'o ra ñoo Capernaum. ² Ta yóo ñii tãño Roma tã ndiso chiño xí'in ñii ciento natropa kúu ra, ta ndeé ní ndó'o ñii tã kisa chiño noo ra ndã yóo ña kivi ra. Ta tapatrón ra kí'vi ní ini ra xini ña'á ra. ³ Ta xini so'o ra to'on ña ñikã'an ñivi xã'a tãJesús, ta ti'vi ra sava naxikua'a noo najudío ko'on na ndukú na noo tãJesús kixi ra sanda'a ra tã kisa chiño noo ra. ⁴ Kivi ñixaa naxikua'a noo tãJesús, ta kixá'á na xáku ndá'ví na noo ra, kã'an na xí'in ra:

—Tata, vaxi ndi ndúkú ndi ñamanj noo ún sanda'a ún tã kisa chiño noo tã ndiso chiño xí'in natropa ñoo Roma. Taká'no yó'o kúu ñii tãa tã va'a ní, ta xã'a ñayó'o va'a chindeé ún ra. ⁵ Saá chi kí'vi ní ini ra xini ra mji yó naño Israel, ta kisa va'a ra ve'e ño'o sinagoga ñoo yó —káchí na xí'in tãJesús.

⁶ Ta saá kee tãJesús kuã'an ra xí'in na. Ta xa yatin xaa na ve'e noo kándú'u tã ndeé ndó'o, ta tã ndiso chiño xí'in natropa ti'vi ra sava natá'an ra kuã'an na kã'an na xí'in tãJesús si'a:

—Tata, si'a káchí tatá'an ndi, tã ndiso chiño noo natropa ñoo Roma: On vá'a sandi'i kã ini ún ña kixi ún ve'e ra. Saá chi xáni sijnj ra yó'ó kúu tã kã'no ní noo ra, ta tã ñino ní kúu ra noo ún. Ñakán on vá'a kivi ún ini ve'e ra, ⁷ ni on vása kómí ra yichi kixaa ra noo ún, xáni sijnj ra. Ta kómí ún ndayí ña kuiti ka'nda chiño ún noo kue'e, ta nduva'a tã ndeé ndó'o, káchí ra. ⁸ Kúndaã ini ra xã'a ndayí, chi yóo na xá'nda chiño noo ra, ta kisa ndivi ra ña kã'an na xí'in ra; ta mji ra xá'nda chiño ra noo inkã natropa, ta kisa ndivi na ña kã'an ra. Tá kã'an ra xí'in ñii tãropa ña ko'on ra, ta saá kuã'an ra. Tá kãna ra inkã ra, ta saá vaxi ra. Tá kã'an ra

xí'in tã xika chiño noo ra kasa ndivi ra ñii chiño, ta kisa ndivi ra ña, saá káchí tã ndiso chiño noo natropa, ta ti'vi ra ndi'i kã'an ndi to'on yó'o xí'in ún —káchí na xí'in tãJesús.

⁹ Ta tãJesús ñaka'nda ini ra xini so'o ra to'on yó'o, ta ñikã'an ra xí'in ñivi na ndoo xí'in ra:

—Ndixa kã'anj xí'in ndó, ndi'i saá ñoo Israel tã'an nakutá'anj xí'in ñii tãa tã kãndixa Ndios ndatán kãndixa tayó'o, ta ni on sivi tajudío kúu ra —káchí tãJesús xí'in na.

¹⁰ Ta saá na kixi xí'in chiño ndikó na kuano'o na. Tá ñaxaa na ve'e tã ndiso chiño xí'in natropa, ta xini na xa nduva'a tãa tã kisa chiño noo ra.

TãJesús sanatakú ra sq'ya ñii ña'a ñándá'ví

¹¹ Tá ndi'i ñayó'o, ta kee tãJesús kuã'an ra xí'in naxika xí'in ra ñii ñoo ñani ña Naín. Ta kuã'a ní ñivi kuã'an na sata ra. ¹² Ta ñixaa na yatin noo ñoo, ta ñakutá'an na xí'in ñivi ñisokó na xaton noo nákaa ñii tã ñixi'i kuã'an na sandúxun na ra. Tã ñixi'i yó'o kúu talo'o, ñii laá ra saá kúu sa'ya si'í ra, ta ñixi'i ra, ta ñindo mató'ón si'í ra, chi ñá xa ñixi'i yij kúu ñá. Ta kuã'a ní natá'an ñá kuã'an na xí'in ñá. ¹³ Ta xini tãJesús ñayó'o, ta ñata'ví ní ini ra xini ña'á ra, ta ñikã'an ra xí'in ñá:

—On kuaku ún —káchí ra xí'in ñá.

¹⁴ Ta ñixaa yatin ra, ta ñitondaã nda'a ra xaton noo nákaa talo'o ñixi'i. Ta ñivi na ñisokó xaton, xikuita na, ta tãJesús ñikã'an ra xí'in talo'o ñixi'i, káchí ra saá:

—Talo'o, kã'anj xí'in ún, ñndakoo ún! —káchí tãJesús xí'in ra.

¹⁵ Ta ñatakú ra, ta ndani'i lo'o xí'in mji ra, ta xikoo ra, ta kixá'á ra kã'an ra. Ta tãJesús ñataxi ra talo'o yó'o nda'a si'í ra.

¹⁶ Ta ndi'i ñivi na yita yó'o kixá'á na yí'vi na, ta kã'an na ñava'a xã'a Ndios, káchí na saá:

—Ñii taprofeta kã'no xa kixaa ra noo yó. Ndios xa kixaa ra chindeé ra naño ra —káchí na.

¹⁷ Ta saá ñixitã ní'nó to'on xã'a tãJesús ndi'i saá ñoo estado Judea, xí'in inkã ñoo ñó'o yatin estado Judea.

*TaJuan, ta sákuchu ñivi, ti'ví ra naxíka xí'in ra
kuá'an na ndaka to'on na taJesús*

(Mt. 11:2-19)

¹⁸ Ta ñivi naxíka xí'in taJuan ta ta sákuchu ñivi, ñixa'an na koto na ra, chi nákaa ra ini ve'e kaa, ta ñika'an na xí'in ra xa'a ndi'i ña ké'é taJesús. Ta taJuan kana ra ovi naxíka xí'in ra, ¹⁹ ta ti'ví ra na kuá'an na noo taJesús, ña ndaka to'on na ra si'a:

—¿Án yó'ó kúu ta ta ndáti ndi ti'ví Ndios sakaku ra na ñoyívi yó'o, án kundati ka ndi inka ra?

²⁰ Ta saá, ñixaa naxíka xí'in taJuan noo taJesús, ta ñika'an na xí'in ra:

—TaJuan ta sákuchu ñivi, ti'ví ra ndi'i vaxi ndi ndaka to'on ndi yó'ó: “¿Án yó'ó kúu ta ta ndáti ndi ti'ví Ndios sakaku ra na ñoyívi yó'o, án kundati ka ndi inka ra?” —káchí na xí'in ra.

²¹ Ta mji hora kixaa nayó'o noo taJesús, ta sanda'a ra kuá'a ní ñivi na ndeé ndó'o ndi'i saá noo kue'e, ta ta va ra níma ndiva'a kómí ñivi, ta sanda'a ra nduchu noo nakuáá ña koto va'a na. ²² Ta ndakuin taJesús, ñika'an ra xí'in naxíka xí'in taJuan:

—Ná ndikó ndó noo taJuan, ta ndato'on ndó xí'in ra ña xini so'o ndó, ta ña xini ndó yó'o. Chi xa xini ndó ñivi na xikuu nakuáá, ta xa va'a xito na vitin. Ta ñivi na on vása ní-kivi kaka, ta vitin xa va'a xíka na. Ta ñivi na xikuu na ndeé ní ndó'o xí'in kue'e tá'yí naní ña lepra, ta vitin xa ndundii na. Ta ñivi na kaku só'ó, ta vitin xa va'a xini so'o na. Ta ñivi na ñixi'i, natakú na. Ta vitin ñivi nandá'ví xini so'o na to'on ñava'a ká'an ndoso i. Ta ndi'i ña xini so'o ndó ta xito ndó kisa ndivi i yó'o, saá kachí ndó ndato'on ndó xí'in taJuan. ²³ Ta ta ta kándixa yi'i, tá on sandakoo ra yi'i, vará on kasa ndivi i chiño ña ndáti ra, ta nákaa ñasii níma tayó'o —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in taJuan.

²⁴ Ta saá kee na kuano'o na, ta taJesús kixá'á ká'an ra xí'in ñivi na ndóo noo ra, káchí ra saá:

—Ta kivi ñixa'an ndó xito ndó taJuan noo yukú yichí, ¿yukía ndáti ndó koto ndó? ¿Án ndáti ndó koto ndó ñii tón toyó'o

tón kisin ní kisa tachí? Ó'on, on sivi saá.

²⁵ ¿Án ká'an ndó koto ndó ñii ta ta va'a ní tikoto ndixin? Ó'on, chi ñivi na va'a ní tikoto ndixin ta kómí na ñakuiká, on vása ndóo na yukú yichí, nayó'o ndóo na ve'e ná'no ña livi ní. ²⁶ ¿Án ñixa'an ndó xito ndó ñii taprofeta? Saá va, taJuan kúu ñii taprofeta ndino'o, ta ká'no ní ka chiño kisa ndivi taJuan noo chiño kisa ndivi inka naprofeta na ñika'an ndoso to'on Ndios xina'á. ²⁷ Ta kuíya ñiya'a ñii taprofeta ñita ra to'on Ndios xa'a taJuan, to'on Ndios ña káchí saá:

Tayó'o kuu ta xíka chiño noo i, ta ti'ví i ra ko'on si'na ra noo taKá'no ta ti'ví i ñoyívi.

Ta ndasa va'a ra yichí ña ko'on taKá'no ta ti'ví i sakaku ñivi ñoyívi, saá ñika'an Ndios xa'a taJuan xina'á.

²⁸ Ta ñika'an tuku taJesús xí'in na, káchí ra saá:

—Ñandixa ká'an i xí'in ndó, on koó inka taprofeta ká'no ka noo taJuan, ta sakuchu ñivi. Ta saá ni, ta ta ñino ní ka yóo noo ndi'i inka ñivi na náki'in yichí ña xá'nda chiño Ndios, ta tayó'o kúu ta ká'no ka noo taJuan —káchí taJesús xí'in na.

²⁹ Ta naño yó'o xí'in na káya si'ún xa'a nagobierno ñoo Roma xini so'o na to'on yó'o, ta xáni sini na ndi ña chitóni Ndios ñandaa kúu ña. Saá chi xa ñixa'an na noo taJuan ta sakuchu ra na. ³⁰ Ta nafariseo xí'in inka namaestro na xini va'a ndayí Ndios ña ñita taMoisés, ni-xiin na náki'in na ñava'a ña chitóni Ndios xa'a na, chi ni-xiin na taxi na sakuchu taJuan na. ³¹ Ta saá kixá'á ká'an taJesús xí'in ñivi:

—¿Ndasaá yóo ñivi na ndóo ñoyívi yó'o vitin? ³² Ndátan yóo naválí na sásiki noyá'vi, saá yóo na. Sava naválí ká'an na xí'in inka naválí tá'an na, káchí na saá: “Tá tivi ndi música livi xa'a ndó, ta ni-xiin ndó kata xá'á ndó. Tá xita ndi yaa ndá'ya ní ña xita na noo ndúxun na ñixi'i, ta ni-xiin ndó kuaku ndó”, káchí naválí. ³³ Ndátan yóo naválí yó'o, saá yóo ndó, chi taJuan on vása ní-xixi va'a ra, ta nda ñii kivi on vása ní-xi'i ra vino, ta káchí ndó xa'a ra: “Tayó'o kómí ra níma ndiva'a.” ³⁴ Ta yi'i, ta ta kixi noo Ndios,

kixaāi ñoyívi yó'o, ta xíxi va'āi, ta xí'i vino, ta káchí ndó saá xa'āi: "Ta ndeé ní xíxi ra, ta kuā'ā ní xí'i ra. Ta kúsij ní ini ra xíka ra xí'in na káya s̄'ún xa'ā nagobierno, xí'in inkā n̄ivi na kánóo on vá'a to'on xa'ā", saá káchí ndó xa'āi. ³⁵ Ta ndi'i n̄ivi na kómí ñandíchí Ndios, kúu na ké'é ñava'a, ta ñayó'o sáná'a ndí ñandíchí Ndios kúu ñandaā —káchí taJesús xí'in na.

TaJesús n̄ixaā ra kuxu ra ve'e tafariseo Simón

³⁶ N̄ii tafariseo naní Simón kana ra taJesús ko'on ra ve'e ra kuxu ra. Ta taJesús kee ra kuā'an ra, ta n̄ixaā ra ve'e tafariseo yó'o, ta xikoo ra kuxu ra. ³⁷ Ta ñii ña'a, ñáñooyó'o kúu ñá, ta kánóo on vá'a to'on xa'ā ñá, ta xini so'o ñá ndí n̄ixaā taJesús ve'e taSimón. Ta kee ñá kuā'an ñá xí'in ñii yuyū ña kuva'a xí'in yuyū naní alabastro, ta chútú ñayó'o xí'in nduta tá xá'an támi, tá yá'ví ní kúu rá. ³⁸ Ta n̄ixaā ñá, xikuxítí ñá xa'ā taJesús, ta xáku ñá, ta xí'in tánoo ñá, kixá'á ñá nákata ñá xa'ā ra, ta náyakón ñá xa'ā ra xí'in yis̄i s̄'ini ñá. Ta chikaā ñá ndi'i nduta tá xá'an támi xa'ā ra, ta chíto ñá xa'ā ra. ³⁹ Ta xito tafariseo ña ké'é ñá xí'in taJesús, ta kixá'á ra xáni s̄'ini ra saá: "Tá ndixa taprofeeta ndino'o kúu tayó'o, níkúu, ta kundaā ini ra ndí ña'a yó'o ñá kánóo on vá'a to'on xa'ā kúu ñá", xáni ini tafariseo. ⁴⁰ Ta taJesús n̄ika'an ra saá xí'in ra:

—Tata Simón, yóo ña kónīi ka'an̄i xí'in ún —káchí ra.

Ta ndakuijn taSimón, káchí ra saá:

—Va'a, ka'an̄i xí'in̄i, Tata Maestro —káchí ra.

⁴¹ Ta taJesús ndato'on ra ñii cuento xí'in ra, n̄ika'an ra káchí ra saá:

—Saá ndo'o ovīi taā ta níká s̄'ún noo ñii ta s̄'atati s̄'ún. N̄ii taā níká ra o'on ciento s̄'ún denario, ta inkā ra níká ovīi s̄'iko uxu s̄'ún denario. * ⁴² Ta ndā ñii ra on vása kómí ra s̄'ún cha'vi ra ña níká ra. Ta saá ta s̄'atati s̄'ún kisa ká'no ini ra xa'ā ndiovīi nayó'o, on vása ka níká na. Saá ndi'i cuento lo'o —káchí taJesús.

Ta n̄indaqā to'on ra taSimón:

—¿Yukía xáni s̄'ini ún? ¿Yukú ñii ta ovīi yó'o kuki'vi kā ini ra koni ra ta s̄'atati s̄'ún ra?

⁴³ Ta ndakuijn taSimón, káchí ra saá:

—Taa ta níká kuā'ā ní kā s̄'ún kúu taa ta kuki'vi kā ini koni ra ta s̄'atati s̄'ún ra —káchí ra.

Ta n̄ika'an taJesús xí'in taSimón:

—Ndixa ká'an ún —káchí ra.

⁴⁴ Ta ndikó koo ra xito ra noo ña'a, ta n̄ika'an ra xí'in taSimón:

—¿Án xito ún ñayó'o? Chi ñayó'o nakata ñá xa'āi xí'in tánoo ñá, ta nayakón ñá xa'āi xí'in yis̄i s̄'ini ñá. Ta yó'ó, tá n̄iki'vīi ve'e ún, ta on vása ní-taxi ún takuii nakatāi xa'āi, ⁴⁵ ta on vása ní-chindee ún ȳ'i xí'in ña chíto ún noōi. Ta ñayó'o chíto ñá xa'āi, ndā n̄iki'vīi ve'e ún t̄anda vitin on vása s̄'andakoo ñá chíto ñá xa'āi. ⁴⁶ Ta yó'ó, on vása ní-chikaā ún aceite s̄'inīi ña kasa to'ó ún ȳ'i. Ta ñayó'o chikaā ñá nduta tá xá'an támi xa'āi. ⁴⁷ Ta vitin kónīi ka'an̄i xí'in ún: Vará kuā'ā ní kuachi xikomí ñayó'o, ta kisa ká'no inīi xa'ā ndi'i ña. Kí'vi ní ini ñá xini ñá ȳ'i, saá chi xini ñá kuā'ā ní kuachi ñá kisa ká'no inīi xa'ā. Ta inkā n̄ivi, na kómí lo'o kuachi, ta kasa ká'no inīi xa'ā ña, nayó'o lo'o kuiti kuki'vi ini na koni na ȳ'i —káchí ra xí'in taSimón.

⁴⁸ Ta n̄ika'an taJesús xí'in ñayó'o:

—Xa kisa ká'no inīi xa'ā kuachi ún, nana —káchí ra xí'in ñá.

⁴⁹ Ta inkā na ndóo noo mesa, kixá'á na ká'an tá'an na, káchí na saá:

—¿Yu kúu tayó'o, ta kisa ká'no ini ra xa'ā kuachi? Chi ñii laá Ndios kómí ra yich̄i ña kasa ká'no ini ra xa'ā kuachi n̄ivi —káchí na.

⁵⁰ Ta taJesús n̄ika'an ra xí'in ña'a:

—Xa'ā ña kándixa ún ȳ'i, Ndios sakaku ra yó'ó. Ta vitin ná koo va'a ini ún ta kuano'o ún ve'e ún —káchí ra xí'in ñá.

8

Ñayó'o ká'an̄i yu kúu nás'í ná chindee taJesús

¹ Ta saá kee taJesús, kuā'an ra kuā'ā ní ñoo ná'no xí'in ñoo válí, ká'an̄i ndoso ra noo n̄ivi to'on ñava'a xa'ā yich̄i noo

* **7:41** N̄ii denario kúu s̄'ún ña kúu ya'vi ñii taā ta kisa chiño ñii kivi.

xá'nda chiño Ndios. Ta xí'in ra kuá'an uxu ovi naapóstol, ² xí'in násí'í ná ndíkõn sata ra. Sava násí'í yó'o ndeé xindo'o ná kue'e, ta taJesús sanda'a ra ná. Ta tava ra nima ndiva'a xikomí inka ná, ta nduva'a ná. Nii ñaña'a yó'o naní ña María Magdalena, ta xikomí ña uxá nima ndiva'a, ta taJesús tava ra ndi'i ña, ta nduva'a ña. ³ Inka ña naní Juana, ña kúu násí'í taChuzá, ta ta ndiso chiño xí'in ve'e ká'no tarey Herodes. Inka ña naní Susana, ta kuá'a ní ka násí'í ndíkõn sata taJesús, ta chindeé ná ra xí'in ña xini ñó'ó ra nda'a ra.

TaJesús ndátõ'on ra cuento xa'a ta ta chí'i ndikõn trigo

(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

⁴ Ta nakutá'an kuá'a ní nivi na kee ñii ñii ñoo, kuá'an na koni so'o na ña ka'an taJesús, ta nika'an ra xí'in na ñii cuento ña saná'a ra na, ta káchí ra saá xí'in na:

⁵ —Saá ndõ'o ñii ta chí'i ndikõn trigo. Ta kixá'a ra xita ní'no ra ndikõn trigo ña chí'i ra noo ño'o. Ta sava ña nikoyo yichi, ta nivi xindoso na ña, ta kixaa tísaa ta xaxi rí ña. ⁶ Sava ndikõn nikoyo noo yásín ní noo ño'o sata yuu, ta ndikõn yó'o kama ní ninduta ña, ta nyichí ña, ta ndi'i xa'a ña, chí on vása yoo ko'yo noo ño'o yó'o. ⁷ Ta sava ña nikoyo ma'ño tón ñiño, ta ninduta ña, ta ni-kuchiño kua'no ña, saá chí xa'no tón ñiño yó'o, ta xa'ni nduta nó ña. ⁸ Ta sava ndikõn nikoyo noo ño'o va'a ña kuikon. Ta ninduta ña, ta xa'no ña, ta kuá'a ní nixiyo ndikõn yita yó'o, nda sava yita taxi ñii ciento ndikõn —káchí taJesús xí'in na.

Tá ndi'i cuento yó'o, ta saá xí'in ndi'i ndeé ra nika'an ra xí'in na:

—Ndi'i ndó'ó nivi na yoo so'o, xini ñó'ó chikaa so'o ndó ña ka'an i xí'in ndó —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ka'an ndachun taJesús saná'a ra nivi xí'in cuento

(Mt. 13:10-17, 18-23; Mr. 4:10-12, 13-20)

⁹ Ta saá naxíka xí'in taJesús ninda'ka to'on na ra:

—¿Yukía kóni kachí cuento yó'o? —káchí na.

¹⁰ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in na:

—Ta ndó'ó, Ndios taxi ra ña kúnda'ini ndó to'on ña ñó'o se'é ña yo'vi ní ña ka'an xa'a yichi noo xá'nda chiño ra. Ta inka nivi kuiti xini so'o na cuento ña ndátõ'on i xí'in na, ta on vása kúnda'ini va'a ini na yukía káchí ña. Ta saá kúndivi to'on Ndios ña káchí saá: “Vará xito na, ta on vása xini na ñanda'a. Vará xini so'o na, ta on vása chikaa so'o na, ni on vása kúnda'ini na ña ndátõ'on i”, káchí to'on Ndios —káchí taJesús.

¹¹ Ta saá nika'an ka ra xí'in naxíka xí'in ra:

—Vitin ka'an i xí'in ndó yukía káchí cuento yó'o xa'a ta chí'i ndikõn trigo. Ndikõn ña chí'i ta ndátõ'on ña xa'a to'on Ndios. ¹² Ndikõn ña nikoyo yichi ndátõ'on ña xa'a nivi na xini so'o to'on Ndios, ta saá vaxi ñandiva'a ká'no, ta táva ña to'on Ndios ña xini so'o na, kotõ kandixa na Ndios ta sakaku ra na. ¹³ Ta ndikõn ña nikoyo noo yuu ndátõ'on ña xa'a nivi na xini so'o to'on Ndios, ta xandikõn náki'in va'a na ña, ta kúsi'í ní ini na. Ta yá'a ñii káni lo'o, tá kixá'a vaxi ña xó'vi na án ña xito ndoso ña'a, ta nayó'o sándakoo na yichi Ndios, ta on xijn ka na kandixa na, saá chí on ta'an chikaa va'a ini na to'on Ndios. ¹⁴ Ta ndikõn ña nikoyo noo tón ñiño ndátõ'on ña xa'a nivi na xini so'o to'on Ndios. Ta saá chíño yoo ñoyívi yó'o sándi'i ní ña ini na, ta kixá'a na kisa chiño na ña kukomí na kuá'a ní ñakuíka ñoyívi yó'o, ta chikaa ní ini na kasa ndivi na ña kúsi'í ini mii na, ta saá on xijn ka na kutaku na ndatán ka'an to'on Ndios. ¹⁵ Ta ndikõn ña nikoyo ño'o va'a ña kuikon ndátõ'on ña xa'a nivi na kúu na ndino'o ini náki'in to'on Ndios. Saá chí nivi yó'o xini so'o na to'on Ndios, ta kándixa na ña. Ta nayó'o on vása sándakoo na yichi Ndios, ta kúndeé na nduu na nivi na va'a ini, na ke'é kuá'a ní ñava'a noo Ndios. Ndatán yoo yita trigo ña taxi kuá'a ní ndikõn, saá yoo nivi na va'a yó'o —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

TaJesús ndátõ'on ra cuento ña saná'a ndasaá yoo ño'o tõon

(Mr. 4:21-25)

16 Ta saá nika'an ka taJesus, káchí ra saá:

—Tá nátoon yó ñii ño'o, ta on chikaa se'e yó ña tixin ñii yaxin án tixin xito. On vása ké'é yó saá, ta va'a ka chinoo yó ña noo síkón ña va'a naye'e ña, ta ndi'i nivi na ki'vi ve'e kuchiño koto na ña. 17 Kúndaá ini yó ndí ndi'i ña yoo se'e vitin, ñii kivi ña vaxi nativi ndi'i ña, ña koni ndi'i nivi ña, ta kúndaá ini na xa'a ña.

18 'Ta xini ñó'ó kúndaá xí'in mji ndó ña koni so'o va'a ndó. Saá chi nivi na kúndaá ini ñandaá vitin, ta kivi ña vaxi kúndaá ka ini na. Ta nivi na on xjin kúndaá ini ñandaá vitin, ta kivi ña vaxi Ndios kindaa ndi'i ra ñalo'o kúndaá ini na.

TaJesus ká'an yu kúu si'í ra xí'in ñani ra

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

19 Ñii kivi kixaa si'í taJesus xí'in nañani ra, ta ni-kuchiño na tondaá na noo ra, chi chútú ní nivi ve'e yó'o. 20 Ta ñii ta ndato'on ra xí'in taJesus, káchí ra saá:

—Tata, si'í ún xí'in nañani ún yíta na ke'e, ta kóni na ka'an na xí'in ún —káchí ra.

21 Ta ndakuijn taJesus, nika'an ra:

—Nivi na xini so'o to'on Ndios ta kisa ndivi na ña, nayó'o kúu nañani i xí'in si'í i —káchí ra.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesus

kivi sayaa ra tachí xí'in takuii mini

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

22 Ñii kivi taJesus niki'vi ra ini tón barco xí'in naxíka xí'in ra, ta nika'an ra xí'in na:

—Ná ko'yo inka xiiña noo mini —káchí ra.

Ta kee na ku'a'an na. 23 Ta ku'a'an tón barco noo takuii, ta taJesus xikandú'u ra nikisin ra. Ta kixá'á ndeé ní káni tachí na'á noo takuii, ta takuii kixá'á rá nákutú rá ini tón barco, ta tón yó'o kóni ketá nó ini takuii. 24 Saá nataa naxíka xí'in taJesus sanakáxin na ini ra, ta nika'an na xí'in ra:

—¡Maestro! ¡Maestro! ¡Yiyo ní ka'a ndi'i yó xí'in takuii mini! —káchí na xí'in ra.

Ta ndakoo taJesus, ta xa'nda chiño ra noo tachí na'á xí'in takuii mini. Ta saá kutásin tachí na'á xí'in takuii mini, ñii

yaa yaa kuu. 25 Ta nika'an ra xí'in naxíka xí'in ra:

—¿Ndachun on vása kándixa ndó Ndios ndáa ra yó? —káchí ra.

Ta nayó'o yí'ví ní na, ta naka'nda ní ini na ndoo na, ta nindaka to'on tá'an na:

—¿Yu kúu tayó'o? Chi xá'nda chiño ra noo tachí na'á xí'in takuii mini, ta xini so'o ña to'on ká'an ra —káchí na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesus

kivi tava ra nima ndiva'a xikomí ñii taa

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

26 Nixaa barco inka tá'ví yu'u mini noo ndoo naño Gadara. 27 Tá noo taJesus tón barco, ta nakutá'an ra xí'in ñii taño Gadara, ta tayó'o kómí ra nima ndiva'a. Xa ku'a'a ní kuiya xíka yálá ra, ta on xjin ra koo ra ve'e ra, ta taku ra kavua noo ndúxun na nixi'i. 28 Tá xini ra taJesus, ta nixaa ra xikuxítí ra noo taJesus, ta xí'in ndi'i ndeé ra nika'an ra:

—¿Yukia kóni ún ke'é ún xí'in i? Chi yó'ó taJesus kúu Sa'ya Ndios taKá'no. Ta xáku ndá'ví i noo ún ndí on saxo'vi ún yi'i —káchí ra xí'in taJesus.

29 Nika'an ra si'a, saá chi taJesus xa kixá'á ra táva ra nima ndiva'a, káchí ra saá:

—¡Nima ndiva'a, kee ún ta saña ún tayó'o! —káchí taJesus.

Kivi niya'a, nima ndiva'a ku'a'a ní yichi tjin ña tayó'o. Vará inka nivi xindaa na ra, ta xí'in cadena ka ku'a'a ní yichi chikatón na nda'a ra, chikatón na xa'a ra, ta ni-kuchiño ña, ta ña nakundeé ra kama chachi cadena ka yó'o, xí'in ndeé ñanima ndiva'a xikomí tayó'o. Ta ñandiva'a kisa nduxa ña xí'in ra ku'a'an ra yoo ra noo yuku yichi. 30 Ta saá taJesus nindaka to'on ra tayó'o, nika'an ra saá:

—¿Ndasaá naní ún?

Ta ndakuijn ra:

—Naní ndi Legión.

Nika'an ra saá chi ku'a'a ní kúu nima ndiva'a kómí ra. 31 Ta xáku ndá'ví nima ndiva'a noo taJesus, ña on ti'ví ra ndi'i ña ko'on ña yavi ña kónó ní ña on vása ndi'i kónó. 32 Ta yatin yoo ñii yuku, xíka ku'a'a ní kiní xixa'an rí. Ta ndi'i nima ndiva'a xáku ndá'ví ña noo taJesus, káchí ña saá:

—Ti'ví ún ndi'i ko'on ndi ki'vi ndi ini ndi'i tikiñi kaq —káchí ña.

Ta taJesús taxi ra ña ndukú nima ndiva'a. ³³ Ta saá kee ndi'i nima ndiva'a ña xikomí tayó'o, ta niki'vi ña ini ndi'i tikiñi. Ta ndi'i tikiñi xino rí ku'a'an rí, ta sakoyo xí'in mji rí ta'vi, noo nikoyo rí ini mini, ta nika'a ndi'i rí ta nixi'i ndi'i rí.

³⁴ Ta nivi na ndaa kini xini na ñayó'o, ta xino na ku'a'an na ndato'on na xí'in na ndoo ñoo xí'in na ndoo yuku, ña ndo'o kini sana na. ³⁵ Ta saá kixaa nivi xito na yukia ndo'o tikiñi ta yukia ndo'o ta xikomí nima ndiva'a. Ta kixaa nivi yó'o noo yoo taJesús, ta xini na ta xikomí ku'a'a ní nima ndiva'a, yoo ra yatin xa'a taJesús, ta xa ndixin ra tikoto, ta xa nakoo va'a sini ra. Ta nanivi yó'o niyi'vi ní na.

³⁶ Ta inká nivi na xini ndasaá nduva'a ta xikomí nima ndiva'a ndato'on na xa'a ña ke'é taJesús. ³⁷ Ta ndi'i na ndoo ñoo Gadara yó'o kixá'a na xaku ndá'vi na noo taJesús ña kee ra ko'on ra inká ñoo. Saá chi yí'vi ní na. Ta ndaa taJesús ini tón barco xí'in naxíka xí'in ra ta ku'a'an na. ³⁸ Ta kivi ndaa taJesús ini tón barco, ta ta xikomí nima ndiva'a xaku ndá'vi ra noo ra:

—Taxi ún ná ko'on i xí'in ún —káchí ra.

Ta taJesús ni-xiin ra taxi ra ko'on ra, ta nika'an ra xí'in tayó'o:

³⁹ —No'ó ún ve'e ún vitin, ta ndato'on ún xí'in natá'an ún xa'a ñaká'no ní ke'é Ndios xí'in ún —káchí taJesús.

Ta saá kee tayó'o kuano'o ra, ta kixá'a ra ndato'on ra xí'in ndi'i nañoo ra yu kúu ñava'a ke'é taJesús xí'in ra.

TaJesús sanataku ra ñii ñálo'o ñá nixi'i, ta sanda'a ra ñii ñáña'a ñá nitondaa nda'a tikoto ra

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰ Tá tuku ndikó taJesús xí'in tón barco, ta naxaa ra nda yu'u mini noo kee ra ku'a'an ra, ta ku'a'a ní nivi kusiñi ní ini na nakutá'an na xí'in ra, chi ndáti na ndikó ra. ⁴¹ Ta kixaa ñii ta xá'nda chiño xí'in ve'e ño'o sinagoga, naní ra Jairo. Tá xini ra taJesús, ta xikuxítí ra noo ra, ta ndeé ní xaku ndá'vi ra noo ra ña ko'on ra xí'in ra ve'e ra. ⁴² Saá chi ñii laá kuiti ñálo'o kúu sa'ya taJairo, ta kómí ñá uxu ovi kujya, ta ndeé ní ndó'o ñá, xa ña yoo kivi kúu ñá.

Ta kee taJesús ku'a'an ra xí'in taJairo ve'e ra. Ta ku'a'a ní nivi ndikon na sata ra nda ñii chinda'a na ra.

⁴³ Ta yoo ñii ña'a ku'a'an ñá xí'in nivi na ku'a'an sata taJesús, ta xa uxu ovi kujya ndeé ní ndó'o ñá kue'e xita ñii. Ta xa nixa'an ñá noo ku'a'a ní ndotor, ta sandi'i ñá si'ún ñá. Ta on vása ní-kuchiño nduva'a ñá. ⁴⁴ Ta vitin vaxi ñá sata taJesús, ta nitondaa nda'a ñá yu'u tikoto ra, ta saá xandikon niyaa xita ñii ñá, ta nda'a ñá.

⁴⁵ Ta nika'an taJesús:

—¿Yukú ndó nitondaa nda'a yi'i? —káchí ra.

Ta ndi'i nivi ká'an na:

—On sivi yi'i nitondaa nda'a yó'o —káchí na.

Ta taPedro xí'in inká naxíka xí'in taJesús nika'an na xí'in ra:

—Tata Maestro, yoo ku'a'a ní nivi ta ñii chinda'a tá'an na, ta chinda'a na yó'o, ta ndaka to'on ún: ¿Yukú ndó nitondaa nda'a tikoto i?, káchí ún —káchí na xí'in ra.

⁴⁶ Ta ndakuin taJesús, ká'an ra:

—Xini ndi ñii nivi nitondaa yi'i, chi kundaq ini i kee lo'o ndeé i —káchí ra.

⁴⁷ Ta saá kundaq ini ñáña'a yó'o ndi on kuchiño koo se'é ka ñá, ta kixá'a yí'vi ñá nda kisin ñá, ta kixaa ñá xikuxítí ñá noo taJesús. Ta noo ndi'i nivi, kixá'a ñá ndato'on ñá ndachun nitondaa nda'a ñá tikoto ra, ta xandikon nduva'a ñá. ⁴⁸ Ta nika'an taJesús xí'in ñá:

—Nana, xa nduva'a ún chi kándixa ini ún yi'i. Ta vitin no'ó ún, ta ná koo va'a ini ún.

⁴⁹ Tá ká'an ka taJesús xí'in ñáyó'o, ta saá kixaa nivi na kee ve'e taJairo, ta nika'an na xí'in taJairo:

—Sa'ya ún xa nixi'i ñá. ¿Ndachun sándi'i ka ún taMaestro yó'o?

⁵⁰ Ta xini so'o taJesús ña nika'an na, ta nika'an ra xí'in taJairo:

—On kuyi'vi ún. Kundaq va'a ini ún yi'i, ta nduva'a sa'ya ún —káchí ra.

⁵¹ Ta nixaa taJesús ve'e taJairo, ta ni-xiin ra kundikon nivi sata ra, kuiti taxi ra ko'on uní naxíka xí'in ra na kúu taPedro, taJacobo, xí'in taJuan. Ta taxi ra ndayí ña ki'vi yivá ñálo'o xí'in si'í ñá ini

ve'e xí'in ra. ⁵² Ta ndóo kuá'a ní nivi xáku ní na chi kúchuchú ní ini na xa'a ñálo'o ñá nixi'i. Ta nika'an taJesús xí'in na:

—On kuaku ndó, chi ñálo'o yó'o on vása ní-xi'i ñá, ñá kisin kuiti kúu ñá —káchí ra.

⁵³ Ta saá kusiki na taJesús ta nixaku ndaa na ra, chi xini na ndí nixi'i va'a ñá. ⁵⁴ Ta taJesús tjin ra nda'a ñálo'o, ta nika'an ra xí'in ñá:

—Ñálo'o, ká'an i xí'in ún, jndakoo ún! —káchí ra.

⁵⁵ Ta saá natakú ñá, ta xandikon ndakoo ñá. Ta nika'an taJesús:

—Taxi ndó ña'a ná kuxu ñá —káchí ra.

⁵⁶ Ta yivá ñá xí'in si'i ñá naka'nda ini na ndóo na, ta taJesús xa'nda chiño ra noo na, káchí ra saá:

—On ndato'on ndó xí'in nda ñii nivi xa'a ña natakú sa'ya ndó —káchí taJesús xí'in na.

9

TaJesús ti'ví ra uxu ovi naxíka xí'in ra ko'on na ka'an ndoso na to'on ra
(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

¹ Ñii kivi taJesús kana ra uxu ovi naxíka xí'in ra, ta kixaa na noo ra, ta taxi ra ndee xí'in ndayí nda'a na ña tava na nímá ndiva'a ña sáxo'vi inká nivi, ta taxi ra ndee xí'in ndayí nda'a na ña sanda'a na ndi'i noo kue'e. ² Ta ti'ví ra na ko'on na ka'an ndoso na xa'a yichi ña xá'nda chiño Ndios, ta sanda'a na nivi na ndeé ndó'o. ³ Nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Tá kuá'an ndó chiño yó'o, ta nda ñii ña'a on kuni'i ndó ko'on ndó: on kuni'i ndó yiton,* ni leká ndó, ni ña kuxu ndó, ni si'ún ndó, ni inká tikoto ndó. ⁴ Tá nixaa ndó inká ñoo, ta ve'e noo naki'in va'a na ndó'ó, kundoo ndó nda tondaa kivi kee ndó ñoo nayó'o. ⁵ Tá yoo ñii ñoo noo on xjin nivi naki'in va'a na ndó'ó, ta saá kee ndó ñoo yó'o ta ko'on ndó, ta sakisin ndó xa'a ndó ña nakoyo yaa. Saá saná'a kaxín ndó ndí nayó'o nákuiso na kuachi noo Ndios, chi on xjin na koni so'o na to'on ra —káchí taJesús xí'in na.

⁶ Ta saá kee naxíka xí'in taJesús, ta kuá'an na ndi'i ñoo, ta ká'an na xí'in nivi

to'on ñava'a xa'a yichi Ndios, ta sanda'a na nivi na ndeé ndó'o.

Tarey Herodes xíka ini ra xa'a taJesús
(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

⁷ Ta tarey Herodes, xini so'o ra xa'a ndi'i ñava'a ña ke'é taJesús, ta on vása xini ra yukia kúu to'on ña ndixa xa'a taJesús. Saá chi sava nivi ká'an na si'a:

—TaJesús kúu taJuan, ta sakuchu nivi, ta nixi'i ra ta vitin natakú ra —káchí na.

⁸ Ta inká na ká'an:

—Taprofeta Elías, ta ta nika'an ndoso to'on Ndios xina'a, vitin kixaa tuku ra ñoyivi yó'o —káchí na.

Ta inká na ká'an:

—TaJesús kúu inká taprofeta ta xitaku xina'a, ta vitin natakú ra —káchí na.

⁹ Ta tarey Herodes nika'an ra:

—Yi'i kúu ta xa'nda chiño ña kandoso na sikon taJuan. ¿Ta yu kúu tayó'o ta ká'an na xa'a vitin? —káchí ra.

Ta kixá'a ra ndúkú ra ndasaá kuchiño koni ra taJesús.

TaJesús taxi ra xixi o'on mil taa
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰ Ta ndikó uxu ovi naapóstol na ti'ví taJesús, ta naxaa na noo ra, ta ndato'on na xí'in ra ndi'i ña ke'é na. Ta saá taJesús kana ra nayó'o ña ko'on na xí'in ra inká xiiña noo on koó nivi, ta nixaa na yatin ñoo Betsaida. ¹¹ Ta saá nivi xini so'o na míchi kuá'an taJesús, ta kee na kuá'an na sata ra. Ta kixaa na noo ra, ta taJesús naki'in va'a ra na. Sáná'a ra na xa'a yichi ña xá'nda chiño Ndios, ta sanda'a ra nivi na ndeé ndó'o.

¹² Ta xa ñikuaa ní kúu ña, ta saá nitondaa yatin na uxu ovi xíka xí'in taJesús, ta nika'an na xí'in ra:

—Tata, va'a ti'ví ún ndi'i nivi yó'o ná ko'on na rancho án ñoo válí ña yoo yatin, ta nandukú na noo kusun na ñoo vitin, ta sata na ña kuxu na, chi noo ndóo yó vichí ní yó'o.

¹³ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in naxíka xí'in ra:

—Mji ndó taxi kuxu na —káchí ra.

Ta nika'an na saá:

—On koó kuá'a ñaxíxi. Yoo kuiti o'on sita va'a ta ovi kúu tiaká. ¿An kóni ún

* 9:3 Yiton yó'o ñii kúu nó xí'in taton, án garrote.

ko'on ndi ñoo sata ndi ña kuxu ndi'i nivi yó'o? —káchí na xí'in ra.

14 Chi yoo kua'a ní nivi, nda o'on mil taa ndoo. Ta nika'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra:

—Nata'ví ndó nivi ñii ti'vi ñii ti'vi kundoo na, ta ovi siko uxu nivi kúu ñii ñii ti'vi —káchí ra.

15 Ta nika'an na xí'in nivi, ta xikundoo ndi'i na. 16 Ta saá k'i'in taJesús o'on sita va'a xí'in ovi tiaká, ta xito ndaa ra ñoyívi nino, ta nika'an ra, káchí ra saá:

—Tata Yivá yó Ndios, táxa'vi ña'á ún taxi ún ñaxíxi.

Ta ta'ví ra sita va'a, ta taxi ra ña nda'a naxíka xí'in ra, ta nayó'o nataxi na ña nda'a ndi'i nivi na ndoo yó'o. Ta ta'ví ra ovi tiaká ta nataxi na rí nda'a ndi'i nivi. 17 Ta nani ña xixi ndi'i nivi nda nixaa ini na. Tá ndi'i xixi na, ta naxíka xí'in taJesús naki'in na uxu ovi chikiva sita va'a xí'in tiaká ña kindoo ndoso, chi ni-kundeé nanivi kuxu ndi'i na ña.

TaPedro ká'an ra taJesús kúu Cristo, taa ta ti'ví Ndios sakaku ra nivi ñoyívi yó'o (Mt. 16:13-20; Mr. 8:27-30)

18 Ta saá ñii kivi taJesús ká'an mató'on ra xí'in Ndios, ta ndasaá kuiti naxíka xí'in ra yoo na xí'in ra. Tá ndi'i nika'an taJesús, ta ninda'ka to'on ra na:

—¿Yukía káchí nivi xa'ai yu kúu i? —káchí ra.

19 Ta ndakuijn na, káchí na saá:

—Sava nivi ká'an yó'o kúu ún taJuan, ta sakuchu nivi. Sava na ká'an yó'o kúu ún taprofeta Elías, ta inká na ká'an yó'o kúu ún inká taprofeta ta xitaku xiná'a.

20 Ta taJesús ninda'ka to'on ra na:

—Ta mii ndó, ¿yukía káchí ndó yu kúu i?

Ta ndakuijn taPedro, nika'an ra:

—Yó'o kúu Cristo, taa ta ti'ví Ndios sakaku nivi ñoyívi yó'o.

21 Ta taJesús nika'an ra xí'in na:

—Ta on ka'an ndó xí'in nda ñii nivi yu kúu i.

TaJesús ndáto'on ra ña ka'ni na ra (Mt. 16:21-28; Mr. 8:31-9:1)

22 Ta taJesús nika'an ka ra xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra si'a:

—Yi'i, taa ta kixi noo Ndios, kivi vaxi naxikua'a noo najudío, xí'in na sáná'a ndayí Ndios xí'in naná'no noo nasutu on kua'a na kandixa na yi'i ta saxo'vi ní na yi'i. Ta ka'ni na yi'i, ta kivi uní natakui, saá ke'é Ndios.

23 Tá ndi'i nika'an ra ñayó'o, ta nika'an ra xí'in ndi'i nivi na ndoo yatin:

—Ndi'i nivi na kóni kundikon yi'i xini ñó'o sandakoo na ndi'i ña káchí ini mii na, ta ñii ñii kivi kusokó na tón cruz mii na† ta kundikon na sata'i. 24 Ndi'i nivi na ndasaá kuiti ndúkú ña kutaku va'a na ñoyívi yó'o, ta on xiin na xo'vi na xa'ai, ta nayó'o on kuchiño na kutaku na xí'in Ndios. Ta nivi na on vása ndi'i ini ndukú kutaku va'a na ñoyívi yó'o, xa'a ña kundikon na yi'i, nayó'o kúu nivi na kutaku xí'in i. 25 Tá kómí nivi ndi'i ñakuíka ñoyívi yó'o, ta on vása táku ndino'o na noo Ndios, ta nda manj kúu ña. 26 Ta nivi na kúka'an noo xa'a yi'i, ta kúka'an noo na xa'a to'on i noo inká nivi, ta saá yi'i, taa ta kixi noo Ndios, kuka'an noo i xa'a nayó'o noo Ndios kivi ña ndikó i ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ndee ña va'a ña yé'e ña kómí Yivá i Ndios xí'in naángel yii, na kixaa xí'in i. 27 Ndixa ká'an i xí'in ndó, sava ndó'o na ndoo vitin, kutaku ka ndó ña kivi koni ndó ñava'a ká'no noo xa'nda chiño Ndios.

Kivi nátaxa taJesús, xini uní taxíka xí'in ra

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

28 Niya'a yatin ona kivi, ta nakaxin taJesús uní taxíka xí'in ra, taPedro, taJacobó xí'in taJuan, ta kua'an na xí'in ra ñii yukú síkón, ña ka'an ra xí'in Ndios.

29 Tá mií ká'an ra xí'in Ndios, ta nasama noo taJesús, ta nátaxa tikoto ra, nduyaa ní ña. 30 Ta saá nitiivi taMoisés xí'in taElías, ndáto'on na xí'in taJesús. 31 Ta ñii ká'no ña náye'e, ta xino nduu ndi'i ña noo yita na ká'an xí'in taJesús. Nika'an na ndasaá koo kee ra ñoyívi yó'o, chi xa yatin tondaa kivi ña nakuita nanivi ñoo Jerusalén ta ka'ni na ra. 32 Vará taPedro

† 9:23 To'on kusokó na tón cruz mii na kóni kachí ña: Xini ñó'o koo ti'va nivi ña xo'vi na ta ndakuiti kivi na xa'a ña ndikon na taJesús.

xí'in inka ɔvi natá'an ra kóni ní na kusun na, ta saá ni, kuchiño na xindito na, ta xini na ñaká'no náye'e, ta xino nduu ña taJesús xí'in ɔvi ɬaa na yóo xí'in ra. ³³ Tá xa yatin ko'on na ɔvi yó'o, ta nika'an taPedro xí'in taJesús:

—Tata Maestro, va'a ní ndóo yó yó'o. Tá kóni ún, ta kasa va'a ndi uní tiá'va, ñii ña koo mji ún, ñii ña koo taMoisés, ta inka ña koo taElías.

Nika'an taPedro saá chi on vása kúndaɔ ini ra yukia ká'an ra. ³⁴ Tá ká'an ka taPedro, ta noo ñii viko chée nda noo ñíndichi ra xí'in nataa yó'o, ta nisa'vi ndi'i na tixin viko, ta niyi'ví ní na. ³⁵ Ta tixin viko yó'o kixi to'on ña nika'an Ndios, káchí ra saá:

—Tayó'o kúu Sa'ya i, ta kí'vi ní ini i xini i. Ta koni so'o va'a ndó to'on ña ká'an ra —káchí Ndios.

³⁶ Tá xini so'o na to'on yó'o, ta ni-xini ka na ɔvi ɬaa ta nika'an xí'in taJesús, nda ñii laá kuiti taJesús ñíndichi noo na. Ta naxika xí'in taJesús on vása ní-ndato'on yachi na xí'in nda ñii niyi xa'a ña xini nayó'o.

Ñayó'o ká'an taJesús sɔnda'a ra ñii ɬalo'o ta kómí nima ndiva'a
(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Ta niyi inka kivi, ta ndiko taJesús vaxi noo ra yukú xí'in taPedro, taJuan, xí'in taJacobo, ta nakutá'an na xí'in kuá'a ní niyi na kixaa noo na. ³⁸ Ta ñii ɬatá'an nanivi yó'o, xí'in ndi'i ndee ra nika'an ra xí'in taJesús:

—Tata maestro, kundá'ví ini ún koni ún ɬalo'o sa'ya i. On koó ka inka sa'ya i, ³⁹ ta kuá'a ní yichi ñanima ndiva'a tiin ña ra, ta ndá'yi ní ra, ta ndeé ní sákisin ña ra, ɬandá kée chikiño yu'u ra. Sátakué'e ní ña ra, ta on xiiin ña saña ña ra. ⁴⁰ Ta xa xaku ndá'ví i noo naxika xí'in ún tava na nima ndiva'a yó'o, ta on vása ní-kuchiño na —káchí ra.

⁴¹ Ta ndakuin taJesús, nika'an ra xí'in na:

—iNivi na toon ní ini kúu ndó'ó, ta on xiiin ndó kandixa ndó Ndios! ¿Ndasaá ka kivi xini ñó'ó kutaku i xí'in ndó? ¿Nda ama kúndeé ini i xí'in ndó? —káchí ra.

Ta saá nika'an taJesús xí'in yivá ɬalo'o ta kómí nima ndiva'a:

—Na'a xí'in sa'ya ún —káchí ra.

⁴² Ta kixaa ɬalo'o yatin noo taJesús, ta nima ndiva'a tuku tiin ña ra, ta sakana ña ra noo ño'o, ta kini ní sákisin ña ra nda kée nda'a ra xí'in xa'a ra. Ta taJesús xa'nda chiño ra noo nima ndiva'a ña kee ña. Ta ñanima ndiva'a yó'o kee ña, ta xandikon nduva'a ɬalo'o, ta taJesús naxi ra ɬalo'o yó'o nda'a yivá ra. ⁴³ Ta ndi'i niyi naka'nda ní ini na, chi xini na ñandee ká'no kómí Ndios.

Yichi ɔvi taJesús ká'an ra xa'a ña xo'vi ra ta kivi ra

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Ta na ndóo yó'o naka'nda ini na xa'a ñava'a ke'é taJesús, ta nika'an ra xí'in naxika xí'in ra:

⁴⁴ —Chikaa va'a so'o ndó to'on ña ká'an i xí'in ndó vitin. Ñii kivi ña vaxi ñii ɬaa nataxi ra yi'i, ta kúu ɬaa ta kixi noo Ndios, nda'a niyi —káchí taJesús.

⁴⁵ Ta naxika xí'in ra on vása ní-kúndaɔ ini na yukia káchí to'on ña nika'an ra xí'in na, saá chi on vása ní-taxi yachi Ndios ña kúndaɔ ini na. Ta yi'ví ní na ndaka to'on na ra yukia kóni kachí ña ká'an ra.

Naxika xí'in taJesús náa na xa'a yu kúu ta ká'no ka noo ndi'i na
(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Ñii kivi naxika xí'in taJesús kixá'á na náa na xí'in tá'an na xa'a yu kúu ta ká'no ka noo ndi'i na. ⁴⁷ Ta xini ndi'i taJesús yukia xani ini na, ta kana ra ñii ɬalo'o, ta kixaa ra xikundichi ra siin taJesús. ⁴⁸ Ta nika'an ra xí'in naxika xí'in ra:

—Ndi'i niyi xa'a ña kándixa na yi'i, ta náki'in va'a na naváli, kóni kachí ña saá: ndí yi'i náki'in va'a na. Ta ndi'i niyi na náki'in va'a yi'i, káchí ña saá: ndí náki'in va'a na Ndios, ɬaa ta ti'ví yi'i vaxi i. Saá chi ɬaa ta kúu ta niyo ka noo ndó, tayó'o kúu ta ká'no ka noo ndi'i ndó —káchí taJesús xí'in na.

Nivi na on vása saá ini xini taJesús, nayó'o kúu na yóo yu'ú xí'in ra
(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Ta nika'an taJuan xí'in taJesús:

—Tata Maestro, xini ndi ñii ɬaa táva ra nima ndiva'a. Xá'nda chiño ra noo

níma ndiva'a xí'in ndayí ún, káchí ra. Ta nika'an ndi xí'in ra sandakoo ra ña ké'é ra saá, chi on sivi ta ndikon sata ún xí'in ndi kúu ra —káchí ra xí'in taJesús.

⁵⁰ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—On kasi ndó noo ra, chi yóo yu'ú takán xí'in mji yó. Saá chi nivi na on vása saá ini xini mji yó, nayó'o kúu na yóo yu'ú xí'in mji yó —káchí taJesús xí'in ra.

TaJesús ká'an ra ndi taJacobo xí'in taJuan

on vása xini na mí vaxi to'on ña ká'an na

⁵¹ Ta xa vaxi kivi ndikó taJesús ko'on ra ñoyivi nino, ta chikaa ini ra ko'on ra ñoo Jerusalén. ⁵² Ta saá tiví ra sava na xika chiño noo ra, ná ko'on na ñii ñoo estado Samaria ña kasa ndivi na ña xaá ra. ⁵³ Ta ñaño kán ni-xiin na naki'in na taJesús, chi xini na ndi kóni ra ko'on ra ñoo Jerusalén. ⁵⁴ Ta ovi ta taxika xí'in taJesús, taJacobo xí'in taJuan, xini na ndi ni-xiin nivi ñaño Samaria yó'o naki'in va'a na taJesús, ta nika'an nataa yó'o xí'in taJesús:

—Tata, zan kóni ún ndukú ndi noo Ndios chikaa ra ño'o ta ka'mi ña ndi'i nivi ñaño yó'o?, chi saá kisa taprofeta Elías kuyá xina'á —káchí na xí'in taJesús.

⁵⁵ Ta ndikó koo taJesús, nika'an ra xí'in na:

—Ndó'ó, on vása va'a ká'an ndó saá, ⁵⁶ chi on sivi xa'a ña sandi'ij xa'a nivi kúu ña kixaa ñoyivi yó'o, ta yi'i, ta ta kixi noo Ndios, ta vaxi sakaku nivi kúu i —káchí ra.

Ta saá kee na ku'a'an na inka ñoo.

Ñayó'o ká'an xa'a nivi na kóni kundikon sata taJesús

(Mt. 8:19-22)

⁵⁷ Ku'a'an taJesús xí'in naxika xí'in ra yichi, ta nakutá'an na xí'in ñii ta, ta nika'an ra xí'in taJesús si'a:

—Tata, kundikon i sata ún, nda mí ko'on ún ta ko'on i xí'in ún —káchí ra.

⁵⁸ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—Tíñokuii kómí rí kavua noo kisin rí, ta tísaa kómí rí taká rí nda'a yiton noo kisin rí, ta yi'i, ta ta kixi noo Ndios,

on koó ve'e i noo kusun i —káchí taJesús xí'in ra.

⁵⁹ Ta saá nika'an taJesús xí'in inka ta:

—Na'a kundikon ún sata i —káchí ra.

Ta ndakuijn tayó'o, nika'an ra:

—Va'a Tata, ta si'na taxi ún ña kundati i nda ná kivi yivá i, ta sanduxun i ra, ta saá kundikon i yichi ún —káchí ra.

⁶⁰ Ta nika'an taJesús xí'in ra:

—Nivi na on vása ndino'o táku noo Ndios, va'a sanduxun na natá'an na nandi. Ta yó'ó, yóo inka chiño ña xini ñó'ó ní ka kasa ndivi ún: Va'a ko'on ún ka'an ndoso ún to'on xa'a yichi noo xa'nda chiño Ndios —káchí taJesús xí'in ra.

⁶¹ Ta nika'an inka ta, káchí ra saá xí'in taJesús:

—Kóni kundikon i yó'ó, Tata, ta si'na taxi ún ná ko'on i ndayi i nave'e i —káchí ra.

⁶² Ta saá ndakuijn taJesús, káchí ra:

—Tá yóo ñii ta tá'vi noo ño'o, ta tiin ra xa'a yata, ta ndikó koo ra nakoto ra chí sata ra, ta on vása va'a kasa chiño ra. Ndatán yóo tayó'o, saá yóo nivi na kixá'á ku'a'an yichi Ndios, ta on xin na sandakoo na yichi yata. Ta nayó'o on vása va'a kasa chiño na yichi Ndios —káchí taJesús xí'in ra.

10

TaJesús tiví ra uni siko uxu ta ku'a'an na ká'an na xí'in nivi xa'a yichi Ndios

¹ Ta ndi'i ñayó'o, ta taJesús nakaxin ra uni siko uxu ta, ta tiví ra na, ovi ovi na ku'a'an si'na na ndi'i saá ñoo, ta saá xaá mji taJesús. ² Ta ta'an ka ko'on na ta nika'an taJesús xí'in na:

—Ndatán yóo kui'i ña xa yóo ti'va nakaya, saá yóo nivi na xa yóo ti'va kundikon yi'i, ta on koó nivi kasa chiño na noo i nakaya na nayó'o. Ta saá kuaku ndá'vi ndó ndukú ndó noo Ndios ña ti'vi ra inka nivi ña kasa ndivi na chiño ra ñoyivi yó'o. ³ Ta vitin ku'a'an ndó kasa ndivi ndó chiño xa'a Ndios. Ta ndó'ó, ndatán yóo ndikachi válí ma'ño tindiva'yí, saá koo ndó, chi yóo ku'a'a ní nivi na on vá'a ini noo ko'on ndó. ⁴ Tá

‡ 9:53 Nivi na Samaria on xin na koni na nivi na Israel na ndóo ñoo Jerusalén.

kuá'an ndó, ta on kuni'i ndó si'ún, ni leká ndó, ni inká nduxan ndó. Ta on kuita ndó ndato'on ndó xí'in nivi yichi. ⁵ Tá nixaa ndó noo kuá'an ndó, ta ve'e noo xaa ndó, ka'an ndó xí'in nivi: "Ná koo va'a ini ndó'ó na ndóo ve'e yó'o", kachí ndó xí'in na. ⁶ Tá yóo nivi na va'a ini ve'e yó'o, ta ndixa ná koo va'a ini na. Tá on koó nivi na va'a ini ve'e yó'o, ta saá ñava'a nika'an ndó xa'a nayó'o, on ndoo ña xí'in na, ta ndikó ña xí'in mji ndó. ⁷ Ta noo naki'in va'a nivi ndó'ó, ta kundoo ndó ve'e nayó'o. Ta va'a kuxu ndó ta ko'o ndó nda ndá ña taxi na nda'a ndó. Ndó'ó kisa ndivi ndó chiño ña chindeé nayó'o, ta saá yóo ndayí xa'a ña taxi na ña kuxu ndó. Saá chi ndi'i nivi na kisa chiño kómí na ndayí naki'in na ya'vi na. ⁸ Tá xaa ndó ñii ñoo, ta nivi naki'in va'a na ndó'ó, ta va'a kuxu ndó ña taxi na nda'a ndó, ⁹ ta sanda'a ndó nivi na ndeé ndó'ó, ta ka'an ndó saá xí'in na: "Xa yóo yatin yichi noo xá'nda chiño Ndios", kachí ndó xí'in na. ¹⁰ Tá xaa ndó ñii ñoo, tá on vása náki'in va'a nivi ndó'ó, ta kee ndó kuá'an ndó yichi ñoo yó'o, ta ka'an ndó si'a: ¹¹ "Ná sakisin ndi xa'a ndi ña nakoyo yaa ñoo ndó. Xí'in ñayó'o kundaa ini ndó ndí mji ndó kúu na ndíso kuachi, chi ni-xiin ndó koni so'o ndó to'on Ndios. Ta kundaa ini ndó ndí xa yóo yatin yichi noo xá'nda chiño Ndios", kachí ndó xí'in na. ¹² Ta ká'an i xí'in ndó, tondaa ñii kivi ña kasa nani Ndios xa'a kuachi ndi'i nivi ñoyívi yó'o. Ta kivi yó'o ndeé ka yo'vi saxo'vi Ndios naño yó'o noo nivi na on vá'a na xindoo ñoo Sodoma kuíya xina'á —kachí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ka'an xa'a naño na on xijn koni so'o ña ká'an taJesús
(Mt. 11:20-24)

¹³ TaJesús ká'an ka ra, kachí ra saá:

—¡Ndá'ví ní ndó, nivi naño Corazín! ¡Ndá'ví ní ndó, nivi naño Betsaida! Chi vaxi ñii kivi ña xo'vi ní ndó. Saá chi kuíya xina'á tá xini ví nivi naño Tiro xí'in naño Sidón milagro ña ké'é i xí'in ndó vitin, níkuu, ta nandikó ní ka ini nayó'o, ta nakundixin na tikoto ndayí noo, ta chikaa na yaa no'o sijn na ña kúchuchú

ní ini na xa'a kuachi na. ¹⁴ Ñakán kía, tá tondaa ñii kivi ña kasa nani Ndios xa'a kuachi ndi'i nivi ñoyívi yó'o, ¡ta kivi yó'o xo'vi ní ndó'ó, naño Corazín xí'in naño Betsaida! Ndeé ka yo'vi saxo'vi Ndios ndó'ó noo nivi na on vá'a na xindoo ñoo Tiro xí'in ñoo Sidón. ¹⁵ Ta ndó'ó, nivi naño Capernaum çán xani sijn ndó kanoo va'a ní to'on ndó nda ñoyívi nino? ¡On vása! Ta ndá'ví ní ndó, chi Ndios ti'vi ra ndó'ó ko'on ndó nino, nda ndaya —kachí taJesús xí'in na.

¹⁶ Ta saá nika'an ka taJesús xí'in unj siko uxu ña, kachí ra:

—Ndó'ó kómí ndó ndayí i ndato'on ndó xí'in nivi. Ta ndi'i nivi na naki'in va'a to'on ña ká'an ndó, to'on yi'i kúu ña naki'in na. Ndi'i nivi na on xijn naki'in ndó'ó, ta yi'i kúu ta on xijn na naki'in na. Ta ndi'i na on xijn naki'in yi'i, Ndios kúu ta on xijn na naki'in na, chi Ndios kúu ta ti'vi yi'i vaxi i —kachí taJesús.

¹⁷ Ta saá nixaa'an na unj siko uxu ña, ta nitondaa kivi ndikó na, ta kúsi ní ini na, ta kixaa na noo taJesús, ta nika'an na si'a: —Tata, nda nima ndiva'a kisa ndivi ña ña xa'nda chiño ndi noo ña xí'in ndayí ún.

¹⁸ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra saá:

—Xini i ñandiva'a ká'no Satanás kee ña ñoyívi nino, ta nakava ña nda noo ño'o. Ndatán káa ñii taxa, saá káa ña nakava ña nda noo ño'o. ¹⁹ Xa taxi i ndeé i nda'a ndó ña kuchiño kundoso ndó sata tíkoó xí'in títisi'ma, ta kúndee ndó noo ndi'i ndeé ñandiva'a, ta nda lo'o on kuchiño ña satakué'e ña ndó'ó. ²⁰ Ndó'ó, kúsi ní ini ndó vitin, xa'a ña kuchiño ndó xá'nda chiño ndó noo nima ndiva'a. Ta va'a ná kusij ní ka ini ndó chi Ndios xa nika'yi ra kivi ndó noo tutu ña yóo ñoyívi nino —kachí taJesús xí'in na.

TaJesús kúsi ní ini ra
(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Ta mji hora yó'o, ta Nima Ndios sakutú ña nima taJesús xí'in ñasij, ta nika'an ra xí'in Ndios si'a:

—Tata Yivá i, ¡kisa ká'no i yó'ó! Yó'ó kúu ña taKá'no ta xá'nda chiño noo ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o xí'in ña yóo ñoyívi nino. Kisa ká'no i yó'ó, chi xa saná'a ún nayó'o, na nino ini kúu na, ta kundaa ini

na ñava'a xa'a ún. Ta chise'é ún ñava'a yó'o noo inká nivi na naní nandichí, xí'in na naní na ká'vi ta ti'va ní yoo ñoyivi yó'o, chi saá káchí ini ún ke'é ún xí'in ndi'i nivi, Tata —káchí taJesús xí'in Ndios.

²² Ta nika'an ka ra saá:

—Yivá i Ndios xa taxi ra ndi'i ñava'a nda'a i. Nda ñii nivi on vása xini na ini yi'i, ta ta kúu Sa'ya Ndios, ta ñii laá mii Ndios kúu ta xini va'a ini yi'i. Ta nda ñii nivi on vása xini na ini Yivá i Ndios, ta ñii laá yi'i, ta ta kúu Sa'ya ra, kúu ta xini ini ra, ta nivi na nakaxini taxi koni na ini ra —káchí taJesús.

²³ Ta saá nika'an ra xí'in naxika xí'in ra, káchí ra saá:

—Nakaa ñasii nima ndó chi xito ndó ñava'a ké'é i ñoyivi yó'o. ²⁴ Ta kuia xina'a nixiyo ku'a ní naprofeťa xí'in ku'a ní narey, ta ndi'i nayó'o kutoo na koto na ña xito ndó vitin, ta ni-kuchiño na. Ta kutoo na koni so'o na ña xini so'o ndó vitin, ta ni-kuchiño na —káchí taJesús xí'in na.

TaJesús ndato'on ra cuento xa'a ñii ta ta va'a taño Samaria

²⁵ Ta saá kixaa ñii tamaestro ta xini va'a ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés xina'a, ta nindaqa to'on ra taJesús, chi kóni ra koto ndoso ña'a ra, káchí ra saá:

—Tata maestro, yukia ke'é i, ta taxi Ndios koo i xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi? —káchí ra.

²⁶ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—¿Yukia káchí ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés xina'a? ¿Yukia ká'vi ún noo ndayí yó'o? —káchí ra.

²⁷ Ta ndakuijn tayó'o, nika'an ra saá:

—Saá káchí ña: “Ná kuki'vi ini yó koni yó Yivá yó Ndios xí'in ndi'i nima yó, xí'in ndi'i ini yó, xí'in ndi'i ndeë yó, xí'in ndi'i sini yó. Ñii ki'va ndatan kí'vi ini yó xini yó xí'in mii yó, saá kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó”, káchí ndayí Ndios —káchí ra xí'in taJesús.

²⁸ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—Va'a ní ká'an ún. Tá kasa ndivi ún ndayí yó'o, ta Ndios taxi ra ña kutaku ún xí'in ra —káchí taJesús xí'in tayó'o.

²⁹ Ta kóni tamaestro yó'o kasa ndaa ra xa'a mii ra noo taJesús, ta ñakan tuku nindaqa to'on ra taJesús, nika'an ra saá:

—¿Yu kúu natá'an yó?

³⁰ Ta ndakuijn taJesús, ndato'on ra ñii cuento ña saná'a ña'a ra, káchí ra saá:

—Saá ndo'o ñii ta kee ra ñoo Jerusalén, ta ku'a'an ra yichi ña ku'a'an ñoo Jericó. Tá ku'a'an noo ra, ta kana koyo sava naku'na yichi yó'o, ta sasi na ra, kisa ku'na na ndi'i ña kómi ra, kindaa na tikoto ra, kani ní na ra, satakué'e ní na ra nda salo'o kivi ra. Ta sandakoo na ra, ta ku'a'an na. ³¹ Ta saá vaxi ñii sutu, ta nixaa ra noo kándú'u ta taakué'e, ta xini kuiti ña'a ra, ta ñiya'a xiyo ra, ta ku'a'an ra. ³² Ta saá vaxi inká ta, tatá'an naLeví, na kúu na ndiso chiño xí'in ve'e ño'o ká'no. Kixaa ra noo kándú'u ta taakué'e, ta xini kuiti ña'a ra, ta ñiya'a xiyo ra, ta ku'a'an ra. ³³ Ta saá vaxi inká ta taño Samaria, ta kixaa ra noo kándú'u ta taakué'e. Tá xini ña'a ra, ta kundá'vi ní ini ra xini ra ta taakué'e yó'o. ³⁴ Ta nixaa yatin ra noo ra, ta kixá'a ra chikaa ra aceite xí'in vino noo taakué'e tayó'o ña kasa tatan ña'a ra. Ta chikatón ra tikoto ndi'i saá noo taakué'e ra. Ta ndani'i ña'a ra, ta sandaa ña'a ra sata tiburro sana ra, ta naki'in ra ku'a'an ra xí'in ra ñii ve'e noo kisin na xika yichi, ta saá xindaa ña'a ra. ³⁵ Tá ñitivi inká kivi, ta taxi ta Samaria yó'o ovi si'ún denario* nda'a ta xí'in ve'e yó'o, ta nika'an ra xí'in ra: “Kundaa lo'ún ta taakué'e yó'o ná ndo lo'o ra ve'e ún. Tá ni-nani si'ún yó'o kutátan ra, ta chinoo ún si'ún mii ún, ta saá cha'vi yó'o kivi ndikó i”, káchí ra. Saá ndi'i cuento lo'o yó'o —káchí taJesús xí'in tamaestro ta saná'a ndayí Ndios.

³⁶ Ta nika'an taJesús xí'in ra:

—Uní ta ñiya'a noo kándú'u ta ta taakué'e yó'o. ¿Yukú ta ke'é ñava'a ndatan ké'é tatá'an ra xí'in ra? —káchí taJesús.

³⁷ Ta ndakuijn ra, nika'an ra:

—Ta ta ke'é ñava'a xí'in ra kúu tatá'an ra —káchí ra xí'in taJesús.

Ta nika'an taJesús xí'in ra:

* **10:35** Ñii denario kúu si'ún ña kúu ya'vi ñii ta ta kisa chiño ñii kivi.

—Kua'an ún, ta ndatán ke'é ta kundá'vi ini xini ta takué'e yó'o, saá ke'é ún xí'in inka nivi —káchí taJesús xí'in ra.

TaJesús nixaq ra ve'e ñáMarta xí'in ñáMaría

³⁸ Kua'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra, ta nixaq na ñii ñoo lo'o. Ta ñii ña'a naní ñá Marta naki'in ñá na, ta niki'vi na ini ve'e ñá. ³⁹ Ta ñáMarta yoo ki'vi ñá naní María, ta kixaq ñáMaría xikoo ñá yatin xa'a taJesús, ta xini so'o ñá yukia ndato'on ra. ⁴⁰ Ta ñáMarta ndí'i ní ini ñá chi yoo kua'a ní chiño kasa ndivi ñá. Ta kixaq ñá noq taJesús, ta nika'an ñá xí'in ra:

—Tata, ¿án on vása ndí'i ini ún, chi ñii laá mii i kisa chiño i? Chi ki'vi i sandakoo ñá ndí'i chiño, ta kóni i ña ka'an ún xí'in ñá ná chindeé ñá yi'i —káchí ñá xí'in taJesús.

⁴¹ Ta ndakuijn ra:

—Nana, ndí'i ní ini ún chi yoo kua'a ní chiño. ⁴² Ta ñii chiño kúu ña xini ñó'ó ka noq ndi'i inka ña kisa ndivi ún. Ki'vi ún ñáMaría xa nakaxin ñá kasa ndivi ñá chiño ña xini ñó'ó ka, chi yoo ñá, xini so'o ñá to'on ña ká'an i. Ta nda ñii nivi, on vá'a kindaa na chiño yó'o nda'a ñá —káchí taJesús xí'in ñáMarta.

11

TaJesús sáná'a ra ndasaá va'a ka'an nivi xí'in Ndios

(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

¹ Ñii kivi nika'an taJesús xí'in Ndios, ta ñii taxíka xí'in ra kixaq ra noq ra, ta nika'an ra xí'in ra:

—Tata, kóni ndi ña saná'a ún ndi'i ndasaá ka'an ndi xí'in Ndios, saá chi taJuan ta sakuchu nivi saná'a ra naxíka xí'in ra ndasaá koo ka'an na xí'in Ndios.

² Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—Tá ká'an ndó xí'in Ndios, saá kachí ndó:

Tata Yivá yó, ta yoo ñoyívi ñino, ná kanóo síkón ní ñato'ó ún.

Ná kama kixaq kivi ka'nda chiño ún noq ndi'i nivi.

Ndatán yoo ñoyívi ñino kisa ndivi ndi'i na ña kóni ún, ñii ki'va saá ñoyívi yó'o ná kasa ndivi ndi'i nivi ña kóni ún.

³ Ndi'i saá kivi taxi ún ña xini ñó'ó kuxu ndi.

⁴ Ta kasa ká'no ini ún xa'a kuachi ndi, chi saá kisa ká'no ini mii ndi xa'a nivi na ke'é ña on vá'a xí'in ndi.

Tá xó'vi ndi tondó'ó, ta chindeé ún ndi'i ña on ki'vi ndi kuachi, ta sakaku ún ndi'i noq ndi'i ña on vá'a, saá ka'an ndó xí'in Ndios —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

⁵ Ta saá ndato'on ra xí'in na inka cuento ña saná'a ra na, nika'an ra si'a:

—Ñii ma'ño ñoo, ta ñii ndó'ó ko'on ndó ve'e tamigo ndó, ta ka'an ndó xí'in ra: “Ñani, ¿án kúchiño ún taxi ún unj sítá va'a nda'a i?, ⁶ chi ñii tamigo i xíka ra viaje, ta sakán kixaq ra ve'e i, ta on koó ña'a noq i taxi i kuxu ra”, kachí ndó. ⁷ Ta tamigo ndó yó'o on keta ra ve'e ra, ta ndakuijn ra, kachí ra saá: “On sandi'i ún yi'i. Xa ndási kútú yé'é i, ta xa kándú'u i xí'in sa'ya i, ñakán on kivi ndakoo i taxi i sítá va'a nda'a ún”, kachí ra xí'in ndó.

⁸ Vará tamigo ndó kúu ra, ta on kua'a ra ndakoo ra taxi ra ña kuxu ndó. Ta xa'a ña on xijn ndó sandakoo ndó sándi'i ndó ra, ta ndixa ndakoo ra taxi ra ndi'i ña xini ñó'ó nda'a ndó. ⁹ Cuento lo'o yó'o sáná'a ña si'a: On sandakoo ndó ndúkú ndó ña xini ñó'ó ndó noq Ndios, saá chi ndixa taxi ra ña nda'a ndó. Ta ni on sandakoo ndó nándukú ndó Ndios, saá chi ndixa naní'i ndó ra. Ta ni on sandakoo ndó kána ndó yé'é yichí Ndios, saá chi ndixa nakuiná ra ña ki'vi ndó yichí ra. ¹⁰ Chi ndi'i nivi na ndúkú noq Ndios ña xini ñó'ó na, ta naki'in na ña. Ta ndi'i nivi na nándukú Ndios, naní'i na ra. Ta ndi'i nivi na kána Ndios, ta nakuiná ra yé'é ra ña ki'vi na yichí ra.

¹¹ 'Tá yoo ñii sa'ya ndó, tá ndúkú ra sítá va'a noq ndó, ta on kivi taxi ndó yuu nda'a ra, chi sa'ya ndó kúu ra. Tá ndúkú ra ñii tiaká noq ndó kuxu ra, ta on kivi taxi ndó ñii koq nda'a ra, chi sa'ya ndó kúu ra. ¹² Tá ndúkú ra ñii ndivi noq ndó, ta on kivi taxi ndó tisi'ma nda'a ra, chi sa'ya ndó kúu ra. ¹³ Vará ndó'ó kúu ndó nivi na on vá'a, ta saá ni, táxi ndó ñava'a nda'a sa'ya ndó. Ta Yivá yó Ndios, ta yoo ñoyívi ñino, kúu ra ta va'a ní ka noq nivi, ta ndixa taxi ra Níma ra nda'a ndi'i nivi

na ndukú ña ñoq ra —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a ñivi na ñika'an xa'a taJesús

kómí ra ndee ñanímá ndiva'a

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:19-27)

¹⁴ Inka kivi taJesús táva ra ñii nímá ndiva'a ña kómí ñii ña ñaí. Tá kee nímá ndiva'a, ta saá va'a ñaka'an ra. Ta ñaka'nda ini ñivi na xini ñayó'o. ¹⁵ Ta sava na ñika'an na xa'a taJesús:

—Xí'in ndee ñaBeelzebú,* ña kúu ñaká'no ñoq ndi'i nímá ndiva'a, táva ñayó'o nímá ndiva'a —káchí na.

¹⁶ Ta inka ñivi kóni koto ndoso na taJesús, ta ndukú na ñoq ra ña ke'é ra ñii milagro ña saná'a ra ñoq na ña ndixa kómí ra ndee Ndios. ¹⁷ Ta taJesús xini ra ña xani ini na, ta ñika'an ra xí'in na:

—Tá yóo ñii ñoo, ta ñoq vasa yóo yu'ú ñivi, ta ñata'vi tá'an na, ta kixá'a na kani tá'an na xí'in natá'an na, ta kama ní ndi'i xa'a ñoo yó'o. Tá yóo ñii ve'e ñoq ñata'vi tá'an na, ta kani tá'an na, ta ndi'i xa'a ñivi ve'e yó'o. ¹⁸ Ta ñanímá ndiva'a ká'no Satanás, táná tava ña ini ñivi nímá ndiva'a tá'an ña, níkuu, ta saá ñata'vi tá'an ñandiva'a ta kani tá'an ña xí'in tá'an ña, ta yachi ní ndi'i xa'a yichi ña. Ndát'on ñoq yó'o xí'in ndó, chi káchí ndó xí'in ndee ñandiva'a ká'no táva ñi nímá ndiva'a. ¹⁹ Ta yi'i, tá xí'in ndee ñanímá ndiva'a ká'no táva ñi nímá ndiva'a, níkuu, ta ñivi na ndíkon sata ndó, ¿míchí vaxi ndee na táva na nímá ndiva'a? Na ndíkon sata ndó káchí na ñoq sivi ndee nímá ndiva'a ká'no kúu ña kómí na kivi tava na nímá ndiva'a. Ta saá kixaa ñii kivi ñivi na ndíkon sata mii ndó yó'o kuu na kasa nani xa'a kuachi ndiso ndó, chi ñavatá ká'an ndó xa'a ñi. ²⁰ Ta yi'i, kómí ñi ndee Ndios ña tava ñi nímá ndiva'a, ta ña ké'é ñi yó'o káchí ña saá: vitin kixaa kivi ña kixá'a xá'nda chiño Ndios ñoq ñivi ñoyivi yó'o.

²¹ 'Tá yóo ñii ña, ta ndee ní ndaku ra, ta kómí ra espada ná'no xí'in inka ña xini ñó'ó kundaa ra ve'e ra xí'in ndi'i ñakuíká ra, ta saá ñivi ñakuí'na ñoq kuchiño na kivi na ini ve'e ra. ²² Tá ñii kivi kixaa inka ña ña ndaku ka ñoq ña xí'in ve'e

yó'o, ta kundeé ra ñoq ña xí'in ve'e yó'o, ta kindaa ra ndi'i ñakuíká kómí ñayó'o, ta nata'vi ra ña xí'in natá'an ra. Ndátán yóo ña ndee ní ndaku, saá yóo ñanímá ndiva'a ká'no. Ta ndátán yóo ña ndee ka ñoq ra, saá yóo yi'i —káchí taJesús xí'in na.

²³ Ta ñika'an ka ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndi'i ñivi na ñoq vasa yóo yu'ú xí'in ñi, ñayó'o kúu na ñoq xini koni na yi'i. Ta ndi'i ñivi na ñoq vasa chindeé yi'i nakaya na ñivi xa'a ña kundikon na yichi Ndios, ñayó'o kúu na sakuítá ní'no ñivi ña ñoq kundikon na yichi Ndios —káchí taJesús xí'in na.

TaJesús saná'a ra xa'a nímá ndiva'a

(Mt. 12:43-45)

²⁴ Ta ñika'an taJesús xí'in na:

—Tá ñii nímá ndiva'a sáña ña ñii ña, ta saá kuachan ña yukú yichi ña nandukú ña ñoq nakindeé ña. Tá ñoq vasa nani ña ñoq nakindeé ña, ta xani ini ña saá: "Ndikó yóo ndi'vi yóo ini ña ñoq kee yóo vaxi yóo", káchí ña. ²⁵ Ta ndikó ña, náxa ña ñoq yóo ña ñoq kee ña. Ta náko ña, ndátán yóo ñii ve'e ñi'vi ta ndasa livi na, saá yóo ini ñayó'o. ²⁶ Ta ndikó nímá ndiva'a kuachan ña, ta nandukú ña inka nímá ndiva'a. Ta nani ña uxá nímá ña ndiva'a ní ka ñoq mii ña. Ta ndikó koo ña ta kuachan uxá nímá ndiva'a yó'o xí'in ña ta kixaa ndi'i ña nakoo ña ini ñayó'o. Ta saá xó'vi ní ka ra vitin ñoq ña si'na —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an yu kúu ñivi na kómí ñasii ini táxi Ndios

²⁷ Tá ká'an ka ra xí'in ñivi, ta ñii ña ña ña ñi'ndichi ma'ño ndi'i ñivi, xí'in ndi'i ndee ña ñika'an ña xí'in ra saá:

—ñNdachun nákaa ñasii ní ini si'ún, chi sakaku ña yó'o ta sakua'no ña yó'o! —káchí ña.

²⁸ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá:

—ñTa ví'í ka ñasii nákaa ini ñivi na xini so'ó to'on Ndios ta kisa ndivi na ña! —káchí ra xí'in ña.

Ñayó'o ká'an xa'a ñivi na ndukú ñii milagro ñoq taJesús

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

* **11:15** Inka kivi ñani Satanás kúu Beelzebú.

²⁹ Tá kuḗ'a ní n̄ivi na kutá'an na ta kixaa yatin na, ta taJesús kixá'á ra ká'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—N̄ivi na táku ñoyívi yó'o vitin kúu na na ndivá'a ní ini. Saá chi ndúkú na ñii milagro ñoḗ ña kandixa na ndí ɬa ɬa kixi ñoḗ Ndios kúu ñi. Ta ɔn ke'é ñi inká milagro ña koto na, chi va'a ka xini ñó'ó kundaḗ ini na ña n̄indo'o ɬaprofeta Jonás kuiya xina'á. ³⁰ Saá chi naño Nínive kundaḗ ini na ndasaá n̄indo'o taJonás, ta n̄andikó ini na. Ta ñii k̄i'va saá n̄ivi na táku vitin koni na ña kundo'o ñi, ta n̄ivi na kundaḗ ini xa'a ñayó'o nandikó ini na. ³¹ Tá kixaa kivi kasa nani Ndios xa'a n̄ivi ñoyívi yó'o, ta ñii ñáreina, ña n̄ixa'nda chiño ñoḗ ñoo naní Sabá xina'á, chikaa ña kuachi saḗa ndó'ó na táku vitin. Chi ñáreina yó'o xiká ní n̄ixa'an ña xini so'o ña to'on ña n̄ika'an ɬarey Salomón, chi ɬa ndíchi ní s̄ini xikuu ra. Ta yi'ñi, ɬa yóo xí'in ndó vitin, kúu ñii taká'no ka ñoḗ taSalomón, ta ɔn x̄iin ndó koni so'o ndó ña ká'an ñi. ³² Tá kixaa kivi kasa nani Ndios xa'a na ñoyívi yó'o, ta saá tuku naño Nínive chikaa na kuachi saḗa ndó'ó na táku vitin. Saá chi xini so'o na ña n̄ika'an taJonás xí'in na, ta n̄andikó ini na ta kandixa na Ndios. Ta yi'ñi, ɬa ɬa yóo xí'in ndó vitin, kúu ñii taká'no ka ñoḗ taJonás, ta ɔn x̄iin ndó koni so'o ndó to'on ña ká'an ñi —káchí taJesús xí'in na.

TaJesús saná'a ra xa'a ño'o yé'e ini n̄ivi
(Mt. 5:15; 6:22-23)

³³ Ta n̄ika'an taJesús xí'in na, káchí ra saá:

—Ta n̄ivi, tá nátoon na ño'o, ta ɔn vása chikaa se'é na ña, ta chinóo na ña ñoḗ síkón ña va'a naye'e ña, ta ndí'i n̄ivi na k̄i'vi ve'e kuchiño koto na. ³⁴ Ndatán yóo ño'o ña yé'e, saá yóo nduchu ñoḗ yó. Tá va'a yóo nduchu ñoḗ ndó, ta va'a yé'e ndí'i ini ndó, saá va'a kundaḗ ini ndó ñandaḗ. Tá ɔn vása va'a yóo nduchu ñoḗ ndó, ta naa ní ini ndó. ³⁵ Ñakán k̄iá xini ñó'ó koto va'a xí'in m̄ii ndó án ndixa xika ndó ñoḗ yé'e. Tá xani s̄ini ndó xika ndó xí'in ño'o yé'e, ta ɔn s̄ivi ñandaḗ kúu ña, ta saá, ñndachun naa ní ini ndó! ³⁶ Tá ndixa yé'e ño'o ini ndó, ta nda lo'o ɔn vása naa ini ndó, ta saá ño'o ña yé'e ini

ndó ndatán yóo ñii ño'o ká'no yé'e ñoḗ xika ndó, saá koo ña.

TaJesús chikaa ra kuachi
saḗa nafariseo xí'in na saná'a ndayí Ndios
(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Ta ndí'i n̄ika'an taJesús xí'in na, ta ñii ɬafariseo kana ra taJesús ko'ɔn ra ve'e ra kuxu ra. Ta taJesús ku'an ra xí'in ɬafariseo ve'e ra, ta n̄ixaa ra, ta x̄ikoo ra kuxu ra. ³⁸ Ta naka'nda ini ɬafariseo xito ra ɔn vása ní-nda'á taJesús, ndatán k̄i'va yóo ndayí m̄ii na. ³⁹ Ta taJesús n̄ika'an ra xí'in ra:

—Ndó'ó nafariseo nákata ndó saḗa vaso xí'in saḗa ko'o. Ta ini m̄ii ndó chutú ní ñakuí'na xí'in ña ɔn vá'a. ⁴⁰ ñNdachun k̄i'vi ní ndó! ¿An ɔn vása xini ndó m̄ii Ndios, ɬa ɬa kisa va'a ña kúu saḗa yó, m̄ii ra kúu ɬa kisa va'a ini yó? ⁴¹ Tá ndino'o ini ndó taxi ndó ñava'a ndó ña chindeé ndó nandá'vi, ta saá ndundii ini ndó.

⁴² 'ñii kivi xo'vi ní ndó'ó, nafariseo! Vará táxi ndó nda'a Ndios ñii ko'ndo ña ɬava ndó ɬixin ña uxu ko'ndo ña kúu ñii ñii ñoḗ yuku válí ña xixi yó,† ta ɔn vása kisa ndivi ndó chiño ña xini ñó'ó ní ñoḗ Ndios. Chi ñoḗ Ndios ña xini ñó'ó ní kúu ña ke'é yó ñandaḗ xí'in inká n̄ivi, ta kuki'vi ini yó koni yó Ndios. Xini ñó'ó kasa ndivi ndó chiño ná'no yó'o ñoḗ Ndios, ta saá ni, ɔn sandakoo ndó kasa ndivi ndó inká chiño válí ñoḗ ra.

⁴³ 'ñii kivi xo'vi ní ndó'ó, nafariseo! Kútoo ní ndó kundoo ndó táyi tón ná'no tón to'ó yóo ve'e ño'o sinagoga. Saá tá xika ndó noyá'vi, ta kóni ndó ña kasa to'ó ní n̄ivi ndó'ó.

⁴⁴ 'ñii kivi xo'vi ní ndó'ó, nafariseo xí'in natá'an ndó! Saá chi ndatán yóo ño'o ñoḗ ñinduxun na n̄ixi'ñi, ta ɔn vása t̄ivi ña tá'yí ñó'o ɬixin ño'o, saá yóo ndó'ó —káchí taJesús xí'in na.

⁴⁵ Ta ñii ɬamaestro ɬa xini va'a ndayí Ndios n̄ika'an ra xí'in taJesús:

—Tá chikaa ún kuachi saḗa nafariseo yó'o, ta ñii k̄i'va saá chikaa ún kuachi saḗa ndi —káchí ra.

⁴⁶ Ta ndakuin taJesús, n̄ika'an ra saá:

† 11:42 Yuku válí yó'o kúu m̄ino castila xí'in yuku yoḗa.

—Ñii kivi xo'vi ní ndó'ó, na xini va'a ndayí Ndios! Chi sákuiso ndó nivi chiño veé ní, ta yo'vi ní kuiso na. Ta mji ndó, nda lo'o on xiin ndó tindaa ndó chiño veé ta yo'vi ní yó'o.

⁴⁷ 'Ñii kivi xo'vi ní ndó'ó, na xini va'a ndayí Ndios! Na ovi yu'u kúu ndó! Livi ní kisa va'a ndó ve'e noo ninduxun naprofeta xina'á. Ta naxii síkuá mji ndó kúu na xa'ni naprofeta yó'o. ⁴⁸ Xí'in ñayó'o kúndaá ini yó ñii kúu ini ndó xí'in ini naxii síkuá ndó. Chi naxii síkuá ndó kúu na xa'ni naprofeta xina'á, ta ndó'ó kúu na kisa va'a ve'e noo ninduxun na.

⁴⁹ 'Ñakán kía Ndios nika'an ra to'on ndichí xa'a ndó saá: "Ti'vii naprofeta ña ka'an ndoso na to'onj xí'in naño Israel, ta ti'vii naapóstol ña kasa ndivi na chiñoj, ta naño yó'o, on kua'a na naki'in va'a na nda ñii na ti'vii, ta ka'ni na sava na, ta saxo'vi na inka na", kachí Ndios. ⁵⁰ Ta sata mji ndó nivi na táku vitin, nakava kuachi xa'a ña nixita nji ndi'i naprofeta, tá nda kixá'á kivi noo tanda vitin. ⁵¹ Saá chi kixá'á ña xí'in ña nixi'i taAbel,‡ ta ndi'i ña xí'in ña nixi'i taZacariás. Ta naxii síkuá ndó xa'ni na taZacariás kivi xindichi ra ma'ño ña kúu yé'e ve'e ño'o ká'no xí'in ña kúu namá yji noo sóko na ña'a noo Ndios. Ta ndixa ká'anj xí'in ndó, sata mji ndó na táku vitin, nakava kuachi xa'a ña nixita nji ndi'i nava'a yó'o.

⁵² 'Ñii kivi xo'vi ní ndó'ó, na xini va'a ndayí Ndios! Ndatán ké'é ñii taa ta chíkaá se'é llave, saá ké'é ndó. Saá chi sási ndó noo nivi na kóni kivi yichi Ndios, ta ni mji ndó xiin ndó kivi ndó yichi ra —káchí taJesús xí'in na.

⁵³ Tá ká'an taJesús xí'in na, ta nafariseo xí'in inka na sáná'a ndayí Ndios, nisaá ní na, ta kixá'á na sándi'i ní na ra xí'in to'on, ⁵⁴ chi kóni na ña nakava ra ka'an ra to'on ña on vá'a, ta saá kuchiño na taxi na kuachi xa'a ra noo nachiño.

12

TaJesús sáná'a ra naxíka xí'in ra ña on ke'é na ndatán ké'é nafariseo na ovi yu'u

¹ Kua'a ní mil nivi nakutá'an na noo taJesús, ñii chutú ndaa na tanda xindoso na xa'a tá'an na. Ta taJesús kixá'á ra ká'an ra xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Koto va'a ndó on ko'on ndó yichi nafariseo, chi na ovi yu'u kúu na. Ndatán yóo levadura ña kisa chiño se'é xí'in yuxan, saá yóo yichi nafariseo. ² Ta nda ñii ña nákaá se'é on kivi koo se'é ña ndi'i saá kivi, chi ñii kivi nativi ña. Ndi'i ña ndási noo nivi, ta vaxi kivi konj ndi'i na ñayó'o. ³ Ñii kivi ndi'i to'on ña nika'an se'é ndó noo naa, konj so'o ndi'i nivi ñayó'o kivi ndivi yé'e ño'o. Ta to'on ña nika'an yaa ndó xí'in natá'an ndó ini ve'e ndó, ta vaxi kivi ndaa nivi sinj ve'e na, ta ka'an ndoso na to'on yó'o ña konj so'o ndi'i inka nivi —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

Ñayó'o ká'an ña on kuyi'vi yó nivi (Mt. 10:28-31)

⁴ Saá nika'an ka taJesús:

—On kuyi'vi ndó noo nivi na kóni ka'ni ndó'ó, chi on kuchiño na sandi'i na xa'a níma ndó. ⁵ Va'a ka kuyi'vi ndó noo Ndios, chi Ndios kivi sandi'i ra xa'a yiki koñu ndó, ta kómí ra ndee sakana ra ndó'ó ndaya. Ñakán kía, va'a ka kuyi'vi ndó noo Ndios.

⁶ 'Koto ndó tísaa válí: ovi si'un válí kúu ya'vi o'on rí. Ta Ndios on vása nándoso ra xa'a nda ñii tísaa lo'o yó'o, ta ndaa ra ndi'i rí. ⁷ Ta ndó'ó, Ndios manj ní ka ra ndó'ó, chi xini ndi'i ra ndasaá kúu yisi sinj ndó. Ta ndixa ndaa va'a ra ndó'ó, ñakán on kuyi'vi ndó, chi ku'a ní ka ndaya'vi ndó noo tísaa válí —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

Ñayó'o ká'an ña xa'a nivi na ndakuijn xa'a taJesús

noo inka nivi ñoyivi yó'o

(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Ta saá nika'an ka taJesús xí'in na, káchí ra saá:

—Nivi na ndakuijn xa'ai noo nivi ñoyivi yó'o, ta yi'i, ñii ki'va saá ndakuijn j xa'a na noo naángel xí'in Ndios. ⁹ Ta nivi na on xiin ndakuijn xa'ai, ta yi'i on

‡ 11:51 TaAbel xikuu sa'ya taAdán xí'in ñaEva, ta tayó'o nixi'i ra, ke'é ñani ra taCain.

ndakuijn̄i x̄a'a nayó'o n̄oq̄ naángel x̄i'in Ndios.

¹⁰ 'Ta ndi'i n̄ivi na ká'an t̄o'on ndiva'a x̄i'in ȳi'i, t̄a t̄a k̄ixi n̄oq̄ Ndios, ta Ndios kúchiño kasa ká'no ini ra x̄a'a na. Ta ndi'i n̄ivi na ká'an t̄o'on ndiva'a x̄i'in Ním̄a Ndios,* ta Ndios ɔn kasa ká'no ini ra x̄a'a n̄ivi yó'o —káchí t̄aJesús.

¹¹ Ta n̄ika'an k̄a ra x̄i'in naxíka x̄i'in ra, káchí ra saá:

—Tá tiin na ndó'ó k̄o'ɔn ndó x̄i'in na, ta taxi na kuachi x̄a'a ndó n̄oq̄ nachiño án n̄oq̄ naná'no ve'e ño'o sinagoga, ta ɔn kundi'i ini ndó x̄a'a t̄o'on ña ndakuijn̄i ndó. ¹² Saá chi m̄ij̄i k̄iv̄i ña kundo'o ndó ñayó'o, Ním̄a Ndios taxi ña t̄o'on ña k̄a'an ndó —káchí t̄aJesús.

T̄aJesús ndát̄o'on ra ñii cuento ña saná'a ra na x̄a'a ñakuíká

¹³ Ñii t̄a t̄a yóo x̄i'in ndi'i n̄ivi na ndóo x̄inj̄i s̄o'o ña ká'an t̄aJesús, k̄ixaa ra n̄oq̄ ra ta n̄ika'an ra x̄i'in ra saá:

—Tata maestro, k̄a'an ún x̄i'in ñani i ndi x̄inj̄i ñó'ó nata'ví ra ñakuíká ña k̄indoo k̄iv̄i n̄ixi'i yivá ndi, ta taxi ra lo'o ñakuíká yó'o nda'a i —káchí ra x̄i'in t̄aJesús.

¹⁴ Ta ndakuijn̄i t̄aJesús, n̄ika'an ra saá:

—Tata, ¿ndachun x̄ani ini ún ȳi'i kúu t̄achiño án juez t̄a tá'ví ñakuíká x̄i'in ndó? —káchí t̄aJesús x̄i'in ra.

¹⁵ Ta n̄ika'an t̄aJesús x̄i'in ndi'i n̄ivi na ndóo yó'o:

—Kasa kuenda x̄i'in m̄ij̄i ndó ña ɔn vása kútoo ndó koo kuá'a ní ñakuíká nda'a ndó. Saá chi tá kómí ndó ví'í ní ñakuíká, ta ɔn vása chíndeé ñakuíká ndó'ó ña kutak̄u va'a ndó n̄oq̄ Ndios —káchí t̄aJesús x̄i'in na.

¹⁶ Ta saá n̄ika'an ra ñii cuento ña saná'a ra na:

—Saá ndo'o ñii t̄a t̄akuíká, t̄a kómí kuá'a ní ño'o. Ta va'a ní k̄eta ra x̄i'in ña chí'i ra, ta chútú ve'e ra x̄i'in ña kuxu ra.

¹⁷ Ta k̄ixá'a ra x̄ani ini ra: “¿Yukí̄a ke'é yó vitin? ɔn vása yóo k̄a míchí taxi va'a yó ña kómí yó”, káchí ra. ¹⁸ Ta saá n̄ika'an

ra: “¡Áan! X̄inj̄i va yó mí taxi va'a yó ña. Sandi'i yó x̄a'a ve'e yatá, ta kasa va'a yó ink̄a ve'e x̄aá ña ká'no k̄a n̄oq̄ kunani ko'on ndi'i ndik̄in trigo m̄ij̄i yó, x̄i'in ndi'i

k̄a ña kómí yó. ¹⁹ Ta ndi'i n̄akoo va'a ña kómí yó, ta k̄a'an yó x̄i'in m̄ij̄i yó, kachí yó saá: Vitin yóo kuá'a ní ña kómí yó, ta nání ñayó'o kuxu yó kuá'a ní kuȳa. Ta va'a ní kuiti nakindée yó, kuxu va'a yó, ko'o va'a yó, ña kusij̄i ní ini yó chi yóo ví'í ní ña kómí yó”, x̄ani ini t̄akuíká yó'o. ²⁰ Ta n̄ika'an Ndios x̄i'in ra: “¡Yó'ó kúu t̄a t̄a kí'ví!, saá chi ñoó vitin k̄iv̄i ún. Ta ndi'i ña kómí ún, ñava'a ink̄a n̄ivi nduu ña”, kachí Ndios x̄i'in ra. Saá ndi'i cuento lo'o yó'o. ²¹ Ndát̄an ndo'o t̄akuíká yó'o, saá kundo'o ndi'i n̄ivi na kómí ñakuíká ñoyívi yó'o, tá ɔn vása kómí na ñakuíká ndino'o ñoyívi n̄ino x̄i'in Ndios —káchí ra.

Ndios táxi ra ña x̄inj̄i ñó'ó nda'a ndi'i sa'ya ra

(Mt. 6:25-34)

²² Ta saá n̄ika'an t̄aJesús x̄i'in naxíka x̄i'in ra:

—Ta ká'an̄i x̄i'in ndó, ɔn kundi'i ini ndó x̄a'a ña x̄inj̄i ñó'ó kutak̄u ndó, ni ɔn kundi'i ini ndó mí kixi ña kuxu ndó, ni ɔn kundi'i ini ndó x̄a'a tikot̄o ña kundixin ndó ñoyívi yó'o. ²³ Saá chi ním̄a yó ndáya'ví ní k̄a ña n̄oq̄ ña x̄ixi yó. Ta ȳikí koñu yó ndáya'ví ní k̄a ña n̄oq̄ tikot̄o yó.

²⁴ Koto ndó ndasaá táku t̄itikaka, ni ɔn vása chí'i rí, ni ɔn vása nákaya rí ña x̄axi rí, ta ɔn k̄o'ó ve'e rí n̄oq̄ táan va'a rí ña x̄axi rí. Ta Ndios táxi ra ña x̄axi t̄itikaka yó'o. Ta ndó'ó, ndáya'ví ní k̄a ndó n̄oq̄ t̄itikaka yó'o. ²⁵ Ta ndó'ó, ɔn s̄iv̄i x̄i'in ña ndi'i ní ini ndó kúu ña kúchiño ndó sakua'no s̄ikón k̄a ndó x̄i'in m̄ij̄i ndó, chí ñii laá Ndios kúu t̄a x̄á'nda chíño ndasaá k̄i'va s̄ikón koo ndó. ²⁶ ɔn vása kúchiño ndó ke'é ndó ñayó'o, vará lo'o ní chíño kúu ña. Ta saá, ¿ndachun ndi'i ní k̄a ini ndó x̄a'a ink̄a ña'a?

²⁷ 'Koto ndó ndasaá livi ndáxaa yita ña yóo yuk̄u; yita yó'o ɔn vása kisa chíño ña, ni ɔn vása kisa va'a ña tikot̄o ña. Ta ndixa ká'an̄i x̄i'in ndó, vará t̄arey Salomón, t̄akuíká ní x̄ikuu ra, ta x̄ikomí ní ra kuá'a ní tikot̄o va'a, ta yita ña yóo yuk̄u, livi ní k̄a ña n̄oq̄ tikot̄o va'a ña x̄indixin t̄ayó'o. ²⁸ Vará nda lo'o k̄iv̄i táku yita válí yuk̄u, chí ñii k̄iv̄i ndáxaa ña, ta ink̄a k̄iv̄i ndá'va ña, ta saá táan na ña

* **12:10** Ñii t̄o'on ña ká'an ndiva'a x̄i'in Ním̄a Ndios kúu ña ká'an n̄ivi ndi' ndeé ña kisa ndivi chíño va'a kúu ndeé ña va'xi n̄oq̄ ním̄a ndiva'a ká'no.

ini xiton koko ña, ta Ndios ndaa ra ña, ta livi ndátón sákundixin ra ña. Ñayó'o sáná'a ndí Ndios ndaa va'a ra ndó'ó, chi ndó'ó ndáya'ví ní ká ndó noo yita válí. ¡Ndachun lo'o ní kándixa ndó Ndios ña kundaa ra ndó'ó! ²⁹ On kundi'i ini ndó xá'a mí kixi ña kuxu ndó, án mí kixi ña ko'o ndó, án mí kixi inká ña xíní ñó'ó ndó. ³⁰ Chi nivi na on vása ndíkõn Ndios kúu nivi na ndí'i ní ini xá'a ñayó'o. Ta Yivá yó Ndios xíní va'a ra yu kúu ndi'i ña xíní ñó'ó noo ndó. ³¹ Ta mji ndó, ndino'o ini ndó ná kundikõn ndó yichí noo xá'nda chiño Ndios, ta ndixa Ndios taxi ndi'i ra ña xíní ñó'ó nda'a ndó —káchí taJesús xí'in na.

Xíní ñó'ó kukomí yó ñakuiká ñoyívi nino

(Mt. 6:19-21)

³² Ta nika'an ká taJesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Ndátán yóo ñii ti'vi ndikachi sana j, saá yóo ndó'ó. Ta on kuyi'ví ndó, chi kúsi j ini Ndios taxi ra nda'a ndó ñava'a kómí ra noo xá'nda chiño ra. ³³ Siko ndó ña kómí ndó, ta taxi ndó si'ún nda'a nivi nandá'ví. Ta saá kukomí ndó ñakuiká ndino'o ñoyívi nino xí'in Ndios. Ta nda ñii kivi on ndi'i xá'a ñakuiká yó'o, chi ñoyívi nino on koó tikisin, ni on kuxé'é ña'a, ni nakuíná on kivi kasa kuíná na ñakuiká ndino'o ña yóo ñoyívi nino. ³⁴ Saá chi noo ñó'o ñakuiká kómí ndó, kán yóo nima ndó xí'in sin j ndó.

Xíní ñó'ó koo ti'va yó ña ndikó taJesús

³⁵ 'Ndi'i saá kivi namozo ndíxin na tikoto ta ní'i na ño'o náye'e, saá yóo ti'va na naki'in na taká'no noo na. Ta ndátán ndóo ti'va namozo yó'o, saá koo ti'va ndó'ó. ³⁶ Ndáti namozo yó'o ña ndikó taká'no noo na, chi kuá'an ra viko tondá'a. Ta ndátán ndáti nayó'o saá kundati ndó'ó ña ndikó j. Saá chi nda ndá hora ndikó taká'no ta kani ra yé'é, ta ndóo ti'va namozo ra ña xandikõn nakuiná na yé'é noo ra, ta naki'in va'a na ra. ³⁷ Ta kunakaa ñasij nima namozo tá on vása kisin na, ta yóo ti'va na nakuiná na yé'é ña kivi taká'no noo na. Ndixa ká'an j xí'in ndó, taká'no yó'o katón ra toalla

tixin ra, ta chinóo ra ñaxíxi noo mesa ña kuxu namozo ra. ³⁸ Ta kunakaa ñasij nima namozo tá kundoo ti'va na nda ndá hora ndikó taká'no, án ma'ño ñoó, án xa vaxi tivi.† ³⁹ Ta kundaa va'a ini ndó ñayó'o: Tá ñii taa yóo ra ve'e ra, ta xíní ra ama kixaa takuí'ná, ta saá koo ti'va ra ta on taxi ra kivi takuí'ná yó'o kasa kuíná ra ña yóo ve'e ra. ⁴⁰ Saá tuku ndó'ó, xíní ñó'ó kundoo ti'va ndó, chi ndikó j ñoyívi yó'o ñii kivi ña on vása ndáti ndó —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xá'a nivi na kisa chiño xí'in ndino'o ini

(Mt. 24:45-51)

⁴¹ Ta taPedro ninda'ka to'on ra taJesús, nika'an ra saá:

—Tata, ¿án ndasaá xí'in mji ndi naxíka xí'in ún ndato'on cuento yó'o, án ndato'on ún ña xá'a ña saná'a ún inká nivi? —káchí ra xí'in taJesús.

⁴² Ta ndakuin taJesús, nika'an ra:

—¿Ndasaá ke'é ñii taká'no xí'in ñii taa ta kisa chiño xí'in ndino'o ini noo ra? Ta taká'no yó'o sakuiso chiño ra tayó'o ña taxi tayó'o kuxu nivi na yóo ve'e ta kasa kuenda ra xí'in ve'e yó'o. ⁴³ Ta saá kunakaa ñasij nima ta kisa chiño xí'in ndino'o ini kivi ndikó taká'no noo ra, ta koto ra va'a ní kisa ndivi ra chiño. ⁴⁴ Ta ndixa ká'an j xí'in ndó, taká'no yó'o taxi ra nda'a ta kisa chiño ndino'o ini, ña kuiso chiño ra xí'in ndi'i ña'a ve'e taká'no yó'o. ⁴⁵ Tá yóo ñii taa ta on vása kisa chiño ra xí'in ndino'o ini ra, ta xáni sin j ra saá: “Xa na'á ní kuáchí taká'no noo yó, on vása xíní yó ndá kivi ndikó ra”, xáni sin j ra. Ta saá kixá'á ra ndi'i saá kivi káni ra nataa xí'in náña'a na kisa chiño xí'in ra, ta ñii kiva saá kixá'á ra ndi'i saá kivi xixi ní ra, ta xí'i ní ra, nina taxíini kúu ra. ⁴⁶ Ta ñii kivi on vása ndáti ra, ni hora ña on vása yóo ti'va ra, ta ndikó taká'no noo ra. Ta taká'no noo ra yó'o saxo'vi ní ña'a ra, ta ti'vi ña'a ra ko'on ra noo ndóo nivi na on vá'a, na on vása kisa ndivi ña xá'nda chiño taká'no noo na.

⁴⁷ Tá yóo ñii tamozo, ta xa xíní ra yukia kóni taká'no noo ra, ta on vása ní-xiin ra kasa ndivi ra ña, ni on vása ní-xiyo ti'va

† 12:38 Ña segunda vigilia xí'in ña tercera vigilia ñó'o ña tixin kaa jin ñoó xí'in kaa un j xitaan.

ra kivi ndikó taká'no noo ra, ta saá ndeé ní xo'vi tayó'o. ⁴⁸ Ta inká tamozo, vará ké'é ra ña on vá'a, chi on vása xini ra yukia kóni taká'no noo ra, ta lo'o xo'vi ra. Saá chi tá Ndios táxi ra kuá'a ní ñava'a nda'a nivi, ta ndáti ra nayó'o kasa ndivi na kuá'a ní chiño va'a. Tá Ndios sákuiso ví'í ní ká chiño nivi, ta ndáti ra nayó'o kasa ndivi na kuá'a ní ká chiño va'a —káchí táJesús.

Ñayó'o ká'an ña nata'vi tá'an nivi xa'a táJesús

(Mt. 10:34-36)

⁴⁹ Ta nika'an táJesús saá:

—Ndátan yoo ño'o ña xá'mi mii, saá koo chiño ña kasa ndivi ñoyivi yó'o. ¡Kóni i kama ní tondaa kivi ña kasa ndivi chiño yó'o! ⁵⁰ Xini ñó'o xo'vi ní, ta ndí'í ní ini i nda kixaa kivi ña xo'vi ní. ⁵¹ On kani sinj ndó ndí ña kundoo va'a ndó xí'in natá'an ndó, kúu ña kixaa i ñoyivi yó'o, chi xa'a ña nata'vi i nivi kúu ña kixaa i. ⁵² Chi ndi'i kivi ña vaxi ñii ve'e on vása koo yu'ú ndi'i na xa'a i. Tá ndóo o'on nivi ñii ve'e, ta unj na kundikon yi'i, ta ovi na on vása kándixa na yi'i. Tá ovi na ko'on yichi i, ta unj na on vása kándixa na yi'i. ⁵³ Vará nave'e kúu na, on kivi koo yu'ú na: ñii ta ko'on ra yichi i, ta sa'ya ra talo'o ko'on ra inká yichi; ñii talo'o ko'on ra yichi i, ta yivá ra ko'on ra inká yichi; ñii ña'a ko'on ña yichi i, ta sa'ya ña ñálo'o ko'on ña inká yichi; ñii ñálo'o ko'on ña yichi i, ta si'í ña ko'on ña inká yichi; ñii ña'a ko'on ña yichi i, ta xano ña ko'on inká yichi; ñii ña'a ko'on ña yichi i, ta siso ña ko'on inká yichi. Ta saá kundaa ini yó ndí on vása kivi koo yu'ú nivi xa'a i —káchí táJesús.

Nanivi xini ñó'o kundaa ini na ña kóni kachí ña ké'é táJesús

(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁵⁴ Ta saá nika'an táJesús xí'in kuá'a ní nivi na ndóo xí'in ra:

—Tá xito ndó vaxi viko noo kuñ ketá ño'o, ta xini ndó yukia koo, chi kachí ndó yachi ní koon savj, ta ñandaa kía. ⁵⁵ Tá xito ndó vaxi tachi chí sur, ta saá kachí ndó ñi'ni ní koo kivi vitin, ta ñandaa kía. ⁵⁶ ¡Nivi na ovi yu'u kúu ndó!, chi xini ndó

yukia koo tá xika tachi, ta xini ndó yukia koo tá xito ndó vaxi viko. ¿Ndachun on vása kundaa ini ndó yukia kóni kachí ña xito ndó xí'in ña xini so'o ndó ké'é i vitin? —káchí táJesús xí'in na.

Kama xini ñó'o ka'an ndó xí'in na táxi kuachi xa'a ndó ña kindoo manj ndó xí'in na (Mt. 5:25-26)

⁵⁷ —¿Ndachun on vása kasa nani mii ndó kuachi xí'in ñava'a ñandaa? ⁵⁸ Tá ñii nivi kóni na taxi na kuachi xa'a ndó noo nachiño, tá ta'an ká xaa ndó ve'e chiño, ta kama ndukú ndeé ndó kasa nani ndó kuachi xí'in na. Saá chi tá on kasa nani ndó kuachi xí'in na, ta yiyo nataxi na ndó'o nda'a tájuez. Ta tájuez nataxi ra ndó'o nda'a tapolicía, ta ko'on ndó ve'e kaa. ⁵⁹ Ndixa ká'an i xí'in ndó, on kee yachi ndó ve'e kaa chi on tava na ndó'o andá ná cha'vi ndó ndi'i sji'un ña níká ndó —káchí táJesús xí'in nivi.

13

Xini ñó'o yó nandikó ini yó ta ko'on yó yichi Ndios

¹ Mii kivi yó'o, sava nivi kee na kuá'an na, ta nixaa na noo táJesús. Ta saá kixá'a na ká'an na xí'in ra:

—Sava na estado Galilea na ñó'o yé'é ve'e ño'o ká'no ña nákaa ñoo Jerusalén, xa'ni na kitj tí sóko na nda'a Ndios. Ta tagobernador Pilato xa'nda chiño ra noo natropa ka'ni na ndi'i nivi yó'o. Ta saá nji nivi na nixi'i yó'o xí'in nji kitj tí xa'ni na nasaka ña —káchí na xí'in táJesús.

² Ta ndakuijn táJesús, ká'an ra xí'in na:

—¿An xani ini ndó nivi na estado Galilea yó'o xikuu nivi na on vá'a ní ká noo inká nivi, ñakán nixi'i na saá? ³ Ó'on, on sivi na on vá'a ní ká ni-xikuu na noo inká nivi. Ta mii ndó, tá on xjin ndó nandikó ini ndó ta sandakoo ndó ña on vá'a ké'é ndó, ta saá tuku ndi'i xa'a ndó'o. ⁴ ¿Yukia xani sinj ndó xa'a xa'on unj nivi na nixi'i chi nakava torre ñoo Siloé sata na? ¿An xani ini ndó na nixi'i yó'o xikuu na nivi on vá'a ní ká noo inká nañoo Jerusalén? ⁵ Ó'on, on sivi saá. Ta ndó'o, tá on xjin ndó nandikó ini ndó, ta sandakoo

ndó ña on vá'a ké'é ndó, ta saá tuku ndi'i xa'a ndó'ó —káchí tajesús xí'in na.

Tajesús ndato'on ra cuento ña sáná'a ndasaá ke'é Ndios xí'in nivi na on vása kisa ndivi to'on ra

⁶ Ta saá tajesús ndato'on ra ñii cuento xí'in na xa'a ña saná'a ra na, ta nika'an ra, káchí ra saá:

—Saá ndo'o ñii taa xí'in yiton tón higo, tón ñindichi noo ño'o ra. Ñii kivi kixaa ra nándukú ra ku'i nda'a tón yiton yó'o, ta nda ñii rí, on vása ní-naní'i ra nda'a nó. ⁷ Ta saá taa taa xí'in yiton nika'an ra xí'in taa taa ndaa ño'o ra: “Xa uní kuíya vaxi nándukú ku'i nda'a tón yó'o, ta on koó rí. ¿Ndachun kundichi ka nó?, chi sándi'ij xa'a ño'o'ij xí'in nó. Va'a ka'nda ún yiton yó'o”, káchí taa taa xí'in yiton yó'o. ⁸ Ta ndakuijn taa ndaa ño'o ra, nika'an ra: “Tata, taxi ún ña kundichi nó inka kuíya, ta kata tíkuíta'ij xa'a nó, ta taan'ij si'ví kití xa'a nó, ta saá koto yó án on koo ku'i nda'a nó. ⁹ Tá on koo ku'i koon nda'a nó, ta saá va'a ka'nda yó nó”, káchí ra xí'in ra. Saá ndi'i cuento lo'o yó'o —káchí tajesús xí'in na.

Tajesús sáná'a ra ñii ña'a ñá toso sata

¹⁰ Ñii kivi yij ña nákindée najudío, yoo tajesús ini ve'e ño'o sinagoga ta sáná'a ra nivi. ¹¹ Ta yoo ñii ña'a, ta xa'on uní kuíya ndeé ndó'o ñá kue'e. Saá chi níma ndiva'a tinn ña'a, ta on vása táxi ña nduu ndakú sata ñá, ta xí'in ñanduxa xika toso ñá. ¹² Tá xini tajesús ñaña'a ndeé ndó'o yó'o, ta nika'an ra xí'in ñá kixi ñá noo ra, ta káchí ra si'a:

—Nana, vitin xa nduva'a ún, on vása ndeé ndó'o ka ún —káchí ra xí'in ñá.

¹³ Ta saá chinoo ra nda'a ra sata ñá, ta xandikon nduu ndakú sata ñá, ta kixá'a ñá kisa ká'no ñá Ndios. ¹⁴ Ta taká'no noo na ve'e ño'o sinagoga yó'o, sáa ní ini ra xa'a ña sanda'a tajesús ñáyó'o, chi kivi yij ña nákindée najudío kuu ña, ta on vá'a kasa chiño nivi kivi yó'o. Ta nika'an ra saá:

—Yoo iño kivi kasa chiño yó ñii ñii semana. Ñakán va'a kixi ndó iño kivi yó'o nduva'a ndó, ta kivi yij ña nákindée yó on vá'a kixi ndó ña nduva'a ndó —káchí

taká'no xí'in nivi na ñó'o ini ve'e ño'o sinagoga.

¹⁵ Ta saá ndakuijn tajesús, nika'an ra xí'in na:

—¡Na ovi yu'u kuu ndó!, chi ká'an ndó on vá'a sanda'a'ij nivi kivi yij ña nákindée yó. Ta mii ndó, vará kivi yij nákindée yó kuu ña, ta maní ní ndó kití sana ndó. Chi tá yoo sindiki án burro sana ndó ta yichi ní rí takuii, ta saá ndaxin ndó rí ko'on rí ko'o rí takuii. ¹⁶ Ta ña'a yó'o, ñii kiva kuu ñá sa'ya ñani síkuá tAbraham ndatán kuu mii yó, ta xa xa'on uní kuíya ndeé ndó'o ñá xí'in kue'e ña ké'é ñandiva'a Satanás xí'in ñá. Ta saá, zan on vá'a ndaxin'ij ñá, ta saña kue'e ñá, vará kivi yij ña nákindée yó kuu ña? —káchí tajesús xí'in na.

¹⁷ Tá xini so'o nayó'o ña nika'an tajesús, ta saá kuka'an noo ndi'i na, ta ndeé ka sáa ini na xini na tajesús. Ta inka naño yó'o, kusi ní ini na xa'a ñava'a ña ná'no ké'é tajesús xí'in na.

Tajesús ndato'on ra ñii cuento xa'a ndikin mostaza

(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸ Ta nika'an ka tajesús xí'in nivi, káchí ra saá:

—¿Ndasaá yoo yichi noo xa'nda chiño Ndios? ¿Ndá cuento ndato'on yó ña nandaxin yó xa'a ña? ¹⁹ Ndatán yoo ñii ndikin lo'o mostaza, ña chi'ij ñii taa ño'o ra, ta nduta yiton ká'no, tанда vaxi tísaa kisa va'a rí taká rí nda'a nó, saá yoo yichi noo xa'nda chiño Ndios —káchí ra xí'in na.

Tajesús ndato'on ra ñii cuento xa'a levadura

(Mt. 13:33)

²⁰ Saá tuku nika'an ra:

—¿Ndasaá yoo yichi noo xa'nda chiño Ndios? ¿Ndá cuento ndato'on yó ña nandaxin yó xa'a ña? ²¹ Ndatán yoo levadura ña nasaka nivi xí'in yuxan sita va'a, saá yoo yichi ña xa'nda chiño Ndios. Vará lo'o ní levadura nasaka nivi xí'in uní ko'ndo ná'no yuxan harina, ta kündeé ña sanaño ña ndi'i yuxan yó'o —káchí ra xí'in na.

Yé'é ña kivi ñivi yichi Ndios kúu yé'é táño

(Mt. 7:13-14, 21-23)

²² Ta kuá'an taJesús yichi ñoo Jerusalén, ta yá'a ra ñoo válí xí'in ñoo ná'no, ta sáná'a ra ñivi na ñii ñii ñoo ñoo kuá'an ra. ²³ Ta saá ñii ta ninda'ka to'on ra taJesús, káchí ra si'a:

—Tata, ¿án sakaku Ndios lo'o ní ñivi, án kuá'a ní ñivi sakaku ra?

Ta ndakuijn taJesús, ñika'an ra:

²⁴ —Yé'é ñoo kivi ñivi yichi Ndios táño ní ña, ñakán xini ñó'ó ndixa xa'a ndó ndeé ña kivi ndó. Saá chi kivi ña vaxi kuá'a ní ñivi ndukú na kivi na, ta on kuchiño ka kivi na. ²⁵ Ñii kivi taká'no nakasi ra yé'é, ta on kuchiño ka kivi ndó. Tá kindoo ndó ke'e kivi kán, ta kani ní ndó yé'é, ta kuaku ndá'ví ndó ñoo ra ña nakuiná ra yé'é kivi ndó, ta saá ndakuijn ra: “On vása xini ndó'ó, ni on vása xini mí kixi ndó”, káchí ra xí'in ndó. ²⁶ Ta saá ka'an ndó xí'in ra: “Xini ún ndi'i, tata, chi xixi ndi, ta xi'i ndi xí'in ún, ta ñixika ún ñoo ndi saná'a ún ndi”, káchí ndó xí'in ra. ²⁷ Ta ka'an ra xí'in ndó: “Xa ñika'an xí'in ndó ña on vása xini mí kixi ndó. On sivi na ndikon yi'i kúu ndó, kuta'a ndó ñoo, chi na ndiva'a kúu ndó'ó”, káchí ra xí'in ndó. ²⁸ Ta saá ko'on ndó ñoo kuaku ní ndó, ñoo ndeé ní xo'vi ndó, chi koni ndó taAbraham xí'in taIsaac, xí'in taJacob, xí'in ndi'i naprofeta na ñika'an ndoso to'on Ndios xina'á, koto ndó ndóo na ñoo yoo Ndios. Ta ndó'ó, on kivi kivi ndó ñoo yoo ra, ta ndoo ndó ke'e. ²⁹ Ta kixi ñivi na kee ndi'i saá xiiña ñoyivi yó'o nakutá'an na kuxu na vikoo Ndios. ³⁰ Ta kuá'a ní ñivi na kúu nasondí'í nduu na nanoo, ta kuá'a ní ñivi na kúu nanoo nduu na nasondí'í —káchí taJesús xí'in na.

TaJesús xáku ra xa'a nañoo Jerusalén
(Mt. 23:37-39)

³¹ Ta mji kivi yó'o, kixaa sava nafariseo ñoo taJesús, ta ñika'an na xí'in ra:

—Va'a ka kee ún ta ko'on ún inka xiiña, chi tarey Herodes kóni ra ka'ni ra yó'o —káchí na.

³² Ta ndakuijn taJesús, ñika'an ra:

—Kuá'an ndó ñoo ñokuii Herodes, ta ka'an ndó xí'in ra: “Kivi vitin xí'in kivi taan tava i nima ndiva'a ña tiin sava ñivi,

ta sanda'a i inka na ndeé ndó'o, tãnda kivi unj sandi'i chiño”, saá káchí ndó xí'in taHerodes. ³³ Xini ñó'ó ko'on i kivi vitin xí'in kivi taan xí'in kivi yisa, ta saá xaa i ñoo Jerusalén. Saá chi nda ñii naprofeta, on vá'a kivi na inka ñoo —káchí taJesús xí'in na.

³⁴ Saá kixá'a ra ká'an ka ra:

—iNañoo Jerusalén, ndó'ó kúu na xa'ni naprofeta, ndó'ó kúu na koon yuu ñivi na ti'vi Ndios ña chindeé na ndó'ó! iKuá'a ní yichi káchí ini i nakaya i ndó'ó, ndatán ñii nduxú si'i nákaya rí sa'ya rí tixin ndixin rí, ta ni-xiin ndó kundaa i ndó'ó! ³⁵ Ñakán vitin Ndios sandakoo ra ve'e ñoo'ndó, ta kuu vichí ña ta nduxun ña. Ta ndixa ká'an i xí'in ndó, nañoo Jerusalén, on koto ka ndó yi'i nda tonda kivi ka'an ndó to'on yó'o: “Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in tayó'o, ta ta kixaa xí'in ndayí Ndios”, káchí ndó xa'a i —káchí taJesús xí'in na.

14

TaJesús sanda'a ra ñii ta ndeé ndó'o xí'in kuiño

¹ Ñii kivi yii ña nákindée najudío, kuá'an taJesús ve'e ñii taká'no ñoo nafariseo kuxu ra xí'in na. Ta ve'e yó'o ndóo inka nafariseo, xito naní na taJesús.

² Saá chi yoo ñii ta ndeé ndó'o xí'in kue'e kuiño. ³ Ta taJesús ninda'ka to'on ra nafariseo xí'in sava namaestro na xini va'a ndayí Ndios, káchí ra saá:

—¿Yukia káchí ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés? ¿Án káchí ña va'a sanda'a yó ñivi kivi yii ña nákindée yó, án káchí ña on vá'a sanda'a yó na? —káchí ra xí'in na.

⁴ Ta on vása ní-ndakuijn na yu'u ra. Ta taJesús, chinoo ra nda'a ra sata ta ndeé ndó'o, ta sanda'a ña'a ra. Ta saá ti'vi ña'a ra kuano'o ra ve'e ra. ⁵ Ta tuku ninda'ka to'on taJesús nafariseo, ñika'an ra saá:

—Ta ndó'ó, ¿án on ndixa kisa chiño ndó kivi yii ña nákindée yó? Saá chi tá ñii kivi yii ñii burro sana ndó, án ñii sindiki sana ndó nakava rí ini takuii ñoo kónó, ta, ¿án on kama ko'on ndó tava ndó rí? —káchí ra xí'in na.

⁶ Ta on vása ní-naní'i na to'on ña ndakuijn na.

Ta Jesús sáná'a ra nivi ña on kasa ká'no xí'in mji na

⁷ Tá kixaa nivi kuxu na, ta xini ta Jesús kútoo na koo na noo táyi tón to'ó ní ka. Ta saá ndato'on ta Jesús xí'in na, káchí ra saá:

⁸ —Tá ko'on ndó ñii viko tonda'a, ta on ndukú ndó koo ndó táyi tón to'ó ní, chi kivi kixaa inka nivi na ná'no ka noo ndó'ó. ⁹ Ta saá ta ta ká'an viko tonda'a ka'an ra xí'in ndó: “Taxi ndó táyi ndó ná koo inka naná'no yó'o”, káchí ra xí'in ndó. Ta saá kuka'an noo ndó chi nduxa ko'on ndó koo ndó inka táyi tón yoo sata.

¹⁰ Nayó'o kúu ñava'a ke'é ndó tá ku'a'an ndó viko tonda'a: koo ndó noo táyi tón yoo sata. Ta saá ta ta ká'an viko kixaa ra ka'an ra xí'in ndó: “Ñani yó, na'a ndó koo ndó noo táyi tón to'ó yó'o”, káchí ra xí'in ndó. Ta saá kanoo va'a ní ñato'ó ndó noo ndi'i inka na xixi noo mesa xí'in ndó.

¹¹ Saá chi ndi'i nivi na kisa ká'no xí'in mji, ñii kivi kuka'an noo na. Ta nivi na kisa nino xí'in mji nduu na naná'no na to'ó —káchí ta Jesús xí'in na.

¹² Ta saá nika'an ra xí'in ta xí'in ve'e yó'o:

—Tá xákin ún ñii viko ve'e ún, ta on nakana ún natá'an ún, ni ñani ún, ni nakuika tá'an ún, chi nayó'o nakana tuku na yó'ó, ta saá taxa'vi na yó'ó. ¹³ Tá xákin ún viko ve'e ún, ta va'a ka kana ún nivi nandá'vi, na on ko'ó ña kómí, xí'in nivi na on kivi kaka, xí'in nivi na nichí'ña, xí'in inka nivi nakuáá. ¹⁴ Ná ko'on nayó'o kuxu na xí'in ún, ta saá kunakaa ñasii ini ún. Saá chi nayó'o on kuchíño na taxa'vi na yó'ó xí'in inka viko. Ta Ndios taxa'vi ra yó'ó kivi natakú na nixi'j na xikuu na va'a ini —káchí ta Jesús xí'in ra.

*Ta Jesús ndato'on ra cuento ña saná'a ra
yu kúu nivi na kuxu viko ká'no xí'in Ndios
(Mt. 22:1-10)*

¹⁵ Tá xini so'o ñii ta ta yoo noo mesa xí'in ta Jesús ña nika'an ra, ta nika'an ra xí'in ta Jesús, káchí ra saá:

—jNakaa ñasii ní ini nivi na kuxu viko nino noo xá'nda chíño Ndios! —káchí ra.

¹⁶ Ta ndato'on ta Jesús ñii cuento ña saná'a ra na:

—Saá ndo'o ñii ta xákin ra ñii viko ká'no, ta kana ra ku'a'a ní nivi. ¹⁷ Tá kixaa hora kuxu na, ta ti'vi ra ñii mozo ra ka'an ra xí'in nivi kixi na viko, chi xa kisa ndivi ndi'i ra ña kuxu na. ¹⁸ Saá kee tamozo, ku'a'an ra ka'an ra xí'in ñii ñii nivi ná ko'on kuxu viko yó'o. Ta nanivi yó'o kixá'á na ndukú na noo ra ña kasa ká'no ini ra xa'a na, chi on kúchiño ko'on na viko. Ñii ra nika'an: “Sakán sata i lo'o ño'o ta nduxa ko'on i koto i ña. Ta saá xáku ndá'vi noo ún ña kasa ká'no ini ún, on kuna'a i ko'on i xí'in ún viko”, káchí ra. ¹⁹ Ta inka ra nika'an: “Sakán sata i o'on yunta sindiki, ta kóni ko'on lo'o i koto ndoso i rí. Xáku ndá'vi noo ún ña kasa ká'no ini ún, chi on kuna'a i ko'on i xí'in ún”, káchí ra. ²⁰ Ta inka ra nika'an: “Sakán tonda'a i, ta saá on kivi ko'on i viko ve'e taká'no noo ún”, káchí ra. ²¹ Ta saá ndikó tamozo, ta naxaa ra noo taká'no noo ra, ta ndato'on ra xí'in ra: “Nda ñii na kana ún ni-xiin kixi”, káchí ra. Ta taká'no yó'o nisaa ní ini ra, ta xa'nda chíño ra noo tamozo ra: “Ku'a'an ún ndi'i saá yichi ná'no, ndi'i saá yichi válí ñoo yó'o, ta nakaya ún nivi nandá'vi, na on ko'ó ña kómí, xí'in nivi na on kivi kaka, xí'in nivi na nichí'ña, xí'in nivi nakuáá, ta kixi na xí'in ún ña kuxu na viko yó'o”, káchí taká'no xí'in tamozo ra. ²² Ta saá kee tamozo nixa'an ra nakaya ra nivi yó'o. Tá ndikó ra naxaa ra, ta ndato'on ra xí'in taká'no noo ra: “Xa nikisa ndivi i ndi'i ña nika'an ún xí'in i, ta saá ni, yoo ka noo kundoo nivi na kivi kuxu viko yó'o”, káchí ra. ²³ Ta ndakuin taká'no, nika'an ra saá: “Tuku ko'on ún yichi ná'no xí'in yichi válí kasa nduxa ún xí'in nivi ná kixi ndi'i na, tanda chutú ndaa na ve'e i. ²⁴ Chi ndixa ká'an i xí'in ún, ndi'i nanoo na kana i kuxu ve'e i, ni-xiin na kixi na. Ta nda ñii nayó'o on vása kuxu ka na viko i”, káchí taká'no xí'in ra. Saá ndi'i cuento lo'o —káchí ta Jesús xí'in na.

*Ta Jesús ká'an ra ndí xo'vi ní nivi na kundikon yichi ra
(Mt. 10:37-38)*

²⁵ Ñii kivi ku'a'an ñii ti'vi nivi xí'in ta Jesús yichi, ta nika'an ra xí'in na:

²⁶ —Ndi'i nivi na kóni ko'on yichi i xini ñó'ó kuki'vi ní ka ini na koni na yi'j noo

yivá na, án noo si'í na, án noo sa'ya na, án noo ñásí'í na, án noo ñani na xí'in kɪ'va na. Ta saá tuku xínɪ ñó'ó kuki'vi ká ini na koni na yí'í noo mji na. Tá on xɪin na kasa ndivi na saá, ta on kúchiño na kundikɔn na yí'í. ²⁷ Ndi'i nɪvi na on xɪin kusokó tón cruz mji na,* ta on xɪin na kasa ndivi na to'onɪ, ta nayó'o on kúchiño na kundikɔn na sataɪ —káchí taJesús.

²⁸ Ta ndato'on ra xí'in na ovɪ cuento válɪ ña saná'a ra na, nɪka'an ra saá:

—Tá ñii ndó'ó kóni ndó kasa va'a ndó ñii ve'e, ta, ¿án on si'na kani va'a sɪnɪ ndó án nani si'un kuvá'a ña tãnda xɪno ve'e ndó? ²⁹ Saá chi tá kixá'á ndó lo'o kuiti xa'a ve'e, ta ndi'i si'un ndó, ta ndi'i nanɪvi kuaku ndaa na ndó'ó, ta ka'an na saá xa'a ndó: ³⁰ “Nakí'ví kúu nɪvi yó'o, kixá'á na kisa va'a na ve'e, ta nɪ-kundeé na xɪno ña”, kachí na xa'a ndó. Saá ndi'i cuento lo'o yó'o —káchí taJesús xí'in na.

³¹ Ta taJesús nɪka'an ra inká cuento xí'in na, káchí ra saá:

—Tá yóo ñii tarey kóni kani tá'an ra xí'in inká tarey, ta saá si'na kani va'a sɪnɪ ra án kundeé uxu mil natropa kómɪ ra kani tá'an na xí'in oko mil natropa kómɪ inká tarey. ³² Tá xáni sɪnɪ ra on vása kúndeé natropa kómɪ ra, tá xíká ká lo'o vaxi inká tarey ta kani tá'an xí'in ra, ta saá va'a ká ti'ví ra na xíká chiño noo ra ko'on na noo tarey yó'o ña kasa nani na kuachi xí'in ra. Ta saá kuchiño va'a kutaku ndi'i na. Saá ndi'i cuento lo'o —káchí taJesús.

³³ Ta nɪka'an ká ra:

—Ta saá ndi'i ndó'ó na kóni ko'on yichɪɪ, xínɪ ñó'ó kani sɪnɪ ndó án kundeé ini ndó ndaño'ó ndó ndi'i ña kómɪ ndó xa'aɪ. Tá xito ndó on kuchiño ndó, ta on kivi kuu ndó nɪvi na ndikɔn yí'í —káchí taJesús xí'in na.

*Nɪvi na sãdakoo yichɪ taJesús,
tá yóo ñii ña on vása yo'va ká, saá yóo
nayó'o*

(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴ Saá ndato'on taJesús inká cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

* **14:27** To'on kusokó na tón cruz mji na kóni kachí ña: Xínɪ ñó'ó koo ti'va nɪvi ña xo'vi na ta ndakuiti kivi na xa'a ña ndikɔn na taJesús.

—Ña va'a kúu ñii yo'va. Tá yóo ñii ña on vása yo'va, ta on kuchiño ká nduva'a ña. ³⁵ Ñii ña on vása yo'va ká, on vása va'a ká ña nasaká ña xí'in ño'o, ni on vása va'a nasaka yó ña xí'in abono. Ta on vása ndáya'ví ká ñii ña on vá'a yó'o, ta va'a ká ná kujta ña. Ndi'i ndó'ó nɪvi na yóo so'o, xínɪ ñó'ó chikaa so'o ndó ña ká'anɪ xí'in ndó —káchí taJesús xí'in na.

15

*Cuento yó'o ndato'on ña xa'a ñii
tɪndikachi ndaño'ó*
(Mt. 18:10-14)

¹ Ñii kɪvi sava ta ta káya sɪ'un ko'on nda'a nagobierno, ta inká nɪvi na kánoo on vá'a to'on xa'a, kixaa ndi'i na konɪ so'o na ña ká'an taJesús. ² Ta saá nafariseo xí'in sava na saná'a ndayí Ndios, kixá'á ká'an kue'e na xa'a taJesús, ta nɪka'an na saá:

—On vá'a ta kúu tayó'o, chi náki'in va'a ra nɪvi na on vá'a, tãnda xíxi ra xí'in na —káchí na.

³ Ta saá taJesús ndato'on ra ñii cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

⁴ —Tá ñii ndó'ó kómɪ ndó ñii ciento ndikachi sana ndó, ta ñii rí ndaño'ó, ta saá, ¿án on sandakoo ndó tí komɪ sɪko xa'on komɪ kundoo mji rí yuku, ta ko'on ndó nandukú ndó tí ndaño'ó nda mí naní'i ndó rí? ⁵ Tá naní'i ndó rí, ta kusɪɪ ini ndó, ta tiin ndó rí chinoo ndó rí sokɔ ndó, ta kuɔn ndixi ndó xí'in rí. ⁶ Tá naxaa ndó ve'e ndó, ta nakana ndó ndi'i nave'e ndó xí'in natá'an ndó, ta ka'an ndó xí'in na: “Ná kusɪɪ ní ini ndó xí'inɪ chi naní'íɪ tɪndikachi sanaɪ tí ndaño'ó”, kachí ndó xí'in na. ⁷ Ta ndixa ká'anɪ xí'in ndó, ndatan kusɪɪ ní ini ndó xa'a tɪndikachi yó'o, saá kusɪɪ ní ini Ndios koni ra ñii ta án ñii ña'a na nandikó ndino'o ini, ta ñaki'in na kuɔ'an na yichɪ ra. Kúsɪɪ ká ini Ndios xini ra ñii nayó'o noo ña kúsɪɪ ini ra xini ra kuɔ'a ní inká nɪvi na va'a, na on vása xínɪ ñó'ó nandikó ká ini —káchí taJesús.

*Cuento yó'o ndato'on xa'a ñii sɪ'un ña
ndaño'ó*

⁸ Ta taJesús ndato'on ra inkā cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Tá yóo ñii ña'a kómí ñá uxu s'i'ún ñaplata,* ta ndañó'ó ñii s'i'ún yó'o, ta saá, ¿án on ndixa natoon ñá ño'o, ta kixá'a ñá t'í'ví ñá ve'e ñá, ta nandukú va'a ñá anda naní'i ñá s'i'ún ña ndañó'ó? ⁹ Tá naní'i ñá s'i'ún, ta kana ñá natá'an ñá xí'in na ndóo yatin ve'e ñá, ta ndato'on ñá xí'in na: “Ná kusij ini ndó xí'in i chi naní'i i s'i'ún i ña ndañó'ó”, káchí ñá xí'in na. ¹⁰ Ndixa ká'an i xí'in ndó, ndatán kúsij ini ñáyó'o, saá kúsij ini naángel na yóo xí'in Ndios xini na ñivi na ñandikó ndino'o ini, ta ñaki'in na kuá'an na yichí Ndios —káchí taJesús xí'in na.

Cuento yó'o ndát'o'on xa'a ndasaá ke'e ñii taa xí'in ovi sa'ya ra

¹¹ Ta taJesús saná'a ra ñivi xí'in inkā cuento xa'a Ndios, káchí ra saá:

—Saá ndo'o ñii taa, kómí ra ovi sa'ya ra. ¹² Sa'ya ra ta kúu talo'o ñika'an ra xí'in yivá ra: “Tata, ñakuiká ña naki'in i tá ñixi'i ún, vitin taxi ún ña nda'a i”, káchí ra xí'in yivá ra. Ta saá yivá ra ta'ví ra ndi'i ñakuiká, ta ñataxi ra ña nda'a ndiovi sa'ya ra. ¹³ Ta ñiya'a lo'o kuiti kivi, ta sa'ya ra ta kúu lo'o ñisikó ra ndi'i ña ñaki'in ra, ta ñakuiso ra ndi'i s'i'ún, ta kee ra kuá'an ra inkā ñoo xiká. Ta ñoo kán sandi'i ndi'i ra s'i'ún ra, chi nda lo'o ñi-nasita xí'in mji ra, ta ke'e ra ndi'i noo ña on vá'a ña káchí níma mji ra. ¹⁴ Ta ñitonda kivi sandi'i ndaa ra s'i'ún ra, ta saá kixaa kivi káni soko ndi'i ñoo kán. Ta talo'o yó'o, on vása ní'i ka ra ña kuxu ra. ¹⁵ Ta saá kee ra kuá'an ra, ta naní'i ra chiño noo ñii taa ñoo kán. Ta tayó'o xa'nda chiño ra noo talo'o yó'o kundaa ra tikiñi. ¹⁶ Ta xí'i ní talo'o yó'o soko, nda kóni ra kuxu ra ña xáxi tikiñi, ta on vása táxi na ña nda'a ra kuxu ra. ¹⁷ Ta saá kixaa ñii kivi ñaki'in sijní ra ñava'a, ta xáni ini ra saá: “Ndi'i namozo ve'e yivá i xixi va'a na, ta yi'i, on koó ña kuxu i, xa yatin yóo ña kivi i xí'in soko. ¹⁸ Ta vitin ndikó i no'o i noo yivá i, ta ka'an i xí'in ra si'a: Tata, ñiki'vi i kuachi noo Ndios ta ñiki'vi i kuachi noo mji ún. ¹⁹ Ñakán on vása kómí ka i ndayí kuu i sa'ya ún, ta

va'a ñii ki'va tá ke'é ún xí'in namozo ún, saá ke'é ún xí'in i vitin”, xáni ini talo'o yó'o. ²⁰ Ta ñaki'in ra kuano'o ra ñoo ra noo yóo yivá ra.

‘Ta nda noo xiká tívi vaxi talo'o, ta ñakoto yivá ra, ta kundá'ví ní ini yivá ra xini ña'a ra, ta kee yivá ra xino ra kuá'an ra nakutá'an ra. Tá ñixaa ra, ta ñomi ra sa'ya ra, ta ñichito ra noo tayó'o. ²¹ Ta saá kixá'a sa'ya ra ká'an ra xí'in yivá ra: “Tata, ñiki'vi i kuachi noo Ndios, ta ñiki'vi i kuachi noo mji ún. Ñakán on vása kómí ka i ndayí kuu i sa'ya ún”, káchí ra xí'in yivá ra. ²² Ta yivá ra ñika'an ra xí'in namozo ra: “Kama ko'on ndó ki'in ndó tikoto ña va'a ní ka ña kundixin sa'ya i yó'o, ta taxi ndó nduxan ña ko'on xa'a ra, ta taxi ndó se'e ña kunakaa nda'a ra. ²³ Ta ko'on ndó tiin ndó ñii sindiki lo'o tí kúu tí ndu'u sana i, ta ka'ni ndó rí ña koo viko xa'a sa'ya i ta ndikó. ²⁴ Chi ndeé ní kúchuchú ini i xa'a sa'ya i, ndatán ñixiyo ta ñixi'i saá ñixiyo ra noo i, ta vitin kúsij ní ini i, chi táku ra ndikó ra ndixaa ra. Taa ta ndañó'ó xikuu ra noo i, ta vitin naní'i i ra”, káchí yivá talo'o xí'in namozo ra. Ta saá kixá'a na ká'an na viko ve'e ra, ta kúsij ní ini ndi'i na.

²⁵ ‘Ta inkā sa'ya ra tanoó kisa chiño ra yuku, ta kuán ndixi ra ve'e ra, ta kixaa yatin ra satá ve'e, ta xini so'o ra música ña tívi na xí'in ña sáká'a na, ta xini so'o ra ña káta xá'a na. ²⁶ Ta saá kana ra ñii tamozo, ta ñindaqa to'on ña'a ra: “¿Yukia kúu ni?”, káchí ra. ²⁷ Ta ndakuijn tamozo, ñika'an ra: “Ta ñani ún ndikó ndixaa, ta yivá ún xa'ni ñii sindiki lo'o tí ndu'u ña ka'an ra viko, chi kúsij ní ini ra ña ndixaa va'a ñani ún”, káchí ra. ²⁸ Ta saá ñisaa ní ñani ra tanoó yó'o, ta ñi-xiin ra ñi'vi ra ve'e noo yóo viko. Ta keta yivá ra xaku ndá'ví ra noo ra ñi'vi ra ve'e. ²⁹ Ta ndakuijn ra, káchí ra saá: “Xa kuá'a ní kuiya kisa chiño i noo ún, ta ndi'i saá kivi kisa ndivi i ña ká'an ún. Ta saá ni, nda ñii tisú'u lo'o on vása ní-taxi ún nda'a i ña kasa ndivi i viko xí'in na náta'an xí'in i. ³⁰ Ta sa'ya ún ta ndikó ndixaa vitin, sandi'i ra ndi'i s'i'ún mji ún xí'in náña'a tani ra, ta xa'a tayó'o xa'ni ún sindiki lo'o tí ndu'u ña yóo viko”, káchí

* 15:8 S'i'ún ñaplata yó'o naní ña to'on griego “dracma.”

ra xí'in yivá ra. ³¹ Ta ndakuijn yivá ra, nika'an ra: "Sa'ya i, ndi'i saá kivi yóo ún xí'in i, ta ndi'i ña kómí i, ña'a mji ún kúu ndi'i ña. ³² Ta xini ñó'ó koo viko ña kúsij ní ini yó, chi ndatán nixiyo ta nixi'j saá nixiyo ñani ún noo i, ta vitin ndatán yóo ta natakú saá yóo ra. Ta ndañó'ó noo i xikuu ra, ta vitin naní'ij ra", káchí yivá ra. Saá ndi'i cuento lo'o yó'o —káchí ta Jesús xí'in na.

16

Ta Jesús ndato'on ra cuento xa'q ñii ta ndiso chiño

¹ Ta ta Jesús ndato'on ra inka cuento xí'in naxíka xí'in ra ña saná'a ña'a ra:

—Saá ndo'o ñii takuíká xí'in ta ndiso chiño xí'in ñakuíká ra. Ta inka ta nixaá ra noo takuíká ndato'on ra xí'in ra: "Tata, ta ndiso chiño xí'in ñakuíká ún sándá'ví ra yó'ó, chi on vá'a kisa chiño ra xí'in ñakuíká ún", káchí ra. ² Ta saá takuíká kana ra ta ndiso chiño xí'in ñakuíká ra, ta njindaká to'on ña'a ra: "¿Án ñandaa kúu to'on ña ndato'on na xí'in i xa'q ún? Ta vitin taxi ún ndi'i tutu kuenda nda'a i, ta on vása kasa chiño ka ún xí'in i", káchí takuíká xí'in ra. ³ Ta ta ndiso chiño yó'o kixá'á xáni ini ra saá: "¿Yukía koo vitin? Ta taká'no noo yó on xii ka ra kasa chiño yó xí'in ra, ta on vása kúndeé yó kata yó xí'in pico, ta ná ko'yo ndaka chi'ña yó, ta kuka'an ní noo yó. ⁴ ¡Áan! ¡Vitin kixaá sinj yó ndá chiño ke'é yó! Ke'é yó ñava'a xí'in nivi na níka noo tapatrón yó, ta saá nayó'o naki'in va'a na mji yó koo yó ve'e na", xáni ini ra. ⁵ Ta saá kixá'á ra kana ra ñii ñii na níka noo tapatrón ra. Ta njindaká to'on ra tanó: "¿Ndasaá níka ún noo tapatrón i?", káchí ra. ⁶ Ta ndakuijn tayó'o, káchí ra saá: "Komj mil litro aceite ña xixi kúu ña níka i." Ta nika'an ta ndiso chiño xí'in ra: "Va'a naki'in ún tutu ña káchí komj mil litro níka ún, ta nasama yó ndá ovi mil litro kuu ña níka ún vitin", káchí ra. ⁷ Ta kana ra inka ta, ta njindaká to'on ña'a ra: "¿Ndasaá níka ún noo tapatrón i?", káchí ra. Ta ndakuijn ta

níka, nika'an ra: "Ñii mil chikiva trigo kúu ña níka i", káchí ra. Ta nika'an ta ndiso chiño xí'in ra: "Naki'in ún tutu, ta nasama yó ña káchí tutu ndá oná ciento chikiva kuníka ún", káchí ra.† ⁸ Tá xini so'o takuíká yukía ke'é ta ndiso chiño yó'o, ta nika'an takuíká yó'o xí'in ra: "Taa ta ndichí ní sinj kúu ún, chi xini va'a ún ndasaá kasa ndivi ún ña keta va'a xí'in mji ún", káchí ra. Saá ndi'i cuento lo'o yó'o —káchí ta Jesús.

Ta tuku nika'an ra:

—Cuento yó'o káchí ña ndí nandichí ní kúu nivi na ndikon yichi on vá'a ñoyívi yó'o, chi xini va'a na ndasaá kasa ndivi na xí'in natá'an na ña keta va'a xí'in mji na. Ta nivi na ndikon yichi Ndios lo'o kuiti xini na ndasaá kasa ndivi na xí'in natá'an na, ña keta va'a xí'in mji na noo Ndios. ⁹ Ñakán ká'an i xí'in ndó, si'ún ndó ña yóo ñoyívi on vá'a yó'o, va'a ka chindeé ndó inka nivi xí'in ña, ta nivi na naki'in si'ún yó'o nduu na migo ndó. Ta saá, tá tondaa kivi ña on vása ndaya'ví ka si'ún ñoyívi yó'o, ta koo na naki'in va'a ndó'ó koo ndó ñoyívi njino.

¹⁰ 'Taa ta va'a ini, tá va'a kisa ndivi ra chiño válí, ta saá tayó'o va'a kasa ndivi ra chiño ná'no. Ta ta ta on vá'a ini, tá on vá'a kisa ndivi ra chiño válí, ta tayó'o on vá'a kasa ndivi ra chiño ná'no. ¹¹ Ta ndó'ó, tá on vá'a kisa ndivi ndó xí'in ñakuíká ñoyívi on vá'a yó'o, ta saá, ¿án xáni sinj ndó taxi Ndios ñakuíká ndino'o nda'a ndó ñoyívi njino? ¹² Chi ndi'i ña kómí ndó ñoyívi yó'o on sivi ñakuíká mji ndó kúu ña, ta kúu ña kuiti ña satati Ndios ndó'ó. Ta saá tá on vása kúchiño vá'a kasa ndivi ndó xí'in ñakuíká satati Ndios ndó'ó ñoyívi yó'o, ta saá, ¿án xáni sinj ndó taxi ra ñakuíká ndino'o kukomí ndó ñoyívi njino?

¹³ 'Nda ñii ta on kivi kasa chiño ra noo ovi patrón. Tá yóo ovi patrón ra, ta kivi kivi'vi ini ra koni ra ñii ra, ta kusaá ini ra koni ra ta inka. Ta kivi kusij ini ra kasa chiño ra xí'in ñii ra, ta on kua'a ra kasa chiño ra xí'in ta inka. To'on yó'o káchí ña saá: Tá Ndios kúu ta xa'nda chiño noo yó,

* **16:6** Komj mil litro nduta kúu ñii ciento barril, ta ovi mil litro kúu ovi siko uxu barril. † **16:7** Ñii mil chikiva trigo kúu ñii ciento medida trigo, ta oná ciento chikiva kúu komj siko medida trigo.

ta on kivi taxi yó ka'nda chiño s'i'ún noo yó —káchí tãJesús.

14 Tá xini so'o nafariseo to'on yó'o, ta nixaku ndaa na tãJesús, chi kútoo ní na s'i'ún. 15 Ta nika'an tãJesús x'i'in na:

—Ndó'ó, na on vása ndino'o ini kúu ndó, chi kuiti ké'é ndó chiño ña ká'an nanivi ndí nava'a kúu ndó, ta Ndios xini va'a ra ini ndó. Yóo chiño ña xáni sini nivi kúu ña ñava'a ní noo na, ta on sivi ñava'a kúu ña noo Ndios, ta ñakán sã ini ra xini ra chiño yó'o —káchí tãJesús x'i'in na.

To'on yó'o ká'an xa'a ndayí Ndios ña nítã tãMoisés xina'a

16 Ta nika'an ka tãJesús, káchí ra saá:

—Kivi kixaa tãJuan tã sákuchu nivi, xa yóo ndayí Ndios ña nítã tãMoisés xina'a, xa yóo to'on Ndios ña nítã naprofeta. Ta saá kixá'a ká'an ndoso i to'on ñava'a xa'a yichi ña xa'nda chiño Ndios, ta ndi'i nivi chikaa na ndee ña kuã kivi na yichi yó'o.

17 'Vará yo'vi ní yóo ña ndasaá koo ndi'i xa'a ñoyivi yó'o x'i'in ñoyivi nino, ta yo'vi ní ka yóo ña ndasaá ndi'i xa'a ña ká'an ndayí Ndios. Ta nda ñii lo'o chíin on sama ndayí Ndios, ta ndixa ndi'i ndayí yó'o kundivi ndi'i ndaa ña —káchí tãJesús.

TãJesús saná'a ra ña on vá'a sandakoo va'a tã ñási'í ra

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

18 Ta nika'an tãJesús, káchí ra saá:

—Tá ñii tã sandakoo va'a ra ñási'í ra, ta tonda'a tuku ra, tayó'o kivi ra kuachi x'i'in ñási'í ra ñáovi. Ta tã tã tonda'a x'i'in ñaña'a ña nindo, kisa yij ñá, ta tayó'o kivi ra kuachi x'i'in ñá, chi ñási'í tanó kúu ña noo Ndios —káchí tãJesús x'i'in na.

TãJesús ndato'on ra cuento xa'a takuíká x'i'in tãLázaro

19 Ñii kivi ndato'on tãJesús ñii cuento x'i'in nivi ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Saá ndo'o ñii takuíká, ta ndixin ra tikoto ña yá'vi, tikoto ñalino va'a color ndí'í ndixin ra, ta va'a ní xixi ra ndi'i saá kivi. 20 Ta nixiyo inkã tã tandá'vi naní ra Lázaro, ndee ní ndó'o ra, yóo kue'e ndi'i tá'yí yiki koñu ra, ta kándú'u

ra yé'e ve'e takuíká yó'o. 21 Ta tãLázaro kóni ra kuxu ra ña kóyo xa'a tón mesa takuíká. Tãnda tí ina kixaa rí ti'vi ndaa rí noo tá'yí yiki koñu ra. 22 Saá nítã ñii kivi ta nixi'i tãLázaro, ta naangel naki'in na ra, ta kuã'an ra x'i'in na ña kutaku ra ñoyivi nino, noo yóo xii síkuá yó tãAbraham. Ta saá kixaa kivi nixi'i takuíká ta ninduxun ra. 23 Ta takuíká yó'o xó'vi ní ra noo yóo ra x'i'in inkã na nixi'i, ta nakoto ndaa ra, ta xini ra nda xiká yóo tãAbraham, ta siin ra yóo tãLázaro. 24 Ta takuíká x'i'in ndi'i ndee ra nika'an ra x'i'in tãAbraham, káchí ra saá: "Tata yivá i Abraham, kundá'vi ini ún koni ún yij, ta ti'vi ún tãLázaro ko'on ra saketá nduku nda'a ra takuii, ta chikaa ra lo'o takuii noo yaa i ña ná ndiko lo'o ña, chi xó'vi ní yó'o noo xixi ño'o", káchí takuíká. 25 Ta ndakuiin tãAbraham, nika'an ra: "Sã'ya i, naká'an ún kivi xitaku ún ñoyivi, va'a ní nixiyo ún. Nixiyo ndi'i ña káchí ini ún, ta tãLázaro yó'o nina ña on vása va'a xikomí ra. Ta vitin tãLázaro va'a ní yóo ra yó'o, ta yó'o xó'vi ní ún. 26 Ta on kivi ya'a tãLázaro ko'on ra chindee ra yó'o, chi yóo ñii ta'vi ká'no, ta nda ñii ndi on kivi ya'a ndi xaa ndi noo yóo ndó, ni ndó'ó, on kivi ya'a ndó kixi ndó yó'o", káchí tãAbraham x'i'in takuíká. 27 Saá ká'an tuku takuíká: "Tata Abraham, xaku ndá'vi noo ún ka'an ún x'i'in tãLázaro ná ko'on ra ve'e yivá i, 28 noo ndoo o'on ñani i. Saá chi kóni i ña va'a ndato'on ra x'i'in ndi'i ñani i ña nandikó ini na, koto kixi na noo yóo i, noo xó'vi ní i", káchí ra. 29 Ta nika'an tãAbraham x'i'in ra: "Ñani ún xa kómí na to'on Ndios ña nítã tãMoisés xina'a, ta xa kómí na to'on Ndios ña nítã inkã naprofeta. Va'a ná chikaa so'o na to'on yó'o", káchí ra. 30 "Ó'on, tata", káchí takuíká. "On chikaa so'o na to'on ña nítã nakán. Ta saá tá ñii tã nixi'i nandikó ra ñoyivi, ta ndato'on ra x'i'in na, ta ndixa nandikó ini na", káchí ra. 31 Ta nika'an tãAbraham: "Ó'on, on sivi saá. Tá on xiiin na koni so'o na to'on Ndios ña nítã tãMoisés x'i'in inkã naprofeta xina'a, ta ni on kandixa na ña ka'an tã nixi'i, táná nandikó ra ka'an ra x'i'in na", káchí tãAbraham x'i'in ra. Saá

ndi'i cuento lo'o yó'o —káchí t̃aJesús xí'in na.

17

Ndá'ví ní ñivi na chinda'á ink̃a ñivi k̃i'vi na kuachi

(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

¹ Ñii k̃ivi ñik̃a'ān t̃aJesús xí'in nax̃ika xí'in ra:

—Ndi'i saá k̃ivi kua'a ní ña on vá'a yóo ña chinda'á ñivi k̃i'vi na kuachi. Ta, ñdá'ví ní k̃a ñivi na chinda'á ink̃a ñivi k̃i'vi na kuachi! ² Ta va'a k̃a si'na ink̃a ñivi ná katón na ñii yu'u ká'no s̃ik̃on nayó'o, ta sakana ña'á na ñoo kónó va'a ini takuií, ña on chinda'á na nakuálí k̃i'vi na kuachi. ³ Koto va'a xí'in m̃ii ndó ña on ke'é ndó ña on vá'a. Tá yóo ñii t̃at̃á'an ndó, ta ké'é ra ña on vá'a xí'in ndó, ta saá k̃a'ān ndó xí'in ra ña on ke'é k̃a ra ña on vá'a saá xí'in ndó. Tá tayó'o nandikó ini ra, ta x̃ini ñó'ó kasa ká'no ini ndó xa'a ra. ⁴ Tá yóo ñii t̃aa ux̃a yich̃i ña ñii k̃ivi ke'é ra ña on vá'a xí'in ndó, ta ux̃a yich̃i saá ñandikó ini ra ta x̃aku ndá'ví ra ñoo ndó, ta x̃ini ñó'ó kasa ká'no ini ndó xa'a tayó'o —káchí t̃aJesús xí'in nax̃ika xí'in ra.

Ñivi na kándixa Ndios kómí na ndee ká'no

⁵ Ta saá ñik̃a'ān nax̃ika xí'in t̃aJesús xí'in ra, káchí na saá:

—Tata, chindeé ún ndi'i ña kandixa va'a ní k̃a ndi Ndios —káchí na.

⁶ Ta nd̃akuiñ t̃aJesús, káchí ra saá:

—Ñii ndik̃in mostaza, lo'o ní ña. Ta ndó'ó, tá kandixa ndó Ndios, vará nda lo'o kuiti, nd̃at̃án yóo ndik̃in mostaza, ta xa'a ña lo'o kuiti kandixa ndó, ñayó'o taxi ña kukomí ndó ndee ka'nda chiño ndó ñoo yiton ká'no tón sicómoro yó'o, ta kasa ndivi nó t̃on ndó. Tá k̃a'ān ndó xí'in yiton yó'o: “Kuta'a ún, ta kua'a'ān ún kunaka'a ún ini takuií”, ta kasa ndivi yiton yó'o ña k̃a'ān ndó —káchí t̃aJesús xí'in na.

X̃ini ñó'ó kasa ndivi va'a yó chiño xa'a taká'no ñoo yó

⁷ Ta nd̃at̃on t̃aJesús ink̃a cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Tá yóo ñii t̃amozo ndó, ta kisa chiño ra ño'ó ndó, án ndáa ra kit̃i sana ndó, ta va'xi ra ve'e ndó, ¿yukia k̃a'ān ndó

xí'in ra? ¿Án k̃a'ān ndó xí'in ra ña kuiti nakindée ra ta kuxu ra? ⁸ On k̃a'ān ndó saá, chi ndixa ka'nda chiño ndó ñoo ra ña si'na kasa va'a ra ñax̃ixi, ta taxi ra ña kuxu ndó. Tá ndi'i x̃ixi ndó'ó, ta k̃a'ān ndó xí'in ra va'a ná kuxu ra. ⁹ Ta on kundati ra k̃a'ān ndó xí'in ra: “Táxa'vi ún”, chi kuiti k̃isa ndivi ra chiño ñoo m̃ii ra. ¹⁰ Nd̃at̃án yóo t̃amozo yó'o, saá yóo ndó'ó ñoo Ndios. Tá k̃isa ndivi ndó ndi'i ña xa'nda chiño Ndios ñoo ndó, ta va'a k̃a'ān ndó: “On s̃ivi namozo ti'va ní kúu ndi, ta on vása ní-kisa ndivi ndi ñii chiño ká'no ní, ta kuiti k̃isa ndivi ndi chiño ña x̃ini ñó'ó kasa ndivi ndi”, káchí ndó —káchí t̃aJesús xí'in na.

T̃aJesús s̃anda'a ra ux̃u t̃aa xí'in kue'e tá'yí ñani ña lepra

¹¹ Tá kua'a'ān t̃aJesús ñoo Jerusalén, ta ñiya'a ra yich̃i ñoo nákutá'an ño'ó naSamaria xí'in ño'ó naGalilea. ¹² Saá ñixa'a ra yatin ñoo ñoo lo'o, ta ñakutá'an ra xí'in ux̃u t̃aa, ta ndi'i nayó'o ndee ní ndó'o na xí'in kue'e tá'yí ñani ña lepra. Ta x̃iká lo'o yita na. ¹³ Ta saá k̃ixá'á na xí'in ndi'i ndee na, ká'ān na xí'in t̃aJesús: —Tata Maestro, kundá'ví ini ún koni ún ndi'i!

¹⁴ Tá x̃ini t̃aJesús na ndee ndó'o yó'o, ta ñik̃a'ān ra xí'in na:

—Kua'a'ān ndó ñoo sutu ná koto ra ndó'ó án xa ñinda'a ndó —káchí ra xí'in na.

Saá kee na kua'a'ān na yich̃i, ta on vása k̃a ndee ndó'o na, xa nduva'a ndi'i na. ¹⁵ Ñii t̃aa ñakoto ra xa nduva'a ra, ta ndikó ra kua'a'ān ra, ta ndee ní kisa ká'no ra Ndios. ¹⁶ Tá ñixa'a ra ñoo t̃aJesús, ta x̃ikuxití ra, t̃anda ñoo ño'ó ñitondaa t̃a'ya ra, ta ñik̃a'ān ra, káchí ra saá:

—Táxa'vi ún s̃anda'a ún yi'i —káchí ra.

Ta tayó'o on s̃ivi t̃aIsrael kúu ra, k̃ixi ra ñoo estado Samaria. ¹⁷ Ta t̃aJesús ñinda'ka t̃on ra ñivi na ndóo xí'in ra:

—¿Án on s̃ivi ux̃u kúu t̃aa t̃a nduva'a? ¿Nd̃achun ñii laá tayó'o ndikó? ¿Míkia yóo ink̃a nataa tá'an tayó'o? ¹⁸ Chi ñii laá tayó'o, ta on s̃ivi t̃aIsrael kúu ra, ta ndikó ra ta kisa ká'no ra Ndios —káchí t̃aJesús xí'in na.

¹⁹ Ta saá ñik̃a'ān t̃aJesús xí'in t̃aa t̃a nduva'a:

—Nakundichi ún, ta kuano'ò ún. Xa nduva'a ún chi kandixa ún yi'í —káchí taJesús xí'in ra.

Nafariseo nindaqa to'on na taJesús ama tondaa kivi ña ka'nda chiño Ndios ñoyivi yó'o
(Mt. 24:23-28, 36-41)

²⁰ Ñii kivi nafariseo kixaa na ñoo taJesús, ta nindaqa to'on ña'a na, káchí na saá:

—¿Ama kixaa kivi kixá'a Ndios ka'nda chiño ra ñoyivi yó'o? —káchí na.

Ta ndakuijn taJesús, ká'an ra:

—Yichi ñoo xá'nda chiño Ndios, ñoo sivi ñii ña kúchiño koni yó kúu ña. ²¹ Ñakán kía nda ñii ñivi ñoo kivi ká'an na: “Yó'o yóo ña”, ni ñoo kivi ká'an na: “Kaa yóo ña.” Saá chi yichi ñoo xá'nda chiño Ndios xa kixaa ña, yóo ña ma'ño ndó —káchí taJesús xí'in nafariseo.

²² Ta taJesús nika'an ra xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Vaxi kivi ña káchí ní ini ndó koto ndó yi'í, ñoo ta kixi ñoo Ndios. Káchí ini ndó koo ñi xí'in ndó, vará ñii kivi, ta ñoo kuchiño ka. ²³ Ta saá ká'an ñivi xí'in ndó: “¡Koto ndó! Yó'o yóo ra”, án “Kaa yóo ra”, káchí na, ta ñoo kandixa ndó na. ²⁴ Ndatán yóo taxá ña náye'e ñoyivi, kixá'a ña náye'e ña nda ñoo kána ñoo tanda ñoo ndétá ñoo náye'e ña, saá koo kivi ndikó ñi ñoyivi yó'o.

²⁵ Ta si'na xini ñoo'ó xo'vi ní, ta ñivi na táku ñoyivi yó'o vitin ñoo kua'a na kandixa na yi'í. ²⁶ Ñii kiva xitaku ñivi kivi ñixiyo taNoé, saá kutaku na kivi kuyatin ndikó ñi ñoyivi yó'o. ²⁷ Saá chi kivi xitaku taNoé xina'a ndi'ni ñivi xixi na, xí'ni na, ta tonda'a na, ta táxi na tonda'a sa'ya na, saá yóo na nda ñitonda kivi ñiki'vi taNoé ini tón barco. Ta saá kixá'a ñikoon sa'vi na'a, ta ñani ndi'ni ñivi ta nika'a na xí'in takuií, ta ñixi'ni ndi'ni ñivi yó'o. ²⁸ Ñii kiva ndatán xitaku ñivi kivi xitaku taNoé, saá xitaku ñivi kivi xitaku taLot xina'a. Saá chi xixi na, xí'ni na, sáta na, síkó na, chí'ni na, ta kisa va'a na ve'e na. ²⁹ Ta kivi ña kee taLot xí'in nave'e ra ñoo Sodoma, Ndios sakoyo ra ñoo xixi xí'in ñoo ká'ndi ñani ña azufre kixi ña ñoyivi ñino, ta ndi'ni ñivi

ñoo yó'o ñixixi na ta ndi'ni xa'a na. ³⁰ Ñii kiva ndatán ñixiyo ñivi na xitaku xina'a xí'in taNoé án xí'in taLot, saá kutaku na kivi ndikó ñi ñoyivi yó'o, ta kivi yó'o ndi'ni ñivi nakoni na ndi'ni kúu ñoo ta kixi ñoo Ndios.

³¹ Ta kivi ña ndikó ñi, tá ñivi nándoso na sivi ve'e na, ta nayó'o ñoo vá'a noo na naki'in na ña kómí na ve'e na. Tá ñivi ñoo na yuku, ta nayó'o, ñoo vá'a ndikó ka na ve'e na naki'in na ña kómí na.

³² Naká'an ndó yukia ndo'o ñási'ni taLot kivi kee ña ñoo Sodoma.* ³³ Ndi'ni ñivi na ndasaá kuiti ndukú ña kutaku va'a na ñoyivi yó'o, ta nayó'o ñoo kuchiño na kutaku na xí'in Ndios. Ta ñivi na ñoo vása ndi'ni ní ini ndukú kutaku va'a na ñoyivi yó'o, xa'a ña kundikon na yi'í, nayó'o kúu ñivi na kutaku xí'in ñi.

³⁴ Kivi ndikó ñi ñoyivi yó'o, ta naki'in ñi sava ñivi ko'ñ na xí'in ñi, ta sava na ndoo. Tá ovi ñivi kisin na ñii ñoo xito, ta naki'in ñi ñii na, ta inka na ndoo. ³⁵ Tá ñii ve'e yóo ovi nási'ni ndiko ná, ta naki'in ñi ñii ña, ta inka ña ndoo. ³⁶ Tá ovi ñoo kisa chiño ra yuku, ta naki'in ñi ñoo tayó'o, ta inka ra ndoo —káchí taJesús.

³⁷ Ta naxíka xí'in taJesús nindaqa to'on ña'a na, káchí na saá:

—¿Míkia kundivi ñayó'o?, Tata —káchí na.

Ta ndakuijn taJesús nika'an ra:

—Tá xito ndó míkia ndáchí kua'a ní tioko chée,† ta saá kunda'a ini ndó míchi kándú'u ñii ki'ni tí ñixi'ni. Ta kivi ña ndikó ñi, ndi'ni ñivi kunda'a ini na xa'a ñayó'o —káchí taJesús.

18

Ñoo sandakoo yó ká'an yó xí'in Ndios

¹ Ñii kivi ndato'on taJesús ñii cuento xí'in naxíka xí'in ra. Xí'in cuento yó'o sáná'a ra na ña ñoo nakava ini na ká'an na xí'in Ndios, ta xini ñoo'ó ká'an na xí'in Ndios ndi'ni saá kivi. ² Ta káchí taJesús saá:

—Saá ndo'o ñii tajuez yóo ra ñii ñoo, ta ñoo vása kisa to'ó ra Ndios, ni ñoo vása kisa to'ó ra nda ñii ñivi. ³ Ta ñoo yó'o, yóo ñii ña'a, ña ñixi'ni yii kúu ña, ta ñayó'o kua'an

* **17:32** Ñási'ni taLot ndandikó ña nakoto ña sata ña, ta yiki koñu ña nduu ña ñii, ta ñixi'ni ña. † **17:37** To'on griego ña káchí “tioko chée” ta tuku káchí ña “tasin yá'a.”

ñá ndi'i saá kivi noo tajuez ña kasa nani ra kuachi xa'a ñá. Nika'an ñá saá xí'in ra: "Ná kasa nani ún ñandaá xí'in i, chi yoo ñii taa, ta saa ini ra xini ra yi'i, kóni ra sandá'vi ra yi'i", káchí ñá xí'in tajuez. ⁴ Ta on vása xin tajuez chindeé ra ñá. Ta nija'a ku'a ní kivi, ta saá xani ini tajuez: "Vará on vása kisa to'ó i Ndios, ni on vása kisa to'ó i nivi, ⁵ ta chindeé i ña'a yó'o, chi sándi'i ní ñá yi'i, ta on vása kúndeé ka ini i, chi vaxi ñá sándi'i ñá yi'i ndi'i saá kivi. Ta ñakán kasa nani i ñandaá xa'a ñá", káchí tajuez. Saá ndi'i cuento lo'o —káchí ta Jesús.

⁶ Ta nika'an ka ra xí'in na:

—Koni so'o va'a ndó to'on nika'an tajuez. Vará ta on vá'a kúu ra, ta kisa ndivi ra ñandaá xí'in ñaña'a yó'o, chi ndi'i saá kivi xáku ndá'vi ñá noo ra. ⁷ Ta Ndios kúu tava'a tãdaa. ¿An on vása ndixa Ndios kasa nani ra ñandaá xí'in nivi na naxin ra, na kúu na xáku ndá'vi noo ra ndivi ñoo? ¿An xani sinj ndó ña na'á ní kundati na, ta saá ndakuijn Ndios yu'u na? ⁸ Ndixa ká'an i xí'in ndó. Ndios kama ní kasa nani ra ñandaá xa'a na. Ta yi'i, on vása xini i, ¿an naní'i i nivi na ndixa kándixa yi'i, kivi ña ndikó i ñoyívi yó'o? —káchí ta Jesús xí'in naxika xí'in ra.

Cuento yó'o ká'an xa'a ñii tafariseo xí'in ñii taa ta nákaya si'ún ko'on nda'a nagobierno ñoo Roma

⁹ Ta saá ta Jesús nika'an ra xí'in nivi na xani sinj kuiti mji na kúu nava'a, ta xani sinj na inká nivi, on vása va'a nayó'o. Ta ta Jesús ndato'on ra ñii cuento ña saná'a ra nayó'o:

¹⁰ —Saá ndo'o ovi taa nixa'an ra ve'e ño'o ka'an ra xí'in Ndios. Ñii tayó'o kúu tafariseo ta inká ra kúu ta káya si'ún xa'a nagobierno. ¹¹ Ta tafariseo ñíndichi ra, ta ká'an ra xa'a mji ra, káchí ra saá: "Tata Ndios, táxa'vi ún, yi'i on vása yoo i ndatán yoo inká nivi, chi on sivi ta kisa kuí'na kúu i, ni on sivi ta on vá'a kúu i, ni on sivi ta kisin xí'in inká ña'a kúu i, ni on vása yoo i ndatán yoo taa ta ñíndichi kaá, ta káya si'ún xa'a nagobierno. ¹² Taa ta va'a kúu i chi ovi kivi ñii ñii semana

yoo so'on i. Ta tá'vi i uxu ko'ndo si'ún ña kómí i. Ta ñii ko'ndo yó'o táxi i nda'a ún. Saá ké'éj ndi'i saá kivi", káchí ra xí'in Ndios. ¹³ Ta inká taa ta káya si'ún xa'a nagobierno ñíndichi ra xiká lo'o. Ta kisa ninj xí'in mji ra noo Ndios, ta ni on xin ra koto ra ñoyívi ninj, ta kuiti xito ra noo ño'o. Ta kúchuchú ní ini ra nda káni ra kándiká ra, ta nika'an ra xí'in Ndios si'a: "Tata Ndios, kundá'vi ini ún koni ún yi'i, vará ta on vá'a kúu i", káchí ra. ¹⁴ Ndixa ká'an i xí'in ndó, kivi kuano'o tayó'o ve'e ra kindoo va'a ra noo Ndios. Ta tafariseo, on vása ní-kindoo va'a ra noo Ndios. Saá chi ndi'i nivi na kisa ká'no xí'in mji noo Ndios, ta Ndios chikaá ra nayó'o ninj. Ta nivi na kisa ninj xí'in mji noo Ndios, ta Ndios chinoo va'a ra ñato'ó na —káchí ta Jesús xí'in na.

Ta Jesús chinoo ra nda'a ra sinj naváli (Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

¹⁵ Ta kixaá nivi xí'in nakuáli noo yoo ta Jesús ña chinoo ra nda'a ra sinj na, ta ndukú ra ñava'a noo Ndios xa'a na, ta naxika xí'in ra nika'an na xí'in nivi yó'o:

—On kixi ndó xí'in nakuáli yó'o —káchí na.

¹⁶ Ta ta Jesús kana ndi'i ra nakuáli vaxi na noo ra, ta nika'an ra xí'in naxika xí'in ra:

—Taxi ndó nakuáli ná kixi na noo i, nda lo'o on kasi ndó na ña kixi na, chi nivi na ndikon yichí noo xá'nda chiño Ndios, ndatán yoo nakuáli yó'o, saá yoo na.

¹⁷ Ndixa ká'an i xí'in ndó, tá on xin ndó kasa ninj xí'in mji ndó noo Ndios ndatán ninj yoo ini nakuáli yó'o, ta on kivi kivi ndó yichí noo xá'nda chiño Ndios —káchí ta Jesús.

Ñii tachiño kuí'ka ní ká'an ra xí'in ta Jesús

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

¹⁸ Ñii tachiño kixaá ra noo ta Jesús, ta nika'an ra, káchí ra saá:

—Tata maestro, taa va'a ní ini kúu ún. ¿Ndá chiño va'a xini ñó'ó ke'éj ta taxi Ndios ña kutaku i xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi?

¹⁹ Ta ndakuijn ta Jesús, nika'an ra:

—¿Ndachun ká'an ún yi'i kúu taa ta va'a ini? Saá chi on koó nda ñii nivi va'a ini, ñii laá Ndios kuiti kúu ta va'a

ndino'o ini. ²⁰ Xini ún ndayí ña xa'nda chiño Ndios kasa ndivi nivi. Káchí Ndios xí'in nivi saá: “On kivi ndó kuachi ñoyívi xí'in inka ña'a ña on sivi kúu ñásí'í ndó, ta on kivi ndó kuachi ñoyívi xí'in ta ta on sivi kúu yij ndó, on ka'ni ndó nivi, on kasa kuí'ná ndó ña kómí nivi, on ka'an ndó ñavatá xa'a inka nivi, ta kasa to'ó ndó yivá ndó, ta kasa to'ó ndó si'í ndó”, saá káchí ndayí Ndios —káchí taJesús xí'in ra.

²¹ Ta nika'an tayó'o:

—Yi'i nda lo'oj kisa ndivi ndi'i saá ndayí yó'o —káchí ra.

²² Tá xini so'o taJesús ña ndakuijn ra, ta nika'an tuku ra xí'in ra:

—Kumani inka chiño kasa ndivi ún. Ku'a'an ún sikó ún ndi'i ñakuíká kómí ún, ta saní'í ún si'ún nda'a nivi nandá'ví. Ta saá kukomí ún ñakuíká ndino'o xí'in Ndios ñoyívi nino. Tá ndi'i ke'é ún ñava'a yó'o, ta kixi ún kundikon ún yi'i —káchí taJesús xí'in ra.

²³ Tá xini so'o tayó'o ña nika'an taJesús, ta kúchuchú ní ini ra, saá chi ku'a'a ní ñakuíká kómí ra. ²⁴ Tá xini taJesús ña kúchuchú ní ini ra, ta nika'an ra saá:

—Ndachun yo'vi ní kivi nakuíká yichi noo xa'nda chiño Ndios! ²⁵ Vará yo'vi ní tá kuchiño tícamedo ya'a rí yavi xa'a tókú, ta yo'vi ní ka kuchiño ya'a ñii takuíká yé'é ña kivi ra yichi noo xa'nda chiño Ndios —káchí taJesús xí'in na.

²⁶ Ta nivi na xini so'o to'on yó'o, nindaqa to'on na taJesús:

—Tá yo'vi ní kivi nakuíká yichi Ndios, ta saá, ¿yu kúu nivi kuchiño kivi na yichi Ndios, ta kundoo na xí'in ra?

²⁷ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra saá:

—Nivi on kuchiño na sakaku xí'in mji na, ñii laá Ndios kúu ta kuchiño sakaku ña'á. Ndios kuchiño kasa ndivi ra ndi'i chiño. On koó ña yo'vi noo Ndios —káchí taJesús.

²⁸ Ta saá nika'an taPedro xí'in ra:

—Ta mji ndi, xa sandakoo ndi ndi'i ñava'a ña xikomí ndi, xa'a ña ndikon ndi sata ún.

²⁹ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—Ndixa ká'an xí'in ndó, ndi'i nivi na sandakoo ve'e, án yivá na, án si'í na, án

ñani na, án kiva na, án ñásí'í na, án sa'ya na, xa'a ña chikaa ini na ko'on na yichi noo xa'nda chiño Ndios, ³⁰ ta nayó'o naki'in na ku'a'a ní ka ñava'a taxi Ndios nda'a na ñoyívi yó'o. Ta ñoyívi nino Ndios taxi ra ña kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi.

Yichi uní ká'an taJesús kivi ra

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ Ta taJesús, kana ra ndi'i saá uxu ovi naxika xí'in ra, ta nika'an ra xí'in na:

—Ta vitin ku'a'an yó yichi ku'an ndaa ñoo Jerusalén, ta ñoo kán kundivi ndi'i to'on Ndios ña nita naprofeta xa'a yi'i, ta ta kixi noo Ndios. ³² Nataxi na yi'i nda'a na on vása kúu najudío, ta kuaku ndaa na yi'i, kandiva'a na xí'in i, ta kundaa na tási yu'u na noo i. ³³ Ta kani ní na yi'i xí'in kuártá, ta sondi'i ka'ni na yi'i. Ta kivi uní nataku i —káchí taJesús xí'in na.

³⁴ Ta naxika xí'in ra ni-kundaa ini na yukia kóni kachi to'on yó'o, chi ña xinakaa se'é noo na xikuu ña.

TaJesús sanda'a ra ñii takuáa ta yoo ñoo Jericó

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵ Ñii kivi ku'a'an taJesús xí'in naxika xí'in ra, ta ku'a'a ní nivi ndikon na ku'a'an na sata ra. Ta xa yatin xaa ra ñoo Jericó, ta ñii takuáa yoo ra yu'u yichi, ta ndaka chi'ña ra si'ún noo nivi na yá'a yichi yó'o.

³⁶ Tá xini so'o takuáa yó'o ñii síso yá'a ku'a'a ní nivi ku'a'an na yichi, ta nindaqa to'on ra na:

—¿Yukia koo vitin?

³⁷ Ta nika'an na xí'in ra:

—TaJesús taño Nazaret kúu ta yá'a yó'o.

³⁸ Tá xini so'o ra ñayó'o, ta kixá'a ra xí'in ndi'i ndee ra nika'an ra, káchí ra saá:

—Tata Jesús, sa'ya taDavid,* ña kundá'ví ini ún koni ún yi'i! —káchí ra.

³⁹ Ta nivi na ku'a'an si'na yichi nika'an na xí'in ra:

—¿Kasi ún yu'u ún! —káchí na.

Ta ni-chikaa so'o takuáa ña nika'an na xí'in ra, ta kixá'a ra ndee va'a ka ká'an ra:

* **18:38** “Sa'ya taDavid” kóni kachi ña: Ta ta tivi Ndios ña sakaku ra nivi. On vása kóni kachi ña sa'ya mji tarey David, ta kuiti kóni kachi ña sa'ya ñani sikuá ra.

—Tata, sa'ya taDavid, iná kundá'vi ini ún koni ún yi'i! —káchí ra.

⁴⁰ Ta xikundichi taJesús yichi yó'o, ta xa'nda chiño ra noo nivi ña ko'on na ki'in na takuáá ta kixi ra xí'in na noo ra. Tá kixaa takuáá noo taJesús, ta taJesús nindaka to'on ña'á ra, nika'an ra saá:

⁴¹ —¿Yukía kóni ún ke'é i xí'in ún?

Ta ndakuijn takuáá:

—Tata, kóni i sanda'a ún nduchú noo i ta va'a koto i —káchí ra.

⁴² Ta nika'an taJesús xí'in ra:

—Va'a, xa nduva'a nduchú noo ún, saá chi kándixa ún yi'i.

⁴³ Ta xandikon nda'a nduchú noo ra, ta xa va'a xito ra, ta saá nakundikon ra sata taJesús, ta kixá'á ra kisa ká'no ra Ndios. Tá xini nivi yó'o ndi taJesús sanda'a ra takuáá, ta ndi'i nivi yó'o kixá'á na kisa ká'no na Ndios.

19

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús xí'in taZaqueo

¹ Ta nixaa taJesús ñoo Jericó, ta ku'a'an ra yichi ma'ño ñoo yó'o. ² Ta yóo ñii ta takuiká naní ra Zaqueo, ta ta ndiso chiño xí'in nivi na káya si'ún xa'a nagobierno kúu ra. ³ Ta kóni ra koto ra yu kúu taJesús, ta on vása kúchiño ra, chi chutú ní nivi. Saá chi taZaqueo kúu ra ta ta kuítí ní. ⁴ Ta saá kee ra, xino ra ku'a'an si'na ra, ta nixaa ra noo kumaní ya'a taJesús. Ta taZaqueo ndaa ra nda'a ñii yiton tón sicómoro ká'no, ña kuchiño koni ra taJesús. ⁵ Ta nixaa taJesús xa'a yiton noo kánoo taZaqueo, ta nakoto ndaa ra, ta xini ra taZaqueo, ta nika'an ra xí'in ra:

—Tata, xandikon noo ún chi xini ñó'ó kindoo i ve'e ún kivi vitin —káchí taJesús.

⁶ Ta saá xandikon noo taZaqueo, ta kusi ní ini ra naki'in ra taJesús ve'e ra. ⁷ Tá xini nivi ñayó'o, ta kixá'á na kándiva'a na xí'in taJesús, ká'an na, káchí na saá:

—On vá'a koo taJesús ve'e taZaqueo, chi ta on vá'a kúu ra —káchí na.

⁸ Ta taZaqueo nakundichi ra nika'an ra xí'in taJesús:

—Koto ví, Tata, vitin ta'vii ndi'i ñakuiká kómii, ta taxi ñii sava ñayó'o nda'a nandá'ví. Tá yóo nivi na sandá'vii kindaa ña xikomí na, ta vitin taxi nda'a na komi yichi ka ñayó'o —káchí ra xí'in taJesús.

⁹ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—Kivi vitin Ndios sakaku ra tayó'o xí'in nave'e ra, chi ñii ki'va ndatan xii síkuá yó taAbraham kándixa ra Ndios, saá kándixa taZaqueo vitin. Ta saá kúndaa ini yó taZaqueo kúu ñii sa'ya ndino'o taAbraham. ¹⁰ Yi'i, ta kúu ta ta kixi noo Ndios, vaxi nandukú i ta sakaku i nivi na ndaño'ó noo Ndios —káchí taJesús xí'in na.

Cuento xa'a namozo na ndiso chiño xí'in uxu si'ún

(Mt. 25:14-30)

¹¹ Ta nivi na ku'a'an sata taJesús xini so'o na to'on ña ká'an ra, ta xa yatin xaa ra ñoo Jerusalén, ta xani sini nivi vitin tondaa kivi Ndios kixá'á ra ka'nda chiño ra noo na ñoyivi yó'o. Ta saá taJesús ndato'on ra ñii cuento ña saná'a ra na, ¹² káchí ra saá:

—Saá ndo'o ñii taká'no, kóni ra ko'on ra inká ñoo xiká, ta ndikó ra, chi ñoo xiká yó'o sakuiso na chiño ra kuu ra tarey ñoo ra, ta ka'nda chiño ra noo naño ra. ¹³ Tá xa yatin tondaa kivi kee taká'no yó'o ko'on ra, ta kana ra uxu namozo ra, ta kixaa na noo ra. Ta taxi ra ñii si'ún naní mina* nda'a ñii ñii namozo, ta nika'an ra xí'in na, káchí ra saá: “Kasa chiño ndó si'ún yó'o nda kivi ndikó i”, káchí ra xí'in na. ¹⁴ Ta nivi naño ra on xii na koni na ra, ñakán ti'vi na sava natá'an na ko'on na ka'an na xí'in mji tarey ká'no ñoo xiká, kachí na saá: “On vása kóni ndi tayó'o nduu ra tarey, ta ka'nda chiño ra noo ndi”, kachí na. ¹⁵ Ta saá ni, nixaa'an ra, ta nduu ra tarey, ta ndikó ra ñoo ra. Ta nika'an ra xí'in namozo ra: “Vitin ko'on ndó kana ndó uxu ta ta taxi i si'ún nda'a, ná kixi na yó'o ña kúndaa ini ndasaá si'ún naki'in nayó'o sata si'ún ña taxi nda'a na”, káchí ra. ¹⁶ Ta tanoo kixaa ra, ta kachí ra saá: “Tata, kisa chiño i si'ún ña taxi ún nda'a i, ta naki'in i uxu si'ún sata ña”, káchí ra. ¹⁷ Ta kachí tarey:

* **19:13** Ñii mina kúu si'ún ña kúu ya'vi ñii ta ta kisa chiño uní yoo.

“Va'a, tamozo va'a kúu ún. Va'a ní kisa ndivi ún xí'in chiño ña lo'o, ta vitin taxi i yó'o nduu ún taa ta ka'nda chiño noo uxu ñoo”, káchí tarey xí'in tamozo yó'o. ¹⁸ Ta tamozo ovi kixaa ra noo tarey, ta nika'an ra: “Tata, kisa chiño i si'un ña taxi ún nda'aj, ta naki'in i o'on si'un sata ña”, káchí ra. ¹⁹ Ta ndakuijn tarey, nika'an ra xí'in ra: “Va'a, ta vitin taxi i yó'o nduu ún ta ka'nda chiño noo o'on ñoo”, káchí ra. ²⁰ Ta kixaa inká tamozo noo tarey, ta nika'an ra: “Tata, yó'o yóo si'un ña taxi ún nda'aj. Taxi va'aj ña, chisúku ndaa i ña xí'in tikoto. Ni-xiin sandaño'ó i ña, ²¹ chi yí'vi noo ún. Saá chi yó'ó kúu ñii taa ta ndeé ní ini, chi kindaa ún si'un vará on vása ní-kisa chiño ún, ta nákaya ún ña'a noo on vása ní-chi'ún”, káchí tamozo xí'in tarey. ²² Ta nika'an tarey xí'in ra: “¡Tamozo ndiva'a kúu yó'ó! Ta xí'in to'on ña nika'an mji ún, vitin sanakuiso i kuachi yó'ó. Káchí ún ndí yi' kúu ta ndeé ini, taa ta kindaa si'un vará on vása ní-kisa chiño i, ta yi' nákaya ña'a noo on vása ní-chi'ij, káchí ún. ²³ Tá ndixa ñayó'o kúu ña xáni ini ún, ta saá, ¿ndachun ni-chikaa va'a ún si'un i ini ve'e noo tá'vi si'un?, ta kivi ndikó i, naki'in i si'un i xí'in siki ña, níkuu”, káchí tarey xí'in tamozo on vá'a yó'o. ²⁴ Ta nika'an tarey xí'in na ndoo xí'in ra: “Kindaa ndó si'un nda'a tayó'o, ta taxi ndó ña nda'a taa ta kómí uxu si'un”, káchí ra. ²⁵ Ta ndakuijn na, nika'an na: “Tata, tayó'o xa kómí ra uxu si'un”, káchí na. ²⁶ Ta nika'an tarey: “Ta ndi'i nivi na va'a xini kukomí ña'a, ta nayó'o naki'in ka na ñava'a. Ta nivi na on vása xini ndasaá va'a kukomí na ña'a, tанда ñalo'o kómí na, nondaa ña nda'a nayó'o. ²⁷ Ta vitin tondaá kivi kasa nani i kuachi xa'a nivi na on xijn koni yi'i, nivi na on xijn taxi yi' kuu taa ta ka'nda chiño noo na. Va'a ko'on ndó ki'in ndó na ta kixi na yó'o, ta saá ka'ni ndó na noo i”, káchí tarey xí'in na. Saá ndi'i cuento lo'o yó'o —káchí ta Jesús.

Niki'vi ta Jesús ñoo Jerusalén
(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

²⁸ Ta ndi'i nika'an ta Jesús to'on yó'o, ta naki'in ra ku'a'an ra yichi ñoo Jerusalén.

²⁹ Ta nixaa ra yatin ñoo Betania xí'in ñoo Betfagé, ña ñó'o noo xiki tón Olivo. Ta ta Jesús nika'an ra xí'in ovi naxika xí'in ra, ³⁰ káchí ra saá:

—Ku'a'an ndó ñoo ña xito ndaa ndó kaa. Ta nixaa ndó ñoo kaa, ta naní'i ndó ñii burro lo'o nó'ni rí, tí on ta'an koso na kúu rí. Ta ndaxin ndó rí ta kixi ndó xí'in rí yó'o. ³¹ Tá yóo nivi na ndaka to'on ndó'ó: “¿Ndachun ndáxin ndó burro yó'o?”, káchí na xí'in ndó, ta ndakuijn ndó, káchí ndó saá xí'in na: “Ta Ká'no noo yó xini ñó'ó rí”, káchí ndó xí'in na —káchí ta Jesús xí'in ovi naxika xí'in ra.

³² Ta saá ku'a'an na, ta nixaa na ñoo ta naní'i na burro lo'o. Ñii ki'va ndatan yóo ña nika'an ta Jesús xí'in na, saá yóo ña naní'i na. ³³ Tá ndáxin na burro lo'o, ta nivi xí'in sanaa tíyó'o, nindaká to'on ña'a na:

—¿Ndachun ndáxin ndó rí? —káchí na.

³⁴ Ta ndakuijn na, káchí na saá:

—Mji ta Ká'no noo yó xini ñó'ó rí —káchí na xí'in na.

³⁵ Ta saá ndikó na kixaa na noo ta Jesús xí'in burro lo'o, ta chinoo na tikoto na sata rí, ta nakoso ta Jesús ta ku'a'an ra yichi. ³⁶ Tá yóso ra rí, ku'a'an ra yichi, ta ku'a'a ní nivi chindoo na tikoto na yichi noo yá'a ra ku'a'an ra, saá kisa to'ó na ra. ³⁷ Tá kixá'a ra vaxi noo ra xiki tón Olivo, ta ndi'i nivi na ndikon sata ra kusi ní ini na, ta kixá'a na ndeé ní ka'an na, ta kisa ká'no na Ndios xa'a ña ku'a'a ní milagro ke'é ra, xini na. ³⁸ Nika'an na saá:

—¡Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in tarey yó'o, taa ta kixaa xí'in ndayí Ndios! ¡Vitin Ndios taxi ra koo va'a nivi xí'in ra ñoyivi nino! ¡Ná kanoo síkón ñatoto Ndios! —káchí na.

³⁹ Ta sava nafariseo ku'a'an na xí'in nivi yó'o, ta nika'an na xí'in ta Jesús:

—Tata maestro, ka'an ún xí'in na ndikon sata ún, ña on ka'an na saá —káchí na.

⁴⁰ Ta nika'an ta Jesús xí'in na:

—Tána ka'an i xí'in nayó'o ndí tásijn koo yu'u na, ta saá nda yuu ndoo yó'o kixá'a ña ndeé ní kasa ká'no ña yi' —káchí ra xí'in na.

⁴¹ Ta kixaā taJesús yatin ñoo Jerusalén. Tá xini ra ñoo yó'o, ta kixá'á ra kúchuchú ní ini ra, ta xáku ra xa'ā ñivi naño yó'o, ⁴² ta ñika'an ra saá:

—Kóni ní ñi vitin kundaā ini ndó yu kúu ña kivi taxi koo va'a ini ndó! Saá chi ña nákaa se'é ñoo ndó kúu ña vitin, ta on kivi koni ndó ña. ⁴³ Ta vaxi ñii kivi ndi'i na sáa ini xini ndó'ó kono nduu ndi'i na ñoo ndó, ta nakasi na ndi'i yichi ndó, ta on kuchiño kee ndó ñoo ndó. Ta ndi'i saá xiiña ñoo ndó, kixá'á ñivi yó'o kani tá'an na xí'in ndó. ⁴⁴ Ta sandi'i na xa'ā ndi'i ve'e ndó, ta sandi'i na xa'ā ndi'i ndó'ó. On ndoō kā ndā ñii yuu ndiso tá'an nama ve'e ndó ña koto ndó, chi ndi'i xa'ā ve'e ndó. Saá kundo'o ndó chi kivi kixaā ña sakakū ndó'ó, ta ñi-xiin ndó nakoni ndó yí'i —káchí taJesús xí'in naño Jerusalén.

TaJesús tava ra ndi'i na síkó ke'e yé'e ve'e ño'o ká'no

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

⁴⁵ Ta ñixaā na ñoo Jerusalén, ta taJesús ñikivi ra ke'e yé'e ve'e ño'o ká'no, ta kixá'á ra táva ra ndi'i ñivi na síkó xí'in ñivi na sáta, ña kee na ko'on na. ⁴⁶ Ta ñika'an ra xí'in na:

—Saá káchí to'on Ndios ña ñitaa na xina'ā: “Ve'e ñi kuu ve'e ñoo ko'on ñivi ña ka'an na xí'in ñi”, káchí to'on Ndios. Ta ndó'ó, on vása va'a ke'é ndó, chi sanduu ndó ve'e yó'o ñii kavuā nakuí'na —káchí taJesús xí'in na.

⁴⁷ Ndi'i saá kivi taJesús xíka ra sán'a'a ra ñivi ini ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén yó'o, ta na sán'a'a ndayí Ndios xí'in nachiño ná'no xí'in naná'no ñoo nasutu, ndúkú na ndasaá koo ka'ni na taJesús. ⁴⁸ Ta ñi-kivi naní'i na ndasaá ka'ni na ra, chi ndi'i ñivi kúsiñi ini na xini so'o na to'on ña ká'an ra.

20

Ndayí ña kómí taJesús ke'é ra chiño

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

¹ Ñii kivi yóo taJesús ke'e yé'e ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, ta sán'a'a ra ñivi, ká'an ra xí'in na to'on ñava'a xa'ā yichi Ndios. Ta saá na sán'a'a ndayí Ndios xí'in naxiku'ā ñoo najudío xí'in naná'no ñoo

nasutu kixaā na ñoo taJesús, ² ta ñika'an na xí'in ra si'a:

—Ka'an ún xí'in ndi, ¿míkíā kixi ndayí ke'é ún ñayó'o? ¿Yu kúu na taxi ndayí nda'ā ún ke'é ún chiño yó'o saá? —káchí na.

³ Ta ñika'an taJesús xí'in na:

—Ta yí'i kóni ña ndaka to'on ñi ndó'ó ñii laá to'on, ta va'a ndakuiñ ndó yu'u ñi.

⁴ ¿Míkíā kixi ndayí taJuan sakuchu ra ñivi? ¿Án taxi Ndios ndayí nda'ā ra? ¿Án ñivi kúu na taxi ndayí nda'ā ra ña sakuchu ra ñivi? —káchí taJesús xí'in na.

⁵ Ta saá kixá'á na ká'an tá'an xí'in ñii na:

—¿Ndasaá koo ndakuiñ yó vitin? Chi táná ka'an yó Ndios taxi ndayí nda'ā taJuan, ta saá ndaka to'on taJesús ñii yó: “¿Ndachun on vása ní-kandixa ndó ña ñika'an ra?” ⁶ Táná ka'an yó ñivi kuiti kúu na taxi ndayí nda'ā taJuan, ta saá yíyo ní sasaā yó naño, ta kixá'á na tiin na yuu, ta koon na ñii yó, chi ndi'i ñivi yó'o kándixa na ndi taJuan xikuu ra ñii taprofeeta —káchí na, ká'an tá'an na.

⁷ Ta saá ndakuiñ na, káchí na si'a xí'in taJesús:

—On xini ndi yu kúu na taxi ndayí nda'ā taJuan —káchí na.

⁸ Ta saá taJesús ñika'an ra xí'in na:

—Ta ni yí'i, on ka'an ñi xí'in ndó míkíā kixi ndayí kómí ña ke'é ñi chiño yó'o —káchí ra.

Cuento yó'o ndato'on xa'ā ñivi na on vá'a na táti ño'o

ñoo yoo tón uva

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹ Ta saá taJesús ndato'on ra inká cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Saá ndo'o ñii taa, ñataan ra tón uva, ta saá satañi ra ño'o ra xí'in tón uva inká ñivi, ta kee ra ku'a'an ra koo ra inká ñoo ku'a'a ní kivi. ¹⁰ Ta kixaā yatin kivi ña ka'nda na tíuva yó'o, ta ta xí'in yiton tón uva tí'vi ra ñii tamozo ra ku'a'an ra naki'in ra sava tíuva ña kuu ya'vi ra. Ta ñivi na táti ño'o ñoo yóo tón uva tiin na tamozo yó'o, ta kani ní na ra, ñi-xiin na taxi na rí nda'ā ra, ta saá ndikó vichí ra kuano'o ra. ¹¹ Ta taa ta xí'in yiton tón uva tuku tí'vi ra inká taa ku'a'an ra naki'in ra tíuva.

Ta n̄ikandiva'a na xí'in ra, ta kani ní na ra, ta s̄akuka'an na n̄oq ra, ta taxin na ra ndikó ra kuano'o ra ve'e tapatrón. ¹² Ta taa t̄a xí'in yiton tón uva tuku t̄i'ví ra ink̄a tamozo kuā'an ra, ta t̄iin na ra, ta s̄atakué'e ní na ra, ta taxin na ra, kuano'o ra.

¹³ 'Ta saá taa t̄a xí'in yiton tón uva n̄ika'an ra: "¿Yukia koo ke'é yó vitin? Va'a k̄a ti'ví yó sa'ya yó, t̄a kí'vi ní ini yó xini yó. Tá n̄ivi na táti ño'o yó nakoni na sa'ya yó yó'o, ta kasa to'ó na ra", káchí ra. ¹⁴ Ta n̄ivi na táti ño'o xini na kixaa talo'o sa'ya ra, ta n̄ika'an na xí'in tá'an na, káchí na saá: "Takaá kúu sa'ya t̄a nataan tón uva, ta sa'ya ra yó'o kúu t̄a naki'in ñakuiká xí'in ño'o yó'o táná kivi yivá ra. Na'a ndó ná ko'yo ka'ni yó ra, ta kindo yó xí'in ndi'i ñakuiká ra", káchí na. ¹⁵ Ta saá t̄iin na ra, ta s̄akana na ra nda s̄ata nam̄a ña xino nduu n̄oq yóo tón uva, ta x̄a'ni na ra. Saá ndi'i cuento yó'o —káchí t̄aJesús.

Ta t̄aJesús n̄ika'an ra xí'in n̄ivi na x̄ini so'o cuento yó'o:

—¿Vitin yukia ke'é t̄a xí'in yiton tón uva? ¹⁶ Ká'an̄i xí'in ndó, ndixa ndikó ra naxaa ra ta sandi'i ra x̄a'a n̄ivi na táti ño'o ra. Ta tuku satati ra ño'o ra ink̄a n̄ivi —káchí t̄aJesús xí'in na.

Ta ndakuijn n̄ivi, n̄ika'an na:

—¡Ná on taxi Ndios kundo'o ndi saá! —káchí na.

¹⁷ Ta t̄aJesús xito ra n̄oq na, ta n̄ika'an ra xí'in na:

—¿Án on vása kúndaá ini ndó ña kóni kachí to'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á, ña káchí saá?:

Yóo yuu ña n̄i-xiin n̄ivi na kisa va'a ve'e koni ñó'o na, ta m̄ii yuu yó'o nduu ña yuu ñanoó nákaá x̄a'a ve'e,

káchí to'on Ndios. ¹⁸ Ndi'i n̄ivi na kaki'i ta nakava na s̄ata yuu yó'o ndi'i x̄a'a na. Ta yuu yó'o, táná nakava ña s̄ata n̄ivi, ta chi'ma ña na nda nduu na yaa —káchí t̄aJesús xí'in na.

¹⁹ Ta saá naná'no n̄oq nasutu xí'in na sáná'a ndayí Ndios x̄ani s̄ini na ndúkú na ndasaá koo tiin ña'á na, chi nayó'o kúndaá ini na cuento ña n̄ika'an t̄aJesús ndí ká'an ña x̄a'a na. Ta n̄i-kuchiño tiin

na ra, chi yí'ví na koqo saá n̄ivi na ndóo yó'o.

Ñayó'o ká'an x̄a'a ña chá'vi n̄ivi kota nda'a nagobierno

(Mt. 22:15-22; Mr. 12:13-17)

²⁰ Ta saá naná'no n̄oq nasutu xí'in na sáná'a ndayí Ndios t̄i'ví na sava n̄ivi ña koto ndoso na t̄aJesús. Ña ká'an na ndatán ká'an n̄ivi na ndino'o ini, saá ká'an nayó'o xí'in t̄aJesús, chi kóni na ña sativi na ñii to'on ká'an ra, ta kuchiño na taxi na kuachi x̄a'a ra n̄oq tagobernador.

²¹ Saá kixaa na n̄oq t̄aJesús, ta n̄ika'an na xí'in ra:

—Tata maestro, xini ndi yó'ó kúu ún t̄a t̄a sáná'a ñandaá. Ta on vása náx̄axin ún n̄ivi, ta ñii k̄i'va ká'an ún ñandaá xí'in ndi'i na, ni on vása násama ún to'on ún, ta sáná'a ún ñandaá x̄a'a yichi Ndios.

²² Ta vitin kóni ndi ndaka to'on ndi yó'ó, ¿án va'a chá'vi yó kota n̄oq t̄arey César ñoo Roma? ¿Án on vá'a chá'vi yó ña? —káchí na xí'in ra.

²³ Ta t̄aJesús kúndaá ini ra ndí na ovi yu'u kúu na, kóni na koto ndoso na ra, ta n̄ika'an ra xí'in na:

—¿Ndachun kóni ndó koto ndoso ndó yi'i? ²⁴ Taxi ndó ñii s̄i'ún ná koto j̄ n̄oq ña. ¿Yo na'ná, ta yo kivi kúu ña yóo n̄oq s̄i'ún yó'o? —káchí t̄aJesús xí'in na.

Ta ndakuijn na:

—S̄i'ún yó'o kómí ña na'ná xí'in kivi t̄arey César —káchí na.

²⁵ Ta n̄ika'an t̄aJesús xí'in na:

—Taxi ndó nda'a t̄arey César ña kúu kuenda ra, ta taxi ndó nda'a Ndios ña kúu kuenda Ndios —káchí t̄aJesús xí'in na.

²⁶ Ta saá n̄i-kuchiño naní'i na to'on ña taxi na kuachi x̄a'a t̄aJesús n̄oq nachiño. Ta n̄aka'nda ini na chi va'a ní n̄ika'an ra, ta n̄i-naní'i na ña ndakuijn na.

Ñayó'o ká'an x̄a'a n̄ivi n̄ixi'i ta nataku na

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ Nasaduceo kixaa na n̄oq t̄aJesús. Nasaduceo yó'o kúu na naná'no na sáná'a ta ká'an na ndí na n̄ixi'i on vása nataku ka na. Ta n̄indaqa to'on na t̄aJesús:

²⁸ —Tata maestro, ndayí Ndios ña n̄itaa t̄aMoisés káchí ña saá: "Tá ñii t̄a n̄ixi'i ra, ta on koqo sa'ya ra ní-xiyo xí'in ñásí'i

ra, ta ñani ra xini ñó'ó tonda'a ra xí'in ña nindo yó'o, ña kivi koo sa'ya na. Ndatán koo sa'ya ta nixi'i, saá koo sa'ya nayó'o", káchí ndayí ña nita ta Moisés. ²⁹ Ta, ¿yukia káchí yó'ó xa'a ñayó'o? Chi saá ndo'o ta, uxá ñani kuu ra. Tanoó tonda'a ra xí'in ñii ña'a, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya ra ní-xiyo. ³⁰ Ta ñani ra taovi tonda'a ra xí'in ñaña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya na ní-xiyo. ³¹ Ta ñani ra tauni tonda'a ra xí'in ñaña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya na ní-xiyo. Ta ñani ra takomi tonda'a ra xí'in ñaña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta ñani ra ta'on tonda'a ra xí'in ñaña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta ñani ra tañño tonda'a ra xí'in ñaña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta ñani ra tauxá tonda'a ra xí'in ñaña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya na. ³² Ta saá nixi'i mii ñaña'a yó'o. ³³ Ta kivi natakú ndi'i na nixi'i, ¿yukú ta kuu yi ñaña'a yó'o?, chi ndi'i ta uxá ñani nixiyo ra xí'in ña —káchí na xí'in ta Jesús.

³⁴ Ta ndakuijn ta Jesús, káchí ra saá xí'in na:

—On vása kúndaá va'a ini ndó xa'a ñoyivi nino xí'in Ndios. Saá chi ñoyivi yó'o kuu noo tonda'a ta xí'in ña'a, ta táxi na sa'ya na tonda'a na xí'in inká na. ³⁵ Ta kivi natakú nivi na nixi'i, on vása tonda'a ka na ñoyivi nino, ni on vása taxi na sa'ya na tonda'a na xí'in inká nivi. ³⁶ Ta nivi natakú on kuchiño kivi ka na, ta ndatán yoo naángel saá koo nivi na kundoo xí'in Ndios. Sa'ya ndino'o Ndios kuu nayó'o, xa'a ña natakú na. ³⁷ Xa'a ña natakú na nixi'i, mii ta Moisés nita ra to'on ña kisa ndaa ndi nivi na nixi'i xini ñó'ó natakú na. Saá chi ñii kivi xini ta Moisés yiton ñiño xixi nó, ta saá nika'an Ndios xí'in ra, káchí ra saá: "Yi'i kuu Ndios noo ta Abraham, ta Isaac, xí'in ta Jacob, ta nayó'o kisa ká'no na yi'i", káchí Ndios xí'in ta Moisés. ³⁸ Ta xí'in to'on yó'o kúndaá ini yó ndi táku ka xii síkuá yó yó'o. Ndó'ó káchí ndó na nixi'i kuu na, ta noo Ndios nayó'o táku na, chi na ndixa nixi'i on kuchiño na kasa ká'no na Ndios —káchí ta Jesús xí'in nasaduceo.

³⁹ Ta nika'an sava na sáná'a ndayí Ndios:

—Va'a ní ká'an ún, tata maestro —káchí na xí'in ta Jesús.

⁴⁰ Ta saá nasaduceo ni-xiin ka na ndaka to'on na ra ña koto ndoso na ra.

Ñayó'o ká'an Cristo kuu ta ká'no ka noo tarey David

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹ Ta ta Jesús nindaká to'on ra na ndoo xí'in ra:

—¿Ndachun káchí na ndi Cristo, ta ti'vi Ndios sakaku ra nivi, kuu ñii sa'ya ñani síkuá tarey David? ⁴² Chi mii tarey David nita ra noo tutu naní ña Salmos, káchí ra saá:

Ndios nika'an ra xí'in ta Ká'no noo i:

"Koo ún xí'in i sijn kua'á i noo táyi tón to'ó yó'o,

⁴³ tanda kivi taxi i koyo ndi'i na káni tá'an xí'in ún tixin xa'a ún", káchí Ndios, nita ta David xina'a.

⁴⁴ Xí'in to'on yó'o ta David káchí ra Cristo kuu ta Ká'no noo ra. Ta, ¿mí kuchiño kuu Cristo sa'ya ñani síkuá ta David? —káchí ta Jesús xí'in na.

Ta Jesús chika ra kuachi sata na sáná'a ndayí Ndios

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

⁴⁵ Tá xini so'o ndi'i nivi, ta nika'an ta Jesús xí'in naxika xí'in ra, káchí ra saá:

⁴⁶ —Koto va'a ndó on kundikon ndó yichi nivi na sáná'a ndayí Ndios, chi kuiti ká'vi na ndayí ta on vása kasa ndivi na ña. Kisa ká'no xí'in mii na, kúsiñ ní ini na kundixin na tikoto va'a, ta ku'a'an vaxi na noo nivi ña koto ña'a na. Ta xika na noyá'vi, ta kóni na ña kasa to'ó ní nivi na, ta kútoo ní na kundoo na táyi tón ná'no tón to'ó yoo ve'e ño'o sinagoga. Ta noo yoo viko xixi, ndúkú na kundoo na noo táyi ná'no tón to'ó. ⁴⁷ Ta ké'é na ña on vá'a, chi kúnda na ve'e ñaña'a ná nixi'i yi. Ta ndi'i ké'é na saá ta xí'in ñavatá ini na, xa'an na ve'e ño'o sinagoga, ta na'á ní ká'an na xí'in Ndios. Ké'é na saá xa'a ña kóni na kani sini nivi ndi nayó'o kuu nava'a ní noo Ndios. Ta xa'a ña on vá'a ké'é na, Ndios saxo'vi ka ra nayó'o noo inká nivi —káchí ta Jesús xí'in na.

21

Ñayó'o ká'ān xā'a sī'ún ña ñisokō ñii ña'a ná ñixi'i yīi

(Mr. 12:41-44)

¹ Ta taJesús yóo ra yé'é ve'e ño'o ká'no, ta xīto ra ñivi nakuíká táan na sī'ún ini caja ña ñó'o sī'ún xā'a Ndios. ² Ta xīni ra ñii ña'a ñándá'ví ñá ñixi'i yīi, táan ñá ovi sī'ún kuálí ini caja, ta lo'o ní ndákā sī'ún yó'o. ³ Ta ñikā'ān taJesús xī'in naxíka xī'in ra:

—Ndixa ká'ān i xī'in ndó, ñándá'ví yó'o taxi ví'í ká ñá sī'ún ño ña taxi nakuíká. ⁴ Chi nakuíká, vará taxi na kuā'a ní sī'ún, ta kindoo ví'í ní ká ña nda'a mji na. Ta ñándá'ví yó'o, vará lo'o ní sī'ún ní'i ñá, ta taxi ndi'i ñá sī'ún ña kómí ñá, ta saá sandakoo ñá ndi'i ña xīni ñó'ó ñá —káchí taJesús xī'in na.

TaJesús ká'ān ra xā'a kivi ndi'i xā'a ve'e ño'o ká'no

ñoo Jerusalén

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵ Ta sava naxíka xī'in taJesús ká'ān tá'an na ndí livi ní yóo yuu ñó'o kuva'a ve'e ño'o ká'no, ta livi ní ná'a inkā ña saní'i ñivi koo ini ve'e ño'o yó'o. Ta ñikā'ān taJesús xī'in na:

⁶ —Ñii kivi ña vaxi ndi'i ñalivi ña xīto ndó ve'e ño'o yó'o, ndi'i xā'a ña, ta nda ñii ká yuu, on kóo ká sata inkā yuu. Saá chi tani ve'e ño'o ta ndi'i xā'a ndi'i ña —káchí taJesús.

Xīni ñó'ó koo ti'va yó xa vaxi kivi sondí'i

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

⁷ Ta ñindakā to'on na taJesús:

—Tata Maestro, ¿ama koo saá ña káchí ún? ¿Ndá seña kuu ña koni ndi ña kundaa ini ndi ña xa yatin ndi'i xā'a ve'e ño'o ká'no yó'o? —káchí na.

⁸ Ta ndakuijn taJesús:

—Koto va'a ndó ña on sandá'ví ñivi ndó'ó. Saá chi kuā'a ní taa kixaa, ta kivi kixaa ñii ñii na, ta ká'ān na xī'in ndó, kachí na saá: “Yi'i kúu Cristo, taa ta ti'ví Ndios sakaku ñivi ñoyívi yó'o, ta xa yatin tondaa kivi kixá'á ka'nda chiño i ño ña ñoyívi yó'o”, kachí na xī'in ndó. Ta on kundikon ndó sata ñivi na ká'ān saá xī'in ndó. ⁹ Ta koni so'o ndó yóo kuachi xá'ni

tá'an na ñoo yatin, ta xá'ni tá'an na ñoo xíká, ta on kuyi'ví ndó. Chi xīni ñó'ó kundivi ndi'i ñayó'o, ta saá ni, ta'an ká kixaa kivi sondí'i ñoyívi yó'o.

¹⁰ 'Kivi ña vaxi nakuita ñivi na ñoo ná'no ka'ni tá'an na xī'in ñivi na inkā ñoo ná'no, ta ñoo ño yóo narey ka'ni tá'an na xī'in inkā ñoo ño yóo inkā narey. ¹¹ Ta kuā'a ní xiiña ndeé ní taa ño ño'o, ta koo ní soko, ta kuā'a ní ñoo kunakaa ndi'i ño kue'e, ta ñoyívi ñino koo seña ná'no koni na, ta yi'ví ní ñivi.

¹² 'Ta saá ni, tá ta'an ká kixaa kivi kundivi ñayó'o, ta xo'vi ní ndó'ó, chi sava ñivi tiin na ndó'ó, ta nataxi na ndó'ó nda'a naná'no ve'e ño'o sinagoga, ta taa na ndó'ó ini ve'e kaa. Taxi na kuachi xā'a ndó ño nagobernador án ño narey chi na ndikon yi'i kúu ndó. ¹³ Tá kundoo ndó ño nachíño yó'o, ta saá kukomí ndó yichi ká'ān ndó to'on ñava'a xā'a i. ¹⁴ Ta on kundi'i ini ndó xā'a to'on ña ndakuijn ndó ño nachíño, ¹⁵ chi yi'i taxi to'on xī'in ñandíchi sīni ndó, ta saá ká'ān ndó xī'in na. Ta ñivi na on xīin koni ndó'ó, on kivi naní'i na to'on ña ndakuijn na yu'u ndó. ¹⁶ Ta kivi ña vaxi, ta yivá ndó, án si'í ndó, án ñani ndó, án inkā nave'e ndó, án migo ndó chikaa na kuachi sata ndó, ta ka'ni na sava ndó'ó. ¹⁷ Ndi'i ñivi ñoyívi yó'o kusaa ini na koni na ndó'ó chi na ndikon yi'i kúu ndó. ¹⁸ Ta Ndios kundaa va'a ra ndó'ó, ta nda ñii yisi sīni ndó, on taxi ra ña ndi'i xā'a ña. ¹⁹ Tá on vása sandakoo ndó yichi i, ta kundikon va'a ndó ña, nda kixaa kivi ndi'i ña xo'vi ndó, ta Ndios sakaku ra ndó'ó ña kutaku ndó xī'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi.

²⁰ 'Tá xīto ndó xa xīno nduu natropa ñoo Jerusalén yó'o, ta saá kundaa ini ndó xa kixaa kivi ndi'i xā'a ña. ²¹ Ta kivi yó'o, ndi'i ñivi na ndóo estado Judea yó'o, xīni ñó'ó kono na ko'on na ño yóo yuku síkón. Ta ndi'i ñivi na ndóo ñoo Jerusalén xīni ñó'ó kee ndi'i na ko'on na. Ta ndi'i ñivi na ndóo yuku, on vá'a ndi'vi na ñoo Jerusalén. ²² Saá chi kivi yó'o Ndios xīni ñó'ó saxo'vi ra ñoo Jerusalén, ta saá kundivi ndi'i to'on ra ña ñitaa na xīna'á. ²³ ¡Ndá'ví ní náña'a ná ñó'o sa'ya, ta ndá'ví ní náña'a ná yóo sa'ya válí na chíhín kivi kán!, chi ndeé ní

koo ña xo'vi ñivi ñoyívi, ta ndeé ní saxo'vi Ndios naño yó'o. ²⁴ Natropa ka'ni na sava ñivi xí'in espada, ta tiin na inká ñivi ko'on xí'in na kua'a ní ñoo xíká, ta kán kasa nduxa na xí'in na ña kasa chiño na. Ta ñivi na on sivi najudío kúu, kuu na ka'nda chiño ñoo naño Jerusalén. Saá koo tãda tãdaa kivi ña chitóni Ndios —káchí taJesús xí'in na.

Kua'a ní koo seña ña ka'an xa yatin ndikó taJesús ñoyívi yó'o
(Mt. 24:29-35, 42-43; Mr. 13:24-37)

²⁵ Ta saá ñika'an taJesús xí'in na:

—Kivi xa yatin ndikó i ñoyívi yó'o koni ndó seña ñoyívi ñino: koto ndó koo seña xí'in kimi, xí'in yoo, xí'in ño'o ká'no ña yé'e. Ta ndi'i ñivi ñoyívi ndi'i ní ini na, ta yí'vi ní na koni na takuii mini, chi ndeé ní ñi'í rá ta nakuita ní yaka rá ñoo rá. ²⁶ Sava ñivi nda kivi nduú na xí'in ña yí'vi ní na, ta on vása kundaã ini na yukia kundo'o ñoyívi yó'o. Saá chi ndi'i ña kómí ndeë yoo ñoyívi ñino kanda ña ta kisin ndi'i ñayó'o. ²⁷ Ta saá ndi'i ñivi koni na yí'í, taã ta kixi ñoo Ndios, ta vaxi i ma'ño viko, xí'in ndeë ká'no, xí'in ndi'i ña yé'e livi. ²⁸ Tá kixá'á xito ndó seña ña ñika'an i xí'in ndó, ta va'a kusij ní ini ndó, ta koto ndaa ndó ñoyívi ñino, chi xa vaxi kuyatin kivi ndikó i sakaku i ndó'ó —káchí taJesús xí'in na.

²⁹ Ta saá ndato'on taJesús ñii cuento ña saná'a ra na:

—Va'a koto ndó yiton higo, án ndi'i inká yiton. ³⁰ Tá xa vaxi nduxaa nó ta nákooyuku yuta nda'a nó, ta saá kundaã ini ndó xa ñikuyatin ní kixaã saví. ³¹ Ta kivi xito ndó xa kua'an kundivi ndi'i ñayó'o ña ndato'on i xí'in ndó, ta saá kundaã ini ndó xa vaxi kuyatin kivi kixá'á ka'nda chiño Ndios ñoyívi yó'o.

³² 'Ta ndixa ká'an i xí'in ndó, ñivi na xito kixá'á seña yó'o kutaku ka na nda ndi'i kundivi ndi'i ña ndato'on i xí'in ndó.

³³ Ña ñoyívi ñino xí'in ña ñoyívi yó'o ñii kivi vaxi ndi'i xa'a ña, ta to'on i on ndi'i xa'a ña, ta kindoo ña ndi'i saá kivi.

³⁴ 'Ta koto va'a xí'in mji ndó ña on nduu ndó ñivi nasó'ó, na on vása kandixa ka

Ndios. On kutaku ndó ndatán káchí níma mji ndó, ni on kuu ndó ñivi na xíini, ni on kuu ndó ñivi na ndi'i ní ini xa'a chiño ñoyívi yó'o. Saá chi xini ñó'ó koo ti'va ndó kundati ndó yí'í, ko'ko naka'nda ini ndó kivi ndikó i. ³⁵ Chi ndatán kama ní náka'va ñonoo sakako'on ña kití, saá kixaã kivi ña ndikó i ñoo ñivi na ndóo ndi'i saá xiiña ñoyívi yó'o. ³⁶ Ta ndó'ó, xini ñó'ó kundo'o ti'va ndó ndi'i saá kivi xa'a ña ndikó i. Ndi'i saá kivi ndukú ndó ñoo Ndios ña taxi ra ndeë ña kuchiño kundeé ndó ñoo ndi'i ña yo'vi vaxi, ta saá kuchiño kuita ndó ñoo yí'í kivi ndikó i ñoyívi yó'o —káchí taJesús xí'in na.

³⁷ Ta ndi'i saá kivi taJesús saná'a ra ñivi ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, ta xa kua'an kuñoó, kée ra xa'an ra xiki tón Olivo. ³⁸ Ta ndi'i saá xitaan vaxi ñivi ve'e ño'o yó'o ña koni so'o na to'on ña ká'an taJesús.

22

Ká'an tá'an na ndasaá kuchiño tiin na taJesús

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

¹ Xa ñikuyatin ní kana viko Pascua,* ta viko yó'o naIsrael xixi na sita va'a ña on ko'ko levadura kómí. ² Ta na saná'a ndayí Ndios xí'in naná'no ñoo nasutu ndúkú na ndasaá koo ka'ni se'é na taJesús, chi yí'vi na ñoo ñivi na ndikon sata ra.

³ Ta ñandiva'a ká'no Satanás ñiki'vi ña ini taJudas Iscariote ta kuu ñii taã ta uxu ovi xika xí'in taJesús. ⁴ Ta saá kee ra ñixa'an ra ñoo naná'no ñoo nasutu xí'in naná'no ñoo napolicia na ndaa ve'e ño'o ká'no, ta ñika'an ra xí'in na ndasaá koo nataxi ra taJesús nda'a na. ⁵ Ta kusij ní ini na xini so'o na ña ñika'an taJudas xí'in na, ta nayó'o ñika'an na xí'in ra:

—Tá nataxi ún ra nda'a ndi, ta taxa'vi ndi yó'ó —káchí na.

⁶ Ta taJudas kindoo ra saá xí'in na, ta kixá'á ndúkú ra ndasaá koo nataxi ra taJesús nda'a na. Ndúkú ra kivi ña on ko'ko kua'a ní ñivi xí'in taJesús.

* **22:1** Pascua najudío kána ña uxá kivi xa'a ña náka'an na ndasaá Ndios sakaku ra naxii síkuá na ñoo naño Egipto kuyá xina'á.

Ñayó'o ká'an xa kuq'an kuñoó ta xixi taJesús xí'in naxíka xí'in ra
(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

⁷ Saá n̄itondaa kivi viko najudío xixi na s̄ita va'a ña on koó levadura kómí, ta ñii ñii ve'e na xá'ni na ndikachi lo'o ña naká'an na viko Pascua. ⁸ Ta n̄ika'an taJesús xí'in taPedro xí'in taJuan, káchí ra:

—Kua'an ndó kasa ndivi ndó ña kuxu yó viko Pascua.

⁹ Ta ndakuijn na, n̄ika'an na:

—¿Míkíā kóni ún kasa ndivi ndi ña?

¹⁰ Ta n̄ika'an taJesús xí'in na:

—Kua'an ndó, ta kuq'an kivi ndó ñoo Jerusalén, ta nakutá'an ndó xí'in ñii ta ndiso kisi takuii, ta kundikon ndó ko'on ndó sata ra nda naxaa tayó'o ve'e ra noo kivi ra, ¹¹ ta ka'an ndó xí'in ta xí'in ve'e yó'o, kachí ndó saá: “TaMaestro t̄ivi ndi vaxi ndi ndaka to'on ndi yó'o: ¿Míkíā yóo ñii cuarto ve'e ún noo kuxu ra viko Pascua xí'in ndi, naxíka xí'in ra?”, kachí ndó. ¹² Ta saá ta xí'in ve'e saná'a ra ndó'o míkíā yóo ñii cuarto ve'e ra ña kánoo piso ovi, noo yóo ndi'i ña xini ñó'o ndó. Ta ve'e yó'o kasa ndivi ndó ña kuxu yó viko Pascua —káchí taJesús xí'in na.

¹³ Ta kee na kuq'an na, ta n̄iki'vi na ñoo Jerusalén, ta naní'i na ndatán yóo ña n̄ika'an taJesús xí'in na, ta kisa ndivi na ña kuxu na viko Pascua.

¹⁴ Ta xikuaa ta xa kuq'an kunaa, kixaa taJesús xí'in uxu ovi naxíka xí'in ra, ta xikundoo na noo mesa kuxu na. ¹⁵ Ta n̄ika'an taJesús xí'in na:

—Xa na'á ní kóni i kuxu i xí'in ndó viko Pascua yó'o, kivi si'na ka noo ña kixaa ña xo'vi i. ¹⁶ Ndixa ká'an i xí'in ndó, on kuxu ka i xí'in ndó inká viko Pascua nda ndixa kasa ndivi i chiño ña kasa ndaa xa'a viko yó'o, t̄anda nakutá'an yó noo xá'nda chiño Ndios —káchí taJesús xí'in na.

¹⁷ Ta saá kivi in taJesús ñii copa ña ñó'o vino, ta n̄ika'an ra xí'in Ndios:

—Tata Yivá yó, táxa'vi ún chi taxi ún nduta ko'o ndi yó'o —káchí ra, ta n̄ika'an ra xí'in naxíka xí'in ra:

—Ki'in ndó ña ñó'o vino yó'o, ta ñii ñii ndó ko'o lo'o ndó. ¹⁸ Ndixa ká'an i xí'in ndó, on ko'o ka i vino t̄anda kixaa

kivi nakutá'an yó noo xá'nda chiño Ndios —káchí taJesús xí'in na.

¹⁹ Ta kivi in ra s̄ita va'a, ta n̄ika'an ra xí'in Ndios:

—Tata Yivá yó, táxa'vi ún chi taxi ún s̄ita va'a kuxu ndi —káchí ra.

Ta ta'vi ra s̄ita va'a, ta taxi ra ña nda'a ñii ñii naxíka xí'in ra kuxu na. Ta n̄ika'an ra xí'in na:

—Naki'in ndó kuxu ndó s̄ita va'a yó'o, chi ñayó'o kúu yiki koñu i ña taxi i xa'a ndó. Ta ndatán ta'vi i s̄ita va'a ña kuxu ndó vitin, saá kivi ña vaxi ta'vi ndó s̄ita va'a ta kuxu ndó ña xa'a ña naká'an ndó yi i —káchí taJesús xí'in na.

²⁰ Ta ndi i xixi na, ta kivi in taJesús copa ña ñó'o vino, ta n̄ika'an ra:

—Nduta yó'o kúu ñii ña kuita xa'a ndó'o. Ta xí'in ñayó'o Ndios chindú'u ra pacto xa'a ña ka'an ndasaá kuchiño naki'in ndó ñava'a Ndios.

²¹ Ta vitin ñii ndó'o na xixi xí'in i kúu ta ta s̄ikó ku'na yi i noo ñivi na s̄a ini xini yi i. ²² Ta yi i, ta ta kixi noo Ndios, ndixa xo'vi ní ta kivi i, ndatán chitóni Ndios. Ta, j̄ndá'vi ní ta ta s̄ikó yi i noo ñivi na s̄a ini xini yi i! —káchí taJesús xí'in na.

²³ Ta kixá'a naxíka xí'in ra n̄indaqa to'on tá'an na yukú ta nataxi taJesús nda'a na s̄a ini xini ña'a.

Naxíka xí'in taJesús náa ní na xa'a yu kúu taká'no ka

²⁴ Ta saá kixá'a na náa ní na xa'a yu kúu ta ká'no ka noo ndi i na. ²⁵ Ta n̄ika'an taJesús xí'in na:

—Narey na xá'nda chiño noo na ñoo inká xiiña, nayó'o kisa ká'no xí'in m̄i na, ta yá'a ní ndeé xá'nda chiño na noo ñivi. Ta narey yó'o sákananí xí'in m̄i na: Na va'a ní ké'é chiño ña chindeé na ñivi. ²⁶ Ta m̄i ndó, on vá'a kutaku ndó saá. On kasa ká'no xí'in m̄i ndó, ta va'a ka kasa ñino xí'in m̄i ndó. Tá ñii ta kúu taká'no noo ndó'o, ta xini ñó'o nduu ra ta kasa chiño noo ndó —káchí taJesús xí'in na.

²⁷ Ta saá n̄indaqa to'on taJesús naxíka xí'in ra:

—¿Yukíā káchí ndó? ¿Yu kúu taká'no ka, án ta ta xixi noo mesa, án ta ta kisa chiño noo ta xixi? ¿Án on ndixa taká'no ka kúu ta xixi noo mesa? Ta yi i, vará

taKá'no noo ndó kúu i, ta ndatán ké'é ta kisa chiño noo ndó, saá ké'é i xí'in ndó.

²⁸ Ta ndó'ó kúu na xindoo xí'in i kivi ña niya'a i ku'a a ní tondó'ó yo'vi, ta on vása ní-sandakoo ndó yi'i. ²⁹ Ta yi'i taxi i ndayí nda'a ndó ña ka'nda chiño ndó, ndatán Yivá i Ndios xa taxi ra ndayí nda'a i ka'nda chiño i. ³⁰ Ta ñakán kuchiño kuxu ndó ta ko'o ndó xí'in i noo mesa noo xá'nda chiño yi'i, ta kundoo ndó uxu ovi táyi ná'no, ta ka'nda chiño ndó noo na uxu ovi ti'vi niyi nañoo Israel —káchí taJesús xí'in na.

TaJesús ká'an ra ndí taPedro ka'an ra ña on vása xini ña'a ra
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

³¹ Ta nika'an taJesús xí'in taPedro, káchí ra saá:

—Simón, Simón, ¡koto ví!, chi ñandiva'a Satanás xa ndukú ña yichi noo Ndios ña ndeé ní koto ndoso ña ndó'ó. Ndatán ndó'o ndikin trigo kivi sáxixin na ña, saá kundo'o ndó. ³² Ta yi'i, xa xaku ndá'ví i noo Ndios xa'a ún xa'a ña on sandakoo ún kándixa ún yi'i. Ta yó'ó, ta ndi'i niya'a ñayó'o ta tuku kundikon ún yichi i, ta saá chindeé ún natá'an ún ña va'a kundikon na yichi i xí'in ún —káchí taJesús xí'in taPedro.

³³ Ta ndakuijn taPedro, nika'an ra:

—Tata, yóo ti'va i ko'on i xí'in ún nda ve'e kaa, án nda kivi i xí'in ún —káchí ra xí'in taJesús.

³⁴ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in ra:

—Ndixa ká'an i xí'in ún, ta'an ka kana nduxú chée ñoo vitin, ta xa un i yichi nika'an ún xí'in niyi ña on vása xini ún yi'i —káchí taJesús xí'in ra.

Xa yatin kixaa ña koto ndoso na ndikon sata taJesús

³⁵ Ta saá nika'an ra xí'in inka naxíka xí'in ra:

—Náká'an ndó kivi ña niya'a, kivi ti'ví i ndó'ó nixa'an ndó ku'a a ní ñoo nika'an ndó to'on ñava'a xa'a Ndios. Vará on koó leká ní-xini'í ndó, ni on koó inka nduxan ní-xini'í ndó, ta, ¿án kisa maní ñii ña'a xini'í ndó? —káchí taJesús xí'in na.

Ta ndakuijn na, nika'an na xí'in ra:

—Ó'on Tata, on koó ña'a ní-kisa maní nda'a ndi kivi nixa'an ndi —káchí na.

³⁶ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Ta vitin yóo inka ña ndato'on i xí'in ndó: Tá kómí ndó si'un, kuni'í ndó ña. Tá on koó espada ní'í ndó, ta va'a siko ndó tikachí ndó ta sata ndó espada kuni'í ndó.

³⁷ Chi vitin tonda kivi ña kundivi to'on Ndios ña nita na xina'a xa'a i, káchí ña saá: “Ñii ki'va ndatán xó'vi ta ta on vá'a, saá kundo'o ta ta kixi noo Ndios”, káchí ña. Ta ndi'í to'on Ndios ña nita na xa'a i xini'í ndó kundivi ndi'í ña —káchí taJesús xí'in na.

³⁸ Ta ndakuijn naxíka xí'in ra, nika'an na:

—Tata, yó'o yóo ovi espada —káchí na.

Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—Xa va'a —káchí ra.

TaJesús nika'an ra xí'in Ndios noo naní Getsemani

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

³⁹ Saá kee taJesús ñoo Jerusalén, naki'in ra ku'a an ra xiki tón Olivo, noo xa'an ra ku'a a ní yichi tá'an ñoo. Ta naxíka xí'in ra ndikon na sata ra. ⁴⁰ Ta nixa'a na, ta nika'an ra xí'in na:

—Ndukú ndó noo Ndios ña chindeé ra ndó'ó ña kudeé ndó noo ña vaxi koto ndoso ndó'ó, ta on nakava ndó kuachi —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

⁴¹ Ta saá taJesús kee ra ku'a an ra ñii xiká ka lo'o, ta ñii ki'va noo nakava yuu ña sákana yó xí'in nda'a yó, saá kúu ñaxíka ku'a an ra noo na, ta xikuxítí ra ká'an ra xí'in Ndios:

⁴² —Tata Yivá mji, tá kóni ún, ta on taxi ún ña xo'vi ní yó'o. Ta saá ni, on kundivi ña kóni mji, ta va'a ka ná kundivi ña kóni mji ún —káchí taJesús xí'in Ndios.

⁴³ Ta saá ñii ñaángel ña kixi noo Ndios, kixaa ña noo taJesús taxi ña nde'e ra. ⁴⁴ Ta kixá'a xó'vi ní taJesús xí'in ña ndi'í ní ini ra, ta xí'in ndi'í níma ra nika'an ra xí'in Ndios, ta nixino tatiin ra. Ndatán yóo ni, saá nixiyo tatiin ra, ta nakoyo tatiin ra nda noo ño'o.

⁴⁵ Ta ndi'í nika'an ra xí'in Ndios, ta nakundichi ra ndiko ra kixaa ra noo naxíka xí'in ra. Ta nayó'o ni-kuchiño kudeé na xí'in ña kúchuchú ní ini na,

ta ñakán ñikisín ndi'i na. ⁴⁶ Ta ñika'an taJesús xí'in na:

—¿Ndachun kísín ní ndó? Va'a ndakoo ndó, ta ndukú ndó ño Ndios ña chindeé ra ndó'ó ña on vása nakava ndó kuachi —káchí ra xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a ndasaá tjin na taJesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Ta ta'an ka ndi'i ka'an taJesús xí'in na, ta kixaa ñii ti'vi ká'no ñivi ño ra. Ta taJudas Iscariote ta kúu ñii ta uxu ovi xika xí'in taJesús, vaxi si'na ra, ta kixaa ra, ta kóni ra chito ra ño taJesús ña chindeé ña'á ra. ⁴⁸ Ta ñika'an taJesús xí'in ra:

—Tata Judas, ¿án xí'in ña chito ún ño i, nataxi ún yi'i nda'a ñivi na saa ini xini yi'i? —káchí ra xí'in ra.

⁴⁹ Tá naxíka xí'in taJesús xito na ñayó'o, ta ñindaqa to'on ña'á na:

—Tata, ¿án kani ndi' nayó'o xí'in espada? —káchí na.

⁵⁰ Ta xandikon ñii taxíka xí'in taJesús tava ra espada, ta kandosó va'a ra so'o kua'á ñii ta kisa chiño ño taká'no ño nasutu. ⁵¹ Ta ñika'an taJesús xí'in na:

—Xa va'a, on ke'é ka ndó saá —káchí ra.

Ta ñitondaqa nda'a ra so'o ta takué'e, ta sanda'a ra ña. ⁵² Ta saá ñika'an taJesús xí'in naná'no ño nasutu, xí'in naná'no ño napolíca na ndaa ve'e ño'ó ká'no, xí'in inka naxikua'a, na kóni tiin ña'á:

—¿Án xáni sinj ndó takuí'na kúui? ¿Ndachun vaxi ndó ño i ní' ndó espada xí'in yiton ña tiin ndó yi'i? ⁵³ Ta yi'i, ndi'i saá kivi ñixiyoj sáná'aj ñivi ve'e ño'ó ká'no, ta ñi-tiin ndó yi'i. Ta vitin ñitondaqa kivi Ndios taxi ra ña kasa ndivi ndó chiño ña kóni mji ndó, ta kivi vitin kúu ña ndeé ka xá'nda chiño ñandiva'a ño ñoyívi yó'o —káchí taJesús xí'in na.

TaPedro ñika'an ra unj yichi on vása xini ra taJesús

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ta saá tjin na taJesús, ta ku'a'an ra xí'in na, ñixaa na ve'e taká'no ño nasutu. Ta taPedro ñii xí'ká ndikon ra ku'a'an ra sata taJesús anda ñixaa ra ve'e yó'o.

⁵⁵ Ta xa'mi na ño'ó ke'e ve'e taká'no ño nasutu, ta ñakutá'an sava ñivi xindoo na yatin ño xixi ño'ó. Ta taPedro xikoo ra xí'in nayó'o. ⁵⁶ Ta ñii ña'a ña kisa chiño ño nave'e yó'o, xini ña taPedro yoo ra yatin ño xixi ño'ó, ta xito kaxín ña ño ra, ta ñika'an ña:

—Tayó'o kúu ñii ta ñixika xí'in taJesús —káchí ña.

⁵⁷ Ta ndakuijn taPedro, ñika'an ra:

—Nana, on vása xini ta ká'an ún xa'a —káchí ra.

⁵⁸ Ta ñiya'a ñii káni lo'o, ta saá ñii ta xini ra taPedro, ta ñika'an ra xí'in ra:

—Saá tuku yó'ó kúu ún ñii tatá'an taJesús —káchí ra.

Ta ndakuijn taPedro, ñika'an ra:

—Tata, on sivi yi'i kúu ta ñixika xí'in ra —káchí ra.

⁵⁹ Ta saá ñiya'a inka hora, ta inka ta ñika'an ra:

—Ndixa tayó'o kúu ñii ta ñixika xí'in taJesús, chi taño estado Galilea kúu ra —káchí ra.

⁶⁰ Ta ndakuijn taPedro, ñika'an ra:

—On vása kúndaqa ini yukia ká'an ún xí'in i.

Tanda ta'an ka ndi'i ka'an taPedro, ta kana ñii nduxú chée. ⁶¹ Ta saá ndikó koo taJesús xito kaxín ra ño taPedro. Ta ñaká'an taPedro to'on ña ñika'an taJesús xí'in ra: “Ta'an ka kana ñii nduxú chée ta xa unj yichi ñika'an ún xí'in ñivi ndi on vása xini ún yi'i.” ⁶² Ta kee taPedro ke'e, ta kúchuchú ní ini ra, ta ndeé ní xaku ra xí'in ndino'o ini ra.

Napolíca kúsiki na taJesús

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³ Ta saá napolíca na ndaa taJesús, kixá'á na xaku ndaa na ra, ta káni ní na ra. ⁶⁴ Ta ñakasi na ño ra ta káni na ra xí'in yiki nda'a na, ta káchí na saá:

—Tá taprofeta kúu ún, ta ka'an ún xí'in ndi, ¿yukú ndi kani yó'ó? —káchí na xí'in ra.

⁶⁵ Ta xí'in ku'a'a ní to'on kini kándiva'a na xí'in taJesús.

Napolíca nataxi na taJesús nda'a nachino

naní na Junta Suprema

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶ Ta saá n̄t̄ivi ink̄a k̄ivi, ta n̄akutá'an ndi'i nax̄ikua'a n̄oḡ najudío, x̄i'in naná'no n̄oḡ nasutu, x̄i'in na sáná'a ndayí Ndios, n̄akutá'an ndi'i na ndóo na ve'e chiño. Ta kua'an taJesús x̄i'in napolicia, ta n̄ixaa na n̄oḡ nachiño na kúu naJunta Suprema. Ta nayó'o n̄ika'an na x̄i'in taJesús:

⁶⁷ —Ka'an ún x̄i'in ndi, ¿án Cristo ta t̄i'vi Ndios kúu ún?

Ta ndakuijn taJesús, n̄ika'an ra:

—Nda man̄i ka'an i x̄i'in ndó ȳi' i kúu ra, chi on vása kandixa ndó ȳi' i. ⁶⁸ Ta nda man̄i ndaka to'on i ndó'ó, chi on ndakuijn ndó yu' u' i, ni on kua'a ndó saña ndó ȳi' i. ⁶⁹ Ta ndi'i saá k̄ivi ña vaxi, ȳi' i, ta ta k̄ixi n̄oḡ Ndios, koo i n̄oḡ táȳi tón yóo sijn kua'á Ndios, ta ta kómí ndi'i nde —káchí taJesús x̄i'in na.

⁷⁰ Ta saá n̄indaqa to'on na ra:

—¿Án kóni kachí ún ndí Sa'ya Ndios kúu yó'ó? —káchí na.

Ta ndakuijn ra, n̄ika'an ra:

—Ndixa káchí m̄i ndó, ȳi' i kúu Sa'ya Ndios —káchí ra.

⁷¹ Ta saá n̄ika'an na x̄i'in natá'an na:

—On vása x̄ini ñó'ó yó ink̄a n̄ivi taxi na kuachi xa'a tayó'o, chi m̄i yó x̄ini so'o yó káchí ra kúu ra Sa'ya Ndios, ta x̄i'in to'on yó'o kándiva'a ra x̄i'in Ndios —káchí na.

23

Ñayó'o ká'an ña taxi na kuachi xa'a taJesús

n̄oḡ tagobernador Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Ta saá n̄akuita ndi'i na, ta kua'an taJesús x̄i'in ndi'i na, t̄anda n̄ixaa na n̄oḡ tagobernador Pilato. ² Ta k̄ixá'á na táxi na kuachi xa'a taJesús n̄oḡ ra, n̄ika'an na, káchí na saá:

—X̄ini ndi tayó'o sáná'a ra naño yó ña sandakoo na yich̄i va'a. Ká'an ra x̄i'in na ña on vá'a taxi na kota nda'a tarey César. Ta ká'an ra m̄i ra kúu Cristo, ña kóni kachí m̄i ra kúu ñii tarey —káchí na x̄i'in taPilato.

³ Ta taPilato n̄indaqa to'on ra taJesús, káchí ra x̄i'in ra:

—¿Án ndixa yó'ó kúu ún Rey n̄oḡ najudío? —káchí ra.

Ta ndakuijn taJesús:

—To'on m̄i ún káchí ȳi' i kúu tarey.

⁴ Ta saá n̄ika'an taPilato x̄i'in naná'no n̄oḡ nasutu, ta n̄ika'an ra x̄i'in n̄ivi, káchí ra:

—Nda ñii kuachi tayó'o on vása ní-nani'i i, on koó xa'a ña kivi ra —káchí taPilato.

Nixaa taJesús n̄oḡ taHerodes

⁵ Ta tuku tuku ndeé ka n̄ika'an na x̄i'in taPilato saá:

—X̄i'in to'on ña sáná'a tayó'o sásaa ra n̄ivi ndi'i saá ñoo estado Judea ña kani tá'an na x̄i'in nagobierno. K̄ixá'á ra ñoo estado Galilea sásaa ra n̄ivi, t̄anda ñoo Jerusalén yó'o sásaa ra n̄ivi x̄i'in to'on ña on vá'a ká'an ra.

⁶ Tá x̄ini so'o taPilato ñayó'o, ta n̄indaqa to'on ra na, n̄ika'an ra saá:

—¿Án taño estado Galilea kúu tayó'o? —káchí ra.

⁷ Tá kundaa ini taPilato ndi taJesús kúu ñii ta taño estado Galilea, ta n̄ika'an ra:

—Ta tarey Herodes kúu ta ndiso chiño kasa nani kuachi yó'o —káchí taPilato.

Ta saá t̄i'vi taPilato taJesús kua'an ra n̄oḡ taHerodes, chi taHerodes yóo ra ñoo Jerusalén k̄ivi yó'o. ⁸ Ta taHerodes kúsij ní ini ra ña x̄ini ra taJesús, chi xa na'á ní kóni ní ra koni ra taJesús. Saá chi xa x̄ini so'o taHerodes kua'a ní to'on ña ká'an n̄ivi xa'a taJesús, ta kóni ra taJesús ke'é ra ñii milagro ñava'a n̄oḡ ra. ⁹ Ta kua'a ní yich̄i taHerodes n̄indaqa to'on ra taJesús, ta nda ñii to'on n̄i-xiin ra ndakuijn ra. ¹⁰ Ta naná'no n̄oḡ nasutu x̄i'in na sáná'a ndayí Ndios, ta ndeé ní ka ká'an na, chíkaa na kuachi sata taJesús n̄oḡ taHerodes. ¹¹ Ta saá taHerodes x̄i'in natropa ra k̄ixá'á na ké'é na ña on vá'a xa'a ña sakuka'an na n̄oḡ taJesús, ta kusiki na ra. Ta ní'i na ñii tikoto livi, ndatán yóo tikoto ndixin tarey, ta chinóo na ña sata taJesús xa'a ña kuaku ndaa na ra. Ta saá tá ndi'i kusiki na ra, ta taHerodes sandikó ra taJesús kua'an tuku ra n̄oḡ taPilato. ¹² Ta k̄ivi yó'o taHerodes x̄i'in taPilato k̄ixá'á ra ndúu migo tá'an ra, chi k̄ivi x̄ina'á t̄anda k̄ivi yó'o taHerodes x̄i'in taPilato n̄i-xiin ra koni tá'an ra.

Ta Pilato káchí ra xíní ñó'ó kivi ta Jesús
(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39-19:16)

¹³ Ta ta Pilato kana ra ndi'i naná'no noo nasutu xí'in inka naná'no noo na Israel xí'in ndi'i inka nivi, ¹⁴ ta nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndó'ó kúu nivi na taxi kuachi xa'a ta Jesús noo i. Nika'an ndó xí'in i xa'a ra ña xika ra chú'u ra nivi ña kani tá'an na xí'in nagobierno, káchí ndó. Ta xito ndoso va'a i ra noo ndi'i ndó, ta on vása ní-naní'i nda ñii kuachi ña chikaa ndó sata ra. ¹⁵ Ta ni ta Herodes ni-naní'i ra kuachi tayó'o, ñakán sandikó tuku ña'á ra vaxi ra noo i. On vása ní-naní'i kuachi ndeé sata tayó'o, ta saá on vása xíní ñó'ó kivi ra. ¹⁶ Ta va'a kuiti natropa kani na ra xí'in kuártá, ta saña i ra ko'on ndíka ra —káchí ta Pilato xí'in na.

¹⁷ Saá chi ñii ñii viko Pascua tagobernador xíní ñó'ó saña ra ñii ta ta nákaa ini ve'e kaa, ko'on ndíka ra. ¹⁸ Ta nda ñii nivi ni-xiin na saña ra ta Jesús, ta ñii yu'ú kúu ndi'i nivi yó'o, káchí na saá:

—¡Ná kivi tayó'o! ¡Va'a saña ún ta Barrabás ko'on ndíka ra! —káchí na.

¹⁹ Ta Barrabás yó'o nákaa ra ini ve'e kaa, chi kisa toon ra ta kani tá'an ra xí'in naná'no na xá'nda chiño noo naño ra, ta xa'ni ra nivi. ²⁰ Ta ta Pilato kóni ra saña ra ta Jesús, ta tuku nika'an ra xí'in nivi ndi saña ra ta Jesús. ²¹ Ta ndeé ní ka nika'an na:

—¡Ná kivi ta Jesús! ¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz! ¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz!

²² Ta yichi uní nika'an ta Pilato xí'in na:

—¿Yu kúu kuachi niki'vi ra? On vása naní'i nda ñii kuachi ndeé sata ra, on vása xíní ñó'ó kivi ra. Va'a ka saxo'vi ní i ra, ta saña i ra ko'on ndíka ra —káchí ta Pilato xí'in na.

²³ Ta ni-xiin nivi yó'o, ta tuku ndeé ní ká'an na:

—¡Ná kivi ta Jesús! ¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz! —káchí na.

Naná'no noo nasutu xí'in inka nivi, ñii yu'ú ndi'i na, nika'an na xíní ñó'ó kivi ta Jesús. Ta saá kuchiño na tondaa to'on na xa'a ña kóni na. ²⁴ Ta ta Pilato xa'nda

chiño ra ña kasa ndivi na xí'in ta Jesús ña kóni nivi yó'o. ²⁵ Ta saña ra ta ta nakaxin na ko'on ndíka, vará xinakaa ra ini ve'e kaa xa'a ña kani tá'an ra xí'in nagobierno, ta xa'ni ra nivi. Ta saá ta Pilato nataxi ra ta Jesús nda'a na ña ke'é na xí'in ra ndatán yóo ña kóni mii na.

Katakaa ndaa na ta Jesús nda'a tón cruz

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

²⁶ Ta saá kee natropa, ta ku'a'an ta Jesús xí'in na, ta nakutá'an na xí'in ñii ta ta kixi ñoo Cirene, naní ra Simón, ta ndee ra yuku kuano'o ra yichi ñoo Jerusalén, ta natropa kisa nduxa na xí'in tayó'o ña kuiso ra tón cruz ta Jesús.

²⁷ Ta ku'a'a ní nivi ndikon na ku'a'an na sata ta Jesús. Sava náña'a ná ndikon sata ra, ndeé ní xáku ná, nda ndá'yi ná, chi kúchuchú ní ini ná xa'a ra. ²⁸ Ta ndikó koo ta Jesús, nika'an ra xí'in ná:

—Ndó'ó, náña'a ñoo Jerusalén, on kuaku ndó xa'a i, ta xa'a mii ndó, xí'in xa'a sa'ya ndó kuaku ndó. ²⁹ Chi vaxi kivi ña xo'vi ní naño Jerusalén, ta ka'an nivi saá: “Nákaa ñasii nima náña'a nóma, ná on koó sa'ya, ta nákaa ñasii nima náña'a ná on koó sa'ya válí na chíchín”, káchí na. ³⁰ Tá tondaa kivi kixá'á xo'vi ní nivi, ta ka'an na saá: “Va'a ka ná nakava yuku sata yó, ta va'a ka ná sanduxun xiki mii yó ña on xo'vi ka yó”, káchí nivi. ³¹ Tá taxi Ndios ke'é nivi ña on vá'a yó'o xí'in yi'i, vará ta ta on vása kómí kuachi kúu i, ta ñii kivi ña vaxi ndeé ka xo'vi nivi na kómí kuachi —káchí ta Jesús.*

³² Ta ni-xiyo ovi ta ta kómí kuachi, ta ku'a'an ra xí'in natropa xa'a ña kivi ra xí'in ta Jesús. ³³ Ta nixaa na ñii xiiña naní ña Leke Sini Ndií, ta yó'o katakaa ndaa na ta Jesús nda'a tón cruz. Ta katakaa ndaa na ovi ta ta kómí kuachi, ñii tayó'o tákaa ndaa nda'a tón cruz tón ñindichi sijn kua'á ta Jesús, ta inka ra tákaa ndaa nda'a tón cruz tón ñindichi sijn yitin ta Jesús.

³⁴ Ta saá nika'an ta Jesús xí'in Ndios:

* **23:31** To'on griego káchí ña saá: Tá ke'é nivi ña on vá'a xí'in yiton tón kuí vitin, ta kini ka ke'é na ña on vá'a xí'in yiton yichi kivi ña vaxi.

—Tata Yivá i, kasa ká'no ini ún xá'a nivi na xá'ni yi'i, chi on vása kúndaá ini nayó'o yukíá ké'é na —káchí ra.

Ta natropa nata'ví na tikoto ra, chikaa na ndati ña koto na yukú ñii ñii nayó'o naki'in ñii ñii lo'o tikoto taJesús. ³⁵ Ta xíto nivi ña ndó'o taJesús, ta naná'no noo naIsrael xáku ndaa na ra, ta ká'an na:

—Tayó'o sakaku ra inká nivi. Ta va'a ka ná sakaku xí'in mji ra vitin, tá ndixa kúu ra Cristo, ta ta t'ví Ndios sakaku mji yó —káchí na.

³⁶ Ta natropa nixaá yatin na xá'a tón cruz noo tákaa taJesús, ta xáku ndaa na ra. Chikaa na nduta vino yiyá yu'u ra ña ko'o ra, ³⁷ ta nika'an na xí'in ra:

—Tá ndixa taRey noo najudío kúu yó'ó, ta va'a sakaku xí'in mji ún vitin —káchí na xí'in taJesús.

³⁸ Ta chinoo kútu na ñii tón viti lo'o sijn tón cruz. Ta noo tón viti yó'o naka'yi un noo to'on ña kúu to'on griego, latín, xí'in hebreo, ña ká'an xá'a kuachi ra, ta káchí ña saá: “Tayó'o kúu taRey noo najudío.”

³⁹ Ta ñii ta kómí kuachi, tákaa ndaa ra nda'a tón cruz sijn taJesús, kixá'a ra kándiva'a ra xí'in ra, nika'an ra saá:

—Tá Cristo, ta ta t'ví Ndios vaxi sakaku mji yó kúu ún, ta vitin sakaku xí'in mji ún ta sakaku ún ndi'i —káchí ra xí'in taJesús.

⁴⁰ Ta inká ta kómí kuachi, ta tákaa ndaa nda'a tón cruz inká sijn taJesús, ndakuin ra nika'an ra xí'in tayó'o:

—¡On vá'a káchí ún saá! ¿Án on vása yí'ví ún noo Ndios?, chi vitin kivi yó. ⁴¹ Ta yó'ó xí'in yi'i, xo'vi yó xí'in ñandaá, chi ndixa niki'vi yó kuachi. Ta tayó'o, on koó kuachi ndiso ra —káchí ra xí'in inká tata'an ra.

⁴² Ta saá nika'an ra xí'in taJesús:

—Tata, tá tondaá kivi ka'nda chiño ún noo kixá'a kuu ún rey, ta naká'an ún xá'a i —káchí ra.

⁴³ Ta ndakuin taJesús, nika'an ra xí'in ra:

—Kivi vitin koo ún xí'in i noo yóo Ndios, noo yóo ndi'i ñava'a ña livi ní —káchí ra.

Ñayó'o ká'an ndasaá nixi'i taJesús
(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴ Ta nitondaá kaa uxu ovi ma'ño ndivi, ta kixá'a kúnaa ndi'i ñoyívi anda kaa un xikuaa.† ⁴⁵ Ta kúnaa ndi'i, ta on vása ye'e ka ño'o. Ta nindaá ma'ño tikoto tákaa Cuarto Yji ve'e ño'o ká'no. ⁴⁶ Ta saá taJesús xí'in ndi'i ndee ra nika'an ra xí'in Ndios:

—Tata Yivá i, nda'a mji ún táxi i nima i. Ta ndi'i nika'an ra saá, ta nixi'i ra.

⁴⁷ Ta yóo ñii ta ta ndiso chiño xí'in ñii ciento natropa, ta xini ra ndi'i ña yiyo ní niya'a, ta kisa ká'no ra Ndios, nika'an ra saá:

—Ndixa tayó'o xikuu ñii tava'a, ta on vása ndiso kuachi —káchí ra.

⁴⁸ Ta ku'a ní nivi xikuita yatin na noo yóo tón cruz, ta xito na yukíá nindo'o taJesús. Ta saá ndikó na kuano'o na, ta káni na kándiká mji na ku'a'an na, chi kúchuchú ní ini na. ⁴⁹ Ta nda xiká yita ku'a ní nivi na xini tá'an va'a xí'in taJesús, ta saá tuku yita náña'a ná xindikon sata taJesús, nda kivi kee ra estado Galilea tanda kixaá ra ñoo Jerusalén, ta vitin xíto ná yukíá ndó'o taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a ña ninduxun taJesús
(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

⁵⁰ Nixiyo ñii tava'a tato'ó, naní ra José, ta kúu ra tachiño tá'an naJunta Suprema. Kúu ra taño Arimatea, ña nákaa estado Judea. ⁵¹ Ta ndati ra kivi kixá'a ka'nda chiño Ndios ñoyívi yó'o. Vará ñii kúu ra xí'in natá'an ra naJunta Suprema na ndukú kivi taJesús, ta on vása ní-xiyo yu'u ra xí'in nayó'o. ⁵² Ta taJosé yó'o nixa'an ra noo taPilato, ta ndukú ra yiki koñu taJesús ña sanduxun ra ña. ⁵³ Ta saá nixaá ra ta sanoo ra yiki koñu taJesús nda'a tón cruz, ta xí'in ñii tikoto va'a chisúku ndaa ra yiki koñu taJesús. Ta nixa'an ra ta chikaa va'a ra ña ini kavua ña xaá, noo nda ñii nivi on ta'an nduxun. ⁵⁴ Ta kivi viernes kúu ña, ta kivi yó'o kisa ndivi najudío ndi'i ña xini ñó'ó na xá'a

† 23:44 Kaa uxu ovi ndivi naní ña kaa jño noo naño Roma, ta kaa un xikuaa naní ña kaa jin noo naño Roma, chi kaa noo noo naño Roma kúu kaa uxá xitaan.

kivi ña nákindée na. Ta xikuaa ta xa kuá'an kunaa, xa yatin ní tondaa hora ña kixá'a kivi ña nakindée na.

⁵⁵ Ta náña'a, ná xindikón sata taJesús nda estado Galilea tãda ñoo yó'o, kuá'an ná sata taJosé, ta xini ná kavua ñoo sanduxun na taJesús, ta xito ná mikia chinoo na yiki koñu ra. ⁵⁶ Ta saá kuano'o ná ta kisa ndivi ná tatan ña xá'an támi ña chikaa ná yiki koñu taJesús. Ta nakindée ná kivi yij, chi saá kisa ndivi ná ña ká'an ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés.

24

*Ñayó'o ká'an xa'a kivi nataku taJesús
(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)*

¹ Ta ñitivi inká kivi; ñayó'o kúu kivi ñoo semana ña kúu domingo, ta náña'a yó'o ní'i ná tatan ña xá'an támi kisa va'a ná, ta kuá'an ná ñoo ñinduxun taJesús. ² Ta ñixaa yatin ná ñoo ñinduxun ra, ta nakoto ná ñoo vása ndási ka yé'é kavua xí'in yuu ká'no. ³ Ta ñiki'vi ná ini kavua, ta ñoo koó ka yiki koñu taJesús ní-xini ná. ⁴ Ta ndí'i ní ini ná, ta xika sijní ná yukia koo ke'é ná. Ta xandikon xini ná ovi taa yita yatin ra ñoo ná, ndixin ra tikoto yaa ña náye'e táxa. ⁵ Ta ñiyi'vi ní náña'a yó'o, ta xikuxití ná nda ñitondaa ta'ya ná nda ñoo ño'o. Ta ñika'an taa ta ndixin tikoto yaa ña náye'e táxa xí'in ná:

—¿Ndachun nándukú ndó ñii ta táku ñoo sánduxun na na ñixi'i? ⁶ On koó ka ra yó'o. ¡Xa nataku ra! Naká'an ini ndó ña ñika'an ra xí'in ndó kivi ñixiyo ra estado Galilea, ⁷ chi ñika'an ra saá: “Xini ñó'ó tiin na yi'i, taa ta kixi ñoo Ndios, ta nataxi na yi'i nda'a ñivi na ñoo vá'a, ta katakaa ndaa na yi'i nda'a tón cruz, ta kivi. Tá tondaa kivi uní, ta nataku i”, káchí taJesús xí'in ndó —káchí naángel xí'in náña'a yó'o.

⁸ Saá naká'an ini ná to'on ñika'an taJesús xí'in ná, ⁹ ta ndikó ná kuá'an ná, ta ndato'on ná xí'in mii na uxu ñii ñixika xí'in taJesús, ta ndato'on ná xí'in inká na xindikón sata ra. ¹⁰ Náña'a yó'o ñani ná: María Magdalena, Juana, xí'in inká ñaMaría, ña kúu si'í taJacobo. Ta ñixiyo

inká ka náña'a xí'in ná. ¹¹ Ta ñivi na xini so'o ña ká'an náña'a yó'o, ni ñoo vása kándixa na ña ká'an ná, chi ndatán yoo to'on ña ñoo vása ndaya'vi, saá yoo ña ñoo ñivi yó'o.

¹² Ta taPedro xandikon nakundichi ra, ta xino ra kuá'an ra nda ñixaa ra ñoo ñinduxun taJesús. Ta xikundee ra, xito ra ñoo xinakaa yiki koñu taJesús, ta ñoo koó ka ña ní-xini ra. Nda tikoto ra kuiti ndoo ñoo xindú'u yiki koñu ra. Saá ñaka'nda ini ra, kuano'o ra, chi ñoo vása kúnda ini ra yukia ndo'o yiki koñu taJesús.

*TaJesús nakutá'an ra xí'in ovi ñivi na kuá'an ñoo Emaús
(Mr. 16:12-13)*

¹³ Ta mii kivi yó'o ovi ñivi na xindikón sata taJesús, kee na kuá'an na ñoo Emaús. Nda ñoo Jerusalén tãda ñoo Emaús kómí ña uxu ñii kilómetro.* ¹⁴ Ta ndiovi na saá ká'an tá'an na xa'a ña ndo'o taJesús ñoo Jerusalén. ¹⁵ Tá ta'an ka ndí'i ká'an tá'an na kuá'an na yichi, ta kixaa taJesús nakutá'an ra xí'in na, ta kixá'a ra kuá'an ra xí'in na. ¹⁶ Ta ñi-kuchiño na nakoni na taJesús, chi Ndios ke'é ra ña ñoo nakoni na ra. ¹⁷ Ta taJesús ñinda'ka to'on ña'a ra:

—¿Yu kúu ña ndato'on ndó xa'a, kuá'an ndó yichi yó'o? Ta, ¿ndachun kúchuchú ní ini ndó? —káchí taJesús xí'in na.

¹⁸ Ta ñii nayó'o ñani Cleofas, ndakuijn ra, ñika'an ra xí'in taJesús:

—Ndi'i ñivi na ndoo ñoo Jerusalén xini na yu kúu ña ñixiyo kivi sakán ñiya'a. ¿Án yó'ó kúu sijní laa taa, ta ñoo vása ní-xini ña ñixiyo? —káchí taCleofas xí'in taJesús.

¹⁹ Ta ndakuijn taJesús:

—¿Yo xa'a ká'an ndó? ¿Yukia ñixiyo? —káchí ra.

Ta ndakuijn na, ñika'an na:

—Ká'an ndi xa'a taJesús taño Nazaret. Tayó'o xikuu ra ñii taprofeeta, ta ndee ní ñixiyo ñava'a ke'é ra, ta to'on ña ñika'an ra xikomí ña ndee ñoo ñivi ta ñoo Ndios. ²⁰ Ta naná'no ñoo nasutu xí'in inká na xá'nda chiño ñoo yó, tiin na ra, ta taxi na kuachi xa'a ra ñoo nagobierno, ta

* **24:13** Uxu ñii kilómetro kúu uní siko estadio, ña kúu kiva ña xicho'on naño griego.

ñakán xa'ni na ra nda'a tón cruz. ²¹ Ta ndi'i, xindati ndi taJesús yó'o kúu ta ta vaxi sakaku naño mji yó naIsrael. Ta kivi vitin nixino unj kivi ña nixi'i ra. ²² Ta saá ni, sava náña'a natá'an ndi ndato'on ná xí'in ndi to'on ña taxi naka'nda ní ini ndi vitin, chi xitaan ní kivi vitin nixa'an náyo'o noo ninduxun taJesús, ²³ ta ni-nani'i ka ná yiki koñu ra. Ta ndikó ná kuano'o ná, ta nika'an ná xí'in ndi'i, ta xí'in inká na xindikon satá taJesús ndi xini ná naángel na nika'an xí'in ná xa natakú taJesús. ²⁴ Ta sava natá'an ndi nixa'an na noo ninduxun taJesús. Ndatán nika'an náña'a xí'in na, ta saá ndixa yóo ña, ta on vása ní-xini ka na taJesús —káchí nayó'o xí'in taJesús.

²⁵ Ta saá nika'an taJesús xí'in na:

—¿Án kí'ví sijní ndó? ¡Ndachun yo'vi ní kandixa ndó ndi'i to'on ña nita naprofeta, na nika'an ndoso to'on Ndios xina'á! ²⁶ ¿Án on ndixa naprofeta kachí na ndi Cristo ta ti'ví Ndios xini ñó'ó xo'vi ní ra, ta kivi kundivi ñayó'o, ta kivi ra noo ka'nda chiño ra, ta kasa ká'no ní na ra? —káchí taJesús xí'in na.

²⁷ Ta saá kixá'á taJesús xí'in to'on Ndios ña nita taMoisés xina'á, ta saná'a ra xa'a to'on ña nita ndi'i inká naprofeta. Ndato'on kaxín ra xí'in na yukia kachí ndi'i to'on Ndios yó'o xa'a mji ra.

²⁸ Ta nixa na ñoo Emaús, ta taJesús xito ya'a ra ko'on ra. ²⁹ Ta xaku ndá'ví na noo ra, nika'an na xí'in ra:

—Kindo ún ve'e yó'o xí'in ndi, chi xa nikuaa ní kúu ña —káchí na xí'in taJesús.

Ta niki'vi ra ve'e xí'in na. ³⁰ Ta ndóo ndi'i na noo mesa, ta taJesús kivi ra sita va'a, ta nika'an ra xí'in Ndios:

—Táxa'vi ún xa'a ñayó'o kuxu yó.

Ta tá'ví ra sita va'a, ta taxi ra ña nda'a na. ³¹ Ta xí'in ña ke'é taJesús saá, Ndios taxi ra ña nakoni na taJesús kúu ra. Ta xandikon ndaño'ó ra noo na. ³² Ta nika'an na xí'in tá'an na:

—¿Án on ndixa nda kandeta mji nima yó vaxi yó kivi nika'an ra xí'in yó yichi, ta ndato'on kaxín ra xí'in yó yukia kóni kachí to'on Ndios ña nita na xina'á? —káchí na.

³³ Ta saá xandikon nakuita na, ta ndikó na kuá'an tuku na ñoo Jerusalén. Ta

kixaa na noo ndóo uxu ñii naapóstol xí'in naxika xí'in na. ³⁴ Ta nayó'o nika'an na xí'in na ovi kixaa yó'o:

—¡Ñanda kía natakú taJesús taKá'no noo yó! TaSimón Pedro xa xini ña'á ra —káchí na.

³⁵ Ta saá na ovi nivi kixaa yó'o, ndato'on na xí'in na ndóo ndi nakutá'an na xí'in taJesús kivi kuá'an na yichi ñoo Emaús. Ta nika'an na tá mji xini na tá'ví taJesús sita va'a ña taxi ra nda'a na kuxu na, ta saá nakoni na ra.

TaJesús nakutá'an ra xí'in naxika xí'in ra
(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

³⁶ Ta tá'an ka ndi'i ndato'on na, ta kixaa taJesús xikundichi ra ma'ño na, ta kachí ra saá:

—¡Ná koo ñava'a ini ndó! —káchí ra.

³⁷ Ta niji'ví ní na xini na taJesús, chi kuiti ká'an na ndi nima ra kúu ña. ³⁸ Ta saá nika'an taJesús xí'in na:

—¿Ndachun yí'ví ní ndó? ¿Ndachun xika ini ndó án ndixa yi'i kúu taJesús?

³⁹ Koto ndó nda'a i yó'o, koto ndó xa'a i yó'o, ta saá kunda ini ndó yi'i kúu taJesús. Tonda nda'a ndó yi'i, ta saá kunda ini ndó, chi nima on koó koñu ña, ni leke ña on koó; ta yi'i, kuchiño koto ndó leke i xí'in koñu i —káchí ra xí'in naxika xí'in ra.

⁴⁰ Ta saá saná'a ra nda'a ra xí'in xa'a ra noo xiño'o clavo. ⁴¹ Vará nda kusi ní ini na, ta on kivi kandixa na taJesús kúu ra, ta naka'nda ní ini na. Ta nika'an ra xí'in na:

—¿Án yóo lo'o ñaxíxi? —káchí ra.

⁴² Ta taxi na ñoño tíyoko xí'in ñii ñá'ño tiaká tí yatan nda'a ra. ⁴³ Ta kivi ra ña, ta xaxi ra ña noo ndi'i na. ⁴⁴ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Ta kivi nixika i xí'in ndó, ta ndato'on i xí'in ndó ndi xini ñó'ó xo'vi ní, chi saá kasa ndivi i ndi'i to'on Ndios ña ká'an xa'a i, ña kúu ndayí ña nita taMoisés xí'in tutu ña nita inká naprofeta, xí'in tutu naní ña Salmos. Ta ñii kiva ndatán kachí to'on Ndios yó'o xa'a i, saá kisa ndivi i —káchí taJesús xí'in na.

⁴⁵ Saá vivíi ndato'on taJesús xí'in na ña kundaa va'a ini na to'on Ndios yó'o ña nítáa na xina'á. ⁴⁶ Ta nika'an ra xí'in na: —To'on Ndios ña nítáa na xina'á káchí ña ndí Cristo xini ñó'ó kivi ra, ta nataku ra kivi uní. ⁴⁷ Saá na kándixa ra kixá'á na ka'an ndoso na to'on ra noo nivi nañoo Jerusalén, ta ka'an ndoso na to'on ra noo ndi'i nivi nañoo ñoyívi yó'o. Ta xí'in ndayí mji ra, ndato'on na xí'in nivi ndí xini ñó'ó ndikó ini na ta sandakoo na ña on vá'a, ta saá Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na. ⁴⁸ Ta ndó'ó kúu na xini va'a xa'a ndi'i ñayó'o, ta kúchiño ndó ndakuin ndó xa'a ña. ⁴⁹ Vaxi kivi ti'víi ñava'a ña nika'an Yivá i Ndios ndixa kixaa ña noo ndó. Ta xini ñó'ó kundati ndó ñoo Jerusalén nda kivi naki'in ndó ndee ña kixi ñoyívi njino —káchí taJesús xí'in na.

*TaJesús ndaa ra kuano'o ra ñoyívi njino
(Mr. 16:19-20)*

⁵⁰ Ta saá ku'a'an taJesús xí'in na ndíkon sata ra, ta nixaa na yatin noo ñoo Betania. Ta taJesús ndani'i ra nda'a ra, ta nika'an ra xí'in na:

—iNá ke'é Ndios ñava'a xí'in ndó!

⁵¹ Ta ndi'i nika'an ra ñayó'o, ta ndaa ra kuano'o ra ñoyívi njino. ⁵² Ta saá na ndíkon taJesús kisa ká'no na ra, ta ndikó na kuano'o na ñoo Jerusalén, ta kúsi ní ini na. ⁵³ Ta ndi'i saá kivi ndóo na ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, kisa ká'no na Ndios. Saá yóo ña.

To'on ñava'a xa'a Jesucristo ña ñitaa taJuan

To'on yó'o ká'an ña xa'a Jesucristo, taa ta kúu To'on Ndios

¹ Nda ta'an ka kixá'a kuva'a ndi'i ña yóo ñoyívi, xa yóo To'on Ndios. Ta To'on Ndios xa yóo ña xí'in Ndios nda si'na, ta To'on yó'o kúu mji Ndios. ² To'on Ndios yó'o xa yóo ña xí'in Ndios nda si'na ka ño ndi'i ña'a. ³ Xí'in To'on yó'o Ndios kisa va'a ra ndi'i ña yóo ñoyívi ñino xí'in ña yóo ñoyívi yó'o. Ta ndi'i ña yóo, kuva'a ña xí'in mji To'on Ndios. Ta nda ñii ña yóo, on vása ní-kuva'a ña xí'in inka ndee án inka to'on. ⁴ Ta To'on Ndios yó'o kúu taa ta táku ndino'o, ta ndee ña táxi kutaku ndi'i ñivi, kaku ña ño ra. Ta ndatán yóo ño'ó ña yé'e ño ñivi ña táxi kuchiño koto na, saá yóo taa yó'o. ⁵ Ta ndi'i saá kivi ndatán yóo ño'ó ña yé'e ño naa ní, saá yóo ra, ta ñanaa ní yó'o, nda lo'o on vása kuchiño ña nda'va ña ño'ó yé'e yó'o.

⁶ Nixiyo ñii taa ta t'ví Ndios ña ka'an ndoso ra to'on Ndios ño ñivi, ta tayó'o xinaní ra Juan. ⁷ Ta Ndios t'ví ra tayó'o ña ndakuijn ra xa'a taa ta yóo ndatán yóo ño'ó ndino'o ña yé'e. Ta taJuan yó'o ndato'on ra xí'in ñivi xa'a taa yó'o xa'a ña kuchiño kandixa na ra. ⁸ Ta ndixa taJuan yó'o on sivi mji ra xikuu ño'ó ndino'o ña yé'e, ta ndasaá kuiti kixi ra ndato'on ra to'on ña ndaa xa'a taa ta kúu ño'ó ndino'o. ⁹ Ta saá kixaa kivi kaku taJuan, ta lo'o kuiti ñiya'a, ta kaku taa ta kúu ño'ó ndino'o. Ta ño'ó ndino'o yó'o yé'e ño ndi'i ñivi na táku ñoyívi xa'a ña kuchiño koto na yu kúu yichi va'a.

¹⁰ Ta taa ta kúu ño'ó ndino'o kixaa ra ñoyívi yó'o, ta xitaku ra xí'in ñivi. Vará ndi'i ñivi xí'in ndi'i ña yóo ñoyívi kuva'a ña xí'in ndee ra, ta nanivi ñoyívi yó'o ní-nakoni na yu kúu ra. ¹¹ Tayó'o kixaa ra ño ñivi na kúu ñaño mji ra, ta nayó'o ñi-xiin na naki'in na ra. ¹² Ta saá ni,

ñixiyo sava ñivi na naki'in va'a ña'a, ta kandixa na ra. Ta nda'a ñivi yó'o na naki'in va'a ña'a, taxi ra ndayí nduu na sa'ya Ndios. ¹³ Ta ñivi na nduu sa'ya Ndios, nayó'o kaku xa'a na, ta on vása ní-kaku tuku na ñii kiva ndatán si'na kaku na tixin si'í na. Saá chi on sivi xa'a ña kóni yivá si'í na kúu ña tuku kaku xa'a na. Ta xa'a ña kóni Ndios kúu ña nduu ñivi sa'ya mji Ndios.

¹⁴ Ta To'on Ndios nduu ña ñii taa ndino'o, ta xikomí ra yiki koñu ñivi, ta xitaku ra xí'in ndi ñoyívi yó'o. Ta xini ndi ñava'a ká'no ña livi ní ña kómí ra. Ta mji ñava'a ká'no ña livi ní ña kómí Ndios kúu ña kómí ra, chi ñii laá mji ra kúu Sa'ya Ndios, ta taa ta ndixa ndaa ndino'o ini kúu ra, ta chutú ini ra xí'in ndi'i saá ño ñava'a. ¹⁵ Ta taJuan ndakuijn ra ñandaa xa'a taa yó'o ta kúu To'on Ndios, ta ñika'an ra, káchí ra saá:

—Vará yí'í si'na kaku ño tayó'o, ta ndixa taa ta ká'no ño yí'í kúu ra, chi on ta'an ka kutaku tixin si'í, ta xa táku tayó'o —káchí taJuan, taa ta sákuchu ñivi, xa'a Jesucristo, taa ta kúu To'on Ndios.

¹⁶ Ta taa yó'o, chutú ndaa ini ra xí'in ndi'i saá ño ñava'a. Ta mji yó, xa náki'in yó ku'a ní ñava'a táxi ra nda'a yó ñii ñii kivi. ¹⁷ Kuiya xina'a, nda'a xii síkuá yó taMoisés, Ndios taxi ra ndayí ña xa'nda chiño ño yó. Ta saá kixaa Jesucristo ñoyívi yó'o, ta taxi ra ña kúndaa ini yó ñava'a ká'no ña yóo ini Ndios, ta taxi ra ña kúndaa ini yó ñandaa ndino'o. ¹⁸ Nda ñii ñivi on ta'an koni na Ndios xí'in nduchu ño mji na. Ta Jesucristo saná'a ra mji yó yu kúu Ndios ta ndasaá yóo ini Ndios, chi yóo ra xí'in Ndios ta xini va'a ña'a ra, ta ñii laá mji ra kúu Sa'ya Ndios.

To'on yó'o ká'an ña xa'a taJuan, taa ta sákuchu ñivi

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹ Ñii kivi yóo taJuan saná'a ra ñivi, ta naná'no ño najudío na táku ñoo Jerusalén t'ví na sava nasutu xí'in sava naLeví, na kúu na ndiso chiño xí'in ve'e ño'ó ká'no, ku'a'an na ndaka to'on na taJuan. Ta ñixaa na ño tayó'o, ta ñika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—¿Yu kúu yó'o? —káchí na xí'in ra.

²⁰ Ta taJuan on vása ní-yi'ví ra ka'an ra xí'in na, ta ndakuiin ra, káchí ra saá:

—On sivi yi'i kúu Cristo, ta ta ti'ví Ndios sakaku nivi —káchí ra xí'in na.

²¹ Ta tuku nindaqa to'on na ra, káchí na saá:

—¿Ta yu kúu yó'ó? ¿An yó'ó kúu taprofeta Elías?

Ta nika'an taJuan xí'in na:

—On sivi taElías kúu yi'i —káchí ra.

Ta nindaqa to'on ka na ra, káchí na saá:

—¿An yó'ó kúu inka taprofeta ká'no ta ndáti ndi kixaa?

Ta ndakuiin taJuan, nika'an ra saá:

—On sivi yi'i kúu taprofeta ndáti ndó —káchí ra.

²² Ta saá nika'an ka na xí'in ra, káchí na saá:

—Va'a ka'an ún xí'in ndi yu kúu ún, chi xini ñó'ó ndikó ndi ta ndato'on ndi xí'in nivi na ti'ví ndi vaxi ndi. Ta vitin ka'an ún xí'in ndi ndixa yu kúu ún.

²³ Ta nika'an taJuan xí'in na, káchí ra saá:

—Yi'i kúu ta ta nika'an taprofeta Isaías xa'a, chi kuiya xina'á taprofeta Isaías yó'o nita ra to'on Ndios ña káchí saá: Ñii kivi noo yoo yuku yichí koo ñii ta, ta ndeé ní ka'an ndoso ra noo nivi, káchí ra saá: “Ndatán yoo ña ndasa ndakú nivi yichí, ta nakuiná na yichí yó'o noo ña kixaa taká'no, ta ñii ki'va saá xini ñó'ó nakuiná ndó ini ndó ña koo ti'va ndó naki'in ndó Ta taKá'no noo yó”, káchí to'on Ndios ña nita taIsaías kuiya xina'á —káchí taJuan xí'in na.

²⁴ Ta sava na kixaa noo taJuan yó'o kúu na nafariseo, ²⁵ ta nafariseo yó'o nindaqa to'on na taJuan, káchí na saá:

—Tá on sivi Cristo kúu ún, ta ni on sivi taElías kúu ún, ta ni on sivi inka taprofeta ká'no kúu ún, ta saá, ¿ndachun sákuchu ún nivi? —káchí na xí'in ra.

²⁶ Ta ndakuiin taJuan, nika'an ra xí'in na:

—Xí'in takuii kuiti sákuchu nivi. Ta ndixa xa yoo ñii ta ta táku ñoo Israel xí'in ndó vitin, ta on ta'an koni ndó ra.

²⁷ Tayó'o kúu ta ta vaxi sata i. Ta ta ta ká'no ní noo i kúu ra, ta yi'i kúu ta ta

nino ní ka noo ra. Yi'i kúu ta kisa chiño kuiti noo ra —káchí taJuan xí'in na.

²⁸ Saá ndo'o taJuan xí'in nivi yó'o yatin ñoo Betábara* ña náka yu'u yuta Jordán noo sákuchu taJuan nivi.

To'on yó'o ká'an ña xa'a ña nakutá'an taJuan xí'in taJesús

²⁹ Ta saá nitivi inka kivi, ta taJuan nakoto ra vaxi taJesús, ta nika'an ra xí'in nivi, káchí ra saá:

—¡Koto ndó! Tayó'o kúu ta ta ti'ví Ndios kivi xa'a kuachi nivi. Ndatán yoo ndikachi lo'o tí sóko nivi noo Ndios ña kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na, saá yoo tayó'o. ³⁰ Tayó'o kúu ta ta ndato'on i xí'in ndó xa'a. Nika'an i xí'in ndó ndi vaxi ñii ta sata i, ta ta ta ká'no noo i kúu ra, chi kivi kaku i, xa táku ra. ³¹ Ta si'na on vása ní-kunda ini i tá tayó'o kúu ta ta ti'ví Ndios sakaku ra mii yó. Ta yi'i sákuchu i nivi xí'in takuii, chi saá kisa ndivi i ña kóni Ndios xa'a ña kuchiño naño Israel nakoni na yu kúu tayó'o —káchí taJuan xí'in nivi.

³² Ta saá nika'an ka taJuan xa'a taJesús, káchí ra saá:

—Yi'i xini i ndasaá kivi noo Níma Ndios nda ñoyivi nino, ta noo ña ndatán vaxi noo ñii tísata, ta xikanoo ña noo ñíndichi taJesús. ³³ Si'na on vása ní-kunda ini i tá tayó'o kúu ta ta ti'ví Ndios sakaku ra mii yó, ta mii Ndios ta ti'ví yi'i sákuchu i nivi, nika'an ra xí'in i, káchí ra saá: “Ñii kivi koto ún Níma i”, káchí Ndios xí'in i. ³⁴ Ta vitin xa xini i ñayó'o ndatán yoo ña nika'an Ndios xí'in i, ta saá ká'an i ñanda xí'in ndó ndi taJesús yó'o kúu Sa'ya Ndios —káchí taJuan xí'in na.

To'on yó'o ká'an ña xa'a ovi ta ta kixá'á xika xí'in taJesús

³⁵ Ta nitivi inka kivi, ta tuku yoo taJuan xí'in ovi naxika xí'in ra. ³⁶ Ta xini taJuan nija'a taJesús ku'an ra, ta nika'an ra xí'in naxika xí'in ra, káchí ra saá:

—Koto ndó ka, chi ta ta ku'an ka, ndatán yoo ndikachi lo'o tí sóko nivi noo

* 1:28 Inka kivi ñoo Betábara kúu Betania.

Ndios xa'a kuachi na, saá yoo ra —kachi tajan.

³⁷ Tá xini so'o ovi taa yoo ña ká'an tajan, ta xandikon kixá'á na ndikon na kuá'an na sata tajesús. ³⁸ Ta saá tajesús nandikó koo ra ta nindaká to'on ra na, kachi ra saá:

—¿Yukia nduku ndó?

Ta ndakuijn na, nindaká to'on na ra, kachi na saá:

—Tata Rabí, ¿mikia yoo ve'e noo kindoo ún vitin? —kachi na xí'in ra. (Ta to'on Rabí kóni kachi ña Maestro.)

³⁹ Ta ndakuijn tajesús, nika'an ra xí'in na, kachi ra saá:

—Na'a ndó ko'on ndó xí'in i ta koni ndó mí yoo ña —kachi ra xí'in na.

Ta saá kuá'an na xí'in ra nda ve'e noo kindoo ra. Tá nixaá na ve'e yoo, ta xa nitondaá kaa komi xikuaa kuu ña,† ta kindoo na ve'e yoo xí'in ra nda inká kivi.

⁴⁰ Nii tayó'o naní Andrés, ta kuu ra taa ta xa xini so'o ña nika'an tajan, ta kixá'á ra ndikon ra sata tajesús. Ta Andrés yoo kómí ra ñii ñani ra, ta naní Simón Pedro.

⁴¹ Ta saá kama ní kee ta Andrés yoo kuá'an ra nandukú ra ñani ra ta Simón Pedro. Tá nixaá ra ta naní'i ña'á ra, ta nika'an ra xí'in ra, kachi ra saá:

—Xa nakutá'an ndi xí'in taa ta kundaá ini ndi kuu ta Mesías —kachi ra. (To'on Mesías kuu to'on hebreo ña kóni kachi Cristo to'on griego.)

⁴² Ta saá ta Andrés xandikon kuá'an ra, ta kuá'an ñani ra xí'in ra, ta nixaá na noo yoo tajesús. Ta tajesús xito kaxín ra noo taa ta kuu ñani ta Andrés yoo, ta nika'an ra xí'in ra, kachi ra saá:

—Yoo kuu ta Simón, sa'ya ta Jonás. Ta vitin kunaní ún Cefas —kachi ra. (Ta kivi Cefas kuu to'on arameo, ta kóni kachi ña Pedro to'on griego, ta ovi kivi yoo kóni kachi ña yuu.)

To'on yoo ká'an ña tajesús kana ra ta Felipe xí'in ta Natanael ña kundikon na sata ra

⁴³ Ta nitivi inká kivi, ta xani sini tajesús ko'on ra ñoo estado Galilea. Ta kee ra kuá'an ra, ta nixaá ra ñoo yoo, ta naní'i

ra ta Felipe. Ta nika'an ra xí'in ra, kachi ra saá:

—Na'a, kundikon ún sata i —kachi tajesús xí'in ta Felipe.

⁴⁴ Nnoo Betsaida estado Galilea kuu ñoo nii ta Felipe yoo. Ta saá tuku ta Simón Pedro xí'in ta Andrés kuu na ñaño yoo.

⁴⁵ Ta saá ta Felipe kee ra kuá'an ra nandukú ra ta Natanael. Tá naní'i ña'á ra, ta nika'an ra xí'in ra, kachi ra saá:

—Xa nakutá'an ndi xí'in ñii taa ta kuu ta ndati yó chi kuyá xina'á ta Moisés xí'in inká naproleta nitaa na xa'a tayó'o. Tajesús sa'ya ta José kuu ra, ta kuu ra taño Nazaret —saá nika'an ta Felipe xí'in ta Natanael.

⁴⁶ Ta ndakuijn ta Natanael, kachi ra saá:

—Nnoo Nazaret, ¿kachi ún? ¿Án ndixa kuchiño kee ñii tava'a ñoo yoo? —kachi ta Natanael xí'in ta Felipe.

Ta ndakuijn ta Felipe, kachi ra saá:

—Na'a ko'on ún xí'in i, ta koto ún —kachi ra. Ta kee na kuá'an na.

⁴⁷ Ta saá tajesús xini ra ta Natanael vaxi yatin ra noo yoo ra, ta nika'an tajesús, kachi ra saá:

—Tayó'o kuu ta Israel ndino'o. Taa ta ndaa ini kuu ra, ta nda lo'o on vása sándá'ví ra nivi —kachi ra.

⁴⁸ Ta ndakuijn ta Natanael, kachi ra saá:

—¿Ndasaá va'a xini ún yi'i, tata?

Ta ndakuijn tajesús, nika'an ra xí'in ra:

—On ta'an ka xaá ta Felipe kana ra yoo, ta xa xini i yoo, yoo ún xa'a yiton tón higo —kachi ra.

⁴⁹ Ta ndakuijn ta Natanael, kachi ra saá:

—Tata Rabí, ndixa yoo kuu Sa'ya Ndios, yoo kuu taa ta Rey, taká'no noo na Israel.

⁵⁰ Ta ndakuijn tajesús, kachi ra saá:

—¿Án kuiti kándixa ún yi'i xa'a ña nika'an i xí'in ún ndi xini i yoo kivi yoo ún xa'a yiton tón higo? Ta saá ni, vaxi ñii kivi koni ka ún ñaná'no ní ka noo ñayó'o —kachi tajesús xí'in ta Natanael.

⁵¹ Ta nika'an tajesús xí'in ndi'i nivi na ndikon sata ra, kachi ra saá:

—Ña ndixa ndaa ká'an i xí'in ndó ndi ñii kivi ña vaxi koni ndó ndasaá nona ñoyivi nino, ta saá koni ndó kuá'a ní

† 1:39 Kaa komi xikuaa naní ña kaa uxu noo ñaño Roma, chi kaa noo noo ñaño Roma kuu kaa xa xitaan.

naángel Ndios na kuá'án ndaa nda ñoyívi n̄ino ta na vaxi noo nda ñoyívi yó'o, noq yoo yí'i, ta ta kixi noq Ndios —káchí taJesús xí'in na.

2

To'on yó'o ká'án ña xa'a ñii viko tonda'a ñoo Caná

¹ N̄itonda kivi un̄i, ta kana viko tonda'a ñoo Caná ña nákaa estado Galilea. Ta ñaMaría ña kúu si'í taJesús xa yoo ña noq koo viko yó'o. ² Ta n̄ivi na ká'án viko yó'o xa kana na taJesús xí'in naxíka xí'in ra ña koo na viko yó'o. Ta saá kee na kuá'án na, ta n̄ixa na noq yoo viko tonda'a. ³ Tá yoo na viko yó'o, ta saá ndi'i nduta vino tá xí'i n̄ivi, ta nda lo'o ka rá on koó. Ta saá ñaMaría si'í taJesús n̄ika'án ña xí'in ra, káchí ña saá:

—Ndi'i ndaa nduta vino, ta on koó ka rá ko'o n̄ivi na k̄ixa —káchí ña xí'in taJesús.

⁴ Ta ndakuin taJesús, káchí ra saá xí'in si'í ra:

—¿Ndachun ndát'on ún tondini yó'o xí'in i, nana?, chi on ta'án tonda'a hora ña chitóni Ndios ña kasa ndivi i chiño ná'no —káchí taJesús xí'in si'í ra.

⁵ Ta saá n̄ika'án ña xí'in n̄ivi na kisa chiño noq na ká'án viko yó'o, káchí ña saá xí'in na:

—Ndi'i ña ka'nda chiño sa'ya i noq ndó, va'a kasa ndivi ndó ña —káchí si'í taJesús xí'in na kisa chiño viko yó'o.

⁶ Yatin noq yoo taJesús yita ñno kisi yuu ná'no, chi najudío xini ñó'ó na takuii tá ñó'o ini kisi yó'o ña kasa ndivi na ndayí na, ña káchí ndasaá xini ñó'ó nda'a na xa'a ña koo na n̄ivi na ndi noq Ndios. Ta ñii ñii kisi yuu yó'o kúndeé ña ko'on komi s̄iko litro án nda ñii ciento litro takuii ini ña. ⁷ Ta n̄ika'án taJesús xí'in n̄ivi na kisa chiño noq na ká'án viko, káchí ra saá xí'in na:

—Sakutú ndaa ndó takuii ini ndi'i kisi yó'o —káchí ra xí'in na.

Ta kixá'a na sákutú ndaa na takuii ini ndi'i kisi yó'o. ⁸ Ta n̄ika'án tuku taJesús xí'in na, káchí ra saá:

—Vitin tava ndó lo'o rá ta taxi ndó rá nda'a ta ndiso chiño xí'in viko yó'o —káchí taJesús.

Ta saá ke'e n̄ivi na kisa chiño yó'o. ⁹ Tá ta ndiso chiño xí'in viko x̄ito ndoso ra nduta yó'o, ta on s̄ivi ka takuii kúu rá, chi nduu rá vino. Ta tayó'o on vasa ní-xini ra míchí kixi távino yó'o, ta ndasaá kuiti na kisa chiño noq ra xini na míchí kee rá. Ta saá ta ndiso chiño xí'in viko kana ra ta ta tonda'a, ¹⁰ ta n̄ika'án ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Inka n̄ivi si'na táxi na vino tá va'a ní ka ko'o n̄ivi na k̄ixa viko. Ta saá, xa kuá'a ní vino va'a yó'o xí'i na, ta saá ta ta sákana viko táxi ra vino tá ñno ní kóni ko'o n̄ivi na k̄ixa viko. Ta yó'ó, n̄i-ke'e ún saá, chi ch̄ika va'a ún vino tá va'a ní, t̄anda vitin tava ún rá ta taxi ún rá ko'o yó'o —káchí ra xí'in ta tonda'a yó'o.

¹¹ Ta seña yó'o kúu ñanoq ke'e taJesús, ta ñoo Caná ña nákaa estado Galilea kúu noq ke'e ra ña. Xí'in ñava'a yó'o taJesús saná'a ra ndee ká'no ña livi ní kómí ra. Ta naxíka xí'in taJesús kandixa na ra.

¹² Ta ndi'i n̄iya'a ñayó'o, ta kee taJesús kuá'án ra. Ta si'í ra, xí'in ñani ra, xí'in naxíka xí'in ra, kuá'án na xí'in ra, ta n̄ixa na ñoo Capernaum, ta x̄indo na ñoo yó'o lo'o kuiti kivi.

To'on yó'o ká'án ña xa'a taJesús tava ra

na síko ke'e yé'é ve'e ño'o ká'no

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³ Ta xa vaxi yatin kivi kana viko Pascua najudío* ñoo Jerusalén, ta taJesús kee ra kuá'án ra viko yó'o. ¹⁴ K̄ixa na noq yoo ke'e yé'é ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, ta yó'o xini ra n̄ivi na síko t̄is̄indiki, na síko t̄indikachi, xí'in na síko t̄is̄ata. Ta yoo inka n̄ivi na sama s̄i'ún.† ¹⁵ Tá taJesús xini ra nayó'o, ta ki'in ra ñii t̄uchu káni, ta kisa va'a ra ñii kuártá xí'in t̄uchu yó'o. Ta xí'in kuártá yó'o kixá'a ra táva ra ndi'i n̄ivi na

* **2:13** Pascua najudío kána ña xa kivi xa'a ña náka'án na ndasaá Ndios sakaku ra naxi síkuá na noq ñaño Egipto kuyax̄a xina'a. † **2:14** Ndi'i kit̄i yó'o kúu kit̄i tí s̄oko n̄ivi noq Ndios xa'a kuachi na. Ta sama na s̄i'ún chi ndasaá kuiti s̄i'ún najudío kúu ña xini ñó'ó na ña kuchiño sata na kit̄i ta s̄oko na ri ve'e ño'o ká'no.

síkó yó'o, ta saá kama kee ndi'i na kua'an na xí'in tándikachi ta xí'in tísindiki síkó na. Ta taJesús sandiva ra mesa nivi na sama si'ún, ta nixita ní'no ndi'i si'ún na. ¹⁶ Ta xa'nda chiño ra noo nivi na síkó tísata, káchí ra saá xí'in na:

—iTiin ndó tava ndó tísata yó'o! On vá'a sanduu ndó ve'e Yivá i niii noyá'vi —káchí ra xí'in na síkó tísata.

¹⁷ Ta saá naxíka xí'in ra naká'an na ña káchí to'on Ndios ña nítáa na xina'á xa'a ña ke'é taJesús yó'o vitin, chi káchí ña saá: “Ñii nixino sáa i xí'in ña ká'un ini i xa'a ña on vá'a ke'é nivi xí'in ve'e Yivá i Ndios”, káchí to'on Ndios.

¹⁸ Ta najudío na xini ña ke'é ra saá nindaqa to'on na taJesús, káchí na saá:

—¿Ndá milagro ke'é ún koni ndi ña saná'a ún kundaqa ini ndi ña ndixa kómí ún ndayí ke'é ún saá xí'in ve'e ño'o yó'o? —káchí na xí'in ra.

¹⁹ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—Tána sandi'i ndó xa'a ve'e ño'o yó'o, ta saá tixin ña unj kivi kasa va'a i ña ta tuku nakundichi ña —káchí taJesús xí'in na.

²⁰ Ta ndakuijn tuku najudío, nika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—Ovi siko iño kuiya xa kisa chiño nivi xa'a ña kisa va'a na ve'e ño'o ká'no yó'o. Ta yó'o, ¿án xani sinj ún ndí kuchiño ún kasa va'a ún ve'e ño'o yó'o tixin ña unj kuiti kivi?

²¹ Ta taJesús on sivi xa'a ve'e ño'o ká'no ña nákaa ñoo Jerusalén yó'o kúu ña ká'an ra, chi tayó'o ká'an ra xa'a yiki koñu mji ra. ²² Ta naxíka xí'in taJesús on vása kundaqa ini na ñayó'o, tanda kixaqa kivi ña nixi'i taJesús ta tixin ña unj kivi natakú ra, tanda saá naká'an na to'on yó'o, ta kandixa na to'on Ndios ña nítáa na xina'á, ta kandixa na to'on ña nika'an taJesús xini so'o na vitin.

To'on yó'o ká'an ña taJesús xini va'a ra ini ndi'i nivi

²³ Ta yóo taJesús ñoo Jerusalén noo kána viko Pascua, ta ñii ñii kivi kána viko Pascua yó'o, ke'é ra kua'a ní milagro ña xini nivi, ta kua'a ní nivi yó'o kixá'a na kándixa na ra. ²⁴ Ta taJesús on vása ndaa ini ra nivi yó'o chi xini ra ndasaá yóo ini

ndi'i nivi. ²⁵ Ni on vása ní-xini ñó'o ra inka nivi ña ndato'on na xí'in ra, chi xa xini va'a ra ndasaá yóo ini ndi'i nivi.

3

To'on yó'o ká'an ña xa'a taJesús xí'in ñii taa ta naní Nicodemo

¹ Nixiyo ñii taa ta naní Nicodemo, tafariseo kúu ra, ta ñii taká'no noo najudío kúu ra, ta tatá'an nachiño naní Junta Suprema kúu ra. ² Ta ñii ñoo, ta xa ñoo ní kúu ña, kee taNicodemo kua'an ra, ta nixaqa ra noo taJesús, ta nika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Tata Rabí, xini ndi yó'o kúu ñii tamaestro ta t'vi Ndios, chi nda ñii nivi on vása kuchiño ke'é na milagro ndatán yóo ña ke'é ún, tá on koó Ndios yóo xí'in na —saá káchí taNicodemo xí'in taJesús.

³ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—Ñandixa ká'an i xí'in ún, nda ñii nivi on kivi kivi na yichi noo xá'nda chiño Ndios tá on kaku tuku na inka yichi —káchí taJesús xí'in ra.

⁴ Ta saá taNicodemo nindaqa to'on tuku ra taJesús, nika'an ra:

—¿Ndasaá kuchiño ke'é ñii taxikua'a ña tuku kaku ra?, chi on kuchiño ndikó tuku ra ndi'vi ra tixin si'í ra ta kaku ra inka yichi —káchí ra.

⁵ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra saá:

—Ñandixa ká'an i xí'in ún, xini ñó'o kaku nivi xí'in takuii ta xí'in Níma Ndios. Tá on ke'é na saá, ta on kuchiño na kivi na yichi noo xá'nda chiño Ndios. ⁶ Ndi'i nivi na kaku tixin si'í kómí na koñu xí'in níma nivi, chi nivi kúu na. Ta nivi na kaku xí'in ndee Níma Ndios kúu nivi na ndixa táku Níma Ndios ini. ⁷ Ta saá on naka'nda ini ún xa'a to'on ña nika'an i xí'in ún ndí xini ñó'o kaku tuku nivi inka yichi. ⁸ Ndatán yóo tachj saá yóo Níma Ndios, chi tachj xika ña yó'o ta xika ña kaa, ta on vása xini yóo míchí vaxi ña, ni on vása xini yóo míchí kua'an ña. Ndasaá kuiti xini so'o yóo mí ní'j ña. Ñii kivi saá yóo ña xí'in nivi na kaku xaá xí'in ndee Níma Ndios. Saá chi on kuchiño koto yóo ndasaá kisa chiño Níma Ndios ini nivi yó'o —káchí taJesús xí'in taNicodemo.

⁹ Ta taNicodemo nindaḡa to'on ra taJesús, káchí ra saá:

—¿Ndasaá kuchiño koo ña ká'an ún xa'a, tata?

¹⁰ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in ra:

—Yó'ó kúu tamaestro taká'no noo naño Israel. ¿Ndachun on vása kúndaá ini ún ña ká'an xí'in ún? ¹¹ Ñandixa ká'an xí'in ún ndí mii ndi ká'an ndi xa'a ña xini ndi, ta ndakuijn ndi xa'a ña xito ndi, ta ndó'ó on xijn ndó kandixa ndó to'on ká'an ndi xí'in ndó. ¹² Ta vitin ndato'on xí'in ndó xa'a ña yóo ñoyívi yó'o, ta on vása kándixa ndó yí'i. Ta saá yo'vi ní ka kandixa ndó yí'i táná ndato'on xí'in ndó xa'a ña yóo ñoyívi nino noo yóo Ndios.

¹³ 'Nda kivi noo tanda kivi vitin on ta'an ndaa nda ñii nivi ñoyívi nino ta noo tuku na nda ñoyívi yó'o. Ta ndasaá kuiti yí'i kúu ñii laá ta kee ñoyívi nino noo yóo Ndios, ta noo i kixaa ñoyívi yó'o. ¹⁴ Kuyá xina'á kivi nixiyo taMoisés yuku yichí, ta xí'in ka ña naní bronce kisa va'a ra ñii koq, chi saá nika'an Ndios xí'in ra ke'é ra. Ta taMoisés kani ndichi ra ñii yiton ta noo yiton yó'o, katakaá ndaa ra koq yó'o. Ta ndi'i nivi na ndeé ndó'o, tá ndasaá kuiti xito ndaa na koq ka yó'o, ta nduva'a ndi'i nivi na ke'é saá. Ta ñayó'o xikuu ñii ña chindú'u Ndios ña saná'a ra ndasaá kundo'o yí'i, ta ta kixi noo Ndios, chi ñii kivi ña vaxi nivi ñoyívi yó'o kani ndichi na ñii yiton síkón ta katakaá ndaa na yí'i noo yiton yó'o. ¹⁵ Saá kundo'o i xa'a ña ndi'i nivi na kandixa yí'i, ndixa kutaku na xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi, ta nda ñii kivi on ndi'i xa'a na —káchí taJesús xí'in taNicodemo.

To'on yó'o ká'an ndí Ndios kí'vi ní ini ra xini ra nivi

¹⁶ Ta nika'an ka taJesús xí'in taNicodemo, káchí ra saá:

—Kí'vi ní ini Ndios xini ra nivi ñoyívi yó'o, ñakán tí'ví ra yí'i, ta kúu ñii laá Sa'ya ra noo ra, ta kixaa ñoyívi yó'o, ta ndi'i nivi na ndino'o kandixa yí'i, on ndi'i xa'a nayó'o, ta ndixa kutaku na xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi. ¹⁷ On sivi xa'a ña ko'on nivi noo xo'vi ní na kúu xa'a ña tí'ví Ndios yí'i, ta ta kúu Sa'ya mii ra,

ña kixaa ñoyívi yó'o. Ta Ndios tí'ví ra yí'i xa'a ña kasa ndivi i chiño ña kuchiño sakaku ra nivi ñoyívi yó'o noo ndee ña on vá'a.

¹⁸ 'Saá chi ndi'i nivi na ndino'o kándixa yí'i, on ko'on na noo xo'vi ní na. Ta ndi'i nivi na on xijn kandixa yí'i kúu nivi na ndiso kuachi noo Ndios, ta xini ñó'ó ko'on na noo xo'vi ní na. Saá chi ni-xiin na kandixa na yí'i, ta ta kúu ñii laá Sa'ya Ndios. ¹⁹ Ñayó'o kúu xa'a ña Ndios ká'an ra ndi' nivi ndiso na kuachi noo ra: vará xa kixaa ñoyívi yó'o, ta yí'i kúu Ño'o ndino'o yé'e, ta ku'a ní nivi on xijn na koni na Ño'o yó'o. Nda víka, kúsi ní ka ini na xini na ñanaa ní, chi kúto ní na ké'é na ña on vá'a. ²⁰ Ta ndi'i nivi na ké'é ña on vá'a, nayó'o saá ini na xini na Ño'o ndino'o yé'e, ta ni on xijn na kuyatin na noo ña, chi yí'ví na koq nativi ndi'i ña on vá'a ke'é na. ²¹ Ta saá ni, nivi na ké'é ñava'a, nayó'o ndixa kúsi ini na kuyatin na noo yóo Ño'o yé'e, chi saá nativi káxin ndi' ké'é na chiño va'a kuiti xí'in ndee Ndios —káchí taJesús xí'in taNicodemo.

To'on yó'o ká'an ña xa'a ña ndakuijn taJuan xa'a taJesús

²² Ta ndi'i niya'a ñayó'o, ta saá kee taJesús ku'a'an ra. Ta naxíka xí'in ra ku'a'an na xí'in ra nda ñoo estado Judea, ta sakán lo'o kivi ndóo na ñoo yó'o, ta sákuchu na nivi. ²³ Ta ñii ki'va saá yóo taJuan sákuchu ra nivi inká ñoo naní Enón ña nákaa yatin ñoo Salim, chi yatin ñoo yó'o yóo ku'a ní takuí. Ta ku'a ní nivi kixaa na noo ra, ta sákuchu ra na. ²⁴ Saá chi on ta'an kixaa kivi tiin na taJuan ko'on ra ve'e ka.

²⁵ Ta ñii kivi saá sava naxíka xí'in taJuan kixá'a na náa na xí'in inká najudío chi on vása yóo yu'ú na xa'a ndasaá xini ñó'ó kuchu nivi án ndasaá xini ñó'ó nda'a na xí'in takuí ña koo ndii na noo Ndios. ²⁶ Ta saá kixaa nayó'o noo taJuan ta nika'an na xí'in ra:

—Tata Rabí, ¿án náka'an ún ta ta nixiyo xí'in ún inká tá'ví yu'u yuta Jordán, ta ta ndato'on ún xa'a xí'in ndi? Ta vitin yóo ra inká xiiña sákuchu ra nivi, ta ndi'i nivi ku'a'an na noo yóo ra —káchí nayó'o xí'in taJuan.

²⁷ Ta ndakuijn taJuan nika'an ra, káchí ra saá xí'in na:

—Nda ñii ñivi on kivi kasa ndivi na chiño va'a, tá on sivi Ndios kúu ta taxi ndayí xí'in ndee nda'a na ña ke'é na saá. ²⁸ Xa xini so'o ndó ña nika'an i xí'in ndó: “On sivi yi'i kúu Cristo, ta ta ti'vi Ndios sakaku ñivi. Ta yi'i ndasaá kuiti kúu i ta ta ti'vi Ndios vaxi si'na noo Cristo ña chindee i ñivi koo ti'va na xa'a ña kixaa ra”, saá nika'an i xí'in ndó. ²⁹ Ta vitin ndatan yoo ñii ta ta xa yoo ti'va naki'in ra ñii ña'a ña kuu ñási'í ra, saá yoo Cristo. Ta yi'i ndatan yoo tamigo ta ta tonda'a yoo, saá yoo i, chi tamigo ra kusi i ní ini ra ña xini so'o ra to'on ña ká'an ta ta tonda'a yoo. Ta ñii ki'va saá chutú ñasi i ini i vitin, chi xa kixaa Cristo ta xini so'o i to'on ra. ³⁰ Ta ñato'ó tayó'o xini ñó'o kua'no ka ña, ta yi'i xini ñó'o nduu i ta ninno ní ka noo ra —káchí taJuan xí'in naxíka xí'in ra.

To'on yó'o ká'an ña xa'a ta ta kixi noo Ndios

³¹ Ta nika'an ka taJuan, káchí ra saá:

—Taa ta kixi noo Ndios kúu ra ta taká'no noo ndi'i ña yoo. Ta ñivi na kaku ñoyivi yó'o kúu na ñivi ñoyivi yó'o, ta ndasaá kuiti ká'an na xa'a ña yoo ñoyivi yó'o. Ta ta ta kixi ñoyivi nino noo yoo Ndios, kúu ra ta taká'no noo ndi'i ña yoo ñoyivi yó'o xí'in ñoyivi nino. ³² Tayó'o ndakuijn ra ká'an ra ña ndixa ndaa xí'in ñivi xa'a ña xini so'o ra, ta xa'a ña xini ra, ta ñivi on xijn na kandixa na to'on ká'an ra. ³³ Ta saá ni, yoo sava ñivi na kándixa ta náki'in va'a na to'on ra, ta ñivi yó'o ndakuijn na ndí Ndios kúu tandaa ndino'o. ³⁴ Ta ta ta ti'vi Ndios ká'an ra ndasaá kuiti to'on Ndios, ta Ndios ndi'i saá kivi sácutú ra xí'in Nima ra ini tayó'o. ³⁵ Kí'vi ní ini Ndios xini ra Sa'ya ra, ta saá Ndios taxi ra ndi'i ndee xí'in ndi'i ndayí nda'a ra, ta kúu ra ta taká'no noo ndi'i ña yoo. ³⁶ Ndi'i ñivi na kándixa Sa'ya Ndios kúu ñivi na ndino'o taku noo Ndios ndi'i saá kivi. Ta ndi'i ñivi na on xijn kandixa Sa'ya Ndios kúu ñivi na on vasa taku noo Ndios, ta kivi ña vaxi Ndios saxo'vi ní ra ñivi yó'o —káchí taJuan.

4

To'on yó'o ká'an ña xa'a ñii ña'a ñaño estado Samaria

¹ Nafariseo xini so'o na ndí kua'a ní ka ñivi ndikon sata taJesus vitin noo ñivi na ndikon sata taJuan, ta taJesus sákuchu ra kua'a ní ka ñivi noo taJuan káchí na, ká'an na. ² Ta on sivi mii taJesus kúu ta sákuchu ñivi, chi naxíka xí'in ra kúu na sákuchu ñivi. ³ Ta kivi xini so'o taJesus ña ká'an ñivi saá xa'a ra, ta kee ra ñoo estado Judea ta kuano'o ra ñii ñoo estado Galilea.

⁴ Ta saá nduxa xini ñó'o ya'a ra ma'ño estado Samaria. ⁵ Ta nixaa ra ñii ñoo naní Sica, ña nákaa yatin noo yoo ño'o ña nitaxi taJacob nda'a sa'ya ra taJosé kuyya xina'a ní. ⁶ Ta pozo ña kisa va'a taJacob kuyya xina'a yoo ka ña ñoo yó'o. Ta xa yatin tondaa ma'ño ndivi kúu ña, ta kixaa taJesus noo yoo pozo yó'o, ta kúnaa ní ra, chi xíka ní kixi ra, ta saá xikoo ra nakindee lo'o ra.

⁷ Ta kixaa ñii ña'a ñaño Samaria ña tava ña takuii pozo yó'o, ta taJesus nika'an ra xí'in ña, káchí ra saá:

—Nana, ¿án taxi lo'o ún takuii ko'o i? —káchí ra xí'in ña.

⁸ Ta on koo naxíka xí'in taJesus, chi kua'an na ñii ñoo yatin ña sata na ña kuxu na xí'in ra. ⁹ Ta ndakuijn ñaña'a, nika'an ña saá xí'in taJesus:

—Yó'o kúu tajudío ta yi'i kúu ñii ña'a ñaño Samaria. ¿Ndachun ndúkú ún noo yi'i taxi i takuii ko'o ún? —káchí ña. (Saá chi najudío on vasa náta'an va'a na xí'in naño Samaria.)

¹⁰ Ta saá ndakuijn taJesus, nika'an ra xí'in ña:

—Tá xini ví ún ñava'a ña kóni Ndios taxi ra nda'a ún, ta tá xini ví ún yu kúu yi'i, ta saá ndúkú ún noo i takuii ko'o ún, ta yi'i taxi i rá nda'a ún. Ta takuii tá taxi i nda'a ún kúu takuii tá kómí ndee ña taxi rá kutaku ndino'o ñivi —káchí taJesus xí'in ña.

¹¹ Ta ndakuijn ñaña'a yó'o, nika'an ña, káchí ña saá:

—Tata, on vasa ní'ún nda ñii ña kuchiño tava ún takuii, ta kónó ní ñó'o

* 4:5 TaJacob yó'o kúu xij síkuá najudío xí'in naño Samaria. † 4:6 Kaa uxu ovi ndivi naní ña kaa jño noo naño Roma.

rá pozo yó'o. Ta saá, ¿míkíā vaxi takuií tá ká'ān ún xā'a? ¹² ¿Ān ká'no ká ndee kómí ún nōō ndee ña xíkómí xij síkúá yó tǎJacob?, chi tǎJacob sandakoo ra pozo yó'o xā'a ndi, na kúu sa'ya ñani síkúá ra, chi tayó'o xí'in sa'ya ra xí'i na takuií pozo yó'o kujya xina'á, ta ñii kiva saá xí'i kitj sana ndi'i na —káchí ñá xí'in tǎJesús.

¹³ Ta tǎJesús ndakuijn ra nika'ān ra xí'in ñá:

—Ndi'i nivi na xí'i takuií pozo yó'o, ñii káni lo'o yá'a, ta tuku yichj na takuií. ¹⁴ Ta ndi'i nivi na ko'o takuií tá taxi j nda'a na, nayó'o nda ñii kivi on yichj ká na takuií. Saá chi takuií tá taxi j ko'o nivi nduu rá ñii pozo ká'no ní ini na, ta nda ñii kivi on ndoko takuií yó'o. Ta nivi na ko'o takuií tá taxi j on kivi na, chi takuií tá taxi j kómí rá ndee ña taxi rá kutakj ndino'o nivi ndi'i saá kivi ña vaxi —káchí tǎJesús xí'in ñáño Samaria.

¹⁵ Ta ndakuijn ñá káchí ñá saá:

—Tata, taxi ún nda'a j takuií tá ká'ān ún xā'a ná ko'o j. Ta saá on yichj ká j takuií nda ñii kivi, ta ni on kuikó ká j takuií ndi'i saá kivi —káchí ñá xí'in tǎJesús.

¹⁶ Ta tuku ndakuijn tǎJesús, nika'ān ra xí'in ñá:

—Kua'ān ún kana ún yij ún, ña kixaa ra xí'in ún yó'o —káchí ra xí'in ñá.

¹⁷ Ta ndakuijn ñá, nika'ān ñá xí'in ra:

—On koó yij j kómí j, tata —káchí ñá.

Ta tǎJesús nika'ān ra xí'in ñá:

—Ñandixa kúu ña ká'ān ún ndí on koó yij ún, nana, ¹⁸ chi xa o'on tǎ xikuu yij ún, ta tǎa tǎ yóo xí'in ún vitin on sivi yij ún kúu ra. Ñandixa kúu ña ká'ān ún ndí on koó yij ún kómí ún, nana —káchí tǎJesús xí'in ñá.

¹⁹ Ta ndakuijn tuku ñá nika'ān ñá:

—Tata, vitin kúndaā ini j ndí yó'ó kúu ñii tǎprofeta. ²⁰ Ta vitin, tata, ¿yukíā káchí ún?, chi yukú ká'no xíto yó kaa kúu xiiña nōō nivi naxij síkúá ndi kisa ká'no na Ndios, ta ndó'ó najudío káchí ndó xini ñó'ó kasa ká'no yó Ndios ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén —káchí ñá xí'in tǎJesús.

²¹ Ta ndakuijn tǎJesús, nika'ān ra xí'in ñá, káchí ra saá:

—Kandixa ún ña ndato'on j xí'in ún vitin, nana. Xa yatin vaxi kivi ña on

konj ñó'ó ká ko'on nivi yukú kaa, ni on konj ñó'ó ká ko'on na ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén xā'a ña kasa ká'no na Ndios. ²² Vitin ndó'ó, nivi ñaño Samaria, xí'in ñanaa ini ndó kisa ká'no ndó Ndios, chi on tǎ'ān kundaā ini ndó xā'a ra. Ta mji ndi najudío xini ndi yu kúu Ndios tǎa tǎ kisa ká'no ndi, chi Ndios chitóni ra ndí tixin ñaño judío kixi ñii tǎa tǎ sakaku nivi. ²³ Xa yatin ní vaxi kivi, ta xa vitin kúu kivi ña nivi na kúu na ndixa kasa ká'no Yivá j Ndios, nayó'o xini ñó'ó kasa ká'no na ra xí'in ña ndino'o níma na, ta xí'in ña xini na to'on ndixa xā'a ra. Saá chi Yivá j nándukú ra nivi ña kasa ká'no na ra saá. ²⁴ Ndios kúu Níma ndino'o, ta saá nivi xini ñó'ó ña koo Níma Ndios ini na ña kuchiño va'a kasa ká'no na ra, ta xí'in ña ndino'o ndaā ini na xini ñó'ó kasa ká'no na ra.

²⁵ Ta ndakuijn ñá, nika'ān ñá, káchí ñá saá:

—Xini j ndí ñii kivi kixaa tǎMesías, tǎa tǎ ti'vi Ndios sakaku ra mji yó. Ta tayó'o tuku sákananí na ra Cristo. Ta kivi kixaa tayó'o, ta saná'a ra mji yó ña nandaxin ra ndi'i ña xini ñó'ó kundaā ini yó —káchí ñá xí'in tǎJesús.

²⁶ Ta ndakuijn tǎJesús nika'ān ra xí'in ñá:

—Yij j, tǎa tǎ ká'ān xí'in ún, kúu tǎa tǎ ká'ān ún xā'a —káchí ra xí'in ñá.

²⁷ Ta saá kixaa naxíka xí'in tǎJesús, ta naka'nda ini na xini na ña ká'ān ra xí'in ñii ña'a. Ta nda ñii nayó'o ni-ka'ān na xí'in ra yu kúu ña ndáká to'on ra ñá, án yu kúu ña ndáto'on ra xí'in ñáña'a yó'o. Tásijn kuiti yíta na. ²⁸ Ta saá ñáña'a ñoo Samaria sandakoo ñá kisi ña xini ñó'ó ñá xikó ñá takuií nōō yóo pozo yó'o, ta ndikó ñá kuano'o ñá ñoo ñá. Tá naxaa ñá, ta nika'ān ñá xí'in nanivi ñoo ñá, káchí ñá saá xí'in na:

²⁹ —Na'a ndó koto ndó ñii tǎa tǎ nika'ān xí'in j xā'a ndi'i ña ke'é j. ¿Ān on sivi Cristo kúu tayó'o? —káchí ñá xí'in nivi ñoo ñá.

³⁰ Ta saá kee nayó'o ña kua'ān na nōō yóo tǎJesús. ³¹ Ta on tǎ'ān ká kixaa ñáña'a yó'o xí'in nivi nōō yóo tǎJesús, ta naxíka xí'in tǎJesús xaku ndá'vi na nōō ra, káchí na xí'in ra saá:

—Tata Rabí, na'a kuxu ún —káchí na.

³² Ta nika'an taJesus xí'in na:

—Yoo ñaxixi kómí yí'i, ta ndó'ó on vása xíní ndó yu kúu ña —káchí ra xí'in na.

³³ Ta naxíka xí'in ra ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Án xa kixi nivi taxi na xixi ra? —káchí na.

³⁴ Ta ndakuijn taJesus, nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ñaxixi ndino'o kúu ña kasa ndivi j ta saxino j ña kóni Ndios, ta ta tiví yí'i kixaa j. ³⁵ Yoo to'on ña ká'an saá: “Tá chí'i yó ndikin trigo, ta ndáti yó ya'a komi yoo, ta saá nakaya yó yokó trigo ña naki'in yó ndikin ña”, káchí to'on ña xíní yó. Ta saá ni, on vása xíní ñó'ó kundati ka yó, ta vitin ná kixá'á yó nakaya yó ña xa nixino. Saá chi vitin koto ndó ka, ku'a'a ní nivi vaxi. Ta ndatan yoo ku'a'a ní yokó trigo ña xa nixino, ta xa yoo ti'va ña nakaya yó ña, saá yoo nivi na vaxi yó'o. ³⁶ Ta ndixa Ndios cha'vi ra ndó'ó na kúu na nakaya nivi yó'o ña kivi na yichi ra. Ta inká nivi si'na chí'i na to'on Ndios ini nayó'o, ta saá na chí'i yó'o kusij ní ini na xí'in ndó xa'a ña kivi nivi yichi Ndios ta kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ³⁷ Yoo inká to'on káchí saá: “Yoo nivi na chí'i, ta inká kúu nivi na nakaya ña xa nixino”, káchí to'on ña xíní yó. Ta ñandaá kúu ña ká'an to'on yó'o, ³⁸ chi ndatan yoo nivi na chí'i, saá yoo nivi na si'na nika'an to'on Ndios xí'in naño Samaria yó'o. Ta ndó'ó, ndatan yoo nivi na kixá'á nakaya ña xa nixino noo chí'i inká nivi, saá yoo ndó'ó. Saá chi inká nivi xa ndeé ní kisa chiño na xí'in nayó'o, ta ñakan kía xa yoo ti'va na vitin ña kivi na yichi Ndios. Ta ndó'ó, on vása ní-kisa chiño ndó xí'in nayó'o, ta yí'i tiví j ndó'ó ña nakaya ndó nivi yó'o ña kivi na yichi Ndios. Xíní ñó'ó kundaá ini ndó ndí inká nivi kúu na ndeé ní kisa chiño, ta ndó'ó vitin naki'in ndó ya'vi xa'a chiño nayó'o —káchí taJesus xí'in naxíka xí'in ra.

³⁹ Ku'a'a ní nivi na Samaria, na kúu na táku ñoo yó'o, kandixa na taJesus chi chikaa so'o na to'on ña ndato'on ñaña'a ñoo mji na xí'in na, káchí ña saá: “Tayó'o ndato'on kaxín ra xí'in j xa'a ndi'i ña ke'é j”, káchí ña xí'in nivi naño ña.

⁴⁰ Ta saá kixaa naño Samaria yó'o noo

taJesus, ta xaku ndá'ví na noo ra ña ná ndoo ra xí'in na ñoo na, ta taJesus nixiyo ra ovi kivi ñoo nayó'o. ⁴¹ Ta saá ku'a'a ní ka nivi kandixa na taJesus chi chikaa so'o na to'on ña nika'an ra xí'in na. ⁴² Ta nika'an na xí'in ña'a ñaño mji na yó'o, káchí na saá:

—Si'na kandixa ndi ra xa'a to'on ña ndato'on ún xa'a ra. Ta vitin kandixa va'a ndi ra chi xini so'o ndi to'on ña nika'an mji ra, ta kundaá ini ndi ndí ndixa tayó'o kúu Cristo, Ta ta Sakaku nivi ñoyívi yó'o —káchí na xí'in ña.

*To'on yó'o ká'an ña xa'a
ña sanda'a taJesus sa'ya ñii tachiño ká'no*

⁴³ Tá nija'a ovi kivi nixiyo taJesus ñoo Samaria, ta saá kee ra kuano'o ra ñoo estado Galilea. ⁴⁴ Ta taJesus xa nika'an ra ndí nda ñii taprofe ta on vása kisa to'ó na ra ñoo mji ra. ⁴⁵ Ta saá ni, kivi naxaa taJesus ñoo estado Galilea, ta nanivi ñoo yó'o va'a ní naki'in na ra. Ku'a'a ní nivi na estado Galilea yó'o nixiyo na ñoo Jerusalén kivi kana viko Pascua, ta xa xini na ndi'i ñava'a ke'é taJesus xí'in nivi ñoo Jerusalén yó'o.

⁴⁶ Ta saá taJesus kee tuku ra ku'a'an ra ñoo Caná ña nákaa estado Galilea, ta kixaa taJesus ñoo yó'o. Ta ñoo Caná yó'o kúu noo ke'é taJesus ña takuii nduu rá vino. Ta yoo ñii ta ta kixi ñoo Capernaum, ta kúu ra tachiño ká'no ta kisa chiño noo tarey, ta ndeé ní ndó'o sa'ya ra ta kándú'u nda ñoo Capernaum. ⁴⁷ Tá xini so'o tachiño ká'no yó'o ndí kixaa tuku taJesus ñoo Caná, chi kee ra estado Judea, ta saá ku'a'an ra ta nixaa ra xaku ndá'ví ra noo taJesus ña ko'on tayó'o xí'in ra ña sanda'a ra talo'o sa'ya ra, ta ndeé ní ndó'o, ta xa nda yoo ña kivi talo'o yó'o.

⁴⁸ Ta ndakuijn taJesus nika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Ndó'ó, on xiin ndó kandixa ndó yí'i. Tanda ke'é j milagro koni ndó, án nda ke'é j ñava'a ña naka'nda ini ndó koni ndó, tanda saá kixá'á ndó kandixa ndó yí'i —káchí taJesus.

⁴⁹ Ta ndakuijn tachiño ká'no ta kisa chiño noo tarey, káchí ra saá:

—Tata, kama ní ko'on ún xí'in j koto kivi talo'o sa'ya j —káchí ra.

⁵⁰ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in ra:

—Va'a, tata, kuano'o ún vitin, chi talo'o sa'ya ún on kivi ra, kutaku ka ra —káchí taJesús xí'in taká'no yó'o.

Ta tayó'o ndixa kandixa ra to'on ña nika'an taJesús xí'in ra, ta kee ra kuano'o ra. ⁵¹ Tá kuā'an ra yichj noo kuano'o ra, ta nakutá'an ra xí'in sava na kisa chiño noo ra vaxi na. Ta nayó'o nika'an na xí'in taká'no noo na, káchí na saá:

—Tata, táku talo'o sa'ya ún, xa nduva'a ra vitin —káchí na xí'in ra.

⁵² Ta nindaqa to'on taká'no noo na, káchí ra saá xí'in na:

—¿Ama kixá'á saña kue'e xí'in talo'o sa'ya j? —káchí ra.

Ta ndakuijn na, nika'an na:

—Tá nitondaa kaa ñii xikuaa kivi koni kúu ña saña kue'e ka'ni xí'in ra —káchí na xí'in taká'no noo na.

⁵³ Ta saá taká'no yó'o naká'an ra ndí mji hora yó'o kúu ña nika'an taJesús xí'in ra ndí on kivi sa'ya ra. Ta saá tachiño ká'no yó'o xí'in ndí'i nave'e ra kandixa na taJesús.

⁵⁴ Nayó'o kúu milagro ñaovi ke'é taJesús ñoo estado Galilea, ta ke'é ra ñava'a yó'o kivi ndikó ra kixaa ra, ña nixa'an ra ñoo Judea.

5

To'on yó'o ká'an ña xa'a taJesús sanda'a ra ñii taa ta on kivi kaka

¹ Tá ndí'i ñayó'o, ta saá kee taJesús estado Galilea, ta kuā'an ra ñoo Jerusalén noo koo ñii viko ká'no ña sakana najudío.

² Ta ñoo Jerusalén yó'o nákaa ve'e ño'o ká'no, ta ve'e ño'o ká'no yó'o xino nduu ña xí'in ñii namā ká'no, ta ñii yé'é ña kómí namā yó'o naní ña Yé'é Ndikachi. Ta yatin yé'é yó'o yóo ñii pozo ká'no, ta to'on hebreo naní pozo yó'o Betesda. Ta yu'u pozo yó'o xino nduu ña xí'in o'on tia'va ña on vása ndási xa'a. ³ Ta ndí'i saá kivi kuā'a ní ñivi na ndeé ndó'o ndóo na ini tia'va yó'o. Nayó'o kúu ñivi nakuáá xí'in ñivi na yo'vi ní xíka, xí'in ñivi na on kivi kanda. Ta nayó'o yóo na ndáti na kixá'á

kanda takuií pozo, chi kóni na kivi na ini takuií yó'o xa'a ña nduva'a na noo kue'e ndó'o na. ⁴ Saá chi nda ama ví yóo kivi ña ñii ñaángel ña kee noo Ndios nóo ña, ta kixaa ña sákanda ña takuií pozo yó'o. Ta saá ndí'i ñivi na ndeé ndó'o nákundee na ña xa'a na noo yóo pozo, ta ñii ñivi na si'na kúchiño noo nda yu'u takuií ta kivi na ini takuií pozo, ta xandikon nduva'a ñivi yó'o. ⁵ Ta ini ñii tia'va ña xino nduu pozo yó'o, kándú'u ñii taa ta ndeé ndó'o, chi on kivi kanda xa'a ra. Ta xa oko xa'on unj kuyá yóo ña on vása kúchiño kaka ra. ⁶ Ta saá kixaa taJesús, ta xini ra ta kándú'u yó'o. Ta ndato'on na xí'in taJesús ndí xa na'á ní ndeé ndó'o tayó'o. Ta saá taJesús nindaqa to'on ra ta ndeé ndó'o yó'o, káchí ra saá xí'in ra:

—¿An kóni ún nduva'a ún noo kue'e ndó'o ún?

⁷ Ta ndakuijn ta kándú'u, nika'an ra:

—Tata, on koó nda ñii ñivi chindeé yí'i ña kuchiño kivi ini takuií. Saá chi kivi kixaa ñaángel sákanda ña takuií, ta yí'i ndúkú ndeé j kivi ini takuií, ta on ta'an ka xa'a j, ta inkā ñivi yachi ka kivi na ini takuií noo j —káchí ra xí'in taJesús.

⁸ Ta saá nika'an taJesús xí'in ra:

—Ta vitin nakundichi ún ta ná kuiso ún xito ún, ta xa va'a kaka xá'á ún —káchí taJesús xí'in ra.

⁹ Ta saá xandikon nduva'a tayó'o, ta nakundichi ra, ta nakusokó ra xito ra, ta kixá'á ra kuā'an xá'á ra. Ta ñii kivi yíi ña nákindee najudío kúu kivi ña sanda'a taJesús tayó'o. ¹⁰ Tá naná'no noo najudío nakutá'an na xí'in taa ta nda'a yó'o, ta nika'an na xí'in ra káchí na saá:

—Vitin kúu kivi yíi ña nákindee yó, ta ñiya'a ndoso ún ndayí xa'a kivi yíi yó'o, chi ñisokó ún xito ún xíka ún —káchí na xí'in ra.

¹¹ Ta ndakuijn taa ta nduva'a yó'o, nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Taa ta sanda'a yíi nika'an ra xí'in j: “Ná kuiso ún xito ún ta va'a ko'on xá'á ún”, káchí ra xí'in j —saá káchí ra xí'in na.

¹² Ta nindaqa to'on na ra:

‡ 4:52 Kaa ñii xikuaa naní ña kaa uxā noo ñaño Roma.

—¿Yu kúu taa tã nĩkã'an xí'in ún ndí ndani'í ún xĩto ún ta va'a ko'on xá'a ún? —káchí na xí'in ra.

¹³ Ta taa tã nduva'a yó'o on vása xĩni ra yu kúu taa tã sanda'a ña'á, chi kama ní nĩya'a taJesús ma'ño noo chutú nĩvi, ta kuã'an ra inka xiiña. ¹⁴ Ta nĩya'a lo'o, ta saá taJesús nakutá'an ra xí'in taa tã nduva'a yó'o ini ve'e ño'o ká'no, ta nĩkã'an ra xí'in ra:

—Koto ún, vitin xa nduva'a ún, ta saá on kĩ'vi ka ún kuãchi, chi koṭo kixaa inka ña ndeé ní ka kundo'o ún —káchí taJesús xí'in ra.

¹⁵ Ta saá taa tã nduva'a yó'o kee ra kuã'an ra, ta nĩxaa ra ndaṭo'on ra xí'in naná'no noo najudío, káchí ra saá:

—TaJesús kúu taa tã sandúva'a yĩ'i —káchí ra xí'in na.

¹⁶ Ta saá naná'no noo najudío kixá'a na saa ní ini na, ta ndúkú na ndi'í noo ña on vá'a ña kúchiño ke'é na xí'in taJesús, tãnda tãnda na ña ka'ni na ra, kóni na. Saá chi kivi yĩi ña nákindée najudío kúu kivi ña taJesús sandúva'a ra tayó'o, ta káchí na ndí taJesús nĩya'a ndoso ra ndayí chi kisa chiño ra kivi yĩi, káchí na. ¹⁷ Ta saá taJesús nakutá'an ra xí'in naná'no yó'o, ta nĩkã'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndi'í saá kivi kisa chiño Yivá i Ndios, ñakán ndi'í saá kivi kisa chiño i —káchí ra.

¹⁸ Ta saá naná'no noo najudío nĩsaa ka na, ta ndeé ka ndúkú na ka'ni na taJesús, chi xáni sijnĩ na ndí nĩkĩ'vi ra ovi kuãchi ndeé ní. Xáni sijnĩ na ndí nĩya'a ndoso ra ndayí xa'a kivi yĩi, ta inka kuãchi ra kúu ña ká'an ra ndí Ndios kúu Yivá ra, ña kóni kachí ñii kúu ra xí'in Ndios.

*To'on yó'o ká'an ña taJesús,
taa tã kúu Sa'ya Ndios, kómí ra ndayí*

¹⁹ Ta nĩkã'an taJesús xí'in na, káchí ra saá:

—Ña ndixa ndaa ká'an i xí'in ndó ndí on koó nda ñii chiño ke'é i xí'in ndayí mĩi, chi Yivá i Ndios kúu taa tã táxi ndayí nda'a i ke'é i ndi'í chiño, ta ndasaá kuiti ke'é i chiño ña xĩni i ke'é Yivá i. Ta ñii kĩ'va ndatán ke'é Yivá i, saá ke'é yĩ'i, taa tã kúu Sa'ya ra. ²⁰ Saá chi kĩ'vi ní ini Yivá i xĩni ra yĩ'i, taa tã kúu Sa'ya ra, ñakán saná'a ra yĩ'i ke'é i ndi'í noo

ñava'a, ndatán yóo ña ke'é mĩi ra. Ta ndixa saná'a ra yĩ'i ke'é i ñava'a ná'no ka noo ñayó'o, tãnda naka'nda ní ini ndó koni ndó ña ke'é i. ²¹ Saá chi ndatán Yivá i Ndios sanatakũ ra nĩvi na nĩxi'i, saá yĩ'i, taa tã kúu Sa'ya ra, táxi i ña kutaku ndino'o ndi'í nĩvi na kúu na kóni i ke'é i saá xí'in. ²² Yivá i Ndios on vása kisa nani ra kuãchi nda ñii nĩvi, ta nda'a yĩ'i, taa tã kúu Sa'ya ra, táxi ra ndayí ña kasa nani i ndi'í kuãchi nĩvi, ²³ chi Ndios kóni ra ndí ndi'í nĩvi ná kasa to'ó na Sa'ya ra, ndatán ñii kĩ'va kisa to'ó na mĩi ra. Ta ndi'í nĩvi na on xĩn kasa to'ó yĩ'i, nayó'o on vása kisa to'ó na Yivá i Ndios, taa tã tĩ'ví yĩ'i kixaa i.

²⁴ Ña ndixa ndaa ká'an i xí'in ndó ndí ndi'í nĩvi na chíkaa so'o to'on ká'an i, ta kándixa na Yivá i Ndios, taa tã tĩ'ví yĩ'i, ta nayó'o kúu nĩvi na ndino'o táku, ta kutaku na ndi'í saá kivi ña vaxi. Saá chi nĩvi yó'o sandakoo va'a na ña kuã'an na yichĩ noo ndi'í xa'a na, ta vitin kuã'an na yichĩ Ndios noo táku ndino'o na ndi'í saá kivi. ²⁵ Ña ndixa ndaa ká'an i xí'in ndó ndí nĩvi na on ta'an kukomí Nĩma Ndios, ndatán yóo na nĩxi'i, saá yóo nayó'o. Tãnda kivi vitin tãnda kivi vaxi nĩvi yó'o koni so'o na to'on ña ká'an yĩ'i, taa tã kúu Sa'ya Ndios. Ta ndi'í nĩvi na chíkaa so'o to'on i, nduu na nĩvi na kutaku ndino'o. Ta vitin xa kixaa kivi ña kundivi ndi'í ñayó'o saá. ²⁶ Yivá i Ndios kúu taa tatáku ndino'o, ta ndi'í ndeé ña táxi kutaku nĩvi, káku ña ini Ndios. Ta ñii kĩ'va saá yĩ'i, taa tã kúu Sa'ya Ndios, kúu taa tatáku ndino'o, ta ndi'í ndeé ña táxi kutaku nĩvi, káku ña ini i, chi saá táxi Ndios ndayí nda'a i. ²⁷ Ta saá tuku táxi Ndios ndayí nda'a i ña kasa nani i kuãchi nĩvi, chi yĩ'i kúu taa tã kixi noo ra. ²⁸ On naka'nda ini ndó ña xĩni so'o ndó to'on ña xa nĩkã'an i xí'in ndó vitin, chi vaxi kivi nĩvi na nĩxi'i ta nĩnduxun na, nayó'o koni so'o na to'on i, ²⁹ ta natakũ na, ta ndakoo na, ta sandakoo na ñáña noo nĩnduxun na. Ta nĩvi na nĩxi'i ta natakũ yó'o, tá xĩkuu na nĩvi na ke'é ñava'a, ta nayó'o kutaku na xí'in Ndios. Ta tá xĩkuu na nĩvi na ke'é ña on vá'a, ta nayó'o ko'on na noo xo'vi ní na —káchí taJesús xí'in na.

To'on yó'o ká'an ña ndasaá kúndaq ini yó ndí tajesus kómí ra ndayí Ndios

³⁰ Ta nika'an ka ra xí'in na, káchí ra saá:

—On sivi xí'in ndayí miji kasa nani kuachi nivi, ta xí'in ndayí ña taxi Ndios nda'aj kúu ña kasa nani kuachi nivi. Nii ki'va ndatán ká'an Ndios xí'in, saá kasa nani kuachi nivi. Ta xí'in ñandaq kasa nani kuachi na, chi on sivi xí'in ña kóni miji kúu ña kasa nani kuachi nivi, ta kasa nani xa'a kuachi na ndatán kóni Ndios, ta ta t'ví yi'j kixaa*i*. ³¹ Tá ndasaá kuiti miji kuu ta ndakuijn xa'a*i*, ta saá on vása ndaya'ví ña ká'an*i* noo ñii tajuez, vará to'on ña ndaa kúu ña ká'an*i*. ³² Ta ndixa yóo inka ta ndakuijn xa'a*i*, ta yi'j xini ndí tayó'o ká'an ra ñandaq xa'a*i*. ³³ Ta ndó'ó, xa t'ví ndó na xika chiño noo ndó ku'aan na noo taJuan, ta ta sákuchu nivi, ta ñindaq to'on na ra xa'a*i*. Ta tayó'o ndakuijn ra, nika'an ra ñandaq xa'a*i*. ³⁴ Ta yi'j, on vása xini ñó'ó*i* nivi ña ndakuijn na xa'a*i*. Ta saá ni, ká'an*i* xí'in ndó xa'a taJuan, chi kóni ña kandixa ndó to'on ña ndaa nika'an ra xa'a*i*. Ta saá Ndios kuchiño sakaku ra ndó'ó. ³⁵ Ta ndatán yóo ño'o lo'o ña ndeé ní yé'e, saá nixiyo taJuan. Ta ñii káni lo'o kutoo ní ndó xini ndó ño'o ña yé'e yó'o, chi sáná'a ña ndó'ó yichi ña ndaa. ³⁶ Ta yóo inka ña ndakuijn xa'a*i*, ta ña ká'no ka ndaya'ví noo to'on ña nika'an taJuan kúu ñayó'o. Saá chi chiño ña sakuiso Ndios yi'j ña kasa ndivi, chiño yó'o kúu ña ndakuijn xa'a*i*, chi chiño ña kisa ndivi sáná'a kaxín ña noo ndó'ó ndí Yivá*i* Ndios kúu ta ta t'ví yi'j kasa ndivi ña kóni ra. ³⁷ Ta mji Ndios ta ta t'ví yi'j kúu inka ta ndakuijn xa'a*i*. Ta ndó'ó, on ta'an koni so'o ndó to'on ra, ta ni on vása xini ndó ndasaá kaa ra, ³⁸ ta ni on vása nákaa to'on ra níma ndó. Saá chi on xijn ndó kandixa ndó yi'j, ta ta t'ví Ndios. ³⁹ Ndi'i saá kivi ndeé ní sakuá'á ndó ta ká'vi ndó to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, chi xani sijn ndó ndí to'on yó'o chindee ña ndó'ó ña kutaku ndó xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi. Ta mji to'on Ndios yó'o kúu ña ndakuijn xa'a*i*, ⁴⁰ ta ndó'ó, on xijn

ndó kixi ndó noo xa'a ña taxi kutaku ndino'o ndó xí'in Ndios.

⁴¹ 'On vása ndúkú*i* ña kasa ká'no nivi yi'j. ⁴² Ta xini va'a*i* ndasaá yóo ini ndó'ó, ta xini va'a*i* on vása kí'vi ini ndó xini ndó Ndios. ⁴³ Yi'j kixaa*i* xí'in ndayí Yivá*i* Ndios, ta ndó'ó on xijn ndó naki'in va'a ndó yi'j. Táná kixaa inka ta xí'in ndasaá kuiti ndayí mji ra, ta ndó'ó naki'in va'a ndó tayó'o. ⁴⁴ Tá on xijn ndó ke'é ndó ña kóni Ndios, ta saá on kuchiño kandixa ndó yi'j. Saá chi ndi'i mji ndó ndixa sándi'i ndó ini ndó ña ndukú ndó ndasaá va'a kuchiño kasa ká'no ndó xí'in tá'an mji ndó. Ta nda lo'o on vása sándi'i ndó ini ndó ña ndukú ndó ke'é ndó ña xini ñó'ó xa'a ña kasa ká'no Ndios ndino'o mji ndó. ⁴⁵ Ta yi'j, on taxi kuachi xa'a ndó noo Ndios. Saá chi mji taxii síkuá ndó taMoisés kúu ta ta taxi kuachi xa'a ndó noo Ndios. Ta ndó'ó ndaa ini ndó taMoisés ndakuijn ra ka'an ra ñava'a xa'a ndó noo Ndios, ta taMoisés ndixa on vása ndakuijn ra saá xa'a ndó. ⁴⁶ Saá chi kuyja xina'á taMoisés ñitaa ra to'on Ndios xa'a*i*, ta on vása kándixa ndó to'on yó'o. Tá ndixa ndino'o ini ndó kandixa ndó to'on ña ñitaa taMoisés, níkuu, ta saá kuchiño kandixa ndó yi'j. ⁴⁷ Tá on vása kuchiño ndó kandixa ndó to'on ña ñitaa taMoisés, ta saá, ¿ndasaá kuchiño kandixa ndó to'on ña ká'an*i* xí'in ndó vitin? —káchí taJesus xí'in na.

6

To'on yó'o ká'an ña tajesus taxi ra ña xixi ku'a ní nivi

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

¹ Ta ndi'i niya'a ñayó'o, ta saá taJesus ndaa ra tón barco xí'in naxíka xí'in ra, ta ku'aan na xí'in ra inka tá'ví yu'u miji naní Galilea. Yóo inka kivi miji yó'o, naní ña Tiberias. ² Ku'a ní nivi ndikon na ku'aan na sata taJesus chi xa xini na milagro va'a ke'é ra ña sanda'a ra nivi na ndeé ndó'o. ³ Ta nixaa tón barco yu'u takuii miji, ta noo taJesus xí'in naxíka xí'in ra. Ta saá naki'in ra ku'aan ndaa ra ñii xiki, ta naxíka xí'in ra ku'aan na sata ra. Ta saá nixaa ra noo xiki, ta xikoo ra ta

* **6:4** Pascua najudío kána ña uxá kivi xa'a ña náka'an na ndasaá Ndios sakaku ra naxii síkuá na noo naño Egipto kuyja xina'á.

ñii saá xikundoo naxíka xí'in ra. ⁴ Ta kivi yó'o kúu kivi ña yatin kana viko Pascua najudío.* ⁵ Ta tajesús ndaní'i ra noo ra, ta xini ra kuá'a ní nivi vaxi, ta nindaka to'on ra ñii taxíka xí'in ra, ta naní Felipe, káchí ra saá xí'in ra:

—Tata Felipe, ¿míkíá sata yó sítá va'a kuxu nivi yó'o? —káchí tajesús xí'in ra.

⁶ Ta xa xini va'a tajesús yukíá ke'é ra xa'a ña kuxu nivi, ta saá ni, nindaka to'on ra táfelipe chi kóni ra koto ndoso ra tayó'o. ⁷ Ta ndakuijn táfelipe, nika'an ra:

—Tána ko'on yó xí'in ovi ciento si'un denario,† ta on kunani si'un yó'o ña sata yó vará nda lo'o ní ña kuxu ñii ñii nivi, chi ví'í ní nivi kúu nayó'o —káchí táfelipe xí'in tajesús.

⁸ Ta saá tándrés, ta kúu ñii taxíka xí'in tajesús, ta ñani tásimón Pedro kúu ra, ta nika'an ra xí'in tajesús, káchí ra saá:

⁹ —Ñii talo'o yó'o ní'i ra o'on sítá va'a ña kuvá'a xí'in cebada, ta ní'i ra ovi tiaká válí. Ta lo'o ní kúu ña, ta on kunani ña kuxu ndi'i nivi —káchí tándrés xí'in tajesús.

¹⁰ Ta nika'an tajesús xí'in nataa naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Ka'an ndó xí'in nivi ná kundoo na —káchí ra.

Saá chi yóo kuá'a ní yita síi noo va'a kundoo nivi yó'o. Ta saá ndi'i nivi xikundoo na, ta yatin o'on mil kúu nina taa, xí'in kuá'a ní ka ña'a xí'in naválí.

¹¹ Ta saá k'i'in tajesús o'on sítá va'a yó'o, ta nika'an ra xí'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yivá yó Ndios, táxa'vi ún xa'a sítá va'a yó'o —káchí ra.

Ta saá taxi ra ña nda'a naxíka xí'in ra, ña nata'ví na ña kuxu ndi'i nivi. Ta ñii káchí saá ke'é tajesús xí'in ovi tiaká válí, ta nani rí xixi ndi'i nivi. Ta ndi'i nivi yó'o xixi na nda nixaa ini na. ¹² Tá ndi'i xixi nayó'o, ta nika'an tajesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Nakaya ndó ndi'i ña kindoo ndoso yó'o, ña on kujta nda lo'o ña xí'in m'í —káchí ra xí'in na.

¹³ Ta saá nakaya ndi'i na ña kindoo ndoso noo ña xixi na, ña xikuu o'on

sítá va'a válí. Ta xí'in ñayó'o sakutú na uxu ovi chikiva sítá va'a. ¹⁴ Tá xini nivi milagro yó'o ña ke'é tajesús, ta saá kixá'á na ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Ndixa tayó'o kúu m'í taprofeta ká'no ta ndáti yó kixaa ñoyívi yó'o —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

¹⁵ Ta kúndaá ini tajesús ña xáni s'ini nivi yó'o ña kasa nduxa na xí'in ra nduu ra rey noo na, ta saá kama kee mató'on ra kuá'an ra, ta kuá'an ndaa ra ñii xiki.

To'on yó'o ká'an ña xa'a tajesús xíka xá'á ra noo takuii m'ini (Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

¹⁶ Tá xa kuá'an kuñoó kúu ña, ta naxíka xí'in tajesús naki'in na kuá'an na yu'u takuii m'ini, ¹⁷ ta ndaa na ini tón barco, ta kuá'an na ñoo Capernaum. Ta xa naa kúu ña, ta tajesús on tá'an ndikó ra kixaa ra noo na. ¹⁸ Ta saá kuá'an na xí'in tón barco noo takuii m'ini, ta kixá'á ndeé ní káni tachí ta sákanda ní ña takuii yó'o.

¹⁹ Ta nayó'o, xí'in ndi'i ndee na síta na takuii xí'in yiton ña chinda'á tón barco kuá'an nó, ta xa kuá'an na ñii o'on án ñii iño kilómetro noo takuii,‡ ta saá nakoto na vaxi xá'á tajesús noo takuii m'ini yó'o, ta kixá'á na yí'ví ní na. Ta xa yatin vaxi ra noo tón barco ñó'o na, ²⁰ ta nika'an tajesús xí'in na:

—On kuyi'ví ndó, chi yi'i va kúu i —káchí ra xí'in na.

²¹ Ta saá kúsiñ ní ini na, ta naki'in na tajesús ndaa ra tón barco xí'in na, ta kama ní nixaa na noo kuá'an na.

To'on yó'o ká'an ña xa'a kuá'a ní nivi nándukú na tajesús

²² Ta n'itivi inka kivi, ta inka tá'ví yu'u m'ini yó'o, xa ndóo nivi ndáti na kixaa tajesús, chi xini na ñii laá barco nixiyo yu'u takuii yó'o, ta saá kúndaá ini na ndí tajesús on vása ní-ndaa ra ini tón barco yó'o, ta ndasaá kuiti naxíka xí'in ra ndaa na ini tón barco yó'o, ta xa kuá'an na xí'in nó. ²³ Ta saá xito na sava barco tón kixi ñoo Tiberias kixaa nó yu'u takuii m'ini yó'o. Ta ndi'i tón barco yó'o kixaa nó m'í xiiña yatin noo xixi na sítá va'a ña

† 6:7 Ñii denario kúu si'un ña kúu ya'vi ñii taa ta kisa chiño ñii kivi.

‡ 6:19 O'on án iño kilómetro kúu oko o'on án oko uxu estadio, ña kúu kiva xicho'on ñaño giego.

taxi ta Jesús nda'a na, kivi si'na nika'an ra taxi ra ña taxa'vi ña'a nda'a Ndios. ²⁴ Ta saá kundaa ini na on koó ta Jesús ní-kixaa, ni on koó naxika xí'in ra yoo ka na yó'o, ta saá nanivi yó'o ndaa na ini tón barco tón kixi ñoo Tiberias, ta ku'a'an na ñoo Capernaum nandukú na ta Jesús.

To'on yó'o ká'an ndí ta Jesús kúu ra sítá va'a ndino'o ña táxi kutaku nivi

²⁵ Ta saá nanivi yó'o nixaa na inka tá'vi yu'u takui mĩni yatin ñoo Capernaum, ta naní'i na ta Jesús. Ta saá ninda'ka to'on na ra, káchí na xí'in ra:

—Tata Rabí, ¿ama kixaa ún yó'o? —káchí na.

²⁶ Ta ndakuin ta Jesús, nika'an ra xí'in na:

—Ta ndixa ká'an i xí'in ndó on sivi xa'a ña xini ndó milagro ña ke'é i noo ndó kúu ña nandukú ndó yi'i. Ta xa'a ña taxi i sítá va'a xixi ndó anda nixaa ini ndó kúu ña nandukú ndó yi'i. ²⁷ On vá'a tá ndasaá kuiti sandi'i ndó ini ndó ña ndúkú ndó ña kuxu ndó, chi ñayó'o ña yachi ní tá'yi kúu ña. Ta va'a ka chikaa ndó ndee ña ndukú ndó inka noo ñaxixi ña on vása tá'yi. Ta yi'i, ta ta kixi noo Ndios, taxi i ña kuxu ndó sítá va'a ña kómí ndee ña taxi kutaku ndino'o ndó, ta nda ñii kivi on ndi'i xa'a ndó. Saá chi Yivá i Ndios xa taxi ra ndayí ra nda'a i ña ke'é i saá —káchí ta Jesús xí'in na.

²⁸ Ta saá ninda'ka to'on na ra, káchí na xí'in ra:

—¿Yukía xini ñó'ó ke'é ndi ña kivi kasa ndivi ndi chiño ña kóni Ndios? —káchí na xí'in ta Jesús.

²⁹ Ta ta Jesús ndakuin ra, nika'an ra saá:

—Ñayó'o kúu ña kóni Ndios ke'é ndó ña kasa ndivi ndó chiño ña kóni ra: xini ñó'ó kandixa ndó yi'i, ta ta tiví ra —káchí ta Jesús xí'in na.

³⁰ Ta saá ninda'ka to'on tuku na ra:

—¿Ndá milagro kúu ña ke'é ún noo ndi ña koni ndi, ta saá kandixa ndi ndí yó'ó kúu ún ta ta tiví Ndios? Ta vitin, ¿yu kúu ña ke'é ún? ³¹ Chi naxij síkuá yó xixi na sítá va'a ña naní maná kivi nixiyo na yuku yichí. Ta xa'a ñayó'o káchí to'on Ndios ña nita na xina'a: “Taxi ra sítá

va'a ña kixi ñoyivi ñino, xixi na”, káchí to'on Ndios —káchí na xí'in ta Jesús.

³² Ta ndakuin ta Jesús nika'an ra xí'in na:

—Ña ndixa ndaa ká'an i xí'in ndó, on sivi ta Moisés xikuu ta taxi sítá va'a ña kixi ñoyivi ñino xixi na, ta Yivá i Ndios kúu ta taxi ña xixi naxij síkuá yó. Ta vitin Ndios táxi ra nda'a ndó sítá va'a ndino'o ña kixi ñoyivi ñino. ³³ Ta sítá va'a ndino'o ña táxi Ndios kúu ta ta kixi noo Ndios ta noo ra ta kixaa ra nda ñoyivi yó'o, ta tayó'o ndixa taxi ra kutaku ndino'o nivi —káchí ta Jesús xí'in na.

³⁴ Ta ndakuin na, nika'an na xí'in ra:

—Tata, ndi'i saá kivi taxi ún sítá va'a yó'o nda'a ndi ña kuxu ndi ña —káchí na xí'in ta Jesús.

³⁵ Ta ndakuin ta Jesús nika'an ra xí'in na:

—Yi'i kúu sítá va'a ndino'o, ta táxi i ña kutaku ndino'o nivi. Ta nivi na ndikon yi'i nda ñii kivi on kivi ka na soko, ta nivi na kándixa yi'i nda ñii kivi on yichí ka na takui. ³⁶ Xa ndato'on i xí'in ndó to'on yó'o, ta tuku ká'an i xí'in ndó vitin ndí ndó'ó, vará xito ndó yi'i xí'in nduchu noo ndó, ta on xiin ndó kandixa ndó yi'i.

³⁷ Ta nivi na chitóni Yivá i Ndios kundikon na sata i, ndi'i nayó'o kixaa na noo i. Ta naki'in va'a i ndi'i na kixaa noo i, ta nda ñii kivi on vása taxin i nda ñii nayó'o ña kuxiká na noo i. ³⁸ Chi yi'i kee i noo Yivá i Ndios ta kixaa i ñoyivi yó'o xa'a ña kasa ndivi i ña kóni Yivá i, ta ta tiví yi'i vaxi i. Ta on sivi xa'a ña kóni mji i kúu ña kixaa i ñoyivi yó'o. ³⁹ Ta Yivá i, ta ta tiví yi'i vaxi i, kóni ra ña on sandaño'ó i nda ñii nivi na taxi ra nda'a i. Ta saá tá kixaa kivi sondí'í ñoyivi yó'o, ta sanataku i ndi'i nivi yó'o. ⁴⁰ Yivá i Ndios kóni ra ndí nivi na xini yi'i ta kándixa na yi'i, ta ndi'i nayó'o kutaku ndino'o na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi, ta kivi sondí'í, yi'i sanataku i ndi'i nivi yó'o —káchí ta Jesús xí'in na.

⁴¹ Ta saá kixá'a najudío ká'an on vá'a na xa'a ta Jesús, chi nika'an ra, káchí ra saá: “Yi'i kúu sítá va'a ndino'o ña kixi noo Ndios”, káchí ra. ⁴² Ta kixá'a na ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿An on sivi tayó'o kúu ta Jesús sa'ya ta José?, chi xini va'a yó yivá ra, xí'in si'i

ra. Ta saá, ¿ndachun ká'an ra kee ra ñoyívi nino noo yoo Ndios? —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

⁴³ Ta saá nika'an taJesús xí'in na:

—On ka'an kuáchí ka ndó to'on on vá'a xa'a xí'in tá'an ndó. ⁴⁴ Saá chi tá Yivá Ndios, ta ta t'ví yí'í vaxi, on vása chíkaa ra ini nivi ña kixaa na noo ña kundikon na yí'í, ta nda ñii nivi on kuchiño ke'é na saá. Ta tá kixaa kivi sondí'í, ta ndixa yí'í sanataku ndi'í nivi yó'o, na kúu na ndíkon yí'í. ⁴⁵ To'on Ndios ña nita naprofe ta kuyá xina'á káchí ña saá: “Mii Ndios saná'a ra ndi'í nivi”, káchí to'on yó'o. Ta ndi'í nivi na chíkaa so'o to'on ña saná'a Yivá Ndios ta sakuá'á na ña, nayó'o kixaa na noo ña.

⁴⁶ Ndixa nda ñii nivi on ta'an koni na Ndios xí'in nduchú noo na, ta ndasaá kuiti yí'í, ta ta kixi noo ra kúu ta xa xini ña'á. ⁴⁷ Ña ndixa ndaa ká'an xí'in ndó: Ndi'í nivi na kándixa yí'í kúu nivi na táku ndino'o ndi'í saá kivi. ⁴⁸ Yí'í kúu sita va'a ndino'o, ta kómí ndee ña taxi ña kutaku ndino'o nivi. ⁴⁹ Vará naxii síkuá yó xina'á xixi na sita va'a ña naní maná kivi nixiyo na yuku yichí, ta saá ni, nixi'í ndi'í nayó'o. ⁵⁰ Ta yí'í kúu sita va'a ña kixi noo Ndios. Táná kuxu nivi sita va'a yó'o, ta saá on kivi ka na, ta kutaku ndino'o na ndi'í saá kivi ña vaxi. ⁵¹ Yí'í kúu sita va'a ña táku, ña kixi noo Ndios, ta noo ña kixaa ña ñoyívi yó'o. Táná kuxu nivi sita va'a yó'o, ta ndixa on ndi'í xa'a na, ta nivi yó'o kutaku na ndi'í saá kivi. Sita va'a ña ká'an xá'a yó'o kúu koñu ña soko xá'a ndi'í nivi ñoyívi yó'o ña kuchiño kutaku na ndi'í saá kivi —káchí taJesús xí'in na.

⁵² Tá najudío na ndóo yó'o xini so'o na to'on yó'o, ta saá kixá'á na ná na xí'in tá'an na, chi on vása kúnda ini na to'on nika'an taJesús. Ta nika'an na, káchí na saá:

—¿Ndasaá ke'é tayó'o ña taxi ra koñu ra kuxu yó'o? —káchí na.

⁵³ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in na:

—Ña ndixa ndaa kúu to'on yó'o: Nivi na on kuxu koñu ni on ko'o na nii, nayó'o ndixa on kutaku ndino'o na. ⁵⁴ Ta ndi'í nivi na xixi koñu ta xí'i na nii, nayó'o kúu nivi na ndixa táku ndino'o, ta kivi

sondí'í, yí'í sanataku nayó'o. ⁵⁵ Saá chi koñu kúu ñava'a ndino'o xixi nivi, ta nii kúu ñava'a ndino'o xí'i nivi. ⁵⁶ Ndi'í nivi na xixi koñu ta xí'i na nii kúu nivi na ñii yóo xí'in ña, ta yí'í ñii yóo xí'in nayó'o. ⁵⁷ Ndios ta ta'táku ndino'o, t'ví ra yí'í, ta yí'í táku ndino'o chi táku Ndios. Ta ñii k'va saá ndi'í nivi na kuxu koñu, nayó'o kutaku ndino'o na chi táku. ⁵⁸ Yí'í kúu sita va'a ndino'o ña kee ñoyívi nino noo yóo Ndios. On vása ñii kúu sita va'a yó'o xí'in sita va'a ña naní maná ña xixi naxii síkuá yó xina'á. Saá chi, vará xixi na sita va'a maná yó'o, ta saá ni, nixi'í ndi'í na. Ta ndi'í nivi na kuxu sita va'a ndino'o ña kúu koñu, ta nivi yó'o kutaku ndino'o na ndi'í saá kivi ña vaxi —káchí taJesús xí'in na.

⁵⁹ TaJesús nika'an ra to'on yó'o kivi yóo ra saná'a ra nivi ve'e ño'o sinagoga ño Capernaum.

To'on nika'an taJesús kómí ña ndee taxi ña kutaku ndino'o nivi

⁶⁰ Tá xini so'o na ndi'í to'on ña nika'an taJesús yó'o, ta ku'a ní nivi na ndíkon sata ra, kixá'á na ká'an tá'an na, káchí na saá:

—To'on yó'o yo'vi ní ña. ¿Yu kúu nivi kuchiño kandixa na to'on yó'o? —káchí na xí'in tá'an na.

⁶¹ Ta kúnda ini taJesús ña ká'an on vá'a na xa'a to'on ndato'on ra, ta nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—¿Án to'on ña ndato'on xí'in ndó sándi'í ña ini ndó? ⁶² Ta saá, ¿ndasaá ka ví naka'nda ní ini ndó táná koto ndó yí'í, ta ta kixi noo Ndios, kivi ndikó ndaa ñoyívi nino noo si'na nixiyo? ⁶³ Ñii laá Níma Ndios kómí ña ndee ña taxi ña kutaku ndino'o nivi, ta ndee ña kómí yí'í koñu nivi on vása kúndeé ña taxi ña kutaku ndino'o nda ñii nivi. To'on ña nika'an xí'in ndó kúu to'on Níma Ndios ta kómí ña ndee ña taxi ña kutaku ndino'o ndó. ⁶⁴ Ta saá ni, sava ndó'o on vása kándixa ndó to'on ña ká'an xí'in ndó —káchí taJesús xí'in na.

Chi nda kivi noo xa kúnda ini taJesús yu kuu nivi na on kandixa ña'á, ta kúnda ini ra yu kuu ta ta ko'on siko kuí'na ña'á nda'a nivi na sa'a ini xini ña'á. ⁶⁵ Ta saá nika'an ka ra xí'in na:

—Ñakán kía xa ndato'on i xí'in ndó ndi nda ñii ñivi on kuchiño na kixaa mji na noo i ña kundikon na yi'i, tá on vása chíkaa Ndios ini na ke'é na saá —káchí taJesús xí'in na.

⁶⁶ Tanda kivi saá ku'a ní ñivi na xindikon sata taJesús, sandakoo na ra, ta on vása ka ku'a'an na sata ra. ⁶⁷ Ta saá taJesús nindaká to'on ra na uxu ovi xíka xí'in ra, ta nika'an ra saá xí'in na:

—Ta ndó'ó, ¿yukía káchí ini ndó? ¿Án kóni ndó sandakoo ndó yi'i ndatán ñivi yó'o sandakoo na yi'i? —káchí ra xí'in na.

⁶⁸ Ta ndakuin taSimón Pedro nika'an ra:

—Tata, ¿yu kúu ka ví inka ta ta kuchiño ndi kundikon ndi?, chi ñii laá yó'o kúu ta ta ká'an to'on ña kómí ndeé ña taxi kutaku ndino'o ñivi. ⁶⁹ Xa kándixa va'a ndi yó'ó, ta xini ndi yó'ó kúu Cristo, ta ta ti ví Ndios sakaku ñivi ñoyívi yó'o ta kúu ún Sa'ya Ndios tatáku —káchí taPedro xí'in taJesús.

⁷⁰ Ta taJesús ndakuin ra nika'an ra, káchí ra saá:

—¿Án on ndixa mji yi'i kúu ta ta nakaxin mji uxu ovi ndó'ó ña kundikon ndó yi'i?, ta ini ñii ndó'ó nákaa ñanímá ndiva'a —káchí taJesús xí'in na.

⁷¹ Káchí ra saá xa'a taJudas sa'ya taSimón Iscariote, chi taJudas yó'o kúu ñii tatá'an na uxu ovi xíka xí'in taJesús, ta vaxi kivi taJudas yó'o siko ku'na ra taJesús nda'a na saá ini xini ña'á.

7

To'on yó'o ká'an ña nañani taJesús on ta'an kandixa na ra

¹ Ta saá taJesús xíka ra ku'a ní ñoo ña ñó'o estado Galilea, chi on xiin ra kaka ka ra ñoo ña ñó'o estado Judea, chi naná'no noo najudío ndúkú na ka'ni na ra. ² Ta saá xa yatin tonda kivi ña sákana najudío viko ká'no, ña naní viko ve'e ti'a va.* ³ Ta nañani taJesús kixaa na noo ra, ta nika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—¿Án on vá'a sandakoo ún ñoo válí yó'o ta ko'on ún ñoo ná'no ña ñó'o estado Judea?, chi ñoo kán ku'a ní ka ñivi na

* **7:2** Viko yó'o kána ña uxu kivi xa'a ña náka'an na ndasaá Ndios chindeé ra naxii síkuá na kivi xitaku na noo ño'o yichí kujya xina'á.

ndikon sata ún kuchiño koto na milagro ke'é ún. ⁴ Tá ndixa ke'é ún chiño ná'no, ta, ¿ndachun on vása saná'a ún ña noo ndi'i ñivi ña kuchiño na koni na ña ke'é ún? Chi nda ñii ta on tonda ra kuu ra taká'no, tá tayó'o kisa chiño se'é ra —káchí nañani taJesús xí'in ra.

⁵ Nañani ra nika'an na saá xí'in ra chi on ta'an kandixa na ra. ⁶ Ta ndakuin taJesús, nika'an ra xí'in na:

—On ko'on i viko vitin chi on ta'an tonda kivi ña chitoní Ndios. Ta mji ndó, nda nda ka kivi kúu ña va'a ko'on ndó, ⁷ chi nanívi ñoyívi yó'o on kivi kusaá ini na koni na ndó'ó. Ta yi'i, saá ní ini ñivi yó'o xini na yi'i, chi ká'an kaxin i xí'in na xa'a ña on vá'a ke'é na. ⁸ Ta va'a ku'a'an ndó viko vitin, ta yi'i, on ko'on i xí'in ndó, chi on ta'an kixaa kivi ña chitoní Ndios ko'on i —káchí taJesús xí'in nañani ra.

⁹ Ta saá nindo ra ñoo estado Galilea.

To'on yó'o ká'an ña xa'a ña ndato'on taJesús xí'in ñivi na ndoo viko ve'e ti'a va

¹⁰ Ta nañani taJesús kee na ku'a'an na viko ña kána ñoo Jerusalén. Ta saá ñiya'a lo'o kivi, ta kee taJesús ku'a'an se'é ra viko yó'o, ña on vása koni ñivi ku'a'an ra. ¹¹ Ta najudío na ndoo viko yó'o nándukú na taJesús, ta ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Míkía yóo taJesús? —káchí na.

¹² Ta ku'a ní ñivi ká'an na ndato'on na xí'in tá'an na xa'a taJesús. Sava na ká'an xa'a ra va'a ní ta kúu ra, ta inka na ká'an xa'a ra on vása va'a ta kúu ra, chi ta sándá'ví kuiti ñivi kúu ra, káchí na. ¹³ Ta ndi'i ñivi na ká'an yó'o, ndasaá kuiti xí'in tá'an mji na ká'an na, chi on xiin na ña koni so'o naná'no noo najudío xa'a ña ndato'on na. Saá chi yí'ví na noo naná'no yó'o.

¹⁴ Ta tonda kivi ña kúu mji ma'ño viko yó'o, ta taJesús nixaa ra ve'e ño'o ká'no, ta kixá'a ra saná'a ra ñivi na ndoo yó'o.

¹⁵ Tá najudío xini so'o na ña ká'an taJesús saná'a ra, ta naka'nda ini na xa'a ña xini so'o na, ta nika'an na, káchí na saá:

—¿Ndachun va'a ní xíní tayó'o?, ta on vása ní-ka'vi ra kuá'a ní kuíya ve'e noq ká'vi na —káchí na.

¹⁶ Ta saá nika'an taJesús xí'in na:

—On sivi to'on mii kúu ña sáná'a i, ta sáná'a i to'on Ndios, ta ta tì'ví yì'i. ¹⁷ Ta ndi'i nivi na chíkaa ini ña kasa ndivi na ña kóni Ndios, nivi yó'o kúu na kúchiño kundaa va'a ini ndí án ndixa xí'in ndayí Ndios sáná'a i nivi, án kuiti xí'in ndayí mii sáná'a i na. ¹⁸ Ta ta ká'an xí'in ndayí mii, tayó'o ká'an ra ña kasa ká'no xí'in mii ra noq nivi. Ta ta ndúkú ña kanóo síkón ñato'ó inká ta tì'ví ña'a, ta ta ndúkú ñayó'o kúu ta ká'an ña ndixa ndaa, ta on koó ñavatá ini tayó'o.

¹⁹ ¿Án on sivi ñandaa kúu ña taMoisés taxi ra ndayí Ndios nda'a naxii síkuá yó? Ta nda ñii ndó'ó on vása kándixa ndó ndayí yó'o. Ta vitin, ¿ndachun kóni ndó ka'ni ndó yì'i?

²⁰ Ta ndakuijn na, nika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—Yó'ó, ¿ndixa nákaa níma ndiva'a ini ún, ta sáka ní ña sijní ún! ¿Yu kúu nivi kóni ka'ni yó'ó? —káchí na xí'in ra.

²¹ Ta ndakuijn taJesús:

—Ñii milagro ke'é i noq ndó, ta ndi'i ndó'ó naka'nda ní ini ndó, chi ke'é i ñava'a yó'o kivi yii. ²² Ta mii ndó, kivi yii ña nákindée ndó, ta saá ni, kisa chíño ndó. Saá chi tá ñii talo'o sa'ya ndó nixino ra ona kivi mii kivi yii, ta nduxa kasa ndivi ndó costumbre ña naní circuncisión,† chi saá kisa ndivi ndó ña xa'nda chíño taMoisés noq naxii síkuá yó. (Ta on sivi taMoisés kúu tanoo xa'nda chíño ña kasa ndivi nivi ña naní circuncisión yó'o, chi on ta'an ka kixaa kivi kaku taMoisés, ta naxii síkuá yó taAbraham, taIsaac, xí'in taJacob xa kisa ndivi na ñayó'o.) ²³ Ta xa'a ña on xiin ndó ya'a ndoso ndó noq ndayí taMoisés, ta nduxa kasa ndivi ndó chíño lo'o ña naní circuncisión, vará mii kivi yii kúu ña. Ta saá, ¿ndachun sáa ini ndó xini ndó yì'i xa'a ña kisa ndivi i chíño va'a, chi sanda'a i ñii ta ndeé ndó'o, vará kivi yii xikuu ña? ²⁴ Tá ndasaá kuiti xito ndó ña ké'é nivi, ta on vása kúchiño kasa nani ndó xa'a ña ké'é na. Saá chi xini ñó'ó

kundaa ini ndó yu kúu ña ndixa ndaa, ta saá kuchiño kasa nani ndó xa'a nivi án ndixa ndiso na kuachi —káchí taJesús xí'in na.

*To'on yó'o ká'an ña ndí on vása kundaa ini nivi
án ndixa taJesús kúu Cristo*

²⁵ Ta saá sava nivi na táku ñoo Jerusalén ká'an tá'an na, káchí na saá:

—¿Án on sivi tayó'o kúu ta kóni nachíño ná'no ka'ni na? ²⁶ Ta vitin yó'o yóo ra, ká'an ndoso ra noq yó, ta nda ñii naná'no on vása ká'an na xí'in ra. ¿Án xáni sijní nachíño ná'no yó'o ndí tayó'o kúu Cristo, ta tì'ví Ndios sakaaku mii yó? ²⁷ Ta tayó'o on kivi kuu ra Cristo, chí xáni sijní yó ndí nda ñii nivi on koni na míchí kixi Cristo. Ta taJesús yó'o, xini yó nda ñoo kixi ra —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

²⁸ Ta yóo taJesús sáná'a ra nivi ve'e ño'o ká'no, ta saá ndeé ka ndani'i ra tachí ra, ta nika'an ra:

—¿Án ndixa xini ndó yì'i? ¿Án ndixa xini ndó míkia kixi i? On sivi xí'in ndayí mii kúu ña kixaa i ñoyívi yó'o, ta yì'i kixaa i xí'in ndayí Ndios, ta tì'ví yì'i, ta tayó'o kúu ta tãndaa ndino'o. Ta ndó'ó, on vása xini ndó ra. ²⁹ Ta yì'i, xini va'a i ra chí kixi i noq ra, ta tayó'o tì'ví ra yì'i kixaa i ñoyívi yó'o —káchí taJesús, ká'an ra.

³⁰ Tá xini so'o na ña nika'an ra, ta kixá'a na ndúkú ndeé na tiin na ra, ta nda ñii nivi ni-kuchiño na tãndaa na tiin na ra, chí on ta'an tãndaa kivi ña chitóni Ndios.

³¹ Ta kuá'a ní nivi kãndixa na ra, ta ká'an na, káchí na saá:

—Ndixa tayó'o kúu Cristo, chí on kivi kixaa inká ta kuchiño ke'é milagro ná'no ka noq ña ké'é tayó'o —káchí na, ká'an na.

*To'on yó'o ká'an ña
nafariseo tì'ví na napolicia ña tiin na
taJesús*

³² Ta nafariseo xini so'o na ña ndato'on nivi xa'a taJesús. Ta saá nafariseo yó'o xí'in naná'no noq nasutu tì'ví na napolicia na ndaa ve'e ño'o ká'no ña

† 7:22 Costumbre najudío ña naní “circuncisión” kúu ña xa'nda na lo'o ñii sijní ñatete talo'o. Ké'é na saá xa'a ña taxi na ra nda'a Ndios.

ko'on na tiin na taJesus. ³³ Ta nika'an taJesus xí'in nivi:

—Ñii káni lo'o koo ka j xí'in ndó, ta saá ko'on i ndikó i noo yóo ta ta tì'ví yì'ì kixaa j. ³⁴ Ta saá nandukú ndó yì'ì, ta on kuchiño ndó naní'i ndó yì'ì, ta ni on kuchiño ndó ko'on ndó noo koo j —káchí ra xí'in na.

³⁵ Ta saá naná'no noo najudío ká'an tá'an na, káchí na saá:

—¿Míkíā ko'on tayó'o? ¿Nda chun ká'an ra ko'on ra noo on kivi naní'i yó ra? ¿An ko'on ra ñoo xíká ña kúu ñoo griego noo táku ku'ā ní najudío? ¿An ko'on ra ñoo kán ña saná'a ra nagriego? ³⁶ Chi on vása kúndaā ini yó yukíā káchí to'on ká'an ra, chi nika'an ra ndí nandukú yó ra ta on vása naní'i yó ra, ta ni on kuchiño yó xaa yó noo ko'on ra koo ra —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

To'on yó'o ká'an ña xa'ā noo kaku ku'ā ní yuta xí'in takuú tá táku

³⁷ Ta nítōndaā kivi sondí'í vikō yó'o, ta mji ñayó'o kúu kivi ká'no ní ka. Ta saá nakundichi taJesus, ta xí'in ndí'i ndee ra nika'an ra, káchí ra saá:

—Ndi'i nivi na yíchi ní takuú, va'a kixi na noo j, ta taxi j takuú ko'o na. ³⁸ Ta nivi na kandixa yì'ì, ta ini nayó'o kaku takuú tá táku, ta nandika takuú yó'o ku'ān rá, ta nduu rá ku'ā ní yuta ná'no, chi saá káchí to'on Ndios ña nítāa na xina'á —káchí taJesus xí'in na.

³⁹ Ku'ā ní yuta ná'no xí'in takuú tá táku yó'o ká'an ña xa'ā Nímā Ndios ña naki'in nivi na kandixa taJesus. Ta kivi nika'an ra ñayó'o, ta on ta'an ka naki'in nivi Nímā Ndios saá, chi on ta'an tōndaā kivi ña ndikó taJesus ñoyívi ñino noo yóo ñalivi ká'no xí'in Ndios.

To'on yó'o ká'an xa'ā ña náta'vi tá'an nivi xa'ā taJesus

⁴⁰ Tá xini so'o na ña ká'an taJesus, ta sava nivi nika'an na, káchí na saá:

—Ñandaā kíā tayó'o kúu taprofeta ká'no ta ndáti ndi kixaa —káchí na.

⁴¹ Ta inka na ká'an, káchí na saá:

—Tayó'o kúu Cristo, ta ta tì'ví Ndios sakaku ra mji yó —káchí na.

Ta sava na ká'an:

—On kivi kuu tayó'o Cristo chi Cristo on kivi kuu ra ta kixi ñoo estado Galilea. ⁴² To'on Ndios ña nítāa na xina'á káchí ña Cristo kuu ra ñii sa'ya ñani síkuá tarey David, ta kaku ra ñoo Belén ña nákaa estado Judea noo xitaku tarey David, káchí to'on Ndios —káchí na, ká'an na.

⁴³ Ta saá kixá'á na náta'vi tá'an na xa'ā taJesus, chi on vása kuchiño ñii koo yu'ú na xa'ā ra. ⁴⁴ Sava na kóni na tiin na ra ña ko'on ra ve'e kaa, ta nda ñii na ni-kuchiño ña tōndaā na tiin na ra.

To'on yó'o ká'an ña ndí napolícia naka'nda ini na ña xini so'o na to'on taJesus

⁴⁵ Ta saá napolícia ndikó na kixaa na noo ndóo nafariseo xí'in inka naná'no noo nasutu. Ta nayó'o nindaaka to'on na napolícia yó'o:

—¿Nda chun ni-tiin ndó taJesus kixi ra yó'o xí'in ndó? —káchí na.

⁴⁶ Ta ndakuijn napolícia nika'an na:

—Nda ñii yichi on ta'an koni so'o ndi ñii ta ká'an ra to'on ndatán ká'an tayó'o —káchí na.

⁴⁷ Ta ndakuijn nafariseo, nika'an na, káchí na saá:

—¿An xa sandá'ví ra ndó'ó? ⁴⁸ Chi nda ñii naná'no ñoo yó'o, ta nda ñii mji ndi nafariseo on vása kándixa ndi ra. ⁴⁹ Ta nivi na chíkaa so'o ña ká'an ra, nayó'o kúu na on vása xini va'a ndayí Ndios ña nítāa taMoisés, ta nivi na nítavi chí'ña kúu nayó'o —káchí nafariseo xí'in napolícia.

⁵⁰ Ta ñii tafariseo ta yóo xí'in nayó'o kúu taNicodemo, ta tayó'o kúu ta ta yachi ka nixa'an ra ñii ñoo noo taJesus. Ta vitin ká'an ra xí'in nafariseo yó'o, káchí ra saá:

⁵¹ —Ndayí Ndios ña nítāa taMoisés ña kándixa yó káchí ña saá: Tá yóo nivi taxi kuachi xa'ā ñii ta, ta saá si'na nachíño xini ñó'ó koni so'o na to'on ña ka'an mji ra ndakuijn ra xa'ā ra. Ta saá nachíño kuchiño kasa nani na xa'ā ra án ndiso ra kuachi. Saá káchí ndayí ña kándixa yó —káchí taNicodemo xí'in na.

⁵² Ta ndakuijn na, nika'an na xí'in ra:

—¿An yó'ó kúu tatá'an ra? ¿An taño Galilea kúu yó'ó xí'in ra? Xini ñó'ó ka'vi va'a ún to'on Ndios ña nítāa na xina'á, ta

saá kundaa ini ún ndí nda ñii taprofeta on ta'an kee ra ñoo estado Galilea —káchí na xí'in taNicodemo.

⁵³ Ta saá kee ndi'i na kuano'o na ve'e na.

8

To'on yó'o ká'an ña xa'a

ñii ña'a ñá ñikivi kuachi xí'in ñii taa

¹ Ta taJesús ku'a'an ra, ta ku'a'an ndaa ra ñii xiki ña naní Xiki tón Olivo. ² Ta ñitivi xitaan inká kivi, ta ndikó taJesús, kixaa ra ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén. Ta saá kixaa ñii ti'vi ká'no ñivi noo ra, ta xikoo ra, ta kixá'á ra sáná'a ra ñivi yó'o. ³ Ta saá sava nafariseo xí'in nataa na sáná'a ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés kuiya xina'á, vaxi na noo taJesús. Ta kixaa na noo ra xí'in ñii ña'a, ñá tjin na, chi naní'i na ñá tá'an mji kí'vi ñá kuachi xí'in ñii taa ta on sivi yij ñá kúu, káchí na. Ta kani ndichi na ñaña'a yó'o ma'ño noo ndóo ku'a'a ní ñivi, yatin noo yóo taJesús. ⁴ Ta saá nafariseo xí'in nataa na sáná'a ndayí ñika'an na xí'in taJesús, káchí na saá:

—Tata maestro, naní'i ndi ñaña'a yó'o tá'an mji kí'vi ñá kuachi xí'in ñii taa ta on sivi yij ñá kúu. ⁵ Ta ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés xina'á xá'nda chiño ña ndí xini ñó'ó koon yó yuu ndi'i náña'a ná ké'é saá, andá kivi ná. Ta yó'ó, ¿yukía káchí ún xa'a ñayó'o? —káchí na xí'in ra.

⁶ Saá ñindaqa to'on na taJesús chi ndúkú na ña nakava ra kuachi, ñakán kuchiño na taxi na kuachi xa'a ra noo nachiño. Ta taJesús on vása ní-ndakuijn ra yu'u na, ta chindee ra noo ra, ta xí'in nduku nda'a ra, kixá'á ra táa ra noo ño'o. ⁷ Ta tuku tuku ndáka to'on na yu kúu ña ke'é na xí'in ñaña'a yó'o. Ta saá taJesús ndani'i ra noo ra, ta ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Yukú ndó'ó na on koó nda ñii kuachi kómí, ta vitin kuu ndó nanóo sakana yuu sata ñaña'a yó'o —káchí taJesús xí'in na.

⁸ Ta tuku chindee ra noo ra, ta taa ra xí'in nduku nda'a ra noo ño'o. ⁹ Ta ñivi yó'o xini so'o na ña ñika'an ra xí'in na, ta saá ñii ñii na kee na ku'a'an na. Si'na kee na xiku'a'a ní ka, ta saá xikundikon ndi'i inká na, ku'a'an na. Ta saá sijn laá kuiti

ñaña'a yó'o ñindoqo ñindichi noo taJesús. ¹⁰ Ta taJesús ndani'i ra noo ra, ta ñindaqa to'on ra ñaña'a yó'o, káchí ra xí'in ñá:

—Nana, ¿michí ku'a'an ñivi na chikaa kuachi sata ún? ¿Án on koó nda ñii nayó'o yíta na ká'an na ndí xini ñó'ó kivi ún? —káchí ra xí'in ñá.

¹¹ Ta ndakuijn ñá, ñika'an ñá:

—On koó ka nda ñii ñivi na ká'an xini ñó'ó kivi yíta yó'o, Tata.

Ta ndakuijn taJesús, ñika'an ra saá:

—Ta ni yi'i, on ka'an ndí xini ñó'ó kivi ún, nana. Ta vitin kuano'o ún, ta on ki'vi ka ún kuachi —káchí taJesús xí'in ñá.

To'on yó'o ká'an ña taJesús kúu ño'o ndino'o yé'e

¹² Ta saá taJesús tuku ñika'an ra xí'in ñivi na ndóo ve'e ño'o yó'o:

—Yi'i kúu ño'o ndino'o yé'e noo ñivi ñoyívi. Ta ndi'i ñivi na kundikon yi'i, on ko'on ka na yichi naa ní ña on vá'a, chi kukomí na ño'o ndino'o ña taxi kutaku ndino'o na —káchí taJesús.

¹³ Ta nafariseo ñika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—Ndasaa kuiti mji ún ká'an ún ndakuijn ún xa'a ún, ta on koó inká ñivi ndakuijn xa'a ún. Ta saá ña ká'an ún xa'a mji ún, on vása ndaya'ví ña noo ndi —káchí na xí'in taJesús.

¹⁴ Ta ndakuijn taJesús, ñika'an ra xí'in na:

—Vará ndakuijn xa'a mji, ta saá ni, ña ndaya'ví kúu to'on ña ká'an, chi xini va'ai michí kixij, ta xini va'ai michí ko'on. Ta ndó'ó, on vása xini ndó michí kixij, ta ni on vása xini ndó michí ko'on.

¹⁵ Ta ndó'ó, ndasaa kuiti xí'in ñandichí sijn ñivi kisa nani ndó xa'a kuachi inká ñivi. Ta yi'i, on vása kisa nani xa'a kuachi nda ñii ñivi vitin. ¹⁶ Ta saá ni, táná kasa nani xa'a kuachi ñivi, ta xí'in ña ndixa ndaa ké'é saá. Chi on sivi ñii laá mji kasa nani xa'a kuachi ñivi, ta Yiváí Ndios, taa ta ti'vi yi'i, ñii yóo ra xí'in ña kasa nani ndi xa'a kuachi ñivi.

¹⁷ Yóo ndayí ña kisa ndivi ndó ña káchí ndí xini ñó'ó koo ovi ñivi, tá ñii koo yu'ú to'on ña ndakuijn na ovi yó'o, ta saá va'a kandixa yó ña ká'an na, chi saá kisa ndaa na xa'a kuachi, káchí ndayí ña kisa ndivi

ndó. ¹⁸ Ta yì'i kúu ñii taa ta ndákuijn xa'a mji, ta Yivá, taa ta tì'ví yì'i, kúu inka ta ndákuijn xa'a —káchí tajesús xí'in na.

¹⁹ Ta saá nindaqa to'on na ra, káchí na saá xí'in ra:

—¿Míkíá yóo Yivá ún? —káchí na.

Ta ndákuijn tajesús, nika'an ra xí'in na:

—On vása xíní ndó yì'i, ni on vása xíní ndó Yivá. Tá kundaa ini ndó yu kúu, níkúu, ta saá ndixa kundaa ini ndó yu kúu Yivá —káchí tajesús xí'in na.

²⁰ Ndi'i to'on yó'o nika'an tajesús xí'in na kivi yóo ra ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, chi yóo ra sáná'a ra ñivi na ndóo yatin noo yíta caja noo táan na s'ún ña sóko ñivi noo Ndios. Ta nda ñii ñivi ñi-tiin na ra ña nataxi na ra nda'a nachíño, chi on ta'an tondaa kivi chitóni Ndios saá ke'é na xí'in ra.

To'on yó'o ká'an ña ndí tajesús on sivi taa ta ñoyívi yó'o kúu ra

²¹ Ta saá nika'an tajesús xí'in na:

—Yachi ní kee ko'on, ta ndó'ó nan-dukú ndó yì'i, ta on kuchiño ndó naní'i ndó yì'i. Saá chi on xiiin ndó ndikó ini ndó xa'a kuachi ndíso ndó, ta ndixa kivi ndó xí'in kuachi ndíso ndó. Ta saá on kivi ko'on ndó ta xa'a ndó noo ko'on —káchí ra.

²² Ta naná'no noo najudío ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—On kivi ko'on yó noo ko'on ra, káchí ra. ¿Án xáni sijní ra ka'ni xí'in mji ra, ñakán nika'an ra saá? —káchí na ká'an na xí'in tá'an na.

²³ Ta nika'an tajesús xí'in na, káchí ra saá:

—Ndi'i ndó'ó kúu ndó ñivi ñoyívi yó'o, ta ndasaá kuiti ndíkõn ndó yichí ñoyívi yó'o. Ta yì'i, taa ta kee ñoyívi ñino kúu, ta on vása ndíkõn yichí ñoyívi yó'o. ²⁴ Xa ndato'on xí'in ndó ndixa kivi ndó xí'in kuachi ndíso ndó. Saá chi tá on vása kándixa ndó to'on ña ndato'on xa'a xí'in ndó yu kúu yì'i, ta ndixa kivi ndó xí'in kuachi ndíso ndó —káchí tajesús xí'in na.

²⁵ Ta saá nika'an na xí'in ra:

—Ta yó'ó, ¿yu kúu ún? —káchí na xí'in ra.

Ta ndákuijn ra, nika'an ra xí'in na:

—Tanda kivi kixá'á ká'an xí'in ndó, xa ndato'on xí'in ndó yu kúu. ²⁶ Yóo ku'a ní ña kuchiño ka'an xí'in ndó xa'a ña on vá'a ké'é ndó. Saá chi taa ta tì'ví yì'i vaxi kúu tondaa ndino'o, ta ñii kiva saá ndatán yóo to'on ña xíní so'o ká'an ra, saá yóo ña ká'an xí'in ñivi ñoyívi yó'o —káchí tajesús xí'in na.

²⁷ Ta ñivi yó'o on vása ní-kundaa ini na ndí tajesús ká'an ra xa'a Yivá ra Ndios. ²⁸ Ta saá nika'an ka tajesús xí'in na, káchí ra:

—Ta ñii kivi tiin ndó yì'i ta ndaní'i ndó yì'i, taa ta kixi noo Ndios, ta katakaa ndaa ndó yì'i ñii noo síkõn. Ta saá kundaa ini ndó yu kúu. Ta kivi yó'o ndixa kundaa ini ndó ndí nda ñii chiño on vása kisa ndivi mató'ón ña, ta ni on vása ká'an to'on ña vaxi kuiti sijní mji. Ndasaá kuiti to'on ña ká'an Yivá xí'in, ñayó'o kúu ña ká'an xí'in ñivi. ²⁹ Taa ta tì'ví yì'i vaxi, yóo ra xí'in ndi'i saá kivi, ta nda ñii kivi on vása sándakoo mató'ón ra yì'i, chi ndi'i saá kivi kisa ndivi chiño ña kúsij ini ra xíini ra —káchí tajesús xí'in na.

³⁰ Tá xíní so'o na ña nika'an ra, ta ku'a ní ñivi na ndóo yó'o kándixa na ra.

To'on yó'o ká'an ña ndí ña ndixa ndaa ndino'o kúu ña saña ñivi ko'on ndíka na noo ña on vá'a

³¹ Ta saá nika'an tajesús xí'in najudío na xa kándixa ña'á:

—Ta ndó'ó, tá ñii ñii kivi vaxi chikaa so'o ndó to'on, ta kasa ndivi ndó to'on ña sáná'a ndó'ó, ta saá kuu ndó ñivi na ndino'o ini ndíkõn ndó yì'i. ³² Ta saá koni va'a ndó yu kúu ña ndixa ndaa ndino'o, ta ñandaa ndino'o yó'o kúu ña saña ndó ña kuchiño ko'on ndíka ndó —káchí tajesús xí'in na.

³³ Ta ndákuijn na, nika'an na, káchí na saá:

—Ndi'i kúu ndi sa'ya ñani síkuá ta Abraham, ta nda ñii kivi on vása ní-xikuu ndi namozo na on vása kómí ndayí sandakoo na chiño ña kisa chiño na noo napatrón na. ¿Ndachun ká'an ún xí'in ndi ñii kivi vaxi saña ndi ko'on ndíka ndi?

³⁴ Ta ndákuijn tajesús, nika'an ra xí'in na:

—Ña ndixa ndaa kúu to'on ká'an jí xí'in ndó: Ndi'i nivi na ké'é ña on vá'a, nayó'o yóo na ndatán yóo namozo na kisa chiño noo ña on vá'a, chi ña on vá'a yó'o kúu ña xá'nda chiño noo na. ³⁵ Nda ñii nivi na ndasaá kuiti kisa chiño noo taká'no, on vása kómí nayó'o ndayí kutaku na ve'e taká'no ndi'i saá kivi ña vaxi. Ta ta ta kúu sa'ya mji taká'no xí'in ve'e, ndixa kómí tayó'o ndayí kutaku ra ve'e yivá ra ndi'i saá kivi. ³⁶ Ta saá ndixa tá Sa'ya mji Ta ta Ká'no kúu ta ta saña ndó'o ko'on ndika ndó noo ña on vá'a, ta mji ña ndixa ndaa ko'on ndika ndó, ta ña on vá'a on kukomí ka ña ndayí ka'nda chiño ña noo ndó. ³⁷ Xini va'a jí ndó'o kúu ndó sa'ya ñani síkuá ta Abraham. Ta saá ni, kóni ndó ka'ni ndó yi'i, chi on xijin ndó naki'in va'a ndó to'on jí ña kutaku ña ini ndó. ³⁸ Yi'i ká'an jí xí'in ndó ndasaá kuiti ña xini jí ta xini so'o jí noo nixiyo jí xí'in Yivá jí. Ta ndó'o, ké'é ndó ndasaá kuiti ña xini so'o ndó ká'an yivá ndó xí'in ndó —káchí ta Jesús xí'in na.

To'on yó'o ká'an yu kúu yivá nivi na on xijin naki'in ñandaa

³⁹ Ta ndakuijn na, nika'an na xí'in ta Jesús:

—Ta Abraham kúu yivá ndi —káchí na xí'in ra.

Ta nika'an ta Jesús xí'in na:

—Tá sa'ya ndino'o ta Abraham kúu ndó, ta saá ko'on ndó kundikon ndó yichi ra, níkuu. ⁴⁰ Ta ndó'o, on vása ndikon ndó yichi ta Abraham, chi kóni ndó ka'ni ndó yi'i, ta yi'i kúu ta ta ká'an to'on ña ndaa, ña kúu to'on ña xini so'o jí nika'an Ndios xí'in jí. Ta ta Abraham, on vása ní-ke'é ra ndatán ké'é ndó vitin. ⁴¹ Ta ndó'o, ké'é ndó ndatán yóo ña ké'é mji yivá ndó —káchí ra xí'in na.

—On sivi sa'ya sáká kúu ndi. Chi xini ndi ñii laá kúu yivá ndi, ta kúu Ndios —káchí na xí'in ra.

⁴² Ta nika'an ta Jesús xí'in na:

—Tá ndixa Ndios kúu yivá ndó, ta saá kuki'vi ini ndó koni ndó yi'i, chi yi'i kee jí noo Ndios, ta kixaa jí yóo jí yó'o vitin. Ta on vása ní-kixaa jí xí'in ndayí mji jí, ta xí'in ndayí Ndios kixaa jí, chi Ndios kúu ta ta ti'vi yi'i vaxi jí. ⁴³ ¿Ndachun on vása kúndaa ini ndó to'on ña ká'an jí xí'in ndó?

On vása kúchiño ndó kundaa ini ndó chi on xijin ndó chikaa so'o ndó to'on jí. ⁴⁴ Saá chi yivá ndó kúu ñanímá ndiva'a ká'no, ta ndó'o kóni ndó kasa ndivi ndó ña on vá'a ña sakusij ndó ini yivá ndó. Tandá kixá'á kivi noo tandá vitin ñanímá ndiva'a ká'no yó'o kúu ña xá'ni nivi. Ta ñandiva'a ká'no yó'o, nda lo'o on vása ndikon ña yichi ndaa, saá chi nda lo'o on vása yóo ña ndixa ndaa ini ña. To'on ña vatá ká'an ña kúu to'on ña káku ini mji ña, chi ndixa nina ñavatá kuiti kúu ñanímá ndiva'a ká'no, ta kúu ña yivá ndi'i ñavatá.

⁴⁵ Ta yi'i, ká'an jí ñandaa xí'in ndó, ta xa'a ñayó'o, on xijin ndó kandixa ndó yi'i.

⁴⁶ ¿Án yóo ñii ndó'o na kúchiño naní'i ndó ta kasa ndaa ndó xa'a ñii ña on vá'a ké'é jí? Tá to'on ña ndixa ndaa kúu ña ká'an jí xí'in ndó, ta saá, ¿ndachun on xijin ndó kandixa ndó to'on ká'an jí? ⁴⁷ Ndi'i nivi na kúu sa'ya ndino'o Ndios chikaa so'o na to'on ña ká'an ra. Ta ndó'o, on sivi sa'ya Ndios kúu ndó, ñakán on vása chikaa so'o ndó to'on ña ká'an Ndios —káchí ta Jesús xí'in na.

To'on yó'o ká'an ña ndi on ta'an ka kaku ta Abraham ta xa yóo ta Jesús

⁴⁸ Ta ndakuijn sava najudío, nika'an na xí'in ta Jesús, káchí na saá:

—¿Án on sivi ndixa yó'o kúu ún taño Samaria? ¿Án on sivi ndixa kúu ún ta ta kómí ñii ñanímá ndiva'a ña sáka ní sini ún?

⁴⁹ Ta ndakuijn ta Jesús, nika'an ra xí'in na:

—On koó nímá ndiva'a kómí jí, ta ndixa kisa to'o jí Yivá jí Ndios. Ta ndó'o, nda lo'o on vása kisa to'o ndó yi'i. ⁵⁰ Ta on vása ndúkú jí ña kasa ká'no nivi yi'i. Ta saá ni, yóo inká Ta ta Ká'no, ta tayó'o kúu ta ndúkú ña kasa ká'no nivi yi'i, ta mji ra kúu ta kisa nani xa'a kuachi xí'in ñandaa.

⁵¹ Ña ndixa ndaa ká'an jí ndi'i nivi na chikaa so'o to'on ña sán'a a jí, on kivi nayó'o, ta kutaku na ndi'i saá kivi vaxi —káchí ta Jesús xí'in na.

⁵² Ta saá najudío nika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—Vitin xini va'a ndi ndi ndixa kómí ún nímá ndiva'a, chi nina to'on sána ká'an ún. Saá chi mji taxij síkuá yó

taAbraham xí'in ndi'i inká naprofeta na nika'an to'on Ndios xina'á, nayó'o nixi'i ndi'i na. Ta yó'ó, káchí ún ña táná chikaá so'o nivi to'on ña sáná'a ún, ta nda ñii kivi on kivi na. ⁵³ ¿An xáni sijní ún kúu ún ta ká'no ka noo taAbraham, xii síkuá yó? ¿An xáni sijní ún kúu ún ta ká'no ka noo inká naprofeta? Ndi'i nayó'o, xa nixi'i na. ¿Yu kúu yó'ó, ñakán kisa ká'no xí'in mji ún? —káchí na xí'in ra.

⁵⁴ Ta ndakuin taJesús, nika'an ra xí'in na:

—Ta yi'i, táná kasa ká'no xí'in mji, ta on vása ndáya'ví ña ké'éj saá. Ta Yiváj kúu ta kisa ká'no yi'i, ta Yiváj yó'o kúu Ndios ta kisa ká'no ndó, káchí ndó. ⁵⁵ Ta ndó'ó, on vása xini ndó Yiváj Ndios, ta yi'i xini va'a j ra. Chi tá yi'i ná ka'an j on vása xini j ra, ta kuu j ñii ta ta ká'an to'on vatá kuiti, ñii ki'va ndatán yóo mji ndó ká'an ndó nina to'on vatá. Ta ña ndixa ndaa kúu ña xini va'a j Yiváj Ndios ta chikaá so'oj to'on ká'an ra. ⁵⁶ Kuiya xina'á taxii síkuá ndó taAbraham kúsi ní ini ra xa'a ña nika'an Ndios xí'in ra ndí koto ra ña kixaa j ñoyívi yó'o. Ta saá ndixa xini taAbraham kixaa j ñoyívi yó'o, ta kusij ní ini ra xini ra ñayó'o —káchí taJesús xí'in na.

⁵⁷ Ta nika'an najudío xí'in taJesús, káchí na saá:

—Ni on ta'an kukomí ún ovi siko uxu kuiya, ta ká'an ún xa xini ún taAbraham. ¿Ndasaá kuchiño kandixa ndi ña ká'an ún? —káchí na xí'in ra.

⁵⁸ Ta ndakuin taJesús, nika'an ra xí'in na:

—Ña ndixa ndaa ká'an j xí'in ndó ndi kivi on ta'an ka kaku taAbraham, xa yóo j ta xa táku j —káchí ra.

⁵⁹ Tá ndi'i xini so'o na to'on yó'o, ta nisaá ní ka ini na xini na taJesús, ta kixá'á na tiin na yuu, ña kóni na koon na yuu ra ña ka'ni na ra. Ta taJesús niki'vi ra ma'ño nivi, ta ni-kuchiño na koni ka na ra, ta kee ra ve'e ño'o ká'no ku'a'an ra.

9

To'on yó'o ká'an ña taJesús sanda'a ra ñii ta takuáá

¹ Ta taJesús xika ra ku'a'an ra, ta nakutá'an ra xí'in ñii ta takuáá. Ta

tayó'o, takuáá nduchú noo kúu ra kaku ra. ² Ta naxíka xí'in taJesús ndaká to'on na ra, káchí na saá:

—Tata Rabí, ¿yukú na ndiso kuachi, xa'a ña kaku tayó'o kuáá nduchú noo ra? ¿An yivá ra xí'in si'í ra, an mji ra ndiso kuachi xa'a ña kaku kuáá ra?

³ Ta ndakuin taJesús, nika'an ra:

—On sivi kuachi mji ra kúu ña, ni on sivi kuachi yivá ra xí'in si'í ra kúu ña kaku ra saá. Tayó'o kaku kuáá ra xa'a ña kuchiño koto nivi chiño va'a ña kasa ndivi Ndios xí'in ra. ⁴ Vitin kúu kivi ndivi yé'e ño'o, ta xini ñó'ó yó kasa ndivi yó chiño Ndios, ta ta ti'ví yi'i kixaa j. Saá chi vaxi ña kuñoó, ta saá tá kixaa ñanaa ní, ta nda ñii nivi on kivi ka kasa chiño na. ⁵ Ta ndi'i kivi ña yóo ka j ñoyívi yó'o, yi'i kúu j ño'o yé'e noo ndi'i nivi ná saná'a j yichi ña ndaa —káchí taJesús xí'in na.

⁶ Ta saá taJesús, chikaá ra tásij yu'u ra noo ño'o noo ñíndichi ra, ta kisa va'a ra lo'o nda'yi xí'in tásij yu'u ra, ta chinóo ra lo'o nda'yi yó'o sata ndiovi nduchú noo takuáá yó'o, ⁷ ta nika'an ra xí'in takuáá, káchí ra saá:

—Va'a vitin ku'a'an ún pozo naní Siloé, ta nakata ún nduchú noo ún xí'in takuii pozo yó'o —káchí taJesús xí'in ra. (Ta to'on Siloé kóni kachi ña: Ta ta ti'ví na ku'a'an.)

Ta saá kee takuáá ku'a'an ra noo yóo pozo yó'o, ta nixaa ra, ta nakata ra nduchú noo ra xí'in takuii pozo. Ta saá ndikó ra kuano'o ra ve'e ra, ta xa va'a xito nduchú noo ra, chi xa nduva'a ra. ⁸ Ta nivi na táku yatin noo yóo ra, xí'in inká nivi na xini ña'á kivi xindukú chi'ña ra si'ún noo na, nayó'o nika'an na, káchí na saá:

—¿An on sivi tayó'o kúu ta ta nixiyo xindukú chi'ña si'ún noo nivi? —káchí na, ká'an na.

⁹ —Ndixa tayó'o kúu ra —káchí sava na.

Ta inká na nika'an:

—Ó'on, on sivi tayó'o kúu ra, ndasaá kuiti ná'a ra ndatán ná'a ta xindukú chi'ña —káchí na.

Ta mji ra, nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndixa yi'i kúu ta ta xikuu takuáá ta xindukú chi'ña —káchí ra xí'in na.

10 Ta saá n̄indaḡa to'on na ra, káchí na saá xí'in ra:

—¿Ndasaá va'a xíto nduchū noḡ ún vitin? —káchí na xí'in ra.

11 Ta ndakuijn ra, n̄ika'an ra:

—Taa ta naní Jesús kisa va'a ra lo'o nda'yi ta ch̄inóo ndaa ra ña sata nduchū noḡ i. Ta n̄ika'an ra xí'in i ko'on i nakata i noḡ i xí'in takuií tá ñó'o ini pozo Siloé. Tá ndi'i kisa ndivi i ñayó'o, ta saá va'a tívi xíto i —káchí ra xí'in na.

12 —Ta vitin, ¿míkia yoo ta ke'é saá xí'in ún? —káchí na xí'in ra.

—On vása xini i —káchí ra.

To'on yó'o ká'an ña

nafariseo n̄indaḡa to'on na taa ta xikuu takuáa

13 Ta n̄ivi kóni na ndí taa ta xikuu takuáa yó'o ko'on ra xí'in na noḡ nafariseo, ta saá kee ra ku'a'an ra xí'in na.

14 Saá chi ñii kivi yji ña nákindée najudío kúu kivi ña ta Jesús kisa va'a ra nda'yi ta ch̄inóo ra lo'o ña sata nduchū noḡ takuáa, ta va'a nátivi xíto tayó'o. 15 Ta saá n̄ixaḡa ra xí'in na, ta nafariseo n̄indaḡa to'on na taa ta xikuu takuáa yó'o, káchí na xí'in ra:

—¿Ndasaá va'a xíto nduchū noḡ ún? —káchí na.

Ta ndakuijn ra, n̄ika'an ra xí'in na:

—Ch̄inóo ndaa ra lo'o nda'yi sata nduchū noḡ i, ta saá nakata i noḡ i xí'in takuií, ta xí'in ña ke'é i saá va'a xíto i vitin —káchí ra.

16 Ta sava nafariseo n̄ika'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Taa ta ke'é saá xí'in tayó'o on kivi kuu ra ñii taa ta kixi noḡ Ndios, chi on vása kisa to'ó ra ndayí Ndios ña káchí on vá'a kasa chiño yó kivi yji —káchí na, ká'an na.

Ta inkā na ká'an, káchí na saá:

—Ndixa taa ta va'a kúu ra chi nda ñii taa ta on vá'a on kúchiño ra ke'é ra milagro va'a ndatán yoo ña ké'é tayó'o —káchí na.

Ta saá on vása kivi koo yu'ú na xa'a ta Jesús. 17 Ta tuku n̄indaḡa to'on nafariseo taa ta xikuu takuáa:

—Ta, ¿yukia káchí yó'ó xa'a ra? Chi yó'ó kúu taa ta sanda'a ra nduchū noḡ.

Ta ndakuijn taa ta xikuu takuáa, n̄ika'an ra xí'in na:

—Ñii taprofeta kúu ra —káchí ra.

18 Ta naná'no noḡ najudío on x̄iin na kandixa na ndí ndixa tayó'o x̄ikuu takuáa ta vitin nduva'a ra. Ta saá kana na yivá ra xí'in si'í ra vaxi na ña kasa ndaa na ndi'i ñayó'o. 19 Ta saá n̄indaḡa to'on na yivá tayó'o xí'in si'í ra, káchí na saá:

—¿An ña ndixa ndaa tayó'o kúu sa'ya ndó? Chi kaku ra kúu ra takuáa, káchí ndó, ta vitin, ¿ndachun va'a xíto ra?

20 Ta ndakuijn yivá ra xí'in si'í ra, káchí na saá:

—Ndixa xini ndi tayó'o kúu sa'ya ndi, ta xini ndi ta kaku kuáa kúu ra. 21 Ta on vása xini ndi ndachun va'a xíto ra vitin, ni on vása xini ndi yu kúu taa ta sanda'a nduchū noḡ ra. Va'a ndaka to'on ndó m̄i sa'ya ndi yó'o ndasaá yoo ña nduva'a nduchū noḡ ra, chi xa tachée kúu m̄i ra vitin, ta va'a kúchiño ra ndakuijn ra xa'a m̄i ra —káchí na xí'in naná'no noḡ najudío yó'o.

22 N̄ika'an yivá ra xí'in si'í ra saá, chi yí'ví na koḡo naná'no noḡ najudío saxo'vi ña'a na, chi naná'no yó'o xa xa'nda chiño na ndí nda ñii n̄ivi on ka'an na káchí na ndí ta Jesús kúu Cristo, taa ta t̄i'ví Ndios. Ta ndi'i n̄ivi na ká'an saá on kivi k̄i'vi ka na ini ve'e ño'o sinagoga, ni on kivi kutá'an ka na xí'in inkā najudío, káchí naná'no yó'o. 23 Ta xa'a ña yiyo kundo'o na saá, yivá ta xikuu takuáa xí'in si'í ra ndakuijn na n̄ika'an na: “Sa'ya ndi xa kúu ra tachée vitin, va'a ka ndaka to'on ndó m̄i ra”, káchí na xí'in naná'no noḡ najudío.

24 Ta saá tuku kana nafariseo taa ta xikuu takuáa, ta n̄ika'an na xí'in ra:

—Va'a kasa ká'no ún Ndios xa'a ña va'a xíto nduchū noḡ ún. Saá chi m̄i ndi, xini ndi ña ta Jesús yó'o kúu taa ta ké'é ña on vá'a —káchí na xí'in ra.

25 Ta ndakuijn ra, n̄ika'an ra saá:

—On vása lo'o xini i tá taa ta ké'é ña on vá'a kúu ra. Ta ñii laá ñandixa xini va'a i kúu ñayó'o: takuáa x̄ikuu i, ta vitin va'a xíto i —káchí ra.

26 Ta tuku n̄indaḡa to'on na ra:

—¿Yukia ke'é ra xí'in ún? ¿Ndasaá yoo ña va'a xíto nduchū noḡ ún vitin? —káchí na.

27 Ta tuku ndakuijn ra, n̄ika'an ra, káchí ra saá xí'in na:

—Xa ndato'on ndi'ij xí'in ndó ndasaá ke'é ra xí'in i, ta on xjin ndó kandixa ndó ña nika'an i. ¿Ndachun kóni ndó tuku inka yichi ndato'on i xí'in ndó ndasaá ke'é ra xí'in i? ¿An saá tuku mji ndó vitin kóni ndó kundikon ndó ra xí'in i? —káchí ra xí'in na.

²⁸ Tá ndi'ij xini so'o na ña nika'an tayó'o, ta kixá'á na sáa ní ini na xini na ra, ta kándiva'a na xí'in ra, káchí na saá:

—Yó'ó kúu taa ta ndikon sata taa ta ké'é ña on vá'a yó'o. Ta ndi'ij kúu na ndixa ndikon yichi ta Moisés, taxij síkuá yó. ²⁹ Chi xini ndi ndixa Ndios nika'an ra xí'in ta Moisés, ta ta Jesús yó'o, on vása xini ndi míchí kixi ra —káchí na.

³⁰ Ta ndakuijn ra, nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndixa náka'nda ini i xini so'o i to'on ká'an ndó, chi ká'an ndó on vása xini ndó míchí kixi ra, ta tayó'o kúu taa ta sanda'a nduchu noo i. ³¹ Ta xini yó ndi Ndios on vása chíkaa so'o ra to'on ña ká'an nivi na ké'é ña on vá'a. Ta Ndios ndixa chíkaa so'o ra to'on ña ká'an nivi na kisa to'ó ña'á, na kúu na kisa ndivi ña kóni ra. ³² Tānda kivi noo kuvá'a ñoyívi yó'o, tādā kivi vitin ndā ñii nivi on t'án koni so'o na xá'a ñii taa ta sanda'a nduchu noo ñii ta kaku kuáá, ta va'a xito ra. ³³ Tá on vása ní-kixi taa yó'o noo Ndios, ta saá on koo ndeē kukomí ra ke'é ra ñava'a —káchí ra xí'in na.

³⁴ Ta ndakuijn na, nika'an na xí'in ra:

—¡Taa ta kómí chí'ña kúu yó'ó! ¡Ndā kivi kaku ún tādā vitin taa ta on vá'a kúu ún! ¿An xani sinj ún kúu ún taa ta ndíchí ka, ñakán kóni ún saná'a ún ndi'ij? —káchí na xí'in ra.

Ta saá taxin va'a na ra ve'e ño'o sinagoga, ta kuá'an ra ke'e.

Tō'on yó'o ká'an ña ndi nivi na on xjin kandixa ñandaa, ndatán yóo nakuáá, saá yóo nayó'o

³⁵ Kivi xini so'o ta Jesús ña taxin va'a na taa ta xikuu takuáá yó'o, ta on taxi ka na ki'vi ra ini ve'e ño'o sinagoga, ta saá ta Jesús nandukú ra tayó'o, ta naní'i ña'á ra, ta nika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—¿An kándixa ún taa ta kixi noo Ndios? —káchí ra xí'in ra.

³⁶ —¿Yu kúu tayó'o, tata? Ka'an ún xí'in i, chi kóni kandixa i ra —káchí ra, ndakuijn ra.

³⁷ Ta nika'an ta Jesús xí'in ra:

—Xí'in nduchu noo ún xa xini ún ra, taa ta ká'an xí'in ún vitin kúu ra —káchí ra.

³⁸ Ta saá ndakuijn ra, nika'an ra xí'in ta Jesús:

—Tata, ta Ká'no noo i kúu ún, kándixa i yó'ó —káchí ra, ta kisa ká'no ña'á ra.

³⁹ Ta ta Jesús nika'an ra, káchí ra saá:

—Kixaa i ñoyívi yó'o xá'a ña sanativi i ndasaá yóo ini nivi, án nivi na kándixa ñandaa kúu na, án nivi na on xjin kandixa ñandaa kúu na. Ta saá nivi na on kivi koto, chi ndixa nakuáá kúu na, sanda'a i nduchu noo nayó'o ña va'a koto na. Ta nivi na va'a xito, tá on xjin na kandixa na to'on ña ndaa, ta nayó'o kuá'an na yichi on vá'a ña kúu noo naa, ta tōndā na koo na ndatán yóo nivi nakuáá.

⁴⁰ Ta sava nafariseo yita na yó'o, ta xini so'o na ña nika'an ta Jesús, ta nindaka to'on na ra, káchí na saá xí'in ra:

—¿An kóni ún kachí ún ndi'ij kúu nivi nakuáá? —káchí na xí'in ra.

⁴¹ Ta ndakuijn ta Jesús, nika'an ra:

—Tá ndixa ndó'ó kúu ndó nivi nakuáá, ní kúu, ta saá on vása ndiso ndó kuachi xá'a ña on vása xito nduchu noo ndó. Ta ndó'ó, vará káchí ndó ndi va'a ní xito nduchu noo ndó, ta on xjin ndó koto ndó ñandaa, ni on xjin ndó kandixa ndó ña. Ta xá'a ñayó'o, ndiso ka ndó kuachi noo Ndios —káchí ta Jesús xí'in na.

10

Tō'on yó'o ká'an ña xá'a ñii taa ta va'a ndaa tindikachi

¹ Ta saá ta Jesús ndato'on ra ñii cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá xí'in na:

—Ña ndixa ndaa ká'an i xí'in ndó to'on yó'o. Tá yóo ñii korra noo kisin tindikachi, ta kixaa ñii taa, ta tayó'o nakundeé ra ki'vi ra ñii xiiña noo on sivi yé'é kúu, ta ña ke'é ra saá táxi ña kundaa ini yó ndi tayó'o on sivi taa ta va'a kúu ra, ta tayó'o kúu ra taa takuí'ná. ² Tá yóo inka taa ta kixaa, ta xito yó tayó'o kuān ki'vi ra yé'é korra noo ñó'o tindikachi, ta saá kúndaa ini yó ndi ndixa tayó'o

kúu ra t̄aa t̄a ndáa t̄indikachi yó'o. ³ Ta ink̄a t̄aa t̄a ndáa yé'é ña ndás̄i korra noq̄ ñó'o t̄indikachi, tá x̄ito t̄ayó'o v̄axi t̄aa t̄a ndáa ndikachi, ta nakoná ra yé'é ña k̄i'vi t̄aa t̄a ndáa t̄indikachi. Ta t̄aa t̄a ndáa t̄indikachi yó'o kána ra, ká'ān ra ñii ñii k̄iv̄i t̄indikachi san̄a ra ña kundik̄on rí s̄ata ra. Ta saá ñii ñii t̄indikachi yó'o x̄in̄i so'o rí t̄ach̄i t̄ayó'o, ta kée rí kuā'ān rí nd̄ik̄on rí s̄ata ra. ⁴ Tá nd̄i'i kee nd̄i'i t̄indikachi san̄a ra, ta saá kuā'ān si'na ra, ta nd̄i'i t̄iyó'o nd̄ik̄on rí kuā'ān rí s̄ata ra. Saá chi v̄a'a x̄in̄i rí t̄ach̄i x̄ito'o rí. ⁵ Ta t̄indikachi yó'o on v̄asa ko'on rí s̄ata ink̄a t̄aa, chi on v̄asa x̄in̄i rí ra. Nd̄a vík̄a x̄ino rí noq̄ t̄ayó'o, chi on v̄asa nákon̄i rí t̄ach̄i ká'ān ra —kách̄i t̄aJesús, nd̄ato'on ra x̄i'in na.

⁶ Nd̄ato'on ra cuento yó'o x̄i'in n̄ivi ña saná'a ra na, ta nayó'o on v̄asa ní-kund̄aa ini na yuk̄iá kóni kách̄i cuento yó'o.

T̄o'on yó'o ká'ān ña nd̄i t̄aJesús yóo ra nd̄atán yóo ñii t̄aa t̄a v̄a'a ndáa t̄indikachi

⁷ Ta saá t̄aJesús tuku n̄ik̄a'ān ra x̄i'in na: —Ña nd̄ixa nd̄aa ká'ān̄i x̄i'in ndó: Nd̄atán yóo yé'é korra noq̄ ndás̄i ñó'o t̄indikachi, saá yóōi. Ta n̄ivi na nd̄ik̄on ȳi'i, nd̄atán yóo ndikachi san̄āi saá yóo na. ⁸ Ta on t̄a'án k̄a k̄ixaāi ñoȳivi yó'o, k̄ixi kuā'ā ní n̄ivi na on v̄a'a, ta nakuí'ná x̄ikuu nd̄i'i na. Ta nayó'o ndukú na ña kundik̄on t̄indikachi ko'on rí s̄ata na, ta n̄i-kuchiño na, chi t̄indikachi san̄āi on v̄asa ní-chikaā so'o rí ña n̄ik̄a'ān na x̄i'in rí. ⁹ Ta ñii laá yé'é yóo, ta ȳi'i kúu yé'é yó'o. Ta nd̄i'i n̄ivi na k̄i'vi ñii laá yé'é yó'o, ta sak̄akūi nayó'o. Ta nayó'o, nd̄atán yóo t̄indikachi tí viv̄i ndáāi, saá yóo na, chi táxīi ña ko'on nd̄ik̄a na ta chindeé̄i na ña nd̄ixa naní'i na ña x̄in̄i ñó'ó na ña v̄a'a kutakū na.

¹⁰ "Ta n̄ivi nakuí'ná, ndasaá kuiti v̄axi na x̄a'a ña kasa kuí'ná na n̄ivi na kúu t̄indikachi san̄āi, án x̄a'a ña ka'ni ña'á na ta sand̄i'i na x̄a'a na. Ta ȳi'i, k̄ixaāi x̄a'a ña taxīi ña nd̄ixa nd̄aa kutakū n̄ivi na kúu t̄indikachi san̄āi, ta k̄ixaāi x̄a'a ña ví'i ní v̄a'a kutakū nayó'o na kúu na nd̄ik̄on ȳi'i. ¹¹ Ta ȳi'i nd̄atán yóo t̄aa t̄a v̄a'a ndáa ndikachi saá yóōi. Saá chi nd̄ixa t̄aa t̄a v̄a'a ndáa t̄indikachi táxi x̄i'in m̄i ra nd̄a k̄iv̄i ra x̄a'a rí. ¹² Ta t̄aa

t̄a on s̄iv̄i x̄ito'o t̄indikachi kúu, ta ndáa ra ndikachi x̄a'a ña ki'in ya'vi ra s̄i'ún, t̄ayó'o on v̄asa v̄a'a ch̄ikuenda ra x̄i'in rí. Chi t̄ayó'o, tá x̄ito ra v̄axi t̄indiv̄a'ȳi ña ka'ni rí t̄indikachi, ta saá ȳi'vi ra ta kama x̄ino ra kuā'ān ra, ta sándakoo ra t̄indikachi yó'o. Ta saá k̄i'vi t̄indiv̄a'ȳi ña satakué'e rí, ta s̄akuít̄a ní'nó rí nd̄i'i t̄indikachi yó'o. ¹³ Ta t̄aa t̄a k̄isa chiño kuiti x̄a'a s̄i'ún, t̄ayó'o x̄ino ra kuā'ān ra, chi on s̄iv̄i san̄a ra kúu t̄indikachi, ni on v̄asa k̄i'vi ini ra x̄ini ra rí.

¹⁴ "Ta ȳi'i on v̄asa ké'é̄i nd̄atán ké'é t̄ayó'o, chi ȳi'i kúu t̄aa t̄a v̄a'a ní ndáa t̄indikachi san̄āi. Ȳi'i x̄in̄i v̄a'āi ndikachi san̄āi, ta t̄indikachi san̄āi x̄in̄i v̄a'a rí ȳi'i. ¹⁵ Ñii k̄i'va saá m̄i Yivá̄i x̄in̄i v̄a'a ra ȳi'i, ta ȳi'i x̄in̄i v̄a'āi Yivá̄i. Ta nd̄ixa k̄i'vi ní inīi x̄in̄īi t̄indikachi san̄āi, t̄and̄a yóo ti'v̄āi taxīi x̄i'in m̄īi ña k̄iv̄īi x̄a'a rí. ¹⁶ Yóo ink̄a ndikachi san̄āi ta on ko'ó rí ñó'o x̄i'in tí xa nd̄ik̄on s̄atāi vitin. Ta x̄in̄i ñó'ó ko'on̄i nakayāi rí ña kundik̄on rí s̄atāi. Ta saá t̄iyó'o chikaā so'o rí to'on̄i, ta t̄iyó'o x̄i'in tí xa yóo x̄i'in̄i, nduu nd̄i'i rí ñii laá kuiti ti'vi ndikachi san̄āi, ta ñii laá ȳi'i kuu t̄aa t̄a ndáa nd̄i'i t̄indikachi san̄āi yó'o.

¹⁷ "Yivá̄i Ndios k̄i'vi ní ini ra x̄ini ra ȳi'i chi ȳi'i taxīi x̄i'in m̄īi ña k̄iv̄īi x̄a'a t̄indikachi san̄āi. Ta taxīi x̄i'in m̄īi ña k̄iv̄īi saá x̄a'a ña tuku naki'in x̄i'in m̄īi ta natakūi. ¹⁸ Nd̄a ñii n̄ivi on v̄asa kóm̄i na nd̄aȳi kindaa na ña tákūi. Ta ȳi'i x̄i'in ña kách̄i inīi, taxīi x̄i'in m̄īi ña k̄iv̄īi. Saá chi kóm̄i nd̄aȳi ña taxīi x̄i'in m̄īi ña k̄iv̄īi, ta kóm̄i nd̄aȳi ña tuku naki'in x̄i'in m̄īi ta natakūi. Kóm̄i nd̄aȳi yó'o chi saá x̄a'nda chiño Yivá̄i noq̄i ña ke'é̄i saá —kách̄i t̄aJesús x̄i'in na.

¹⁹ Tá nd̄i'i x̄in̄i so'o na to'on yó'o, ta tuku n̄it̄a'v̄i tá'an najudío. On v̄asa kúchiño koo yu'ú na x̄a'a t̄aJesús. ²⁰ Kuā'ā ní nayó'o ká'ān na, kách̄i na saá:

—T̄aJesús yó'o kúu t̄aa t̄a sána s̄in̄i, chi kóm̄i ra ñii n̄im̄a ndiv̄a'a. Nd̄a man̄i kon̄i so'o yó ña ká'ān ra —kách̄i na.

²¹ Ta ink̄a najudío yó'o ká'ān na, kách̄i na saá:

—On s̄iv̄i saá, chi ñii t̄aa t̄a kóm̄i n̄im̄a ndiv̄a'a on v̄asa kúchiño k̄a'ān ra to'on nd̄atán ká'ān t̄ayó'o. ¿Án yóo ñii n̄im̄a

ndiva'a ña kómí ndee ña sandúva'a ña ñii takuáá? —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

To'on yó'o ká'an ña xa'a naná'no noo najudío

kóni na ka'ni na taJesús

²² Ta saá ñitonda yoo vixin, ta kána viko ká'no ñoo Jerusalén, ña kúu viko xa'a ña náka'an najudío ndasaá naxii síkuá na tuku ñataxi na ve'e ño'o ká'no nda'a Ndios kuja xina'a. ²³ Ta taJesús xíka ra ñii xiiña ña naní Corredor tarey Salomón, ña nákaa noo yoo ke'e ve'e ño'o ká'no yó'o. ²⁴ Ta naná'no noo najudío kixi ta'a na noo ra, ta xino nduu na ra, ta ñindaqa to'on na ra, káchí na saá xí'in ra:

—¿Ndasaá ka kivi ya'a, ta saá kasa ndaa ún xa'a mji ún ña kundaa ini ndi yu kúu ún? Tá yó'o kúu Cristo, ta ta t'ivi Ndios sakaku ra mji ndi, ta va'a ka'an kaxin ún xí'in ndi vitin ndi sivi kúu ún —káchí na xí'in ra.

²⁵ Ta ndakuin taJesús, ñika'an ra xí'in na:

—Xa ñika'an xí'in ndó yi'i kúu ra, ta on xjin ndó kandixa ndó yi'i. Yoo kua'a ní milagro va'a ña ké'é, ta xí'in ndayí Yivá i Ndios ké'é ndi'í ña. Ta ndi'í ñava'a yó'o kúu ña ndakuin xa'a ta sán'a ña noo ndó'o yu kúu. ²⁶ Ta ndó'o, on xjin ndó kandixa ndó yi'i chi on vása yoo ndó ndatán yoo tindikachi sana. ²⁷ Chi ndi'í ñivi na yoo ndatán yoo tindikachi sana, nayó'o nákoní na tachi ña ká'an xí'in na. Ta yi'i, xini va'a ndi'í nayó'o, ta ndi'í nayó'o ndikon na sata. ²⁸ Yi'i táxi ña ndixa kutaku na ndi'í saá kivi ña vaxi, ta nda ñii kivi on ndi'í xa'a na. Ta nda ñii ñivi on kuchiño na kindaa na nayó'o nda'a. ²⁹ Yivá i Ndios kúu ta ta taxi ñivi yó'o nda'a. Ta Yivá i kúu ta ta ká'no va'a ka noo ndi'í ñivi. Ta xa'a ñayó'o, nda ñii ñivi on kuchiño na kindaa na nda ñii nayó'o nda'a ra. ³⁰ Ta yi'i xí'in Yivá i Ndios, ñii laá kúu ndi —káchí taJesús xí'in na.

³¹ Ta saá najudío yó'o tuku ñatiin na yuu ña koon na ra, chi kóni na ka'ni na ra. ³² Ta taJesús ñika'an ra xí'in na:

—Noo ndó'o xa ké'é kua'a ní milagro va'a xí'in ndayí Yivá i. Ta vitin, ñnda

ñava'a ké'é kúu ña kóni ndó ka'ni ndó yi'i xa'a? —káchí ra xí'in na.

³³ Ta naná'no noo najudío yó'o ndakuin na, káchí na saá xí'in ra:

—On sivi xa'a ña milagro va'a ké'é ún kúu ña kóni ndi ka'ni ndi yó'o, ta xa'a to'on ña on vá'a ká'an ún xa'a Ndios kúu ña kóni ndi ka'ni ndi yó'o, chi vará ndasaá kuiti ñii ta kúu ún, ta ká'an ún xa'a mji ún kúu ún Ndios —káchí na xí'in ra.

³⁴ Ta ndakuin taJesús, ñika'an ra xí'in na:

—¿An on vása ndixa yoo ñii xiiña noo ká'an to'on Ndios ña káchí saá: “Ndátán yoo ndios válí saá yoo ndó”? káchí Ndios xí'in naná'no noo naxii síkuá ndó kuja xina'a. ³⁵ Ta xini yó to'on Ndios ña ñitaa na xina'a ñandaa ndino'o kúu ña, ta nda ñii kivi on vása násama ña. Ta to'on yó'o káchí ndi mji Ndios kúu ta ta ñika'an xí'in ñivi na ñaki'in to'on ra kuja xina'a, ta káchí ra saá: “Ta ndó'o, ndátán yoo ndios válí, saá yoo ndó”, káchí ra xí'in na. ³⁶ Ta ndixa mji Ndios yó'o kúu ta ta ñaxin yi'i, ta t'ivi ra yi'i kixaa ñoyivi yó'o ña kasa ndivi chiño ra. Ta saá, ñndachun ká'an ndó xí'in ndi yi'i ká'an to'on ña on vá'a xa'a Ndios chi ká'an, káchí kúu Sa'ya Ndios? ³⁷ Ta yi'i, tá on vása ké'é chiño va'a, ndátán yoo ña ké'é Yivá i Ndios, ta saá on vása xini ñó'o kandixa ndó ndi to'on ndaa ká'an xí'in ndó. ³⁸ Ta saá ni, tá ndixa kisa ndivi chiño va'a ndátán yoo ña ké'é Yivá i Ndios, ta saá xini ñó'o kandixa ndó ndi to'on ndaa ká'an xí'in ndó. Tá on xjin ndó kandixa ndó to'on ña ká'an, ta saá xini ñó'o kani sini ndó xa'a milagro va'a ña ké'é. Ta saá kundaa ini ndó ndi ñandixa kúu ña ká'an xí'in ndó, ta kandixa ndó ndi Yivá i Ndios táku ra ini, ta yi'i táku ini Yivá i Ndios —káchí taJesús xí'in na.

³⁹ Ta saá naná'no noo najudío yó'o tuku ndukú na tiin na ra ña chikaa na ra ini ve'e kaa, ta ñi-kuchiño na, chi taJesús ñikaku ra, kua'an ndika ra.

⁴⁰ Ta ndikó taJesús, kua'an ra inka tá'vi yu'u yuta Jordán, ta ñixaa ra noo si'na taJuan ñixiyo ra, sákuchu ra ñivi, ta yu'u yuta yó'o kindoo taJesús. ⁴¹ Ta kua'a ní

n̄ivi n̄ixaa na n̄oq yóo ra. N̄ivi yó'o ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—TaJuan on vása ní-ke'é ra nda ñii milagro, ta saá ni, ndi'i to'on ña n̄ika'an ra xa'a taJesus yó'o kúu to'on ña ndixa ndaa —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

⁴² Ta m̄ji xiiña yó'o n̄oq n̄ixaa na, ku'a'a ní n̄ivi kandixa na taJesus.

11

To'on yó'o ká'an ña xa'a ña n̄ixi'i taLázaro

¹ Ta ñoo Betania yóo ñii ta n̄ani ra Lázaro, ta ndeé ní ndó'o ra. Ta m̄ji ñoo yó'o táku ñaMaría xí'in ñaMarta, ná kúu k̄i'va ra. ² Ta ñaMaría ña kúu k̄i'va taLázaro yó'o kúu ña'a ña ch̄ikaa nduta tá xa'an támi ní xa'a taJesus, ta nayakón ña xa'a ra xí'in yis̄i s̄ini ña. ³ Ta xa'a ña ndeé ndó'o taLázaro, náki'va ra ñaMaría xí'in ñaMarta t̄i'vi ná ñii ta xíka chiño n̄oq ná, ku'a'an ra n̄oq taJesus, ña ka'an ra xí'in ra. Ta n̄ixaa ra, ta káchí ra saá:

—Tata, vitin ndeé ní ndó'o ta ta kúu ta kí'vi ini m̄ji ún xini ún —káchí tayó'o xí'in taJesus.

⁴ Tá x̄ini so'o taJesus ñayó'o, ta n̄ika'an ra:

—On s̄ivi xa'a ña kivi taLázaro kúu ña ndeé ní ndó'o ra vitin. Ta ña ndeé ní ndó'o ra kúu xa'a ña ku'a'a ní n̄ivi chinóo síkón na ñato'ó Ndios, ta ñii k̄i'va saá chinóo síkón na ñato'ó ȳi'i, ta ta kúu Sa'ya Ndios.

⁵ Ta taJesus kí'vi ní ini ra xini ra ñaMarta xí'in k̄i'vi ña ñaMaría, xí'in k̄i'va ná taLázaro. ⁶ Ta kivi x̄ini so'o ra ndí ndeé ní ndó'o taLázaro, ta saá ni, k̄indoo ka ra ovi ka kivi n̄oq yóo ra. ⁷ Tá n̄iya'a ovi kivi yó'o, ta n̄ika'an ra xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Vitin kee yó ndikó tuku yó ko'on yó ñoo estado Judea —káchí ra.

⁸ Ta naxíka xí'in ra n̄ika'an na, káchí na saá:

—Tata Rabí, sakán lo'o kivi n̄iya'a, naná'no n̄oq najudío na ndóo ñoo estado Judea, salo'o kuiti, ta ka'ni na yó'ó xí'in yuu, níkúu. ¿Ndachun kóni ún ndikó tuku yó ñoo yó'o? —káchí na.

⁹ Ta ndakuiin taJesus, n̄ika'an ra xí'in na:

—¿An on ndixa uxu ovi hora kómí ñii ndivi ña yé'e ño'o? Ta ta ta xíka ndivi, on vása káchí'i xa'a ra ña'a, chi va'a yé'e ño'o n̄oq yich̄i xíka ra. ¹⁰ Ta ta ta xíka ñoo naa, tayó'o káchí'i xa'a ra ku'a'a ní ña'a, chi on ko'ó ño'o ye'e yich̄i n̄oq ku'a'an ra —káchí taJesus xí'in naxíka xí'in ra.

¹¹ Ta saá n̄ika'an ka ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ta ta tamigo yó taLázaro kisin ra vitin, ta ko'on i ña sanakáxin i ini ra.

¹² Ta saá ndakuiin naxíka xí'in ra, n̄ika'an na:

—Tata, tá ta kisin kúu ra, ta saá kúndaa ini yó ndí ta xa ku'a'an nduva'a kúu ra —káchí na.

¹³ Nayó'o on vása kúndaa ini na ña ká'an taJesus, chi kóni kachí ra n̄ixi'i taLázaro, ta nayó'o xani s̄ini na ndasaá kuiti kisin taLázaro. ¹⁴ Ta saá taJesus n̄ika'an káxin ra xí'in na, káchí ra saá:

—TaLázaro xa n̄ixi'i ra. ¹⁵ Ta kusi ini i ña on vása ní-xiyo i xí'in taLázaro kivi n̄ixi'i ra, chi ña ndó'o ra saá kúu ñava'a xa'a m̄ji ndó. Saá chi ñayó'o chindeé ña m̄ji ndó ña kandixa va'a ndó ȳi'i. Ta ko'yo vitin koto yó n̄oq kándú'u ra —káchí taJesus xí'in na.

¹⁶ Ta ñii taxíka xí'in taJesus n̄ani ra Tomás, ta kúu ta sakunaní na taKuátí, n̄ika'an ra xí'in inka naxíka xí'in taJesus:

—Va'a ko'on ndi'i yó xí'in ra xa'a ña kivi yó xí'in ra —káchí ra.

To'on yó'o ká'an ña ndi'i n̄ivi na kándixa taJesus

kutaku ndino'o na ndi'i saá kivi

¹⁷ Tá n̄ixaa na ñoo Betania, ta x̄ini so'o taJesus ña xa n̄iya'a komi kivi n̄induxun taLázaro yó'o. ¹⁸ Ta ñoo Betania yó'o nákaa yatin ña ñoo Jerusalén, ñii un̄i kilómetro kúu ñaxíka.* ¹⁹ Ta ku'a'a ní najudío xa k̄ixaa na ñoo Betania yó'o, chi nayó'o kóni na chikaa na ndeé ini ñaMaría xí'in ñaMarta, chi kúchuchú ní ini náyo'ó xa'a ña n̄ixi'i tak̄i'va náña'a yó'o. ²⁰ Tá k̄ixaa n̄ivi ndato'on na ndí vaxi taJesus, ta x̄ini so'o ñaMarta to'on yó'o, ta kee ña ku'a'an ña nakutá'an ña xí'in ra.

* **11:18** Un̄i kilómetro kúu xa'on estadio.

Ta ñáMaría kindoo ñá ve'e. ²¹ Ta nixaa ñáMarta noo taJesús, ta nika'an ñá xí'in ra, káchí ñá saá:

—Tata, tá nixiyo ún xí'in ndi yó'o, níkúu, ta on kivi takiv'vaji. ²² Ta saá ni, vitin kúndaq ini ndi Ndios ndixa taxi ra nda'a ún nda kúu ka ñava'a ndukú ún noo ra —káchí ñáMarta xí'in taJesús.

²³ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in ñá, káchí ra saá:

—Taa takiv'vaji ún nataku ra —káchí ra.

²⁴ Ta ndakuijn ñáMarta:

—Xa xini ndi ndixa nataku ra, ta ñayó'o kundivi kivi sondí'í ñoyívi, chi kivi saá ndi'i nivi na nixi'i nataku na —káchí ñá xí'in ra.

²⁵ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra saá:

—Yi'i kúu ndee ña táxi nataku nivi na nixi'i, ta yi'i kúu ndee ña táxi kutaku ndino'o nivi. Ndi'i nivi na kándixa yi'i, vará kixaa ñii kivi ña kivi na, ta nayó'o ndixa kutaku ndino'o na ndi'i saá kivi vaxi. ²⁶ Ta ndi'i nivi na kúu na táku ndino'o chi kándixa na yi'i, nayó'o nda ñii kivi on ndi'i xa'a na. ¿An kándixa ún to'on yó'o ña ká'an xi'in ún? —káchí taJesús xí'in ñáMarta.

²⁷ Ta ndakuijn ñá, nika'an ñá:

—Ndixa, Tata, kándixa i to'on ká'an ún, ta kándixa i yó'o kúu Cristo, Sa'ya Ndios, taa ta xindati ndi ña ti'vi Ndios, ta vitin xa kixaa ra ñoyívi yó'o —káchí ñáMarta xí'in taJesús.

To'on yó'o ká'an ña taJesús xáku ra noo ninduxun taLázaro

²⁸ Ta saá ndikó ñáMarta kuano'o ñá, ta naxaa ñá ve'e ñá. Ta kana ñá kivi ñá ñáMaría kixi ñá noo ñá, ta nika'an se'é ñá xí'in ñayó'o, káchí ñá saá:

—TaMaestro kixaa ra yatin noo ñoo yó'o, ta kana ra yó'o ko'on ún noo ra —káchí ñá.

²⁹ Tá xini so'o ñáMaría to'on yó'o, ta kama ní nakundichi ñá, ta kee ñá ku'a'an ñá noo yóo taJesús. ³⁰ Ta taJesús on ta'an ka kivi ra ñoo Betania, ta yóo ka ra mji xiiña noo nakutá'an ñáMarta xí'in ra. ³¹ Ta najudío na xa kixaa ndoo ve'e noo táku ñáMaría xí'in ñáMarta xa'a ña chíkaa na ndee ini náyo'o, xito na kama ní nakundichi ñáMaría, ta kee ñá ku'a'an ñá, ta saá kee na ku'a'an na sata ñá, chi

xani sini na: “Kua'an ñá noo ninduxun taLázaro ña kuaku ñá xa'a ra”, saá xani sini na.

³² Ta nixaa ñáMaría noo yóo taJesús, ta xikuxítí ñá xa'a ra, ta nika'an ñá xí'in ra, káchí ñá saá:

—Tata, tá nixiyo ún xí'in ndi yó'o, níkúu, ta on kivi takiv'vaji —káchí ñá.

³³ Tá xito taJesús xáku ní ñáMaría, ta xáku ní natá'an ñá na kixaa xí'in ñá, ta saá ña xito ra yó'o nda sakanda ña ini ra, ta nita'vi ní ini ra. ³⁴ Ta nindaka to'on ra na, káchí ra saá:

—¿Míkía sanduxun ndó ta nixi'i?

Ta ndakuijn na, nika'an na:

—Na'a, ko'on ún xí'in ndi ta koni ún noo ninduxun ra —káchí na.

³⁵ Ta taJesús kixá'a ra xáku ní ra. ³⁶ Ta sava najudío na ndoo yó'o, nika'an xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Koto ndó, ndee ní kivi ini ra xini ra taa ta nixi'i —káchí na, ká'an na.

³⁷ Ta inká na ká'an xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Tayó'o sanda'a ra nduchu noo takuáa. ¿Ndachun on vása ní-xiyo ra ña chindee ra taLázaro ña on kivi ra, níkúu? —káchí na.

To'on yó'o ká'an ña xa'a taJesús sanataku ra taLázaro

³⁸ Ta tuku nda mji nima taJesús kánda ña xí'in ña kúchuchú ní ini ra, ta ku'a'an ra, ta nixaa ra noo yóo kavua noo ninduxun taLázaro. Ta xini ra ñii yuu ve'e ña ká'no ní, ña va'a ndási yu'u kavua yó'o. ³⁹ Ta nika'an taJesús xí'in nivi na yita yó'o, káchí ra saá:

—Tiin ndó yuu ña ndási yu'u kavua yó'o, ta sakuta'a ndó ña —káchí ra xí'in na.

Ta nika'an ñáMarta xí'in ra, káchí ñá saá:

—On vá'a vitin, Tata, chi xa nixino komi kivi nixi'i ra, ta saá xa xá'an tá'yi ní ra vitin —káchí ñá.

⁴⁰ Ta nika'an taJesús xí'in ñá, káchí ra saá:

—¿An on vása náká'an ún ña nika'an xi'in ún, nana? Chi nika'an tá kándixa ún yi'i, ta saá koni ún ñava'a ká'no ña táxi ña ku'a'a ní nivi chinoo síkón na ñato'ó Ndios —káchí ra xí'in ñá.

⁴¹ Ta saá sākuta'a na yūu ña ndási yu'u kavua ño ñinduxun taLázaro. Ta taJesús ñakoto ndaa ra ñoyívi ñino, ta ñika'an ra xí'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yivá i, táxa'vi ún chi xini so'o ún xa'a ña ndúkú i ño ún vitin. ⁴² Xini va'a i ña ndi'i saá kivi xini so'o ún ña ká'an i xí'in ún, ta vitin ká'an i to'on yó'o, saá chi kóni i ña kundaa ini ñivi na yíta yó'o ndi yó'o kúu ña ta ti'vi yi'i kixaa i —káchí taJesús xí'in Ndios.

⁴³ Ta ndi'i ñika'an ra to'on yó'o xí'in Ndios, ta xí'in ndi'i ndee ra ñika'an ra xí'in taLázaro, káchí ra saá:

—Lázaro, keta ún, ta na'a ún yó'o —káchí ra.

⁴⁴ Ta saá taLázaro, ña ta xa ñixi'i kúu ra, ta ñatakú ra vitin, ta keta ra ñixin kavua, ta kixaa ra xikundichi ra ño ñivi na yíta yó'o. Ta yiki koñu taLázaro násúku ndaa ndi'i ña xí'in tikoto ña chisúku na ra kivi ñinduxun ra. Ta sini ra xí'in ño ra násúku ndaa ña xí'in inká tikoto. Ta ñika'an taJesús xí'in na:

—Ndaxin ndó ra ño tikoto ña nó'ni ra, ta ña'ña ra ko'on ndika ra —káchí taJesús xí'in ñivi.

To'on yó'o ká'an ña naná'no ño najudío xikoo yu'ú na ndasaá koo ka'ni na taJesús

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

⁴⁵ Ta saá najudío, na ku'a'an xí'in ñaMaría ñixaa na ño yó'o taJesús, xini na ñava'a yó'o ke'é taJesús ña sanatakú ra taLázaro, ta ku'a'a ní nayó'o kándixa na taJesús. ⁴⁶ Ta inká najudío yó'o ku'a'an na, ta ñixaa na ño nafariseo ta ndato'on na xí'in na yukia ke'é taJesús xí'in taLázaro.

⁴⁷ Ta nafariseo xí'in nasutu ná'no ño najudío kana na ñivi na kúu nachiño ná'no, na ñaní Junta Suprema, ta ñakutá'an na. Ta saá kixaa na, ta ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Yukia ke'é yó vitin? Chi taJesús yó'o ké'é ra ku'a'a ní milagro. ⁴⁸ Táná taxi yó ña ke'é ka ra saá, ta ndi'i ñivi kixá'a na kundikon na ra. Ta saá yiyo ní sakaku ra kuachi xí'in nagobierno ño Roma, ta kama ní nachiño ño Roma ti'vi na natropa ta sandi'i na xa'a ñaño yó Israel,

ta ñii saá sandi'i na xa'a ve'e ño'o ká'no ñoo yó —káchí na, ká'an na.

⁴⁹ Ta ñii sutu tatá'an naJunta Suprema yó'o, ñaní ra Caifás, ta ku'ya yó'o xikuu ra tasutu ká'no ño ndi'i nasutu, ta ñika'an ndoso ra xí'in natá'an ra naJunta Suprema, káchí ra saá:

—¿Án nakí'vi kúu ndó?, ¿chi on vá'a xáni sini ndó! ⁵⁰ On vása kundaa ini ndó ndi va'a ka kúu ña kivi ñii ña xa'a ñivi ñoo yó, koto ndi'i xa'a ndi'i yó ñaño Israel —káchí ra xí'in na.

⁵¹ Ta on sivi sini mii ra kúu ña kaku to'on yó'o ña ñika'an ra saá, ta to'on ña kee ño Ndios kúu ña. Saá chi chitóni Ndios tasutu ká'no kuu ña ta ká'an to'on ña káchí ndi taJesús kivi ra xa'a ndi'i ñaño Israel. ⁵² Ta on sivi ndasaá kuiti xa'a ñaño Israel kúu ña kivi taJesús, ta kivi ra xa'a ñivi na táku ndi'i xiiña ñoyívi. Saá ke'é ra xa'a ña nakaya ra ñivi na kúu sa'ya Ndios, na ndóo ndi'i saá xiiña ño ño'o, ña nduu na ñii ti'vi ñivi xí'in ra. ⁵³ Ta kivi ñakutá'an naJunta Suprema yó'o, ta xikoo yu'ú na, ta chikaa ini na ka'ni na taJesús.

⁵⁴ Ta ñakán taJesús on vása ní-xika tívi ka ra ño ñivi, ta kee ra ñoo estado Judea yó'o, ta ñixaa ra ñii ñoo lo'o ñaní Efraín, ña nákaa yatin ño yóo yukú yichí. Ta kindo ra yó'o xí'in naxika xí'in ra.

⁵⁵ Ta saá xa yatin tonda kivi ña kasa ndivi najudío viko Pascua.† Ta ku'a'a ní ñivi kee na ñoo na, ta ku'a'an na ñoo Jerusalén. Ña si'na ka ta'an kana viko Pascua yó'o, ku'a'an na xa'a ña kasa ndivi na ndayí ña ñitaa taMoisés ku'ya xina'á. Ndayí yó'o ká'an ña ndasaá ke'é na xí'in mii na ña koo ndii na ño Ndios xa'a viko yó'o. ⁵⁶ Ta ñixaa na ñoo Jerusalén, ta ñandukú ní na taJesús ndiní xiiña ñoo Jerusalén yó'o. Ta ñakutá'an na yíta na ke'e yatin yé'e ve'e ño'o ká'no, ta ndaka to'on tá'an na, káchí na saá:

—¿Yukia xáni sini ndó? ¿Án xáni sini ndó kixaa taJesús viko Pascua yó'o? —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

† 11:55 Pascua najudío kána ña uxá kivi xa'a ña náka'an na ndasaá Ndios saku ra naxi síkuá na ño ñaño Egipto ku'ya xina'á.

⁵⁷ Ta nafariseo xí'in nasutu ná'no ñoq najudío xa si'na xa'nda chiño na ñoq ñivi, káchí na saá:

—Tá yóo ñivi na xini mikiá yóo taJesús, ta nayó'o xini ñó'ó ndato'on na xí'in nachiño ná'no ña kuchiño tiin na ra —káchí naná'no yó'o, xa'nda chiño na.

12

*To'on yó'o ká'an ña xa'a ñaMaría
chikaa ña nduta xá'an támi xa'a taJesús
(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)*

¹ Ta ñño kivi yachi ka on ta'an kixá'a viko Pascua, ta ndikó tuku taJesús kixaa ra ñoo Betania ñoq yóo taLázaro. Ta taLázaro yó'o kúu ña xa nixi'i, ta taJesús sanatakú ña'á ra. ² Ta nixaa taJesús ñii ve'e ñoq xakin na ñii viko lo'o ña kisa to'ó na taJesús. Ta ñaMarta xika ña táxi ña xixi ñivi na ndóo viko yó'o, ta taLázaro kándú'u ra ñoq yóo tón mesa, xixi ra xí'in taJesús. ³ Ta saá inká ñáki'va taLázaro ñaMaría, kixaa ña ñoq yóo xa'a taJesús. Ní'i ña ñii yuyu ña sava litro* chutú ña xí'in nduta va'a tá xá'an támi, ñani rá nardo, tá yá'ví ní kúu rá. Ta ñaMaría chikaa ña rá xa'a taJesús, ta yákón ña xa'a ra xí'in yisi sini ña. Ta siko ña xá'an támi nduta yó'o, nixita ní'no ndi'i ña ini ve'e yó'o. ⁴ Ta ñii taxika xí'in taJesús, ñani ra Judas Iscariote, sa'ya taSimón kúu ra, ta on vá'a kóni tayó'o xa'a ña ke'é ñaña'a yó'o saá. TaJudas yó'o kúu ña siko kuíná taJesús nda'a ñivi na sáa ini xini ña'á. ⁵ Ta ñika'an taJudas, káchí ra saá:

—¿Ndachun on vása ní-sikó ña nduta yó'o xí'in ya'vi rá ña kúu uní ciento si'ún denario,† ta saní'i ña si'ún yó'o nda'a ñivi nandá'ví, ní'kúu? —káchí taJudas xí'in na.

⁶ Ta on sivi xa'a ña ndixa kí'vi ini ra xini ra ñivi nandá'ví kúu ña ñika'an taJudas saá, chi taJudas kúu ña ndiso chiño xí'in si'ún ña xini ñó'ó taJesús xí'in naxika xí'in ra. Ta yóo sava kivi taJudas kisa kuíná ra lo'o si'ún yó'o.

⁷ Ta taJesús ndakuijn ra, ñika'an ra xí'in taJudas, káchí ra saá:

—On sandi'i ún ñaña'a yó'o chi ñava'a ke'é ña xí'in i. Saá chi chikaa va'a ña nduta yó'o ña kóni ñó'ó ña rá kivi vitin xa'a ña kasa ti'va ña yiki koñu i, chi xa yatin kixaa ña kivi ta nduxun i. ⁸ Ta ndó'ó, ndi'i saá kivi yóo nandá'ví xí'in ndó, ta yi'i, salo'o ní ka kivi yóo i xí'in ndó —káchí taJesús xí'in ñivi na ndóo viko lo'o yó'o.

*To'on yó'o ká'an ña ndi kóni na ka'ni
na taLázaro*

⁹ Ku'a'a ní najudío xini so'o na ña kixaa taJesús ñoo Betania, ta ku'a'an na koto na ra, ta ñii saá kóni na koto na taLázaro ña ta xikuu ta nixi'i, ta taJesús sanatakú ña'á ra. ¹⁰ Ta saá naná'no ñoq nasutu na kúu na xa yóo yu'ú ña ka'ni na taJesús, ta vitin ñakoo yu'ú nayó'o ña ka'ni na taLázaro. ¹¹ Kóni na ka'ni na taLázaro chi ku'a'a ní najudío xa sandakoo na yichi nasutu yó'o, ta kixá'a na ndikon na sata taJesús, chi sanatakú ra taLázaro.

*To'on yó'o ká'an ña xa'a kivi ñiki'vi
taJesús ñoo Jerusalén*

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

¹² Ta ñivi inká kivi, ta chutú ní ñivi ñoo Jerusalén chi xa kóni kixá'a viko Pascua, ta ñivi na nakutá'an yó'o xini so'o na vitin kixaa taJesús ñoo Jerusalén yó'o. ¹³ Ta saá kee na ku'a'an na, ta xa'nda na ñoq nda'a tón yiton ñoq, ta ní'i na ku'a'a ní ñoq yó'o, ta ku'a'an na nakutá'an na xí'in taJesús yichi ñoq vaxi ra. Ta xí'in ndi'i ndee na, ñika'an na, káchí na saá:

—¡Ná kasa ká'no yó Ndios! ¡Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in tayó'o, ña ta kixaa xí'in ndayí Ndios! ¡Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in tayó'o ña ta kúu Rey, taká'no ñoq naIsrael! —káchí na, ká'an na.

¹⁴ Ta taJesús xa ñani'i ra ñii burro lo'o ta yóso ra vaxi ra. Saá kisa ndivi ra ña káchí to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, ña káchí saá:

¹⁵ On kuyi'ví ndó, ñaño Jerusalén.

Koto ndó, yó'o vaxi ña ta kúu Rey ñoq ndó,

vaxi ra yóso ra ñii burro lo'o,

saá káchí to'on Ndios ña ñitaa na xina'á.

* 12:3 Sava litro nduta kúu ñii libra. † 12:5 Ñii denario kúu si'ún ña kúu ya'vi ñii ña ta kisa chiño ñii kivi.

16 Ta naxíka xí'in taJesús on vása ní-kundaꝯ ini na yukíꝯ kóni kachí ndi'i ña xító na yó'o. Ta saá ni, kivi ndi'i kundivi ña nixi'i taJesús ta nataku ra ta ndikó ra nda ra ñoyivi ñino, tãda saá naká'an na to'on Ndios ña ñita na xina'á xa'a taJesús. Ta saá kundaꝯ ini na ndi'ndi'i ña ke'é ñivi xí'in taJesús kúu ña kisa ndivi na to'on Ndios yó'o.

17 Nixiyo kua'a ní ñivi na xini taJesús kivi sanataku ra taLázaro. Chi ta xa nixi'i xikuu ra, ta ñinduxun ra tixin kavua, ta saá kixaa taJesús, ta kana ra taLázaro xí'in kivi ra, ta sanataku ña'á ra. Ta ñivi na xini ñayó'o xa'ta ní'nó na to'on xa'a ñava'a yó'o ke'é taJesús. 18 Ñakan kía ndi'i ñivi na xini so'o to'on yó'o, kee na kua'an na ña nakutá'an na xí'in taJesús yichi noo vaxi ra ña kixaa ra ñoo Jerusalén. 19 Ta xa'a ñayó'o nafariseo nika'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¡Nda manj kúu ña ndukú yó kundee yó noo tayó'o! ¡Koto ndó! Ndi'i saá ñivi ñoyivi yó'o ndikon na sata taJesús vitin —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

To'on yó'o ká'an ña ñivi na inká ñoo nandukú na taJesús

20 Ta sava ñivi na kixaa ñoo Jerusalén ña kasa to'ó na Ndios viko Pascua kúu na inká ñoo, ta ká'an na to'on griego. 21 Ta sava nagriego yó'o kixaa na noo ñii taxíka xí'in taJesús ta naní Felipe, ta ta kee ñoo Betsaida estado Galilea kúu ra. Kixaa nagriego noo taFelipe yó'o, ta nika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—Tata, kóni ndi koto ndi taJesús —káchí na xí'in ra.

22 Ta taFelipe nixa'an ra ndato'on ra xí'in inká taxíka xí'in taJesús, ta naní Andrés, ta ndiovi na saá kee na kua'an na, ta nixaa na noo taJesús ña ndato'on na xí'in ra xa'a ña kóni nagriego yó'o. 23 Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra saá:

—Xa kixaa yatin ní kivi ña yi'i, ta ta kixi noo Ndios, kasa ndivi chiño ká'no, ta xa'a ñayó'o Ndios kasa ká'no ra yi'i, ta kanóo síkón ñato'ó. 24 Ta ña ndixa ndaa ká'an xí'in ndó tá yóo ñii ndikin trigo, ta tá on chi'i ñivi ndikin yó'o, ta kindoo mató'on ña. Ta saá ni, tá chi'i ñivi ndikin trigo yó'o tixin ño'o, ta saá ndixa

ta'vi soo ña, ta nduta ña ta kua'no ña, ta nduu ña kua'a ní ndikin trigo. Ta ndatan yóo ndikin trigo ña chi'i ñivi tixin ño'o saá yoo chi xini ñó'ó kivi, ta nduxun, ta nataku. Ta xa'a ña kundo'o saá, kua'a ní ñivi kutaku na xí'in Ndios. 25 Ta ndatan yi'i táxi xí'in mii ña kasa ndivi ña kóni Ndios, ñii ki'va saá ñivi na ndikon yichi, xini ñó'ó na taxi xí'in mii na ña ke'é na ña kóni Ndios. Chi ndi'i ñivi na ndasaá kuiti kusi ini kutaku va'a ñoyivi yó'o, nayó'o ndañó'ó na noo Ndios. Ta ndi'i ñivi na on vása ndi'ni ini xa'a ña kutaku va'a na ñoyivi yó'o, nayó'o kúu na nani'i yichi ndaa ña va'a kutaku na xí'in Ndios. 26 Ndi'i ñivi na kóni kasa chiño noo, xini ñó'ó kundikon na yichi, ta saá ndatan yóo ña ke'é, saá ke'é na. Ta Yivá Ndios kasa to'ó ra ndi'i ñivi na kúu na kisa chiño noo.

To'on yó'o ká'an ña taJesús ndato'on ra xí'in ñivi ndasaá koo ña kivi ra

27 'Ta vitin ndi'ni ní ini, ta xani ní ini yukíꝯ ká'an xí'in Ndios. ¿An ndukú noo Yivá Ndios ña sakaku ra yi'i noo ña xo'vi ní? Ó'on, on ká'an saá, chi xa'a ña kasa ndivi chiño yo'vi ní, nda kivi kúu ña kixaa ñoyivi yó'o —káchí taJesús.

28 Ta saá nika'an taJesús xí'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yivá, vitin kasa ndivi ún chiño xa'a ña kasa ká'no ñivi yó'ó ta chinoo síkón na ñato'ó ún —káchí taJesús xí'in Ndios.

Ta saá xini so'o ra tachi to'on Ndios ña kixi ñoyivi ñino ña nika'an ña, káchí ña saá:

—Xa kisa ndivi chiño ká'no ña kisa ká'no ñivi yi'i, ta chinoo síkón na ñato'ó, ta tuku inká yichi ke'é saá —káchí to'on nika'an ña xí'in ra.

29 Ta ñivi na ndoo xí'in taJesús xini so'o na tachi yó'o, ta sava ñivi xani sini na án ndá'yi savi. Ta inká na nika'an, káchí na:

—Ñii ángel ña kixi noo Ndios nika'an ña xí'in ra —káchí na, ká'an na.

30 Ta taJesús nika'an ra xí'in na:

—On sivi xa'a yi'i kúu ña nika'an tachi yó'o, ta nika'an tachi yó'o xa'a ña chin-dee ña ndó'ó ña ndixa kandixa ndó yi'i.

31 Vitin xa yatin kixaa kivi ña kasa nani

Ndios xa'a kuachi nivi ñoyivi yó'o. Ta saá ñanímā ndivā'a ká'no, ña kúu ña xá'nda chiño noo nivi ñoyivi yó'o vitin, Ndios sakana ra nímā yó'o ko'on ña ke'e noo naa ní. ³² Ta yi'i, kivi ndani'i nivi yi'i noo síkón, ta xí'in ñayó'o ke'éj ña ndi'i nivi kixaa na noo j —káchí taJesús xí'in na.

³³ Nika'an ra to'on yó'o ña ndato'on ra xí'in nivi ña kundaaj ini na ndí kivi ra nda'a tón cruz. ³⁴ Ta ndakuijn nivi, nika'an na, káchí na saá:

—Xa ka'vi ndi to'on Ndios ña nítāa na kuiya xina'a ña káchí xa'a Cristo, ta ta ti'ví Ndios. Ta to'on yó'o káchí ña ndí Cristo kutaku ra ndi'i saá kivi ña vaxi. Ta yó'ó káchí ún ndí ndani'i na ta ta kixi noo Ndios, ta sandaa na ra nda'a tón cruz. Ta, zyú kúu ta ta ká'an ún xa'a, ta káchí ún kúu ta ta kixi noo Ndios? —káchí na xí'in ra.

³⁵ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in na:

—Ndatán yóo ño'ó ndino'o yé'e, saá yóo j, ta salo'o kuiti ka kivi yóo j xí'in ndó. Xíni ñó'ó kundikon ndó yichij ña yé'e ndino'o, koto ñii kama naki'in yichij ña naa ndó'ó. Chi nivi na xika yichij naa on vása xini nayó'o míchí ku'a'an na. ³⁶ Yi'i kúu Ño'ó ndino'o yé'e, ta vitin kivi ña yóo ka j xí'in ndó, xini ñó'ó kandixa ndó yi'i. Ta saá nduu ndó nivi na ku'a'an yichij noo yé'e Ño'ó ndino'o —káchí taJesús xí'in na.

Ta ndi'i nika'an ra saá, ta kee ra ku'a'an ra, ta nixaa ra ñii xiiña noo chise'é xí'in mji ra koto naní'i nanivi ra.

To'on yó'o ká'an ña ku'a'a ní najudío ni-xiin na kandixa na taJesús

³⁷ Vará taJesús xa ke'é ra ku'a'a ní milagro xini nivi, ta saá ni, ni-xiin na kandixa na ra. ³⁸ Ta xí'in ña on kandixa na ra, kisa ndivi na ña nika'an to'on Ndios ña nítāa taprofeta Isaías kuiya xina'a, ña káchí saá:

Yivá yó Ndios, lo'o ní nivi kandixa na to'on ún ña ndato'on j xí'in na.

Ni on vása ní-kundaaj ini na ndí xí'in ndee mji ún kúu ña kisa ndivi j ndi'i chiño ná'no ña xini na,

káchí to'on ña nítāa taIsaías xina'a.

³⁹ Vitin kisa ndivi najudío yó'o ndatán yóo ña nítāa taIsaías kuiya xina'a, chi ni-kuchiño na kandixa na taJesús. Ta

inka xiiña noo to'on Ndios ña nítāa taIsaías xina'a, káchí ña saá xa'a nivi yó'o:

⁴⁰ On vása ní-xiin na nakoni na ta ko'on na yichij ña kúu ñandaaj,

ñakán kía Ndios taxi ra ña nduu nayó'o ndatán yóo nivi nakuáá,

chi on vása kúchiño na koni na ñandaaj.

Ta xa'a ña ni-xiin na kandixa na ñandaaj, Ndios taxi ra ña nduu toon ní ka ini na,

nduu na nivi na on vása kúchiño kandixa ñandaaj.

Ta xa'a nivi yó'o, Ndios nika'an ra, káchí ra saá:

“Nda lo'o ni-xiin na nandikó ini na, ta ni-xiin na kixi na noo j xa'a ña sanda'a j na ña va'a kutaku na yichij ndaa”,

káchí Ndios noo to'on ra ña nítāa taIsaías kuiya xina'a. ⁴¹ TaIsaías yó'o xikuu ñii taprofeta ta nika'an ndoso to'on Ndios kuiya xina'a, ta xini ra ndi'i ndee ña livi ká'no ña kómí taJesús ñoyivi nino. Ta saá taIsaías nítāa ra to'on yó'o, ña ndato'on xa'a ña ndó'o taJesús kivi táku ra ñoyivi yó'o.

⁴² Vará sava nachiño ná'no noo najudío kándixa na taJesús ndí ndixa kúu ra ta ta ti'ví Ndios, ta on vása ní-xiin na ka'an na saá xí'in inkā nivi chi yí'ví na noo nafariseo. Saá chi nafariseo xa xa'nda chiño na ndí ndi'i nivi na kándixa ndí taJesús kúu Cristo, ta ta ti'ví Ndios vaxi, nayó'o on kuchiño ka na kivi na ini ve'e ño'o sinagoga, káchí nafariseo. ⁴³ Ndi'i nivi na kúu na yí'ví ka'an ña kándixa na taJesús, nayó'o xáni sijnj na ndí ña ndáya'ví ní ka kúu ña kanóo va'a ñato'ó na noo nivi ñoyivi yó'o, ta xáni sijnj na lo'o ní ndáya'ví ña kúu ña kanóo va'a ñato'ó na noo Ndios.

To'on yó'o ká'an ña ndí to'on taJesús kúu ña kasa nani xa'a kuachi nivi

⁴⁴ Ta saá xí'in ndi'i ndee ra, taJesús nika'an ra xí'in nivi, káchí ra saá:

—Ta nivi na kándixa yi'i, nayó'o on sivi ñii laá miji kándixa na, ta kándixa na Ndios, ta ta ti'ví yi'i kixaa j.

⁴⁵ Ta nivi na xini yi'i, nayó'o xini na Yivá j Ndios, ta ta ti'ví yi'i kixaa j. ⁴⁶ Yi'i kúu Ño'ó ndino'o yé'e ñoyivi yó'o. Ta ndi'i nivi na

ndixa kándixa yi'i, nayó'o on ko'on ka na yichí noo naa. ⁴⁷ Ta ndi'i nivi na kuiti xini so'o to'on ña ká'aní, ta on xiin na kasa ndivi na ña, ta on sivi yi'i kúu ta ta kasa nani xa'a ña on vá'a ké'é nayó'o. Saá chi on sivi xa'a ña kasa nani xa'a kuachi nivi kúu ña kixaa i ñoyivi yó'o, ta xa'a ña sakaku i nivi ñoyivi yó'o kúu ña kixaa i. ⁴⁸ Ta nivi na on xiin koni yi'i, ta ni on xiin na kandixa na to'on i, ta ndixa xa yóo ña kasa nani xa'a kuachi nayó'o. Chi tá kixaa kivi sondí'í ñoyivi yó'o, ta mji to'on ña nika'an i xí'in nayó'o kasa nani xa'a kuachi na ña kúu ña on váa ní-xiin na chikaa so'o na to'on yó'o. ⁴⁹ Chi xí'in ndayí Yivá i Ndios ká'an i to'on ña ndáto'on i xí'in ndó. Ta on sivi ndasaá kuiti to'on mji i kúu ña ká'an i. Saá chi Yivá i Ndios kúu ta ta ti'vi yi'i kixaa i, ta xa'nda chiño ra ndá to'on kúu ña ka'an i xí'in ndó, ta xa'nda chiño ra yu kúu ña saná'a i ndó'o. ⁵⁰ Ta yi'i, xini va'a i ndi ña xa'nda chiño Yivá i Ndios kúu ña táxi kutaku ndino'o nivi ndi'i saá kivi. Ta ñii ki'va ndatán yóo to'on ña xa'nda chiño ra ka'an i, saá ká'an i xí'in nivi —káchí taJesús xí'in na.

13

To'on yó'o ká'an ña nakata taJesús xa'a ñii ñii naxíka xí'in ra

¹ Ta on ta'an ka kixá'a kana vikó Pascua,* ta taJesús xini ra ña xa yatin ní tonda kivi ña kee ra ñoyivi yó'o, ta ndikó ra no'o ra noo yóo Yivá yó Ndios. Ndi'i saá kivi taJesús xa kí'vi ní ini ra xini ra nivi na kándixa ña'a ñoyivi yó'o, ta vitin kixaa kivi ña saná'a ra na ndasaá ndixa ndeé ní kí'vi ini ra xini ra na, chi nda lo'o on ndi'i ña kí'vi ini ra xini ra na.

² Ta xikuaa ní, xa kóni kunaa kúu ña, ta saá yóo taJesús xixi ra xí'in naxíka xí'in ra. Ta ñanímá ndiva'a ká'no xa chikaa ña ini taJudas Iscariote, sa'ya taSimón, ña nataxi ra taJesús nda'a nivi na sáa ini xini ña'a. ³ Ta taJesús kúnda ini ra ndi Yivá ra Ndios xa taxi ra nda'a ra ndi'i ndayí noo ndi'i ña yóo, ta xini taJesús ña kixi ra noo Ndios ta vitin yachí ní ndikó ra

no'o ra. ⁴ Ta saá nakundichi ra ta tava ra tikoto káni ña kánóo sata tikoto ndixin ra, ta chinóo va'a ra ña ñii xiña, ta saá katón ra ñii toalla toko ra. ⁵ Chikaa ra takui ini ñii kaa ña kónó ini, ta kixá'a ra nakata ra xa'a ñii ñii taxíka xí'in ra. Ta xí'in toalla yákón ra xa'a ñii ñii tayó'o.

⁶ Tá kixaa ra noo yóo xa'a taSimón Pedro, ta nika'an taPedro xí'in ra:

—Tata, yó'o kúu ta taká'no noo i. ¿An nakata ún xa'a i?

⁷ Ta ndakuin taJesús, nika'an ra:

—Vitin on váa kúnda ini ún yukia kóni kachí ña ké'é i yó'o, ta ñii kivi vaxi kúnda va'a ini ún xa'a ñayó'o —káchí taJesús xí'in taPedro.

⁸ —On vá'a saá, Tata —káchí taPedro xí'in taJesús —nda ñii kivi on taxi nakata ún xa'a i —káchí ra.

Ta ndakuin taJesús, nika'an ra xí'in ra:

—Tá on taxi ún nakata i xa'a ún, ta on kuchiño ka ún kuu ún ta ta ndikon yi'i —káchí taJesús xí'in ra.

⁹ Ta ndakuin taPedro, nika'an ra:

—Tá saá yóo ña ká'an ún, Tata, ta va'a ka on nakata ún ndasaá kuiti xa'a i, ta nakata ún nda nda'a i tnda sini i —káchí taPedro xí'in taJesús.

¹⁰ Ta ndakuin taJesús, nika'an ra:

—Ndi'i nivi na xa chichi takui, na xa yóo ndii ndi'i sata konu kúu nayó'o, ta ndasaá kuiti xini ñó'o ndoo xa'a na. Ta ndó'o, nanivi ndii kúu ndó, ta saá ni, on sivi ndi'i ndó kúu nivi ndii —káchí ra xí'in na.

¹¹ Nika'an ra saá xí'in na, chi xini ra yu kúu ta ta nataxi ku'na ña'a nda'a nivi na sáa ini xini ña'a.

¹² Tá ndi'i nakata ra xa'a naxíka xí'in ra, ta nakundixin ra tikoto ra, ta tuku nakoo ra noo yóo tón mesa, noo xixi ra xí'in na. Ta saá nindaqa to'on ra na, káchí ra saá xí'in na:

—¿An kúnda ini ndó yukia kóni kachí ñachiño ké'é i ña nakata i xa'a ndó? ¹³ Chi ndó'o káchí ndó yi'i kúu taKá'no noo ndó, ta káchí ndó xí'in i kúu i taMaestro ndó, ta ñanda kúu ña káchí ndó saá. ¹⁴ Ta xa'a ña kúu i taMaestro ndó, ta xa'a ña kúu i taKá'no noo ndó, ndixa xini ñó'o kasa ndivi ndó chiño ndatán yóo ña kisa

* **13:1** Pascua najudío kána ña uxá kivi xa'a ña náka'an na ndasaá Ndios sakaku ra naxii síkuá na noo ñaño Egipto kuyá xina'a.

ndivi i xí'in ndó, tãnda kasa nĩno ka xí'in mji ndó ta saá koo ti'va ndó nakata ndó xa'a tá'an ndó. ¹⁵ Saá chi xa chĩndú'u i ña ke'é i yó'o ña saná'a i ndó'ó, ta ñii k'i'va saá xĩni ñó'ó ke'é ndó xí'in tá'an ndó. Yi'i kisa nĩno xí'in mji xa'a ña chindeé i ndó'ó, ta ñii k'i'va saá xĩni ñó'ó kasa nĩno xí'in mji ndó xa'a ña chindeé tá'an ndó. ¹⁶ Ña ndixa ndaa kúu to'on yó'o: Nda ñii tamozo on vása kúu ra ta ká'no ka noo ta xá'nda chiño noo ra, ta nda ñii ta ta ti'vi tapatrón ko'on chiño noo ra, on vása kúu tayó'o ta ká'no ka noo tapatrón ta ti'vi ña'á ko'on ra chiño. ¹⁷ Ta ndó'ó, tá ndixa kúndaã ini ndó to'on yó'o, ta saá ná kunakaã ñasij ini ndó xa'a ña kisa ndivi ndó ña.

¹⁸ 'On vása ká'an i saá xa'a ndi'i ndó, chi xĩni va'a i ini ñii ñii ndó'ó na kúu nivi na nakaxini. Ta yóo to'on Ndios ña nĩtaa na kuiya xina'á, ña káchí saá: "Ñii ta ta yóo xixi sĩa va'a xí'in i, vitin tayó'o nduu ra ta sáã ini xini yi'i", káchí to'on Ndios. Ta ndi'i to'on Ndios yó'o xĩni ñó'ó kundivi ña. ¹⁹ Ndátoto'oni ñayó'o xí'in ndó vitin ña on ta'an ka kundivi ña. Ta saá tá kixaa kivi ña kundivi ndi'i ñayó'o, ta kandixa ndó ndi Yi'i Kúu i ta ta kixi noo Ndios.† ²⁰ Ña ndixa ndaa ká'an i xí'in ndó, ndi'i nivi na náki'in va'a nivi na ti'vi i ko'on chiño noo i, ña ké'é na saá kóni káchí ña náki'in va'a na yi'i. Ta ndi'i nivi na náki'in va'a yi'i, ña ké'é na saá kóni káchí ña náki'in va'a na Ndios, ta ta ti'vi yi'i vaxi i —káchí taJesús xí'in na.

To'on yó'o ká'an ña taJesús ká'an ra ndi ñii ta siko ku'na ña'á ra
(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

²¹ Ta saá taJesús kóno ní nákaa ña ndi'i ní ini ra, nda sákisin ña nĩma ra, ta nĩka'an ra xí'in naxika xí'in ra:

—Ña ndixa ndaa ká'an i xí'in ndó vitin ndi ñii ndó'ó kúu ta ta siko ku'na yi'i ta nataxi ra yi'i nda'a nivi na sáã ini xini yi'i —káchí ra xí'in na.

²² Ta naxika xí'in ra nakoto na noo tá'an na, ta xáni sijn na yu kúu ta ta ká'an taJesús xa'a. ²³ Ta ñii taxika xí'in taJesús, ta kúu ta kí'vi ní ini taJesús xini ra, yóo

yatin ra sijn taJesús, ²⁴ ta taSimón Pedro nixika nda'a ra noo tayó'o ña ndaka to'on ra taJesús yu kúu ta ta ká'an ra xa'a. ²⁵ Ta saá tayó'o ndikó koo ra ta nakoto ra noo taJesús, ta nĩndaka to'on ña'á ra, káchí ra saá:

—¿Yu kúu ta ta ká'an ún xa'a, Tata? —káchí ra.

²⁶ Ta ndakuijn taJesús, nĩka'an ra:

—Kúu ra ta ta taxi i nda'a sĩa va'a ña chindaxini yó'o —káchí taJesús.

Ta chindaxin ra sĩa va'a ta taxi ra ña nda'a taJudas Iscariote ta kúu sa'ya taSimón. ²⁷ Ta taJudas naki'in ra sĩa va'a yó'o, ta xixi ra ña, ta saá xandikon ñanĩma ndiva'a ká'no naní Satanás niki'vi ña ini ra. Ta taJesús nĩka'an ra xí'in ra:

—Va'a kama kasa ndivi ún chiño ña chikaã ini ún ke'é ún —káchí ra xí'in taJudas.

²⁸ Ta nda ñii naxika xí'in ra na ndóo xixi noo mesa, on vása kúndaã ini na ndachun nĩka'an taJesús saá xí'in taJudas.

²⁹ Saá chi taJudas kúu ta ndiso chiño xí'in sijn ña sáta na ña xini ñó'ó taJesús xí'in ndi'i naxika xí'in ra, ta saá sava na xáni sijn na ndi taJesús ká'an ra xí'in taJudas ña ko'on ra sata ra ña koni ñó'ó na xa'a viko Pascua, án ká'an ra xí'in taJudas ña taxi ra lo'o sijn nda'a nivi na kúu nandá'vi. ³⁰ Tá ndi'i xixi taJudas sĩa va'a ña taxi taJesús nda'a ra, ta kee ra ku'a'an ra ke'e. Ta xa ñoo ní kúu ña.

To'on yó'o ká'an ña xa'a ñii ndayí xaá, xa'nda chiño taJesús noo na kãndixa ña'á

³¹ Ta ndi'i kee taJudas, ku'a'an ra ke'e, ta nĩka'an taJesús xí'in na nĩndoo xí'in ra, káchí ra saá:

—Vitin kasa ndivi ñii ñava'a ká'no, ta xa'a ñayó'o nivi kasa ká'no na yi'i ta chinóo sikon na ñato'ó yi'i, ta ta kixi noo Ndios. Ta ñii k'i'va saá kasa ká'no na Ndios ta chinóo sikon na ñato'ó ra, xa'a ñava'a ká'no yó'o ña kasa ndivi i.

³² Ndixa xí'in ñava'a ña kasa ndivi i vitin, yi'i chinóo sikon i ñato'ó Ndios. Ta mji Ndios chinóo sikon ra ñato'ó yi'i. Ta yachi ní kasa ndivi Ndios saá. ³³ Ta ndó'ó, sa'ya mji i, salo'o kuiti kivi yóo ka i xí'in

† 13:19 To'on hebreo ña káchí "Yi'i Kúu i" kúu kivi Ndios ndino'o.

ndó, ta vitin ndato'on i xí'in ndó ndatán yóo to'on ña xa nika'an i xí'in naná'no noo najudío, kivi nika'an i xí'in na, kachí i saá: “Nandukú ndó yi'i, ta on kuchiño ndó ko'on ndó noo ko'on i”, saá kachí i xí'in na, ta ñii ki'va saá ká'an i xí'in ndó'ó vitin. ³⁴ Ta vitin ndato'on i xí'in ndó xá'nda chiño i noo ndó ñii ndayí xaá, ña káchí saá: Ndixa kuki'vi ní ini ndó koni tá'an ndó. Ñii ki'va ndatán kí'vi ini i xí'ni i ndó'ó, saá kuki'vi ní ini ndó koni tá'an ndó. ³⁵ Tá ndixa kí'vi ini ndó xí'ni tá'an ndó, ta xa'a ñayó'o ndi'i nivi kundaa ini na ndí ndó'ó kúu nivi na kándixa yi'i ta ndíkõn ndó yi'i —káchí taJesús xí'in na.

TaJesús ndato'on ra ndí taPedro ka'an ra uní yichí ña on xí'ni ña'á ra

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

³⁶ Ta taSimón Pedro nindaqa to'on ra taJesús, káchí ra saá:

—Tata, ¿míchí ko'on ún?

Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—Vitin on kivi ko'on ún xí'ni noo ko'on i. Ta saá ni, tá ndi'i niya'a kua'a ní kivi, ta saá kuchiño ún ko'on ún noo ko'on i —káchí taJesús.

³⁷ Ta taPedro nika'an ra, káchí ra saá:

—Tata, ¿ndachun on kivi ko'on i xí'in ún vitin? Chi yi'i, xa yóo ti'va i nda kivi noo ún —káchí taPedro xí'in taJesús.

³⁸ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in taPedro:

—¿Án ndixa kía xa yóo ti'va ún kivi ún noo i? Ña ndixa ndaa ká'an i xí'in ún vitin, tá on ta'an ka kana nduxú chée ñoo vitin, ta xa uní yichí nika'an ún xí'in nivi ña on vása xí'ni ún yi'i —káchí taJesús xí'in taPedro.

14

To'on yó'o ká'an ñii laá Jesucristo kúu yichí ña xa nivi noo yóo Ndios

¹ Nika'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—On kundi'i ini ndó. Ndixa ndino'o ini ndó kandixa ndó Ndios, ta ndixa ndino'o ini ndó kandixa ndó yi'i. ² Ve'e Yivá i Ndios ñoyívi nino ká'no ní ña. Yóo kua'a

ní xiiña noo va'a kutaku ndi'i ndó. Tá on sivi ñandaa kúu ña ká'an i xa'a ve'e Yivá i, níkúu, ta nda lo'o on ndato'on i saá xí'in ndó. Ta vitin ko'on i ña kasa ndivi i xiiña noo va'a kutaku ndó. ³ Tá ndi'i kisa ndivi i xiiña noo va'a kutaku ndó ve'e Yivá i, ta ndikó i ñoyívi yó'o ña naki'in i ndó'ó ta ko'on ndó xí'in i. Ta saá nda mii noo táku i, ndó'ó kutaku ndó xí'in i ndi'i saá kivi. ⁴ Ndó'ó, xa xí'ni ndó yichí ña ndasaá kuchiño xa ndó noo ko'on i —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

⁵ Ta ñii taxíka xí'in taJesús, naní ra Tomás, nindaqa to'on ra, káchí ra saá:

—Tata, on vása xí'ni ndi' míchí ko'on ún, ta saá, ¿ndasaá koo kuchiño koni ndi' yichí?

⁶ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in ra:

—Yi'i kúu yichí ña kuchiño xa nivi noo Ndios, ta yi'i kúu noo káku ñandaa ndino'o, ta yi'i kúu ndee ña táxi kutaku ndino'o nivi. On koó inka yichí ña kuchiño xa nivi noo Ndios: ñii laá yi'i kúu yichí ña taxi xa nivi noo Ndios ta kutaku na xí'in ra. ⁷ Ta ndó'ó, tá ndixa xí'ni ndó yi'i, ta saá ndixa koni ndó Yivá i Ndios. Tānda vitin tānda ndi'i kivi vaxi, xa xí'ni va'a ndó ra, ta xí'in nduchú noo ndó xa xí'ni ndó ra —káchí taJesús xí'in na.

⁸ Ta inka taxíka xí'in taJesús, naní ra Felipe, nika'an ra, káchí ra saá:

—Tata, saná'a ún ndi' ndasaá kuchiño koni ndi' Yivá yó Ndios, ta ñayó'o kuiti kúu ndi' ña xí'ni ñó'ó ndi.

⁹ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in ra:

—Xa kua'a ní kivi yóo i xí'in ndó, ta, ¿án on ta'an koni ún yi'i, tata? Ndi' nivi na xí'ni yi'i, nayó'o ñii káchí xí'ni na Yivá i. Ta saá, ¿ndachun ká'an ún xí'in i xí'ni ñó'ó saná'a i ndó'ó ndasaá kuchiño koni ndó Yivá i? ¹⁰ ¿Án on ta'an kandixa ún ndí yi'i táku i ini Yivá i ta Yivá i táku ra ini mii? To'on ña ká'an i xí'in ndó, on sivi ndasaá kuiti to'on mii kúu ña, chi to'on Yivá i Ndios kúu ña. Saá chi Yivá i táku ra ini mii, ta chiño mii ra kúu ña kisa ndivi i. ¹¹ Va'a kandixa ndó to'on ña ká'an i xí'in ndó ndí yi'i táku i ini Yivá i ta Yivá i táku ra ini mii. Tá on kivi kandixa ndó yi'i xa'a to'on yó'o, ta va'a kandixa

ndó yí'í xá'a milagro ñava'a ke'é'í noo ndó ña sáná'a yu kúu'í. ¹² Ña ndixa ndaa ká'an'í xí'in ndó, ndi'i nivi na kándixa yí'í kúchiño na ke'é'í na ñii k'i'va ndatán yóo chiño ké'é'í. Ta ndixa nayó'o ke'é'í na chiño ña ná'no ka noo chiño ke'é'í, chi yí'í ndikó'í noo Yivá'í. ¹³ Ta ndó'ó na kándixa yí'í, tá xí'in ndayí kivi'í, ndukú ndó ñava'a ña xini ñó'ó ndó, ta yí'í kasa ndivi'í ndi'i ña ndukú ndó. Ta xá'a ña ke'é'í saá, nivi kasa ká'no na Yivá yó ta chinóo síkón na ñato'ó ra. ¹⁴ Tuku ká'an'í xí'in ndó'ó na kúu nivi na kándixa yí'í: Tá xí'in ndayí kivi'í ndukú ndó ñava'a, ta yí'í kasa ndivi'í ndi'i ña ndukú ndó noo'í —káchí taJesús.

To'on yó'o ká'an xá'a Níma Ndios koo ña xí'in nivi na kándixa taJesús

¹⁵ Ta taJesús nika'an'í ka ra xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Ta ndó'ó, tá k'í'vi ini ndó xini ndó yí'í, ta saá kasa ndivi'í ndó ña xá'nda chiño'í noo ndó. ¹⁶ Ta yí'í, ndukú'í noo Yivá yó Ndios ta ndixa ti'ví ra Níma ña naní “Níma ña chíkaa ndee ini nivi”, ta kutaku ña xí'in ndó ndi'i saá kivi'í ña vaxi. ¹⁷ Ta Níma yó'o saná'a ña ndó'ó ndasaá kuiti ña ndixa ndaa ndino'o. Ta nivi na ndíkon yichí on vá'a ñoyívi yó'o on vása kúchiño na naki'in na Níma yó'o, saá chi on vása kúchiño koto na ña, ni on vása xini na ña. Ta ndó'ó, nivi na kándixa yí'í, ndixa xini ndó Níma yó'o, chi yóo ña xí'in ndó vitin, ta kivi'í ña vaxi kunakaa ña ini ñii ñii ndó'ó. ¹⁸ Ta yí'í, on sandakoo mató'ón'í ndó'ó, ña kutaku ndó ndatán táku naválí xindá'ví na on koó yivá sí'í. Ta yí'í yachí ní ndikó'í ta kixaa'í noo ndó. ¹⁹ Tixin ña salo'o kivi'í, nivi na ndíkon yichí on vá'a ñoyívi yó'o, on kúchiño ka na koto na yí'í. Ta ndó'ó, on kundo'o ndó saá, chi ndixa koto ka ndó yí'í. Ta xá'a ña ndixa ndino'o táku'í, ndó'ó ndixa ndino'o kutaku ndó. ²⁰ Kivi'í kundivi ñayó'o saá, ta ndó'ó ndixa kundaa ini ndó ndí yí'í táku'í ini Yivá'í, ta ndó'ó táku ndó ini yí'í, ta yí'í táku'í ini ndó'ó. ²¹ Ndi'i nivi na náki'in va'a ña xá'nda chiño'í noo na, ta kisa ndivi na ña, nayó'o sáná'a na ndí ndixa kúu na nivi na k'í'vi ini xini yí'í. Ta ndi'i nivi na k'í'vi ini xini yí'í, ta Yivá'í Ndios ndixa kuki'vi ini ra koni ra nayó'o. Ta saá tuku

yí'í ndixa kuki'vi ini'í koni'í nayó'o ta taxi xí'in mii'í noo na, ña koni'í va'a na yí'í —káchí taJesús xí'in na.

²² Ta saá inká taxíka xí'in taJesús, naní ra Judas (ta on sivi'í taJudas Iscariote kúu tayó'o), nika'an'í ra xí'in taJesús, káchí ra saá:

—Tata, ¿ndachun taxi ún ndasaá kuiti mii'í ndi'í kuu nivi na kúchiño koni'í va'a yó'ó? ¿Ndachun on vása ke'é'í ún saá xí'in ndi'i nivi ñoyívi yó'o ña kúchiño koni'í na yó'ó?

²³ Ta ndakuiin taJesús, nika'an'í ra xí'in ra:

—Ndi'i nivi na k'í'vi ini xini yí'í, nivi yó'o kasa ndivi na to'on'í. Ta Yivá'í Ndios kuki'vi ini ra koni ra nayó'o, ta Yivá'í xí'in yí'í ndixa kixaa'í ndi'í noo nayó'o, ta kutaku ndi'í xí'in na. ²⁴ Ta nivi na on vása k'í'vi ini xini na yí'í, nayó'o on vása kisa ndivi na to'on'í. Ta on sivi'í ndasaá kuiti to'on yí'í kúu ña ká'an'í, ta ndixa kúu ña to'on Yivá yó Ndios, ta ta ti'ví yí'í kixaa'í.

²⁵ 'Ndi'i ñayó'o ndato'on'í xí'in ndó kivi'í yóo ka'í xí'in ndó vitin. ²⁶ Ta kixaa'í kivi'í Yivá yó Ndios ti'ví ra Níma ña chíkaa ndee ini nivi, ta xí'in ndayí kivi'í ti'ví ra Níma yó'o, ta kixaa'í ña kutaku ña ini ndó, ta saná'a ña ndó'ó ndi'i ña xini ñó'ó kundaa ini ndó, ta sanaká'an'í ña ndó'ó ndi'i to'on'í ña nika'an'í xí'in ndó.

²⁷ 'Ta vitin táxi'í ña kunakaa'í ñava'a ini ndó. Ta ñava'a yó'o kúu ña kaku ini'í, ta sání'í'í ña ndó'ó. Ta ñava'a yó'o ña táxi'í ña kunakaa'í ña ini ndó, on sivi'í ñii kúu ña xí'in ña táxi'í nivi na ndíkon yichí ñoyívi yó'o nda'a'í ndó ña koo va'a ini ndó. Ta saá ndó'ó nivi na kándixa yí'í, vitin xá'nda chiño'í noo ndó: On kundi'i ini ndó, ta ni on kuyi'ví ini ndó. ²⁸ Xa xini so'o ndó ña nika'an'í xí'in ndó ndí kee'í ko'on'í vitin, ta kixaa'í ñii kivi'í ndikó'í noo ndó. Tá ndixa ndino'o k'í'vi ini ndó xini ndó yí'í, ta saá kusii'í ní ini ndó ña kundaa ini ndó ku'a'an'í noo yóo Yivá yó, chi Yivá yó kúu ta ta ká'no ka noo yí'í. ²⁹ Ta xa ndato'on'í xí'in ndó ndi'i ñayó'o vitin tá on ta'an'í ka kundivi ña. Ta saá tá kixaa'í kivi'í kundivi ndi'i ña ndato'on'í xí'in ndó, ta koni ndó ña, ta saá kándixa ka ndó yí'í.

³⁰ 'On vása ku'a'a'í ní ka ndato'on'í xí'in ndó vitin, chi xa vaxi ñanímá ndiva'a

ká'no ña kúu ña xá'nda chiño ño ñivi na ndíkõn yichì ñoyivi yó'o. Ta saá ni, ñanímã ndiva'a ká'no yó'o nda lo'o õn vása xá'nda chiño ña ño yì'i. ³¹ Ta yì'i, ndasaá kuiti kisa ndivi ña xá'nda chiño Yivá ñ Ndios ño. Ta xa'a ña kisa ndivi ñ saá, kundaã ini ñivi ndí ndixa kí'vi ní ini ñ xini ñ Yivá ñ Ndios. Ta vitin, nakuita ndó, na'a ndó ko'õn ndó xí'in ñ —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

15

*To'on yó'o ká'an ña,
nda'tán yóo mji tón uva ndino'o, saá yóo
taJesús*

¹ Ta saá taJesús ndato'on ra inka cuento ña saná'a ra naxíka xí'in ra, káchí ra saá: —Ta yì'i, nda'tán yóo mji tón uva ndino'o, saá yóo ñ. Ta Yivá ñ Ndios nda'tán yóo ta ta ndaa tón uva xí'in ndi'i nda'a nó, saá yóo ra. ² Ta xá'nda ra ndi'i nda'a tón uva ño õn vása koon tíuva. Ta nda'a tón uva ño va'a koon rí, náka'nda tuku lo'o ra ño ña, ña taxi ña va'a ka koon tíuva. ³ Ta to'on ña ñika'an ñ xí'in ndó, nda'tán yóo ña sijn xá'nda, ta kindaa ña ndi'i ña õn vása va'a yóo ini ndó, saá yóo to'on yó'o. Ta vitin ñivi na ndundii kúu ndó xa'a ña chikaã so'o ndó to'on ña ñika'an ñ xí'in ndó. ⁴ Ta saá xini ñó'ó koo ndó xí'in ñ ndi'i saá kivi, ta yì'i koo ñ xí'in ndó'ó. Saá chi táná ta'nda, ta ñandoso xíka yo'o nda'a tón uva, ta ña ñandoso xíka yó'o, õn vása kúchiño mji ña taxi ña nda ñii kui'i. Ñayó'o saná'a ña ndó'ó tá õn vása ñii yóo ndó xí'in ñ, ta saá õn kuchiño ndó ke'é ndó nda ñii ñava'a.

⁵ 'Yì'i, nda'tán yóo mji tón uva ndino'o saá yóo ñ, ta ndó'ó, nda'tán yóo yo'o nda'a tón uva yó'o, saá yóo ndó'ó xí'in ñ. Tá ñii yóo ndó'ó xí'in ñ, ta yì'i, ñii yóo ñ xí'in ndó, ta saá ndixa ké'é ndó ku'a ní chiño va'a. Ta chiño yó'o nda'tán tikui'i va'a ní ña koon nda'a tón uva saá yóo ña. Ta saá ni, tá yóo yo'o nda'a tón uva ña ñita'nda ñandoso xíka, ñayó'o õn kuchiño ña taxi ña koon nda ñii kui'i nda'a ña. Ta ñii ki'va saá, tá õn vása ka ñii yóo ndó xí'in ñ, ta nda ñii chiño va'a õn kuchiño ndó ke'é ndó. ⁶ Ta ñivi na kúxíka ño yì'i, ta õn vása ñii yóo ka na xí'in ñ, ñayó'o nda'tán

yóo nda'a tón uva ña ñita'nda ñandoso xíka ta ñiyichì ña, saá yóo na ño. Ta nda'a ñiyichì yó'o, ñivi nakaya na ña, ta taan na ña ño yóo ño'õ xixi, ta koko ña.

⁷ 'Ta ndó'ó, tá ñii yóo ndó xí'in ñ, ta to'on ñ táku ña ini ndó, ta saá va'a ndukú ndó ño Yivá ñ Ndios nda nda ka ña kóni ndó, ta ndixa taxi ra ña ndúkú ndó nda'a ndó. ⁸ Ta vitin ñayó'o ke'é ndó xa'a ña chinóo sikon ndó ñato'õ Ndios ño inka ñivi: Xini ñó'ó nduu ndó ñivi na va'a ini, na kisa ndivi ña kóni Ndios, ta saá saná'a ndó ndixa kúu ndó ñivi na ndíkõn yì'i —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

⁹ Ta ñika'an ka ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ñii ki'va nda'tán ki'vi ini Yivá ñ Ndios xini ra yì'i, saá ki'vi ini ñ xini ñ ndó'ó. Ta saá ñii ñii kivi ná kutaku ka ndó tixin ña ki'vi ní ini ñ xini ñ ndó'ó, ta õn sandakoo ndó yì'i. ¹⁰ Tá kasa ndivi ndó ña xá'nda chiño ñ ño ndó, ta saá ñii ñii kivi kutaku ndó tixin ña ki'vi ní ini ñ xini ñ ndó'ó. Saá chi yì'i, ñii ki'va saá kisa ndivi ña kóni Yivá ñ Ndios, ta ndi'i saá kivi táku ñ tixin ña ki'vi ní ini ra xini ra yì'i.

¹¹ 'Ndato'on ñ ñayó'o xí'in ndó chi kóni ñ ña ndixa ná kusij ní ini ndó'ó. Chi mji ñasij ña kaku ini mji, kóni ñ ndí ná kunakaã ñasij yó'o ini ndó'ó, ta saá kuu ndó ñivi na kusij ndino'o ini. ¹² Ña xá'nda chiño ñ ño ndó kúu ñayó'o: Ndixa kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó, nda'tán ki'vi ini ñ xini ñ ndó'ó. ¹³ Saá chi ta ta ndixa ká'no ní ka ki'vi ini xini natá'an kúu ta ta táxi xí'in mji nda kivi ra xa'a ñayó'o. ¹⁴ Ta ndó'ó, táná kasa ndivi ndó ña ká'an ñ xí'in ndó, ta kuu ndó ñivi na náta'an va'a xí'in ñ. ¹⁵ Ñ ka'an ka ñ xí'in ndó kúu ndó ndasaá kuiti na kisa chiño ño, chi ñivi na kisa chiño ño ñii taká'no õn vása xini na yu kúu ña xani sijn taká'no yó'o ke'é ra. Ta yì'i sakunanij ndó'ó namigo ñ na náta'an va'a xí'in ñ, saá chi xa ndato'on ñ xí'in ndó ndi'i ña saná'a Yivá ñ Ndios yì'i. ¹⁶ Ñ sivi mji ndó kúu ñivi na ñakaxin kundikõn ndó yì'i, ta yì'i kúu ta ta ñakaxin ñ ndó'ó ña kundikõn ndó yì'i, ta sakuiso chiño ñ ndó'ó ña kasa ndivi ndó ku'a ní chiño va'a. Ta chiño va'a yó'o koo ña nda'tán yóo kui'i va'a ña koo na'á ní kivi. Ta saá Yivá ñ Ndios taxi ra nda'a ndó ndi'i ña ndúkú ndó ño ra xí'in ndayì

kivi i. ¹⁷ Ñayó'o kúu ña xá'nda chiño i noq ndó: Kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

To'on yó'o ká'an ndí nivi na ndíkõn yichí ñoyívi yó'o, sáa ini na xíni na nivi na ndíkõn yichí taJesús

¹⁸ Ta nika'an ka taJesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Tá nivi na ndíkõn yichí õn vá'a ñoyívi yó'o sáa ini na xíni na ndó'ó, ta saá naká'an ndó ndí si'na ka ñii ki'va saá ke'é na xí'in i. ¹⁹ Táná koo yu'ú ndó xí'in nivi ñoyívi yó'o, ta saá nanivi ñoyívi yó'o kuki'vi ini na koni na ndó'ó. Ta ndó'ó, õn sivi na ndíkõn yichí õn vá'a ñoyívi yó'o kúu ndó, chi yi'i nakaxin i ndó'ó ña sandakoo ndó yichí õn vá'a yó'o xa'a ña kundikõn ndó yichí i. Ñakán kía nivi na ndíkõn yichí õn vá'a ñoyívi yó'o sáa ní ini na xíni na ndó'ó. ²⁰ Naká'an ndó to'on ña nika'an i xí'in ndó saá: “Ndá ñii tamozo õn vása kúu ra ta ká'no ka noq ta xá'nda chiño noq ra”, káchí i xí'in ndó. Ta to'on yó'o kóni káchí ña ñii ki'va ke'é na xí'in yi'i, Taa taKá'no noq ndó, saá ke'é na xí'in ndó'ó na kisa chiño noq i. Nivi ñoyívi yó'o saxov'i na yi'i, ta saá ndixa saxov'i na ndó'ó. Ta saá ni, nixiyo nivi na chikaa so'o to'on i, ta ñii ki'va saá koo nivi na chikaa so'o to'on ña ka'an ndó xí'in na. ²¹ Saá ke'é nivi xí'in ndó chi ndó'ó kúu na ndíkõn yichí i. Chi nivi na ku'a'an yichí õn vá'a ñoyívi yó'o õn vása xíni na Ndios, ta kúu taa ta ti'ví yi'i kixaa i.

²² 'Tá õn vása ní-kixi noq na, tá ni õn vása ní-ndato'on i xí'in na, níkuu, ta saá õn vása ndiso na kuachi noq ña ndato'on i xí'in na. Ta vitin õn kivi káchí na õn vása ndiso na kuachi, chi nika'an i xí'in na yu kúu ñandaa, ta ni-xiin na kasa ndivi na ña ndato'on i xí'in na. ²³ Ndi'i nivi na sáa ini xíni yi'i kúu na sáa ini xíni Yivá i Ndios. ²⁴ Xa kisa ndivi i ku'a'a ní milagro ná'no, ta ndá ñii nivi, ta ni si'na ta ni vitin, õn vása ní-ke'é na ñava'a ndatán yóo ñamilagro kisa ndivi i ñoyívi yó'o. Tá õn vása ní-ke'é i saá, níkuu, ta nivi õn vása ndiso na kuachi xa'a ña ni-xiin na kandixa na yi'i. Ta ndixa xíni na milagro ke'é i, ta saá ni, sáa ní ini na xíni na yi'i, ta ñii ki'va saá, sáa ini na xíni

na Yivá i Ndios. ²⁵ Saá ke'é nivi yó'o chi to'on Ndios xíni ñó'ó kundivi ña. Ta ñii xiiña noq to'on Ndios yó'o vaxi ndayí ña nita taMoisés kuyá xina'a, ta káchí ña saá: “Sáa ini nivi xíni na yi'i, vará ndá lo'o õn koq xa'a ña ke'é na saá”, káchí to'on Ndios —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

²⁶ Ta nika'an ka taJesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Vaxi kivi kixaa Níma Ndios noq ndó, ta Níma yó'o kúu ña chikaa ndee ini nivi, ta ndáto'on ña ndasaá kuiti ñandaa ndino'o xí'in nivi. Níma yó'o kee ña noq Ndios ta kixaa ña noq ndó, chi yi'i ti'ví i ña xí'in ndayí Yivá i, ta Níma Ndios yó'o ka'an ña xí'in ndó ndi'i ñandaa xa'a i. ²⁷ Ta saá ndó'ó kuu ndó nivi na ka'an xa'a i ndi'i ñandaa xí'in inka nivi, saá chi ndá kivi kixá'a i kisa ndivi i chiño Yivá i ñoyívi yó'o, ndó'ó kúu nivi na kixá'a kisa chiño xí'in i —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

16

¹ Ta taJesús nika'an ka ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndi'i to'on yó'o xa nika'an i ña xí'in ndó xa'a ña õn sandakoo ndó yichí i. ² Chi vaxi kivi tá naná'no noq najudío õn taxi ka na ki'vi ndó ini ve'e ño'o sinagoga. Ta vaxi kivi nivi kani sijn na ndí ñava'a ní kúu ña ke'é na ña ka'ni na ndó'ó, chi xí'in ña ke'é na saá kúu ñava'a kasa ndivi na ña kóni Ndios, saá kani sijn mji na. ³ Saxov'i na ndó'ó saá, chi ndá ñii kivi õn ta'an koni ndixa na Yivá yó Ndios, ta ni õn ta'an koni ndixa na yi'i. ⁴ Ta vitin xa ndato'on i xí'in ndó ñayó'o, ta saá tá kixaa kivi ña kundo'o ndó ñayó'o, ta saá naká'an ndó to'on yó'o ña nika'an i xí'in ndó —káchí taJesús.

To'on yó'o ká'an ña xa'a chiño ña kasa ndivi Níma Ndios

Ta nika'an ka taJesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Ta kivi kixá'a ndó kisa ndivi ndó chiño xí'in i, õn vása ní-ka'an i xí'in ndó ndasaá kundo'o ndó xa'a i, chi yóo ka i xí'in ndó. ⁵ Ta vitin ndikó i no'õ noq taa ta ti'ví yi'i kixaa i, ta ndá ñii ndó'ó õn vása ndáka to'on ndó yi'i míchí ko'õn i.

6 Ta saá ni, vitin kúchuchú ní ini ndó xa'a ña xini so'o ndó ña ká'an̄i ko'on̄i. 7 Ta ña ndixa ndaa ká'an̄i xí'in ndó ndí ñii ñava'a xa'a ndó kúu ña ko'on̄i. Saá chi tá on vása ko'on̄i, ta on kivi kixaa Níma ña naní Níma ña chíkaa ndee ini nivi. Ta yi'i, táná ko'on̄i, ta ti'vi'i Níma yó'o kixaa ña noo ndó. 8 Tá kivi kixaa Níma Ndios yó'o, ta saná'a ña nivi ñoyívi yó'o ña kundaa va'a ini na yu kúu na ndiso kuachi noo Ndios, ta kundaa va'a ini na yu kúu nava'a nandaa, ta kundaa va'a ini na ndixa Ndios kasa nani ra xa'a ndi'i nivi na ndiso kuachi. 9 Saá chi Níma Ndios yó'o chindeé ña nivi ña kundaa ini na ndí ndiso na kuachi xa'a ña ni-xiin na kandixa na yi'i. 10 Ta Níma Ndios chindeé ña nivi ña kundaa ini na ndí yi'i kúu ta ta va'a, ta ndaa, saá chi yi'i ndikó'i no'o'i noo Yivá'i Ndios, ta ndó'ó on kivi koni ka ndó yi'i ñoyívi yó'o. 11 Ta Níma Ndios chindeé ña nivi ña kundaa ini na ndixa Ndios kasa nani ra xa'a kuachi na, chi xa kisa nani ra kuachi ñanímá ndiva'a ká'no, ña kúu ña xa'nda chíño noo nivi ñoyívi yó'o, ta ndixa xo'vi ní ñandiva'a yó'o xa'a kuachi ndiso ña —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

12 Ta nika'an̄i ka ra xí'in na, káchí ra saá:

—Yóo kuá'a ní ka to'on ña kóni i ka'an̄i xí'in ndó, ta on ka'an̄i ña xí'in ndó vitin, chi vitin on kúchiño kúndeé ndó koni so'o ndó ndi'i to'on yó'o. 13 Tá kixaa Níma Ndios, nina ñandaa ndato'on ña xí'in ndó, ta saná'a káxín ña ndó'ó ndasaá va'a kundikon ndó yichi ña ndaa. Saá chi Níma Ndios yó'o on vása ka'an̄i ña ndasaá kuiti to'on m̄i ña, ta ka'an̄i ña ndatán yóo m̄i to'on ña xini so'o ña nika'an̄i Ndios, saá ka'an̄i ña xí'in ndó. Ta Níma Ndios yó'o ndato'on ña xí'in ndó yukía koo kivi ña vaxi. 14 Ta chinóo síkón ña ñato'ó'i noo nivi, chi ndi'i ñandíchi ña kómíi, Níma Ndios naki'in ña ñayó'o, ta taxi ña ñandíchi yó'o nda'a ndó ña kundaa ini ndó ndi'i ñandaa. 15 Ndi'i ñava'a kómíi Yivá'i kúu ñava'a kómíi. Ñakán kía nika'an̄i xí'in ndó ndí Níma Ndios naki'in ña ñandíchi, ta taxi ñandíchi yó'o nda'a ndó ña kundaa ini ndó ndi'i ñandaa —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

To'on yó'o ká'an̄i ña ndí vaxi yatin kivi ña naxíka xí'in taJesús kusij ní ini na

16 Ta nika'an̄i ka taJesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Salo'o ka kuiti kúman̄i ta on koni ka ndó yi'i, ta saá ya'a lo'o kuiti kivi ta tuku koni ka ndó yi'i. Saá chi salo'o ka kivi kúman̄i, ta ndikó'i no'o'i noo yóo Yivá'i Ndios —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

17 Ta sava naxíka xí'in ra nika'an̄i na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Yukía kóni kachí to'on ña nika'an̄i ra xí'in yó'o? Chi nika'an̄i ra salo'o ka kuiti kúman̄i ta on koni ka yó ra. Ta saá ya'a lo'o kuiti kivi ta saá tuku koni yó ra, saá chi ko'on̄i ra noo yóo Yivá ra, káchí ra. ¿Yukía kóni kachí to'on yó'o ña nika'an̄i ra xí'in yó'o?

18 Ta tuku ndáka to'on tá'an na, káchí na saá:

—¿Yukía kóni kachí to'on “salo'o kuiti kúman̄i”? On vása kúndaa ini yó yukía kóni kachí ra xí'in to'on yó'o —káchí na, ká'an̄i na.

19 Ta taJesús xini ra ndí kóni na ndaka to'on na ra xa'a to'on ña nika'an̄i ra xí'in na, ta saá tuku nika'an̄i ra, káchí ra xí'in na:

—¿Án kóni ndó kundaa ini ndó yukía káchí to'on ña nika'an̄i xí'in ndó ña káchí saá: “Salo'o ka kuiti kúman̄i ta on koni ka ndó yi'i, ta saá ya'a lo'o kuiti kivi ta tuku koni ndó yi'i”? 20 Ña ndixa ndaa kúu to'on yó'o ndí ndó'ó kuaku ndó ta ndá'vi ní ka'an̄i ndó, ta m̄i kivi yó'o nanivi ñoyívi yó'o va'a ní koni na, ta kusij ní ini na. Ta ndó'ó, vará lo'o kuiti kivi kuchuchú ní ini ndó, ta saá kixaa ñasij ní, ta kunakaa ña ini ndó. 21 Ndatán xo'vi ndó'ó ñii ña'a ña xa kóni kaku sa'ya, saá kundo'o ndó. Ndeé ní xo'vi ña'a yó'o tá'an m̄i xa yatin kaku sa'ya ñá. Ta saá, tá ndi'i nija'a kaku sa'ya ñá, ta kúsij ní ini ñá. Ta saá nándoso ña xa'a ndi'i ña xo'vi ní nixo'vi ñá, chi kúsij ní ini ña xa'a ña kaku inka ta ñoyívi yó'o. 22 Ndatán yóo ña nindo'o ña'a yó'o, saá koo ña kundo'o ndó kivi vaxi, chi kuaku ní ndó ta kuchuchú ní ini ndó xa'a ña ko'on̄i. Ta saá kixaa kivi ña ndikó tuku xí'in ndó, ta kusij ní ini ndó,

ta nda ñii ñivi on kuchiño na kindaa na ñasij kunakaa ini ndó.

²³ 'Ta kivi yó'o on vása ndáka to'on ka ndó yi'i. Ta ña ndixa ndaa kúu to'on ña ká'an i xí'in ndó vitin: Ndi'i ña ndukú ndó ño Yivá i Ndios xí'in ndayí kivi i, Yivá i ndixa taxi ra nda'a ndó ndi'i ña ndukú ndó ño ra. ²⁴ Tānda vitin on ta'an ndukú ndó nda ñii ñava'a ño Ndios xí'in ndayí kivi i. Ta vitin va'a ndukú ndó ña kóni ndó ño Ndios, ta naki'in ndó ña, ta saá kunakaa ndino'o ñasij ini ndó.

Tō'on yó'o ká'an ña taJesús kündeé ra ño ñandiva'a ñoyívi yó'o

²⁵ 'Nda kivi xini tá'an yó tānda vitin ndato'on i xí'in ndó ta saná'a i ndó'ó xí'in to'on ña yo'vi kundaa ini ndó. Ta vitin kixaa kivi ña on ka'an ka i xí'in ndó xí'in to'on yo'vi, ta ndixa ndato'on kaxini xí'in ndó xa'a Yivá i. ²⁶ Ta kivi kundaa ini ndó to'on yó'o, ta saá mii ndó, xí'in ndayí kivi i, ndukú ndó ña xini ñó'ó ndó ño Ndios. On vása koni ñó'ó kuaku ndá'vi i ño Ndios xa'a ndó, ²⁷ chi ndixa mii Ndios kí'vi ní ini ra xini ra ndó'ó. Saá chi ndó'ó kí'vi ní ini ndó xini ndó yi'i, ta kándixa ndó yi'i kixi i ño Ndios. ²⁸ Kee i ño Yivá i Ndios ta kixaa i ñoyívi yó'o. Ta vitin kee i ñoyívi yó'o ta ndikó i no'ó i ño Yivá i Ndios —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

²⁹ Ta ndakuijn naxíka xí'in ra, ñika'an na, káchí na saá:

—Vitin to'on ña kaxin ní kúu ña ká'an ún xí'in ndi. Vitin on vása ká'an ún to'on ña yo'vi ní kundaa ini ndi. ³⁰ Ta vitin kundaa ini ndi ndi ña ndixa on koó nda ñii ña on vása xini ún. Tá on ta'an ka ndaka to'on ñivi yó'ó, xa xini ndi'i ún ña xani sini na. Ta xa'a ñayó'o kándixa ndi yó'ó kúu ún ta ta kixi ño Ndios —káchí na xí'in taJesús.

³¹ Ta saá taJesús ñika'an ka ra xí'in na:

—¿An ndixa kándixa ndó yi'i vitin?

³² Ta yachi ní kixaa ña kujta ní'no ndi'i ndó, ta saá ñii ñii ndó no'ó ndó ve'e mii ndó. Ta sandakoo mató'on ndó yi'i. Ta ndixa on vása koo mató'on i chi Yivá i Ndios yóo ra xí'in i. ³³ Ndató'on i ñayó'o xí'in ndó ña on kundi'i ní ini ndó, ta ná koo ñava'a ini ndó xa'a ña ñii yóo

ndó xí'in i. Vará ndixa ndeé ní xo'vi ndó ñoyívi yó'o, ta on kuyi'vi ndó ta chikaa ndeé xí'in mii ndó, chi yi'i xa kündeé i ño yichi on vá'a ñoyívi yó'o —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

17

Tō'on yó'o ká'an ña xa'a ña ndukú taJesús ño Ndios

¹ Ta ndi'i ndato'on ra ñayó'o xí'in naxíka xí'in ra, ta saá taJesús nakoto ndaa ra ñoyívi ñino, ta ñika'an ra xí'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yivá i, xa kixaa mii kivi ká'no ní. Ta vitin yi'i, ta kúu Sa'ya ún, ndukú i ño ún ña chinóo síkón ún ñato'ó i ño ñivi. Ñava'a yó'o ndukú i ño ún xa'a ña chinóo síkón i ñato'ó mii ún ño ñivi. ² Yó'ó kúu ta ta taxi ndayí nda'a yi'i ña kuu i ta taká'no ño ndi'i ñivi, xa'a ña taxi i ndi'i saá kivi kutaku ndino'o ndi'i ñivi na kúu na taxi ún nda'a i. ³ Yó'ó kúu ñii laá Ndios ndino'o, ta yi'i kúu Jesucristo, ta ta ti'vi ún kixaa i ñoyívi yó'o ña sakaku i ñivi. Ta saá tá tōnda ñivi koni ndixa na yó'ó, ta koni ndixa na yi'i Jesucristo, ta ña ke'é na saá kúu ña taxi kutaku ndino'o ñivi ndi'i saá kivi.

⁴ 'Ta vitin xa kisa ndivi i ndi'i chiño ña taxi ún nda'a i, ta xa'a ñayó'o ku'a ní ñivi kasa ká'no ní na yó'ó. ⁵ Ta vitin, Tata Yivá i, chinóo síkón ún ñato'ó i ño mii ún. Ñii ki'va ndatán ñixiyo síkón ñato'ó i kivi xitaku i xí'in ún ñoyívi ñino si'na tá on ta'an ka kuva'a ñoyívi yó'o, saá ná koo ña.

⁶ 'Ñivi na taxi ún nda'a i ña kundikon na yi'i, ta saná'a va'a i ñayó'o ña kundaa ini na xa'a ún. Ñivi na nakaxin ún kúu na, ta taxi ún na nda'a i ña kundikon na yi'i, ta ndixa chikaa so'o na to'on ún.

⁷ Ta vitin ñivi yó'o kundaa ini na ndi ndi'i ña taxi ún nda'a i kúu ña vaxi ño mii ún, ⁸ chi ñika'an i xí'in na ndi'i to'on ña taxi ún ña ndato'on i xí'in na. Ta ndi'i to'on yó'o naki'in va'a na ña, ta xa kundaa ini na ndi ndixa yi'i kee i ño ún, ta kándixa na ndi yó'ó kúu ta ta ti'vi yi'i kixaa i ñoyívi yó'o.

⁹ 'Xa'a ñivi yó'o na ndikon yi'i ndukú i ño ún, ta on vása ndukú i ño ún xa'a ñivi na ndikon yichi on vá'a ñoyívi

yó'o. Ndúkú j ñoḡ ún x̄a'a ñivi na taxi ún nda'a j, chi ñivi na ñakaxin m̄ji ún kúu nayó'o. ¹⁰ Chi ndi'i ñivi na ndíkõn yì'i kúu na ndíkõn yó'ó, ta ndi'i ñivi na ndíkõn yó'ó kúu na ndíkõn yì'i. X̄a'a ña ké'é nayó'o kúu ña kánóo síkón ñato'ó j.

¹¹ 'Ta yì'i, òn kóo ka j ñoyívi yó'o, chi salo'o kivi kúman j ta ndikó j no'ò j ñoḡ m̄ji ún ñoyívi ñino, ta ñivi na ndíkõn yì'i kundoo ka na ñoyívi yó'o. Tata Yivá j, t̄aa t̄a kúu t̄a ndino'o yij, x̄aku ndá'ví j ñoḡ ún ña xí'in ndayí kivi ún kundaa va'a ún ñivi na taxi ún nda'a j. Kundaa va'a ún nayó'o x̄a'a ña ñii kuu na. Ñii k'i'va ndatán ñii kúu m̄ji yó, saá ná kuu nayó'o. ¹² Ta kivi ñixiyo j xí'in ñivi na ndíkõn s̄ata j ñoyívi yó'o, ta ndi'i saá kivi x̄indaa j nayó'o na kúu na taxi ún nda'a j. Ta xí'in ndayí kivi ún x̄indaa j na, ta saá nda ñii nayó'o ñi-ndaño'ó na ñoḡ j. Ndasaa kuiti t̄aa t̄a ndíkõn yich j ñandiva'a kúu t̄aa t̄a ndaño'ó ñoḡ j. Saá ñixiyo x̄a'a ña kundivi to'on m̄ji ún ña ñitaa na x̄ina'a x̄a'a tayó'o.

¹³ 'Vitin ndikó j xaa j ñoḡ ún, Tata Yivá j. Ta ña yóo ka j ñoyívi yó'o, ká'an j to'on yó'o ña kon j so'o ñivi na ndíkõn yì'i ña kusij ini na. Ndatán ñii k'i'va chútú ini j xí'in ñasij, saá ná kutú ñasij ini nayó'o.

¹⁴ Xa ndato'on j to'on ún xí'in nayó'o na kúu na ndíkõn yì'i. Ta ñivi na ndíkõn yich j ñoyívi yó'o s̄aa ini na xíini na nayó'o, saá chi ñivi na ndíkõn yì'i òn vása ñii yóo yu'ú na xí'in ñivi na ndíkõn yich j òn vá'a ñoyívi yó'o. Ta ñii k'i'va saá yì'i, òn vása ñii yóo yu'ú j xí'in ñivi na ndíkõn yich j òn vá'a ñoyívi yó'o. ¹⁵ Ta òn vása ndúkú j ñoḡ ún ña tava ún ñivi na ndíkõn yì'i ña sandakoo na ñoyívi yó'o, ta ndixa ndúkú j ñoḡ ún ña kundaa va'a ún ñivi yó'o ñoḡ ña òn vá'a ndi'i kivi táku ka na ñoyívi yó'o. ¹⁶ Ñivi na ndíkõn yì'i òn vása ndíkõn na yich j òn vá'a ñoyívi yó'o, chi yì'i òn vása ndíkõn j yich j òn vá'a yó'o.

¹⁷ Tata Yivá j, chindeé ún nayó'o ña chikaa so'o na to'on m̄ji ún ña kúu ña ndixa ndaa, ta xí'in ñayó'o, ndasa ndii ún ini na.

¹⁸ Ndatán yóo ña t̄i'ví ún yì'i kasa ndivi j chiño ña kóni ún ñoyívi yó'o, saá yóo ña t̄i'ví j ñivi na ndíkõn yì'i ña kasa ndivi na chiño ña kóni ún ñoyívi yó'o. ¹⁹ Ta táxi

ndino'o xí'in m̄ji j kasa ndivi j ña kóni ún. Ta x̄a'a ña ké'é j saá, na ndíkõn yì'i nduu na ñivi na nataxi ndino'o xí'in m̄ji ña kasa ndivi na ña kóni ún.

²⁰ 'On s̄iví ndasaa kuiti x̄a'a ñivi na ndíkõn yì'i vitin kúu ña x̄aku ndá'ví j ñoḡ ún, ta x̄aku ndá'ví j ñoḡ ún x̄a'a ñivi na kundikõn yì'i kivi ña v̄axi, chi nayó'o kúu na kandixa to'on ña ndato'on na ndíkõn yì'i vitin. ²¹ X̄aku ndá'ví j ñoḡ ún x̄a'a ndi'i ñivi na kundikõn yì'i ña chindeé ún na ña ñii kuu ndi'i na. Ndatán yó'ó táku ún ini m̄ji j, ta yì'i táku j ini m̄ji ún, ñii k'i'va saá kóni j ndí ñivi yó'o kutaku na ini m̄ji yó. Saá ná koo ña x̄a'a ña kundaa ini ñivi ñoyívi yó'o ndí ndixa yó'ó kúu t̄aa t̄a t̄i'ví yì'i kixaa j ñoyívi yó'o. ²² M̄ji ñava'a ká'no ña taxi ún nda'a j kúu ñava'a ká'no táxi j nda'a ñivi na ndíkõn yì'i x̄a'a ña ñii kuu ndi'i na, ñii k'i'va ndatán ñii kúu m̄ji yó. ²³ Chi yì'i kutaku j ini ñivi yó'o, ndatán yó'ó táku ún ini m̄ji j. Ta saá ñii nduu ini ndi'i yó, ta x̄a'a ñayó'o ñivi ñoyívi yó'o kundaa ini na ndí yó'ó kúu t̄aa t̄a t̄i'ví yì'i kixaa j ñoyívi yó'o, ta kundaa ini na ndí ndixa ñii k'i'va ndatán k'i'vi ini ún xíini ún yì'i, saá k'i'vi ini ún xíini ún ñivi na ndíkõn yì'i.

²⁴ 'Tata Yivá j, ndúkú j ñoḡ ún x̄a'a ndi'i ñivi na taxi ún nda'a j, chi kóni j ña xaa nayó'o kutaku na xí'in j ñoyívi ñino. Ndixa kóni j ña koto na ñava'a ká'no ña livi yé'e ña kómí j chi taxi ún ñava'a yó'o nda'a j. Saá ke'é ún xí'in j, chi si'na tá òn t̄a'án kuva'a ñoyívi, ta xa k'i'vi ini ún xíini ún yì'i. ²⁵ Tata Yivá j, yó'ó kúu t̄aa t̄a ndino'o ndaa. Vará ñivi na ndíkõn yich j òn vá'a ñoyívi yó'o òn vása xíini na yó'ó, ta yì'i xíini va'a j yó'ó, ta ñivi na ndíkõn s̄ata j xíini na ña t̄i'ví ún yì'i kixaa j ñoyívi yó'o. ²⁶ Xa saná'a j nayó'o ndi'i ña kúu ña xíini ñó'ó kundaa ini na x̄a'a ún, ta òn vása sandakoo j ña saná'a j na ndi'i ña xíini ñó'ó kundaa ini na x̄a'a ún. Ta x̄a'a ñayó'o ndatán ñii k'i'va k'i'vi ini ún xíini ún yì'i, ñii k'i'va saá kuki'vi ini na koni tá'an na. Ta saá tuku yì'i kutaku j ini na —káchí t̄a Jesús xí'in Ndios.

18

To'on yó'o ká'an ña x̄a'a ña t̄in na

taJesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

¹ Tá ndi'i nika'an taJesús xí'in Ndios, ta kee ra kua'an ra, ta naxíka xí'in ra kee na ndíkõn na kua'an na sata ra. Njya'a na ñii yivi naní ña Cedrón. Ta inkã tá'ví yu'u yivi yó'o yóo ñii jardín, ta kixaa taJesús xí'in naxíka xí'in ra, ta niki'vi na jardín yó'o. ² Ta taJudas, ta kúu ta nisikó kuíná taJesús nda'a na sáa ini xíni ña'á, xa xíni ra ñoo yóo jardín yó'o, chi yó'o kúu xiiña ñoo kua'a ní yichí xixa'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra. ³ Ta saá taJudas kixaa ra yó'o, ta ñii ti'vi natropa xí'in napolícia na ndáa ve'e ño'o ká'no kixaa na xí'in ra. Sava nafariseo xí'in sava naná'no ñoo nasutu ti'ví na napolícia yó'o ña tiin na taJesús. Sava nayó'o ní'i na candil ñoo xixi ño'o, sava na ní'i na yiton ñoo kánóo ño'o ña xixi, ta sava na ní'i espada. ⁴ Ta taJesús xa kúnda ndi'i ini ra yukia xíni ñó'ó kundo'o ra, ta nakundichi ra kua'an ra nakutá'an ra xí'in na kixaa yó'o, ta nindaqa to'on ra na, káchí ra saá xí'in na: —¿Yukú ta ndúkú ndó? —káchí ra xí'in na.

⁵ Ta ndakuijn na:

—Ndúkú ndi taJesús, tañoo Nazaret —káchí na.

—Yi'i Kúu i —káchí taJesús xí'in na.*

Ta taJudas, ta kúu ta nisikó kuíná taJesús, ñindichi ra xí'in na. ⁶ Tá xini so'o na to'on nika'an taJesús: “Yi'i kúu i”, káchí ra, ta kama kixá'á na kua'an síma na chí sata, ta ndiva na nikoyo na ñoo ño'o. ⁷ Ta saá tuku nindaqa to'on taJesús na, káchí ra saá xí'in na:

—¿Yukú ta ndúkú ndó? —káchí ra.

Ta tuku ndakuijn na, káchí na saá:

—Ndi'i ndúkú ndi taJesús, tañoo Nazaret —káchí na.

⁸ —Xa nika'an i xí'in ndó yi'i kúu ra —káchí taJesús xí'in na. —Tá yi'i kúu ta ndúkú ndó, ta saá taxi ndó ndi nivi na yóo xí'in i ná ko'on ndíka na —káchí taJesús xí'in na.

⁹ Xí'in to'on yó'o kundivi to'on ña sakán nika'an taJesús xí'in Ndios, chi nika'an ra, káchí ra saá: “Tata Yivá i, nda ñii nivi

na taxi ún nda'a i, on vása ní-sandaño'ó i na”, káchí taJesús xí'in Ndios. ¹⁰ Ta taSimón Pedro tava ra espada, ta kandoso va'a ra so'o kua'á ñii ta naní Malco, ta kúu ta kisa chiño ñoo taká'no ñoo nasutu. ¹¹ Ta saá taJesús xa'nda chiño ra ñoo taPedro, nika'an ra xí'in ra:

—Chikaa va'a ún espada ún, saá chi Ndios chitoní ra ña yo'vi xo'vi i, ta ndixa kasa ndivi i ndi'i ña yo'vi yó'o —káchí taJesús xí'in taPedro.

To'on yó'o ká'an ña nixaa taJesús ñoo tasutu ká'no

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

¹² Ta saá natropa xí'in ta ndiso chiño xí'in na, ta xí'in napolícia na ndáa ve'e ño'o ká'no, tiin na taJesús, ta katon na ra. ¹³ Ta saá nixa'an ra xí'in na ñoo ñii tasutu ká'no ta naní Anás, ta kúu siso taCaifás. Ta kuja yó'o taCaifás kúu taká'no ñoo ndi'i nasutu ñoo Israel. ¹⁴ Ta mii taCaifás yó'o kúu ta xa si'na ndato'on xí'in najudío ndi va'a ka xíni ñó'ó ñii laa ta kivi xa'a nivi naño Israel, ko'o ndi'i na ndi'i xa'a.

To'on yó'o ká'an ña xa'a taPedro ñindichi ra ke'e ve'e taAnás

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

¹⁵ Ovi ta taxíka xí'in taJesús ndíkõn na sata ra kua'an na, ta nixaa na ve'e tasutu ká'no taAnás. Ñii tayó'o kúu taSimón Pedro, ta inkã ra kúu ta xíni tá'an xí'in tasutu ká'no yó'o, ñakán taxi na niki'vi tayó'o xí'in taJesús ke'e ve'e tasutu yó'o. ¹⁶ Ta taPedro ñindoo ra ñindichi ra yatin yé'é. Ta saá tatá'an ra yó'o, taxíka xí'in taJesús, ta kúu ta xíni tá'an xí'in tasutu, keta ra ta nika'an ra xí'in ñaña'a ña ndáa yé'é. Ta saá taxi ña niki'vi taPedro. ¹⁷ Ta ñaña'a ña ndáa yé'é yó'o nindaqa to'on ña taPedro, káchí ña saá xí'in ra:

—¿An on sivi yó'o kúu ún ñii taxíka xí'in ta ñindichi ka? —káchí ña.

Ta ndakuijn taPedro:

—¡On vása! On sivi yi'i kúu ra —káchí ra.

¹⁸ Ta ndeé ní vixin ñoo yó'o, ta na kisa chiño ñoo nave'e sutu yó'o xí'in inkã napolícia na ndáa ve'e ño'o ká'no, xá'mi

* 18:5 To'on hebreo ña káchí “Yi'i Kúu i” kúu kivi Ndios ndino'o.

na ño'o, ta yíta na yatin noo xixi ño'o ña nasaa na. Ta taPedro ñíndichi ra xí'in na násaá ra.

To'on yó'o ká'an ndí tasutu ká'no xito ndoso ra taJesús

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

¹⁹ Ta tasutu ká'no kixá'a ra ndaka to'on ra taJesús xa'a ñivi naxíka xí'in ra, ta ndaka to'on ña'a ra xa'a to'on ña saná'a ra ñivi. ²⁰ Ta ndakuijn taJesús, ñika'an ra, káchí ra saá:

—Kivi saná'a ñivi, ta on vása ní-saná'a se'é ñi na, chi saná'a ñi na ve'e ño'o válí sinagoga xí'in ve'e ño'o ká'no noo nákutá'an ndí'i najudío, ta nda ñii to'on se'é ñi-ka'an xí'in na. ²¹ ¿Ndachun ndaka to'on ún yi'í nda to'on kúu ña saná'a ñivi? Va'a ka ná ndaka to'on ún ñivi na xini so'o ña saná'a ñi, chi nayó'o xini na yu kúu ña ñika'an xí'in na —káchí taJesús xí'in tasutu ká'no.

²² Tá ndí'i xini so'o ra ñayó'o, ta ñii tapolicía ta ndaa ve'e ño'o ká'no, ta kúu ta ñíndichi yatin sijn taJesús, kani ra noo taJesús xí'in xa'nda nda'a ra, ta ñika'an ra xí'in ra:

—¿Ndachun ndakuijn ún saá yu'u tasutu ká'no? —káchí ra.

²³ Ta ndakuijn taJesús, ñika'an ra xí'in tayó'o:

—Tá on vá'a ñika'an ñi, ta vitin yó'o ka'an ún xí'in ñi yu kúu to'on on vá'a ñika'an ñi. Ta tá to'on va'a ñika'an ñi, ta, ¿ndachun kani ún yi'í? —káchí ra xí'in ra.

²⁴ Ta saá tasutu Anás ti'ví ra taJesús, nó'ni ka ra, ku'a'an ra xí'in na noo taCaifás, ta kúu tasutu ká'no noo ndí'i inká nasutu noo najudío.

To'on yó'o ká'an ña xa'a taPedro ñika'an tuku ra on vása xini ra taJesús

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵ Ta yóo taSimón Pedro noo ke'e ve'e taAnás, ñíndichi ra násaá ra yatin noo xixi ño'o. Ta ñii ta ñindaka to'on ra taPedro, káchí ra saá:

—¿An on sivi yó'o kúu ñii taxíka xí'in tayó'o? —káchí ra xí'in taPedro.

Ta ndakuijn taPedro:

—¿On vása! On sivi yi'í kúu ra —káchí ra.

²⁶ Ta ñíndichi yatin ñii ta kisa chiño noo tasutu ká'no, ta tayó'o kúu ñii tave'e ta ta xa'nda taPedro so'o. Ta ta kisa chiño yó'o ñindaka to'on ra taPedro, káchí ra saá:

—¿An on ndixa yó'o kúu ñii ta ta xini ñi xí'in taJesús noo yóo jardín? —káchí ra xí'in taPedro.

²⁷ Ta ndakuijn taPedro, káchí ra saá:

—On sivi yi'í kúu ra —káchí ra. Ta xandikon mi saá kana nduxú chée.

To'on yó'o ká'an ña xa'a taJesús ñixaa ra noo tagobernador Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-31; Mr. 15:1-20; Lc. 23:1-5, 13-25)

²⁸ Ta xitaan ní kúu ña, ta napolícia xí'in taJesús, kee na ve'e taCaifás ta ku'a'an na ve'e ká'no noo yóo taPilato, ta taño Roma kúu ra, ta kúu ra tagobernador ta xa'nda chiño noo najudío. Ta najudío na chíkaa kuachi sata taJesús, ndikon na ku'a'an na xí'in napolícia yó'o, ta ñixaa na ke'e ve'e ká'no yó'o. Ta najudío yó'o ñi-xiin na ki'vi na ini ve'e yó'o, ta yíta na ke'e. Saá chi yóo ndayí najudío ña káchí ndí on kivi ki'vi na ve'e ñivi na on vása kúu najudío. Chi tá ya'a ndoso na ndayí yó'o, ta nduu na ñivi yaku noo Ndios, ta on kuchiño na kuxu na viko Pascua.†

²⁹ Ta saá taPilato kee ra ve'e ra ta kixaa ra nda ke'e noo yíta najudío yó'o, ta ñindaka to'on ra na xa'a taJesús, káchí ra saá xí'in na:

—¿Ndá kuachi kúu ña sakuiso ndó tayó'o? —káchí taPilato xí'in na.

³⁰ Ta ndakuijn na, káchí na saá:

—Tá on sivi ñii ta ta kómí kuachi kúu ra, ta on vása kixi ndí nataxi ndí ra nda'a ún, níkuu —káchí na xí'in taPilato.

³¹ Ta ndakuijn taPilato, ñika'an ra saá: —Va'a ka naki'in ndó ra ko'on ra xí'in ndó ña kasa nani mii ndó xa'a kuachi ra, ndatan yóo ndayí mii ndó najudío —káchí ra xí'in na.

Ta ndakuijn najudío, ñika'an na:

—TaJesús yó'o xini ñó'o kivi ra, ta mii ndí najudío, on vása kómí ndí ndayí taxi

† 18:28 Pascua najudío kána ña uxá kivi xa'a ña náka'an na ndasaá Ndios sakuu ra naxi síkuá na noo ñaño Egipto kujya xina'a.

ndi kivi nivi na kómí kuachi, chi ndasaá kuíti nachíño ñoo Roma kúu na kómí ndayí taxi ña kivi nivi na kómí kuachi —káchí na xí'in taPilato.

³² Xí'in ña nika'an na to'on yó'o, kundivi to'on ña nika'an taJesús ndasaá koo kivi ra. Saá chi tá nachíño ñoo Roma káchí na ndí nivi ndiso na kuachi ña táxi kivi na, ta saá katakaa ndaa na nivi yó'o nda'a tón cruz nda kivi na. ³³ Ta saá taPilato ndikó ra niki'vi ra ini ve'e ra, ta xa'nda chiño ra ná kixi taJesús noo ra. Ta saá kixaa taJesús noo ra, ta ninda'ka to'on ña'a ra, káchí ra saá:

—¿Án ndixa yó'ó kúu ún Rey noo najudío? —káchí ra xí'in ra.

³⁴ Ta ndakuin taJesús:

—¿Án káku to'on yó'o sinj mji ún ña ká'an ún xí'in i saá? ¿Án káku to'on yó'o sinj inká nivi, ta xinj so'o ún ña, ta saá ká'an ún xí'in i? —káchí taJesús xí'in ra.

³⁵ Ta ndakuin taPilato, káchí ra saá:

—¿Án xáni sinj ún tajudío kúu i? Ta yó'ó, tajudío kúu mji ún, ta nivi naño mji ún xí'in nasutu ná'no ve'e ño'o ñoo ún kúu na táxi kuachi xa'a ún noo i vitin. ¿Ndá kuachi kúu ña niki'vi ún? —káchí taPilato xí'in taJesús.

³⁶ Ta ndakuin taJesús, nika'an ra saá:

—On sivi ñoyivi yó'o kúu noo xá'nda chiño i. Tá ñoyivi yó'o kúu noo xá'nda chiño i, níkuu, ta saá nivi na ndikon yi' i kani tá'an na xa'a i, ña on taxi na yi' i nda'a nivi na sáa ini xini yi' i. Ta ndixa ñoo ká'no noo xá'nda chiño i on vása ndá'vi ndaa ña ñoyivi yó'o —káchí taJesús xí'in taPilato.

³⁷ Ta tuku nika'an taPilato xí'in ra:

—¿Án kóni kachí to'on yó'o ndí ndixa ñii tarey kúu yó'ó? —káchí ra xí'in taJesús.

Ta ndakuin taJesús, nika'an ra saá:

—To'on mji ún káchí yi' i kúu tarey. Ta yi' i ndakuini xa'a i, ká'an i ndí kixaa i ñoyivi yó'o ta kaku i xa'a ña saná'a i yu kúu ñanda'a. Ta ndí nivi na ñii yu'ú yó'o xí'in ñanda'a chíkaa so'o na to'on ña ká'an i xí'in na —káchí taJesús xí'in taPilato.

³⁸ Ta ndakuin taPilato, káchí ra saá:

—¿Yu kúu mji ñanda'a? —káchí ra.

Ta saá tuku keta taPilato, ta nika'an ra xí'in najudío, káchí ra saá:

—Nda ñii kuachi tayó'o ni-kuchiño naní' i xa'a ña kivi ra. ³⁹ Ta vitin kixaa viko Pascua, ta ndí' i saá viko yó'o saña i ñii ta ta nákaa ini ve'e kaa ña kee ra ko'on ndíka ra. ¿Án kóni ndó ña saña i tayó'o, ta kúu Rey noo ndó'ó najudío? —káchí taPilato xí'in na.

⁴⁰ Ta ndakuin na, ta xí'in ndí' i ndee na, nika'an na, káchí na saá:

—Ó'on, on saña ún tayó'o. Va'a ka saña ún taBarrabás ná ko'on ndíka ra —káchí na xí'in taPilato.

Ta taBarrabás yó'o xikuu ñii ta taku'na.

19

¹ Ta saá taPilato xa'nda chiño ra noo natropa kani na taJesús xí'in kuártá ña nó'ni kaa sinj noo. ² Ta saá natropa kisa va'a na ñii corona ñiño chinóo na sinj ra. Ta sakundixin na ra xí'in ñii tikoto ndí' i toon, ndatan yoo tikoto capa ndixin tarey. Ta ke'e na saá xa'a ña kuaku ndaa na ra ta xa'a ña kusiki na taJesús. ³ Ta natropa yó'o nika'an na xí'in ra, káchí na saá ña kusiki na ra:

—¡Ná koo va'a taRey noo naño judío! —káchí na, kúsiki na taJesús.

Ta natropa yó'o tuku tuku ká'an na xí'in ra kúsiki na ra saá, ta xí'in xa'nda nda'a na kani na noo ra.

⁴ Ta tuku keta taPilato nika'an ra xí'in najudío, káchí ra saá:

—Koto ndó yó'o, vaxi ra xí'in i. Ta saá kuchiño kunda'a ini ndó ndí nda ñii kuachi on vása ní-naní' i kómí ra —káchí ra xí'in na.

⁵ Ta kixaa taJesús ndixin ra tikoto capa ndí' i toon, ta kánóo corona ñiño sinj ra, ta ñindichi ra noo nivi yó'o. Ta nika'an ka taPilato, káchí ra saá:

—Koto ndó, yó'o yoo ra —káchí ra xí'in na.

⁶ Tá nasutu ná'no xí'in na ndaa ve'e ño'o xito na ñindichi taJesús, ta xí'in ndí' i ndee na, nika'an na, káchí na saá:

—¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz! ¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz! —káchí na, ká'an na xí'in ndí' i ndee na.

Ta ndakuin taPilato, nika'an ra xí'in na:

—Ndó'ó, ná ki'in m̄ii ndó ra, ta ná ko'on ra xí'in ndó, ta katakaa ndaa ndó ra nda'a tón cruz. Saá chi yí'i, nda ñii kuachi ni-kuchiño naní'i kómí ra —káchí ra xí'in na.

⁷ Ta ñii toon ká'an najudío, káchí na saá:

—Kómí ndi ndayí ña káchí xini ñó'ó kivi ra, chi ká'an ra ndí m̄ii ra kúu Sa'ya Ndios —káchí na xí'in taPilato.

⁸ Tá xini so'o taPilato to'on yó'o ña nika'an na, ta niyí'ví ní ra. ⁹ Ta saá tuku ndikó taPilato nindi'vi ra ini ve'e ra, ta kana ra taJesús ta kixaa ra noo ra, ta nindaqa to'on ña'á ra, káchí ra xí'in ra saá:

—¿Míchí kee ún? —káchí ra.

Ta taJesús, nda lo'o on vása ní-ndakuiin ra.

¹⁰ Ta tuku nindaqa to'on taPilato ra:

—¿Án on xini ún ndakuiin ún yu'ui? ¿Án on vása xini ún yí'i kómí ndayí ña saña i yó'ó ko'on ndika ún, ta kómí ndayí ka'ni i yó'ó nda'a tón cruz? —káchí ra xí'in taJesús.

¹¹ Ta saá ndakuiin taJesús nika'an ra xí'in taPilato:

—Tá on ko'ó ndayí ña taxi Ndios nda'a ún, ta on kivi ka'nda chiño ún noo i. Ta saá ta naxi yí'i nda'a ún kúu ta ndiso kuachi ndeé ní ka noo kuachi ña ndiso yó'ó —káchí taJesús xí'in taPilato.

¹² Tá xini so'o taPilato ñayó'o, ta saá ndukú ra ndasaá koo kuchiño saña ra taJesús ko'on ndika ra. Ta najudío tuku tuku ká'an na xí'in ndi'i ndeé na, káchí na saá:

—Tána saña ún tayó'o, ta saá on sivi ka tamigo tarey César kúu ún, chi ndi'i nivi na ndasa rey xí'in m̄ii, ndatán ke'é tayó'o, kúu na nivi na sáa ini xini tarey César —káchí najudío xí'in taPilato.

¹³ Tá xini so'o taPilato ñayó'o, ta saá tava ra taJesús nda ke'e noo nivi ña kuchiño koto na ra. Ta saá xikoo taPilato noo ñii táyi tón to'ó, tón ñindichi ñii xiiña ña naní Yosó Ndika,* ta tuku naní ña Gabata to'on hebreo. ¹⁴ Ta xa yatin ma'ño ndiví† kúu ña, ta kivi yó'o xa yatin kixá'a

viko Pascua. Ta saá taPilato nika'an ra xí'in najudío, káchí ra saá:

—Yó'o yóo taRey taká'no noo ndó —káchí ra xí'in na.

¹⁵ Ta ndakuiin na xí'in ndi'i ndeé na, nika'an na, káchí na saá:

—¡Ná kivi ra! ¡Ná kivi ra! ¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz! —káchí na.

Ta taPilato nindaqa to'on ra na, káchí ra saá:

—¿Án kóni ndó yí'i katakaa ndaa i taRey noo ndó nda'a tón cruz? —káchí ra xí'in na.

Ta ndakuiin nasutu ná'no, káchí na saá:

—Ñii laá rey noo ndi kúu tarey César —káchí na.

¹⁶ Ta saá, taPilato naxi ra taJesús nda'a natropa ña katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz.

To'on yó'o ká'an ña xa'a ña katakaa ndaa na taJesús

nda'a tón cruz ta nixi'i ra

(Mt. 27:32-50; Mr. 15:21-37; Lc. 23:26-49)

¹⁷ Ta saá tiin na taJesús, ta sakuiso na ra yiton tón cruz ña ku'a'an ra xí'in na noo kivi ra. Ta nixaa ra ñii xiiña noo naní Leke Sini Ndií, ta to'on hebreo naní ña Gólgota. ¹⁸ Ta yó'o kúu noo katakaa ndaa na taJesús nda'a tón cruz. Ta saá tuku nixiyo ka ovi taa, ta ñii tayó'o, katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz tón ñindichi sijn kua'á taJesús, ta inká tayó'o katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz tón ñindichi sijn yitin taJesús. ¹⁹ Ta taPilato xa'nda chiño ra ña chinóo ndaa na ñii viti sini tón cruz noo tákaa ndaa taJesús. Ta káchí letra ña nika'yi noo tón viti saá: "Tayó'o kúu taJesús, taño Nazaret, taRey noo najudío", káchí ña. ²⁰ Ku'a'a ní najudío ká'vi na letra yó'o, chi yatin ní ñoo Jerusalén kúu noo katakaa ndaa na taJesús nda'a tón cruz. Uní noo to'on kúu ña nika'yi noo tón viti yó'o, ña kúu to'on hebreo, to'on latín, xí'in to'on griego, ta ñii káchí ká'an to'on yó'o. ²¹ Ta saá nasutu ná'no noo najudío ku'a'an na ka'an kuachi na noo taPilato. Tá nixaa na, ta nika'an na, káchí na saá xí'in ra:

* **19:13** Yosó yó'o kuva'a ña xí'in yuu ña taan nivi noo ña. † **19:14** Kaa uxu ovi ndiví naní ña kaa ñño noo ñaño Roma.

—On vása va'a ká'an letra ña káchí taJesús yó'o kúu taRey noo ndi najudío. Va'a ka ka'yi ún inka letra ña káchí: “Tayó'o káchí ra mji ra kúu Rey” —káchí na, ká'an na xí'in taPilato.

²² Ta ndakuijn taPilato nika'an ra xí'in na:

—To'on ña xa nika'yi yó'o, saá koo ña, on nasama kaj ña —káchí taPilato xí'in na.

²³ Tá ndi'i katakaa ndaa na taJesús nda'a tón cruz, ta saá komi natropa yó'o nata'ví na tikoto ra, ta ñii ñii na naki'in lo'o ña. Ta kindoo ñii tikoto káni taJesús, ta ni-xiin na ndata na ña, chi kúu ña ñii ní ká'no tikoto, ña on vása ní-kuku na.

²⁴ Ta natropa nika'an tá'an na, káchí na saá:

—On ndata yó tikoto yó'o. Va'a ka chikaa yó ndati, ta ka'nda chiño ña yukú yó naki'in tikoto yó'o —káchí na.

Saá nixiyo ña ke'é na, ta kundivi ña ká'an to'on Ndios, ña nita na xina'á, ña káchí saá: “Nata'ví na tikoto i, ta chikaa na ndati xa'a tikoto ní ká'no ña xinoo sata tikoto xindixin i”, káchí to'on Ndios, ña nita na xina'á, ta ndatan ká'an to'on yó'o saá ke'é natropa xí'in tikoto taJesús.

²⁵ Yatin xa'a tón cruz noo tákaa ndaa taJesús, yita sava násí'í. Ñii ña kúu ñaMaría, si'í taJesús, inka ña kúu kivi'í ñaMaría yó'o, inka ña kúu násí'í taCleofas, naní ña María, ta inka ña naní María Magdalena. ²⁶ Tá taJesús xini ra si'í ra ñindichi ña yó'o ta xini ra ñii taxíka xí'in ra, ta kúu ta ta kí'vi ní ini ra xini ra. Ta saá taJesús nika'an ra xí'in si'í ra, káchí ra saá:

—Nana, tayó'o kuu sa'ya ún —káchí ra xí'in ña.

²⁷ Ta saá nika'an ra xí'in taxíka xí'in ra:

—Tata, ñayó'o kuu si'í ún —káchí ra xí'in ra.

Tanda kivi yó'o nduu ñaMaría si'í ra, tanda kivi saá kixá'á ña táku ña ve'e tayó'o.

²⁸ Tá ndi'i niya'a ñayó'o, ta taJesús kúnda ini ra ndí xa kisa ndivi ra ndi'i chiño ña taxi Ndios nda'a ra kasa ndivi ra, ta saá nika'an ra to'on xa'a ña kundivi to'on Ndios ña nita na xina'á, káchí ra saá:

—Yíchi ní i takuí —káchí ra.

²⁹ Yoo ñii kisi ña ñó'o vino yiyá, ta saá sachii na ñii tikoto kuikon xí'in vino yiyá ta katon na ña noo ñii yiton káni, naní nó hisopo, ta ndani'i na nó, ta chikaa na ña yu'u taJesús, ta xito ndoso ña'á ra.

³⁰ Tá ndi'i xi'i ra lo'o vino yiyá yó'o, ta saá nika'an taJesús:

—Nixino chiño i —káchí ra.

Ta saá nakuiko sini ra ta nixi'i ra.

To'on yó'o ká'an ña tivi na tón lanza sijn kándiká taJesús

³¹ Kivi yó'o kisa ndivi najudío ña kana viko Pascua inka kivi ña kúu ñayii ní. Ta xa'a ñayó'o najudío ni-xiin na kindoo yiki koñu ndii nivi na nixi'i ña kutakaa ndaa ka ña nda'a tón cruz. Ta saá nixa'an na ndukú na noo taPilato ña ka'nda chiño ra noo natropa ña ko'on na ka'no na yiki xa'a nata na tákaa ndaa ka nda'a tón cruz, ña kama ní kivi na. Ta saá kuchiño sanoo na yiki koñu nayó'o ña on ta'an ka kixá'á kivi yii. ³² Ta saá natropa naki'in na ndayí ta kixaa na, ta kixá'á na xá'no na yiki xa'a ñii ñii ta ta tákaa ndaa ka sijn taJesús. ³³ Ta kixaa na kóni na ka'no na yiki xa'a taJesús, ta nakoto na xa nixi'i ra, ta saá on vása ní-xa'no na yiki xa'a ra.

³⁴ Ta ñii natropa yó'o tivi ra tón lanza sijn kándiká yiki koñu taJesús. Ta ña ke'é ra saá, kee ku'a ní nji xí'in takuí noo tivi ra tón lanza yó'o. ³⁵ Ta yi'i, ta ta ndato'on to'on yó'o xí'in ndó, nixiyo i xini i ndi'i ñayó'o, ta ña ndixa ndaa kúu to'on ña ká'an i xí'in ndó. Ta xini va'a i ndi ñandixa kúu to'on yó'o, ta ndato'on i ña xí'in ndó xa'a ña kandixa ndó ndi taJesús kúu ta ta tvi'vi Ndios sakaku ra mji yó. ³⁶ On vása ní-xa'no na yiki xa'a taJesús chi xini ñó'ó kundivi to'on Ndios, ña nita na xina'á, káchí ña saá: “Nda ñii yiki ra, ni-xa'no na”, káchí ña. ³⁷ Ta inka xiiña noo to'on Ndios káchí saá: “Koto ndaa na ta ta tivi na tón lanza sijn kándiká”, saá káchí to'on Ndios.

To'on yó'o ká'an ña xa'a ña ninduxun taJesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

³⁸ Tá ndi'i niya'a ñayó'o, ta ñii ta naní ra José, taño Arimatea kúu ra, nixaa ra nika'an ra xí'in taPilato, ndukú ra noo

ra ña taxi ra yíkí koñu taJesús xa'a ña sandúxun ra ña. Ta taJosé yó'o, vará kúu ra taa ta kándixa taJesús, ta tayó'o n̄-taxi ra ña kundaa ini n̄ivi ña kándixa ra taJesús, chi yí'ví ra noo naná'no noo najudío. Ta saá taxi taPilato ndayí nda'a taJosé, ta naki'in ra yíkí koñu taJesús, ta kua'an ña xí'in ra ña sandúxun ra ña. ³⁹ Ta saá tuku kixaa taNicodemo noo yóo taJosé. TaNicodemo yó'o kúu ra taa ta ñii ñoó naa nixa'an ra noo taJesús ña n̄indaqa to'on ña'a ra. Ta vitin taNicodemo yó'o ní'i ra oko uxu kilo ña xá'an támi, ña naní mirra xí'in inka ña naní áloe.† ⁴⁰ Ta saá taNicodemo xí'in taJosé naki'in na yíkí koñu taJesús, ta chisúku ndaa na ña xí'in tikoto va'a ña naní lino. Ta tikoto yó'o, si'na sakuchu na ña xí'in ña xá'an támi ña ní'i taNicodemo, chi saá kisa ndivi najudío xí'in yíkí koñu na n̄ixi'i xa'a ña sandúxun na ña. ⁴¹ Ta yatin noo xitakaa ndaa taJesús nda'a tón cruz n̄ixiyo ñii jardín noo n̄ixiyo ñii kavua noo va'a nduxun n̄ivi. Ta kavua yó'o kúu ña xaá, chi nda ñii n̄ivi on ta'an nduxun na ini ña. ⁴² Ta ini kavua xaá yó'o sandúxun na yíkí koñu taJesús, chi nákaa kavua yó'o yatin noo yita tón cruz. Ta kama ní ke'é na saá, chi salo'o ní kuman̄i ta kixá'a kivi yii viko Pascua, ta kivi nákindée najudío kúu ñayó'o.

20

To'on yó'o ká'an ña xa'a ña natakú taJesús

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

¹ Ta xitaan kivi noo semana, ña kúu domingo, tá'an naa ka kúu ña, ta ñaMaría Magdalena nixaa ña noo yóo kavua noo n̄induxun taJesús. Ta nakoto ña on koó ka yuu ña x̄indasi yé'é kavua yó'o, xa kuta'a ña. ² Ta saá ndikó ña, x̄ino ña kuano'o ña ndato'on ña xí'in taSimón Pedro xí'in inka taa ta n̄ixika xí'in taJesús. Ta tayó'o kúu taa ta kí'vi ní ini taJesús x̄ini ra. Ta n̄ika'an ñaMaría Magdalena xí'in ovi na saá:

—N̄ivi xa n̄itava na yíkí koñu Taa taKá'no noo yó, on koó ka ña yóo noo n̄induxun ra. Ta on vása x̄ini ndi míchi

n̄ixa'an na ch̄inoo na ña —káchí ña xí'in ovi tayó'o.

³ Ta saá taPedro xí'in inka ta n̄ixika xí'in taJesús kama kee na kua'an na koto na noo n̄induxun taJesús. ⁴ Ovi na saá x̄ino ní na kua'an na, ta ñii ra ndeé ka x̄ino kua'an, ta tayó'o kúu ta n̄ixaa si'na ka noo taPedro. ⁵ Ta ta si'na ka n̄ixaa yó'o, x̄ikundee ra x̄ito ra t̄ixin kavua noo n̄induxun yíkí koñu taJesús, ta x̄ini ra tikoto ñalino va'a ña chisúku ndaa na yíkí koñu taJesús, ñayó'o kuiti x̄ini ra, ta saá ni, n̄i-ki'vi ra ini kavua yó'o. ⁶ Ta saá n̄ixaa taPedro, ta n̄iki'vi ra ini kavua, ta saá tuku x̄ini ra tikoto ña chisúku ndaa na yíkí koñu taJesús. ⁷ Ta saá tuku x̄ini ra tikoto ña chisúku ndaa na s̄ikon ra tanda s̄ini taJesús. Ta tikoto yó'o, vivii n̄ita'no va'a ña, kándú'u s̄in ña ñii x̄iña. ⁸ Ta saá, taa ta si'na n̄ixaa noo nákaa kavua, n̄iki'vi ra t̄ixin kavua yó'o. Tá x̄ini ra tikoto kándú'u s̄in ña ñii x̄iña yó'o, ta saá k̄andixa ra ña ndixa natakú taJesús. ⁹ Ta kivi yó'o nataa na n̄ixika xí'in taJesús on ta'an kundaa ini na to'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'a ña káchí ndi x̄ini ñó'ó kivi taJesús, ta saá natakú ra, káchí to'on yó'o. ¹⁰ Ta saá ndikó taPedro xí'in inka ta n̄ixika xí'in taJesús, kuano'o na ve'e na.

To'on yó'o ká'an ñaMaría Magdalena x̄ini ña taJesús

(Mr. 16:9-11)

¹¹ Ta ñaMaría Magdalena n̄indo ña yé'é kavua, ta xáku ña chi kúchuchú ní ini ña xa'a taJesús. Ta saá x̄ikundee ña x̄ito ña t̄ixin kavua, ¹² ta x̄ini ña ovi naángel ndixin na tikoto yaa ní, ta ndoo na noo x̄indoso yíkí koñu taJesús. Ñii ñaángel yóo ña chi noo n̄ixiyo xa'a taJesús, ta inka ñaángel yóo ña chi noo n̄ixiyo s̄ini ra. ¹³ Ta n̄ika'an naángel xí'in ñaMaría Magdalena, káchí na saá:

—Nana, ¿ndachun xáku ún? —káchí na xí'in ña.

Ta ndakuijn ña, n̄ika'an ña:

—N̄ivi naki'in na yíkí koñu Taa taKá'no noo i, ta on vása x̄ini míchi n̄ixa'an na ch̄inoo na ña —káchí ña.

¹⁴ Ta saá n̄andikó koo ña, nakoto ña chí sata ña, ta x̄ini ña ñ̄indichi taJesús yó'o,

† 19:39 Oko uxu kilo kúu ñii ciento libra.

ta on vása ní-nakoni ñá taJesús kúu ra.
 15 Ta nika'an ra xí'in ñá, káchí ra saá:

—Nana, ¿ndachun xáku ún? ¿Yu kúu na nándukú ún? —káchí ra xí'in ñá.

Ta xáni sijní ñá tayó'o kúu taa ta ndáa jardín, ta nika'an ñá xí'in ra:

—Tata, ¿án yó'ó kúu taa ta naki'in yiki koñu ta ninduxun yó'o?, ta ka'an ún xí'in i míchí nixa'an ún chínóo ún ña, ta ko'on i naki'in i ña ta sandúxun i ña —káchí ñá xí'in ra.

16 Ta saá nika'an taJesús kivi ñá:

—¡María! —káchí ra xí'in ñá.

Ta tuku nakoto ñá noo ra, ta nakoni ñá ndí taJesús kúu ra, ta nika'an ñá xí'in ra:

—¡Tata Raboni! —káchí ñá xí'in ra. (Tō'on "Raboni" kúu tō'on hebreo ña kóni kachí Maestro.)

17 Ta nika'an taJesús xí'in ñá, káchí ra:

—On tiin ún yí'i vitin, chi on ta'an ndikó i noo yóo Yivá i. Va'a ko'on ún ndato'on ún xí'in inká na ndikon yí'i ndí xa yatin ní ndikó i ko'on i nakutá'an i xí'in Yivá i. Ta Yivá i kúu Yivá ndó'ó, ta mii ra kúu Ndios mii i, ta kúu ra Ndios mii ndó, saá kachí ún xí'in na —káchí taJesús xí'in ña María Magdalena.

18 Ta saá ña María Magdalena ndikó ña kuano'o ñá ndato'on ñá xí'in na nixika xí'in taJesús. Tá nixaá ñá noo na, ta nika'an ñá xí'in na, káchí ñá saá:

—¡Xini i taJesús Taa taKá'no noo yó! —káchí ñá, ta ndato'on ñá xí'in na ndi i tō'on ña nika'an taJesús xí'in ñá.

Tō'on yó'o ká'an ña na nixika xí'in taJesús xini na ra

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

19 Ta mii kivi yó'o, ña kúu kivi domingo, xa kuá'an kunaa kúu ña, ta na nixika xí'in taJesús, nakutá'an na ini ñii ve'e, ta nakasi kútu na yé'é ve'e yó'o, chi yí'ví na noo naná'no noo najudío. Ta saá xati'va kixaá taJesús xikundichi ra ma'ño na, ta chindeé ra na, káchí ra saá xí'in na:

—¡Ná koo ñava'a ini ndó! —káchí ra.

20 Ta saá taJesús saná'a ra nda'a ra, ta saná'a ra sijn kándiká ra noo takué'e ra. Ta kúsi ní ini na ña xini na ra, taa ta kúu taKá'no noo na. 21 Ta tuku nika'an taJesús xí'in na:

—¡Ná koo ñava'a ini ndó! Ndatán ti'ví Yivá i yí'i, saá ti'ví i ndó'ó ko'on ndó kasa ndivi ndó chiño noo i.

22 Ta saá taJesús tivi ra tachí yu'u ra noo yíta na, ta nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Naki'in ndó Níma Ndios ini ndó. 23 Ta saá tá kisa ká'no ini ndó xa'a kuachi nivi, ta saá on koo ka kuachi kuiso na. Tá on vása kisa ká'no ini ndó xa'a kuachi nivi, ta saá nayó'o ndiso ka na kuachi na —káchí taJesús xí'in na nixika xí'in ra.

Tō'on yó'o ká'an xa'a taTomás on vása kándixa ra tá ndixa táku taJesús

24 Ta ñii tatá'an na uxu ovi taa na nixika xí'in taJesús naní ra Tomás, ta saá tuku sakunaní na ra taKuátí, ta tayó'o on koó ra ní-xiyo xí'in natá'an ra kivi kixi taJesús noo na. 25 Ta natá'an ra yó'o nika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—¡Xa xini ndi mii Taa taKá'no noo yó! —káchí na xí'in ra.

Ta taTomás ndakuijn ra, káchí ra saá:

—Nda ki'va koni i yavi noo xinakaa clavo nda'a ra, tanda ki'va saki'vi i nduku nda'a i yavi yó'o, ta saki'vi i nduku nda'a i noo yóo yavi sijn kándiká ra, tanda saá kándixa i ña ká'an ndó xí'in i —káchí taTomás xí'in na.

26 Ta saá njya'a ona kivi, ta tuku nakutá'an na nixika xí'in taJesús mii ve'e noo si'na nitivi ra noo na kivi natakú ra. Ta vitin yóo taTomás xí'in na. Ta tuku ndási kútu yé'é ve'e noo nakutá'an na, ta saá tuku xati'va kixaá taJesús noo na, ta chindeé ra na, káchí ra saá xí'in ra:

—¡Ná koo ñava'a ini ndó!

27 Ta saá nika'an ra xí'in taTomás, káchí ra:

—Na'a kixi ún, ta chikaa ún nduku nda'a ún yó'o, noo yóo yavi nda'a i, ta koto ún ña. Ta chikaa ún nduku nda'a ún noo yóo yavi sijn kándiká i. Ta saá on kuu ka ún taa ta on vása kándixa, ta va'a kuu ún taa ta kándixa ñandaá —káchí taJesús xí'in taTomás.

28 Ta saá ndakuijn taTomás, nika'an ra, káchí ra saá:

—¡Yó'ó kúu Taa taKá'no noo i! ¡Yó'ó kúu Ndios mii i, ta ndikon i! —káchí ra xí'in taJesús.

29 Ta nika'an taJesús xí'in ra:

—Xa'a ña xini ún yi'i, vitin kándixa ún yi'i. Ta nákaa ñasij ini ñivi na on ta'an koni yi'i, ta saá ni, kándixa na yi'i —káchí taJesús xí'in taTomás.

To'on yó'o ká'an ña xa'a ndachun ñitaa taJuan tutu yó'o

³⁰ Ta taJesús ke'é ra ku'a ní ka milagro, xini ñivi na ndíkon sata ra, ta on vása ní-taa i noo tutu yó'o xa'a ndi'i ñava'a ke'é ra. ³¹ Ta ndi'i to'on ña vaxi noo tutu yó'o, ñitaa i ña xa'a ña kunda i ini ndó'ó ndí taJesús kúu Cristo, ta kúu ra Sa'ya Ndios. Táná ndixa kandixa ndó ra, ta saá nde e ra xí'in ndayí ña kómí kivi ra taxi ña kutaku ndino'o ndó'ó.

21

To'on yó'o ká'an kixaa taJesús noo uxá na ñixika xí'in ra

¹ Tá ndi'i ñiya'a ñayó'o, ta inká yichi kixaa taJesús noo na ñixika xí'in ra yu'u mñini ña naní Tiberias.* Si'a ñixiyo kivi kixaa ra noo na: ² Nakutá'an sava na ñixika xí'in taJesús yu'u mñini yó'o, ndóo na. Nayó'o kúu taSimón Pedro, xí'in taTomás ta sakunaní na taKuátí, xí'in taNatanael, ta kúu tañoó Caná estado Galilea, xí'in ovi sa'ya taZebedeo, xí'in inká ovi ta kúu ta ñixika xí'in taJesús. ³ Ta ñika'an taSimón Pedro xí'in na, káchí ra saá:

—Kõ'on i tava i tiaká xí'in ñono —káchí ra.

Ta ndakuijn na, ñika'an na xí'in ra:

—Kõ'on ndi xí'in ún —káchí na.

Ta saá ndaa na tón barco, ta ku'a'an na noo takuii mñini. Ta ñii ní ñoó ndúkú na tava na tiaká xí'in ñono, ta nda ñii rí ñi-kuchiño na tava na.

⁴ Ta xa ku'a'an kixá'á tñivi xitaan kúu ña, ta saá ñíndichi taJesús yu'u takuii mñini, ta na ñixika xí'in ra yó'o on vása ní-kuchiño na nakoni na ndí taJesús kúu ra. ⁵ Ta nda xíká ka noo ñíndichi taJesús, ñika'an ra xí'in na:

—Nañani yó, ¿án kómí ndó tiaká kuxu yó? —káchí ra xí'in na.

Ta ndakuijn na:

—Ó'on, nda ñii tiaká ñi-kuchiño ndi tava ndi, tata —káchí na.

⁶ Ta saá ñika'an tuku taJesús xí'in na, káchí ra:

—Sakana ni'ni ndó ñono ini takuii, chí sijn kua'á tón barco, ta saá tava ndó tiaká —káchí ra xí'in na.

Tá ke'é na saá, ndatán ñika'an ra xí'in na, ta ku'a'á ní tiaká chutú ini ñono, ta on vása ní-kundeé na tava na ñono, chí ku'a'á ní tiaká ñó'o ini ña. ⁷ Ta ñii ta ñixika xí'in taJesús, ta kúu ta kí'vi ní ini taJesús xini ra, ñika'an ra xí'in taSimón Pedro, káchí ra:

—iMji Taa taKá'no noo yó kúu ra! —káchí ra.

Tá xini so'o taSimón Pedro ñayó'o, ta saá kama nakundixin ra tikoto ra, ña kúu ña tava ra xa'a ña kisa chiño ra, ta sakana xí'in mji ra noo takuii ña kama ko'on ra ta xa'a ra noo ñíndichi taJesús. ⁸ Ta inká ñivi na ñó'o ini tón barco, síta na ñono noo chutú tiaká, ta ku'a'an na xí'in tón barco sata taPedro. Saá chí yatin yu'u takuii yó'o xíndichi tón barco: ñaxíká xíndichi nó xikuu ñii ciento metro.† ⁹ Tá kixaa na xí'in tón barco yu'u takuii, ta noo na tón barco yó'o, ta xini na ñii ño'o xixi noo kánóo ñii tiaká yatan rí, ta saá tuku xini na sítá va'a. ¹⁰ Ta ñika'an taJesús xí'in na, káchí ra saá:

—Taxi ndó lo'o tiaká tí sakán tava ndó xí'in ñono ña kuxu yó —káchí ra xí'in na.

¹¹ Ta taSimón Pedro, ndaa tuku ra tón barco, ta nasita ra ñono noo ñó'o tiaká, nasita ra ña nda yu'u takuii noo yóo ño'o yíchi. Ta ku'a'á ní tiaká, ta nina tí ná'no ñó'o ini ñono, ta kúu rí nda ñii ciento ovi siko uxu uní tiaká ná'no. Vará ku'a'á ní tiaká ñó'o, ta veé ní, ta on vása ní-ta'nda ñono yó'o. ¹² Ta taJesús ñika'an ra, káchí ra xí'in na:

—Na'a ndó kuxu yó —káchí ra.

Ta nda ñii na ñixika xí'in ra ñi-ndaka to'on na ra yu kúu ra, chí xa nakoni na taJesús, Taa taKá'no noo na kúu ra. ¹³ Ta saá taJesús tñin ra sítá va'a, ta taxi ra lo'o ña nda'a ñii ñii na ñixika xí'in ra. Ta saá ta'ví ra tiaká, ta taxi ra lo'o rí nda'a ñii ñii na.

* **21:1** Mñini Tiberias, inká kivi ña kúu mñini Galilea. † **21:8** Ñii metro ñii kúu ña xí'in ovi codo, ña kúu kí'va xicho'on nañoó Israel. Ta saá ñii ciento metro kúu ovi ciento codo.

14 Nda kivi nataku taJesus tanda vitin, ñayó'o kúu yichi uní ña kixaa ra noo na nixika xí'in ra.

To'on yó'o ká'an xa'a ña uní yichi taJesus nindaqa to'on ra taPedro

15 Tá ndi'i xixi na, ta taJesus nindaqa to'on ra taSimón Pedro, káchí ra saá:

—Yó'ó taSimón, sa'ya taJonás, ¿án kí'vi ka ini ún xini ún yi'i noo ña kí'vi ini nayó'o xini na yi'i? —káchí ra.

Ta ndakuijn taSimón Pedro, káchí ra saá:

—Oon, Tata, Taa taKá'no noo i kúu ún, xini ún ndí kí'vi ini i xini i yó'ó —káchí ra xí'in taJesus.

Ta ndakuijn taJesus, nika'an ra xí'in ra:

—Taxi ún ñava'a ña xini ñó'ó ña kixá'an tindikachi válí sana i —káchí ra xí'in taSimón Pedro.

16 Ta tuku yichi taJesus nindaqa to'on ña'a ra, káchí ra saá:

—Yó'ó taSimón, sa'ya taJonás, ¿án kí'vi ini ún xini ún yi'i? —káchí ra.

Ta tuku ndakuijn taPedro, nika'an ra, káchí ra saá:

—Oon, Tata, Taa taKá'no noo i kúu ún, xini ún ndí kí'vi ní ini i xini i yó'ó —káchí ra.

Ta saá taJesus ndakuijn ra:

—Vivíi kundaa ún tindikachi sana i —káchí ra.

17 Ta ña yichi uní taJesus nindaqa to'on ra taSimón Pedro, káchí ra saá:

—Yó'ó taSimón, sa'ya taJonás, ¿án kí'vi ini ún xini ún yi'i? —káchí ra.

Ta taPedro kúchuchú ní ini ra, chi uní yichi taJesus nindaqa to'on ña'a ra, káchí ra: “¿Án ndixa kí'vi ini ún xini ún yi'i?” Ta saá ndakuijn ra, nika'an ra xí'in taJesus, káchí ra saá:

—Tata, Taa taKá'no noo i kúu ún, yó'ó kúu taa ta xini ndi'i ña yoo ini nivi, ta xini ún ña ndixa kí'vi ini i xini i yó'ó —káchí ra.

Ta tuku nika'an taJesus xí'in ra:

—Taxi ún ñava'a ña xini ñó'ó kixá'an tindikachi sana i —káchí ra.

18 Ta nika'an ka ra xí'in taPedro, káchí ra saá:

—Ñandaa ká'an i xí'in ún, tá kivi xikuu ún talo'o, ta xa'nda chiño ún ndá tikoto xikoni mii ún xindixin ún,

ta ñii kí'va saá xa'nda chiño ún ndá mí kóni mii ún ko'on ún xixa'an ún. Ta kivi kuu ún taa ta xikua'a ní, ta inka nivi kuu na ka'nda chiño noo ún xa'a ña nandika ún nda'a ún, ta nivi yó'o sakundixin na yó'ó tikoto, ta xí'in ñanduxa ko'on ún xí'in nayó'o noo on vása kóni ún ko'on ún —káchí taJesus xí'in taPedro.

19 Ta xí'in to'on yó'o taJesus saná'a ña'a ra ndasaá koo kivi taPedro, ta xa'a ña kivi ra yó'o chinoo síkón ra ñato'ó Ndios. Ta saá tuku nika'an taJesus xí'in taPedro, káchí ra saá:

—Na'a, kundikon ún sata i —káchí ra.

To'on yó'o ká'an xa'a taJuan, taa ta nitaa tutu yó'o

20 Ta taPedro ndikó koo ra nakoto ra sata ra, ta xini ra ndí ndikon ñii taa ta kúu inka ta nixika xí'in taJesus, taa ta kí'vi ní ini taJesus xini ra kúu tayó'o. Ta tayó'o kúu taa ta sakán lo'o kivi nija'a xinoo sini ra mii kándiká taJesus, ta nindaqa to'on ra taJesus, kachí ra: “¿Yu kúu taa ta síkó ku'ná yó'ó noo nivi?” kachí ra xí'in taJesus. 21 Ta taPedro xini ra tayó'o vaxi ra, ta nindaqa to'on ra taJesus, káchí ra saá:

—Tata, taKá'no noo i, ¿yukia kundo'o tayó'o? —káchí ra.

22 Ta ndakuijn taJesus:

—Tá kóni i ña kutaku ra nda kivi ndikó i ñoyivi yó'o, ¿yukia ndó'o ún ndíni ún xa'a tayó'o? Ta yó'ó, xini ñó'ó kundikon ún yi'i —káchí ra xí'in taPedro.

23 Ñakán kía nixita ní'no to'on xa'a tayó'o ña on kivi ra, chi saá ndato'on xí'in tá'an inka na nixika xí'in taJesus. Ta taJesus on vása ní-ka'an ra ña on kivi tayó'o. Saá chi nika'an ra: “Tá kóni i ña kutaku tayó'o nda kivi ndikó i ñoyivi yó'o, ta, ¿yukia ndó'o ún ndíni ún xa'a tayó'o?”, kachí taJesus.

24 Ta yi'i kúu tayó'o, taa ta nixika xí'in taJesus, ta ndakuijn i xa'a ndi'i ñayó'o, ta yi'i kúu taa ta nitaa to'on yó'o, ta xini yó ndi'i ña ndakuijn i xa'a kúu ñanda.

25 Yoo ku'a ní inka chiño kisa ndivi taJesus ñoyivi yó'o, ta on vása ní-taa i ndi'i ña kisa ndivi ra. Saá chi táná taa i ndi'i ñayó'o, níkuu, ta xini ñó'ó kuu ña

kuḗ'a ní tutu, ta xáni sinji ndí on vása
kunani ñoyívi yó'o ña kutú tutu yó'o. Saá
ná koo ña.

Tutu yó'o ká'an xa'a chiño ña kisa ndivi naapóstol na sakuiso chiño Jesucristo

*To'on yó'o ká'an
ndí taJesús kindoo ra xí'in nivi na kándixa
ña'á
ña ndixa kixaa Níma Ndios kutaku ña ini
na*

¹ Ñayó'o kúu tutu ñaovi tí'víj xaá nda'a ún, tata Teófilo. Tutu ñanoó nítai ndato'onj xa'a ndi'i ña ke'é taJesús, ta xí'in ndi'i ña saná'a ra, nda kivi kixaa ra ñoyívi yó'o ² tãnda kivi ndaa ra kuano'o ra ñoyívi ñino. Ta saá kivi on ta'an ndaa ra ñoyívi ñino, ta xí'in ndee Níma Ndios, taJesús nika'an ra xa'nda chiño ra noo nataa na nakaxin ra kuu naapóstol ña kasa chiño na noo ra.* ³ Tá ndi'i ña nixoví ní taJesús ta nixi'i ra ta natakú ra, ta saá ovi siko ka kivi nixiyo ra ñoyívi yó'o, ta nítivi ra kua'a ní yichí noo naapóstol yó'o, ta xí'in mji ra saná'a káxin ra noo na ndí ña ndaa natakú ra, ta ndixa kúu ra ta táku, ta ndato'on ra xí'in na xa'a yichí noo xa'nda chiño Ndios.

⁴ Ñii kivi ña nakutá'an taJesús xí'in naapóstol yó'o, ta xa'nda chiño ra noo na, nika'an ra, káchí ra saá xí'in na:

—On kee ndó ñoo Jerusalén yó'o vitin, ta kundati ndó nda ná kixaa mji ñava'a ña kindoo Ndios xí'in ndó tí'ví ra kixaa ña noo ndó. Mji ñava'a yó'o kúu ña xa ndato'onj xí'in ndó xa'a. ⁵ Xíni ndó ndí sakán lo'o kuíya nija'a, taJuan nixiyo ra sakuchu ra nivi xí'in takuii, ta tixin ña lo'o ní kivi vaxi, ta ndó'ó kuchu ndó xí'in Níma Ndios —káchí taJesús xí'in na.

*To'on yó'o ká'an xa'a taJesús
ndaa ra kuano'o ra ñoyívi ñino*

* **1:2** To'on "apóstol" kóni káchí ña: Nivi na tí'ví taká'no kasa ndivi na chiño ra. † **1:12** Ñii kilómetro kúu ñakáni ña kivi kaka nivi kivi yji ña nákindée na, káchí ndayí najudío.

⁶ Ñii kivi nakutá'an taJesús xí'in naapóstol, ta nindaqa to'on na ra, káchí na saá xí'in ra:

—Tata, ¿án vitin xa nítõnda kivi kindaa ún ndee nda'a ñaño Roma, ta kixá'a mji ún ka'nda chiño ún noo ñaño yó naIsrael? Ta saá ñoo mji yó tuku kukomí ña ndee ña ka'nda chiño ña noo mji yó.

⁷ Ta ndakuiin taJesús, nika'an ra xí'in na:

—Ndios on taxi ra ña kundaq ini ndó ama kasa ndivi ra chiño ra. Ñii laá mji Ndios kómí ra ndayí ka'nda chiño ra nda kivi ta nda hora kundivi ña chitóni ra kasa ndivi ra xí'in nivi ñoyívi yó'o. ⁸ Ta ndó'ó, kivi ña kixaa Níma Ndios ña kutaku ña ini ndó, ta saá naki'in ndó ndee Ndios, ta kuu ndó nivi na ndakuiin xa'a j. Si'na kixá'a ndó ndato'on ndó xa'a j xí'in nivi na táku ñoo Jerusalén, ta saá ko'on ndó ndi'i ñoo ña yóo estado Judea, ta saá ko'on ndó ndi'i ñoo ña yóo estado Samaria, ta saá ko'on ndó ndi'i ñoo ña yóo ndi'i xiiña ñoyívi yó'o. Ta ndi'i ñoo yó'o ndato'on ndó xí'in nivi xa'a j —káchí taJesús xí'in na.

⁹ Ta ndi'i nika'an ra, ta saá Ndios sandaa ra taJesús kua'an no'o ra ñoyívi ñino. Ta naapóstol na niyita xí'in ra yó'o, xito na kua'an ndaa ra nda ñino, tãnda nixaa ra nda noo kánóo vikó yaa. Ta saá ni-taxi ka vikó yó'o koto na ra. ¹⁰ Tá yíta na xito ndaa ka na ñoyívi ñino, ta xati'va nakoto na yíta ovi taa xí'in na, ndixin nataa yó'o tikoto yaa ní, ¹¹ ta ovi nataa yó'o nika'an na xí'in na, káchí na saá:

—Ndó'ó, nataa ñaño estado Galilea, ¿ndachun yíta ndó xito ndaa ndó ñoyívi ñino? Chi Ndios xa naki'in tuku ra taJesús, kuano'o ra ñoyívi ñino vitin. Ta ndatán ndaa ra kuano'o ra ñoyívi ñino vitin, ñii kiva saá ñii kivi vaxi tuku ndikó ra kixi ra ñoyívi yó'o —káchí ovi nataa yó'o xí'in naapóstol na yíta yó'o.

*To'on yó'o ká'an yu kúu taa ta nakuiso
chiño noo taJudás*

¹² Ta saá naapóstol yó'o noo na noo xiki tón Olivo ta kuano'o na nda ñoo Jerusalén. Xiki tón Olivo yó'o yatin yóo

ña ñoo Jerusalén: ñaxíká yóo ña kúu ñii kilómetro.† ¹³ Tá ñikí'vi na ñoo Jerusalén, ta saá ñaxaa na ñii ve'e, ta ndaa na ñii cuarto ña kánóo ñoo yóo piso ovi ñoo ndóo na. Ta naapóstol na ndóo yó'o kúu taPedro, taJacobo, taJuan, taAndrés, taFelipe, taTomás, taBartolomé, taMateo, taJacobo ta kúu sa'ya taAlfeo, xí'in taSimón ta kúu tatá'an napartido zelote, xí'in taJudas ta kúu sa'ya inka ta ñani Jacobo. ¹⁴ Ndi'i nataa yó'o nákutá'an na xí'in nañani taJesús xí'in si'í ra ñaMaría xí'in inka násí'í ná xindikon sata taJesús. Ta ndi'i ñivi yó'o, nákutá'an na ndi'i saá kivi, ta ñii yu'ú yóo na ká'an na xí'in Ndios.

¹⁵ Ta kixaa ñii kivi ña nakutá'an ñii ciento oko ñivi na kándixa taJesús, ta yóo na ká'an na xí'in Ndios. Ta saá nakundichi taPedro, ta ñika'an ra, káchí ra xí'in na saá:

¹⁶ —Natá'an yó, xini ñó'ó kundivi ndatán káchí to'on Ndios ña ñitaa tarey David kuyá xina'á, chi Níma Ndios taxi ña to'on ña ñitaa ra ña ká'an xa'a taJudas Iscariote, ta xikuu ta xini'i yichi ñivi na tjin taJesús. ¹⁷ Ta taJudas xikuu ra ñii tatá'an mji ndi, na kúu ña na ñixika xí'in taJesús, ta ñii káchí kisa chiño ra xí'in ndi. ¹⁸ Ta saá ni, ñisikó ra taJesús, ta kivi'in ra si'ún xa'a ña ke'é ra ña on vá'a yó'o, ta xí'in si'ún yó'o sata ra ñii ño'o. Ta saá ñixaa ra ñoo yóo ño'o sata ra yó'o, ta xa'ni xí'in mji ra, ta nakava ra ñoo ño'o yó'o. Tá nakava ra, ta sijn ra kani ña ñoo ño'o, ta ñindata tixin ra nda kee xiti ra. ¹⁹ Ta ndi'i ñivi nañoo Jerusalén xini so'o na ña ndo'o taJudas ñixi'i ra. Ñakán sakunaní na ño'o ña sata ra Acéldama, ta kivi yó'o kóni káchí ña: Ño'o ñoo ñixita ñii. ²⁰ Xí'in ñayó'o kundivi ña káchí to'on Ndios ña ñitaa na kuyá xina'á, saá chi ñii xiiña ñoo tutu ña ñani Salmos, káchí ña saá:

Va'a ka ná koo vichí ve'e ra,
nda ñii ñivi ná on kutaku ka na ini ve'e
ra,

káchí to'on Ndios. Ta inka xiiña ñoo to'on Ndios káchí ña saá:

Xini ñó'ó inka ña nakuiso chiño ñoo ra,

káchí to'on Ndios —káchí taPedro ká'an ra.

²¹ Ta tuku ñika'an taPedro, káchí ra saá:
—Ta vitin xini ñó'ó nakaxin yó ñii ña ta nakuiso chiño ñoo taJudas. Ta ña yó'o xini ñó'ó kuu ra ñii ña ta ñii káchí ñixika xí'in yó kivi xindikon yó sata taJesús, ²² nda kivi taJuan sakuchu ra taJesús, tанда kivi ndaa taJesús ñoyivi ñino. Saá chi ña ta nakaxin yó xini ñó'ó kuu ra ñii ña ta ñii káchí kuchiño ndakuijn xí'in yó ñoo ñivi, ña ndato'on ra ndi ndixa ñataku taJesús —káchí taPedro, ká'an ra.

²³ Ta saá ñika'an na kivi ovi ña ta kuchiño nakuiso chiño ñoo taJudas. Ta ñii ra ñani Matías, inka ra ñani José. Ta taJosé yó'o yóo inka kivi ra ña kúu Barsabás; ta inka kivi sakunaní na ra kúu Justo. ²⁴ Ta saá ndi'i ñivi na nakutá'an yó'o ñika'an na xí'in Ndios, káchí na saá:

—Tata Ndios, yó'ó kúu ña taKá'no ñoo ndi, ta xini'ún níma ndi'i ñivi, ñakán ndúkú ndi ñoo ún saná'a ún ñoo ndi, yukú ñii ta ovi yó'o nakaxin ún ²⁵ kuu ñii taapóstol ta nakuiso chiño ñoo taJudas, chi xa'a ña on vá'a ke'é taJudas sandakoo ra chiño ña sakuiso chiño ún ra, ta ñixi'i ra, ta saá ku'a'an ra ñii xiiña ñoo xini ñó'ó ko'on ra —káchí na, ká'an na xí'in Ndios.

²⁶ Ta saá chikaa na suerte ña kundaa ini na yu kuu ña ta nakuiso chiño ñoo taJudas. Ta saá ña ta keta nakuiso chiño kúu taMatías. Ta saá nduu ra ñii tatá'an naapóstol. Ta saá tuku nduu na uxu ovi naapóstol.

2

To'on yó'o ká'an xa'a kivi kixaa Níma Ndios ñoyivi yó'o

¹ Xa ñiya'a uxá semana ñataku taJesús, ta kixaa kivi ña kána viko ña ñani Pentecostés.* Ta ndi'i ñivi na kándixa taJesús nakutá'an na ndóo na ini ñii ve'e. ² Ta xati'va xini so'o na ña ní'i, vaxi ñoo ña ñoyivi ñino. Ta ndatán ní'i tachí ndeé ní, saá ní'i ña. Tá kixaa ña, ta sakutú ña xí'in ña ní'i yó'o ini ve'e ñoo ndóo ñivi yó'o. ³ Ta saá xini na ndatán yóo yaa ño'o xixi, saá yóo ña xito na. Ta ñita'vi yaa ño'o

* **2:1** Viko yó'o sákana najudío ñii ñii kuyá xa'a ña taxi na ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a ña nakaya na ñoo ña ch'i na.

yó'o, xikundoso ña ñino yatin sɪnɪ ñii ñii ñivi na ndóo yó'o. ⁴ Ta saá Níma Ndios, ñikɪ'vi ña ta səkutú ña ini ñii ñii ñivi yó'o, ta kɪxá'á na ká'an na kuə'a ní ñoo tɔ'on ña ká'an ñivi inkə ñoo xíká, tɔ'on ña ɔn vása ní-sakuá'á na ká'an na, chi Níma Ndios taxi ña ká'an na tɔ'on yó'o.

⁵ Ta mɪi kɪvɪ yó'o, ñoo Jerusalén ñakutá'an kuə'a ní ñivi najudío na kúu na ndíkɔn Ndios xí'in ña ndino'o ní ini na. Ñivi yó'o kɪxi na ndi'i saá ñoo ña ndá'vi ndaa ñoo Roma, ta kuə'a ní ñoo tɔ'on ká'an na. ⁶ Tá nayó'o xɪnɪ sɔ'o na ña ndeé ní ní'ɪ ini ve'e ñoo nákutá'an ñivi na xɪndikɔn sətə təJesús, ta saá ñakutá'an kuə'a ní ñivi yó'o, ta kuə'an na koto na yu kúu ña ndeé ní ní'ɪ, chi ɔn vása kúndaɔ ini na ndachun ní'ɪ ña saá. Ta náka'nda ní ini ndi'i nayó'o ñoo tɔ'on ña xɪnɪ sɔ'o na, saá chi ñii ñii ñivi yó'o xɪnɪ sɔ'o na tɔ'on ña ká'an mɪi naño na. ⁷ Ndixa náka'nda ini na ñoo ña xɪnɪ sɔ'o na, ta ká'an xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Ndachun və'a ní ká'an nayó'o tɔ'on mɪi yó? ¿Án ɔn ndixa kúu nayó'o ñivi naño estado Galilea? ⁸ ¿Ndasaá və'a kúchiño kə'an nayó'o kuə'a ní ñoo tɔ'on ña kúu tɔ'on ñii ñii ñoo ñoo kɪxi yó? ⁹ Saá chi kɪxi yó kuə'a ní ñoo ña ñó'o kuə'a ní xiiña, ña ñaní: Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadocia, Ponto, Asia, ¹⁰ Frigia, Panfilia, xí'in Egipto. Ta inkə yó kɪxi ñii xiiña ña ñaní Libia, kee yó ñoo ña nákaɔ yatin ñoo Cirene. Ta inkə yó kúu ñivi na kɪxi ñoo Roma. Sava yó kúu ñivi najudío, ta inkə yó kúu ñivi na xɪndikɔn inkə yichɪ, ta chɪkaɔ ini yó ndíkɔn yó yichɪ najudío, ta ñii kɪ'va ndatán yóo ña kása tɔ'ó najudío Ndios, saá ké'é yó vitin. ¹¹ Sava yó kɪxi ñoo ña ñaní isla Creta,† ta sava yó kɪxi yó ñii xiiña ña xíká ñaní Arabia. Vará ñivi na kɪxi kuə'a ní ñoo xíká kúu yó, ta saá ni, vitin ñii ñii mɪi yó və'a xɪnɪ sɔ'o yó tɔ'on ña ká'an naño mɪi yó, ta kúndaɔ ini yó tɔ'on ña ká'an ñivi yó'o xə'a ñava'a ká'no ña livi xa ke'é Ndios —saá káchí ñivi na kɪxi ndi'i saá ñoo ña yóo ndi'i xiiña ña ndá'vi ndaa ñoo Roma.

¹² Tá náka'nda ini na ndóo na, ta ká'an na ndákə tɔ'on xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Yukɪá kóni kachí ñayó'o?, chi ɔn kɔó ñayó'o ní-xiyo —káchí na.

¹³ Ta saá ni, sava ñivi yó'o xáku ndaa na, xito na ñivi na ká'an kuə'a ní ñoo tɔ'on, ta tuku ká'an na, káchí na saá:

—Nayó'o va xɪ'i ní na, ñakán xini ní na vitin —káchí na.

Tɔ'on yó'o ká'an ndí təPedro ñikə'an ndoso ra

tɔ'on xə'a təJesús ñoo kuə'a ní ñivi

¹⁴ Ta saá təPedro ñakundichi ra xí'in inkə uxu ñii naapóstol, ta kɪxá'á ra ndeé ní ká'an ndoso ra ñoo ndi'i ñivi na ndóo yó'o, ta káchí ra saá:

—Natá'an yó, ndó'o na kúu najudío, ta inkə ndó'o na kee inkə xiiña ta kɪxaɔ ndó ñoo Jerusalén yó'o, vitin kɔnɪ sɔ'o ndó ña ndatɔ'onɪ xí'in ndó, ¹⁵ chi sava ndó'o xáni sɪnɪ ndó ndí naxɪini kúu ndɪ, ta ɔn sɪvɪ ñandaɔ kúu ña xáni sɪnɪ ndó saá, chi xitaɔn ní kúu ña, ni ɔn tə'án tondaɔ kəa ɪn xitaɔn kúu ña.‡ ¹⁶ Ta ña xito ndó yó'o kúu ña kúndivi tɔ'on Ndios ña ñitaa təprofeta Joel, təa tə ñikə'an ndoso tɔ'on Ndios kuiya xɪnə'á. Ñitaa təJoel, kachí ra saá:

¹⁷ Saá ká'an Ndios:

Tá xa yatin vaxi kɪvɪ ñasondí'í ñoyívi yó'o,

ta saá ti'víɪ Nímaɪ kɔ'on ña koo ña xí'in ñivi ndi'i saá xiiña ñoyívi.

Ta yɪ'ɪ taxiɪ ña kə'an ñivi tɔ'on ña kaku Nímaɪ,

ta kə'an ndoso na tɔ'on yó'o ñoo inkə ñivi.

Án sə'ya ndó ña'a kúu ná, án sə'ya ndó təa kúu na,

ta yɪ'ɪ Ndios taxiɪ ndeɔ ña kə'an ndoso na tɔ'onɪ ñoo inkə ñivi.

Ta ndó'o na kúu ñivi nakuá'chí, ta taxiɪ ña tɪvi ñoo ndó koto ndó ña kóniɪ kúndaɔ ini ndó.

Ta ndó'o na kúu ñivi naxɪkuə'a, ta taxiɪ ña xaní ndó ña saná'aɪ ndó'o ña kóniɪ kúndaɔ ini ndó.

¹⁸ Ta kɪvɪ saá ti'víɪ Nímaɪ kɔ'on ña koo ña xí'in ndi'i ñivi na kúu na kása chiño ñooɪ,

† 2:11 Tɔ'on “isla” kóni kachí ña xə'a ño'o yichɪ, ta takuɪ mɪni xino nduu ndi'i rá ña. ‡ 2:15 Kəa ɪn xitaɔn ñaní ña kəa ɔnɪ ñoo naño Roma, chi kəa ñoo ñoo naño Roma kúu kəa uxə xitaɔn.

ta saá ka'an ndoso na noo inka nivi to'on
ña káku Níma i.

19 Ta ke'é i ñaná'no ñoyívi nino ña koto
nivi,

ta on vása kundaa ini na yukía kóni kachí
ña,

ta naka'nda ní ini nivi koto na ña.

Ta ke'é i inka ñaná'no ñoyívi ño'o ña koto
nivi xa'a ña saná'a i ndee i noo na.

Saá chi koto na ku'a ní nji kuita noo ño'o,
ta koto na ndee ní xixi ño'o,

ta koto na ku'a ní ñi'ma koo.

20 Ta ño'o ká'no ña yé'e ndiví kunaa noo
ña.

Ta yoo ti yé'e ñoo naa kukuá'a noo rí,

ta ndátan yoo nji kuá'a, saá kuá'a koo noo
rí.

Tá ndi'i kundivi ndi'i ñayó'o, ta saá kixaa
mji kivi ká'no ña kasa nani i xa'a

kuachi ndi'i nivi, káchí Ndios.

21 Ta kivi saá ndi'i nivi na ka'an ndukú
noo Ndios ña chindee ra na,

ta Ndios koni so'o ra ña ka'an na, ta
sakaku ra nivi yó'o,

káchí to'on Ndios ña ñitaa taprofeta Joel
kuiya xina'a.

22 Natá'an yó naño i Israel, chikaa so'o
ndó to'on yó'o ña ka'an i xí'in ndó xa'a
ta Jesús ta xitaku ñoo Nazaret. Mji Ndios
tí'vi ra ta Jesús, ta taxi ra ndee nda'a ra
ña ke'é ra ku'a ní chiño ná'no, ke'é ra
ñava'a ña chindee ra nivi, ta naka'nda
ini nivi xito na ñava'a yó'o, ta ke'é ra
ñava'a ña kisa ndaa noo nivi ndixa kómí
ra ndayí Ndios ke'é ra saá. 23 Ndios xa xini
ra yukía kundo'o ta Jesús ñoyívi yó'o, ta
ndátan chitóni Ndios, saá kundivi ña. Ta
sava ndó'o, na kúu naño i najudío tin
ndó ra, ta nixa'an ndó, ta ntaxi ndó ra
nda'a nivi na saa ini xini ña'a. Ta ñii
yu'ú nixiyo ndó xí'in nivi na on vá'a yó'o
ña xa'ni na ra xí'in ña katakaa ndaa na
ra nda'a tón cruz. 24 Ta Ndios ni-taxi ra
ña kindoo ta Jesús kuu ra tandi'i ndi'i saá
kivi, ta saá Ndios sanataku ña'a ra. Ndee
ña xa'ni nivi ni-kuchiño kundee ña noo
ta Jesús, saá chi lo'o kuiti kivi xikuu ra ta
ta nixi'i, ta saá natakú ra. 25 Ñayó'o yóo
yu'ú ña xí'in to'on ña nika'an tarey David
kuiya xina'a xa'a ta Jesús, chi kachí ra saá:

Ndi'i saá kivi xito i Taa ta Ká'no noo i,
yóo ra xí'in i, ta xa yóo ti'va ra chindee ra
yi'i.

Va'a ndaa ra yi'i ña on nakava i ke'é i ña
on vá'a.

26 Ta saá kúsii ní ini i ta ká'an i to'on sji
ní.

Vará ñii kivi kivi i ndátan ndi'i nivi kivi
na,

yoo va'a ini i, ta on vása kúchuchú ini i.

Saá chi ndaa ini i yó'o, Tata Ndios.

27 Ña on vása taxi ún koo níma i ndi'i saá
kivi noo ndoo nivi na nixi'i,

ni on taxi ún ña ta'yi yiki koñu i tixin
ñaña.

Chi ta ta nakaxin ún kasa chiño noo ún
kúu i, ta ta tayi kúu i.

28 Yó'o Tata Ndios, xa saná'a ún yi'i yichi
va'a noo kúsii ini ún kutaku i.

Ta sakutú ún ini i xí'in ñasii mji ún, chi
ndi'i saá kivi yoo ún xí'in i,

saá kachí to'on ña ñitaa ta David kuiya
xina'a —kachí ta Pedro xí'in nivi na
nakutá'an yó'o.

29 Ta saá nika'an ka ta Pedro xí'in na ña
saná'a ra na yukía kóni kachí to'on yó'o:

—Natá'an yó, najudío, ndato'on kaxin i
xí'in ndó xa'a ta David chi xii síkuá yó
kúu ra. Xini yó ñandaa kúu ña nixi'i
ta David ta ninduxun ra. Tanda kivi vitin
yatin ní nákaa ño'o noo ninduxun ra,
ta ndixa xa ñita'yi koñu ra tixin ñaña.

Ñakan kía kundaa ini yó ndi on sivi xa'a
ta David kúu ña ká'an to'on ña kachí on
ta'yi yiki koñu ra. Saá chi xí'in to'on yó'o
nika'an ta David xa'a ta Jesús. 30 Ta David
xikuu taprofeta, ta ta nika'an to'on ña
taxi Níma Ndios nda'a ra ka'an ra. Ta
ta David xini ra ndi ndixa ñii kivi kundivi
to'on ña kindoo Ndios xí'in ra, chi to'on
ña chiná'a mji Ndios kasa ndivi ra kúu
ña. Nika'an Ndios xí'in ta David, kachí ra
saá: “Ndixa kía ñii kivi ke'é i ña ñii sa'ya
ñani síkuá ún kuu ra ta Rey ñoo Israel,
ndátan yoo ún vitin saá koo ra”, kachí
Ndios xí'in ta David xina'a. 31 Ta Ndios
saná'a ra saá noo ta David ña kundaa ini
ra ndasaá kundo'o Cristo, ta ta tí'vi Ndios
sakaku ra nivi ñii kivi vaxi. Saá ñitaa
ta David to'on ña kachí saá: Ndios on
vása taxi ra ña ndi'i saá kivi koo níma
ra noo ndoo nivi na nixi'i, ni on taxi
ra ña ta'yi yiki koñu ra tixin ñaña yó'o,
kachí tarey David. 32 Ta vitin xa kundivi
to'on ña ñitaa ta David xina'a, chi Ndios

xa sanataku ra taJesús, ta mji taJesús yó'o kúu taa ta nītaa taDavid xa'a. Ta ndixa xa nataku taJesús, saá chi mji ndi, na nixika xí'in ra ndákuijn ndi xa'a ña xini ndi nixi'i ra ta nataku ra, ta xini ndi ra táku ra. ³³ Ta xini ndi taJesús ku'a'an ndaa ra ta kuano'o ra ñoyívi nino, ta xikoo ra tón táyi ká'no, tón ñíndichi sijn kua'á Ndios. Ta saá naki'in ra Níma Ndios ña taxi Yivá yó Ndios nda'a ra, ta taJesús ti'ví ra Níma Ndios yó'o kixaa ña koo ña xí'in ndi'i, nivi na kándixa ña'á, ndatán yóo ña kindoo ra xí'in ndi. Ta vitin ña xini ndó xí'in ña xini so'o ndó yó'o kúu ña kisa ndivi ra to'on ña kindoo ra xí'in ndi. ³⁴ Ta xini yó ndi on sivi taDavid xí'in yiki koñu ra kúu taa ta ndaa ñoyívi nino. Saá chi nītaa tarey David to'on Ndios ña ká'an xa'a taa ta ti'ví Ndios sakaku ra mji yó, ta kachí taDavid saá:

Ndios nika'an ra xí'in taKá'no noo i, kachí ra saá:

“Koo ún táyi ká'no yó'o, tón ñíndichi sijn kua'á i,

³⁵ tãnda tãndaa kivi sakoyo i tixin xa'a ún ndi'i na kani tá'an xí'in ún”, saá kachí Ndios,

nītaa taDavid kuyã xina'á.

³⁶ “Ta saá ndi'i ndó'o ñaño i naIsrael, vará sava ndó'o xa'ni ndó taJesús, chi katakaã ndaa ndó ra nda'a tón cruz, ta vitin xini ñó'o kundaã va'a ini ndó ndi Ndios xa taxi ra ndayí nda'a mji taJesús yó'o ña kúu ra Taa taKá'no noo ndi'i yó, ta kúu ra Cristo, taa ta xindati yó ti'ví Ndios ña sakaku ra mji yó —kachí taPedro, ká'an ra xí'in na.

³⁷ Tá nivi na xini so'o ña ká'an taPedro yó'o, kixá'á na ndi'i ní ini na, tãnda nita'vi sava nima na xa'a ña xini so'o na ká'an ra xí'in na. Ta saá ñindaã to'on na taPedro xí'in inkã naapóstol tá'an ra, kachí na saá:

—Natá'an yó, ka'an ndó xí'in ndi, ¿yukia kasa ndivi ndi vitin? —kachí na.

³⁸ Ta ndakuijn taPedro:

—Xini ñó'o nandikó ini ndó ta sandakoo ndó kuachi ndó ta ki'vi ndó yichi noo xa'nda chiño Ndios. Ta saá ki'vi ndó kuchu ndó xí'in ndayí kivi taJesús taa ta kúu Cristo. Ta saá Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó ta naki'in ndó Níma ra kutaku ña ini ndó, ³⁹ chi saá kindoo Ndios

ke'é ra xí'in ndó ta xí'in sa'ya ndó ta xí'in nivi na ndóo ku'a'a ní ñoo xiká. Ndixa Ndios taxi ra Níma ra kutaku ña ini ndi'i nivi na kúu na kana Ndios ña kundikon na yichi ra —kachí taPedro xí'in na.

⁴⁰ Si'a ndato'on taPedro, ta ká'an ka ra xí'in na, ndúkú ra noo na ña chikaã so'o na to'on ña ká'an ra. Ta kachí ra saá:

—Taxi ndó ña sakaku Ndios ndó'o koto ñii kachí xo'vi ndó xí'in nivi na toon ní ini, na kúu na táku yichi on vá'a —kachí taPedro xí'in na.

⁴¹ Ta saá mji kivi ndato'on taPedro saá xí'in na, ta ñii uní mli nivi kándixa na to'on ña nika'an ra xí'in na. Ta saá chichi na xí'in takuii chi kándixa na taJesús, ta chikaã ini na kundikon na yichi ra. Ta xí'in nivi yó'o, nduu ku'a'a ní ka nivi na kándixa taJesús. ⁴² Ta saá ñii ñii kivi ndikon ka na sakuá'á na ta kisa ndivi na ña sáná'a naapóstol, ta táxi xí'in mji na ña vivii kutaku xí'in tá'an na, ta ku'a'a ní yichi nákutá'an na xixi na, ta tá'vi na sitã va'a xixi na ña náká'an na taJesús ndasaá nixi'i ra xa'a na, ta táxi xí'in mji na nakutá'an na ña ka'an na xí'in Ndios.

To'on yó'o ká'an ndasaá xitaku ndi'i nivi nanoó kándixa taJesús

⁴³ Ta ndi'i nivi naka'nda ini na xito na ñava'a ná'no ke'é naapóstol noo na, chi xí'in ndee Ndios naapóstol ke'é na ku'a'a ní chiño va'a xito na. ⁴⁴ Ta ndi'i nivi na kándixa taJesús ñii yu'ú yóo ndi'i nayó'o. Ta ñii ñii na taxi na ña xikomí na xa'a ña koni ñó'o ndi'i natá'an na, ta on vása sí'nda nixiyo ini na. ⁴⁵ Tá xito na ndi yóo natá'an na na kándixa taJesús, ta yóo ní ña kumani noo nayó'o, ta saá síkó na ña kómí na, ta náki'in na si'ún, ta náta'ví na si'ún nda'a nivi na xini ñó'o ña. Ta táxi na nda'a nivi yó'o ñii ki'va ndatán yóo ña kumani kuiti nda'a ñii ñii na. ⁴⁶ Ta saá ndi'i saá kivi nákutá'an na ve'e ño'o ká'no ña yóo ñoo Jerusalén noo kisa ká'no na Ndios. Ta saá tuku nákutá'an na sava ve'e natá'an na, ta tá'vi na sitã va'a xixi na xa'a ña náká'an na ndasaá nixi'i taJesús xa'a na. Ta xí'in ñasii ní ini na, ta xí'in ña ndino'o ní ini na nákutá'an na ta xixi na xí'in tá'an na. ⁴⁷ Ñii ñii kivi nákutá'an na kisa ká'no na Ndios, ta kánóo va'a ní

ñato'ó na ñoq inka ñivi. Ta ñii ñii kivi Ndios sákaku ra ñivi na kúu na kana ra ña kandixa na taJesús ta kundikon na yichi ra. Ta saá kua'a ka ndu ñivi na kándixa taJesús.

3

To'on yó'o ká'an ndasaá nda'a ñii taa ta on kivi kanda xa'a

¹ Ñii kivi kaa unj xikuaa kúu ña,* ta taPedro xí'in taJuan kua'an na ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, chi hora yó'o kúu ña nákutá'an najudío ndi'i saá kivi xa'a ña ká'an na xí'in Ndios. ² Ta saá ñixa'a na ñii yé'é ña naní Yé'é Livi ñoq kí'vi ñivi yoso ndíka ña yoo ke'e ve'e ño'o ká'no. Ta xini na ñii taa ta on kivi kanda xa'a, chi saá kaku ra. Ta tayó'o kándú'u ra yé'é yó'o, saá chi ndi'i saá kivi natá'an ra ndiso na ra, kixa'a na chindú'u na ra yó'o xa'a ña ndaka chi'ña ra si'ún ñoq ñivi na yá'a yé'é yó'o. ³ Ta saá taa ta on kivi kanda xa'a yó'o, xini ra taPedro xí'in taJuan kua'an kivi na yé'é yó'o, ta saá ñindaka chi'ña ra si'ún ñoq na. ⁴ Ta taPedro xí'in taJuan xito kaxín na nduchú ñoq taa ta on kivi kanda xa'a yó'o, ta ñika'an taPedro xí'in ra, káchí ra saá:

—Tata, koto kaxín ún ñoq ndi —káchí ra.

⁵ Ta saá taa yó'o xito kaxín ra ñoq na, chi xani sinj ra ndi taxi na si'ún nda'a ra.

⁶ Ta taPedro ñika'an ra xí'in ra:

—On koó si'ún ní'ij taxi nda'a ún, ta saá ni, yoo ña kómij ña taxi nda'a ún vitin. Xí'in ndayí kivi Jesucristo taño Nazaret, xá'nda chiñoj ñoq ún nakundichi ún, ta kixá'á ún ko'on xá'á ún vitin —káchí taPedro xí'in ra.

⁷ Ta taPedro tjin ra nda'a kua'a taa yó'o, ta kixá'á ra ndaní'i ña'a ra, tá mií saá xandikon nako'on ndee xa'a ra, ta nako'on ndee sikon xa'a ra, ta nakundichi ra, ⁸ ta kama ní kixá'á ra xika ra. Ta ñaki'in ra kua'an ra xí'in taPedro, ta xí'in taJuan, ñoq yoso ndíka ña yoo ke'e yé'é ve'e ño'o ká'no. Ta nakutú ñasij ini ra, ta kixá'á ra kándeta ni'ni ra xí'in ña kúsij ní ini ra, ta xika ra kisa ká'no ra Ndios. ⁹ Ta saá ñivi na ndóo ñoq yoo yoso ndíka ke'e ve'e ño'o ká'no yó'o, xito na tayó'o, ta

va'a xika xá'á ra, ta kisa ká'no ra Ndios. ¹⁰ Ta xí'in ña xito ñivi nduva'a taa yó'o, ta ndixa ñaka'nda ini na, tанда yí'ví na ndóo na, chi ñakoni na tayó'o xikuu taa ta on vása ní-kivi kanda xa'a, ta xindú'u ra yé'é ña naní Yé'é Livi, ña xindaka chi'ña ra si'ún ñoq ñivi.

To'on yó'o ká'an xa'a ña ndato'on taPedro xí'in ñivi na nakutá'an Corredor taSalomón

¹¹ Ta taa ta nduva'a yó'o tjin ra nda'a taPedro xí'in nda'a taJuan, ta ñi-xiin ra saña ña'a ra. Ta ndi'i ñivi náka'nda ini na xini so'o na ña nduva'a tayó'o, ta xino na vaxi na koto na ñoq yoo ra xí'in taPedro ta xí'in taJuan, ñii xiiña corredor, ña naní Corredor taSalomón. Ta corredor yó'o xino nduu ña yoso ndíka ke'e ve'e ño'o ká'no. ¹² Tá xito taPedro nakutá'an ñivi yó'o, ta ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Natá'an yó naIsrael, ¿ndachun náka'nda ini ndó xito ndó ña nduva'a tayó'o? ¿Ndachun xito ndó ñoq ndi? ¿An xani sinj ndó xí'in ndee mji ndi kúu ña sanda'a ndi tayó'o, chi va'a ní ñivi kúu ndi? On vása saá, chi xí'in ndee taJesús nduva'a tayó'o. ¹³ Ta mji Ndios taa ta kisa to'ó naxij síkuá yó, na kúu taAbraham, taIsaac xí'in taJacob, mji Ndios yó'o kúu taa ta chínóo síkón ñato'ó Sa'ya ra taJesús, taa ta kisa ndivi chiño ña ndaya'ví ní. Ta saá ni, sava ndó'ó kúu ñivi na ñataxi taJesús yó'o nda'a nachiño ñoo Roma ña ka'ni na ra. Ta kivi ñixa'a ra ñoq tagobernador Pilato, ta ñika'an ndó ña on vá'a xa'a ra. Vará ñika'an taPilato ndi kóni ra saña ra taJesús ko'on ndíka ra, ta ndó'ó ñi-xiin ndó ke'é ra saá. ¹⁴ On vása ní-xiin ndó naki'in va'a ndó taJesús, taa ta kúu taNdaa, ta kúu taYij, ta nda víka ndukú ndó ñoq taPilato ña saña ra inka taa, ta kúu ta xá'ni ñivi. ¹⁵ Ta saá xa'ni ndó taa ta kúu ñii laa kuiti ta kúchiño sakutaku ndino'o mji yó ndi'i saá kivi. TaJesús yó'o, vará ñixi'ij ra, ta Ndios sanataku ña'a ra, ta mji ndi kúu ñivi na xini ña ñataku ra, ta ndákuijn ndi xa'a ra ña ndixa ñataku ra. ¹⁶ Ta xa'a ña kándixa ndi taJesús ta ndaa ini ndi ndayí

* 3:1 Kaa unj xikuaa naní ña kaa jin ñoq naño Roma.

kivi ra, ta xa'a ñayó'o nduva'a tayó'o, ta ta xikuu ta on kivi kanda xa'a. Ndixa xa'a ña ndaa ini ndi ta Jesús, sanda'a ndino'o ra tayó'o, ta ta xito ndó ñindichi ra noo ndó yó'o.

¹⁷ 'Natá'an yó, xini ndi ndó'ó, ta xí'in naná'no noo ndó, on vása ní-kunda ini ndó yu kuu ta Jesús, ñakán xa'ni ndó ra.

¹⁸ Ta saá ni, ndi'i ña nixov'i ta Jesús kuu ña kundivi to'on Ndios ña ñitaa naprofeta xina'á, chi ñii káchí ñitaa ndi'i naprofeta na ñika'an ndoso to'on Ndios xina'á, ñitaa na káchí na ndi xini ñó'ó xov'i ní Cristo, ta ta ti'vi Ndios sakaku ra mji yó, káchí naprofeta xina'á. ¹⁹ Ta vitin ndó'ó, xini ñó'ó nandikó ini ndó, ta sandakoo ndó kuachi ndó, ta ki'vi ndó yichi Ndios. Ta saá kasa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó. Ta saá ndixa kixaa kivi ña Ndios taxi ra ña nakindée ndó. ²⁰ Ta ñii kivi Ndios ti'vi tuku ra ta Jesús, ndikó ra ñoyívi yó'o. Saá chi nda si'na Ndios chindú'u ra ta Jesús kuu ra Cristo, ta ta sakaku ñivi noo ña on vá'a. ²¹ Ñakán xini ñó'ó kundati ka ta Jesús, ta ta kuu Cristo, ñoyívi ñino nda kixaa kivi ña Ndios ndasa xaá ra ndi'i ña kuvá'a yóo ñoyívi. Ndatán nixiyo kivi xina'á tá on ta'an ka ki'vi ñivi kuachi saá koo ña. Saá chi xí'in ñayó'o kundivi to'on Ndios ña ñika'an ndoso naprofeta kuiya xina'á. ²² Ñii taprofeta ta ñitaa to'on Ndios xina'á xikuu ta Moisés, ta tayó'o ñitaa ra xa'a Cristo, káchí ra saá: "Ñii kivi ña vaxi Ndios ti'vi ra ñii taprofeta ndatán yóo yi'i. Ta tayó'o kixi ra ñoo yó Israel, ta ka'an ndoso ra to'on Ndios noo ñivi ñii ki'va ndatán yi'i ñika'an ndoso i to'on Ndios noo ndó. Ta saá xini ñó'ó chikaa so'o vá'a ndó ndi'i ña ka'an ra xí'in ndó. ²³ Táná koo ñivi na on kua'a chikaa so'o to'on ka'an ra, ta tava yó ñivi yó'o ña on kuu ka na ñivi naño Ndios", saá ñitaa ta Moisés xina'á.

²⁴ 'Ta taprofeta Samuel, ta xí'in ndi'i saá naprofeta na kixi satá ra, ndi'i nayó'o ñika'an ndoso na to'on Ndios ña káchí xa'a ndasaá koo kivi ña táku yó vitin.

²⁵ Ta ndó'ó kuu sa'ya ñani síkuá naprofeta yó'o, ta saá vitin ndó'ó kúchiño naki'in ndó ñava'a ña kuu ña kindoo Ndios xí'in naxii síkuá yó ña kasa ndivi ra xí'in na. Saá chi kuiya xina'á Ndios ñika'an ra xí'in

taxii síkuá yó ta Abraham, káchí ra saá: "Xa'a ña ke'é ta tasaya ñani síkuá ún, yi'i ndixa ke'é i ña ndi'i ñivi ñoyívi naki'in na ñava'a", káchí Ndios xí'in ra. Ta vitin mji yó kuu ñivi na xa naki'in ñava'a ní nda'a Ndios, ndatán yóo ña kindoo ra xí'in ta Abraham. ²⁶ Kivi Ndios ti'vi ra Sa'ya ra ta Jesús kixaa ra ñoyívi yó'o, ta saá si'na kixaa ra noo mji yó najudío xa'a ña ke'é ra ñava'a xí'in yó. Saá chi kixaa ra xa'a ña chindeé ra mji yó ña nandikó ini yó ta sandakoo yó ña on vá'a, ta kundikon yó yichi Ndios —káchí ta Pedro xí'in ñivi na nakutá'an yó'o.

4

To'on yó'o ká'an xa'a ta Pedro xí'in ta Juan yita na noo nachíño najunta Suprema

¹ Tá mií yóo ka ta Pedro xí'in ta Juan, ká'an ndoso na to'on Ndios noo ñivi, ta kixaa sava nasutu xí'in taká'no noo napolícia na kuu na ndaa ve'e ño'o ká'no, ta kixaa inka naná'no na kuu nasaduceo. ² Sáa ní ini na kixaa na, chi ta Pedro xí'in ta Juan ndato'on na sáná'a na ñivi ndi ndixa natakú ta Jesús, ta káchí na ká'an na ndi ndi'i ñivi na kándixa ta Jesús, ñivi yó'o, ndatán xa natakú ta Jesús saá natakú na kivi ña vaxi. ³ Ta saá napolícia tiin na ta Pedro xí'in ta Juan, ta taan ña'a na ini ve'e ka, noo xiño'o na nda inka kivi, saá chi xa ñikuaa ní kuu ña, ta on vása ní-kuna'a ka kasa nani na kuachi xa'a nayó'o. ⁴ Ta saá ni, xa kuá'a ní ñivi kuu na xini so'o to'on ña ñika'an ta Pedro, ta ñivi yó'o kixá'a na kándixa na ta Jesús. Ta saá xa'no ti'vi ñivi na kándixa ta Jesús, ta nitondaa o'on mil kuu nataa na xa kándixa.

⁵ Ta nitivi inka kivi, ta nakutá'an naná'no noo na Israel xí'in naxikua'a ta xí'in namaestro na sáná'a ndayí Ndios ña ñitaa ta Moisés, nakutá'an na ña koo junta ñoo Jerusalén. ⁶ Ta taká'no noo ndi'i nasutu, naní ra Anás yóo ra xí'in na. Ta ndóo nave'e ra na kuu ta Caifás, ta Juan, ta Alejandro xí'in sava ka inka nave'e tasutu ká'no yó'o. ⁷ Ta saá ti'vi na napolícia ko'on na tava na ta Pedro xí'in ta Juan ve'e ka. Ta nixa'an napolícia

ta naki'in na na ñó'o ve'e kaa, ta ndikó napolícia, ta vaxi taPedro xí'in taJuan xí'in na, ta kixaa na noo yoo nachiño. Ta saá nachiño kixá'á na ndaká to'on na taPedro xí'in taJuan, káchí na saá:

—¿Ndasaá ke'é ndó sanda'a ndó tayó'o, taa ta on kivi kanda xa'a xikuu ra? ¿Yu kuu na taxi ndee án ndayí nda'a ndó ke'é ndó saá? —káchí nachiño xí'in taPedro ta xí'in taJuan.

⁸ Ta taPedro, chutú ini ra xí'in Níma Ndios, ta ndakuijn ra nika'an ra, káchí ra saá:

—Nachiño xí'in naxiku'a'á ñoo yó Israel, ká'an i xí'in ndó vitin. ⁹ ¿Án ndixa táxi ndó kuachi xa'a ndi chi ke'é ndi ñava'a xí'in ñii taa ta xikuu ta on kivi kanda xa'a? ¿Án ndixa kóni ndó kunda'á ini ndó ndasaá nduva'a xa'a ra? ¹⁰ Ta saá vitin ká'an ndi ndátó'on kaxín ndi xí'in ndó'ó ña kunda'á ini mji ndó ta kunda'á ini ndi'i naño yó naIsrael ndi xí'in ndee taJesus taño Nazaret nduva'a tayó'o. Mji taJesus yó'o kuu taa ta kataka'á ndaa ndó nda'a tón cruz, ta nixi'i ra, ta Ndios sanataku ña'á ra. ¹¹ Ta xa'a taJesus yó'o káchí to'on Ndios ña nita na xina'á, káchí ña saá: “Yoo ñii yuu ña ni-xiin nivi na kisa va'a ve'e koni ñó'ó na, ta vitin mji yuu yó'o nduu ña yuu ká'no ní ka, chi nákaa ña xa'a ve'e ta ndiso ña ve'e”, káchí to'on Ndios. Ta ndatán yoo yuu yó'o, saá yoo taJesus vitin. ¹² Ta ñii laá taJesus kúchiño sakaku ra mji yó, chi nda'a ñii laá taJesus Ndios taxi ra ndee ña sakaku ra nivi. Ta ndixa on koó ka nda ñii nivi, ni nda ñii inká ña yoo ñoyivi kómí ndee Ndios ña kúchiño sakaku ña mji yó —saá nika'an taPedro xí'in nachiño.

¹³ Ta ndi'i nachiño yó'o, naka'nda ini na ndóo na, xini so'o na to'on ká'an taPedro xí'in to'on ká'an taJuan. Saá chi on vása yí'vi ovi taa yó'o, ta xí'in ña ndino'o ní ini na nika'an ndoso na to'on noo nachiño ná'no yó'o. Ta nachiño yó'o kunda'á ini na ndi taPedro xí'in taJuan lo'o ní ka'vi na escuela, ta saá ni, va'a ní ká'an na. Ta saá nachiño yó'o naká'án na ndi taPedro xí'in taJuan xikuu nataa na nixika xí'in taJesus. ¹⁴ Ta nachiño yó'o xito na ña ñíndichi taa ta xikuu ta on kivi kanda xa'a, ta vitin nduva'a ra. Ta saá on vása

ní-ni'i na to'on ña ndakuijn na, ta ndá tásiin kuiti ndóo na. ¹⁵ Ta saá xa'nda chiño na noo taPedro xí'in taJuan kee na ko'on na ke'e ña kuchiño ka'an tá'an mji nachiño yó'o na kuu naJunta Suprema. ¹⁶ Ta nika'an tá'an na, káchí na saá:

—¿Yukía ke'é yó xí'in ovi taa yó'o vitin? Chi ndi'i nivi na táku ñoo Jerusalén yó'o xini na ña ke'é na ovi taa yó'o ñii ñava'a ká'no ní. Ta mji yó on kivi ka'an yó kachí yó ndi on sivi ñanda'á kuu ña ke'é na ñava'a yó'o. ¹⁷ ¿Yukía kúchiño yó ke'é yó ña on kuita ní'no to'on ndi'i saá xiña xa'a taa ta nduva'a yó'o? Va'a ka ná ka'an yó xí'in na ovi taa yó'o ña sandakoo na ká'an ka na xa'a taJesus xí'in nivi, chi tá on xiin na chikaa so'o na ña xá'nda chiño yó noo na, ta saá saxo'vi yó na —káchí nachiño, ká'an na.

¹⁸ Ta kana na taPedro xí'in taJuan ña ndikó nayó'o. Ta saá kixaa na, ta nachiño xa'nda chiño na noo nayó'o, káchí na saá:

—Nda ñii ka kivi on ka'an ka ndó nda ñii to'on xa'a taJesus, ta nda ñii ka nivi on saná'a ka ndó na xí'in ndayí kivi taJesus —káchí nachiño ná'no xí'in taPedro ta xí'in taJuan.

¹⁹ Ta saá taPedro xí'in taJuan ndakuijn na, káchí na saá:

—Kani sini ndó ta ndakuijn ndó, ¿yu kuu ña ndaa ka noo Ndios? ¿Án va'a ka kasa ndivi ndi ña kóni ndó'ó, án va'a ka kasa ndivi ndi ña kóni Ndios? ²⁰ Saá chi ndi'i, on kúchiño sandakoo ndi ká'an ndi xí'in nivi xa'a ña xini ndi, ta xa'a ña xini so'o ndi —káchí na xí'in nachiño ná'no yó'o.

²¹ Ta ndakuijn nachiño nika'an na, káchí na saá:

—Tána ka'an ka ndó xa'a taJesus, ta ndixa saxo'vi ní ndi ndó'ó —káchí na.

Ta saá saña na taPedro xí'in taJuan ku'a'an ndika nayó'o. Saá chi nachiño ni-ni'i na yichi ndasaá kuchiño saxo'vi ña'á na, chi ndi'i inká nivi kúsi ní ini na ña nduva'a taa ta xikuu ta on kivi kanda xa'a. Ta xa'a ñava'a ká'no yó'o, nivi kisa ká'no ní na Ndios. ²² Saá chi taa ta xikuu ta on kivi kanda xa'a ta nduva'a ra, yá'a ovi siko kuyá kómí ra.

To'on yó'o ká'an ña ndí nivi na kándixa taJesús

ndúkú na ñava'a noo Ndios

²³ Tá nachiño saña na taPedro xí'in taJuan, ta kee na kua'an na, ta nixaa na ñii ve'e noo nákutá'an natá'an na na kúu nivi na kándixa taJesús. Ta saá taPedro xí'in taJuan ndato'on na xí'in na ndí nachiño ná'no xí'in nasutu ná'no ndeé ní xa'nda chiño na noo na ña on vása ka'an ka na to'on xa'a taJesús. ²⁴ Tá ndi'i xini so'o na to'on yó'o, ta saá ndi'i nivi na nakutá'an yó'o kixá'á na ká'an na xí'in Ndios, káchí na saá:

—Tata Yivá yó Ndios, yó'o kúu Taa taKá'no noo ndi, ta yó'o kúu taa ta kisa va'a ñoyivi ñino xí'in ñoyivi yó'o, ta kisa va'a ún takuií mini. Ta yó'o kúu taa ta kisa va'a ndi'i ña yóo ñoyivi yó'o, xí'in ndi'i ña yóo ñoyivi ñino, xí'in ndi'i ña yóo ini takuií. ²⁵ Ta xii síkuá ndi taDavid xikuu ñii taa ta kisa chiño noo yó'o, ta Níma ún nika'an ña ini ra, ta nita ra to'on yó'o:

Ña maní kúu ña sáa ini nivi na ñoo xíyo xíni na Ndios,
ta ña maní kúu ña xáni siji nivi ndasaá koo ña kundeé na noo ra.

²⁶ Narey xí'in inká naná'no na xá'nda chiño noo nivi ñoyivi yó'o nakutá'an na,
ta nakoo yu'ú na xa'a ña kani tá'an na xí'in Ndios.

Ta nakoo yu'ú na xa'a ña kani tá'an na xí'in taa ta sakuiso chiño Ndios kuu ra Cristo, taa ta sakaku nivi, káchí taDavid xina'á.

²⁷ 'Ta xa kundivi ña nika'an taDavid, chi ñoo Jerusalén yó'o nakutá'an tarey Herodes xí'in tagobernador Pilato xí'in inká nivi na ñoo xíyo, ta xí'in sava naño yó naIsrael, ta ndi'i nayó'o nakoo yu'ú na ña ka'ni na Sa'ya ún tayii taJesús, taa ta nakaxin ún ta sakuiso chiño ún ra ña sakaku ra nivi. ²⁸ Ta saá nachiño ná'no xí'in inká naná'no yó'o kisa ndivi na ndátan yóo ña nda xa si'na chitóni ún kundivi, Tata Yivá yó Ndios. Ta xí'in ndayí ún kundivi ndi'i ña nixo'vi ní taJesús. ²⁹ Ta vitin ndúkú ndi noo ún ña koni so'o ún ndá to'on kúu ña ká'an nachiño xa'a ndi, chi káchí na ndí saxo'vi

ní na ndi'i xa'a ña ndato'on ndi to'on xa'a taJesús. Ta xa'a ñayó'o, vitin ndúkú ndi noo ún ña chikaá ún ndee ún ini ndi ña on kuyi'vi ndi ka'an ndoso ndi to'on ún noo nivi. ³⁰ Ta ndúkú ndi noo ún ña saná'a ún ndee ún noo nivi xí'in ña sanda'a ún kua'a ní nivi na ndeé ndó'o. Ta taxi ún nda'a ndi ndee taJesús, ta kúu Sa'ya ún tayii, xa'a ña ke'é ndi milagro xí'in inká ñava'a ná'no ña taxi naka'nda ini nivi —káchí na, ndúkú na noo Ndios.

³¹ Tá ndi'i nika'an na xí'in Ndios, ta kixá'á táan ní noo yóo ve'e nákutá'an na. Ta Ndios sakutú ra xí'in Níma ra ini ndi'i nivi na nakutá'an yó'o. Ta saá chutú Níma Ndios ini na, ta nda lo'o on vása yí'vi na, ta kixá'á na ká'an ndoso na to'on Ndios noo nivi.

To'on yó'o ká'an ndí nivi na kándixa taJesús ñii káchí xini ñó'o na ndi'i ñava'a kómí na

³² Ndi'i nivi na kándixa taJesús, ñii yu'ú ta ñii níma xikuu na, ta nda ñii nivi yó'o ni-ka'an na káchí na ndí ndi'i ñava'a kómí na ña koni ñó'o mji na kuiti kúu ña. Nda víka, taxi na ndi'i ñava'a kómí na, ña koni ñó'o ndi'i natá'an na. ³³ Ta xí'in ndee Ndios, ndi'i naapóstol on vása sándakoo na ña ndátan on na xí'in nivi ña ndixa natakú taJesús. Ta Ndios ke'é ra kua'a ní ñava'a xí'in nivi na kándixa taJesús. ³⁴ Ta saá nda ñii nivi na kándixa taJesús on vása ní-kisa maní ka ña xini ñó'o noo na. Saá chi nivi na xikomí ve'e, án nivi na xikomí ño'o, nayó'o ñisikó na ña xikomí na, ta naki'in na ndi'i si'ún, ³⁵ ta taxi na ña nda'a naapóstol xa'a ña nata'vi na si'ún yó'o. Ta naapóstol yó'o taxi na ña nda'a nivi, ñii ki'va ndátan yóo ña xini ñó'o ñii ñii na. ³⁶ Nixiyo ñii taa naní ra José, ta kúu ra sa'ya ñani síkuá taLeví. Kee ra ñoo isla Chipre, ta naapóstol sakunaní na ra Bernabé, chi kivi Bernabé kóni káchí ña: Taa ta sánduva'a ini nivi. ³⁷ Ta taBernabé yó'o ñisikó ra ñii ño'o ra, ta taxi ra ndi'i si'ún nda'a naapóstol ña nata'vi na ña ta taxi na ña nda'a nivi na xini ñó'o si'ún yó'o.

5

To'on yó'o ká'an

ndi taAnanías xí'in ñáSafira nika'an na to'on vatá

¹ Ta ñii taa naní ra Ananías xí'in ñásí'í ra naní ñá Safira nisikó na ñii ño'o na. ² Ta sɪ'ún ña naki'in na xa'a ño'o nisikó na, ñii tá'ví sɪ'ún yó'o chika'a va'a na. Ta inka tá'ví sɪ'ún, taAnanías taxi ra ña nda'a naapóstol xa'a ña koni ñó'ó nivi nandá'ví. Ta saá taAnanías kixaa ra taxi ra sɪ'ún yó'o nda'a taPedro, ta nika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Ñayó'o kúu ndi'i sɪ'ún naki'in ndi xa'a ño'o nisikó ndi —káchí ra.

Ta ñásí'í ra ñáSafira nixiyo yu'ú ñá xí'in ra ña ke'é ra saá.

³ Ta nika'an taPedro xí'in taAnanías:

—Tata, ¿ndachun taxi ún ña niki'vi níma ndiva'a ká'no Satanás ini ún ña xá'nda chiño ña noo ún ña ka'an ún to'on vatá xí'in Níma Ndios? Chi káchí ún ñayó'o kúu ndi'i sɪ'ún ña naki'in ún xa'a ño'o nisikó ún, ta on sivi ñandaa kúu ña nika'an ún, chi kindoo ñii tá'ví sɪ'ún nda'a ún. ⁴ Tá on ta'an ka sikó ún ño'o ún, ¿án on ndixa xikomí ún ndayí sikó ún ña án on sikó ún ña?, chi ño'o mii ún xikuu ña. Ta vitin xa nisikó ún ña ta naki'in ún sɪ'ún xa'a ña, ta, ¿án on sivi sɪ'ún mii ún kúu ndi'i ña naki'in ún? Ta xikomí ún ndayí ke'é ún xí'in sɪ'ún yó'o ñii ki'va ndatán kóni ún. Ta saá, ¿ndachun nika'an ún to'on vatá xí'in ndi? Ta on sivi ndasaá kuiti ndi'í kúu na nika'an ún to'on vatá xí'in, ta xí'in mii Ndios nika'an ún to'on vatá —káchí taPedro xí'in taAnanías.

⁵ Tá ndi'i xini so'o taAnanías to'on yó'o, ta nixi'í ra, ta nakava yiki koñu ra nda noo ño'o. Ta ndi'i nivi na xini so'o ña ndo'o taAnanías niyi'ví ní na. ⁶ Ta saá nakuita sava taa kuáchí, ta chití'vi na yiki koñu taAnanías xí'in tikoto, ta ku'a'an na sanduxun na ña.

⁷ Sakán niya'a unj hora nixi'í taAnanías, ta kixaa ñásí'í ra, ta ñayó'o, on ta'an koni ñá yukia ndo'o yii ñá. ⁸ Ta taPedro nindaka to'on ña'á ra, káchí ra saá xí'in ñá:

—¿Án ñandaa sɪ'ún yó'o kúu ndi'i ña naki'in ndo xa'a ño'o nisikó ndo? —káchí taPedro xí'in ñáSafira.

Ta ndakuijn ñá, nika'an ñá:

—Ñandaa va ñayó'o kúu ndi'i sɪ'ún naki'in ndi, tata —káchí ñá.

⁹ Ta nika'an taPedro xí'in ñá:

—¿Ndachun yó'o xí'in yii ún nixiyo yu'ú ndo ña koto ndoso ndo Níma Ndios? Ta vitin nataa kuáchí na nixa'an sanduxun yiki koñu yii ún xa ndikó na kixaa na ta yita na ye'é. Ta saá tuku nataa kuáchí yó'o yita ti'va na naki'in na yiki koñu mii ún ko'on ña xí'in na ña sanduxun na ña —káchí taPedro xí'in ñá.

¹⁰ Ta xandikon nixi'í ñá, ta nakava yiki koñu ñá nda noo ño'o. Ta tuku niki'vi nataa kuáchí, ta xito na ña ndixa nixi'í ñá, ta saá naki'in na yiki koñu ñá, ta ku'a'an na sanduxun na ña ñii xiiña sijn noo ninduxun yiki koñu yii ñá. ¹¹ Ta ndi'i nivi na kándixa taJesús, ta xí'in inka nivi na xini so'o ndasaá nixiyo ña nixi'í taAnanías xí'in ñásí'í ra, ta niyi'ví ní ndi'i nivi yó'o.

To'on yó'o ká'an xa'a ñava'a ná'no ke'é naapóstol

¹² Ta saá xí'in ndee Ndios, naapóstol kixá'á na ke'é na ku'a'a ní milagro xí'in inka ñava'a ná'no ña náka'nda ini nivi xito na. Ta ñii ñii kivi ndi'i nivi na kándixa taJesús nakutá'an na Corredor taSalomón ña kúu ñii tá'ví corredor ña xino nduu yoso ndika ke'e ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén. ¹³ Ta inka nivi yí'ví na nakutá'an na xí'in nayó'o. Ta saá ni, kánoo síkón ní ñato'ó nivi na kándixa taJesús. ¹⁴ Ta ñii ñii kivi nduu ku'a'a ní ka nataa xí'in náña'a na kúu na kándixa taJesús, ta nitondaa kúu na ñii ti'vi ká'no ní nivi. ¹⁵ Ta saá ku'a'a ní nivi tava na ndi'i nave'e na na kúu na ndeé ndó'o, ta ndiso ña'á na, ta ku'a'an na, ta chindoo na nivi na ndeé ndó'o yó'o noo xito án noo yivi, ña yoo na ndati na yu'u yichj noo ya'a naapóstol. Chi xani ini na vará nda kundati taPedro ná ya'a sata nivi na ndeé ndó'o yó'o, ta saá nduva'a na. ¹⁶ Ku'a'a ní nivi na kee ndi'i saá ñoo ña yoo yatin ñoo Jerusalén, vaxi na ndiso na nave'e na, na kúu na ndeé ndó'o, án kúu na na xó'vi xa'a ña ke'é ñanímá ndiva'a xí'in na, ta kixaa na noo yoo naapóstol, ta nduva'a ndi'i nayó'o.

To'on yó'o ká'an ndí nachíño saxo'vi ní na naapóstol

17 Ta taa taká'no noo ndi'i nasutu, ta xí'in nataa nasaduceo,* na kúu naxíka xí'in ra, nakutú ini na xí'in ña kuíni na xíni na naapóstol. 18 Ta saá nachíño yó'o xa'nda chíño na noo napolícia, ta nayó'o tjin na naapóstol ta taa ña'á na ini ve'e kaa. 19 Ta saá tá xa ñoo kúu ña, ta Ndios t'ví ra ñii ñaángel ña nakoná ña yé'é ve'e kaa, ña kee naapóstol ko'on ndíka na. Ta kee na kuá'an na xí'in ñaángel, ta nika'an ñaángel xí'in na, káchí ña saá:

20 —Ko'on ndó ve'e ño'o ká'no, ta ka'an ndoso ndó to'on va'a noo nivi na nakutá'an noo yoo yoso ndíka ke'e ve'e ño'o yó'o, ta ndato'on ndó xí'in na ndasaá kuchiño kutaku ndino'o na noo Ndios ndi'i saá kivi —káchí ñaángel xí'in naapóstol.

21 Tá nivi inka kivi, ta kuá'an naapóstol noo yoo yoso ndíka ke'e ve'e ño'o ká'no, ta kixá'á na sáná'a na ndi'i nivi, ñii ki'va ndatán nika'an ñaángel xí'in na.

Ta saá kixaa taká'no noo nasutu xí'in ndi'i natá'an ra, ñii xiiña noo kindoo na nakutá'an na. Ta kana na inka naxikua'a na kúu naJunta Suprema ña kixaa na nakutá'an na xí'in na. Tá nakutá'an nayó'o, ta saá t'ví na napolícia na ndaa ve'e ño'o ká'no ña ko'on na tava na naapóstol ta kixaa na noo naJunta Suprema yó'o. Saá chi nachíño yó'o xáni sinj na ndí naapóstol ñó'o ka na ini ve'e kaa. 22 Tá napolícia nixaa na noo yoo ve'e kaa, ta on koó ka naapóstol ní-naní na. Ta saá kama ní ndikó na kixaa na noo naJunta Suprema, ta ndato'on na xí'in nayó'o, 23 káchí na saá:

—Nixa'an ndi noo yoo ve'e kaa, ta ndási kútu yé'é ve'e kaa yó'o, ta xini ndi natropa yita na ndaa na yé'é. Ta saá nakoná ndi yé'é, ta on koó ka nivi ñó'o ini ve'e kaa yó'o —káchí na, ndato'on na xí'in naJunta Suprema.

24 Tá taká'no noo nasutu xí'in natá'an ra, ta xí'in taká'no noo napolícia xini so'o na ña ndato'on napolícia yó'o, ta naka'nda ní ini na. Ta xáni sinj na yukía

koo yó'o vitin, ta ká'an na ndaka to'on tá'an na, káchí na ndasaá keta ñayó'o vitin. 25 Tá mií saá kixaa ñii taa noo yoo naJunta Suprema, ta ndato'on ra xí'in na, káchí ra saá:

—Koto ndó ví, mji nataa na taa ndó ini ve'e kaa, vitin yita na noo yoo yoso ndíka ke'e ve'e ño'o ká'no, ta sáná'a na nivi —káchí ra xí'in na.

26 Ta saá napolícia na ndaa ve'e ño'o xí'in taká'no noo napolícia yó'o, kee na kuá'an na noo yoo yoso yó'o, noo yita naapóstol sáná'a na nivi. Ta saá napolícia xí'in ñato'ó kisa ndivi na chíño ña tjin na naapóstol, saá chi yí'ví na ko'o sasaá na nivi na xito ña ké'é na, chi táná saá nivi yó'o, ta koon na yuu sata napolícia. 27 Ta saá naapóstol kuá'an na xí'in napolícia yó'o, ta kixaa na noo naJunta Suprema. Ta taká'no noo nasutu nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

28 —Xa xa'nda chíño ndi noo ndó ña on ka'an ka ndó xí'in ndayí kivi taJesús. Ta, ¿ndachun só'ó ní ndó ña on xiiñ ndó kasa ndivi ndó to'on ña nika'an ndi? Ta vitin nivi na ndoo ndi'i saá xiiña ñoo Jerusalén xa xini so'o na to'on ña sáná'a ndó xa'a taJesús. Ta ndó'ó ndúkú ndó sakuiso ndó kuachi sata ndi ña xa'ni ndi taJesús yó'o —káchí taká'no noo nasutu xí'in naapóstol.

29 Ta ndakuin taPedro xí'in inka naapóstol, ta nika'an na, káchí na saá:

—Ña xini ñó'ó ní ka kía kasa ndivi ndi ña kóni Ndios noo ña kasa ndivi ndi ña kóni nivi. 30 Mji Ndios, taa ta kisa to'ó naxii síkuá yó kuia xina'á, kúu taa ta sanataku taJesús, taa ta xikuu ta nixi'i chi ndó'ó katakaa ndaa ndó ra nda'a tón cruz, ta nixi'i ra. 31 Tá ndi'i nataku taJesús ta ndaa ra ñoyivi ñino, ta Ndios taxi ra xikoo taJesús noo táyi tón to'ó, tón ñíndichi noo yoo nda'a kua'á Ndios ñoyivi ñino, ta taxi ra ndayí nda'a taJesús ña kúu ra Taa taKá'no noo ndi'i nivi ñoyivi yó'o. Mji Ndios taxi ra ndayí nda'a taJesús kúu ra Taa ta Sáka nivi noo ña on va'a. Ta taJesús ke'e ra saá chi kóni ra ndí naño yó naIsrael nandikó ini na ta sandakoo na kuachi na, ta saá kasa ká'no ini ra

* 5:17 Sava nasaduceo xí'in sava nafariseo kúu naJunta Suprema noo najudío.

xə'a kuəchi na. ³² Ta mji ndi kuu nivi na ndakuijn ká'an ndi ñandixa xə'a təJesús. Ta Níma Ndios kuu ña ñii káchí ndakuijn xí'in ndi ká'an ña ñandaa xə'a təJesús. Ta mji Níma Ndios yó'o kuu ña xa taxí Ndios ña táku ini ndi'i nivi na kisa ndivi ña kóni Ndios —káchí təPedro xí'in nachiño Junta Suprema.

³³ Tá naJunta Suprema yó'o xini so'o na ña nika'an təPedro xí'in na, ta nisaá ní ini na, tãnda kóni na ka'ni na ndi'i naapóstol yó'o. ³⁴ Ta saá yóo ñii tafariseo naní ra Gamaliel, təa tətá'an naJunta Suprema kuu ra, ta kuu ra təa tə sáná'a ndayí Ndios ña nítãa təMoisés xina'á, ta ndi'i nivi kisa to'ó na ra. TəGamaliel yó'o naakundichi ra, ta xə'nda chiño ra ña kee naapóstol ko'on na ke'e ñii káni lo'o, ³⁵ ta saá nika'an ra xí'in ndi'i nivi na kuu naJunta Suprema, káchí ra saá:

—Natá'an yó, nataa ñoo Israel, və'a vivii ná kani sini ndó yu kuu ña xini ñó'ó ke'é ndó xí'in nataa yó'o. ³⁶ Náka'an ndó sakán lo'o kuiya niya'a nixiyo ñii təa xinani ra Teudas, ta nika'an ra xikuu ra ñii təa tə ká'no ní, káchí ra xə'a mji ra. Ta sanakutá'an ra kuə'a ní nivi, tãnda nitonda na xikuu na komi ciento təa na kuu na xindikon sata ra. Ta kixaa ñii kivi, ta xə'ni na təTeudas yó'o, ta saá ndi'i nataa na xindikon sata ra nixita ní'no na ta kuə'an na inká ñoo. Ta saá nda ñii nivi on vasa ní-ka'an ka na xə'a təTeudas, ta ña maní xikuu ndi'i ña ke'é ra. ³⁷ Ta saá niya'a lo'o kuiya, ta saá nitonda kuiya ña ndani'ni na censo, ta nixiyo inká təa xinani ra Judas. Tayó'o kee ra ñoo estado Galilea, ta xikuu ra ñii taká'no, ta kuə'a ní nivi xindikon na sata ra. Ta saá kixaa ñii kivi, ta xə'ni na təJudas yó'o, ta saá tuku ndi'i nataa na xindikon sata ra, nixita ní'no ndi'i na. ³⁸ Ta xə'a ña kúndaá ini yó ña nindo'o nataa yó'o, ndato'oni xí'in ndó vitin ndi və'a ka ná saña ndó nataa yó'o ko'on ndika na, ta on sandi'i ka ndó na. Saá chi, tá ndasaá kuiti to'on təa kuu ña sáná'a na noo nivi, ta saá ña ké'é nataa yó'o on kúndeé ña, ta kama ní ndi'i xə'a ña. ³⁹ Ta saá ni, tá to'on Ndios kuu ña sáná'a na, ta ndó'ó on kuchiño kúndeé ndó noo ña, ta ña maní kuu ña ndukú ndeé ndó kasi ndó noo nataa yó'o, chi

ko'o yóo ndó saá káni tá'an ndó xí'in mji Ndios —káchí təGamaliel xí'in naJunta Suprema.

⁴⁰ Ta saá naJunta Suprema chikaa so'o na ña ndato'on təGamaliel xí'in na. Ta xə'nda chiño na noo napolicia na ndaa ve'e ño'o ká'no ña tuku kana na naapóstol ña kixaa na noo nachiño yó'o. Ta saá nachiño xə'nda chiño na noo napolicia ña kani na naapóstol yó'o xí'in kuártá. Ta saá xə'nda chiño na noo naapóstol ña on ka'an ka na nda ñii to'on xə'a təJesús, ta saña ña'á na ña ko'on ndika na. ⁴¹ Ta saá naapóstol, xí'in ñasii ní ini na, kee na kuə'an na. Saá chi xani sini na ndi ká'no ní ñato'ó taxí Ndios nda'a na, ña taxí ra ña nixovi na xə'a ña ndato'on na noo nivi to'on və'a xə'a təJesús. ⁴² Ta ndi'i saá kivi xika naapóstol sáná'a na nivi na kuu na nakutá'an noo yóo yoso ndika ke'e ve'e ño'o ká'no. Ta ndi'i kivi kée na kuə'an na kuə'a ní ve'e noo nakutá'an nivi ña koni so'o na to'on xə'a təJesús. Ta nda lo'o on vasa sándakoo na ká'an ndoso na to'on və'a ña káchí ndi təJesús kuu ra Cristo, təa tə tivi Ndios sakaku ra nivi.

6

To'on yó'o ká'an ndasaá nakaxin na uxá təa na chindeé nivi nandá'vi na kuu na kándixa təJesús

¹ Ta kivi saá, tá vəxi kua'no kuə'a ní ka nivi na ndikon yichi təJesús, ta saá kixá'á kaku ñii kuəchi chi sava nivi najudío na kándixa təJesús kuu nivi na ká'an to'on hebreo, ta inká sava na ká'an na to'on griego. Ta nivi na ká'an to'on griego ká'an kuəchi na xə'a nivi na ká'an to'on hebreo, ta nika'an na xí'in naapóstol, káchí na saá:

—Ñii ñii kivi ña náta'vi na ñaxíxi nda'a náña'a ndá'vi ná nixi'i yii, ta on sivi ñandaa kuu ña ké'é na, chi kuə'a ka ñaxíxi táxi na nda'a náña'a ndá'vi ná kuu náta'an mji na, ná ká'an to'on hebreo, ta lo'o ní kuiti ñaxíxi táxi na nda'a náña'a ndá'vi ná kuu náta'an mji ndi ná ká'an to'on griego —saá ká'an na, ndato'on kuəchi na xí'in naapóstol.

² Ta saá ndi'i na uxu ovi naapóstol nakana na ndi'i nivi na kándixa taJesús vaxi na nakutá'an na, ta saá kixaa na. Ta naapóstol nika'an na xí'in na, káchí na saá:

—Chiño ña sakuiso chiño Ndios ndi'i kúu ña ka'an ndoso ndi to'on Ndios noo nivi. Ta saá on vá'a sandakoo ndi chiño yó'o xa'a ña kasa ndivi ndi inka chiño ña kúu ña náta'ví ndi ña xíxi nivi ta táxi ndi ña nda'a nandá'ví. ³ Ta vitin, ñayó'o kúu ña ndát'o'on ndi xí'in ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa taJesús. Nandukú ndó uxá taa, na kúu nataa na kánoo va'a ñat'o'ó xa'a, ta kúu nataa na ndíchí sinj, ta kúu nataa na chútú ini xí'in Níma Ndios. Tá nakaxin ndó uxá taa yó'o, ta mji ndi naapóstol sakuiso chiño ndi nayó'o ña kasa ndivi na chiño ña kúu ña nata'ví na ñaxíxi, ta taxi na ña nda'a nivi nandá'ví. ⁴ Ta saá mji ndi ndi'i saá kivi nataxi xí'in mji ndi ña ka'an ndi xí'in Ndios, ta ka'an ndoso ndi noo nivi to'on Ndios —káchí naapóstol xí'in nivi na nakutá'an yó'o.

⁵ Ta ndi'i nivi na nakutá'an yó'o kúsij ini na xa'a ña xini so'o na to'on nika'an naapóstol, ta nakoo yu'ú na ke'é na saá. Ta saá nakaxin na uxá taa ña kasa ndivi na chiño ña nata'ví na ñaxíxi ta taxi na ña nda'a nandá'ví. Ta taa tanoó nakaxin na naní ra Esteban, taa ta chútú ní Níma Ndios ini, ta kúu ra taa ta xí'in ndino'o ní ini kándixa Ndios. Inka taa ta nakaxin na naní ra Felipe, inka ra naní Prócoro, inka ra naní Nicanor, inka ra naní Timón, inka ra naní Parmenas, inka ra naní Nicolás. TaNicolás yó'o kúu taño Antioquía, ta on vása kúu ra tajudío, ta xina'á chikaa ini ra xa'a ña ndikon ra yichi najudío, ta saá kandixa ra to'on xa'a taJesús ta vitin ndikon ra yichi ra. ⁶ Tá ndi'i nakaxin na uxá taa yó'o, ta saá kee na ku'a'an na, ta ku'a'an na uxá taa yó'o xí'in na, ta kixaa na noo naapóstol. Ta naapóstol yó'o chiso na nda'a na sinj na uxá taa yó'o, ta nika'an na ndukú na noo Ndios xa'a na.

⁷ Ta saá nixita ní'no to'on Ndios, ta ku'a'a ní ka nivi naño Jerusalén nandikó ini na, ta kandixa na taJesús, ta saá tuku ku'a'a ní nasutu judío kandixa na taJesús ta niki'vi na yichi ra.

To'on yó'o ká'an xa'a ña tjin na taEsteban ku'a'an ra xí'in na noo naJunta Suprema

⁸ Ta taEsteban kúu ñii taa ta kómí ndee Ndios, ta Ndios taxi ra ñava'a nda'a ra ña kúchiño ke'é ra ku'a'a ní milagro ná'no xí'in inka ñava'a ña taxi naka'nda ní ini nivi. ⁹ Ta saá ni, ñii ti'vi nivi na kúu na ve'e ño'o sinagoga ña naní Ve'e Ño'o Esclavos Libertados, nayó'o on vása yóo yu'ú na xí'in ña ká'an taEsteban, ta kixá'á na náa na xí'in ra. Vará najudío kúu ndi'i nayó'o, ta si'na sava nayó'o xitaku na ñoo Cirene, inka na xitaku ñoo Alejandría, inka na xitaku estado Cilicia, inka na xitaku estado Asia, ta vitin nakutá'an ndi'i na ñoo Jerusalén. ¹⁰ Ta Níma Ndios yóo ña ini taEsteban, ta nina to'on ndíchí Ndios ká'an ra xí'in nivi yó'o na náa xí'in ra, ta ni-kuchiño na naní'i na to'on ña ndakuijn na yu'u ra. ¹¹ Ta saá cha'vi se'é na inka nivi ña ka'an na ndakuijn na to'on vatá xa'a taEsteban. Ta nika'an na to'on vatá, káchí na saá:

—Xini so'o ndi taEsteban kándiva'a ra xa'a to'on ña saná'a xii síkuá yó taMoisés, ta kándiva'a ra xa'a mji Ndios —káchí nivi, ká'an na to'on vatá.

¹² Ta xí'in to'on yó'o sasaa na ini namaestro na saná'a ndayí ña nitaa taMoisés, ta sasaa na ini naxiku'a'a naná'no noo najudío, ta sasaa na ini ku'a'a ní inka nivi. Ta saá tjin na taEsteban ta ku'a'an ra xí'in na noo naJunta Suprema, na kúu nachiño ná'no noo najudío. ¹³ Ta saá ti'vi na nivi na vatá, ku'a'an na ta kixaa na noo naJunta Suprema, ta ndakuijn na, nika'an na to'on vatá, káchí na saá:

—Ndi'i saá kivi taEsteban yó'o nda lo'o on vása sandakoo ra ká'an ra to'on ndiva'a xa'a ve'e ño'o ká'no yij, ta ñii ki'va saá on vása sandakoo ra ká'an ra to'on ndiva'a xa'a ndayí Ndios ña nitaa taMoisés xina'á. ¹⁴ Ta xini so'o ndi ña nika'an ra káchí ra ndi taJesús taño Nazaret sandi'i ra xa'a ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén yó'o, ta nasama ndi'i ra yichi ña ndikon mji yó najudío, ta yichi yó'o kúu ña saná'a taxij síkuá yó taMoisés —káchí nivi na vatá xí'in nachiño Junta Suprema.

15 Ta ndi'i nachiño yó'o nakoto káxín na noq̄ taEsteban, ta xini na noq̄ ra ndatán káa noq̄ ñii ñaángel saá káa noq̄ ra.

7

To'on yó'o ká'an ndasaá ndakuijn taEsteban noq̄ nafJunta Suprema, ta xq'ni na ra

1 Ta saá taká'no noq̄ nasutu nindaqa to'on ra taEsteban, káchí ra saá:

—Tata, ¿án ndixa kía ká'an nayó'o ndákuijn na táxi na kuachi xá'a ún?

2 Ta ndakuijn taEsteban, káchí ra saá:

—Ndó'ó, nañani yó ta naxikuá'a ná'no yivá ñoo yó, vivíi koni so'ó ndó ña ká'an i xí'in ndó vitin. Xini yó ndí mii Ndios, ta ta kúu taKá'no ndino'o, nitivi ra noq̄ xii síkuá yó taAbraham kivi xitaku tayó'o ñoo estado Mesopotamia, ta on ta'an ka kee ra ko'on ra kutaku ra ñoo Harán,³ ta nika'an Ndios xí'in ra, káchí ra saá: “Ta vitin kee ún ñoo ún, sandakoo ún natá'an ún, ta ko'on ún kutaku ún inka xiiña ña saná'a i noq̄ ún”, káchí Ndios xí'in taAbraham.⁴ Ta kee taAbraham ñoo ra ña naní Caldea ta kuá'an ra ña kutaku ra ñii ñoo ña naní Harán. Ta saá nixi'i yivá ra, ta Ndios tiví ra taAbraham kee ra ñoo Harán yó'o ta kixaa ra ñoo noq̄ táku yó vitin.⁵ Ta Ndios on vása ní-taxi ra nda lo'o ño'o nda'a taAbraham ña kuu ña ño'o mii ra, ta saá ni, nika'an ra xí'in ra, káchí ra saá: “Ñii kivi ndi'i saá ño'o ña kúu ño'o Canaán nduu ña ño'o mii nasa'ya ñani síkuá ún”, káchí Ndios xí'in taAbraham xina'á. Ta kivi nika'an Ndios saá, ta taAbraham on koó nda ñii sa'ya ra kómí ra.⁶ Ta nika'an Ndios inka yichi xí'in taAbraham, káchí ra saá: “Nasa'ya ñani síkuá ún kutaku na inka ñoo xíyo, ta komi ciento kuyá xo'vi na ñoo yó'o. Saá chi nduu na esclavo ña kasa chiño na noq̄ napatrón na, ta on vása kukomí na ndayí ña sandakoo na chiño yó'o.⁷ Tá ndi'i ya'a komi ciento kuyá, ta yi'i Ndios saxo'vi nivi na ñoo xíyo yó'o, na kúu na saxo'vi nasa'ya ñani síkuá ún. Ta saá taxi ña kee nasa'ya ñani síkuá ún ña ko'on ndíka na, ta kixaa na noq̄ ñoo yó'o xá'a ña kasa ká'no na yi'i”, káchí

Ndios xí'in taAbraham.⁸ Ta saá Ndios xa'nda chiño ra noq̄ taAbraham ña kasa ndivi ra costumbre ña naní circuncisión.* Ta ñacircuncisión yó'o kúu ñii seña ña kóni kachí ndí taAbraham xí'in nasa'ya ra ta xí'in ndi'i nasa'ya ñani síkuá ra kuu na nivi naño Ndios. Ta saá tá sa'ya ra taIsaac nixino ra oná kivi ra, ta taAbraham kisa ndivi ra costumbre circuncisión xí'in ra. Ta ñii ki'va saá kisa ndivi taIsaac costumbre circuncisión xí'in sa'ya ra taJacob, ta taJacob kisa ndivi ra costumbre circuncisión xí'in na uxu ovi ta sa'ya ra, ta nayó'o kúu naxii síkuá yó na uxu ovi ti'vi naIsrael.

9 Ta niva'a lo'o kuyá, ta saá sava nasa'ya taJacob kisa kuini ini na xini na ñani na taJosé, tанда nitonda na nisikó na ra nda'a nivi naño Egipto ña ko'on ra kuu ra esclavo ta on vása kukomí ra ndayí ña sandakoo ra chiño tapatrón ra taEgipto. Ta saá ni, Ndios nixiyo ra xí'in taJosé,¹⁰ ta sakaku ra taJosé noq̄ ndi'i ñayo'vi nixo'vi ra. Ta Ndios ke'é ra ñava'a xí'in taJosé, chi taxi ra ñandíchi sini taJosé, ta taxi ra ña tarey Faraón kusi ini ra xini ra taJosé yó'o. Ta xa'a ñayo'o tarey yó'o sakuiso chiño ra taJosé ña xa'nda chiño ra noq̄ ndi'i nivi na xitaku ndi'i ñoo ña ndá'vi ndaa Egipto, ta tuku sakuiso chiño ra taJosé ña xikuu ra taká'no noq̄ ndi'i nivi na kisa chiño ve'e tarey Faraón.

11 Ta saá kixaa kivi ña nivi naño Egipto xí'in nivi na táku noq̄ ño'o Canaán, ndeé ní nixo'vi na soko, chi on vása yoo ka ña kuxu na. Ta ñii ki'va saá nixo'vi na soko naxii síkuá yó taJacob xí'in nave'e ra chi kivi saá xitaku na noq̄ ño'o Canaán.¹² Ta kivi xini so'ó taJacob yoo ña xixi nivi ñoo Egipto, ta tiví ra nasa'ya ra ko'on na ñoo Egipto xa'a ña sata na ña kuxu na. Nayó'o xikuu yichi noq̄ nixa'an na ñoo Egipto.¹³ Ta yichi ovi nixa'an nañani taJosé, ta nixaa na ñoo Egipto ña sata na ña kuxu na noq̄ taJosé, ta nika'an taJosé xí'in na, káchí ra saá: “Yi'i kúu ñani ndó taJosé”, káchí ra xí'in na. Ta saá inka nivi na xini so'ó ñayo'o kuá'an na ta nixaa na noq̄ tarey Faraón, ta ndato'on na xí'in ra ndí nataa na kixaa ñoo Egipto yó'o kúu

* 7:8 Costumbre najudío ña naní “circuncisión” kúu ña xa'nda na lo'o ñii sini ñateq̄ talo'o.

nañani taJosé. ¹⁴ Ta saá taJosé kana ra yivá ra taJacob, ña kixi ra kutaku ra ñoo Egipto xí'in ndi'i nave'e ra. Ta ndi'i nave'e ra xikuu na unj siko xa'on nivi. ¹⁵ Ta saá taJacob xí'in ndi'i nave'e ra sandakoo na ñoo na, ta kixaa na kutaku na ñoo Egipto. Ta sa'ya taJacob xí'in sa'ya ñani síkuá ra xikuu naxij síkuá yó naIsrael. Ta nija'a kua'a ní kuiya, ta nixi'i taJacob, ta saá tuku nija'a kua'a ní kuiya, ta nixi'i nasa'ya ra na kixaa xí'in ra ñoo Egipto. ¹⁶ Ta saá sanduxun na yiki koñu taJacob, ta sanduxun na yiki koñu sa'ya ra noo ño'o ña xa sata taAbraham xí'in si'un cha'vi ra noo sa'ya taHamor xina'a. Ta ño'o noo ninduxun yiki koñu nayó'o yóo ña ñoo Siquem ña nda'vi ndaa ñoo mji yóo naIsrael vitin.

¹⁷ 'Tá xa yatin tonda kivi ña Ndios kasa ndivi ra to'on ña kindoo ra xí'in xij síkuá yóo taAbraham, ta xa nixina ní nivi naIsrael na táku ñoo Egipto, ta xa kua'a ní nivi kuu na. ¹⁸ Ta saá kixá'a xá'nda chiño ñii tarey ñoo Egipto, ta tarey yó'o on vása ní-xini so'o ra to'on xa'a ñava'a ke'é taJosé kuiya xina'a. ¹⁹ Ta xí'in ñandíchi sinj ra, tarey yó'o sandá'vi ra ndi'i nivi naño Israel, naxij síkuá yóo, ta kisa nduxa ra xí'in na ña tiin na naváli chíchín sa'ya na, ta ko'on na xí'in na ña sandakoo mji na naváli yó'o nda ñii noo xiká xa'a ña kivi na. ²⁰ Ta mji kuiya saá kaku taMoisés, ta Ndios kúsi ini ra xini ra talo'o yó'o. Ta nave'e talo'o Moisés yó'o xindaa na ra unj yoo kuiti, ²¹ ta saá xa'a ña kasa ndivi na ndayí tarey, tjin na ra ña nixa'an na ñii xiiña noo sandakoo na ra. Ta ñii ña'a ña kuu sa'ya tarey Faraón, naní'í ña taMoisés lo'o yó'o, ta naki'in ña ra, ta kuano'o ra xí'in ña ve'e ña, ta ndatán yóo sa'ya mji ña saá nduu ra. ²² Ta saá naEgipto saná'a va'a na ra ndi'i ñandíchi mji na, ta taMoisés sakuá'a ra ndi'i ña saná'a na ra. Ta saá taMoisés nitonda ra xikuu ra ñii ta taká'no ní, ta ndíchi ní ra ta ti'va ní ra ka'an ra xí'in nivi, ta ñii kiva saá ti'va ní ra kasa ndivi ra ndi'i noo chiño.

²³ 'Tá nixino taMoisés ovi siko kuiya, ta chikaa ini ra ko'on ra koto ra naño ra naIsrael. ²⁴ Ta saá kee ra ta nixaa ra noo kisa chiño naño ra noo naEgipto. Ta

xini ra ñii taEgipto káni ní ra ñii taIsrael. Ta saá taMoisés niki'vi ra ña chindee ra taIsrael, ta xa'ni ra taEgipto yó'o. ²⁵ Ta xani sinj taMoisés ndi nivi naIsrael va'a kuchiño kundaa ini na ndi Ndios ti'vi ña'a ra vaxi ra sakaku ra na noo naEgipto. Saá xani sinj taMoisés, ta nivi naIsrael on vása ní-kundaa ini na ñayó'o. ²⁶ Tá nitivi inká kivi, ta kua'an taMoisés, koto ra naño ra naIsrael, ta nixaa ra, ta xini ra ovi naIsrael káni tá'an na, ta nika'an ra xí'in na: "Koto ndó ví. Ndó'ó, nataa Israel, ndatán yóo ñani mji ndó saá yóo ndó xí'in tá'an ndó. Ta saá, ¿ndachun káni tá'an ndó? ¿Ndachun kóni ndó satakué'e ndó tá'an ndó?", kachi taMoisés xí'in na. ²⁷ Ta ndakuijn ta ta kani ní tatá'an ra, nika'an kue'e ra xí'in taMoisés, kachi ra saá: "¿Yu kuu na taxi ndee nda'a ún ña kuu ún taa taká'no ta xá'nda chiño noo ndi? ¿Yu kuu na taxi ndayí nda'a ún ña kuu ún tajuez ña kasa nani ún xa'a kuachi ndi? ²⁸ ¿An vitin kóni ún ka'ni ún yi'i ndatán xa'ni ún taEgipto kivi koni?", kachi ra xí'in taMoisés. ²⁹ Tá xini so'o taMoisés ña nika'an tayó'o, ta niji'vi ra, ta kama kee ra kua'an xiká ra ñii xiiña ña naní Madián, ña nákaa ñoo xiyo. Ta yó'o nixijo ra, xitaku ra, ta saá tonda'a ra xí'in ñii ña'a, ta kaku ovi sa'ya na.

³⁰ 'Ta saá nija'a ovi siko kuiya, ta ñii kivi yóo taMoisés noo ño'o yichí ña nákaa yatin noo yóo yuku ña naní Sinaí. Ta noo ño'o yichí yó'o ñindichi ñii tón ñiño ndixin ní nó xí'in ña kua'a yaa ño'o ña xixi, ta ma'ño ño'o yó'o nitivi ñii ñaangel noo taMoisés. ³¹ Ta naka'nda ní ini ra xito ra ñayó'o. Ta nitonda yatin ka ra ña koto va'a ra ña xixi yó'o, ta xini so'o ra to'on Ndios ña kixi mji noo xixi ño'o. ³² Ta nika'an ña, kachi ña saá: "Yi'í kuu j Ndios, ta naxij síkuá ún taAbraham, taIsaac xí'in taJacob kisa to'ó na yi'í", kachi Ndios xí'in taMoisés. Ta niji'vi ní taMoisés, tnda kixá'a ra kisin nino mji ra, ñindichi ra, ta ni-xiin ra koto ka ra noo yóo ño'o xixi. ³³ Ta saá nika'an Ndios xí'in ra: "Tava ún nduxan ún ña ño'o xa'a ún, chi ño'o noo ñindichi ún ño'o yi'í kuu ña. ³⁴ Ndixa ñandaa kía xa xitoi ña ndasaá ndee ní xó'vi nivi naIsrael, na kuu naño, na táku ñoo

Egipto, ta xa xínì sò'oj ña ndeé ní tána na ta ndá'yi na xí'in ña yò'vi ní xó'vi na, ñakán kixaa ña sakaku na ño ñivi na saxò'vi ña'á. Ta vitin kixi yatin ún ño ñi, ta ti'víj yó'ó no'ò ún ñoo Egipto", kachí Ndios xí'in taMoisés.

³⁵ 'Tá ndikó taMoisés naxaa ra ñoo Egipto, ta naxii síkuá yó ñi-xiin na naki'in va'a na ra, ta ñika'an na xí'in ra, kachí na saá: "¿Yu kúu na taxi ndayí nda'a ún kuu ún taká'no ta ka'nda chiño ño ndi? Ta, ¿yu kúu na taxi ndayí nda'a ún kuu ún tajuez ña kasa nani ún xa'a kuachi ndi?", kachí na xí'in ra. Ta taMoisés yó'o kúu ta ta ti'ví Ndios ña kuu ra ta ka'nda chiño ño naxii síkuá yó ñaño Israel ta sakaku ra na ño ñaño Egipto. Ta mii Ndios sakuiso chiño ra taMoisés ke'é ra saá, kivi ñitivi ñaángel ño ra ño ñindichi tón ñiño xixi. ³⁶ Ta taMoisés tava ra ñivi ñaño Israel tixin ñoo Egipto, ta kee na ku'a'an na xí'in ra. Ta saá tá on ta'an ka kee na, ta Ndios taxi ra ndeé nda'a taMoisés ña ke'é ra ku'a'a ní milagro ña saná'a ra ño ñaEgipto ndi tandeé ní kúu Ndios. Ta kivi ñixaa ñaño Israel yatin ño yóo yu'u takuií mii, ña ñani Mar Rojo, ta Ndios ke'é ra inká milagro xa'a ña kuchiño ya'a naIsrael, ta xa'a na nda inká xiiña yu'u mii. Ta saá kivi xitaku ñaño Israel ovi siko kuyá ño yóo ño'o yichí, ta Ndios taxi ra ndeé nda'a taMoisés ña ke'é ra ví'í ní ka milagro xa'a ña chindeé ra ñaño Israel. ³⁷ Ta taMoisés yó'o ñika'an ra xí'in naxii síkuá yó, kachí ra saá: "Ñii kivi ña vaxi Ndios ke'é ra ña ñii taIsrael, kuu ra ñii ta profeta, ndatán yóo yi'i", kachí taMoisés xí'in na. ³⁸ Ta mii taMoisés yó'o kúu ta ta xitaku xí'in naxii síkuá yó ovi siko kuyá ño ño'o yichí. Ta ñii ñaángel Ndios ñika'an ña xí'in taMoisés ño yukú ña ñani Sinaí, ta taxi ña to'on Ndios nda'a ra, ta to'on yó'o ñitaa ra, ta taxi ra ña nda'a naxii síkuá yó, ña nayó'o taxi na ña nda'a nasa'ya na, ta saá nda vitin nayivá mii yó taxi na to'on Ndios yó'o nda'a yó. Ta to'on Ndios yó'o kúu ña táxi ndino'o kutaku yó ndatán kóni Ndios.

³⁹ 'Ta naxii síkuá yó on vása ní-xiin na kasa ndivi na to'on ña ñika'an taMoisés xí'in na, nda víka kisa toon ní ini na

ño ra, tanda kutoo ní na ndikó na ñoo Egipto, chi níma na xa ndikó ña ñoo kán.

⁴⁰ Ta saá ñika'an na xí'in taAarón, ta ta kúu ñani taMoisés, kachí na saá: "Kasa va'a ún ídolo ña kuu ndios válí xa'a ña ko'on si'na ña ño yó ña kuni'i ña yichí yó ño ko'on yó xí'in ña, saá chi on vása xini ndi yukia ndo'o taMoisés ta ta tava yó kee yó ñoo Egipto ta kixaa yó yó'o vitin", kachí na xí'in taAarón. ⁴¹ Ta saá kisa va'a na ñii ña'ná sindiki ña xikuu ndios ña kisa to'ó na. Ta saá xa'ni na kití tí kúu tí ñisoko na ño ña'ná sindiki yó'o. Ta saá sakana na ñii vikó ká'no ña kisa to'ó na ña'ná sindiki, ta kúsi ní ini na xini na ñandios vatá yó'o ña kúu ña kisa va'a mii na. ⁴² Xa'a ñayó'o Ndios saña ra na ke'é na ña kóni na, ta taxi ra ña kasa ká'no na ndi'i ña kisa va'a Ndios ña chindú'u ra koo ñoyivi kaa. Ta saá kisa ká'no na kimi xí'in yo ta xí'in ño'o ña yé'e ndivi. Kuyá xina'á ta profeta Amós ñitaa ra to'on Ndios xa'a ña ke'é na, ta to'on Ndios yó'o kachí ña saá:

Ndios ká'an ra xí'in ñivi ñaño Israel, kachí ra saá:

"Ña ovi siko kuyá xitaku ndó ño ño'o yichí,

¿án ndixa ño yi'i ñisoko ndó kití sana ndó xí'in inká ña kómí ndó?

⁴³ On sivi saá, chi ve'e ño'o tia'va ñaídolo Moloc, ña kúu ndios vatá, kúu ña xindiso ndó ñixika ndó ño ño'o yichí.

Ta saá tuku xindiso ndó inká ñaídolo ñani ña Renfán, ña kúu ña'ná kimi.

Ta ñaídolo Moloc xí'in ñaídolo Renfán yó'o kúu ñandios vatá ña kisa va'a mii ndó xa'a ña kasa to'ó ndó ña.

Ñakán kía saxò'vi ndó'ó, ñaño Israel, chi taxi ndayí nda'a na ñoo xiká ña kúndeé na ño ndó, ta tiin na ndó'ó,

ta xí'in ñanduxa ko'on ndó xí'in na inká ño'o xíyo, ña nákaa nda xiká ka ño ñoo Babilonia.

Saá ke'éj xí'in ndó ña saxò'vi ndó'ó", kachí Ndios xí'in naIsrael,

kachí to'on ña ñitaa ta profeta xina'á —kachí taEsteban ká'an ra xí'in na.

⁴⁴ Ta saá ñika'an ka taEsteban xí'in na, kachí ra saá:

—Kuiya xitaku naxii síkuá yó noo ño'o yichí, ta nixiyo ve'e ño'o mandiado xí'in na. Ta ve'e ño'o yó'o xikuu seña ña saná'a ndí Ndios yóo ra xí'in na. Ta mji Ndios xikuu ta saná'a ta Moisés ndasaá koo ña kasa va'a ra ve'e ño'o mandiado yó'o, ta nivi naIsrael kisa va'a na ña ñii kiva ndatán Ndios saná'a ra na. ⁴⁵ Ta saá, tá on koó ka ta Moisés táku ra xí'in na, ta taJosué kúu ta nakuiso chiño xí'in na, ta naxii síkuá yó nakuiso na ve'e ño'o mandiado, ta kuá'an ña xí'in na, ta saá nixaa na noo ño'o Canaán. Ta nixiyo ve'e ño'o mandiado yó'o xí'in na kivi kani tá'an na xí'in nivi na xitaku noo ño'o Canaán yó'o. Ta Ndios chindeé ra naxii síkuá yó, ta kündeé na noo nivi naCanaán ta naki'in na ño'o na ña kutaku na. Ta ve'e ño'o mandiado yó'o kindoo ña xí'in naxii síkuá yó tanda kivi xá'nda chiño tarey David noo naIsrael. ⁴⁶ Ndios kúsii ní ini ra xini ra taDavid, ta taDavid ndukú ra ñava'a noo Ndios ña taxi ra kasa va'a ra inká ve'e ño'o Ndios ña na'á ní kundichi. Ta ve'e ño'o yó'o kuu noo nivi naIsrael† kasa to'ó na Ndios ndino'o. ⁴⁷ Ta on sivi tarey David xikuu ta ta kisa va'a ve'e ño'o ká'no yó'o xa'a Ndios, chi taSalomón sa'ya tarey David xikuu ta ta kisa va'a ña. ⁴⁸ Ta saá ni, Ndios on vása xini ñó'ó ra ñii ve'e ño'o ña kisa va'a nivi ña kutaku ra ini ña, chi Ndios yóo ra ndi'i saá xiiña ñoyívi. Saá nita ñii taprofeta kuiya xiná'a to'on ña kachí Ndios saá:

⁴⁹ Ndatán yóo táyi tón to'ó ká'no, saá yóo ñoyívi ñino,

chi nda ñoyívi ñino kúu noo xá'nda chiño i noo ndi'i nivi xí'in ndi'i inká ña yóo.

Ta ndatán yóo ñii xiiña noo nákindée xa'a i, saá yóo ñoyívi noo ño'o noo táku nivi.

Ta, ¿ndasaá ví kuchiño koo ñii ve'e ño'o ña kisa va'a nivi ña taxi na kutaku i?

Ta, ¿ndasaá ví kuchiño nivi kasa va'a na ñii ve'e noo koo i nakindée i?

⁵⁰ Saá chi yi'i kúu ta ta kisa va'a ndi'i ña yóo ñoyívi ñino xí'in ndi'i ña yóo ñoyívi noo ño'o",

kachí Ndios, nita ñii taprofeta xiná'a.

⁵¹ Ta saá nika'an ka taEsteban xí'in nachiño Junta Suprema, kachí ra saá xí'in na:

—iNdachun só'ó ní ndó!, ta xiká ní yóo ini ndó noo Ndios, chi on xjin ndó koni so'o ndó to'on ra. Ta ndatán ke'é naxii síkuá yó xiná'a, ñii kiva saá ké'é ndó vitin, chi kisa toon ndó noo Ndios. Ndi'i saá yichí on xjin ndó chikaa so'o ndó to'on ña ká'an Nima Ndios xí'in ndó. ⁵² Ta kuiya xiná'a naxii síkuá yó saxo'vi na ndi'i naprofeta na nika'an ndoso to'on Ndios, tanda xa'ni na ndi'i nivi na ndato'on xí'in na ndí ñii kivi Ndios ti'vi ra ñii ta ta kúu taNdaa ña kixi ra ñoyívi yó'o ña sakaku ra nivi. Ta kivi kixi ta taNdaa yó'o, ta mji ndó kisa kuini ini ndó xini ndó ra ta ntaxi ndó ra nda'a nachiño, ta xa'ni na ra.

⁵³ Vará mji naángel na kixi noo Ndios xikuu na taxi to'on Ndios nda'a naxii síkuá yó, ta vitin on xjin ndó chikaa so'o ndó to'on yó'o —kachí taEsteban xí'in nachiño Junta Suprema.

⁵⁴ Tá xini so'o nayó'o ña ká'an taEsteban xí'in na, ta kixá'a na sáa ní ka ini na xini na ra, tanda nákaxi na noo no'o na xí'in ñasaa na. ⁵⁵ Ta chutú ini taEsteban xí'in Nima Ndios, ta nakoto ndaa ra ñoyívi ñino, ta xini ra mji ña livi ní ká'no ña yé'e noo yóo Ndios, ta xini ra taJesús ñindichi ra noo yóo nda'a kua'a Ndios, ⁵⁶ ta nika'an taEsteban xí'in nachiño, kachí ra saá:

—iKoto ndó ví! Nanona ñoyívi ñino, ta xito ndaa i, ta xini i taJesús, ta ta kixi noo Ndios, ñindichi ra noo yóo nda'a kua'a Ndios —kachí taEsteban.

⁵⁷ Tá xini so'o na to'on ña ká'an taEsteban, ta xí'in nda'a na nakasi na so'o na chi on xjin na koni so'o ka na to'on ña ká'an ra xí'in na. Ta xí'in ña sáa ini na, ndeé ní ninda'yi na, ta ñii nakuita ndi'i na, ta tjin na ra. ⁵⁸ Ta ñoo na taEsteban kuá'an ra xí'in na, ta kee na ñoo yó'o, nda nixaa ra xí'in na ñii xiiña noo on koó nivi, ta kixá'a na koon na yuu taEsteban ña ka'ni na ra. Tanda ta na tikoto na, tanda ndasaá kuiti tikoto maá na ndixin na, ña va'a ka kuchiño koon na yuu taEsteban. Ta tikoto ña ta va na, chindoo na ña noo yóo xa'a ñii ta ta

† 7:46 Inká kivi naní taJacob kúu Israel.

naní Saulo, ta tayó'o ndáa ra tikoto na.
 59 Tá'an ndeé kóon ka na yuu taEsteban,
 ta nika'an ra, káchí ra saá:

—Tata Jesús, yó'ó kúu Taa taKá'no
 noo j, ta vitin ndúkú j noo ún ña
 naki'in ún nima j —káchí taEsteban xí'in
 taJesús.

60 Ta saá xikuxítí ra ta xí'in ndi'i ndee
 ra nika'an ra:

—Tata Jesús, vitin ná kasa ká'no ini ún
 xa'a ña on vá'a yó'o ña ké'é na xí'in j
 —káchí ra.

Tá ndi'i nika'an ra to'on yó'o, ta saá
 nixi'i ra.

8

*To'on yó'o ká'an
 ndí taSaulo sáxo'vi ní ra nivi na kándixa
 taJesús*

1 Tá taSaulo xini ra ña xa'ni na
 taEsteban, ta yóo yu'ú ra xí'in nivi na
 xa'ni tayó'o.

Ta mji kivi ña xa'ni na taEsteban, ta ñoo
 Jerusalén ku'a ní nivi kixá'á na ndeé ní
 sáxo'vi na nivi na ndikon yichi taJesús.
 Ñakán kía nixita ní'no na, ta sava na
 ku'a'an na kutaku na inka ñoo ña ñó'o
 estado Judea, ta sava na ku'a'an na kutaku
 na inka ñoo ña ñó'o estado Samaria.
 Ta ndákuiti naapóstol kúu na nindo
 ñoo Jerusalén. 2 Ta sava nataa na kúu
 na ndino'o ini kisa to'ó Ndios, nixa'an
 na ta naki'in na yiki koñu taEsteban ta
 sanduxun na ña, ta saá ndeé ní xáku na
 xa'a ña nixi'i ra. 3 Ta taSaulo kixá'á ra
 ndeé ní sáxo'vi ra nivi na ndikon yichi
 taJesús. Kí'vi ra ñii ñii ve'e noo táku nivi
 yó'o, án taa kúu na, án ña'a kúu ná, ta
 táva ra na ve'e na, ta yo'vi ñoo ra na, ta
 táan ra na ini ve'e ka.

*To'on yó'o ká'an ndí nivi na kándixa
 taJesús
 nika'an ndoso na to'on xa'a ra noo nivi
 naño Samaria*

4 Ta nivi na kándixa taJesús na kúu na
 nixita ní'no, tá ku'a'an nayó'o inka xiiña,
 ta kixá'á na ká'an ndoso na to'on va'a
 xa'a taJesús noo nivi na táku ñoo noo
 ku'a'an na. 5 Ta saá tuku taFelipe kee
 ra ñoo Jerusalén ta ku'a'an ra ta nixaa
 ra ñoo Samaria. Ta saá kixá'á ra ká'an

ndoso ra to'on va'a noo nivi ñoo yó'o,
 káchí ra ndí taJesús kúu Cristo taa ta
 ti'vi Ndios kixaa ra sakaku ra nivi. 6 Ta
 ku'a ní nivi nakutá'an na, ta xí'in ña
 ndino'o ini na xini so'o na to'on ña ká'an
 taFelipe xí'in na, saá chi xa xini na ku'a
 ní milagro ke'é taFelipe noo na xí'in ndee
 Ndios. 7 TaFelipe tava ra nima ndiva'a
 ku'a ní nivi, ta kivi kée ñanima ndiva'a
 ña xikomí nivi, ta ndá'yi ní ña kée ña.
 Ta saá tuku taFelipe sanda'a ra ku'a ní
 nivi, ta sava nayó'o xikuu nivi na on kivi
 kada, ta sava na xikuu nivi na on kivi
 kaka xá'á. 8 Ta xa'a ña ku'a ní ñava'a
 ké'é taFelipe, kúsi ní ini nivi ñoo yó'o.

9 Ta ñoo yó'o táku ñii taa naní ra Simón,
 taa ta kisa chiño xí'in magia kúu ra, ta
 xa'a ñaná'no ña ke'é ra noo nivi naño
 Samaria, naka'nda ini na xini na ña. Ta
 xí'in ñayó'o sandá'vi ra nivi, chi xani sini
 nivi yó'o ndí taSimón yó'o kúu ñii taa
 ta ká'no ní. 10 Ndi'i nivi naño yó'o, án
 nakuíká kúu na, án nandá'vi kúu na, ta
 xí'in ña ndino'o ini na xini so'o na ña
 ndato'on taSimón yó'o xí'in na. Ta nivi
 yó'o nda nitondaa na nika'an na, káchí
 na saá:

—TaSimón yó'o ndixa kómí ra ndee
 ká'no Ndios —káchí na.

11 Ta xa ku'a ní kuyi nivi yó'o kándixa
 na to'on ña ká'an taSimón chi naka'nda
 ini ndi'i na xini na ñaná'no ke'é ra ña kúu
 ña sandá'vi ra na. 12 Ta kivi kixaa taFelipe
 ñoo yó'o, ta kixá'á ra ká'an ndoso ra to'on
 va'a xa'a yichi noo xá'nda chiño Ndios,
 ta ndato'on ra xí'in nivi xa'a Jesucristo.
 Ta saá ku'a ní nataa, ta ku'a ní náña'a,
 kándixa na to'on ña nika'an taFelipe xí'in
 na, ta saá sakuchu ra ndi'i nivi yó'o.
 13 Tānda mji taSimón kándixa ra to'on
 xa'a Jesucristo, ta taFelipe sakuchu ra
 tayó'o. Ta saá taSimón nda mí xiiña
 ku'a'an taFelipe, ta saá ndikon ra ku'a'an
 ra xí'in ra, ta naka'nda ní ini ra xini
 ra milagro ná'no ké'é taFelipe xí'in ndee
 Ndios.

14 Tá naapóstol na ndoo ñoo Jerusalén
 xini so'o na ndí xa naki'in va'a nivi
 naño Samaria to'on Ndios, ta saá ti'vi na
 taPedro xí'in taJuan, ta ku'a'an nayó'o ñoo
 Samaria. 15 Tá nixaa taPedro xí'in taJuan
 ñoo yó'o, ta nika'an ovi nataa yó'o xí'in

Ndios, ndukú na noo ra ña ti'ví ra Níma ra kixaa ña kutaku ña ini nivi na nákutá'an yó'o. ¹⁶ Saá chi nivi yó'o on ta'án naki'in na Níma Ndios, ta ndasaá kuiti chichi na xí'in ndayí kivi taJesús. ¹⁷ TaPedro xí'in taJuan chiso ra nda'a ra sini ñii ñii nivi yó'o na kandixa taJesús, ta saá naki'in na Níma Ndios kutaku ña ini ñii ñii na.

¹⁸ Ta taSimón xini ra ña chiso naapóstol nda'a na sini ñii ñii nivi yó'o, ta saá Ndios taxi ra Níma ra kutaku ña ini na. ¹⁹ Ta xa'a ñayó'o, nika'an taSimón xí'in naapóstol, káchí ra saá:

—Vitin ní'ij s'ún ña cha'vii ndó'ó, tá taxi ndó ndee nda'aj ña ñii kiva saá chisoj nda'aj sini nivi ta saá nivi yó'o naki'in na Níma Ndios —káchí ra xí'in naapóstol.

²⁰ Ta ndakuijn taPedro nika'an ra xí'in ra:

—Ta, jva'a ka Ndios ná sandi'i ra xa'a s'ún mji ún! Ta, jná sandi'i ra xa'a mji ún xí'in s'ún! Saá chi ñii ña on vá'a ká'no kúu ña xani ini ún ña kúchiño ún sata ún Níma Ndios xí'in s'ún, chi Níma Ndios on sivi ñakía'vi kúu ña, ta ña sání'i Ndios kuiti kúu ña. ²¹ Ta yó'ó, nda lo'o on vása kómí ún ndayí ña kasa chiño ún xí'in ndi noo Ndios, chi on vá'a yóo níma ún noo Ndios. ²² Ta vitin nandikó ini ún, ta sandakoo ún ña on vá'a ké'é ún, ta xí'in ña ndino'o ini ún kuaku ndá'ví ún noo Ndios, ta saá ndásana kuiti kuchiño Ndios kasa ká'no ini ra xa'a ña on vá'a ní xani ini ún. ²³ Chi xitoj noo ún ndí kónó ní nákaa ña sáa ini ún, ta nákaa ña kuini ini ún, ta ña on vá'a kúu ña xá'nda chiño noo ún, ta nda lo'o on vása yóo ndee mji ún ña sandakoo ún ké'é ún ña on vá'a —káchí taPedro xí'in taSimón yó'o.

²⁴ Ta ndakuijn taSimón, káchí ra saá:

—Vitin ndúkúj noo ndó ña kuaku ndá'ví ndó noo Ndios xa'aj ña kasa ká'no ini ra xa'aj kotó kundivi to'on ña nika'an ndó xa'aj —káchí taSimón xí'in naapóstol.

²⁵ Ta saá naapóstol yó'o ndato'on ka na to'on ña ndakuijn ñanda'a xa'a taJesús, ta ta kúu Cristo, ta nika'an ndoso na to'on Ndios yó'o noo nivi naño Samaria yó'o. Ta kee naapóstol ku'a'an na ku'a'a ní ñoo válí ña ñó'o yatin ñoo Samaria, ta ñii kiva saá kisa ndivi na chiño ña

ndato'on na ñava'a xa'a taJesús noo nivi. Ta ndi'i kisa ndivi na chiño yó'o, ta naapóstol tuku ndikó na ku'a'an no'o na ñoo Jerusalén.

To'on yó'o ká'an xa'a taFelipe ña nixaa ra nákutá'an ra xí'in ñii ta Etiopía

²⁶ Ñii kivi ñii ñaángel ña kixi noo Ndios nixaa ña, nika'an ña xí'in taFelipe, káchí ña saá:

—Nakundichi ún, ta ko'on ún chí sur, ta ko'on ún yichi ña yá'a noo ño'o yichi, ña kúu yichi ña kée ñoo Jerusalén ta ku'a'an ña nda ñoo Gaza —káchí ñaángel xí'in taFelipe.

²⁷ Ta saá nakundichi taFelipe, ta kee ra ku'a'an ra. Ta mji yichi noo ku'a'an ra yó'o, nákutá'an ra xí'in ñii ta kixi ñii xiiña ña naní Etiopía. Tayó'o kúu ra ñii taká'no, chi ndiso chiño ra xí'in ndi'i s'ún ñareina ña naní Candace, ña xá'nda chiño noo ndi'i nivi na táku ndi'i ñoo ña yóo Etiopía yó'o. Ta ta taká'no yó'o xa nixaa'an ra ñoo Jerusalén ña kisa ká'no ra Ndios, ²⁸ ta vitin ndikó ra ku'a'an no'o ra ñoo ra. Ta yóo ra ini ñii tón carreta, tón síta kuáyí ku'a'an rí. Ta ta Etiopía yó'o ká'vi ra ñii tutu ña kúu to'on Ndios, ta mji noo ká'vi ra kúu to'on ña ñitaa taprofeta Isaías xina'a. ²⁹ Ta saá nika'an Níma Ndios xí'in taFelipe, káchí ña saá:

—Vitin ku'a'an ún, ta ná kutá'an yatin ún xí'in tón carreta ka —káchí ña.

³⁰ Ta taFelipe xino ra ku'a'an ra, ta nixaa ra nákutá'an ra xí'in tón carreta, ta xini so'o ra to'on Ndios ña ñitaa taprofeta Isaías ña ká'vi taEtiopía yó'o. Ta taFelipe njndaka to'on ra ta ká'vi yó'o, káchí ra saá xí'in ra:

—¿Án kúnda'a va'a ini ún yu kúu ña kóni kachí to'on ña ká'vi ún, tata? —káchí ra.

³¹ Ta ndakuijn taEtiopía, nika'an ra:

—¿Ndasaá kuchiñoj kúnda'a va'a ini ña ká'vi?, tata, chi on vása nání'ij nda ñii nivi na kúchiño nandaxin to'on yó'o noo j —káchí taEtiopía xí'in taFelipe.

Ta saá nika'an ra xí'in taFelipe ña ná ndaa ra tón carreta, ta ko'on ra xí'in ra.

³² Ta mji xiiña noo to'on Ndios ña ká'vi taEtiopía kúu ña káchí saá:

Ndatán kuḗ'an ñii ndikachi xí'in xito'o rí
noḡ ka'ni na rí, saá kuḗ'an ra.

Ta ndatán tásii'n yóo ñii ndikachi kivi xátá
na yisi rí, saá yóo ra,

chi nda ñii to'on on vása ní-ka'an ra.

³³ Ta sakuka'an na noḡ ra, ta nda lo'o on
vása ní-kisa ndivi na ñandaḗ xí'in
ra.

On koó sa'ya ra ní-xiyo, saá chi yachi ní
xa'ni na ra

ta on vása ní-xitaku ka ra ñoyivi noḡ ño'o,
káchí to'on Ndios ña ñitaa taprofeta
Isaías kuiya xina'á, ña kúu ña ká'vi
taEtiopía yó'o.

³⁴ Ta ñindaḗ to'on ra taFelipe, káchí ra
saá:

—Vitin ka'an ún xí'in i, ¿yo xa'a ká'an
taprofeta Isaías yó'o?, ¿án ká'an ra xa'a
mji ra?, ¿án xa'a inka ñivi ká'an ra?
—káchí ra, ñindaḗ to'on ra taFelipe.

³⁵ Ta saá taFelipe kixá'á ra sáná'a ra
taEtiopía yó'o, ña nandaxin ra yukia
kóni kachí to'on ña ñitaa taprofeta Isaías
ña kúu ña ká'vi ra yó'o, ta sáná'a ra
ña nandaxin ra yukia kóni kachí kuḗ'a
ní inka to'on Ndios ña ñitaa na xina'á,
tanda ñixaa ra ndato'on ra to'on va'a xa'a
taJesús. ³⁶ Ta saá kuḗ'an ka na yichi xí'in
tón carreta, ta ñixaa na ñii xiiña noḡ ñó'o
takuií. Ta ñika'an taEtiopía, káchí ra saá:

—Yó'o ñó'o takuií. ¿Án yóo ka inka
chiño kumanj kasa ndivi i, ta saá va'a
kuchiño kuchu i vitin? —káchí ra xí'in
taFelipe.

³⁷ Ta ñika'an taFelipe:

—Tá ndixa xí'in ña ndino'o ini ún
kándixa ún Jesucristo, taa ta ndato'on i
xí'in ún xa'a, ta saá va'a kuchu ún vitin
—káchí taFelipe xí'in ra.

Ta ndakuijn ra ñika'an ra:

—Ndixa xí'in ña ndino'o ini i kándixa i
ndí Jesucristo kúu Sa'ya Ndios —káchí
taEtiopía.

³⁸ Ta saá ñika'an ra xí'in taa ta xá'nda
chiño noḡ kuáyí ña nakundichi tón car-
reta. Ta saá xikuijn tón carreta, ta noḡ
taFelipe xí'in taEtiopía, ta ñikivi na ini
takuií. Ta saá taFelipe sakuchu ra tayó'o.

³⁹ Tá ndi'i kundivi ñayó'o, ta kee na
ini takuií, ta xandikon saá Nima Ndios

ñaki'in ña taFelipe kuḗ'an ra xí'in ña inka
xiiña. Ta taEtiopía yó'o ñi-xini ka ra
taFelipe, ta saá ñaki'in ra kuḗ'an no'o ra,
ta chutú ñasii ini ra. ⁴⁰ Ta saá ñitivi
taFelipe ñii ñoo naní Azoto. Ta kixá'á
ra ndato'on ra to'on va'a xa'a taJesús
noḡ ndi'i ñivi ñoo yó'o, ta ñii ki'va saá
ndato'on ra xí'in ñivi ndi'i saá ñoo noḡ
yá'a ra, kuḗ'an ra, tanda ñixaa ra nda ñoo
Cesarea.

9

*To'on yó'o ká'an ndasaá nasama ini
taSaulo ta kixá'á ra kándixa ra taJesús ta
ndikon ra yichi ra*

(Hch. 22:6-16; 26:12-18)

¹ Ta taSaulo xí'in ña saa ini ra xika
ra ká'an ra ña yo'vi saxo'vi ra ñivi na
ndikon yichi taJesús, ta ká'an ra ndí xini
ñó'o kivi ndi'i na. Ta saá ñixaa'an ra noḡ
taká'no noḡ nasutu, ² ta nduku ra tutu
ña taxi ndayí nda'a ra ko'on ra ve'e ño'o
sinagoga ñoo Damasco, ta tiin ra ndi'i
nataa xí'in ndi'i náña'a na kúu na ndikon
yichi taJesús. Ta saá ndikó na xí'in ra ñoo
Jerusalén, noḡ taan ra ndi'i na ini ve'e
kaa. ³ Ta saá taSaulo kee ra kuḗ'an ra. Tá
xa yatin xa'a ra ñoo Damasco, ta ñii kama
kee ño'o ñoyivi ñino, ta ndeé ní náye'e ña
ra, ta xino nduu ña noḡ ñindichi ra. ⁴ Ta
taSaulo nakava ra nda noḡ ño'o, ta xini
so'o ra to'on ña ñika'an xí'in ra, káchí ña
saá:

—Saulo, Saulo, ¿ndachun ndikon ún ña
saxo'vi ún yi'i? —káchí to'on xí'in ra.

⁵ Ta ndakuijn taSaulo, ñindaḗ to'on
ña'a ra:

—¿Yu kúu yó'o, Tata? —káchí ra.

Ta ñika'an to'on yó'o:

—Yi'i kúu i Jesús, taa ta ndikon ún
saxo'vi ún. Ta xí'in ña kisa toon ún noḡ i,
kuiti sátakué'e xí'in mji ún —káchí ra.*

⁶ Ta saá taSaulo ñii kisin ñino ra, ta yí'vi
ní ra, ta ñindaḗ to'on ra, káchí ra saá:

—Tata, ¿yukia kóni ún ke'é i vitin?
—káchí ra.

Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá:

—Ta vitin nakundichi ún ta ko'on ún
ki'vi ún ñoo Damasco, ta saá ti'vi ñii taa

* **9:5** TaJesús kóni kachí ra ndí taSaulo ké'é ra ndatán ké'é ñii tisindiki tí toon ini, ta kaxá'á rí mji noḡ siin kaa
ña nákaa noḡ yatá kisa chiño rí, ta saá sátakué'e xí'in mji rí.

xaa ra ndato'on ra xí'in ún xa'a ña xini ñó'ó ke'é ún —káchí taJesús xí'in taSaulo.

⁷ Ta natá'an taSaulo na kuá'an xí'in ra, ñii ñaka'nda ini na yoo na, chi xini so'o na to'on ña ká'an ta on vása ní-kundaá ini na yukia káchí ña, ni on koó nda ñii ñivi ní-xini na. ⁸ Ta taSaulo ñakundichi ra ta ñakuiná ra nduchu ñoo ra, ta on vása kivi ka koto ra, chi kukuáá nduchu ñoo ra. Ta saá nataa tá'an ra tiin na nda'a ra ta kuá'an ra xí'in na nda ñoo Damasco. ⁹ Ta unj kivi ñi-kivi koto ra ta nda lo'o ñi-xixi ra, ni nda lo'o nduta ñi-xi'i ra.

¹⁰ Ta ñoo Damasco yó'o táku ñii taa, ta ndíkon yichi taJesús kúu ra, ta ñani ra Ananías. Ta ñitivi taJesús ñoo ra ta ñika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—¡Tata Ananías!

Ta ndakuijn taAnanías, ñika'an ra:

—Yó'o yoo j, Tata —káchí ra.

¹¹ Ta ñika'an taJesús xí'in ra:

—Kuá'an ún yichi ña ñani Yichi Ndaku ta xaa ún ve'e ñii taa ta ñani Judas, ta ve'e yó'o ndaka to'on ún ñivi án xini na mí yoo ñii taa ta ñani Saulo, ta taño Tarso kúu ra. Saá chi taSaulo yó'o yoo ra ve'e taJudas, ta vitin xa ká'an ra xí'in j. ¹² Ta xa taxi j ña ñitivi ñoo ra ñii taa ta ñani Ananías ña kixaa ra ñoo ra, ta chiso ra nda'a ra sinj ra ña kivi nakoto nduchu ñoo ra —káchí taJesús xí'in taAnanías.

¹³ Ta taAnanías ñika'an ra xí'in taJesús, káchí ra saá:

—Tata, xa kuá'a ní ñivi ndato'on na xí'in j ndí taSaulo yó'o xa ke'é ra kuá'a ní ña on vá'a xí'in ñivi ñaño Jerusalén, na kúu na ndíkon yichi ún. ¹⁴ Ta vitin kixaa ra ñoo yó'o, ta kómí ra ndayí ña taxi naná'no ñoo nasutu nda'a ra xa'a ña tiin ra ndi'i ñivi na ndíkon yichi ún na táku ñoo Damasco yó'o, ta taan ra na ini ve'e kaa —káchí taAnanías xí'in taJesús.

¹⁵ Ta ñika'an taJesús xí'in ra:

—Kuá'an ún koto ún taSaulo, chi tayó'o kúu taa ta ñakaxinj ña konj ñó'ó j ña ko'on ra ka'an ndoso ra to'on xa'a j ñoo ñivi na on vása kúu najudío, ta ko'on ra ñoo ñivi na kúu narey ñoo xíyo, ta ko'on ra ñoo najudío† ña ndato'on ra xí'in na xa'a j. ¹⁶ Ta yi'i saná'a ndi'i j ra xa'a

ña kuá'a ní yo'vi xini ñó'ó xo'vi ra xa'a j —káchí taJesús xí'in taAnanías.

¹⁷ Ta saá kee taAnanías kuá'an ra ta ñixaa ra ve'e ñoo yoo taSaulo, ta ñikivi ra ini ve'e yó'o. Tá xini ra taSaulo, ta chiso ra nda'a ra sinj ra, ta ñika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Ñani j Saulo, taJesús, Taa taKá'no ñoo yó, kúu taa ta ñakutá'an xí'in ún yichi, ta ñii taJesús yó'o ti'ví ra yi'i vaxi j xa'a ña va'a nakoto tuku nduchu ñoo ún, ta ti'ví ra yi'i xa'a ña sakutú ra ini ún xí'in Níma Ndios —káchí taAnanías xí'in taSaulo.

¹⁸ Ta xati'va ndatán yoo nduchu sata tiaká saá yoo ña kee nduchu ñoo taSaulo, ta ñikoyo ña nda ñoo ño'o, ta saá va'a nakoto tuku nduchu ñoo ra. Ta ñakundichi ra, ta taAnanías sakuchu ña'a ra chi xa kandixa ra taJesús. ¹⁹ Ta saá taSaulo xixi ra, ta ñaki'in ra ndee ra. Ta ñixiyo taSaulo xí'in ñivi na ndíkon yichi taJesús ñoo Damasco lo'o ka kivi.

To'on yó'o ká'an ndí taSaulo ndato'on ra

to'on va'a xa'a taJesús xí'in ñivi ñaño Damasco

²⁰ Ta saá taSaulo kama ní kixá'a ra kuá'an ra ñii ñii ve'e ño'o sinagoga ñoo Damasco yó'o, ta ká'an ndoso ra to'on va'a xa'a taJesús ñoo ñivi. Ndato'on ra xí'in na ndí ndixa ñandaá taJesús kúu Sa'ya Ndios. ²¹ Ta ndi'i ñivi na xini so'o ña ká'an taSaulo, ñaka'nda ini nayó'o, ta ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Án on sivi tayó'o kúu taa ta xika saxo'vi ní ñivi ñoo Jerusalén na kúu na ndíkon yichi taJesús? ¿Án on sivi tayó'o kúu taa ta kixaa ñoo Damasco yó'o chi kóni ra tiin ra ñivi na ndíkon yichi taJesús xa'a ña ko'on na xí'in ra ña taxi ra kuachi xa'a na ñoo nasutu ná'no ñoo Jerusalén? —saá káchí na, ká'an na xa'a taSaulo.

²² Vará saá ká'an na xa'a ra, ta ñii ñii kivi Níma Ndios táxi ka ndee, ta táxi ka ñandíchi nda'a taSaulo, xa'a ña va'a ní ndato'on ra xí'in ñivi xa'a taJesús. Ta najudío na táku ñoo Damasco, na kúu na xini so'o ña ká'an ra, on vása nán'i na to'on ndasaá ndakuijn na yu'u ra. Saá chi to'on ndato'on ra kaxín ní ñandaxin ña

† 9:15 To'on "najudío" kóni káchí ña: Sa'ya ñani síkuá taIsrael.

ndí t̄aJesús kúu Cristo, t̄a t̄a t̄i'ví Ndios sakaku n̄ivi.

T̄o'on yó'o ká'an ña ndasaá n̄ikaku t̄aSaulo noo najudío

²³ Ta n̄iya'a kuá'a ní k̄iv̄i, ta najudío nakutá'an na ta ch̄ikaa ini na ka'ni na t̄aSaulo. ²⁴ Yóo yé'é ná'no namā yuu ña x̄ino nduu ñoo Damasco, ta ndiv̄i ñoo n̄ivi na kóni ka'ni t̄aSaulo yóo na, ndáa na yé'é ná'no yó'o, chi ndáti na ya'a t̄aSaulo ñii yé'é yó'o ña kee ra ko'on ra, ta saá kuchiño tiin na ra ta ka'ni na ra. Ta saá ni, ink̄a n̄ivi ndato'on na x̄i'in t̄aSaulo ña ch̄ikaa ini najudío yó'o ke'é na x̄i'in ra. ²⁵ Ta saá ñii ñoo nataa na sakuá'á noo t̄aSaulo, ch̄indeé na ra ña n̄ik̄i'vi ra ini ñii chikiva ká'no, ta ch̄iko'ni na ña, ta sanoo na chikiva yó'o sat̄a namā yuu, ta n̄ixaa ña nda noo ño'o, ta n̄ikaku ra kuá'an ra.

T̄o'on yó'o ká'an x̄a'a t̄aSaulo ndikó ra k̄ixaa ra ñoo Jerusalén

²⁶ Ta saá n̄aki'in t̄aSaulo ndikó ra kuá'an ra nda ñoo Jerusalén, ta ndukú ra nakutá'an ra x̄i'in n̄ivi na ndikon̄ yich̄i t̄aJesús ñoo kán, ta n̄ivi yó'o yí'ví ní na noo ra. Ta n̄i-taxi na k̄i'vi ra nakutá'an ra x̄i'in na, chi on vása kándixa na ndí t̄aSaulo x̄i'in ña ndino'o ini ra ndikon̄ ra yich̄i t̄aJesús vitin. ²⁷ Ta saá t̄aBernabé ch̄indeé ra t̄aSaulo ña kuchiño nakutá'an ra x̄i'in naapóstol. Saá chi t̄aBernabé yó'o kana ra t̄aSaulo ko'on ra x̄i'in ra noo naapóstol ña koni na ra. Ta saá t̄aBernabé ndato'on ra x̄i'in naapóstol x̄a'a ña ndo'o t̄aSaulo yich̄i k̄iv̄i kuá'an ra ñoo Damasco, ta káchí t̄aBernabé saá:

—K̄iv̄i kuá'an t̄aSaulo yó'o yich̄i ña kuá'an ñoo Damasco, ta noo ra n̄it̄ivi t̄aJesús T̄a t̄aKá'no noo yó, ta n̄ik̄a'an t̄aJesús x̄i'in ra. Ta x̄a'a ñayó'o, t̄aSaulo nasama ini ra ta x̄andikon̄ nduu ra ñii t̄a t̄a ñii káchí kándixa t̄aJesús x̄i'in yó. Ta saá k̄iv̄i n̄ixiyo ka t̄aSaulo ñoo Damasco, ta on vása ní-yí'ví ra ndát̄o'on ra x̄i'in n̄ivi t̄o'on va'a x̄a'a t̄aJesús —káchí t̄aBernabé, ndato'on ra x̄i'in naapóstol.

²⁸ Tá x̄in̄i so'o naapóstol ña ndato'on t̄aBernabé, ta saá va'a taxi na ña n̄ik̄i'vi t̄aSaulo nakutá'an ra x̄i'in na ndikon̄ yich̄i t̄aJesús na táku ñoo Jerusalén yó'o. Ta saá t̄aSaulo k̄ixá'á ra x̄ika ra x̄i'in naapóstol,

ta kuá'an ra ndi'i saá x̄i'ña ñoo Jerusalén, ²⁹ ta on vása yí'ví ra ndát̄o'on ra t̄o'on va'a x̄a'a t̄aJesús noo n̄ivi. Ta ká'an ra x̄a'a t̄aJesús x̄i'in najudío na kúu na ká'an t̄o'on griego, ta nayó'o k̄ixá'á na sáa ní ini na x̄ini na ra, t̄anda kóni na ka'ni na ra. ³⁰ Ta saá x̄in̄i so'o naapóstol ndí kóni n̄ivi ka'ni na t̄aSaulo, ta n̄ik̄a'an na x̄i'in ra ña va'a ka ná kee ra ko'on ra x̄i'in na nda ink̄a ñoo ña naní Cesarea. Tá n̄ixaa ra x̄i'in na ñoo yó'o ta tuku t̄i'ví na ra ña no'o ra nda ñoo ra ña naní Tarso, noo kaku ra.

³¹ Ta saá, n̄iya'a kuá'a ní k̄iv̄i ña va'a x̄indoo n̄ivi na ndikon̄ yich̄i t̄aJesús, na kúu na táku ñoo ña ñó'o estado Judea x̄i'in estado Galilea ta x̄i'in estado Samaria. Saá chi on ko'o n̄ivi na saxo'v̄i ña'á, ta Níma Ndios ch̄indeé ña ndi'i n̄ivi na kándixa t̄aJesús ña ñii ñii k̄iv̄i viv̄i ka ta ndino'o ka ini na kuá'an na yich̄i ra. Ta kuá'a ní ka n̄ivi kándixa na t̄aJesús. Ta saá n̄ivi na kándixa t̄aJesús nduu na ñii t̄i'ví ká'no ní ka.

T̄o'on yó'o ká'an ña x̄a'a ña ndasaá nduva'a t̄aEneas

³² Ta t̄aapóstol Pedro kee ra kuá'an ra ta x̄aa ra ñii ñii ñoo ña x̄ito ra n̄ivi na kándixa t̄aJesús. Ta saá n̄ixaa ra ñii ñoo ña naní Lida ña koto ra n̄ivi na ndikon̄ yich̄i t̄aJesús. ³³ Ta ñoo yó'o n̄ixaa ra noo kándú'u ñii t̄a t̄a naní Eneas, ta tayó'o kúu ñii t̄a t̄a on k̄iv̄i kanda, ta xa on̄a kuȳa kúu ña on k̄iv̄i kaka x̄á'á ra, ta kuiti kándú'u ra noo x̄ito ra. ³⁴ Ta n̄ik̄a'an t̄aPedro x̄i'in t̄aEneas yó'o, káchí ra saá:

—Tata Eneas, vitin Jesucristo sánda'a ra yó'ó. Nakundichi ún, ta ndasa v̄ii ún x̄ito ún —káchí t̄aPedro x̄i'in ra.

Ta saá x̄andikon̄ nakundichi ra. ³⁵ Ta ndi'i n̄ivi na táku ñoo Lida x̄i'in ndi'i n̄ivi na táku ñii x̄i'ña yatin, ña naní Sarón, na kúu na x̄ini ndasaá nduva'a t̄aEneas, ndi'i n̄ivi yó'o ndikó ini na ta kándixa na t̄aJesús.

T̄o'on yó'o ká'an ña n̄ixi'ñá Tabita ta n̄ataku ñá

³⁶ Ta ñoo Jope táku ñii ña'a ña ndikon̄ yich̄i t̄aJesús, ta naní ñá Tabita (ta k̄iv̄i Tabita t̄o'on griego kúu Dorcas). Ndi'i saá k̄iv̄i ñayó'o táxi x̄i'in m̄ii ñá ké'é ñá chiño va'a, ta ch̄indeé ña n̄ivi na kúu

nandá'ví. ³⁷ Ta saá ñii kivi kixá'á ndeé ní ndó'o ñá ta ñixi'i ñá. Ta ñivi na kúu natá'an ñá sakuchu na yiki koñu ndi'í ñá ta nachinóo na ña ñoo xito tón ñíndichi piso ovi ve'e ñá. ³⁸ Yatin ñoo Jope yó'o nákaa ñoo Lida, ñoo yóo taPedro. Tá xini so'o ñivi na ndikón yichi taJesús ndi'í yatin yóo taPedro, ta saá ti'vi na ovi ta kuá'an na ña ka'an na xí'in taPedro. Ta saá ñixaa na ñoo yóo ra, ta xaku ndá'ví na ñoo ra, káchí na saá xí'in ra:

—Kama ní kixi ún xí'in ndi'í ñoo Jope —káchí na.

³⁹ Ta saá kee taPedro kuá'an ra xí'in na, ta ñixaa na ve'e ñáTabita, ta ñika'an na xí'in taPedro, káchí na saá:

—Ndaa ún xí'in ndi'í piso ovi —káchí na.

Ta saá ñixaa na ñoo kándú'u yiki koñu ñáTabita ñá ñixi'i. Ta kuá'a ní náña'a ndá'ví ná ñixi'i yii kixaa ná ñoo taPedro, ta xaku ní ná xa'a ñá ñixi'i yó'o, ta saná'a ná ñoo taPedro kuá'a ní tikoto ña kisa va'a ñáTabita kivi xitaku ñá, ta saní'i ñá ná tikoto yó'o. ⁴⁰ Ta saá taPedro xa'nda chiño ra ñoo ndi'í ñivi na yita yó'o ña kee na ko'on na ke'e. Ta kindoo taPedro mató'on mji ra xí'in yiki koñu ndi'í ñá ñixi'i yó'o. Ta saá xikuxití ra ta ñika'an ra xí'in Ndios. Ta ndi'í ñika'an ra xí'in Ndios, saá ndikó koo ra ñakoto ra ñoo yóo yiki koñu ñá ñixi'i yó'o, ta ñika'an ra, káchí ra saá:

—Nana Tabita, vitin nakundichi ún —káchí ra.

Ta saá ñakoná ñá nduchú ñoo ñá, ta xini ñá taPedro, ta ndani'í lo'o xí'in mji ñá, ta xikoo ñá. ⁴¹ Ta tjin taPedro nda'a ñáyó'o ña chindee ra ñá ñakundichi ñá. Ta saá kana ra ndi'í ñivi na yita ke'e, na kúu na ndikón yichi taJesús, ta xí'in náña'a nándá'ví ná ñixi'i yii, ta ndukú ra ñoo na ña kivi na ini ve'e, ta ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Yó'o yóo ñáTabita, táku ñá vitin.

⁴² Ta saá ñixita ní'nó to'on ndi'í xiiña ñoo Jope xa'a ña ndo'o ñáTabita, chi ñixi'i ñá ta xí'in ndeé taJesús, taPedro sanataku ra ñá. Ta xa'a ña xini so'o na to'on yó'o, kuá'a ní ñivi kándixa na taJesús. ⁴³ Ta saá kuá'a ní ka kivi ñixiyo

taPedro ve'e taSimón ñoo Jope. Ta chiño taSimón yó'o kúu ña ndása va'a ra ñii kiti.

10

To'on yó'o ká'an xa'a taPedro xí'in taCornelio

¹ Ta ñoo Cesarea táku ñii ta naní ra Cornelio, ta xa'nda chiño ñoo ñii ciento natropa kúu ra. Ta ñii ciento natropa yó'o kúu ñii tá'ví ña ñii ti'vi ká'no natropa, ña naní Batallón Italiano. ² Ta taCornelio xí'in ña ndino'o ini ra kándixa ra Ndios ta kisa ká'no ña'á ra. Ta ñii káchí ndi'í nave'e ra kándixa na Ndios ta kisa ká'no ña'á na. TaCornelio on sivi ta ta sí'nda kúu ra, ta táxi ní ra si'ún nda'a ñivi na kúu nandá'ví xa'a ña chindee ra na ña sata na ña xini ñó'o ñoo na. Ta ndi'í saá kivi ká'an ní ra xí'in Ndios, saá táku ra. ³ Ta saá ñii kivi xa xikuaa ta ka uní kúu ña,* ta ñii ñaáangel ña kixi ñoo Ndios ñitivi ña ñoo ra, ta xini ra ña ñikivi ña ini cuarto ñoo yóo ra, ta ñika'an ña xí'in ra, káchí ña saá:

—¡Tata Cornelio! —káchí ña xí'in ra.

⁴ Ta xí'in ña yí'ví ní ini ra ñakoto kaxín ra ñoo ñaáangel, ta ñika'an ra xí'in ña, káchí ra saá:

—Tata, ¿yukia kóni ún kasa ndivi? —káchí ra xí'in ña.

Ta ndakuijn ñaáangel, ñika'an ña káchí ña saá:

—Ndi'í saá kivi Ndios xa xini so'o ra to'on ña ñika'an ún xí'in ra, ta xito ra ndi'í ñava'a ña ke'é ún xí'in nandá'ví. ⁵ Ta vitin ti'vi ún sava nataa ko'on na ñoo Jope ña naní'i na ñii ta ta naní Simón Pedro, ta ná kixi ra xí'in na nda ve'e ún yó'o.

⁶ Ta yóo ra ve'e ñii ta ta ndása va'a ñii kiti, tayó'o naní ra Simón, ta ve'e ra yóo ña yatin yu'u takuii mini —káchí ñaáangel xí'in taCornelio.

⁷ Tá ndi'í ñika'an ñaáangel to'on yó'o, ta ndikó ña kuá'an no'o ña ñoyivi ñino. Ta saá taCornelio kama kana ra ovi nataa mozo ra xí'in ñii tatropa ta kúu ta kisa to'o Ndios, ta kixaa na ñoo ra. ⁸ Ta ndato'on ndi'í taCornelio xí'in na yukia ñika'an ñaáangel xí'in ra, kivi ñitivi ña

* **10:3** Kaa uní xikuaa naní ña ka jin ñoo ñaño Roma. Roma.

† **10:9** Kaa uxu ovi ndivi naní ña ka jin ñoo ñaño

noḡ ra. Ta saá tì'ví ra nataa yó'o kua'an na ñoo Jope noḡ yóo taPedro.

⁹ Ta inkā kivi xa ma'ño ndivi kúu ña,† ta xa yatin xa nataa yó'o ñoo Jope, ta saá taPedro ndaa ra sinj ve'e noḡ yóo ra, ta kixá'á ra ká'an ra xí'in Ndios. ¹⁰ Ta njya'a ñii kánj lo'o, ta kixá'á xí'j ní ra soko, ta yóo ka ra ndati ra ña kasa va'a na ña kuxu ra, ta saá njivi noḡ ra ña tì'ví Ndios koni ra. ¹¹ Ta saá taPedro xini ra ndasaá nijona lo'o ñoyivi njino, ta xito ra noḡ ñii ña ndatán káa manta, saá káa ña. Yóo komj tition manta yó'o, ta va'a vivii ndika noḡ ña, chi yóo ña ndatán yóo ña tiin na ñii ñii tition ña, saá káa ña, vaxi noo ña nda noḡ ño'o. ¹² Ta kua'a ní noḡ kitj nándoso rí noḡ manta yó'o. Tiyó'o kúu kitj tí yóo komj xa'a, ta xí'in kitj tí ñoo tijin xika noḡ ño'o, ta xí'in kitj tí ndáchí ñoyivi ka. ¹³ Ta saá xinj so'o taPedro to'on ña njka'an xí'in ra, káchí ña saá:

—Tata Pedro, nakundichi ún, ta koto ún ndi'i kitj yó'o, ta tiin ún ñii rí, ka'ni ún rí, ta kasa va'a ún rí, ta kuxu ún rí —káchí to'on ña njka'an xí'in taPedro.

¹⁴ Ta ndakuijn taPedro, njka'an ra:

—Tata, on kivi ke'éj saá ña kuxuj kitj yó'o, chi nda kivi vitin nda lo'o on vása ní-xixij koñu kitj tí ká'an ndayí ña njtaa taMoisés ndí kúu rí kitj tí kini noḡ Ndios —káchí taPedro.

¹⁵ Ta ndakuijn to'on, njka'an tuku ña xí'in ra saá:

—Ta vitin Ndios xa ndasa ndii ra ndi'i kitj. Ta saá, on vá'a ka ka'an ún ndí yóo kitj kini noḡ Ndios —káchí to'on xí'in taPedro.

¹⁶ Ta ovj ka yichj ñii kiva saá njivi ñayó'o noḡ taPedro, ta njka'an to'on xí'in ra. Ta saá ña njivi noḡ taPedro ña kúu ña káa ndatán yóo manta xí'in kitj saá káa ña, ta xandikon ndaa ña ñoyivi njino. ¹⁷ Ta saá ñii náka'nda ini taPedro, xáni sinj ra:

—¿Yukia kóni kachí ña njivi noḡ yó'o?

Tá mií saá na unj taa na tì'ví taCornelio njxaa na ñoo Jope, ta njndaka to'on na mikia yóo ve'e taSimón, taa ta kisa chiño ndasa va'a ñij kitj. Tá kundaa ini nataa yó'o míchí yóo ve'e ra, ta kua'an na, ta

nixaa na, ¹⁸ ta xikuita na yé'é ve'e ra, ta njndaka to'on na, káchí na saá:

—¿Án ve'e yó'o yóo ñii taa ta naní Simón Pedro? —káchí na.

¹⁹ Ta taPedro yóo ka ra xáni ini ra yukia kóni kachí ña njivi noḡ ra. Ta Nima Ndios njka'an ña xí'in ra, káchí ña saá:

—¡Tata, koto ví! Vitin kixaa unj nataa ta nándukú na yó'o. ²⁰ Nakundichi ún ta noo ún nakutá'an ún xí'in na, ta nda lo'o on kuyí'ví ún ko'on ún xí'in na, chi yí'j tì'ví'j na vaxi na noḡ ún —káchí Nima Ndios xí'in taPedro.

²¹ Ta saá noḡ taPedro ta nakutá'an ra xí'in na, ta njka'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Yí'j kúu taa ta nándukú ndó. ¿Ndá chiño kúu ña vaxi ndó noḡj, tata? —káchí taPedro xí'in na.

²² Ta njka'an na xí'in ra:

—Taká'no noḡ ndj ta naní Cornelio, tì'ví ra ndi'j vaxi ndj noḡ ún. TaCornelio yó'o kúu ta xá'nda chiño noḡ ñii ciento natropa, ta taa ta va'a ní ini kúu ra, ta xí'in ndino'o ini ra kándixa ra Ndios, ta kánoo va'a ní ñato'ó ra noḡ ndi'j nivj najudío. Ta ñii ñaángel ña kixi noḡ Ndios njivi ña noḡ ra, ta njka'an ña xí'in ra ndí xini ñó'ó kana ra yó'o ña ko'on ún ve'e ra xa'a ña konj so'o ra to'on ña ndato'on ún xí'in ra —káchí na xí'in taPedro.

²³ Ta saá taPedro njka'an ra xí'in na ña kivi na ve'e, ta saá kindoo na ini ve'e yó'o tandá inkā kivi kee na kua'an na. Ta taPedro xí'in inkā nataa ñoo Jope na kúu na kándixa taJesús, kee na kua'an na xí'in unj nataa yó'o.

²⁴ Ta inkā kivi njxaa na ñoo Cesarea noḡ yóo taCornelio ndati ra kixaa na. Ta tayó'o xa yóo ti'va ra naki'in ra taPedro, chi xa nakana ra ndi'j nave'e ra xí'in nivj na náta'an yatin xí'in ra, ta xa nakutá'an ndi'j nayó'o ve'e ra ña konj so'o na to'on ña ndato'on taPedro xí'in na. ²⁵ Tá kixaa taPedro ve'e taCornelio, ta saá keta taCornelio naki'in ra taPedro, ta xikuxítí ra noḡ tayó'o ña kisa to'ó ña'á ra. ²⁶ Ta taPedro tin ra nda'a taCornelio ña nakundichi ra, ta njka'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Nakundichi ún, tata, on kasa ká'no ún yí'j, chi on sivi ñii ndios kúu j, kuiti nivj

va kúu i, ndatán yóo mji ún, saá yóo i —káchí taPedro xí'in taCornelio.

²⁷ Tá taPedro xí'in taCornelio ká'an tá'an na saá, ta niki'vi na ini ve'e, noo chutú ní nivi na kúu na nakaya taCornelio. ²⁸ Ta nika'an taPedro xí'in na:

—Xini va'a ndó yóo ndayi ña kisa ndivi ndi najudío ña káchí saá: On vá'a nakutá'an nivi najudío xí'in inka nivi na on vása kúu najudío, káchí ndayi yó'o. Ta vitin Ndios saná'a ra noo i, ndi nda ñii nivi on vása kúu na nakini noo ra, ta saá on vá'a kani siji i ndi nivi na on vása kúu najudío kúu nivi na kini. ²⁹ Ñakán kía, tata Cornelio, kivi ti'ví ún nataa ña kana na yi'í vaxi i xí'in na, ta on vása ní-ndaka to'on ní yu kuu ña ke'é i, ta xandikon vaxi i xí'in na. Ta vitin kóni i kundaa ini i, tata, ¿ndachun kana ún yi'í? —káchí taPedro xí'in taCornelio.

³⁰ Ta ndakuijn taCornelio, nika'an ra:

—Xa yóo komi kivi kúu ña, tá mji hora yó'o kúu ña, ña kúu ka unj xikuaa, † ta yóo i ini ve'e i ká'an i xí'in Ndios. Ta xati'va nitivi ñii ñaángel noo i ndixin ña tikoto yé'e ní. ³¹ Ta nika'an ña xí'in i, káchí ña saá: “Tata Cornelio, Ndios xini so'o ra to'on ña nika'an ún xí'in ra, ta xito ra ndi'i ñava'a ña ke'é ún xa'a ña chindee ún ndi'i nivi nandá'ví. ³² Ta vitin ti'ví ún sava nataa ña ko'on na ñoo Jope ña naní'i na ñii ta ta naní Simón Pedro. Tayó'o yóo ra ve'e ñii ta ta ndasa va'a ñii kitj, ta tayó'o naní ra Simón, ta ve'e ra yóo ña yatin yu'u takuii mini. Ta nataa na ti'ví ún xini ñó'ó ka'an na xí'in taPedro ta kixi ra xí'in na ve'e ún”, káchí ñaángel xí'in i. ³³ Ñakán yachi ní ti'ví i nataa yó'o ko'on na nandukú na yó'ó. Ta táxa'vi ña'á ún xa'a ña kixaa ún, tata. Ta vitin nakutá'an ndi'i yó yó'o, ta Ndios yóo ra xí'in yó. Xa ndóo ti'va ndi, chi kóni ndi konj so'o ndi ndi'i to'on ña xa'nda chiño Ndios noo ún ña ndato'on ún xí'in ndi —káchí taCornelio xí'in taPedro.

³⁴ Ta saá taPedro kixá'á ra ká'an ra, káchí ra saá xí'in na:

—Vitin kundaa va'a ini i ndi Ndios on vása nakaxin ra nivi, ta ñii káchí kí'vi ini ra xini ra ndi'i saá nivi. ³⁵ Ta nivi na ndi'i saá ñoo na kúu na kisa to'ó Ndios ta táku

na kisa ndivi na ñandaa, ta Ndios náki'in va'a ra nivi yó'o. ³⁶ Ndios si'na ti'ví ra nivi ña ka'an ndoso na to'on ra noo nivi na kúu sa'ya ñani síkuá taIsrael. Ta to'on va'a ra yó'o káchí ña ndi xa'a ña kisa ndivi Jesucristo, ta ta kúu taKá'no noo ndi'i ña yóo, ndi'i nivi kúchiño nakutá'an va'a na xí'in Ndios, saá chi Jesucristo nixi'i ra nda'a tón cruz xa'a kuachi ndi'i nivi. ³⁷ Ta ndó'ó xa xini so'o ndó yu kúu ña kixá'á ñoo estado Galilea sakán lo'o kuyá niya'a, ta saá to'on yó'o nixita ní'no ña ndi'i ñoo válí xí'in ndi'i ñoo ná'no ña ndá'vi ndaa estado Judea. Saá chi si'na taJuan nika'an ndoso ra noo nivi ña xini ñó'ó nandikó ini na xa'a ña on vá'a ke'é na, ta kandixa na Ndios ta saá kuchu na. ³⁸ Ta niya'a lo'o, ta Ndios sakutú ra Níma ra ini taJesús, ta ta kúu taño Nazaret, ta xí'in ñayó'o, Ndios taxi ra ndee ra nda'a taJesús ta sakuiso chiño ña'á ra ña kasa ndivi ra chiño ra. Ta saá taJesús nixika ra ku'a ní ñoo noo ke'é ra ku'a ní chiño va'a, ta sanda'a ra nivi na nixi'vi ní xa'a ña on vá'a ke'é ñanima ndiva'a xí'in na. TaJesús ke'é ra ndi'i ñava'a yó'o saá, chi Ndios yóo ra xí'in ra. ³⁹ Ta mji ndi, xí'in nduchu noo ndi xini ndi taJesús, ta ndakuijn ndi xa'a ndi'i ñava'a ke'é ra ñoo Jerusalén xí'in ndi'i inka ñoo ña ñó'o noo ño'o estado Judea. Ta xini ndi ña xa'ni na taJesús xí'in ña katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz. ⁴⁰ Ta saá nitondaa kivi unj nixi'i taJesús, ta Ndios sanataku ña'á ra, ta Ndios taxi ra ña nitivi ra noo ndi. ⁴¹ On sivi ndi'i saá noo nivi kúu ña nitivi taJesús, ta ndasaá kuiti nivi na nakaxin Ndios ña ndakuijn na xa'a ra kúu nivi na nitivi ra noo. Tá ndi'i nixi'i ra ta nataku ra, ta mji ndi xini ndi ra, ta xixi ndi xí'in ra, ñakán ndakuijn ndi xa'a ra ndi ndixa táku ra. ⁴² Tá nixiyo ka ra lo'o kivi ñoyivi yó'o xí'in ndi, ta taJesús xa'nda chiño ra noo ndi ko'on ndi ndi'i ñoo ña ka'an ndoso ndi to'on va'a xa'a ra noo nivi. Ta xa'nda chiño ra noo ndi ña ndato'on ndi xí'in nivi ndi Ndios sakuiso chiño ra taJesús ña kúu ra tajuez ña kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i nivi na kúu na táku, án na xa nixi'i kúu na. ⁴³ Ta xa'a taJesús yó'o nitaa ndi'i naprofeta na

† 10:30 Ka unj xikuaa naní ña ka ijn noo ñaño Roma.

nika'an ndoso to'on Ndios xina'á. Nika'an na kachi na ndi ndi'i nivi na kandixa taJesus, ta ta nixi'i xa'a kuachi na, ta Ndios kasa ka'no ini ra xa'a kuachi nivi yó'o —kachi taPedro xí'in na.

⁴⁴ Tá on ta'an ka ndi'i ka'an taPedro xí'in na, ta kixaa Níma Ndios, ta sakutu ña ini ndi'i nivi na xini so'o to'on ña ka'an taPedro. ⁴⁵ Ta nivi na kee ñoo Jope xí'in taPedro kúu najudío na ndikon yichi taJesus, ta naka'nda ini na ndoo na yó'o, chi Ndios ke'é ra ñava'a ña saní'i ra Níma ra ña kutaku ña ini nivi na on sivi najudío kúu. ⁴⁶ Saá chi xini so'o na ndi nivi na nakuta'an ve'e taCornelio yó'o, kixá'á na ka'an na inka noo to'on ña on vása ní-sakuá'á na, ta xí'in to'on yó'o kisa ka'no ní na Ndios. ⁴⁷ Ta nika'an taPedro xí'in najudío tá'an ra, na kixaa xí'in ra yó'o:

—Nivi yó'o na on sivi najudío kúu, xa naki'in na Níma Ndios kutaku ña ini na ñii ki'va ndatan mji yó najudío naki'in yó ña. Ta saá vitin, on koó xa'a ña nda ñii nivi kuchiño kasi na noo nayó'o ña kuchu na —kachi taPedro.

⁴⁸ Ta saá xa'nda chiño ra kuchu ndi'i nivi yó'o xí'in ndayí kivi taJesus. Ta ndi'i chichi na saá, ta nivi yó'o xaku ndá'ví na noo taPedro ta xaku ndá'ví na noo nataa tá'an ra ña kundoo ka na xí'in na lo'o ka kivi.

11

TaPedro ndato'on ra xa'a ñava'a ke'é Ndios xí'in nivi na on vása kúu najudío

¹ Ta saá naapóstol xí'in inka na ndikon yichi taJesus na táku ñoo estado Judea xini so'o na ndi nivi na on sivi najudío kúu, xa va'a naki'in na to'on Ndios. ² Ta saá ndikó taPedro xí'in nataa na nixa'an xí'in ra, ta naxaa na ñoo Jerusalén. Ta najudío na ndikon yichi taJesus na táku ñoo yó'o, kixá'á na ka'an kuachi na xí'in taPedro, ³ ta kachi na saá:

—¿Ndachun ke'é ún ña on vá'a ña nixa'an ún niki'vi ún ve'e nivi na on vása kúu najudío, tанда xixi ndó xí'in na? Saá chi ña ke'é ún saá kúu ña nija'a ndoso ún ndayí ña xa'nda chiño Ndios noo xii síkuá yó taMoisés —kachi na, ka'an kuachi na xí'in taPedro.

⁴ Ta saá taPedro kixá'á ra ndato'on ndi'i ra ña ke'é Ndios xí'in ra, ta ndato'on ra yu kúu ña ke'é Ndios xí'in nivi na on sivi najudío kúu, kachi taPedro saá:

⁵ —Ñii kivi yóo i ñoo Jope ta ka'an i xí'in Ndios, ta saá nitivi noo i ñii ña ndatan kaa manta saá kaa ña, ta yóo komi titon manta yó'o, ta va'a vivii ndika noo ña, chi yóo ña ndatan yóo ña tiin na ñii ñii titon ña, saá kaa ña, ta noo ña, nda yatin noo yóo i. ⁶ Ta nakoto va'a i noo ña, ta xini i ku'a ní noo kití nándoso rí noo manta yó'o. Kití yó'o kúu tí yóo komi xa'a, ta xí'in kití tuyukú, ta xí'in kití tí ñoo tixin xika noo ño'o, ta xí'in kití tí ndáchi ñoyivi kaa. ⁷ Ta saá xini so'o i ñii to'on ña nika'an xí'in i, kachi ña: “Tata Pedro, nakundichi ún ta koto ún ndi'i kití yó'o, ta tiin ún ñii rí, ka'ni ún rí, ta kasa va'a ún rí, ta kuxu ún rí.” ⁸ Ta yi'i ndakuin i, kachi i saá: “Tata, on kivi ke'é i saá ña kuxu i kití yó'o, chi nda lo'o on vása ní-xixi i koñu kití tí ka'an ndayí ña nitaa taMoisés ña kúu rí kití tí kini noo Ndios”, kachi i nika'an i. ⁹ Ta nika'an tuku to'on ña kixi ñoyivi ñino xí'in i, kachi ña saá: “On vá'a ka ka'an ún ndi kití kini kúu rí, chi Ndios xa ndasa ndii ra ndi'i kití”, kachi to'on xí'in i. ¹⁰ Ta ovi ka yichi ñii ki'va saá nitivi ñayó'o noo i. Ta ndi'i xini i ña, ta ndikó ndi'i ña nitivi noo i yó'o ku'a'an ndaa ña ñoyivi ñino. ¹¹ Tá mií saá ta uni nataa na kee ñoo Cesarea vaxi na nándukú na yi'i, ta kixaa na ve'e noo yóo i. ¹² Ta nika'an Níma Ndios xí'in i: “Nda lo'o on kuyi'vi ún ko'on ún xí'in nataa yó'o”, kachi Níma Ndios xí'in i. Ta ñño nataa naño Jope na kúu na ndikon yichi taJesus, nixa'an na xí'in i ñoo Cesarea ve'e ñii ta ta naní Cornelio. ¹³ Ta tayó'o ndato'on ra xí'in ndi nitivi ñii ñaángel noo ra, ta nika'an ña xí'in ra, kachi ña saá: “Ti'vi ún nataa ña ko'on na ñoo Jope ña naní'i na ñii ta ta naní Simón, ta inka kivi tayó'o kúu Pedro. ¹⁴ Ta tayó'o ndato'on ra xí'in ún ta xí'in nave'e ún to'on ña ka'an ndasaá kuchiño sakaku Ndios ndi'i ndó”, kachi ñaángel xí'in ra. ¹⁵ Ta saá tá kixaa ndi ve'e tayó'o ñoo Cesarea, ta kixá'á ka'an i xí'in nivi yó'o, ta kixaa Níma Ndios noo ndi'i na. Ñii ki'va ndatan kixaa Níma

Ndios noo mji yó ña kutaku ña ini yó, saá kixaa ña noo nakán. ¹⁶ Ta saá ñaká'an i to'on ña ñika'an taJesús kivi kachí ra saá: “Ndixa taJuan sakuchu ra ñivi xí'in takuí, ta ñii kivi ña vaxi ndó'ó kuchu ndó xí'in Níma Ndios”, kachí taJesús. ¹⁷ Ta saá kundaa ini ñii kiva ndatán saní'i Ndios Níma ra ña kutaku ña ini yó chi kandixa yó Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, saá saní'i ra Níma ra ñivi kán chi kandixa na Jesucristo. Ta on koó ndayí kómíi ña kasi noo ña kóni Ndios ke'é ra —kachí taPedro xí'in na.

¹⁸ Kivi ndi'i xini so'o na to'on ña ndato'on taPedro xí'in na, ta saá niyaa yu'u na, ta on vása ká'an kuáchí ka na xí'in ra. Nda víka, kixá'á na kisa ká'no na Ndios, kachí na saá:

—Vitin Ndios taxi ra ndayí nda'a ñivi na on sivi najudío kúu ña kúchiño ndikó ini na ta kivi na yichi ra. Ta saá Ndios sakaku ra na ña kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi —kachí nayó'o, na kúu na kándixa taJesús, na táku ñoo Jerusalén.

To'on yó'o ká'an ndí to'on va'a xa'a taJesús nixaa ña nda ñoo Antioquía

¹⁹ Ta ndi'i ñixi'i taEsteban, ta najudío nañoo Jerusalén kixá'á na sáxo'vi ní na ñivi na ndíkon yichi taJesús. Ta saá ñivi yó'o na kándixa taJesús, kee na kuá'an na, ñixita ní'no na ña táku na inká ñoo. Ta sava na nixaa na táku na kuá'a ní ñoo ña ñó'o estado Fenicia, sava na nixaa na táku na isla ña ñaní Chipre, ta sava na nixaa na táku na ñoo Antioquía. Ta ñii ñii ñoo noo nixaa na, ta ñika'an ndoso na to'on va'a xa'a taJesús, ta ndato'on na to'on yó'o ndasaá kuiti xí'in najudío natá'an na, ta on vása ní-ka'an na ña xí'in inká ñivi na on sivi najudío kúu. ²⁰ Ta saá ni, sava ñivi na kándixa taJesús na táku isla Chipre xí'in inká na táku ñoo Cirene, nayó'o kee na kuá'an na nda ñoo Antioquía. Tá nixaa na ñoo yó'o, ta kixá'á na ká'an ndoso na to'on va'a xa'a taJesús noo ñivi na on vása kúu najudío. ²¹ Ta Ndios taxi ra nde'e ra nda'a ñivi yó'o ña va'a ka'an ndoso na to'on ra noo ñivi ñoo yó'o, ta saá kuá'a ní ñivi sandakoo na yichi yata xika na, ta ñandikó ini na ta kandixa na taJesús.

²² Ta ñivi na ndíkon yichi taJesús na táku ñoo Jerusalén, kivi xini so'o nayó'o ndí xa kuá'a ní ñivi na on sivi najudío kúu, kandixa na taJesús, ta saá tivi na taBernabé kuá'an ra nda ñoo Antioquía. ²³ Tá kixaa taBernabé ñoo yó'o, ta xini ra ndi'i ñava'a xa ke'é Ndios xí'in ñivi na kándixa taJesús ñoo yó'o, ta kúsi ní ini ra xini ra ñayó'o. Ta ñika'an ra xí'in nayó'o, kachí ra saá:

—Ndino'o ini ndó kundikon ndó ko'on ndó yichi taJesús, Taa taKá'no noo yó, ta on sandakoo ndó yichi ra, ta ñii ñii kivi vivii ka kundikon ndó yichi ra —kachí ra xí'in na.

²⁴ Ta ñii taa ta va'a ní kúu taBernabé, ndino'o ní ndaa ini ra Ndios, ta chutú ní Níma Ndios ini ra. Ta saá kuá'a ní ñivi xini so'o na to'on ña ñika'an ra, ta ñandikó ini na, ta kandixa na taJesús.

²⁵ Ta saá kee taBernabé kuá'an ra nda ñoo Tarso ña nandukú ra taSaulo. Tá nixaa ra ñoo yó'o ta ñaní'i ra taSaulo, ta ndikó ovi na saá, kixaa na ñoo Antioquía.

²⁶ Ta ñii kuuya ñixiyo taBernabé xí'in taSaulo ñoo Antioquía yó'o, ta nákutá'an na xí'in ñivi na kándixa taJesús, ta ovi na saá sáná'a na kuá'a ní ñivi xa'a yichi taJesús. Ta ñoo Antioquía yó'o kúu ñoo noo kixá'á ñivi sakunaní na cristiano, ñivi na ndíkon yichi taJesús.

²⁷ Tá taBernabé xí'in taSaulo yoo ka na ñoo Antioquía, ta sava nataa na kúu naprofeta, kee na ñoo Jerusalén ña kuá'an na ñoo Antioquía. Ta saá kixaa na ñoo yó'o. ²⁸ Ñii taprofeta yó'o ñaní ra Agabo, ta Níma Ndios ñika'an ña xí'in ra, ta saá tayó'o ñakundichi ra ta ñika'an ndoso ra to'on Ndios ña ñaki'in ra, ta kachí ra saá xí'in ñivi:

—Vaxi kivi ña nde'e ní kunakaa soko ndi'i saá ñoo válí xí'in ndi'i saá ñoo ná'no ña ndá'vi ndaa ñoo Roma —kachí taAgabo xí'in na.

Ta ndixa saá kundivi, chi nde'e ní xinakaa soko kuuya xa'nda chiño tarey César Claudio noo ndi'i ñoo ña ndá'vi ndaa ñoo Roma.

²⁹ Kivi xini so'o na to'on Ndios yó'o ña ñika'an taAgabo, ta ñivi na ndíkon yichi taJesús ñakoo yu'u na ta chikaa ini na ña tivi na si'un ko'on nda'a ñivi na ndíkon

yichí tãJesús na táku ñoo estado Judea ña chindeé ña'á na. Ta ñii ñii ñivi taxi na sî'ún yó'o ndatán yóo ña kómí na. ³⁰ Ta saá taxi na sî'ún ña xa ñakaya na nda'a tãBernabé xí'in tãSaulo, ta tî'ví na ovi nataa yó'o kuá'an na xí'in sî'ún nda ñoo Jerusalén, ña taxi na ña nda'a nataa naxikuá'a na kúu na ndíso chiño xí'in ñivi na ndíkõn yichí tãJesús na táku ñoo yó'o.

12

To'on yó'o ká'an ndí xá'ni na tãJacobo ta chikaq na tãPedro ini ve'e kaa

¹ Ta mji kuiya saá tarey Herodes Agripa kixá'á ra sáxo'vi ní ra sava ñivi na ndíkõn yichí tãJesús. ² Ta xá'nda chiño ra ndí xí'in espada ka'ni na tãJacobo, tãa tã xikuu ñii tã uxu ovi tã ñixika xí'in tãJesús, ta xikuu ra ñani tãapóstol Juan. ³ Tá tarey Herodes kundaa ini ra ndí najudío na táku ñoo Jerusalén kúsij ní ini na xá'a ña ñixi'j tãJacobo, ta saá xá'nda chiño ra ña tiin na tãPedro ta chikaq na ra ini ve'e kaa. Ñayó'o ke'é na tá xa ñitondaa yatin kivi ña sákana najudío vikõ Pascua,* ta ñii semana vikõ yó'o najudío xixi na sîta va'a ña õn koó levadura kómí. ⁴ Ta saá tarey Herodes xá'nda chiño ra nõõ komi ti'vi natropa ña kundaa va'a na tãPedro ini ve'e kaa. Komí natropa kúu ñii ti'vi, ta ñii ti'vi nayó'o yóo na ndáa na tãPedro ñõõ hora, ta saá ndíkõn vaxi inkã ti'vi, ta ñii ñii ti'vi natropa yó'o ndáa na ra ñõõ hora, ta saá xinqõ ñii kivi. Xani sîni tarey Herodes táná ndi'i vikõ Pascua, ta saá tava ra tãPedro ve'e kaa, ta kasa nani ra xá'a kuachi ra nõõ ñivi. ⁵ Ta tãPedro yóo ra nákaa ra ini ve'e kaa, ta ñivi na ndíkõn yichí tãJesús xí'in ña ndino'o ní ini na ká'an na, xáku ndá'ví na nõõ Ndios ña chindeé ra tãPedro.

To'on yó'o ká'an ndasaá kee tãPedro ini ve'e kaa

⁶ Ta ñitondaa ñoo, ta tarey Herodes xa chitóni ra inkã kivi tava ra tãPedro ini ve'e kaa, ña ko'on ra kundichi ra nõõ ñivi, ta kasa nani tarey yó'o xá'a kuachi

ra. Ta mji ñoo yó'o yóo tãPedro kisin ra ma'ñoõ ovi natropa, chi nó'ni sîkõn nda'a kua'á ra xí'in cadena ña nó'ni sîkõn nda'a ñii tãropa xí'in ra, ta nó'ni sîkõn nda'a yitin ra xí'in inkã cadena ña nó'ni sîkõn nda'a inkã tãropa xí'in ra, ta inkã ovi natropa yóo na ndáa na yé'é ve'e kaa yó'o. ⁷ Ta xati'va ñitivi ñii ñaángel ña kixi nõõ Ndios, ta náye'e tívi ini ve'e kaa. Ta ñaángel xí'in nda'a ña sakanda lo'o ña sijn tãPedro, ta sanakaxín ña ini ra. Ta ñika'an ñaángel xí'in ra, káchí ña saá:

—¡Kama ún! ¡Nakundichi ún vitin!

Ta saá xandikõn ñakoyo cadena ña xino'ni sîkõn nda'a tãPedro. ⁸ Ta ñika'an ñaángel xí'in ra:

—Nakundixin ún tikõto ún, ta nataan ún nduxan xá'a ún.

Tá ke'é tãPedro saá, ta tuku ñika'an ñaángel xí'in ra:

—Nakundixin ún capa ún, ta na'a, kixi ún sataj —káchí ñaángel xí'in tãPedro.

⁹ Ta saá xindikõn tãPedro sata ñaángel, keta ra ve'e kaa. Ta õn vása ní-kundaa ini tãPedro án ña ndixa kúu ña ndí ñii ñaángel kixaa ña nõõ ra ta chindeé ña ra, chi kuiti xáni sîni ra ndí ñii ña ñitivi nõõ ra kúu ña. ¹⁰ Ta ñaángel xí'in tãPedro kuá'an na, ta ñiya'a na nõõ yóo tãropa tãnoõ, ta saá ñiya'a na nõõ yóo tãropa tãovi, ta saá yá'a na kuá'an na nõõ yóo yé'é ve'e kaa, ta saá naxõnã mji yé'é kaa ña ká'no yó'o, ta kee na kuá'an ndíkã na yichí ñoo yó'o. Tá kuá'an lo'o na, ta ñaángel sandakoo mató'õn ña tãPedro. ¹¹ Ta saá ñakaxín ini tãPedro, ta kundaa va'a ini ra yu kúu ña ndõ'o ra. Ta ñika'an ra xí'in mji ra, káchí ra saá:

—Vitin kundaa va'a ini yó ndí Ndios ndixa tî'ví ra ñii ñaángel ña kixi ña sakaku ña mji yó nõõ ndee tãHerodes, ta nõõ ña õn vá'a ña kóni ke'é najudío xí'in yó —káchí tãPedro, ká'an ra xí'in mji ra.

¹² Tá ndi'i kundaa ini ra ñayó'o, ta saá ñaki'in ra yichí ta ñixaa ra ve'e ñaMaría, ña kúu si'í tãJuan Marcos. Ve'e ñayó'o ñakutá'an kuá'a ní ñivi na ndíkõn yichí tãJesús, ta yóo na ká'an na ndúkú na nõõ

* **12:3** Pascua najudío kána ña uxã kivi xá'a ña náka'án na ndasaá Ndios sakaku ra naxii síkuá na nõõ ñañoõ Egipto kuiya xinqá'á.

Ndios xa'a taPedro. ¹³ Ta kixaa taPedro ve'e yó'o, ta kana ra nivi na ve'e yó'o, ta kixi nii ña'a ñá naní Rode, ñá kisa chiño noo nave'e yó'o kúu ñá. Kixi ñá koto ñá yu kúu na kána. ¹⁴ Ta nakoni ñá to'on taPedro kúu ña, ta nandoso ñá nakuiná ñá yé'é, saá chi kúsij ní ini ñá xa'a ña kixaa taPedro. Ta kama ndikó ñá ku'a'an ñá ndato'on ñá xí'in na ndóo ini ve'e ndí ñíndichi taPedro yé'é.

¹⁵ Ta nivi na yóo yó'o on vása kándixa na to'on ña ká'an ñá, ta nika'an na xí'in ñá, káchí na saá:

—Ñá sana sijn kúu yó'ó —káchí na xí'in ñá.

Ta ndakuijn ñá, nika'an ñá:

—Mji ña ndixa ndaa kúu ña ká'an j xí'in ndó ndí taPedro kúu ta ñíndichi yé'é.

Ta tuku ndakuijn na, ká'an na xí'in ñá:

—On sivi taPedro kúu ra. Ndá kuiti nima taPedro kúu ña —káchí na xí'in ñá.

¹⁶ Tá mií ká'an ka na, ta taPedro ñíndichi yé'é, ta on vása sándakoo ra kána ra nivi ve'e yó'o. Ta saá nixa'an na nakoná na yé'é. Tá xini na ndí ndixa taPedro kúu ra, ta naka'nda ní ini na xito na noo ra. ¹⁷ Ta nixika nda'a taPedro noo na ña on ka'an ka na nda ñii to'on. Ta saá nakuiná na yé'é, ta niki'vi ra ini ve'e, ta kixá'á ra ndato'on ra xí'in na ndasaá ke'é Ndios ñava'a xí'in ra ña kuchiño kee ndika ra ve'e kaa. Tá ndi'i ndato'on taPedro to'on yó'o, ta nika'an ka ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ta xí'in taSantiago† ta xí'in inka nañani yó ta xí'in náki'va yó na kándixa taJesús, ndato'on ndó ndi'i ña ndo'oi —káchí taPedro xí'in na.

Tá ndi'i ñayó'o, ta kee taPedro, ku'a'an ra inka xiiña.

¹⁸ Njivi inka kivi, ta ndi'i natropa na ndaa ve'e kaa, naka'nda ní ini na chi on koó ka taPedro ini ve'e kaa, ta ñii síso na ndaka to'on tá'an na ndasaá kúu keta ra ve'e kaa yó'o. ¹⁹ Ta tarey Herodes xa'nda chiño ra noo inka natropa ña ko'on na nandukú na taPedro. Ta nixa'an na, ta ni-kuchiño naní'i na ra. Ta saá tarey Herodes kana ra natropa na xikuu na xindaa taPedro, vaxi na noo ra. Tá kixaa na noo ra, ta nindaqa to'on va'a ra na

ndasaá kuchiño keta taa ta xinakaa ini ve'e kaa. Ta ndi'i nika'an ra xí'in natropa yó'o, ta saá xa'nda chiño ra ña kivi ndi'i nayó'o na xikuu na xindaa taPedro ini ve'e kaa, chi xani sijn ra ndí nayó'o kúu na taxi keta taPedro. Ta nija'a lo'o kivi, ta saá tarey Herodes kee ra ñoo estado Judea ta ku'a'an ra nda ñoo Cesarea kutaku ra.

To'on yó'o ká'an ndasaá nixi'i tarey Herodes

²⁰ Ta tarey Herodes saá ní ini ra xini ra nivi naño Tiro xí'in naño Sidón. Ta saá naño yó'o nakutá'an na, ta nika'an tá'an na ndasaá koo ke'é na ña tuku nakutá'an va'a na xí'in tarey yó'o. Ta nixiyo ñii taká'no, taa ta ndiso chiño xí'in ku'a'a ní chiño tarey Herodes kúu ra, ta tayó'o naní ra Blasto. Ta nivi naño Tiro xí'in naño Sidón nixaa na noo taBlasto, ta nika'an na xí'in ra ndúkú na noo ra ña chindee ra na ña kuchiño nakutá'an va'a na xí'in tarey. Saá chi ku'a'a ní ña xini ñó'o nivi naño Tiro xí'in naño Sidón kúu ña sata na noo nivi na táku ñoo noo xa'nda chiño tarey Herodes. ²¹ Ta saá tarey Herodes ñii kivi nakoo yu'ú ra ña nakutá'an ra xí'in nivi naño Tiro xí'in naño Sidón, ta nakundixin ra tikoto va'a ña livi ndixin mji narey, ta xikoo ra tayi ká'no tón to'o ta nika'an ra xí'in nivi na nakutá'an yó'o. ²² Tá xinj so'o na to'on ká'an ra, ta xí'in ndi'i ndee na nika'an na, káchí na saá:

—On sivi taa ñoyivi yó'o kúu taa ta ká'an yó'o, chi ñii ndios kúu ña ká'an yó'o —káchí na, ká'an na xa'a tarey Herodes.

²³ Tá mií xandikon saá ñii ñaangel sataku'e ña xí'in kue'e tikusú taHerodes yó'o, ta nixi'i ra. Saá njindo'o ra chi kóni ra naki'in ra ñato'ó ña kúu ñato'ó Ndios.

²⁴ Ta to'on va'a Ndios ña ká'an xa'a Jesucristo nixita ní'no ka ña, ta ku'a'a ní ka nivi kandixa na ña.

²⁵ Tá taBernabé xí'in taSaulo sandi'i na chiño ke'é na ñoo Jerusalén, ta kee na kuano'o na ñoo Antioquía, ta ku'a'an taJuan xí'in na, ta inka kivi taJuan yó'o kúu Marcos.

† 12:17 TaSantiago, inka kivi ra kúu Jacobo.

13

Tò'on yó'o ká'an ndí t̄aSaulo xí'in t̄aBernabé

k̄ee na kuá'an na kuá'a ní ñoo ña ndatò'on na xí'in ñivi t̄ò'on va'a xa'a t̄aJesús

¹ Ñoo Antioquía ñixiyo kuá'a ní ñivi na ndíkõn yichì t̄aJesús ta nákutá'an na xa'a ña kisa ká'no na Ndios. Sava ñivi yó'o kúu naprofeta, ta kúu na namaestro na sáná'a ñivi t̄ò'on Ndios. Ta saá t̄aBernabé, t̄aSaulo, t̄aSimón (inká kivi ká'an na xí'in t̄aSimón kúu t̄aToón), t̄aLucio taño Cirene kúu ra, ta t̄aManaén (ta t̄a ñii káchí xa'no xí'in t̄arey Herodes Antipas kúu ra),* ndi'i nataa yó'o kúu na naprofeta ta kúu na namaestro na kisa ndivi chiño ñoo ñivi na kándixa t̄aJesús na nákutá'an ñoo Antioquía yó'o. ² Ta ñitõnda ñii kivi ñivi na kándixa t̄aJesús na táku ñoo Antioquía nákutá'an na xa'a ña kisa ká'no na Ndios, ta yóo so'on na ká'an na xí'in Ndios, ta saá ñika'an Nímã Ndios xí'in na, káchí ña:

—Xa k̄ana ñ t̄aBernabé xí'in t̄aSaulo ña kasa ndivi na chiño ña xini ñó'ó ní ñoo ñi. Ta vitin ndó'ó, va'a sakuiso chiño ndó na ña kò'on na kasa ndivi na chiño yó'o —káchí Nímã Ndios xí'in ñivi na ndíkõn yichì t̄aJesús na nákutá'an ñoo Antioquía.

³ Ta saá yóo so'on k̄a na, ta ká'an na ndúkú na ñoo Ndios xa'a t̄aBernabé xí'in t̄aSaulo. Ta ndi'i k̄e'é na saá, ta chiso na nda'a na s̄ini t̄aSaulo xí'in s̄ini t̄aBernabé, ta t̄i'ví ña'á na ña kò'on na kasa ndivi na chiño ña xa k̄ana Ndios na k̄e'é na.

Tò'on yó'o ká'an ndí naapóstol ká'an ndoso na t̄ò'on Ndios ñoo ñivi isla Chipre

⁴ Ta Nímã Ndios kúu ña ní'i yichì na ña kuá'an na kasa ndivi na chiño Ndios. Ta saá t̄aSaulo xí'in t̄aBernabé k̄ee na kuá'an na ta ñixaa na ñoo Seleucia, ta ndaa na ñii tón barco, ta kuá'an na ta ñixaa na ñoo ña ñaní Salamina. Ñoo yó'o nákaa ña ñoo ño'ò ña kúu isla Chipre. ⁵ Ta ñixaa na ñoo yó'o, ta ñixa'an na ñii ñii ve'e ño'ò sinagoga najudío, ta ñika'an ndoso na t̄ò'on Ndios ñoo ñivi na nákutá'an yó'o. Ta ndíkõn tuku t̄aJuan

Marcos kuá'an ra xí'in t̄aSaulo ta xí'in t̄aBernabé ña chindeé ña'á ra. ⁶ Ta saá ñaki'in na kuá'an na ta ñiya'a na ñii ñii ñoo nda ñixaa na ñoo Pafos, ña nákaa inká tá'ví isla Chipre. Ta ñoo yó'o nákutá'an na xí'in ñii tajudío, t̄a t̄a kisa chiño xí'in magia kúu ra, ta kúu ra ñii t̄aprofeta vatá t̄a sándá'ví ñivi, ta ñaní ra Barjesús. ⁷ Ta t̄ayó'o kúu ra t̄a t̄a yóo va'a xí'in t̄agobernador Sergio Paulo, ta t̄agobernador yó'o kúu ra t̄a t̄a ndíchí ní s̄ini. Ta saá t̄agobernador yó'o k̄ana ra t̄aBernabé xí'in t̄aSaulo ña kixi na ñoo ra chi kóni ra kóni so'ò ra t̄ò'on Ndios. Tá kixaa na ñoo t̄agobernador yó'o, ⁸ ta yóo tamago Barjesús xí'in ra. (Ta inká kivi Barjesús t̄ò'on griego kúu Elimas.) Ta tamago yó'o chíkaa ra ndeé ña kasi ra ña õn kandixa t̄agobernador t̄ò'on Ndios ña ndatò'on naapóstol xí'in ra, chi t̄aElimas yó'o õn xiin ra taxi ra ña t̄agobernador k̄i'vi ra yichì t̄aJesús. ⁹ Ta t̄aSaulo (ta inká kivi ra kúu Pablo), chútú ní ini ra xí'in Nímã Ndios, ta saá ñakoto káxín ra ñoo t̄aElimas ta ñika'an ra xí'in ra, ¹⁰ káchí ra saá:

—¡Yó'ó kúu t̄a t̄a ndíkõn yichì ñanima ndiva'a ká'no! Yó'ó kúu t̄a t̄a kisa toon ñoo ndi'i ñanda. T̄a t̄a sándá'ví ñivi kúu ún, t̄a t̄a vatá kúu ún. ¿Ndachun õn xiin ún sandakoo ún ña sándá'ví ún ñivi?, chi ndi'i saá kivi ndúkú ndeé ún ndasaá sativi ún yichì Ndios ña kúu ñanda, ta kóni ún sanduu ún ña yichì õn vá'a. ¹¹ Ta xa'a ñayó'o, vitin Ndios saxo'vi ra yó'ó, ta kukuáá nduchú ñoo ún ña õn kivi k̄a koto ún ndasaá yé'e ño'ò ndivi, ta saá koo ún nda kixaa kivi ña chitóni Ndios sanduva'a ra nduchú ñoo ún —káchí t̄aPablo xí'in t̄aElimas.

Ta xandikõn saá kixaa ña k̄ana ñoo t̄aElimas, chi kukuáá nduchú ñoo ra. Saá chi nda lo'o k̄a õn vása tívi xito ra, t̄anda xika kuáá nda'a ra, ndúkú ra ñivi ña tiin na nda'a ra ta kuni'i na yichì ra kò'on ra. ¹² Tá xini t̄agobernador ña ndo'ò t̄aElimas, ta saá ñandikó ini ra, ta kándixa ra t̄aJesús ta kixá'á ra ndíkõn ra yichì ra. Ta xí'in ñasijì ini ra ta xí'in ña ñaka'nda ini ra, xini so'ò ra t̄ò'on ña saná'a t̄aPablo xa'a t̄aJesús xí'in ra.

* 13:1 Mji t̄aHerodes Antipas yó'o kúu ra t̄a t̄a xa'ni t̄aJuan t̄a t̄a sakuchu ñivi xina'á.

To'on yó'o ká'an xa'a taPablo ta xí'in taBernabé ña nixaa na ñoo Antioquia ña nákaa estado Pisidia

¹³ Ta saá taPablo kee ra ñoo Pafos kuá'an ra xí'in natá'an ra, ta ndaa na ñii tón barco, ta kuá'an na nda ñoo Perge, ña nákaa estado Panfilia. Ta ñoo yó'o taJuan Marcos sandakoo ra naapóstol, ta nandikó ra kuano'o ra ñoo Jerusalén. ¹⁴ Ta saá naki'in taPablo kuá'an ra xí'in natá'an ra nda ñoo Antioquia ña nákaa estado Pisidia. Tá nitondaa kivi yij ña nákindée najudío, ta saá kuá'an naapóstol yó'o ve'e ño'o sinagoga ña nákaa ñoo yó'o, ta nixaa na ta xikundo na. ¹⁵ Ta saá ñii ta nakundichi ra ta ka'vi ra lo'o to'on Ndios ña nitaa taMoisés, ta ka'vi ra lo'o to'on Ndios ña nitaa inká taprofeta xina'á ña xini so'o nivi na ndoo yó'o. Ta ndi'i ka'vi tayó'o, ta naná'no ve'e ño'o sinagoga yó'o nika'an na xí'in naapóstol, káchí na saá xí'in na:

—Tata natá'an yó, tá yoo ka to'on ña ka'an ndó ña chikaa ndó ndee ini ndi, ta saá vitin ndúkú ndi noo ndó ña ka'an ndó ndato'on ndó xí'in ndi —káchí naná'no ve'e ño'o sinagoga xí'in taPablo ta xí'in taBernabé.

¹⁶ Ta saá taPablo nakundichi ra ta nixika nda'a ra noo nivi na nakutá'an yó'o ña tásin koo yu'u na. Ta saá kixá'á ra ka'an ra, ndato'on ra xí'in na:

—Tata natá'an yó, ndó'ó na kúu nivi sa'ya ñani síkuá taIsrael, ta xí'in ndó'ó, nivi na kisa to'ó Ndios, vará on vása kúu ndó nivi naño Israel, ndúkú noo ndi'i ndó ña koni so'o ndó to'on ña ka'an ndato'on xí'in ndó vitin. ¹⁷ Ndato'on xí'in ndó ndasaá ke'é Ndios kuiya xina'á xí'in naxij síkuá mij yó nivi naIsrael. Saá chi Ndios nakaxin ra naIsrael ña kuu na nivi na ndikon ña'á. Ta kivi xitaku na ñoo Egipto, ta Ndios ke'é ra ñava'a xí'in na ña kuina na, ta nduu na kuá'a ní nivi. Ta saá xikuu na naesclavo, na on vása xikomí ndayí ña sandakoo na ña yo'vi kisa chiño na noo napatrón na, ta nixoví ní na. Ta saá xí'in ndee ra, Ndios tava ra ndi'i naIsrael ña kee na ñoo Egipto, ta kuá'an ndika na. ¹⁸ Ta saá ovi siko

kuiya kündeé ini Ndios noo ña on vá'a ke'é na kivi nixika na yukú yichí. Ta saá ni, xindaa ra na ta kisa maní ra na. ¹⁹ Ta saá kixaa na noo ño'o ña naní Canaán, ta Ndios chindeé ra naIsrael ña sandi'i na xa'a nivi na kúu uxá ti'vi ná'no na xitaku noo ño'o Canaán yó'o, ta taxi ra ño'o Canaán yó'o nduu ña ño'o nivi naIsrael na xikuu xij síkuá yó. ²⁰ Ta saá, komi ciento ovi siko uxú kuiya, najuez xikuu nivi naná'no noo naIsrael, ta xa'nda chiño na noo na. Ta saá taprofeta Samuel xikuu ra tachiño ká'no noo naIsrael. ²¹ Ta saá naIsrael nakuita na, ta ñii toon ndúkú na noo taSamuel ña taxi ra ñii taa kuu ra tarey noo na. Ñakán Ndios taxi ra ndayí nda'a taSaúl ña xikuu ra tarey ta xa'nda chiño ra noo na. Ta taSaúl yó'o xikuu ra sa'ya taCis, ta kúu ra tatá'an ñii ti'vi nivi naIsrael, ña naní tribu Benjamín. Ta tarey Saúl xa'nda chiño ra noo naIsrael ovi siko kuiya. ²² Ta saá Ndios kindaa ra ndayí nda'a taSaúl, ta taxi ra ndayí yó'o nda'a taDavid, ta xikuu ra tarey ta xa'nda chiño noo naIsrael. Ta nika'an Ndios xa'a taDavid, káchí ra saá: “Ndátan yoo ini i, saá yoo ini taDavid, ta kúu sa'ya taIsai, ta kúsij ní ini xini ra, ta ndixa kasa ndivi ndi'i ra ña kóni i”, káchí Ndios xa'a tarey David. ²³ Tarey David yó'o xikuu xij síkuá taJesús, taa ta ti'vi Ndios ña sakaku ra nivi naIsrael. Ta xí'in ña ke'é ra saá, Ndios kisa ndivi ra ña kindoo ra xí'in naxij síkuá yó. ²⁴ Tá on ta'an ka kixaa taJesús ña kasa ndivi ra chiño ña taxi Ndios nda'a ra, ta kixi si'na taJuan, ta nika'an ndoso ra to'on Ndios noo nivi naño Israel. Nika'an ra xí'in na ndi xini ñó'ó nandikó ini na, ta sandakoo na yichi ña on vá'a xika na, ta saá kixi na kuchu na. ²⁵ Tá xa yatin nitondaa kivi ña ndi'i chiño taJuan, ta saá nindaká to'on ra nivi, káchí ra saá xí'in na: “¿Yukia xani siní ndó xa'a i? ¿Yu kúu i, káchí ndó? Chi on sivi yi' kúu taa ta ti'vi Ndios vaxi sakaku nivi ñoyivi yó'o. Saá chi taa ta ti'vi Ndios vaxi sakaku mij yó vaxi ra sata i. Taa ta ká'no ní ka noo i kúu ra, ta yi' kúu taa ta ninó ní ka noo ra. Yi' kúu taa ta kisa chiño kuiti noo ra”, káchí taJuan xí'in na.

²⁶ 'Ndó'ó, naño i, najudío na kúu sa'ya

ñani síkuá ta Abraham, ta ndó'ó nivi na kisa to'ó Ndios, ta on sivi najudío kúu ndó, vitin ká'an ndoso i noo ndi'i ndó ndí Ndios xa ti'ví ra to'on ra kixaa ña noo yó, ta to'on yó'o ká'an ña ndasaá ta Jesús kuchiño sakaku ra ndi'i yó. ²⁷ Ta saá ni, nivi nañoo Jerusalén ta xí'in nachiño ná'no noo na, ni-kundaa ini na yu kúu ta Jesús, ni on vása ní-kundaa ini na yukia káchí to'on Ndios ña nita na xina'á xa'a ta ti'ví Ndios sakaku ra mji yó. Vará mji to'on Ndios yó'o ká'vi najudío ve'e ño'o sinagoga ñii ñii kivi yji ña nákindée na, ta on vása ní-kundaa ini na ndí ta Jesús kúu ta ká'an to'on Ndios xa'a. Ñakán nika'an na ndí xini ñó'ó kivi ta Jesús. Ta xí'in ña ke'é na saá, kisa ndivi na to'on Ndios ña nita naprofeta xina'á. ²⁸ Vará on vása ní-naní'i na kuachi ta Jesús ña taxi ka'ni na ra, ta ndukú na noo tagobernador Pilato taxi ra ndayí nda'a na ña ka'ni na ta Jesús. ²⁹ Ta saá, tá ndi'i kundivi ndi'i to'on Ndios ña ká'an xa'a ña kundo'o ta Jesús, ta saá nixi'i ra, ta sanoo na yiki koñu ra nda'a tón cruz ta sanduxun na ña tixin kavua. ³⁰ Tá nija'a lo'o kivi, ta Ndios sanatakú ra ta Jesús. ³¹ Tá ndi'i natakú ra, ta ku'a kivi nixiyo ra ñoyivi yó'o, ta ku'a yichi nivi ra noo nivi na kúu na xa nixika xí'in ra estado Galilea tанда ñoo Jerusalén kivi tá on ta'an kivi ra nda'a tón cruz. Ta vitin nivi yó'o kúu na ndakuiin ndí ndixa natakú ra, ta ndato'on na xa'a ra noo ndi'i nañoo Israel.

³² 'Ta vitin ndato'on ndi xí'in ndó to'on va'a ndí Ndios xa kisa ndivi ra ña kindoo ra xina'á xí'in naxii síkuá mji yó na kúu na Israel. ³³ Saá chi sanatakú ra ta Jesús, ta xí'in ñayó'o sáná'a ra ndí ta Jesús kúu ta ta nakaxin ra sakaku nivi. Ñii ki'va saá sáná'a ñii xiiña noo to'on Ndios ña kúu Salmo ovi, noo nita na to'on ña nika'an Ndios xí'in ta ta nakaxin ra. To'on Ndios yó'o káchí ña saá: "Yó'ó kúu Sa'ya i, ta chitóni ndí kivi vitin xí'in ndi'i kivi ña vaxi kúu i Yivá ún", káchí Ndios, nita na xina'á. ³⁴ Ndios sanatakú ra ta Jesús, ta nda ñii kivi ña vaxi on kivi ka ra ni on ta'yi yiki koñu ra. Ta xí'in ña sanatakú ra ta Jesús saá, Ndios kisa ndivi ra to'on ra ña nita na xina'á, káchí ra saá: "Ndixa

xa'a mji ndó kasa ndivi i ñava'a ña kúu ña kindoo i xí'in tarey David", káchí Ndios. ³⁵ Ta inká xiiña noo to'on Ndios ña naní Salmos, vaxi to'on ña káchí saá: "Tata Ndios, tá kixaa kivi ña kivi ta tayii ta kisa chiño noo ún, ta nduxun ra, ta ndixa on taxi ún ña ta'yi yiki koñu ra", káchí ña. ³⁶ Ta kúndaa ini yó ndí to'on yó'o on vása ká'an ña xa'a tarey David. Saá chi tá ndi'i kisa ndivi tarey David ña chitóni Ndios, ta saá nixi'i ra, ta sanduxun na yiki koñu ra, ta nita'yi yiki koñu ra. ³⁷ Ta ta Jesús, vará nixi'i ra, ta on vása ní-ta'yi yiki koñu ra, chi Ndios sanatakú ña'á ra. ³⁸ Natá'an yó, xini ñó'ó kundaa ini ndó to'on yó'o: Ndixa ta Jesús nixi'i ra xa'a kuachi yó, ta xa'a ña ke'é ra saá, Ndios kuchiño kasa ká'no ini ra xa'a kuachi yó. ³⁹ Saá chi tá kandixa yó ta Jesús, Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi yó ta sanduu ra yó nivi na ndii noo ra. Ta xa'a ñayó'o kúndaa ini yó ndí ta Jesús xa kisa ndivi ra chiño ña on vása kuchiño kasa ndivi ndayí Ndios ña kúu ña nita ta Moisés xina'á. ⁴⁰ Vitin kuenda ní koo ndó koto on kua'a ndó kandixa ndó to'on yó'o, ta saá kundivi xí'in ndó ña nika'an Ndios xa'a nivi na toon ní ini, chi naprofeta nita na to'on Ndios ña káchí saá:

⁴¹ Ndó'ó, tá kúu ndó nivi na xaku ndaa yi'i, ta kúu Ndios, vitin kuyi'ví ndó ta naka'nda ini ndó.

Ta va'a kono ndó koto xiká ndó koto yo'vi ní xo'vi ndó ña vaxi.

Saá chi yi'i ke'é i ñii chiño ká'no ní kivi takú ka ndó ñoyivi noo ño'o.

Chiño yó'o ká'no ní ña, ta saá, táná koo nivi na ndato'on xí'in ndó xa'a chiño yó'o,

ta on vása kuchiño ndó kandixa ndó ña ndato'on na,

káchí Ndios, nita ñii taprofeta xina'á —káchí ta Pablo, ndato'on ra xí'in nivi na nakutá'an ve'e ño'o sinagoga yó'o.

⁴² Ta saá ta Pablo xí'in ta Bernabé kixá'a na kée na ve'e ño'o yó'o. Ta nivi na on sivi najudío kúu, xaku ndá'ví na noo na ña kixi tuku na inká yichi ña kúu kivi yji ña nakutá'an nayó'o. Saá chi kóni na ña naapóstol yó'o nandaxin ka na to'on ña kixá'a na sáná'a na noo nivi yó'o. ⁴³ Ta

saá tá kee taBernabé xí'in taPablo ve'e ño'o sinagoga yó'o, ta kuá'a ní nivi kee na ndíkõn na sata naapóstol yó'o noo kuá'an nayó'o. Sava nivi na kuá'an sata na kúu najudío, ta sava na kúu nivi na ndíkõn yichí najudío ta ñii káchí kisa to'ó na Ndios xí'in na, vará on sivi najudío kúu na. TaPablo xí'in taBernabé ndato'on na xí'in nivi na ndíkõn sata na yó'o, káchí na saá:

—Nda ñii kivi on sandakoo ndó yichí taJesús noo ndixa Ndios sání'i ra ndó'ó kuá'a ní ñava'a —káchí naapóstol xí'in nivi yó'o.

⁴⁴ Ta saá nija'a uxá kivi, ta nitonda inka kivi yii ña nákindée najudío. Ta saá taPablo xí'in taBernabé kixaa tuku na ve'e ño'o sinagoga noo xa nakutá'an kuá'a ní nivi. Saá chi ndi'i nivi ñoo yó'o kixaa na ña koni so'o na to'on Ndios. ⁴⁵ Ta naná'no noo najudío, kivi xini nayó'o ndí kuá'a ní nivi nakutá'an na xa'a ña koni so'o na to'on ña saná'a naapóstol, ta chutú ní ini naná'no yó'o xí'in ñakuini. Ta saá kixá'a na kándiva'a na xí'in taPablo, ta nika'an na xí'in ra ndí on sivi ñandaá kúu to'on saná'a ra. ⁴⁶ Ta saá ndakuin taPablo xí'in taBernabé, nika'an na, káchí na:

—Ndixa chiño noo ndi kúu ña si'na ndato'on ndi to'on Ndios xí'in ndó'ó na kúu natá'an yó najudío. Ta saá ni, vitin ndó'ó on xjin ndó kandixa ndó to'on yó'o. Saá chi ndó'ó xani sijn ndó ndí on vása ndáya'ví ndó naki'in ndó ñava'a saní'i Ndios ndó'ó, ña kúu ña kutaku ndó xí'in ra ndi'i saá kivi. Ñakán kía sandakoo ndi ndó'ó ta ko'on ndi inka xiiña noo táku nivi na on sivi najudío kúu, ta ndato'on ndi to'on Ndios xí'in nayó'o. ⁴⁷ Chi ña ke'é ndi saá kúu ña xa'nda chiño Ndios noo ndi, kivi káchí ra:

Taxi ña nduu ndó ndatán yóo ño'o ña yé'e,

saá koo ndó noo nivi na on sivi najudío kúu, na táku inka xiiña.

Ndatán yóo ño'o ña yé'e, ña kuchiño koto na yichí va'a, saá koo ndó'ó,

chi saná'a ndó nivi na táku inka xiiña ña kuni'i ndó yichí ña kuchiño kixaa na noo i, ta sakaku i, na,

káchí Ndios xí'in ndi —káchí taPablo, ndato'on ra xí'in nayó'o.

⁴⁸ Tá nivi na on vása kúu najudío xini so'o na to'on yó'o, ta kúsij ní ini na, ta kixá'a na ká'an na, káchí na ndí ña va'a ní kúu to'on Ndios. Ta ndi'i nivi na kúu na nakaxin Ndios xa'a ña kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi, nivi yó'o kandixa na to'on Ndios ña xini so'o na ndato'on taPablo, ta kixá'a na ndíkõn na yichí Ndios. ⁴⁹ Ta saá to'on Ndios nijita ní'no ña ndi'i saá ñoo ña ñó'o estado Pisidia yó'o. ⁵⁰ Ta ñoo yó'o yóo náña'a ná kúu ná kisa to'ó Ndios, ta kánóo to'on va'a xa'a ná noo nivi. Ta saá tuku yóo nataa naná'no na kúu nachíño ñoo yó'o. Ta saá sava naná'no noo najudío kixaa na noo náña'a xí'in nataa yó'o, ta xí'in to'on vatá ká'an na xa'a taPablo ta xí'in taBernabé, chu'u ña'a na, ta sasaa na ndi'i nayó'o. Ta saá xí'in ña sáa ní ini na, taxin na taPablo xí'in taBernabé ña kee na ñoo yó'o ta ko'on na inka xiiña. ⁵¹ Ta saá taPablo xí'in taBernabé tava na nduxan ñó'o xa'a na, ta sakisin na ña, ña koyo yaá ña kómí ña. Ta ña ke'é na saá kóni káchí ña ndi nivi naño yó'o kúu na ndiso kuachi chi ni-xiin na koni so'o na to'on Ndios. Ta saá taPablo xí'in taBernabé kee na ta kuá'an na nda ñoo Iconio. ⁵² Ta nivi na kándixa taJesús na táku ñoo Antioquia nindo na ñoo na, ta kúsij ní ini na, chi chutú ini na xí'in Nima Ndios.

14

To'on yó'o ká'an ndi taPablo xí'in taBernabé ndato'on na to'on Ndios noo nivi ñoo Iconio

¹ Tá nixaa taPablo xí'in taBernabé ñoo Iconio, ta kuá'an na ta niki'vi na ini ve'e ño'o sinagoga, ta noo nivi yó'o va'a ní ndato'on na to'on Ndios xa'a taJesús. Ta saá kuá'a ní najudío xí'in inka nivi na on vása kúu najudío kandixa na to'on yó'o, ta niki'vi na yichí taJesús. ² Sava najudío na ni-xiin kandixa to'on xa'a taJesús, nika'an na to'on ña sasaa na sava nivi na on vása kúu najudío, ta nayó'o nisaa ini na xini na nivi na ndíkõn yichí taJesús.

³ Ta saá ni, taPablo xí'in taBernabé kindoo ka na kuá'a ní kivi ñoo Iconio yó'o, ta on vása ní-yi'ví na, ta nika'an ndoso na

to'on Ndios noo nivi ñoo yó'o, ndato'on na ndí Ndios kúu taa tã ká'no ini, ta kúu ra tã kí'vi ini xíni ra nivi. Ta nda'a tãPablo xí'in tãBernabé, Ndios taxi ra ndee ra xa'a ña ke'é na kua'a ní ñava'a ná'no ña taxi ña ñaka'nda ní ini nivi xíni na. Xí'in ña ke'é na saá, Ndios saná'a káxin ra noo nivi ndí to'on ña ndato'on na xa'a ra kúu ñanda'a. ⁴ Ta saá ni, nivi ñaño yó'o nita'vi tá'an na: sava na xikundikon na tãPablo xí'in tãBernabé, ta sava na xikundikon na najudío na ni-xiin kandixa to'on xa'a tãJesús. ⁵ Ta saá sava najudío, xí'in inkã sava na on vása kúu najudío, xí'in inkã naná'no noo ñaño yó'o, ñakoo yu'ú na, ta ndukú na ndasaá koo satakué'e na tãPablo xí'in tãBernabé ña koon na yuu nayó'o ta ka'ni ña'a na. ⁶ Tá xini so'o tãPablo xí'in tãBernabé yukia chika'a ini nivi yó'o ke'é na, ta kee na kua'an na nda inkã ñoo ña ñaní Listra xí'in ñoo ña ñaní Derbe ña ñó'o estado Licaonia, ta kua'an na ñii ñii ñoo yatin yó'o. ⁷ Ta ndi'i saá ñoo noo xaa na, ta ká'an ndoso na to'on va'a xa'a tãJesús noo nivi na táku ñoo yó'o.

To'on yó'o ká'an xa'a nivi ñaño Listra ndasaá koon na yuu tãPablo

⁸ Ta ñoo Listra táku ñii taa, tã on kivi kaka xá'a kúu ra, tãnda kivi kaku ra tãnda vitin on kivi kaka xá'a ra. ⁹ Ta taa yó'o yóo ra xini so'o ra to'on ká'an tãPablo, ta saá tãPablo xito káxin ra nduchu noo tã on kivi kaka xá'a yó'o, ta kundaa ini ra ndí tayó'o kándixa ra ndí Ndios kúchiño ra sandúva'a ña'a ra. ¹⁰ Ta tãPablo, xí'in ndi'i ndee ra, ñika'an ra xí'in taa tã on kivi kaka xá'a yó'o, káchí ra saá:

—Nakundichi ún ta kaka xá'a ún —káchí tãPablo xí'in ra.

Ta saá ñii ndee kandeta ra nda ñino, ta kixá'a ra xika xá'a ra. ¹¹ Tá xini nivi ña ke'é tãPablo xí'in taa tã on kivi kaka xá'a yó'o, ta saá xí'in ndi'i ndee na, kixá'a na ká'an na, káchí na saá:

—¡Koto ndó vitin! Xa kixaa ovi ndios noo yó. Ndatán ná'a nivi saá ná'a na —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na xí'in to'on licaonio, ña kúu to'on mii na.

¹² Nivi yó'o xáni siji na tãBernabé kúu ñii ndios ña ñaní Júpiter, ta tãPablo kúu inkã ndios ña ñaní Mercurio. Saá xáni

sini na chi tãPablo kúu tã ñika'an ndoso to'on noo na. ¹³ Ta yóo ñii ve'e ño'o Júpiter yatin ye'é noo kí'vi nivi ñoo yó'o. Ta ve'e ño'o yó'o keta ñii sutu, taa tã kisa chiño noo Júpiter kúu ra. Vaxi ra, ta ovi sindiki vaxi rí xí'in ra, ta ní'i ra kua'a ní yita livi ña chi'i yikon na kúu ña. Saá chi tasutu xí'in nivi na ndikon sata ra, vaxi na ña soko na ndi'i ñayó'o noo tãPablo xí'in tãBernabé. ¹⁴ Ta kundaa ini tãPablo xí'in tãBernabé yu kúu ña kóni nivi ke'é na, chi xáni siji nivi ndí ovi ndios kúu naapóstol yó'o, ta saá ña xáni siji nivi yó'o kisa kini ña ini naapóstol yó'o, ñakan tjin na tikoto ña ndixin na, ta ndata na ña. Ta tãPablo xí'in tãBernabé kama ñiki'vi na ma'ño ndi'i nivi yó'o, ta xí'in ndi'i ndee na ñika'an na, káchí na saá:

¹⁵ —Ndi'i ndó'o nivi na nákutá'an yó'o, ¿ndachun ke'é ndó saá? Chi mii ndi, on sivi ndios kúu ndi, ndasaá kuiti nivi kúu ndi. Ndatán yóo mii ndó, saá yóo ndi, ta kixaa ndi noo ndó ña ndato'on ndi to'on va'a xa'a Ndios ndino'o xí'in ndó, xa'a ña sandakoo ndó ña kisa to'o ndó inkã ndios, ña on vása ndaya'vi. Ta ndukú ndi noo ndó ña nandikó ini ndó ta kixá'a ndó kasa to'o ndó ñii laá Ndios tatáku, tã kúu tã kisa va'a ndi'i ña yóo. Ndios tatáku yó'o kisa va'a ra ñoyivi ñino, kisa va'a ra takuii mii, ta kisa va'a ra ñoyivi yó'o. Saá tuku kisa va'a ra ndi'i ña yóo ñoyivi yó'o, ta kisa va'a ra ndi'i ña yóo ñoyivi ñino, ta kisa va'a ra ndi'i ña ñó'o ini takuii mii. ¹⁶ Kuuya xina'a Ndios taxi ra ndí nivi ko'on na yichi mii na. ¹⁷ Ta vará kua'an yó yichi mii yó, ta Ndios on vása ní-sandakoo ra sáná'a ra yó xa'a yu kúu ra, ta ndixa xini yó kua'a ní ñava'a ke'é Ndios xí'in yó. Saá chi Ndios kúu taa tã táxi ña va'a koon savi noo ño'o xa'a ña kuina ndi'i noo ña xixi yó. Ta xí'in ña ke'é ra saá, Ndios táxi ra nda'a yó ña xixi yó, ta táxi ra ña táku yó xí'in ñasii ini yó —káchí tãPablo, ká'an ra xí'in na.

¹⁸ Ta xí'in to'on yó'o tãPablo ká'an ra ndukú ra noo nivi yó'o ná on soko na kiti xí'in yita livi vaxi xí'in na. Ta yo'vi ní ñixiyo noo nivi yó'o ña on ke'é na saá, ta ni-soko ka na ñayó'o noo tãPablo xí'in tãBernabé.

19 Ta saá kee sava najudío ñoo Antioquía, ta kee inkā sava najudío ñoo Iconio, ta kixaa na ñoo yóo taPablo xí'in taBernabé, ta kixá'á na chú'u na ñivi xí'in to'on vatá ña sasaa na ini ñivi yó'o. Ta xí'in ña sáa ini na xíni na taPablo, ta kixá'á na kóon ní na yuu ra, tãnda xáni sijnj na xa xā'ni na ra. Ta saá tijn na yikí koñu taPablo, ta ñoo na ña kuā'an ña xí'in na ndā sata ñama ña xino nduu ñoo yó'o. Ta saá sandakoo na yikí koñu taPablo chi xáni sijnj na ndixa ñixi'i ra. 20 Ta saá ñivi na ndikon yichj taJesús kixaa na, ta xino nduu na ñoo kándú'u yikí koñu taPablo. Ta tá mií yíta na xito na, ta ñakanda taPablo, ta ñakundichi ra, ta ndikó ra ñikj'vi tuku ra xí'in na ñoo Listra. Tá ñitivi inkā kivi, ta taPablo xí'in taBernabé kee na kuā'an na inkā ñoo Derbe.

21 Tá ñixaa na ñoo yó'o, ta ñika'an ndoso na to'on va'a xa'a taJesús ñoo ñivi, ta kuā'a ní ñivi ñandikó ini na ta kãdixa na taJesús. Ta saá taPablo xí'in taBernabé kee na kuā'an na, ta ndikó na ñixaa tuku na ñoo Listra xí'in ñoo Iconio, ta saá ñixaa tuku na ndā ñoo Antioquía, ña nákaa estado Pisidia. 22 Ta ñii ñii ñoo ñoo ñixa'an taPablo xí'in taBernabé, ñakutá'an na xí'in ñivi na kãdixa taJesús, ta ñika'an na to'on ña chikaa na ndee ini ñivi yó'o, ta ndato'on na xí'in na ña on sandakoo na yichj taJesús. Ñika'an ka na, káchí na saá:

—Xíni ñó'ó xo'vi ní yó ta saá xaa yó kutaku yó ñoo xá'nda chiño Ndios —káchí na.

23 Ñii ñii ñoo ñoo ñakutá'an ñivi na kãdixa taJesús xa'a ña kisa ká'no na Ndios, taPablo xí'in taBernabé ñakaxin na sava nataa naxikuā'a xa'a ña kuu na na ndiso chiño xí'in ñivi yó'o. Ta saá naapóstol xí'in ñivi ñii ñii ñoo yó'o na kãdixa taJesús, ñixiyo so'on na ta ñika'an na xí'in Ndios xa'a nataa xikuā'a na ndiso chiño xí'in nayó'o, ta taxí ña'á na nda'a taJesús, ta ndukú na ñoo ra ña kundaa va'a ra na ndiso chiño xí'in ñivi yó'o, chi vitin kãdixa na ra, ta ndaa ini na ra.

To'on yó'o ká'an ndí taPablo xí'in taBernabé

ndikó tuku na ñoo Antioquía ña nákaa estado Siria

24 Ta saá kee taBernabé xí'in taPablo ñoo Antioquía ña nákaa estado Pisidia, ta ñiya'a na ñoo ño'o estado Pisidia, ta ñixaa na ñoo Perge, ña nákaa estado Panfilia. 25 Ta saá ñika'an ndoso na to'on Ndios ñoo ñivi ñaño Perge yó'o. Ta saá ñaki'in na kuā'an na ta ñixaa na ñoo Atalia, ña nákaa yatin yu'u takuii ñini, 26 ta ndaa na tón barco kuā'an no'o na ñoo Antioquía ña nákaa estado Siria. Ñoo Antioquía yó'o kúu ñoo ñoo si'na ñivi na kãdixa taJesús ñika'an na xí'in Ndios xa'a taPablo xí'in taBernabé, ta ndukú na ñoo ra ña kundaa va'a ra naapóstol yó'o ta ke'é ra ñava'a xí'in na kivi ko'on na kuā'a ní ñoo ña kasa ndivi na chiño ra. Ta vitin taPablo xí'in taBernabé xa kisa ndivi na chiño yó'o, ñakán ndikó na ñaxaa tuku na ñoo yó'o. 27 Tá ñaxaa na ñoo Antioquía yó'o, ta saá kana na ñivi na kúu na ndikon yichj taJesús ña nakutá'an na xí'in na. Ta saá kixá'á taPablo xí'in taBernabé ndato'on na xa'a ndi'i chiño va'a ña ke'é Ndios xí'in na ñii ñii ñoo ñoo ñixa'an na. Ta ndato'on na xí'in ñivi na ñakutá'an yó'o ndí Ndios vitin xa ñakoná ra yichj ña ñivi na on sivi najudío kúu, kúchiño kãdixa na taJesús, ta kivi na yichj ra. 28 Ta saá na'á ní ñixiyo taPablo xí'in taBernabé ñoo yó'o, xí'in ñivi na ndikon yichj taJesús.

15

To'on yó'o ká'an ndí ñoo Jerusalén ñakutá'an ñivi naná'no na ndiso chiño ñoo ñivi na kãdixa taJesús

1 Ta saá sava nataa najudío na kãdixa taJesús kee na estado Judea, ta kuā'an na ndā ñoo Antioquía, ta kixá'á na ndato'on na xí'in ñivi na kãdixa taJesús na on sivi najudío kúu, ta ñika'an na, káchí na saá:

—Tá on kasa ndivi ndó costumbre ña ñani circuncisión, ndatán yóo ña xa'nda chiño xijj síkuá ndj taMoisés xina'á, ta Ndios on sakaku ra ndó'ó kutaku ndó xí'in na ndi'i saá kivi —káchí na xí'in nayó'o.

2 Ta taPablo xí'in taBernabé kixá'á na náa na xí'in nataa yó'o na kee estado Judea, chi xáni sijnj na ndí on sivi ñandaa

kúu ña sáná'a nataa na kee estado Judea yó'o. Ta taPablo xí'in taBernabé on vása ní-kivi koo yu'ú na xí'in nataa yó'o. Ta saá nivi na kándixa taJesús na táku ñoo Antioquía yó'o chikaá ini na ti'ví na taPablo xí'in taBernabé ta xí'in inká nataa ko'on na nda ñoo Jerusalén ña nakutá'an na xí'in inká naapóstol, ta xí'in naxikuá'a na ndíso chiño, chi kóni na ndí nayó'o kasa ndaa na xa'a kuachi yó'o.

³ Ta saá nivi na kándixa taJesús ñoo Antioquía ti'ví na nataa yó'o ña ko'on na ñoo Jerusalén. Ta saá kee na kuá'an na, ta nija'a na ma'ño ño'o estado Fenicia, ta nija'a na ma'ño ño'o estado Samaria. Ta ñii ñii ñoo noo nija'a na, nakutá'an na xí'in nivi na kándixa taJesús. Ta kúsiy ní ini nivi yó'o ña xini so'o na ña nika'an naapóstol xí'in na, chi naapóstol yó'o ndato'on na ndasaá kuá'a ní nivi na on vása kúu najudío xa nandikó ini na ta vitin kándixa na taJesús ta ndikon na yichi ra.

⁴ Ta saá taPablo xí'in taBernabé xí'in nataa na kuá'an xí'in na nixaá na ñoo Jerusalén, ta ndi'i naapóstol xí'in naxikuá'a na ndíso chiño ta xí'in inká nivi na kándixa taJesús ñoo yó'o, naki'in va'a na ndi'i nayó'o, na kúu na kixaá noo na. Ta saá nakutá'an ndi'i na, ta ndato'on taPablo xí'in na xa'a kuá'a ní ñava'a ke'é Ndios kivi nixa'an na ñii ñii ñoo nika'an ndoso na to'on va'a xa'a taJesús noo nivi. ⁵ Ta ndóo sava nafariseo, na kúu na kándixa taJesús, ta nakuita na ta nika'an na, káchí na saá:

—Nivi na kándixa taJesús, tá na on sivi najudío kúu, ta nayó'o, xini ñó'o kasa ndivi na costumbre ña naní circuncisión, ta xini ñó'o kasa ndivi ndi'i na inká ndayí ña xa'nda chiño taMoisés xina'á. Tá on kasa ndivi na ñayó'o, ta Ndios on naki'in va'a ra na —káchí nafariseo nika'an na.

⁶ Ta saá nakutá'an naapóstol xí'in naxikuá'a, na kúu na ndíso chiño xí'in nivi na kándixa taJesús ñoo Jerusalén, ña ka'an tá'an na yu kúu ñava'a xini ñó'o ke'é na xa'a kuachi yó'o. ⁷ Ta na'á ní ka'an tá'an na, ta saá nakundichi taPedro ta nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Nañani yó, xini ndó ndí xa kuá'a kuyá nija'a, Ndios nakaxin ra yi'i ña ka'an ndoso to'on ra noo nivi na on vása kúu najudío, ña kuchiño na kándixa na to'on ñava'a xa'a taJesús. ⁸ Ta Ndios, ta xini va'a ini ndi'i nivi, saná'a kaxín ra noo ndi ña naki'in va'a ra nivi na on vása kúu najudío, na kúu na kándixa taJesús. Saá chi ñii ki'va ndatán Ndios taxi ra Níma ra ña kutaku ña ini mji yó, nivi na kúu najudío, saá taxi ra Níma ra ña kutaku ña ini nivi yó'o na on vása kúu najudío. ⁹ Saá chi ndi'i nivi na kándixa taJesús, ta Ndios kisa ká'no ini ra xa'a kuachi na ta ndása ndii ra ini nayó'o. Ta ñii ki'va ndatán ké'é ra xí'in mji yó najudío, saá ké'é ra xí'in nivi na on vása kúu najudío. ¹⁰ Ta vitin, ¿ndachun ké'é ndó ña sasaá ini Ndios?, chi on xjin ndó naki'in va'a ndó ndi'i nivi na kándixa taJesús, ñii ki'va ndatán Ndios náki'in va'a ra na. Nda víka, xa'nda chiño ndó ndí ndi'i nivi na kándixa taJesús xini ñó'o kasa ndivi na ndi'i ndayí ña nita taMoisés xina'á. Ta ña kasa ndivi na saá, yóo ña ndatán yóo ñii ñaveé ní kuiso na. Ta ni mji yó, ta ni naxij síkuá yó, on vása ní-kundeé yó kuiso yó ñaveé yó'o. Ta saá, ¿ndachun kóni ndó sakuiso ndó ñaveé yó'o sata nivi na on vása kúu najudío? ¹¹ Ndi'i mji yó na kándixa taJesús, ndixa kúndaá ini yó ndí Ndios ke'é ra ñava'a xí'in yó ña sakaku ra mji yó chi ta ta ká'no ini kúu Ndios, ta on sivi xa'a chiño va'a ke'é yó kúu ña sakaku ra yó. Ta ñii ki'va ndatán sakaku Ndios mji yó najudío, saá sakaku ra nivi na on vása kúu najudío —káchí taPedro xí'in na.

¹² Ta ndá tásin ndóo ndi'i nivi ña xini so'o na. Ta taPablo xí'in taBernabé nakuita na, ta kixá'á na ka'an na, ndato'on na xí'in na xa'a ñava'a ke'é Ndios xí'in nivi na on vása kúu najudío. Saá chi Ndios taxi ra ndee ra nda'a taPablo xí'in taBernabé ña ke'é na kuá'a ní milagro xí'in ñava'a ná'no noo nivi yó'o. ¹³ Tá ndi'i nika'an na, ta taSantiago* kixá'á ra ka'an ra xí'in nivi na nakutá'an yó'o, ta káchí ra saá:

—Nañani yó, ¡konj so'o va'a ndó ña

* 15:13 TaSantiago, inká kivi ra kúu Jacobo.

ka'an i xí'in ndó! ¹⁴ Xa xini ndó to'on nika'an taSimón Pedro xí'in yó ña ndasaá kixá'á Ndios ké'é ra ñava'a xí'in nivi na on vása kúu najudío, chi nakaxin ra ku'a ní nayó'o ña kundikon na ra ta nduu na naño ra. ¹⁵ Ta ña ke'é Ndios saá, ñii yóo yu'ú ña xí'in to'on nika'an Ndios ña ñitaa naprofeta kuyya xina'á, kachí Ndios saá:

¹⁶ Ñii kivi vaxi ndikó'i ñoo ñoo xa'nda chiño tarey David xina'á,
ta ñoo ndi'i xa'a ve'e taDavid, kasa va'a i ñaxá,
ta mii xiiña ñoo ndi'i xa'a ve'e yatá, ndasa xaá i ve'e.

¹⁷ Saá ke'é i chi kóni i ndí ña nivi na on vása kúu naIsrael ná nandukú na yi'i ta kixaa na ñoo i.

Saá chi ku'a ní nivi yó'o kúu na nakaxin i kuu na nave'e i,

¹⁸ kachí Ndios, ta kúu ta ta nda kuyya xina'á taxi ña kunda ini nivi to'on yó'o

—kachí taSantiago xí'in nivi na nákutá'an yó'o.

¹⁹ Ta ká'an ka taSantiago xí'in na, kachí ra saá:

—Ta xa'a ña kunda ini i ña kóni kachi to'on Ndios yó'o, xani sinji ndí ñava'a ke'é yó vitin kúu ñayó'o: On vá'a sandi'i ka yó ini nivi na kándixa taJesús, na on vása kúu najudío, ²⁰ chi on vása xini ñó'o kasa ndivi na ndi'i ndayí na ñitaa taMoisés xina'á. Ta kuiti xini ñó'o kasa ndivi na ña kachí saá: On vá'a kuxu na ña nisokó nivi ñoo ñaídolo án ñaimagen, chi ndios vatá kúu ndi'i ña. Ta ni on vá'a nda ñii ta kivi ra kuachi xí'in ñii ña'a ñá on sivi ñásí'í ra kúu, ta ni on vá'a nda ñii ña'a kivi ña kuachi xí'in ñii ta on sivi yi'í ñá kúu. Ta on vá'a kuxu na kiti tí sakuá'na na xa'ni na, chi nindo nji rí koñu rí, ta on vá'a kuxu na nji. To'on yó'o kúu ña xini ñó'o taa yó ñoo tutu ña ko'on nda'a nivi na kándixa taJesús na on vása kúu najudío. ²¹ Saá ka'an yó xí'in na, chi xa ku'a ní kuyya ñii ñii kivi yi'í ña nákindée mji yó najudío, ini ve'e ñoo sinagoga xini so'o nivi ña ká'an ndayí ña ñitaa taMoisés xina'á —kachí taSantiago xí'in nivi na nákutá'an yó'o.

²² Ta saá naapóstol xí'in naxiku'a ta xí'in ndi'i nivi na kándixa taJesús na

nákutá'an yó'o nixiyo yu'ú na, ta chikaa ini na ña ti'vi na sava natá'an na ko'on na xí'in taPablo ta xí'in taBernabé ña kuni'i na tutu taxi na nda'a nivi na kándixa taJesús na on vása kúu najudío, na kúu na táku ñoo Antioquia ña ndá'vi ndaa estado Siria. Ta saá nakaxin na ovi ta naná'no ñoo nivi na kándixa taJesús, ta ti'vi na nayó'o ña ko'on na xí'in taPablo ta xí'in taBernabé. Ta ñii ta yó'o naní ra Judas, ta inka kivi ra kúu Barsabás. Ta inka ta ta ti'vi na ko'on naní ra Silas. ²³ Ta tutu ña kuni'i na ko'on nda'a nivi kachí ña saá:

“Nañani yó xí'in náki'va yó, mii ndi kúu naapóstol xí'in naxiku'a na ndiso chiño xí'in nivi na kándixa taJesús ñoo Jerusalén. Ta ñitaa ndi tutu yó'o ña ko'on nda'a ndó'o, na kúu nivi na kándixa taJesús na táku ñoo Antioquia, xí'in na táku ku'a ka ñoo ña ndá'vi ndaa estado Siria, xí'in na táku ku'a ñoo ña ndá'vi ndaa estado Cilicia. ¡Ti'vi ndi to'on ña chindee ndi ndó'o! ²⁴ Xini so'o ndi ndí sava nivi na kee ñoo Jerusalén yó'o, ta nixaa na ñoo ndó ta nika'an na to'on ña sandi'i na ini ndó'o. Ta mii ndi on vása ní-taxi ndi ndayí nda'a nayó'o ña ka'an na saá, ta to'on nika'an na kuiti sinji mji na kaku ña. ²⁵ Ta xa'a ñayó'o nákutá'an ndi ta nika'an tá'an ndi ndasaá koo ke'é ndi. Ta saá nixiyo yu'ú ndi, ta nakaxin ndi sava nataa tá'an ndi ña xa na xí'in nañani yó taPablo ta xí'in taBernabé koto na ndó'o. Nañani yó taPablo xí'in taBernabé kúu na kí'vi ní ini ndi xini ndi, ²⁶ ta ndixa nañani yó yó'o xa taxi xí'in mji na ña kasa chiño na ñoo Jesucristo, Ta taKá'no ñoo yó, ta nda taxi xí'in mji na ña kivi na xa'a ra. ²⁷ Ta xí'in nañani yó yó'o ti'vi ndi nañani yó taJudas xí'in taSilas ña xa na ñoo ndó ta kasa nda na ña ká'an tutu ña ti'vi ndi xa nda'a ndó. ²⁸ Mii Nima Ndios taxi ra ña yóo yu'ú ndi xa'a ña ke'é ndi. On vá'a sakuiso ndi ndó'o ku'a ní ñayó'vi, ta saá on vása xini ñó'o kasa ndivi ndó inka ndayí, ta vitin ndasaá kuiti xini ñó'o kasa ndivi ndó to'on ña kachí saá: ²⁹ On vá'a kuxu ndó ña nisokó nivi nda'a ñaídolo án ñaimagen, chi ndios vatá kúu ndi'í ñayó'o. On vá'a kuxu ndó nji kiti, ta on

vá'a kuxu ndó kití tǐ sakuá'na na xa'ni na. Ta ñii ñii ɬaa, ɔn vá'a kǐ'vi ra kuachi xí'in ña'a ñá ɔn sǐví ñásǐ'í ra kúu. Ta ñii ñii ña'a, ɔn vá'a kǐ'vi ñá kuachi xí'in ɬaa ɬa ɔn sǐví yǐ ñá kúu. Tá kasa ndivi ndó ndayí yó'o, saá va'a ke'é ndó, ta ɔn koó ka inká to'on ña ka'an ndǐ xí'in ndó vitin. Ta saá ná koo Ndios xí'in ndó ta taxi ra ña va'a koo ini ndó", káchǐ tutu ña xaá nda'a ñivi na kándixa ɬaJesús, na ɔn vása najudío kúu.

³⁰ Ta saá ñivi na kándixa ɬaJesús na táku ñoo Jerusalén tǐ'ví na nataa na xa nakaxin na ko'on xí'in tutu yó'o, ta kee na kuá'an na, ña taxi na ña nda'a inká ñivi na ɔn vása kúu najudío. Tá nixaa nataa yó'o ñoo Antioquía, ta saá kana na ñivi na kúu na kándixa ɬaJesús ña nakutá'an na konǐ so'o na ña ndato'on tutu yó'o. ³¹ Tá ndǐ'i xǐnǐ so'o na ña ká'an tutu yó'o, ta kúsǐj ní ini na chi to'on ña ndato'on tutu yó'o xí'in na, chǐkaa ka ña ndee ini na. ³² Ta ɬaJudas xí'in ɬaSilas, naprofeta kúu na, ta nataa yó'o ñika'an na kuá'a ní to'on ña ndasa va'a ini ñivi ta chǐkaa ka ña ndee ini ñivi yó'o. ³³ Ta saá kǐndoo na lo'o ka kǐvǐ ñoo Antioquía, ta saá ñivi na kándixa ɬaJesús ñoo yó'o ndukú na ñoo Ndios ña ke'é ra ñava'a xí'in ñivi na kǐxaa ñoo na xí'in tutu, ta ñindayǐ na nataa yó'o. Ta saá ñaki'in na kuá'an no'o na, ta naxaa na ñoo ñivi na tǐ'ví ña'a. ³⁴ Ta ɬaSilas kǐndoo ra ñoo Antioquía chi saá chǐkaa ini ra. ³⁵ Ta ɬaPablo xí'in ɬaBernabé kǐndoo ka na ñoo Antioquía. Ta naapóstol yó'o xí'in kuá'a ní ka ñivi na kándixa ɬaJesús, sáná'a na to'on Ndios, ta ká'an ndoso na to'on va'a xa'a ɬaJesús ñoo ñivi ñoo yó'o.

Tɔ'on yó'o ká'an xa'a ña ñita'ví tá'an ɬaPablo xí'in ɬaBernabé

³⁶ Ta saá ñiya'a lo'o kǐvǐ, ta ñika'an ɬaPablo xí'in ɬaBernabé, káchǐ ra saá:

—Vitin ná ndikó yó ko'on yó ñii ñii ñoo ñoo xa ñiya'a yó ñika'an ndoso yó to'on Ndios ñoo ñivi. Ta saá kundaa ini yó án va'a yóo ñivi na kándixa ɬaJesús —káchǐ ɬaPablo xí'in ɬaBernabé.

³⁷ Ta ɬaBernabé kóni ra ña ko'on tuku ɬaJuan Marcos xí'in na. ³⁸ Ta ɬaPablo ñi-xiin ra ko'on tuku tayó'o, saá chi yichǐ

noó ñixa'an na ñika'an ndoso na to'on Ndios ñoo ñivi kuá'a ní ñoo, ta kǐvǐ nixaa na ñoo estado Panfilia, ɬaJuan Marcos sandakoo ra na ta ndikó ra kuano'o ra. ³⁹ Ta saá ɬaPablo xí'in ɬaBernabé kǐxá'a na náa na xa'a ɬaJuan Marcos, ta ñi-kuchiño koo yu'ú na ña ko'on án ɔn ko'on ɬaJuan Marcos xí'in na. Ta saá chǐkaa ini ɬaBernabé xí'in ɬaPablo ña ɬa'ví tá'an na. Ta saá xí'in ɬaBernabé kuá'an ɬaJuan Marcos. Ta ndaa na ñii tón barco ta kuá'an na nda ñoo isla Chipre. ⁴⁰ Ta ɬaPablo nakaxin ra ɬaSilas ko'on ra xí'in ra. Tá ɔn ɬa'an ka kee na ko'on na, ta ñivi na kándixa ɬaJesús nakutá'an na, ta ñika'an na xí'in Ndios xa'a ña taxi na ɬaPablo xí'in ɬaSilas nda'a Ndios ña chindeé ra nayó'o ñoo kuá'an na. ⁴¹ Ta saá kee na kuá'an na, ta kuá'an na kuá'a ní ñoo ña ndá'vi ndaa estado Siria, ta kuá'an na kuá'a ní ñoo ña ndá'vi ndaa estado Cilicia. Ta ñii ñii ñoo ñoo kuá'an na, ndato'on na xí'in ñivi na kándixa ɬaJesús, ta ñika'an na to'on ña chǐkaa ndee ini ñivi yó'o ña ndino'o ka ini na kándixa na ɬaJesús, ta vivǐ ka kundikɔn na yichǐ ra.

16

Tɔ'on yó'o ká'an ndǐ ɬaTimoteo kuá'an ra xí'in ɬaPablo ta xí'in ɬaSilas

¹ Ta saá nixaa ɬaPablo xí'in ɬaSilas ñoo Derbe, ta kee na kuá'an na nda ñoo Listra. Ta ñoo yó'o táku ñii ɬaa ñaní ra Timoteo, ɬa ɬa kándixa ɬaJesús kúu ra. Ta si'í ɬaTimoteo yó'o kúu ñii ñajudía, ñá kándixa ɬaJesús kúu ñá, ta yivá ra xǐkuu ñii ɬagriego. ² Kánóo va'a ní to'on xa'a ɬaTimoteo ñoo ndǐ'i ñivi na kándixa ɬaJesús na táku ñoo Listra xí'in ñoo Iconio. ³ Ta ɬaPablo kóni ra ndǐ ɬaTimoteo ko'on ra xí'in na ñoo ñoo ko'on na. Ta ɬaPablo xǐnǐ ra ndǐ kuá'a ní najudío táku na ñoo kóni na ko'on na, ta saá xani sǐnǐ ra ndǐ ɬaTimoteo xǐnǐ ñó'ó kasa ndivi ra costumbre ña ñaní circuncisión. Saá chi najudío yó'o xǐnǐ na ndǐ yivá ɬaTimoteo xǐkuu ra ñii ɬagriego. Tá ndǐ'i kǐsa ndivi ɬaTimoteo ñayó'o, ta kee ra kuá'an ra xí'in na. ⁴ Ta ñii ñii ñoo ñoo yá'a na kuá'an na, ndato'on na xí'in ñivi na kándixa ɬaJesús, ká'an na xí'in na ndasaá naapóstol xí'in

inkā naxikua'a ñoo Jerusalén kindoo yu'ú na xa'a ña xini ñó'ó kasa ndivi nivi na on vása kúu najudío, tá kúu na nivi na kándixa taJesús. ⁵ Ta saá ñii ñii ñoo noo yá'a na kua'an na, taPablo, taSilas ta xí'in taTimoteo, ká'an na to'on ña chíkaa na ndee ini nivi ña ndino'o ka ini na kandixa na taJesús, ña on sandakoo na yichi ra. Ta saá ñii ñii kivi kua'a ka nivi kixá'a na kándixa na taJesús.

Ñayó'o ndátō'on xa'a ña nītīvi noo taPablo

⁶ Ta saá taPablo xí'in na náta'an xí'in ra kee na kua'an na, ta niya'a na noo ño'o estado Frigia, ta niya'a na noo ño'o estado Galacia, saá chi Níma Ndios on vása ní-taxi ña ko'on na ka'an ndoso na to'on Ndios noo nivi na táku estado Asia. ⁷ Ta saá nixaa na ñii xiiña noo nákutá'an ño'o ña estado Misia xí'in ño'o ña estado Bitinia, ta saá kóni na ki'vi na ñoo estado Bitinia. Ta tuku ni-xiin Níma Ndios taxi ña ki'vi na estado yó'o. ⁸ Ta saá niya'a na noo ño'o estado Misia ta kua'an na nda ñoo ña naní Troas, ña nákaa yatin yu'u takuii mini. ⁹ Ta saá tá kuñoó kúu ña, ta nītīvi noo taPablo ñii ta, ta estado Macedonia kúu ra, ta ñindichi ra xáku ndá'ví ra noo taPablo, káchí ra saá xí'in ra: “Ya'a ún ta kixaa ún ñoo ndi Macedonia, ta kasa ndivi ún chiño ña chindee ún ndi’i”, káchí ra xí'in taPablo. ¹⁰ Ta saá xandikon kixá'a ndi kisa ndivi ndi ña kama kee ndi ko'on ndi estado Macedonia, chi kundaa ini ndi ndi ña nītīvi noo taPablo kúu ña kóni kachí ndi Ndios tí'ví ra ndi'í ko'on ndi estado Macedonia ña ka'an ndoso ndi to'on va'a xa'a taJesús noo nivi na táku estado yó'o.

To'on yó'o ká'an ndi ñoo Filipos taan na taPablo xí'in taSilas ini ve'e kaa

¹¹ Ta saá ndaa ndi tón barco, tón kua'an ñoo Samotracia, ta inkā kivi kua'an ndi xí'in nó, ta nixaa ndi ñoo Neápolis. ¹² Ta saá kee ndi kua'an xa'a ndi nda ñoo Filipos. Ñoo Filipos yó'o kúu ñii ñoo ká'no ní, ta ndaya'ví ní ka ña noo inkā ñoo ña ño'o estado Macedonia. Ta ñoo Filipos yó'o ndá'vi ndaa ña ñoo Roma. Ta nixiyo ndi ñoo yó'o lo'o kuiti kivi. ¹³ Ta saá nītondaa kivi yī ña nákindée najudío, ta kee ndi ñoo yó'o ta kua'an

lo'o ndi ta nixaa ndi ñii xiiña noo nákaa ñii yuta, chi yu'u yuta yó'o nákutá'an najudío xa'a ña ka'an na xí'in Ndios. Ta xa nákutá'an sava náña'a, ta nixaa ndi ta xikundoo ndi, ta kixá'a ndi ká'an ndi xí'in náña'a yó'o. ¹⁴ Ta ñii ñaña'a yó'o naní ñá Lidia, ña kee ñoo Tiatira kúu ña, ta chiño ké'é ña kúu ña síkó ña tikoto va'a, ña color ndi'í kúu ña. Ñá Lidia yó'o kúu ña'a ña kisa ká'no Ndios, ta Ndios chindee ra ñayó'o ña va'a kundaa ini ña ndi'í to'on ña ndato'on taPablo xí'in na xa'a taJesús, ta naki'in va'a ña to'on yó'o, ta kandixa ña taJesús. ¹⁵ Ta saá ñá Lidia xí'in ndi'í nivi na kúu na táku ve'e ña kixá'a na kí'vi na ini takuii yuta, ña chichi na, chi vitin kúu na nivi na kándixa taJesús. Ta saá ñá Lidia ndukú ña noo ndi ña ko'on ndi xí'in ña ve'e ña, káchí ña saá:

—Tá xáni sinj ndó ndi ndixa ndino'o ini j kándixa j taJesús vitin, ta saá na'a ndó ki'vi ndó ta kindoo ndó ve'e j —káchí ña xí'in ndi.

Ta ñii toon xindichi ña nika'an ña xí'in ndi ña kindoo ndi ve'e ña, ta saá chikaa ini ndi, ta kua'an ndi xí'in ña ve'e ña.

¹⁶ Ta ñii kivi kua'an tuku ndi noo nákutá'an nivi ña ka'an na xí'in Ndios, tá mií kua'an ndi yichi saá, nákutá'an ndi xí'in ñii ñálo'o, ñaesclava kúu ña, ta on kúchiño sandakoo ña chiño ña kisa ndivi ña noo napatrón ña. Ñálo'o yó'o kómí ña ñii níma ndiva'a ña ndaku, ta níma yó'o táxi ña ndee ña ká'an ña xí'in nivi yukia kóni na kundaa ini na, ta ví'í ní s'ún táva napatrón ña xa'a chiño kisa ndivi ña xí'in nivi. ¹⁷ Ta ñálo'o yó'o kixá'a ña ndikon ña sata taPablo xí'in ndi'í, na kúu na náta'an xí'in ra, ta tuku tuku ndá'yi ña ká'an ña, káchí ña saá:

—Nataa yó'o kúu na xíka chiño noo Ndios, ta ta kúu taKá'no ka noo ndi'í ña yóo. Nataa yó'o ndátō'on na xí'in ndó yu kúu yichi va'a xini ñó'ó kundikon ndó ña sakaku Ndios ndó'ó —káchí ña, ndá'yi ña.

¹⁸ Ta ñii ñii kivi ñii ki'va ké'é ña saá, ta ndikon ña sata ndi. Ta saá taPablo, on vá'a nakoni ini ra, ta ndikó koo ra ta nika'an ra xí'in níma ndiva'a ña kómí ñálo'o ndá'yi yó'o, káchí ra saá:

—Xí'in ndayí kivi Jesucristo ká'an i xí'in ún, kee ún ini ñálo'o yó'o —káchí taPablo xí'in ñanímá ndiva'a.

Ta saá xandikon keta ñanímá ndiva'a ini ñálo'o yó'o.

¹⁹ Ta saá nivi napatrón ñálo'o yó'o kundaa ini na ndí on vása kúchiño tava ka na si'ún xa'a chiño ke'é ñáyó'o, ta nisaá ní ini na. Ta tjin na taPablo xí'in taSilas, ta ñóo ña'á na, ña ku'a'an nayó'o xí'in na noo nachiño na ndóo yoso yé'é ve'e chiño noo nákutá'an ku'a'a ní nivi. ²⁰ Tá nixaá na, ta kixá'á na táxi na kuachi xa'a taPablo xí'in taSilas noo nachiño yó'o, káchí na saá:

—Nataa yó'o kúu najudío, ta sakaku na kuachi ká'no xí'in nivi ñoo yó'o. ²¹ Saá chi sáná'a na nivi ña kundikon na inká yichi ña on vása yóo yu'ú xí'in yichi mii yó naño Roma. Ta on vá'a kasa ndivi yó yichi ña sáná'a nataa yó'o, chi ña yá'a ndoso noo ndayí mii yó naño Roma kúu ña —káchí na, ká'an na xí'in nachiño.

²² Ta saá ñii toon yíta nivi táxi na kuachi xa'a taPablo xí'in taSilas. Ta nachiño xa'nda chiño na ña tava na tikoto taSilas xí'in taPablo ta kani ña'á na xí'in nduku. ²³ Ta ndi'i ña kani ní ña'á na, ta tjin ña'á na, ta taan na ovi na saá ini ve'e kaa. Ta nika'an nachiño xí'in ta ndiso chiño xí'in ve'e kaa ña vivii kundaa ra na ña on kuchiño kee na kaku na. ²⁴ Ta saá ta ndiso chiño xí'in ve'e kaa yó'o taan ra ovi naapóstol yó'o nda maá ini ve'e kaa, ta taan ra ñii ñii xa'a na ini ñii ñii yavi yiton tón veé ña on kivi kanda na.

²⁵ Ta saá tá tondaa ma'ño ñoo, taPablo xí'in taSilas yóo na ká'an na xí'in Ndios ta xíta na yaa ña kisa ká'no na ra. Ta inká nivi na ñó'o ini ve'e kaa yó'o, xini so'o na ña xíta taPablo xí'in taSilas. ²⁶ Ta saá ñii kama ndeé ní kixá'á táan, ñii kánda nino xa'a nama ve'e kaa. Ta xí'in ña táan yó'o, nanona mii yé'é ve'e kaa, ta nindaxin ndi'i kaa ña nó'ni ñii ñii nivi na ñó'o ini ve'e kaa yó'o. ²⁷ Ta saá nakaxín ini ta ndiso chiño xí'in ve'e kaa, ta nakoto ra ndí nanona ndi'i tón yé'é ve'e kaa, ta xani sinj ra ndí ku'a'an ndíka ndi'i napreso na ñó'o ini ve'e kaa. Ta kundaa ini ra ndí taká'no noo ra saxo'vi ní ña'á ra xa'a ña nikaaku ndi'i na ñó'o ini ve'e kaa, ta saá

kixá'á ra yí'ví ní ra noo ña xo'vi ra. Ta saá tava ra espada ra ña ka'ni xí'in mii ra.

²⁸ Ta taPablo xí'in ndi'i ndee ra, nika'an ra xí'in ta ndiso chiño xí'in ve'e kaa, káchí ra saá:

—On sataku'e xí'in mii ún chi ndi'i ndi ñó'o ka ndi ini ve'e kaa yó'o. Nda ñii ndi on vása ní-kee ku'a'an ndíka ndi —káchí taPablo xí'in ra.

²⁹ Ta saá ta ndiso chiño xí'in ve'e kaa nika'an ra ndukú ra ño'o yé'e ña tón ña koto ra, ta xí'in ño'o yó'o xino ra niki'vi ra ini ve'e kaa. Ta saá ñii kisin ra, chi yí'ví ní ra, ta xikuxití ra ta nitondaa ta'ya ra yatin noo yóo xa'a taPablo xí'in taSilas.

³⁰ Ta saá nakundichi ra, ta tava ra taPablo xí'in taSilas, ta ku'a'an na xí'in ra ke'e, ta nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndó'ó tata, ka'an ndó xí'in i, zyú kúu ña xini ñó'ó ke'é i xa'a ña sakaku Ndios yí'i?

³¹ Ta ndakuijn taPablo nika'an ra, káchí ra saá:

—Kandixa ún Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, ta saá sakaku Ndios yó'ó, ta sakaku ra ndi'i nave'e ún —káchí ra xí'in ra.

³² Ta saá taPablo xí'in taSilas nika'an na to'on Ndios xí'in ta ndiso chiño xí'in ve'e kaa, ta xí'in ndi'i nivi na táku ve'e ra. ³³ Ta mii ñoo saá ta ndiso chiño xí'in ve'e kaa, ndukú ra nika'an ra xí'in taPablo ta xí'in taSilas, ña ko'on na xí'in ra noo yóo takuii ña nakata ra noo taku'e na. Ta ndi'i ke'é ra saá, ta taa ta ndiso chiño xí'in ve'e kaa, ta xí'in ndi'i nivi na táku ve'e ra, chichi na chi vitin kandixa na Ndios. ³⁴ Ta saá ta ndiso chiño xí'in ve'e kaa ndukú ra noo taPablo xí'in taSilas ña ndikó na ko'on na xí'in ra ve'e ra. Tá kixaá na, ta taxi ra ña kuxu na. Ta kúsiij ní ini tayó'o, ta kúsiij ní ini ndi'i nivi na táku ve'e ra, chi vitin xa kandixa na Ndios.

³⁵ Ta nitivi inká kivi, ta nachiño t'vi na sava napolicia ña ka'an na xí'in ta ta ndiso chiño xí'in ve'e kaa xa'a ña saña ra taPablo xí'in taSilas ko'on ndíka na.

³⁶ Ta saá ta ndiso chiño xí'in ve'e kaa yó'o nika'an ra xí'in taPablo, káchí ra saá:

—Nachiño nika'an na xí'in i ndí xini ñó'ó saña i ndó'ó vitin ña ko'on ndíka ndó. Ta vitin va'a kee ndó ko'on ndíka ndó, ta ná taxi Ndios ña koo ñava'a ini ndó —káchí tayó'o xí'in naapóstol.

³⁷ Ta ndakuijn taPablo nika'an ra, káchí ra saá:

—On kivi kee ndi saá kuiti, chi on koq ñandaq ní-ke'é nachiño xí'in ndi, saá chi naño Roma kúu ndi. Ta nachiño ñoo yó'o nija'a ndoso na ndayí ña káchí on kivi saxo'vi na nivi na kúu naño Roma, tá on ta'an ko'on na noq tajuez ña kasa ndaq ra xa'a kuachi na. Ta nachiño yó'o on vása ní-kisa to'ó na ndayí yó'o, chi kama ní si'na kani na ndi'i noq xini ku'a'a ní nivi, ta taan na ndi'i ini ve'e ka. Ta vitin kóni na saña se'é na ndi'i, ta on vá'a ke'é na saá, chi ni-kisa ndivi na ñandaq xí'in ndi. Ta vitin kundati ndi nda ná kixa mji nachiño ña saña na ndi'i ko'on ndika ndi —káchí taPablo xí'in ta ta ndiso chiño xí'in ve'e ka.

³⁸ Ta saá napolicia ndikó na ku'a'an na ndato'on na to'on taPablo xí'in nachiño. Ta kivi kúndaq ini nachiño yó'o ndi taPablo xí'in taSilas kúu na naño Roma, ta nivi'vi ní na. ³⁹ Ta saá nakuita nachiño ku'a'an na, ta nixa na noq yóo naapóstol, ta xaku ndá'vi na noq nayó'o, ta ndukú na ña kasa ká'no ini na xa'a ña nixo'vi na. Ta saá nachiño tava na taPablo xí'in taSilas ve'e ka, ta xaku ndá'vi na noq na ña kee na sandakoo na ñoo yó'o. ⁴⁰ Ta saá kee taPablo xí'in taSilas ve'e ka, ta ku'a'an na, ta nixa na ve'e ña Lidia ña náka mji ñoo yó'o. Ta ve'e yó'o nakutá'an na xí'in inka nivi na kándixa taJesús, ta taPablo xí'in taSilas nika'an na to'on ña chika na nde ini nayó'o. Ta saá kee naapóstol yó'o ku'a'an na inka xiiña.

17

Ñayó'o ká'an xa'a yu kúu ña ndo'o taPablo xí'in taSilas ñoo Tesalónica

¹ Ta saá taPablo xí'in taSilas nija'a na ñoo Anfípolis ta nija'a na ñoo Apolonia, ta saá nixa na ñoo Tesalónica noq yóo ñi ve'e ño'o sinagoga noq nakutá'an najudío ña sakuá'a na to'on Ndios. ² Ta ndatán ké'é taPablo ndi'i saá kivi yji ña nákindée najudío, nixa'an ra niki'vi ra ini ve'e ño'o sinagoga. Ta saá ñi ñi kivi yji ña unj semana, taPablo niki'vi ra ndato'on ra xí'in nivi na nakutá'an ve'e ño'o yó'o, saná'a káxin ra na xa'a to'on Ndios ña

njtaa na xina'a. ³ TaPablo nandaxin ra to'on Ndios yó'o noq na, káchí ra saá:

—To'on Ndios ña njtaa naprofeta xina'a, káchí ña xa'a ta kúu Cristo, ta ti'vi Ndios ña sakaku ra nivi. Ta naprofeta yó'o ká'an káxin na ndi ta ta kúu Cristo xini ñó'ó kivi ra, ta saá nataku ra. Ta vitin yji ká'an ndoso i noq ndó ndi taJesús, ta ta ndato'on i xí'in ndó xa'a, ndixa kúu ra Cristo, ta ta xindati yó ña ti'vi Ndios kixa ra ñoyívi —káchí taPablo xí'in nivi yó'o na kúu na nákutá'an ve'e ño'o sinagoga.

⁴ Ta sava najudío na xini so'o yó'o, kandixa na to'on ña ndato'on taPablo xí'in na xa'a taJesús, ta kixá'a na ndikon na yichi taJesús ñi káchí xí'in taPablo ta xí'in taSilas. Ta ku'a'a ní nagriego na xa kisa to'ó Ndios, kandixa na to'on ña nika'an taPablo xa'a taJesús, ta kixá'a na ndikon na yichi ra. Ta ku'a'a ní náña'a ná kúu ná ndiso chiño xí'in chiño ná'no ñoo yó'o, kandixa ná taJesús ta kixá'a ná ndikon ná yichi ra. ⁵ Ta sava najudío na ni-xiin kandixa taJesús, kixá'a na kisa kuini na xini na taPablo xí'in taSilas. Najudío yó'o nakaya na sava nataa na kúu navago na on vá'a, ta chu'u na nayó'o ña sasa na ini nivi xa'a ña sakaku na kuachi ká'no ñoo yó'o. Ta ñi síso ndá'yi nataa yó'o kixa na ve'e taJasón nándukú na taPablo xí'in taSilas, chi kóni na tiin ña'a na ta tava ña'a na ña kuño na naapóstol yó'o noq nivi na kúu na saá ini xini ña'a. ⁶ Ta ni-naní'i na taPablo ni taSilas, ta saá tjin na taJasón xí'in inka nivi na kándixa taJesús, ta tava na nayó'o, ta ñoo ña'a na noq nachiño ñoo yó'o. Ta saá nataa on vá'a yó'o nika'an na xí'in nachiño, káchí na saá:

—Nayó'o kúu na xa sakaku kuachi ndi'i saá ñoo ñoyívi yó'o. Ta vitin kixa na ñoo yó yó'o. ⁷ Ta taJasón yó'o va'a naki'in ra na, ta taxi ra ña kíndo na ve'e ra. Ta taJasón xí'in ndi'i na náta'an xí'in ra ndiso na kuachi chi yá'a ndoso na noq ndayí tarey César, taká'no noq yó, chi nayó'o káchí na ndi yóo inka rey ta kúu taJesús, ta taká'no noq na —káchí nataa on vá'a yó'o, taxi na kuachi xa'a taJasón ta xa'a na náta'an xí'in ra.

⁸ Ta saá, xa'a ña xini so'o na to'on yó'o, kixá'á ndí'i ní ini nachiño ta ñii ki'va saá ndí'i ní ini ñivi ñoo yó'o. ⁹ Ta saá nachiño xa'nda chiño na ñoo taJasón ta ñoo na náta'an xí'in ra, ña cha'vi na si'ún xa'a ña ko'on ndíka na. Ta ndí'i cha'vi na si'ún yó'o, ta saá ku'a'an ndíka na.

*To'on yó'o ká'an ña taPablo xí'in taSilas
ñika'an ndoso na to'on Ndios ñoo ñivi ñoo Berea*

¹⁰ Ta saá ta xa ñoo kúu ña, ta ñivi na kándixa taJesús ti'ví na taPablo xí'in taSilas ku'a'an na ñoo Berea. Tá nixaa na ñoo yó'o, ta ñiki'vi na ini ve'e ñoo sinagoga ñoo nákutá'an najudío. ¹¹ Ta ñivi naño Berea yó'o kúu ñivi na to'ó ní ka ini ñoo ñivi naño Tesalónica. Saá chi kúsij ní ini na xini so'o na to'on ña ndato'on taPablo xí'in na. Ta ndí'i saá kivi sakuá'á na to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, ta vivíi ká'vi na to'on Ndios yó'o xa'a ña kundaá ini na án ñandaá kúu ña ndato'on taPablo xí'in na. ¹² Ta saá ku'a'a ní najudío xí'in nagriego kándixa na taJesús, ta ñiki'vi na yichí ra. Sava nagriego yó'o kúu náña'a ná kómí chiño ná'no ñoo yó'o, ta saá tuku ku'a'a ní nataa griego kándixa na taJesús ta ñiki'vi na yichí ra. ¹³ Ta sava najudío na táku ñoo Tesalónica xini so'o na ndí taPablo yóo ra ñoo Berea sáná'a ra to'on Ndios. Ta saá kee na ku'a'an na, ta nixaa na ñoo Berea yó'o, ta kixá'á na sasaá na ini ñivi, xa'a ña sakaku na kuachi ká'no. ¹⁴ Ta saá ni, ñivi na kándixa taJesús kama ti'ví na taPablo ku'a'an ra yu'u takuii ñini. Ta ñindoo taSilas xí'in taTimoteo ñoo Berea. ¹⁵ Ta ñivi na ku'a'an xí'in taPablo, nixaa na xí'in ra ñoo Atenas. Ta saá taPablo ñika'an ra xí'in nayó'o, káchí ra saá:

—Yachi ní ti'ví ndó taSilas xí'in taTimoteo kixaa na ñoo i —káchí ra xí'in na.

Ta saá ñivi yó'o sandakoo na taPablo ñoo Atenas, ta ndíko na kuano'o na.

To'on yó'o ká'an xa'a ña ke'é taPablo ñoo Atenas

¹⁶ Tá ndáti ka taPablo ña kixaa taSilas xí'in taTimoteo ñoo yóo ra ñoo Atenas, ta

saá kee ra ku'a'an xá'á ra, xíto nda'yá ra ndasaá yóo ñoo Atenas yó'o, ta kúchuchú ní ini ra, chi xini ra ku'a'a ní xiiña yíta ñaídolo, ña kúu ndios vatá ña kisa to'ó ñivi ñoo yó'o. ¹⁷ Ta saá taPablo ku'a'an ra, ta ñiki'vi ra ini ve'e ñoo sinagoga, ta ká'an ra xí'in ñivi ñakutá'an yó'o, na kúu najudío xí'in inka ñivi na kisa to'ó Ndios vará on sivi najudío kúu na. Ta ñii ñii kivi xá'an taPablo ñii yoso ndíka ñoo yóo ñakía'vi, chi yó'o nákutá'an ku'a'a ní ñivi, ta taPablo ndato'on ra xí'in ñivi yó'o, ká'an ra xí'in na xa'a taJesús. ¹⁸ Sava ñivi na ñakutá'an yó'o ndíkon na yichí ña sáná'a naepicúreos, ta sava ñivi na ñakutá'an yó'o ndíkon na inka yichí ña sáná'a naestoicos.* Ta ñivi na ndíkon ñii ñii yichí yó'o xini so'o na to'on taPablo, ta ñika'an na xa'a ra, káchí na saá:

—¿Yu kúu ña kóni kachí tayó'o? Ku'a'a ní to'on vichí kuiti ká'an ra —káchí na, ká'an na xa'a taPablo.

Ta inka na ñika'an na, káchí na saá:

—Tayó'o ká'an ra xa'a inka nandios na ñoo xiyó —káchí na, ká'an na.

Saá chi xini so'o na taPablo ká'an ra xa'a taJesús, ta ká'an ra xa'a ña nataku ñivi na ñixi'i. ¹⁹ Ta saá ñika'an na xí'in taPablo ko'on ra xí'in na ñii xiiña ñoo ñaní Areópago ñoo nákutá'an ndí'i nachiño ñoo yó'o. Ta saá ku'a'an ra xí'in na, ta nixaa na. Ta ñika'an nachiño xí'in taPablo, káchí na saá:

—Kóni ndí kundaá ini ndí yo xa'a ká'an ña ndato'on ún sáná'a ún ñoo ndí. ²⁰ Saá chi sava to'on ña ká'an ún ndatán yóo to'on xaá ña yo'vi ní kundaá ini ndí, saá yóo ña ñoo ndí. Ta vitin ndúkú ndí ñoo ún, ña kasa ndaa ún xa'a to'on ká'an ún —káchí nachiño xí'in taPablo.

²¹ (Káchí na saá, chi ndí'i ñivi na táku ñoo Atenas yó'o kúsij ní ini na xini so'o na xa'a ndí'i ña xaá, ta ñii ñii kivi ndato'on xí'in tá'an na ndasaá kuiti xa'a ña xaá xini so'o na.)

²² Ta saá ñakundichi taPablo ñoo ñivi yó'o, ta ká'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndó'ó nataa na táku ñoo Atenas, kundaá ini i ndí ñivi na to'ó ini kúu ndó'ó, chi xini i ku'a'a ní ndios ña kisa to'ó ndó.

* **17:18** Ta ovi yichí yó'o sáná'a ña ndí on koó ñii laá Ndios ndino'o, taá ta xa'nda chiño ñoo ñoyivi.

23 Saá chi kivi kee i nixa'an i xito nda'ya i ña yoo ñoo yó'o, ta saá xini i ku'a'a ní xiiña ñoo kisa to'ó ndó ku'a'a ní ndios mii ndó. Ta xini ñii nama yii ñoo nika'yi to'on ña káchí saá: “Ñayó'o yoo ña xa'a ña kisa to'ó yó ñii Ndios ña on vása xini yó”, káchí to'on ña nika'yi ñoo nama yii yó'o. Ta vitin ndato'on i xí'in ndó xa'a mii Ndios yó'o, ña ta kisa to'ó ndó, vará on vása xini ndó ra.

24 'Ndios yó'o kúu ña ta kisa va'a ñoyívi yó'o ta kisa va'a ra ndi'i ñivi xí'in ndi'i ña yoo ñoyívi yó'o. Ta mii ra kúu ta xá'nda chiño ñoo ndi'i ña yoo ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ña yoo ñoyívi ñino, ta on vása kuiti táku ra ini ve'e ño'o ña kisa va'a ñivi. 25 Ta Ndios yó'o nda lo'o on vása xini ñó'o ra ña taxi ñivi nda'a ra, chi ñii laá mii ra kúu ña ta kisa va'a ndi'i ña yoo. Ta mii ra táxi ndee ña kutaku yó, ta táxi ra tachi ña násita yó táku yó, ta táxi ra ndi'i inka ña xini ñó'o yó nda'a yó.

26 'Mii Ndios yó'o kisa va'a ra ña ta kúu tanó ta saá kisa va'a ra ñásí'í tayó'o, ta saá xikoo sa'ya na, ta ñiya'a ku'a'a ní kuyá, ta saá nixina ndi'i saá ñoo ñivi ñoyívi yó'o. Ta saá kúndaq ini yó ndí ndi'i ñivi kómí na ñii laá yivá si'í. Ta Ndios chitoní ra ña kutaku ñivi ndi'i saá xiiña ñoyívi yó'o, ta chitoní ra ama kutaku ñii ñii ñivi, ta chitoní ra ndá xiiña kutaku na, ta chitoní ra nda mí xaá ñii ñii xá'ño ñoo ño'o ñoo na. 27 Saá ke'é Ndios xa'a ña kóni ra ndí ñivi nandukú na ra, vará ndatan yo'vi ní ndó'o ñii ña takuáá naní'i ra ña xini ñó'o ra, saá yo'vi ní kúndeé ñivi naní'i na Ndios. Vará yo'vi ní naní'i yó Ndios, ta Ndios yatin ní yoo ra xí'in yó. 28 Saá chi tixin ndee Ndios táku yó, ta tixin ndee Ndios xika yó, ta tixin ndee Ndios yoo yó. Ta sava natá'an mii ndó, na kúu ñivi na ndichí siní, ñita na to'on ña yoo yu'ú xí'in to'on yó'o, saá chi to'on ñita na káchí ña saá: “Ndi'i ñivi kúu sa'ya Ndios”, káchí na. 29 Ta ndixa Ndios kúu Yivá ndi'i ñivi. Ta xa'a ñayó'o kúndaq ini yó ndí Ndios on vása yoo ra ndatan yoo ñii ñaimagen án ñaidolo ña kisa va'a ñivi xí'in ka án xí'in yiton án xí'in

yu. 30 Kuyá xina'á Ndios kúndeé ini ra ñoo ñanaa nixiyo ini ñivi, chi on vása kúndaq ini na ñandaq xa'a ra. Ta vitin xá'nda chiño ra ñoo ndi'i ñivi na táku ndi'i saá xiiña ñoyívi yó'o ña ná nandikó ini na ta sandakoo na yichí on vá'a ta kivi na ko'on na yichí ña ndaq. 31 Saá chi Ndios xa ñakaxin ra Sa'ya ra ta Jesús ña kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i ñivi xí'in ñandaq. Ta Ndios xa kisa ndaq ra ñoo yó ndí ndixa kundivi ñayó'o, chi xa sanataku ra ta Jesús, ña ta xikuu ta nixi'i —káchí ta Pablo, ndato'on ra xí'in na.

32 Tá xini so'o na to'on nika'an ta Pablo xa'a ñii ña ta nixi'i ta nataku ra, ta sava na xaku ndaa na ta Pablo, ta inka na ká'an na, káchí na saá:

—Xa va'a, saá ná koo ña vitin, ta inka kivi kixi ún ndato'on ún xí'in ndi —káchí na xí'in ta Pablo.

33 Ta saá kee ta Pablo ñoo nachiño yó'o ta ku'an ra. 34 Ta sava ñivi na ndoo xí'in nachiño yó'o ñakuita na ku'an na sata ta Pablo, ta nayó'o ndu na ñivi na kándixa ta Jesús. Ñii tayó'o ta kándixa ta Jesús naní ra Dionisio, ta tayó'o kúu tatá'an nachiño ñoo Atenas yó'o.† Ta saá tuku ñii ña'a naní ña Dámaris, xí'in inka ñivi naño yó'o kándixa na ta Jesús.

18

To'on yó'o ká'an ña yu kúu ña ke'é ta Pablo ñoo Corinto

1 Ta ndi'i ñiya'a ñayó'o, ta saá kee ta Pablo ñoo Atenas, ta ku'an ra ta nixaa ra ñoo Corinto. 2 Ta saá ñakutá'an ra xí'in ñii ña ta kándixa Jesucristo, tajudío kúu ra, ta naní ra Aquila. Ña ta kaku ñoo Ponto kúu ra, ta sakán kee ra ñoo Roma xí'in ñásí'í ra ña Priscila ta kixaa na ñoo Corinto. Saá chi tarey César Claudio xa xá'nda chiño ra ña kee ndi'i najudío na táku ñoo Roma. 3 Ta saá nixa'an ta Pablo ve'e ta Aquila xí'in ñásí'í ra ña Priscila, ta nixiyo yu'ú ra xí'in na ña kandoo ra ve'e na, chi mii chiño kisa ndivi na kúu chiño ña xini ta Pablo ke'é ra. Ta chiño yó'o kúu ña kisa va'a na ve'e mandiado. Ta saá ñii káchí kisa chiño na, ta xí'in chiño yó'o táva na lo'o si'ún

† 17:34 Ta ñivi na kúu nachiño ñoo Atenas naní na Areópago, saá chi xiiña ñoo ñakutá'an nachiño yó'o naní ña Areópago.

ña xini ñó'ó xixi na. ⁴ Ta saá ndi'i kivi yij ña nákindée najudío, taPablo xá'an ra ve'e ño'o sinagoga, ta ndát'on ra xí'in najudío ta xí'in nagriego, ta kisa ndaa ra to'on va'a xa'a taJesús noo na, ta chíkaa ra ndee ña noo ini na, ta kandixa na taJesús.

⁵ Ta saá taSilas xí'in taTimoteo kee na ñoo estado Macedonia ta kua'an na ta nixaa na noo taPablo ñoo Corinto. Ta saá taPablo sandakoo ra chiño ña kisa va'a ra ve'e mandiado, ta taxi xí'in mji ra ña ká'an ndoso ra to'on Ndios noo nivi. Ta saá ñii ñii kivi kua'an ra ká'an ra xí'in najudío, ndát'on ra ndí taJesús kúu Cristo, ta ta xindati na ña ti'ví Ndios kixaa ra sakaku ra na. ⁶ Ta nivi yó'o, tá xini so'o na ña ndát'on taPablo xí'in na, ta kixá'á na sásaa na ini mji na, ta nakuita na ká'an ndiva'a na xí'in ra. Ta saá taPablo tava ra capa ra, ta sakisin ra ña koyo yáka ña, ta njka'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ta vitin, xa'a ña ni-xiin ndó koni so'o ndó to'on ña ndát'on i xí'in ndó, ndó'ó kúu nivi na ndiso kuachi noo Ndios. Ta yi'i on vása ndiso ka i kuachi xa'a ña saxo'vi Ndios ndó'ó kivi vaxi. Ta vitin tанда ndi'i kivi vaxi, ko'on i ka'an ndoso i to'on Ndios noo nivi na on vása kúu najudío —káchí taPablo xí'in na.

⁷ Ta saá kee taPablo ve'e ño'o sinagoga ta kua'an ra ve'e ñii ta nani Justo, ña yoo yatin siin ve'e ño'o sinagoga yó'o. Ta taJusto yó'o kúu ra ñii tagriego, ta ta kisa to'ó Ndios kúu ra. ⁸ Yoo inka ta xa'nda chiño noo na ve'e ño'o sinagoga yó'o, ta tayó'o nani ra Crispo. Ta taCrispo yó'o xí'in ndi'i nave'e ra xini so'o na to'on ña njka'an taPablo ta kandixa ndi'i na taJesús. Ta ñii ki'va saá kua'a ní ka nivi naño Corinto yó'o xini so'o na ña ndát'on taPablo, ta kandixa na taJesús, ta saá chichi na. ⁹ Ta saá niya'a lo'o, ta ñii ñoo tá kisin taPablo, ta nitivi taJesús noo ra, ta njka'an ra xí'in taPablo, káchí ra saá:

—On kuyi'ví ún, ta on sandakoo ún ká'an ndoso ún to'on i noo nivi. ¹⁰ Saá chi yi'i yoo i xí'in ún. Nda ñii nivi on satakué'e na yó'ó, chi yoo kua'a ní nivi na

ndikon yi'i ñoo yó'o —káchí taJesús xí'in taPablo kivi nitivi ra noo ra.

¹¹ Ta saá nindo taPablo ñoo Corinto ñii kuja sava, ta sáná'a ra nivi ñoo yó'o to'on Ndios.

¹² Ta ñoo Corinto yó'o kúu ñoo ká'no ña ndá'vi ndaa estado Acaya. Ta kivi ñii ta nani Galión kúu tagobernador ta xa'nda chiño ra noo nivi na táku ñoo estado Acaya yó'o, ta ñii kivi nakutá'an sava najudío, ta tjin na taPablo, ta kua'an ra xí'in na ve'e chiño ká'no noo yoo tagobernador. ¹³ Ta noo tagobernador Galión yó'o, taxi na kuachi xa'a taPablo, njka'an na, káchí na saá:

—Tayó'o kúu ta chú'u nivi ña ya'a ndoso na ndayí ndi, chi káchí ra ndi on vása va'a kasa to'ó nivi Ndios ñii ki'va ndátan yoo ña xa'nda chiño naxii síkuá ndi xina'á —káchí na xí'in tagobernador.

¹⁴ Ta taPablo kóni ra ndakuijn ra ka'an ra, ta ni-kuchiño, chi kama ndakuijn tagobernador Galión, njka'an ra xí'in najudío, káchí ra saá xí'in na:

—Ta ndó'ó, tana taxi ndó ñii kuachi ndee ní xa'a ra, an kuachi ká'no ní kúu ña, ta saá ndixa koni so'o i ña ka'an ndó, ta kasa nani i xa'a kuachi ra. ¹⁵ Ta ñayó'o on sivi kuachi xa'a gobierno Roma kúu ña, chi kuiti náa ndó xa'a to'on, ta xa'a kivi nivi, ta xa'a ndayí mji ndó najudío. Ta yi'i on kivi kasa nani i xa'a kuachi yó'o, saá chi kuachi mji ndó kúu ña, ta mji ndó xini ñó'ó kasa nani ndó ña —káchí taGalión xí'in najudío.

¹⁶ Ta saá taGalión xa'nda chiño ra ña tava na ndi'i nivi yó'o nda ke'e. ¹⁷ Ta saá kee na kua'an na ke'e ve'e chiño ká'no, ta xandikon tjin na ñii tajudío nani ra Sostenes, ta xa'nda chiño noo na ve'e ño'o sinagoga kúu ra, ta kixá'á na kani ní na ra. Ta tagobernador xini ra ndi'i ña ké'é nayó'o, ta nda lo'o ni-ndi'i ini ra xa'a ña ké'é na.

¹⁸ Ta saá taPablo kindoo ra, nijiyoo ra kua'a ní ka kivi ñoo Corinto yó'o xí'in nivi na kandixa taJesús. Ta saá kixaa ñii kivi, ta ndayí ra nayó'o, chi kóni ra ko'on ra estado Siria. Ta ñaPriscila xí'in taAquila, nayó'o ko'on na xí'in ra nda ñoo estado Siria. Ta si'na ka, tá on ta'an ko'on na, ta nijiyoo taPablo ñoo Cencrea, ta ñoo yó'o

taPablo nixatá ra yisi sijní ra, chi saá ké'é najudío kivi sandi'i na kisa ndivi na ñii chiño ña kindo na xí'in Ndios. ¹⁹ Ta saá ndaa na tón barco, ta kuá'an na ta nixaa na ñoo Éfeso, ta ñoo yó'o nita'vi tá'an na, chi ñoo yó'o nindo ña Priscila xí'in taAquila. Ta saá taPablo naki'in ra kuá'an ra ta niki'vi ra ini ve'e ño'o sinagoga ñoo Éfeso yó'o, ta ká'an tá'an ra xí'in najudío. Ta taPablo ndato'on káxín ra xí'in na xa'a taJesús. ²⁰ Ta nayó'o ndukú na noo ra ña kindo na á ka ra xí'in na, ta ni-xiin ra kindo ka ra, ²¹ ta nindayi ra na, káchí ra saá xí'in na:

—Xini ñó'ó ko'oní ñoo Jerusalén ña koo i viko ká'no ña vaxi. Ta saá ni, tá kóni Ndios, ta inka kivi ndikó i koto i ndó'ó —káchí ra xí'in na.

Ta saá ndaa ra tón barco ñoo Éfeso, ta kee ra kuá'an ra xí'in barco nda ñoo Cesarea.

To'on yó'o ká'an ndí taPablo kixaa ra ñoo Antioquia

²² Tá nixaa ra, ta kee ra nixa'an ra nda ñoo Jerusalén xa'a ña chindee ra nivi na kándixa taJesús na táku ñoo yó'o. Ta saá kee ra kuá'an ra nda ñoo Antioquia, ña ndá'vi ndaa estado Siria, ta nixiyo ra ñoo yó'o lo'o kuiti kivi. ²³ Ta saá kee ra kuá'an ra, ta nixaa ra kuá'a ní ñoo ña ndá'vi ndaa estado Galacia ta kuá'a ní ñoo ña ndá'vi ndaa estado Frigia. Ta ñii ñii ñoo noo xaa ra, ta ká'an ra to'on ña chikaa ndee ini nivi na kándixa taJesús, ña vivii ka kundikon na yichi taJesús.

To'on yó'o ká'an xa'a ñii taa ta naní Apolos ká'an ndoso ra to'on va'a xa'a taJesús noo nivi naño Éfeso

²⁴ Tá xika taPablo ñoo ña ñó'o inka xiiña, ta ñoo Éfeso yó'o kixaa ñii taa ta naní Apolos, ta tajudío kúu ra, ta kaku ra ñii ñoo ña naní Alejandría. Ta ñii taa ta ti'va ní ndato'on xí'in nivi kúu ra, ta xa ká'vi ní ra to'on Ndios ña nita na xina'á. ²⁵ Ta taApolos yó'o xa sakuá'á va'a ra ña saná'a nivi noo ra xa'a yichi taJesús, ta xí'in ña ndino'o ní ini ra ndato'on ra xí'in nivi. Vará ndasaá kuiti xini ra to'on Ndios ña saná'a taJuan ta

xikuu taa ta sakuchu nivi, ta taApolos yó'o saná'a káxín ra nivi to'on ña ndaa xa'a taJesús. ²⁶ Ta nda lo'o on vása yí'ví taApolos ká'an ndoso ra to'on Ndios noo nivi na nákutá'an ve'e ño'o sinagoga. Ta ña Priscila xí'in taAquila xini so'o na to'on ña ká'an taApolos saná'a ra nivi, ta saá kana na taApolos, ta nixa'an ra xí'in na noo on koó nivi, ta ndato'on káxín na xí'in ra ña kundaa va'a ka ini ra xa'a yichi Ndios. ²⁷ Ta saá taApolos chikaa ini ra ko'on ra ña kasa ndivi ra chiño Ndios ñoo estado Acaya, ta nivi na kándixa taJesús na táku ñoo Éfeso chikaa na ndee ini ra ko'on ra kasa ndivi ra chiño yó'o. Ta saá nita na ñii tutu ña kuni'i ra ko'on ra. Ta xí'in tutu yó'o ká'an na xáku ndá'vi na noo nivi na kándixa taJesús na táku ñoo estado Acaya ña vivii naki'in na taApolos yó'o. Ta saá kee taApolos, kuá'an ra ta nixaa ra ñoo estado Acaya, ta kisa ndivi ra chiño ña va'a ní chindee nivi na xa kándixa taJesús. Ta nivi yó'o xa kándixa na taJesús, chi Ndios xí'in ñava'a ini ra taxi ra ña kándixa na to'on ñava'a xa'a taJesús. ²⁸ Ta ndato'on taApolos, nika'an káxín ra xí'in najudío ndí to'on Ndios ña nita na xina'á kisa ndaa ña ndí taJesús kúu Cristo, taa ta ti'ví Ndios sakaku ra nivi. Vará sava najudío on vása yoo yu'ú na xí'in ra, ta káxín ní ndato'on taApolos to'on ndaa xa'a taJesús xí'in na, ta najudío yó'o on vása ní-naní'i na to'on ña ndakuijn na yu'u ra.

19

To'on yó'o ká'an xa'a ña ke'é taPablo ñoo Éfeso

¹ Kivi yoo ka taApolos ñoo Corinto, ta saá taPablo xika ra kuá'an ra yichi ña yá'a noo yoo kuá'a ní yuku, ta saá nixaa ra ñoo Éfeso, noo nákutá'an ra xí'in sava nivi na ndikon yichi taJesús. ² Ta saá taPablo nindakaa to'on ra na, káchí ra saá:

—¿An naki'in ndó Nima Ndios kivi kándixa ndó taJesús?

Ta ndakuijn na, káchí na saá:

—Ni on ta'an koni so'o ndi tá yoo Nima Ndios —káchí na.

³ Ta taPablo nika'an ra xí'in na:

—Ta saá, ¿yo ndayí kúu ña chichi ndó? —káchí ra.

Ta ndakuiin na, káchí na saá:

—Ndatán yóo ña saná'a taJuan, saá chichi ndi —káchí na xí'in taPablo.

⁴ Ta nika'an taPablo xí'in na, káchí ra saá:

—Ndixa taJuan sakuchu ra nivi xa'a ña nandikó ini na ta sandakoo na ña on vá'a ké'é na. Ta saá ni, taJuan ndato'on ra ndi ndi'i nivi xini ñó'ó kandixa na ñii ta ta vaxi sata ra. Ta ta ta ká'an taJuan xa'a kúu taJesús, chi tayó'o kúu Cristo, ta ta ti'ví Ndios sakaku nivi.

⁵ Tá nivi yó'o xini so'o na to'on ña nika'an taPablo, ta saá tuku chichi na xí'in ndayí kivi taJesús. ⁶ Ta saá chiso taPablo nda'a ra sini ñii ñii nivi yó'o na kandixa taJesús, ta Níma Ndios kixa'a ña kutaku ña ini ñii ñii nivi yó'o. Ta saá xí'in ndee Níma Ndios, kixá'a na ká'an na inká noo to'on ña on vása ní-sakuá'a na, ta ká'an ndoso na to'on Ndios. ⁷ Ta va yóo yatin uxu ovi kúu nataa na naki'in Níma Ndios kivi yó'o.

⁸ Ta saá unj yoo nixiyo taPablo ñoo yó'o, ta xixa'an ra ve'e ño'o sinagoga, ta xika'an ndoso ra to'on Ndios noo nivi na nakutá'an yó'o. Ta on vása ní-yi'ví ini ra ndato'on ra xí'in nivi to'on ndaa xa'a yichí noo xá'nda chiño Ndios. Ta xí'in ña kisa ndaa ra to'on yó'o noo nivi, ta saá ku'a ní nivi noo ini na, ta kandixa na to'on yó'o. ⁹ Ta sava nivi na ñó'o ini ve'e ño'o sinagoga yó'o on vása ní-xiin na kandixa na ña ndato'on taPablo xí'in na. Ta nda víka, nivi yó'o kisa só'ó xí'in mji na, ta noo nakutá'an ku'a ní nivi xini so'o na, nivi yó'o kixá'a na kándiva'a na xa'a yichí taJesús. Ta saá taPablo kee ra ve'e ño'o sinagoga yó'o, ta kana ra nivi na kándixa taJesús, ta kee na ku'a'an na xí'in ra, ta nixa'a ndi'i na ñii ve'e noo sakuá'a nivi. Ta ta ta ndiso chiño xí'in ve'e yó'o kúu ñii ta ta naní Tiranno. Ta saá ñii ñii kivi taPablo ta xí'in nivi na kándixa taJesús nakutá'an na ini ve'e yó'o, ta taPablo saná'a ka ra na to'on Ndios. ¹⁰ Ta saá ovi kuiya ka nixiyo taPablo ñoo yó'o saná'a ra nivi. Ta xí'in ña ke'é ra saá, ndi'i najudío xí'in ndi'i nagriego na kúu na táku ñoo estado

Asia xini so'o na to'on va'a xa'a Jesucristo.

¹¹ Ndios taxi ra ndee ra nda'a taPablo ña ke'é ra ku'a ní milagro va'a xí'in nivi.

¹² Saá chi sava nivi xa'a na noo taPablo, ta náki'in na ñii tikoto lo'o ña kúu ña xino'ni sini taPablo, án náki'in na ñii tikoto lo'o ña kúu ña xino'ni toko ra kivi kisa chiño ra, ta ní'i na tikoto yó'o, ta kuano'o na, ta xa'a na chinoo ndaa na ñii tikoto taPablo yó'o noo yiki koñu nivi na ndee ndó'o, ta nivi yó'o nduva'a ndi'i na. Ta ñii ki'va saá, tá chinoo ndaa na ñii tikoto yó'o noo yiki koñu nivi na kómí níma ndiva'a, ta xandikon kee níma ndiva'a ini nivi yó'o, ta nduva'a na.

¹³ Ta nixiyo sava nivi najudío na kúu na nákuati xa'a ña táva na níma ndiva'a. Vará na nákuati yó'o on vása kándixa na taJesús, ta ká'an na tava na níma ndiva'a xí'in kivi taJesús. Ká'an na xí'in níma ndiva'a, káchí na saá:

—Xí'in ndee kivi taJesús, ta ta ká'an taPablo xa'a, xá'nda chiño ndi noo ndó ña kee ndó ini nivi yó'o —káchí na xí'in níma ndiva'a.

¹⁴ Ta sava nataa na nákuati yó'o kúu uxá sa'ya ñii ta ta naní Esceva, ta tajudío kúu ra, ta kúu ra ñii tasutu ká'no.

¹⁵ Ta ñii kivi nataa sa'ya taEsceva yó'o nixa'a na noo yóo ñii ta ta kómí níma ndiva'a, ta xa'nda chiño na noo níma ndiva'a yó'o xí'in kivi taJesús, ta ndakuiin níma ndiva'a, káchí ña xí'in nayó'o saá:

—Xini ndi taJesús, ta xini ndi yu kúu taPablo, ta ndó'ó, ¿yu kúu ndó'ó? —káchí níma ndiva'a xí'in nayó'o.

¹⁶ Ta saá ta ta kómí níma ndiva'a kani ní ra ndi'i nasa'ya taEsceva yó'o, ta kúndeé ra noo na, ta satakué'e ní ra na. Ta saá ndi'i na uxá ta yó'o xino na kee na yalá ndi'i na, ku'a'an na, ta takué'e ní yiki koñu na. ¹⁷ Ta saá ndi'i nivi na táku ñoo Éfeso, na kúu najudío xí'in nagriego, tá xini so'o na ña ndo'o uxá nataa yó'o, ta niyi'ví ní na, ta kisa to'ó ní na ndayí kivi taJesús.

¹⁸ Ta saá ku'a ní nivi na kándixa taJesús kixa'a na noo yóo taPablo xí'in natá'an ra, ta nivi na kixa'a yó'o na'ma na xa'a kuachi na, ndato'on na xa'a ndi'i ña on vá'a ke'é na xina'a. ¹⁹ Saá chi tá

on ta'án ka kandixa na taJesús, ta ku'a'a ní nivi nañoo Éfeso yó'o xikuu nivi na nákuati tásín, ta xikomí na ku'a'a ní tutu ña sáná'a xa'a ndee ñatásín, án xa'a ndi'i noo ña nákuati. Ta saá nakaya na ndi'i tutu yó'o ta ní na ña kixaa na, ta saá xa'mi na ndi'i tutu yó'o noo nakutá'an ku'a'a ní nivi, chi xí'in ña ke'é na saá, saná'a na ndí sandakoo na yichí yatá ta vitin ndíkon na yichí taJesús. Ndi'i tutu yó'o ña xa'mi na, yá'ví ní ña, ndatán yóo s'í'ún ña koo ya'vi ovi siko uxu ta, na kisa chiño ñii mil kivi, saá kúu ya'vi ndi'i tutu yó'o. ²⁰ Ta saá xita ní'no ní ka to'on Ndios ñii ñii ñoo, ta ku'a'a ní nivi kandixa na to'on yó'o, ta kundaq ini na ndí ká'no ní ndee kómí to'on Ndios.

²¹ Tá ndi'i nija'a ñayó'o, ta saá taPablo chikaa ini ra ko'on tuku ra koto ra nivi na kándixa taJesús na táku ñoo estado Macedonia xí'in ñoo estado Acaya, ta saá ko'on ra ta xa ra nda ñoo Jerusalén. Ta xáni ka sijn ra, káchí ra saá:

—Tá ndi'i nixiyo yó ñoo Jerusalén, ta saá kee yó ko'on yó ñoo Roma —xáni sijn ra.

²² Ta saá taPablo tiví ra taTimoteo xí'in inká ta ta kándixa taJesús naní ra Erasto ña ko'on si'na nayó'o ñoo estado Macedonia. Ovi nataa yó'o kúu na chindee taPablo xí'in chiño ra. Tá kee nayó'o ku'a'an na, ta taPablo kindoo ra lo'o ka kivi ñoo estado Asia.

To'on yó'o ká'an ña xa'a

ña nisiso ninda'yi ku'a'a ní nivi ñoo Éfeso

²³ Ñii kivi ña kindoo ka taPablo ñoo Éfeso, ta kaku ñii kuachi ká'no, ña kúu ña ñii nisiso, ninda'yi ku'a'a ní nivi chi nisaa ní ini na xini na yichí taJesús. ²⁴ Saá chi ñoo Éfeso nixiyo ñii ve'e ño'o ká'no, noo ñíndichi ñii na'ná naní ña Diana, ña kúu ndios ña kisa to'ó ku'a'a ní nivi ñoo yó'o. Ta ñoo Éfeso yó'o táku ñii ta naní ra Demetrio, ta ti'va ní ra kasa va'a ra na'ná ñaplata, ta kisa va'a ra ku'a'a ní na'ná válí mji ve'e ño'o noo ñíndichi ñaDiana. Ta ku'a'a ní nivi sáta na na'ná yó'o, ta ví'í ní s'í'ún táva taDemetrio xí'in chiño yó'o, ta ví'í ní s'í'ún táva natá'an ra na kisa chiño xí'in ra. ²⁵ Ta saá taDemetrio kana ra ndi'i na kisa chiño xí'in ra ta xí'in inká

nivi na ké'é chiño ndatán yóo ña ké'é ra. Tá nakutá'an ndi'i nayó'o, ta taDemetrio nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Natá'an yó, kundaq ini ndó ndí chiño yó kúu ña táxi ku'a'a ní ñakuíká kómí yó. ²⁶ Ta ndó'ó, xa xinj so'o ndó xa'a taPablo ta kúu ta xa sanoo ini ku'a'a ní nivi na táku ñoo Éfeso yó'o, xí'in nivi na táku ndi'i saá ñoo ña ndá'vi ndaa estado Asia. Sandá'ví ra na, ndato'on ra xí'in na ndí ndi'i ndios ña kisa va'a nivi on sivi ndios ndino'o kúu ñayó'o, káchí ra xí'in na, ta sanoo ra ini ku'a'a ní nivi xí'in to'on yó'o. ²⁷ Ta saá yiyo ní on kasa to'ó ka nivi chiño ña ké'é yó, ta yiyo ní chikaa ninoo na ñato'ó ve'e ño'o noo ñíndichi ñandios ká'no Diana, chi kani sijn na ndí ña on vása ndaya'ví ka kúu ña. Ta saá chikaa ninoo na ñato'ó ká'no ñaDiana, vará kúu ñandios ña kisa ká'no nivi na táku ndi'i ñoo estado Asia yó'o, tанда nivi na táku ndi'i ñoo ñoyivi yó'o kisa ká'no na ñaDiana yó'o —káchí taDemetrio xí'in nataa na nakutá'an xí'in ra.

²⁸ Tá xinj so'o na to'on yó'o, ta kixá'a na nisaa ní ini na, ta xí'in ndi'i ndee na, nisiso na, ndá'yi na, káchí na saá:

—Ñaká'no ní kúu ñaDiana, ña kúu ndios mji yó nañoo Éfeso! —káchí na, nisiso na, ninda'yi na.

²⁹ Ta xandikon ndi'i nivi nañoo yó'o nakundikon na xí'in nayó'o, ta ñii siso na ká'an na, ndá'yi na. Ta sava nivi yó'o kama nixaa na, ta xí'in ña sáq ini na, tjin na ovi tatá'an taPablo, ta ñoo ña'a na ña ku'a'an nayó'o xí'in na ñii xiiña ña naní teatro, ña kúu noo ndika ká'no noo nakutá'an nivi. Ta ovi tatá'an taPablo yó'o, ñii ra naní Gayo, ta inká ra naní Aristarco, ta nayó'o kúu na nañoo estado Macedonia. ³⁰ Ta taPablo kóni ra kivi ra noo chutú nivi na nakutá'an yó'o, chi kóni ra ka'an ra xí'in na, ta nivi na ndikon yichí taJesús ni-taxi na kivi taPablo noo nivi na sáq ní ini nakutá'an yó'o. ³¹ Ta saá tuku sava nachio ná'no noo nañoo estado Asia, kúu na nivi na va'a náta'an xí'in taPablo. Ta nachio yó'o tiví na ñii ta ko'on ra noo taPablo ña kuaku ndá'ví ra noo ra ña on kivi ra noo chutú ní nivi na nakutá'an yó'o. ³² Ta ndi'i nivi yó'o ñii siso na ndá'yi na, ká'an na. Xa

síin ká'an sava na, ta xa síin ka ká'an inká na. Ta ñii násaka na ña ká'an na ta ndá'yi na, ta kuá'a ní ñivi yó'o on vása kúndaá ini na ndachun nakutá'an na yó'o. ³³ Ta sava ñivi najudío yó'o kisa nduxa na xí'in ñii tañoo na, ta ñani Alejandro, xa'a ña kundichi ra ká'an ra noo chútú ní ñivi na nakutá'an yó'o. Ta saá ta Alejandro ndani'i ra nda'a ra ta sakanda ra ña ña ndúkú ra noo ñivi ña sayaa na, on nda'yi ka na, chi kóni ra ká'an ra to'on ña ndakuin ra xa'a najudío ndi on sivi najudío kúu na ndiso kuachi xa'a ña ndá'yi ní ñivi yó'o. ³⁴ Ta saá kixá'á ká'an ta Alejandro yó'o, ta kúndaá ini ñivi yó'o ndi ñii tajudío kúu ra, ta ñi-xiin na koni so'o na to'on ká'an ra, ta ndeé ka síso ndá'yi na ká'an na, káchí na saá:

—Ñaká'no kúu ña Diana ndios mji yó nañoo Éfeso! —káchí na, ndá'yi na, ta ovi hora ví ñinda'yi na ñika'an na saá.

³⁵ Ta saá ñii tachiño ta kúu secretario ñoo yó'o, kúndeé ra noo ña on ndá'yi ka ñivi yó'o, ta saá sayaa na. Ta ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Natá'an yó nañoo Éfeso, ndi'i saá ñivi ñoyivi kúndaá ini na ndi'ndi'i mji yó va'a ní ndiso chiño yó xí'in ve'e ño'o ña Diana ñaká'no, ña kúu ndios mji yó, ta va'a ní ndiso chiño yó xí'in mji ña'na ña Diana ña kúu ña tiví ndios Júpiter, ta kee ña ñoyivi ñino ta kixaa ña nda noo ño'o yó'o. ³⁶ Ta kúndaá ini yó ndi on koó ñivi na kúchiño ka'an, káchí na ndi on sivi ñandaá kúu to'on yó'o. Ta saá va'a sayaa ndó, on nda'yi ka ndó. Ta xa'a ña on ke'é ndó ña on vá'a, si'na xini ño'ó kani sijní ndó xa'a ndá yu kúu ña kóni ndó ke'é ndó. ³⁷ Saá chi ndó'ó, xa tjin ndó nataa yó'o kixaa na xí'in ndó, vará nataa yó'o on vása ní-kisa kuí'na na nda ñii ña yóo ini ve'e ño'o yó, ni on vása ní-ka'an na to'on ndiva'a xa'a ndios mji yó ña Diana. ³⁸ Ta saá tá ta Demetrio xí'in na náta'an xí'in ra kóni na taxi na kuachi xa'a nataa yó'o, ta va'a ná ko'on na ve'e chiño ñoo yó, chi yó'o yóo nachiño na kúchiño kasa nani xa'a kuachi ñivi. Saá chi noo nachiño yó'o ñii ñii ñivi kómí na ndayí ña ndakuin na xa'a mji na. ³⁹ Tá yóo inká kuachi ña kóni ndó ka'an ndó

xa'a, ta xini ño'ó ko'on ndó noo nachiño ñoo yó, ta ndukú ndó noo na ña kasa nani na xa'a kuachi yó'o. ⁴⁰ Saá chi vitin yiyo ní ko'oto nachiño ná'no ñoo Roma chikaa na kuachi sata yó, chi kani sijní na ndi mji yó sasaa yó ñivi ña nakuita na nda'yi na tãda xa'a na kani tá'an na xí'in nagobierno. Táná taxi nachiño kuachi xa'a yó, ta on kuchiño ndi ndakuin ndi, chi on koó xa'a ña nakuita ndó ta síso ndó ndá'yi ndó kivi vitin —káchí tasecretario xí'in ñivi na nákutá'an yó'o.

⁴¹ Tá ndi'i ñika'an tasecretario to'on yó'o, ta saá ñika'an ra ñinda'yi ra na, káchí ra saá xí'in na:

—Vitin va'a kuá'an no'o ndó ve'e ndó —káchí ra xí'in na.

20

To'on yó'o ká'an ndi ta Pablo kuá'an ra ñoo estado Macedonia xí'in ñoo estado Grecia

¹ Ta ndi'i ñiya'a ñayó'o ñoo Éfeso, ta ta Pablo nakana ra ndi'i ñivi na kándixa ta Jesús, ta ñika'an ra xí'in na to'on ña chikaa ndeé ini na. Ta saá ñinda'yi ra nayó'o, ta kee ra kuá'an ra, ta ñixaa ra estado Macedonia. ² Ta saá kuá'an ra ta ñixaa ra kuá'a ní ñoo ña ndá'vi ndaa estado Macedonia yó'o, ta ñii ñii ñoo noo ñixaa ra ñika'an ra xí'in ñivi na kándixa ta Jesús to'on ña chikaa ndeé ini nayó'o. Ta saá ta Pablo kee ra kuá'an ra, ta ñixaa ra ñii ñoo ña nákaa estado Grecia. ³ Ta ñixiyo ra Grecia yó'o unj yoo. Ta xa kuyatin kivi kee ra ña ndaa ra tón barco tón kuá'an ñoo estado Siria, ta xini so'o ra ndi sava najudío xikoo yu'ú na ña ka'ni na ra. Ta saá ta Pablo nasama ra yichi ra, ta ndikó ra kuá'an ra yá'a ra estado Macedonia. ⁴ Nataa na kuá'an xí'in ta Pablo kúu nayó'o: ñii ra ñani Sópater, tañoo Berea kúu ra, ta ta Aristarco xí'in ta Segundo, nataa nañoo Tesalónica kúu nayó'o; ta ta Gayo, tañoo Derbe kúu ra; ta ta Tíquico xí'in ta Trófimo, nataa na estado Asia kúu nayó'o, ta saá tuku ta Timoteo kuá'an ra xí'in ta Pablo ta xí'in ndi'i nataa yó'o. ⁵ Ndi'i nayó'o kuá'an na xí'in ta Pablo nda ñixaa na ñoo Filipos. Ta saá natá'an ta Pablo kuá'an si'na na ta ñixaa na ñoo Troas, noo ndati na xa'a ta Pablo xí'in mji

ndi ña nakutá'an ndi xí'in na. ⁶ Ta taPablo xí'in ndi'i xindoo ndi ñoo Filipos anda ndi'i viko najudío ña naní viko sita va'a ña on koó levadura kómí.* Ta saá ndaa ndi tón barco ta kua'an ndi ta kivi o'on nixaa ndi ñoo Troas, ta nakutá'an ndi xí'in natá'an ndi, ta xindoo ndi uxá kivi ñoo yó'o.

To'on yó'o ká'an taPablo nindayi ra nivi na kándixa taJesús na táku ñoo Troas

⁷ Ta kivi domingo nakutá'an ndi'i ndi, na kúu nivi na kándixa taJesús, ñii ve'e ñoo Troas yó'o. Ta nakutá'an ndi xa'a ña ta'ví ndi sita va'a ta xixi ndi ña xa'a ña náká'an ndi ndasaá nixi'i Jesucristo xa'a kuachi ndi. TaPablo nika'an ndoso ra to'on Ndios noo ndi'i ndi na ndoo yó'o, ta na'a va'a ní nixiyo ra nika'an ra. Saá chi xitaan ní inká kivi xini ñó'ó kee ra ko'on ra. Ta xa nitondaa hora ma'ño ñoo kúu ña, ta ká'an ka ra xí'in ndi. ⁸ Ta piso uní noo nakutá'an ndi ndoo ndi tákaa kua'a ní ño'o tóon. ⁹ Ta ñii taa, talo'o kúu ra, naní ra Eutico yoo ra noo nama ventana piso uní noo nakutá'an ndi yó'o. Ta saá kani ma'ná taEutico yó'o, ta nikisin ra kánoo ra ventana, ta xa'a ñayó'o nakava ra nda noo ño'o. Ta saá kama noo nivi, tá mií kóni na ndan'i na ra, ta xini na xa ta nixi'i va'a kúu ra. ¹⁰ Ta taPablo noo ra, xino ra nixaa ra, ta xikundee ra noo kándú'u taEutico, ta nómi ra yiki koñu ra, ta nika'an ra xí'in nivi na yíta yó'o, káchí ra saá:

—On kundi'i ini ndó, chi táku ra —káchí taPablo xí'in na.

¹¹ Ta taPablo ndikó ra ndaa ra noo yoo ra sáná'a ra. Ta saá ta'ví ra sita va'a xixi ra xí'in na, chi saá ké'é na xa'a ña náká'an na taJesús, taa ta nixi'i xa'a kuachi na. Ta ndi'i ñayó'o, ta taPablo tuku kixá'a ra ká'an ka ra, ndato'on ra xí'in nivi nda nitivi inká kivi. Ta saá kee taPablo kua'an ra. ¹² Ta saá sava nivi yó'o chindee na taEutico yó'o kuano'o ra ve'e ra, ta kúsii ní ini ndi'i na chi táku ra.

To'on yó'o ká'an ndi taPablo kee ra ñoo Troas ta kua'an ra ñoo Mileto

¹³ Ta mji ndi, kua'an si'na ndi xí'in tón barco, kee ndi ñoo Troas, ta nixaa ndi ñoo Asón, chi saá kindoo taPablo xí'in ndi. Ta taPablo kua'an xa'a ra ta nixaa ra nakutá'an ra xí'in ndi ñoo Asón yó'o. ¹⁴ Ta saá ndaa ra tón barco noo ñó'o ndi, ta kua'an ndi xí'in tón barco ta nixaa ndi ñoo Mitilene. ¹⁵ Ta nitivi inká kivi, ta kee tuku ndi xí'in tón barco ta kua'an ndi, ta niya'a yatin ndi ñii isla ña naní Quío, ta kua'an ka ndi, ta saá nda inká kivi nixaa ndi nda ñoo Samos, ña nákaa ñii xiiña noo inká isla. Ta saá kee tuku ndi xí'in tón barco ta nixaa ndi nda ñoo Trogilio, ta inká kivi kee ndi ta kua'an ndi xí'in tón barco ta nixaa ndi ñoo Mileto. ¹⁶ Xa chikaa ini ndi ko'on ndakú ndi nda ñoo Mileto, chi taPablo ni-xiin ra ya'a ra chí ñoo Éfeso, saá chi nómi ní xini ñó'ó xaa ra ñoo Jerusalén xa'a ña koo ra ñoo yó'o yachi ka kivi ña kana viko Pentecostés.

To'on yó'o ká'an ndi taPablo nindayi ra na ndiso chiño xí'in nivi na kándixa taJesús ñoo Éfeso

¹⁷ Kivi kixaa taPablo ñoo Mileto, ta ti'ví ra chiño ña kana ra naxikua'a na ndiso chiño xí'in nivi na kándixa taJesús na táku ñoo Éfeso ña kixaa na noo ra. ¹⁸ Ta saá kixaa nayó'o, ta nika'an taPablo xí'in na, káchí ra saá:

—Nañani yó, mji ndó xini va'a ndó ndasaá xitaku i xí'in ndó nda kivi ñanoó kixaa i ñoo ndó estado Asia yó'o tанда vitin. ¹⁹ Ndi'i saá kivi nixiyo i xí'in ndó, ta nda lo'o on vása ní-ndukú i ña kasa ká'no nivi yi'i, ta kisa nino xí'in mji i xa'a ña vivii kisa ndivi i chiño Ndios noo ndó, ta xí'in ña ndino'o ní ini i ke'é i saá anda xaku i xa'a ndó. Ta kua'a ní yichi kundeé i noo ña yo'vi xito ndoso yi'i, chi sava naño i najudío kóni na ka'ni na yi'i. ²⁰ Ta mji ndó xini va'a ndó ndi nda lo'o on vása ní-sandakoo i ña nika'an i xí'in ndó to'on va'a ña xini ñó'ó chindee ndó'ó, ta nda ñii to'on va'a ni-chise'é i noo ndó. Saá chi kua'a ní yichi nixaa'an i noo nakutá'an kua'a ní nivi ñoo ndó, ta saá tuku nixaa'an i kua'a ní ve'e noo nakutá'an lo'o nivi, ta noo ndi'i nivi nika'an ndoso i to'on va'a yó'o. ²¹ Ta ñii káchí ká'an to'on

* **20:6** Viko yó'o kána ña uxá kivi xa'a ña náká'an na ndasaá Ndios sakaaku ra naxii síkuá na noo naño Egipto kujya xina'a.

ña ndátò'on jì xí'in najudío ta xí'in nìvi na òn vása kúu najudío: nìkà'àn jì xí'in na ndí xínì ñó'ó nandikó ini na xà'a kuàchi na, ta ndukú na ño Ndios ña kasa ká'no ini ra xà'a kuàchi na, ta xínì ñó'ó kandixa na Jesucristo, Taa taKá'no ño yó. ²² Ta vitin ko'on jì ñoo Jerusalén, chi saá xà'nda chiño Níma Ndios ño jì, vará òn vása xínì jì yukíà kundo'o jì ñoo kán. ²³ Ta ñii ñii ñoo ño nìxà'àn jì, Níma Ndios nìkà'àn ña xí'in jì ndí xo'vi ní jì ta chikaa na yì'ì ini ve'e kaa. ²⁴ Ta yì'ì, táná kivi jì xà'a yichì taJesús, ta nda lo'o òn vása ndí'ì ini jì, chi ñii laá ña ndáya'ví ní ño jì kúu ña vivíi kasa ndivi jì ndí'ì chiño ña sakuiso chiño taJesús yì'ì. Ta chiño yó'o kúu ña ká'àn ndoso jì to'on ñava'a xà'a Jesucristo ño nìvi, ta ká'àn jì xí'in na ndí Ndios kúu ta ta ká'no ini, ta kí'vi ní ini ra xínì ra nìvi.

²⁵ 'Ta vitin kúndaà ini jì ña òn nda ñii ka kivi òn ndikó jì ño ndó ña koto ka ndó yì'ì. Na'á nìxìyo jì xí'in ndó ta saná'a ndí'ì jì ndó'ó xà'a yichì ño xá'nda chiño Ndios. ²⁶ Ta xà'a ña ke'é jì saá, òn vása ndíso ka jì kuàchi xà'a ndó. ²⁷ Saá chi òn vása ní-yi'ví ña ká'àn ndoso jì ño ndó ndasaá yóo ña chikaa ini Ndios kasa ndivi ra xí'in nìvi ta xí'in ñoyívi yó'o, ta òn vása ní-chise'é jì ño ndó nda ñii ña kóni Ndios kasa ndivi ra xí'in nìvi. ²⁸ Níma Ndios ñakaxin ña ndó'ó ña kuiso chiño ndó xí'in nìvi na kándixa taJesús na táku ñoo ndó. Ta ndatán yóo nataa na vivíi ndáa tándikachi sana na, saá ndó'ó xínì ñó'ó vivíi kúnda ndó ta chindeé ndó natá'an ndó na kándixa taJesús. Saá kasa ndivi ndó chi na ndáya'ví ní ño Ndios kúu ñii ñii nìvi yó'o, chi Ndios sata ra na xí'in nì jì taJesús ña nìxìta nda'a tón cruz. ²⁹ Koto va'a ndó, chi xínì va'a jì ndí kivi ña vaxi kixaa nìvi na òn vá'a ini ña sandá'ví na natá'an ndó na kándixa taJesús. Ta na òn vá'a ini yó'o ke'é na ndatán ké'é ndiva'yí xí'in tándikachi. ³⁰ Kivi ña vaxi sava natá'an ndó na vitin ndikòon yichì taJesús xí'in ndó, nayó'o nakuita na ta ká'àn na satívi na ñandaà, ta chu'u na nìvi na kándixa taJesús xà'a ña kundikòon na yichì vatá saná'a na. ³¹ Ñakán xínì ñó'ó koto va'a ndó ña òn taxi ndó ña nìvi yó'o sandá'ví na ndó'ó, ni inkà natá'an ndó na kándixa taJesús. Naká'án ndó ndí ùni

kuiya nìxìyo jì xí'in ndó, ta ndiví ñoo nda xí'in ña xáku jì, nìkà'àn jì ndátò'on jì xí'in ñii ñii ndó'ó ndasaá kundikòon va'a ndó yichì taJesús.

³² 'Ta vitin, nañani yó, nátaxi jì ndó'ó nda'a Ndios ña vivíi kúnda ra ndó'ó. Ta nátaxi jì ndó'ó ña chikaa so'o ndó to'on Ndios ña ká'àn xà'a ñava'a ní ké'é ra xí'in ndí'ì nìvi. Saá chi to'on Ndios yó'o kómí ña ndee ña chindeé ña ndó'ó kua'no ka ña kándixa ndó Ndios. Ta ndixa nìvi na kúu na ñakaxin Ndios ña kundikòon na ra, nayó'o ndixa naki'in na ndí'ì ñava'a ña kúnda Ndios xí'in na. ³³ Ta kivi nìxìyo jì xí'in ndó òn vása ní-ndukú jì sù'ùn ño ndó, ni òn vása ní-ndukú jì tikoto ño ndó, ni òn vása ní-kutoo jì kukomí jì ñava'a kómí nda ñii ndó'ó. ³⁴ Nda víka, xínì ndó ndasaá chikaa jì ndee xí'in mii jì kisa chiño jì xà'a ña kukomí jì sù'ùn ña sata jì ña xínì ñó'ó ño mii jì, tãnda ña xínì ñó'ó ño natá'an jì. ³⁵ Xí'in ña xitaku jì saá, saná'a jì ndó'ó ndasaá xínì ñó'ó chikaa ndó ndee kasa chiño ndó ña kukomí ndó sù'ùn ña chindeé ndó natá'an ndó, na kúu nandá'ví. Naká'án ndó to'on ña nìkà'àn taJesús, kachí ra saá: "Nìvi na táxi ñava'a nda'a inkà nìvi, nákaa ñasij ní ka ini nayó'o ño nìvi na naki'in ñava'a", kachí taJesús —kachí taPablo xí'in naxikua'a na ndíso chiño xí'in na kándixa taJesús na táku ñoo Éfeso.

³⁶ Ta ndí'ì nìkà'àn taPablo to'on yó'o, ta saá xikuxítí ra, ta nìkà'àn ra xí'in Ndios. Ta ñii kiva saá naxikua'a yó'o nìkà'àn na xí'in Ndios. ³⁷ Ta saá ndí'ì naxikua'a xáku ní na xí'in taPablo, ta nómi na ra, ta chíto na ño ra ndáyi na ra. ³⁸ Kúchuchú ní ini ndí'ì nayó'o chi kachí taPablo òn ndikó ka ra ño na. Ta saá kee na kuà'àn na xí'in taPablo, ta nìxaa ra ta nda ra tón barco, ta kuà'àn ra.

21

To'on yó'o ká'àn ña taPablo kee ra kuà'àn ra nda ñoo Jerusalén

¹ Ta ndí'ì nìndayi ndí naxikua'a na kúu na ndíso chiño xí'in nìvi na kándixa taJesús ñoo Éfeso, ta saá nda ndí tón barco ta kuà'àn ndí, ta nìxaa ndí isla ña naní Cos. Ta saá inkà kivi kee ndí kuà'àn ndí xí'in tón barco ta nìxaa ndí inkà isla

ña naní Rodas. Ta saá kee tuku ndi kuá'an ndi xí'in tón barco ta nixaa ndi ñoo ña naní Pátara. ² Ta ñoo yó'o naní'i ndi ñii tón barco, tón kuá'an nda ñoo estado Fenicia, ta saá ndaa ndi tón barco yó'o, ta kuá'an ndi. ³ Ta saá nija'a yatin ndi isla naní Chipre, ña kíndo chii siin yitin tón barco noo ñó'o ndi kuá'an ndi. Ta saá kuá'an ndi, ta nixaa ndi ñoo Tiro ña ndá'vi ndaa estado Siria. Ta noo ndi tón barco, ta xini ñó'ó kundati ndi ñoo yó'o xa'a ña sanoo na ñakía'vi ndiso tón barco. ⁴ Tá mií sanoo na ña ndiso tón barco, ta kuá'an ndi niki'vi ndi ñoo Tiro, ta nakutá'an ndi xí'in nivi na kándixa ta Jesús na táku ñoo yó'o. Ta nika'an na xí'in ndi ña kundoo ndi xí'in na, ta saá kíndo ndi xí'in nayó'o uxá kivi. Ta Níma Ndios nika'an ña xí'in nivi na kándixa ta Jesús ñoo yó'o ña ndato'on na xí'in ta Pablo ndi on ko'on ra ñoo Jerusalén. ⁵ Ta saá ni, ta Pablo on vása ní-ndikó ini ra. Ta saá tá nixino uxá kivi, ta ndi'i nivi na kándixa ta Jesús na táku ñoo Tiro yó'o, na kúu nataa xí'in náña'a, ta xí'in nakuálí, ndi'i nayó'o nixa'an na xí'in ndi nda yu'u takuii mini. Ta saá xikuxítí na xí'in ndi noo yotí yu'u takuii yó'o, ta nika'an ndi'i ndi xí'in Ndios. ⁶ Ta saá nundayi ndi ndi'i nivi na kándixa ta Jesús yó'o, ta ndikó na kuano'o na ve'e na. Ta mii ndi ndaa tuku ndi tón barco ta kuá'an ndi.

⁷ Ta saá kuá'an ndi xí'in tón barco ta nixaa ndi ñoo Tolemaida. Ta noo ndi tón barco yó'o, ta nixa'an ndi nakutá'an ndi xí'in nivi na kándixa ta Jesús ñoo yó'o, ta kíndo ndi nixiyo ndi xí'in na ñii kivi. ⁸ Ta nitivi inka kivi, ta kee tuku ndi kuá'an ndi xí'in tón barco, ta nixaa ndi ñoo Cesarea. Ta saá nixa'an ndi ve'e ta Felipe, ta kúu taá ta ká'an ndoso to'on va'a xa'a ta Jesús noo kuá'a ní nivi, ta kíndo ndi ve'e ra xí'in ra. Ta Felipe yó'o kúu ñii tatá'an na uxá taá na kisa ndivi chiño xa'a ña chindee na naapóstol, chi sakán lo'o kuiya nija'a, nivi na kándixa ta Jesús na táku ñoo Jerusalén sakuiso chiño ña'á na ña ke'é na saá. ⁹ Ta yoo komi náña'a sa'ya ta Felipe yó'o, ta nda ñii náña'a yó'o on ta'an tonda'a ná, ta ndi'i nayó'o kúu ná náprofeta. ¹⁰ Ta xa ovi án uní kivi ndoo ndi ve'e ta Felipe, ta saá kixaa ñii taá naní

ra Agabo, ta kee ñoo estado Judea kúu ra, ta profeta kúu ra. Tá kixaa ra noo ndi, ¹¹ ta tiin ra tikoto káni lo'o ña xino'ni toko ta Pablo, ta katón ra nda'a mii ra xí'in ña, ta katón ra sikon xa'a mii ra xí'in ña. Ta saá nika'an ra xí'in ndi, káchí ra:

—Ñii kiva ndatán katóni nda'aj ta katóni xa'aj xí'in tikoto yó'o, saá Níma Ndios nika'an ña xí'in ndi najudío naná'no noo naño Jerusalén katón na taá ta xí'in tikoto káni yó'o, ta taxi na ra nda'a nivi na on sivi najudío kúu. Saá ke'é na xí'in ra kivi xa'a ra ñoo Jerusalén, káchí Níma Ndios xí'in i —káchí ta Agabo, ndato'on ra xí'in ndi.

¹² Tá xini so'o ndi ña ndato'on ta Agabo yó'o, ta saá mii ndi na kúu na kuá'an xí'in ta Pablo ta xí'in ndi'i inka nivi na kándixa ta Jesús ñoo yó'o, xa'ku ndá'vi ndi noo ta Pablo ña ndukú ndi noo ra ña on ko'on ra ñoo Jerusalén. ¹³ Ta ndakuin ta Pablo, káchí ra saá:

—¿Ndachun xáku ní ndó?, chi ña xito i xáku ndó saá, kúchuchú ní ini. Ta yi'i, xa yoo ti'vai ña chiko'ni na yi'i, tanda ka'ni na yi'i ñoo Jerusalén, saá chi ndixa xa yoo ti'vai kivi i xa'a ta Jesús, Taá ta Ká'no noo yó —káchí ta Pablo xí'in ndi.

¹⁴ Tá kúnda ini ndi ndi ni-kuchiño ndi sanoo ndi ini ra ña on ko'on ra, ta saá on vása ní-ka'an ka ndi xí'in ra xa'a ña. Ta nda nika'an ndi, káchí ndi:

—Va'a ná kundivi ndatán kóni Ndios —saá káchí ndi.

¹⁵ Ta nija'a lo'o kivi, tá xa kisa ndivi ndi ña xini ñó'ó ndi ko'on ndi, ta saá kee ndi kuá'an ndi, ta nixaa ndi ñoo Jerusalén.

¹⁶ Ta sava nivi na kándixa ta Jesús na táku ñoo Cesarea xa kee na kuá'an na xí'in ndi nda ñoo Jerusalén. Ta nivi yó'o nika'an na kana na ndi'i ña ko'on ndi xí'in na ña kíndo ndi ve'e ñii taá ta naní Mnasón. Ta ta Mnasón yó'o ka'ku ra ñoo isla Chipre, ta kúu ra taá ta xa kuá'a ní kuiya kándixa ta Jesús.

To'on yó'o ká'an ña ndi tiin na ta Pablo ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén

¹⁷ Tá nixaa ndi ñoo Jerusalén, ta nivi na kándixa ta Jesús na táku ñoo yó'o naki'in va'a ní na ndi'i xí'in ñasii ní ini na. ¹⁸ Ta saá inka kivi nixa'an ta Pablo xí'in ndi ña

koto ndi taSantiago,* taa ta kuu taká'no noo nivi na kándixa taJesús na táku ñoo Jerusalén yó'o. Ta nixaa ndi ta xini ndi taSantiago xí'in ndi'i naxikua'a na kuu nivi na ndiso chiño xí'in na kándixa taJesús ñoo yó'o. ¹⁹ Ta saá ndi'i mji ndi chindee ndi naná'no yó'o, ta taPablo kixá'a ra ndato'on ra xí'in na xa'a ndi'i ñava'a ke'é Ndios xí'in nivi na on vása kuu najudío, saá chi Ndios taxi ra ndee ra nda'a taPablo ña kisa ndivi ra chiño va'a yó'o. ²⁰ Tá ndi'i na ndoo yó'o xini so'o na to'on ña nika'an taPablo xí'in na, ta kúsij ní ini na, ta kisa ká'no ní na Ndios. Ta saá nika'an naxikua'a yó'o xí'in taPablo, káchí na saá:

—Ñani yó, xa xini ún ndi kua'a ní mil najudío xa kándixa na taJesús vitin. Vará ndikon na yichi taJesús, ta chíkaa ní na ndee ña kisa ndivi na ndayí Ndios ña nita taMoisés kuiya xina'a, chi ña ndaya'ví ní noo na kuu ndayí yó'o. ²¹ Ta najudío yó'o xa xini so'o na to'on xa'a ún, chi sava nivi káchí na ndi yó'ó sáná'a ún ndato'on ún xí'in najudío na táku ñoo xiyó ña on kasa ndivi ka na ndayí ña nita taMoisés xina'a, ta sáná'a ún na ña on kasa ndivi ka na costumbre ña naní circuncisión xí'in nataa sa'ya na, ta sáná'a ún na ña sandakoo va'a na ndi'i costumbre ña kisa ndivi mji yó najudío, saá ndato'on ún, káchí nivi yó'o xa'a ún. ²² Ta vitin, ¿yukía koo ke'é yó?, chi nivi koni so'o na ndi xa kixaa ún ñoo Jerusalén yó'o. ²³ Ta saá va'a ke'é ún ña ká'an ndi xí'in ún vitin, chi yoo ña xini ñó'ó ke'é ún xa'a ña kunda ini nivi ndi on sivi taa ta on vása kisa to'ó ndayí Ndios ña nita taMoisés kuu ún. Yó'o yoo komi taa nata'an ndi, ta nayó'o xa kindoo na xí'in Ndios ña kasa ndivi na ñii chiño va'a. ²⁴ Ta saá va'a ná ko'on na komi taa yó'o xí'in ún, ta ndi'i ndó ná kasa ndivi ndó ña xa'nda chiño Ndios noo ndayí ña nita taMoisés xa'a ña nduu ndó nandii noo Ndios. Ta saá cha'vi ún xa'a ña xatá na yisj sinj nataa yó'o. Tá ndi'i kisa ndivi ún chiño yó'o, ta saá ndi'i nivi kunda ini na ndi ñavata kuu to'on ña xini so'o na ká'an nivi xa'a ún, chí ndixa yó'ó kuu taa ta

kisa to'ó ndayí Ndios ña nita taMoisés. ²⁵ Ta nivi na on vása kuu najudío, na kuu na kándixa taJesús, xa kunda ini na yu kuu ña xini ñó'ó ke'é na, saá chi xa nita ndi ñii tutu ña t'vi ndi nixaa nda'a na. Ta noo tutu yó'o ndato'on ndi xí'in na ndi ndasaá kuiti ndayí yó'o xini ñó'ó kasa ndivi na: “On vá'a kuxu na ña'a ña niso ko nivi noo ndios vata ña kuu ñaidolo án ñaimagen, ni on vá'a kuxu na nji kitj, ni on vá'a kuxu na kitj tí sakuá'na na xa'ni na, ni on vá'a kusun taa xí'in ña'a ña on sivi ñasí'í ra kuu, ni on vá'a kusun ña'a xí'in taa ta on sivi yij ña kuu”, saá nika'an ndi, xa'nda chiño ndi noo nivi na on vása kuu najudío, na kándixa taJesús —káchí naxikua'a xí'in taPablo.

²⁶ Ta saá taPablo chikaa ini ra ña kasa ndivi ra ña kóni naxikua'a yó'o. Tá kixaa inka kivi, ta na komi taa najudío yó'o kua'an na xí'in ra, ta nixaa na noo kisa ndivi na ndayí ña nita taMoisés xina'a xa'a ña nduu na nandii noo Ndios. Ta ndi'i ke'é na saá, ta taPablo niki'vi ra ini ve'e ño'o ká'no ña ndato'on ra xí'in tasutu nda kivi kuu ña tonda kivi ona ña taxi na ña xini ñó'ó soko na noo Ndios, chi xí'in ña ke'é na saá saxino na ña kindoo na xí'in Ndios.

²⁷ Tá xa nitonda kivi uxá ña xa yatin kasa ndivi na chiño ña saxino na ña kindoo na xí'in Ndios, ta saá kixaa sava najudío na kee ñoo estado Asia, ta xini na taPablo ve'e ño'o ká'no yó'o. Ta kixá'a na sasa na ini nivi na nakutá'an yó'o, xa'a ña síso na, nda'yi na. Ta najudío na kixaa yó'o kua'an na sata taPablo ña kani na ra. ²⁸ Ta ñii ndee síso na nda'yi na, káchí na saá:

—Na'a ndó, nata'an yó ñaño Israel, chindee ndó ndi'i ña ná tiin yó taa yó'o, chi taa ta on vása va'a kuu ra. Saá chi kuu ra taa ta xika ndi'i xiiña ta kandi'va'a ra xa'a ñaño yó, ta sáná'a ra ndi'i nivi ndi ña on vá'a kuu ña kisa to'ó ka na ndayí Ndios ña nita taMoisés. Kandi'va'a ra xa'a ve'e ño'o ká'no yó'o, ta vitin kixaa ra kisa kini ra ini ve'e ño'o yó'o, chi taxi ra niki'vi nivi na on vása kuu najudío ini ve'e ño'o yij yó'o —káchí nayó'o, sasa na ini nivi.

* 21:18 TaSantiago, inka kivi ra kuu Jacobo.

²⁹ Saá ká'an na chíkaa na kuachi sata taPablo, chi sakán xini na ra kuá'an ra yichí ñoo Jerusalén xí'in ñii tagriego ta naní Trófimo, ta ta kee ñoo Éfeso kúu ra. Ta xáni siní na ndí taTrófimo yó'o ñikí'vi ra ini ve'e ño'o xí'in taPablo.

³⁰ Ta ndi'i ñivi ñoo yó'o ñii síso na ndá'yi na xí'in ña sáa ní ini na. Ta xíno na ñixa'an na tiin na taPablo, ta ñoo na ra ñoo ño'o, tava na ra nda sata nama ña xino nduu ve'e ño'o yó'o, ta kama ní nakasi na yé'é nama yó'o. ³¹ Ta kuá'a ní ñivi yó'o káni ní na taPablo xa'a ña ka'ni na ra. Ta saá ta taká'no ñoo ndi'i natropa na ndaa ñoo yó'o xini so'o ra ndí ndi'i ñivi ñoo Jerusalén yó'o ñii síso na ndá'yi na káni tá'an na. ³² Ta saá xandikon kana ra natropa xí'in na ndíso chíño xí'in na, ña ko'on na xí'in ra ñoo nakutá'an ñivi na síso káni tá'an. Ta ñivi yó'o xini na vaxi natropa, ta saá sandakoo na, on vása káni ka na taPablo. ³³ Ta ta taká'no ñoo ndi'i natropa ñixa'a ra ñoo nakutá'an ñivi yó'o, ta xa'nda chíño ra ñoo natropa ña tiin na taPablo ta katón na nda'a ra xí'in ovi cadena. Ta saá ñindaka to'on ra ñivi na nakutá'an yó'o, káchí ra saá xí'in na:

—¿Yu kúu tayó'o?, ta, ¿yu kúu ña on vá'a ke'é ra? —káchí taká'no xí'in ñivi.

³⁴ Ta saá ñii síso ndakuijn na ndá'yi na, xa sín sín ñoo kuachi ká'an ñivi yó'o ña sákuiso na sata taPablo. Ta ta taká'no ñoo natropa ñi-kuchiño kunda'a ini ra yo xa'a kúu ña sáa ini ñivi yó'o ña síso na ndá'yi na. Ta saá taká'no yó'o xa'nda chíño ra ña ko'on taPablo xí'in natropa nda cuartel ñoo kunda'ji ndaa ra. ³⁵ Ta taPablo kuá'an ra xí'in natropa ta ñixa'a ra xí'in na ñoo yóo escalera ña kuá'an ndaa ñoo kí'vi na yé'é cuartel. Ta natropa xini ñó'ó na kuiso na taPablo ña kuchiño ndaa ra xí'in na, saá chí kuá'a ní ñivi na sáa ini, ndíkon na sata taPablo xa'a ña ka'ni na ra. ³⁶ Ta ñivi yó'o xí'in ndi'i ndee na síso na, ndá'yi na, káchí na saá:

—¡Ñii yichí ná kivi ra! ¡Ná kivi ra!
—káchí na, ndá'yi na.

TaPablo ndakuijn ra to'on xa'a mji ra ñoo ñivi ñoo Jerusalén

³⁷ Ta natropa kuá'an ndaa na escalera, ndíso na taPablo, ta xa yatin xa'a na ña

chikaa na ra ini cuartel, ta saá taPablo ñika'an ra to'on griego xí'in mji ta taká'no ñoo natropa, káchí ra saá xí'in ra:

—¿An taxi ún ña ka'an lo'o j xí'in ún?
—káchí ra xí'in tayó'o.

Ta ndakuijn taká'no yó'o, káchí ra saá:

—¿An ká'an ún to'on griego va? ³⁸ ¿An on sivi yó'ó kúu ñii taño Egipto, ta sakán lo'o kuyá ñiya'a sakaku kuachi xí'in ña kisa toon ra ñoo nagobierno? Chi tayó'o kana ra ta sanakutá'an ra komi mil ta na xikoo yu'ú xí'in ra, ta ñixa'an na xí'in ra nda yuku yichí, ñoo kee na ña kani tá'an na xí'in nagobierno —káchí ra xí'in taPablo.

³⁹ Ta ndakuijn taPablo ñika'an ra:

—On sivi yi'i kúu ta ká'an ún xa'a. Yi'i kúu j ñii tajudío, ta kaku j ñoo Tarso ña ndá'vi ndaa estado Cilicia, ta ñoo Tarso yó'o kúu ñoo ká'no ña ndá'vi ní. Ta vitin ndúkú j ñoo ún ña taxi ún ndayí ka'an j xí'in ñivi na nakutá'an yó'o —káchí taPablo xí'in taká'no ñoo natropa.

⁴⁰ Ta taká'no yó'o taxi ra ndayí ña ka'an taPablo xí'in ñivi.

Ta saá taPablo xikundichi ra ñoo escalera yó'o, ta sakanda ra nda'a ra ñoo ñivi ña sayaa na, on nda'yi ka na. Ta saá sayaa ndi'i na, ta taPablo kixá'a ra ká'an ra xí'in na to'on hebreo ña kúu to'on mji na, ta káchí ra saá xí'in na:

22

¹ —Natá'an yó, nataa xikua'a xí'in ndi'i nataa ñoo yó, ndúkú j ñoo ndó ña koni so'o ndó to'on ña ka'an j ndakuijn j xa'a j vitin —káchí taPablo xí'in na.

² Tá xini so'o nayó'o ndí taPablo ká'an ra to'on mji na ña kúu to'on hebreo, ta saá ñii yaa yaa kúu na. ³ Ta ñika'an taPablo xí'in na, káchí ra saá:

—Yi'i kúu j ñii tajudío, ta kaku j ñoo Tarso, ña ndá'vi ndaa estado Cilicia, ta xa'noj ñoo Jerusalén yó'o. Ta mji taGamaliel, tamaestro ká'no, kúu ta ndino'o saná'a ra yi'i. Ta saá ndee ní sakuá'a j ndasaá xini ñó'ó kundikon j yichí naxij síkuá yó, ta va'a ní kisa ndivi j ndi'i ndayí yó'o. Ndi'i saá kivi taxi xí'in mji ña viví kisa ndivi j ndi'i chíño ña xani siní j sakusij j ini Ndios, ñii kiva ndatán vitin táxi xí'in mji ndó kisa ndivi

ndó chiño ña xáni sɨnɨ ndó sakusɨ ndó ini Ndios. ⁴ Ta kɨvɨ saá xani sɨnɨ ndí yichɨ taJesús kúu ña ɔn vása va'a, ta nɨxɨkaɨ ñii ñii ñoo xa'a ña nandukúɨ nɨvi na kúu na ndíkɔn yichɨ yó'o ña saxo'vɨɨ nayó'o nda tondaa ña kɨvɨ ndi'i na, saá kusɨɨ ini kundo'o na. Ta xa'a ñayó'o, ndi'i kɨvɨ tá nani'ɨɨ nataa án náña'a na ndíkɔn yichɨ taJesús, ta tiinɨ nayó'o ta taanɨ na ini ve'e kaa. ⁵ Ta ta tasutu ká'no noo mɨi yó najudío xí'in naxikuá'a na ndíso chiño xí'in yó, nayó'o xini va'a na ndí to'on ña ká'anɨ xí'in ndó vitin kúu ñandaa, chi naná'no yó'o kúu na nɨtaa tutu ña taxi na ndayí nda'aɨ xa'a ña tiinɨ ndi'i nɨvi na ndíkɔn yichɨ taJesús na kúu na táku ñoo Damasco, ta tutu yó'o nɨka'an ña kómɨɨ ndayí ña tiinɨ na, ta katónɨ na ña kixi na xí'inɨ ñoo Jerusalén yó'o xa'a ña xo'vi na.

To'on yó'o ká'an ña xa'a taPablo ndato'on ra ndasaá nakutá'an ra xí'in taJesús (Hch. 9:1-19; 26:12-18)

⁶ Ta saá tá kuá'anɨ ñoo Damasco ta xa yatin nɨtondaa ma'ño ndiví kúu ña, ta ñii kama kee ño'o ñoyivi nɨno, ta ndeé ní naye'e ña yɨɨ, ta xino nduu ña noo ñindichɨɨ. ⁷ Ta saá nakavaɨ nda noo ño'o. Ta xandikɔn xini so'oɨ to'on, ta nɨka'an ña xí'inɨ, kachí ña saá: "Saulo, Saulo, ¿ndachun ndíkɔn ún saxo'vɨ ún yɨɨ?" ⁸ Ta ndakuiinɨ, nɨka'anɨ: "¿Yu kúu yó'ó, Tata?", kachíɨ. Ta nɨka'an ra xí'inɨ: "Yɨɨ kúuɨ Jesús, taño Nazaret, ta ta ndíkɔn ún saxo'vɨ ún", kachí ra xí'inɨ. ⁹ Ta nataa tá'anɨ na kuá'an xí'inɨ xini na ña nɨtɨvi yé'e ño'o yó'o, ta nɨyɨ'vɨ ní na, ta ɔn vása ní-xini so'o na to'on ña xini so'oɨ. ¹⁰ Ta nɨndaka to'onɨ ta ta ká'an xí'inɨ, kachí xí'in ra saá: "¿Vitin yukía kóni ún ke'éɨ, Tata?", kachí xí'in ra. Ta ta yó'o ndakuiin ra, kachí ra saá: "Nakundichɨ ún, ta naki'in ún yichɨ, ta ko'on ún kɨ'vi ún ñoo Damasco, chi ñoo yó'o xa xa'nda chiñoɨ noo ñii ta ña ka'an ra xí'in ún ña chítónɨɨ kasa ndivi ún xa'aɨ", kachí ra xí'inɨ. ¹¹ Ta saá naki'in ndi yichɨ ta kuá'an ndi, ta nataa tá'anɨ na kuá'an xí'inɨ, tiin na nda'aɨ, ta ní na yichɨɨ kuá'an ndi, chi ño'o yé'e ña nɨtɨvi nooɨ sandakoo kuáá ña nduchu

nooɨ. Ta saá nɨxaa ndi ñoo Damasco, ¹² noo táku ñii ta ta nani Ananías. Ta taAnanías yó'o kúu ñii ta ta viví kisa ndivi ndayí Ndios ña nɨtaa taxɨɨ síkuá yó taMoisés xina'a, ta va'a ní kánoo ñato'ó ra noo ndi'i najudío na táku ñoo Damasco. ¹³ Ta taAnanías yó'o kɨxaa ra nooɨ, ta xɨndichɨ yatin ra noo yóoɨ, ta nɨka'an ra xí'inɨ, kachí ra saá: "Ñani Saulo, vitin va'a nakoto nduchu noo ún", kachí ra. Ta saá xandikɔn va'a nɨtɨvi nakotoɨ xí'in nduchu nooɨ, ta va'a xitoɨ noo taAnanías yó'o. ¹⁴ Ta saá nɨka'an ra xí'inɨ, kachí ra: "Mɨi Ndios, ta síkón ní ñato'ó chɨnóo naxɨɨ síkuá yó xina'a, nakaxin ra yó'ó ña kundaɨ ini ún yu kúu ña kóni ra kasa ndivi ún. Ta nakaxin ra yó'ó xa'a ña nakutá'an ún xí'in taJesús ta ta kúu taNdaa. Ta nakaxin ra yó'ó xa'a ña xini so'o ún to'on ña kee mɨi yu'u tayó'o. ¹⁵ Ndios ke'é ra saá xí'in ún chí yó'ó kuu ún ta ta ndakuiin xa'a taJesús, ta ndato'on ún xí'in ndi'i nɨvi yu kúu ña xini ún, ta yu kúu ña xini so'o ún. ¹⁶ Ta vitin ɔn kundati ka ún, ta kama nakundichɨ ún ta kuchu ún xí'in ndayí kɨvɨ taJesús, ta ndukú ún noo ra ña kasa ká'no ini ra xa'a ndi'i kuachi ún", kachí taAnanías xí'inɨ.

Ndios tɨ'vɨ ra taPablo ña ka'an ra to'on ñava'a xa'a taJesús xí'in nɨvi na ɔn vása kúu najudío

¹⁷ Ta taPablo ndato'on ka ra xí'in na, kachí ra saá:

—Tá ndikóɨ ñoo Jerusalén, ta ñii kɨvɨ tá ká'anɨ xí'in Ndios, ta yóoɨ ke'e yé'e ve'e ño'o ká'no, ta saá kɨxaa ñii ña nɨtɨvi nooɨ. ¹⁸ Ta ñayó'o kúu ña xini taJesús, ta nɨka'an ra xí'inɨ, kachí ra saá: "Kama ní kee ún ñoo Jerusalén yó'o, chí nɨvi ñoo yó'o ɔn kandixa na to'on ña ndato'on ún xí'in na xa'aɨ", kachí taJesús xí'inɨ, ña nɨtɨvi ra nooɨ. ¹⁹ Ta saá ndakuiinɨ nɨka'anɨ xí'in ra, kachíɨ: "Tata, nɨvi ñoo yó'o ndixa xini na ndí yɨɨ kúu ta ta xɨndikɔn saxo'vɨ ní ndi'i nɨvi na kándixa yó'ó. Saá chí yɨɨ nɨxa'anɨ ñii ñii ve'e ño'o sinagoga, ta tiinɨ nayó'o ta taanɨ na ini ve'e kaa. ²⁰ Ta kɨvɨ xa'ni na taEsteban, ta ta ndakuiin to'on va'a xa'a ún noo nɨvi, ta yɨɨ, nɨxiyo yu'úi xí'in nɨvi na

ké'é saá, tãnda xindaa i tikoto ñivi ña koon na yu tãEsteban ta xã'ni na ra", kachí i xí'in tãJesús. ²¹ Ta ndakuijn ra, kachí ra saá xí'in i: "Vitin ko'on ún, chi yí'i ti'ví i yó'ó ko'on ún kuã'a ní ñoo xíkã ña ndato'on ún to'on i xí'in ñivi na on vása kúu najudío", kachí ra xí'in i —káchí tãPablo xí'in najudío na nákutã'an yó'o.

Tõ'on yó'o kã'ãn xã'a yu kúu ña ke'é tãa tãkã'no nõõ natropa xí'in tãPablo

²² Tá ñivi na nákutã'an yó'o xini so'o na to'on yó'o ña ñikã'ãn tãPablo xã'a ñivi na on vása kúu najudío, ta on vása ní-xiin kã na koni so'o na to'on kã'ãn ra, ta kixã'á na sãã ní ini na. Ta ñii siso na ndã'yi na, kachí na saá:

—¡Nã kivi tayó'o! ¡On vása va'a ña kutaku kã ra ñoyívi yó'o! —káchí na, ndã'yi na.

²³ Ta on vása sãndakoo na ndã'yi na ta kã'ãn na ña on vá'a xã'a tãPablo. Ta tãva na tikoto ña kãnoo sãtã tikoto ndixin na, ta kisin na tikoto yó'o, ta tjin na ño'o ta sãkana na ña chí ñino, chi ña ke'é na saá kóni kachí ña ndí ndã lo'o on xijn na naki'in na to'on ña kã'ãn tãPablo. ²⁴ Ta saá tãa tãkã'no xã'nda chiño ra nõõ natropa ña tiin na tãPablo ta chikaa na ra ini cuartel. Ta xã'nda chiño ra nõõ natropa ña kani na tãPablo xí'in kuártã xã'a ña na'ma ra ndãchun sãã ní ini ñivi xini na ra. ²⁵ Tá on tã'ãn kã kani na ra, ta si'na kãtón na ra. Ta saá ñikã'ãn tãPablo xí'in ñii tãa tã ndiso chiño xí'in sava natropa yó'o, kachí ra saá:

—¿Ãn ndixa káchí ndayí ndí va'a kani ndó ñii tãa tã kúu tãñoõ Roma tá si'na on tã'ãn ko'on ra nõõ tãjuez ña kasa nani ra xã'a kuãchi tayó'o? —káchí tãPablo xí'in ñii tãa tã ndiso chiño xí'in sava natropa.

²⁶ Tá tayó'o xini so'o ra ña ñikã'ãn tãPablo, ta kama ñixã'ãn ra ndato'on ra xí'in mii tãa tãkã'no nõõ ra, ta kachí ra saá:

—Ta vitin, ¿yu kúu ña ke'é ún?, chi tãa tã xã'nda chiño ún kani ndi xí'in kuártã, tayó'o kúu ra ñii tãñoõ Roma —káchí ra xí'in tãa tãkã'no nõõ natropa.

²⁷ Ta saá tãa tãkã'no yó'o kuã'ãn ra, ta ñixãã ra nõõ tãPablo, ta ñindakã to'on ñã'ã ra, kachí ra saá xí'in ra:

—¿Ãn ndixa yó'ó kúu ñii tãa tãñoõ Roma? —káchí ra.

Ta ndakuijn tãPablo:

—Ndixa yí'i kúu i tãñoõ Roma —káchí ra.

²⁸ Ta saá ñikã'ãn tãa tãkã'no yó'o xí'in ra, kachí ra:

—Yí'i chã'vi i kuã'a ní si'ún, ta saá naki'in i tutu ña káchí kúu i tãa tãñoõ Roma —káchí ra xí'in tãPablo.

Ta ndakuijn tãPablo, kachí ra saá:

—Yí'i on vása ní-ke'é i saá, chi ndã kivi kaku i kúu i tãñoõ Roma —káchí ra xí'in tãa tãkã'no nõõ natropa yó'o.

²⁹ Ta natropa na xa yó'o ti'va ña kani na tãPablo, xini so'o na to'on yó'o, ta kama ní kee na ta kuã'ãn na. Ta tãkã'no nõõ natropa ñiyi'ví ní ini ra chi xa xã'nda chiño ra ña kãtón na tãPablo, tãa tã kúu tãñoõ Roma, ta xí'in ñayó'o ñiya'a ndoso ra ndayí nañoõ Roma.

Tõ'on yó'o kã'ãn xã'a tãPablo ñíndichi ra nõõ naJunta Suprema najudío

³⁰ Ta tãa tãkã'no nõõ natropa kóni ra kundaa va'a kã ini ra xã'a kuãchi táxi najudío xã'a tãPablo. Ta saá tá ñitivi inkã kivi, ta xã'nda chiño ra nõõ naJunta Suprema najudío, na kúu nasutu ná'no xí'in nataa naxikuã'a ña nákutã'an nayó'o nõõ ra. Ta saá tuku xã'nda chiño ra nõõ natropa ña ndaxin na tãPablo, ña kee ra cuartel, ta kixãã ra kundichi ra nõõ ndi'i nayó'o.

23

¹ Tá kixãã tãPablo, ta ñíndichi ra nõõ naJunta Suprema, ta saá xito ra nõõ na ta ñikã'ãn ra xí'in na, kachí ra saá:

—Ndó'ó, tata natã'an yó, kóni ña kundaa ini ndó ndí ndi'i saá kivi ña táku i ndino'o ní ini i kisa ndivi i ñava'a nõõ Ndios, ta ñakãn on koó ndã lo'o ña sãndi'i ini i yóo nõõ i —káchí tãPablo xí'in na.

² Tá xini so'o tãsutu kã'no tã naní Ananías to'on yó'o ña ñikã'ãn tãPablo, ta xã'nda chiño ra nõõ ñivi na yita yatin sijn tãPablo ña xí'in ndã'a na kani na yu'u ra.

³ Ta ndakuijn tãPablo, kachí ra saá xí'in tãsutu kã'no yó'o:

—Ñii kivi vaxi Ndios kani ra yó'ó chi yó'ó kúu tãa tã õvi yu'u. Yó'ó ndiso chiño ún ña kasa nani ún xã'a i xí'in

ñandaa ñii kɪ'va ndatán káchí ndayí Ndios ña nɪtaa taMoisés. Ta on vása ké'é ún saá, chi mɪi ún yá'a ndoso ún ndayí Ndios, xí'in ña xa'nda chiño ún noo nɪvi ña kani na yɪ'i —káchí taPablo xí'in tasutu ká'no yó'o.

⁴ Ta nɪvi na yíta yatin xí'in taPablo, nɪka'an na xí'in ra, káchí na saá:

—¿An taa ta on koó ñato'ó kómí kúu ún?, chi kándiva'a ún xí'in tasutu ká'no, taa ta kisa chiño noo Ndios.

⁵ Ta ndakuijn taPablo, káchí ra saá:

—Natá'an yó, kasa ká'no ini ndó xa'a i chi on vása ní-xini tá tayó'o kúu tasutu ká'no, saá chi xini ñó'ó kasa ndivi yó to'on Ndios ña nɪtaa taMoisés xina'á, káchí ña saá: “On vá'a kandiva'a yó xí'in taa taká'no noo ñoo yó”, —káchí taPablo xí'in na.

⁶ Ta taPablo kundaa ini ra ndí sava naJunta Suprema yó'o kúu na nafariseo, ta sava na kúu na nasaduceo, ta saá nɪka'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Natá'an yó, yɪ'i kúu i tafariseo, ñii kɪ'va ndatán yivá i xikuu ra tafariseo. Ta kuachi ña sákuiso na yɪ'i kúu xa'a ña ndaa ini i ndí ndixa natakú nɪvi na nɪxi' i —káchí taPablo xí'in na.

⁷ Tá ndí'i na ndóo yó'o xini so'o na to'on yó'o, ta nafariseo xí'in nasaduceo kixá'á na náa na xí'in tá'an na, ta nɪta'vi tá'an nafariseo xí'in nasaduceo. ⁸ On vása yóo ñii yu'ú ka na, chi nasaduceo kándixa na ndí nɪvi na nɪxi' i on natakú ka nayó'o, ta kándixa na ndí on koó nímá kómí nɪvi, ni on koó naángel, ni on koó inka noo nímá. Ta nafariseo kándixa na ndí yóo nímá nɪvi, ta yóo naángel, ta yóo inka noo nímá, ta kándixa na ndí nɪvi na nɪxi' i natakú nayó'o. ⁹ Ta xa'a to'on ña nɪka'an taPablo xí'in na, nafariseo xí'in nasaduceo, kixá'á na náa ní na, ta ñii síso na ñó'o na. Ta sava nafariseo na kúu namaestro na sáná'a ndayí Ndios ña nɪtaa taMoisés xina'á, nakuita na ta nɪka'an na, káchí na saá:

—Ndixa on koó nda ñii kuachi ndíso tayó'o, chi on vása nán'i ndi nda ñii ña on vá'a ke'é ra. Ndá sana ñii nímá án ñii ñaángel nɪka'an ña xí'in ra —káchí nafariseo.

¹⁰ Ta saá kixá'á nɪvi ndeé ní ndá'yi na, ta ndeé ní síso na. Ta yí'vi ní taká'no

noo natropa koto yɪyo ní xí'in ñasaa na, sakuáchi na yikí koñu taPablo. Ta saá taká'no yó'o xa'nda chiño ra noo natropa ña naki'in na taPablo ña ko'on ra xí'in na kundasi tuku ra ini cuartel.

¹¹ Ta saá tá kixaa kuñoó, ta nɪtɪvi taJesús noo taPablo, ta nɪka'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—On kuyi'ví ún, chi yóo i xí'in ún. Ta ñii kɪ'va ndatán nɪka'an ún to'on ña ndakuijn ún xa'a i ñoo Jerusalén yó'o, saá xini ñó'ó ndakuijn ún xa'a i ñoo Roma —káchí taJesús xí'in taPablo, ña nɪtɪvi ra noo ra.

To'on yó'o ká'an ndí xikoo yu'ú nɪvi ña ka'ni na taPablo

¹² Ta saá nɪtɪvi inka kɪvi, ta nakutá'an sava najudío, ta xikoo yu'ú na ña ka'ni na taPablo, ta káchí na saá:

—Nda lo'o on kuxu ka yó ni on ko'o ka yó nda ná ka'ni yó ra. Ta ná kuu yó nɪvi na natavɪ chi'ña tá nɪ-xa'ni yó ra —káchí na, kɪndoɔ yu'ú na.

¹³ Ta yá'a ovi siko kúu nataa yó'o na xikoo yu'ú xa'a ña ka'ni na taPablo. ¹⁴ Ta saá nataa yó'o nɪxa'an na noo nakutá'an nasutu ná'no yóo na xí'in naxikua'a noo naño judío, ta nɪka'an na xí'in na, káchí na saá:

—Mii ndi xa kɪndoɔ ndi xí'in natá'an ndi ña on kuxu ka ndi, ni on ko'o ka ndi nda ná ka'ni ndi taPablo. ¹⁵ Ta saá ndó'ó xí'in natá'an ndó na kúu naJunta Suprema, xini ñó'ó ndukú ndó noo taká'no noo natropa ña ti'vi ra taPablo kixaa ra noo ndó. Ka'an ndó xí'in taká'no noo natropa yó'o ndí yóo ka ña xini ñó'ó ndaka to'on ndó taPablo ña kundaa ini ndó xa'a kuachi ra. Ta mii ndi, xa koo se'é ndi yu'ú yichi, ña xa yóo ti'va ndi ka'ni ndi ra ña on kixaa ra noo ndó —káchí na xí'in nasutu ta xí'in naxikua'a noo najudío na nakutá'an yó'o.

¹⁶ Ta ñii talo'o xaxin taPablo ta kúu sa'ya kɪ'va ra, xini so'o ra xa'a ña xikoo yu'ú nataa yó'o ke'é na, ta saá talo'o yó'o kee ra ku'a'an ra, ta nɪxaa ra nda cuartel noo yóo sito ra taPablo, ta ndato'on ra xí'in ra xa'a ña xini so'o ra. ¹⁷ Kɪvi ndi' i xini so'o taPablo ña ndato'on talo'o xaxin ra xí'in ra, ta kana ra ñii ta ndíso chiño

noq ñii ciento natropa, ta nika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Ná ko'on talo'o yó'o xí'in ún noq taká'no noq ndi'i natropa, chi yóo to'on ña xini ñó'ó ní ndato'on talo'o yó'o xí'in ra —káchí taPablo xí'in ta ndiso chiño.

¹⁸ Ta saá kee ta ndiso chiño yó'o ku'a'an ra, ta ku'a'an talo'o yó'o xí'in ra, ta nixa'a na noq ta taká'no ta xá'nda chiño noq ndi'i natropa. Ta saá ta ndiso chiño noq ñii ciento natropa nika'an ra xí'in ta taká'no noq ra, káchí ra saá:

—TaPablo ta nákaa ndási ní'nó, tì'ví ra yì'ì vaxi'ì xí'in talo'o yó'o noq ún, chi yóo ñii ña kóni ra ndato'on ra xí'in ún —káchí ra xí'in taká'no noq ndi'i natropa.

¹⁹ Ta saá taká'no yó'o tjin ra nda'a talo'o yó'o ña ko'on ra xí'in ra ñii xiiña noq on ko'ó nivi na kuchiño koni so'o to'on ña ká'an na. Ta saá kixá'á ra ndaka to'on ra talo'o yó'o, káchí ra xí'in ra:

—¿Ndá to'on kúu ña kóni ún ndato'on ún xí'in ñi? —káchí ra xí'in talo'o.

²⁰ Ta ndakuijn talo'o, nika'an ra, káchí ra saá:

—Sava najudío xikoo yu'ú na ña ndasaá ndukú na noq ún ña taxi ún ko'on taPablo ña xa'a ra noq naJunta Suprema kivi taan. Saá chi kachí na xí'in ún ndí kóni na ndaka to'on ka na ra ña va'a ka kunda'a ini na xa'a kuachi ra, saá kachí na xí'in ún. ²¹ Ta on kandixa ún to'on ña ka'an nayó'o xí'in ún, chi ñavatá kuu ña. Saá chi yu'u yichi koo se'é ku'a'a ní nataa xa'a ña ka'ni na taPablo. Yá'a ovi siko kúu nataa na koo se'é kundati ña'a, ta ndi'i nataa yó'o kindoo yu'ú na on kuxu ka na ni on ko'o ka na nda ná ka'ni na taPablo. Ta káchí na saá xí'in mii na: “Ná kuu yóo nivi na nitavi chi'ña tá ni-xa'ni yó ra”, káchí na. Ta vitin xa yóo ti'va na ka'ni na ra, ta ndakuiti ndati na ña taxi ún kee taPablo ña ko'on ra noq naJunta Suprema —káchí talo'o ndato'on ra xí'in taká'no noq ndi'i natropa yó'o.

²² Ta saá taká'no noq ndi'i natropa nika'an ra xí'in talo'o, káchí ra saá:

—Nda ñii nivi on ka'an ún xí'in ña kixi ún noq ñi ndato'on ún xí'in ñi —káchí ra xí'in talo'o yó'o, ta tì'ví ña'a ra kuano'o ra.

To'on yó'o ká'an ndí tì'ví na taPablo ko'on ra noq tagobernador Félix

²³ Ta saá taká'no noq ndi'i natropa kana ra ovi natropa, ta ñii ñii nayó'o kúu na xá'nda chiño noq ñii ciento natropa, ta taká'no noq na ovi yó'o nika'an ra xí'in na, káchí ra:

—Ná kasa ndivi ndó xí'in ovi ciento natropa xa'a ña kee na ka'a jin ñoo kivi vitin,* ta ko'on xá'á na nda ñoo Cesarea. Saá tuku ka'nda chiño ndó noq unj siko uxu natropa na kúu na yóso kuáyí xí'in ovi ciento natropa na ní'i ka'a nani ta sijn noq ña, ta ndi'i natropa yó'o xini ñó'ó koo ti'va na ña kee na ka'a jin ñoo kivi vitin, ta ko'on na ñoo Cesarea. ²⁴ Ta taxi ndó sava tikuáyí ña koso taPablo xí'in natá'an ra, ta koto va'a ndó ña on koo ña on vá'a kundo'o taPablo yichi ña va'a xa'a ra noq tagobernador Félix ñoo Cesarea.

²⁵ Ta saá taká'no noq ndi'i natropa nitaa ra ñii tutu ña ní'i natropa ku'a'an na ña taxi na ña nda'a tagobernador Félix. Ta ña nitaa ra noq tutu yó'o káchí ña saá:

²⁶ “Yì'ì kúu ñi taClaudio Lisias, ta tì'ví to'on chindee'ì yó'ó, tata gobernador, ta kúu ta kánóo síkón ní ñato'ó noq ndi. ²⁷ Kóni ñi ndato'on ñi xí'in ún ndachun tì'ví tayo'o xa'a ra noq ún. Sava najudío tjin na ra, ta xa yatin ní ka'ni na ra, ní'kúu. Ta xini so'o ñi ndí tayo'o kúu ra ñii ta ñaño Roma, ta saá kama ní kee ñi nixa'an ñi xí'in natropa, ta sakaku ndi ra noq najudío yó'o. ²⁸ Ta yì'ì ndukú ña kunda'a ini ndá kuachi kúu ña táxi na xa'a ra, ta saá xa'nda chiño ñi noq ra ña ko'on ra xí'in ñi noq naJunta Suprema najudío ña ná ndaka to'on na ra. ²⁹ Ta saá kunda'a ini ñi ndí táxi na kuachi xa'a ra chi káchí na ndí on vása va'a kisa ndivi ra ndayí mii najudío yó'o, ta ñayó'o on sivi kuachi ndeé kúu ña noq mii yó ñaño Roma. Ta saá nda lo'o on ko'ó xa'a ña chikaa ndi ra ini ve'e ka'a ni ña ka'ni ndi ra. ³⁰ Ta saá ni, xini so'o ñi ndí sava najudío xikoo yu'ú na ña ka'ni na ra, ta xa'a ñayó'o kama ní tì'ví ra xa'a ra noq ún vitin. Ta nika'an ñi xí'in najudío na táxi kuachi xa'a ra ndí xini ñó'ó xa'a na noq ún ña kasa nani ún xa'a kuachi yó'o. Ta to'on yó'o

* 23:23 Ka'a jin ñoo nani ña ka'a unj ñoo noq ñaño Roma.

kúu ndi'i ña ndátò'on jì xí'in ún vitin, tata. Ta va'a ná koo ún", káchí tò'on ña nĩtaa ta Claudio Lisias noo tutu ña kuà'an nda'a tagobernador.

³¹ Ta saá natropa yó'o kisa ndivi na ña xa'nda chiño taká'no noo na, ta naki'in na ta Pablo xí'in natá'an ra. Ta tá kixaa kuñoó yó'o, ta kee na kuà'an na, ta nixaa ndi'i na ñii ñoo ña naní Antípatris.

³² Ta saá nĩjivi inká kivi, ta ndikó natropa na xika xá'á, kuano'o na. Ta ta Pablo xí'in natá'an ra kuà'an na xí'in natropa na yóso kuáyí nda ñoo Cesarea.

³³ Tá nixaa na ñoo Cesarea, ta natropa nataxi na ta Pablo nda'a tagobernador, ta taxi na nda'a ra tutu ña nĩtaa ta Claudio Lisias xa'a ta Pablo. ³⁴ Ta ndi'i ka'vi tagobernador tutu yó'o, ta nĩndaka tò'on ra ta Pablo nda ñoo kixi ra. Ta ndakuijn ta Pablo, káchí ra saá:

—Kixij ñoo ña nákaa estado Cilicia —káchí ra.

³⁵ Ta saá nĩka'an tagobernador xí'in ta Pablo, káchí ra saá:

—Kundatij nda ná kixaa nivi na táxi kuachi xa'a ún, ta saá kasa nani xa'a kuachi ún —káchí ra.

Ta saá xa'nda chiño ra noo natropa ña kundaa na ta Pablo ini ve'e kaa ña nákaa ñii xiiña ini ve'e ká'no ña kisa va'a tarey Herodes ñoo Cesarea yó'o.

24

Ta Pablo ndakuijn ra xa'a mii ra noo tagobernador Félix

¹ Tá nĩya'a o'on kivi, ta kixaa tasutu ká'no ta Ananías xí'in sava naxikua'a ná'no noo najudío, ta xí'in ta abogado mii najudío yó'o, ta tayó'o naní ra Tértulo. Najudío yó'o kixaa na ña taxi na kuachi xa'a ta Pablo noo tagobernador Félix. ² Ta saá tagobernador yó'o xa'nda chiño ra noo na kisa chiño noo ra ña ko'on na ki'in na ta Pablo kixaa ra noo ra. Ta saá kixaa ta Pablo, ta ta Tértulo kixá'á ra ká'an ra táxi ra kuachi xa'a ta Pablo yó'o, ta káchí ra saá:

—Tata gobernador, taa ta kánóo síkón ní ñatò'ó noo ndi, táxa'vi ña'á ní ún chi xí'in ña ndichí ní sinj ún, ta xí'in ñava'a ní ini ún, va'a ní xá'nda chiño ún noo mii ndi naño Israel, ta xa kuà'a ní kuíya va'a

ní táku ndi, chi nda ñii ñoo on vása káni tá'an xí'in ndi. Ta yóo kuà'a ní chiño ná'no xa kisa ndivi ún xa'a ña chindee ún ndi'i. ³ Xa'a ñayó'o ndi'i saá kivi, ta ndi'i saá xiiña kúsiij ní ini ndi naki'in ndi ñava'a taxi ún nda'a ndi, ta vitin kóni ndi ka'an ndi xí'in ún saá: "Táxa'vi ní ún, tata, xa'a ndi'i ñava'a yó'o." ⁴ Ta vitin on vása kóni ndi sandi'i ka ndi yó'ó ña na'á ní ka'an ndi xí'in ún. Ta ndasaá kuiti xáku ndá'vi ndi noo ún ña koni so'o lo'o ún ña ndatò'on ndi xí'in ún xa'a ta Pablo ta nĩndichi yó'o. ⁵ Saá chi xini káxin ndi tayó'o kúu ra ñii taa ta on vá'a, ta ndatán yóo ñii kue'e xikón saá yóo ra, chi ñii ñii ñoo noo táku najudío, tayó'o xaa ra ta ndátò'on ra xí'in nivi ña sasa ra ini na xa'a ña nakuíta na kani tá'an na xí'in nagobierno. Ta tayó'o kúu ra ñii taa taká'no noo nivi na kúu na ndikon yichi vatá ña naní yichi nanazareno. ⁶ Ta ñii kivi ñoo Jerusalén xini ndi tayó'o, yóo ra ini ve'e ño'o ká'no, ta ké'é ra ña on vá'a ña kúu ña kisa kini ñayij ve'e ño'o. Ta xa'a ñayó'o, tijn ndi ra xa'a ña kasa nani ndi kuachi xa'a ra, ⁷ ta nĩ-kuchiño ndi, chi nixaa ta Lisias taa taká'no noo kuà'a ní natropa, ta xí'in ndee ndi'i natropa, kĩndaa ra ta Pablo yó'o nda'a ndi. ⁸ Ta saá ta Lisias xa'nda chiño ra noo ndi ña taxi ndi kuachi xa'a ta Pablo noo yó'ó, tata gobernador. Ta vitin táná ndaka tò'on mii ún tayó'o, ta saá kundaa ini ún ndi ñandaa kúu tò'on ká'an ndi xa'a ra xí'in ún —káchí ta Tértulo xí'in tagobernador Félix.

⁹ Ta ndi'i najudío na ndóo yó'o ñii yóo yu'ú na xí'in tò'on ña ká'an ta Tértulo, ta ndakuijn na, nĩka'an na, káchí na saá:

—Ndixa ñandaa kúu ndi'i tò'on nĩka'an ta Tértulo yó'o —káchí na.

¹⁰ Ta saá tagobernador ndani'i ra nda'a ra noo ta Pablo ña ndakuijn ra ka'an ra. Ta saá ndakuijn ta Pablo, nĩka'an ra tò'on yó'o:

—Tata gobernador, xa kuà'a ní kuíya yó'ó kúu tajuez, ta kisa nani ún xa'a kuachi nivi ñoo ndi najudío. Ta saá kúsiij ní ini ña ndakuijn lo'oi ka'an i xa'ai noo ún. ¹¹ Sakán uxu ovi kivi kúu ña kixaa ñoo Jerusalén xa'a ña kasa ká'no i Ndios ve'e ño'o ká'no. Táná

ndaka to'on un xa'a ñayó'o, ta on vása yo'vi kundaa ini un ndí ñandixa kúu ña ká'an i. ¹² Ta on sivi ñandaa kúu to'on ña ká'an nayó'o, táxi na kuachi xa'a i. Saá chi kivi xini na yi'i yooi yoso ke'e ye'é ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, on vása yooi náai xí'in nda ñii nivi, ni on vása yooi sásaa i ini nivi. Nda lo'o on vása ní-ke'é i saá ve'e ño'o ká'no, ni ni-ke'é i saá ve'e ño'o sinagoga, ni nda ñii xiiña ñoo Jerusalén ni-ke'é i saá. ¹³ Ta nataa na táxi kuachi xa'a i nda lo'o on kuchiño na kasa ndaa na xa'a kuachi ña kachi na sakuiso na yi'i. ¹⁴ Ta to'on ña ndaa kúu ñayó'o: yi'i kúu ñii ta ndikon yichi ta Jesús, ta nataa yó'o xani sini na ndí yichi vatá kúu ña. Ta yi'i kisa ká'no i Ndios ndatan kisa ká'no naxii síkuá ndi ra xina'a. Ta ñii ki'va ndatan kandixa na, saá kándixa i to'on Ndios ña nita ta Moisés xí'in ndi'i to'on Ndios ña nita inká naprofe ta xina'a. ¹⁵ Ta yi'i ta xí'in nataa yó'o na táxi kuachi xa'a i, ñii ki'va kándixa ndi ndí ñii kivi Ndios sanataku ra nivi na nixi'i, an nivi na va'a xikuu na, an nivi na on vá'a xikuu na, ta kuita na noo Ndios ña kasa nani ra xa'a kuachi na. ¹⁶ Ta xa'a ña kándixa i ñayó'o, ta ndi'i saá kivi chikaa i ndee ke'é i ñava'a ña kóni Ndios xa'a ña on koo nda lo'o ña sandi'i ini noo Ndios ta noo nivi.

¹⁷ 'Xa yoo ovi an uni kuiya on vása xa'an i ñoo Jerusalén, ta saá nixa'an i ñoo yó'o, chi ní'i si'un ña xa nakaya i xa'a nivi nandá'vi na taku ñoo Jerusalén, ta kóni i taxi i ña nda'a na. Ta saá tuku mii i kóni i soko i lo'o ñava'a noo Ndios ve'e ño'o ká'no. ¹⁸ Ta xa'a ña kuchiño ki'vi i ini ve'e ño'o yó'o, xini ñó'o kasa ndivi i ndayí ña ká'an xa'a ndasaá nduu i ta ndi. Tá ndi'i kisa ndivi i ndi'i ñayó'o, ta nixiyo i yoso ke'e ye'é ve'e ño'o ká'no yó'o, ta sava najudío na kee ñoo estado Asia nakutá'an na xí'in i. Ta on vása ní-xiyo ku'a ní nivi xí'in i, ni on vása ní-sasaa i ini nivi ña siso na ndayí na kani tá'an na. ¹⁹ Tá najudío na kee ñoo estado Asia kachi na xini na yi'i ké'é i ña on vá'a, ta mii nayó'o xini ñó'o kixaa na noo un ña chikaa na kuachi sata i. ²⁰ Táná ka'an najudío estado Asia on xin na kixi na, ta va'a nivi na yoo yó'o vitin ná ka'an na ndato'on na xí'in un nda

kuachi kúu ña niki'vi i. Saá chi na Junta Suprema najudío xa xito ndoso na yi'i, ta nivi na yoo yó'o xa kundaa ini na ña nika'an na Junta Suprema xa'a i. Ta vitin ná ndato'on na xí'in un nda kuachi kúu ña naní'i na ndiso i. ²¹ Chi yi'i kundaa ini ndí ñii laa kuachi kuchiño sakuiso na sata i kúu ña nika'an i noo nachiño, kachi saá: "Yi'i kúu ta ta kándixa ndi ndixa nataku nivi na nixi'i. Ta xa'a ña kándixa i saá, táxi na kuachi xa'a i", saá nika'an i xí'in nafariseo ta xí'in nasaduceo na kúu na Junta Suprema najudío —kachi ta Pablo xí'in tagobernador.

²² Ta tagobernador Félix, ta ta xini va'a xa'a yichi ta Jesús, nika'an ra, kachi ra saá:

—Va'a on kunani kuachi yó'o vitin, ta ná kundati yó nda kixaa ta Lisias ta taká'no noo ndi'i natropa, ta saá kasa nani i xa'a kuachi yó'o —kachi ra xí'in na.

²³ Ta saá ta Félix xa'nda chiño ra noo mii ta ndiso chiño xí'in ñii ciento natropa ña chikaa tuku na ta Pablo ini ve'e ka, ta taxi ra ndayí ña kaka ndika ta Pablo ini ve'e ka, ta taxi ra ndayí ña ki'vi natá'an ta Pablo ini ve'e ka xa'a ña koto na ra ta xa'a ña taxi na ña xini ñó'o nda'a ra.

²⁴ Ta saá niya'a lo'o kivi, ta ta Félix xí'in ñasí'i ra, ña naní Drusila, ñajudía kúu ña, kixaa na ve'e chiño. Ta saá ta Félix xa'nda chiño ra noo natropa ndi tava na ta Pablo ini ve'e ka ña kixaa ra xí'in na noo ta Félix ta noo ñasí'i ra. Ta saá kixaa ta Pablo noo na, ta tagobernador Félix yó'o xini so'o va'a ra to'on nika'an ta Pablo, ña ndato'on ra xí'in tagobernador ndasaá kuchiño kandixa ra Jesucristo ta kundikon ra yichi ra. ²⁵ Ta ta Pablo, nika'an ka ra nándaxin ra to'on, kachi ra saá xí'in na:

—Nivi na kándixa Jesucristo xini ñó'o kutaku na xí'in ñandaa, ta xini ñó'o nasita xí'in mii na noo ña on vá'a. Saá chi vaxi kivi Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i nivi —kachi ta Pablo xí'in na.

Tá xini so'o ta Félix to'on yó'o, ta niyi'vi ní ra, ta nika'an ra xí'in ta Pablo, kachi ra saá:

—Xa va'a vitin, on ndato'on ka un xí'in i. Ta saá ñii kivi táná nona lo'o noo i, ta saá kana i yó'o kixaa un noo i

ña ndato'on ka ún xí'in i —káchí ra xí'in taPablo.

²⁶ Tagobernador Félix yó'o ndáti ra ña taPablo taxi se'é ra lo'o s'i'ún nda'a ra xa'a ña saña ña'a ra ko'on ndíka ra. Ta xa'a ña ndáti ra naki'in ra s'i'ún, ku'a ní yichi kana ra taPablo kixi ra ño ra ña ndato'on ra xí'in ra. ²⁷ Ta saá n'ya'a ovi kuiya, ta taFélix on vása kúu ka ra gobernador, ta níki'vi inka tagobernador ta naní Porcio Festo. Ta xa'a ña kóni taFélix kindoo va'a ra ño najudío, ni-xiin ra saña ra taPablo ko'on ndíka ra. Ta saá nákaa ka taPablo ini ve'e kaa kivi níki'vi taPorcio Festo kuu ra tagobernador ñoo yó'o.

25

T'o'on yó'o ká'an ña taPablo ndúkú ra ndí tarey César kasa nani xa'a kuachi ra

¹ Ta saá kixaa taFesto ñoo Cesarea ña nakuiso chiño ra kuu ra tagobernador. Tá kundivi ñayó'o, ta n'ya'a uní kivi, ta kee ra ku'a'an ra nda ñoo Jerusalén. ² Ta saá nasutu ná'no xí'in inka naná'no ño najudío kixaa na ño ra, ta kixá'a na ká'an na sákuiso na kuachi sata taPablo. ³ Ta ndúkú na ñava'a ño tagobernador Festo ña ka'nda chiño ra ndí ná ndikó taPablo ñoo Jerusalén ña kasa nani na xa'a kuachi ra. Saá chi xa yoo yu'ú na ka'ni na taPablo tá ku'a'an ra yichi ña ku'a'an ñoo Jerusalén. ⁴ Ta ndakuijn taFesto káchí ra saá xí'in na:

—Vitin nákaa taPablo ini ve'e kaa ñoo Cesarea. Ta yi'í yachi ní ndikó i no'oi ñoo yó'o. ⁵ Ta va'a sava ndó'ó naná'no ño najudío ko'on ndó xí'in i ñoo Cesarea. Ta saá tá ndixa yoo kuachi ndíso taPablo, ta taxi ndó kuachi xa'a ra ño i ñoo kán —káchí taFesto xí'in najudío yó'o.

⁶ Ta taFesto kindoo ka ra ona án uxu kivi ñoo Jerusalén, ta saá ndikó ra kuano'o ra ñoo Cesarea, ta tuku ku'a'an sava naná'no ño najudío xí'in ra, ta nixaa na. Tanda inka kivi, ta yoo taFesto ño táyi to'ó ve'e chiño ño kisa nani ra xa'a kuachi nivi. Tá kixaa naná'no ño najudío ño ra, ta saá xa'nda chiño ra ño natropa ña tava na taPablo ini ve'e kaa ña kixaa ra xí'in na ño ra. ⁷ Tá kixaa taPablo ño tagobernador yó'o, ta saá

naná'no ño najudío na kee ñoo Jerusalén kixá'a na táxi na kuachi xa'a taPablo ño tagobernador. Ká'an na sákuiso na ku'a ní kuachi ndeé sata ra, ta on vása kúchiño na kasa ndaa na xa'a kuachi ña sákuiso na ra. ⁸ Ta saá kixá'a taPablo ká'an ra ndakuijn ra xa'a m'i ra, ta káchí ra saá:

—On koó kuachi ndeé ndíso i, ta on sivi ñanda kúu ña ká'an nayó'o, sákuiso na kuachi sata i. Nda lo'o on vása ní-ya'a ndoso i ño ndayí najudío, ni on vása ní-ke'é i ña on vá'a ña chíkaa nino ñayii ve'e ño'ó ká'no ñoo Jerusalén, ni on vása ní-ya'a ndoso i ño ña xa'nda chiño tarey César —káchí taPablo, ndakuijn ra xa'a m'i ra ño tagobernador Festo.

⁹ Ta taFesto, xa'a ña kóni ra kindoo va'a ra ño najudío, nindaqa to'on ra taPablo, káchí ra saá:

—¿Yukia káchí ini m'i ún? ¿An kóni ún ko'on ún ñoo Jerusalén ña kasa nani i xa'a kuachi ún ñoo kán? —káchí taFesto xí'in taPablo.

¹⁰ Ta ndakuijn taPablo káchí ra saá:

—On vá'a saá, chi ve'e chiño yó'o kómí ña ndayí tarey César, ta saá xini ño'ó kasa nani ún kuachi xa'a i ve'e chiño yó'o. Saá chi xini va'a ún ndí on vása ní-ke'é i nda ñii ña on vá'a xí'in najudío. ¹¹ Tá ndixa ndíso i kuachi ndeé ña táxi nda kivi i, níkuu, ta saá on ndukú i ño ún ña on taxi ún kivi i. Ta saá ni, tá on koó kuachi ndeé ndíso i, ta nda ñii nivi on vása kómí na ndayí nataxi na yi'í nda'a naná'no ño najudío yó'o. Ta vitin ndúkú i ño ún, tata gobernador, ña ti'ví ún yi'í ko'on i ño m'i tarey César ña kasa nani ra kuachi i —káchí taPablo xí'in tagobernador Festo yó'o.

¹² Ta saá taFesto níka'an tá'an ra xí'in nachíno na kúu na kisa chiño yatin xí'in ra, ta saá níka'an ra xí'in taPablo, káchí ra:

—Va'a, xa ndukú ún ña ko'on ún ño tarey César ñoo Roma ña kasa nani ra xa'a kuachi ún, ta vitin va'a ko'on ún ño ra —káchí taFesto xí'in taPablo.

T'o'on yó'o ká'an ndí taPablo kixaa ra ño tarey Agripa ta ño ki'va tayó'o ñaBerenice

¹³ Ta n'ya'a lo'o kivi, ta tarey ta naní Agripa xí'in ki'va ra ñaBerenice

kixaa na ñoo Cesarea xa'a ña koto na tagobernador Festo. ¹⁴ Ta ku'a ní kivi kindoo na ve'e taFesto, ta saá ndato'on ra xí'in tarey Agripa xa'a kuachi ña táxi najudío xa'a taPablo, ta káchí taFesto saá xí'in ra:

—Yoo ñii taa naní ra Pablo, nákaa ra ini ve'e kaa ñoo yó'o, chi taFélix sandakoo ña'a ra xa'a ña kasa nani yi'i xa'a kuachi ra. ¹⁵ Ta kivi nixa'an i ñoo Jerusalén, ta naná'no ñoo najudío, na kúu nasutu ná'no xí'in naxiku'a, nayó'o taxi na kuachi ñoo i xa'a tayó'o. Nika'an na xí'in i ndí ndiso ra kuachi ndeé, ta ndukú na ñoo i ña ka'nda chiño i ña kivi ra. ¹⁶ Ta ndakuijn i kachí i saá xí'in na: “Ndayí mii ndi naño Roma on vása táxi ña ndí ñii nivi kivi na tá si'na on ta'an ko'on na ñoo tajuez ña kasa nani ra xa'a kuachi na. Saá chi nayó'o kómí na ndayí ndakuijn na ka'an na to'on xa'a mii na ñoo nivi na táxi kuachi xa'a na”, saá kachí i xí'in na. ¹⁷ Ta saá inká kivi, ta kixaa naná'no ñoo najudío ñoo i, ta xa'nda chiño i ñoo natropa ña ko'on na ki'in na taPablo ñoo nákaa ra ini ve'e kaa ña kixaa ra ñoo i. ¹⁸ Tá kixaa ra ñoo i, ta najudío yó'o kixá'a na táxi na kuachi xa'a ra. Ta kuachi ña táxi na on sivi kuachi ndati i koni so'o i ka'an na xa'a kúu ña, ¹⁹ chi kuachi ña chikaa na sata taPablo kúu kuachi xa'a yichi mii najudío ña ndasaá ndikon na Ndios ta kisa to'ó na, chi ka'an najudío yó'o ndí taPablo sáná'a ra inká yichi ña on vása yoo yu'ú xí'in yichi ña ndikon najudío. Saá chi taPablo sáná'a ra kachí ra xa'a ñii taa ta naní Jesús, ta tayó'o nixi'i ra ta natakú ra ta takú ra vitin, saá ka'an taPablo, sáná'a ra, kachí na. ²⁰ Ta yi'i on vása xini va'a i ndasaá kasa nani i kuachi xa'a yichi ña ndikon najudío, ta saá ndaká to'on i taPablo an va'a ko'on ra ñoo Jerusalén xa'a ña kunani kuachi ra. ²¹ Ta ni-xiin ra ko'on ra ñoo Jerusalén, ta kachí ra ndí va'a ka ko'on ra ñoo Roma xa'a ña kasa nani tarey César kuachi ra. Ta saá xa'nda chiño i ñoo natropa ña tuku chikaa na ra ini ve'e kaa tandra xinq kasa ndivi i ndi'i chiño xa'a ña kuchiño ti'vi i ra ko'on ra ñoo tarey César ñoo Roma —kachí taFesto, ndato'on ra xí'in tarey Agripa.

²² Ta saá ndakuijn taAgripa, kachí ra saá:

—Yi'i, kóni ní i koni so'o i to'on ña ka'an taPablo yó'o —kachí ra.

Ta ndakuijn taFesto, kachí ra saá:

—Va'a, mii kivi taan koni so'o ún to'on ña ka'an taPablo yó'o —kachí ra xí'in taAgripa.

²³ Ta kixaa inká kivi, ta tarey Agripa xí'in ki'va ra ña Berenice kixaa na ve'e chiño ká'no, ta ku'a'an na niki'vi na xí'in ndi'i ñato'ó na, ta nayó'o ndixin na tikoto va'a ña livi ní. Saá tuku nataa na ndiso chiño xí'in natropa, ta xí'in nataa na ndiso chiño xí'in chiño ná'no ñoo yó'o ndikon na ku'a'an na sata nayó'o xí'in ñato'ó ní, ta saá kixaa na ñoo taFesto ve'e chiño ká'no. Ta saá xa'nda chiño taFesto ñoo natropa ña tava na taPablo ña kixaa ra ñoo ndi'i nivi na nákutá'an yó'o. ²⁴ Tá kixaa taPablo ñoo na, ta taFesto nika'an ndoso ra ñoo ndi'i nivi yó'o, kachí ra saá:

—Tata, tarey Agripa, ta ndó'ó natá'an yó, vitin kuchiño koto ndó taa yó'o ta ñindichi ñoo ndó. Ta sata tayó'o ndi'i najudío sakuiso kuachi na ra nda vitin. Tá kivi nixa'an i ñoo Jerusalén ta saá tuku kivi ndiko i ndixaa i ñoo Cesarea yó'o, ta najudío ñii kachí ka'an na ndukú na ñoo i ña ka'nda chiño i ña kivi taPablo yó'o xa'a kuachi ndiso ra. ²⁵ Ta yi'i, ndaká to'on va'a i ra, ta on vása ní-nani'i i kuachi xa'a ña kivi ra. Ta mii ra ka'an ra ndukú ra ko'on ra ñoo tarey César xa'a ña kasa nani ra xa'a kuachi ra. Ta saá chikaa ini i ti'vi i ra ko'on ra ñoo Roma. ²⁶ Ta vitin on vása kúndaa va'a ini i ndá kuachi kúu ña ndato'on i xa'a ña taa i ñoo tutu ña ti'vi i ko'on nda'a tarey César. Ta xa'a ñayó'o kana i ndi'i ndó ña nakutá'an yó koni so'o yó to'on ña ka'an taPablo yó'o. Ta vitin ñoo mii yó'ó tarey Agripa, ndukú i ña chindeé ún yi'i. Ta vitin ndaká to'on ún taPablo, ta koni so'o ún ña ndakuijn ra xa'a ra, ta saá kuchiño ún ndato'on ún xí'in i ndá to'on kúu ña va'a taa i xa'a ra. ²⁷ Chi xani sinj i ndí ñii chiño kí'vi ní kúu ña ti'vi i ñii tapreso ko'on ra ñoo Roma tá on ko'ó tutu ña ka'an yu kúu kuachi táxi nivi xa'a ra —kachí taFesto xí'in nivi na nákutá'an yó'o.

26

To'on yó'o ká'an

taPablo ndákuijn ra xq'a mji ra noo taAgripa

¹ Ta saá nika'an tarey Agripa xí'in taPablo, káchí ra saá:

—Vitin va'a ka'an ún ndakuijn ún xa'a mji ún noo kuachi ña sákuiso na sata ún —káchí ra xí'in taPablo.

Ta saá taPablo ndani'i ra nda'a ra noo na, ta kixá'a ra ká'an ra, káchí ra saá:

² —Kúsiy ní iniy ndí noo yó'ó, tata rey Agripa, kúchiñoj ka'anj to'on ña ndakuijnj xa'aj noo kuachi ña naná'no noo najudío sákuiso sataj. ³ Saá chi yó'ó kúu ta ta xínj va'a xa'a yichj ña ndíkõn mji ndj najudío, ta kúndaaj va'a ini ún yu kúu ña náa ndj xa'a. Ta xa'a ñayó'o xáku ndá'víj noo ún ña xí'in ña ká'no ini ún konj so'o ún to'on ña ndato'onj xí'in ún vitin.

TaPablo ndáto'on ra xq'a ña ndasaá xitaku ra kivi si'na on ta'an nakutá'an ra xí'in Jesu-cristo

⁴ Ta nika'an taPablo, káchí ra saá:

—Ndi'i najudío ná'no kúndaaj va'a ini na ndasaá xitakuj kivi xikuuj talo'o, chi nda kivi kakuj xitakuj xí'in najudío nañooj, ta nixa'anj nixiyoj xa'noj ñoo Jerusalén. ⁵ Ta najudío yó'o kúndaaj kaxín ini na ndí yij xikuuj ñii tafariseo, ta xikuuj ta ta xindikõn ndino'o ní yichj nafariseo, vará yichj yó'o kúu ña yo'vi ní ka noo ndi'i yichj najudío. Ta tá kóni ví najudío yó'o, ta kivi ndakuijn na kasa ndaaj na ndí ndixa xitakuj saá. ⁶ Ta vitin nayó'o chíkaaj na kuachi sataj chi ndátij ta ndaa iniy ndí Ndios ndixa kasa ndivi ra ñava'a ña kindoo ra xí'in naxij síkuá ndj xina'a. ⁷ Tãnda kuyaj xina'a tãnda vitin na uxu ovj ti'vi nivi na kúu sa'ya ñani síkuá taxij síkuá ndj taIsrael, ndiví ñoo kisa chiño na noo Ndios, ta ndátij na ta ndaa ini na ndí kasa ndivi Ndios ñava'a yó'o ña kindoo ra xí'in naxij síkuá na. Tata tarey Agripa, vitin najudío yó'o chíkaaj na kuachi sataj chi ñii káchí xí'in nayó'o, yij ndátij ta ndaa iniy ndí Ndios

ndixa kasa ndivi ra ña kindoo ra xí'in nivi. ⁸ Ta ndó'ó, ndi'i nivi na nákutá'an yó'o, ¿ndachun xáni sinj ndó ndí Ndios on vása kómí ra ndee ña sanataku ra nivi na nixi'j? —káchí taPablo xí'in tarey Agripa ta xí'in na náta'an xí'in tarey yó'o.

TaPablo ndáto'on ra ndí kuyaj niya'a xikuu ra ta xindikõn saxo'vi ní nivi na kãndixa taJesús

⁹ Ta saá ká'an ka taPablo xa'a mji ra, káchí ra saá:

—Kuyaj niya'a, xani sinj ndí yichj taJesús taño Nazaret kúu ña yichj vatá, ñakán chíkaaj ní ndee ña sandi'ij xa'a nivi na ndíkõn yichj yó'o. ¹⁰ Ta saá xí'in ndayí ña taxi nasutu ná'no nda'aj, nitiinj ku'aj ní nivi na ndíkõn yichj taJesús na táku ñoo Jerusalén ta taanj nayó'o ini ve'e ka. Ta nixiyo yu'új xí'in nivi na xa'ni sava nivi yó'o. ¹¹ Ta niki'vij ini ku'aj ní ve'e ño'o sinagoga ña nandukúj nivi na ndíkõn yichj taJesús, ta saxo'vi ní na, ña kónij ndí ka'an na to'on ndiva'a xa'a taJesús ta sandakoo na ña kãndixa na ra. Ta nisaa ní iniy xiniy ndi'i nivi na ndíkõn yichj taJesús, ñakán xixa'anj ku'aj ñoo xiyó nãndukúj na xa'a ña saxo'vij na.

TaPablo ndáto'on ra ndasaá nakutá'an ra xí'in taJesús

ta kãndixa ña'a ra

(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

¹² Ta saá ñii kivi ku'anj nda ñoo Damasco, ta ní'ij tutu ña taxi nasutu ná'no nda'aj, ña taxi na ndayí nda'aj tiinj ndi'i nivi na ndíkõn yichj taJesús na kúu na táku ñoo Damasco. ¹³ Ta saá tá xa tãnda ma'ño ndiví kúu ña, ta xiniy ñii ño'ó yé'e ña kixi nda ñoyivi ñino, ta yé'e tá'yá ní ña, ta ndee ka yé'e ña noo ño'o ká'no ña yé'e ndiví, niye'e ña nooj ta noo nataa na ku'anj xí'inj. ¹⁴ Ta saá ndiva ndi'i ndj, ta nakoyo ndj nda noo ño'ó. Ta xini so'oj ñii to'on ña kúu to'on hebreo, ta kachí ña saá xí'inj: “Saulo, Saulo, ¿ndachun ndíkõn ún saxo'vi ún yij? Chi xí'in ña kisa toon ún nooj, kuiti sátakué'e xí'in mji ún”, kachí to'on xí'inj.”* ¹⁵ Ta

* **26:14** TaJesús kóni kachí ra ndí taSaulo ké'é ra ndatán ké'é ñii tísindikj tí toon ini, ta kaxá'a rí mji noo sijn ka ña nákaaj noo yata kisa chiño rí, ta saá sátakué'e xí'in mji rí.

saá ndakuijn, nika'an: “¿Yu kúu yó'ó, Tata?”, kachí xí'in ra. Ta ndakuijn ra, kachí ra saá: “Yi'í kúu Jesús, ta ta ndíkón ún saxo'vi ún. ¹⁶ Ta vitin nakundichi ún, saá chi xa'a ña sakuiso i chiño ká'no sata ún kúu ña nitivi i noo ún. Yi'í nakaxin i yó'ó kuu ún ñii ta ta kasa chiño noo i, ta kuu ún ta ta ndakuijn xa'a i. Xini ñó'ó ndato'on ún xí'in nivi xa'a ña xini ún kivi vitin, ta xini ñó'ó ndato'on ún xí'in na xa'a ña saná'a i yó'ó kivi ña vaxi. ¹⁷ Ta yi'í ndixa sakaku i yó'ó noo najudío naño mji ún, ta ndixa sakaku i yó'ó noo nivi na on vása kúu najudío, chi vitin tí'ví i yó'ó ko'on ún ndato'on ún xí'in nivi na on vása kúu najudío. ¹⁸ Saá chi kóni i ña chindee ún nivi yó'o ña kundaqá kaxín ini na yu kúu ñandaqá, xa'a ña sandakoo na yichi on vá'a ña naa ní ndíkón na, ta kundikón na yichi va'a noo yoo ño'ó yé'e ndino'o. Ta saá on taxi ka na ndayí nda'a ñanima ndiva'a ká'no Satanás ka'nda chiño ña noo na, ta taxi xí'in mji na nda'a Ndios ña ka'nda chiño ra noo na. Ta xa'a ña kandixa na yi'í, Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na, ta saá ndixa naki'in na ndi'i ñava'a ña taxi Ndios nda'a nivi na kúu sa'ya ra”, kachí ta Jesús xí'in i.

To'on yó'o ká'an ña ndí taPablo kisa ndivi ra ña xa'nda chiño ta Jesús kivi nitivi ra noo ra

¹⁹ Ta taPablo ndato'on ka ra, kachí ra saá xí'in tarey Agripa:

—Tata saá yi'í, tata rey Agripa, nda lo'o on vása ní-kisa só'ó i noo ña xa'nda chiño ta Jesús kivi nitivi ra noo i. ²⁰ Nda víka, si'na kixá'á i nika'an ndoso i noo nivi naño Damasco to'on xa'a ta Jesús. Ta saá nixa'an i noo Jerusalén xí'in ku'a ní ka noo ña ndá'vi ndaa estado Judea ña ndato'on i xa'a ta Jesús. Ta saá nixa'an i ku'a ní noo noo táku nivi na on vása kúu najudío ña ndato'on i xí'in na. Ta ñii ñii noo noo nixa'an i, ndato'on i xí'in nivi xa'a ña xini ñó'ó nandikó ini na, ta sandakoo na yichi on vá'a, ta kivi na yichi Ndios. Ta saá xini ñó'ó ke'é na ñava'a ña saná'a ndí ndixa xa nandikó ini na ta ndíkón na yichi Ndios. ²¹ To'on yó'o kúu ña nika'an ndoso i noo ndi'i

nivi, ta xa'a ñayó'o sava najudío tin na yi'í kivi nixiyo i ke'e yé'e ve'e ño'o ká'no noo Jerusalén, ta ndukú na ka'ni na yi'í. ²² Ta Ndios ndixa chindee ra yi'í, ta saá nda kivi vitin táku ka i, ta ká'an ndoso i to'on va'a xa'a ta Jesús noo ndi'i nivi. An nakuíka kúu na, an nandá'vi kúu na, ta kuiti ká'an i xí'in na to'on va'a ña ñii yoo yu'ú xí'in to'on Ndios ña nitaa ta Moisés xí'in inká naprofeta kuja xina'á. ²³ To'on ña nitaa nayó'o kachí ña ndí Cristo ta kúu ta ta ti'vi Ndios sakaku ra nivi, tayó'o xini ñó'ó xo'vi ra, ta kivi ra. Ta saá kuu ra tanóo nataku noo ndi'i nivi na nixi'i. Ndatán yoo ño'ó yé'e noo nivi na kúu najudío ta noo nivi na on vása kúu najudío, saá koo Cristo, kachí to'on Ndios ña nitaa na xina'á —kachí ta Pablo xí'in tarey Agripa ta xí'in nivi na náta'an xí'in ra na nakutá'an yó'o.

To'on yó'o ká'an ndasaá ndakuijn ta Agripa noo to'on ña ndato'on ta Pablo xí'in ra

²⁴ Ta saá ndakuijn ta Festo, xí'in ndi'i ndee ra nika'an ra xí'in ta Pablo, kachí ra saá:

—Tata Pablo, itaa ta sana kúu yó'ó! Ndixa xa'a ña ku'a ní ka'vi ún, ñayó'o sásana ña sin i ún vitin —kachí ta Festo xí'in ta Pablo.

²⁵ Ta ndakuijn ta Pablo, kachí ra saá:

—Tata Festo, ta ta kánóo síkón ní ñato'ó noo yó kúu ún, ta ndakuijn i xa'a i ndí on sivi ta ta sana kúu i. Ñandaqá va kúu to'on ña ká'an i xí'in ndó. ²⁶ Ta tarey Agripa xini va'a ra xa'a ndi'i ña ndato'on i xí'in ndó. Saá chi on sivi ña yoo se'é kúu ndi'i ña nindo'o ta Jesús. Ta xa'a ña kundaqá va'a ini ra xa'a ta Jesús, ká'an i noo tarey Agripa yó'o xí'in ña ndino'o ní ini i —kachí ta Pablo xí'in ta Festo.

²⁷ Ta saá nindaqa to'on ta Pablo tarey Agripa, kachí ra xí'in ra:

—Tata rey Agripa, ¿án kándixa ún to'on ña nitaa naprofeta kuja xina'á? Ndixa xini ndí kándixa ún to'on ña nitaa na —kachí ta Pablo xí'in tarey Agripa.

²⁸ Ta ndakuijn ta Agripa, kachí ra saá xí'in ta Pablo:

—¿An xani sin i ún ndí xí'in lo'o to'on ña ndato'on ún xí'in i kuchiño ún sanoo ún

iniñ ña k'i'vi yichij taJesús? —káchij ra xí'in taPablo.

²⁹ Ta ndakuijn taPablo, káchij ra saá:

—An xí'in lo'o to'on án xí'in ku'a'á ní to'on ña ndato'onij xí'in ún, ndúkúij noo Ndios ndí yó'ó, tata, xí'in ndi'i nivi na nakutá'an yó'o, nduu ndó nivi na kándixa taJesús ñii k'i'va ndatán yij kúuij ta ta kándixa taJesús. Ta ndixa on xijnij ña kuu ndó nivi na nó'ni xí'in cadena, ndatán nó'ni yij —káchij taPablo xí'in na.

³⁰ Ta saá tarey Agripa, xí'in ñáki'va ra ñáBerenice, xí'in tagobernador Festo, ta xí'in inká nivi na nakutá'an yó'o, nakuita ndi'i na, ta kee na noo xindo na, ³¹ ta ku'a'án na noo kuchiño na ka'án na xí'in tá'an na. Ta noo ku'a'án na yó'o, ñika'án tá'an na, káchij na saá:

—TaPablo yó'o on vása ní-ki'vi ra kuachi ndeé xa'a ña taxi kivi ra, ni xa'a ña xo'vi ra ini ve'e ka —káchij na, ka'án na xí'in tá'an na.

³² Ta saá ñika'án tarey Agripa xí'in tagobernador Festo, káchij ra:

—Tá on vása ní-ndukú tayó'o ko'on ra noo tarey César ña kasa nani ra xa'a kuachi ra, níkuu, ta kuchiño saña yó ra ko'on ndíka ra vitin —káchij tarey Agripa xí'in taFesto.

27

To'on yó'o ka'án ña tagobernador Festo tij'vi ra taPablo ku'a'án ra ñoo Roma

¹ Ta saá kixaa kivi ña chikaa ini tagobernador Festo ña kee ndij ko'on ndij xí'in tón barco nda estado Italia noo nákaa ñoo Roma. Ta natropa na ndaa ve'e ka naxi na taPablo ta xí'in inká nataa na xiño'o ini ve'e ka yó'o, naxi na nayó'o nda'a ñii ta ta naní Julio. TaJulio yó'o kuu ta ndíso chiño xí'in ñii ciento natropa, ta kuu ra ñii tatá'an ñii ti'vi natropa na naní Compañía Augusta, ta natropa yó'o kuu na kisa chiño noo tarey César. ² Ta ndaa ndij ñii tón barco tón kixi ñoo Adramitio. Ta tón barco yó'o xa yóo ti'va nó kee nó ko'on nó ñii yichij noo ya'a nó ku'a'á ní ñoo estado Asia, ta kukuiin nó lo'o kuiti ñii ñii ñoo yó'o. Ta saá kee ndij ku'a'án ndij xí'in tón barco yó'o. Ta ñii tatá'an ndij ta naní Aristarco

ku'a'án ra xí'in ndij. Ta taAristarco yó'o kuu ra ta tañoo Tesalónica ña ndá'vi ndaa estado Macedonia. ³ Ta nitivi inká kivi ta nixaa ndij ñoo Sidón. Ta taJulio, ta ta ndíso chiño xí'in natropa, ke'é ra ñava'a xí'in taPablo taxi ra ña noo ra tón barco ña ko'on ra nakutá'an ra xí'in namigo ra na táku ñoo yó'o. Ta nayó'o chindee na ra, taxi na ña xini ñó'o nda'a taPablo. ⁴ Ta saá ndaa tuku ndij tón barco ta kee ndij ku'a'án ndij. Ta mii chí xiiña noo ku'a'án ndij, ndeé ní vaxi tachij ña káni tón barco, ta xa'a ña káni ní tachij yó'o ña chinda'a ña tón barco nandikó nó chí sata, yo'vi ní taxi ña ko'on ndij chí noo. Ta xa'a ñayó'o chikaa ini ndij nasama ndij yichij noo ko'on ndij. Ta saá ñaki'in ndij ku'a'án ndij ta ñiya'a ndij ñii tá'vi ñoo isla Chipre noo on vása ndeé ní káni tachij. ⁵ Ta saá kee ndij ku'a'án ndij, ta ñiya'a ndij yatin ñoo estado Cilicia xí'in ñoo estado Panfilia, ña ñó'o yu'u takuií, ta saá nixaa ndij ñoo Mira ña ndá'vi ndaa estado Licia.

⁶ Ta ñoo Mira yó'o taJulio, ta ta ndíso chiño, naní'i ra ñii barco tón kixi ñoo Alejandría ta ku'a'án nó nda ñoo estado Italia. Ta taJulio xa'nda chiño ra noo ndij ña ndaa ndij tón barco yó'o. Tá ndij ndaa ndij nó, ta kee ndij ku'a'án ndij. ⁷ Ta xa ku'a'á ní kivi kuu ña ñó'o ndij ku'a'án ndij, chí kuee ní ku'a'án tón barco, saá chí yo'vi ní ku'a'án tón yó'o xa'a ña ndeé ní káni tachij ña vaxi chí noo ku'a'án ndij. Ta ñiya'a ndij yatin ñoo Gnido, ta on vása ní-kivi xaa ndij ñoo yó'o, chí ndeé ní káni tachij. Ta saá tuku nasama ndij yichij ta ku'a'án ndij chí sur, ta ku'a'án ndij ya'a ndij yatin ñoo isla Creta, ñii tá'vi noo on vása ndeé ní káni tachij, ta ñiya'a ndij ñii xiiña isla yó'o, ña naní Salmón. ⁸ Ta kuee ní ku'a'án tón barco xí'in ndij noo takuií, ta kánóo nó ku'a'án nó yatin noo yóo ñoo yichí. Ta saá yo'vi ní nixaa ndij ñii xiiña ña naní Buenos Puertos, ña yóo yatin xí'in ñii ñoo ña naní Lasea ña nákaa isla Creta.

⁹ Xa ku'a'á ní kivi kuu ña kee ndij ñoo Cesarea, chí tón barco kuee ní ku'a'án nó, ta vitin xa yatin ní tondaa ña kixaa unij yoo ña vixin, saá chí xa ndij'vi vikoj najudío ña kuu ña yóo so'on na. Ta unij yoo vixin yó'o kuu ña yijyo ní kaka tón barco noo takuií miji. ¹⁰ Ta xa'a ña yijyo

ní yó'o, ndato'on taPablo xí'in nataa na ndiso chiño xí'in tón barco, káchí ra saá xí'in na:

—Nataa tá'an yó, táná kee yó vitin ña ko'on yó xí'in tón barco noo takuií, ta xinií ndí kundo'o yó ña on vá'a. Saá chi yiyo ní ndi'i xa'a ñakía'vi ña ñó'o ini tón barco ndiso nó, ta saá tuku yiyo ní ndi'i xa'a mji yó xí'in tón barco noo takuií —káchí taPablo xí'in na.

¹¹ Ta taJulio ni-xiin ra chikaa so'o ra to'on yó'o ña ndato'on taPablo xí'in na, ta va'a ka chikaa so'o ra to'on ña nika'an ta ta káva tón barco, ta chikaa so'o ra to'on ña nika'an ta ta xí'in yiton tón barco.

¹² Ta na ovi ta yó'o xí'in ku'a'a ní nataa na kisa chiño noo na, yoo yu'ú na ndí on vá'a Buenos Puertos yó'o xa'a ña kindoo na uní yoo vixin. Ta nika'an na ndí va'a chikaa na ndee xí'in mji na ña ko'on na xí'in tón barco nda ñoo Fenice, ña nákaa inka tá'ví isla Creta, ta va'a ka ná kindoo tón barco kundichi nó ñoo yó'o ndi'i yoo vixin ní, chí ñoo Fenice yó'o tívi xito ndaa ña chí noreste ta tívi xito ndaa ña chí sureste.

To'on yó'o ká'an xa'a ña ndee ní káni tachí tón barco kivi ku'a'an nó noo takuií miji

¹³ Ta ñii kivi va'a ní livi xíka tachí ña kixi chí sur, ta saá nivi na kisa chiño ini tón barco, nika'an na, káchí na saá:

—Va'a vitin, chi tachí ña xíka yó'o kivi chindee ña tón barco xaá nó nda ñoo Fenice —káchí na.

Ta saá ndaa ndi'i ndi tón barco, ta na kisa chiño ini tón barco nasita na ndi'i yo'o ña nó'ni kaa ná'no ña veé ní, ña ñó'o ini takuií, ña kúu ña on vása táxi ko'on tón barco nda ñii xiiña. Tá ndi'i ña tava na ñavee yó'o, ta nisaña tón barco, ta kee nó ku'a'an nó xí'in ndi, ta kánoo nó, ku'a'an nó yu'u takuií miji, yatin noo yoo ño'o yjchí isla Creta. ¹⁴ Ta saá ñii kama kixá'á ndee ní káni tachí na'á ña naní Euroclidón. Ta tachí yó'o vaxi ña chí ma'ño noo keta ño'o xí'in chí norte, ta ndee ní káni tachí yó'o tón barco. ¹⁵ Ta saá ni-kuchiño ko'on ka ndi chí noo kóni ndi ko'on ndi. Ñakán saña ndi ña káva ndi tón barco noo kóni ndi ko'on nó xí'in ndi, ta va'a ka sandakoo ndi ndí ña tachí

na ka'nda chiño ña míchí ko'on nó. ¹⁶ Ta saá nixaa ndi yatin noo nákaa isla lo'o ña naní Clauda, ta ku'a'an ndi ñii tá'ví noo on vása ndee ní xíka tachí. Ta tón barco ká'no noo ñó'o ndi ku'a'an ndi, ñoo nó ñii tón barco lo'o, ku'a'an nó, ta saá xí'in ñayo'vi ní nasita ndi tón lo'o yó'o, xa'a ña ko'o chinda'á tachí nó, ta kani nó tón barco ká'no. Ta saá chikaa va'a ndi tón lo'o yó'o ini tón barco ká'no. ¹⁷ Ta saá xí'in ku'a'a ní yo'o, nataa na kisa chiño xí'in tón barco ká'no, chisúku ndaa na ku'a'a xiiña nó ña katón kútu na nó, xa'a ña chindee ña nó ña on ndata nó. Saá chi yí'ví ní na ko'o tachí ña ndee ní káni, chinda'á ña tón barco ña ko'on nó nda Sirte, ña kúu ñii xiiña noo on vása kóno takuií miji, ta yí'ví na ko'o kani ndaa tón barco noo yotí ña yoo ini takuií, ta tani nó. Ta xa'a ña yiyo yó'o, sanoo na tikoto ndíka ña nó'ni noo yiton tón ñindichi sata tón barco, ta sandakoo na tón barco ko'on nó chí noo chinda'á tachí nó. ¹⁸ Ta nitivi inka kivi, ta nda lo'o on xjin tachí yaá ña, ta ndee ní káni ka ña tón barco noo ñó'o ndi. Ta saá nivi na kisa chiño ini tón barco tava na ñavee ndiso nó ña kúu ñakía'vi ñó'o ini nó, ta sakana na ndi'i ñakía'vi yó'o ini takuií miji xa'a ña ndukama tón barco yó'o. ¹⁹ Saá kúu, ta kixaa kivi uní, ta nda lo'o on vása yaá tachí, ni on vása ní-xikuiin koon savi, ta ndi'i ndi ñó'o ini tón barco, tava ndi ndi'i nda'a chiño válí, ta sakana ndi ña ini takuií xa'a ña ndukama ka nó. ²⁰ Ta ndivi ñoo ndee ní káni tachí, ta ndee ní koon savi. Ta saá niya'a ku'a'a ní kivi, ta on vása ní-xini ndi kimi, ni on vása ní-xini ndi ño'o ña yé'e ndivi. Ta on vása ní-ka'an ka ndi ña kuchiño kutaku ndi, saá xani sijní ndi.

²¹ Ta saá niya'a ku'a'a ní kivi, ta ndi'i ndi na ñó'o ini tón barco nda lo'o ni-xixi ndi. Ta saá taPablo nakundichi ra ma'ño noo nakutá'an ndi'i nataa na kisa chiño ini tón barco, ta nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndó'ó tata, xa nika'an i xí'in ndó ndi on vása va'a sandakoo yó isla Creta. Tá ní chikaa so'o ndó to'on ña nika'an i xí'in ndó, níkúu, ta saá on koo ña yo'vi xó'vi yó vitin, ni on vása ní-ndaño'ó ku'a'a ní ñakuíka xí'in ñakía'vi ña xiño'o ini tón

barco yó'o, níkuu. ²² Ta saá ni, on kundi'i ini ndó, ta va'a ka chikaa ndó ndee ini mji ndó, chi nda ñii yó ñó'o yó'o on kivi yó, ndasaá kuiti tón barco yó'o ndi'i xa'a. ²³ Saá chi ñoo ndive'e nitivi noo j ñii ñaángel ña kee noo Ndios, Taa taKá'no noo j, ta kúu ra taa ta kisa chiño j noo. ²⁴ Ta nika'an ñaángel yó'o xí'in j, kachí ña saá: “On kuyi'ví ún, Pablo, chi ndixa xaa ún noo tarey César ña kasa nani ra kuachi xa'a ún. Ta inka ñava'a ke'é Ndios xí'in ún kuu ña sakaku ra ndi'i nivi na ñó'o ini tón barco xí'in ún, ta nda ñii ndó'ó on kivi ndó”, kachí ñaángel xí'in j. ²⁵ Ta saá va'a chikaa ndó ndee ini ndó, chi kúndaá ini j ndi Ndios kuu taa tãndaá, ta ndixa kasa ndivi ra ndi'i to'on ña nika'an ra xí'in j. ²⁶ Ta vará on takué'e nda ñii mji yó, ta tón barco yó'o ndi'i xa'a nó tá xaa nó yatin ño'o yichí ñii isla —kachí taPablo xí'in nataa na kisa chiño xí'in tón barco yó'o.

²⁷ Ta saá nixino uxu komi kivi, ta kánoo tón barco noo takuii ñii xiiña ña naní Mar Adriático. Ta xa nitõndaá ma'ño ñoo kuu ña, ta nataa na kisa chiño xí'in tón barco xani sinj na ndi xa nixaa ndi yatin noo yoo ño'o yichí. ²⁸ Ta saá sanoo na ñii yo'o ña nó'ni noo xí'in ñaveé lo'o, ña kuu ña xini ñó'ó na cho'on kiva na ñakóno takuii. Ta saá tá sanoo na ñayó'o ini takuii, ta kúndaá ini na ndi oko xa'on ñii metro kuu ñakóno ini takuii yó'o. Ta saá inka xiká ka lo'o ku'a'an tón barco, ta tuku sanoo na yo'o ini takuii ña cho'on kiva na ndasaá kóno takuii. Ta saá kúndaá ini na ndi oko uxu metro kuu ñakóno takuii vitin. ²⁹ Ta saá kixá'á yí'ví na koto kani tixin tón barco yuu ná'no ña ñó'o ini takuii noo xa yatin yoo ño'o yichí. Ta tuku tjin na komi ñaveé ná'no ña nó'ni ndaa tón barco ta sanoo na ña ini takuii xa'a ña chindeé ña kundichi tón barco noo takuii, ña on ko'on nó noo yoo yuu. Ta saá ndukú na noo Ndios ña yachi ní kixaa ña tivi inka kivi. ³⁰ Ta sava nataa na kisa chiño xí'in tón barco xani sinj na ndi va'a ka ná sakaku xí'in mji na. Ta saá kixá'á na sánoo se'é na tón barco lo'o xa'a ña kanoo nó noo takuii. Ta ndakuiti ña sakuu na kuu ña sánoo na ñaveé ná'no, chi nataa yó'o chikaa ini na ko'on se'é na xí'in tón barco lo'o yó'o nda noo yoo ño'o

yichí ña kaku na. ³¹ Ta taPablo kúndaá ini ra yu kuu ña kóni nataa yó'o ke'é na, ta saá kee ra ku'a'an ra noo yoo taa ta ndiso chiño ta noo yoo natropa ra xí'in ra. Ta nixaa ra, ta nika'an ra, kachí ra saá xí'in na:

—Ndi'i mji yó xini ñó'ó kindoo ka yó ini tón barco ká'no yó'o, ta saá va'a kaku ndi'i yó. Táná sava yó kee yó ko'on yó ta sandakoo yó tón barco yó'o, ta saá on kuchiño kaku ndi'i yó —kachí taPablo xí'in na.

³² Ta natropa chikaa so'o na to'on yó'o, ta xa'nda na yo'o ña nó'ni tón barco lo'o, ta nisaña nó, ku'a'an mji nó noo takuii mji.

³³ Ta xa yatin ní ña tivi inka kivi kuu ña, ta taPablo nika'an ra ndukú ra noo ndi'i nivi na ñó'o ini tón barco xí'in ra, kachí ra saá:

—Ta vitin xa niya'a uxu komi kivi ta nda lo'o on vása xixi ndó. ³⁴ Ta vitin xaku ndá'ví j noo ndó ña kuxu ndó lo'o xa'a ña kukomí ndó ndee, saá chi kúndaá ini j ndi nda lo'o on takué'e nda ñii mji yó —kachí taPablo xí'in na.

³⁵ Ta saá ki'in taPablo sita va'a ta nika'an ra xí'in Ndios, kachí ra saá:

—Táxa'vi ña'á ún, Tata Yivá yó Ndios, chi táxi ún ña xini ñó'ó kuxu ndi —kachí taPablo xí'in Ndios.

Ta saá sakuáchi ra sita va'a yó'o, ta kixá'á ra xixi ra lo'o ña. ³⁶ Ta xí'in ña ké'é taPablo saá, chikaa ra ndee ini nataa yó'o, ta kixá'á na xixi na. ³⁷ Ta ndi'i mji ndi na ñó'o ini tón barco yó'o kuu ndi ovi ciento unj siko xa'on ñii nivi. ³⁸ Tá ndi'i xixi ndi'i nataa na kisa chiño xí'in tón barco, ta sakana na ndi'i ñaveé ña kuu ndikin trigo xí'in ndikin cebada ta xí'in inka ña ndiso tón barco, sakana na ndi'i ñayó'o ini takuii xa'a ña ndukama ka tón barco.

To'on yó'o ká'an ndasaá ndi'i xa'a tón barco

³⁹ Ta nitivi inka kivi, ta on vása ní-kuchiño kúndaá ini na mji ndá'vi ndaa ño'o yichí ña xito na nákaa yatin. Ta saá xito na ñii xiiña ña kuu nina yotí yu'u mji, ta xani sinj na saá: Va'a ná chikaa yó ndee ña ko'on yó xí'in tón barco, ta xaa yó nda xiiña kaa noo yoo yotí, saá chikaa ini na. ⁴⁰ Ñakán xa'nda na yo'o ña nó'ni

kaa ná'no ña veé ní, ña ñó'o ini takuií, ta ndaxin na yo'ò ña nó'ni tón yiton tón xini ñó'ó na káva na tón barco. Ta saá ñakani ndichi na sata tón barco ñii yiton kani, ta chiko'ni na ñii tikoto lo'o noo nó, xa'a ña chinda'a tachi tón barco ko'on nó noo yoo yoti. ⁴¹ Ta saá ku'a'an tón barco, ta on ta'an ka xaa nó yu'u takuií, ta kani ndaa tixin nó noo yoti, noo on vása kónó ka takuií mini. Ta saá ni-kuchiño nó ko'on ka nó, chi tixin nó kani ndaa ña noo yoti. Ta xí'in ña ndeé ní kani ndaa takuií tón barco yó'o tãda kixá'a nó chachi nó. ⁴² Ta xani sinj natropa ña ka'ni na ndi'i napreso, chi yí'ví na koto ndava ni'ni nayó'o noo takuií ta kaku na ko'on ndika na, saá xani sinj natropa yó'o. ⁴³ Ta taa ta ndiso chiño xí'in natropa ni-xiin ra ña ka'ni na taPablo, ta saá xa'nda chiño ra noo natropa ndi on ka'ni na nda ñii napreso. Ta xa'nda chiño ra noo ndi'i nivi na ñó'o ini tón barco, káchí ra saá xí'in na:

—Si'na ndi'i ndó na va'a kuchiño kunoo ko'on mató'on noo takuií, vitin kee ndó ko'on ndó, ta xaa ndó nda noo yoo ño'ò yichí kaa. ⁴⁴ Ta ndó'ó na on vása kuchiño kunoo ko'on mató'on noo takuií, ñii ñii ndó xini ñó'ó tiin ndó yiton tón barco yó'o, tón kúu tón chachi, ña kuchiño kundoso ndó sata nó, ta xaa ndó nda noo yoo ño'ò yichí kaa —káchí ta ndiso chiño yó'o.

Ta saá kisa ndivi ndi to'on ña nika'an ra xí'in ndi, ta va'a nixaa ndi'i ndi noo yoo ño'ò yichí yu'u takuií mini, ta nda lo'o on vása ní-takué'e nda ñii ndi.

28

To'on yó'o ká'an xa'a ña ñindo'o taPablo ñoo isla ña naní Malta

¹ Tá nixaa ndi'i ndi noo ño'ò yichí ña nákaa yu'u takuií mini yó'o, ta saá xini so'o ndi ndi ño'ò yó'o naní ña isla Malta. ² Ta nivi na táku yó'o, va'a ní ñaki'in na ndi'i. Ta kama xa'mi na ñii ño'ò xa'a ña nasaa lo'o ndi, chi koon ní savj, ta vixin ní. ³ Ta taPablo nixaa'an ra kaya ra ñii nomi titon, ta taan ra titon yó'o noo ño'ò xixi. Ta xa'a ña ñi'ni ní ño'ò xixi yó'o, ta ñii tikoo tixati keta rí tixin titon yó'o,

ta tjin rí nda'a taPablo, ta tákaa ndaa rí nda'a ra. ⁴ Tá xini nivi ña tjin tikoo xati yó'o nda'a taPablo, ta nika'an xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Ndixa tayó'o kúu ra ñii taa ta on vá'a ta xa'ni nivi, ta xa'a ñayó'o ndios ña kisa to'ó yó ña naní “ñandaa” on taxi ka ña kutaku tayó'o. Vará kuchiño ra nika'ku ra noo takuií mini, ta vitin ndios mji yó yó'o chitonj ña kivi ra —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

⁵ Ta taPablo sakisin ra nda'a ra noo tákaa ndaa tikoo xati noo ño'ò xixi, ta tikoo yó'o ñakava rí noo ño'ò, ta nda lo'o on ko'ò ña ní-ndo'o taPablo. ⁶ Ta saá nivi ñakutá'an yó'o xito na yu kúu ña kundo'o taPablo, chi ndati na ama kixá'a kaa kuiño ndi'i yiki koñu ra, án ñii kama nakava ra kivi ra. Ta saá na'á ní xindati na, ta nda lo'o on ko'ò ña on vá'a ní-ndo'o taPablo. Ta saá nasama na ña xani sinj na, ta nika'an xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Ñii ndios kúu tayó'o, ñakán on ko'ò ña ní-ndo'o ra —káchí na, ká'an na.

⁷ Ta yatin noo nixaa ndi noo ño'ò yichí yó'o, yoo ve'e ñii taa taká'no noo ndi'i nivi na táku ñoo yó'o, ta naní ra Publio. Ta tayó'o va'a ní ñaki'in ra ndi'i, ta kana ra ndi'i ko'on ndi xí'in ra ve'e ra. Ta nixaa ndi ta kindoo ndi xí'in ra ve'e ra unj kivi. ⁸ Ta yivá taPublio yó'o ndeé ní ndó'o ra, kómí ra kue'e ka'ni, ta koon ní ini ra nji. Ta saá nixaa'an taPablo noo kándú'u ta ndeé ndó'o yó'o, ta chiso ra nda'a ra sinj tayó'o, ta ndukú ra noo Ndios xa'a ra, ta saá nduva'a ra. ⁹ Ta saá ndi'i nivi na ndeé ndó'o, na táku ñoo isla Malta yó'o, kixaa na noo taPablo, ta xí'in ndeé Ndios sandúva'a ndi'i ra na. ¹⁰ Ta xa'a ñayó'o, nivi naño yó'o kisa to'ó ní na ndi'i, ta taxi na ña xini ñó'ó nda'a ndi. Tá xa yatin kixaa kivi ña kee ndi ñoo yó'o, ta saní'i na ndi'i ku'a'a ní ña xini ñó'ó noo ndi ko'on xí'in ndi ñoo Roma.

To'on yó'o ká'an xa'a taPablo nixaa ra ñoo Roma

¹¹ Xindoo ndi ñoo isla Malta unj yoo, ta saá ndaa ndi inká tón barco, tón xindichi ñoo isla Malta ndi'i yoo vixin. Tón barco yó'o kee nó ñoo Alejandría, ta noo nó, yita ovi na'ná nandios vatá na kisa to'ò nivi na kúu nagriego, ta nandios yó'o naní

Cástor xí'in Pólux. ¹² Ta ndaa ndi tón barco yó'o, ta kuá'an ndi ñoo Siracusa xí'in nó. Tá nixaa ndi ñoo yó'o, ta kindoo ndi uní kivi. ¹³ Ta saá kee tuku ndi ta kuá'an ndi xí'in tón barco, ta nixaa ndi nda ñoo Regio. Tá nitiivi inka kivi, kixá'á xíka lo'o tachi ña kixi chí sur, tachi va'a xikuu ña, chí chindee ña ndi'i ña kama ka kuá'an tón barco xí'in ndi. Ta saá inka kivi nixaa ndi ñoo Puteoli. ¹⁴ Ta ñoo yó'o nakutá'an ndi xí'in sava nivi na kándixa ta Jesús, na táku ñoo yó'o. Ta nayó'o ndukú na noo ndi ña kindoo ndi xí'in na uxá kivi. Ta kindoo ndi xí'in na, ta saá nija'a uxá kivi, ta kee ndi, ta kuá'an xá'á ndi ta nixaa ndi nda ñoo Roma. ¹⁵ Ta sava nivi na kándixa ta Jesús na táku ñoo Roma, xa xini so'o nayó'o ña vaxi ndi yichi. Ta saá kee na ñoo Roma, ta kuá'an na ña nakutá'an na xí'in ndi yichi. Ta sava nivi na kándixa ta Jesús yó'o nakutá'an na xí'in ndi ñoo ña naní Foro de Apio, ta inka sava nayó'o nakutá'an na xí'in ndi ñii xiiña ña naní Tres Tabernas. Tá nakutá'an ta Pablo xí'in ndi'i nayó'o, ta nika'an ra xí'in Ndios, taxi ra ña táxa'vi ña'á, ta naki'in ini ra ndee. ¹⁶ Tá nixaa ndi ñoo Roma, ta saá ta ta ndiso chiño xí'in natropa nataxi ra ndi'i napreso nda'a ñii taká'no noo natropa ñoo Roma. Ta nachiño ñoo Roma taxi na ndayí nda'a ta Pablo ña kutaku ra ñii ve'e, vará ndivi ñoo xini ñó'o koo ñii tatropa xí'in ra xa'a ña kundaa ña'á ra.

Ta Pablo nika'an ndoso ra to'on va'a xa'a ta Jesús noo najudío na táku ñoo Roma

¹⁷ Ta saá nija'a uní kivi, ta ta Pablo kana ra nataa na kúu naná'no noo najudío na táku ñoo Roma xa'a ña kixaa na noo ra. Tá kixaa na nakutá'an na ve'e noo yoo ta Pablo, ta saá kixá'á ra ndato'on ra xí'in na, káchí ra saá:

—Natá'an yó, kóni ña kundaa ini ndó ndí yi'i on vása ní-ke'éi nda ñii ña on vá'a xí'in naño yó najudío, ni nda lo'o on vása ní-chikaa i nino yichi ña xindikon naxi síkuá yó xina'á. Ta vará on koó ña on vá'a ní-ke'éi xí'in naño yó, ta sava naná'no noo najudío na táku ñoo Jerusalén tiin na yi'i, ta taxi na yi'i nda'a

nachiño ñoo Roma. ¹⁸ Ta nachiño yó'o, kuá'a ní ña nindaka to'on na yi'i, ta ni-naní'i na nda ñii kuachi ndiso i xa'a ña xini ñó'o kivi. Ta nachiño yó'o káchí ini na saña na yi'i ña ko'on ndika i. ¹⁹ Ta saá ni, naná'no noo najudío on vása ní-xiin na ña saña i ko'on ndika i. Ta saá on vása ní-xiyo inka ña kuchiño ke'éi, ta va'a ka ndukú i ko'on i noo tarey César xa'a ña kasa nani ra kuachi. Saá ke'éi, vará yi'i on koó kuachi chikaa i sata naño yó najudío. ²⁰ Ta saá kana i ndó'o vitin nakutá'an ndó yó'o xa'a ña ka'an tá'an yó, chí kóni ña kundaa ini ndó ndachun nó ni i xí'in cadena yó'o vitin. Saá chí yi'i kúu i ñii tapreso xa'a ña kándixa i ndí xa kixaa ta ta xindati naxi síkuá yó. Ta ta yó'o kúu ta ta kindoo Ndios ti'ví ra ña sakaku ra mii yó —káchí ta Pablo xí'in najudío na nakutá'an yó'o.

²¹ Ta ndakuiin na, káchí na saá xí'in ra: —On ta'an naki'in ndi nda ñii tutu ña kee ñoo estado Judea ña ká'an xa'a ún, ta natá'an yó najudío na kúu na kee ñoo Jerusalén ta kixaa na noo ndi, nda ñii nayó'o on vása ní-ka'an na ña on vá'a xa'a ún xí'in ndi. ²² Ta vitin mii ndi kóni ndi koni so'o ndi ña ndato'on ún xí'in ndi xa'a ña kándixa ún. Saá chí xini so'o ndi kuá'a ní nivi ndi'i saá xiiña kándiva'a na xa'a yichi ña ndikon ún, chí ká'an na káchí na ndí yichi vatá kúu ña —káchí najudío nakutá'an yó'o xí'in ta Pablo.

²³ Ta saá kindoo na nda kivi kuu ña nakutá'an na xa'a ña koni so'o na to'on ña ndato'on ta Pablo xí'in na. Tá kixaa kivi yó'o, ta kuá'a ní nivi nakutá'an na ve'e ta Pablo. Tanda xitaan tanda ñoo, ndato'on ta Pablo xí'in nivi yó'o. Ta Pablo nika'an ra saná'a kaxin ra na xa'a yichi noo xá'nda chiño Ndios, ta ndato'on ra xí'in na, chí kóni ra kundaa ini na ndí to'on Ndios ña nitaa ta Moisés xí'in inka naprofeeta kuiya xina'á, ñii yu'ú ká'an ña ndí ta Jesús kúu Cristo, ta ta kindoo Ndios ti'ví ra xa'a ña sakaku ra nivi. ²⁴ Ta sava nivi na nakutá'an yó'o kándixa na to'on ña ndato'on ta Pablo xí'in na, ta sava na on vása ní-xiin na kándixa na to'on yó'o. ²⁵ Ta xa'a ña on vása ní-kuchiño koo yu'ú na, kixá'á na náa na xí'in tá'an na xa'a to'on ña ndato'on ta Pablo xí'in na. Ta saá

tá ɔn ta'án ka kee na no'o na ve'e na, ta nika'an taPablo xí'in na, káchí ra saá:

—To'on ña ndaa kúu ña nika'an Níma Ndios xí'in taprofeta Isaías kuyya xina'á, ta nítáa ra to'on yó'o xa'a ña ndasaá ke'é naxij síkuá yó. Ta vitin ndó'ó ñii kiva saá kisa ndivi ndó to'on yó'o. Ta to'on Ndios yó'o ña nítáa taIsaías kuyya xina'á, káchí ña saá:

²⁶ Káchí Ndios xí'in yi'i, taIsaías, ña ko'on i noo naño o i naIsrael, ta ndato'on i xí'in na, kachí i saá:

“Vará xini so'o ní ndó, ta nda ñii kivi ɔn vása kundaa ini ndó ña xini so'o ndó.

Vará xito ní ndó, ta nda ñii kivi ɔn vása kundaa ini ndó yu kúu ña xito ndó.

²⁷ Saá chi níma ndó xa kutá'yá yuu ña.

Ta so'o ndó, nakasi kútu ndó ña, ta nduchú noo ndó, nakasi ndó ña, chi ɔn xjin ndó koto ndó, ni ɔn xjin ndó koni so'o ndó.

Ña ké'é ndó saá kúu ña ɔn xjin ndó kundaa ini ndó ñandaa,

ni ɔn xjin ndó ndikó ndó kixi ndó noo i ña sanda'a i ndó'ó”,

káchí Ndios xí'in naxij síkuá yó naIsrael, saá nítáa taprofeta Isaías kuyya xina'á.

²⁸ Ta saá, ndó'ó natá'an yó najudío, kóni i ña kundaa va'a ini ndó ndí vitin Ndios táxi ra ña nivi na ɔn vása kúu najudío kúchiño kuu na nivi na sakaku Ndios noo ña ɔn vá'a. Ta ku'a a ní nivi na ɔn vása kúu najudío naki'in na ñava'a yó'o, chi ndixa chikaa so'o na to'on Ndios —káchí taPablo xí'in na.

²⁹ Ta saá kee najudío yó'o ve'e taPablo, ta ku'a an na, ta náa ní na xí'in tá'an na noo ku'a an na yichi.

³⁰ Ta taPablo nixiyo ra ovi ka kuyya ve'e noo chá'vi ra kutaku ra ñoo Roma. Ta ini ve'e yó'o va'a naki'in ra ndi'i nivi na kixaa noo ra, ³¹ ta nda lo'o ɔn vása ní-yi'vi ini ra, ta nika'an ndoso ra noo ndi'i nivi xa'a yichi noo xá'nda chiño Ndios, ta saná'a ra nivi xa'a Jesucristo, Taa taKá'no noo yó. Ta nda ñii nivi ni-sasi na noo ra ña nika'an ra ndato'on ra to'on yó'o.

Tutu ña ñitaa taPablo ña ti'ví ra kua'an ña nda'a naño Roma

Xí'in to'on yó'o taPablo chindeé ra ñivi naño Roma na kándixa Jesucristo

¹ Yi'i, taPablo, ta kúu ta kisa chiño ñoo Jesucristo, táa i tutu yó'o ña xaá ña nda'a ndó. Ndios kana ra yi'i ta sakuiso chiño ra yi'i ña kuu i taapóstol, ta ti'ví ra yi'i ka'an ndoso i to'on xa'a Jesucristo ñoo ñivi.

² Saá chi kujiya xina'á Ndios kindoo ra xí'in naprofeta ña ndixa kasa ndivi ra to'on ra ña ñika'an ra xí'in na xa'a Jesucristo. Ta naprofeta yó'o ñitaa na to'on yó'o ñoo tutu ña naní To'on Yji Ndios. ³ Ta To'on Ndios yó'o ka'an ña xa'a Sa'ya Ndios, ta kúu Jesucristo, Taa taKá'no ñoo yó. Ta saá tuku xikuu ra sa'ya ñani síkuá tarey David, chi ñii ki'va ndatán kaku ndi'i ñivi, saá kaku ra tixin ñii ña'a ña kúu sa'ya ñani síkuá tarey David. ⁴ Ta saá ni, xa'a ña ñixi'i ra, ta xa'a ña Ndios sanataku ña'a ra xí'in ndee Nima ra, Jesucristo saná'a ra ndí ndixa Sa'ya Ndios kúu ra, ta kómí ra ndi'i ndee ká'no. ⁵ Ta mji Jesucristo taxi ra ñato'ó ká'no nda'a i ña kuu i taapóstol, ta ti'ví ra yi'i xa'a ña chindeé i ñivi na on vása kúu najudío ña kandixa na ra, ta kasa ndivi na to'on ra, chi kuki'vi ní ini na koni na ra. ⁶ Ta ndó'ó kúu sava nayó'o, chi Ndios kana ra ndó'ó ña kandixa ndó Jesucristo ta kundikon ndó yichi ra.

⁷ Ñakán táa i tutu yó'o ña xaá ña nda'a ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó, na táku ñoo Roma, ta kúu ndó ñivi na ki'vi ní ini Ndios xini ra. Ta Ndios kana ra ndó'ó ña kuu ndó ñivi nayji ta kutaku ndii ndó ñoo ra. Kóni i ndí Yivá yó Ndios xí'in Sa'ya ra Jesucristo, Taa taKá'no ñoo yó, jná ke'é ra ñava'a xí'in ndó! jNá taxi ra ñava'a koo ña ini ndó!

To'on yó'o ka'an ndí taPablo kóni ra ko'on ra ñoo Roma ña koto ra nanivi na kándixa Jesucristo

⁸ Si'na kóni i ka'an i xí'in ndó to'on yó'o: Xí'in ndayí Jesucristo, ka'an i xí'in Ndios, ta táxi i ña táxa'vi ña'a nda'a Ndios xa'a ndó'ó. Saá chi xa'a ña va'a ní kándixa ndó Jesucristo, ta xita ní'no to'on va'a xa'a ndó ndi'i saá ñoo. ⁹ Ta xí'in ndi'i nima i kisa chiño i ñoo Ndios, ña ka'an ndoso i ñoo ñivi to'on va'a xa'a Sa'ya ra Jesucristo. Ta Ndios xini ra ta ndakuijn ra xa'a i ndí ndixa on vása sándakoo i ña ka'an i ndúkú i ñava'a ñoo ra xa'a ndó'ó, ¹⁰ ta xaku ndá'ví i ñoo Ndios, káchí i xí'in ra saá: "Tá kóni mji ún saá, ta taxi ún yichi nda'a i ña ko'on i koto i ñivi na kándixa Jesucristo, na táku ñoo Roma", saá káchí i ka'an i xí'in Ndios. ¹¹ Saá chi yi'i kóni i koto i ndó'ó ña ndato'on i xí'in ndó xa'a ña naki'in ndó ndee va'a ña kixi ñoo Ndios, ña chindeé ña ndó'ó ña va'a ka kandixa ndó Jesucristo. ¹² Ta saá, ndó'ó xí'in yi'i chindeé tá'an yó, chi ndino'o ní ini yó kándixa yó Jesucristo.

¹³ Nañani yó xí'in náki'va yó, kóni i ña kundaá ini ndó ndí kua'a ní yichi ndúkú i ndasaá kuchiño i xa'a i koto i ndó'ó, ta on vása ní-kuchiño xa'a i, chi ñii ñii yichi kivi xáni sijn i xa'a i, ta ñi-kuchiño kundivi ña saá, chi ñixiyo ña sasi ñoo i. Ña ndixa kóni i kúu ña ka'an ndoso i to'on Ndios ñoo ñivi na táku ñoo ndó, chi kóni i ña kua'a ní ñivi yó'o chikaá so'o na to'on Ndios ta kandixa na Jesucristo, ñii ki'va ndatán kua'a ní ñivi na on vása kúu najudío na kúu na táku kua'a ní xiiña, xa chikaá so'o na to'on Ndios ña ndato'on i xí'in na ta kandixa na Jesucristo. ¹⁴ Xa'a ñava'a ke'é Jesucristo xí'in i, ta saá xáni sijn i ndí xini ñó'ó chikaá i ndee ña ka'an ndoso i to'on xa'a Jesucristo ñoo ndi'i ñivi: án nayó'o kúu na ñivi na ka'an to'on griego, án on vása ka'an na to'on griego, án kúu na ñivi na ndichí ní sijn, án kúu na ñivi na on vása xini ka'vi. ¹⁵ Ta ñii ki'va saá kóni i ka'an ndoso i to'on va'a xa'a Jesucristo ñoo ndó'ó na táku ñoo Roma.

TaPablo ka'an ra ndí to'on va'a xa'a Jesucristo kómí ña ndee

¹⁶ Yi'i on vása kuka'an ñoo i xa'a ña kándixa i to'on va'a xa'a Jesucristo, chi to'on yó'o kómí ña ndee Ndios ña sakaku ña ndi'i ñivi na kándixa ña ka'an to'on yó'o. Si'na najudío xini so'o na to'on va'a

yó'o x̄a'a Jesucristo, ta saá n̄ivi na ɔn vása kúu najudío* x̄inj s̄o'o na t̄o'on v̄a'a yó'o. Ta Ndios sákaku ra ndi'i n̄ivi na kándixa ña ká'an t̄o'on v̄a'a yó'o. ¹⁷ T̄o'on v̄a'a yó'o sáná'a ña ndí x̄a'a ña kándixa yó Jesucristo, Ndios kisa ká'no ini ra x̄a'a kuachi yó, ta sánduu ra yó n̄ivi na ndii, na ɔn koó kuachi ndiso noo ra, ta v̄a'a yóo yó x̄i'in ra. Ta ndixa ɔn koó ink̄a x̄a'a ña kuchiño nduu yó n̄ivi na ɔn koó kuachi ndiso noo Ndios. Saá chi t̄o'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á káchí ña saá: "N̄ivi na kúu na ɔn koó kuachi ndiso noo Ndios x̄a'a ña kándixa na ra, n̄ivi yó'o, ndixa kutaku na", káchí t̄o'on Ndios.

T̄o'on yó'o ká'an ña ndi'i n̄ivi ndiso na kuachi noo Ndios

¹⁸ Ndios t̄a yóo ñoyivi n̄ino, sáná'a ra m̄ii yó ña ndixa sáa ní ini ra x̄ini ra ndi'i ña ɔn v̄a'a ké'é n̄ivi chi ɔn x̄iin na kandixa ña'á na, ni ɔn x̄iin na koni tá'an v̄a'a na x̄i'in ink̄a n̄ivi. Ta ña ɔn v̄a'a ké'é n̄ivi yó'o ɔn vása táxi ña kundaā ini na yu kúu ña ndixa ndāā. ¹⁹ N̄ivi yó'o xa x̄inj na ndi'i ña táxi kundaā ini na x̄a'a Ndios, chi v̄a'a x̄ito na ndi'i ña kisa v̄a'a Ndios ñoyivi yó'o. Ta x̄i'in ñayó'o, Ndios xa saná'a káxín ra noo n̄ivi x̄a'a m̄ii ra. ²⁰ Ndā ñii n̄ivi ɔn vása kúchiño koni na Ndios x̄i'in nduchū noo na, ta saá ni, ndā k̄iv̄i si'na ñoyivi yó'o ndi'i n̄ivi kúchiño na koto na ndi'i ña kisa v̄a'a Ndios. Ta saá kúchiño na kundaā ini na ndí m̄ii ra kúu Ndios ndino'o, ta kúchiño na kundaā ini na ndí kómí ra ndee ká'no, ta ndā ñii k̄iv̄i ɔn ndi'i x̄a'a ndee ra. Ta x̄a'a ñayó'o, ndā ñii n̄ivi ɔn k̄iv̄i k̄a'an na, káchí na saá: "ɔn vása ndiso ndi kuachi, chi n̄i-kuchiño kundaā ini ndi x̄a'a Ndios ndino'o, t̄atáku", káchí na. ²¹ Vará xa x̄inj n̄ivi ndí yóo Ndios, ta ndā lo'o ɔn vása ní-xiin na kasa t̄o'ó na ra, ta ni ɔn vása ní-xiin na taxi na ña táxa'vi ña'á nda'a ra. Ta saá ndā víka nduu na n̄ivi na x̄áni s̄inj ndasaá kuiti x̄a'a ndi'i ña ɔn vása ndáya'ví noo Ndios. Ta nduu na n̄ivi na n̄it̄iv̄i ini, chi ndasaá kuiti kúsij ní ini na ké'é na ndi'i noo ña ɔn v̄a'a. ²² N̄ivi yó'o x̄áni s̄inj na ndí m̄ii na kúu na ndíchí ní s̄inj, ta ɔn ndixa kúu ñayó'o, chi ɔn vása ndíchí s̄inj na, chi ndasaá kuiti

nduu na n̄ivi na kí'ví s̄inj. ²³ Saá ndo'o n̄ivi yó'o, chi n̄i-xiin na kasa t̄o'ó na m̄ii Ndios ndino'o, t̄atáku, t̄a t̄a kúu t̄aká'no ní, t̄a t̄a kómí ndi'i ndee. Ta ndā víka kúsij k̄a ini na ña kisa t̄o'ó na ndi'i noo ñaídolo, án ñaimagen ña káchí ini m̄ii na. Ta sava ñaídolo án ñaimagen ña kisa t̄o'ó na kúu n̄a'ná n̄ivi, án n̄a'ná kit̄i tí ndáchí, án n̄a'ná kit̄i tí x̄ika x̄i'in kom̄i x̄a'a, án n̄a'ná kit̄i tí ñoo t̄ixin kuā'an noo ño'o.

²⁴ Ñakán k̄iā Ndios saña ra n̄ivi yó'o ña ke'é na ndi'i noo ña ɔn v̄a'a ña káchí ini m̄ii na, ta saña ra na ña k̄i'vi na kuachi kini x̄i'in ink̄a ña'a án x̄i'in ink̄a t̄a. Ta ndi'i ñakini ña ɔn v̄a'a ke'é n̄ivi yó'o kúu ña kisa kini x̄i'in m̄ii na, ta ña ke'é na saá ndā lo'o ɔn vása kisa t̄o'ó na ȳikí koñu na. ²⁵ N̄ivi yó'o n̄i-xiin na kandixa na ñandaā x̄a'a Ndios, ta ndā víka ch̄ikaa k̄a ini na kandixa na ñavatá. N̄ivi yó'o kisa t̄o'ó na, ta kisa ká'no na ndi'i noo ña kisa v̄a'a Ndios, ta ndā lo'o ɔn x̄iin na kasa t̄o'ó na m̄ii Ndios t̄a t̄a kisa v̄a'a ndi'i ña yóo ñoyivi yó'o x̄i'in ña yóo ñoyivi n̄ino. ¡Ta m̄ii Ndios yó'o kúu t̄a ñii laá kuiti ndáya'ví ní kasa ká'no yó ndi'i saá k̄iv̄i! Saá ná koo ña.

²⁶ X̄a'a ña n̄i-xiin n̄ivi kasa t̄o'ó na Ndios ndino'o, ta Ndios saña ra na ña kasa ndivi na ndi'i ña ɔn v̄a'a ña káchí ini m̄ii na ke'é na. Ta k̄ixá'á na ké'é na ndi'i saá noo ñakini. Ta saá náña'a ɔn vása ní-kusij k̄a ini ná kusun ná x̄i'in t̄a, ta k̄ixá'á ná kútoo ná kí'vi ná kuachi x̄i'in ink̄a náña'a. ²⁷ Ta ñii k̄i'va saá, nataā ɔn vása ní-kusij k̄a ini na kusun na x̄i'in náña'a, ta saá k̄ixá'á na kútoo na kí'vi na kuachi x̄i'in ink̄a nataā. Ta x̄a'a ña kini ní ké'é nataā yó'o x̄i'in ink̄a nataā, Ndios táxi ra ña x̄o'vi ní ȳikí koñu m̄ii na.

²⁸ X̄a'a ña n̄i-xiin n̄ivi nakoni na Ndios, ni n̄i-xiin na kundaā ini na x̄a'a ra, ta Ndios saña ra n̄ivi yó'o ña kani s̄inj na x̄a'a ndi'i noo ñakini, ta saña ra na ña kasa ndivi na ndi'i saá noo ña ɔn v̄a'a ña kusij ini m̄ii na. ²⁹ Ta chútú ní ini n̄ivi yó'o x̄i'in ndi'i saá noo ña ɔn v̄a'a, ña ndā lo'o ɔn vása kúu ñandaā. Nataā kí'vi na kuachi x̄i'in náña'a, ná ɔn s̄iv̄i násí'í na kúu, ta náña'a kí'vi ná kuachi x̄i'in nataā, na ɔn s̄iv̄i ȳi ná kúu. Kútoo

* **1:16** Sava n̄ivi na ɔn vása kúu najudío kúu nagriego.

ní n̄ivi yó'o ké'é na ndi'i saá noo ña on vá'a xí'in inka n̄ivi. Ni on vása xáa ini na xíni na ñakuiká kómí na, ta kútoo ní na kukomí na ku'a ní ka ñakuiká. Chútú ní ini na xí'in ndi'i saá noo ña on vá'a. N̄ivi na kuín̄i ini kúu na, na xá'ni n̄ivi kúu na, na sákaku kuachi ta káni tá'an xí'in inka n̄ivi kúu na, na sándá'ví inka n̄ivi kúu na. Ta ndi'i saá kivi ká'an na ñavatá xa'a inka n̄ivi. ³⁰ Ta ká'an na kuachi síkí xa'a inka n̄ivi. Nda lo'o on x̄iin na koni na Ndios, ni on vása kisa to'ó na inka n̄ivi. N̄ivi na ña'a ní ini kúu na, kisa ká'no ní xí'in m̄ii na, nda lo'o on vása chíkaa so'o na to'on ña ká'an yivá si'í na xí'in na, ta ndasaá kuiti xáni s̄inj̄i na ndasaá kuchiño ke'é na ndi'i saá noo ña on vá'a. ³¹ N̄ivi yó'o on x̄iin na chíkaa so'o na to'on va'a, ni on vása kisa ndivi na to'on na ña k̄indo na xí'in inka n̄ivi, ni on vása kí'vi ini na xíni na nda ñii n̄ivi, ni on x̄iin na nda lo'o chindeé na inka n̄ivi na xó'vi. ³² N̄ivi na ké'é ña on vá'a yó'o, x̄inj̄i va'a na ndí yóo ndayí Ndios ña káchí saá: “Ndi'i n̄ivi na ké'é ña on vá'a x̄inj̄i ñó'ó kivi na”, káchí ndayí Ndios. Ta saá ni, on vása x̄iin na sandakoo na ké'é na ndi'i saá noo ña on vá'a, ta nda víka kúsij̄i ní ka ini na xíni na n̄ivi na ñii káchí ké'é ña on vá'a yó'o.

2

To'on yó'o ká'an ndí Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i n̄ivi xí'in ñandaq

¹ Ta ndó'ó, on vása va'a ká'an ndó ndí ndasaá kuiti inka n̄ivi kúu na on vá'a, ta ndiso na kuachi noo Ndios. Tá ká'an ndó to'on on vá'a yó'o xa'a inka n̄ivi, ta ñii k̄i'va saá sákuiso ndó kuachi sata m̄ii ndó, chi m̄ii ndó ñii k̄i'va saá ké'é ndó ña on vá'a ndatán ké'é n̄ivi yó'o. ² Ta x̄inj̄i yó ndí xí'in ñandaq Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i n̄ivi na ké'é ña on vá'a. ³ Ta sava ndó'ó kúu n̄ivi na ñii k̄i'va saá ké'é ña on vá'a ndatán ké'é n̄ivi na ká'an ndó xa'a ndiso ní kuachi noo Ndios. Ta saá, ¿ndachun xáni s̄inj̄i ndó ndí Ndios on vása kasa nani ra xa'a kuachi m̄ii ndó? ⁴ Xa kúndaq ini ndó ndí Ndios kúu ta ta va'a ini, ta ká'no ini kúu ra xí'in ndó. Ta xa'a ña kúu Ndios ta ta va'a ní ini, ¿án xáni s̄inj̄i ndó ndí Ndios ndasaá kuiti kúndeé ini na xí'in ndi'i ña on vá'a ké'é ndó? ¿Án

xáni s̄inj̄i ndó ndí on saxo'vi ra ndó'ó xa'a ña on vá'a yó'o? ¿Án on vása kúndaq ini ndó ndí Ndios kóni ra ña sandakoo ndó ña on vá'a ké'é ndó, ta nandikó ini ndó, ta kundikon ndó ko'on ndó yich̄i ra? Ta xa'a ña ndáti ra ña ndikó ini ndó saá, Ndios ké'é ra ku'a ní ñava'a xí'in ndó vitin. ⁵ Ta n̄ivi nasó'ó ní kúu sava ndó'ó, ta on vása x̄iin ndó nandikó ini ndó ta kasa ndivi ndó ña kóni Ndios. Ñakán kía ndi'i saá kivi vaxi kua'no ka kuachi ndó noo Ndios. Ta saá kixaa ñii kivi, ta Ndios saná'a ra ña ndixa sáa ini ra xíni na ndi'i ña on vá'a ké'é n̄ivi, ta xí'in ñandaq kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i n̄ivi. ⁶ Ta kivi saá Ndios xí'in ñandaq cha'vi ra ñii ñii n̄ivi ndatán yóo chíño ke'é na. ⁷ Ta kivi saá Ndios ke'é ra ñava'a xí'in n̄ivi na ke'é ñava'a, chi taxi ra kutaku nayó'o xí'in na ndi'i saá kivi ña vaxi. Nayó'o kúu n̄ivi na on vása sándakoo kisa ndivi ñava'a, chi ndúkú na ña Ndios kasa ká'no ra na, ta taxi ra ñato'ó nda'a na, ta ndúkú na ña kutaku na xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi. ⁸ Ta saá ni, yóo inka n̄ivi na kisa toon ini noo Ndios, ta on vása x̄iin na kasa ndivi na ñandaq, ta nayó'o nina kuiti kisa ndivi na ña on vá'a. Ta Ndios xí'in ña sáa ini ra xíni na ña on vá'a, saxo'vi ní ra n̄ivi yó'o, kivi kixaa ña kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i n̄ivi. ⁹ Ndeé ní xo'vi xo'vi ndi'i n̄ivi na ké'é ña on vá'a, ta ndeé ní kuyi'ví ini ndi'i nayó'o kivi saá. Ta si'na xo'vi n̄ivi na kúu najudío, ta saá xo'vi n̄ivi na on vása kúu najudío.* ¹⁰ Ta Ndios kasa ká'no ra ndi'i n̄ivi na kisa ndivi ñava'a, ta taxi ra ñato'ó nda'a nayó'o, ta taxi ra ña koo ñava'a ini na. Ndios si'na ke'é ra ñava'a yó'o xí'in n̄ivi na kúu najudío, ta saá ke'é ra ñava'a xí'in n̄ivi na on vása kúu najudío.

¹¹ Saá chi Ndios on vása náxaxin ra n̄ivi, ta ñandaq ké'é ra xí'in ndi'i n̄ivi, án najudío kúu na, án on s̄ivi najudío kúu na. ¹² Sava n̄ivi na on vása kúu najudío on vása x̄inj̄i na ndayí Ndios ña ñitaa ta Moisés kuyi'a x̄ina'á. Ta saá Ndios on koni ñó'ó ra ndayí yó'o kivi kasa nani ra xa'a kuachi n̄ivi yó'o. Ta saá ni, ndi'i n̄ivi yó'o na ké'é ña on vá'a, ta Ndios saxo'vi ra na. Ta n̄ivi najudío, x̄inj̄i na ndayí

* 2:9 Sava n̄ivi na on vása kúu najudío kúu nagriego.

Ndios ña ñitaa taMoisés, chi xij síkuá na xikuu ñivi na ñaki'in ndayí yó'o. Ta saá ñivi na kúu najudío na kúu na ké'é ña on vá'a, ta Ndios koni ñó'ó ra ndayí ra ña ñitaa taMoisés ña kasa nani ra xa'a kuachi na. ¹³ On sivi ñivi na ndasaá kuiti xini so'o ndayí Ndios kúu ñivi na ndii, na on koó kuachi ndiso noo ra, ta ñivi na kisa ndivi ndayí Ndios kúu na on koó kuachi ndiso noo ra. ¹⁴ Vará ñivi na on vása kúu najudío on vása xini na ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés, ta saá ni, sava ñivi yó'o kisa ndivi na ndayí yó'o, chi chikaá ini mii na ke'é na ñava'a ña kóni Ndios. Ña ké'é na saá sáná'a ña ndí xini va'a mii na yu kúu ñava'a, ta yu kúu ña on vá'a. ¹⁵ Vará on vása ní-ka'vi na tutu noo yóo ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés, Ndios chikaá ra ndayí ra ini mii na. Saá chi tá xani sivi nayó'o ke'é na ñii chiño, ta ñandichí ña yóo ini mii na táxi ña kundaa ini na án ñava'a kúu ña, án ña on vá'a kúu ña. Ta saá, tá kixaá kivi ña kuita na noo Ndios, ta ñandichí yó'o ña yóo ini mii na, ndakuijn ña to'on ña ndaa xa'a na, chi ka'an ña ndí ke'é na ñava'a, án ka'an ña to'on ña chikaá ña kuachi sata na. ¹⁶ Ta kivi saá, Ndios taxi ra nda'a Jesucristo ña kasa nani ra xa'a ndi'i kuachi ñivi, nda kuachi ña ñó'o se'é ke'é ñivi kunani ña. Ña ke'é Ndios saá, ñii yu'ú yóo ña x'in to'on ña ka'an ndoso i noo ndi'i ñivi.

On sivi xa'a ña kómí najudío ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés kúu ña va'a yóo na x'in Ndios

¹⁷ Ta sava ndó'ó, ñivi na kúu najudío ndaa ini ndó ndí yóo va'a ndó x'in Ndios chi kómí ndó ndayí ra ña ñitaa taMoisés xina'a. Ta kisa ka'no x'in mii ndó, chi xani sivi ndó kúu ndó naño Ndios, ta kusiij ní ini ra xini ra ndó'ó, saá xani sivi sava ndó. ¹⁸ Xa xini ndó yukia kóni Ndios, saá chi xa sakuá'a ndó ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés. Ta ndayí yó'o sáná'a ña ndó'ó yu kúu ñava'a, ta yu kúu ña on vá'a. ¹⁹ Ta saá xani sivi ndó ndí va'a ní ti'va ndó saná'a ndó inká ñivi na naa ini, na on vása kundaa ini ñandaa. Ta xani sivi ndó ndí ñivi na on vása xini ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés, nayó'o yóo na ndatán yóo ñivi nakuáá nduchu noo, án

ñivi na xika ku'an noo naa ní, noo on koó ño'o yé'e, saá yóo na. Ñakán xani sivi ndó ndí ndatán yóo ño'o yé'e noo ñivi yó'o, saá yóo ndó'ó, na kúu najudío. ²⁰ Ta xani sivi ndó va'a ní ti'va ndó saná'a ndó ñivi na naa ini to'on Ndios, ta ñii ki'va saá va'a ní ti'va ndó saná'a ndó ñivi na sakán lo'o kuiti kundaa ini ñandaa. Saá chi xini ndó ndayí Ndios, ña kúu ña ndixa ndaa, ta kúu ña ñandichí ndino'o. ²¹ Ta sava ndó'ó, na kúu ñivi najudío, na sáná'a inká ñivi xa'a yichi Ndios, ¿ndachun on vása chikaá so'o mii ndó ña sáná'a ndó? Chi ka'an ndó, káchí ndó saá: "On vá'a kasa ku'ná ñivi ña kómí inká ñivi", káchí ndó. Ta sava mii ndó, ¿án on vása kisa ku'ná ndó? ²² Ta tuku ka'an ndó, káchí ndó saá: "On vá'a kusun ta x'in inká ña'a ña on sivi ñasí'í ra kúu. Ta on vá'a kusun ña'a x'in ta ta on sivi yi ña kúu", káchí ndó. Ta sava mii ndó, ¿án on vása kí'vi ndó kuachi yó'o? Ta mii ndó, kúu ndó ñivi na saá ini xini ndi'i noo ñaidolo án ndi'i noo ñaimagen, ña kúu ndios vatá ña kisa to'ó inká ñivi. Ta saá ni, sava mii ndó, ¿án on vása kisa ku'ná ndó ñaku'ká ña ñó'o ini ve'e ño'o ndios vatá yó'o? ²³ Ta sava ndó'ó, kisa ka'no ní x'in mii ndó chi xini ndó ndayí Ndios. Ta saá ni, ¿án on ndixa chikaá ñino ndó ñato'ó Ndios, ña yá'a ndoso ndó ndayí ra? ²⁴ Chi saá káchí to'on Ndios ña ñitaa na xina'a: "Najudío ké'é na ña on vá'a, ta xa'a ña on vá'a yó'o, ñivi na on vása kúu najudío ka'an na ña on vá'a xa'a Ndios", káchí to'on Ndios.

²⁵ Ta ñivi na kúu najudío, ña ndaya'vi ní noo na kúu ña kisa ndivi na costumbre ña ñani circuncisión, ña kúu ña xá'nda na lo'o ñii sivi ñate ta'lo'o sa'ya na. Saá chi ñayó'o kúu seña ña kóni káchí ndí najudío kúu ñivi na ndikon Ndios, ta táxi na sa'ya na nda'a ra. Ta saá, tá ya'a ndoso na inká ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés, ta ña manj kúu ña kisa ndivi na costumbre circuncisión. ²⁶ Ta saá ni, tá yóo ñivi na on vása kúu najudío, tá nayó'o kisa ndivi na ña xá'nda chiño ndayí Ndios, vará on vása kisa ndivi na costumbre ña ñani circuncisión, ta saá Ndios va'a yóo ra x'in ñivi yó'o. ²⁷ Ta saá ñivi na kisa ndivi ndayí Ndios, vará on vása kisa ndivi na costumbre circuncisión yó'o, ñivi

yó'o chikaꝓ na kuꝓchi sata sava nivi na kúu najudío. Saá chi ndasaá kuiti kisa ndivi na costumbre ña ñani circuncisión, ta on vása chikaꝓ so'o na kasa ndivi na ndi'i ndayi Ndios. ²⁸ Ndi'i nataꝓ najudío kómí na ñii marca lo'o, chi ñita'nda lo'o koñu na xa'a ña kisa ndivi na costumbre circuncisión. Ta saá ni, on sivi xa'a ña kisa ndivi na ndasaá kuiti costumbre yó'o kúu xa'a ña kúu na nivi najudío ndino'o noꝓ Ndios. Saá chi on sivi xa'a marca ña kómí koñu na kúu ña sáná'a ndí ndixa kúu na nivi na ndikon Ndios, ta va'a yóo na xí'in ra. ²⁹ Saá chi yóo nivi na káchí kúu na najudío, ta on sivi najudío ndino'o kúu na. Nayó'o kúu najudío na ndasaá kuiti ñita'nda lo'o noꝓ koñu xa'a ña kisa ndivi na ña xá'nda chiño to'on ña ñitaa na xina'a, ta on vása ndino'o ini na ndikon na Ndios. Ta nivi na kúu najudío ndino'o kúu nivi na táxi xí'in mii nda'a Ndios, ta ndúkú na ña sakusij na ini ra. Ta níma najudío ndino'o yó'o ndatán yóo ña kómí marca Ndios, saá yóo ña, chi xí'in ñasij ini na ndikon na Ndios. Ta ndixa Ndios kúsij ini ra xini ra nivi yó'o na kúu najudío ndino'o, vará inkꝓ nivi ñoyívi yó'o on vása kúsij ini na xini na nayó'o.

3

¹ Ta sava mii yó, nivi na kúu najudío, ¿án ndaya'ví ní ña kúu yó najudío, án on vása ndaya'ví ní ña? ¿Án ña ndaya'ví ní kúu ña kisa ndivi yó costumbre ña ñani circuncisión, án ña on vása ndaya'ví kúu ña? ² Ndixa ña ndaya'ví ní kúu ña kúu yó nivi najudío. Saá chi xa yóo kuꝓa ní ñava'a ke'é Ndios xí'in nivi na kúu najudío. Ñii ñava'a yó'o ña xini ñó'ó ní kúu ña ndí Ndios ñataxi ra to'on ra nda'a najudío, na xikuu xij síkuá yó. ³ Ta saá ni, sava nayó'o on vása ní-xiin na chikaꝓ so'o na to'on yó'o, ni ni-kisa ndivi na ña kóni Ndios. Ta saá, ¿yukía kasa ndivi Ndios xa'a ña on vá'a ke'é nivi yó'o? ¿Án ndatán on vá'a ke'é nivi yó'o, ñii kiva saá kasa ndivi Ndios, ta on kasa ndivi ra to'on ña kindoꝓ ra xí'in na? ⁴ On vása ke'é Ndios saá! Chi ndi'i saá kivi Ndios kúu ra ta ta ndino'o ndaa, ta ndixa kisa ndivi ra to'on ká'an ra. Vará ndi'i nivi kúchiño

na ka'an na ñavatá, ta Ndios nda lo'o on vása ká'an ra ñavatá. Saá chi to'on Ndios ña ñitaa na xina'a káchí ña saá:

Ndi'i nivi kúchiño na kundaa ini na ndí Ndios kúu tãdaꝓ, chi ndi'i to'on ña ká'an ra kúu ña ndixa ndaa.

Ta xí'in ñandaa Ndios kúndeé ra noꝓ ndi'i nivi na sákuiso kuꝓchi sata ra, káchí to'on Ndios, ña ñitaa na xina'a.

⁵ Ta saá ni, ndásava yóo nivi na xani sinj, ta káchí na saá: “Ña on vá'a ke'é yó chindeé ña inkꝓ nivi ña kundaa va'a ini na ndí Ndios kúu ta ta ndaa ní ka noꝓ mii yó. Ta saá, tá ña on vá'a ke'é yó kúu xa'a ña Ndios naki'in ka ra ñato'ó, ta, ¿ndachun saxo'vi Ndios mii yó xa'a ña ke'é yó saá? On sivi ta tãdaꝓ kúu Ndios táná saxo'vi ra yó”, saá xani sinj sava nivi. ⁶ Ta to'on ña vatá kúu ña xani sinj nivi yó'o. Saá chi Ndios kúu ta tãdaꝓ ndino'o, ta ndi'i saá kivi ke'é ra ñandaa. Tá on sivi Ndios kúu tãdaꝓ, níkuu, ta saá on kúchiño ra kasa nani ra xí'in ñandaa xa'a kuꝓchi ndi'i nivi ñoyívi yó'o.

⁷ Ta saá ni, yóo nivi na káchí saá: “Va'a ka ka'an yó to'on vatá, chi to'on vatá yó'o chindeé ña inkꝓ nivi ña kundaa ini na ndí Ndios kúu ta tãdaꝓ ndino'o. Ñakán ndi'i ñavatá ká'an yó, chindeé ñayó'o ña kanóo síkón ní ka ñato'ó Ndios. Ta saá, tá xa'a ñavatá ká'an yó, Ndios naki'in ka ra ñato'ó, ta, ¿ndachun saxo'vi Ndios mii yó xa'a ña on vá'a yó'o?”, káchí nivi yó'o, na kúu na ká'an to'on vatá. ⁸ Ta mii ndi, nivi na sáná'a to'on Jesucristo, tá ñii kiva xani sinj ndi ndatán xani sinj nivi na on vá'a yó'o, níkuu, ta ka'an ndi, káchí ndi saá: “Va'a ka ná ke'é ka yó ña on vá'a, xa'a ña Ndios naki'in ka ra ñato'ó”, káchí ndi. Ta saá ni, nda lo'o on vása xani sinj ndi saá. Ta saá ni, yóo nivi na chikaꝓ kuꝓchi vatá sata ndi, káchí na ndí mii ndi chú'u ndi nivi ña ke'é na ña on vá'a, xa'a ña naki'in ka Ndios ñava'a. Ta to'on ña ká'an na saá, ñavatá kúu ña, chi mii ndi, nda ñii kivi on vása ní-saná'a ndi saá. Ta ñandaa kúu ña Ndios cha'vi ra nivi yó'o ndatán yóo mii ña on vá'a ká'an na.

To'on yó'o ká'an ndi'i nivi ndiso na kuꝓchi noꝓ Ndios

⁹ Ta saá, ¿yukía xani sinj ndó? ¿Án mii yó najudío kúu nivi na va'a ka noꝓ

n̄ivi na ɔn vása kúu najudío? ¡On vása!, chi yí'j xa ndatɔ'on káxínj xí'in ndó'ó ndí ndi'i n̄ivi, án najudío kúu na, án ɔn s̄iví najudío kúu na, ndi'i n̄ivi ndíso na kuachi noo Ndios, chi ndi'i n̄ivi kisa ndivi na ña xá'nda chiño ndee ña ɔn vá'a noo na. ¹⁰ N̄ii k̄i'va ndatán ká'an tɔ'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á, saá yóo ña, chi tɔ'on Ndios yó'o káchí ña saá:

Nda ñii n̄ivi ɔn s̄iví nandii na ɔn koó kuachi ndíso kúu na noo Ndios.

¹¹ Nda ñii n̄ivi ɔn vása kúndaɗa ini na yu kúu ña ndixa ndaa.

Nda ñii n̄ivi ɔn x̄ijn na nandukú na Ndios.

¹² Ndi'i n̄ivi sandakoo na yich̄i va'a, ta kuach̄an na yich̄i ña ɔn vá'a,

ta ndi'i n̄ivi sat̄iví na m̄ji na, ta nda ñii laá n̄ivi ɔn vása ké'é na ñava'a ndino'o,

ndixa nda ñii laá n̄ivi ɔn vása ké'é na ñandaɗa noo Ndios.

¹³ Ndatán yóo yav̄i ña nóna noo tívi ñó'o yíkí koñu tá'yí n̄ivi na n̄ixi'j, saá yóo yu'u n̄ivi yó'o.

Chi ndasaá kuiti nina tɔ'on vatá kée yu'u na xa'a ña sandá'ví na ink̄a n̄ivi.

Ndatán yóo ñaxat̄i t̄ikoɔ, saá yóo tɔ'on kée yu'u na.

¹⁴ Nina tɔ'on ndiva'a ña sátav̄i chi'ña ink̄a n̄ivi kée yu'u na, ta ká'an na tɔ'on xí'in ña sáa ini na.

¹⁵ Kama ní x̄ino na kuach̄an na xa'a ña satakué'e na ink̄a n̄ivi, t̄anda ka'ni ña'á na.

¹⁶ Ta ndi'i yich̄i noo yá'a na kuach̄an na, sátiví na ndi'i ñava'a;

ké'é na ña ɔn vá'a xí'in kuach̄a ní n̄ivi, ta nda lo'o ɔn vása chindeé na n̄ivi yó'o noo ña xó'v̄i ní na.

¹⁷ Nda lo'o ɔn vása x̄inj n̄ivi ɔn vá'a yó'o vivíi kutaku na xí'in ink̄a n̄ivi.

¹⁸ Ni nda lo'o ɔn vása x̄inj na kasa tɔ'ó na Ndios,

saá káchí tɔ'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á.

¹⁹ M̄ji yó x̄inj yó ndí ndayí Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á kúu ña xá'nda chiño noo ndi'i n̄ivi na k̄indoɔ kasa ndivi ña. Ta Ndios tax̄i ra ndayí yó'o nda'a nax̄ij síkuá najudío xa'a ña ndi'i n̄ivi kúndaɗa ini na ndí na ndíso kuachi kúu na noo Ndios. Saá chi ndi'i m̄ji yó najudío xí'in n̄ivi na ɔn s̄iví najudío kúu, ñii káchí ɔn vása

kisa ndivi yó ndi'i ndayí Ndios. Ta saá nda ñii n̄ivi ɔn kúchiño ka'an na kachí na ndí ɔn vása ndíso na kuachi noo Ndios.

²⁰ Ta nda ñii n̄ivi ɔn kúchiño ka'an na xí'in Ndios ndí ndixa kisa ndivi na ndi'i ndayí ra, ta xa'a ñayó'o nduu na nandii na ɔn koó kuachi ndíso noo ra. Saá chi ndayí Ndios táxi ña ndi'i n̄ivi nakoni na ndí ndíso na kuachi noo Ndios, chi ndi'i n̄ivi yá'a ndoso na ndayí ra.

Tɔ'on yó'o ká'an ndí Ndios sakaku ra n̄ivi xa'a ña kándixa na Jesucristo

²¹ Ta vitin Ndios sáná'a ra m̄ji yó ndasaá táxi ra ña nduu yó n̄ivi na ndii na ɔn koó kuachi ndíso noo ra, ta ɔn s̄iví xa'a ña kisa ndivi yó ndayí ra kúu ña. Ta saá ni, ña sáná'a Ndios m̄ji yó vitin ñii yóo yu'ú ña xí'in tɔ'on ra ña n̄itaa t̄aMoisés, ta ñii yóo yu'ú ña xí'in tɔ'on Ndios ña n̄itaa naprofeťa kujya x̄ina'á. ²² Ta ña sáná'a Ndios noo m̄ji yó vitin kúu ñayó'o:

án najudío kúu yó, án n̄ivi na ɔn vása najudío kúu yó, ta xa'a ña kándixa yó Jesucristo, Ndios sánduu ra yó n̄ivi na ndii na ɔn koó kuachi ndíso noo ra. Ndios ɔn vása nákaixin ra n̄ivi, ²³ chi ndi'i n̄ivi ké'é na ña ɔn vá'a ta ndíso na kuachi noo Ndios, ta xa'a ñayó'o xa kuxíká na noo ra, noo yóo ndi'i ña livi yé'e xí'in ñava'a ká'no. ²⁴ Ta m̄ji Ndios ke'é ra ñava'a xí'in n̄ivi ña kuchiño nduu na n̄ivi na ndii na ɔn koó kuachi ndíso noo ra. Chi xa'a ñava'a ní ini Ndios, kúu ña saní'i ra n̄ivi ñava'a ká'no yó'o, ta nda ñii n̄ivi, nda lo'o ɔn vása ní-cha'vi na xa'a ña Ndios sanduu ra na n̄ivi na ɔn koó kuachi ndíso noo ra.

Saá chi ñii laá Jesucristo kúu t̄a t̄a cha'vi xa'a kuachi n̄ivi xí'in ña n̄ixi'j ra nda'a tón cruz. Ta xa'a ña kisa ndivi ra saá, ndi'i n̄ivi kúchiño ko'on ndíka na noo ña ɔn vá'a ña x̄ixa'nda chiño noo na. ²⁵ Ndios tax̄i ra Jesucristo ña n̄isōko xí'in m̄ji ra xa'a kuachi ndi'i n̄ivi. Ta saá Jesucristo n̄ixita n̄ij ra ta n̄ixi'j ra nda'a tón cruz xa'a kuachi n̄ivi. Ta ndi'i n̄ivi na kándixa ña n̄ixi'j Jesucristo xa'a kuachi m̄ji na, ta Ndios kisa ká'no ini ra xa'a kuachi nayó'o. Ndi'i ñava'a yó'o ña ke'é Ndios xa'a n̄ivi sáná'a ña ndí t̄a t̄andaɗa kúu Ndios. Ta saá ni, ɔn vása kama n̄i-saxo'v̄i ra n̄ivi xa'a ña ɔn vá'a ke'é na kujya x̄ina'á, ta xa'a ña kúu Ndios t̄a t̄a ká'no ini, kúndeé

ini ra xí'in ña on vá'a ke'é nivi yó'o. ²⁶ Ta ke'é Ndios saá, chi vitin kóni ra saná'a ra noo ndi'i nivi ndí ndixa ké'é ra ñandaa xí'in na. Saá chi ndi'i nivi na kúu na kándixa Jesucristo, Ndios sánduu ra nivi yó'o na on koó kuachi ndíso noo ra, ta va'a yóo ra xí'in nayó'o.

²⁷ Ta saá, ¿án yóo ví ñava'a kisa ndivi yó xá'a ña kuchiño kasa ká'no xí'in mji yó noo Ndios? ¡Nda lo'o, on koó xá'a ña ke'é yó saá!, chi on sivi xá'a ña va'a kisa ndivi yó ndayí Ndios kúu xá'a ña kúu yó nivi na on koó kuachi ndíso noo ra. Ta xá'a ña kándixa yó Jesucristo, Ndios sánduu ra yó nivi na ndii na on koó kuachi ndíso noo ra. ²⁸ Ta ndi'i ña sakán ndato'on i xí'in ndó taxi ña kundaa ini yó to'on ña káchí saá: Nii laá kuiti ña xini ñó'ó ke'é yó, ta taxi ña nduu yó nivi na ndii na on koó kuachi ndíso noo Ndios kúu ña kandixa yó Jesucristo. Saá chi on sivi xá'a ña kisa ndivi yó ndayí Ndios kúu ña nduu yó nivi na ndii na on koó kuachi ndíso noo ra.

²⁹ ¿Án xani sinj ndó Ndios ndasaá kuiti kúu ra ta taká'no noo nivi na kúu najudío? ¿Án on vása kúndaa ini ndó ndí ñii kiva kúu ra ta taká'no noo nivi na on vása kúu najudío? Ndixa Ndios kúu taká'no noo ndi'i nivi ñoyívi. ³⁰ Chi ñii laá kúu Ndios ndino'o, ta Ndios ñii kiva ké'é ra xí'in ndi'i nivi ña nduu na nandii na on koó kuachi ndíso noo ra, án najudío kúu na, án nivi na on sivi najudío kúu na. Ta xá'a ña kándixa nivi Jesucristo, Ndios kisa ká'no ini ra xá'a kuachi na, ta sánduu ra na nivi na ndii noo ra. ³¹ Ta saá, ¿án kóni kachí i ña on vása ndaya'ví ka ndayí Ndios? ¡Nda lo'o, on vása kóni kachí i saá! Saá chi tá kándixa yó Jesucristo, ta ña ké'é yó saá kúu ña ndino'o kisa ndivi yó ndayí Ndios ña ñitaa na xina'á.

4

Tō'on yó'o ká'an ndí taAbraham nduu ra
taa ta ndii noo Ndios chi kandixa ra Ndios

¹ Vitin va'a kani sinj yó xá'a ña ká'an to'on Ndios xá'a taAbraham, ta kúu xii síkuá ndi'i nivi najudío. ² Ta to'on Ndios yó'o, ¿án ká'an ña ndí ndasaá kuiti xá'a ñava'a ke'é taAbraham kúu ña nduu ra

taa ta ndii ta on koó kuachi ndíso noo Ndios, ta va'a yóo ra xí'in Ndios? On vása ká'an to'on yó'o saá. Chi tá ndasaá kuiti xá'a ñava'a ke'é taAbraham kúu ña nduu ra ta ta ndii noo Ndios, níkuu, ta saá kukomí ra xá'a ña kasa ká'no xí'in mji ra. Ta saá ni, noo Ndios, nda lo'o on koó ña taxi ña kuchiño taAbraham kasa ká'no xí'in mji ra. ³ Saá chi to'on Ndios ña ñitaa na xina'á káchí ña saá: "TaAbraham kandixa ra Ndios, ta xá'a ñayó'o Ndios ñika'an ra taAbraham kúu taa ta ndii ta on koó kuachi ndíso noo ra", káchí to'on Ndios. ⁴ Ta xini yó tá nivi kisa chiño na, ta tapatrón chá'vi ra na xá'a chiño ke'é na. Ta saá s'ún ña náki'in na, on sivi ña sání'i tapatrón nda'a na kúu ña, chi s'ún ña kúu ya'vi chiño ke'é na kúu ña. ⁵ Ta Ndios on vása yóo ra ndatán yóo tapatrón yó'o, chi ñava'a ke'é ra xí'in yó, on sivi ya'vi ña chá'vi Ndios mji yó xá'a chiño va'a kisa ndivi yó kúu ña. Vará nivi na ndíso kuachi kúu yó, Ndios ke'é ra ñava'a xí'in yó ña sánduu ra yó nivi na ndii na on koó kuachi ndíso noo ra. Ta ndasaá kuiti xá'a ña kándixa yó Jesucristo, kúu ña Ndios ke'é ra ñava'a yó'o xí'in yó. ⁶ Kuiya xina'á tarey David ñika'an ra ndí nákaa ñasii ini nivi na kúu na ndii noo Ndios. Ta on sivi xá'a chiño va'a kisa ndivi na kúu ña Ndios sánduu ra nivi na ndii noo ra, chi to'on ña ñitaa taDavid xina'á, káchí ña saá:

⁷ Nákaa ñasii ní ini nivi, na on koó kuachi ndíso, chi Ndios xa kisa ká'no ini ra xá'a kuachi na.

⁸ Nákaa ñasii ní ini ñii ñii nivi tá Ndios on vása sákuiso ra kuachi sata na, káchí to'on Ndios ña ñitaa tarey David xina'á.

⁹ Ta, ¿yu kúu nivi na kómí ñasii ini, na kúu na ká'an taDavid yó'o xá'a? ¿Án ndasaá kuiti nivi na kisa ndivi costumbre ña ñani circuncisión kúu na ká'an ra xá'a? ¿Án on ndixa ñii kiva saá ká'an ra xá'a nivi na on vása ní-kisa ndivi costumbre yó'o? Saá chi to'on ña sakán ñika'an ndi xí'in ndó ká'an ña ndí taAbraham kandixa ra Ndios, ta xá'a ña ke'é ra saá, Ndios kachí ra ndí taAbraham nduu ra tandii ta on koó kuachi ndíso noo ra. ¹⁰ ¿Ama xikuu ña kachí Ndios taAbraham

kúu ra t̄andii n̄oṛ ra? ¿Án k̄iv̄i si'na ña xa k̄isa ndivi t̄aAbraham circuncisión x̄ikuu ña? ¿Án k̄iv̄i ṛn t̄a'án ka kasa ndivi t̄aAbraham costumbre yó'o x̄ikuu ña? Kúndaḡ ini yó ndí k̄iv̄i ṛn t̄a'án ka t̄aAbraham kasa ndivi ra ñacircuncisión yó'o, Ndios n̄ika'ḡn ra t̄aAbraham nduu ra t̄andii t̄a ṛn koṛ kuḡchi ndíso n̄oṛ ra. ¹¹ Saá chi si'na t̄aAbraham k̄andixa ra Ndios, ta x̄a'a ñayó'o Ndios n̄ika'ḡn ra ndí t̄aAbraham nduu ra t̄andii n̄oṛ ra ta va'a yóo x̄i'in ra. Ta k̄iv̄i xa nduu t̄aAbraham t̄andii n̄oṛ Ndios, ta saá k̄isa ndivi ra ñacircuncisión yó'o. Ta ndi'i k̄isa ndivi ra ñayó'o, t̄aAbraham x̄ikomí ra ñii marca lo'o n̄oṛ koñu ra, ña x̄ikuu ña ñii seña ña saná'a ndí Ndios sanḡuu ra t̄aAbraham t̄a t̄a ndii t̄a ṛn koṛ kuḡchi ndíso n̄oṛ ra x̄a'a ña k̄andixa ña'á ra. Ta saá t̄aAbraham yó'o nduu ra ndatán yóo yivá ndi'i n̄ivi na ndino'o ini k̄andixa Ndios, vará sava n̄ivi yó'o ṛn vása ní-kisa ndivi na circuncisión. Saá chi x̄a'a ña n̄ivi yó'o k̄andixa na Ndios ñii k̄i'va ndatán t̄aAbraham k̄andixa ña'á ra, Ndios sanḡuu ra na n̄ivi na ndii, na ṛn koṛ kuḡchi ndíso n̄oṛ ra, ta va'a yóo ra x̄i'in na vitin. ¹² Ta sava m̄ji yóo kúu najudío, ta n̄ivi na k̄isa ndivi circuncisión kúu yó, ta kúu yó n̄ivi nasa'ya ñani síkuá t̄aAbraham. Ta saá, x̄in̄i ñó'ó ñii k̄i'va saá k̄andixa yó Ndios, ndatán t̄aAbraham k̄andixa ña'á ra. Tá ṛn vása k̄andixa yó Ndios saá, ta ṛn vása kómí yó ndayí ña káchí yó ndí t̄aAbraham kúu yivá yó.

*Tṛ'on yó'o ká'ḡn ndí Ndios ndixa k̄isa ndivi ra
tṛ'on ra x̄i'in n̄ivi na k̄andixa ña'á*

¹³ Ndios x̄i'in tṛ'on ra k̄indṛo ra x̄i'in t̄aAbraham, ña káchí ndí t̄aAbraham x̄i'in sa'ya ñani síkuá ra kuu n̄ivi na naki'in ndi'i ño'o ñoyívi yó'o, chi ñii k̄iv̄i ña vaxi Ndios taxi ra ña nda'a na. Ta x̄in̄i yó ndí t̄aAbraham x̄itaku ra kuḡ'a ní kuḡya si'na ka n̄oṛ t̄aMoisés, t̄a t̄a naki'in ndayí ña taxi Ndios nda'a ra. Ta x̄a'a ñayó'o kúndaḡ ini yó ndí ṛn s̄iv̄i x̄a'a ña k̄isa ndivi t̄aAbraham ndayí yó'o kúu ña Ndios k̄indṛo ra ke'é ra ñava'a saá x̄i'in ra. Ta x̄a'a ña ndino'o ní ini ra k̄andixa ra Ndios, t̄aAbraham nduu ra t̄andii n̄oṛ Ndios, ta Ndios k̄indṛo ra x̄i'in t̄aAbraham taxi ra

ñava'a nda'a ra. ¹⁴ Ta saá kúndaḡ ini yó ndí x̄a'a ña k̄andixa n̄ivi Ndios kúu ña naki'in na ñava'a ña k̄indṛo ra taxi ra nda'a na. Ta ṛn s̄iv̄i x̄a'a ña k̄isa ndivi n̄ivi ndayí Ndios kúu ña naki'in na ñava'a nda'a Ndios. Saá chi tá ndixa x̄a'a ña k̄isa ndivi yó ndayí Ndios kúu x̄a'a ña Ndios táxi ra ñava'a nda'a yó, níkuu, ta saá ña m̄ñi kúu ña k̄andixa yó Ndios, ta ñii k̄i'va saá, ni ṛn vása ndayá'ví tṛ'on ña k̄indṛo Ndios x̄i'in n̄ivi na k̄andixa ña'á. ¹⁵ Chi ndayí Ndios káchí ña ndí x̄in̄i ñó'ó xo'v̄i n̄ivi na yá'a ndoso ndayí ra. Tá ṛn koṛ ndayí Ndios ña sáná'a kuḡchi n̄ivi, níkuu, ta ṛn kóo kuḡchi ndíso nayó'o.

¹⁶ Ta saá, ña x̄in̄i ñó'ó ní ka kúu ña ndino'o ini yó k̄andixa yó Ndios, chi x̄a'a ñayó'o naki'in yó ñava'a k̄indṛo Ndios taxi ra nda'a sa'ya ñani síkuá t̄aAbraham. Ndios kúu t̄a t̄a va'a ní ini, ta x̄a'a ñayó'o saní'i ra ñava'a ndi'i n̄ivi na kúu na k̄andixa ña'á, ndatán t̄aAbraham k̄andixa ra Ndios kuḡya x̄ina'á. Ta n̄ivi yó'o, án kúu na n̄ivi na x̄in̄i ndayí ña n̄itaa t̄aMoisés, án kúu na n̄ivi na ṛn vása x̄in̄i ndayí yó'o, ta ndi'i saá n̄ivi na ndino'o ini k̄andixa Ndios, nduu na ndatán yóo sa'ya t̄aAbraham. Saá chi t̄aAbraham kúu yivá ndi'i n̄ivi na ndino'o ini k̄andixa Ndios. ¹⁷ Ta tṛ'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á káchí ña saá: "Yí'i, Ndios, taxi i ndí yó'ó t̄aAbraham nduu ún yivá kuḡ'a ní ti'vi n̄ivi na kutaku kuḡ'a ní ñoo ndi'i saá x̄i'ña n̄oṛ ño'o ñoyívi", káchí Ndios x̄i'in t̄aAbraham. Ta Ndios, t̄a t̄a k̄indṛo saá x̄i'in t̄aAbraham, kúu ñii laá Ndios, t̄a t̄a kómí ndeḡ sanataku n̄ivi na xa n̄ixi'i, ta kómí ra ndeḡ ña kasa va'a ra ña ṛn t̄a'án kuva'a.

¹⁸ Vará nda lo'o ṛn koṛ ka x̄a'a ña kundati t̄aAbraham ña kukomí ra sa'ya ra, ta k̄andixa ra tṛ'on ña k̄indṛo Ndios x̄i'in ra, ta x̄indati ra Ndios ña ndixa kasa ndivi ra tṛ'on ra yó'o. Ta saá t̄aAbraham nduu ra yivá kuḡ'a ní n̄ivi na táku ndi'i saá x̄i'ña n̄oṛ ño'o ñoyívi yó'o. Chi Ndios k̄indṛo ra x̄i'in t̄aAbraham ndí sa'ya ñani síkuá ra kuḡ'a ní kuḡna na, ta ñii k̄i'va ndatán tṛ'on ña n̄ika'ḡn Ndios x̄i'in t̄aAbraham, saá k̄undivi ña. ¹⁹ T̄aAbraham xa yatin kukomí ra ñii ciento kuḡya, ta x̄in̄i ra ṛn koṛ ka ndeḡ kómí yikí koñu ra ña kuchiño

kukomí ra sa'ya ra, ta ñii kiva saá xini ra ndí ñásí'í ra ñáSara, ña'a ñá on kivi koo sa'ya kúu ñá. Vará taAbraham xani siji ra xa'a yiki koñu ra xa yoo ña ndatan yoo ña nixi'i chi on koó ka ndee kómí ña, ta saá ni, taAbraham nda lo'o on vása ní-sandakoo ra kándixa ra ña ndixa Ndios kasa ndivi ra to'on ña kindoo ra xí'in ra. ²⁰ Ta on vása ní-xika ini ra án ndixa án on ndixa kasa ndivi Ndios to'on ra. Nda víka, ndee ka chikaá ini ra kándixa ra Ndios, ta ndino'o xindaa ini ra ndí Ndios kasa ndivi ra to'on ra. Ta xa'a ñayó'o, kisa ká'no ra Ndios. ²¹ Saá chi taAbraham ndino'o ní ini ra kándixa ra ndí Ndios kómí ra ndee kasa ndivi ra ndi'i to'on ña nika'an ra xí'in ra. ²² Xa'a ña taAbraham ndixa xindaa ini ra Ndios saá, Ndios nika'an ra taAbraham kúu tandii ta on koó kuachi ndiso noo ra, ta va'a yoo ra xí'in ra.

²³ Ta to'on Ndios ña nitaa na xina'á, ká'an ña ndí taAbraham kúu ra tandii noo Ndios chi kándixa ña'á ra, ta to'on yoo on vása ndasaá kuiti ká'an ña xa'a taAbraham, ²⁴ ta ñii kiva ká'an ña xa'a mji yó, na kúu nivi na ndixa kándixa Ndios, ta kúu ta ta sanataku Jesucristo taKá'no noo yó. Ta xa'a ña kándixa yó ra, Ndios ka'an ra ndí mji yó kúu nivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo ra, ta va'a yoo yó xí'in ra. ²⁵ Xa'a ña cha'vi ra xa'a kuachi yó, Ndios taxi ra Jesucristo nixi'i ra, ta xa'a ña kuchiño nduu yó nivi na ndii noo ra, Ndios sanataku ra Jesucristo.

5

To'on yoo ká'an ña ndí nákutá'an va'a yó xí'in Ndios

chi sanduu ra yó nivi na ndii noo ra

¹ Xa'a ña kándixa yó Jesucristo, Ta taKá'no noo yó, Ndios sanduu ra mji yó nivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo ra. Ta xa'a ña kisa ndivi Jesucristo, chi nixi'i ra nda'a tón cruz, vitin vivii nákutá'an yó xí'in Ndios. ² Saá chi Jesucristo kisa ndivi ra chiño ña táxi ña va'a nakutá'an yó xí'in Ndios. Ta vitin xa'a ña kándixa yó Jesucristo, táku yó yichi noo Ndios ké'é ra ku'a ní ñava'a xí'in yó, ta kúsiy ní ini yó chi ndaa ini yó ndí kivi ña vaxi kutaku yó xí'in Ndios ñoyívi nino noo yoo ndi'i ñalivi ná'no ña

yé'e. ³ Ta on sivi ndasaá kuiti xa'a ñava'a yoo kúu xa'a ña kúsiy ini yó, ta xa'a ña xó'vi yó vitin kúu ña kúsiy ini yó. Saá chi kúndaá ini yó ndí ña xó'vi yó chindeé ña mji yó ña nduu yó nivi na kuchiño kúndaé ini xí'in ndi'i ña yo'vi xó'vi na, ta ndee ka kundikon na yichi Ndios. ⁴ Saá chi ña xó'vi yó kúu ña xito ndoso mji yó án ndino'o ini yó ndikon yó Ndios. Ta ña kúndaé ini yó xí'in ña xó'vi yó yó'o, táxi ña ndí kusiy ka ini Ndios koni ra mji yó. Ta xa'a ña kúndaé ini yó noo ña xito ndoso yó saá, ndee ka ndaa ini yó ña ndixa Ndios kasa ndivi ra ndi'i to'on ña nika'an ra xí'in yó. ⁵ Ta nda lo'o on sivi ña maní kuiti kúu ña ndaa ini yó kasa ndivi Ndios ña nika'an ra xí'in yó, chi Ndios saní'i ra Níma ra ña táku ña ini yó, ta Níma ra yoo xa sakutú ña ini yó xí'in ña kí'vi ní ini Ndios xini ra mji yó.

⁶ Ta mji yó, vará xikuu yó nivi na xindiso ní kuachi noo Ndios, ta on koó ndee xikomí yó ña kuchiño sakaku yó xí'in mji yó noo ndee ña on vá'a ña xa'nda chiño noo yó, ta saá tá nitondaá kivi ña chitóni Ndios, ta Jesucristo nixi'i ra noo yó xa'a kuachi yó. ⁷ Ña yo'vi ní kúu ña nanivi taxi xí'in mji na ña kivi na xa'a inká nivi na kúu nandaá. Ta saá ni, ndásana va yoo nivi na ndino'o ini kuchiño taxi xí'in mji na kivi na xa'a inká nivi, na kúu nava'a ní. ⁸ Ta Ndios saná'a ra ndasaá ndee ní kónó nákaa ña kí'vi ní ini ra xini ra mji yó, chi mji kivi ña xika ka yó ku'a'an yó yichi ña on vá'a, ta Jesucristo taxi xí'in mji ra nixi'i ra xa'a yó. ⁹ Ta xí'in nji ra ña kee yiki koñu Jesucristo kivi nixi'i ra xa'a kuachi yó nda'a tón cruz, Ndios sanduu ra yó nivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo ra vitin. Ta xa'a ñayó'o ña kisa ndivi Jesucristo xa'a yó, ndixa Ndios on saxo'vi ra mji yó, kivi kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i nivi ñoyívi yó'o. ¹⁰ Ta kivi on ta'an kándixa yó Jesucristo, ta mji kivi ña xika ka yó kisa toon yó noo Ndios, ta Ndios ké'é ra ñava'a ní xí'in yó, chi Sa'ya ra Jesucristo nixi'i ra xa'a kuachi yó. Ta ña nixi'i Jesucristo kómí ña ndee ká'no, chi taxi ña nakutá'an va'a yó xí'in Ndios. Ta saá xa'a ña natakú Jesucristo ta táku ra ndi'i saá kivi, kúndaá ini yó

ndí ndixa sakaku ra mji yó, ta kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi. ¹¹ Ta on sivi ndasaá kuiti ñayó'o kúu ña táxi kusij ini yó. Ta kúsij ini yó ta kisa ká'no yó Ndios chi Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, xa kisa ndivi ra chiño ña taxi va'a nákutá'an yó xí'in Ndios, ta vitin vivii yóo yó xí'in ra.

Tò'on yó'o ká'an xa'a taAdán, ta ká'an ña xa'a Jesucristo

¹² Ñanoo on koó ña on vá'a ní-xiyo ñoyívi yó'o. Ta taAdán, taa tanoó kisa va'a Ndios, tayó'o kúu tanoó ke'é ña on vá'a, ta saá kixaa ña on vá'a ñoyívi yó'o. Ta saá ndi'i nivi kixá'á na ké'é na ña on vá'a, ta xa'a ña on vá'a ké'é nivi, xini ñó'ó kivi ndi'i na. ¹³ Tá on ta'an ka taxi Ndios ndayí ra nda'a taMoisés, ta ku'a ní ña on vá'a ke'é nivi ñoyívi yó'o saá. Ta saá ni, Ndios on vása ní-sakuiso ra kuachi sata nivi yó'o, chi on vása ní-xikomí na ndayí ra. ¹⁴ Ta saá ni, ndi'i nivi na xitaku ñoyívi yó'o, nda kivi xitaku taAdán tанда kivi xitaku taMoisés, nixi'i ndi'i nayó'o, chi ndi'i nayó'o ke'é na ña on vá'a. Ta nivi na xitaku kuyá ña on ta'an ka Ndios taxi ra ndayí ra nda'a taMoisés, nivi yó'o ke'é na ku'a ní ña on vá'a, vará on vása ní-kundaa ini na ndí ña on vá'a ke'é na kúu ña nija'a ndoso na ña xa'nda chiño Ndios. Ta saá ña on vá'a ke'é nivi yó'o on sivi ñii kúu ña xí'in ña on vá'a ke'é taAdán. Saá chi taAdán, vará kundaa ini ra ña xa'nda chiño Ndios noo ra, ta ni-xiin ra chikaa so'o ra ña nika'an Ndios xí'in ra. Ta taAdán yó'o xikuu ra tanoó noo yichi on vá'a mji ra, ta ku'a ní nivi ndikon na yichi ra. Ta kixaa inká taa ta kúu tanoó noo yichi va'a mji ra, ta tayó'o kúu Jesucristo, ta ku'a ní nivi ndikon na yichi ra.

¹⁵ Ta nda lo'o on vása náta'an ña on vá'a ña ke'é taAdán xí'in ñava'a kisa ndivi Jesucristo. Saá chi xa'a ña on vá'a ke'é taAdán, ndi'i nivi xini ñó'ó kivi na. Ta xa'a ñava'a kisa ndivi Jesucristo, Ndios saní'i ra ñava'a ku'a ní nivi, chi táxi ra kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ¹⁶ Ta ndixa on vása náta'an ña on vá'a ke'é taAdán xí'in ñava'a saní'i Ndios nivi. Saá chi xa'a ñii ña on vá'a ña ke'é taAdán, taxi ña kixaa ña on vá'a ñoyívi yó'o, ta saá ndi'i nivi kixá'á na ké'é na ña on vá'a,

ta xini ñó'ó kivi na xa'a ña on vá'a ké'é na. Ta saá ni, ñava'a saní'i Ndios nivi kúu ña sanduu ra na nivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo ra, ta táxi ra ña kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. Vará nivi na ke'é ku'a ní ña on vá'a kúu na, Ndios kuchiño ra sanduu ra na nivi na ndii noo ra, chi Jesucristo nixi'i ra xa'a kuachi na. ¹⁷ Kuachi ñii laá taa tanoó taAdán xikomí ña ndee ña táxi ña ndi'i nivi kivi na. Ta saá ni, ñava'a ke'é ñii laá Jesucristo kómí ní ka ña ndee noo kuachi tanoó yó'o, chi xa'a ñava'a ke'é Jesucristo, nivi kuchiño kutaku ndino'o na ta ka'nda chiño na xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi. Nivi yó'o kúu nivi na xa naki'in ñava'a ní saní'i Ndios na, chi Ndios sakaku ra na, ta sanduu ra na nivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo ra xa'a ña kándixa na Jesucristo.

¹⁸ Ta saá kundaa ini yó ndí xa'a kuachi ñii laá tanoó, ndi'i nivi ké'é na ña on vá'a, ta ndiso na kuachi noo Ndios. Ta xa'a ñayó'o ndi'i nivi xini ñó'ó kivi na. Ta saá ni, xa'a ñava'a ñandaa kisa ndivi ñii laá Jesucristo, Ndios kuchiño sanduu ra ndi'i nivi na ndii noo ra, ña kuchiño kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ¹⁹ Xa'a ña on vá'a ke'é ñii taa, ña ni-xiin ra chikaa so'o ra tò'on ña nika'an Ndios xí'in ra, ndi'i nivi kixá'á na ku'a'an na yichi on vá'a tayó'o, ta ndiso na kuachi. Ta xa'a ñava'a ñandaa kisa ndivi ñii laá Jesucristo, chi chikaa so'o ra tò'on Ndios, ku'a ní nivi kixá'á na ndikon na yichi ra, ta Ndios sanduu ra nayó'o nivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo ra.

²⁰ Ndios taxi ra ndayí ra nda'a nivi xa'a ña kundaa ini na ndí ku'a ní ña on vá'a ké'é na, ta ndiso ní na kuachi noo Ndios. Vará yóo ku'a ní ña on vá'a ké'é nivi, ta ví'i ní ka kúká'no ñava'a ndino'o ke'é Ndios xí'in na. ²¹ Ta on ta'an ka kixaa Jesucristo, ta ndee ña on vá'a xikuu ña xa'nda chiño noo nivi, ta ndi'i nivi xini ñó'ó kivi na xa'a ña on vá'a ké'é na. Ta vitin ñava'a ndino'o Ndios kúu ña xá'nda chiño noo ndi'i nivi na kándixa Jesucristo, Taa taKá'no noo yó. Saá chi Ndios sanduu ra nayó'o nivi na ndii noo ra, ta táxi ra ña kutaku ndino'o na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi.

6

To'on yó'o ká'q̄n ndí n̄ivi na kándixa Jesucristo

q̄n vása k̄a x̄inj̄i ñó'ó kasa ndivi na ña kóni ndee ña q̄n vá'a

¹ Ta saá, ¿yu kúu ña k̄a'q̄n yó vitin x̄a'a ña x̄inj̄i ñó'ó kutak̄u yó? ¿Án va'a kundik̄on yó ke'é k̄a yó kūa'a ní k̄a ña q̄n vá'a, chi saá Ndios ke'é ra kūa'a ní k̄a ñava'a x̄i'in yó? Chi ndixa Ndios kasa ká'no ini ra x̄a'a ndi'i ña q̄n vá'a ke'é yó. ² ¿Nda lo'o q̄n vása va'a ke'é k̄a yó saá! Chi m̄ji yó n̄ivi na kándixa Jesucristo, x̄ina'á x̄itak̄u yó kisa ndivi yó ña xá'nda chiño ña q̄n vá'a noq̄ yó. Ta vitin ndat̄án yóo n̄ivi na n̄ixi'i, saá yóo yó noq̄ ña q̄n vá'a, ta x̄a'a ñayó'o q̄n vása chíkaa k̄a so'o yó ña xá'nda chiño ña q̄n vá'a. ³ ¿Án q̄n vása kúndaq̄ ini ndó yu kúu ña kóni kachí ña xa ch̄ichi yó ñii k̄i'va ndat̄án ch̄ichi Jesucristo? Saá chi ña ch̄ichi yó saá kóni kachí ña ndí ñii ndu yó x̄i'in Jesucristo, ta tuku kóni kachí ña n̄ixi'i yó x̄i'in ra. ⁴ Saá chi Jesucristo n̄ixi'i ra ta n̄indux̄un ra. Ta ña ch̄ichi yó ndat̄án ch̄ichi m̄ji ra kóni kachí ña n̄ixi'i yó ta n̄indux̄un yó ñii kachí x̄i'in Jesucristo. Ta ndixa ndat̄án Ndios sanatak̄u ra Jesucristo x̄i'in ndee ká'no ra, saá yóo ña ke'é ra x̄i'in m̄ji yó. Saá chi x̄a'a ña n̄ixi'i yó ñii kachí x̄i'in Jesucristo, Ndios tax̄i ra ña k̄aku tuku yó ta ndu yó n̄ivi xaá na kúchiño vivii kutak̄u noq̄ ra.

⁵ Kúndaq̄ ini yó ndí ña ch̄ichi yó sáná'a ña ndí ñii ndu yó x̄i'in Jesucristo, ta ñii kachí n̄ixi'i yó x̄i'in ra. Ta x̄a'a ñayó'o kúndaq̄ ini yó ndí ñii k̄i'va ndat̄án natak̄u Jesucristo, saá natak̄u m̄ji yó k̄ivi ña va'xi. ⁶ Ta vitin kúndaq̄ ini yó k̄ivi n̄ixi'i Jesucristo nda'a tón cruz, ta ndat̄án n̄ixi'i m̄ji yó, n̄ivi na x̄itak̄u t̄ixin ndee ña q̄n vá'a, saá n̄ixiyo ña. Saá chi k̄ivi tá q̄n ta'an kandixa yó Jesucristo, ta saá ndee ña q̄n vá'a x̄ixa'nda chiño noq̄ yó. Ta vitin m̄ji yó q̄n vása x̄inj̄i ñó'ó tak̄u k̄a yó kisa ndivi yó ña xá'nda chiño ndee ña q̄n vá'a yó'o noq̄ yó. ⁷ Chi x̄a'a ña n̄ixi'i yó x̄i'in Jesucristo, yóo yó ndat̄án yóo n̄ivi na n̄ixi'i noq̄ ndee ña q̄n vá'a yó'o, ta ndee q̄n vá'a yó'o q̄n vása kómí

k̄a ña ndayí ka'nda chiño ña noq̄ m̄ji yó. ⁸ Ta saá x̄a'a ña n̄ixi'i yó x̄i'in Jesucristo, ndixa ndáa ini yó ña kutak̄u yó x̄i'in ra ndi'i saá k̄ivi ña va'xi. ⁹ Ta kúndaq̄ va'a ini yó ndí n̄ixi'i Jesucristo ta natak̄u ra, ta nda ñii k̄ivi q̄n k̄ivi k̄a ra. Saá chi ndee ña xá'ni n̄ivi q̄n vása k̄a kúchiño kundee ña noq̄ Jesucristo. ¹⁰ Jesucristo ñii laa yich̄i n̄ixi'i ra x̄a'a kuachi n̄ivi, ta x̄i'in ña n̄ixi'i ra sandi'i ra x̄a'a ndee ña q̄n vá'a. Ta vitin tak̄u ra x̄a'a ña chinóo síkón ra ñato'ó Ndios. ¹¹ Ta saá ndó'ó, x̄a'a ña ñii ndu ndó x̄i'in Jesucristo, va'a kani s̄inj̄i ndó ndí kúu ndó n̄ivi na n̄ixi'i noq̄ ndee ña q̄n vá'a. Ta ñii kachí ndat̄án tak̄u Jesucristo, saá kutak̄u ndó ke'é ndó ñava'a ña chinóo síkón ndó ñato'ó Ndios.

¹² Q̄n taxi ndó ña ka'nda chiño ndee ña q̄n vá'a noq̄ yikí koñu ndó, ni q̄n vása kasa ndivi ndó ndi'i noq̄ ña q̄n vá'a ña kútoo ní yikí koñu ndó. ¹³ Ta nda lo'o q̄n taxi x̄i'in m̄ji ndó kasa ndivi ndó ña q̄n vá'a, ta q̄n taxi ndó ná koni ñó'ó ñandiva'a nda ñii xiiña yikí koñu ndó. Nda víka, taxi ndi'i x̄i'in m̄ji ndó nda'a Ndios ña koni ñó'ó ra ndi'i xiiña yikí koñu ndó x̄a'a ña kasa ndivi ndó ñava'a ñandaq̄ noq̄ ra. Saá va'a ke'é ndó chi vitin kúu ndó n̄ivi na tak̄u ndino'o noq̄ Ndios, vará x̄ina'á x̄ikuu ndó n̄ivi na n̄ixi'i noq̄ ra. ¹⁴ Ta vitin ndee ña q̄n vá'a q̄n kúchiño k̄a ka'nda chiño ña noq̄ ndó. Chi vitin ndayí ña n̄itaa taMoisés x̄ina'á q̄n s̄ivi k̄a ña xá'nda chiño noq̄ yó kúu ña, ta vitin tak̄u yó kūa'q̄n yó yich̄i xaá, ta ñava'a ini Ndios kúu ña xá'nda chiño noq̄ yó.

To'on yó'o ká'q̄n ña ndí x̄inj̄i ñó'ó kasa ndivi yó ñandaq̄ ña kóni Ndios

¹⁵ Ta saá, ¿yukia x̄inj̄i ñó'ó ke'é k̄a yó vitin? Saá chi ndayí ña n̄itaa taMoisés x̄ina'á q̄n s̄ivi k̄a ña xá'nda chiño noq̄ yó kúu ña, ta vitin tak̄u yó kūa'q̄n yó yich̄i xaá, ta ñava'a ini Ndios kúu ña xá'nda chiño noq̄ yó. Ta x̄a'a ñayó'o, ¿án va'a ke'é k̄a yó kūa'a ní ña q̄n vá'a? ¿Nda lo'o q̄n vása va'a ke'é yó saá! ¹⁶ ¿Án q̄n vása kúndaq̄ ini ndó táná taxi x̄i'in m̄ji ndó ña kasa ndivi ndó ndi'i ña ndúkú ñii ta noq̄ ndó, ta saá tondaq̄ ndó ndu ndó ñii esclavo ta yó'o, ta q̄n kúchiño k̄a ndó ka'nda chiño ndó x̄a'a m̄ji ndó? Ta ñayó'o

sáná'a ña táná taxi xí'in mji yó ña kasa ndivi yó ndi'i ña xá'nda chiño ndee ña on vá'a noo yó, ta saá tondaa yó nduu yó esclavo, ñivi na ndasaá kuiti kasa ndivi ña kóni ndee ña on vá'a noo na, ta saá kuá'an yó yichí noo sandi'i yó xa'a mji yó noo Ndios. Ta saá ni, táná taxi xí'in mji yó ña kasa ndivi yó ña kóni Ndios, ta saá tondaa yó nduu yó esclavo Ndios, ñivi na ndasaá kuiti kasa ndivi ña kóni ra, ta saá va'a kuá'an yó yichí noo vivii táku yó xí'in Ndios, saá chi sanduu ra yó ñivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo ra. ¹⁷ ;Ta yi'i ndixa táxi ña táxa'vi ña'á ní Ndios! Saá chi vará xina'á xikuu ndó esclavo ñandee on vá'a, ta xitaku ndó kisa ndivi ndó ña xá'nda chiño ñandee on vá'a yó'o noo ndó, ta vitin xí'in ña ndino'o ini ndó chíkaa so'o ndó ta kisa ndivi ndó to'on ña sáná'a ndasaá vivii xini ñó'ó kutaku ñivi na kándixa Jesucristo. ¹⁸ Ndios xa sakaku ra ndó'ó, ta kuá'an ndíka ndó noo ndee ña on vá'a, ta vitin ndó'ó kisa ndivi ndó ñava'a ñandaa ña kóni Ndios. ¹⁹ Xí'in to'on ña on vása yo'vi ní kundaa ini ñivi kúu ña ndato'on i xí'in ndó vitin, chi ñivi na lo'o ní kundaa ini kúu ndó. Náka'an ndó tá kivi si'na ta on ta'an kandixa ndó Jesucristo, ndó'ó taxi xí'in mji ndó nda'a ndee ña on vá'a ña kisa ndivi ndó ndi'i noo ñakini xí'in ndi'i noo ñandiva'a. Ta vitin xini ñó'ó taxi xí'in mji ndó nda'a Ndios ña kasa ndivi ndó ñava'a ñandaa ña kóni ra. Ta xí'in ña ké'é ndó saá nduu ndó ñivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo ra.

²⁰ Kivi si'na tá on ta'an ka kandixa ndó Jesucristo, xikuu ndó ñivi esclavo na ndasaá kuiti kisa ndivi ndi'i ña xá'nda chiño ndee ña on vá'a noo na, ta xí'ká ní xitaku ndó noo ñava'a, chi nda lo'o on vása ní-ndi'i ini ndó ndukú ndó ñava'a ñandaa ña kóni Ndios. ²¹ Ta, ¿yu kúu ñava'a ñaki'in ndó xa'a ña kisa ndivi ndó ndi'i noo ña on vá'a, xí'in ndi'i noo ñakini ña sákuka'an noo ndó vitin? Ndixa on koó nda ñii ñava'a ñaki'in ndó xa'a ña on vá'a ké'é ndó saá, chi yichí ña on vá'a ñixa'an ndó kúu ña yichí noo kuá'an ndó ndi'i xa'a ndó noo Ndios. ²² Ta Ndios xa sakaku ra ndó'ó noo ndee ña on vá'a, ta on vása ka xá'nda chiño ña noo ndó. Ta vitin ndino'o ini ndó xa taxi xí'in mji ndó

nda'a Ndios ña kasa ndivi ndó ña kóni ra. Ta xa'a ñayó'o ndixa ñaki'in ndó ñava'a ní nda'a Ndios, chi taxi ra kutaku ndó xí'in ra ndi'i saá kivi ña va'xi. ²³ Ta ñivi na kisa ndivi ña xá'nda chiño ndee ña on vá'a noo na, ndixa ñaki'in na ya'vi ña cha'vi ndee ña on vá'a yó'o noo na. Ta ya'vi ña chá'vi ña kúu ña kivi ndi'i na. Ta mji yó, ñii nduu yó xí'in Jesucristo chi kándixa yó ra, ta saá Ndios saní'i ra ñava'a mji yó, ña kúu ña kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi ña va'xi.

7

To'on yó'o ká'an ña ndí vitin Jesucristo kúu taa ta xá'nda chiño noo ñivi na kándixa ña'á

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó kúu ñivi na xini va'a ndayí Ndios ña ñitaa ta Moisés. Ta saá xini ndó ndí ndayí yó'o ndasaá kuiti kómí ña ndee ña xá'nda chiño ña noo ñivi tá táku na. ² Ta ndayí yó'o ká'an ña ndí tá yóo ñásí'í ñii taa, ta ñáyó'o kúu ñásí'í taa yó'o ndi'i saá kivi táku ra. Ta saá ni, tá ñixi'i yij ñaña'a yó'o, ta saá kindoo ndíka ña noo ndayí ña ká'an ndí kúu ña ñásí'í ra. ³ Ta saá ni, tá táku ka yij ña, ta ñaña'a yó'o sándakoo ña yij ña xa'a ña ñaki'in ña inká taa, ta xa'a ña ké'é ña saá, ndiso ña kuachi chi yá'a ndoso ña ndayí Ndios ña ñitaa ta Moisés ña káchí on vása va'a ñaki'in ñaña'a inká taa tá táku ka yij ña. Tá xa ñixi'i yij ña, ta saá ñaña'a yó'o kindoo ndíka ña noo ndayí yó'o, ta va'a kuchiño ña tonda'a ña xí'in inká taa, ta on koo kuachi kuiso ña xa'a ña ké'é ña saá, chi ta ñixi'i kúu yij ña.

⁴ Cuento yó'o sáná'a ña mji yó, ñivi na kándixa Jesucristo, ndí vitin kindoo ndíka yó noo ndayí ña ñitaa ta Moisés xina'á. Saá chi xa'a ña ñii kúu yó xí'in Jesucristo, ñii káchí ñixi'i yó xí'in ra, ta vitin yóo yó ndatán yóo ñivi na ñixi'i noo ndayí yó'o, ta xini yó ndí ndayí on vása xá'nda chiño ka ña noo ñivi na ñixi'i. Ta xa'a ñayó'o kindoo ndíka yó ña kuchiño taxi xí'in mji yó nda'a Jesucristo, taa ta ñixi'i, ta ñatakú ra. Ta xa'a ña ñii kúu yó xí'in Jesucristo vitin, kuchiño ké'é yó kuá'a ní

ñava'a ña sakusij yó ini Ndios. ⁵ Kivj on ta'an ka kandixa yó Jesucristo, ta xika yó yichj noo ña on vá'a xá'nda chiño ña noo yó. Ta kivj saá ndayí Ndios ña nĩtaa taMoisés kúu ña sanakáxín ini ndi'i ña on vá'a ña kútoo ní yikí koñu ke'é ña. Ta ñii laá ña naki'in yó xa'a ña ké'é yó ña on vá'a yó'o kúu ña sándi'i yó xa'a mji yó noo Ndios. ⁶ Ta vitin mji yó, nivi na kándixa Jesucristo, ndatán yóo nivi na nixi'i, saá yóo yó noo yichj yatá xindikon yó, ta kíndoo ndíka yó noo ña. Ta ndayí Ndios ña nĩtaa taMoisés xina'á on kómí ka ndee ña ka'nda chiño ña noo mji yó. Saá chi vitin Níma Ndios ña táku ini yó kúu ña xá'nda chiño noo yó, ta ndíkon yó yichj xaá noo kisa ndivi yó ña kóni Níma Ndios.

Tə'on yó'o ká'an ndayí Ndios táxi ña kundaa ini yó yu kúu ña on vá'a

⁷ Ta saá, zyukia xini ñó'ó ka'an yó vitin? ¿Án ka'an yó ndí ndayí Ndios ña nĩtaa taMoisés kúu ña on vá'a? ¡Nda lo'o on vá'a ka'an yó saá! Ta ndixa ndayí kúu ña sáná'a mji yó yu kúu ña on vá'a. Saá chi yóo ñii ndayí ña káchí saá: "On vá'a kútoo ní ini yó kukomí yó ña kómí inká nivi", káchí ndayí. Tá on koó ndayí ña káchí saá, níkuu, ta yij on vása kundaa ini ndí ña on vá'a kúu ña kútoo ní ini kukomí ña kómí inká nivi. ⁸ Ta ndayí kúu ña sáná'a yij xa'a ña kundaa ini yu kúu ña on vá'a. Ta saá ndayí yó'o kúu ña sanakáxín ña on vá'a ña táku ini, ta kixá'á kútoo ní ini xini ndi'i noo ña kómí inká nivi. Tá on vása yóo ndayí ña ká'an yu kúu ña on vá'a, níkuu, ta ña on vá'a ña táku ini on kukomí ña ndee chinda'á ña yij ya'a ndoso ndayí yó'o. ⁹ Kivj on ta'an ka kundaa ini yu kúu ña xá'nda chiño ndayí Ndios, ta saá xani sijnj ndí va'a ní táku. Ta saá ni, tá kixaa kivj ña kundaa ini yu kúu ña xá'nda chiño ndayí yó'o, ta saá kundaa ini ndí ta ta ndiso ní kuachi kúu, ta xa'a ña on vá'a yó'o, kúu ta ta nixi'i noo Ndios. ¹⁰ Kuiya xina'á Ndios taxi ra ndayí ra nda'a taMoisés xa'a ña chindee ña nivi ña va'a kutaku na x'in ra. Ta saá ni, ndayí yó'o káchí ndí ta ndiso ní

kuachi kúu, ta ta ta nixi'i noo Ndios kúu, chi nija'a ndoso ndayí Ndios. ¹¹ Ta ndee ña on vá'a ña táku ini kúu ña chinda'á yij ké'é ña on vá'a ña yá'a ndoso ndayí Ndios, ta ndiso kuachi noo Ndios. Ta x'in ñayó'o kundaa ini ndí ndee ña on vá'a kúu ña sandá'vi yij, chi xini ñó'ó kivj xa'a kuachi ndiso, káchí ndayí Ndios.

¹² Ta saá ni, ndixa ndayí Ndios ña nĩtaa taMoisés kúu ñayij, ta ndi'i ña xá'nda chiño Ndios noo yó kúu to'on ñandaa, ñava'a, ñayij. ¹³ Ta saá, ¿án kóni káchí ndí vará ndayí Ndios kúu ñava'a ní, ta ñava'a yó'o kúu ña ke'é ña kivj? ¡Nda lo'o, on vása saá! Saá chi ndee ña on vá'a ña táku ini kúu ña taxi ña nixi'ij noo Ndios. Chi ndee ña on vá'a yó'o kúu ña chinda'á yij ña ya'a ndoso ndayí Ndios ña kúu ñava'a ní. Ta xa'a ñayó'o kundaa ini yó ndí ndee ña on vá'a ña táku ini yó ndixa ña ndiva'a ní kúu ña.

¹⁴ Xini yó ndí ndayí Ndios kaku ña ini Níma Ndios, ta ñava'a ní kúu ndayí yó'o. Ta yij, nivi kuiti va kúu, ta on vása yóo ndíka noo ña on vá'a, chi táku kisa ndivij ña xá'nda chiño ña on vá'a noo. ¹⁵ Ta ña ké'é, on vása kundaa ini ndachun ké'é ña. Chi on vása ké'é ñava'a ña ndixa kóni ke'é, ta ndasaá kuiti kisa ndivij ña on vá'a, ña kúkini ini xini. Ta nda lo'o on vása káchí ini ke'é saá. ¹⁶ Nákonij ndí ña ké'é kúu ña on vá'a, ta ña nákonij saá, sáná'a ña ndí kundaa ini ndí ndayí Ndios kúu ñava'a ña ndixa ndaa, chi ká'an ña ndí ña ké'é kúu ña on vá'a, ta yóo yu'ú x'in ña ká'an ña. ¹⁷ Ta ñayó'o sáná'a ndí on sivi yij kúu ta ké'é ña on vá'a, saá chi ña on vá'a ña táku ini kúu ña xá'nda chiño noo yikí koñu ña ke'é ña on vá'a. ¹⁸ Xini va'a ndí nda lo'o on koó ñava'a táku ini. Saá chi x'in ña ndino'o ini kóni ní ke'é ña kúu ñava'a, ta saá ni, ña on vá'a ña táku ini, sási ña yij, ta on vása kúchiño kasa ndivij ñava'a ña kóni ke'é. ¹⁹ Ta saá on vása kisa ndivij ñava'a ña kóni ke'é, ta nda víka kisa ndivij ña on vá'a, vará ndixa x'in ña ndino'o ini on vása kóni ke'é saá. ²⁰ Tá kisa ndivij ña on vá'a ña on vása kóni kasa ndivij, ta ñayó'o kóni káchí ña ndí on sivi yij kúu ta ta ké'é

saá. Saá chi ña on vá'a ña táku ini i kúu ña ké'é ña on vá'a yó'o.

²¹ Ta kúndaá ini i ndí ndixa ndó'o i saá: Vará kóni i kasa ndivi i ñava'a, ta yatin ní yóo ña on vá'a xí'in i ña sási noo i ña on ke'é i ñava'a. ²² Xí'in ña ndino'o ini i kúsij ini i xini i ndayí Ndios, ²³ ta nákonij ndí táku inka ndee ña on vá'a ña yóo ini i, ta ndee on vá'a yó'o káni tá'an ña xí'in ñava'a ña xáni sijnij ke'é i. Ta ndee ña on vá'a yó'o kúndeé ña noo i, ta náka va i nda'a ña. Ta saá kisa ndivi i ña xá'nda chiño ndee ña on vá'a yó'o noo i.

²⁴ ¡Ndeé ní ndá'ví yí'í! ¿Yu kúu ñivi kúchiño sakaku yí'í noo ndee ña on vá'a ña xá'nda chiño noo yíkí koñu i? ²⁵ ¡Vitin táxi i ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a ña kisa ndivi Jesucristo, Taa taKá'no noo yó!, chi ñii laá tayó'o kúu ta ta kúchiño sakaku mji yó noo ndee ña on vá'a. Tuku ndat'o on i ndasaá ndó'o i: Xáni sijnij ndí ñava'a kúu ña kasa ndivi i ndayí Ndios, ta xí'in ndino'o ini i kóni i kasa chiño i noo Ndios. Ta saá ni, ndee ña on vá'a ña táku ini i kúu ña chínda'á yíkí koñu i ña kisa ndivi i ña on vá'a.

8

Tq'on yó'o ká'qn ndí Nímā Ndios táxi ña kutaku ndino'o yó

¹ Ta vitin xa'a ña ñii nduu yó xí'in Jesucristo, on vása ndiso ka yó kuachi noo Ndios, ta on vása ndáti ka yó xo'vi yó xa'a kuachi xindiso yó. Saá chi vitin kúu yó ñivi na on vása ndíkōn ka yichij noo kuiti kisa ndivi yó ña on vá'a ña kútoo yíkí koñu yó, ta ndixa ndíkōn yó yichij noo kisa ndivi yó ñava'a ña kóni Nímā Ndios. ² Chi ndee Nímā Ndios ña táku ini yó kúu ña xá'nda chiño noo yó vitin. Ta Nímā Ndios yó'o táxi ña táku ndino'o yó, chi sakaku ña mji yó noo ndee ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés xina'á, chi ndayí yó'o káchí ña ndí xini ñó'ó kivi ñivi na yá'a ndoso ña'á. ³ Ndayí yó'o on vása ní-kuchiño ña sakaku ña ñivi noo ndee ña on vá'a, chi ndayí yó'o on vása kúchiño kúndeé ña noo ña kútoo ní ñivi ke'é na ña on vá'a. Ta saá Ndios kisa ndivi ra ña ñi-kuchiño kasa ndivi ndayí ra ña ñitaa taMoisés, chi Ndios ti'ví ra Sa'ya ra kixaa

ra ñoyívi yó'o, ña sokō xí'in mji ra xa'a kuachi ñivi. Ta Sa'ya Ndios yó'o xikuu ra ñivi ndino'o, ta ñixiyo yíkí koñu ra ñii kiva ndatán yóo yíkí koñu ñivi ñoyívi yó'o. Ta Ndios sakuiso ra kuachi ndi'i ñivi sata Sa'ya ra Jesucristo, ta xí'in ña ñixo'vi ra ta ñixi'ij ra nda'a tón cruz, Jesucristo cha'vi ra xa'a kuachi ndi'i ñivi. ⁴ Ta mji yó na kúu ñivi na kándixa Jesucristo, on koó inka ña kúmanij cha'vi yó xa'a ña ñiya'a ndoso yó ndayí Ndios. Saá chi Jesucristo ñixi'ij ra noo yó ña cha'vi ra xa'a kuachi yó. Ta vitin kúu yó ñivi na on vása ndíkōn ka yichij noo kisa ndivi yó ndasaá kuiti ña on vá'a ña kútoo yíkí koñu yó, ta ndixa ndíkōn yó yichij noo kisa ndivi yó ñava'a ña kóni Nímā Ndios.

⁵ Ñivi na táku kisa ndivi ña kóni yíkí koñu na, ndasaá kuiti xáni sijnij na xa'a ña kasa ndivi na ña kútoo ní yíkí koñu na. Ta ñivi na táku kisa ndivi ña kóni Nímā Ndios, ndasaá kuiti xáni sijnij na xa'a ña kasa ndivi na ña kóni Nímā Ndios. ⁶ Ta saá tá ndasaá kuiti táku yó xí'in ña xáni sijnij yó xa'a ña kasa ndivi yó ña on vá'a ña kútoo ní yíkí koñu yó, ta ña ké'é yó saá ní'i ña yó ku'a'an yó yichij on vá'a noo kivi yó noo Ndios. Ta saá ni, tá ndasaá kuiti táku yó kisa ndivi yó ñava'a ña sakusij yó ini Nímā Ndios, ta ña ké'é yó saá ní'i ña yó ku'a'an yó yichij noo táku ndino'o yó noo Ndios ta nákaa ñava'a ini yó. ⁷ Ñivi na ndasaá kuiti táku xáni sijnij xa'a ña on vá'a ña kútoo ní yíkí koñu na ke'é ña, ta ñivi yó'o kúu ñivi na on xijn koni na Ndios, chi on xijn na kasa ndivi na ndayí ra, ni on vása kómí na ndee ña kasa ndivi na ña. ⁸ Saá chi ñivi na táku kisa ndivi ña on vá'a ña kóni yíkí koñu mji na, ñivi yó'o nda lo'o on kúchiño na sakusij na ini Ndios.

⁹ Ta ndó'ó, on vása táku ka ndó kisa ndivi ndó ndasaá kuiti ña kóni yíkí koñu ndó. Ta nda víka, tá ndixa Nímā Ndios táku ña ini ndó, ta saá táku ndó kisa ndivi ndó ña kóni Nímā Ndios. Ta ñivi na on vása táku Nímā Jesucristo ini, ta ñivi yó'o on vása ñii yóo na xí'in Jesucristo, chi on vása ndino'o ini na kándixa na ra. ¹⁰ Ta saá ni, tá Jesucristo táku ini yó, ta saá táku ndino'o nímā yó, chi Ndios sanduu ra yó ñivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo

ra. Vará ñii kivi ña vaxi kixaa ña kivi yiki koñu yó, xa'a ña on vá'a ke'é yó, ta nima yó táku ndino'o ña ndi'i saá kivi. ¹¹ Ndios kúu ta ta sanataku Jesucristo, ta vitin mji Nima Ndios táku ña ini yó. Ta xa'a ña táku Nima ra ini yó, mji Ndios, ta ta sanataku Jesucristo, saá tuku sanataku ra yiki koñu yó kivi vaxi.

¹² Ñakan, nañani yó xí'in náki'va yó, yóo yichi va'a ña xini ñó'ó kundikon yó, ta on vása ka xini ñó'ó kundikon yó yichi noo kisa ndivi yó ña on vá'a ña kútoo ní yó. ¹³ Saá chi tá táku yó kisa ndivi yó ña on vá'a ña kútoo yiki koñu yó, ta saá ku'a'an yó yichi noo ndixa kivi yó. Ta saá ni, tá xí'in ndee Nima Ndios sandi'i yó xa'a ña kasa ndivi yó ña on vá'a ña kóni yiki koñu yó, ta saá ndixa ndino'o kutaku yó xí'in Ndios ndi'i saá kivi.

¹⁴ Saá chi ndi'i nivi na chíkaa so'o ña saná'a Nima Ndios noo na, nayó'o kúu nasa'ya Ndios. ¹⁵ Ta Nima Ndios ña naki'in yó ta táku ña ini yó on sivi nima ña ké'é ña kuyi'vi yó noo Ndios kofo saxo'vi ra mji yó kúu ña. Chi yichi Nima Ndios ña ndikon yó vitin, on vása yóo ña ndatan yóo yichi yata ña xindikon yó noo xiyi'vi ní yó ña saxo'vi Ndios mji yó. Saá chi Nima Ndios ña táku ini yó vitin sanduu ña mji yó sa'ya Ndios. Ta saá táxi ña ká'an yó xí'in Ndios, káchí yó saá: "Tata Yivá mji", káchí yó xí'in ra. ¹⁶ Ta Nima Ndios ndato'on ña xí'in nima mji yó ndí ndixa kúu yó sa'ya Ndios, ta xa'a ñayó'o ndixa ndaa ini yó saá yóo ña. ¹⁷ Ta xa'a ña kúu yó sa'ya Ndios, ndixa naki'in yó ndi'i ñava'a ña kúu ña xa chitoní Yivá yó Ndios taxi ra nda'a ndi'i sa'ya ra. Ta ndi'i ñakuíka xí'in ndi'i ñava'a taxi Ndios nda'a Sa'ya ra Jesucristo, mji yó nivi na kándixa ra, ñii káchí saá naki'in yó ña xí'in Jesucristo ñoyívi ñino. Saá chi xa'a ña xó'vi yó ñoyívi yó'o ndatan nixo'vi Jesucristo, ta saá ñoyívi ñino ndixa ñii káchí xí'in Jesucristo kutaku yó ta naki'in yó ndi'i ñava'a ná'no taxi Ndios nda'a yó.

¹⁸ Yi'i xini kaxini ndí ña yo'vi xó'vi yó ñoyívi yó'o vitin, lo'o ní kuiti kúu ñayó'o noo ñava'a ká'no ña taxi Ndios nda'a mji yó kivi ña vaxi. ¹⁹ Saá chi vitin ndi'i ña

kisa va'a Ndios ndati ña, ta kóni ní ña ndí kama ní tondaa kivi ña Ndios saná'a ra ndí ndixa mji yó kúu yó sa'ya ra. ²⁰ Ndi'i ña kisa va'a Ndios ni-kuchiño tondaa ña koo ña ndatan ñanoó chitoní Ndios. Ta ña kisa va'a Ndios on vása ní-nakaxin ña sativi xí'in mji ña, ta kuiti nákuiso ña chi'ña xa'a ña on vá'a ke'é taAdán si'na, saá chi Ndios xa'nda chiño ra ndí ndi'i ña kisa va'a ra xini ñó'ó xo'vi ña xa'a kuachi nivi. Ta saá ni, ña kisa va'a Ndios ndaa ini ña ndati ña vitin, ²¹ chi ñii kivi ña vaxi Ndios taxi ra ña saña ña noo chi'ña ndiso ña. Ta saá ndatan mji yó na kúu sa'ya Ndios, kindoo ndíka yó noo ndi'i ña on vá'a, chi Ndios ke'é ra ñava'a ndino'o ká'no xí'in yó, ta vaxi kivi ñii ki'va saá ndi'i ña kisa va'a Ndios kindoo ndíka ña noo ña sativi ña'á. ²² Ta vitin xini yó ndi'i ña kisa va'a Ndios ndá'yi ña ta tána ña, chi xó'vi ña ndatan xó'vi ñii ña'á ña xa vaxi kaku sa'ya. Saá chi ndi'i ña kisa va'a Ndios xó'vi ña vitin tandra kixaa kivi Ndios ndasa ndivi xa'a ra ndi'i ña. ²³ Ta on sivi ndasaá kuiti ña kisa va'a Ndios kúu ña xó'vi saá vitin, ta mji yó nivi na kándixa Jesucristo, ñii ki'va saá xó'vi yó ñoyívi yó'o. Saá chi tá táku ka yó ñoyívi yó'o, ta ndati yó xí'in ña xaku ini yó ña kama kixaa kivi ña Ndios ndasa xa'a ndino'o ra yiki koñu yó. Ta Nima Ndios ña táku ini yó, kúu ñanoó si'na saní'i Ndios mji yó, ta ña kómí yó Nima Ndios yó'o kúu ña táxi kundaa ini yó ndí ndixa naki'in yó ndi'i ñava'a ña nika'an Ndios taxi ra nda'a yó. ²⁴ Kivi Ndios sakaku ra mji yó chi kándixa yó Jesucristo, ta kixá'á yó ndaa ini yó ndati yó ña kasa ndivi Ndios ndi'i ñava'a nika'an ra xí'in yó, vará on ta'an kundivi ndi'i ña. Ta tá mji yó xí'in nduchú noo yó xito yó ndí Ndios xa kisa ndivi ra ndi'i ña chitoní ra, níkuu, ta saá on vása kundati ka yó ña kundivi ña. Saá chi on kofo nivi na ndati ka naki'in na ñava'a ña xa naki'in na. ²⁵ Ta mji yó ndati yó ta ndaa ini yó ñii kivi naki'in yó ñava'a nika'an Ndios taxi ra nda'a yó, vará vitin on vása xito yó xí'in nduchú noo yó ñava'a yó'o. Ta vará xí'in ña xó'vi yó ndati yó, ta va'a kúndeé ini yó, ta on vása sándakoo yó ña kándixa yó Jesucristo.

²⁶ Ta Níma Ndios ndixa chindee ña m̄i yó chi lo'o ndee kómí yó ña vivíi kuḗ'an yó yichí Ndios ta kasa ndivi yó ña kóni ra, ni ɔn vása xíní yó ndasaá va'a ka'an yó xí'in Ndios. Ta Níma Ndios xáku ndá'ví ña, tãnda tána ña xa'a yó, chi ɔn koó to'on kómí n̄vi ña kuchiño ka'an xa'a ña xáku ini Níma Ndios. ²⁷ Ta Ndios, ta ta xító ndoso níma n̄vi ta xíní ra ndasaá yóo níma ndi'i n̄vi, xíní ra yu kúu ña ndúkú Níma Ndios xa'a m̄i yó. Saá chi Níma Ndios ndixa ndúkú ña ñava'a ndátan kóni m̄i Ndios xa'a n̄vi na kándixa Jesucristo.

To'on yó'o ká'an ɔn koó ña kuchiño kindaa ña kí'vi ini Ndios xíni ra m̄i yó

²⁸ M̄i yó n̄vi na kí'vi ini xíni Ndios, xíni yó ndí ndixa ké'é Ndios ñava'a xa'a yó. Saá chi án vaxi ñava'a noo yó, án vaxi ñayo'vi xo'vi yó, ta Ndios koni ñó'ó ndi'i ñayo'ó xa'a ñava'a m̄i yó, na kúu n̄vi na chítóni ra kana ra ña kundikon yó ra. ²⁹ Nda ñanoó Ndios xíní ra yu kúu n̄vi kúu sa'ya ra, chi nda ñanoó saá Ndios xa chítóni ra n̄vi yó'o ña nduu na ndátan yóo Sa'ya ra Jesucristo. Ke'é Ndios saá, ñakán Jesucristo kúu Sa'ya Ndios tañoó, ta saá kúu ra tañoó noo ndi'i nañani ra xí'in náki'va ra na kúu sa'ya Ndios. ³⁰ Ta n̄vi yó'o kúu na chítóni Ndios ña nduu na n̄vi na kandixa ña'á, ta Ndios kana ra na ña kundikon na ra. Ta saá Ndios sanduu ra n̄vi yó'o nandii na ɔn koó kuḗchi ndíso noo ra, ta taxi ra nda'a na ña kutaku na xí'in ra noo yóo ñava'a ká'no ña livi yé'e.

³¹ Ta xa'a ñava'a yó'o ña ké'é Ndios xí'in yó, ¿ndá to'on ka kuchiño ka'an yó? Saá chi tá Ndios yóo ra xí'in yó, ta Ndios ndákuijn ra xa'a yó, ta saá, ¿yu kúu na kúndeé kuchiño noo yó? ³² Chi Ndios ta ta va'a ní ini kúu ra, ta saá taxi ra Sa'ya ra, ta ta kúu ñii laá noo ra, ña n̄xi'i ra xa'a kuḗchi ndi'i yó. Tá nda lo'o ɔn vása ní-sasi Ndios ña n̄xo'vi ní Sa'ya ra xa'a yó, chi kí'vi ní ini ra xíni ra m̄i yó, ta saá, ¿án ɔn ndixa taxi ra ndi'i inka ñava'a kómí ra nda'a yó? ³³ ¿Án koo n̄vi na kuchiño sakuiso kuḗchi m̄i yó na kúu n̄vi na naḗaxin Ndios? Ndixa nda ñii n̄vi ɔn vása kómí na ndayí sakuiso na kuḗchi sata yó, chi m̄i Ndios kúu ta ta xa kindaa

ndi'i kuḗchi ndíso yó, ta sanduu ra yó n̄vi na ndii noo ra. ³⁴ Ta saá, ¿án koo n̄vi na kómí ndayí kachí na ndí xíní ñó'ó kivi yó xa'a kuḗchi ndíso yó? Ndixa nda ñii n̄vi ɔn vása kómí na ndayí ka'an na saá, chi Jesucristo kúu ta ta n̄xi'i xa'a kuḗchi yó, ta nataku ra, ta vitin yóo ra sijn kua'á Ndios, ta yóo ra xáku ndá'ví ra noo Ndios xa'a yó. ³⁵ Ta, ¿mí kixi ña kómí ndee ña kasa xíká yó noo ña ká'no ní kí'vi ini Jesucristo xíni ra m̄i yó? ¿ɔn koó nda ñii ña kuchiño ke'é saá xí'in yó! Tá koo ña yo'vi ní xo'vi yó, tá koo ña kuḗchi ní tondíni noo yó, tá saxo'vi na m̄i yó xa'a ña kándixa yó Jesucristo, tá koo tamã ña ka'ni ní soko yó, tá ɔn koo tikoto kundixin yó, tá koo kuḗchi ní ña yiyo kivi yó, tá kini ní ka'ni na yó, ta nda ñii ñayo'ó, nda lo'o ɔn kuchiño ña kasa xíká ña yó noo ña ká'no ní kí'vi ini Jesucristo xíni ra m̄i yó. ³⁶ Saá chi to'on Ndios ña n̄taa na xina'á ká'an ña xa'a ña yo'vi ndó'o yó vitin, ta káchí ña saá:

Xa'a ña kándixa yó Ndios, ndi'i saá kivi inka n̄vi kóni na ka'ni na m̄i yó.

Ké'é na xí'in yó ndátan ké'é na xí'in ndikachi tí kuḗchi noo ka'ni na rí, káchí to'on Ndios. ³⁷ Vará yo'vi ní ndó'o yó xí'in ña xo'vi yó, ta ndixa va'a kúndeé yó noo ndi'i ña xo'vi yó, chi Jesucristo, ta ta kí'vi ini xíni ra m̄i yó, táxi ra ndee nda'a yó ña kúndeé yó noo ndi'i ña xo'vi yó. ³⁸ Xíní káxín i ña ndixa ndaa kúu ña ndí ɔn koó nda ñii n̄vi, ni ɔn koó nda ñii ndee ña kúndeé kasa xíká m̄i yó noo ña kí'vi ní ini Ndios xíni ra m̄i yó. Ni ndee ña xá'ni yó, ni ndee ña táxi táku ka yó ñoyívi yó'o, ni ndee ña kómí naángel, ni ndee ña kómí níma ndiva'a ná'no, nda ñii ndee yó'o ɔn kuchiño ña kasa xíká ña m̄i yó noo ña kí'vi ní ini Ndios xíni ra m̄i yó. Ni ndi'i ñayo'vi yóo noo yó vitin, ta ni ndi'i ñayo'vi kixaa noo yó kivi ña vaxi, ³⁹ ni ndee ña yóo síkón ní, ni ndee ña yóo noo kónó ní n̄no, ni nda ñii ña kuva'a, ɔn kuchiño ña kasa xíká ña m̄i yó noo ña kí'vi ní ini Ndios xíni ra m̄i yó. Saá chi Jesucristo, Ta ta Ká'no noo yó, n̄xi'i ra xa'a kuḗchi yó ta nataku ra. Ta xí'in ña ke'é ra saá Ndios saná'a ra m̄i yó ña ká'no ní kí'vi ini ra xíni ra yó.

9

To'on yó'o ká'an ndí Ndios nakaxin ra nivi naIsrael ña kundikon na ra

¹ Yi'i kúu i taa ta kándixa Jesucristo, ta to'on ña ká'an i xí'in ndó kúu ñandaã ndino'o. Ta Níma Ndios ña táku ini i, ndákuijn ña ndí to'on ña ká'an i xí'in ndó kúu ña ndixa ndaa, ta xí'in ña ndino'o ní ini i ká'an i, káchí i saá: ² Kúchuchú ní ini i, ta ndí i saá kivi tá'vi ní ini i xa'a nivi nañoó i naIsrael. ³ Saá chi xí'in ña ndino'o ini i kóni ní i ña nañoó i naIsrael kandixa na Jesucristo, ta saá va'a kutaku na xí'in Ndios. Ndixa xáni sijn i tá xí'in ña taxi xí'in mii i ña kuxiká i noo Jesucristo kuchiño chindeé i nivi nañoó i naIsrael ña kuyatin na noo ra, ta xa yóo ti'va i ke'é i saá, chi kí'vi ní ini i xini i nañoó i naIsrael. ⁴ Nañoó i naIsrael yó'o kúu sa'ya ñani síkuá taa taIsrael,* ta Ndios nakaxin ra nayó'o ña kuu na sa'ya ra. Ta yóo Ndios xí'in naIsrael ndí i saá kivi, ta xa saná'a ra noo na ndasaá yóo ñava'a ká'no ña livi yé'e kómí ra. Ta xí'in to'on ra, Ndios kindoo ra xí'in taAbraham, ta kúu taxii síkuá ndí i nivi nañoó i naIsrael, ta Ndios nika'an ra ndí ndixa ke'é ra ñava'a xí'in tayó'o, ta ke'é ra ñava'a xí'in sa'ya ñani síkuá ra. Ta nda'a nañoó i Israel, Ndios taxi ra ndayí ra ña saná'a ra na ndasaá va'a kutaku na noo ra, ta ndasaá va'a kasa ká'no na ra. Ta Ndios nika'an ra kindoo ra ke'é ra ku'a ní ñava'a xí'in na, nika'an ra ña ndixa kasa ndivi ra ndí i to'on ra ña kindoo ra. ⁵ TaAbraham, taIsaac xí'in taJacob, nayó'o kúu xii síkuá ndí i nivi na kúu nañoó i naIsrael, ta saá tuku nataa yó'o kúu naxii síkuá Jesucristo, chi si'í ra kúu ña'a ñañoó Israel. Ta mii Jesucristo yó'o kúu ra Ndios ndino'o, taa taká'no noo ndí i saá ña kuva'a. Ta ndí i saá kivi ña vaxi va'a ná kanóo síkón ñato'ó ra. Saá ná koo ña.

⁶ Vará nda vitin lo'o ní nivi nañoó i naIsrael kúu na kándixa Jesucristo, ta nda lo'o on vása ní-ndí i xa'a to'on ña kindoo Ndios kivi nika'an ra xí'in naxii síkuá na xina'a. Ta nda víka, vitin ndáya'vi ka to'on yó'o ña kindoo Ndios nika'an ra xí'in taAbraham xa'a ñava'a ke'é ra xí'in sa'ya ñani síkuá ra. Ta saá ni, on

sivi ndí i nasa'ya ñani síkuá taIsrael kúu nivi nañoó ndino'o Ndios. ⁷ Ni on sivi ndí i saá nasa'ya ñani síkuá taAbraham kúu nasa'ya ñani síkuá ndino'o ra. Saá chi sava nivi yó'o on vása kómí na ndayí naki'in na ñava'a ndatán yóo to'on ña kindoo Ndios kuyá xina'a, chi Ndios nika'an ra xí'in taAbraham, kachí ra saá: “Kuiti sa'ya ñani síkuá taIsaac kuu sa'ya ñani síkuá ndino'o ún”, kachí Ndios xí'in taAbraham. ⁸ To'on yó'o kóni kachí ña ndí on sivi ndí i sa'ya ñani síkuá taAbraham kuu nasa'ya Ndios. Ta kuiti nivi na kúu sa'ya ñani síkuá taIsaac kúu nave'e ndino'o taAbraham, chi ñayó'o kúu ña kindoo Ndios, nika'an ra xí'in taAbraham. ⁹ Saá chi kuyá xina'a Ndios nixaã ra nika'an ra xí'in taAbraham, kachí ra saá: “Tá ya'a ñii kuyá, ta ndikó i, ta ñásí'í ún ña Sara xa yóo sa'ya ña, ñii talo'o”, kachí Ndios, saá kindoo ra xí'in taAbraham.

¹⁰ Ta saá ni, ña kaku taIsaac on vása saná'a káxin ña mii yóo yukú nivi kukomí ndayí naki'in ñava'a ndatán yóo to'on ña nika'an Ndios, kindoo ra xí'in taAbraham. Saá chi xini yó yu kúu ña ke'é Ndios xí'in ñaRebeca, ña kuu ñásí'í taIsaac. ¹¹ Kivi ñó'o ka sa'ya ña, na kúu nakuátí, ta on ta'an ka kaku ovi nakuátí yó'o, ta ni on ta'an ke'é na nda ñii ñava'a, ni nda ñii ña on vá'a, ta Ndios nakaxin ra yukú ñii nakuátí yó'o kuu taa ta kundikon ña'a. Ta xí'in ña ke'é Ndios saá, saná'a ra noo yó ndí on sivi xa'a ñava'a ké'é nivi kúu ña Ndios nakaxin ra nivi, ta xa'a ña chikaã ini mii Ndios kana ra nivi yó'o kúu ña nakaxin ra na. ¹² Saá chi mii kivi ñó'o ka nakuátí tixin si'í na, Ndios nika'an ra xí'in ñaRebeca, kachí ra saá: “Sa'ya ún tanoó kasa chiño ra noo sa'ya ún taovi”, kachí Ndios xí'in ña xa'a sa'ya ña na ñó'o tixin ña. ¹³ Ta yóo inka to'on Ndios ña yóo yu'ú xí'in ña nika'an ra yó'o, kachí Ndios saá: “Kí'vi ní ka ini i xini i taJacob, noo ña kí'vi ini i xini i taEsau”, kachí Ndios xa'a ovi sa'ya taIsaac xí'in ñaRebeca.

¹⁴ ¿Yukia xáni sijn yó xa'a ña ke'é Ndios saá? ¿An xáni sijn yó ndí Ndios on vása kúu ra tãndaã xí'in nivi? ¿On vása saá! ¹⁵ Saá chi kuyá xina'a Ndios nika'an ra

* 9:4 Inka kivi taIsrael yó'o kúu Jacob.

xí'in taMoisés, kachí ra saá: "Kasa ká'no ini i xa'a nivi na kúu na kóni i kasa ká'no ini i xa'a, ta kundá'ví ini i koni i nivi, na kúu na nakaxin i ke'é i saá xí'in", kachí Ndios xí'in taMoisés. ¹⁶ To'on yó'o sáná'a ña mji yó ndí on sivi xa'a chiño va'a ña kisa ndivi nivi, ni on sivi xa'a ña kóni nivi kúu ña Ndios nákaixin ra nivi ña nduu na sa'ya ndino'o ra. Ta xa'a ña Ndios kundá'ví ini ra xini ra nivi, kúu ña nákaixin ra na saá. ¹⁷ Nii xiiña noq to'on Ndios ña nita na xina'á, yóo to'on Ndios ña nika'an ra xí'in tarey Faraón ñoo Egipto, kachí Ndios saá xí'in ra: "Yi'i, Ndios, taxi i ndayí ña kuu ún tarey xa'a ña koni ñó'ó i yó'ó ña kuchiño saná'a i ndee i noq nivi ta kujta ní'no to'on xa'a i ndi'i saá ñoo ñoyívi", kachí Ndios xí'in taFaraón. ¹⁸ Historia yó'o sáná'a ña mji yó ndí Ndios kúu ta taká'no noq ndi'i nivi, ta kundá'ví ini ra xini ra nivi na kúu na nakaxin ra ke'é ra saá xí'in. Ta taxi ra ña kusó'ó va'a nivi na kóni ra ke'é ra saá xí'in.

¹⁹ Ta ndásana sava ndó'ó xáni sinj ndó, ta ndaka to'on ndó yi'i, kachí ndó saá: "Tá Ndios ke'é ra ña kóni ra xí'in ndi'i nivi saá, ¿ndachun sákuiso Ndios kuachi sata yó xa'a ña on vá'a ké'é yó?, saá chi ¿án ndá yóo nivi na kuchiño kündeé noq ña chitóni Ndios?", saá kachí ndó xí'in i. ²⁰ Ta yi'i ndakuijn i, kachí i saá xí'in ndó: Ta ndó'ó, ¿yu kúu ndó'ó? ¿Án xáni sinj ndó ndí kúu ndó naná'no noq Ndios, ta saá kómí ndó ndayí ndukú ndó noq Ndios ña taxi ra ña kundaa va'a ini ndó ndachun chitóni ra saá ke'é ra xí'in nivi? On vása kómí yó ndayí ka'an yó saá xí'in Ndios, chi ndatán yóo kisi ño'o ña kuvá'a, saá yóo ndi'i nivi. Ta ñii kisi on vása kómí ña ndayí ka'an ña xí'in ta ta kisa va'a ña'á, kachí ña saá: "¿Ndachun kisa va'a ún yi'i ndatán ndasaá yóo i vitin?", kachí kisi ño'o yó'o xí'in ta ta kisa va'a ña'á. ²¹ Saá chi ta ta kisa va'a kisi kómí ra ndayí kasa va'a ra xí'in ño'o kisin ndatán kachí ini mji ra ke'é ra. Kómí ra ndayí ke'é ra ñii kisi ña xini ñó'ó ní xa'a chiño ká'no ñato'ó, ta kómí ra ndayí ke'é ra inká kisi ña xini ñó'ó xa'a chiño ña kundivi ñii ñii kivi.

²² Ta Ndios kóni ra saná'a ra noq yó ña sáa ini ra xini ra ña on vá'a, ta kóni ra

saná'a ra noq yó ndí ta tandee ní kúu ra. Ñakán kía kuá'a ní yichi Ndios kündeé ini ra xini ra kuá'a ní ña on vá'a ké'é nivi na yóo ndatán yóo kisi ño'o ña kuvá'a xa'a ña ta'vi ña. Vará Ndios xini ra ndí nivi yó'o kuá'an na yichi on vá'a noq ndi'i xa'a na, ta saá ni, xí'in ña ká'no ini ra ndati ra ña nandikó ini nivi yó'o. ²³ Ta noq mji yó, nivi na ndikón ña'á, Ndios kóni ra saná'a ra ndí kúu ra ta ta va'a ká'no ini, chi kundá'ví ini ra xini ra mji yó ta kisa ká'no ini ra xa'a kuachi yó. Saá chi nda ñanoq Ndios nakaxin ra mji yó ña kutaku yó xí'in ra noq yóo ñava'a ná'no ña livi. ²⁴ Ndios kana ra mji yó ña kundikón yó ra, ta sava yó kúu najudío ta inká yó on vása kúu yó najudío. ²⁵ Xa'a ñayó'o ká'an to'on ña nika'an Ndios ña nita taprofeta Oseas xina'á, kachí Ndios saá:

Kivi ña vaxi kana i nivi na on sivi nañoo i kúu,

ta ka'an i xí'in na, kachí i saá:

"Ndó'ó nduu nivi nañoo i, nivi na kundikón yi'i.

Ta nivi na si'na na on vása ní-ki'vi ini i xini i,

ta nayó'o nduu na nivi na kuki'vi ní ini i koni i."

²⁶ Ta mji xiiña noq nika'an i kuja xina'á, kachí i saá:

"Ndó'ó, nivi nañoo Israel, on sivi nañoo i kúu ndó", kachí i,

"ta kixaá kivi ta yi'i, ta ta kúu Ndios tatáku, sakunaní i ndó'ó sa'ya i",

kachí Ndios, kachí to'on ña nita taprofeta Oseas xina'á. ²⁷ Ta inká xiiña noq to'on Ndios ña nita taIsaiás xina'á, kachí ña saá: "Vará naIsrael kúu kuá'a ní nivi, ndatán yóo kuá'a ní yoti yu'u takuii mini, ta ñii ti'vi kuiti nivi yó'o kuu na sakaku Ndios. ²⁸ Chi kama kixaá kivi ña Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i nivi ñoyívi", kachí to'on Ndios, ña nita taIsaiás xina'á. ²⁹ Ta tuku nita taIsaiás to'on Ndios ña kachí saá:

Ndios kúu ta taká'no ndino'o, ta kómí ra ndi'i ndee.

Tá on vása ní-taxi ra ña kutaku ka sava nas'ya ñani síkuá taIsrael, níkuu, ta nda ñii mji yó on vása táku ka yó vitin, níkuu,

chi kundo'o yó ndatán ndo'o nivi na nixi'i ndi'i,
 kivi Ndios sandi'i ra xa'a nivi na xikuu nañoo Sodoma xí'in nañoo Gomorra† xina'á.
 Tá nindo'o yó saá, níkuu, ta on koo ka nda ñii yó nañoo Israel táku vitin,
 káchí to'on Ndios, ña nītaa taIsaías.

To'on yó'o ká'an ndí Ndios sánduu ra nivi na ndii noo ra xa'a ña kándixa na Jesucristo

³⁰ Ta saá, ¿yu kúu ña kúndaá ini yó vitin? Kúndaá ini yó ndí nivi na on vása kúu naIsrael, vará nivi yó'o xina'á on vása ní-chikaa na ndee xa'a ña kuu na nivi na ndii na on vása ndiso kuachi noo Ndios, ta vitin, xa'a ña kándixa na Jesucristo, Ndios sánduu ra nayó'o nivi na ndii noo ra, ta va'a yoo na xí'in ra. ³¹ Ta nivi naIsrael, vará chikaa na ndee ña kasa ndivi na ndayí Ndios xa'a ña nduu na nivi na ndii noo Ndios, ta ni-kuchiño na nduu na nivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo Ndios. ³² ¿Ndachun on vása ní-kuchiño naIsrael nduu na nivi na ndii noo Ndios?, chi naIsrael yó'o, on vása ní-xiin na kandixa na Jesucristo, ta ndasaá kuiti kóni na nduu na nivi na ndii noo Ndios xa'a ña kisa ndivi na ndayí ra. On vása ní-xiin na kandixa na Jesucristo, chi ndatán yoo yuu ña káko'on xa'a nivi, saá yoo Jesucristo noo naIsrael. ³³ To'on Ndios ña nītaa taIsaías xina'á, ndato'on ña xa'a ñayó'o. Káchí Ndios saá: Koto ndó ví, xiki Sion noo nákaa ñoo Jerusalén ti'viji ñii ta xa'a ra. Ta ndatán yoo yuu ña káko'on xa'a nivi, saá koo ra, ta xa'a yuu yó'o koyo nivi, ta yo'vi ní ñani na. Ta ndi'i nivi na kandixa ta ta ti'viji xa'a ñoyívi, on vása kúka'an noo nivi yó'o, saá káchí Ndios, nītaa taprofeta xina'á.

10

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndino'o ní ini kóni i ndí Ndios sakaku ra nivi nañoo i naIsrael. Ta xáku ndá'ví ní i noo Ndios

xa'a nayó'o. ² Yi'i ndixa ndakuijn i xa'a nañoo i naIsrael ndí xí'in ña ndino'o ini na chikaa na ndee ña kasa chiño na noo Ndios, ta on vása kúndaá ini na ndasaá xini ñó'ó ke'é na ña sakusij na ini Ndios. ³ Saá chi on vása kúndaá ini na ndí ñii laá Ndios kúu ta ta kúchiño sanduu ra nivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo ra, ta nivi naIsrael kóni na ndasa ndii xí'in mji na xa'a chiño va'a kisa ndivi na. Ta saá on xiin na taxi xí'in mji na ña kasa ndivi na ña chindú'u Ndios ña ndasaá kuchiño nduu na nivi na ndii noo ra ta va'a koo na xí'in ra. ⁴ Ndi'i ndayí ña xa'nda chiño Ndios noo naIsrael xina'á, xa kundi vi ña xí'in ña ke'é Jesucristo kivi nixi'i ra ta natakú ra. Ta saá ndi'i nivi na kúu na kándixa Jesucristo, Ndios sánduu ra nivi yó'o nandii na on koó kuachi ndiso noo ra.

⁵ Kuiya xina'á taMoisés nītaa ra to'on xa'a ndayí Ndios, ña káchí saá: “Nivi na kúndeé kisa ndivi ndi'i ña xa'nda chiño ndayí Ndios, nivi yó'o kuu nandii noo Ndios ta kutaku ndino'o na”, káchí to'on Ndios ña nītaa taMoisés. ⁶ Ta vitin kúndaá ini yó ndí xa'a ña kándixa yó Jesucristo, Ndios sánduu ra yó nivi na ndii noo ra ta kúndaá ini yó ndí Jesucristo yoo ra xí'in yó. Ta xa'a ñayó'o, on vása xini ñó'ó ndaa yó ñoyívi ñino ña kana yó Jesucristo kixi ra xí'in yó ñoyívi yó'o. ⁷ Ni on vása xini ñó'ó noo yó nda noo kóno ñino, ña kana yó Jesucristo ndaa ra xí'in yó ñoyívi yó'o. ⁸ Saá chi to'on Ndios káchí ña saá: “Yatin ní yoo to'on Ndios xí'in nivi, chi yoo ña yu'u na, ta yoo ña ini na”, káchí to'on Ndios ña nītaa na xina'á. Ta to'on Ndios yó'o kúu to'on ña ká'an ndoso ndi noo ndó vitin, ña ká'an xa'a ndasaá kándixa yó Jesucristo ta ndikon yó yichi ra. ⁹ Ta saá ña xini ñó'ó ke'é yó ña sakaku Ndios mji yó kúu ñayó'o: Xini ñó'ó ndakuijn yó, ká'an yó to'on ña káchí ndí Jesucristo kúu Ta taKá'no ta xa'nda chiño noo mji yó, ta noo ndi'i ña yoo. Ta saá tuku xí'in ña ndino'o ini yó xini ñó'ó kandixa yó ndí Ndios sanatakú ra Jesucristo yó'o, ta táku ra vitin. Ta xa'a ña ndixa kándixa yó saá, Ndios sakaku ra

† 9:29 Nivi nañoo Sodoma xí'in nañoo Gomorra xikuu na na ndiva'a ní ini, nda lo'o ni-kisa to'ó na Ndios, ñakan ti'vi ra ño'q xa'mi ña'á.

mji yó ña kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi. ¹⁰ Saá chi tá xí'in ndino'o níma yó kandixa yó Jesucristo, ta saá Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi yó, ta sanduu ra yó nivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo ra. Ta tá ndino'o ini yó ka'an yó to'on ña káchí ndí kándixa yó Jesucristo, ta xa'a ñayó'o Ndios sakaku ra mji yó ña kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi.

¹¹ Chi to'on Ndios ña ñitaa na xina'a káchí ña saá: "Ndi'i nivi na ndaa ini Ndios, nda ñii kivi on kuka'an noo nivi yó'o", káchí to'on Ndios. ¹² Saá chi ñii káchí va'a náki'in Ndios nivi na kúu najudío xí'in nivi na on vása kúu najudío,* chi ñii laá kúu Ndios ndino'o, ta kúu ra Taa taKá'no noo ndi'i nivi, ta ké'é ra ñava'a xí'in ndi'i nivi na ndúkú ñava'a noo ra. ¹³ Chi to'on Ndios káchí ña saá: "Ndi'i nivi na ká'an kána kivi Ndios chi kándixa na ndí ñii laá ra kúu Ndios ndino'o noo mji na, ta ndixa Ndios sakaku ra nivi yó'o", saá káchí to'on Ndios. ¹⁴ Ta saá ni, tá on ta'an kandixa nivi Ndios ndino'o, ta, ¿ndasaá kuchiño kana na ra ña sakaku ra na? Tá on ta'an koni so'o nivi to'on xa'a Ndios, ta, ¿ndasaá kuchiño nivi kandixa na ra? Ta, ¿ndasaá koo koni so'o nivi yó'o to'on xa'a Ndios, tá on koó nivi na ndato'on xí'in na xa'a ra? ¹⁵ Ta, ¿ndasaá kuchiño ko'on nivi ndato'on na to'on Ndios noo inka nivi, tá on koó nivi na ti'vi ña'a ko'on na ke'é na saá? Saá chi to'on Ndios ña ñitaa na xina'a káchí ña saá: "iLivi ka ví kaa ña kixaa nivi na ndato'on to'on va'a xí'in yó!", káchí ña.

¹⁶ Ta saá ni, sava nivi na xini so'o to'on Ndios, on vása ní-xiin na chikaa so'o na ña ká'an to'on va'a yó'o. Ta kuyya xina'a nivi naIsrael ñii ki'va saá on vása ní-xiin na kandixa na ña ñika'an ndoso taprofeta Isaías xí'in na. Ta xa'a nivi yó'o, taprofeta Isaías ñika'an ra xí'in Ndios, káchí ra saá: "Tata Ndios, ¿míkía yóo nivi na kándixa to'on ña ká'an yó xí'in na?", káchí taIsaías xí'in Ndios. ¹⁷ Ta saá kúndaq ini yó ndí si'na xini ñó'ó koni so'o nivi to'on Ndios ña ká'an xa'a Jesucristo, saá chi ña xini so'o na to'on yó'o táxi ña kuchiño kandixa na ra.

¹⁸ Ta vitin ndáka to'on xí'in mji, ta

* **10:12** Sava nivi na on vása kúu najudío kúu nagriego.

káchí saá: ¿Án on ta'an koni so'o nivi naIsrael to'on Ndios? ¿On sivi saá!, chi ndixa nivi yó'o xa xini so'o na to'on Ndios. Saá chi ñii xiiña to'on Ndios ña ñitaa na xina'a káchí ña saá:

Xa ñixita ní'no to'on Ndios noo ndi'i nivi ñoyívi,

ta ñixaa to'on yó'o ndi'i xiiña ñoyívi, káchí to'on Ndios. ¹⁹ Ta saá tuku ndáka to'on xí'in mji, káchí saá: ¿Án on vása ní-kúndaq ini naIsrael ña ká'an to'on Ndios? Chi kuyya xina'a taMoisés xikuu ra ta si'na ñitaa to'on Ndios ña ká'an xa'a naIsrael, ta ñika'an ra ndí on sivi ndi'i naIsrael kuu na chikaa so'o to'on Ndios. Ta xí'in nivi yó'o na ni-xiin chikaa so'o to'on ra, káchí Ndios saá:

Taxi ña ndó'ó, nivi nañoó i naIsrael, koo kuini ini ndó xa'a ña koni ndó ña ke'é i ñava'a xí'in inka nivi, na on vása kúu nañoó i.

Taxi ña kusaa ní ini ndó xa'a ña ke'é i ñava'a xí'in nivi na inka ñoo, vará kani siji ndó ndí nivi yó'o kúu na on vása kúndaq ini ñandaq,

káchí Ndios xí'in naIsrael. ²⁰ Ta tuku ñitaa taprofeta Isaías inka to'on ña ñika'an Ndios, káchí ra saá:

Nivi na on vása ní-nandukú yi'i, nayó'o naní'i na yi'i.

Nivi na on vása ní-ndaka to'on xa'a i, ta yi'i, taxi ña kúndaq ini nivi yó'o yu kúu i,

káchí Ndios. ²¹ Ta ñika'an Ndios xa'a naIsrael, káchí ra saá: "Ndivi ndaa ñixiyo ti'va i ña va'a naki'in i naIsrael, ta ni-xiin na kixi na noo i, chi nivi nasó'ó kúu na", káchí to'on Ndios ña ñitaa taIsaías xina'a.

11

*To'on yó'o ká'an
ñii ti'vi kuiti nivi naIsrael kúu na ndikon
Ndios*

¹ Ta saá tuku ndáka to'on xí'in mji, káchí saá: Ndixa Ndios ñakaxin ra nivi nañoó i Israel nduu na nañoó ra, ta vitin, ¿án xa ndikó ini Ndios? ¿Án on xjin ka ra koni ra noo nivi naIsrael yó'o? ¿On vása saá yóo ña! Ndixa mji yi'i, ñii taIsrael kúu i, chi kaku i tixin nas'ya ñani síkuá taAbraham. Ta kúu i tatá'an ñii ti'vi nivi

naIsrael, ña ñaní tribu Benjamín. ² Nda ñanṓó, Ndios naḵaxin ra ñivi naIsrael ña nduu na ñivi nañoṓ ra, ta vitin Ndios nda lo'o ṓn vása ká'ḵan ra ndí ṓn xiin ka ra koni ra ṓṓ ñivi yó'o. ¿Án ṓn vása náká'án ndó to'on Ndios ña ñitaa na xina'á xa'a taṓrofeta Elías? Tayó'o ndato'on ra xí'in Ndios ña chikaa ra kuachi sata naIsrael, kačí ra saá: ³ "Tata Ndios, nañoṓ naIsrael yó'o xa xa'ni na ku'a ní naṓrofeta, na xikuu na ndato'on to'on mii ún xí'in na, ta ñivi naIsrael yó'o xani na ndi'i nama yii ṓṓ ñisoko ndi kitj xa'a ña kisa to'ó ndi yó'ó. Ta sijn laá yi'i kúu ta kindo taku ka, ta vitin ñivi yó'o ndúkú na ndasaá ka'ni na yi'i", kačí taElías xí'in Ndios. ⁴ Ta Ndios ndakuiin ra, kačí ra saá: "Yóo uxá mil ta na kúu na naḵaxin i, ta ndixa ndikṓn na yi'i, ta nayó'o nda ñii kivi ṓn vása ní-kisa to'ó na ndios vatá ña ñaní Baal", kačí Ndios xí'in taElías kuia xina'á. ⁵ Ta kivi vitin ñii kiva saá yóo ñii ti'vi ñivi nañoṓ naIsrael na kúu na naḵaxin Ndios ña kundikṓn na ra. Ke'é Ndios ñava'a yó'o xí'in na, chi ta ta va'a ní ini kúu ra. ⁶ Ndixa ndasaá kuiti xa'a ñava'a ní ini Ndios kúu ña ké'é ra ñava'a xí'in nayó'o, ta nda lo'o ṓn sivi xa'a ña ñii chiño va'a kisa ndivi nayó'o kúu ña ké'é Ndios ñava'a xí'in na. Tá xa'a chiño va'a kisa ndivi ñivi kúu ña Ndios ké'é ra ñava'a xí'in na, ní kúu, ta saá ñava'a ké'é Ndios xí'in ñivi kúu ña cha'vi ra na xa'a chiño na, ta ña kisa ndivi Jesucristo xa'a ña sakaku ra ñivi ṓn vása ndaya'vi ña, ní kúu.

⁷ Ta saá, ¿yukia kóni kačí to'on yó'o ña sakán ñitaa i? Kóni kačí ña ndí ṓn sivi ndi'i naIsrael kúu ñivi na xa ñaní'i ña ndúkú na, so ñii ti'vi kuiti naIsrael kúu ñivi na xa ñaní'i ña ndúkú na. Saá chi ñii ti'vi ñivi yó'o kúu na naḵaxin Ndios ña kundikṓn na ra. Ta inká tá'vi ñivi nañoṓ Israel nduu na ñivi nasó'ó ṓṓ to'on Ndios. ⁸ Saá chi to'on Ndios ña ñitaa na xina'á kačí ña saá: "Ndios taxi ra ndí ñivi yó'o nduu na ñivi na yóo ndatán yóo ñivi na ṓn vása taku. Ta saá, vará yóo nduchu ṓṓ na, ta ṓn vása kuchiño koto na yu kúu ñanda. Ta vará yóo so'o na, ta ṓn vása kuchiño koni so'o na to'on Ndios.

Ta saá yóo ñivi yó'o nda kivi vitin", kačí to'on Ndios xa'a naIsrael. ⁹ Ta inká xiiña ṓṓ to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, yóo to'on ña ñika'ḵan tarey David xa'a naIsrael na kúu na ṓn xiin chikaa so'o to'on Ndios, kačí ra saá:

Viko ña sákana ñivi yó'o, va'a ka ná nduu viko yó'o, ndatán ñii yavi kóno ṓṓ nakava ñivi yó'o.

Ta ñii kiva ndatán yóo ñono se'é ña xa ndati nakava tikiti ini ña, ta xo'vi ní rí, saá koo viko ña sákana ñivi yó'o.

Chi Ndios ndixa saxo'vi ra ñivi yó'o xa'a ña ṓn xiin na kundikṓn na ra.

¹⁰ Ta va'a ka ná koo kuáá nduchu ṓṓ ñivi yó'o, ña ṓn kuchiño koto na yu kúu ñanda.

Ta va'a ka ndeé ní ná xo'vi ñivi yó'o, tandra ná kutoso sata ñivi yó'o ndi'i saá kivi,

kačí to'on Ndios ña ñitaa taDavid xina'á xa'a ñivi naIsrael, na ṓn xiin chikaa so'o to'on Ndios.

To'on yó'o ká'ḵan ndí Ndios sakaku ra ku'a ní ñivi na ṓn vása kúu najudío

¹¹ Ta tuku ndaka to'on xí'in mii i, kačí i saá: ¿Yu kúu ña kundo'o najudío, na ñi-xiin chikaa so'o to'on Ndios? ¿Án ndixa nda ñii kivi ṓn vása kuchiño nduu na ñivi na va'a kutaku xí'in Ndios? ¿ṓn ndixa koo ña saá! Saá chi vará ku'a ní najudío ṓn vása ní-chikaa so'o na to'on Ndios xa'a Jesucristo, ta xa'a ña ke'é na saá taxi ña ndí Ndios sakaku ra ku'a ní inká ñivi na ṓn vása kúu najudío. Saá ke'é Ndios, chi kóni ra ndí najudío nduu na ñivi na kuini ini koni inká ñivi na ṓn sivi najudío kúu, xa'a ñava'a ke'é Ndios xí'in nayó'o. ¹² Saá chi vitin xa'a ña ñi-xiin najudío chikaa so'o na to'on Ndios, inká ñivi ñoyivi na ṓn vása kúu najudío, nayó'o naki'in na ñava'a saní'i Ndios na. Ta saá, tá kixaa kivi ndi'i ñivi na kúu najudío nandikó ini na ta va'a koo na xí'in Ndios, ta xa'a ña ke'é na saá, ndixa ví'i ka koo ñava'a naki'in ndi'i ñivi ñoyivi yó'o!

¹³ Vitin ká'ḵan i xí'in ndó'ó, ñivi na ṓn vása kúu najudío, chi yi'i kúu ñii taapóstol ta ti'vi Ndios kasa chiño ṓṓ ñivi na ṓn vása kúu najudío. Ta yi'i ndixa

chínóo síkónj chiño yó'o, chi chiño ña ndáya'ví ní kúu ña. ¹⁴ Saá chi, xa'a chiño ña kisa ndivi j, kóni j ndí nivi najudío ná kukuínj ini na koni na inká nivi na on vása kúu najudío xa'a ñava'a ña naki'in nayó'o nda'a Ndios. Ta saá najudío yó'o ndukú na ndasaá kuchiño va'a naki'in na ñava'a yó'o, tãnda nandikó ini na, ta saá Ndios ke'é ra ñava'a xí'in na ña sakaku ra na. ¹⁵ Ta vitin xa'a ña kuxíká najudío noo Ndios, ñayó'o táxi ña ndí nivi na on vása kúu najudío va'a nakutá'an na xí'in Ndios. Ta saá táná kixaa kivi ña Ndios va'a naki'in ra ndi'i najudío, ta, ¿yu kúu ña koo saá? Ndixa ña koo saá kúu ña nivi najudío kutaku ndino'o na noo Ndios. Saá ndatán nixiyo nivi na xa nixi'j, ta natakú na, saá koo nayó'o kivi Ndios va'a naki'in ra na, ta va'a nakutá'an na xí'in ra. ¹⁶ Vitin ndato'on j xí'in ndó inká to'on ña sáná'a, ta to'on yó'o káchí ña saá: Tá yóo ñii yuxan ká'no, ta nivi tá'ví na yuxan yó'o, ta ñii ñá'ño lo'o kúu ñayij chi sóko na ña noo Ndios, ta saá ndixa kúndaq ini yó ndí ñayij kúu ndi'i yuxan ña kíndo. Ta ñii kiva saá kúndaq ini yó tá tio'o yiton kúu ñayij, chi yiton tón nakaxin Ndios kúu nó, ta saá tuku kúndaq ini yó ndí ndi'i nda'a yiton yó'o kúu tón yij.

¹⁷ Ta ndatán yóo yiton tón olivo tón tãta, saá yóo nivi nañooj najudío. Ta Ndios xa'nda ra sava nda'a yiton yó'o, ta noo nita'nda yó'o, chiko'ni ndoso ndaa ra inká nda'a yiton, tón kúu tón olivo yukú ña kua'no ndaa nó noo nda'a tón olivo tón tãta yó'o. Saá kua'no nda'a ña chiko'ni ndoso ndaa na yó'o, chi naki'in ña suku ña vaxi nda noo tio'o tón olivo tón tãta, ta saá va'a kutaku nda'a ña xikuu nda'a tón olivo yukú. Ta ndatán yóo nda'a yiton tón olivo tón yukú yó'o, saá yóo ndó'ó, nivi na on vása kúu najudío. ¹⁸ Ta xa'a ñayó'o, nda lo'o on vása va'a kasa ká'no xí'in mji ndó, ta ni on vá'a kani sijnj ndó ndí ndó'ó kúu nivi na va'a ka noo najudío. Tá xani sijnj ndó saá, ta xinj ñó'ó naká'an ndó ndí on sivi nda'a tón yiton kúu ña táxi suku ña va'a kutaku tio'o tón yiton, ta ndixa nda'a tón yiton kúu ña náki'in suku ña va'a kutaku ña, chi tio'o tón yiton kúu ña táxi suku yó'o nda'a tón yiton.

¹⁹ Va kivi saá ndakuijn ndó'ó nivi na on vása kúu najudío, ka'an ndó xí'in j, kachí ndó saá: “Xa'a ña kóni Ndios chiko'ni ndoso ndaa ra nda'a yiton tón olivo yukú, tón kúu mji ndi, kúu ña xa'nda ra nda'a tón olivo tón tãta ta sakana ra nda'a yó'o”, kachí ndó xí'in j. ²⁰ Ta saá yij, ndakuijn j ka'an j xí'in ndó, kachí j saá: Xinj ñó'ó naká'an ndó ndí xa'a ña on vása ní-xiin najudío kandixa na Jesucristo kúu ña Ndios xa'nda ra nda'a yiton tón tãta, tón kúu najudío yó'o. Ta ndó'ó, na kúu nda'a yiton tón olivo yukú, va'a táku ndó xí'in Ndios vitin xa'a ña ndasaá kuiti kándixa ndó Jesucristo. Ñakán nda lo'o on vása yóo xa'a ña kasa ká'no xí'in mji ndó, ta va'a ka kuyi'ví ini ndó koto kuxíká ndó noo Ndios. ²¹ Saá chi vará najudío kúu nda'a ndino'o mji yiton tón olivo tón tãta, ta Ndios on vása ní-kisa ká'no ini ra xa'a ña on vása ní-xiin na kandixa na Jesucristo. Ta ndó'ó, na on sivi najudío kúu, táná sandakoo ndó ña kándixa ndó Jesucristo, ta Ndios ñii kiva saá on kasa ká'no ini ra xa'a ndó'ó, na kúu nda'a yiton tón olivo yukú. ²² Xinj ñó'ó kúndaq va'a ini ndó ñayó'o: Ndios kúu tãta táxi ña xo'vi nivi na on xijn chikaa so'o to'on ra, ta saá tuku Ndios kúu tãta ká'no ini, ta ké'é ra ku'a ní ñava'a xí'in ndó'ó, na kúu nivi na va'a yóo xí'in ra. Ta saá ni, ña xinj ñó'ó ní kúu ña on sandakoo ndó ña kándixa ndó Jesucristo, chi táná ke'é ndó saá, ta Ndios ka'nda ra nda'a yiton yukú tón kúu ndó'ó, ta on kuu ka ndó nda'a yiton tón tãta. ²³ Ta najudío, táná ndikó ini na ta kandixa na Jesucristo, ta Ndios kasa ká'no ini ra xa'a ndi'i kuachi na, ta tuku va'a naki'in ra na. Vará najudío yó'o xikuu na nda'a yiton tón nita'nda, ta Ndios nachiko'ni ndoso tuku ra na noo si'na xindoso na xikuu na nda'a yiton tón tãta. Saá koo ña, chi Ndios kómí ra ndee ke'é ra ndi'i ñayó'o. ²⁴ Saá chi noo Ndios on vása yo'vi nixiyo ña sanduu ra nda'a tón olivo yukú ña nduu ñayó'o nda'a tón olivo tón tãta. Ta víka ví nda lo'o on vása yo'vi koo noo Ndios ña sanduu tuku ra nda'a tón olivo tón tãta ña ndikó ña nduu ña nda'a mji nó.

To'on yó'o ká'an

ñii kivi najudío on kutaku xíká ká na noo Ndios

²⁵ Nañani yó xí'in náki'va yó, na on vása kúu najudío, nda lo'o on vá'a ña kani sijní ndó ndí ndó'ó kúu na ndáya'ví ní ká noo najudío xa'a ña Ndios naki'in ra ndó'ó. Saá chi vitin ña ni-xiin najudío chikaa so'o na to'on Ndios kúu ña kundivi ña chitóni Ndios. Vará ña chitóni Ndios yó'o xinakaa se'é ña noo yó, ta vitin Ndios táxi ra ña kúndaá ini yó xa'a ña. Chi Ndios chitóni ra saá: Sava najudío nduu na nivi nasó'ó ní ta kutaku xíká na noo Ndios ku'a ní kivi. Saá chi ku'a ní ká nivi na on vása kúu najudío xini ñó'ó kivi na yichi Ndios, ta Ndios ndáti ra ña ndi'i kivi nayó'o, ²⁶ ta saá Ndios sakaku ra ndi'i nivi na kúu najudío. Saá chi xina'á nita na to'on Ndios ña káchí saá:

Ñii kivi ña vaxi, kixaa ñii taa ta kixi ñoo Jerusalén ña nákaa noo xiki Sion, ta kuu ra taa ta taxi ko'on ndíka nivi noo ndee ña on vá'a.

Ta tayó'o kindaa ra ndi'i nivi na kúu sa'ya ñani síkuá taJacob nda'a ndee ña on vá'a, ta kindaa ra ndi'i kuachi ndiso na.

²⁷ Chi ñayó'o kúu ña chindú'uji kasa ndivi xi'in nivi yó'o,

kivi kasa ká'no ini xi'a ndi'i kuachi na, káchí to'on Ndios ña nita na xina'á.

²⁸ Vitin najudío kúu nivi na sáa ini xini Ndios xa'a to'on va'a ña ndato'on xa'a Jesucristo, chi on xiin na kandixa na to'on yó'o. Ta xí'in ña ké'é najudío saá, Ndios taxi ra nda'a ndó'ó, nivi na on vása kúu najudío, ña kuchiño kandixa ndó Jesucristo ta kundikon ndó ra. Ta saá ni, Ndios kivi ini ra xini ra najudío nda kivi vitin, chi nakaxin ra najudío kuu na ñaño ra, chi saá kindoo ra nika'an ra xí'in xij síkuá na taAbraham, taIsaac ta xí'in taJacob. ²⁹ Saá yóo ña, chi Ndios nda lo'o on vása násama ra to'on nika'an ra. Tá Ndios xa chitóni ra saní'i ra ñava'a nivi, ta nda ñii kivi on vása kindaa ra ña nda'a na. Tá Ndios xa kana ra nivi kundikon na ra, ta ña kana ra yó'o ndi'i saá kivi ndáya'ví ña. ³⁰ Ta ndó'ó nivi na on vása kúu najudío, xina'á on vása ní-xiin ndó chikaa so'o ndó to'on Ndios, ta vitin najudío kúu na on xiin chikaa

so'o to'on ra. Ta xa'a ña ké'é najudío saá, Ndios kundá'ví ini ra xini ra ndó'ó, ta kisa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó, ta va'a naki'in ra ndó'ó. ³¹ Ta nivi na kúu najudío on xiin na chikaa so'o na to'on ra vitin. Ta saá ni, ñii kivi ña vaxi nayó'o nandikó ini na. Ta saá ñii kivi ndatán Ndios kundá'ví ini ra xini ra ndó'ó, ta kisa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó, saá ké'é Ndios xí'in najudío yó'o, ta tuku va'a naki'in ra na. ³² Chi Ndios taxi ra ña ndi'i nivi on chikaa so'o na to'on ra, xa'a ña kuchiño kundá'ví ini ra koni ra ndi'i nivi yó'o, ta kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na.

³³ ¡Nda lo'o on vása kúndaá ini yó ndasaá ví kónó ní yóo ñava'a ní ini Ndios! ¡Ndichí ní sijní ra, ta xini va'a ndi'i ra ña yóo! Ta mji yó, on vása kuchiño kúndaá ini yó ña chitóni Ndios kundo'o nivi ñoyivi yó'o, ni on vása kuchiño kúndaá ini yó ndasaá kisa ndivi Ndios chiño ña kóni mji ra. ³⁴ Saá káchí to'on Ndios ña nita na xina'á: “¿Án nda yóo ví nivi na kuchiño kúndaá ini ña xani sijní Ndios? ¿Án nda yóo ví nivi na kuchiño ndato'on xí'in Ndios xa'a ña xini ñó'ó ké'é ra?” ³⁵ On vá'a chikaa ini nivi, káchí na saá: “Si'na taxi yó ñava'a nda'a Ndios, ta saá xini ñó'ó ra sandikó ra inka ñava'a ña kóni mji yó”, káchí na. ³⁶ Nda lo'o on vá'a chikaa ini nivi saá, chi Ndios kúu taa ta kisa va'a ndi'i ña yóo ñoyivi yó'o xí'in ndi'i ña yóo ñoyivi nino. Saá chi xí'in ndee Ndios xikoo ndi'i ña, ta ndi'i ña kuva'a yóo ña xa'a ña kundivi ña kóni Ndios. ¡Ná kanóo síkón ñato'ó Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi! Saá ná koo.

12

To'on yó'o ká'an ndasaá xini ñó'ó kutaku nivi na kandixa Jesucristo

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, xa ku'a ní ñava'a ké'é Ndios xí'in yó chi kundá'ví ní ini ra xini ra mji yó. Ta xa'a ñayó'o, yiji xaku ndá'víji noo ndó ña ndino'o ini ndó soko xí'in mji ndó noo Ndios ña va'a kutaku ndii ndó noo ra, ta kasa ndivi ndó ndi'i ña kóni ra. Saá sakusij ndó ini Ndios, chi xí'in ña kutaku ndó saá ndixa kisa ká'no ndó ra. ² On kundikon ká ndó yichi ña on vá'a ñoyivi yó'o, ta taxi xí'in mji

ndó nda'a Ndios ña ndasa xaá ra ndi'i ña xáni sɪnɪ ndó, ñakán va'a kutaku ndó yichɪ Ndios. Ta saá kuchiño ndó kundaa va'a ini ndó yu kúu ñava'a kóni Ndios, chi ñayó'o kúu ñava'a ndino'o, ta sákusij ña ini Ndios.

³ Ndios kúu taɹa ta va'a ini, ta xa'a ñayó'o sákuiso ra chiño yɪ'i kúuɪ taapóstol ta kisa chiño noɟ Jesucristo. Ta saá ká'anɪ xí'in ndó'ó vitin, káchíɪ saá: On vá'a kani sɪnɪ yó ndí ndasaá mɪi yó kúu nɪvi na ndáya'ví ní ka noɟ inká nɪvi, ta va'a ka vivíi kani sɪnɪ yó xa'a mɪi yó. Saá chi nda'a ñii ñii mɪi yó, nɪvi na kúu na kándixa Jesucristo, Ndios xa taxi ra ndee ña va'a nda'a yó ña kúchiño yó chindeé tá'an yó, ta va'a kasa ndivi yó chiño ra. Ta saá tá va'a kúndaa ini yó yu kúu ndee va'a kómí yó ña taxi Ndios nda'a yó, ta saá kúchiño yó vivíi kani sɪnɪ yó xa'a mɪi yó. ⁴ Vará ñii ní kúu yíkí koñu ñii nɪvi, ta yíkí koñu yó'o kómí ña ku'a'a ní xiiña, ta ñii ñii xiiña xa yóo noɟ kisa chiño mɪi ña. Saá chi xa sín sín chiño kisa ndivi ñii ñii ña. ⁵ Ta ndatán yóo ku'a'a ní xiiña ñii yíkí koñu nɪvi saá yóo ndi'i mɪi yó, nɪvi na kándixa Jesucristo. Saá chi ku'a'a ní nɪvi kúu yó, ta ndi'i mɪi yó ñii náta'an yó kúu yó ndatán yóo ñii ní yíkí koñu nɪvi.

⁶ Ta on sɪvɪ ñii laá kuiti noɟ kúu ndee ña va'a ña saní'i Ndios ñii ñii yó, ta táxi ra ndee va'a nda'a ñii ñii yó, ndatán yóo ña káchí ini mɪi ra. Ta xa'a ñayó'o sava yó kómí yó ndee ña ndato'on yó xí'in inká nɪvi to'on ña káku Níma Ndios, ta saá xínɪ ñó'ó ndato'on yó to'on Ndios yó'o xí'in nɪvi. Ta to'on ña ndáto'on yó xínɪ ñó'ó koo yu'ú ña xí'in inká to'on Ndios ña kándixa ndi'i yó na kúu na ndino'o ndíkɔn Jesucristo. ⁷ Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a nda'a Ndios ña kúchiño yó kasa ndivi yó chiño ña va'a chindeé inká nɪvi, ta saá xí'in ña ndino'o ini yó ná kasa ndivi yó chiño yó'o. Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a nda'a Ndios ña saná'a yó to'on ra inká nɪvi, ta saá va'a xí'in ña ndino'o ini yó saná'a yó na. ⁸ Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a nda'a Ndios ña chikaa yó ndee ini inká nɪvi, ta saá va'a xí'in ña ndino'o ini yó ke'é yó saá. Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a

nda'a Ndios ña kúchiño chindeé yó inká nɪvi xí'in ña ndáya'ví kómí yó, ta saá on vá'a kuu yó nɪvi na sí'nda, ta nda víka ná taxi yó ña xínɪ ñó'ó nda'a nɪvi. Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a nda'a Ndios ña kúchiño kuiso chiño yó xí'in inká nɪvi, ta saá xí'in ña vivíi ta xí'in ña ndino'o ini yó va'a kasa ndivi yó chiño yó'o. Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a nda'a Ndios ña kúchiño ke'é yó ñava'a xí'in nɪvi xa'a ña kúnda'ví ini yó xínɪ yó nɪvi yó'o, ta saá xí'in ñasij ini yó xínɪ ñó'ó ke'é yó ñava'a xí'in na.

⁹ Xínɪ ñó'ó xí'in ña ndino'o ini yó kuki'vi ini yó koni yó inká nɪvi. Ta xínɪ ñó'ó ndixa kusaa ini yó koni yó ña on vá'a, ta ndixa kundikɔn yó yichɪ va'a. ¹⁰ Ta ndatán kí'vi ini yó xínɪ yó nañani yó xí'in náki'va yó, na kúu nave'e mɪi yó, ñii kɪ'va saá xínɪ ñó'ó kuki'vi ini yó koni yó ndi'i nɪvi na kándixa Jesucristo. Kasa to'ó tá'an yó, ta chikaa ní ka ini yó ke'é yó ña chindeé natá'an yó na kándixa Jesucristo, ta on vása kundi'i ní ini yó xa'a ña chindeé xí'in mɪi yó.

¹¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, on vá'a kuu yó nɪvi na xúxán ní, ta xí'in ña ndino'o ini yó chikaa yó ndee xí'in mɪi yó ña kasa chiño yó noɟ Jesucristo, Taɹa taKá'no noɟ yó.

¹² Va'a ná kusij ini yó chi ndixa ndaa ini yó Ndios ña kasa ndivi ra ndi'i to'on ra. Tá xo'vɪ yó, ta va'a ká'no ná koo ini yó ña kúndeé ini yó xí'in ñayɔ'vɪ yó'o, ta nda ñii kɪ'vɪ on vása sandakoo yó ká'an yó xí'in Ndios.

¹³ Ta xí'in ña kómí yó, va'a taxi yó ña xínɪ ñó'ó nda'a nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo na on koó ña kómí. Ta ndi'i nɪvi na kixaa ve'e yó, vivíi naki'in yó na, ta nda'a nɪvi yó'o taxi yó ña kuxu na, ta taxi yó noɟ nakindée na.

¹⁴ Tá yóo nɪvi na sáxo'vɪ mɪi yó xa'a ña ndíkɔn yó Jesucristo, ta va'a ka ndukú yó noɟ Ndios ña ke'é ra ñava'a xí'in nɪvi yó'o na sáxo'vɪ mɪi yó. Ta nda lo'o, on vá'a satavɪ chí'ña yó nɪvi na ké'é ña on vá'a xí'in yó. Ta nda víka, va'a ka'an yó xí'in nɪvi yó'o, kachí yó saá: "Ná koo ñava'a xí'in ndó", kachí yó xí'in na.

¹⁵ Tá yóo ñivi na kúsij ní ini, ta saá mji yó va'a ná kusij ini yó xí'in ñivi yó'o. Tá yóo ñivi na kúchuchú ní ini ta xáku ní na, ta saá mji yó va'a ná kuaku yó xí'in ñivi yó'o.

¹⁶ On vá'a kani tá'an yó xí'in ñivi, ta va'a ka vivii ná kutaku yó xí'in ndi'i ñivi. On vá'a kasa ká'no ní xí'in mji yó, ta va'a ka ná koo yó ndatán yóo ñivi na ñino ini. On vá'a kani sijn yó ndí ndasaá kuiti mji yó kúu ñivi na ndíchí ní sijn.

¹⁷ Tá ñivi ké'é na ña on vá'a xí'in yó, ta on vá'a cha'vi mji yó ñivi yó'o xí'in ña on vá'a. Nda víka, chikaa ka yó ndee ña ké'é yó ñava'a noo ndi'i ñivi. ¹⁸ Ta ndixa xini ñó'ó taxi xí'in mji yó nda noo xaa ndee yó, ña vivii kutaku yó xí'in ndi'i ñivi. ¹⁹ Nañani yó xí'in náki'va yó, on nda lo'o on vá'a sandikó yó ña on vá'a xí'in ñivi na ké'é ña on vá'a xí'in yó. Ta va'a ka ná sandakoo yó ña on vá'a yó'o nda'a Ndios ña cha'vi ra ñivi yó'o xa'a ña ké'é na. Saá chi yóo to'on Ndios ña ñitaa na xina'a, káchí ña saá: "Yi'i, Ndios, kúu ta ta kasa nani xa'a kuachi, ta yi'i kúu ta cha'vi ndi'i ñivi xa'a ña ké'é na", káchí Ndios. ²⁰ Ta inká xiiña noo to'on Ndios ña ñitaa na xina'a, káchí ña saá: "Tá yóo ñivi na sáa ini xini na ndó'ó, ta ñivi yó'o xí'i ní na soko, ta saá va'a taxi ndó nda'a na ña kuxu na. Tá yóo ñivi na sáa ní ini xini na ndó'ó, ta ñivi yó'o yíchi ní na takuii, ta va'a taxi ndó takuii ná ko'o na. Ña ké'é ndó saá xí'in ñivi yó'o kúu ña sakuka'an ndó noo na, tãnda xino sáa ñi noo na xa'a ña kuka'an noo ñivi yó'o. Ta ndatán yóo ña ndi'i ñi'ni noo yatin ní xixi ño'o, saá koo ña ndi'i ní sijn ñivi yó'o", káchí to'on Ndios. ²¹ Ta saá on vá'a taxi yó ndí ña on vá'a kundeé ña noo mji yó. Nda víka, ndixa xini ñó'ó ké'é yó ñava'a, ta saá kundeé yó noo ña on vá'a.

13

¹ Ndi'i mji yó xini ñó'ó kasa ndivi yó ña ká'an nachiño na kúu na xá'nda chiño noo yó. Saá chi ndi'i ndayí ña kómí nachiño xí'in inká naná'no na ndiso chiño xí'in yó, kúu ndayí ña kixi noo Ndios. Ta ndi'i ndayí ña kómí ñivi kúu ña chindú'u Ndios. ² Ta saá ndi'i ñivi na on

xijn kasa ndivi ña xá'nda chiño nachiño noo na, ta xí'in ña ké'é na saá, kúu na ñivi na toon ini noo ña xá'nda chiño Ndios noo na, chi Ndios kúu ta ta táxi ndayí nda'a nachiño. Ta yóo ñivi na on xijn kasa ndivi ña xá'nda chiño nachiño noo na, ta ndixa nachiño saxo'vi na ñivi yó'o xa'a ña kisa toon ini na. ³ Saá chi on sivi xa'a ña kuyi'vi ñivi na ké'é ñava'a, kúu nachiño na kómí ndayí. Ta ñivi na ké'é ña on vá'a, ta va'a ka ñivi yó'o ná kuyi'vi na noo nachiño. ¿An kóni ndó kuu ndó ñivi na on vá'a yí'vi noo nachiño? Ta saá xini ñó'ó kasa ndivi ndó chiño va'a, ta xí'in ña ké'é ndó saá, nachiño ka'an na ñava'a xa'a ndó. ⁴ Saá chi nachiño na xá'nda chiño noo yó kúu na ñivi na kisa chiño noo Ndios xa'a ña chindeé na mji yó ña koo ñava'a xí'in yó. Ta saá ni, tá ndó'ó ké'é ndó ña on vá'a, ta va'a ná kuyi'vi ini ndó, chi on sivi ña maní kúu ña ní'i nachiño espada sijn. Nachiño yó'o kúu na kisa chiño noo Ndios, ta kómí na ndayí Ndios ña saxo'vi na ñivi na ké'é ña on vá'a. ⁵ Ta ndixa xini ñó'ó kasa ndivi yó ña xá'nda chiño nachiño noo yó, ta on sivi ndasaá kuiti xa'a ña yí'vi yó saxo'vi na mji yó kúu ña ké'é yó ñava'a saá. Chi kúndaq ini yó ndí xa'a ña sakusij yó ini Ndios kúu ña vivii kasa ndivi yó chiño ña xá'nda chiño nachiño noo yó, ta saá on koó xa'a ña sakuiso yó kuachi sata mji yó. ⁶ Ta xa'a ñayó'o, xini ñó'ó cha'vi yó cuota nda'a nachiño na xá'nda chiño noo yó. Chi nachiño yó'o kúu na kisa chiño noo Ndios, ta táxi xí'in mji na ña va'a kasa ndivi na chiño ña ndiso na.

⁷ Ñakán va'a taxi yó nda'a ñii ñii ñivi ña xini ñó'ó taxi yó nda'a na. Tá xini ñó'ó cha'vi yó xí'in si'un noo nachiño xa'a ño'o ña kómí yó án xa'a inká ñakuíká kómí yó, ta saá va'a cha'vi yó nda'a na. Tá yóo ñivi na xini ñó'ó naki'in ñato'ó, ta saá va'a ná taxi yó ñato'ó nda'a na. Tá yóo ñivi na xini ñó'ó naki'in ña kasa ká'no yó na, ta saá va'a ná kasa ká'no yó ñivi yó'o. ⁸ Va'a ná on kuníká yó noo nda ñii ñivi. Ta ñii laá kuiti ña va'a kuníká yó noo inká ñivi kúu ña xini ñó'ó kuki'vi ní ini yó koni yó na. Tá ndixa kí'vi ini yó xini yó ñivi, ta xí'in ñayó'o kisa ndivi yó ndi'i ña xá'nda

chiño ndayí Ndios. ⁹ Saá chi ndayí Ndios káchí ña saá: “On vá'a kǐ'vi tǎa kuǎchi xǐ'in ña'a ñá on sǐví ñásǐ'í ra kúu; ta ñii kǐ'va saá on vá'a kǐ'vi ña'a kuǎchi xǐ'in tǎa tǎ on sǐví yǐi ñá kúu; on vá'a ka'ni yó ñivi; on vá'a kasa kuí'ná yó; on vá'a kutoo yó kukomí yó ña kómí inkǎ ñivi”, saá káchí ndayí Ndios. Ta ndi'i ndayí yó'o kǎku ña noq ndayí ká'no ña káchí saá: “Ñii kǐ'va ndatán yóo ña kǐ'vi ini yó xǐni yó xǐ'in mǐi yó, saá xǐni ñó'ó kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó”, káchí ña. ¹⁰ Tá ndixa kǐ'vi ini yó xǐni yó natá'an yó, ta saá on ke'é yó ña on vá'a xǐ'in na. Tá ndino'o kǐ'vi ini yó xǐni yó natá'an yó, ta ndixa xǐ'in ña ké'é yó saá, kǐsa ndivi yó ndi'i ndayí Ndios.

¹¹ Kúndaq va'a ini yó ndí kǐvi vitin kúu kǐvi ña xǐni ñó'ó ní, ta xa'a ñayó'o on vá'a kutaku kǎ yó ndatán táku ñivi na kǐsin. Ta xǐni ñó'ó kundito va'a yó, chi xa yatin ní vaxi kǐvi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o ña sakaku ra mǐi yó. Ñii ñii kǐvi ña yá'a táku yó, ta táxi ña kuyatin kǎ kǐvi ña ndikó Jesucristo. Ta saá kǐvi ña ndikó ra yóo yatin kǎ ña xǐ'in kǐvi vitin noq kǐvi ña kǐxá'a yó kándixa yó ra. ¹² Kǐvi vitin ndatán yóo ña xa kuǎ'an ndi'i ñoo ta xa yatin ní kóni tǐvi, saá yóo ña. Ta saá xa'a ña xa yatin kóni tǐvi, va'a kǎ ná sandakoo yó ndi'i ña on vá'a ña kúu ña ké'é ñivi na xǐka ñoo naa, ta ndixa xǐni ñó'ó kasa ndivi yó chiño va'a, ndatán yóo chiño ña ké'é ñivi na xǐka ndiví. Ta ndatán yóo natropa na ndixin tikoto kǎa xa'a ña ndáa ña yǐkǐ koñu na, saá xǐni ñó'ó kundixin mǐi yó xǐ'in ndee Jesucristo, tǎa tǎ kúu ño'o ndino'o yé'e. ¹³ Xǐ'in ñato'ó ta xǐ'in ñandaq xǐni ñó'ó kutaku yó ta kasa ndivi yó chiño va'a, chi saá ké'é ñivi na xǐka ndiví. Ta xǐni ñó'ó nasita xǐ'in mǐi yó kǐvi kuǎ'an yó noq yóo viko ña on kuxu ná'ná ní yó, ta nda lo'o on vá'a xǐini ní yó xǐ'in nduta tá sǎxǐini ñivi. On vá'a kǐ'vi tǎa kuǎchi xǐ'in inkǎ ña'a ñá on sǐví ñásǐ'í ra kúu, ta ni ña'a on vá'a kǐ'vi ñá kuǎchi xǐ'in inkǎ tǎa tǎ on sǐví yǐi ñá kúu, ni nda lo'o on vá'a kǐ'vi ñivi nda ñii noq kuǎchi kini. On vása va'a kani tá'an yó, ni on vása va'a kasa kuíni ini yó koni yó inkǎ ñivi. ¹⁴ Ta nda víka, ndatán

ndixin natropa tikoto kǎa ña ndáa yǐkǐ koñu na, saá xǐni ñó'ó kundixin yó xǐ'in ndee Jesucristo tǎa tǎ ndixa ndáa mǐi yó. Ta saá nda lo'o on ndukú yó ña kutú ini yó xǐ'in ndi'i ña on vá'a ña kútoo ní yǐkǐ koñu yó.

14

Tǎ on yó'o kǎ'an xa'a ñivi na sakán lo'o vaxi kua'no ña ndáa ini na Jesucristo

¹ Tá yóo ñivi na sakán lo'o vaxi kua'no ña ndáa ini na Jesucristo, ta xǐni ñó'ó va'a naki'in ndó ñivi yó'o. Vará on vása yóo yu'ú ndó xǐ'in nayó'o xa'a ndi'i ña kǎ'an na, ta on vá'a kani tá'an ndó xǐ'in nayó'o. ² Saá chi yóo sava ñivi na kándixa Jesucristo na xǐni sǐni ndí va'a kuxu na ndi'i saá noq ña xǐxi ñivi. Ta yóo inkǎ ñivi na sakán lo'o vaxi kua'no ña ndáa ini na Jesucristo, ta ñivi yó'o xǐni sǐni na ndí nda lo'o on vá'a kuxu na koñu. ³ ñivi na kándixa Jesucristo na kúu na xǐxi ndi'i noq ña xǐxi ñivi ñoyívi, on vá'a kǎ'an kuáchí na xa'a inkǎ ñivi na kándixa Jesucristo na on xǐin nda lo'o kuxu koñu. Ta ñivi yó'o na on xǐin kuxu koñu, nda lo'o on vá'a kǎ'an kuáchí na xa'a ñivi na xǐxi ndi'i noq ña xǐxi ñivi ñoyívi. Ta xǐni ñó'ó naki'in tá'an va'a ñii ñii nayó'o, saá chi Ndios xa naki'in va'a ra ñii ñii ñivi yó'o. ⁴ ¿Ndachun xǐni sǐni ndó ndí kómí ndó ndayí ña kǎ'an kuáchí ndó xa'a ñivi na kǐsa chiño noq taká'no noq mǐi na? Chi ndasaá kuiti Jesucristo, tǎa tǎ kúu taká'no noq ñivi yó'o, ta kúu ra taká'no noq mǐi yó, kúu tǎa tǎ kómí ndayí kǎ'an ra án va'a, án on vása va'a ké'é nayó'o. Ta ndixa ndáa ini yó ndí Jesucristo kǎ'an ra ñava'a xa'a mǐi yó, na kúu ñivi na ndino'o ini kǐsa chiño noq ra. Saá chi mǐi Jesucristo kúu tǎa tǎ kómí ndi'i ndee, ta ndixa chindee ra mǐi yó ña va'a kundikon yó yichǐ ra.

⁵ Yóo ñivi na kándixa Jesucristo na xǐni sǐni ndí yóo kǐvi ná'no kǎ noq inkǎ kǐvi. Ta inkǎ ñivi na kándixa Jesucristo xǐni sǐni na ndí ñii kúu ndi'i kǐvi. Ñii ñii ñivi xǐni ñó'ó va'a kani sǐni na xa'a yu kúu ñava'a ké'é mǐi na, ta saá xǐ'in ña ndino'o ini na, xǐni ñó'ó ké'é na ñava'a yó'o. ⁶ Saá

chi ñivi na kándixa Jesucristo, na kúu na xáni sɨɨ ndí yóo kivi ña kúu ña ná'no ka noo inka kivi, nayó'o kisa to'ó na kivi ná'no yó'o xa'a ña chinóo síkón na ñato'ó Ndios. Ta ñivi na kándixa Jesucristo na xíxi koñu kúu ñivi na kisa to'ó Ndios xí'in ña xíxi na, chi táxi na ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a koñu xíxi na. Ta ñivi na kándixa Jesucristo, na on xɨɨ kuxu koñu, kúu ñivi na kisa to'ó Ndios, chi xáni sɨɨ na ndí ña on vása xíxi na koñu kúu ñava'a noo Ndios, ta nayó'o táxi na ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a ña xíxi mɨɨ na.

⁷ On sɨɨvɨ xa'a ñii laá mɨɨ yó kúu xa'a ña kutaku yó; ni on sɨɨvɨ xa'a ñii laá mɨɨ yó kúu xa'a ña kivi yó. ⁸ Saá chi tá táku yó, ta táku yó xa'a ña chinóo síkón yó ñato'ó Jesucristo, Ta taKá'no noo yó. Ta tá kivi yó, ta kivi yó xa'a ña chinóo síkón yó ñato'ó Jesucristo, Ta taKá'no noo yó. Ta saá tá táku yó án tá kivi yó, ñivi na ndíkón Jesucristo kúu yó. ⁹ Jesucristo ñixi'i ra ta ñatakú ra xa'a ña nduu ra Ta taKá'no ta xá'nda chiño noo ndi'i ñivi, án ñivi na táku ñoyívi yó'o kúu na, án ñivi na xa ñixi'i kúu na.

¹⁰ Ta sava ndó'ó, ¿ndachun ká'an kuáchí ndó xa'a ñañani ndó án xa'a náki'va ndó? Ta, ¿ndachun xáni sɨɨ ndó ndí mɨɨ ndó kúu na ndáya'ví ka noo nayó'o? Chi ñii kivi ña vaxi ndi'i mɨɨ yó xɨɨ ñó'ó xaá yó kuita yó noo Ndios, ta Ndios kasa nani ra xa'a kuáchí ñii ñii yó.

¹¹ Chi to'on Ndios ña ñitaa na xɨɨ'á káchí ña saá:

“Ndixa yɨ'i kúu i ta ta táku”, káchí Ndios,
“ta ñii kivi vaxi ndixa ndi'i ñivi kuxítí na noo i,

ta ndi'i ñivi kasa ká'no na yɨ'i, ta ta kúu Ndios”, káchí Ndios,

káchí to'on ra ñitaa na xɨɨ'á. ¹² Ta kivi ña kundivi to'on yó'o, ñii ñii mɨɨ yó koni ñó'ó yó nataxi yó kuenda noo Ndios xa'a ña ke'é mɨɨ yó.

¹³ Ta saá on vá'a ka'an kuáchí yó xa'a natá'an yó, na kándixa Jesucristo, ta va'a ka xɨɨ ñó'ó chikaá ini yó ña on nda lo'o chindú'u yó ña kaki'i xa'a ñañani yó án xa'a náki'va yó, ña koyo nayó'o kuáchí. Ta nda lo'o on ke'é yó ña chinda'á natá'an yó ña sandakoo na yichɨ Jesucristo. ¹⁴ Yɨ'i

xí'in ndino'o ini i kándixa i Jesucristo, ta kúndaá ini i ndí nda ñii ña xíxi ñivi kúu ña on vá'a án ñakini noo Ndios. Ta saá ni, yóo sava ñivi na xáni sɨɨ ndí ña on vá'a án ñakini noo Ndios kúu sava noo ña xíxi ñivi. Ta saá mɨɨ ñivi yó'o na kúu na xáni sɨɨ ndí ñakini noo Ndios kúu ña, ta va'a ka ná on kuxu na ña.

¹⁵ Tá ndasaá kuiti xa'a ña xíxi yó kúu ña sákuchuchú yó ini ñañani yó án náki'va yó, ta va'a on vása kuxu yó ñayó'o noo na. Saá chi táná ke'é yó ña sákuchuchú ini ñañani yó án náki'va yó, ñayó'o saná'a ndí on vása ndino'o ini yó kí'vi ini yó xini yó nayó'o. Ta nda lo'o on vá'a taxi yó ndañó'ó ñañani yó án náki'va yó noo Ndios xa'a ña xíxi yó. Saá chi nayó'o kúu ñivi na ñixi'i Jesucristo xa'a. ¹⁶ Vará mɨɨ yó ñivi na kándixa Jesucristo kómí yó yichɨ ña kuxu yó ndi'i noo ña xíxi ñivi, ta on vá'a chindú'u yó ña kaki'i xa'a ñañani yó án xa'a náki'va yó ña koyo na kuáchí. Saá chi on vá'a ke'é yó ña taxi ka'an ñivi ña on vá'a xa'a yichɨ Jesucristo.

¹⁷ Xɨɨ ñó'ó kúndaá ini yó ndí on sɨɨvɨ xa'a ña xíxi yó, ni on sɨɨvɨ xa'a ña xí'i yó kúu ña ndáya'ví chindeé yó ña va'a kundikón yó yichɨ ña xá'nda chiño Ndios. Ta ña ndáya'ví ní ka kúu ña kasa ndivi yó ñandaá, ta ña kutaku yó xí'in ñava'a ini yó, ta ña kutaku yó xí'in ñasɨɨ ña chíkaá Níma Ndios ini yó. ¹⁸ Tá xí'in ña ndáya'ví ní yó'o táku yó ta kisa chiño yó noo Jesucristo, ta saá ndixa sakusɨɨ yó ini Ndios, ta sakusɨɨ yó ini ñivi.

¹⁹ Ta saá va'a ná chikaá yó ndee ña viví kutaku yó xí'in natá'an yó na kándixa Jesucristo, ta ñii ki'va saá chikaá yó ndee ña chindeé tá'an yó ña va'a ka kua'no yó xí'in ña kándixa yó Jesucristo. ²⁰ Yóo chiño va'a ña kisa ndivi Ndios xí'in ñii ñii mɨɨ yó na kándixa Jesucristo. Ta saá nda lo'o on vá'a kani tá'an yó xa'a ña xíxi yó, chi yɨɨ sandi'i yó xa'a chiño va'a yó'o. Ndixa ndi'i saá noo ña'a ña xíxi ñivi kúu ñandii noo Ndios. Ta saá ni, tá xí'in sava ña xíxi yó taxi yó ña kaki'i xa'a ñañani yó án xa'a náki'va yó ña koyo na kuáchí, ta saá va'a ka ná on kuxu yó ñayó'o.

²¹ Ña xɨɨ ñó'ó ní ka kúu ña kutaku to'ó yó xí'in ñañani yó ta xí'in náki'va yó na

kándixa Jesucristo, ta nda lo'o on vá'a ke'é yó ña chinda'á yó nayó'o ña kivi na kuachi. Ndixa tá ña xixi yó koñu án ña xí'i yó nduta vino kúu ña chinda'á nayó'o ña kivi na kuachi, ta saá va'a ka on kuxu yó koñu, ni on ko'o yó nduta vino, ni on ke'é yó nda ñii inka ña taxi ña kaki'i xa'a nañani yó án náki'va yó ña koyo na kuachi, ta saá yiyo sandakoo na yichi Jesucristo. ²² Tá ndino'o ini ndó xa kándixa ndó yu kúu ña va'a ko'o ndó án yu kúu ña va'a kuxu ndó, ta va'a ndasaá kuiti Ndios xí'in mii ndó kuu na xini yu kúu ña chikaá ini ndó ke'é ndó, ta on ndato'on ndó ñayó'o xí'in inka nivi. Ta saá ndixa kunakaá ñasii ní ini ndó, chi on kani sinj ndó ndiso ndó kuachi noo Ndios xa'a ña xí'i ndó án xa'a ña xixi ndó. ²³ Tá yóo nañani yó án náki'va yó, na on vása ndino'o ini kándixa án ñava'a án ña on vá'a noo Ndios kúu sava ña xixi na, ta saá ni, xixi na sava ñayó'o, ta xí'in ña ké'é na saá, nákuiso na kuachi noo Ndios. Saá chi ña ké'é nayó'o on vása yóo yu'ú ña xí'in ña ndino'o ini na kándixa na kúu ñava'a noo Ndios. Ta ndi'i saá noo ña ké'é yó, tá on vása ñii yóo yu'ú ña xí'in ña ndino'o ini yó kándixa yó kúu ñava'a noo Ndios, ta ña ké'é yó saá kúu ña on vá'a ña nákuiso yó kuachi noo Ndios.

15

¹ Mii yó, tá kúu yó nivi na ndino'o ini kándixa Jesucristo ta kúndaá ini yó ndasaá va'a ndikon yó yichi ra, ta saá xini ñó'ó ká'no koo ini yó ta chikaá yó ndee ña chindeé yó nivi na sakán lo'o vaxi kua'no ña ndáa ini na Jesucristo. Xini ñó'ó chindeé yó nayó'o, ta on vása kuiti kundi'i ini yó xa'a ña sakusij yó ini mii yó. ² Ñii ñii mii yó xini ñó'ó ndukú yó ndasaá va'a sakusij yó ini natá'an yó, ta xini ñó'ó sakua'no tá'an yó xí'in ña sakuá'á yó ña kandixa ka yó Jesucristo. ³ Saá chi ni mii Jesucristo, nda lo'o on vása ní-ndukú ra ndasaá kuiti sakusij ra ini mii ra. Ta to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, ká'an ña xa'a ña ndo'o ra, ta káchí ña saá: "Mii to'on ña on vá'a ña ká'an nivi kándiva'a na xí'in Ndios kúu to'on ña kándiva'a na xí'in i", káchí to'on Ndios xa'a Jesucristo. ⁴ Ta ndi'i to'on Ndios ña ñitaa na xina'á kúu

ña to'on ña ñitaa na xa'a ña saná'a ña mii yó. Ta ñitaa na to'on Ndios yó'o xa'a ña chikaá ña ndee ini yó ña kúndeé yó kundikon yó yichi Ndios. Ta saá ndati yó ta ndáa ini yó ndi keta va'a ña xí'in yó, chi Ndios ndixa kasa ndivi ra ndi'i to'on ra. ⁵ Ndios kúu ta ta chikaá ndee ini yó ña va'a kúndeé yó kundikon yó yichi ra. Ta saá xí'in ña ndino'o ini i kóni i ndi Ndios chindeé ra ndó'ó ña va'a siji kutaku ndó xí'in natá'an ndó, ñii kiva ndatan xitaku Jesucristo xí'in natá'an ra ñoyivi yó'o. ⁶ Ta saá ñii yu'ú nakoo ndi'i ndó ña va'a kasa ká'no ndó Ndios, ta ta kúu Yivá Jesucristo, Ta ta Ká'no noo yó.

To'on va'a xa'a Jesucristo kúu to'on ña xini ñó'ó ndi'i nivi

⁷ Ta saá xini ñó'ó va'a naki'in tá'an ndó, ndatan va'a naki'in Jesucristo ñii ñii ndó'ó. Ta xa'a ña ke'é ndó saá, kanoo síkón ñato'ó Ndios. ⁸ Ndato'on i xí'in ndó ndi Jesucristo kixaá ra ñoyivi yó'o xa'a ña kasa chiño ra noo najudío, chi saá kasa ndivi ra to'on ña kindoo Ndios xí'in naxii síkuá na xina'á. Ta ña ke'é Jesucristo saá kúu xa'a ña kúndaá ini najudío ndi Ndios kúu tãndaá, ta ndixa kisa ndivi ra to'on ra. ⁹ Ta saá kixaá Jesucristo ñoyivi yó'o ña kasa ndivi ra chiño ña táxi nivi na on vása kúu najudío kasa ká'no na Ndios xa'a ña kúnda'ví ní ini ra xini ra na. Ta saá kundivi ña ká'an to'on Ndios ña ñitaa ñii ta kuyá xina'á, káchí to'on yó'o saá: Xa'a ñava'a ké'é ún, yi i kasa ká'no i yó'ó, Tata Ndios.

Ta ñoo noo taku nivi na on vása kúu najudío kúu noo kasa ká'no i yó'ó, Tata Ndios.

Ta siji kata i yaa ña kasa ká'no i kivi ún, Tata Ndios,

káchí to'on ña ñitaa ñii ta kuyá xina'á.

¹⁰ Ta inka xiiña noo to'on Ndios ña ñitaa na kuyá xina'á, káchí ña saá:

Va'a ná kusij ini nivi na on vása kúu najudío, ta ñii káchí saá ná kusij ini nivi na kúu najudío,

káchí to'on Ndios ña ñitaa na kuyá xina'á. ¹¹ Ta saá tuku inka xiiña noo to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, káchí ña saá:

iNdi'i saá na ñoo ná'no xí'in ndi'i saá na ñoo válí,

va'a ná kasa ká'no na Ndios!

káchí ña. ¹² Saá tuku kuiya xina'á nītaa taprofeta Isaías to'on Ndios ña káchí saá: Ñii kivi nana ndaa ñii yiton xaá noo ñii tio'o tón yiton yatá, ta tio'o yiton yatá yó'o ká'an xa'a nivi nave'e taIsaí.

Ta yiton xaá nana ndaa yó'o kúu ña ká'an xa'a taa ta ti'ví Ndios ña sakaku ra nivi;

chi ñii tasa'ya ñani síkuá taIsaí yó'o kuu ra,

ta kuu ra ñii taa taká'no, taa ta ka'nda chiño noo nivi na on vása kúu najudío.

Ta nivi yó'o xí'in ña ndino'o ini na kundati na ña sakaku ra na,

káchí to'on Ndios ña nītaa taIsaías xina'á.

¹³ Ta vitin yi'í ká'an xi'in Ndios, taa taa chíkaa ndee ini yó ña kundati yó ñava'a ke'é ra xí'in yó, ta ndúkúji noo ra ndí va'a ná sakusij ra ini ndi'i ndó'ó, nivi na kándixa ña'á, ta va'a ná taxi ra ña kunakaa ñava'a ini ndó. Ta saá tuku ndúkúji noo Ndios ndí sakutú ra ini ndó xí'in ndee Níma ra, xa'a ña va'a kundati ndó chi ndáa ini ndó ndí ndixa Ndios ke'é ra ñava'a xí'in ndó ndatán yóo to'on ra ña kindoo ra.

¹⁴ Nañani yó xí'in náki'va yó, kúndaq ini ndí ndó'ó kúu nivi na va'a ní ini, ta ndi'i ndó xini va'a ndó ñandaq, ta saá ñakán va'a kúchiño ndó saná'a tá'an ndó.

¹⁵ Noo tutu yó'o, ña tí'víj xaá nda'a ndó, xa nītaa to'on ña ndato'on káxin xi'in ndó xa'a ñandaq, chi kónij ña naká'an ndó to'on ña ndaa yó'o, ta nda lo'o on vása nandoso ndó ña. Kómij ndayí ña ka'an xi'in ndó saá, chi Ndios ke'é ra ñava'a xí'in ña sakuiso chiño ra yi'í ¹⁶ ña chindeeji nivi na on vása kúu najudío. Saá chi Ndios nakaxin ra yi'í ña ka'an ndoso to'on va'a xa'a Jesucristo noo nivi na on vása kúu najudío xa'a ña kandixa na ra. Ta saá ndatán yóo ñava'a ñayij sóko nivi noo Ndios, saá koo nivi yó'o, na kúu na táxij nda'a Ndios. Ta Ndios kusij ní ini ra ña naki'in ra nivi yó'o, chi Níma Ndios ndasa ndii ña ini ndi'i nayó'o.

¹⁷ Ta yi'í, yóo ní xa'a ña chinóo síkónij ñato'ó Jesucristo, chi taxi ra ndee ra nda'aj ña va'a kasa chiño noo Ndios.

¹⁸ Ta ndixa, nda lo'o on vása ká'an xi'a

ñava'a kisa ndivi miji, ta kuiti ká'an xi'a ndee Jesucristo ña taxi ra nda'aj ña va'a chindeeji nivi na on vása kúu najudío. Saá chi xí'in to'on ndato'on xi'in na, ta xí'in chiño va'a kisa ndivi noo na, chindeeji nivi yó'o ña chíkaa so'o na to'on Ndios ta kasa ndivi na ña kóni ra. ¹⁹ Ta xí'in ndee mji Níma Ndios ña taxi ña nda'aj, xa ke'éji ku'a ní milagro xí'in inka ñava'a ña chindeeji nivi. Saá kisa chiño ñoo Jerusalén tandra ku'a ní ñoo ndi'i saá xiiña, anda kixaa ñii xiiña noo naní Ilírico. Ta ndi'i saá xiiña yó'o nika'an ndoso to'on ñava'a xa'a Jesucristo. ²⁰ Ndi'i saá kivi chíkaa ndee ña ka'an ndoso to'on ñava'a yó'o noo nivi na on ta'an koni so'o to'on va'a xa'a Jesucristo. Ta on xini ke'éji ndatán ke'é ñii taa taa kisa va'a ve'e, ta naki'in ra ndikon ra kisa chiño ra noo xa chíkaa inka nivi ñii xa'a ve'e. ²¹ Nda víka, yi'í kónij kuu tanoo ka'an ndoso to'on va'a xa'a Jesucristo noo nivi na on ta'an koni so'o to'on xa'a ra. Ta saá kundivi ñii xiiña to'on Ndios ña nītaa na xina'á, ña káchí saá:

Nivi na on ta'an koni so'o to'on xa'a taa ta ti'ví Ndios sakaku ra na,

ta vaxi ñii kivi koni na ra, ta koni so'o na to'on ñava'a xa'a ra.

Ta nivi yó'o ndixa kúndaq ini na to'on yó'o,

saá káchí to'on Ndios ña nītaa na xina'á.

To'on yó'o ká'an ndí taPablo kóni ra ko'on ra ñoo Roma

²² Ta saá, nañani yó xí'in náki'va yó na ndóo ñoo Roma, vará ku'a ní yichij chíkaa ini ko'on kotoj ndó'ó, ta xa'a ña ku'a ní chíño kisa ndivi ku'a ní xiiña, ni-taxi ña kúchiño ko'on kotoj ndó'ó. ²³ Ta vitin xa nixino chiño ña sakuiso chiño Ndios yi'í kasa ndivi ndi'i saá xiiña noo nixa'an, ta ndixa xa ku'a ní kuiya kúu ña kónij xaaj kotoj ndó'ó.

²⁴ Ta saá vitin ndatij ña yaxij ní xaaj kotoj ndó'ó, chi kivi ko'on España, saá ya'aj ñoo Roma noo táku ndó. Ta saá koo ñasij ní ini yó kivi nakutá'an yó, vará nda lo'o kuiti kivi koo yó xí'in tá'an yó. Ta saá ndatij ndó'ó ña chindee ndó yi'í taxi ndó ña xini ñó'o noo ña ko'on España. ²⁵ Ta vitin ku'a'an ndikóji ñoo

Jerusalén, chi ní'ij s̄i'ún ña xa ñakaya i xa'a ña chindeé ña ñivi nandá'ví na ndíkõn Jesucristo na táku ñoo Jerusalén. ²⁶ Saá chi inkã ñivi na ndíkõn Jesucristo na kúu na táku estado Macedonia xí'in na táku inkã estado Acaya, ñivi yó'o xí'in ña kúsij ní ini na, taxi na s̄i'ún xa'a ña chindeé na ñivi nandá'ví na ndíkõn Jesucristo na táku ñoo Jerusalén. ²⁷ Ñivi yó'o na táku estado Macedonia xí'in na táku estado Acaya na õn vása kúu najudío xáni s̄inj na ndí chiño nõõ na kúu ña taxi na s̄i'ún ña chindeé na najudío na kándixa Jesucristo, na kúu nandá'ví, chi xa'a ñava'a k̄indõo Ndios xí'in najudío, kuã'a ní ñava'a xa ñaki'in ñivi na õn vása kúu najudío yó'o. ²⁸ Ta ȳi'j, tá ndi'i nataxi i s̄i'ún nda'a ñivi na kúu najudío na kándixa Jesucristo na táku ñoo Jerusalén, ta saá kee i ko'on i España, ta si'na ya'a i koto i ndó'ó, ñivi na táku ñoo Roma. ²⁹ Ta ndixa ndáa ini i ndí kivi xaa i nõõ ndó, ta xí'in ndi'i ñava'a ña taxi Jesucristo nda'a yó, kuchiño chindeé tá'an yó ña va'a ka kundikõn yó yichi ra.

³⁰ Nañani yó xí'in náki'va yó, ñii káchí kándixa yó Jesucristo, ta ñii káchí ñaki'in yó ndee ña taxi Níma Ndios nda'a yó ña kuchiño yó kuki'vi ní ini yó koni tá'an yó. Ta xa'a ñayó'o, xáku ndá'ví i nõõ ndó ña chindeé ndó ȳi'j xí'in ña ndukú ndó nõõ Ndios xa'a i. ³¹ Ndukú ndó nõõ Ndios ña sakaku ra ȳi'j nõõ ñivi na táku ñoo estado Judea, na kúu na õn x̄iin chikaã so'o to'on va'a xa'a Jesucristo. Saá tuku ndukú ndó nõõ Ndios xa'a nañani yó xí'in náki'va yó na ndíkõn Jesucristo na táku ñoo Jerusalén, ña kusij ini na ña ñaki'in na s̄i'ún ña ní'ij nataxi i nda'a na. ³² Ta saá, tá kóni Ndios, ta xaa i koto i ndó'ó, ta xí'in ndi'i ñasij ní ini i nakutá'an i xí'in ndó. Ta kivi nakutá'an yó saá, nakindée lo'o i xí'in ndó, ta chikaã yó ndee ini tá'an yó. ³³ Ta Ndios, ta tá taxi koo ñava'a ini m̄ij yó, ná koo ra xí'in ndi'i ndó. Saá ná koo ña.

16

Xí'in to'on yó'o taPablo chindeé ra

kuã'a ní ñivi na ndíkõn Jesucristo na táku ñoo Roma

¹ Xí'in tutu yó'o ndátõ'on i xí'in ndó ta ndukú i nõõ ndó ñava'a ná ñaki'in ndó ñáki'va yó ñáFebe kivi xaa ña nõõ ndó. ÑáFebe yó'o kúu ña ndíso chiño chindeé ñivi na táku ñoo Cencrea, na kúu ñivi na kándixa Jesucristo na nákutá'an kisa ká'no na Ndios. ² Xa'a Jesucristo, Ta táKá'no nõõ yó, va'a vivíi ñaki'in ndó ñáki'va yó yó'o, ndatán va'a vivíi náki'in yó ndi'i ñivi na taxi xí'in m̄ij ña va'a kisa chiño na nõõ Jesucristo. Chindeé ndó ñáki'va yó yó'o, taxi ndó ndi'i ña xini ñó'ó ña nda'a ñá, saá chi ndixa ñayó'o xa chindeé ña kuã'a ní ñivi, tãda ȳi'j kúu ñii ñivi yó'o.

³ Saá tuku tí'ví i to'on ña chindeé ndó nõõ i ñáki'va yó ñáPriscila xí'in tañani yó taAquila. Nayó'o kúu na ñii káchí kisa chiño xí'in i nõõ Jesucristo. ⁴ Ta xa'a ña sakaku na ȳi'j nõõ ñivi na kóni ka'ni ȳi'j, ñáPriscila xí'in taAquila taxi xí'in m̄ij na nda ña kivi na nõõ i, níkúu. Ñakán kía táxi i ña táxa'vi ña'á ní nda'a nayó'o. Ta õn s̄iví ñii laá ȳi'j, ta ndi'i ñivi na ndíkõn Jesucristo, na õn vása kúu najudío ñii káchí táxi na ña táxa'vi ña'á nda'a nayó'o xa'a ñava'a ke'é na xí'in i. ⁵ Ta saá tuku tí'ví i to'on ña chindeé ndó nõõ i ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo ta nákutá'an na ve'e ñáPriscila xí'in taAquila xa'a ña kisa ká'no na Ndios. Ta tí'ví i to'on ña chindeé ndó nõõ i tañani yó taEpeneto, ta kúu ta kí'vi ní ini i xini i. Tayó'o kee ra ñii ñoo ña nákaã estado Acaya, ta kúu ra taõó kándixa Jesucristo ñoo ra. ⁶ Ta tí'ví i to'on ña chindeé ndó nõõ i ñáki'va yó ñáMaría, ñá kúu ña ndee ní kisa chiño xa'a ña chindeé ñá ndó'ó. ⁷ Ta tí'ví i to'on ña chindeé ndó nõõ i tañani yó taAndrónico xí'in ñáki'va yó ñáJunias.* Saá chi nayó'o ñii káchí x̄iño'o na xí'in i ini ve'e kaa, ta nayó'o kúu naapóstol na tí'ví Jesucristo kasa chiño na nõõ ra, ta va'a ní kánóo to'on xa'a na nõõ ndi'i ñivi. Nayó'o kúu ñaño judío xí'in i, ta kúu na na si'na ka kándixa Jesucristo nõõ ȳi'j.

⁸ Ta tí'ví i to'on ña chindeé ndó nõõ i

* 16:7 Õn vása kúndaã va'a ini yó án ká'an ña xa'a ñii ña'a ñá ñani Junias án xa'a ñii ta ta ñani Junias.

tañani yó taAmplias, ɬaa ɬa kí'vi ní ini xíni, chi ɬa ndíkɔn Jesucristo kúu ɬayó'o xí'ni. ⁹ Ta tí'víi ɬo'on ña chindeé ndó nɔɔi tañani yó taUrbano, ɬaa ɬa ñii káchí kisa chiño xí'in yó nɔɔ Jesucristo kúu ra. Ta tí'víi ɬo'on ña chindeé ndó nɔɔi tañani yó taEstaquis, ɬa kúu ɬa kí'vi ní ini xíni. ¹⁰ Ta tí'víi ɬo'on ña chindeé ndó nɔɔi tañani yó taApeles, ɬaa ɬa kúu ɬa kúndeé nɔɔ ndi'i ña yo'vi ní xito ndoso ña'á, ta xí'in ñayó'o sáná'a ra ña ndino'o ní ini ra kándixa ra Jesucristo. Ta tí'víi ɬo'on ña chindeé ndó nɔɔi ndi'i nañani yó xí'in náki'va yó na kúu nivi nave'e taAristóbulo. ¹¹ Ta tí'víi ɬo'on ña chindeé ndó nɔɔi taHerodión, ɬaa ɬa kúu tañoó judío xí'ni. Ta saá tuku tí'víi ɬo'on ña chindeé ndó nɔɔi nave'e taNarciso na kúu na kándixa Jesucristo. ¹² Ta tí'víi ɬo'on ña chindeé ndó nɔɔi náki'va yó ñaTrifena xí'in ñaTrifosa. Nási'í yó'o kúu ná ndeé ní kisa chiño nɔɔ Jesucristo. Ta tí'víi ɬo'on ña chindeé ndó nɔɔi náki'va yó ñaPérsida ña kúu ña kí'vi ní ini yó xíni yó. Ñayó'o ndeé ní kisa chiño ña nɔɔ Jesucristo. ¹³ Ta tí'víi ɬo'on ña chindeé ndó nɔɔi tañani yó taRufo, ɬaa ɬa va'a kándixa Jesucristo, chi mii Jesucristo naɬaxin ña'á. Ta chindeé ndó nɔɔi náki'va yó si'í tañani yó taRufo yó'o, chi ñayó'o ndatán yó si'í mii saá yóo ña xí'ni. ¹⁴ Ta tí'víi ɬo'on ña chindeé ndó nɔɔi nataa nañani yó taAsíncrito, taFlegonte, taHermas, taPatrobas, taHermes xí'in inká nivi na ndíkɔn Jesucristo na nákutá'an xí'in nayó'o. ¹⁵ Ta tí'víi ɬo'on ña chindeé ndó nɔɔi tañani yó taFilólogo xí'in náki'va yó ñaJulia, ta tí'víi ɬo'on ña chindeé ndó nɔɔi tañani yó taNereo xí'in náki'va ra. Ta tí'víi ɬo'on ña chindeé ndó nɔɔi tañani yó taOlimpas xí'in ndi'i inká nañani yó xí'in náki'va yó na ndíkɔn Jesucristo na kúu na nákutá'an xí'in ndi'i nayó'o.

¹⁶ Ta ndi'i ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó, chindeé tá'an ndó ta xí'in ñato'ó ní ini ndó chito ndó nɔɔ tá'an ndó. Ndi'i nivi na kándixa Jesucristo ta nákutá'an na kua'a ní ñoo, nayó'o tí'ví na ɬo'on ña chindeé na ndó'ó.

¹⁷ Nañani yó xí'in náki'va yó, xáku

ndá'víi nɔɔ ndó ña vivii koto ndó yu kúu nivi kóni nata'vi tá'an xí'in ndó'ó. Ta nivi yó'o ɔn vása yóo yu'ú na xí'in ɬo'on va'a ña ndaa ña sakuá'á ndó xa'a Jesucristo, ta kóni na chindú'u na ña kasi nɔɔ ndó ña ɔn kandixa ka ndó ɬo'on va'a yó'o. Ta saá va'a kuxiká ndó nɔɔ nivi na ɔn vá'a yó'o. ¹⁸ Saá chi nivi yó'o ɔn vása kisa chiño na nɔɔ Jesucristo, ɬaa taKá'no nɔɔ yó. Nda víka, nayó'o ndasaá kuiti kisa ndivi na ña kóni yiki koñu mii na. Ta nivi yó'o, xí'in ɬo'on ña livi ní ta visi ní, sándá'vi na nivi na sakan lo'o kuiti kúndaq ini ñandaq. ¹⁹ Ndi'i nivi xa xíni na ndi'í ndó'ó va'a chikaq so'o ndó ta va'a kisa ndivi ndó ña kóni Ndios. Ta kúsi'ini xá'a ña ké'é ndó saá. Ta yi'í ndúkú'í nɔɔ ndó ndi'í ndíchi ní koo sijní ndó ké'é ka ndó ñava'a, ta nda lo'o ɔn kasa ndíchi ndó sijní ndó ña ké'é ndó ña ɔn vá'a. ²⁰ Ta Ndios, ɬaa ta táxi nákaq ñava'a ini yó, ndixa yachi ní sandi'i ra xa'a ñandiva'a ká'no naní Satanás, ta chikaq ra ñandiva'a yó'o tixin xa'a ndó ña kundoso ndó sata ña. Ta Jesucristo, ɬaa taKá'no nɔɔ yó, ná ké'é ra kua'a ní ñava'a xí'in ndó.

²¹ Ta ñani yó taTimoteo, ɬaa ɬa kisa chiño xí'ni, tí'vi ra ɬo'on xaq ña nɔɔ ndó ña chindeé ra ndó'ó vitin. Ta nañani yó taLucio, taJasón xí'in taSosípater kúu nañoó judío xí'ni, ta nayó'o tí'vi na ɬo'on ña chindeé na ndó'ó.

²² Ta ñani yó taTercio kúu ɬaa ɬa xíni ñó'ó'í ña nita ra ɬo'on yó'o ña ndaɬo'on yi'í, taPablo, xí'in ndó nɔɔ tutu yó'o, ta vitin ɬayó'o tí'vi ra ɬo'on xaq ña nda'a ndó ña chindeé ra ndó'ó, chi ñii káchí kándixa yó ta ndíkɔn yó Jesucristo.

²³ Ta ñani yó taGayo tí'vi ra ɬo'on ña chindeé ra ndó'ó. Ve'e taGayo yó'o kúu ve'e nɔɔ táku yi'í taPablo vitin, ta mii ve'e yó'o kúu nɔɔ nákutá'an xí'in ndi'i nañani yó ta xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo na kúu na táku ñoo yó'o. Ta ñani yó taErasto, ɬa kúu ɬaa ɬa ndiso chiño xí'in s'ún ña nákaya nachiño ñoo yó'o, ɬayó'o tí'vi ra ɬo'on ña chindeé ra ndó'ó. Ta inká ñani yó taCuarto tí'vi ra ɬo'on ña chindeé ra ndó'ó.

²⁴ Ta Jesucristo, ɬaa taKá'no nɔɔ yó, ná ké'é ra ñava'a xí'in ndi'i ndó. Saá ná koo.

Xí'in tɔ'on yó'o tɔPablo kisa ká'no ra Ndios

²⁵ ¡Ná kasa ká'no yó Ndios! Chi Ndios kómí ndee ña chikaꝞ ra ndee ini ndó'ó ña va'a kuchiño ndino'o ini ndó kasa ndivi ndó tɔ'on ra. Ta tɔ'on ra yó'o kúu ña ká'Ꝟ ndosoꝞ ta sáná'aꝞ ndó'ó xa'a Jesucristo. Vará tɔ'on va'a yó'o xikuu ña xínakaꝞ se'é kuꝞ ní kuꝞ xína'á, ²⁶ ta vitin Ndios xa taxi ra ña kúndaꝞ ini nivi tɔ'on ra ña nítáa naprofeta kuꝞ xína'á. Saá chi Ndios, tꝞ tꝞ táku ndi'i saá kivi, xa'nda chiño ra ña kuꝞ ní'nó tɔ'on yó'o nɔꝞ ndi'i nivi na táku ndi'i saá ñoo ñoyívi, ñákán ndi'i nivi kuchiño na kandixa na tɔ'on ra ta kasa ndivi na ña kóni ra.

²⁷ Ñii láá kuiti kúu Ndios, ta ñii láá ra saá kúu tꝞ tꝞ ndíchí ndino'o sɔni. Ta xa'a ñava'a ke'é Jesucristo, ¡ná kanóo síkón ní ñatɔ'ó Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi! Saá ná koo ña.

Tutu ñanoó ña nĩtaa taPablo ña ti'ví ra kua'an nda'a nivi na táku ñoo Corinto

TaPablo tí'ví ra to'on ña chindeé ra nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Corinto

¹ Yi'i, taPablo, kúu i taa taapóstol ta kása chiño ñoo Jesucristo, chi saá Ndios kana ra yi'i ta sakuiso chiño ra yi'i. Ta taa i tutu yó'o xí'in ñani yó taSóstenes, ² ta tí'ví ndi ña xaá ña nda'a ndó'ó, nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Corinto. Ndó'ó kúu ndó nivi na ndii ñoo Ndios chi ñii yóo ndó xí'in Jesucristo, ta Ndios kana ra ndó'ó ña sandakoo ndó ña on vá'a ta taxi xí'in mji ndó ña kutaku ndii ndó ñoo ra. Ta ñii ki'va saá xa kana Ndios inká nivi na kándixa Jesucristo, na kixi ndi'i saá xiiña, ña sandakoo na ña on vá'a ta kutaku ndii na ñoo ra. Nivi yó'o kúu nivi na xa ndukú ñoo Jesucristo ña sakaku ra na, ta Jesucristo kúu Taa taKá'no ñoo nayó'o ta ñii ki'va saá kúu ra Taa taKá'no ñoo mji yó. ³ Ta Ndios Yivá yó xí'in Jesucristo Taa taKá'no ñoo yó, jná taxi ra ña koo ñava'a ini ndó! Ta, jná ke'é ra ñava'a xí'in ndó!

To'on yó'o ká'an ndi nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Corinto xa naki'in na kua'a ní ndee va'a ña san'i Ndios na

⁴ Ndi'i saá kivi táxi i ña táxa'vi ña'a nda'a Ndios xa'a ndó. Saá chi Ndios, xa'a ña kúu ra taa ta va'a ní ini, xa san'i ra kua'a ní ñava'a nda'a ndó'ó, chi ndó'ó kúu nivi na kándixa Jesucristo ta táku ndó ini ra. ⁵ Ta xa'a ña táku ndó ini Jesucristo, Ndios san'i ra kua'a ní ndee va'a nda'a ndó xa'a ña kúchiño ndó ndato'on ndó to'on ra xí'in nivi, ta san'i ra ñandichí ra kunakaá ña siji ndó xa'a ña va'a kundaá ini ndó ñandaá. ⁶ Saá chi ndixa ndino'o kándixa ndó to'on va'a ña ndato'on ndi xí'in ndó xa'a Jesucristo. ⁷ Ta xa'a ñayó'o, on vása kumanj ñoo

ndó nda ñii ndee va'a ña káku ñoo Níma Ndios, chi Ndios xa san'i ra ndó'ó ndi'i ñoo ndee va'a yó'o. Ta vitin táku ndó ndáti ndó ña nativi Jesucristo ñoo yó kivi ndikó ra ñoyívi yó'o. ⁸ Ndixa ñii ñii kivi Ndios taxi ra ndee nda'a ndó xa'a ña kútu kundikon ndó yichi Jesucristo, ta nda ñii kivi on sandakoo ndó yichi ra. Ta chindeé ra ndó'ó ña kutaku ndó saá, tãda ña tãndaá kivi sondí'í, kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o. Ta saá kivi yó'o kuita ndii ndó ñoo ra. ⁹ Ndixa Ndios ke'é ra saá, chi taa tãndaá kúu Ndios, ta kása ndivi ra ndi'i to'on ña kãdo ra xí'in nivi. Ta mji Ndios yó'o kúu taa ta kana ndó'ó ña ñii koo ndó xí'in Sa'ya ra Jesucristo Taa taKá'no ñoo yó.

To'on yó'o ká'an ña ndi on vá'a ta'vi tá'an nivi na kándixa Jesucristo

¹⁰ Ta ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó, xáku ndá'vi ñoo ndó xí'in ndayí kivi Jesucristo, Taa taKá'no ñoo yó, ña ñii yu'ú koo ndó ta on ta'vi tá'an ndó. Ñii va'a koo ndi'i ndó xí'in tá'an ndó, ndatan yóo ñii nivi xí'in mji ña. Ta va'a ñii koo ña xáni siji ndó xa'a ñandaá, ta ñii koo níma ndi'i ndó. ¹¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndato'on i saá xí'in ndó'ó, chi sava nivi na kixi ve'e ñaCloé, kixaa na ñoo i, ta ndato'on na xí'in i ndi on vása va'a náta'an ndó, chi náa ní ndó xí'in tá'an ndó. ¹² Sava ndó'ó káchí ndó saá: "Ndi'i ndikon ndi taPablo." Ta inká ndó'ó káchí ndó saá: "Ndi'i ndikon ndi taApolos", ta inká ka ndó'ó káchí ndó saá: "Ndi'i ndikon ndi taPedro", ta inká ka ndó'ó káchí ndó saá: "Ndi'i ndikon ndi Cristo."* Saá ká'an ndó, káchí nivi xa'a ndó ta ndato'on na xí'in i. ¹³ Ta vitin yi'i ndaka to'on i ndó'ó, káchí i saá: ¿An nata'vi tá'an Cristo? ¿An yi'i taPablo kúu taa ta nixi'i nda'a tón cruz xa'a ndó? ¿An xí'in ndayí kivi yi'i taPablo chichi ndó'ó? Ó'on, on sivi saá. ¹⁴ Táxi i ña táxa'vi ña'a nda'a Ndios chi yi'i on vása ní-sakuchu i nda ñii ndó'ó, ta ndasaá kuiti taCrispo xí'in taGayo kúu na sakuchui. ¹⁵ Saá va yóo, on koó nivi kúchiño ka'an

* **1:12** To'on "Cristo" kóni káchí ña: Taa ta ti'ví Ndios ña sakaku ra nivi.

na ndí sakuchuj na xí'in ndayí kivi mji. ¹⁶ Saá tuku náká'an ndí sakuchuj nave'e ta Estéfanos, ta on vása ka náká'an tá yoo ka nivi sakuchuj. ¹⁷ Saá chi on sivi xa'a ña sakuchuj nivi kúu xa'a ña tiví Cristo yi'i, ta xa'a ña ka'an ndosoj to'on va'a xa'a ra kúu ña tiví ra yi'i. Ta on sivi to'on ña ndíchi ña kaku sinj nivi kúu to'on ña ndátoto'on xí'in nivi xa'a ra. On vása chíkaaj ndee ña sanoo ini nivi xí'in to'on ña ndíchi sinj nivi, chi tá yi'i ke'éj saá, níkúu, ta chíkaaj njno ndee ña nixi'i Cristo nda'a tón cruz xa'a kuachi nivi.

Jesucristo xí'in ña kisa ndivi mji ra saná'a ra noo yó ndi'i ndee Ndios, ta saná'a ra ndi'i ñandíchi Ndios

¹⁸ Nivi na kuachan yichj noo ndi'i xa'a na, nayó'o xani sinj na ndí to'on sana kúu to'on ña ndátoto'on xa'a Jesucristo ndí nixi'i ra nda'a tón cruz xa'a kuachi ndi'i nivi. Ta mji yó, na kúu nivi na sákaku Ndios ña on ndi'i xa'a yó, ndixa kúndaaj ini yó ndí to'on yó'o ña ká'an xa'a Jesucristo, kómí ña ndee Ndios. ¹⁹ Nayó'o yóo yu'ú ña xí'in to'on Ndios ña njtaa na xina'á noo kachí Ndios saá:

Kivi ña vaxi, saná'a j ndí on vása ndaya'ví ña kúu ñandíchi sinj nivi ñoyívi.

Ta chíkaaj njno j ña xini tóni nivi na kúu na kachí ndí ndíchi ní sinj mji na, saá kachí Ndios xina'á.

²⁰ Saá kúndaaj ini yó ndí ñandíchi nivi ñoyívi on sivi ñii kúu ña xí'in ñandíchi ndino'o Ndios. Ta saá, ¿míkíaj yóo nivi na ndíchi ní ñoyívi yó'o?, ta, ¿míkíaj yóo nivi na ti'va ní saná'a?, ta, ¿míkíaj yóo nivi na ndíchi ní ká'an to'on livi ña sanoo na ini inkaj nivi? Saá chi Ndios kachí ra ndí ñandíchi ñoyívi yó'o kúu ñakí'ví kuiti noo ra. ²¹ Chi Ndios, ta kúu ta ndíchi ndino'o, chindú'u ra ndí nivi na ndikon yichj ñoyívi yó'o on kuchíño konj va'a na ra xí'in ñandíchi mji na. Ta saá xa'a ñava'a ní ini Ndios, kúsi ini ra xini ñó'o ra to'on ra ña ká'an ndoso ndi noo nivi, xa'a ña sakaku ra nivi na chíkaaj so'o to'on yó'o ta kándixa na Jesucristo. Saá ké'é Ndios, vará kuachá ní nivi xani sinj na ndí to'on kí'ví kúu to'on yó'o xa'a Jesucristo.

²² Ta najudío, tá on koó seña ná'no ña naka'nda ini na koto na, ta on xijn na

kandixa na to'on ña ndátoto'on ndi. Ta nagriego, tá on konj so'o na to'on ña xani sinj na kúu to'on ndíchi ní, ta on xijn na kandixa na to'on ña ndátoto'on ndi. ²³ Ta mji ndi, ká'an ndoso ndi noo nivi ndí Jesucristo nixi'i ra nda'a tón cruz xa'a kuachi na. Ta to'on ndátoto'on ndi yó'o xa'a Jesucristo, ndátan yoo yuu noo kachí'i xa'a najudío, saá yoo ña. Ta nivi nagriego xani sinj na ndí to'on ká'an ndi yó'o xa'a Jesucristo kúu to'on kí'ví. ²⁴ Ta saá ni, ndi'i nivi na kúu na nakaxin Ndios kundikon na ra, an nivi najudío kúu, an nivi na on sivi najudío kúu, ndi'i nayó'o kúndaaj ini na ndí Jesucristo kúu ra ndee Ndios, ta kúu ra ñandíchi ndino'o Ndios. ²⁵ Saá chi ña xani sinj nivi xa'a, kachí na kúu ñakí'ví ní ké'é Ndios, mji ñayó'o kúu ña ndíchi ní ka noo ñandíchi nivi. Ta ña xani sinj nivi xa'a, kachí na kúu ña saná'a ndí Ndios kúu ta vitá ní, mji ñavitá ní yó'o kúu ña ndee ní ka noo ndee ndi'i nivi.

²⁶ Ndó'o nañani yó xí'in náki'va yó, va'a naká'an ndó ndasaá nixiyo ndó kivi nakana Ndios ndó'o ña kundikon ndó yichj Jesucristo, chi lo'o ní ndó'o xikuu nivi na kánoo to'on xa'a ndí xikuu ndó nivi na ndíchi sinj. Ta lo'o ní ndó'o xikuu nivi na xikomí ndee ña xixa'nda chíño ndó noo kuachá ní inkaj nivi, ta lo'o ní ndó'o xikuu nave'e nivi nakuí'ká ní. ²⁷ Ta Ndios nakaxin ra ndó'o ta nakaxin ra ndi'i, vará nivi ñoyívi yó'o xani sinj na ndí kúu yó nivi na kí'ví sinj kuiti. Ta Ndios ké'é ra saá xí'in yó xa'a ña sakuka'an ra noo nivi na kúu na kómí ñandíchi ñoyívi yó'o. Ta Ndios nakaxin ra mji yó, vará nivi ñoyívi yó'o xani sinj na ndí kúu yó nivi na on koó ndee kómí ka'nda chíño. Ta Ndios ké'é ra saá xa'a ña sakuka'an ra noo nivi na kómí ní ndee ta xá'nda chíño na ñoyívi yó'o.

²⁸ Ta Ndios nakaxin ra mji yó, na ká'an nivi xa'a ndí kúu yó nivi njno ní, na nda lo'o on vása ndaya'ví. Ndios ké'é ra saá xa'a ña chíkaaj njno ra nivi na ká'an xa'a mji, ndí kúu na nivi ná'no ní na ndaya'ví ní ñoyívi yó'o. Saá chi ña ndaya'ví ní noo nivi ñoyívi yó'o, on sivi ña ndaya'ví ní noo Ndios kúu ña. ²⁹ Nakán kíaj on koó nda ñii nivi na kúchiño kasa ká'no xí'in mji noo Ndios. ³⁰ Mji Ndios ké'é ra ñii nduu ndó xí'in Jesucristo ta táku ndó

ini ra. Ta xa'a ñayó'o, Jesucristo kúu ño káku ñandíchi mii yó. Ta xa'a ña kisa ndivi Jesucristo, Ndios sanduu ra yó ñivi na ndii ño ra. Ta xa'a ña kándixa yó ra kúu yó ñivi nayii, na kisa chiño ño Ndios. Ta xa'a ña ñixi'i Jesucristo, Ndios sakaku ra mii yó ño ña ndi'i xa'a yó. ³¹ To'on yó'o ñii yóo yu'ú ña xí'in to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, ña káchí saá: "On vá'a kasa ká'no ñivi xí'in mii na. Ta va'a kasa ká'no ñivi Ndios xa'a ñava'a ké'é ra xí'in na", saá káchí to'on Ndios ña ñitaa na xina'á.

2

TaPablo ká'an ndoso ra xa'a ña ñixi'i Jesucristo nda'a tón cruz

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, kivi ño ñixaa ño ndó xa'a ña ká'an ndoso ño to'on Ndios ño ndó, ta on vása ní-ka'an ño to'on ña yo'vi ní kundaa ini ndó, ni on vása ní-ka'an ño to'on ña kómí ñandíchi sin ñivi ñoyívi. ² Chi kivi ñixiyo xí'in ndó, ta chikaa ini ndí ñii laá kuu ña kani sin ña xa'a ta ka'an ndoso ño ndó, ta ñii laá ñayó'o kúu Jesucristo, ta ta ñixi'i nda'a tón cruz. ³ Ta kivi ñixaa ño ñakutá'an ndó ta xini so'o ndó to'on ña ñika'an ndoso ño ndó, ta ndatan yóo ñii ta ta on vása kómí ndee, saá ñixiyo, tana ñikisin ní xí'in ña ñiyi'vi ini. ⁴ Ta on vása ní-chikaa ñee ña sanoo ini ndó xí'in to'on ña kómí ñandíchi sin ñivi kuiti. Saá chi kivi ñika'an ndoso ño to'on Ndios ño ndó, ta saná'a ño ndó'ó xí'in ndee Níma Ndios, ta xí'in ñayó'o kundaa ini ndó ndí to'on ña ñika'an xí'in ndó kúu ñandaa. ⁵ Ta xa'a ñayó'o, ndó'ó kundaa ini ndó ndí ndee Ndios kúu ña taxi ña kándixa ndó Jesucristo, ta on sivi xa'a to'on ndíchi sin ñivi kúu ña kándixa ndó ra.

Níma Ndios sanativi ña ña chitóni Ndios kasa ndivi ra xa'a ñivi

⁶ Ta saá ni, ká'an ndi to'on ndíchi xí'in ñivi na xa ñitondaa xa'no yichi Jesucristo. Ta to'on ndíchi ña ká'an ndi xí'in nayó'o on sivi to'on ndíchi ñivi na ndikon yichi ñoyívi yó'o kúu ña, ni on sivi to'on ndíchi ñivi nachiño na xá'nda chiño ño ñivi ñoyívi yó'o kúu ña. Chi ñii kivi, ndi'i xa'a ndee ñivi yó'o. ⁷ Ta mii ndi, ká'an

ndi xa'a ñava'a chitóni Ndios, ña kúu ña kaku ño ñandíchi mii ra kivi tá on ta'an ka kasa va'a ra ñoyívi, ta xikuu ñayó'o ña ñixiyo se'é ño ñivi kua'a ní kuyi. Ta Ndios chitóni ra ñayó'o saá xa'a ña kutaku yó xí'in ra ño yóo ndi'i ñalivi ná'no ña yé'e. ⁸ Ta nda ñii ñivi na kúu nachiño na xá'nda chiño ño ñivi ñoyívi yó'o, on vása ní-kundaa ini na yu kúu ña chitóni Ndios. Saá chi tá ní kundaa ini na ñava'a chitóni Ndios, níkuu, ta saá on vása ní-katakaa ndaa na Ta taKá'no ño yó nda'a tón cruz, níkuu. Ta Ta taKá'no ño yó yó'o kúu Jesucristo, ta ta kómí ndi'i ndee va'a ña ná'no. ⁹ Ta to'on Ndios ña ñitaa na xina'á ñii yóo yu'ú ña xí'in ñayó'o, chi káchí ña saá:

Ndios kasa ndivi ra ñava'a ná'no xa'a ñivi na kivi ini xini ña'á.

Ta nda ñii ñivi on ta'an koto na ñava'a yó'o xí'in nduchu ño na,

ta nda ñii ñivi on ta'an koni so'o na xa'a ndi'i ñava'a yó'o.

Ta nda ñii ñivi on ta'an kani sin na xa'a ñava'a ná'no yó'o,

saá káchí to'on Ndios. ¹⁰ Ta Ndios, xí'in Níma ra sanativi ra ñava'a ná'no yó'o ño mii yó. Saá chi Níma Ndios ndixa xini va'a ña ndi'i ña ñó'o ini Ndios, tana ña ñó'o se'é ní ka, Níma Ndios xini va'a ña ndi'i ñayó'o.

¹¹ Nda ñii ñivi on vása kúchiño koni na ña xani sin ink ñivi. Ndasaa kuiti níma mii ñivi kúu ña xini yu kúu ña xani sin na. Ta saá on koó nda ñii ñivi kúchiño koni na ña xani sin Ndios, chi ndasaa kuiti Níma Ndios xini ña yu kúu ña xani sin Ndios. ¹² Ta vitin mii yó kúu ñivi na xa ñaki'in Níma Ndios, ta Níma Ndios yó'o on sivi níma ña xá'nda chiño ño yichi ñoyívi yó'o kúu ña. Ta xa'a ña táku Níma Ndios ini yó, kúchiño yó kundaa ini yó ñava'a ña xa saní'i Ndios mii yó.

¹³ Kivi ndato'on ndi xí'in ñivi xa'a ñava'a yó'o, ta ká'an ndi to'on ña kaku ño Níma Ndios, ta on sivi kuiti to'on ndíchi ña kaku sin ñivi kúu ña ká'an ndi. Ta saá xí'in to'on ña kaku ño Níma Ndios ká'an ndi nándaxin ndi ño ñivi ñandaa xa'a yichi Ndios.

¹⁴ ñivi na on vása táku Níma Ndios ini, nayó'o on xii na kándixa na to'on ña

káku ñoo Níma Ndios, chi xáni sɪnɪ na ndí ndasaá kuiti to'on kí'ví kúu ña. On vása kúchiño na kundaꝯ ini na to'on ndaa xa'a yichɪ Ndios, chi ndasaá kuiti nɪvi na táku Níma Ndios ini, nayó'o kúu na kúchiño kundaꝯ ini to'on Ndios. ¹⁵ Ta mɪi yó nɪvi na táku Níma Ndios ini, va'a kúchiño yó kundaꝯ ini yó yu kúu ñava'a ñandaꝯ. Ta nɪvi na on vása táku Níma Ndios ini, nayó'o on vása kúchiño na kundaꝯ ini na xa'a mɪi yó, ta on vása kúchiño na kasa nani na xí'in ñandaꝯ xa'a chiño ké'é mɪi yó, nɪvi na táku Níma Ndios ini. ¹⁶ Saá chi to'on Ndios ña nɪtaa na xɪna'á káchí ña saá: "On koó nda ñii nɪvi na kúchiño kundaꝯ ini ña xáni sɪnɪ Ndios. Ni on koó nda ñii nɪvi na ndíchí sɪnɪ kúchiño na saná'a na Ndios", saá káchí to'on Ndios. Ta mɪi yó, xa'a ña táku Níma Ndios ini yó, kúu yó nɪvi na xáni sɪnɪ ndatán xáni sɪnɪ Jesucristo.

3

To'on yó'o ká'an ña ndí taPablo xí'in taApolos kúu nataꝯ na kisa ndivi chiño ña sakuiso chiño Ndios na

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, nɪvi na kándixa Jesucristo, kɪvi tá nɪxiyoɪ xí'in ndó, on vása ní-kuchiño ndato'onɪ xí'in ndó ndatán ndátoto'onɪ xí'in nɪvi na xa va'a xa'no yichɪ Jesucristo. Ta nda víka, xɪnɪ ñó'óɪ ña ndatoto'onɪ xí'in ndó ndatán ndátoto'onɪ xí'in nɪvi na ndíkɔn ka yichɪ ñoo ña on vá'a xá'nda chiño ñoo na. Saá chi ndó'ó, ndatán yóo naválí na on ta'án kundaꝯ ini ndasaá kundikɔn na yichɪ Jesucristo, saá yóo ndó. ² Ta xa'a ñayó'o, xɪnɪ ñó'ó ké'éɪ xí'in ndó ndatán ké'é ñii ña'a ñá kúu si'í xí'in sa'ya ñá pá'a lo'o. Chi ñáña'a yó'o xɪnɪ ñó'ó taxi ñá chichín sa'ya ñá, ta táxi ñá ñavitá kuxu sa'ya ñá, chi on ta'án kuchiño pá'a sa'ya ñá kuxu ña ña xíxi nɪvi ná'no. Ta ndatán yóo ñapá'a lo'o yó'o saá yóo ndó'ó, chi nda vitin on ta'án kua'no ndó yichɪ Jesucristo. ³ Saá chi nda vitin ké'é ndó ndatán ké'é nɪvi na ndíkɔn yichɪ ñoo xá'nda chiño ña on vá'a. Ta saá kuínɪ ini ndó xɪni tá'an ndó, ta náa ndó xí'in tá'an ndó, ta on xɪin ndó va'a kutaku ndó xí'in tá'an ndó. Ta xí'in ña ké'é ndó saá, ké'é ndó ndatán ké'é nɪvi na ndíkɔn yichɪ on vá'a

ñoyívi, ta on vása táku ndó ndatán táku nɪvi na táku Níma Ndios ini. ⁴ Kɪvi sava ndó'ó ká'an ndó, káchí ndó saá: "Ndi'ɪ ndíkɔn ndi taPablo", ta inká sava ndó'ó ká'an ndó, káchí ndó saá: "Ndi'ɪ ndíkɔn ndi taApolos", ta to'on ká'an ndó yó'o, yóo ña ñii kɪ'va ndatán yóo to'on kuáchí ña ká'an nɪvi na on vása táku Níma Ndios ini.

⁵ Vivíi kani sɪnɪ ndó, ¿yu kúu yɪ'i, taPablo? Ta vivíi kani sɪnɪ ndó, ¿yu kúu taApolos? Chi taApolos xí'in yɪ'i, ndasaá kuiti nataꝯ na kisa chiño ñoo Ndios kúu ndi. Ta Ndios taxi ra ndee nda'a ovɪ ndi saá xa'a ña chindeé ndi ndó'ó ña kándixa ndó Jesucristo. Ta ñii ñii ndi kisa ndivi ndi chiño ndatán yóo ña sakuiso chiño Ndios ndi'ɪ. ⁶ Ta yɪ'i, ndatán yóo ta ta chí'i ndikɪn tata ñoo ño'o, saá ké'éɪ xí'in ndó, chi kúuɪ ta ta si'na ndatoto'on to'on va'a xa'a Jesucristo xí'in ndó. Ta taApolos, ndatán yóo ta ta xɪkosɔ ña xa chí'iɪ, saá ké'é ra xí'in ndó, chi kúu ra ta ta va'a saná'a ndó'ó xa'a yichɪ Jesucristo. Ta ñii laá Ndios kúu ta ta táxi ña kua'no ñatata chí'i nɪvi ñoo ño'o. ⁷ Ta xa'a ñayó'o, on vása ndáya'ví yu kúu ta ta chí'i ñatata, ta ni on vása ndáya'ví yu kúu ta ta kósɔ ñayó'o. Saá chi ta ta ndixa ndáya'ví ní ka kúu ta ta táxi kua'no ña chí'i nɪvi. Ta saá ñii laá Ndios kúu ta ta ndixa ndáya'ví, chi mɪi Ndios kúu ra ta ta sákua'no nɪvi yichɪ Jesucristo. ⁸ Ta ta ta chí'i xí'in ta ta kósɔ, ñii káchí ndáya'ví ovɪ ta ta yó'o. Ta ñii ñii tayó'o náki'in ra ya'vi ra ndatán yóo chiño ña kisa chiño ra. ⁹ Ta taApolos xí'in yɪ'i kúu ndi nataꝯ na kisa chiño ñoo Ndios. Ta ndó'ó, ndatán yóo ño'o Ndios ña xa chí'i ndi ñoo, saá yóo ndó.

Ta saá tuku ndó'ó, ndatán yóo ve'e Ndios, saá yóo ndó. ¹⁰ Ta xa'a ñava'a ini Ndios, taxi ra ndee ra nda'aɪ ña kúuɪ ndatán yóo ta ta ti'va kasa va'a ve'e yó'o. Ta saá va'a xa taanɪ yuɪ ña kukútu xa'a ve'e ra. Ta saá ndíkɔn inká nataꝯ chíso ka na yuɪ satá namá xa'a ve'e yó'o ña sakua'no na ve'e. Ta ñii ñii nɪvi na kisa chiño xa'a ña kuva'a ve'e Ndios yó'o xɪnɪ ñó'ó vivíi koto na ndasaá kisa chiño na xa'a ña vivíi kuva'a ve'e ra. ¹¹ Ta xɪnɪ ñó'ó kundaꝯ ini yó ndí nda ñii nɪvi on kúchiño

na nasama na xa'a ve'e Ndios ña xa nákaa kútu va'a, chi ndatán yóo xa'a ve'e Ndios saá yóo Jesucristo. ¹² Ta noo yuu xa'a ve'e Ndios ña xa nákaa, ñii ñii ñivi na ndíkon kisa va'a ve'e yó'o xini ñó'ó vivíi nakaxin na yukú ña koni ñó'ó na ña kasa va'a na ve'e yó'o: án kaa oro, án kaa plata, án yuu livi ña yá'ví ní, án yiton, án yita yichí, án tón toyóo kuu ña koni ñó'ó na ña saxino na ve'e yó'o. ¹³ Saá chi, tá kixaa kivi sondí'í ñoyívi, ta xí'in ño'o ña xixi, Ndios koto ndoso ra chiño ñii ñii ñivi na kisa va'a ve'e ra, ta saá nativi kaxín ndasaá yóo chiño ña kisa ndivi na, án ñava'a kúu ña, án ña on vá'a kúu ña. ¹⁴ Ta ñivi na kisa va'a ve'e ña kúu ña kundeeé noo ño'o xixi ta on ndi'i xa'a ña, ta ñivi yó'o naki'in na ñava'a taxi Ndios nda'a na. ¹⁵ Ta ñivi na kisa va'a ve'e ña kúu ña kundeeé, ta ndi'i xa'a ña noo ño'o xixi, ta ñivi yó'o, vará ndi'i xa'a chiño ña kisa ndivi na, ta ndá mii na kuiti kuu na kaku, vará ndá salo'o ní kuiti tá kooko na, ní kúu.

¹⁶ ¿Án on vása kúndaá ini ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo, ndí ndatán yóo ve'e Ndios saá yóo ndó?, chi Níma Ndios yóo ña táku ña ini ndó'ó. ¹⁷ Ta saá táná koo ñivi na sandi'i xa'a ve'e Ndios, ta Ndios sandi'i ra xa'a ñivi na ke'é saá. Chi ve'e Ndios kúu ñayí, ta mii ve'e Ndios yó'o kúu ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo.

¹⁸ On sandá'ví xí'in mii ndó, ta nda víka, va'a ndukú ndó ñandichí ndino'o Ndios. Tá yóo sava ndó'ó na xáni sijní ndí nandichí ní kúu ndó, chi kómí ndó ku'a'a ní ñandichí ñoyívi yó'o, ta xini ñó'ó kasa ñino xí'in mii ndó ña tondaa ndó kúndaá ini ndó ndí kúmaní noo ndó ñandichí ndino'o Ndios. Tá ke'é ndó saá, ta Ndios taxi ra ñandichí ndino'o ra nda'a ndó. ¹⁹ Chi ñandichí ñivi ñoyívi yó'o kúu ñakí'ví, saá xáni sijní Ndios xa'a ña. Ta to'on Ndios ña ñitaa na xina'a káchí ña saá: "Ndios koni ñó'ó ra ñandichí ñivi ñoyívi yó'o, xa'a ña sakoyo ra na noo ñandichí mii na", saá káchí to'on Ndios. ²⁰ Saá tuku inka xiiña noo to'on Ndios ña ñitaa na xina'a káchí ña saá: "Ndios xini ra ña xáni sijní ñivi na ndíchi ñoyívi yó'o, ta xini ra ndí ña on vása ndáya'ví kúu ña", káchí to'on Ndios. ²¹ Ñakán kía on vá'a kasa ká'no ñivi xí'in mii na

xa'a ña xáni sijní na ndí taa ta ndíso xí'in na kúu ta ndíchi ka noo inka ñivi. Saá chi ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo, ñii káchí xí'in ra xa kómí ndó ndi'i saá noo ñava'a Ndios. ²² Ta xa'a ña ñii yóo ndó xí'in Jesucristo, ñii káchí xí'in ra kómí ndó ndi'i ña yóo ñoyívi. Ta saá yí'i ta Pablo, ta ñani yó ta Apolos, ta ñani yó ta Pedro, xa yóo ndi nda'a ndó. Ta saá tuku ñoyívi yó'o, ta ña táku ndó, ta ña kivi ndó, ta kivi vitin, ta kivi ña vaxi, ndi'i ñayó'o xa yóo ña nda'a ndó. ²³ Ta ndó'ó, yóo ndó nda'a Jesucristo, ta Jesucristo yóo ra nda'a Ndios.

4

To'on yó'o ká'an ndí naapóstol kúu ñivi na kisa chiño noo Jesucristo

¹ Ta saá kivi tá xáni sijní ndó xa'a yí'i ta xa'a ta Apolos, ta xini ñó'ó kani sijní ndó ndí ndasaá kuiti kúu ndi nataa na kisa chiño noo Jesucristo, ta kúu ndi nataa na ndíso chiño xí'in ña nándaxin ndi noo ñivi ña ñixiyo se'é, ña kúu ña chitóni Ndios ndasaá sakaku ra ñivi noo ña on vá'a. ² Ta kúndaá ini yó ndí ñii ñii ñivi na ndíso chiño xí'in ña sakuiso chiño Ndios na, xini ñó'ó kuu na ñivi nandaa na ndixa vivíi kisa ndivi chiño ña nataxi Ndios nda'a na. ³ Ta saá yí'i, nda lo'o on vása ndí'i ini án ndó'ó án inka ñivi kasa nani ndó xa'a chiño kisa ndivi. Ta ni yí'i, on vása kasa nani xí'in mii xa'a chiño ña kisa ndivi. ⁴ Ta xáni sijní ndí xa va'a kisa ndivi chiño ña sakuiso chiño Jesucristo yí'i, ta vitin on vása yóo xa'a ña sandi'i ini. Ta saá ni, on vása kúndaá ini án ndixa on koo nda ñii kuachi ndíso noo Ndios, chi ñii laa Ndios kúu taa ta kómí ndayí kasa nani ra xa'a xí'in ñandaá. ⁵ Ta saá ndó'ó, tá on ta'an kixaa kivi ña ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o, ta on vá'a kasa nani ndó xa'a chiño ña ke'é nda ñii ñivi. Saá chi kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o, sanativi ra ndi'i ña ñixiyo se'é, ta sanativi ra ndi'i ña ñó'o se'é níma ñivi, ta sanativi ra ndi'i ña xáni sijní na. Ta saá Ndios kasa ká'no ra ñii ñii ñivi ndatán yóo chiño va'a kisa ndivi na.

⁶ Nañani yó xí'in náki'va yó, to'on yó'o kúu ña ndato'on xí'in ndó xa'a ta Apolos ta xa'a yí'i, chi kóni ña sakuá'a ndó

ndasaá táku ndi. Ta saá kundaa ini ndó yu kúu ña kóni kachí to'on ndíchí ña káchí saá: “On chinóo yó noo to'on Ndios ña ñitaa na xina'á”, káchí ña. Ta saá nda ñii ndó'ó on kuña'a ní ini ndó xí'in ña kani sijní ndó ndí ñii taa ta ndiso chiño xí'in ndó kúu ta ndaya'ví ka noo inka taa ta ndiso chiño xí'in ndó. ⁷ ¿Ndachun xani sijní ndó xa'a mji ndó ndí kúu ndó nivi na va'a kúndaa ini yu kúu nivi na ndaya'ví ka noo inka nivi? ¿An nda yóo ñii ñava'a kómí ndó tá on sivi Ndios kúu taa ta nataxi ña nda'a ndó? Nda lo'o, on vása saá. Chi ndi'i ña kómí ndó kúu ña saní'i Ndios ndó'ó. Ta saá, ¿ndachun kúña'a ní ini ndó ndatán kúña'a ini nivi na xani sijní ndí xa'a chiño ña kisa ndivi mji na kúu ña ñaki'in na ñava'a kómí na?

⁸ Chi ndó'ó xani sijní ndó ndí xa kómí ndó ndi'i ña kúsi ini ndó xini ndó, ta xani sijní ndó ndí nakuiká ní kúu ndó chi kómí ndó ndi'i ndee va'a ña saní'i Ndios nda'a ndó. Ta xani sijní ndó ndí xa nduu ndó ndatán yóo narey na xá'nda chiño, ta on vása xini ñó'ó ka ña chindeé ndi ndó'ó, xani sijní ndó. Ta saá ni, tá ndixa kuu ndó narey, ta ñava'a ní ví kuu ñayó'o noo ndi. Chi saá ñii káchí mji ndi ka'nda chiño ndi xí'in ndó vitin, ní kúu. ⁹ Ta xani sijní ndí Ndios taxi ra ndí mji ndi naapóstol kúu ndi nivi na ninno ní ka noo ndi'i nivi. Saá chi ndatán yóo nivi na ndaño'ó noo na kani tá'an xí'in na, ta xini ñó'ó kivi na, saá yóo ndi. Ta kua'a ní nivi ta kua'a ní naángel, xito na ña xó'vi ndi saá. ¹⁰ Ta xa'a ña ndino'o ini ndi kisa chiño ndi noo Jesucristo, nivi na ndikon yichi ñoyívi xani sijní na ndí nivi na kivi sijní kúu ndi. Ta ndó'ó, vará Jesucristo kúu taa ta taxi kua'a ndee va'a nda'a ndó, ta xani sijní ndó ndí mji ndó kúu ndó nivi na ndíchí ní sijní, nivi na xini va'a ní. Ta xani sijní ndó ndí mji ndó kúu nivi na ná'no ní ndee kómí, vará mji ndi kúu nivi na lo'o ní ndee kómí. Ta vará kua'a ní nivi kisa to'ó na ndó'ó, ta nivi yó'o xaa noo na xini na ndi'i. ¹¹ Ta mji ndi, nda vitin xí'i ní ndi soko, yichi ní ndi takuii, ta kumaní ní tikoto kundixin ndi. Ta kua'a ní yichi nivi saxo'vi ní na ndi'i nda kani na ndi'i, ta ni on koó ve'e ndi noo kutaku ndi. ¹² Ta saá ni, ndee ní xí'in nda'a ndi kisa chiño ndi, tанда kúnaa ní ndi noo chiño

yó'o. Ta tá yóo nivi na sátavi chi'ña ndi'i, ta ndakuiin ndi ka'an ndi xí'in nayó'o, káchí ndi saá: “Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in ndó.” Ta tá saxo'vi ní nivi mji ndi xa'a ña ndikon ndi Jesucristo, ta xí'in ña ká'no ini ndi kúndee ndi xí'in ndi'i ña on vá'a yó'o. ¹³ Tá ka'an nivi to'on on vá'a xa'a ndi, ta mji ndi, xí'in to'on to'ó ka'an ndi xí'in nayó'o. Ta saá ni, ndatán ké'é nivi xí'in mji'i ña nda lo'o on vása ndaya'ví, saá ké'é nivi ñoyívi xí'in ndi nda kivi vitin.

¹⁴ On sivi xa'a ña sakuka'an i noo ndó kúu ña ñitaa i to'on yó'o. Ta ndatán ndato'on ñii taa xí'in sa'ya ra na kivi ní ini ra xini ra, saá ndato'on i xí'in ndó vitin. ¹⁵ Saá chi yi'i, yóo i ndatán yóo yivá ndó'ó, nivi na kándixa Jesucristo, chi xikuu i tanoo nika'an ndoso to'on ñava'a xa'a Jesucristo xí'in ndó. Ta vará nda ná koo uxu mil nivi na va'a saná'a ndó'ó to'on xa'a yichi Jesucristo, ta ndixa ñii la'a yi'i yóo i ndatán yóo yivá ndó. ¹⁶ Ta xa'a ñayó'o, xaku ndá'vi i noo ndó ndí ná kutaku ndó ndatán táku i yichi Jesucristo.

¹⁷ Ta xa'a ña chindeé ra ndó'ó ña ke'é ndó saá, xa ti'vi i ñani yó ta Timoteo xaa ra noo ndó. Ta ndatán yóo sa'ya i ta kivi ini i xini i, saá yóo ta Timoteo yó'o. Ta kúu ra taa ta nda lo'o on vása sándakoo vivii ndikon yichi Jesucristo ñii káchí xí'in yi'i. Ta ta Timoteo yó'o ndato'on ra xí'in ndó ña sanaká'an ra ndó'ó ndasaá ndikon i yichi Jesucristo, ta saná'a ra ndó'ó mji to'on ña saná'a i ndi'i nivi na kándixa Jesucristo, na nákutá'an ñii ñii ñoo. ¹⁸ Ta sava ndó'ó xa kúña'a ní ini ndó, chi xani sijní ndó ndí ndasaá mji ndó xa kixá'a ndó xá'nda chiño ndó, ta nda ñii kivi on xaa ka i koto i ndó'ó, saá xani sijní ndó. ¹⁹ Ta saá ni, tá kóni Ndios, ta yachi ní xaa i koto i ndó'ó. Tá kivi xaa i noo ndó, ta va'a saá koto i yu kúu sava ndó'ó na kúu na kúña'a ní ini. Ta kivi saá kundaa ini i án ndixa nivi yó'o kómí na ndee Ndios, án ndasaá kuiti ka'an na to'on vichí ña kaku sijní mji na. ²⁰ Chi ña táku nivi xí'in ndee Ndios, ñayó'o kúu ña kisa ndaa ndí ndikon na yichi noo xá'nda chiño Ndios. Ta tá ndasaá kuiti ka'an na to'on livi, ta ñayó'o on vása kisa ndaa ña án ndixa kúu na nivi na ndikon yichi noo xá'nda chiño Ndios. ²¹ Ta vitin, ¿yukia kóni ndó

ke'é i xí'in ndó? ¿An xaa i noo ndó xa'a ña saxo'vi i ndó'ó? ¿An xaa i noo ndó xí'in ña kí'vi ini i xini i ndó'ó, ta xí'in ña ká'no ini i?

5

Ta Pablo ká'an ra xa'a ña kini ní ké'é ñii taa ta kándixa Jesucristo

¹ Ndi'i nivi xa xini na xa'a ña kini ní ké'é ñii taa ta nákutá'an xí'in ndó'ó na kándixa Jesucristo. Ña kini ké'é ra yó'o kúu ña yóo ra kí'vi ra xí'in ñásí'í yivá ra. Ña on vá'a ká'no ní kúu ñayó'o, tãda nivi na on vása kisa to'ó Ndios on vása ké'é na saá. ² Ta vará xini ndó yóo ñii ña on vá'a yó'o, ¿ndachun ndó'ó kúu ndó nivi na kúña'a ini? Ta, ¿ndachun on vása kúchuchú ini ndó xini ndó ña on vá'a ké'é taa yó'o? ¿Ndachun on vása tava ndó ra ko'on ra ke'e ña on kutá'an ka ra xí'in ndó? ³ Vará on koó yi i yóo i xí'in ndó vitin, ta saá ni, ñó'o ní ini i xa'a ndó ndi'i saá kivi. Ta saá ndatán taa ta yóo xí'in ndó, saá yóo i, ta xa kisa nani i xa'a kuachi ña niki'vi tayó'o. ⁴ Ndó'ó, nivi na kándixa Jesucristo, kivi nákutá'an ndó xí'in ndayí kivi Jesucristo, ta yi i ndatán yóo taa ta ñindichi xí'in ndó saá yóo i, chi yóo níma i xí'in ndó. Ta nde Jesucristo yóo ña xí'in ndó noo nákutá'an ndó. ⁵ Ta kivi nakutá'an ndi'i ndó saá ña kasa nani ndó xa'a taa ta niki'vi kuachi ká'no yó'o, ta xini ñó'ó taxi ndó ra nda'a níma ndiva'a ká'no Satanás xa'a ña saxo'vi ña'a ra. Ta saá vará xo'vi yiki koñu ra, ta níma ra kaku ña kivi Jesucristo ndikó ra ñoyívi yó'o.

⁶ Ta vitin on koó xa'a ña kúu ndó nivi na ña'a ní ini. ¿An on vása kúnda ini ndó xa'a to'on ndíchi ña xa xini yó, ña káchí saá?: “Vará lo'o kuiti kúu levadura yiyá, ta kómí ña nde kasa chiño ña xí'in ñii ko'ndo ká'no yuxan ña sanaño ña'a ña”, saá káchí to'on ña xa xini yó. ⁷ Ta ndatán yóo levadura yiyá ña yatá, saá yóo ña on vá'a ké'é ndó. Ta ndó'ó xini ñó'ó tava ndó ndi'i ña on vá'a yóo xí'in ndó. Ta saá nduu ndó ndatán yóo yuxan xa'a ña va'a ní, ña on vása kómí nda lo'o levadura yiyá. Saá chi Jesucristo xa nisoko xí'in mii ra ña nixi i ra xa'a kuachi

yó. Ta ndatán yóo tándikachi tí sóko mii yó na kúu najudío noo viko Pascua xa'a ña náká'an yó ndasaá Ndios sakaku ra naxii síkuá yó, saá yóo Jesucristo taa ta nisoko xí'in mii xa'a ña sakaku ra ndi'i mii yó noo ña on vá'a. ⁸ Saá vivii ná sakana yó viko Pascua ña náká'an yó xa'a ña nixi i Jesucristo, ta viko yó'o ná kuxu yó sita va'a ña on koó levadura yiyá kómí. Chi ñalevadura yiyá ña yatá saná'a ña xa'a ndi'i noo ña on vá'a ña nixiyo ini yó. Ta xini ñó'ó sandakoo yó ndi'i ña on vá'a yó'o, ta saá nduu yó nivi na ndaa, na ndino'o ini.

⁹ Kivi niva'a xa nitaa i ñii tutu ña ti'vi i nixaa nda'a ndó. Ta noo tutu yó'o ndato'on i xí'in ndó ndí on vá'a kutá'an ndó xí'in nataa na kí'vi kuachi xí'in náña'a ná on sivi nási'í na kúu, ni on vá'a kutá'an ndó xí'in náña'a ná kí'vi kuachi xí'in nataa na on sivi yi ná kúu. ¹⁰ Ta to'on yó'o ña xa nitaa i nixaa nda'a ndó, on vása ní-ka'an i xí'in ndó ña kuxíká va'a ndó noo nivi na on vása kándixa Jesucristo, na kúu nivi na ndikon yichi ña on vá'a ñoyívi yó'o. Chi ku'a ní nivi yó'o xika na kí'vi na kuachi xí'in náña'a án xí'in nataa, ta ku'a ní nivi yó'o kútoo ní na nakaya na ví'í ní ñakuíká, ku'a ní nivi yó'o kúu nakuí'ná, ta ku'a ní nivi yó'o kisa to'ó na ñaidolo án ñaimagen, ña kúu ndios vatá. Ta on vása kóni kachí i ndí nda lo'o on kutá'an ndó xí'in nivi on vá'a ñoyívi yó'o. Saá chi xa'a ña on kutá'an ndó xí'in nivi yó'o, koni ñó'ó ña kee ndó ñoyívi yó'o, níkuu. ¹¹ Ta xí'in tutu ña nitaa i ta ti'vi i nixaa ña nda'a ndó, ndato'on i xí'in ndó ndí on vá'a kutá'an ndó xí'in nivi na káchí xa'a mii, ndí kúu na nivi na ndikon yichi Jesucristo, ta saá ni, táku na kí'vi na kuachi xí'in náña'a ná on sivi nási'í na kúu, án kí'vi na kuachi xí'in nataa na on sivi yi ná kúu. Ta ñii ki'va saá on vá'a kutá'an ndó xí'in nivi na káchí ndí kándixa na Jesucristo, ta kútoo ní na nakaya na ku'a ní ñakuíká, án nivi na kisa to'ó ñaidolo án ñaimagen ña kúu ndios vatá, án nivi na ka'an to'on vatá xa'a inka nivi, án nivi na xí'i ní, án kúu na nivi na kisa kuí'ná. Ndó'ó, xini ñó'ó ndó kuxíká ndó noo nivi na táku ké'é ña on vá'a yó'o, vará káchí na kúu na

n̄ivi na kándixa Jesucristo. Ta ni ɔn kuxu ndó xí'in n̄ivi yó'o. ¹² ɔn s̄iví chiño ɔɔ ȳi'í kúu ña kasa nani j̄ x̄a'a kuachi n̄ivi na ndíkɔn yich̄i ñoyívi yó'o, tá ɔn t̄á'an kandixa na Jesucristo. Ta saá ni, ndó'ó na kúu n̄ivi na xa kándixa Jesucristo, chiño ɔɔ ndó kúu ña kasa nani ndó x̄a'a kuachi n̄ivi na nákutá'an xí'in ndó. ¹³ M̄ji Ndios kúu t̄a kasa nani x̄a'a kuachi n̄ivi na ɔn vása kándixa Jesucristo. Ta ndó'ó, n̄ivi na kándixa Jesucristo, chiño ɔɔ ndó'ó kúu ña tava ndó t̄a t̄a ké'é ñakini, chi kí'vi ra xí'in ñásí'í yivá ra, ta ɔn taxi ndó ña nakutá'an k̄a ra xí'in ndó.

6

N̄ivi na kándixa Jesucristo ɔn vá'a taxi na kuachi x̄a'a tá'an na ɔɔ nachíño na ɔn vása kándixa Jesucristo

¹ Ta ndó'ó n̄ivi na kándixa Jesucristo, tá yóo ñii ndó'ó kómí ndó ñii kuachi yó'vi xí'in ink̄a tá'an ndó, ¿án va'a kɔ'ɔn ndó taxi ndó kuachi yó'o nda'a nachíño na ɔn vása kándixa Jesucristo x̄a'a ña kasa nani na kuachi ndó? ɔn vá'a saá, chi va'a k̄a kɔ'ɔn ndó ɔɔ n̄ivi na kándixa Jesucristo ña kasa nani na x̄a'a kuachi ndó. ² ¿Án ɔn vása kúndaɔ ini ndó ndí ñii k̄iv̄i ña v̄axi ndi'i m̄ji yó, n̄ivi na kándixa Jesucristo kasa nani yó x̄a'a ndi'i n̄ivi ñoyívi yó'o? Ta saá, ¿ndachun xáni s̄inj̄ ndó ndí ɔn vása kúchiño ndó kasa nani ndó x̄a'a kuachi válí ña yóo xí'in m̄ji ndó vitin? ³ ¿Án ɔn vása kúndaɔ ini ndó ndí ñii k̄iv̄i ña v̄axi kasa nani ndó x̄a'a naángel ñoyívi ñino? Tá kasa nani ndó x̄a'a naángel k̄iv̄i saá, ta ndixa kúchiño ndó kasa nani ndó x̄a'a kuachi n̄ivi ñoyívi yó'o. ⁴ Ta saá vitin, ndó'ó n̄ivi na kándixa Jesucristo, tá yóo kuachi xí'in tá'an ndó, ta, ¿ndachun táxi ndó kuachi yó'o nda'a najuez na kúu n̄ivi na ɔn vása kánóo va'a tɔ'on x̄a'a ɔɔ ndó'ó na kándixa Jesucristo? ⁵ Ká'an̄i saá xí'in ndó x̄a'a ña sakuka'an̄i ɔɔ ndó. ¿Án ɔn kɔó nd̄a ñii ndó'ó na kándixa Jesucristo, na kómí ñandíchí s̄inj̄ ña t̄axi Ndios nda'a ndó, ña kúchiño ndó kasa nani ndó x̄a'a kuachi ña yóo xí'in ndó? ⁶ ɔn vása va'a ké'é ndó, chi sava ndó'ó káni tá'an ndó xí'in tá'an ndó, ta táxi ndó kuachi x̄a'a

tá'an ndó ɔɔ najuez na kúu n̄ivi na ɔn vása kándixa Jesucristo.

⁷ Ta ña káni tá'an ndó xí'in tá'an ndó, kuachi yó'o sáná'a ña ndí kúu ndó n̄ivi na ɔn t̄á'an tɔndaɔ kua'no yich̄i Jesucristo. Tá yóo natá'an ndó na ké'é ña ɔn vá'a xí'in ndó, ta ndó'ó va'a ná kúndeé ini ndó ɔɔ n̄ivi na ké'é saá, ta ɔn kɔ'ɔn ndó taxi ndó kuachi x̄a'a na ɔɔ nachíño ñoyívi yó'o. Tá natá'an ndó sándá'ví na ndó'ó, ta va'a ná kúndeé ini ndó ɔɔ ñayó'o, ta ɔn kɔ'ɔn ndó taxi ndó kuachi x̄a'a n̄ivi yó'o. ⁸ Ta ndó'ó ɔn vása ké'é ndó saá. Ta nd̄a vík̄a, m̄ji ndó kúu na ké'é ña ɔn vá'a xí'in natá'an ndó ta sándá'ví ndó na, vará kúu na nañani yó xí'in náki'va yó, na ñii káchí kándixa Jesucristo xí'in ndó.

⁹ ¿Án ɔn vása kúndaɔ ini ndó ndí Ndios ɔn taxi ra ndí n̄ivi na ɔn vá'a kí'vi na ñoyívi ñino ña ka'nda chiño na xí'in ra? Ta nd̄a lo'o ɔn sandá'ví xí'in m̄ji ndó, chi n̄ivi na táku ké'é ña ɔn vá'a, nayó'o ɔn vása kí'vi na ñoyívi ñino ña ka'nda chiño na xí'in Ndios. N̄ivi ɔn vá'a yó'o kúu nataɔ na kí'vi kuachi xí'in náña'a ná ɔn s̄iví násí'í na kúu, ta náña'a ná kí'vi kuachi xí'in nataɔ na ɔn s̄iví ȳi'í ná kúu, ta n̄ivi na kisa tɔ'ó ñaídolo án ñaimagen, ña kúu ndios vatá, ta nataɔ na kí'vi kuachi xí'in ink̄a nataɔ, ta náña'a ná kí'vi kuachi xí'in ink̄a náña'a, ¹⁰ ta n̄ivi na kisa kuí'ná ña kómí ink̄a n̄ivi, ta n̄ivi na kútoo ní nakaya kuá'a ní ñakuíká, ta n̄ivi na xí'í ní, ta n̄ivi na ká'an tɔ'on vatá x̄a'a ink̄a n̄ivi, ta n̄ivi na sándá'ví ink̄a n̄ivi. Ndi'i n̄ivi na táku ké'é ña ɔn vá'a yó'o, nayó'o ɔn kí'vi na ka'nda chiño na xí'in Ndios ñoyívi ñino. ¹¹ Tá'an si'na ña ɔn t̄á'an kandixa ndó Jesucristo, sava ndó'ó x̄ikuu ndó n̄ivi x̄itaku ke'é ña ɔn vá'a yó'o. Ta vitin n̄ivi na ndii kúu ndó ɔɔ Ndios, chi Jesucristo xa nakata ra kuachi ndó, ta xí'in ndee Jesucristo T̄a t̄aKá'no ɔɔ yó, ta xí'in ndee Níma Ndios, nd̄u ndó n̄ivi na ndii, ta va'a nákutá'an ndó xí'in Ndios vitin.

*Tɔ'on yó'o ká'an
va'a ná kasa ká'no yó Ndios xí'in ndi'i
níma yó*

¹² Sava ndó'ó káchí ndó saá: “X̄a'a ña táku ndík̄a yó yich̄i Jesucristo vitin, kómí yó ndayí ke'é yó ndi'i saá ɔɔ ña káchí ini

yó”, saá káchí ndó. Ta xíní ñó'ó kundaa ini ndó ndí on sivi ndi'i ña káchí ini ndó ke'é ndó kúu ña chindeé mji ndó. Tá ndixa Jesucristo kúu ta xa'nda chiño noo ndó, ta saá on taxi ndó inka ña ka'nda chiño noo ndó. ¹³ Ta saá ni, sava ndó'ó ndakuijn ndó, kachí ndó saá: “Ndios kisa va'a ra ñaxixi xa'a ña kuxu yó ña nda xaa ini yó, ta tixin yó kuv'a ña xa'a ña ko'on ña xixi yó”, saá ndakuijn ndó. Vará ñandixa ndát'on to'on yó'o, ta ndó'ó xíní ñó'ó kundaa ini ndó ndí on kudeé ña xixi yó ni on kudeé tixin yó koo ña ndi'i saá kivi, chi yóo kivi ña chitonj Ndios sandi'i ra xa'a ndiovi ñayó'o. Ta vitin xíní ñó'ó kundaa ini ndó ndí on sivi xa'a ña ki'vi yó kuachi xí'in inka náña'a án xí'in inka nataa kúu ña kisa va'a Ndios yiki koñu yó. Nda víka, Ndios kisa va'a ra yiki koñu yó xa'a ña kasa chiño yó noo Jesucristo. Ta Jesucristo kúu ta taká'no noo yiki koñu yó ta ndini ra xini ra ña. ¹⁴ Ta ndátan Ndios xí'in ndee ra sanatakú ra Jesucristo, saá xí'in ndee ra sanatakú ra mji yó ñii kivi ña vaxi.

¹⁵ ¿Án on vása kundaa ini ndó ndí ñii ñii ndó'ó kúu ndó ñii xiiña yiki koñu Jesucristo? Ta xa'a ñayó'o, ¿án xani sijní ndó ndí ñava'a kúu ña taxi ndó yiki koñu ndó ña nakutá'an ña xí'in yiki koñu ñii ña'a ña síkó xí'in mji nda'a nataa? Nda lo'o on vá'a saá, chi yiki koñu ñii ñii yó kúu ña ñii xiiña yiki koñu Jesucristo.

¹⁶ ¿Án on vása kundaa ini ndó táná nakutá'an yiki koñu ndó xí'in yiki koñu ñii ña'a ña síkó xí'in mji, ta ña nakutá'an ovi ndó saá nduu ndó ñii yiki koñu kuiti? Chi to'on Ndios ña ñitaa na xina'a káchí ña saá xa'a ta xí'in ñásí'í ra: “Na ovi ñivi yó'o nduu ñii ñivi”, saá káchí to'on Ndios. ¹⁷ Ta saá ni, mji yó ñivi na kándixa Jesucristo, ñii yóo yó taku yó ini ra, ta mji ra yóo ra taku ra ini yó.

¹⁸ Ta ndó'ó, xíní ñó'ó kuxíká ndó noo yóo ña chinda'a ndó'ó nakava ndó ki'vi ndó kuachi xí'in náña'a ná on sivi násí'í ndó kúu, án xí'in nataa na on sivi yij ndó kúu, chi ña ké'é ndó saá kúu ña ké'é ndó ña on vá'a xí'in yiki koñu mji ndó. Ta ndi'i noo inka ña on vá'a ké'é ñivi, on vása ké'é na ñayó'o xí'in yiki koñu mji na.

¹⁹ ¿Án on vása kundaa ini ndó ndí yiki koñu ndó kúu ve'e ño'o noo taku Níma Ndios?, chi Ndios taxi ra Níma ra ña taku ña ini ndó. Ta vitin yiki koñu ndó on sivi ndasaá kuiti kuenda mji ndó kúu ña, ²⁰ chi yá'ví ní cha'vi Ndios xa'a ndó'ó, chi xí'in ñii Jesucristo cha'vi ra xa'a ndó'ó. Ta saá kuenda mji Ndios kúu yiki koñu ndó, ta ñii ki'va saá kuenda ra kúu níma ndó. Ta xa'a ñayó'o, ndi'i ña kisa ndivi ndó xí'in yiki koñu ndó, ta ndi'i ña xani ini ndó xí'in níma ndó, xí'in ndi'i ñayó'o xíní ñó'ó kasa to'o ndó Ndios.

7

To'on yó'o ká'an

taPablo ndát'on ra xí'in ñivi na xa tonda'a

¹ Xa kixaa tutu ña ñitaa ndó ta ti'vi ndó noo i, ta vitin ndakuijn i, ndato'on i xí'in ndó xa'a ndi'i ña ndaka to'on ndó yij noo tutu yó'o. Ta saá ndakuijn i káchí i ndí ñava'a ní kúu ña ndí nataa on tonda'a na xí'in náña'a. ² Ta saá ni, xíní i ndí ku'a'a ní nataa na yóo xí'in ndó ki'vi na kuachi xí'in náña'a ná on sivi násí'í na kúu, ta ku'a'a ní náña'a ki'vi ná kuachi xí'in nataa na on sivi yij ná kúu, ta xa'a ña yóo ña chinda'a ndó'ó ki'vi ndó kuachi yó'o, va'a ñii ñii ta ná kukomí ra ñásí'í mji ra, ta va'a ñii ñii ña'a ná kukomí ña yij mji ña.

³ Ta ta tonda'a xíní ñó'ó kasa ndivi ra chiño noo ra ña kúu ña taxi xí'in mji ra nda'a ñásí'í ra, ta ñii ki'va saá, ña'a ña tonda'a xíní ñó'ó kasa ndivi ña chiño noo ña, ña kúu ña taxi xí'in mji ña nda'a yij ña. ⁴ Nda ñii ñivi na tonda'a on vása kómí na ndayí ña xa'nda chiño mató'on mji na noo yiki koñu mji na. Saá chi ñásí'í ta xa taxi ña ndayí nda'a yij ña ña xa'nda chiño ra noo yiki koñu ña. Ta ñii ki'va saá yij ña'a xa taxi ra ndayí nda'a ñásí'í ra ña xa'nda chiño ña noo yiki koñu ra.

⁵ Ta saá on vá'a ta nakasi xí'in mji ra ña on taxi ra yiki koñu ra nda'a ñásí'í ra. Ta ñii ki'va saá, on vá'a ña'a nakasi xí'in mji ña ña on taxi ña yiki koñu ña nda'a yij ña. Ta saá ni, yóo ndayí ña nakasi xí'in mji na lo'o kuiti kivi xa'a ña taxi xí'in mji na ña ka'an na xí'in Ndios. Ta ta xí'in ñásí'í ra xíní ñó'ó si'na koo yu'ú na xa'a ña ke'é na saá. Ta on vá'a nakasi xí'in mji

na kuḗ'a ní kivi, chi yiyo ní on kuchiño na nasita xí'in mji na, ta níma ndiva'a ká'no chinda'á ña na kivi na kuḗchi xí'in inka ṭaa án xí'in inka ña'a.

⁶ To'on yó'o kúu kuiti to'on ña ndátō'on yi'i xí'in ndó, ta on sivi to'on ña xá'nda chiño i noo ndó kúu ña. ⁷ Kunakaḗ ní ka ñasij ini i tá ndi'i nataḗ kukomí na ndee ña ka'nda chiño na noo yiki koñu na ña on tonda'a na, ta kindo na kuu na nivi na kutaku mató'ón, ndatán táku yi'i. Ta ndixa on vása kúchiño ndi'i nivi kutaku na saá, chi on sivi ñii noo kúu ndee ña va'a saní'i Ndios nda'a nivi. Sava nivi kómí na ñii noo ndee, ta inka nivi kómí na inka noo ndee ña saní'i Ndios na.

⁸ Vitin ndátō'on i xí'in ndó'ó, nivi na kúu nakuáan na on ṭa'án tonda'a, ta xí'in ndó'ó, náña'a ná nixi'i yi. Xáni sinji ndi va'a on tonda'a ndó, ta va'a ka ná kindo mató'ón ndó ndatán yóo yi'i. ⁹ Ta saá ni, tá xito ndó ndi on kúchiño ndó nasita xí'in mji ndó, ta saá va'a ka ná tonda'a ndó. Va'a ka ná tonda'a ṭaa noo ña ndee ní kútoo ra kóni ra ña'a, ta ñii kiva saá va'a ka ná tonda'a ña'a noo ña ndee ní kútoo ña kóni ña ṭaa.

¹⁰ Ta ndó'ó, nivi na kúu na xa tonda'a, ndátō'on i xí'in ndó to'on ña xá'nda chiño Ndios, ña káchí saá: "Nda ñii ña'a on vása va'a sandakoo ña yi ña." ¹¹ Ta saá ni, tá yóo ñii ña'a ña sandakoo yi, ta ña'a yó'o xini ñó'ó kindo ña kutaku mató'ón ña. Tá on vása kúchiño ña kutaku mató'ón ña, ta saá xini ñó'ó tuku nakutá'an va'a ña xí'in yi ña. Ta ñii kiva saá, nda ñii ṭaa on vá'a sandakoo ra ñasí'i ra.

¹² Ta vitin yóo inka to'on ndátō'on i xí'in ndó'ó, nivi na kúu na xa tonda'a xí'in nivi na on vása kándixa Jesucristo. Ta to'on yó'o kúu ña kaku sinji mji, ta on sivi ña xá'nda chiño Ndios kúu ña. Ta yi'i, xáni sinji tá yóo ñii ṭaa ṭa kándixa Jesucristo, ta ñasí'i ra on vása kándixa ña, ta saá ni, tá ñasí'i ra kóni ña kutaku ña xí'in ra, ta saá ṭayó'o on vása va'a sandakoo ra ñasí'i ra. ¹³ Ta ñii kiva saá, tá yóo ñii ña'a ña kándixa Jesucristo, ta yi ñáyó'o on vása kándixa ra, ta saá ni, tá yi ñáyó'o kóni ra kutaku ra xí'in ña, ta

saá ñáyó'o on vása va'a sandakoo ña yi ña. ¹⁴ Saá koo, chi xa'a ña kándixa ña'a Jesucristo, ta ṭayij ñáyó'o, kúu ra ṭaa ṭa ṭaxi ña nda'a Ndios. Ta xa'a ña kándixa ṭaa Jesucristo, ta ñasí'i ra kúu ña'a ña ṭaxi ra nda'a Ndios. Tá on sivi ñandaa kúu ñáyó'o, níkúu, ta nasá'ya nivi yó'o kuu na nivi na on vá'a noo Ndios, níkúu. Ta vitin nasá'ya nivi yó'o kúu nivi na xa ṭaxi na nda'a Ndios. ¹⁵ Ta saá, tá yóo ñii ṭaa, ta on vása kándixa ra Jesucristo, ta ñasí'i ra kúu ñii ña'a ña kándixa, ta ṭayó'o on xiin ka ra kutaku ra xí'in ña, ta saá ñasí'i ra yó'o va'a taxi ña ná ko'on ndika ṭayó'o. Ta ñii kiva saá, tá yóo ñii ña'a ña on vása kándixa Jesucristo, ta yi ñáyó'o kúu ṭaa ṭa kándixa, ta ñaña'a yó'o on xiin ka ña kutaku ña xí'in ra, ta saá va'a ṭayij ñáyó'o ná taxi ra ko'on ndika ña. Saá chi nivi na kándixa Jesucristo on vása xini ñó'ó nayó'o kasa nduxa na xí'in yi ná án xí'in ñasí'i na ña kutaku ka nayó'o xí'in na. Saá chi Ndios kóni ra ña vivii kutaku ñii ñii nivi xí'in tá'an na.

¹⁶ Ndó'ó náki'va yó, ná kómí yi, ta yi ndó yó'o on vása kándixa na Jesucristo, ta xini ñó'ó kundaḗ ini ndó ndi tá xí'in ña vivii táku ndó xí'in yi ndó, kivi chindeé ndó nayó'o kándixa na Jesucristo, ta saá Ndios sakaku ra na. Ta ñii kiva saá ndó'ó, ñañani yó na kómí násí'i, ta násí'i ndó yó'o on vása kándixa ná Jesucristo, ta xini ñó'ó kundaḗ ini ndó ndi tá xí'in ña vivii táku ndó xí'in násí'i ndó, kivi chindeé ndó náyó'o kándixa ná Jesucristo, ta saá Ndios sakaku ra náyó'o.

¹⁷ Ta va'a ñii ñii ndó'ó ná kindo ndó ndatán xa taxi Ndios nixiyo ndó kivi on ṭa'án kana Ndios ndó'ó. To'on yó'o kúu ña ndátō'on i xí'in ndi'i nivi na kándixa Jesucristo na nakutá'an xa'a ña kisa ká'no na ra. ¹⁸ Ta to'on yó'o kóni kachí ndi ndó'ó nivi na xa kisa ndivi costumbre circuncisión* kivi on ṭa'án kándixa ndó Jesucristo, ta va'a kindo ndó saá, ta on ndukú ndó ña kindaa ndó marca circuncisión ña xa kómí ndó. Ta ndó'ó, nivi na on ṭa'án kasa ndivi costumbre circuncisión kivi kándixa ndó Jesucristo, ta va'a kindo ndó kutaku ndó saá, ta

* 7:18 Costumbre najudío ña ñani "circuncisión" kúu ña xá'nda na lo'o ñii sinji ñatḗ ṭalo'o.

on ndukú ndó kasa ndivi ndó costumbre circuncisión yó'o. ¹⁹ Saá chi on vása ndáya'ví ní ka, táná kasa ndivi yó costumbre circuncisión, án on vása kasa ndivi yó ña, chi ña ndáya'ví ní ka kúu ña kisa ndivi yó ña xá'nda chiño Ndios noo yó. ²⁰ Tuku ká'an̄i xí'in ndó ndí ñii ñii ndó'ó xín̄i ñó'ó kindoo ndó ndatán̄ n̄ixiyo ndó kivi on ta'an̄ kana Ndios ndó'ó. ²¹ Tá kivi Ndios kana ra ndó'ó kundikon̄ ndó yichi Jesucristo, xikuu ndó n̄ivi naesclavo,† ta saá on kundí'i ini ndó xa'a ñayó'o. Ta saá ni, tá naní'i ndó yichi ña nduu ndó n̄ivi na táku ndíka noo napatrón ndó, ta va'a sandakoo ndó ña kúu ndó esclavo. ²² Saá chi sava ndó'ó, na xikuu esclavo kivi Ndios kana ra ndó'ó, va'a naká'an̄ ndó ndí vitin kúu ndó n̄ivi na táku ndíka yichi Jesucristo. Ta sava ndó'ó, na on sivi naesclavo xikuu kivi Ndios kana ra ndó'ó, ta va'a kundaa ini ndó ndí vitin kúu ndó naesclavo na kisa chiño noo Jesucristo. ²³ Yá'ví ní cha'vi Ndios xa'a ndó'ó ña nduu ndó naesclavo Jesucristo, ta saá on taxi ka xí'in m̄ii ndó nduu ndó naesclavo nda ñii n̄ivi ñoyívi yó'o. ²⁴ Nañani yó xí'in náki'va yó, n̄ivi na kándixa Jesucristo, tuku ndátō'on̄i xí'in ndó saá: Ndatán̄ n̄ixiyo ndó kivi on ta'an̄ kana Ndios ndó'ó, saá kindoo ndó koo ndó vitin.

²⁵ Ta vitin ndátō'on̄i xí'in ndó náña'a kuáchí ná kúu nákuáan̄ ná on ta'an̄ tonda'a. Vará anda vitin Ndios on ta'an̄ ka'nda chiño ra xa'a ña xín̄i ñó'ó ke'é ndó, ta Ndios, ta ta kí'vi ní ini xín̄i ra yí'i, taxi ra ñandíchi s̄in̄i. Ta xa'a ñayó'o, va'a kandixa ndó tō'on̄ ña ndátō'on̄i xí'in ndó. ²⁶ Xín̄i yó ndí yo'vi ní yóo kivi ña táku yó vitin. Ta xa'a ñayó'o, xáni s̄in̄i ndí va'a ní ka ná kindoo ndó koo ndó ndatán̄ yóo ndó, án n̄ivi na xa tonda'a, án na on ta'an̄ tonda'a kúu ndó. ²⁷ Tá nataa na yóo násí'í kúu ndó, ta on sandakoo ndó násí'í ndó. Tá nataa na on koó násí'í kúu ndó, ta on ndukú ndó koo násí'í ndó. ²⁸ Ta saá ni, tá nataa na yóo kuáan̄ na on ta'an̄ tonda'a kúu ndó, on sivi ña on vá'a noo Ndios kuu ña táná koo násí'í ndó. Ta ñii k̄i'va saá, tá náña'a ná yóo kuáan̄ ná on ta'an̄ tonda'a kúu ndó, ta on sivi ña on vá'a noo Ndios kuu ña táná koo yij ndó.

Ta yí'i, kundaa ini ndí táná tonda'a ndó vitin, ta kukomí ndó ku'a ní tondíni, ta yí'i ña kóni kúu ña on kundo'o ndó saá.

²⁹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndátō'on káxin̄i xí'in ndó'ó ndí salo'o ní kúu kivi ña taxi Ndios kutaku ka yó ñoyívi yó'o. Ta xa'a ñayó'o ká'an̄i xí'in ndó saá: Ndó'ó nataa na yóo násí'í, on kutaku ndó ndatán̄ násí'í ndó kúu nánōó ní ka xín̄i ñó'ó noo ndó. ³⁰ Ta ndó'ó n̄ivi na kúchuchú ní ini ta xáku ní ndó, ta on vá'a nataxi xí'in m̄ii ndó kutaku ndó saá kuiti. Ta ndó'ó n̄ivi na kúsij ní ini, on vá'a chikaa ini ndó ndí ndasaá kuiti ñasij kúu ndí'i ña. Ta ndó'ó, n̄ivi na sáta ku'a ní ñakuíká, on kani s̄in̄i ndó ndí kukomí ndó ñakuíká yó'o ndí'i saá kivi vaxi. ³¹ Ta ndó'ó, n̄ivi na va'a kúsij ini xín̄i ndí'i ña yóo ñoyívi yó'o, on kutaku ndó ndatán̄ ña yóo ñoyívi kúu ñanōó ní ka xín̄i ñó'ó noo ndó. Saá chi xa yatin ní vaxi kivi ña on koo ka ñoyívi yó'o, ta saá vitin ñanōó ní ka xín̄i ñó'ó noo ndó kúu ña kisa ndivi ndó ña kóni Ndios.

³² Ndátō'on̄i ñayó'o xí'in ndó chi kóni ña on kundí'i ní ini ndó xa'a ña táku ndó ñoyívi yó'o. Chi ñii ta ta kúu takuáan̄, ta on ta'an̄ tonda'a, tayó'o kúchiño ra taxi ndino'o xí'in m̄ii ra ña kasa ndivi ra chiño Ndios, ta ndasaá kuiti chikaa ra ndee ra ña sakusij ra ini Ndios. ³³ Ta ta yóo násí'í, xín̄i ñó'ó kani s̄in̄i ra xa'a chiño yóo noo ra ñoyívi yó'o, ta kani s̄in̄i ra ndasaá kuchiño sakusij ra ini násí'í ra. ³⁴ Ta náña'a ñakuáan̄, ña on koó yij, ñayó'o kúchiño taxi ndino'o xí'in m̄ii ña ña kasa ndivi ña chiño Ndios, saá chi kóni ña nduu náña'a ña koo ndii níma ta koo ndii yikí koñu ña noo Ndios. Ta ña'a ña yóo yij xín̄i ñó'ó kani s̄in̄i ña xa'a chiño yóo noo ña ñoyívi yó'o, ta kani s̄in̄i ña ndasaá kuchiño sakusij ña ini yij ña.

³⁵ Ta ndasaá kuiti xa'a ñava'a m̄ii ndó kúu ña ndátō'on̄i xí'in ndó, ta on sivi xa'a ña kasi noo ndó kúu ña ndátō'on̄i tō'on̄ yó'o xí'in ndó. Chi kóni chindeéi ndó'ó ndí xí'in ña vivii ta xí'in ñandaa kundikon̄ ndó Jesucristo, ta nda lo'o on koo ña kasi noo ndó ña on taxi kuyatin ndó noo Ndios.

† 7:21 Naesclavo kúu n̄ivi na on vása kómí ndayí sandakoo na chiño kisa ndivi na noo napatrón na.

³⁶ Ta saá ni, tá yóo ñii tañani yó ta kúu yivá, ta xáni sɪnɪ ra va'a ka tonda'a sa'ya ra ñákuáan, chi ñáyó'o ñá xa nɪya'a kuɪya tonda'a kúu ñá, ta xáni sɪnɪ ra ɔn vá'a kasi ra ñá noo ña tonda'a ñá, ta saá va'a taxi ra ndayí tonda'a ñá. Ta ɔn sɪvɪ kuɔchi noo Ndios kúu ña tonda'a ñá. ³⁷ Ta saá ni, tá yóo ta ta kúu yivá, ta ɔn koó ña kisa nduxa xí'in ra tonda'a sa'ya ra ñákuáan, ta tá kómí ra ndayí ña nakaxin ra yu kúu ña va'a ke'é ra, ta tayó'o tá chikaɔ ini ra ña ɔn taxi ra tonda'a sa'ya ra, ta saá va'a ná kindoo ñá koo kuáan ñá. ³⁸ Ta saá ta ta táxi ndayí tonda'a sa'ya ra va'a ké'é tayó'o, ta ta ta ɔn vása táxi ndayí tonda'a sa'ya ra, va'a ka ké'é tayó'o.

³⁹ Vitin ndátɔ'onɪ xa'a náña'a ná yóo yɪɪ, ta káchíɪ saá: Ndi'i kɪvɪ tá táku yɪɪ náyó'o, ta ndatán yóo ná nó'ni, saá yóo náña'a yó'o xí'in yɪɪ ná. Ta saá ni, tá nɪxi'ɪ yɪɪ náña'a yó'o, ta saá kindoo ndíká ná, ta kómí ná ndayí ña tonda'a tuku ná xí'in ta, ta ta yó'o xɪnɪ ñó'ó kuu ra ta ta kándixa Jesucristo. ⁴⁰ Ta saá ni, tá náña'a ná nɪxi'ɪ yɪɪ yó'o chikaɔ ini ná ña ɔn tonda'a ka ná, ta xáni sɪnɪɪ ndí sɪɪ ka kutaku náyó'o noo náña'a ná tuku tonda'a. Saá xáni sɪnɪɪ, ta tuku xáni sɪnɪɪ ndí Nímá Ndios kúu ña táxi ñandíchi sɪnɪɪ xa'a ñayó'o.

8

*Tɔ'on yó'o ká'an án va'a kuxu nɪvi na kándixa Jesucristo
koñu ña nɪsoko inká nɪvi noo ñaídolo*

¹ Sava ndó'ó nɪnda'ka tɔ'on ndó yɪ'ɪ, káchí ndó saá: “¿Án va'a kuxu yó koñu nɪsoko inká nɪvi noo ñaídolo ña kúu ndios vatá?”, káchí ndó. Ta vitin ndákuiɪnɪ, káchíɪ saá xí'in ndó: Ndixa mɪɪ yó kúu yó nɪvi na xɪnɪ va'a ñandaɔ Ndios. Ta saá xɪnɪ ñó'ó koto va'a xí'in mɪɪ yó, chi yɪyo ní koɔ nduu yó nɪvi na ña'a ní ini xa'a ña kuɔ'a xɪnɪ yó. Ta xɪnɪ ñó'ó kundaɔ ini yó ndí ña ndáyaví ka noo ña xɪnɪ yó kúu ña ndixa kí'vi ini yó xɪnɪ tá'an yó. Saá chi ña kí'vi ini yó xɪnɪ tá'an yó kúu ña chindee tá'an yó ña va'a vaxi kua'no yó yichɪ Jesucristo. ² Tá ñii mɪɪ yó xáni sɪnɪ yó ndí xa nɪtondaɔ yó kúu yó nɪvi na kuɔ'a ní xɪnɪ, ta ña xáni sɪnɪ yó saá sán'a ña ndí

ɔn ta'an tondaɔ yó kuu yó nɪvi na ndixa xɪnɪ va'a. ³ Ta saá ni, tá yóo nɪvi na ndixa kí'vi ini xɪnɪ na Ndios, ta Ndios nákonɪ ra nɪvi yó'o kúu na kuenda ra, ta va'a yóo ra xí'in na.

⁴ Ta saá, tɔ'on yó'o kúu ña ndátɔ'onɪ xí'in ndó xa'a koñu ña nɪsoko nɪvi noo ñaídolo. Xɪnɪ yó ndí ndí'ɪ ñaídolo kúu ndios vatá, ta nda lo'o ɔn vása ndáyaví ña ñoyívi yó'o. Saá chi xɪnɪ yó ndí ñii laá kúu Ndios ndino'o. ⁵ Ta saá ni, yóo kuɔ'a ní noo ndios vatá, ña káchí nɪvi kúu ndios mɪɪ na, ta káchí na ndí yóo kuɔ'a ndios yó'o ñoyívi yó'o ta yóo kuɔ'a ña ñoyívi nɪno. Ta ndixa nɪvi kisa tɔ'ó na kuɔ'a ní ndios vatá ta táxi na ñandios vatá kúu ñaná'no noo na. ⁶ Ta noo mɪɪ yó, yóo ñii laá Ndios ndino'o kuiti, ta Ndios yó'o Yivá yó kúu ra. Ta Ndios yó'o kúu ta ta kisa va'a ndí'ɪ ña yóo ñoyívi yó'o xí'in ña yóo ñoyívi nɪno, ta táku yó xa'a ña kasa ká'no yó ra. Ta ñii kɪ'va saá noo mɪɪ yó, yóo ñii laá Ta ta Ká'no noo yó, ta Jesucristo kúu ra. Ta xí'in Jesucristo Ndios kisa va'a ra ndí'ɪ ña yóo ñoyívi yó'o, ta kisa va'a ra ndí'ɪ ña yóo ñoyívi nɪno, ta Jesucristo táxi ra ndee ña táku ndino'o yó noo Ndios vitin.

⁷ Ta saá ni, ɔn sɪvɪ ndí'ɪ nañani yó xí'in náki'va yó kúu na kundaɔ ini ñandaɔ yó'o. Chi kɪvɪ ɔn ta'an ka kandixa na Jesucristo, sava nɪvi yó'o xɪtakɪ na kisa ká'no na ñaídolo xí'in ña xɪxi na koñu ña nɪsoko na noo ndios vatá yó'o. Ta saá tonda vitin tá xɪxi na koñu ña nɪsoko inká nɪvi noo ñaídolo, ta ndí'ɪ ini na ta xó'vɪ ini na, chi sakán lo'o kundaɔ ini na, ta xáni sɪnɪ na ndí ña xɪxi na koñu yó'o kúu ña ɔn vá'a noo Ndios ndino'o. ⁸ Ta ña xɪxi yó ɔn vása kómí ña ndee taxi ña ndí koo va'a ka yó xí'in Ndios. Ta saá táná kuxu yó koñu, ta ɔn vása kómí ña ndee taxi ña kuu yó nɪvi na va'a ka yóo noo Ndios. Ta táná ɔn kuxu yó koñu, ta ña ké'é yó saá ɔn vása kómí ña ndee taxi ña kuu yó nɪvi na ɔn vá'a ka ví yóo noo Ndios. ⁹ Mɪɪ yó kúu nɪvi na táku ndíká yichɪ Jesucristo, ta ndixa kómí yó ndayí ña chikaɔ ini yó án va'a kuxu yó án ɔn vá'a kuxu yó koñu. Ta saá ni, sɪ'na xɪnɪ ñó'ó kani va'a sɪnɪ yó yu kúu ña va'a ke'é yó xa'a ña chindee

yó nañani yó xí'in náki'va yó, na sakán lo'o kúndaꝓ ini xa'a yu kúu ñava'a noꝓ Ndios, ta on vá'a chinda'á yó nayó'o ña ke'é na ña xáni sɪni na kúu ña on vá'a noꝓ Ndios. ¹⁰ Saá chi tá sava ndó'ó yóo ndó noꝓ mesa yatin ve'e ño'o ñaídolo, ta xíxi ndó koñu ña nɪsokɔ nɪvi noꝓ ñaídolo yó'o, ta ñii tañani yó ta ta sakán lo'o kúndaꝓ ini xa'a yu kúu ñava'a noꝓ Ndios, xító ra xíxi ndó'ó, ta saá, ¿án on ndixa ña ké'é ndó saá kúu ña chinda'á tañani yó yó'o kuxu ra koñu ñii kɪ'va ndatán xíxi ndó? ¹¹ Ta vará xáni sɪni tañani yó yó'o ndí ña xíxi ra koñu yó'o kúu ña on vá'a noꝓ Ndios, ta xíxi ra ña, chi ndatán ké'é ndó'ó saá ké'é ra. Ta saá ndó'ó, xa'a ña xini va'a ndó ndí ña kuxu ndó koñu yó'o on sɪví ñii kuachi noꝓ Ndios kúu ña, ta xí'in ña xíxi ndó koñu yó'o noꝓ tañani yó yó'o chinda'á ndó ra kuxiká ra ta ndaño'ó ra noꝓ Ndios. Ta on vá'a ke'é ndó saá, chi Jesucristo nɪxi'i ra xa'a tayó'o. ¹² Tá ké'é yó ña sátakué'e ini nañani yó án náki'va yó, na kúu nɪvi na on ta'an kundaa va'a ini xa'a yu kúu ñava'a noꝓ Ndios, ta ña sátakué'e yó ini nayó'o saá kúu ña ké'é yó ña on vá'a xí'in mɪi Jesucristo. ¹³ Ñakán kía, xáni sɪni saá: Tá ña xíxi kúu ña chinda'á inká nañani yó án náki'va yó na kándixa Jesucristo nakava na ke'é na ña xáni sɪni na kúu ña on vá'a, ta saá va'a ka ná on kuxu ka i koñu, chi nda lo'o on vá'a chinda'á i nayó'o ña nakava na kuachi.

9

To'on yó'o ká'an xa'a ndayí kómí taPablo xa'a ña kúu ra taapóstol

¹ ¿Án on ndixa yɪ'i kúu ñii taapóstol? ¿Án on ndixa táku ndiká i yichí Jesucristo? ¿Án on ndixa kúu ña ndí xí'in mɪi nduchɔ noꝓ i xini Jesucristo Ta taKá'no noꝓ yó? ¿Án on ndixa xa'a chiño Jesucristo ña kisa ndivi i xí'in ndó, vitin ndó'ó kúu nɪvi na xa kándixa ra? ² Vará inká nɪvi xáni sɪni na ndí on sɪví taapóstol kúu i, ta ndó'ó xini ñó'ó kundaa ini ndó ndí yɪ'i kúu ñii taapóstol ndino'o. Saá chi ña kándixa ndó Jesucristo ta ñii táku ndó xí'in ra kúu ña kisa ndaa ndí ndixa yɪ'i kúu i taapóstol.

³ Ta noꝓ nɪvi na on xijin kandixa ndí kómí i ndayí ñii kɪ'va ndatán yóo ndayí ña kómí inká naapóstol, ta ndákuiin mɪi i xa'a i, káchí i saá: ⁴ Ndixa taBernabé xí'in yɪ'i kómí ndí ndayí ña naki'in manɪ ndí ña kuxu ndí xí'in ña ko'o ndí nda'a ndó'ó, na kúu nɪvi na kándixa Jesucristo. Saá chi kisa ndivi ndí chiño Jesucristo ña chindeé ndí ndó'ó. ⁵ Ta ndixa taBernabé xí'in yɪ'i kómí ndí ndayí ña tonda'a ndí, ta ñii ñii ndí kukomí ndí ñásí'í mɪi ndí, ña kúu ña'a ña kándixa Jesucristo, ta saá ko'on násí'í ndí xí'in ndí ñii ñii ñoo noꝓ kisa ndivi ndí chiño Jesucristo, níkuu. Saá chi taPedro xí'in inká naapóstol ta xí'in nataa na kúu nañani Jesucristo, ñii ñii nayó'o kómí na ñásí'í mɪi na, ta náña'a yó'o xíka ná xí'in yɪi ná. ⁶ Ta, ¿án xáni sɪni ndó ndí ndasaá kuiti taBernabé xí'in yɪ'i kúu naapóstol na xini ñó'ó kasa chiño xa'a sɪ'ún ña sata ndí ña xini ñó'ó ndí? ⁷ On vá'a saá, chi tá yóo ñii tatropa ta kisa ndivi chiño noꝓ gobierno, ta tatropa yó'o on vása xini ñó'ó cha'vi ra xa'a ña xini ñó'ó ra. Ta saá tuku tá yóo ta ta nátaan tón uva noꝓ ño'o, ta ndixa kómí tayó'o ndayí kaxi ra tíuva tí kóon nda'a yiton yó'o. Ta tá yóo ta ta ndaa títisú'u, ta ndixa kómí tayó'o ndayí ko'o ra leche títisú'u yó'o.

⁸ To'on yó'o ña ndato'on i xí'in ndó on sɪví ndasaá kuiti to'on ndíchí ña kaku sɪni mɪi i kúu ña, chi ñii xiiña noꝓ ndayí Ndios ña nɪtaa taMoisés xina'á káchí ña saá: ⁹ "On vá'a chikaa ndó ñono yu'u tísindiki sana ndó kivi kisa chiño rí ndasa ndii rí trigo", káchí to'on Ndios. Ta on sɪví ndasaá kuiti xa'a tísindiki kúu ña xáni sɪni Ndios kivi xa'nda chiño ra ñayó'o, ¹⁰ chi xí'in to'on yó'o, Ndios kóni ra saná'a ra mɪi yó. Saá chi to'on yó'o kóni káchí ña ndí ñii kɪ'va nɪvi na tá'ví noꝓ ño'o xí'in nɪvi na ndása ndii trigo ndátí na naki'in na lo'o ndikin trigo kuxu na. ¹¹ Ndatán yóo nataa na xa ch'i ndikin trigo, saá yóo mɪi ndí naapóstol na kisa chiño noꝓ ndó. Saá chi ndatán yóo ndikin trigo ña xa ch'i nataa noꝓ ño'o, saá yóo to'on ña taxi Níma Ndios nda'a ndí, ña xa ndato'on ndí xí'in ndó. Ta saá xa'a chiño va'a yó'o ña kisa ndivi ndí noꝓ ndó, on sɪví ví'í ní kúu ña noꝓ ndó ña taxi ndó nda'a ndí lo'o ña

xíní ñó'ó kutaku ndi. ¹² Yóo inka nañani yó na xa kisa ndivi chiño Ndios noo ndó, ta nayó'o xa naki'in na nda'a ndó ña xíní ñó'ó na kutaku na. Ta saá mji ndi, ndixa kómí ní ka ndi ndayí ña naki'in ndi ña xíní ñó'ó ndi nda'a ndó.

Vará yóo ndayí yó'o ña kómí ndi naki'in ndi ña xíní ñó'ó ndi nda'a ndó, ta on vása ní-ndukú ndi naki'in ndi ña. Nda víka, ndixa kündeé ini ndi xí'in ndi'i ñayo'vi nixo'vi ndi, ta on vása ní-ndukú ndi noo ndó ña taxi ndó ña xíní ñó'ó noo ndi. Saá ke'é ndi xí'in ndó, chi nda lo'o ni-xiin ndi chindú'u ndi ña kasi noo ndó ña on chikaá so'o ndó to'on va'a xa'a Jesucristo. ¹³ Ta saá ni, ndó'ó xíní va'a ndó ndi nivi na kisa ndivi chiño ve'e ño'o ká'no ña nákaá ñoo Jerusalén, nayó'o náki'in na ñii xiiña án ñii ko'ndo noo ñii ñii ñava'a ña sóko nivi nda'a Ndios, ta saá xí'in ñayó'o náki'in na ña xíní ñó'ó kutaku na. Ta nasutu na kisa ndivi chiño noo nama yii ve'e ño'o ká'no yó'o, noo sóko nivi kiñi án inka ñava'a noo Ndios, nasutu yó'o kómí na ndayí kuxu na ñii xiiña án ñii ko'ndo noo ñii ñii ña sóko nivi noo Ndios. ¹⁴ Ta ñii ki'va saá Jesucristo xa'nda chiño ra ndi ndi'i nivi na ndiso chiño xí'in ña ká'an ndoso na to'on va'a xa'a ra, nayó'o kómí na ndayí kutaku na xí'in ña náki'in na nda'a nivi na kándixa to'on yó'o. ¹⁵ Ta yi'i, nda ñii kivi on vása ní-taxi ña cha'vi nivi yi'i xa'a chiño Jesucristo ña kisa ndivi noo na. Ni on sivi xa'a ña kóni ña cha'vi ndó yi'i kúu ña ndát'on to'on yó'o xí'in ndó. ¡Ta va'a ka ná kivi noo ña naki'in si'un ña cha'vi nivi yi'i! Saá chi ndixa kúsi ní ini ndi nda ñii nivi on vása chá'vi na yi'i xa'a chiño Jesucristo ña kisa ndivi noo na.

¹⁶ Ta saá ni, tá ká'an ndoso to'on va'a xa'a Jesucristo noo nivi, ta on kuchiño kasa ká'no xí'in mji xa'a ña kisa ndivi chiño yó'o. Saá chi ñii chiño ña xa nita'nda noo kasa ndivi kúu ñayó'o. Ta saá, jndá'ví ní yi'i, tá on vása ká'an ndoso to'on va'a xa'a Jesucristo noo nivi! ¹⁷ Tá ndasaá kuiti xa'a ña kúsi ini kúu ña ká'an ndoso to'on va'a xa'a Jesucristo, níkúu, ta va'a cha'vi nivi yi'i xa'a chiño ña kisa ndivi. Ta nda lo'o on sivi saá, chi mji Ndios kúu ta ta sakuiso chiño yi'i ña

ka'an ndoso to'on va'a xa'a Jesucristo, ta saá on kivi sandakoo kisa ndivi chiño yó'o. ¹⁸ Ta saá, ¿yu kúu ñava'a naki'in xa'a chiño Ndios ña kisa ndivi? Ñava'a náki'in kúu ndasaá kuiti ñasi ña chutú ini xa'a ña ká'an ndoso sji to'on va'a xa'a Jesucristo noo nivi. Vará kómí ndayí naki'in ya'vi xa'a chiño yó'o, ta on vása xiin nivi naki'in ña.

¹⁹ Vará kúu ñii ta ta kómí ndayí nakaxin chiño mji chi on sivi taesclavo kúu, ta kisa nino xí'in mji ña nduu ndatán yóo taesclavo ta kisa chiño noo ndi'i nivi. Saá ke'é ña chindeé ví'í ní ka nivi xa'a ña kandixa na Jesucristo. ²⁰ Ta xa'a ñayó'o, kivi táku xí'in nivi nañoo najudío, ta táku ndatán táku nayó'o xa'a ña chindeé na ña kandixa na Jesucristo. Najudío kúu nivi na táku tixin ndayí Ndios ña nita taMoisés xina'á, ta saá kivi táku xí'in najudío yó'o, ñii ki'va ndatán kisa ndivi na ndayí yó'o, saá kisa ndivi ña. Vará ndayí yó'o on sivi ka ña xá'nda chiño noo yi'i kúu ña, ta saá ni, ñii káchí kisa ndivi ña xí'in najudío, chi kóni chindeé nañoo yó'o xa'a ña kandixa na Jesucristo. ²¹ Ta nivi na on vása kúu najudío on vása táku na tixin ndayí Ndios ña nita taMoisés xina'á, ta saá kivi táku xí'in nivi yó'o, ta ndatán táku ñii ta ta on sivi tajudío kúu, saá táku xí'in nivi yó'o. Saá chi kóni chindeé nayó'o xa'a ña kandixa na Jesucristo. Ta saá ni, tanda vitin on vása sandakoo ña kisa ndivi ña xá'nda chiño Ndios, chi ndayí Jesucristo kúu ña xá'nda chiño noo. ²² Tá táku xí'in nivi na sakán lo'o kuiti kúnda ini xa'a yichi Jesucristo, ta kisa nino xí'in mji ña nduu ndatán yóo nivi yó'o, ña chindeé na xa'a ña va'a ka kundikon na yichi Jesucristo. Ta saá kivi táku xí'in ñii ñii nivi, chikaá ndee ña nduu ndatán yóo nivi yó'o. Saá chi nda noo xaá ndee, kóni ña chindeé nivi xa'a ña sava nayó'o kandixa na Jesucristo ta saá sakaku ra na. ²³ Ta saá ndikon kisa ndivi chiño yó'o xa'a ña kujta ní'no to'on va'a xa'a Jesucristo. Ta saá yi'i xí'in nivi na kándixa to'on yó'o ta ndikon na yichi Jesucristo, ndi'i mji ndi náki'in ndi ñava'a nda'a Ndios.

24 Xa xínj ndó ndí n̄ivi na kuḗ'ḗn kono n̄oḡ xíno n̄ivi na ké'é tá'an, nayó'o chíkaa ní na ndee x̄a'a ña kundeé na n̄oḡ ndi'i n̄ivi na xíno xí'in na. Vará ndi'i n̄ivi yó'o kúu n̄ivi na xíno, ta ñii laá n̄ivi yó'o kundeé n̄oḡ ndi'i ink̄a na, ta n̄ivi kundeé yó'o naki'in ñava'a. Ta ndatán yóo n̄ivi na xíno yó'o, saá yóo m̄ji yó n̄ivi na ndík̄on yich̄i Jesucristo. Ta xínj ñó'ó chíkaa ní yó ndee x̄a'a ña kundeé yó ta naki'in yó ñava'a nda'a Ndios. 25 Ndi'i n̄ivi na chíkaa ini ña kundeé na n̄oḡ ña xíno na ké'é tá'an na x̄a'a ña naki'in na ñava'a, n̄ivi yó'o chíkaa ní na ndee ña vivíi ndáa ndi'i xí'in m̄ji na, ta násita xí'in m̄ji na n̄oḡ ndi'i ña kivi satakué'e yíkí koñu na. Ta saá ni, ñava'a náki'in n̄ivi na xíno tá kundeé na n̄oḡ natá'an na, ñava'a yó'o ñii k̄iv̄i ndi'i x̄a'a ña. Ta m̄ji yó, n̄ivi na kándixa Jesucristo, va'a ná chíkaa ní yó ndee x̄a'a ña naki'in yó ñava'a ní ka, ta ñava'a ní ka yó'o ña taxi Ndios nda'a yó nda ñii k̄iv̄i on ndi'i x̄a'a ña. 26 Ta yí'j, on vása xíno j ndatán xíno ñii t̄a takuáá nduch̄u n̄oḡ, t̄a kúu t̄a t̄a on vása xínj m̄ik̄ia x̄a ra. Ni on vása ké'é j ndatán ké'é t̄a t̄a koon yíkí n̄oḡ t̄ach̄i kuiti, chi nda lo'o on vása ndáya'ví táná ké'é j saá. 27 Ta nda víka, násita xí'in m̄ji j, ta xá'nda chiño j n̄oḡ yíkí koñu j ña sakuá'á ña kasa ndivi ña ña kóni j. Saá chíkaa j ndee xí'in m̄ji j, koto on tondaa j naki'in j ñava'a nda'a Ndios ñoyívi n̄ino, vará yí'j kúu t̄a t̄a n̄ika'ḗn ndoso to'on va'a x̄a'a Jesucristo n̄oḡ kuḗ'ḗ ní n̄ivi.

10

Xí'in to'on yó'o t̄aPablo ndát̄o'on ra xí'in n̄ivi na kándixa Jesucristo ña on ke'é na ndatán ke'é n̄ivi naIsrael x̄ina'á

1 Nañani yó xí'in náki'va yó, on x̄in j ña nandoso ndó x̄a'a ña n̄indo'o nax̄ij síkuá yó naIsrael k̄iḡya x̄ina'á. Ndi'i nayó'o kuḗ'ḗn na n̄oḡ yóo yuk̄u yich̄i, ta x̄ika xá'á na kuḗ'ḗn na t̄ixin v̄ik̄o ña ní'i yich̄i na; ta k̄iv̄i n̄ixaḗ na yu'u takuií m̄ini, ta Ndios n̄akuiná ra takuií m̄ini yó'o, ta n̄it̄ivi ño'o yich̄i n̄oḡ n̄iya'a na kuḗ'ḗn xá'á na. 2 Ta xí'in ñayó'o, ndatán yóo ña ch̄ichi naIsrael xí'in v̄ik̄o ta xí'in takuií, ta ndu na n̄ivi na ndík̄on t̄aMoisés, saá n̄ix̄iyo

ña. 3 Ta ndi'i nax̄ij síkuá yó yó'o ñii káchí x̄ixi na ñii n̄oḡ ñava'a ña t̄axi Ndios nda'a na. 4 Ta ndi'i nax̄ij síkuá yó yó'o ñii káchí x̄i'i na ñii n̄oḡ takuií tá t̄axi Ndios nda'a na. Ta takuií yó'o kee rá kándiká yuḡ ká'no ña kuḗ'ḗn xí'in na, ta yuḡ ká'no yó'o ká'ḗn ña x̄a'a Jesucristo, t̄a t̄a n̄ix̄iyo xí'in na k̄iv̄i n̄ix̄ika na yuk̄u yich̄i. 5 Vará Ndios ke'é ra kuḗ'ḗ ní ñava'a ná'no xí'in naIsrael yó'o k̄iv̄i n̄ix̄ika na yuk̄u yich̄i, ta on vása ní-kus̄ij ini ra x̄ini ra ña on vá'a ke'é kuḗ'ḗ ní n̄ivi yó'o. Ta saá Ndios t̄axi ra ña n̄ix̄i'j na, ta n̄ix̄ita ní'no yíkí koñu na n̄oḡ ño'o yuk̄u yich̄i.

6 Ña n̄indo'o naIsrael yó'o k̄iḡya x̄ina'á, kúu ña sáná'a m̄ji yó x̄a'a ña on kutoo ní yó ke'é yó ña on vá'a, ndatán yóo ña n̄ikutoo ní nayó'o ké'é na. 7 Ta ña n̄indo'o nayó'o sáná'a ña m̄ji yó x̄a'a ña on kasa ká'no yó ñaidolo án ink̄a ndios vatá, ndatán yóo ña ke'é kuḗ'ḗ ní nax̄ij síkuá yó x̄ina'á. Chi nayó'o s̄akana na v̄ik̄o x̄a'a ña kisa ká'no na ndios vatá, ta to'on Ndios ña n̄it̄aa na x̄ina'á ká'ḗn ña x̄a'a ña ke'é na v̄ik̄o yó'o, káchí ña saá: "N̄ivi yó'o x̄ixi ní na, ta x̄i'i ní na, ta saá n̄akuita na, ta kini s̄as̄iki na x̄a'a ña kisa ká'no na ndios vatá", káchí to'on Ndios x̄a'a nax̄ij síkuá yó naIsrael. 8 Ta m̄ji yó, on vá'a k̄i'vi yó kuḗ'ḗ ndatán ke'é kuḗ'ḗ ní nayó'o, chi k̄iv̄i saá nataa n̄ik̄i'vi na kuḗ'ḗ xí'in náña'a ná on s̄iv̄i násí'í na kúu, ta náña'a n̄ik̄i'vi ná kuḗ'ḗ xí'in nataa na on s̄iv̄i ȳi ná kúu. Ta x̄a'a ña on vá'a ke'é nayó'o, ok̄o un̄i mil n̄ivi yó'o n̄ix̄i'j, ta ñii laá k̄iv̄i x̄ik̄uu ña n̄ix̄i'j ndi'i nayó'o. 9 Ta saá on vá'a koto ndoso yó Jesucristo án ndixa sax̄o'vi ra m̄ji yó x̄a'a ña on vá'a ké'é yó. Saá chi kuḗ'ḗ ní nax̄ij síkuá yó x̄ito ndoso na Ndios x̄ina'á, ta n̄ix̄i'j kuḗ'ḗ ní na ke'é saá, chi t̄ik̄oo x̄at̄i x̄axi rí na ta n̄ix̄i'j na. 10 Ta on ka'ḗn kuáchí yó xí'in Ndios, ndatán k̄iḡya x̄ina'á kuḗ'ḗ ní nax̄ij síkuá yó n̄ika'ḗn kuáchí na, n̄ika'ḗn na ndí on vá'a ke'é Ndios xí'in na. Ta saá ñii ñaángel ña kúu ña xá'ni n̄ivi, k̄ixaḗ ña, ta x̄a'ni ña n̄ivi yó'o na n̄ika'ḗn kuáchí xí'in Ndios.

11 N̄oḡ to'on Ndios ña n̄it̄aa na x̄ina'á ká'ḗn ña x̄a'a ña on vá'a ke'é nax̄ij síkuá yó yó'o, chi saá ndát̄o'on ña xí'in m̄ji yó, n̄ivi na táku vitin, ña on ke'é yó ndatán

ke'é naxijí síkuá yó xina'á. Saá chi kivi vitin vaxi kuyatin kivi sondí'í ñoyívi. ¹² Ta saá, tá ndó'ó kúu ñivi na xáni sijní ndí kútu ní yíta ndó yichí Jesucristo, ta xíní ñó'ó kundaa xí'in mji ndó koto ñii kama nakava ndó ke'é ndó ña on vá'a. ¹³ Ta ñii ñii ña chinda'á ndó ke'é ndó ña on vá'a, on sivi ñii ña xaá kúu ñayó'o, chi ñii kiva saá xa chinda'á ña kuá'a ní ñivi xina'á ke'é na ña on vá'a. Ta Ndios kúu ta tandaa, ta ndixa chindeé ra mji ndó. Tá vaxi ña chinda'á ndó'ó ke'é ndó ña on vá'a, tá mii saá Ndios taxi ra ndee nda'a ndó, ta saná'a ra ndó'ó ndasaá kundee ndó ñoyó'o.

¹⁴ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó kúu ñivi na kí'vi ní ini j xini j. Ta saá ndát'on j xí'in ndó ndí nda lo'o on kasa ká'no ndó ñaidolo án ñaimagen án ndi'i saá inká ndios vatá. ¹⁵ Ndó'ó kúu ñivi na ndichí sijní, ñakán kúchiño ndó kundaa ini ndó án ñandaa án on sivi ñandaa kúu to'on yó'o ña ká'an j xí'in ndó vitin. ¹⁶ Ta mji yó, ñivi na kándixa Jesucristo, kivi nákutá'an yó ta xí'i yó vino ta xixi yó sija va'a xa'a ña náka'án yó ndí Jesucristo ñixi' j ra xa'a kuachi yó, ta saá tii yó copa vino ta táxi yó ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a nduta xí'i yó. Ta ndixa ña ké'é yó saá kúu ña sáná'a ndí ñii yóo yó xí'in Jesucristo, ta ta ñixita ñii nda'a tón cruz. Ta ñii kiva saá, tá xixi yó sija va'a ña tá'vi yó, ta ndixa ña ké'é yó saá kúu ña sáná'a ndí ñii yóo yó xí'in Jesucristo, ta ta ñita'nda koñu nda'a tón cruz. ¹⁷ Vará mji yó ñivi na kándixa Jesucristo kuá'a ní kúu yó, ta ñii laá sija va'a kúu ña xixi ndi'i yó. Ñayó'o sáná'a ndí ndi'i mji yó ñii laá yiki koñu Jesucristo kúu yó.

¹⁸ Va'a kani sijní ndó xa'a ñaño Israel. Nayó'o xixixi na ñii xiiña koñu ña ñisoko na ñoy Ndios ñoy ñama yij. Ta ndixa ña xixi na koñu yó'o sáná'a ña ndí ñii yóo na xí'in Ndios ta ta ñaki'in ña ñisoko na, ta ñii yóo na xí'in natá'an na na xixi xí'in na koñu ña ñisoko na ñoy Ndios. ¹⁹ Ta saá, ¿yukia kóni j kachí j xí'in to'on yó'o? On vása xijn j kachí j ndí nda ñii ñaidolo kúu ña ndaya'ví. Ni on vása xijn j kachí j ndí nda ñii ña sóko ñivi ñoy ñaidolo kúu ña ndaya'ví. ²⁰ Ta saá ni, kóni j ña kundaa ini ndó ndí ña sóko ñivi ñoy ñaidolo, ta

ñayó'o, on sivi ña sóko na ñoy Ndios kúu ña. Ta ña sóko ñivi ñoy ñaidolo, ndátan yóo ña sóko na ñoy ñanímá ndiva'a xa'a ña ñii koo na xí'in níma yó'o, saá yóo ña. Ta nda lo'o on xijn j ña ñii koo ndó xí'in ñanímá ndiva'a. ²¹ Ta saá tá xí'i ndó vino xa'a ña ñii koo ndó xí'in Jesucristo, tá mii saá tuku on vá'a ko'o ndó vino xa'a ña ñii koo ndó xí'in ñanímá ndiva'a. Ta ñii kiva saá, tá xixi ndó ñoy mesa Jesucristo, ta saá tuku on vá'a kuxu ndó ñoy mesa ñanímá ndiva'a. ²² On vá'a ke'é yó saá, koto sasaa yó ini Jesucristo. ¿An ndá xáni sijní yó kúu yó ñivi na ndee ka ñoy ra? Ó'on, nda lo'o on sivi saá.

To'on yó'o ká'an ndí ndi'i saá ña kisa ndivi yó xini ñó'ó kuu ña xa'a ña kanoo síkón ñato'ó Ndios

²³ Ta sava ndó'ó káchí ndó saá: “Mji yó ñivi na kándixa Jesucristo táku ndíka yó. Ta xa'a ñayó'o kómí yó ndayí kasa ndivi yó ndi'i ña kóni yó”, saá káchí ndó. Ta xini ñó'ó kundaa ini ndó ndí ndi'i ña kúchiño yó ke'é yó on sivi xa'a ñava'a mji yó kúu ña. Ndixa táku ndíka yó yichí Jesucristo, ta saá ni, ndi'i ña kúchiño yó ke'é yó on sivi ña taxi chindeé tá'an yó ña va'a ka kua'no yó yichí Jesucristo kúu ndi'i ña. ²⁴ Ta ñii ñii mji yó, on vása va'a kuiti kundi'i ini yó ndukú yó ndasaá va'a koo mji yó, ta xini ñó'ó si'na kundi'i ini yó ndukú yó ña va'a koo inká ñivi.

²⁵ Ta saá va'a kuxu ndó ndi'i saá ñoy koñu ña síko ñivi ñoyá'vi, ta on kundi'i ini ndó án va'a kuxu ndó ña, án on vá'a kuxu ndó ña. ²⁶ Saá chi Ndios kúu ta ta kisa va'a ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o, ta ndi'i ña yóo kuva'a, kuenda mji Ndios kúu ña.

²⁷ Ta saá tá ñivi na on vása kándixa Jesucristo kána na ndó'ó kuxu ndó xí'in na, ta va'a kuxu ndó nda ndá ña taxi na kuxu ndó. Tá taxi na koñu kuxu ndó, ta on ndaka to'on ndó mí kee koñu yó'o.

²⁸ Ta saá ni, tá ñivi yó'o ká'an na xí'in ndó, káchí na saá: “Koñu yó'o kúu ña ñisoko ñivi ñoy ñaidolo”, káchí na xí'in ndó, ta saá on kuxu ndó koñu yó'o, chi on vá'a ke'é ndó ña xáni sijní ñivi yó'o kúu ña on vá'a. ²⁹ Saá chi ñivi yó'o, vará kana na ndó'ó ña kuxu ndó koñu xí'in na, mji

na xáni sɪnɪ na ndí ña ɔn vá'a nɔɔ Ndios kúu ña kuxu ndó koñu ña nɪsokɔ nɪvi nɔɔ ñaídolo.

Ta saá ni, sava ndó'ó ndaká tɔ'on ndó yɪ'ɪ, kachí ndó saá: “Tá ndixa kúu yó nɪvi na táku ndíká yichɪ Jesucristo, ta, ¿ndachun taxi yó ndayí nda'a inká nɪvi ña ka'nda chiño na nɔɔ yó án va'a kuxu yó án ɔn vá'a kuxu yó koñu ña nɪsokɔ nɪvi nɔɔ ñaídolo? ³⁰ Tá taxi yó ña táxa'vi ña'a nda'a Ndios xa'a ña kuxu yó, ta saá ¿án yóo ká ndayí kómí inká nɪvi ña kandiva'a na xí'in yó xa'a ña xíxi yó?” , saá kachí ndó ndaká tɔ'on ndó yɪ'ɪ. ³¹ Ta yɪ'ɪ ndakuɪɪn ɪ ká'an ɪ xí'in ndó ndí ña xínɪ ñó'ó ní ká ke'é yó kúu ñayó'o: tá xí'i yó án xíxi yó án ndá yu kúu inká ña ké'é yó, ta xínɪ ñó'ó kasa ndivi yó ndi'i ñayó'o xa'a ña kanóo síkón ní ñatɔ'ó Ndios. ³² Ta ɔn vá'a koo yó ndatán yóo yuu ña káchɪ'i xa'a nɪvi ta náka na, án nɪvi najudío, án nɪvi na ɔn sɪví najudío, án nɪvi na kándixa Jesucristo kúu nayó'o. ³³ Ñayó'o kúu ña ké'éɪ, chi chíkaa ní ɪ ndee xa'a ña ke'éɪ ña sakusɪɪ ini ndi'i nɪvi. Saá chi ɔn vása kuiti ndí'i ini ɪ ndukúɪ ña chindeé xí'in mɪɪɪ, ta yɪ'ɪ ndixa si'na ndí'i ini ɪ ndukúɪ ña chindeéɪ ku'a ní inká nɪvi xa'a ña kandixa na Jesucristo ta saá sakaku ra na.

11

¹ Ta ndó'ó, va'a ná kundikɔn ndó yichɪ ɪ, ndatán yɪ'ɪ va'a ndíkɔn ɪ yichɪ Jesucristo.

Tɔ'on yó'o ká'an ndí kɪvɪ ña nákutá'an yó ña kisa ká'no yó Ndios, ta xí'in ñatɔ'ó ní, xínɪ ñó'ó ke'é yó saá

² Nañani yó xí'in náki'va yó, vitin kisa ká'no ɪ ndó'ó, chi ndi'i saá kɪvɪ náká'án ndó xa'aɪ, ta ɔn vása ní-sandakoo ndó kisa ndivi ndó tɔ'on ña xa saná'a ɪ ndó'ó xa'a yichɪ Jesucristo. ³ Ta vitin va'a ná kundaɪ ini ndó tɔ'on yó'o: Ndatán yóo sɪnɪ nɪvi xí'in yɪkɪ koñu na, saá yóo Jesucristo xí'in ñii ñii mɪɪ yó, nataa na kándixa ra. Ta ñii ñii taa, ndatán yóo sɪnɪ ñásí'í ra, saá yóo ra xí'in ñá. Ta Ndios, ndatán yóo sɪnɪ Jesucristo saá yóo ra. ⁴ Ta kɪvɪ ká'an taa xí'in Ndios, án ká'an ndoso ra nɔɔ nɪvi tɔ'on ña káku nɔɔ Nímá Ndios, tá mií saá, ɔn vá'a koo ña kundasi sɪnɪ

ra. Saá chi tá yóo ña ndási sɪnɪ ra, ta ñayó'o saná'a ña ndí ɔn vása kisa tɔ'ó ra sɪnɪ ra. ⁵ Ta kɪvɪ ká'an ña'a xí'in Ndios, án ká'an ndoso ñá nɔɔ nɪvi tɔ'on ña káku nɔɔ Nímá Ndios, tá mií saá, tá ɔn vása yóo ña ndási sɪnɪ ñá, ta ñayó'o saná'a ña ndí ɔn vása kisa tɔ'ó ñá sɪnɪ ñá. Saá chi ñii kɪ'va ndatán kúka'an nɔɔ ñá xí'in ña xátá yálá ñá yisɪ sɪnɪ ñá, saá yóo ña. ⁶ Ta saá, tá ɔn vása yóo ña ndási sɪnɪ ña'a kɪvɪ ká'an ñá xí'in Ndios, án kɪvɪ ká'an ndoso ñá nɔɔ nɪvi tɔ'on ña káku nɔɔ Nímá Ndios, ta, ɪva'a ká ná ka'nda ndi'i ñá yisɪ sɪnɪ ñá! Ta saá ni, ña nɪta'nda yisɪ sɪnɪ ña'a, án ña nɪxatá yálá ñá yisɪ sɪnɪ ñá, kúu ña táxi kuka'an nɔɔ ñá. Ta saá va'a ná koo ña kundasi sɪnɪ ñá. ⁷ Ta kɪvɪ ká'an taa xí'in Ndios, án ká'an ndoso ra tɔ'on ña káku nɔɔ Nímá Ndios, ta ɔn vá'a koo ña kundasi sɪnɪ ra. Saá chi, Ndios kisa va'a ra taa tanoó, ta ndi'i nataa saná'a na ndasaá yóo Ndios, chi saná'a na sava ñalivi ká'no ña kúu mɪɪ Ndios. Ta Ndios xínɪ ñó'ó ra yɪkɪ kándiká tanoó xa'a ña kisa va'a ra ña'a ñanoó. Ta saá ndi'i náña'a saná'a ná sava ñalivi ká'no ña kúu mɪɪ taa. ⁸ Saá chi taa tanoó ñoyívi yó'o ɔn vása ní-kixi ra tɪxin yɪkɪ koñu ñii ña'a. Ta ña'a ñanoó ñoyívi yó'o kuvá'a ñá xí'in yɪkɪ koñu taa tanoó. ⁹ Ta ɔn sɪví xa'a ña'a kúu ña kisa va'a Ndios taa, ta xa'a taa kúu ña kisa va'a Ndios ña'a. ¹⁰ Ta xa'a ña ke'é Ndios saá, ta xa'a ña yóo naángel xito na, va'a ná koo ña kundasi sɪnɪ náña'a xa'a ña saná'a ndí náña'a yó'o kómí ná ndayí ña ká'an ná xí'in Ndios ta ká'an ndoso ná nɔɔ nɪvi tɔ'on ña káku nɔɔ Nímá Ndios. ¹¹ Ta saá ni, nataa ta náña'a, na kándixa Jesucristo, xínɪ ñó'ó tá'an nayó'o. Saá chi tá ɔn koó ña'a ní-kuvá'a, ta ɔn kivi koo taa, níkúu. Ta tá ɔn koó taa ní-kuvá'a, ta ɔn kivi koo ña'a, níkúu. ¹² Vará Ndios kisa va'a ra ña'a ñanoó ñoyívi yó'o xí'in yɪkɪ kándiká taa tanoó ñoyívi yó'o, ta saá taa tɔovɪ xí'in ndi'i inká nataa kaku na tɪxin ña'a. Ta saá ni, ndi'i nataa xí'in ndi'i náña'a xí'in ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o kúu ña kisa va'a Ndios.

¹³ Ta mɪɪ ndó, ¿yukɪá xáni sɪnɪ ndó? ¿Yu kuu ña va'a ke'é ña'a kɪvɪ ká'an ñá xí'in Ndios nɔɔ nákutá'an nɪvi xa'a ña kisa ká'no na Ndios? Tá ɔn vása yóo ña ndási sɪnɪ ña'a, ¿án xáni sɪnɪ ndó ndí ñava'a kuu ña ká'an ñá xí'in Ndios saá? ¹⁴ Ta,

¿án on ndixa yóo ña nákaa ini m̄i yó ña táxi kani s̄ini yó ndí ña sákuka'an n̄o t̄a kúu ña nán̄i ní yis̄i s̄ini ra? ¹⁵ Ta, ¿án on ndixa yóo ña nákaa ini m̄i yó ña táxi kani s̄ini yó ndí ña nán̄i yis̄i s̄ini ña'a kúu ñii ñava'a livi ña táxi ñato'ó ná? Saá chi Ndios san̄i'i ra yis̄i s̄ini ña'a x̄a'a ña nakasi ña s̄ini ñá. ¹⁶ Ta saá ni, tá yóo sava ndó'ó na on vása yóo yu'ú x̄i'in t̄o'on yó'o, ta saá ȳi'i ndákuiin̄i yu'u ndó, káchíi saá, ndí ndi'i ñoo n̄o x̄a'an̄i, n̄o nákutá'an n̄ivi na kándixa Jesucristo ña kisa ká'no na Ndios, ta ndi'i náña'a x̄i'in nataa, ké'é na x̄i'in s̄ini na ñii k̄i'va ndatán yóo ña sakán ndat̄o'on̄i x̄i'in ndó'ó.

T̄o'on yó'o ká'an ña x̄a'a ña on vá'a ké'é n̄ivi na kándixa Jesucristo k̄ivi nákutá'an na

¹⁷ Ta vitin x̄a'a sava ña ké'é ndó'ó, on vása kúchiñōi kasa ká'nōi ndó'ó. Saá chi k̄ivi nákutá'an ndó x̄a'a ña kisa ká'no ndó Ndios, ta sava ña ké'é ndó on vása chindee ña ndó'ó ña va'a ka kua'no ndó yich̄i Jesucristo. Ta nda víka, sava ña ké'é ndó yó'o kúu ña sátakué'e ini x̄i'in tá'an ndó. ¹⁸ Saá chi xa x̄ini so'ōi ndí k̄ivi nákutá'an ndó x̄a'a ña kisa ká'no ndó Ndios, ta náta'vi tá'an ndó, ta náa ndó x̄i'in tá'an ndó. Ta xáni s̄inīi ndí sava t̄o'on yó'o ña ká'an̄i kuáchí n̄ivi x̄a'a ndó kúu t̄o'on ndixa. ¹⁹ ¿Án xáni s̄inīi ndó ndí ñava'a kúu ña náta'vi tá'an ndó? ¿Án xáni s̄inīi ndó ndí x̄inīi ñó'ó koo ku'a'a ti'vi ndó, chí x̄i'in ñayó'o saná'a káxín ndó n̄o n̄ivi ndá ti'vi ndó'ó kúu ña kúsii ini Ndios x̄ini ra? ¡On s̄ivi saá! ²⁰ Saá chi x̄a'a ña on vása ñii yóo ndó x̄i'in nata'an ndó, sáná'a ndó ndí on s̄ivi x̄i'in ña ndino'o ini ndó kúu ña x̄ixi ndó s̄ita va'a ta x̄i'i ndó vino x̄a'a ña náká'án ndó ndí Jesucristo n̄ixi'i ra x̄a'a kuachi ndó. ²¹ Saá chi k̄ivi nákutá'an ndó, ta sava ndó'ó kama ní kixá'a ndó x̄ixi ndó ndi'i ña ndiso ndó, ta on vása ndáti ndó x̄a'a ña nata'vi ndó ña ndiso ndó ña kuchiño kuxu ink̄a n̄ivi na kándixa Jesucristo na nákutá'an x̄i'in ndó. Ta saá, sava ndó'ó ndeé ní x̄ixi ndó ta ku'a'a ní x̄i'i ndó t̄anda x̄ini ndó, vará sava ñañani yó x̄i'in náki'va yó, lo'o ní ñaxixi ndiso na, ta kínd̄o na x̄i'in ña x̄i'i ka na soko. ²² ¡On vá'a ké'é ndó saá! ¿Án on ndixa yóo ve'e m̄i ndó n̄o kúchiño

kind̄o ndó kuxu ndó ta ko'o ndó? Saá chí x̄i'in ña on vása va'a ké'é ndó vitin, chíkaa n̄ino ndó ñato'ó n̄ivi na kándixa Jesucristo, ta sákuka'an ndó n̄o ñañani yó x̄i'in náki'va yó na on vása kómí ña kuxu na. ¿Ndá t̄o'on ka kúu ña kivi k̄a'an̄i x̄i'in ndó'ó, n̄ivi na ké'é ña on vá'a yó'o saá? ¿Án va'a kasa ká'nōi ndó'ó x̄a'a ñayó'o? Ó'on, on vása kúchiño ke'é̄i saá.

T̄o'on yó'o ká'an ndasaá va'a ná ke'é n̄ivi k̄ivi x̄ixi na s̄ita va'a ta x̄i'i na vino x̄a'a ña náká'án na ña n̄ixi'i Jesucristo x̄a'a kuachi na

(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25; Lc. 22:14-20)

²³ T̄o'on ña náki'in̄i nda'a t̄aJesús, T̄a t̄aKá'no n̄o yó, kúu ña xa ndat̄o'on̄i x̄i'in ndó, káchíi saá: Si'na ka ña t̄aJudas n̄ataxi ra t̄aJesús nda'a n̄ivi na s̄a ini x̄ini ña'a, ta m̄i ñoo yó'o saá t̄aJesús t̄iin ra s̄ita va'a, ²⁴ ta t̄axi ra ña táxa'vi ña'a nda'a Ndios, ta t̄a'vi ra s̄ita va'a yó'o, ta n̄ika'an̄i ra x̄i'in nataa nax̄ika x̄i'in ra, káchí ra saá: “Naki'in̄i ndó s̄ita va'a yó'o, ta kuxu ndó ña. S̄ita va'a yó'o kúu ȳikí koñūi ña taxīi x̄a'a ndó. Ñayó'o kuxu ndó x̄a'a ña naká'án ndó ȳi'i”, káchí t̄aJesús x̄i'in na. ²⁵ Tá ndi'i x̄ixi na s̄ita va'a yó'o, ta t̄aJesús t̄iin ra copa ña ñó'o nduta vino, ta n̄ika'an̄i ra, káchí ra saá: “Nduta vino yó'o kúu n̄iīi, ta x̄i'in nduta yó'o Ndios chindú'u ra ñax̄aá kínd̄o ra x̄i'in n̄ivi. Ta ndi'i saá yich̄i ña ko'o ndó nduta vino yó'o, ke'é ndó saá x̄a'a ña naká'án ndó ȳi'i”, káchí t̄aJesús x̄i'in na. ²⁶ Ñakán k̄ia ndi'i saá yich̄i ña x̄ixi yó s̄ita va'a ta x̄i'i yó vino, ta ña ké'é yó saá kúu ña ká'an̄i ndoso yó ndí n̄ixi'i Jesucristo x̄a'a kuachi yó. Ta ke'é yó saá t̄anda k̄ivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o.

T̄o'on yó'o ká'an ña ndí x̄i'in ñato'ó ta x̄i'in ña ndino'o ini yó x̄inīi ñó'ó kuxu yó s̄ita va'a ta ko'o yó vino ña náká'án yó Jesucristo

²⁷ Ñakán k̄ia nda yu kúu n̄ivi na x̄ixi s̄ita va'a ta x̄i'i na vino x̄a'a ña náká'án na Jesucristo, tá on s̄ivi x̄i'in ña ndino'o t̄o'ó ini na ké'é na saá, ta n̄ivi yó'o nákuiso na kuachi. Saá chí x̄i'in ña on vása kisa

to'ó na ña ñixi'i Jesucristo nda'a tón cruz, nayó'o chíkaa ñiño na yikí koñu ra ta chíkaa ñiño na ñi ra. ²⁸ Ta saá tá kivi nákutá'an yó xa'a ña kuxu yó sítá va'a ta xa'a ña ko'o yó vino xa'a ña náká'án yó ndí Jesucristo ñixi'i ra xa'a kuachi yó, ta ñii ñii mji yó xini ñó'ó koto ndoso xí'in mji yó án ndixa yó va'a yó xí'in Ndios. ²⁹ Saá chi nda yu kúu ñivi na xíxi sítá va'a ta xí'i na vino, tá on vása nákoní na ndí ñayó'o ká'an ña xa'a yikí koñu Jesucristo, ta ñivi yó'o naki'in na ña xo'vi na xa'a ña ké'é na saá. ³⁰ Ñakán kía yóo ku'a ní ndó'ó na xa ndeé ní ndó'ó xí'in kue'e, án vitá ní kóni ndó, tanda sava natá'an ndó xa ñixi'i na. ³¹ Ta saá ni, tá xí'in ña ndino'o ini yó koto ndoso xí'in mji yó án ndixa yó va'a yó xí'in Ndios, ta saá on koni ñó'ó Ndios saxo'vi ra mji yó. ³² Ta saá ni, tá kivi Ndios saxo'vi ra mji yó, ta kúu ña xa'a ña saku'á yó sandakoo yó ña on vá'a ta xa'a ña saku'á yó ke'é yó ñava'a, koto ñii ki'va ndi'i xa'a yó xí'in ñivi na ndíkon yichí on vá'a ñoyívi yó'o.

³³ Ta saá, ñañani yó xí'in náki'va yó, ñayó'o kúu ña ndát'onj xí'in ndó: Tá kivi nákutá'an ndó ta xíxi ndó xa'a ña náká'án ndó Jesucristo, ta kundati tá'an ndó, ta saá ñii kachí kuxu ndó xí'in tá'an ndó. ³⁴ Tá yóo ndó'ó na xí'i ní soko, ta on kúchiño ndó kundati ndó, ta va'a si'na kuxu lo'o ndó ve'e mji ndó. Ta saá tá nákutá'an ndó xa'a ña kuxu ndó xí'in natá'an ndó xa'a ña náká'án ndó Jesucristo, ta xí'in ñato'ó ke'é ndó saá. Ta saá on nakuiso ndó kuachi xa'a ña Ndios saxo'vi ra ndó'ó. Ta inká ká tondini ña táku ndó, ndato'onj xí'in ndó xa'a ndi'i ñayó'o kivi xa'i koto j ndó'ó.

12

To'on yó'o ká'an ña xa'a ndee va'a ña sání'i Níma Ndios ñivi na kándixa Jesucristo

¹ Ñañani yó xí'in náki'va yó, kóni ña kundaa ini ndó xa'a ndee va'a ña sání'i Níma Ndios mji yó ñivi na kándixa Jesucristo.

² Xini ndó ndí kivi on ta'an kandixa ndó Jesucristo, ta ñandiva'a chu'u ña ndó'ó ña kisa to'ó ndó ku'a ní ñaidolo ña kúu

ndios vatá, ña on vása kúchiño ka'an nda ñii to'on. ³ Ta saá kóni ña kundaa ini ndó ndí nda ñii ñivi na ká'an xí'in ndee Níma Ndios on kúchiño na ka'an na, kachí na saá: “iNá kuu Jesucristo ta ta ndiso chi'ña!” Ta ñivi na on vása kómí Níma Ndios, ta nda ñii nayó'o on kúchiño na kachí na xí'in ña ndino'o ini na: “Jesucristo kúu Ta taKá'no noo yi'i ta noo ndi'i ña yóo”, kachí na.

⁴ Ta kóni ña kundaa ini ndó ndí yóo ku'a ní noo ndee va'a ña sání'i Níma Ndios ñivi na kándixa Jesucristo, vará ndi'i ndee yó'o káku ña noo ñii laá Níma Ndios kuiti. ⁵ Vará yóo ku'a ní noo chiño kisa ndivi yó ña kisa chiño yó noo Jesucristo, ta saá ni, ñii laá mji Jesucristo, Ta taKá'no noo yó, kúu ta ta kisa chiño yó noo. ⁶ Ta yóo ku'a ní noo chiño ña ké'é Ndios xí'in yó, ta ñii laá Ndios kúu ta ta kisa ndivi chiño ra ini ñii ñii yó. ⁷ Ta nda'a ñii ñii mji yó ñivi na kándixa Jesucristo, Níma Ndios sání'i ña ndee va'a ta ndi'i ndee va'a yó'o kúu xa'a ña chindeé tá'an yó. ⁸ Ta Níma Ndios sání'i ña nda'a sava yó ndee ña kúchiño yó ka'an yó to'on ndíchi ña káku noo Níma Ndios. Ta sání'i ña nda'a sava yó ndee ña kúchiño yó kóno kundaa ini yó ñandaa Ndios. ⁹ Ta sání'i ña nda'a sava yó ndee va'a ña ndaa ní ini yó Ndios. Ta sání'i ña nda'a sava yó ndee ña kúchiño yó sandúva'a yó ñivi na kómí ndi'i noo kue'e. ¹⁰ Ta sání'i ña nda'a sava yó ndee ña ké'é yó ñava'a ná'no ña táxi naka'nda ní ini ñivi. Ta sání'i ña nda'a sava yó ndee ña ká'an ndoso yó to'on ña káku noo Níma Ndios. Ta sání'i ña nda'a sava yó ndee ña nákoní yó án ndixa to'on ña ká'an ñivi káku ña noo Níma Ndios, án káku ña noo inká níma. Ta sání'i ña nda'a sava yó ndee ña kúchiño yó ka'an yó inká noo to'on ña on vása ní-saku'á yó. Ta sání'i ña nda'a sava yó ndee ña nándaxin yó yu kúu ña kóni kachí inká noo to'on yó'o. ¹¹ Ta ñii laá Níma Ndios kúu noo káku ndi'i ndee va'a yó'o. Ta ñii ki'va ndatán yóo ña chíkaa ini mji Níma Ndios sání'i ña, saá yóo ndee va'a sání'i ña ñii ñii mji yó, ñivi na kándixa Jesucristo.

¹² Yóo ku'a ní xiiña kómí yikí koñu ñii

n̄ivi. Ta ndatán yóo kuá'a ní xiiña ña kómí yíkí koñu ñii n̄ivi, saá yóo m̄i yó n̄ivi na kándixa Jesucristo. Vará kuá'a ní n̄ivi kúu yó, ta ndatán yóo ñii laá yíkí koñu Jesucristo, saá yóo yó xí'in ra. ¹³ Saá chi sava yó kúu najudío, ta sava yó on s̄iví najudío kúu, sava yó kúu naesclavo, ta sava yó on s̄iví naesclavo kúu, ta ndi'i m̄i yó n̄ivi na kándixa Jesucristo ch̄ichi yó xí'in ñii laá Níma Ndios, ta ndu yó ñii yíkí koñu Jesucristo kuiti, chi Ndios taxi ra ñii laá Níma ra ña táku ña ini ñii ñii yó.

¹⁴ Ta on s̄iví ñii laá xiiña kómí yíkí koñu yó, ta kuá'a ní xiiña kómí ña. ¹⁵ Ta ñii xiiña yíkí koñu yó ña kúu xa'a yó, tá ñayó'o ná kachí ña saá: "Yí'i on s̄iví nda'a n̄ivi kúu i, ñakán on vása kúu i ñii xiiña yíkí koñu n̄ivi", kachí xa'a yó, ta to'on ña ka'an xa'a yó saá, on taxi ña ña sandakoo xa'a yó kúu ña ñii xiiña yíkí koñu yó. ¹⁶ Ta ñii k̄i'va saá, tá ña kúu so'o yó ná kachí ña saá: "On s̄iví nduchu noo n̄ivi kúu i, ñakán on vása kúu i ñii xiiña yíkí koñu n̄ivi", kachí so'o yó, ta to'on ña ka'an so'o yó saá, on taxi ña ña sandakoo so'o yó kúu ña ñii xiiña yíkí koñu yó. ¹⁷ Saá chi tá ndi'i yíkí koñu yó kuu ña nina nduchu noo kuiti, níkúu, ta on kuchiño koni so'o yó. Tá ndi'i yíkí koñu yó kuu ña nina so'o kuiti, níkúu, ta on kuchiño ta'mi yó. ¹⁸ Ta Ndios ch̄inóo ra nda mí koo ñii ñii xiiña yíkí koñu yó, ta ndatán yóo ña ch̄ikaá ini ra ña va'a koo ñii ñii xiiña, saá yóo ña. ¹⁹ Chi tá ndi'i yíkí koñu yó ní x̄ikuu ña ñii laá noo xiiña kuiti, níkúu, ta saá on s̄iví ndino'o yíkí koñu n̄ivi kuu ña. ²⁰ Xí'in to'on yó'o kúndaá ini yó ndí vará yóo kuá'a ní xiiña kómí yíkí koñu yó, ta ñii laá kúu yíkí koñu yó.

²¹ Ta saá nduchu noo yó on vása kúchiño ka'an ña xí'in nda'a yó, kachí ña saá: "On vása x̄ini ñó'ó i yó'ó, nda'a", kachí ña. Ni s̄ini yó on vása kúchiño ka'an ña xí'in xa'a yó, kachí ña saá: "On vása x̄ini ñó'ó i yó'ó, xa'a", kachí ña. ²² Nda víka, yóo sava xiiña yíkí koñu yó ña x̄ani s̄ini yó kúu ña vitá ní, ta saá ni, ña x̄ini ñó'ó ní ka noo yó kúu ña. ²³ Ta yóo sava xiiña yíkí koñu yó ña x̄ani s̄ini yó ndí lo'o ní ñato'ó ndíso ña, ta saá ni,

viví ní sákundixin yó xiiña yó'o. Ta xiiña yíkí koñu yó ña kúu ña on vá'a koto n̄ivi, táxi yó ñato'ó ní nda'a ñayó'o, chi viví nákasi yó ña xí'in tikoto. ²⁴ Ta inká xiiña yíkí koñu yó ña kúu ña táxi yó koto n̄ivi, ta on vása ndí'i ní ini yó kundaa yó ña. Saá yóo ña, chi ch̄indú'u Ndios ndí xiiña yíkí koñu yó ña on vá'a koto n̄ivi, ñayó'o náki'in ka ña ñato'ó noo inká xiiña yíkí koñu yó. ²⁵ Saá ke'é Ndios xí'in yó xa'a ña ndi'i xiiña yíkí koñu yó on nata'vi tá'an ña, ta ñii yíkí koñu kuu ña. Ta Ndios kóni ra ndí ñii ñii xiiña yíkí koñu yó kundi'i ini ña xa'a tá'an ña. ²⁶ Ta saá tá xó'vi ñii xiiña yíkí koñu yó, ta ndi'i inká xiiña yíkí koñu yó ñii káchí xó'vi ña xí'in ñayó'o. Tá ñii xiiña yíkí koñu yó náki'in ña ñato'ó, ta saá ndi'i xiiña yíkí koñu yó ñii káchí kúsij ini ña xí'in ñayó'o.

²⁷ To'on yó'o sáná'a ña ndatán yóo m̄i yó n̄ivi na kándixa Jesucristo, chi ndatán yóo yíkí koñu Jesucristo, saá yóo yó xí'in ra, chi ñii ñii yó ndatán yóo ñii ñii xiiña yíkí koñu ra, saá yóo yó. ²⁸ Ta Ndios s̄akuiso chiño ra ñii ñii m̄i yó n̄ivi na kándixa Jesucristo chiño ña x̄ini ñó'ó kasa ndivi yó. Chiño noo ña s̄akuiso chiño ra kúu ndí sava yó kúu yó naapóstol. Chiño ovi ña s̄akuiso chiño ra kúu ndí sava yó kúu yó naprofeta na ka'an ndoso noo n̄ivi to'on ña káku noo Níma Ndios. Chiño un̄i ña s̄akuiso chiño ra kúu ndí sava yó kúu yó namaestro na sáná'a to'on ra n̄ivi. Ta saá tuku Ndios saní'i ra ndee va'a nda'a sava yó ña kúchiño yó ke'é yó ñava'a ná'no ña táxi naka'nda ní ini n̄ivi koto na. Ta saní'i ra ndee va'a nda'a sava yó ña kúchiño yó sandúva'a yó n̄ivi na ndee ní ndó'o xí'in kue'e. Ta saní'i ra ndee va'a nda'a sava yó ña viví ch̄indee yó natá'an yó. Ta saní'i ra ndee va'a nda'a sava yó ña kúchiño yó viví kuiso chiño yó xí'in n̄ivi. Ta saní'i ra ndee va'a nda'a sava yó ña kúchiño yó ka'an yó inká noo to'on ña on vása ní-sakuá'a yó. ²⁹ Ta saá on s̄iví ndi'i m̄i yó kúu naapóstol, ta ni on s̄iví ndi'i m̄i yó kúu naprofeta, ta ni on s̄iví ndi'i m̄i yó kúu namaestro, ta ni on s̄iví ndi'i m̄i yó kúu na kómí ndee Ndios ña kúchiño yó ke'é yó ñava'a ná'no ña táxi naka'nda ní ini n̄ivi koto

na. ³⁰ Ta ɔn sɪvɪ ndi'i mɪi yó kómí yó ndeɛ Ndios ña kúchiño yó sandúva'a yó nɪvi na ndeé ndó'o, ni ɔn sɪvɪ ndi'i mɪi yó kúu na kómí ndeɛ ña kúchiño yó ka'an yó inká nɔɔ tɔ'on ña ɔn vása ní-sakuá'á yó, ni ɔn sɪvɪ ndi'i mɪi yó kúu nɪvi na kómí ndeɛ ña kúchiño yó nandaxin yó ña kóni kachí inká nɔɔ tɔ'on yó'o. ³¹ Ta saá va'a ndukú ndó nɔɔ Ndios ña taxi ra naki'in ndó ku'a'a ndeɛ ña va'a ní ka. Ta vitin yɪ'i saná'a j ndó'ó yichɪ ña xɪni ñó'ó kundikɔn ndó, chi ña va'a ní ka nɔɔ ndi'i yichɪ kúu yichɪ yó'o.

13

*Ña kí'vi ini yó xɪni yó nɪvi kúu yichɪ ña va'a ní ka
nɔɔ ndi'i yichɪ ña kúchiño kundikɔn nɪvi*

¹ Ta vará kuchiño ka'an j ndi'i nɔɔ tɔ'on ña ká'an nɪvi án tɔ'on ña ká'an naángel, ta saá ni, tá ɔn vása kí'vi ini j xɪni j nɪvi, ta saá ndatán yóo ñii kaa tá'yá ña ɔn vása livi ndusu kómí, án ndatán yóo ñii kaa ña laxan ní ká'a yu'u, saá yóo j. ² Ta vará kukomí j ndeɛ va'a ña saní'i Níma Ndios yɪ'i ña ká'an ndoso j nɔɔ nɪvi tɔ'on ña káku nɔɔ Níma Ndios, án vará kukomí j ndeɛ va'a ña kúndaɗa ini j ndi'i ña chítóni Ndios ña nɪxiyo se'é si'na nɔɔ nɪvi, án vará kukomí j ndeɛ va'a ña kónó kúndaɗa ini j ndi'i ñandaɗa, án vará kunakaɗa ini j ña ndeé ní ndáa ini j Ndios, anda kúchiño sakanda j yukɔ kɔ'on ña inká xiiña, ta saá ni, tá ɔn vása kí'vi ini j xɪni j nɪvi, ta nda lo'o ɔn vása ndáya'ví j. ³ Ta vará saní'i j ndi'i ña kómí j nda'a nɪvi nandá'ví, án vará taxi xí'in mɪi j ña ka'mi na yíkí koñu j xí'in ño'o xíxi, ta saá ni, ta ɔn vása kí'vi ini j xɪni j nɪvi, ta ɔn vása ndáya'ví ña ke'é j saá.

⁴ Nɪvi na kí'vi ini xɪni inká nɪvi, nɪvi yó'o kúu na va'a ká'no ini, ta ké'é na ñava'a ña chindeé inká nɪvi. Ta ɔn kɔó ñakuíni yóo ini na, ta nda lo'o ɔn sɪvɪ na ña'a ini kúu na, ta ni nda lo'o ɔn vása kisa ká'no xí'in mɪi na. ⁵ Nɪvi na ndino'o kí'vi ini xɪni inká nɪvi, nayó'o kúu nɪvi na kómí ñatɔ'ó, ta ɔn sɪvɪ nɪvi na ndasaá kuiti ndí'i ini xa'a mɪi kúu na, ni ɔn sɪvɪ nɪvi na kama ní sásaa ini mɪi kúu na, ta ni ɔn sɪvɪ nɪvi na ɔn xɪin sandakoo ña sáa ini xɪni inká nɪvi kúu na. ⁶ Ni ɔn vása kúsii ini na xɪni

na ña ɔn vá'a ké'é inká nɪvi xí'in tá'an na, ta ndixa kúsii ini na xɪni na ndi'i nɪvi na ké'é ñandaɗa. ⁷ Nɪvi na kí'vi ini xɪni inká nɪvi, saá yóo na: Kúndeé ini na xɪni na inká nɪvi, ta kándixa na tɔ'on ña ká'an natá'an na xí'in na, ta ndáti na ta ndáa ini na ndí inká nɪvi ke'é na ñava'a, ta ɔn vása sándakoo na ña kí'vi ini na xɪni na inká nɪvi, vará xɪni ñó'ó kúndeé ini na xí'in ña ɔn vá'a ké'é nayó'o.

⁸ Ña kí'vi ini yó xɪni yó nɪvi nda ñii kɪvi ɔn ndi'i xa'a ñayó'o. Ta saá ni, yóo sava ndeɛ va'a ña ñii kɪvi ña va'xi ɔn vása koni ñó'ó ka ña, ta ya'a ndi'i ña. Ta saá ñii kɪvi ña va'xi ɔn koni ñó'ó ka ndeɛ va'a ña ká'an ndoso yó nɔɔ nɪvi tɔ'on ña káku nɔɔ Níma Ndios. Ta ñii kɪvi ña va'xi ɔn koni ñó'ó ka ndeɛ va'a ña ká'an yó inká nɔɔ tɔ'on ña ɔn vása ní-sakuá'á yó. Ta saá tuku ñii kɪvi ña va'xi ɔn koni ñó'ó ka ndeɛ va'a ña kónó kúndaɗa ini yó ñandaɗa ña nɪxiyo se'é. ⁹ Saá chi vitin ɔn vása kónó kúndaɗa ini yó ñandaɗa Ndios, ta ndasaá kuiti lo'o kúu ña xɪni yó vitin. Tɔnda vitin tɔ'on ña káku nɔɔ Níma Ndios ña ká'an ndoso yó nɔɔ nɪvi, kúmanɪ ka ña xɪno ní ndi'i ña chítóni Ndios taxi ra nda'a yó. ¹⁰ Ta ñii kɪvi va'xi tá kixaa ña xɪno ndi'i ña ndixa ndino'o, ta kɪvi yó'o ɔn vása koni ñó'ó ka yó ña ɔn ta'an xɪno ndino'o.

¹¹ Saá chi ndatán yóo ña va'xi kua'no ñii talo'o, ta ñii kɪvi tɔndaɗa ra nduu ra taɗa taká'no, saá yóo mɪi yó nɪvi na kándixa Jesucristo. Ta kɪvi xɪkuu j talo'o, ta saá xɪka'an j ndatán ká'an talo'o, ta xɪxani sɪni j ndatán xáni sɪni talo'o. Ta saá tá nɪtɔndaɗa j ndu j ñii taɗa taká'no, ta sandakoo j ké'é j ndatán ké'é ñii talo'o. ¹² Ta yóo inká tɔ'on ña ndatɔ'on j xí'in ndó xa'a ña saná'a j ndó'ó ndasaá koo ña kɪvi va'xi. Vitin ɔn vása kúchiño yó kúndaɗa va'a ini yó xa'a ndi'i ñava'a ña chítóni Ndios, chi ndatán yóo nɪvi na xító nɔɔ mɪi nɔɔ yutátá ta xa ku'a'an kuxána káa, saá yóo mɪi yó vitin. Ta ndixa kixaa ñii kɪvi ña nakutá'an yó xí'in Ndios ta koni káxín yó nɔɔ ra. Ta kɪvi saá tɔndaɗa yó koni ndino'o yó Ndios, ñii kɪ'va ndatán Ndios xa xɪni ndino'o ra mɪi yó. ¹³ Yóo unɪ kúu ñava'a ña yóo xí'in yó ndi'i saá kɪvi. Yóo ña ndáa ndino'o ini yó Ndios, yóo ña ndáti yó ndáa ini yó ndí Ndios kasa ndivi

ra ña k̄indoo ra x̄i'in yó, ta yóo ña kí'vi ini yó x̄ini yó ñivi. Ta ña ndáya'ví ní k̄a noo ña un̄i ñava'a yó'o saá, kúu ña kí'vi ini yó x̄ini yó ñivi.

14

To'on yó'o ká'an ndí ndee va'a ña ká'an ndoso yó to'on ña káku noo Níma Ndios kúu ña x̄ini ñó'ó ní

¹ Va'a ná chikaa ndó ndee ña kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó. Ta va'a x̄i'in ña ndino'o ini ndó ná ndukú ndó noo Níma Ndios ña saní'i ña ndó'ó ndi'i noo ndee va'a ña káku noo ña. Ta ndee va'a ña x̄ini ñó'ó ní k̄a ndukú ndó kúu ndee ña ká'an ndoso ndó noo ñivi to'on ña káku noo Níma Ndios. ² Saá chi tá kómí ndó ndee va'a ña saní'i Níma Ndios ndó'ó ña kúchiño ká'an ndó ink̄a noo to'on ña on vása ní-sakuá'á ndó, ta kuiti x̄i'in Ndios ká'an ndó to'on yó'o, ta ñivi on vása kúndaa ini na to'on ká'an ndó. Saá chi Níma Ndios táxi ña ndí ká'an ndó to'on ña ñó'o se'é noo ñivi. ³ Ta tá kómí ndó ndee va'a ña saní'i Níma Ndios ña ká'an ndoso ndó noo ñivi to'on ña káku noo Níma Ndios, ta x̄i'in ña ká'an ndoso ndó to'on yó'o, chindeé ndó ñivi xa'a ña vivíi kua'no na yich̄i Jesucristo, ta chíkaa ndó ndee ini ñivi yó'o ña kútu kundikon na yich̄i yó'o, ta ndása s̄ij̄i ndó ini ñivi yó'o noo ña yo'vi xó'vi na. ⁴ Tá kómí ndó ndee va'a ña saní'i Níma Ndios ndó'ó ña ká'an ndó ink̄a noo to'on ña on vása ní-sakuá'á ndó, ta saá ña ká'an ndó to'on yó'o ndasaá kuiti chindeé x̄i'in m̄ij̄i ndó ña vivíi k̄a kua'no ndó yich̄i Jesucristo. Ta saá ni, tá kómí ndó ndee va'a ña saní'i Níma Ndios ndó'ó ña ká'an ndoso ndó noo ñivi to'on ña káku noo Níma Ndios, ta saá ña ká'an ndó to'on yó'o chindeé ña nañani yó x̄i'in náki'va yó ña kua'no k̄a na yich̄i Jesucristo.

⁵ Yi'i kóni i ña ñii ñii ndó'ó kukomí ndó ndee va'a ña saní'i Níma Ndios ndó'ó ña kúchiño ká'an ndó ink̄a noo to'on ña on vása ní-sakuá'á ndó, ta ña ndixa kóni ní k̄a i kúu ña kukomí ndó ndee va'a ña kúchiño ká'an ndoso ndó noo ñivi to'on ña káku noo Níma Ndios. Saá chi ndee va'a yó'o kúu ña ndáya'ví ní k̄a xa'a ña chindeé ña nañani yó x̄i'in náki'va yó ña

va'a kua'no na yich̄i Jesucristo. Saá chi tá ká'an yó ink̄a noo to'on ña on vása ní-sakuá'á yó, ta tá on koó ñivi na kómí ndee va'a ña nandaxin na yukia kóni kachí to'on yó'o, ta to'on yó'o ña ká'an yó on chindeé ña ink̄a ñivi na kándixa Jesucristo. ⁶ Ta saá, nañani yó x̄i'in náki'va yó, tá xa'a i noo ndó tá ká'an i x̄i'in ndó ink̄a noo to'on ña on vása kúndaa ini ndó, ta nda lo'o on vása ndáya'ví to'on yó'o noo ndó. Ta ña ndáya'ví k̄a noo ndó'ó kúu ña nandaxin i noo ndó to'on ña sanat̄ivi Níma Ndios noo i, án ká'an i x̄i'in ndó'ó xa'a ña kóno kundaa ini ndó ñandaa Ndios, án ndato'on i x̄i'in ndó'ó to'on ña káku noo Níma Ndios, án ndato'on i x̄i'in ndó to'on ña va'a sáná'a xa'a yich̄i Jesucristo.

⁷ Saá chi kúndaa ini yó ndí tá yóo ñivi na on vása káxín tívi tilalí, án on vása káxín sáká'a na arpa, ta ñivi na x̄ini so'o ñayó'o on vása kúndaa ini na ndá yaa kúu ña x̄ini so'o na. ⁸ Ta ñii k̄i'va saá, tá on vása ndá'yi káxín tón trompeta tón kána ñivi ná kani tá'an noo yóo kuachi, ta saá on kúchiño kundaa ini ñivi ndí x̄ini ñó'ó kee na ko'on na nakutá'an na xa'a ña kani tá'an na noo yóo kuachi. ⁹ To'on yó'o sáná'a ña m̄ij̄i yó xa'a ndee va'a ña kómí sava yó ña ká'an yó to'on ña on vása ní-sakuá'á yó. Saá chi tá ká'an yó ink̄a noo to'on ña on vása kúndaa ini ñivi na x̄ini so'o to'on yó'o, ta ndatán yóo to'on ña ká'an yó ndasaá kuiti noo tach̄i, saá yóo ña. ¹⁰ Ndixa yóo ku'a ní noo to'on ñoyívi yó'o, ta ndi'i saá noo to'on yó'o ñii ñii ña ndato'on káxín x̄i'in ñivi na kúndaa ini ña'á. ¹¹ Ta saá ni, tá on vása kúndaa ini i to'on ña ká'an ñivi, ta saá ndatán yóo ñii t̄a t̄a ñoo x̄iká t̄a ká'an ink̄a noo to'on saá yóo i x̄i'in ñivi yó'o, ta ñivi yó'o ndatán yóo ñivi na ñoo x̄iká saá yóo na x̄i'in i. ¹² Ta saá ndó'ó, ñivi na kóni kukomí ku'a ndee va'a ña saní'i Níma Ndios, va'a chikaa ndó ndee ndukú ndó noo Níma Ndios ña saní'i ña ndó'ó ndee va'a ña chindeé ña nañani yó x̄i'in náki'va yó ña va'a k̄a kua'no na yich̄i Jesucristo.

¹³ Ta saá ndi'i ñivi na kómí ndee va'a ña ká'an na ink̄a noo to'on ña on vása ní-sakuá'á na, ñivi yó'o x̄ini ñó'ó tuku

ndukú na ñoq Níma Ndios ña saní'i ña ndeɛ va'a nda'a na ña kuchiño nandaxin na to'on yó'o. ¹⁴ Ta yi'i, tá ká'aní xí'in Ndios inká ñoq to'on ña on vása ní-sakuá'á, ta ndixa xí'in ndasaá kuiti níma ká'aní xí'in ra, ta vará on vása kúndaq ini to'on ña ká'aní. ¹⁵ Ta saá, ¿yu kúu ñava'a ke'é? Tá ká'aní xí'in Ndios, ta va'a ná ka'an níma to'on ña on vása ní-sakuá'á, ni on vása kúndaq ini. Ta saá tuku va'a ná ka'an xí'in Ndios to'on ña kúu ña kúndaq ini. Ta ñii k'i'va saá, tá xíta yaa ña kisa ká'no Ndios, ta va'a ná kata níma yaa yó'o xí'in to'on ña on vása ní-sakuá'á, ni on vása kúndaq ini. Ta saá tuku va'a ná kata yaa xí'in to'on ña kúu ña kúndaq ini. ¹⁶ Ta ñii k'i'va saá mji ndó, tá kisa ká'no ndó Ndios xí'in to'on ña ndasaá kuiti níma ndó ká'an xí'in ra, ta ñivi na on vása kúndaq ini to'on ña ká'an ndó, ñivi yó'o on kuchiño ñii káchí xí'in ndó kasa ká'no na Ndios, kivi ká'an ndó táxi ndó ña táxa'vi ña'á nda'a ra. ¹⁷ Vará to'on yó'o ña ká'an ndó ña on vása ní-sakuá'á ndó kúu to'on va'a ña ndixa táxi ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios, ta to'on yó'o on vása chindeé ña ñivi ña kua'no ka na yichi Jesucristo, chi on vása kúndaq ini na to'on ña ndasaá kuiti níma ndó ká'an xí'in Ndios. ¹⁸ Ta yi'i, táxi ña táxa'vi nda'a Ndios chi saní'i ra yi'i ndeɛ va'a ña ká'aní to'on ña on vása ní-sakuá'á, ta ku'a ní ka yichi ñoq ndi'i ndó'ó ká'aní to'on yó'o xí'in Ndios. ¹⁹ Ta saá ni, tá kivi nákutá'an xí'in ñivi na kándixa Jesucristo xa'a ña kisa ká'no ndi Ndios, ta kusij ní ka ini ña ka'aní vará on to'on ña kuchiño kúndaq ini ñivi na xini so'o ña, ñoq ña ka'aní uxu mil to'on ña nda lo'o on vása kúndaq ini ñivi xini so'o na.

²⁰ Ndó'ó ñivi na kándixa Jesucristo, va'a ná koo ndó ndatán yóo naválí na on ta'an sakuá'á ke'é ku'a ní ña on vá'a, ta saá ni, on kani sijní ka ndó ndatán xáni sijní naválí yó'o. Saá chi xini ñó'ó kani sijní ndó ndatán xáni sijní ñivi ná'no na xa vivii xa'no yichi Jesucristo. ²¹ Ñoq ñii xiiña to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, Ndios kachí ra saá: “Ñii kivi ña vaxi, xí'in inká ñoq to'on ña ká'an ñivi na ñoo xíká ka'aní xí'in ñivi ñañoq, ta koni ñó'ó yu'u ñivi na táku ñoo xíká xa'a ña ka'aní

xí'in ñañoq. Ta saá ni, ñañoq on kua'a na chikaq so'o na to'on ña ka'aní xí'in na”, saá kachí Ndios. ²² Ta saá kúndaq ini yó ndí tá kómí yó ndeɛ va'a ña ká'an yó inká ñoq to'on ña on vása ní-sakuá'á yó, ta ñayó'o on sivi seña ña sáná'a ñoq ñivi na kándixa Jesucristo kúu ña, ta ndeɛ va'a yó'o kúu seña ña sáná'a ñoq ñivi na on xijní kándixa Jesucristo ndí ta tañdeé ní kúu Ndios. Ta ndeɛ va'a ña kuchiño ka'an ndoso yó ñoq ñivi to'on ña káku ñoq Níma Ndios, ñayó'o kúu xa'a ña chindeé ña ñivi na kándixa Jesucristo, ta on sivi xa'a ña chindeé ña ñivi na on vása kándixa Jesucristo kúu ña. ²³ Ta saá ni, ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo, kivi nákutá'an ndó ña kisa ká'no ndó Ndios, tá kixaa ñivi na on ta'an kúndaq ini xa'a yichi Jesucristo, an kixaa ñivi na on vása kándixa Jesucristo, ta nayó'o xini so'o na to'on ña xa sijní sijní ñoq ká'an ñii ñii ndó, ta nayó'o on vása kúndaq ini na to'on yó'o, ¿án on ndixa xáni sijní ñivi yó'o ndí nasána kúu ndi'i ndó'ó? ²⁴ Ta saá ni, kivi nákutá'an ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo, ña kisa ká'no ndó Ndios, ta ká'an ndoso ndó to'on ña káku ñoq Níma Ndios, ta saá tá kixaa ñivi na on ta'an kúndaq ini xa'a yichi Jesucristo, an ñivi na on vása kándixa ra, ta saá to'on Ndios yó'o xito ndoso ña níma ñivi yó'o, ta chindeé ña na xa'a ña kúndaq ini na ndí na ndiso kuachi kúu na. ²⁵ Tá xini so'o na to'on Ndios ña ká'an ndó xí'in na, ta saá Ndios sanatívi ra ñoq na ndi'i ña ñó'o se'é níma na. Ta saá kuxítí na xa'a ña kasa to'o na Ndios, ta ka'an na xí'in ndó, kachí na saá: “Ndixa Ndios yóo ra xí'in ndó'ó”, kachí na xí'in ndó.

To'on yó'o ká'an ña ndasaá va'a kasa ká'no yó Ndios kivi nákutá'an yó

²⁶ Nañani yó xí'in náki'va yó, kivi nákutá'an ndó ña kisa ká'no ndó Ndios, saá va'a ke'é ndó: Lo'o ndó'ó kata ndó yaa ña kasa ká'no ndó Ndios, ta lo'o ndó'ó saná'a ndó xa'a yichi Jesucristo, ta lo'o ndó'ó ndato'on ndó xa'a ña sanatívi Ndios ñoq ndó, ta lo'o ndó'ó ka'an ndó inká ñoq to'on ña on vása ní-sakuá'á ndó, ta lo'o ndó'ó nandaxin ndó ña kóni kachí to'on yó'o. Ta ndi'i ña ke'é ndó saá xini

ñó'ó kuu ña ña chindeé ñivi na kándixa Jesucristo ña kua'no ka na yichi ra. ²⁷ Ta xa'a ñayó'o, tá kómí ndó ndee va'a ña saní'i Níma Ndios ndó'ó ña táxi ka'an ndó inka to'on ña on vása ní-sakuá'a ndó, ta saá ñii ñii ndó ka'an, ta ndasaá kuiti nda ovi ndó anda uní ndó ka'an. Ta xini ñó'ó koo ñivi na kómí ndee va'a ña nandaxin na yukia kóni kachí to'on ña ká'an ndó. ²⁸ Tá on koó ñivi na kúchiño nandaxin yu kúu ña kóni kachí to'on ña ká'an ndó, ta saá va'a ka ná on ka'an ndó to'on yó'o noo ñivi kivi nákutá'an ndó xa'a ña kisa ká'no ndó Ndios, ta ndasaá kuiti ka'an ndó to'on yó'o xí'in Ndios noo on koó ñivi.

²⁹ Ta ndó'ó naprofeta, na kómí ndee va'a ña ká'an ndoso ndó to'on ña káku noo Níma Ndios, va'a ndasaá kuiti nda ovi anda uní ndó'ó ka'an ndoso ndó to'on Ndios yó'o noo ñivi kivi nákutá'an ndó ña kisa ká'no ndó Ndios. Ta ndó'ó, ñivi na xini so'o to'on ña ká'an naprofeta, xini ñó'ó kani va'a siní ndó xa'a to'on yó'o, án ndixa to'on Ndios kúu ña, án on sivi to'on Ndios kúu ña. ³⁰ Tá ñíndichi ñii ndó'ó ká'an ndoso ndó to'on ña káku noo Níma Ndios, tá mií saá inka ndó'ó náki'in ndó to'on ña sanativi Ndios noo ndó, ta saá, va'a ná on ka'an ka ta ñíndichi, ta ná taxi ra ña koni so'o ndi'i ñivi to'on ña sakán sanativi Ndios. ³¹ Ta ndó'ó na kómí ndee va'a ña ká'an ndoso ndó noo ñivi to'on ña káku noo Níma Ndios, ta va'a ñii ñii ndó ya'a ndó ka'an ndó. Ta saá ndi'i ñivi na nákutá'an ña kisa ká'no na Ndios, sakuá'a na to'on Ndios yó'o ta chikaa ña ndee ini na. ³² Ndó'ó na kúu naprofeta na kómí ndee va'a ña ká'an ndoso ndó noo ñivi to'on ña káku noo Níma Ndios, ndó'ó kúchiño ndó ka'nda chiño ndó noo yu'u ndó ña chikaa ini ndó ama va'a ndato'on ndó to'on yó'o noo ñivi. ³³ Saá chi kivi ña nákutá'an yó ña kisa ká'no yó Ndios, on vása kúsiñ ini Ndios ña ñii síso ká'an ndi'i yó, ta nda ñii ñivi on vása kúndañ ini na ña xini so'o na. Ta nda víka, Ndios kúsiñ ini ra ndí nákutá'an yó xí'in ñato'ó ní ini yó ta viví kisa ká'no yó ra.

Ta xa'a ñayó'o, ndi'i mii yó ñivi na kándixa Jesucristo, tá kivi nákutá'an yó ñii ñii ñoo xa'a ña kisa ká'no yó Ndios, ³⁴ ta náña'a ná nákutá'an yó'o, xini ñó'ó

tásin koo yu'u ná. Saá chi náña'a xini ñó'ó kasa ñino xí'in mii ná, ñii ki'va ndatan yóo ña xá'nda chiño ndayí ña kisa to'ó yó. ³⁵ Tá yóo ña kóni náña'a sakuá'a ná, ta va'a kundati ná tanda naxaa ná ve'e ná, ta saá va'a ndaka to'on ná yii ná. Saá chi ña sákuka'an xí'in mii ná kúu ña ká'an náña'a yó'o noo ñivi na nákutá'an xa'a ña kisa ká'no na Ndios.

³⁶ Ta ndó'ó, on vá'a kuña'a ini ndó, chi xini ñó'ó naká'an ndó ndí on sivi ndó'ó kúu nanoó naki'in to'on Ndios, ni on sivi ndasaá kuiti ndó'ó kúu na taxi Ndios to'on ra nda'a. ³⁷ Ta ndó'ó na xani siní ndí Níma Ndios saní'i ña ndee va'a nda'a ndó ña kúchiño ndó ka'an ndoso ndó noo ñivi to'on ña káku noo Níma Ndios, ¿án xani siní ndó ndí chutú ní ini ndó xí'in Níma Ndios?, ta saá xini ñó'ó nakoni ndó ndí to'on ña ndato'on i xí'in ndó kúu to'on ña xá'nda chiño mii Jesucristo, Ta taKá'no noo yó. ³⁸ Tá yóo sava ndó'ó na on xiin chikaa so'o to'on yó'o ña ndato'on i xí'in ndó, ta inka ndó'ó, va'a ná on chikaa so'o ndó to'on ñivi na on xiin chikaa so'o to'on i.

³⁹ Ta saá, nañani yó xí'in náki'va yó, na kándixa Jesucristo, va'a ná chikaa ndó ndee ña ndukú ndó noo Níma Ndios ña saní'i ña ndó'ó ndee va'a ña ka'an ndoso ndó noo inka ñivi to'on ña káku noo Níma Ndios. Ta, tá yóo sava ndó'ó na kómí ndee va'a ña ká'an ndó inka noo to'on ña on vása ní-sakuá'a ndó, ta inka sava ndó'ó on ka'nda chiño ndó noo nayó'o ña on vá'a ka'an na to'on yó'o. ⁴⁰ Ta saá, tá kivi ña nákutá'an ndó xa'a ña kisa ká'no ndó Ndios, ta ña xini ñó'ó ní kúu ña viví ta xí'in ñato'ó ní kasa ká'no ndó ra.

15

To'on yó'o ká'an ndí ndixa Jesucristo ñixi'i ra ta natakú ra

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, vitin va'a naká'an ndó'ó to'on va'a xa'a Jesucristo ña xa ñika'an ndoso i noo ndó. To'on ña xa kándixa ndó kúu ña, tanda vitin yóo kútu ndó kándixa ndó to'on va'a yó'o. ² Ta xa'a ña ndino'o ini ndó kándixa ndó to'on va'a xa'a Jesucristo ña ñika'an ndoso i noo ndó, tá on sandakoo ndó kándixa ndó to'on yó'o, ta ndixa Ndios

sakaku ra ndó'ó kivi ña vaxi. Tá on sivi ñandaá kúu ñayó'o, níkuu, ta saá ña maní kúu ña kandixa ndó Jesucristo.

³ Ta yi'i, xa saná'a i ndó'ó mii to'on ña xini ñó'ó ní ka xa'a Jesucristo, ña kúu to'on ña naki'in i noo ra. To'on yó'o káchí ña saá: Nii ki'va ndatán yóo ña káchí to'on Ndios ña nita na xina'á, Jesucristo nixi'i ra xa'a kuachi yó, ⁴ ta sandúxun na yiki koñu ra, ta tixin ña uní kivi, natakú ra. Ndi'i ñayó'o kisa ndivi ña ña káchí to'on Ndios ña nita na xina'á. ⁵ Tá ndi'i natakú Jesucristo, ta nativi ra noo ta Pedro, ta saá tuku nativi ra noo nakutá'an ndi'i nataa na xikuu na uxu ovi nixika xí'in ra. ⁶ Ta saá nativi ra noo nakutá'an o'on ciento nivi na xindikón sata ra. Tanda vitin ku'a ní nayó'o táku ka na, vará lo'o na xa nixi'i. ⁷ Ta saá nativi Jesucristo noo ta Santiago,* ta tuku nativi ra noo nakutá'an ndi'i naapóstol.

⁸ Ta ndi'i kundivi ñayó'o, ta saá niya'a ku'a ní kivi, ta nativi ra noo yi'i. Ta saá ndatán yóo ñii ta ta kaku kivi tá on vása ndati nivi, saá yooi, saá chi nduui taapóstol kivi ña on vása ndati nivi. ⁹ Ta saá ta ta nino ní ka kúu i noo ndi'i naapóstol. Ta on vása kómii ndayi ña sakunaní na yi'i "apóstol", chi xina'á nixikai saxo'vi ní nivi na kúu nave'e ndino'o Ndios chi kándixa na Jesucristo. ¹⁰ Ta saá ni, Ndios ke'é ra ká'no ní ñava'a xí'in i, chi nakaxin ra yi'i kuu i taapóstol. Ta on sivi ña maní kúu ña Ndios ke'é ra ñava'a yó'o xí'in i. Saá chi nda kivi kixá'a i kisa chiño i tanda vitin, ndeé ní ka kisa chiño i noo ña kisa chiño inka naapóstol. Ta ndixa on sivi xí'in ndeé mii kúu ña kisa ndivi i chiño, ta Ndios saní'i ra yi'i ndeé va'a ra, ta xí'in ndeé yó'o kisa ndivi i chiño ra. ¹¹ Ta saá ni, án yi'i kúu ta ta ká'an ndoso noo ndó to'on va'a xa'a Jesucristo, án inka naapóstol kúu na ká'an ndoso to'on yó'o noo ndó, ta ñii kúu to'on ña ká'an ndoso ndi noo ndó, ta to'on yó'o kúu ña xa kandixa ndó.

¹² Ta to'on ña ká'an ndoso ndi noo ndó káchí ña ndi ndixa Jesucristo nixi'i ra ta natakú ra. Ta saá, ndachun sava ndó'ó ká'an ndó, káchí ndó saá: "Tána kixaá ña

kivi nivi, ta nda ñii kivi on natakú ka na"? káchí ndó. ¹³ Ta on sivi ñandaá kúu to'on yó'o ña ká'an sava ndó'ó. Saá chi tá nda ñii nivi on vása natakú na, ta ni Jesucristo on vása ní-natakú ra, níkuu. ¹⁴ Tá on sivi ñandaá kúu ña natakú Jesucristo, níkuu, ta nda lo'o on vása ndaya'vi to'on ña ká'an ndoso ndi noo ndó, ni on vása ndaya'vi ña kandixa ndó ra. ¹⁵ Tá ndixa on vása ní-natakú Jesucristo, níkuu, ta nivi na vatá kúu ndi, chi nika'an ndi Ndios sanatakú ra Jesucristo. Tá on sivi ñandaá kúu ña ndixa natakú nivi na nixi'i, ta ñayó'o saná'a ndi Ndios on vása ní-sanatakú ra Jesucristo, níkuu. ¹⁶ Tuku ká'an i saá: Tá on ndixa natakú nivi na nixi'i, ta ñayó'o kóni kachí ña ndi on vása ní-natakú Jesucristo, níkuu. ¹⁷ Tá on vása ní-natakú Jesucristo, níkuu, ta saá ña maní kúu ña kandixa ndó ra, tanda vitin ndiso ka ndó kuachi noo Ndios. ¹⁸ Tá on vása ní-natakú Jesucristo, níkuu, ta ñayó'o kóni kachí ña ndi nivi na kándixa ra tá nixi'i nayó'o, ta nda ñii kivi on natakú na, ta ndi'i xa'a nayó'o, níkuu. ¹⁹ Ta mii yó, tá ndaa ini yó ndi ña kándixa yó Jesucristo kúu ña ndaya'vi ndasaá kuiti ñoyivi yó'o, ta nda lo'o on vása ndati yó natakú yó ta kutakú yó xí'in Ndios ñoyivi nino, ta saá ndixa nivi na ndá'vi ní ka kuu yó noo ndi'i nivi ñoyivi yó'o!

²⁰ Ta on sivi saá, chi ña ndixa ndino'o kúu ña nixi'i Jesucristo, ta Ndios sanatakú ña'a ra. Ta saá Jesucristo yóo ra ndatán yóo ñanoó ña sákee nivi noo ndi'i ña nichí'i na, chi kúu ra ta taanoó natakú noo ndi'i nivi na nixi'i. ²¹ Ta xa'a ña on vá'a ke'é ñii laa ta kujya xina'á, ndeé ña xá'ni nivi kixaa ña ñoyivi yó'o, ta saá ndi'i nivi xini ñó'ó kivi na. Ta saá, xa'a ñava'a ke'é ñii laa ta, ta kúu ta ta nixi'i ta natakú ra, ndi'i nivi na nixi'i natakú na ñii kivi ña vaxi. ²² Ta xa'a ña ndi'i nivi kúu nasaya ñani síkuá ta taanoó Adán, ta saá ndi'i nivi ñii kúu na xí'in ra, ta saá xini ñó'ó kivi ndi'i na. Ta saá ni, ndi'i nivi na ñii yóo xí'in Jesucristo, ndixa sanatakú ra na ña ndino'o kutakú na xí'in ra. ²³ Ta viví, ndatán chitóni Ndios, saá koo ña natakú ñii ñii nivi. Saá chi Jesucristo xikuu ta taanoó natakú noo na nixi'i. Ta saá, tá

* 15:7 Ta Santiago, inka kivi ra kúu Jacobo.

kixaā kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o, ta sanatakū ra ndi'i nivi na kándixa ra ña kutakū na xí'in ra ndi'i saá kivi. ²⁴ Tá ndi'i sanatakū ra ndi'i nivi yó'o, ta kixaā kivi sondí'í ñoyívi, ta Jesucristo sandi'i ra xa'ā ndi'i saá ñoo ndee ná'no ña on vá'a, ta sandi'i ra xa'ā ndi'i inkā na xá'nda chiño, na kúu na on vása kisa to'ó Ndios. Ta saá Jesucristo taxi ra ndayí nda'ā Yivá yó Ndios ña ka'nda chiño ra. ²⁵ Saá koo, chi Jesucristo xini ñó'ó ka'nda chiño ra ñoo ndi'i nivi ta ñoo ndi'i ña kuvā'a, ta saá kundivi tãdā kũdeé ra ñoo ndi'i ndee ña sãā ini xini ña'á, tãdā chikaā ñino ra ndi'i ñayó'o tixin xa'ā ra. ²⁶ Tá kixaā kivi ña xa kũdeé Jesucristo ñoo ndi'i ñayó'o, ta ndee ña sondí'í sandi'i ra xa'ā kúu ndee ña xá'ni nivi. ²⁷ Saá chi to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, káchí ña saá: "Ndios chikaā ñino ra ndi'i ña yóo ñoyívi tixin xa'ā tãa yó'o", káchí to'on Ndios. Ta mji yó kũdaā ini yó ndí to'on yó'o on vása kóni kachí ña ndí mji Ndios chikaā ñino xí'in mji ra tixin xa'ā Jesucristo. Chi mji Ndios kúu tãa tã chikaā ñino ndi'i ña yóo kuvā'a tixin xa'ā tayó'o. ²⁸ Ta saá kixaā kivi tá Jesucristo naki'in ra ndi'i ndayí ñoo ndi'i ña yóo, ta mji Jesucristo kasa ñino xí'in mji ra ñoo Ndios, xa'ā ña Ndios nduu ra tãa taká'no ndino'o, tãa tã xá'nda chiño ñoo ndi'i ña yóo ndi'i saá ñoyívi.

²⁹ Sava ndó'ó na kándixa Jesucristo kúu nivi na xa chichi tuku xa'ā nivi na xa ñixi'i, chi xani sijní ndó ndí saá chindeé ndó nayó'o. Ta saá ni, tá on vása kándixa ndó ndí natakū nivi na ñixi'i, ta, ¿ndachun chichi ndó xa'ā nivi yó'o?

³⁰ Ta mji ndi, tá on sivi ña ndixa kúu ña natakū nivi na ñixi'i, níkúu, ta saá ña manj kúu ña ñii ñii kivi táxi xí'in mji ndi ñoo ña yiyo ní andā ña kivi ndi. ³¹ Nañani yó xí'in náki'vā yó, ña ndixa kúu ña ndí ñii ñii kivi táku i xí'in ña yiyo ní kivi. Ta saá tuku ña ndixa kúu ña chútú ñasij ini chi xa'ā chiño ña kisa ndivi ñoo ndó, kándixa ndó Jesucristo vitin. ³² Ta xa ñixo'vi ní ñoo Éfeso yó'o, ta ndatán yóo ña kani tá'anj xí'in kitj tiyukú, saá ñindo'o i. Ta saá, tá on sivi ñandaā kúu ña natakū nivi na ñixi'i, ta, ¿ndasaá ndaya'ví ña yo'vi ñixo'vi yó'o? Tá ñandaā kúu ña on natakū yó, níkúu,

ta va'a ka ke'é yó ndatán ké'é nivi ñoyívi yó'o na on vása kándixa Jesucristo, chi nayó'o ká'an na, káchí na saá: "Vitin ná kuxu yó ta ná ko'o yó, chi taan kivi yó", saá ká'an nivi yó'o.

³³ On taxi ndó ña sandá'vi na ndó'ó, ta naká'an ndó ña kóni kachí ñii to'on ndichí ña káchí saá: "Tá náta'an va'a ní yó xí'in nivi na kúu na on vá'a ini, ta yiyo ní sanoo na ini mji yó ke'é yó ña on vá'a ndatán yóo ña ké'é na", saá káchí ñii to'on ndichí ña xini yó. ³⁴ Ta vitin si'na vivii kani sijní ndó, ta nandikó ini ndó, ta on ke'é ka ndó ña on vá'a, ta tuku kundikon ndó yichi va'a. Yóo sava ndó'ó na on ta'an kundaā va'a ini xa'ā Ndios, ta xa'ā ña lo'o ní xini ndó Ndios, va'a ná kuka'an ñoo ndó.

To'on yó'o ká'an ña ndasaá nduu yiki koñu nivi kivi natakū na

³⁵ Yóo sava ndó'ó na ndakā to'on ndi'i, kachí ndó saá: "¿Ndasaá natakū nivi na ñixi'i? ¿Ndasaá koo yiki koñu na?", kachí ndó, ndakā to'on ndó ndi'i. ³⁶ ¿Ta to'on ña kí'vi kúu ñayó'o! Chi kani sijní ndó ndasaá yóo ndikin trigo. Tá chí'i yó ndikin yó'o, ta tixin ño'o xini ñó'ó ta'yi ña, ta saá kuchiño taxi ña ndutā inkā trigo xaá. ³⁷ Ta ndikin trigo ña chí'i yó on vása ñii kúu ña xí'in trigo xaá ña ndutā. Ta nda yukú ña chí'i yó, án ndikin trigo kúu ña, án inkā ñoo ña chí'i yó kúu ña, ta ña ndutā ñoo ña chí'i yó on vása ka ñii kúu ña xí'in ña chí'i yó. ³⁸ Saá chi Ndios chindú'u ra ndí ñii ñii ñoo ña chí'i yó ndutā ñayó'o, ta ñii ñii ñoo ña ndutā yó'o, síin ná'a ña. ³⁹ Ta ndatán yóo kuā'a ní ñoo ña chí'i yó, saá yóo kuā'a ní ñoo yiki koñu, ta xa síin síin yóo ñii ñii ña. Saá chi xa síin yóo ña kúu yiki koñu nivi, ta xa síin yóo ña kúu yiki koñu kitj, ta xa síin yóo ña kúu yiki koñu tísaa, ta xa síin yóo yiki koñu tiaká. ⁴⁰ Ta saá tuku xa síin yóo yiki koñu ña kómí nivi na táku ñoyívi yó'o, ta xa síin yóo ña kómí ndi'i ña táku ñoyívi ñino. Saá chi yóo ñava'a livi ká'no ña kómí yiki koñu nivi na táku ñoyívi yó'o, ta yóo inkā ñoo ñava'a livi ká'no kómí ndi'i ña táku ñoyívi ñino. ⁴¹ Ta yóo ñava'a livi ká'no kómí ño'o ña yé'e ndivi, ta yóo ñava'a livi ká'no kómí yoo ña yé'e

ñoó, ta yóo inka ñava'a livi ná'no kómí kímí. Ta on sivi ñii kúu ñava'a livi ná'no ña kómí ndi'i kímí, chi xa síin xa síin kúu ñava'a kómí ñii ñii kímí. ⁴² Ñayó'o sáná'a ña mji yó ndasaá nduu yíkí koñu yó kivi natakú yó noo ña ñixi'i yó. Chi tá kixaa ña kivi yó, ta yíkí koñu yó nduxun ña tixin ño'o, ta ndatán yóo ña tá'yi ndikin ña chi'i ñivi tixin ño'o, saá ta'yi yíkí koñu yó. Ta kivi natakú yó, ta inka ñaxaa nduu yíkí koñu yó, ta ñaxaa yó'o nda ñii kivi on ndi'i xa'a ña. Ta nda víka, ndixa kutakú ndino'o ña ndi'i saá kivi. ⁴³ Tá kixaa ña kivi yó ta sanduxun na yíkí koñu yó, ta yíkí koñu yó'o ña on vása táku ka, on sivi ña livi kuu ña. Ta saá ni, kivi natakú yó, ta yíkí koñu naki'in ñii ñii yó ndixa ña kukomí ñava'a livi ká'no kuu ña. Saá chi yíkí koñu yó ña nduxun, ña vitá kuu ñayó'o, ta yíkí koñu yó xaá naki'in yó, ña kukomí ndee ndino'o kuu ña. ⁴⁴ Ta kivi táku yó ñoyívi yó'o ndasaá kuiti yíkí koñu ñivi kúu ña kómí yó. Ta, tá kixaa ña kivi yó, ta yíkí koñu yó yó'o nduxun ña tixin ño'o. Ta tá kixaa ña natakú yó, ta saá naki'in yó inka noo yíkí koñu ña kuu kuenda ñoyívi ñino, ta nda ñii kivi on ndi'i ka xa'a yíkí koñu yó yó'o. Saá chi ñii noo kúu yíkí koñu kómí yó ñoyívi yó'o vitin, ta inka noo kuu yíkí koñu naki'in yó kivi natakú yó.

⁴⁵ Ñii xiiña noo to'on Ndios ña ñitaa na xina'á káchí ña saá: “Ndios kisa va'a ra ta tañoó ta kúu taAdán, ta taxi ra ña nduu ra ñivi táku”, káchí to'on Ndios. Ta Jesucristo, ta ta sá kunani yó “taAdán sondí'í”,† tayó'o nduu mji níma ndino'o táku, ta táxi ña ndí kutakú ndino'o ñivi. ⁴⁶ Ta saá kúndaq ini yó ndí si'na kómí yó yíkí koñu ña xini ñó'ó yó kutakú yó ñoyívi yó'o, ta saá kivi yó. Ta saá kixaa kivi natakú yó ta naki'in yó yíkí koñu ña taxi Ndios nda'a yó ña kúu kuenda ñoyívi ñino, ta nda ñii kivi on ndi'i xa'a yíkí koñu yó'o. ⁴⁷ Kuiya xina'á ní Ndios tjin ra yaa noo ño'o, ta xí'in yaa yó'o kisa va'a ra ta tañoó. Ta inka noo ta, ta kúu Jesucristo, tayó'o kee ra ñoyívi ñino ta kixaa ra noo ño'o yó'o. ⁴⁸ Ta saá ndi'i ñivi na táku

ñoyívi yó'o kómí na yíkí koñu na ndatán ñixiyo yíkí koñu ta tañoó, ta kúu ta ta kuva'a xí'in yaa noo ño'o. Ta ndi'i ñivi na kutakú ñoyívi ñino kukomí na inka noo yíkí koñu na, chi ndatán yóo yíkí koñu Jesucristo kivi natakú ra, saá koo yíkí koñu nayó'o. ⁴⁹ Ta ndatán ñixiyo ta tañoó ta kuva'a xí'in yaa noo ño'o, saá yóo ndi'i mji yó vitin. Ta ñii kivi vaxi ndatán yóo Jesucristo, ta ta kee ñoyívi ñino, saá koo ndi'i yó, ñivi na kándixa Jesucristo.

⁵⁰ Nañani yó xí'in náki'va yó, kóni ña kúndaq ini ndó ndí yíkí koñu ña kómí yó vitin ñoyívi yó'o, on kivi kivi ña kutakú ña ñoyívi ñino noo xa'nda chiño Ndios. Saá chi yíkí koñu ña kómí yó ñoyívi yó'o, ñii kivi kutá'yi ña ta ndi'i xa'a ña, ta on kuchiño kúndeé ña kutakú ña xí'in yó ñoyívi ñino noo on kivi koo nda ñii ña tá'yi ta nda ñii ña ndí'í xa'a. ⁵¹ Vitin ndato'on jí xí'in ndó xa'a ñii ña chitóni Ndios ta si'na chikaa se'é ra ña noo ñivi, ta vitin taxi ra ña kúndaq ini yó ndí ndi'i mji yó ñivi na kándixa Jesucristo on kivi ndi'i yó ñii kivi ña vaxi. Ta saá ni, ndi'i saá yíkí koñu mji yó ndixa nasama ña, chi ñii ñii yó naki'in yó yíkí koñu xaá. ⁵² Ta ñii kama xandikon nasama ña saá. Saá chi kivi sondí'í ñoyívi yó'o tá mji koni so'o ñivi ña ndá'yi tón trompeta, ta ñii kama kuiti, ndatán yóo ña ñii nákuáni yó ta ná koto yó, saá kama natakú ñivi na kándixa Jesucristo na ñixi'i, ta naki'in na yíkí koñu xaá, ña nda ñii kivi on ndi'i xa'a. Ta saá ñivi na kándixa Jesucristo na táku ka ñoyívi yó'o kivi saá, ñii kama nasama na, chi nduu na ñivi na naki'in yíkí koñu xaá ña nda ñii kivi on ndi'i xa'a. ⁵³ Saá chi yíkí koñu ña kómí yó ñoyívi yó'o kúu ña ta'yi kivi kivi yó, ta on vása koo ña ndi'i saá kivi ña vaxi. Ta xini ñó'ó naki'in yó yíkí koñu yó ña xaá ña nda ñii kivi on vása ta'yi ta kutakú ña xí'in yó ndi'i saá kivi. ⁵⁴ Tá kixaa kivi ña xa naki'in yó yíkí koñu yó ña xaá ña nda ñii kivi on vása ta'yi, ta xa nduu yó ñivi na kutakú ndi'i saá kivi ña vaxi, ta xí'in ñayó'o kundivi to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, ña káchí saá: “Xa ndi'i xa'a ndee ña xá'ni ñivi,

† 15:45 “TaAdán sondí'í” kúu to'on ña ká'an xa'a Cristo, ta ta naqaxin Ndios sakaku ra ñivi.

chi Ndios kúndeé ra nḡḡ ndee yó'o. ⁵⁵ Ta saá, ¿mí kúchiño ka ndee ña xá'ni nivi satakué'e ña na? Ta, ¿mí kúchiño ka ndee ña xá'ni?, chi ḡḡ kḡḡ ka ndee kukomí ña nḡḡ nivi", saá káchí tḡ'on Ndios. ⁵⁶ Xíni yó ndí ndee ña xá'ni nivi xikomí ña ndayí satakué'e ña mji yó xa'a ña ḡḡ vá'a ké'é yó, chi ya'vi ña ḡḡ vá'a ké'é yó kúu ña xini ñó'ó kivi yó. Ta xa'a ña ndátḡ'on ndayí Ndios, kúndaḡ ini yó yu kúu ña ḡḡ vá'a, ta kúndaḡ ini yó ndí kivi yó xa'a kuachi ña ndiso yó nḡḡ Ndios. ⁵⁷ Ta saá ni, táxi yó ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios, chi xa'a ña kándixa yó Jesucristo, ta ñii yóo yó xí'in ra, Ndios táxi ra ña kúndeé yó nḡḡ ndee ña xá'ni, ta ndixa kutaku yó xí'in Ndios ndi'i saá kivi.

⁵⁸ Ñakán kíḡ, nañani yó xí'in náki'va yó, ndino'o kándixa ndó Jesucristo ta kútu kundikon ndó yichi ra. ḡḡ taxi ndó ña inka nivi nasama na ini ndó, ta ndi'i saá kivi taxi xí'in mji ndó ña kasa ndivi ndó chiño Jesucristo, Tḡa tḡKá'no nḡḡ yó. Saá chi xini yó ndí nda ñii chiño ña kisa ndivi yó nḡḡ ra, ḡḡ sivi chiño ña mañi kúu ña.

16

Tḡ'on yó'o ká'an ndasaá va'a nakaya na s'i'un xa'a inka nivi na kándixa Jesucristo na kúu nandá'vi

¹ Ta vitin kóni i ndatḡ'on i xí'in ndó xa'a s'i'un ña nákaya ndi xa'a ña chindeé ña nivi nandá'vi na kándixa Jesucristo, na táku ñoo Jerusalén. Ta kóni i ña vitin kasa ndivi ndó ñii k'i'va ndátan xa xa'nda chiño i nḡḡ nivi na kándixa Jesucristo, na táku ku'a ñoo estado Galacia, na kúu na nákutá'an xa'a ña kisa ká'no na Ndios. ² Ta saá kivi nḡḡ ñii ñii semana, ñii ñii ndó'ó xini ñó'ó tava síin ndó s'i'un ña chindeé ndó nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Jerusalén. Ñii k'i'va ndátan yóo s'i'un náki'in ñii ñii ndó xa'a chiño ké'é ndó, saá tava síin ndó lo'o nḡḡ s'i'un yó'o. Ta saá kivi xa'a i nḡḡ ndó, xa koo ti'va ndi'i s'i'un, ta ḡḡ vása ñii kama nakaya ndó ndi'i ña mji kivi saá. ³ Ta va'a nakaxin ndó sava nañani yó, ña kuiso na s'i'un ña nakaya ndó, ta kḡ'on na ñoo Jerusalén, ta

nataxi na s'i'un yó'o nda'a nivi na kándixa Jesucristo ñoo yó'o. Ta yi'i, kivi xa'a i nḡḡ ndó, ta taa i tutu ña kḡ'on xí'in nañani yó yó'o ña ndakuin i xa'a na. ⁴ Tá yóo xa'a ña kḡ'on i xí'in nañani yó yó'o ñoo Jerusalén, ta va'a kḡ'on i xí'in na.

Tḡ'on yó'o ká'an ndi tḡPablo xani sini ra kḡ'on ra koto ra nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Corinto

⁵ Ta yi'i, si'na xini ñó'ó ya'a i ku'a ñoo estado Macedonia, ta saá xa'a i koto i ndó'ó ñoo Corinto. ⁶ Ta kivi xa'a i nḡḡ ndó, ta va ñii ku'a kivi koo i xí'in ndó, ta ndásana koo i xí'in ndó ndi'i saá yḡḡ vixin. Ta saá kóni i ña kuchiño chindeé ndó yi'i xí'in ña xini ñó'ó nḡḡ i ña kḡ'on i inka xiiña nḡḡ xini ñó'ó kḡ'on i. ⁷ Ta kivi xa'a i koo i xí'in ndó, ta ḡḡ xiiñi ña ñii kama kee i kḡ'on i inka xiiña. Saá chi kóni i na'á koo i xí'in ndó, tá taxi Ndios ke'é i saá. ⁸ Ta vitin kindḡḡ i ñoo Éfeso yó'o anda kixaḡ kivi kana viko Pentecostés. ⁹ Saá chi vitin Ndios taxi ra nḡḡ i ña kasa ndivi i ku'a ní chiño va'a xa'a Jesucristo ñoo yó'o. Tá mií saá yóo ku'a ní nivi na sáḡ ini xini na yi'i, ta nayó'o ḡḡ xiiñi na ña kasa ndivi i chiño va'a yó'o.

¹⁰ Ta xáku ndá'vi i nḡḡ ndó ndí táná xa'a ñani yó tḡTimoteo nḡḡ ndó, ta va'a naki'in ndó ra xa'a ña ná kusii ini ra koo ra xí'in ndó. Saá chi tḡTimoteo ndixa kisa ndivi ra chiño Jesucristo ñii k'i'va ndátan yóo chiño ña kisa ndivi i.

¹¹ Ñakán kíḡ nda ñii ndó'ó ḡḡ kani sini ndó ndí tḡTimoteo yó'o kúu ra tḡa tḡ ḡḡ vása ndáya'vi. Ta nda víka, va'a chindeé ndó ra ña kuchiño ndikó ra nḡḡ i, chi yi'i xí'in ndi'i inka nañani yó na yóo xí'in i ndáti ndi ndí kixaḡ ra nḡḡ ndi.

¹² Ta ñani yó tḡApolos, xa ni'xaku ndá'vi ní i nḡḡ ra ña kḡ'on ra xí'in nañani yó ña xa'a ra xí'in na nḡḡ ndó, ta ni-xiin ra kḡ'on ra xí'in na vitin. Ta saá ni, ñii kivi ña kuna'a ra, ta kee ra kḡ'on ra koto ra ndó'ó.

Tḡ'on yó'o kúu ñasondí'i nḡḡ tutu yó'o ña t'i'vi tḡPablo nda'a nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Corinto

¹³ Ta ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó, koto va'a xí'in mji ndó ña ḡḡ taxi ndó

ndí nda ñii ña on vá'a chinda'á ña ndó'ó ña sandakoo ndó yichí Jesucristo. Ta xíní ñó'ó ndixa kútu kundikōn ndó yichí ra, ta nda lo'o on kuyí'ví ini ndó, ta chikaá ní ndó ndee ña kutaku ndó ndatán kóni Jesucristo. ¹⁴ Ta ndi'i chiño ké'é ndó xa'á nañani yó xí'in náki'va yó na táku ñoo Corinto xí'in ndó, ná kasa ndivi ndó ña xí'in ña ndixa kí'vi ini ndó xíni ndó na.

¹⁵ Nañani yó xí'in náki'va yó, xa xíní ndó ndí nave'e taEstéfanos xikuu nanó ñoo estado Acaya na kándixa Jesucristo ta ndikōn na yichí ra. Ta nayó'o ndixa táxi xí'in mji na ña kisa ndivi na chiño ña chindeé na nivi na kándixa Jesucristo.

¹⁶ Ta saá xáku ndá'ví j noo ndó'ó ña kasa ndivi ndó ña ndúkú taEstéfanos yó'o xí'in nave'e ra noo ndó. Ta ñii k'va saá kasa ndivi ndó ña ndúkú ndi'i nivi na ñii k'va kisa chiño noo Ndios ndatán taEstéfanos xí'in nave'e ra kisa chiño na. ¹⁷ Yí'j kúsij ní ini j, chi xa kixaa taEstéfanos, taFortunato ta xí'in taAcaico noo j vitin. Nataa yó'o kisa ndivi na chiño ña chindeé na yí'j, ndatán yóo chiño ña kóni ndó kasa ndivi ndó noo j. Ta ndó'ó on kivi ke'é ndó saá chi xiká ní táku ndó noo j.

¹⁸ Ta nañani yó yó'o chikaá na ndee ini j, ta chikaá na ndee ini ndó'ó. Ta saá xíní ñó'ó ndó naki'in va'a ndó nataa yó'o xí'in ñato'ó, ta ñii k'va saá xíní ñó'ó naki'in va'a ndó ndi'i nivi na va'a kisa ndivi chiño Ndios ndatán kisa ndivi nataa yó'o.

¹⁹ Ta ndi'i nivi na kándixa Jesucristo, na táku kua'á ní ñoo estado Asia yó'o, nayó'o tí'ví na to'on ña chindeé na ndó'ó. Ta ñani yó taAquila xí'in k'va yó ñaPriscila xí'in ndi'i inká nivi na kándixa Jesucristo na nákutá'an ve'e nayó'o xa'á ña kisa ká'no na Ndios, nivi yó'o tí'ví na to'on ña chindeé na ndó'ó, chi nayó'o xí'in ndó'ó ñii yóo ndó xí'in Jesucristo xa'á ña kándixa ndó ra. ²⁰ Ndi'i nañani yó xí'in náki'va yó na táku ñoo yó'o tí'ví na to'on ña chindeé na ndó'ó. Ta va'a ndi'i ndó'ó chindeé tá'an ndó, ta xí'in ñato'ó ní ini ndó chito ndó noo tá'an ndó.

²¹ Ta yí'j, taPablo, tí'ví j to'on ña chindeé j ndó'ó vitin. Ta to'on yó'o táa j ña xí'in nda'á mji j.

²² Tá yóo nivi na on vása kí'vi ini xíni na Jesucristo, ta, jva'a nayó'o kuiso na chi'ña

noo Ndios! Ta ndúkú j noo Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, káchí j saá: “jYachí ní ndikó ún kixaa tuku ún ñoyívi yó'o, Tata!”, káchí j xí'in ra.

²³ jNá ke'é Jesucristo kua'á ní ñava'a xí'in ndó'ó! ²⁴ Ta kí'vi ní ini j xíní j ndi'i ndó, chi kúu yó nivi na kándixa Jesucristo, ta ñii yóo yó xí'in ra. Saá ná koo ña.

Tutu ñaovi ña n̄taa taPablo ña ti'ví ra kua'an nda'a n̄ivi na táku ñoo Corinto

*TaPablo tí'ví ra to'on ña chindeé ra
n̄ivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo
Corinto*

¹ Yi'i, taPablo, kúu i ñii taapóstol ta kisa chiño ñoo Jesucristo, chi saá kóni Ndios, ta sakuiso chiño ra yi'i. Ta táa i tutu yó'o xí'in ñani yó taTimoteo, ta tí'ví ndi ña xaá ña ñoo ndó'ó, n̄ivi na kúu nave'e Ndios xa'a ña kándixa ndó Jesucristo, ta kúu ndó n̄ivi na táku ñoo Corinto, án kúu ndó n̄ivi na táku kua'a ka ñoo ña ñó'o estado Acaya. ² Ta Ndios Yivá yó xí'in Jesucristo Taa taKá'no ñoo yó, jná taxi ra ña koo ñava'a ini ndó! Ta, jná ke'é ra ñava'a xí'in ndó!

*Xí'in to'on yó'o taPablo ndátoto'on ra
ndí yoo kua'a ní ñayo'vi xa xó'vi ra*

³ jNa kasa ká'no yó Ndios, taa ta kúu Yivá Jesucristo, Taa taKá'no ñoo yó! Ta Yivá yó Ndios ndeé ní kúndá'ví ini ra xini ra m̄ii yó, ta ndi'i saá kivi chíkaa ra ndeé ini yó. ⁴ Ta saá, tá yoo tondíni, án tá yoo ñayo'vi xó'vi yó, ta Ndios chíkaa ra ndeé ini m̄ii yó. Ta Ndios ké'é ra saá xí'in yó xa'a ña kuchiño yó chíkaa yó ndeé ini n̄ivi tá kómí na tondíni, án tá yoo inká ña xó'vi na. Saá chi m̄ii ndeé ña chíkaa Ndios ini yó, kúu ña kuchiño yó chíkaa yó ini n̄ivi na xó'vi. ⁵ Vará ndeé ní xó'vi yó xa'a ña ñii yoo yó xí'in Jesucristo, ta saá tuku náki'in yó kua'a ní ndeé va'a ini yó xa'a ña ñii yoo yó xí'in ra. ⁶ Ta saá m̄ii ndi, tá xó'vi ndi, ta xa'a ñava'a m̄ii ndó kúu ña. Saá chi ña yo'vi xó'vi ndi kúu xa'a ña Ndios chíkaa ra ndeé ini ndó ta chindeé ra ndó'ó kaku ndó ñoo ña yo'vi xó'vi ndó. Ta tá Ndios chíkaa ra ndeé ini ndi, ta xa'a ñava'a m̄ii ndó kúu ña, chi Ndios ké'é ra saá xí'in m̄ii ndi xa'a ña ñii ki'va saá chíkaa ndi ndeé ini ndó'ó. Ta saá tá xó'vi ndó ñii ki'va ndatán xó'vi m̄ii ndi,

ta kuchiño ndó va'a vivii kúndeé ini ndó xí'in ñayo'o. ⁷ Ndixa ndáa ini ndi ndó'ó ña kútu ndíkõn ndó yichi Jesucristo ta õn sandakoo ndó yichi ra. Saá chi kúndaá ini ndi ñayo'o: tá yo'vi xó'vi ndó ndatán yo'vi xó'vi ndi, ta saá Ndios chíkaa ra ndeé ini ndó ndatán chíkaa ra ndeé ini ndi.

⁸ Nañani yó xí'in náki'va yó, kóni ndi ña kúndaá ini ndó xa'a ña ndeé ní n̄ixo'vi ndi kivi n̄ixiyo ndi ñoo estado Asia. Yo'vi ní n̄ixiyo ña n̄ixo'vi ndi, tãnda n̄itõndaá ndi ña õn kúndeé ka ndi, níkúu, saá ví n̄ixo'vi ndi. Ta õn vása ní-xani ka s̄ini ndi ña kutaku ndi ñoo ña n̄ixo'vi ndi. ⁹ Xa nda kúndaá ini ndi ña ndixa kivi ndi, níkúu. Saá n̄ixo'vi ndi xa'a ña sakuá'a ndi ña nda lo'o õn kúndaá ini ndi ndí xí'in ndeé m̄ii ndi kuchiño sakuaku xí'in m̄ii ndi, ta nda víka, sakuá'a ndi ña va'a ndáa ini ndi Ndios, taa ta sánataku n̄ivi na n̄ixi'i.

¹⁰ Ndixa Ndios xa sakuaku ra m̄ii ndi ñoo ña yiyo n̄ixiyo kivi ndi, níkúu, ta vitin ndíkõn ra sakuaku tuku ra ndi'i. Ta ndáa ini ndi ña sakuaku ra ndi'i ñii ñii kivi ña vaxi. ¹¹ Ta ndó'ó, tá ndíkõn ka ndó ndúkú ndó ñoo Ndios ña chindeé ra ndi'i, ta saá ñii ñii kivi ña vaxi Ndios sakuaku ra ndi'i ñoo ña yiyo kivi ndi. Tá kua'a ní ndó'ó ná koo ndó ndúkú ndó ñoo Ndios xa'a ndi'i, ta saá koo kua'a ní n̄ivi taxi na ña táxa'vi ña'a nda'a Ndios xa'a ñava'a ke'é ra xí'in ndi.

*TaPablo ndátoto'on ra ndachun õn vása
ní-xa'an ra
kivi kachí ra ko'on ra koto ra n̄ivi
na kándixa Jesucristo na táku ñoo Corinto*

¹² Ta ña sakuatú ini ndi xí'in ñasii kúu ña xini ndi ndí vivii xitaku ndi xí'in n̄ivi na ndíkõn yichi ñoyívi, ta ndixa vivii ka xitaku ndi xí'in ndó'ó, n̄ivi na ndíkõn yichi Jesucristo. Ta õn sivi ñandíchi s̄ini n̄ivi kúu ña taxi xitaku ndi saá, ta ñava'a ña san'i Ndios nda'a ndi kúu ña taxi vivii xitaku ndi ñoo ndó'ó ta ñoo ndi'i n̄ivi. ¹³ Ta xa'a ñayo'o, ñoo ndi'i tutu ña táa ndi ta tí'ví ndi xaá ña nda'a ndó, ta õn vása táa ndi to'on ña õn kuchiño ndó ka'vi ndó, ni õn kuchiño ndó kúndaá ini ndó. Ta vará, vitin kúmanj lo'o ña kúndaá ini ndó, ta ndati i ndí kivi ña vaxi tondaá ndó ña kúndaá va'a ini ndó ndí ndixa kúu ndi n̄ivi na ndaa ta na ndino'o ini. ¹⁴ Ta saá kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o, ta ndó'ó

xa tondaa ndó ña ndixa kundaꝯ va'a ini ndó ndí yóo xa'a ña kanóo síkón ñato'ó ndó noꝯ ndí'i, ta ñii k'i'va saá yóo xa'a ña kanóo síkón ñato'ó ndí noꝯ ndó'ó.

¹⁵ Ta yi'i, xa'a ña ndaa ini ndí ndixa saá ná kundivi ndi'i ñayó'o, ña ndixa xani sɪni kúu ña ko'on koto ndó'ó ovi yichí, níkúu. Ta saá nda ovi yichí naki'in ndó ñava'a nda'a Ndios xa'a ña ndato'on to'on ra xí'in ndó, níkúu. ¹⁶ Saá chi ñanoó xani sɪni ndí kivi kee ko'on nda ñoo estado Macedonia, ta ko'on chí yichí ña yá'a ñoo Corinto xa'a ña xaa koto ndó'ó ta kindoo lo'o kivi xí'in ndó. Ta saá kivi kee ñoo Macedonia ta ndikó, ta saá ya'a tuku chí ñoo Corinto xa'a ña koto tuku ndó'ó, níkúu. Chi xani sɪni ndí ndó'ó kuchiño ndó chindeé ndó yi'i xa'a ña ndikó no'o estado Judea, níkúu. Saá xani sɪni ke'é, ta on vása ní-kuchiño kasa ndivi ña. ¹⁷ Ta saá ni, zan xani sɪni ndó ndí on sivi ña ndino'o ini kúu ña xani sɪni xaa ñoo ndó koto ndó'ó? ¿An xani sɪni ndó ndí ndatán yóo ñii ta ta ovi yu'u, ta ndikon yichí ñoyivi yó'o, saá yóo noꝯ ndó? Chi ta ovi yu'u yó'o ká'an ra: "Ndixa ke'é saá", ta yá'a ñii kani lo'o ta kama násama ini ra, ta tuku ká'an ra: "Ó'on, on ke'é saá", ta ta yó'o on sivi ta tãdaꝯ kúu ra chi on vása kisa ndivi ra to'on ña ká'an ra. ¹⁸ Ndixa Ndios kúu ta tãdaꝯ, ta mi Ndios yó'o ndakuijn ra xa'a ndí ndí on sivi nivi na ovi yu'u kúu ndí. Ta nda víka, ndixa kúu ndí nivi nandaa na kisa ndivi to'on ká'an. ¹⁹ Saá chi nañani yóo ta Timoteo xí'in ta Silvano ta xí'in yi'i nika'an ndoso ndí noꝯ ndó xa'a Jesucristo, ta ta kúu Sa'ya Ndios. Ta on sivi ta ta ovi yu'u kúu Jesucristo. Ta ndi'i saá kivi ká'an ra ñandaa, ta ndixa kisa ndivi ra to'on ña ká'an ra. ²⁰ Ta xí'in ña ke'é Jesucristo, xa kundivi ndi'i saá to'on ña kindoo Ndios xí'in nivi kuyá xina'á. Ta vitin xa'a ña táku ndí ini Jesucristo, ndixa yóo yu'ú ndí xí'in Ndios, ta xa'a ñayó'o chínóo síkón ndí ñato'ó Ndios. ²¹ Ta Ndios taxi ra ndí ndó'ó xí'in mi ndí ñii yóo yó xí'in Jesucristo ta kútu ndikon ndi'i yó yichí ra. Ta Ndios xí'in Níma ra sakuiso chiño ra mi yó ña kasa ndivi yó chiño ra. ²² Ta ndatán yóo toni ña kómí kití, ña

sána'a káxín noꝯ nivi yu kúu xito'o rí, saá yóo Níma Ndios xí'in yó. Saá chi ña táku Níma Ndios ini yó kúu ña sána'a káxín ndí mi yó kúu yó sa'ya Ndios. Ta ña táku Níma Ndios ini yó kúu ña kisa ndaa ndí ndixa naki'in yó ndi'i ñava'a ña kindoo Ndios taxi ra nda'a sa'ya ra.

²³ Ta ndúkú noꝯ Ndios ña ndakuijn ra xa'a ndí ndixa kúu to'on ña káchí saá: xa'a ña kivi ní ini xini ndó'ó kúu xa'a ña on vása ní-xaa koto ndó'ó ñoo Corinto kivi saá. Saá chi ndixa ni-xiin ká'an to'on ña satakué'e ini ndó. ²⁴ Ta mi ndí, on vása yóo ini ndí kuu ndí nivi na ndasaá kuiti ka'nda chiño noꝯ ndó ndasaá xini ñó'o kasa ndivi ndó ñii ñii chiño xa'a Jesucristo. Ta nda víka, ñii káchí ndikon ndí kisa chiño ndí xí'in ndó xa'a ña ná koo ñasii ini ndó. Saá chi xa'a ña ndino'o ini ndó kándixa ndó Jesucristo kúu ña kútu ndikon ndó yichí ra, ta on sandakoo ndó ña.

2

¹ Ta saá xa'a ña ni-xiin sakuchuchú ini ndó'ó xí'in to'on kue'e, kúu ña chikaa ini ndí on xaa koto ndó'ó. ² Chi táná níxaa noꝯ ndó ta ndato'on xí'in ndó to'on ña sakuchuchú ini ndó'ó, níkúu, ta, zy kúu nivi kuchiño ndasa sii ini, níkúu? Ta ndixa on koó inka nivi kuchiño ke'é saá. ³ Ta saá on vása ní-xaa noꝯ ndó, ta xani sɪni ndí va'a ka taa noꝯ tutu ña ti'vi ta níxaa ña nda'a ndó. Ta tá va'a chikaa so'o ndó to'on ña ndato'on xí'in ndó noꝯ tutu, ta saá kivi xaa noꝯ ndó, ta on koo ka xa'a ña kuchuchú ini koni ndó'ó kivi saá, ta va'a kunakaa ka ñasii ini koni ndó'ó. Ta ndixa ndaa ini ndí ñii káchí ndó'ó kusii ini ndó xí'in. ⁴ Tá mi níxiyo nítai tutu yó'o ña xa naki'in ndó, ta nindi'i ní ini xa'a ndó, ta nita'vi nímai, ta xaku xí'in ña níxita kua'a ní tanoo xa'a ndó. Ta on sivi xa'a ña sakuchuchú ini ndó kúu ña nítai ña, ta xa'a ña kóni kundaa ini ndó ndí ndeé ní kivi ini xini ndó'ó kúu ña nítai ña.

Ta Pablo ndato'on ra xí'in nivi na kándixa Jesucristo ña kasa ká'no ini na xa'a ñii ta ta ke'é ña on vá'a

⁵ Ta yóo ñii tatá'an ndó ta xa ke'é ña on vá'a, ta xa'a ñayó'o sakuchuchú ra ini, ta on sivi kuiti yi'i kúu ta ta sakuchuchú

ra ini, ta saá tuku sákuchuchú ra ini ndi'i ndó'ó. (Xí'in to'on yó'o ña ká'an i xá'a ra, on sivi to'on ña sáya'a mii ká'an i kúu ña.) ⁶ Ta saá vitin xa va'a, ta on saxo'vi ka ndó ra. Saá chi kuá'a ní ndó'ó xa saxo'vi ndó ra xa'a ña on vá'a ke'é ra. ⁷ Ta vitin ndixa xini ñó'ó kasa ká'no ini ndó xa'a tayó'o noo ña on vá'a ke'é ra, ta ka'an ndó xí'in ra ña ndasa va'a ndó ini ra, koto ña kuchuchú ní ini ra, ñayó'o tondaa ña kündeé ña noo ra. ⁸ Ta saá xáku ndá'vi noo ndó ña tuku saná'a káxín ndó noo ra ña ndixa kí'vi ini ndó xini ndó ra. ⁹ Tutu ña nitaaj ña nixaa noo ndó ña naki'in ndó, xikuu xa'a ña xito ndoso i ndó'ó ña kundaa ini i án ndixa va'a chikaa so'o ndó ña ndúkú i noo ndó ta kasa ndivi ndó ndi'i ña. ¹⁰ Ta tá yóo nivi na kisa ká'no ini ndó'ó xa'a, ta yi'i, ñii ki'va saá kisa ká'no ini i xa'a nivi yó'o. Vará on vása xini i án ndixa nivi yó'o ke'é na ña on vá'a xí'in i, ta saá ni, xa kisa ká'no ini i xa'a na, ta mii Jesucristo xini ra ndi ndixa xa ke'é i saá. Ta xa'a ña chindeé i mii ndó kúu ña ke'é i saá, ¹¹ chi ni-xiin i taxi i ndi ñanímá ndiva'a ká'no Satanás sandá'vi ña mii yó. Chi kúndaa ini yó ndi níma ndiva'a yó'o kútoo ní ña ke'é ña ndi'i noo ña on vá'a xí'in mii yó.

To'on yó'o ká'an ndi ndi'i ní ini taPablo chi on koto taTito yóo ñoo Troas

¹² Tá nixaa i ñoo Troas xa'a ña ka'an ndoso i to'on va'a xa'a Jesucristo noo nivi, ta xa kundaa ini i ndi Jesucristo xa nakoná ra yichi noo i xa'a ña kuchiño ke'é i saá. ¹³ Ta saá ni, ndi'i ní ini i, chi ni-naní'i ñani yó taTito ñoo yó'o. Ta saá nidayi i nivi na kándixa Jesucristo ñoo Troas, ta kee i ndikó i, ta kixaa i ñoo estado Macedonia yó'o.

Xí'in to'on yó'o taPablo ká'an ra to'on ña taxi ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios

¹⁴ iVitin taxi ndi ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios! Saá chi taxi ra ña ñii yóo ndi xí'in Jesucristo, ta ndátan yóo nivi na kuá'an ndikon sata ta taká'no ta xa kündeé noo nivi na kani tá'an xí'in ra, saá yóo mii ndi, ta kuá'an ndi sata ra noo xito kuá'a ní nivi kuá'an ndi. Ta ña sakuíta ní'no ndi to'on va'a xa'a Jesucristo, ndátan yóo siko ña támi ní xá'an, ta xita ní'no ña ndi'i

saá xiiña, saá yóo ña. ¹⁵ Ta noo Ndios, yóo ndi ndátan yóo siko to'on va'a xa'a Jesucristo ña támi ní xá'an. Ta siko yó'o xita ní'no ña noo ndi'i nivi, án nivi na kuá'an yichi noo sákaaku Ndios kúu na, án nivi na kuá'an yichi noo ndi'i xa'a na kúu na. ¹⁶ Ta noo nivi na kuá'an yichi noo ndi'i xa'a na, siko yó'o ndátan yóo tachi ña xá'an tá'yí ta xá'ni ña, saá yóo ña. Ta noo nivi na kuá'an yichi noo sákaaku Ndios na, ta siko yó'o ndátan yóo tachi ña xá'an támi ta táxi ña kutaku ndino'o na, saá yóo ña. iTa ndixa on koto nivi na ndasaá kuiti xí'in ndee mii na kuchiño kasa ndivi na chiño ña ka'an ndoso na to'on Ndios noo nivi, chi chiño yo'vi ní kúu ña! ¹⁷ Ta yóo sava nivi na on vása xí'in ña ndino'o ini na ká'an ndoso na to'on Ndios, ta kuiti xa'a ña kóni na ki'in ya'vi na kúu ña ká'an ndoso na to'on Ndios. Ta mii ndi, on vása ke'é ndi ndátan ke'é nivi yó'o. Nda víka, Ndios xini ra ndi xí'in ña ndino'o ini ndi ká'an ndoso ndi to'on ra. Saá chi mii Ndios ti'vi ra ndi i kasa ndivi ndi chiño ra, ta mii ndi ñii yóo ndi táku ndi xí'in Jesucristo.

3

To'on yó'o ká'an ña xa'a to'on xa'a ña kindoo Ndios xí'in nivi

¹ iAn xáni sini ndó ndi xí'in to'on yó'o tuku kixá'a ndi kisa ká'no xí'in mii ndi? iOn vása saá! Vará yóo sava nivi na xini ñó'ó tutu ña ndákuin xa'a na, ta ndó'ó xini káxín ndó ndi'i, ta on vása xini ñó'ó ndi tutu ña taa ndó'ó án ña taa inká nivi, ña ndákuin ña xa'a ndi. ² Saá chi mii ndó ndátan yóo tutu ña nika'yi noo níma ndi, saá yóo ndó. Ta on sivi ña se'é noo nivi kúu ña ká'an to'on tutu yó'o, chi ndátan yóo tutu ña xito ndi'i nivi ta ká'vi na ña, saá yóo ña táku ndó noo nivi. ³ Ta ndó'ó, xa'a chiño ña xa kisa ndivi ndi noo ndó, xa nduu ndó nivi na kándixa Jesucristo ta ndikon ndó yichi ra. Ta ndátan yóo tutu ña ndákuin xa'a chiño ña kisa ndivi ndi xí'in ndó, saá yóo ña ndasaá táku ndó yichi Jesucristo vitin. Ta tutu yó'o kúu ña nita mii Jesucristo, ta on vása ní-taa ra xí'in tinta, chi Níma mii Ndios, ta ta ndino'o táku, kúu ña ka'yi ña'á. Ta on

vása ní-ka'yi ña noo yuu, chi nika'yi ña noo níma mji nivi.

⁴ Ta xa'a ña ñii yoo ndi xí'in Jesucristo, Ndios táxi ra ndí ndáa ini ndi ndí ñandixa kúu ñayó'o. ⁵ Ta kuiti mji ndi on vása kómí ndi ndee kasa ndivi ndi chiño Ndios, ta mji Ndios táxi ra ndee ra ña kúchiño kasa ndivi ndi chiño yó'o. ⁶ Ta xa'a ña Ndios xa taxi ra ndee ra xí'in ñandíchí ra nda'a ndi, vitin xa ti'va ndi ña va'a kisa chiño ndi noo ra, chi vitin kisa chiño ndi ndatán káchí to'on ñaxaa ña kindoo Ndios xí'in nivi, ña káchí ndasaá kuchiño nivi kutá'an va'a na xí'in Ndios. Ta ñaxaa yó'o on sivi ndayí ña nika'yi noo yuu xina'á kúu ña, chi ndayí yó'o káchí ña ndí ndi'i nivi xini ñó'ó kivi na xa'a ña on vá'a ke'é na. Ta ñaxaa ña kindoo Ndios xí'in nivi ká'an ña ndí Níma Ndios ña táku ini nivi na kándixa Jesucristo kúu Níma ña táxi kutaku ndino'o na ndi'i saá kivi.

⁷ Kuyá xina'á taMoisés naki'in ra ndayí Ndios ta ñayó'o nika'yi ña noo yuu. Ta ndayí yó'o xá'nda chiño ña ndí xini ñó'ó kivi ndi'i nivi na on vása kisa ndivi ndi'i ña. Ta saá ni, xí'in ndee ká'no ña livi yé'e ña kaku noo Ndios kixaa ndayí yó'o noo yuku noo nixiyo taMoisés. Ta ña ndee nje'e yó'o taxi ña ndí ndi'i mji noo taMoisés nje'e ní ña, ta xa'a ña kindoo ña yé'e yó'o noo ra, naIsrael on vása ní-kuchiño na koto káxín na noo taMoisés. Ta saá ni, ña yé'e ña nixiyo noo ra kuee kuee ninda'va ndi'i ña. Vará ña ká'no ní ta livi ní yé'e kúu ndee ña kixaa xí'in ndayí Ndios ña naki'in taMoisés kuyá xina'á, ⁸ ta ña ká'no ní ka kúu ndee ña livi ní ña kixaa xí'in to'on ñaxaa ña kindoo Ndios xí'in nivi, ña ká'an ndasaá kuchiño nivi naki'in na Níma Ndios kutaku ña ini na. ⁹ Ndeé ní ká'no ñava'a livi xikuu to'on ña naki'in taMoisés xina'á, vará káchí ña ndí ndi'i nivi xini ñó'ó kivi na xa'a kuachi na. Ta ña ndee ní ká'no ta va'a ní ka kúu to'on xaá, ña káchí ndasaá Ndios sánduu ra yó nivi na ndii, na on koó kuachi ndiso noo ra. ¹⁰ Ndeé ní ká'no ñava'a livi xikuu to'on Ndios ña naki'in taMoisés xina'á, ta vitin ndee ní ka ká'no livi kúu to'on va'a xaá ña kindoo Ndios xí'in nivi. ¹¹ Vará ña ndee ní va'a ká'no livi xikuu ndayí Ndios ña naki'in taMoisés xina'á, ta ndee

ndayí yó'o on vása ní-kundeé ña koo ña ndi'i saá kivi. Ta saá ndixa ña ndee ní ka va'a ká'no livi kúu ñaxaa ña kindoo Ndios xí'in nivi, chi ñayó'o kundeé ña koo ña ndi'i saá kivi ña vaxi.

¹² Ta xa'a ña ndáa ini ndi ndí nda ñii kivi on ndi'i xa'a ñaxaa yó'o ña kindoo Ndios xí'in nivi, on vása yí'ví ndi, ta ká'an ndoso káxín ndi to'on Ndios noo nivi. ¹³ On vása ké'é ndi ndatán ke'é taMoisés, chi tayó'o xindasi noo ra xí'in tikoto, ña ni-taxi koto naIsrael ña yé'e noo ra, ta ña yé'e yó'o lo'o lo'o ndi'i xa'a ña. ¹⁴ Ta ndatán yoo tikoto ña xindasi noo taMoisés, saá yoo ña sasi noo naIsrael, ña on vása táxi ña kundaá ini na ñandaá Ndios. Ta saá nda kivi vitin, tá ká'vi na to'on ña kindoo Ndios xí'in naIsrael xina'á, ta on vása kuchiño kundaá ini na yukia kóni kachi ña ká'vi na, chi ndasaá kuiti Jesucristo kúu ta kuchiño kindaa ña sasi noo ña kundaá ini naIsrael ñandaá Ndios. ¹⁵ Tanda kivi vitin, tá ká'vi naIsrael to'on Ndios ña ntaa taMoisés xina'á, ta ndatán yoo tikoto ña ndasi, saá yoo ña sasi ini na, ta on vása táxi ña kandixa na ñandaá. ¹⁶ Ta saá tá nivi naIsrael kándixa na Jesucristo, ta ndixa mji ra kindaa ra ña sasi ini nivi yó'o. ¹⁷ Saá chi Jesucristo Ta ká'no noo yó ñii kúu ra xí'in Níma Ndios. Ta xa'a ña táku Níma Ndios ini nivi na kándixa Jesucristo, on vása táku ka na tixin ndee ña on vá'a, ta kómí na ndee ña táku ndika na yichi ra. ¹⁸ Ta saá ndi'i mji yó nivi na ndikon Jesucristo, on vása yoo ka yó ndatán yoo nivi na táku xí'in ña ndasi noo na. Ta nda vika, ndatán yoo ñii yutatá ña yé'e xí'in ndee ká'no ña livi Ndios, saá yoo mji yó. Ta Níma Ndios ñii ñii kivi ndasa va'a ka ña mji yó, ta naki'in ka yó ndee ñava'a ká'no livi Ndios xa'a ña tondaá yó nduu yó ndatán yoo Jesucristo.

4

¹ Xa'a ña ká'no ini Ndios, ke'é ra ñava'a xí'in mji ndi, ña kúu ña sakuiso chiño ra ndi'i kasa ndivi ndi chiño noo ra. Ñakan kía on vása náka va ini ndi. ² Ta xa chikaa ini ndi ña nda lo'o on ke'é ndi ña on vá'a ña sakuka'an noo ndi, ni on vása ké'é se'é ndi ña on vá'a, ni on vása sándá'ví

ndi nivi xí'in to'on vatá, ta nda lo'o on vása násaka ndi to'on Ndios xí'in to'on vatá. Ta nda víka, mji Ndios ndakuijn ra xa'a ndi ña kuiti ká'an ndi to'on ndaa. Ta xa'a ñayó'o ndi'i nivi kúchiño kandixa na to'on ña ká'an ndi, chi xini na ndi nivi nandaa kúu ndi. ³ Ta sava nivi on vása kúndaa ini na to'on Ndios ña ká'an ndoso ndi noo na, chi yoo ña sási ini na, ta nayó'o kúu nivi na ndikon ku'a'an yichi noo ndi'i xa'a na. ⁴ Ta nivi yó'o na on xjin kandixa to'on Ndios, yoo na ndatán yoo nivi nakuáá nduchu noo. Saá chi Satanás ña xá'nda chiño noo yichi on vá'a ñoyívi yó'o, sási ña ini na. Ta xa'a ñayó'o on vása kúchiño na kundaa ini na to'on va'a xa'a Jesucristo, vará to'on yó'o ndatán yoo ño'o livi ña yé'e noo naa ñoo, saá yoo ña. Ta to'on yó'o ká'an ña xa'a Jesucristo, ta kómí ndi'i ndee ká'no ña livi yé'e, chi ñii kúu ra xí'in Ndios. ⁵ Ta saá, kivi ká'an ndoso ndi to'on noo ndó, ta to'on ña ká'an ndi on sivi xa'a ña kasa ká'no xí'in mji ndi kúu ña, ta kuiti ká'an ndi xa'a ña kasa ká'no ndi Jesucristo, ta ndato'on ndi ndi Jesucristo kúu Ta ká'no noo ndi'i ña yoo ñoyívi. Ta ndato'on ndi xí'in ndó ndi kúu ndi nivi na kisa chiño noo ndó, ta ké'é ndi saá xa'a ña kí'vi ní ini ndi xini ndi Jesucristo. ⁶ Kuiya xina'á ní Ndios xa'nda chiño ra, kachí ra saá: “Noo naa ní, ná koo ña yé'e”, saá kachí ra. Ta vitin mji Ndios yó'o kúu ta sánaye'e nima yó, ta ña yé'e yó'o táxi ña xini yó ndee ká'no ña livi yé'e ña kaku noo Ndios. Saá chi xini yó Jesucristo, ta kómí mji ndee ká'no ña livi yé'e Ndios.

To'on yó'o ká'an ndi Ndios kúu ta táxi ndee nda'a nivi ña viví kutaku na yichi Jesucristo

⁷ To'on va'a xa'a Jesucristo ndatán yoo ñakuíká, saá yoo ña. Ta ndi'i mji yó na kándixa to'on yó'o, ndatán yoo kisi ño'o noo ño'o ñakuíká yó'o, saá yoo yó. Ta saá sáná'a káxin yó ndi ndee va'a ña kómí yó on sivi ndee mji yó kúu ña, ta ndee ña táxi Ndios nda'a yó kúu ña. ⁸ Ta saá mji ndi, vará yoo ku'a'a ní tondó'o xó'vi ndi, ta kúndee ndi noo ña. Vará yoo ku'a'a ní tondíni noo ndi, tandra on vása kúndaa ini ndi ndasaá kaku ndi noo ñayó'o, ta

saá ni, on vása sándakoo ndi ndati ndi ndi Ndios chindee ra ndi'i. ⁹ Vará nivi sáxo'vi ní na mji ndi xa'a ña ká'an ndoso ndi to'on xa'a Jesucristo, ta ndixa on vása yoo mató'ón ndi, chi Ndios nda ñii kivi on vása sándakoo ra mji ndi. Vará nivi sákyo na ndi'i nda noo ño'o, ta saá ni, on ta'an sandi'i na xa'a ndi. ¹⁰ Ta ndi'i saá xiiña noo ku'a'an ndi xa'a ña kisa ndivi ndi chiño Jesucristo, yoo ña yo'vi xó'vi yiki koñu ndi, ta ñayó'o táxi ña kúndaa ini ndi ndi ñii yoo ndi xí'in Jesucristo, ta ta nixó'vi ní ta nixi'i ra xa'a kuachi ndi. Ta vitin xí'in ña xó'vi ndi sáná'a ndi ndi Jesucristo ndixa táku ra ini ndi, chi ndee ña kómí yiki koñu ndi kúu ña kaku noo ra. ¹¹ Ta mji ndi, vará táku ka ndi ñoyívi yó'o, ta ndi'i saá kivi táxi xí'in mji ndi ña kivi ndi xa'a Jesucristo. Ta saá sáná'a káxin ndi noo nivi ndi Jesucristo ndixa táku ra ini ndi, ta ndee ña kómí yiki koñu ndi kúu ña kaku noo ra. ¹² Ta saá kúndaa ini ndi ndi xa'a ña kisa ndivi ndi chiño ña sakuiso Ndios ndi'i kúu xa'a ña xó'vi ní ndi nda xa yoo ña kivi ndi. Ta saá ni, xa'a ña xó'vi ndi saá, ndó'o kándixa ndó to'on va'a xa'a Jesucristo, ta vitin táku ndino'o ndó noo Ndios chi Jesucristo táku ra ini ndó.

¹³ Ñii xiiña noo to'on Ndios ña nitaa na xina'á, ñii ta nika'an ra, kachí ra saá: “Kándixa i Ndios, ñakán kía nika'an i to'on xa'a ra”, kachí ra. Ta ñii kiva saá mji ndi kándixa ndi Ndios, ta saá ká'an ndoso ndi to'on ra noo nivi. ¹⁴ Saá chi xini ndi ndi Ndios, ta sanatakú Jesucristo, ñii kiva saá kivi ña vaxi sanatakú ra ndi'i noo ña nixi'i ndi. Ta saá naki'in ra mji ndi xí'in ndó'o ña ko'on yó xí'in ra ta kutaku yó noo ra ndi'i saá kivi. ¹⁵ Ta vitin ndi'i ña xó'vi ndi kúu xa'a ña kí'vi ini ndi xini ndi ndó'o. Saá chi ñava'a ña ké'é Ndios xa'a ña sakaku ra nivi, ñayó'o xita ní'no ña noo ku'a'a ní nivi, ta náki'in na ña. Ta saá ví'í ní nivi taxi na ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a ñava'a náki'in na, ta chinoo síkón ní na ñato'o Ndios.

¹⁶ Ñakán kía on vása nákava ini ndi. Vará yiki koñu ndi ñii ñii kivi kuee kuee ku'a'an ndi'i xa'a ña, ta ñii ñii kivi Ndios ndasa xa'a ra ndee nima ndi. ¹⁷ Ta kúndaa ini ndi ndi ña xó'vi ndi xa'a Jesucristo ñoyívi yó'o ña válí kuiti kúu ña, ta kama

ya'a ña. Ta ña xó'vi ndi nda lo'o on vása kútá'an ñayó'o xí'in ña livi va'a ña ná'no ña yóo ñoyívi ñino noo kutaku ndi ndi'i saá kivi ña vaxi, ta nda ñii kivi on ndi'i xa'a ñava'a yó'o. Ta ñava'a ñoyívi ñino kuu ña ná'no ní ka noo ndi'i ña on vá'a xó'vi ndi ñoyívi yó'o. ¹⁸ Ñakán kía on vása ndini ndi xini ndi ña kúu kuenda ñoyívi yó'o, ña kúu ña xító ndi xí'in nduchu noo ndi, chi ñii kivi ndi'i xa'a ñayó'o. Ta ndixa ndini ndi xini ndi ña kúu kuenda ñoyívi ñino, ña kúu ña on vása xító ndi xí'in nduchu noo ndi, chi ñayó'o nda ñii kivi on ndi'i xa'a ña.

5

¹ Ta ndatán yóo ve'e mandiado noo táku yó lo'o kivi, saá yóo yiki koñu yó kivi táku yó ñoyívi yó'o. Ta xini yó ndi ñii kivi vaxi ndi'i xa'a yiki koñu yó yó'o. Ta saá ñoyívi ñino naki'in yó yiki koñu yó xaá ña kundefé koo ndi'i saá kivi. Ndios kúu ta ta kasa va'a yiki koñu yó ña xaá yó'o, ta on sivi nivi kúu na kasa va'a ña. ² Ta kivi táku ka yó ñoyívi yó'o, ta xikan ini yó, chi kútoo ní yó ña nasama yó ña kutaku yó xí'in yiki koñu yó ña xaá ñoyívi ñino. ³ Ta ndatán yóo ña sandakoo yó tikoto yata ta kundixin yó tikoto xaá, saá koo kivi naki'in yó yiki koñu yó xaá ña kutaku yó ñoyívi ñino. Ta xa'a ña naki'in yó yiki koñu yó xaá, nima yó on kutaku yalá ña ñoyívi ñino. ⁴ Ta ñoyívi yó'o yiki koñu yó, yóo ña ndatán yóo ve'e mandiado noo táku yó. Ta vará tána yó xí'in ña yo'vi xó'vi yó ñoyívi yó'o, ta saá ni, on xjin yó kivi yó ta sandakoo yó yiki koñu yó ñoyívi yó'o ña kindo vichí nima yó. Ta ndixa ña kóni yó kúu ña kundixin yó yiki koñu xaá ña naki'in yó ñoyívi ñino. Ta kivi saá on kukomí ka yó yiki koñu ña xini ñó'o kivi, ta ndi'i saá kivi kutaku ndino'o yó xí'in yiki koñu xaá ña nda ñii kivi on ndi'i xa'a. ⁵ Ta xa'a ña kutaku xaá yó saá, kúu xa'a ña Ndios kisa va'a ra mji yó, ta xa taxi ra Nima ra kutaku ña ini yó. Ña táku Nima Ndios ini yó vitin kúu ña kisa nda ndi ndixa naki'in yó ndi'i ña kindo Ndios taxi ra nda'a yó.

⁶ Ta saá ndi'i saá kivi ndaa ini yó Ndios, ta xini yó ndi ndi'i kivi tá táku ka yó

xí'in yiki koñu yó ñoyívi yó'o, ta on ta'an tonda yó kutaku yó ñoyívi ñino xí'in Ndios. ⁷ Ta kivi táku ka yó ñoyívi yó'o, vará on kuchiño koto yó Jesucristo xí'in nduchu noo yó, ta xí'in ña ndaa ini yó ra, táku yó ndikon yó yichi ra. ⁸ Ta xa'a ña ndaa ini yó Jesucristo, xani sini yó ndi va'a ka ná sandakoo yó yiki koñu yó ñoyívi yó'o, ta ko'on yó kutaku yó xí'in ra ñoyívi ñino. ⁹ Ta saá, ndixa ña xini ñó'o ní ka noo yó kúu ña ké'é yó ña sákusij ini Ndios, an kivi táku ka yó ñoyívi yó'o, an kivi táku yó ñoyívi ñino. ¹⁰ Chi ñii kivi ndi'i yó koni ñó'o kuita yó noo Jesucristo ña kasa nani ra xa'a kuachi yó, ta kivi saá ñii ñii yó naki'in yó ndasaá yóo ña kisa ndivi yó kivi xitaku yó xí'in yiki koñu yó ñoyívi yó'o, an ñava'a xikuu ña, an ña on vá'a xikuu ña kisa ndivi yó.

Nivi na kándixa Jesucristo ndiso chiño na xí'in ña chindeé na nivi ña nakutá'an va'a na xí'in Ndios

¹¹ Xa'a ña kúndaq ini ndi ndi'i nivi xini ñó'o taxi na ñato'ó ní nda'a Ndios xí'in ña ndino'o ini na, ta mji ndi chika ndi ndee ña chindeé ndi nivi kándixa na ra. Ndios xini va'a ra nima mji ndi, ta kóni ndi ña ñii káchí ndó'o kúndaq va'a ini ndó ndi nivi na ndino'o ini kúu ndi. ¹² On vása ká'an ndi to'on yó'o xa'a ña kasa ká'no xí'in mji ndi noo ndó. Ta nda vika, chikaq ní ndi ndee ña kasa ndivi ndi chiño va'a xa'a ña kusij ini ndó koni ndó ndi'i. Ta saá kuchiño ndó ndakuijn ndó xa'a ndi noo nivi na kúu na ña'a ní ini chi va'a ní ná'a chiño ke'é na, vará on sivi nivi na ndino'o ini kúu na. ¹³ Ta mji ndi, sava nivi xani sini na ndi nivi na sana kúu ndi. Tá ndixa yóo ndi ndatán yóo nivi na sana, ta yóo ndi saá xa'a ña chikaq ndi ndee viví kisa chiño ndi noo Ndios. Ta saá ni, tá on sivi nivi na sana kúu ndi, ta kúu ndi nivi na va'a ini xa'a ña viví kisa chiño ndi noo ndó'o. ¹⁴ Ta ña kí'vi ini Jesucristo xini ra mji ndi kúu ña chinda'a ndi'i ña va'a kisa ndivi ndi chiño ña sakuiso ra ndi'i. Saá chi kúndaq ini ndi ndi ñii laá Jesucristo nixi'i xa'a kuachi ndi'i nivi. Ta saá ndi'i nivi ndatán yóo ña nixi'i na, saá yóo ña. ¹⁵ Ta Jesucristo nixi'i ra xa'a ndi'i nivi. Ta saá ndi'i nivi na

kándixa ña'á on vása xínì ñó'ó ka kutaku na kuiti xa'a ña sakusij na ini mji na, ta nda víka, kúchiño kutaku na xa'a ña sakusij na ini Jesucristo, òa ta ñixi'i xa'a na, ta natakū ra xa'a ña kúchiño taxi ra natakū na.

16 Ñakán kía kivi vitin tãda ndi'i saá kivi vaxi, xa sandakoo ndi ña xáni sijnì ndi xa'a inkã ñivi ndatán yoo ña xixani sijnì ndi kivi xindikon ndi yichì ñoyívi yó'o. Vará si'na tá on ta'an kandixa ndi Jesucristo, xixani sijnì ndi xa'a ra ndatán xáni sijnì ñivi na ndikon yichì ñoyívi yó'o, ta on vása ka xáni sijnì ndi saá. 17 Saá chi ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo ta takū na ini ra, ta ñivi yó'o kúu na ñivi xaá. Ndi'i ñayatá ñixiyo ini na xa ñiya'a ndi'i ña, ta vitin Ndios ndasa xaá ra ini na.

18 Ndi'i ñayó'o kúu chiño ña kisa ndivi Ndios. Saá chi xa'a ña ñixi'i Jesucristo xa'a kuachi yó, Ndios sanakutá'an ra mji yó xí'in ra. Ta saá sakuiso chiño ra mji ndi ña chindeé ndi ñivi ña nakutá'an vá'a na xí'in Ndios. 19 Ta to'on ña ndátõ'on ndasaá kúchiño nakutá'an va'a ñivi xí'in Ndios kúu ña káchí saá: Xí'in ña ñixi'i Jesucristo nda'a tón cruz xa'a kuachi ñivi, Ndios ñixiyo ra kisa chiño ra ña sánakutá'an va'a ra ñivi xí'in mji ra, ta kíndaa ra kuachi satã ñivi na kándixa Jesucristo, chi nayó'o ñii yoo na xí'in ra. Ta Ndios sakuiso chiño ra mji ndi ña ká'an ndoso ndi noo ñivi to'on yó'o. 20 Ta saá ndatán yoo nataa na ñakuiso chiño ña ko'on na inkã ñoo xí'in ndayí òa taká'no noo na ña kasa ndivi na chiño tayó'o, saá yoo mji ndi vitin. Saá chi Jesucristo sakuiso chiño ra mji ndi ña ko'on ndi inkã ñoo xí'in ndayí ra ña chindeé ndi ñivi ña nakutá'an va'a na xí'in Ndios. Ta to'on ña ndátõ'on ndi xí'in ñivi, ndatán yoo to'on ña xáku ndá'ví mji Ndios noo na, saá yoo ña. Ta saá vitin xí'in ndayí Jesucristo, xáku ndá'ví ndi noo ndó'ó ña kasa ndivi ndó ña xínì ñó'ó xa'a ña nakutá'an va'a ndó xí'in Ndios. 21 Vará Jesucristo nda ñii ña on vá'a on vása ní-ke'é ra, ta xa'a kuachi ndi'i ñivi, Ndios sanduu ra Jesucristo òa ta ñakuiso ndi'i kuachi ñivi ñoyívi. Ta saá xa'a ña ñixi'i Jesucristo nda'a tón cruz xa'a kuachi ñivi, ndi'i mji yó na kándixa ña'á, ndu yó ñivi na ndii

noo Ndios ta on vása ndíso ka yó kuachi noo ra.

6

1 Ta saá, xa'a ña ñii káchí ndó'ó ta ndi'i kisa chiño yó noo Ndios, xáku ndá'ví ndi noo ndó ña on taxi ndó ndi ña maní kuu ñava'a ke'é Ndios xí'in ndó, chi xa'a ñava'a ní ini Ndios, sakaku ra ndó'ó. 2 Chi noo to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, Ndios káchí ra saá:

Kivi chikaa ini i ña ke'é i ñava'a xí'in ndó, chikaa so'o i ña ndukú ndó noo i; ta mji kivi yó'o sakaku i ndó'ó, ta chindeé i ndó'ó, káchí Ndios, káchí to'on ra ña ñitaa na xina'á. Ta vitin xa kundivi to'on yó'o, chi xa kixaa kivi ña ñika'an Ndios xa'a. Saá chi kivi vitin kúu kivi ña Ndios kóni ra ke'é ra ñava'a xí'in ñivi, ña kúu ña sakaku ra na noo ña on vá'a.

3 Ta mji ndi chikaa ní ndi ndee ña viví ndikon ndi yichì Jesucristo. Ta xí'in ña va'a takū ndi saá noo ñivi, on vása táxi ndi ña koo ña ndatán yoo ña sákachi'i xa'a ñivi na xito ña ké'é ndi. Ta xí'in ña viví takū ndi saá, on naní'i ñivi ña on vá'a ka'an na xa'a chiño ña kisa ndivi ndi. 4 Nda víka, xa'a ña kúu ndi nataa na kisa chiño noo Ndios, xí'in ndi'i ña ké'é ndi sáná'a ndi noo ñivi ndasaá va'a kutaku na ña sakusij na ini Ndios. Ta saá kúndeé ini ndi xí'in ndi'i tondó'ó takū ndi, ta kúndeé ini ndi xí'in tondíni kómí ndi ta kúndeé ini ndi xí'in ndi'i noo ña xó'vi ndi. 5 Ku'a ní yichì ñikani ní na ndi'i xí'in kuártá, tiin na ndi'i, ta taan na ndi'i ini ve'e ka. Ñixiyo ku'a ní ñivi na sáa ini xíni na ndi'i, ku'a ní yichì ñisiso na ñinda'yi ndaa na ndi'i. Ndeé ní ñikisa chiño ndi, ta ku'a ní ñoo on vása ní-kisín ndi, ta ku'a ní kivi ñi-xixi ndi. 6 Ta saá ni, ndi'i saá kivi xí'in ñandaa ini ndi viví xitaku ndi. Ta ndixa xínì ndi ñandaa Ndios, ta kisa ká'no ini ndi xa'a ñivi, ta ndi'i yichì ké'é ndi ñava'a xí'in na. Takū Níma Ndios ini ndi, ta ndino'o ini ndi kí'vi ini ndi xíni ndi ñivi. 7 Ká'an ndi to'on ndaa, ta xí'in ndee Ndios ká'an ndoso ndi to'on yó'o noo ñivi. Ta ñii ñii kivi xí'in to'on ña ndaa ta xí'in ña viví takū ndi, chikaa ní ndi ndee ña kúndeé ndi noo ña on vá'a. 8 Xa'a ña kúu ndi ñivi na kisa chiño noo Ndios, sava yichì ñivi kisa to'o

na ndi'i, ta sava yichi nivi xaa noo na xini na ndi'i. Sava yichi ka'an na to'on va'a xa'a ndi, ta sava yichi ka'an na to'on on va'a xa'a ndi. Vara nivi na ndaa ta na ndino'o ini kuu ndi, ta sava nivi ka'an na xa'a ndi kuu ndi nivi na vata na sanda'vi na'a. ⁹ Vara xini na yu kuu ndi, ta ndatan ke'e na xi'in nivi na on vasa xini na, saá ke'e na xi'in ndi. Vara nii nii kivi yatin ni yoo na xa kivi ndi, ta saá ni, taku ka ndi vitin. Saxo'vi ni na ndi'i, tanga vitin, on vasa kuu ndi nivi na nixi'i. ¹⁰ Xani sini nivi ndi kuu ndi nivi na kúchuchú ini, ta on vasa saá, chi ndixa ndi'i saá kivi nákaa nasii ni ini ndi. Xani sini nivi ndi kuu ndi nivi nanda'vi ni, ta on vasa saá, chi ndixa xa nataxi ndi ñakuika Ndios nda'a ku'a ni nivi. Xani sini nivi ndi nda nii ñakuika on vasa kómi ndi, ta on vasa saá, chi ndixa kómi ndi ndi'i ñakuika ndino'o Ndios.

¹¹ Nañani yó xi'in náki'va yó, na taku ñoo Corinto, ndino'o ni ini ndi nika'an ndi xi'in ndó, ta ñakoná ndi níma ndi noo ndó. ¹² Ta ndi'i, ndixa kí'vi ini ndi xini ndi ndó'ó, ta ndó'ó, lo'o ní kí'vi ini ndó xini ndó ndi'i. ¹³ Ndatán xaku nda'vi yivá naváli noo sa'ya ra, saá xaku nda'vi ndi noo ndó'ó na nii ki'va ndatan kí'vi ini ndi xini ndi ndó'ó, saá kuki'vi ini ndó koni ndi'i.

To'on yó'o ka'an, ndatan yoo ve'e Ndios, saá yoo mii yó nivi na kándixa Jesucristo

¹⁴ Ta xini yó ndi on va'a kunoo nii yoko sini nii tísindiki ta xi'in sini nii tiburro, chi on vasa nii káchi sija ovi ri saá na ko'on ri. Ta nii ki'va saá mii yó, nivi na kándixa Jesucristo, on va'a kindoo yó na nii káchi kasa ndivi yó ndi'i chiño xi'in nivi na on vasa kándixa Jesucristo. Saá chi nivi na ke'e ñandaa on kúchiño koo yu'ú na xi'in nivi na on vasa ke'e ñandaa. Ta ni on kúchiño ño'o yé'e nii kutá'an na xi'in ñanaa. ¹⁵ Ta ni on kúchiño koo yu'ú Jesucristo xi'in ñanímá ndiva'a ká'no Satanás.* Ta ni on kúchiño nii koo yu'ú nivi na kándixa Jesucristo xi'in nivi na on vasa kándixa ra. ¹⁶ Ta ve'e ño'o ñaídolo on kúchiño nii koo na xi'in ve'e ño'o Ndios ndino'o. Ta mii yó ndatan

yoo ve'e ño'o Ndios tatáku, saá yoo yó, chi taku Níma Ndios ini yó. Ta nii xiiña noo to'on Ndios na ñitaa na xina'á, Ndios nika'an ra xa'a nivi na ñakaxin ra kuu naño ra, kachi ra saá:

Yi'i koo i xi'in na ta kutaku i xi'in na; ta koo i Ndios mii na,

ta nivi yó'o koo na naño mii i, saá kachi Ndios. ¹⁷ Ta xa'a ñayó'o inka xiiña noo to'on ra, nika'an Ndios, kachi ra saá:

Kee ndó noo nivi na on va'a yó'o, ta kuxíka ndó noo na on va'a ke'e na; ta on tondaa nda'a ndó noo nda nii na kuu na on va'a noo i.

Ta saá va'a naki'in i ndó'ó noo i.

¹⁸ Ta yi'i koo i Yivá ndó, ta sa'ya i taa, ta sa'ya i ña'a koo ndó'ó, kachi Ndios, taa ta kuu taKá'no noo yó, ta Taa ta kómi ndi'i ndee kuu ra.

7

¹ Ta saá, nañani yó xi'in náki'va yó, xa'a ña Ndios kindoo ra xi'in yó na sanduu ra yó sa'ya ra, va'a ná ndasa ndii xi'in mii yó. Ta saá xini ñó'ó sandakoo yó ke'e yó na on va'a, ta kuxíka yó noo ndi'i na táxi kukini yiki koñu yó ta noo ndi'i na táxi kukini níma yó. Ta xa'a ña kisa to'ó yó Ndios, nii nii kivi va'a ná chikaa yó ndee na kutaku ndii yó noo ra.

TaPablo kúsi ini ra chi ñandikó ini nivi naño Corinto ta vitin ke'e na ñavq'a

² Xaku nda'vi i noo ndó na kuki'vi ini ndó koni ndó ndi'i. Ndixa on vasa ní-ke'e ndi na on va'a xi'in nda nii ndó'ó, ni nda lo'o on vasa ní-sanda'vi ndi nda nii nivi. ³ On sivi xa'a na ka'an kuachi i xi'in ndó kuu na ka'an i to'on yó'o. Saá chi xa nika'an i xi'in ndó ndi ndixa kí'vi ni ini ndi xini ndi ndó'ó. Ta saá, án taku ka ndi ñoyivi yó'o, án xa kama kixaa na kivi ndi, ta nda nii kivi on ndi'i xa'a na kí'vi ini ndi xini ndi ndó'ó. ⁴ Ndáa ini i ndi kúchiño ndato'on i xi'in ndó xi'in na ndino'o ini i, ta kúsi ni ini i xini i ndó'ó. Vara yo'vi ni xó'vi ndi, ta saá ni, nákaa ñava'a ni ini i ta yoo na kúsi ni ini i.

⁵ Nda kivi kixaa ndi ñoo estado Macedonia yó'o, on vasa ní-kuchiño ndi nakindee ndi, chi nixiyo ku'a ni tondó'ó noo ndi.

* 6:15 Inka kivi Satanás kuu Belial.

Saá chi nixiyo nivi na kani tá'an xí'in ndi, ta nixiyo kua'a ní tondini ña sayi'ví ní ini ndi. ⁶ Ta Ndios, ta kúu ta ta chíkaa ndee ini nivi na kúu na nakava ini, chíkaa ra ndee ini ndi xí'in ña kixaa taTito noo ndi. ⁷ Ta saá tuku kúsii ní ini ndi xa'a ña ndato'on ra xí'in ndi ndí ndó'ó chíkaa ndó ndee ini ra. Ta taTito yó'o ndato'on ka ra xí'in ndi ndí ndee ní kóni ndó kixi ndó koto ndó yi'i, ta ndato'on ra xí'in ndi ña nijkuchuchú ní ini ndó xa'a kuachi ndó, ta vitin ndí'i ini ndó xa'a i. Ta saá ña xini so'o i to'on yó'o ña ndato'on taTito xí'in i ndixa sakusii ní ka ña ini i.

⁸ Vará tutu ña nitaai ta ti'ví i nixaa noo ndó, ñayó'o taxi ña nijkuchuchú ní ini ndó'ó, ta vitin yi'i on vása nándikó ini i xa'a ña nitaai noo tutu yó'o ña nixaa noo ndó. Ta saá ni, tá si'na ndixa nixiyo ña nándikó ini i xa'a ña nitaai noo tutu yó'o, chi kundaa ini i ndí to'on ña nitaai sakuchuchú ní ña ini ndó'ó, vará kuiti ñii káni lo'o ndo'o ndó saá. ⁹ Ta vitin yóo ña kúsii ní ini i. Ta on sivi xa'a ña nijkuchuchú ini ndó'ó kúu ña kúsii ní ini i vitin, ta kúsii ini i xa'a ña kundaa ini ndó ña on vá'a ke'é ndó, ta nándikó ini ndó ta kuyatin ndó noo Ndios. Ta ña nixiyo ña kúchuchú ini ndó saá xikuu ñava'a ña xikoni Ndios, chi taxi ña ña nándikó ini ndó xa'a kuachi xindiso ndó. Ta saá vará to'on yo'vi xikuu ña nitaai ndi nixaa ña noo ndó, ta to'on yó'o nda lo'o on vása ní-sataku'é ña ndó'ó. ¹⁰ Saá chi ña kúchuchú ini táxi Ndios xó'vi nivi, ñayó'o chindee ña nivi yó'o ña nándikó ini na, ta ka'an na ndukú na noo Ndios ña kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na, ta sakaku ra na. Ta saá ña kúchuchú ini nivi ña táxi Ndios xó'vi na kúu ñii ñava'a xa'a mji na. Ta yóo inká noo ña kúchuchú ini nivi na kúu na ndikon yichi ñoyívi yó'o. Ta ña kúchuchú ini nayó'o on sivi ñava'a kúu ña, chi chinda'á ña nivi yó'o ña ko'on na yichi noo kivi na noo Ndios. ¹¹ Ta ndó'ó, ña kúchuchú nixiyo ini ndó xikuu ña taxi Ndios nixiyo ndó. Ta saá, ña kúchuchú nixiyo ini ndó yó'o chíkaa ña ndee ini ndó xa'a ña ke'é ndó ñava'a. Saá chi ña kúchuchú nixiyo ini ndó kúu ña kisa ndaa ndí on vása ní-xiyo yu'ú ndó xí'in ña on vá'a ke'é ta tatá'an ndó. Ta

kivi ntondaa ndó kundaa ini ndó ñandaa, ta nisaa ini ndó xini ndó ña on vá'a, ta nivi'ví ini ndó noo Ndios koto saxo'vi ra ndó'ó. Ta saá vitin kóni ní ndó koto ndó yi'i, ta chíkaa ní ndó ndee ña kisa ndivi ndó ñandaa xí'in ta tatá'an ndó ta ke'é ña on vá'a. Ta xí'in ndi'i ñayó'o, xa saná'a ndó noo ndi ndí nivi na ndii kúu ndó chi ke'é ndó ñandaa xí'in tayó'o. ¹² Kivi nitaai tutu ña nixaa noo ndó, ta on sivi xa'a ña kuiti ndí'i ini i xa'a ta ta ke'é ña on vá'a xikuu ña, ni on sivi xa'a ña kuiti ndí'i ini i xa'a nivi na nixiyo xí'in ña on vá'a ke'é tayó'o xikuu ña. Ta xa'a ña kuchiño saná'a ndó noo Ndios ndí ndixa kí'vi ní ini ndó xini ndó ndi i xikuu xa'a ña nitaai ña.

¹³ Nakán kía vitin xa nduva'a ní ini ndi. Saá tuku kúsii ní ini ndi xito ndi ña yóo ña kúsii ní ini taTito, chi ndó'ó xa chíkaa ndó ndee ini ra. ¹⁴ Xa kisa ká'no i ndó'ó noo taTito, ta ndó'ó on vása ní-sakuka'an ndó noo i, chi ndixa va'a ní kisa ndivi ndó xí'in ra. Ta xí'in ñayó'o saná'a ndó ndí ñandaa kúu ndi'i to'on va'a nika'an ndi xa'a ndó xí'in ra. Ta ñii ki'va saá to'on ndaa kúu ndi'i saá to'on ña ndato'on ndi xí'in ndó'ó. ¹⁵ TaTito kí'vi ní ka ini ra xini ra ndó'ó kivi naká'an ra ndasaá va'a ní chíkaa so'o ndó to'on ña ndato'on ra xí'in ndó, ta kisa ndivi ndó ndi'i ña ndukú ra noo ndó. Ta xí'in ñato'ó ní ta xí'in ña yí'ví ini ndó, naki'in ndó ra kivi nixaa ra noo ndó. ¹⁶ Ta vitin kúsii ní ini i chi ndi'i ñayó'o kisa ndaa ña noo i ndí ndixa yóo xa'a ña ndaa ini i ndó'ó.

8

To'on yó'o ká'an ndí nivi na táku kua'a ní ñoo taxi na ví'i ní si'ún xa'a ña chindee na nivi nandá'ví na kándixa Jesucristo na táku ñoo Jerusalén

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, vitin kóni ndi ndato'on ndi xí'in ndó xa'a ñava'a ña kaku ini Ndios ña taxi ra yóo ña ini nivi na kándixa Jesucristo na táku kua'a ñoo estado Macedonia yó'o. ² Vará nivi yó'o ná'no ní ñayó'vi xó'vi na, ta yóo ñasii ní ini na. Ta vará nivi nandá'ví ní kúu na, ta on sivi nasí'nda kúu na, ta taxi na kua'a ní si'ún ña chindee nivi nandá'ví na kándixa Jesucristo na táku ñoo Jerusalén.

³ Ta yì'ì ndákuijn ì xa'a nayó'o ndí ndatán yóo ña kómí ñii ñii na, saá yóo ña taxi na, tãnda saxo'vi xí'in mji na xa'a ña taxi na ña xini ñó'ó nda'a nandá'ví. Ta on sivi xí'in ñanduxa kúu ña taxi na ña, ta xí'in ñasijí ní ini na taxi na ku'a ní s'ún. ⁴ Tãnda xaku ndá'ví ní na noo ndi ña ná ke'é ndi ñava'a xí'in na ña taxi ndi ña saní'i na s'ún mji na noo s'ún ña xa nakaya ndi ña chindeé nivi na kándixa Jesucristo na kúu nandá'ví na táku ñoo Jerusalén. ⁵ Ta ña va'a ní ka ke'é na noo ña ndati ndi ke'é na. Saá chi si'na taxi xí'in mji na nda'a Ndios, ta saá tuku nataxi xí'in mji na nda'a mji ndi. Ta ña ke'é na saá kúu ña kóni Ndios. ⁶ Ta Tito kúu ta xa kixá'á nákaya s'ún ña taxi sijí ndó xa'a ña chindeé ndó nivi nandá'ví yó'o. Ta xa'a ñayó'o, xaku ndá'ví ndi noo ra ña saxino ra chiño yó'o. ⁷ Va'a ní kisa ndivi ndó ndi'i chiño ña ké'é ndó xa'a Jesucristo. Saá chi ndino'o ní ini ndó ndaa ini ndó Ndios, ta vivii xini ndó ndato'on ndó to'on ra xí'in nivi, ta xini va'a ndó ñandaa Ndios, ta chikaa ní ndó ndee ña kisa chiño ndó noo Jesucristo, ta kí'vi ní ini ndó xini ndó ndi'i. Ta vitin ndúkú ndi noo ndó ña va'a ní kasa ndivi ndó chiño ña taxi ndó s'ún xa'a ña chindeé ndó nivi nandá'ví na kándixa Jesucristo ñoo Jerusalén.

⁸ On sivi ña xá'nda chiño ñi noo ndó kúu to'on ña vitin ká'an xí'in ndó, ta kuiti ndato'on xí'in ndó xa'a ña kunda ini ndó ndí nivi na kándixa Jesucristo na táku inka ñoo, nayó'o xa chikaa ní na ndee, ta xa nakaya na ku'a ní s'ún xa'a ña chindeé na nivi nandá'ví ñoo Jerusalén. Ta vitin kúchiño saná'a ndó án ñii kí'va ndino'o ini ndó kí'vi ini ndó xini ndó nivi nandá'ví yó'o. ⁹ Xa xini ndó ndí Jesucristo kúu ra ta ta ká'no ini, ta ná'no ní ñava'a ke'é ra xí'in yó. Saá chi ta ta kómí ndi'i ñakuíká kúu ra, ta kisa ndá'ví xí'in mji ra xa'a yó. Ta xa'a ña kisa ndá'ví xí'in mji ra, vitin mji yó nivi na kándixa ra kómí yó ndi'i ñakuíká Ndios.

¹⁰ Vitin ndato'on xí'in ndó ndasaá xini ñó'ó kasa ndivi ndó chiño yó'o. Chi kuiya yava ndó'ó xikuu nivi nanoó kixá'á nákaya s'ún xa'a ña chindeé ndó nivi nandá'ví na kándixa Jesucristo na táku

ñoo Jerusalén. Ta saá tuku ndó'ó xikuu nivi nanoó kutoo ní taxi s'ún nda'a nandá'ví yó'o. ¹¹ Ta vitin xini ñó'ó saxino ndó chiño ña kixá'á ndó kisa ndivi ndó. Ta ndatán kixá'á ndó kisa ndivi ndó chiño yó'o xí'in ñasijí ní ini ndó, ñii kí'va saá saxino ndó chiño yó'o. Ta va'a ñii ñii ndó taxi ndó ndatán yóo ña kómí ndó. ¹² Saá chi tá ndino'o ini yó kóni yó taxi yó ña kómí yó nda'a Ndios, ta saá táxi yó ndatán yóo ña kómí yó, ta ndixa Ndios náki'in va'a ra ña táxi yó nda'a ra. Ta on vása ndúkú Ndios noo yó ña taxi yó nda'a ra ña on koó kómí yó.

¹³ On xijn ndi ña taxi ndó ndi'i ña kómí ndó, ta koo ña kumanj noo ndó, tá mií saá nivi na náki'in ña taxi ndó nda'a na, nayó'o kukomí na nda ku'a ní ka ña xini ñó'ó noo na. On xijn ndi ña koo saá, ¹⁴ ta ña kóni ndi kúu ña ñii ñii yó kukomí yó ña xini ñó'ó yó. Vitin xí'in ña ví'í kómí ndó kúchiño chindeé ndó nivi na kumanj ña xini ñó'ó noo. Ta saá nda kixaa kivi ña koo ña kumanj noo ndó'ó, ta nivi na náki'in ñava'a nda'a ndó, kuchiño na chindeé na ndó'ó kivi saá. Ta saá ñii ñii yó kukomí yó ña xini ñó'ó yó nda'a yó. ¹⁵ Saá chi to'on Ndios ña njtaa na xina'á káchí ña saá: "Nivi na nakaya ku'a ní ñava'a, kómí na ñava'a xini ñó'ó na, ta on vása ní-ndoo ndoso ka ña nda'a na. Ta nivi na nakaya lo'o ñava'a, ta on vása ní-kumanj ka ña nda'a na", káchí to'on Ndios.

¹⁶ Ta yì'ì táxi ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios, chi chikaa ra ini ñani yó ta Tito ña yó ña ndí'i ini ra xa'a ndó, ñii kí'va ndatán yì'ì ndí'i ini xa'a ndó'ó. ¹⁷ Ta ta Tito xí'in ñasijí ní ini ra, njka'an ra ndí ndixa kasa ndivi ra chiño ña sakuiso ñi ra, chi ñó'o ní ini ra xa'a ndó, ta ndino'o ní ini ra kóni ní ra xa'a ra koto ra ndó'ó.

¹⁸ Ta xí'in ta Tito yó'o, ti'vi ndi inka tañani yó, ta kúu ta ta kánóo va'a to'on xa'a noo ndi'i saá nivi na kándixa Jesucristo na nákutá'an ku'a ní ñoo. Saá chi tayó'o va'a ní kisa chiño ra xí'in ña sakuíta ní'no ra to'on va'a xa'a Jesucristo. ¹⁹ Ta ndi'i nivi na kándixa Jesucristo na nákutá'an ku'a ní ñoo, nivi yó'o nakaxin na tañani yó yó'o ña ko'on ra xí'in ndi nda ñoo Jerusalén xa'a ña nataxi ndi s'ún

nda'a n̄ivi nandá'ví na kándixa Jesucristo. Ta m̄iji nd̄i kisa ndivi nd̄i chiño yó'o xa'a ña taxi nd̄i ñato'ó nda'a Ndios, ta saá tuku kisa ndivi nd̄i chiño yó'o xa'a ña saná'a nd̄i ña kúsij ní ini nd̄i chindeé nd̄i n̄ivi yó'o. ²⁰ Ta vivíi kisa ndivi nd̄i chiño yó'o, chi ví'í ní s̄i'ún kúu ña nákaya nd̄i noo ku'a'a ní ñoo, ta nda lo'o on x̄iin nd̄i taxi nd̄i ña ka'an kuáchi n̄ivi xa'a nd̄i. ²¹ Ñakán chíkaa ní nd̄i ndee xa'a ña vivíi kasa ndivi nd̄i chiño yó'o x̄i'in ñandaa noo Ndios, ta x̄i'in ñandaa noo n̄ivi.

²² Ta saá ti'ví nd̄i ink̄a ka tañani yó ña ko'on ra x̄i'in ovi nañani yó yó'o. Tayó'o ku'a'a ní yich̄i xa saná'a ra nd̄i on s̄ivi taa ta x̄uxán kúu ra, ta ta ta va'a ní chiño kúu ra, ta kúsij ní ini ra chindeé ra n̄ivi. Ta vitin xa'a ña ndixa ndáa ní ini ra ndó'ó, xa chíkaa ini ra chindeé ra ndó'ó x̄i'in chiño yó'o. ²³ Ta ñani yó taTito, ndixa ndakuijn̄i xa'a ra nd̄i ñii káchi kisa chiño ra x̄i'in j̄i xa'a ña chindeé nd̄i ndó'ó. Ta nañani yó na ko'on x̄i'in ra, ndakuijn̄i xa'a nayó'o nd̄i kúu na nataa na x̄ika chiño noo nd̄i'i n̄ivi na kándixa Jesucristo na nákutá'an ku'a'a ní ñoo, ta ndixa kánóo síkón ñato'ó Jesucristo xa'a chiño ña kisa ndivi nañani yó yó'o. ²⁴ Ta ndó'ó, va'a kasa ndaa ndó noo nañani yó yó'o nd̄i ndixa kí'vi ini ndó x̄ini ndó na. Tá ke'é ndó ñava'a saá x̄i'in nayó'o, ta saá n̄ivi na kándixa Jesucristo na ti'ví nañani yó yó'o, kundaa ini na nd̄i on s̄ivi ña man̄i kúu xa'a ña kúsij ní ini nd̄i x̄ini nd̄i ndó'ó.

9

¹ On vása x̄inj̄i ñó'ó kuaku ndá'ví j̄i noo ndó ña chindeé ndó n̄ivi nandá'ví na kándixa Jesucristo na táku ñoo Jerusalén, ² chi x̄inj̄i va'a j̄i nd̄i ndino'o kúsij ini ndó chindeé ndó n̄ivi yó'o. Ta xa ku'a'a ní yich̄i n̄ika'an j̄i ñava'a xa'a ndó noo n̄ivi na táku ñoo estado Macedonia yó'o. N̄ika'an j̄i x̄i'in na nd̄i xa kuȳa yava, ndó'ó na kándixa Jesucristo na táku ñoo estado Acaya, xa yóo ti'va ndó taxi ndó s̄i'ún ña chindeé ndó nandá'ví na kándixa Jesucristo na táku ñoo Jerusalén. K̄ivj̄i x̄inj̄i so'o naño Macedonia nd̄i ndó'ó naño Acaya xa chíkaa ní ndó ndee ini m̄iji ndó ña chindeé ndó nandá'ví naño Jerusalén, ta saá n̄ivi na kándixa

Jesucristo na táku ñoo estado Macedonia chíkaa na ndee ña nákaya na s̄i'ún xa'a ña chindeé na nandá'ví yó'o. ³ Ta saá ni, vitin ti'ví j̄i taTito x̄i'in ovi ka nañani yó ña xa'a na noo ndó ña chindeé na ndó'ó ña vivíi nakaya ndó s̄i'ún yó'o. Ta saá on s̄ivi ña man̄i kuu ña n̄ika'an va'a j̄i xa'a ndó, chi n̄ika'an j̄i nd̄i ndó'ó xa yóo ti'va ndó taxi ndó s̄i'ún ña xa nakaya ndó. ⁴ Saá chi ink̄a nañani yó naño Macedonia yó'o, táná xa'a na x̄i'in j̄i noo ndó, ta on ta'an sax̄ino ndó nákaya ndó s̄i'ún, ta saá kuka'an ní noo nd̄i, chi ndáa ini nd̄i ndó'ó ña xa yóo ti'va ndó x̄i'in s̄i'ún nakaya ndó. Ta ñii k̄i'va saá ndó'ó, tá on ta'an koo ti'va ndó x̄i'in s̄i'ún k̄ivj̄i xa'a nd̄i noo ndó, ta saá ndó'ó kuka'an ní noo ndó. ⁵ Ñakán k̄ia chíkaa ini j̄i ti'ví j̄i taTito x̄i'in ovi nañani yó ña xa'a s̄i'na na noo ndó ña chindeé na ndó'ó nakaya ndó s̄i'ún ndatán k̄indo ndó kasa ndivi ndó. Ta saá k̄ivj̄i xa'a nd̄i noo ndó, ta xa koo ti'va nd̄i'i s̄i'ún ña kóni ndó taxi ndó xa'a ña chindeé ndó nandá'ví. Ta x̄i'in ña ke'é ndó saá, saná'a ndó nd̄i ndino'o ini ndó kúsij ini ndó taxi ndó s̄i'ún yó'o, ta on s̄ivi x̄i'in ñandux̄a kuu ña taxi ndó ña k̄ivj̄i saá.

⁶ Naká'an ndó to'on ndíchi ña káchi saá: "N̄ivi na lo'o ní chí'i, ta lo'o ní naki'in na. Ta n̄ivi na ku'a'a ní chí'i, ta ku'a'a ní naki'in na", saá ká'an to'on ndíchi. ⁷ Ta saá ñii ñii ndó'ó x̄inj̄i ñó'ó taxi ndó ndatán yóo ña chíkaa ini ndó, ta on vá'a x̄i'in ña chuchú ini ndó taxi ndó s̄i'ún, ta ni on vá'a x̄i'in ñandux̄a taxi ndó ña. Chi Ndios kí'vi ní ini ra x̄ini ra n̄ivi na x̄i'in ñasij ini táxi na s̄i'ún nda'a ra. ⁸ Ta Ndios kómí ra ndee ke'é ra ñava'a x̄i'in ndó ña naki'in ndó ku'a'a ní ka ñava'a noo ña x̄inj̄i ñó'ó ndó. Ta saá nd̄i'i saá k̄ivj̄i kukomí ndó nd̄i'i ña kon̄i ñó'ó ndó, tand̄a ndoo ka ña noo ña kon̄i ñó'ó ndó. Ta saá kuchíño ndó saní'i ndó ña xa'a ña chindeé ndó n̄ivi na kisa ndivi ku'a'a ní noo chiño va'a. ⁹ Chi to'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'a káchi ña saá xa'a ñii ta va'a:

On s̄ivi ta ta s̄i'nda kúu ra,
ta ví'í ní ñava'a xa saní'i ra n̄ivi ndá'ví.
Ta on nd̄i'i xa'a chiño va'a kisa ndivi ta
tandaa yó'o,

ta kundeé ña koo ña nd̄i'i saá k̄ivj̄i ña va'xi,
saá káchi to'on Ndios xa'a ta va'a yó'o.

¹⁰ Ta Ndios kúu ta ta táxi ndik̄in ta

nda'a n̄ivi na chí'i, ta táxi ra ñaxíxi nda'a ndi'i n̄ivi ña kuxu na. Ta m̄iji Ndios yó'o ndixa taxi ra ndi'i ñava'a xín̄i ñó'ó nda'a ndó, ta sakuñā ra ñava'a kóm̄i ndó, xa'a ña kuchiño taxi ndó kuā'a ní ñava'a ña chindeé ndó inkā n̄ivi. ¹¹ Ta Ndios ke'é ra ña ndi'i ndó'ó kukuiká ndó xí'in ndi'i saá n̄o ñava'a. Ta saá ndi'i saá yich̄i kuchiño taxi ndó kuā'a ní ña xín̄i ñó'ó nda'a n̄ivi na ɔn koó ña kóm̄i. Ta vitin xa'a ña taxi ndó s̄i'ún nda'a nd̄i ña nataxi nd̄i ña nda'a nandá'ví, ta saá kuā'a ní n̄ivi na naki'in ñava'a yó'o taxi na ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios. ¹² Saá chí xa'a ña chindeé ndó vitin nañani yó xí'in náki'va yó nandá'ví, nayó'o naki'in na ña xín̄i ñó'ó na. Ta saá tuku xa'a ña chindeé ndó n̄ivi yó'o, taxi ndó ndí koo kuā'a ní n̄ivi na taxi ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios. ¹³ Ta xí'in chíño va'a yó'o ña chindeé ndó n̄ivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Jerusalén, saná'a káxín ndó ndí ndino'o ní ini ndó kisa ndivi ndó ña xá'nda chíño tɔ'on Jesucristo, ña kúu ña kándixa ndó. Ta saá kuā'a ní n̄ivi kasa ká'no ní na Ndios xa'a ña va'a ndíkɔn ndó yich̄i Jesucristo, ta kasa ká'no ní na ra xa'a ña ví'í ní ñava'a taxi ndó nda'a n̄ivi na ɔn koó ña kóm̄i. ¹⁴ Ta saá n̄ivi yó'o ka'an na ndukú na ñava'a n̄o Ndios xa'a ndó'ó, chí kí'vi ní ini na xín̄i na ndó'ó. Saá chí kusij̄i ní ini na xa'a ña kúu ndó n̄ivi na va'a ini, chí ñava'a ña káku ini Ndios yóo ña ini ndó. ¹⁵ ¡Ná taxi yó ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a ña ká'no ní ñava'a san̄i'í ra m̄iji yó! Ta ña ká'no ní ñava'a kúu ñayó'o, t̄anda ɔn koó tɔ'on nan̄i'í yó ndatɔ'on yó xa'a ña.

10

Xí'in tɔ'on yó'o t̄aPablo ká'an ra ndákuijn ra xa'a m̄iji ra n̄o n̄ivi na ká'an ndí ɔn s̄iví taapóstol ndino'o Jesucristo kúu ra

¹ Vitin xáku ndá'ví n̄o ndó, chí ñii k̄i'va ndatán yóo Jesucristo t̄a t̄a ndá'ví ini, ta t̄a t̄a va'a ini saá yóo ȳi'í. Ta saá ni, sava ndó'ó ká'an ndó káchí ndó xa'a j̄i ndí k̄iv̄i yóo j̄i xí'in ndó, kúu j̄i ñii t̄a t̄a yí'ví ini x̄ito ndó, ta saá ni, tá x̄iká ní yóo j̄i n̄o ndó, ta ndatán yóo t̄a t̄a kútee ní, saá yóo j̄i, chí t̄a j̄i tɔ'on kue'e n̄o tutu ña

tí'ví j̄i xa'a nda'a ndó, saá káchí ndó xa'a j̄i. ² Ta vitin xáku ndá'ví n̄o ndó ndí ɔn kuu ndó n̄ivi na tá'yá ini. Ta saá ɔn vása kon̄i ñó'ó j̄i ka'an̄i tɔ'on kue'e xí'in ndó k̄iv̄i xa'a j̄i n̄o ndó. Ta saá ni, xáni s̄in̄i j̄i ndí ndixa kon̄i ñó'ó j̄i ka'an̄i tɔ'on kue'e xí'in sava ndó'ó, na kúu n̄ivi na xáni s̄in̄i xa'a m̄iji nd̄i ndí táku nd̄i ké'é nd̄i ndatán yóo ña kóni ña ɔn vá'a ña xá'nda chíño ñoyívi yó'o. Ta tɔ'on vatá kúu ña xáni s̄in̄i ndó saá xa'a nd̄i. ³ Vará ndixa táku ka nd̄i xí'in ȳikí koñu nd̄i ñoyívi yó'o, ta ɔn s̄iví xí'in ndee n̄ivi ñoyívi yó'o kúu ña káni tá'an nd̄i xí'in ndee ña ɔn vá'a ña xá'nda chíño ñoyívi yó'o. ⁴ Saá chí ndee ña yóo nda'a nd̄i ña kúu ña xín̄i ñó'ó nd̄i xa'a ña kani tá'an nd̄i xí'in ña ɔn vá'a, ɔn s̄iví ndee ña xín̄i ñó'ó n̄ivi ñoyívi yó'o kúu ña. Chí ndee Ndios kúu ña xín̄i ñó'ó m̄iji nd̄i, ta ndee yó'o kúchiño ña sandi'í ña xa'a ndi'í ndee ɔn vá'a, vará ña kútu ní ñó'o kúu ña. ⁵ Ta saá xí'in ndee Ndios s̄andi'í nd̄i xa'a ñavatá ña yóo ini n̄ivi ña táxi kuña'a ní ini na, ta s̄asi ña n̄o na ña ɔn kuchiño na kon̄i va'a na Ndios. Ta saná'a nd̄i n̄ivi yó'o ña taxi na ndi'í ña xáni s̄in̄i m̄iji na nda'a Jesucristo, xa'a ña nasama ra ña t̄anda kani s̄in̄i na ndatán kóni m̄iji ra. ⁶ Ta ndó'ó, k̄iv̄i t̄onda ndó kuu ndó n̄ivi na xa va'a kisa ndivi ña kóni Jesucristo, ta saá m̄iji nd̄i xa yóo tí'va nd̄i saxo'vi nd̄i inkā ndó'ó na ɔn x̄ijn kasa ndivi ña kóni ra.

⁷ Ta ndó'ó, ndasaá kuiti káa ña x̄ito ndó, saá kisa nani ndó xa'a ña. Ta saá ni, ndó'ó n̄ivi na ndáa ini ña ndixa ñii yóo ndó xí'in Jesucristo, ta va'a ná kundaa ini ndó ndí ñii k̄i'va saá m̄iji nd̄i ñii yóo nd̄i xí'in Jesucristo. ⁸ Vará ká'no ní ñasij̄i yóo ini j̄i xa'a ndayí ña kóm̄i j̄i xá'nda chíño j̄i n̄o ndó'ó, ta ɔn vása kúka'an n̄o j̄i xa'a ndayí yó'o. Saá chí Jesucristo kúu t̄a t̄a taxi ndayí yó'o nda'a j̄i xa'a ña chindeé j̄i ndó'ó ña va'a kua'no ndó yich̄i ra, ta ɔn s̄iví ña sandi'í j̄i xa'a ndó'ó kúu ña taxi ra ndayí yó'o nda'a j̄i. ⁹ Ta ɔn x̄ijn̄i ña kani s̄in̄i ndó ndí xa'a ña sayi'ví j̄i ndó'ó kúu ña ñitaa j̄i tutu ña t̄i'ví j̄i ñixaa n̄o ndó. ¹⁰ Chí sava ndó'ó ká'an kuáchí ndó xa'a j̄i, káchí ndó saá: "Tutu ña ñitaa t̄aPablo kue'e ní ká'an ña xí'in yó, ta saá ni, tá yóo ra ñíndichi m̄iji ra xí'in yó, ta vitá ní ná'a ra n̄o yó, ta káa ra ndatán káa ñii t̄a t̄a

on vása kúchiño va'a ka'an noo nivi", saá káchí sava ndó'ó xa'a i. ¹¹ Ta ndó'ó, nivi na káchí saá, xini ñó'ó kundaa ini ndó ndí ndatán ka'an tutu ña táa i kivi yoo xiká i noo ndó, ñii ki'va saá koo ña ke'é i xí'in ndó kivi xaa i noo ndó.

¹² Nda lo'o on xiin ndi ñii ke'é ndi ndatán ké'é nivi na ña'a ní ini ta ndása ná'no xí'in mii na. Nayó'o ndasaá kuiti xí'in ñandíchi siji mii na kisa nani na xa'a mii na, án va'a ké'é na, án on vá'a ké'é na. Ta nivi na kisa nani saá xa'a mii on sivi nivi na ndino'o ndíchi siji kuu na. ¹³ Vará kúsi ini ndi xini ndi chiño ña kisa ndivi ndi, ta on vása kúña'a ini ndi xa'a chiño yó'o. Saá chi Ndios kuu ta ta sakuiso chiño ndi' i ta xa'nda chiño ra noo ndi ndá ñoo kuu ña ko'on ndi kasa chiño ndi, ta Ndios taxi ra ndayí nda'a ndi ña kisa chiño ndi nda ñoo mii ndó vitin.

¹⁴ Ta mii ndi xikuu nivi nanoó ndato'on xí'in ndó to'on va'a xa'a Jesucristo. Ta xí'in chiño ña kisa ndivi ndi noo ndó, nda lo'o on vása ní-ya'a ndoso ndi noo ña taxi Ndios ndayí nda'a ndi ña kisa chiño ndi.

¹⁵ Ta nda lo'o on vása ní-kisa ká'no xí'in mii ndi xa'a chiño ña inka nivi kisa ndivi na. Ta nda víka, ña kóni ndi ta ndáti ndi kuu ña ñii ñii kivi kua'no ka ña ndaa ini ndó Jesucristo, ta saá kuchiño ndi kasa ndivi ndi chiño noo kua'a ní ka nivi na táku ñoo yatin noo táku ndó, vará nda ñii kivi on kasa ndivi ndi chiño ña on ta'an sakuiso Ndios ndi' i. ¹⁶ Ta saá tuku ndáti ndi ta kóni ndi ko'on ndi ka'an ndoso ndi to'on va'a xa'a Jesucristo noo nivi na táku ñoo xiká ní noo táku ndó, noo on ta'an koni so'o nivi to'on yó'o. Saá chi on xiin ndi kasa ká'no xí'in mii ndi xa'a chiño ña xa kisa ndivi inka nivi.

¹⁷ Chi to'on Ndios ña ñitaa na xina'a káchí ña saá: "On vá'a kasa ká'no nivi xí'in mii na xa'a ñava'a kisa ndivi na, ta va'a ka nayó'o ná kasa ká'no ní na ñava'a kisa ndivi Ndios", káchí to'on Ndios. ¹⁸ Chi on sivi nivi na kisa ká'no xí'in mii kuu nivi na kánoo va'a ñato'ó xa'a noo Ndios, ta nivi na Ndios ka'an ra to'on va'a xa'a, nayó'o kuu nivi na kánoo va'a ñato'ó xa'a noo ra.

11

¹ Xáku ndá'ví i noo ndó vitin ña kasa

ká'no ini ndó ta kundee ka ini ndó xí'in ña ka'an lo'o i xa'a mii i xí'in ndó, vará xáni siji i ndi ndatán ka'an ñii ta ta sána, saá yoo ña ka'an i kua'a ní to'on xa'a mii i.

² Ndios taxi ra ña ndi' i ní ini i xa'a ndó'ó ko'oto sandakoo ndó ña vivii ndikon ndó yichi Jesucristo. Ta yi' i, ndatán yoo ñii yivá xí'in ñii ña'a lo'o sa'ya ra, ta xa kindoo ra taxi ra ñálo'o yó'o ña tonda'a ñá xí'in ñii ta, saá yoo i xí'in ndó. Saá chi xa kindoo i taxi i ndó'ó nda'a Jesucristo ña kutaku ndó xí'in ra, ta ndatán koo ñii laá yi' ña'a saá koo ra xí'in ndó. Ta kóni i ña ndatán yoo ñii ñálo'o ñandii ndino'o ñá on ta'an tonda'a nda ñii ta, saá kóni i koo ndó kivi kixaa ña taxi i ndó'ó nda'a ra.

³ Ta ndixa ndi' i ní ini i xa'a ndó ko'oto nivi na vatá sandá'vi na ndó'ó, ndatán ñixiyo xina'a kivi tikoo sandá'vi rí ñáEva. Ta saá nivi vatá yó'o sativi na siji ndó xa'a ña sandakoo ndó yichi va'a Jesucristo ña kuu ña ndikon ndó vitin xí'in ña ndino'o ní ini ndó. ⁴ Ndixa ndi' i ní ini i xa'a ndó, chi tá kixaa nivi noo ndó ta ká'an na xí'in ndó xa'a inka Jesucristo ta on sivi ní-ka'an ndi xí'in ndó xa'a kuu ra, ta xí'in ñasii ini ndó náki'in ndó to'on ña vatá ña ká'an nivi yó'o. Ta saá xí'in ñasii ní ini ndó náki'in ndó inka níma ña on sivi Níma Ndios ndino'o ña xa naki'in ndó kuu. Ta ñii ki'va saá, tá kixaa nivi noo ndó ta ká'an ndoso na inka to'on xa'a Jesucristo, ta to'on yó'o on sivi ñii yu'ú yoo ña xí'in to'on va'a ña ndaa ña xa kandixa ndó, ta saá xí'in ñasii ní ini ndó náki'in ndó to'on vatá ña ká'an nivi yó'o. ⁵ Ta yi' i, on vása xáni siji i kuu i ñii ta ta ñino ka noo nataa na sákanani ndó "naapóstol ná'no." ⁶ Vará yi' i on sivi ñii ta ta ti'va ní ka'an noo nivi kuu i, ta ndixa kuu i ñii ta ta xini va'a to'on ña ndaa Ndios. Ta ndi' i saá kivi xí'in ndi' i ña ké'é i ta xí'in ndi' i ña ká'an i, sáná'a kaxin i noo ndó ndi ndixa xini va'a i to'on ña ndaa yó'o.

⁷ ¿An xáni siji ndó ndi ñii ña on vá'a ke'é i xí'in ndó?, chi kisa ñino xí'in mii i xa'a ña kisa to'ó i ndó'ó xí'in ña nika'an ndoso siji i to'on Ndios noo ndó, chi on vása ní-naki'in i si'un nda'a ndó xa'a chiño yó'o. ⁸ Ta xa'a ña kuchiño kasa ndivi i chiño yó'o xa'a ña chindee i ndó'ó, inka nivi na kándixa Jesucristo na

táku inká ñoo, nayó'o taxi na lo'o ña xíní ñó'ó j nda'a j. Ta xa'a ña ñaki'in j s'i'ún nda'a nayó'o, ndatán yoo taa ta kisa kuí'ná ñava'a inká ñivi, saá ñixiyo j. ⁹ Ta kivi ñixiyo j kisa chiño j noo ndó'ó ñoo Corinto, ta on vása ní-sandi'i j ndó'ó ña taxi ndó nda lo'o ña xíní ñó'ó nda'a j. Ta ñañani yó na táku ñoo estado Macedonia, kixi na ta taxi na ña xíní ñó'ó j nda'a j. Saá chi nda lo'o ñi-xiin j koo j ndatán yoo ñii ña yo'vi ní ta veé ní noo ndó. Ta ñii ñii kivi vaxi ñii ki'va saá on taxi j ña kundi'i ini ndó xa'a j ña taxi ndó ña xíní ñó'ó j nda'a j. ¹⁰ Ndixa kúnda j ini j ndí to'on ña ndaa xa'a Jesucristo táku ña ini j, ta ñii ki'va saá kúnda j ini j ndí ñanda j kúu to'on ña káchí saá: nda ñii ndó'ó ta nda ñii inká ñivi na táku ndí'i saá ñoo estado Acaya noo táku ndó, on kuchiño ndó kasi ndó noo j ña ka'an ndoso siji j to'on va'a xa'a Jesucristo, chi ña chíkaa ña kúsi j ní ini j kúu ña ké'é j saá, ta nda lo'o on vása náki'in j s'i'ún nda'a ndó. ¹¹ Ta, ¿ndachun ké'é j saá xí'in ndó? ¿Án xáni sijní ndó ndí ké'é j saá, chi on vása kí'vi ini j xíní j ndó'ó? Ó'on, on sivi saá. Chi Ndios xíní va'a ra ndí xí'in ña ndino'o ini j kí'vi ini j xíní j ndó'ó.

¹² Tāda kivi vitin on vása ní-taxi j ña nda ñii ndó'ó cha'vi ndó yi'j xa'a chiño Jesucristo ña kisa ndivi j noo ndó. Ta ndí'i kivi vaxi nda lo'o on nasama j ña ké'é j saá xí'in ndó. Ta saá nataa na kúu naapóstol vatá, na kúu na náki'in s'i'ún nda'a ndó, on naní'i na xa'a ña kasa ká'no xí'in mji na, vará nayó'o káchí na ndí ñii kúu na xí'in mji ndí, na kúu naapóstol ndino'o. ¹³ Ta ndixa nataa yó'o on sivi naapóstol ndino'o kúu na, ta sándá'ví na ñivi chi káchí na ndí naapóstol na sakuiso chiño Jesucristo kúu mji na. Ta sava chiño ké'é na, ndatán ná'a chiño ké'é naapóstol ndino'o saá ná'a ña. Ta saá ni, naapóstol vatá yó'o on vása xí'in ña ndino'o ini na kisa chiño na noo Jesucristo. ¹⁴ Ta on vása náka'nda ini ndí xíní ndí ña ké'é nayó'o saá, chi mji ñanímā ndiva'a ká'no Satanás ná'a ña ndatán livi yé'e ná'a ñii ñaángel Ndios. ¹⁵ Ta saá on vása náka'nda ini ndí tá ñivi na kisa chiño noo ñanímā ndiva'a ká'no Satanás sándá'ví na ku'a ní ñivi, chi ké'é na sava chiño ña

na'a ndatán ná'a chiño ña ndaa. Ta saá ni, ñivi na vatá yó'o, tá kixaa kivi sondí'í, ta Ndios cha'vi ra na ndatán yoo ña ké'é na.

Ta Pablo ndát'o'on ra ndí ñix'o'vi ní ra xa'a chiño ña kisa ndivi ra chi kúu ra taapóstol

¹⁶ Tuku ká'an j ñayó'o xí'in ndó: On xiin j ña nda ñii ndó'ó kani sijní ndó ndí kúu j ñii taa ta sána sijní. Ta saá ni, tá xáni sijní ndó ndí kúu j taa ta sána sijní, ta ndúkú j noo ndó ña kúndeé ini ndó noo ña ka'an j xí'in ndó ñii ki'va ndatán kúndeé ini ndó noo to'on ña ká'an ñivi na sána sijní noo ndó. Saá chi vitin ka'an lo'o j to'on ña kasa ká'no xí'in mji j. ¹⁷ Ta to'on ña ka'an j vitin on sivi xí'in ndayí Jesucristo kuu ña, saá chi ka'an j ndatán ká'an ñii tasána, chi to'on ña kasa ká'no xí'in mji j kuu ña. ¹⁸ Yoo ku'a ní ñivi na ká'an to'on ña kisa ká'no xí'in mji na, chi yoo ña kisa ndivi na ñoyívi yó'o, ta saá vitin yi'j ka'an j to'on ña kasa ká'no xí'in mji j. ¹⁹ Ta ndó'ó, xáni sijní ndó ndí ñivi na ndíchí ní sijní kúu ndó. Ta xa'a ñayó'o, xí'in ñasij ní ini ndó ndixa kúndeé ini ndó xíní so'o ndó ñivi na ká'an to'on sána. ²⁰ Ta ñii ki'va saá kúndeé ini ndó xí'in ñivi na kúsi j ini xá'nda chiño noo ndó ña kasa ndivi ndó ndí'i ña kóni na, ta kúndeé ini ndó xí'in ñivi na sándá'ví ndó'ó, ta kúndeé ini ndó xí'in ñivi na xaa noo xíní ndó'ó, ta kúndeé ini ndó xí'in ñivi na xí'in nda'a na, káni na noo ndó. ²¹ Ta yi'j, jndá'ví ní taa kúu j!, chi on ko'o lo'o ví ndee kómí j xa'a ña ké'é j ña on vá'a yó'o xí'in ndó. Saá chi taa ta yá'a ní vitá kúu j, ta kúka'an ní noo j xa'a ñayó'o.

Yoo inká ñivi na on vása kúka'an noo ká'an to'on ña kisa ká'no xí'in mji na, ta ñii ki'va saá yi'j vitin ka'an j to'on ña kasa ká'no xí'in mji j, vará ndatán yoo to'on ña ká'an taa ta sána saá koo to'on ña ka'an j xí'in ndó vitin. ²² Ta ñivi yó'o, ¿án kisa ká'no xí'in mji na xa'a ña kúu na ñivi nahebreo ndino'o? Ta saá tuku yi'j kúu j ñii taa ta kúu tahebreo ndino'o. ¿Án nayó'o kisa ká'no xí'in mji na xa'a ña kúu na ñivi naño Israel? Saá tuku yi'j kúu j taa taño Israel. ¿Án nayó'o kisa ká'no xí'in mji na xa'a ña kúu na sa'ya ñani síkuá ta Abraham? Saá tuku yi'j kúu j

ñii sa'ya ñani síkuá ta Abraham. ²³ ¿Án nayó'o kisa ká'no xí'in mji na xa'a ña kúu na nivi na kisa chiño ño Jesucristo? Ta yi'i, ví'í ní ká chiño xa kisa ndivi ño chiño ña kisa ndivi nayó'o. (Xí'in to'on yó'o kisa ká'no xí'in mji, vará ndátán yóo ñii ña saána sijn, saá yóo xí'in to'on ña ká'an vitin.) Ta yi'i, xinakaaji ve'e kaa ku'a ní ká yichí ño nayó'o; ta nivi ku'a ní ká yichí kani ní na yi'i ño ña kani na nayó'o; ta ku'a ní yichí nixiyo yatin ní ña kivi, níkuu. ²⁴ Ta o'on yichí ñin najudío yi'i, ta kani na yi'i xí'in kuártá, ta ñii ñii yichí yó'o oko xa'on komi yichí suku na kuártá yi'i. ²⁵ Ta uní yichí ñin nivi yi'i, ta kani ní na yi'i xí'in nduku, ta ñii yichí ñii ti'vi nivi koon ní na yuu yi'i. Ta uní yichí tón barco ño xinakaaji ñiketá nó ini takuí mñi. Ta ñii ní ñoo ta ñii ní ndiví xinoo ño takuí mñi nda nixaaji nivi sakaku na yi'i. ²⁶ Ta ku'a ní kivi nixika ku'a ní ñoo, ta nija'a takuí yuta ná'no ní ño yatin ní nixiyo ña tani ño takuí ku'a yó'o. Ta nija'a yichí ño yiyo ní kani naku'ná yi'i, ta nixika yichí ño nixiyo ña yiyo ní ka'ni nivi yi'i, na kúu najudío án nivi na on sivi najudío kúu. Ta nixika yuku ta nixika ñoo ná'no ño nixiyo ña yiyo ní ka'ni na yi'i. Ta xí'in tón barco nixika ño takuí mñi, ta nixiyo ña yiyo ní kivi ñin takuí yó'o. Ta nixika ño taku nivi na ká'an kúu ñani yó, ta nayó'o kúu na nivi vatá, ta nixiyo ña yiyo ní ke'é nayó'o ña on vá'a xí'in. ²⁷ Ñii ñii kivi ndeé ní kisa chiño, ta ku'a ní ñayó'vi ñindo'o. Ku'a ní ñoo on vása ní-kuchiño kusun; ku'a ní yichí nixi'í ní ñi soko; ku'a ní yichí ñiyichí ní ñi takuí; ku'a ní yichí on vása ní-xixi; ku'a ní yichí nixi'í ní ñi kaxin; ta ku'a ní yichí on vása ní-xiyo tikoto ña kundixin.

²⁸ Ndi'i ñayó'o kúu ña nixó'vi, ta saá tuku ndi'i saá kivi ñii káchí yóo ña sándi'í ini ña ndi'i nivi na kándixa Jesucristo na nákutá'an ku'a ní ñoo. ²⁹ Saá chi tá yóo nivi na kándixa Jesucristo, ta ndeé ní ndó'o na ñii kue'e, ta saá yi'i ndátán yóo ñii ña ñii káchí ndeé ní ndó'o ñii kue'e xí'in nivi yó'o, saá yóo, xa'a ña kí'vi ní ini xini nayó'o. Ta tá yóo

inka nivi na chinda'a nivi na kándixa Jesucristo ña kivi nayó'o kuachi, ta yi'i saá ini xini nivi na chinda'a yó'o. ³⁰ Tá xini ñó'ó ka'an to'on xa'a ña kasa ká'no xí'in mji, ta saá va'a ná kasa ká'no xí'in mji chí yóo ku'a ña sáná'a ño ndó ndí ña ta vitá kúu. ³¹ Ta Ndios, ña ta kúu Yivá Jesucristo, ña ta ká'no ño yó, va'a ná kasa ká'no yó ra ndi'i saá kivi. Ta mji Ndios yó'o kúu ña ta ndakuijn xa'ai ndí on sivi ñavatá kúu to'on ña ndato'on xí'in ndó. ³² Ñii kivi tá nixiyo ñoo Damasco, ta nixiyo ñii tagobrador, ña ta kisa chiño ño tarey Aretas xikuu ra. Ta tagobrador yó'o xa'nda chiño ra ño natropa ña kunda na yé'é ñoo Damasco yó'o, ña ndati na keta yé'é ñoo yó'o xa'a ña ñin na yi'i ta chikaa na yi'i ini ve'e kaa. ³³ Ta saá ni, nivi na xini tá'an xí'in chikaa na yi'i ini ñii chikiva ká'no, ta katon na ña xí'in yo'o, ta kataka ndaa na chikiva yó'o ño nákaa, ño ventana chí ke'e, ta sanoo na chikiva yó'o sata ñama ña xino nduu ñoo Damasco yó'o, ta ño nda ño ño. Saá ñikaku.

12

Ta Pablo ndato'on ra xa'a mji ra nixa'an ra ñoyivi ñino nda mí ño sikon ndino'o

¹ Vará ña on vása ndaya'vi kúu ña ká'an to'on ña kisa ká'no xí'in mji, ta saá ni, ndato'on xa'a ña sanavi Jesucristo ño, ta ndato'on xa'a ña saná'a ra ño. ² Ta xa yóo uxu komi kivi kúu ña, ta Ndios ke'é ra xí'in yi'i, ña ta kándixa Jesucristo, ndí nixa'an nda ñoyivi ñino nda mí ño sikon ndino'o. (Ta on vása xini án nixa'an xí'in yiki koñu, án ndasaá kuiti níma kúu ña nixa'an. Ta Ndios kúu ña ta ndixa xini ndasaá nixiyo ñayó'o.) ³ Vará on vása xini án xí'in yiki koñu nixa'an, án ndasaá kuiti níma kúu ña nixa'an, ⁴ ta ndixa kunda ini ndí nixa'an ñoyivi ñino nda mí ño sikon ndino'o ño yóo Ndios. Ta ñoyivi ñino yó'o xini so'o to'on ña on vása kuchiño ka'an xa'a, chí Ndios on vása táxi ra ndayí nda'a nda ñii nivi ka'an na xa'a to'on yó'o. ⁵ Ta xa'a ña Ndios ñaxin ra yi'i nixa'an xito ñoyivi ñino, yóo xa'a

ña kivi ka'an i to'on ña kasa ká'no xí'in mji i. Ta saá ni, on ka'an i saá, chi ndasaá kuiti kasa ká'no xí'in mji i chi yoo kua'a ña saná'a ndí taa ta vitá ní kúu i. ⁶ Ta saá ni, tá yi'i kóni i ka'an i to'on xa'a ña kasa ká'no xí'in mji i, ní kúu, ta saá on sivi taa ta ka'an to'on kí'vi kuiti kuu i táná ka'an i saá, chi nina to'on ndixa ndaa kuu ña ka'an i. Ta saá ni, on xiin i ka'an i to'on ña kasa ká'no xí'in mji i, chi on xiin i ndí kuiti xí'in to'on ña ka'an i xa'a mji i kuu ña sanoo i ini ndó ndí taa tãdaa kúu i. Ta va'a ka ná koto káxin mji ndó ndasaá ké'é i, ta koni so'o ndó to'on ña ndátoto'oni, ta saá ndixa kundaa ini ndó ndasaá yoo i.

⁷ Ta Ndios on vása ní-xiin ra ña koo ña kuña'a ní ini i xa'a ñava'a ká'no ña saná'a ra noo i kivi sandaa ra yi'i ñoyivi ñino. Ta saá Ndios taxi ra ndayí nda'a ñii ña xika chiño noo ñanímã ndiva'a ká'no Satanás xa'a ña satakué'e ña yi'i. Ta ndatán yoo ñiño ña ñiki'vi yiki koñu i, ta sãndi'i ní ña yi'i, saá yoo ña sãxo'vi ní yi'i. ⁸ Ta xa un i yich i xaku ndá'vi i noo Ndios ña kindaa ra ña sãxo'vi ní yi'i yoo. ⁹ Ta Ndios ñika'an ra xí'in i, kachí ra saá: "Ndee i ña va'a ña san'i'i táku ini ún kúu kuiti ña xini ñó'ó ún. Saá chi tá vitá ní kóni ún, ta xa'a ñayó'o va'a koto ñivi ndí ndee ña kómí ún kúu ndee ña káku noo yi'i", kachí Ndios xí'in i. Ta saá kúsii ní ini i xa'a ña kúu i taa ta vitá ní, chi xa'a ñayó'o, Jesucristo kúchiño taxi ra ndee ká'no ra ña koo ña xí'in i. ¹⁰ Xa'a ña kí'vi ní ini i xini i Jesucristo, ñakán kã kúsii ní ini i kivi xito i ña ká'an ñivi ndi'i to'on ndiva'a xí'in i, ta kúsii ní ini i xa'a ña kómí i kua'a ní tondíni, ta kúsii ní ini i kivi ndíkon ñivi sãxo'vi na yi'i xa'a ña kãndixa i Jesucristo, ta kúsii ní ini i xa'a ndi'i inkã tondó'o ña yoo noo i. Saá yoo ña, chi kivi tá vitá ní kóni i, ta ká'no ka ndee Ndios yoo ña xí'in i.

¹¹ Ndatán ká'an ñii tasána, saá ñika'an i to'on va'a ña kisa ká'no xí'in mji i. Ta saá ni, ndó'o kúu ñivi na chinda'a yi'i ña ndakuin i xa'a i saá. Chi vará yoo xa'a ña ndó'o ka'an ndó to'on va'a xa'a yi'i, ta saá ni, xaa noo ndó xini ndó yi'i. Vará on sivi taa ta ndaya'vi ní kúu i, ta on sivi taa ta lo'o ní ka ví ndaya'vi noo nataa na sãkunani ndó "naapóstol ná'no"

kúu i. ¹² Ñii ñii kivi ñixiyo i xí'in ndó, ta on vása ní-sandakoo i ké'é i kua'a ní ñava'a ña saná'a noo ndó ndee Ndios, ta ñii kiva saá xí'in ndee Ndios ké'é i kua'a ní milagro xí'in inkã ñava'a ná'no ña taxi ña ñaka'nda ini ñivi xini na ña. Ta ndi'i ñava'a yó'o ña ké'é i noo ndó kúu ña kisa ndaa xa'a i ndí ndixa kúu i taapóstol ndino'o. ¹³ ¿Án xani sijn i ndó ndí chikaa ñino i ndó'o noo inkã ñivi na kãndixa Jesucristo na táku inkã ñoo? Ndixa on sivi ñii kachí ké'é i xí'in nayó'o kúu ña ké'é i xí'in ndó'o, chi ñaki'in i si'un nda'a ñivi na kãndixa Jesucristo na táku inkã ñoo, ta nda lo'o on vása ní-sandi'i i ndó'o ña taxi ndó ña xini ñó'o nda'a i. ¿Án xani sijn i ndó ña on vá'a kúu ña on vása ní-sandi'i i ndó'o saá? Ta saá vitin, xaku ndá'vi i noo ndó ña kasa ká'no ini ndó xa'a ña on vá'a yó'o ké'é i xí'in ndó!

Ta Pablo ndátoto'oni ra xí'in na kãndixa Jesucristo na táku ñoo Corinto ña xa yoo ti'va ra ko'on ra yich i un i koto ra na

¹⁴ Ta vitin xa yoo ti'va i ko'on i yich i un i koto i ndó'o. Ta nda lo'o on sandi'i i ndó'o ña taxi ndó lo'o ña xini ñó'o i nda'a i. Chi on vása xiin i ña taxi ndó si'un ndó nda'a i, ta ña kóni ndino'o i kúu ña nataxi xí'in mji ndó nda'a Jesucristo. Saá chi ndatán yoo sa'ya i, saá yoo ndó noo i. Ta chiño noo ñivi na kúu yivá si'i naválí kúu ña nakaya na si'un xa'a ña chindee na sa'ya na, ta on sivi chiño noo naválí kúu ña nakaya na si'un xa'a ña chindee na yivá si'i na. ¹⁵ Ta saá yi'i, xí'in ñasii ní ini i xa yoo ti'va i taxi i ndi'i ña kómí i xa'a ña chindee i ndó'o, tãda taxi ndi'i xí'in mji i xa'a ña chindee i ndó'o. Ta ñii ñii kivi vaxi kua'no ka ña kí'vi ní ini i xini i ndó'o, ta ndó'o, ¿án ñii ñii kivi kua'an noo ka ña kí'vi ini ndó xini ndó yi'i?

¹⁶ Ndó'o kũndaa va'a ini ndó ndí nda ñii kivi on vása ní-sandi'i i ndó'o taxi ndó si'un nda'a i. Ta saá ni, sava ndó'o xani sijn i ndó ndí yi'i xa sandá'vi i ndó'o xí'in ñandichí sijn i. Ta nda lo'o on vása saá. ¹⁷ ¿Án xani sijn i ndó ndí sandá'vi i ndó'o xí'in ña ké'é ñañani yó na ti'vi i ñixaa na noo ndó? Nda lo'o on vása saá. ¹⁸ Ñani yó ta Tito xí'in inkã tañani yó, nayó'o kúu nataa na ti'vi i ñixaa noo ndó. Ta ndixa

kúndaḡ ini ndó ndí nañani yó yó'o ɔn vása ní-sandá'ví na ndó'ó. Ta, ḡán ɔn sivi ñandaḡ kúu ña taTito xí'in yi'i ñii kiva vivii nixiyo ini ndi xí'in ndó, ta ñii kiva vivii kisa ndivi ndi xí'in ndó?

¹⁹ ḡÁn xáni sijní ndó ndí ndixa ndíso ndi kuachi ña sákuiso ndó ndi'i, ta saá táa ndi tutu yó'o ña ndakuijn ndi xa'a ndi? Nda lo'o ɔn sivi saá. Ta nda víka, ndi'i mii yó kúu nivi na kándixa Jesucristo, ta noo Ndios ká'an ndi ndi'i to'on ña ndato'on ndi xí'in ndó. Ta ndixa ndi'i ña kisa ndivi ndi kúu xa'a ña vivii kua'no ka ndó yichí Jesucristo, chi ndó'ó kúu nañani yó xí'in náki'va yó, na kí'vi ini ndi xini ndi. ²⁰ Ta yí'vi ini ndi kivi xa'i noo ndó, ta ɔn naní'i ndó'ó yóo ndó ndatán yóo ña kóni, ta ndó'ó, ɔn naní'i ndó yi'i yóo ndatán yóo ña kóni ndó'ó. Saá chi ndi'i ní ini i koto nda sava ndó náa ní ndó xí'in tá'an ndó, ta sava ndó kisa kuini ini ndó xini tá'an ndó, ta sava ndó yóo ña saá ini ndó xini tá'an ndó, ta sava ndó xa nata'vi tá'an ndó, ta sava ndó yóo to'on ká'an ndó ta sáakué'e ña ini tá'an ndó, ta sava ndó yóo to'on ká'an kuáchí ndó xa'a xí'in tá'an ndó, ta sava ndó'ó xa nduu ndó nivi na ña'a ní ini, ta sava ndó'ó xa nduu ndó nivi na saá ini ta ndá'yi ndó ta ɔn vása vivii táku ndó xí'in tá'an ndó. ²¹ Ta saá tuku ndi'i ní ini ndi kivi xa'i noo ndó ndi Ndios taxi ra ña kuka'an noo xa'a ña ɔn vá'a táku ndó. Saá chi tá xa'i noo ndó, ta naní'i ndó'ó ndi ɔn ta'an nandikó ini ndó, ni ɔn ta'an sandakoo ndó ndi'i ña ɔn vá'a ké'é ndó, ta saá kuchuchú ní ini koni ndó'ó, tанда kuaku ní xa'a ña ɔn vá'a ké'é ndó. Saá chi xina'á sava ndó xiki'vi ndó kuachi xí'in náña'a ná ɔn sivi násí'í ndó kúu, án xiki'vi ndó kuachi xí'in nataa na ɔn sivi yi' ndó kúu, án xiki'vi ndó ndi'i saá noo kuachi kini. Ta ndi'i ní ini ndi sava ndó'ó na ké'é ña ɔn vá'a saá, ɔn ta'an nandikó ini ndó, ta ni ɔn ta'an sandakoo ndó ña ké'é ndó ña ɔn vá'a yó'o.

13

¹ Xa yatin kixaa kivi ña ko'onj kotoj ndó'ó, ta ñayó'o kuu yichí unj ña xaaj kotoj ndó'ó. Saá chi ndayí Ndios ña netaa na xina'á káchí ña ndi xa'a ña kuchiño nivi kasa nani na kuachi xí'in ñandaḡ, xini ñó'ó ɔvi án unj nivi ña ndakuijn na

kasa ndaa na xa'a kuachi, káchí ndayí Ndios. ² Kivi tá nixiyoj xí'in ndó yichí ɔvi, ta ndato'onj to'on yo'vi xí'in ndó'ó na kúu na ɔn xijn sandakoo ké'é ña ɔn vá'a. Ta vitin vará ɔn vása ñíndichi j xí'in ndó, ta tuku ká'anj xí'in ndi'i ndó ndi xini ñó'ó sandakoo ndó ké'é ndó ña ɔn vá'a. Tá ɔn xijn ndó kasa ndivi ndó saá, ta kivi xaaj noo ndó, ta yo'vi sando'oj ndó'ó. ³ Saá ke'éj xí'in ndó, chi ndó'ó ndúkú ndó ña saná'a káxinj noo ndó ndi ndixa Jesucristo taxi ra ndayí nda'aj ña ndato'onj to'on ra xí'in ndó. Ta Jesucristo ɔn vása ké'é ra xí'in ndó ndatán ké'é ñii taa ta ɔn vása kómí ndee, ta ña ké'é Jesucristo xí'in ndó saná'a ña ndi ndixa kúu ra taa tandeé ní. ⁴ Vará Jesucristo nixiyo ra ndatán ñii taa ta ɔn vása kómí ndee kivi katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz, ta nixi'i ra, ta vitin xí'in ndee ká'no Ndios táku ra. Saá tuku mii ndi, vará ñii káchí xí'in Jesucristo kúu ndi nataa na ɔn koó ndee kómí, ta ñii káchí xí'in ra táku ndi xí'in ndee Ndios xa'a ña kasa chiño ndi noo ndó'ó.

⁵ Ta ndó'ó xini ñó'ó koto va'a xí'in mii ndó, xa'a ña va'a kundaḡ ini ndó án ndino'o ini ndó kándixa ndó Jesucristo. Ta saá va'a ná koto ndoso xí'in mii ndó án ndixa kándixa ndó ra. Tá keta va'a ndó noo ña koto ndoso xí'in mii ndó saá, ta saá kundaḡ ini ndó ndi Jesucristo táku ra ini ndó. Tá ɔn vása keta va'a ndó saá, ta ɔn sivi nivi na ndino'o ini kándixa Jesucristo kúu ndó. ⁶ Ta mii ndi, kundaḡ ini ndi ndi ndó'ó nákoní ndó ndi xa keta va'a ndi noo ña xito ndoso xí'in mii ndi saá, chi kúu ndi nataa na ndixa ndino'o kándixa Jesucristo, ta táku ra ini ndi. ⁷ Ta ndúkú ndi noo Ndios ña chindeé ra ndó'ó, ña ɔn ke'é ndó nda ñii ña ɔn vá'a. Saá chi ña ndaya'ví ní ka noo ndi kúu ña ké'é ndó ñava'a ndatán kóni Ndios. Ta lo'o kuiti ndaya'ví noo ndi tá sava ndó'ó xáni sijní ndó ndi ɔn vása kómí ndi ndayí Jesucristo ña kisa chiño ndi noo ndó, chi xáni sijní ndó ndi ɔn vása ní-keta va'a ndi noo ña xito ndoso xí'in mii ndi. ¡Ta ɔn vása saá! ⁸ Chi mii ndi, ɔn vása kuchiño ke'é ndi nda ñii chiño ña ɔn vása yóo yu'ú xí'in ñandaḡ. Ta kuiti kuchiño kasa ndivi ndi chiño ña yóo yu'ú xí'in ñandaḡ. ⁹ Ta xa'a ñayó'o, ká'no ñasij nákaa ini ndi

kiví kúu ndí nataa na on koo ndee kómí, ta kúsií ini ndí kiví xito ndí ndí ndó'ó kúu nivi nandee, ta va'a ndikon ndó yichi Jesucristo. Ta saá ndúkú ndí noo Ndios ña chindee ra ndó'ó ña ñii ñii kiví vivíi ka kua'no ndó yichi Jesucristo, tãda tãda ndó nduu ndó nivi na nixino ndino'o ndatán yoo mii ra. ¹⁰ Ñakán kía vitin kiví on vása ñindichi i noo ndó, ta táa i to'on kue'e xa'a ña nandikó ini ndó ta sandakoo ndó ké'é ndó ña on vá'a. Ta saá kiví xa'a i noo ndó, ta on koni ñó'ó i to'on kue'e ka'an i xí'in ndó. Saá chi Jesucristo taxi ra ndayí ra nda'a i xa'a ña chindee i ndó'ó ña vivíi ka kua'no ndó yichi ra, ta on sivi xa'a ña sandi'i i xa'a ndó'ó kúu ña taxi ra ndayí ra nda'a i.

TaPablo ndáyi ra nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Corinto

¹¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, vitin táa i to'on ña ndáyi i ndó'ó. Ndúkú i noo ndó ndí ná kunakaa ñasii ini ndó, ta chikaa ndó ndee ña kua'no ndó yichi Jesucristo, tãda tãda ndó nduu ndó nivi na nixino ndino'o ndatán yoo mii ra. Ta chikaa ndó ndee ini tá'an ndó, ta koo yu'ú ndó xí'in tá'an ndó, ta vivíi kutaku ndó xí'in tá'an ndó. Ta saá ndixa Ndios koo ra xí'in ndó, chi Ndios kí'vi ní ini ra xini ra mii yó, ta taxi ra ña koo ñava'a ini yó. ¹² Ta ndó'ó, kiví chindee tá'an ndó, ta xí'in ñato'ó ní ini ndó chito ndó noo tá'an ndó. ¹³ Ndi'i nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo yó'o, tí'vi na to'on ña chindee na ndó'ó.

¹⁴ Ta Jesucristo, Ta taKá'no noo yó, ¡ná ke'é ra ñava'a ní xí'in ndó! ¡Ná saná'a Ndios noo ndó ndí ndixa kí'vi ini ra xini ra ndó'ó! Ta, ¡ñii yu'ú ná koo ñii ñii ndó xí'in Níma Ndios, chi táku ña ini ndó! Saá ná koo ña.

Tutu ña tí'ví taPablo kua'an nda'a ñivi na kándixa Jesucristo na táku kua'a ní ñoo estado Galacia

Xí'in to'on yó'o taPablo chindeé ra ñivi na kándixa Jesucristo na táku kua'a ní ñoo estado Galacia

¹ Yí'i, taPablo, ta ta kúu ñii taapóstol, táaj tutu yó'o. Ta on sivi ñivi kúu na sakuiso chiño yí'i kuuji taapóstol, chi mji Jesucristo xí'in Yivá yó Ndios, ta ta sanatakú Jesucristo, sakuiso chiño ra yí'i kuuji taapóstol, ta tí'ví ra yí'i ña ka'an ndoso i to'on va'a xa'a Jesucristo noo ñivi.

² Ta ndi'i nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo, na yóo xí'in i ñoo yó'o, tí'ví na to'on ña chindeé na ndó'ó. Ta tí'ví ndi tutu yó'o xa'a ña nda'a ndó'ó ñivi na kándixa Jesucristo, na nákutá'an kua'a ñoo estado Galacia xa'a ña kisa ká'no ndó Ndios. ³ Ta ndúkú i noo Yivá yó Ndios ta noo Jesucristo, Ta taKá'no noo yó, ná ke'é ra ñava'a xí'in ndó, ta taxi ra ña koo ñava'a ini ndó. ⁴ Ta Jesucristo kúu ta ta taxi xí'in mji, ña ñixi'i ra xa'a kuachi yó, chi saá chitóni Yivá yó Ndios ke'é ra xa'a ña sakaku ra mji yó ña kuchiño yó kutakú ndíká yó noo ndee on vá'a ña kúu ña xá'nda chiño noo yichi ñoyívi yó'o.

⁵ Ta, jva'a ná naki'in Ndios kua'a ní ñato'ó ná'no! Ta, jná kanóo síkón ñato'ó ra ndi'i saá kivi ña vaxi! Saá ná koo ña.

To'on yó'o ká'an xa'a ñivi na kama ní sandakoo to'on va'a ña ndaa xa'a Jesucristo

⁶ Ndó'ó, natá'an yó na kándixa Jesucristo, ndixa náka'nda ini i xa'a ndó'ó, chi kama ní xa kuxiká ndó noo Ndios. Ta Ndios, xa'a ña ká'no ní ini ra, kana ra ndó'ó kundikon ndó Jesucristo, ta ta sakaku ndó'ó noo ndee ña on vá'a. Ta vitin mji ndó xa sandakoo ndó to'on va'a ña ndaa xa'a Jesucristo, ta kixá'a ndó ndíkon ndó inka to'on ña xani sivi ndó

kúu to'on va'a ka. ⁷ Ta ndixa on koó ka inka to'on va'a xa'a Jesucristo, chi to'on ña ndato'on ndi xí'in ndó kúu ña ndixa ndaa ña káchí ndasaá kuchiño nakutá'an va'a yó xí'in Ndios. Ta saá ni, yóo ñivi na násaka sivi ndó xí'in to'on na, ta kóni na nasama na to'on va'a ña ndaa xa'a Jesucristo ña xa kándixa ndó. ⁸ Ta ndá yu kúu ñivi na ká'an ndoso inka to'on ña on vása yóo yu'ú xí'in to'on va'a ña xa ndato'on ndi xí'in ndó xa'a Jesucristo, ta saá nayó'o va'a ná kuiso na chi'ña. Ta yí'i, on vása ndi'i ini i xini i yu kúu nayó'o, án ñii mji ndi kúu na, án ñii ñaáangel ña kixi ñoyívi ñino kúu ña, tá nayó'o nasama na to'on xa'a Jesucristo, ta va'a ná kuiso na chi'ña. ⁹ Xa ndato'on ndi xí'in ndó saá, ta vitin tuku ká'an i xí'in ndó, káchí i saá: Tá yóo ñivi na ká'an ndoso to'on ña on vása yóo yu'ú xí'in to'on va'a ña xa naki'in ndó kivi ñika'an ndoso ndi ña noo ndó, ta va'a ñivi yó'o ná naki'in na chi'ña.

¹⁰ Ta saá vitin, ¿yukía xani sivi ndó xa'a to'on yó'o ña sakán ñika'an i? ¿Án xani sivi ndó ndi xí'in to'on yó'o ndúkú i ña va'a ka'an ñivi xa'a i? ¿Án xani sivi ndó ndi ndasaá kuiti ndúkú i sakusij i ini ñivi? Nda lo'o on sivi saá, chi ña ndixa xini ñó'ó noo i kúu ña ndúkú i sakusij i ini Ndios. Ta yí'i, tá ndasaá kuiti ndúkú i kasa ndivi i chiño ña sakusij i ini ñivi, ní kúu, ta saá on sivi ñii ta ta ndixa kisa chiño noo Jesucristo kúu i.

To'on yó'o ká'an ña ndasaá nduu taPablo taapóstol, ta ta kisa chiño noo Jesucristo

¹¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, kóni i ña kundaá ini ndó ndi to'on va'a ñika'an ndoso i noo ndó xa'a Jesucristo on sivi to'on ña kaku sivi ñivi kúu ña. ¹² Ni on sivi ñivi kúu na saná'a yí'i, ta mji Jesucristo kúu ta ta saná'a yí'i to'on ña ká'an ndoso i.

¹³ Ta ndó'ó, xa xini so'o ndó ndasaá xitaku i kivi ñixika i kisa ndivi i ndi'i ña xá'nda chiño yichi najudío. Xini ndó ndi ndee ní ñisaa ini i xini i ñivi na kúu nave'e Ndios xa'a ña kándixa na Jesucristo. Saxo'vi ní i ñivi yó'o, ta chikaá ní i ndee xa'a ña sandi'i i xa'a nayó'o. ¹⁴ Ta xa'a ña ndee ní kisa ndivi i ndi'i ña xá'nda

chiño yichí najudío, yí'í xíkúu'í ñii tãnoó, tãa tã ndeé kã ñixika nõõ ndi'i najudío na ñii káchí kuyã xí'in'í. Saá chi chikaa ní kã'í ndeé ña kasa ndivi'í ndi'i saá ña xá'nda chiño yichí naxijí síkuá'í najudío. ¹⁵ Ta saá ni, kivi'í tá õn tã'án kaku'í, tá mií nákaa kã'í tixín si'í'í, ta Ndios, tãa tã ká'no ini, ke'é ra ñavã'a ní xí'in'í ña nakaxin ra yí'í xã'a ña kandixa'í Jesucristo, ta xã'a ña kuu'í taapóstol ña kã'ãn ndoso'í tõ'on ra nõõ ñivi. ¹⁶ Ta saá tá ñitondaa kivi'í ña chitóni Ndios, ta sanativi ra nõõ'í Sa'ya ra Jesucristo, chi Ndios sakuiso chiño ra yí'í ña kã'ãn ndoso'í tõ'on vã'a xã'a Jesucristo nõõ ñivi na õn vása kúu najudío. Ta kivi'í nakutá'an'í xí'in Jesucristo, ta saá õn vása xandikõn ñi-xã'ãn'í nandukú'í ñandíchí sijní ndã ñii ñivi na táku yatin, ¹⁷ ni õn vása ní-xã'ãn'í ñoo Jerusalén nandukú'í ñandíchí sijní ñivi na xa kúu naapóstol si'na kã nõõ'í. Ta nõõ ño'o yichí estado Arabia kúu xiiña nõõ ñixã'ãn'í ñixiyo'í, ta saá ndikó'í ñoo Damasco.

¹⁸ Tá ñiya'a uní kuyã, ta tuku kee'í ñoo Damasco, ta ñixã'ãn'í ñoo Jerusalén xã'a ña nakutá'an'í xí'in tãPedro. Tá kixaa'í ñoo Jerusalén yó'o, ta kindoo'í xí'in ra xã'õn kivi'í. ¹⁹ Ta õn koó inkã naapóstol ní-xini'í, ta ñii laá tãSantiago* tã kúu ñani Jesucristo, Tãa tãKá'no nõõ yó, kúu taapóstol tã xini'í kivi'í ñixiyo'í ñoo Jerusalén yó'o. ²⁰ Mii Ndios kúu tãa tã ndákuijn xã'a'í ndí tõ'on ña tãa'í yó'o vitin kúu ña ndixa ndaa.

²¹ Ta ndi'í ñixiyo'í ñoo Jerusalén yó'o, ta saá kee'í kuã'ãn'í ta ñixaa'í kuã'a'í ñoo estado Siria ta xí'in estado Cilicia. ²² Ta xã'a'í ña ñixika'í inkã xiiña, ndã ñii nañani yó ni náki'vã yó na kándixa Jesucristo na táku ñoo estado Judea, õn tã'án koni nayó'o yí'í xí'in nduchũ nõõ na kivi'í saá, ²³ ta ndasaá kuiti xini'í so'o na tõ'on xã'a'í ña ndatõ'on inkã ñivi na kándixa Jesucristo xí'in na. Nayó'o ndatõ'on na, káchí na saá: "Tãa tã si'na chikaa ní ndeé ña saxõ'v'í ra mii yó, vitin nduu ra tãa tã kã'ãn ndoso tõ'on vã'a xã'a'í Jesucristo, Tãa tãKá'no nõõ yó", saá káchí ñivi ndatõ'on na xã'a'í. ²⁴ Ta saá ñivi na xini'í so'o tõ'on

yó'o kisa ká'no na Ndios xã'a'í ña sandikó ra ini'í ta nduu'í tãa tã kándixa Jesucristo.

2

¹ Ta ñiya'a uxu komi kuyã, ta saá ndikó'í ñixã'ãn'í ñoo Jerusalén xí'in ñani yó tãBernabé, ta saá kãna'í ñani yó tãTito ta ñixã'ãn'í ra xí'in ndi. ² Ñixã'ãn'í ñoo Jerusalén, chi ña ke'é'í saá kúu ña kisa ndivi'í ña saná'a Ndios nõõ'í. Tá ñixaa'í ñoo Jerusalén yó'o ta nakutá'an'í xí'in ndasaá kuiti nañani yó na kánóo tõ'on xã'a'í ndí kúu na ñivi na ndiso chiño xí'in ñivi na kándixa Jesucristo ñoo yó'o. Ta saá ndatõ'on káxin'í xí'in nataa yó'o yu kúu tõ'on vã'a xã'a'í Jesucristo kã'ãn ndoso'í nõõ ñivi na õn vása kúu najudío. Saá kuchíño kundaa ini nayó'o ndí õn vása ní-nasama'í tõ'on vã'a ña ndaa xã'a'í Jesucristo. Saá chi tá nayó'o õn vása ní-xiyo yu'ú na xí'in tõ'on vã'a ña kã'ãn ndoso'í, ta saá ña maní kuu ndi'í chiño ña xa kisa ndivi'í ndã kivi'í vitin, níkuu. ³ Ta na ndiso chiño yó'o ñii nakoo yu'ú na xí'in'í ndí ñivi na kándixa Jesucristo, na õn vása kúu najudío, nayó'o õn vása xini'í ñó'ó kasa ndivi na ndi'í ndayí yichí najudío. Ta saá na ndiso chiño yó'o ndã lo'o õn vása ní-xã'nda chiño na nõõ ñani yó tãTito ndí xini'í ñó'ó kasa ndivi ra costumbre circuncisión,* vará kúu ra tagriego. ⁴ Ta saá ni, sava ñivi na vatá, na káchí xa kandixa na Jesucristo, nayó'o xa ñik'i'vi se'é na nakutá'an'í na xí'in mii ndi, ñivi na ndixa kándixa Jesucristo, chi navatá yó'o kóni na koto naní na ndasaá táku ndíkã ndi yichí Jesucristo, ta õn vása táku kã'í ndi tixín ndeé ndayí ña ñitaa tãMoisés. Ta ñivi yó'o õn vása kúsij'í ini na ña táku ndíkã ndi yichí Jesucristo, ta kóni na kasa nduxã na xí'in ndi ña ndikó'í ndi kutaku'í ndi tixín ndayí yó'o, xã'a'í ña ndasaá kuiti nduu ndi ndatán yóo naesclavo na xini'í ñó'ó kasa ndivi ndi'í ña xá'nda chiño ndayí nõõ na. ⁵ Ta ndã ñii kãni'í lo'o õn vása ní-chikaa'í so'o ndi tõ'on ña ñikã'ãn'í ñivi na vatá yó'o. Saá chi ña ndixa kóni ndi'í kúu ña ndã ñii ndó'ó õn naki'in ndó'í inkã tõ'on vatá ña

* **1:19** TãSantiago, inkã kivi'í ra kúu Jacobo.

* **2:3** Costumbre najudío ña naní "circuncisión" kúu ña xá'nda na lo'o ñii sijní ñatẽe tãlo'o. Ké'é na saá xã'a'í ña taxi na ra ndã'ã Ndios.

on vása yóo yu'ú xí'in to'on ña ndaa ña xa kandixa ndó xa'a Jesucristo. Ta ña ndixa kóni ndi kúu ña ndi ndi'i saá kivi ná kindoo to'on ña ndaa yó'o kutaku ña níma ndó.

⁶ Ta nañani yó na kánóo to'on xa'a ndi kúu na na ndiso chiño xí'in nivi na kándixa Jesucristo na nákutá'an ñoo Jerusalén, nayó'o nda lo'o on vása ní-ka'an na xí'in ndi yóo ka to'on ña kúmanj án ña kánóo ka noo to'on va'a ña ndaa ña ká'an ndoso j xa'a Jesucristo. Ta vará nañani yó yó'o kúu nivi na kánóo síkón to'on xa'a, ta ñayó'o on vása ndáya'ví ña noo j, chi Ndios on vása nákaixin ra nivi, ta ñii ndáya'ví ndi'i nivi noo ra. ⁷ Ta nañani yó yó'o nakoni na ndi Ndios kúu ta ta sakuiso chiño yi'i ña ka'an ndoso j to'on va'a xa'a Jesucristo noo nivi na on vása kúu najudío, ta ñii ki'va saá nakoni na ndi Ndios sakuiso chiño ra taPedro ña ka'an ndoso ra to'on va'a yó'o noo nivi najudío. ⁸ Chi mji Ndios kúu ta ta ti'ví taPedro ña va'a kasa chiño ra noo najudío. Ta mji Ndios yó'o kúu ta ta ti'ví yi'i ña va'a kasa chiño j noo nivi na on vása kúu najudío.

⁹ Ta nañani yó taSantiago xí'in taPedro ta xí'in taJuan, kúu na ndiso chiño xí'in nivi na kándixa Jesucristo na nákutá'an ñoo Jerusalén. Ta unj saá nañani yó yó'o nakoni na ndi Ndios xa ke'é ra ñava'a ká'no xí'in ña sakuiso chiño ra yi'i ña kasa ndivi j chiño noo nivi na on vása kúu najudío. Ta saá nañani yó yó'o va'a naki'in na taBernabé ta xí'in yi'i, ta saná'a káxin na ndi ñii yóo na xí'in ndi, chi kúsij ini na xa'a ña ñii káchí kisa chiño na xí'in ndi noo Jesucristo. Ta kindoo yu'ú nañani yó yó'o ndi taBernabé xí'in yi'i ko'on ndi ka'an ndoso ndi to'on va'a xa'a Jesucristo noo nivi na on vása kúu najudío, ta saá mji nañani yó yó'o kasa ndivi na chiño Jesucristo noo nivi na kúu najudío. ¹⁰ Ta ñii laá ña xáku ndá'ví nañani yó yó'o noo ndi kúu ña on sandakoo ndi ña chindeé ndi nivi nandá'ví. Ta chiño yó'o kúu ña chíkaa j ndee kasa ndivi j ndi'i saá kivi.

To'on yó'o ká'an ña xa'a taPablo ndato'on ra xí'in taPedro ndi yóo ña on vá'a ké'é ra

¹¹ Ta saá kivi kixaa taPedro ñoo Antioquia, nakutá'an ra xí'in ndi, ta yi'i níka'an j xí'in ra ndi yóo ña on vá'a ké'é ra. ¹² Saá chi tá si'na ka ña on ta'an kixaa sava nataa na kixi noo taSantiago ñoo Jerusalén, ta ndi'i saá kivi taPedro xixixi ra xí'in nivi na kándixa Jesucristo na on sivi najudío kúu. Ta taPedro, kivi xini ra kixaa nataa na kixi noo taSantiago, ta sandakoo ra xixi ra xí'in nañani yó na on vása kúu najudío, ta kuxiká ra noo nayó'o. Ke'é ra saá chi niji'ví ra ko'o nataa na kixi noo taSantiago ka'an kuáchí na xí'in ra, chi nataa yó'o xá'nda chiño na ndi ndi'i nivi na kándixa Jesucristo xini ñó'o kasa ndivi na costumbre ña naní circuncisión. ¹³ Ta xí'in ña sandakoo taPedro xixi ra xí'in nivi na on sivi najudío kúu, ke'é ra ndatán ké'é ta ta ovi yu'u. Ta saá inká najudío na kándixa Jesucristo kixá'a na ndikon na ké'é na ñii káchí ndatán ké'é taPedro, ta kuxiká nayó'o noo nañani yó na on vása kúu najudío. Tanda mji taBernabé nakava ra ke'é ra ndatán ké'é ñii ta ta ovi yu'u, chi ñii káchí ke'é ra xí'in taPedro. ¹⁴ Tá xini j ña ké'é nañani yó yó'o ndi on vása yóo yu'ú ña xí'in to'on va'a ña saná'a Jesucristo, ta saá nandukú j taPedro, ta nixaa j noo ra, ta noo ndi'i nivi na kándixa Jesucristo na nakutá'an yó'o, ta níka'an j xí'in taPedro, kachij saá: “Yó'o kúu ñii tajudío, ta saá ni, táku ún ndatán táku nivi na on vása kúu najudío, chi on vása kisa ndivi ka ún ndi'i yichij najudío. Ta saá, ¿ndachun kóni ún kasa nduxa ún xí'in nivi na on vása kúu najudío ña kutaku na ndatán táku najudío ta kasa ndivi na ndi'i yichij najudío?”, saá kachij xí'in taPedro.

¹⁵ Ta mji yó nivi na kúu najudío, chi najudío kúu yivá si'i yó, xa xini so'o yó ñii to'on ña káchí naño yó ña káchí saá: “Mji yó najudío on sivi nivi na ndiso ku'a ní kuachi kúu yó ndatán yóo nivi na on vása kúu najudío”, káchí na. ¹⁶ Ta saá ni, kúnda ini yó ndi on sivi xa'a ña kisa ndivi nivi ndayí kúu ña ndúndii na noo Ndios, ta xa'a ña kándixa na Jesucristo kúu ña kisa ká'no ini Ndios xa'a kuachi na, ta ndúu na nivi na ndii noo Ndios. Ta

saá m̄ji yó x̄a'a ña k̄andixa yó Jesucristo, nduu yó ñivi na ndii, na ɔn koó kuachi ndiso noo Ndios. Tuku ká'an̄i: Nda ñii ñivi ɔn s̄ivi x̄a'a ña kisa ndivi na ndayí kúu ña ndúndii na noo Ndios.

¹⁷ Ta saá ni, tá x̄a'a ña k̄andixa yó Jesucristo ndúkú yó ña nduu yó ñivi na ndii noo Ndios, ta saá kixá'a yó nákoní yó ndí m̄ji yó kúu ñivi na ndiso kuachi, ta ña nákoní yó saá, nda lo'o ɔn vása kóni kachí ña ndí Jesucristo ch̄inda'a ra m̄ji yó ña ke'é yó ña ɔn vá'a. ¹⁸ Ta ȳi, táná nandikó inīi ta sandakoōi to'on va'a ña ndaa ña k̄andixāi, ta tuku kixá'āi saná'āi ndí x̄ini ñó'ó ndi'i ñivi kasa ndivi na ndi'i ndayí najudío, ta x̄i'in ña ke'é̄i saá ya'a ndosōi noo ñandaa ña k̄andixāi. ¹⁹ Tá'an m̄ji ña ñixika k̄āi chíkaa níi ndee ña kisa ndivīi ndayí najudío, ta saá kixá'āi nakoní̄i ndí ndayí yó'o ɔn vása kómí ña ndee taxi ña kutaku ndino'ōi. Ta saá sandakoōi kisa ndivīi ndi'i ndayí najudío, ta vitin yóōi ndatán yóōi ta ñixi'̄i noo ndayí yó'o, chi ɔn vása xá'nda chíño k̄a ña noōi. Ȳi'̄i ñixi'̄i noo ndayí yó'o x̄a'a ña kuchiño va'a kutakūi noo Ndios, ta vitin tákūi x̄a'a ña sakusīi ini Ndios. ²⁰ Saá chi ñii káchí ñixi'̄i x̄i'in Jesucristo nda'a tón cruz, ta natakū̄i x̄i'in ra. Ta vitin kúūi ñii ta táku x̄i'in níma x̄aá chi Jesucristo yóo ra táku ra inīi. Ta vitin ña tákūi x̄i'in ȳikí koñūi ñoyívi yó'o, ta tákūi ña x̄i'in ndee Jesucristo, ta ta kúu Sa'ya Ndios. Saá tákūi vitin chi k̄andixāi Jesucristo ta ndaa inīi ra, ta Jesucristo kí'vi ini ra x̄ini ra ȳi'̄i, ta taxi x̄i'in m̄ji ra ñixi'̄i ra x̄a'a kuachīi. ²¹ Ta vitin ɔn vása chíkaa ñinōi ñava'a ña ke'é Ndios x̄a'āi, chi sanduu ra ȳi'̄i ta ta ndii noo ra x̄a'a ña k̄andixāi Jesucristo. Ta tá m̄ji yó kuchiño sanduu x̄i'in m̄ji yó ñivi na ndii noo Ndios x̄a'a ña kisa ndivi yó ndayí ra, níkúu, ta saá ña man̄i kuu ña ñixi'̄i Jesucristo x̄a'a kuachi yó.

3

To'on yó'o ká'an ndí x̄a'a ña k̄andixa yó Jesucristo kúu ña ñakí'in yó Níma Ndios táku ña ini yó

¹ Ndó'ó, ñivi naño Galacia, ñndachun ñivi na kí'vi s̄ini kúu ndó'ó! ¿Yu kúu ñivi

na chíkaa ña saka na ini ndó vitin va? Saá chi kama ní kuxiká ndó noo to'on ña ndaa ña saná'a ndi ndó'ó x̄a'a Jesucristo, chi xa ndato'on káxín ndi x̄i'in ndó'ó ndí Jesucristo ñixi'̄i ra nda'a tón cruz x̄a'a ndi'i kuachi yó. ² Ta vitin x̄ini ñó'ó ndaka to'on̄i ndó'ó ñayó'o: ¿Yo x̄a'a kúu ña ñakí'in ndó Níma Ndios ña yóo táku ini ndó? ¿Án x̄a'a ña kisa ndivi ndó ndi'i ndayí Ndios ña ñitaa ta Moisés kúu ña ñakí'in ndó Níma Ndios? ɔn s̄ivi saá, chi x̄a'a ña k̄andixa ndó to'on ndaa ña x̄ini so'o ndó x̄a'a Jesucristo kúu ña ñakí'in ndó Níma Ndios táku ña ini ndó. ³ Ta saá vitin, ¿ndachun x̄ani s̄ini ndó ndatán x̄ani s̄ini ñivi na kúu na kí'vi s̄ini? Chi kivi kixá'a ndó k̄andixa ndó Jesucristo, tanda kivi saá kixá'a ndó ndaa ini ndó Níma Ndios ña taxi ña ndee ña nda'a ndó x̄a'a ña va'a kundikon ndó yichí Jesucristo. Ta vitin, ¿ndachun x̄ani s̄ini ndó ndí ɔn vása x̄ini ñó'ó k̄a ndó ndee Níma Ndios?, chi vitin x̄ani s̄ini ndó ndí ndasaá kuiti x̄i'in ndee ȳikí koñu m̄ji ndó kúchiño ndó va'a kundikon ndó yichí Jesucristo. ⁴ ¿Án ña man̄i kuiti x̄ikuu ndi'i ña yo'vi ñixo'vi ndó x̄a'a ña kúu ndó ñivi na k̄andixa Jesucristo? Ta ȳi'̄i ndatīi ndí ɔn s̄ivi ña man̄i ní-xikuu ñayó'o. ⁵ Saá chi Ndios xa taxi ra Níma ra táku ña ini ndó, ta ke'é ra ku'a'a ní milagro ña x̄ini ndi x̄i'in ndó. Ta, ¿yo x̄a'a kúu ña Ndios ke'é ra ñava'a yó'o x̄ini ndó? ¿Án x̄a'a ña kisa ndivi ndó ndayí ña ñitaa ta Moisés kúu ña? ¿Ndixa ɔn s̄ivi saá!, chi x̄a'a ña k̄andixa ndó to'on va'a ña x̄ini so'o ndó x̄a'a Jesucristo kúu x̄a'a ña Ndios ke'é ra ñava'a x̄i'in ndó.

Ndios ñiká'an ra ndí ta Abraham kúu ra tandii noo ra x̄a'a ña k̄andixa ra Ndios

⁶ Va'a ná kani s̄ini ndó x̄a'a ta Abraham, ta ta kúu x̄i' s̄ikuá m̄ji yó na kúu najudío. Ta Abraham k̄andixa ra Ndios, ta x̄a'a ñayó'o Ndios ñiká'an ra ndí ta Abraham kúu ra ta ta ndii ta ɔn koó kuachi ndiso noo ra. ⁷ Ta saá, va'a ná kundaa ini ndó ñayó'o ndí ñivi na ndaa ini Ndios ñii k̄i'va ndatán ta Abraham x̄indaa ini ra Ndios, ndi'i ñivi yó'o yóo na ndatán yóo sa'ya ñani s̄ikuá ndino'o ta Abraham. ⁸ To'on Ndios ña ñitaa na x̄ina'a ká'an ña x̄a'a kivi ña vaxi Ndios sanduu ra

n̄ivi na ɔn vása kúu najudío n̄ivi na ndii nɔɔ ra x̄a'a ña kundaa ini na ra. Saá chí nɔɔ tɔ'on Ndios yó'o vaxi tɔ'on ña ndatɔ'on Ndios x̄i'in t̄aAbraham, kachí ra saá: "X̄a'a m̄i ún, n̄ivi na ndi'i saá ñoo ñoyívi naki'in na ñava'a ke'é j̄ x̄i'in na", saá kachí Ndios x̄i'in t̄aAbraham. ⁹ Tɔ'on yó'o kóni kachí ña ndí ndatán Ndios ke'é ra ñava'a x̄i'in t̄aAbraham, chí x̄ikuu ra t̄a t̄a k̄andixa Ndios, saá ké'é Ndios ñava'a x̄i'in ndi'i n̄ivi na kúu na k̄andixa Jesucristo.

¹⁰ Ta ndi'i n̄ivi na xáni s̄inj̄ ndí x̄a'a ña kisa ndivi na ndayí ña n̄itaa t̄aMoisés, nduu na n̄ivi na ndii na ɔn kɔó kuachi kuiso nɔɔ Ndios, ta ndi'i n̄ivi na xáni s̄inj̄ saá kúu n̄ivi na ndiso chí'ña. Saá chí tɔ'on Ndios ña n̄itaa t̄aMoisés x̄ina'á kachí ña saá: "N̄ivi na ndiso chí'ña kúu n̄ivi na n̄i-kuchiño tondaa kasa ndivi ndi'i saá ndayí Ndios", kachí tɔ'on Ndios. ¹¹ X̄i'in tɔ'on yó'o kúndaɗa ini yó ndí ɔn s̄iví x̄a'a ña kisa ndivi n̄ivi ndayí Ndios ña n̄itaa t̄aMoisés kúu ña nduu na n̄ivi na ndii na ɔn kɔó kuachi kuiso nɔɔ Ndios. Saá chí ink̄a x̄i'ña nɔɔ tɔ'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á, kachí ña saá: "N̄ivi na kúu nandii nɔɔ Ndios x̄a'a ña k̄andixa na ra, n̄ivi yó'o, ndixa kutaku na", kachí tɔ'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á. ¹² Ta saá kúndaɗa ini yó ndí ndasaá kuiti x̄a'a ña k̄andixa yó Jesucristo kúu ña nduu yó n̄ivi na ndii nɔɔ Ndios ta táku ndino'o yó nɔɔ ra. Ta saá ni, yichí ña xá'nda chíño ndayí ɔn vása ká'an ña saá, chí kachí ña ndí x̄inj̄ ñó'ó kasa ndivi yó ndi'i ña xá'nda chíño ndayí nɔɔ yó, ta saá kuchiño nduu yó n̄ivi na ndii nɔɔ Ndios ta kutaku ndino'o yó nɔɔ ra.

¹³ Ta Jesucristo kúu t̄a t̄a s̄akaku m̄i yó nɔɔ ña x̄ikuu yó n̄ivi na x̄indiso chí'ña x̄a'a ña ɔn vása ní-kuchiño yó tondaa yó kasa ndivi yó ndi'i saá ndayí Ndios. Saá chí m̄i Jesucristo s̄akuiso x̄i'in m̄i ra chí'ña ña x̄indiso yó ta yɔ'vi ní n̄ixɔ'vi ra x̄a'a kuachi yó. Chí yóo tɔ'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á ña kachí saá: "Na ndiso chí'ña kúu ndi'i n̄ivi na tákaa nda'a tón yiton", kachí tɔ'on Ndios. ¹⁴ Ta x̄a'a ña kisa ndivi Jesucristo saá, n̄ivi na ɔn vása kúu najudío na k̄andixa ña'á, nayó'o ñii kachí kuchiño na naki'in na ñava'a

nda'a Ndios, ndatán yóo ña k̄indoo ra x̄i'in t̄aAbraham taxi ra nda'a s̄a'ya ñani síkuá ndino'o ra. Ta saá vitin ndi'i n̄ivi, án najudío kúu na, án ɔn s̄iví najudío kúu na, ta x̄a'a ña k̄andixa na Jesucristo, Ndios táxi ra Níma ra ña kutaku ña ini na.

¹⁵ Nañani yó x̄i'in náki'va yó, vitin ndatɔ'on j̄ x̄i'in ndó ñii ña xa x̄inj̄ va'a yó x̄a'a. Chí x̄inj̄ yó tá yóo ñii tutu ña ká'an x̄a'a ña k̄indoo n̄ivi x̄i'in tá'an na, ta tutu yó'o kómí ña sello x̄i'in firma ñii t̄a, ta saá tutu yó'o kómí ña ndayí ña x̄inj̄ ñó'ó kasa ndivi n̄ivi ña k̄indoo na x̄a'a. Ta nda ñii n̄ivi ɔn kuchiño sandi'i na x̄a'a ndayí tutu yó'o, ni ɔn kuchiño na nasama na ña. ¹⁶ Ndatán yóo tutu ña kómí sello Ndios, saá yóo tɔ'on ña k̄indoo Ndios x̄i'in t̄aAbraham x̄ina'á, chí Ndios n̄ika'an ra ndixa ke'é ra ñava'a x̄i'in t̄aAbraham ta x̄i'in s̄a'ya ñani síkuá ra. Ta tɔ'on yó'o ña ká'an x̄a'a s̄a'ya ñani síkuá t̄aAbraham ɔn vása kóni kachí ña x̄a'a ku'a ní s̄a'ya ñani síkuá t̄aAbraham, ta tɔ'on yó'o kóni kachí ña x̄a'a ñii laa t̄a t̄a kúu s̄a'ya ñani síkuá t̄aAbraham, ta t̄ayó'o kúu Jesucristo. ¹⁷ Ta x̄i'in tɔ'on yó'o kóni kachí j̄ ndí si'na x̄ikuu ña tɔ'on ña k̄indoo Ndios x̄i'in t̄aAbraham x̄ina'á. Ta n̄iya'a komi ciento oko uxu kujya, ta saá Ndios taxi ra ndayí ra nda'a t̄aMoisés. Ta saá ndayí yó'o ɔn kuchiño sandi'i ña x̄a'a tɔ'on ña si'na ña k̄indoo Ndios x̄i'in t̄aAbraham, ni ɔn kuchiño nasama ña'á ña, chí ndatán yóo tutu ña kómí sello Ndios, saá yóo tɔ'on ña si'na k̄indoo Ndios x̄i'in t̄aAbraham. ¹⁸ Ta ɔn s̄iví x̄a'a ña kisa ndivi yó ndayí Ndios ña n̄itaa t̄aMoisés kúu ña naki'in yó ñava'a nda'a Ndios. Ta ndixa x̄a'a ña Ndios kisa ndivi ra tɔ'on ña k̄indoo ra x̄i'in t̄aAbraham kúu ña naki'in yó ñava'a nda'a Ndios.

Tɔ'on yó'o ká'an ndachun x̄inj̄ ñó'ó ndayí Ndios ña n̄itaa t̄aMoisés

¹⁹ Ta saá, ¿ndachun x̄inj̄ ñó'ó ndayí ña taxi Ndios nda'a t̄aMoisés x̄ina'á? Ndios taxi ra ndayí ra x̄a'a ña saná'a ra n̄ivi ña kúndaɗa ini na ndí ké'é na ña ɔn vá'a ta ndiso na kuachi nɔɔ Ndios. Ta chitóni Ndios ndí ndayí ra ka'nda chíño ña nɔɔ n̄ivi nda tondaa kivi kixaa Jesucristo.

Saá chi Ndios k̄indoo ra x̄i'in taAbraham, k̄achí ra saá: “X̄i'in ñii sa'ya ñani síkuá ún ke'é i ñava'a x̄i'in ndi'i n̄ivi ñoyívi”, k̄achí Ndios. Ta k̄ivi Ndios taxi ra ndayí ra nda'a naIsrael, ta si'na taxi ra ña nda'a naángel, ta nayó'o taxi na ña nda'a taMoisés. Ta taMoisés yó'o x̄ikuu ta n̄ixikanoo noo Ndios ta noo naIsrael. ²⁰ Saá chi tá yóo ovi n̄ivi, ta yóo kuachi x̄i'in na, ta ñayó'o náta'ví ña na. Ta saá xa'a ña kuchiño koo yu'ú na, x̄ini ñó'ó ñii n̄ivi ña kakanoo noo ovi n̄ivi yó'o. Ta saá ni, tá yóo ñii laá taa, ta on vása x̄ini ñó'ó tayó'o ink̄a n̄ivi na kakanoo noo ra. Ta Ndios ñii laá kuu ra, ta mató'on m̄ji ra ch̄indú'u ra to'on ña k̄indoo ra x̄i'in taAbraham.

²¹ ¿Án kóni kachí to'on yó'o ndí ndayí Ndios ña n̄itaa taMoisés on vása yóo yu'ú ña x̄i'in to'on ña k̄indoo Ndios x̄i'in taAbraham? ¿Nda lo'o on s̄ivi saá! Chi tá ndayí kuu ña kómí ndee taxi ña kutaku ndino'o n̄ivi noo Ndios, níkuu, ta saá ña kisa ndivi n̄ivi ndayí yó'o kuu ña s̄anduu ña n̄ivi na ndii noo Ndios, níkuu. ²² Ta to'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á kachí ña ndí ndatán yóo n̄ivi na ñó'o preso, saá yóo ndi'i n̄ivi, chi ndee ña on vá'a xá'nda chiño noo na, ta yóo na nó'ni na x̄i'in ndee ña on vá'a yó'o. Ta ndi'i n̄ivi na kándixa Jesucristo, Ndios k̄indoo ra sakaku ra nayó'o noo ndee ña on vá'a, xa'a ña kutaku ndino'o ndíka na.

²³ Ta si'na ka ña on ta'án kixaa Jesucristo ñoyívi yó'o, ta ndatán yóo ve'e kaa noo x̄iño'o yó, saá n̄ixiyo ndayí ña x̄ixa'nda chiño noo yó, chi ndayí x̄indaa ña m̄ji yó kotō ke'é yó ña on vá'a. Saá x̄itaku yó, nda kixaa k̄ivi Ndios saná'a ra yó ndí xa'a ña kándixa yó Jesucristo kuu ña ndúu yó n̄ivi na ndii na on koó kuachi ndíso noo ra. ²⁴ Ta saá tuku ndayí Ndios ña n̄itaa taMoisés, yóo ña ndatán yóo ñii taa ta ndíso chiño x̄i'in naválí xa'a ña ndaa ra na, ta saná'a ra na ña vivíi vaxi kua'no na, t̄and̄a t̄ond̄aa na nduu na n̄ivi ná'no. Ñii k̄i'va saá ndayí x̄ikuu ña x̄indiso chiño x̄i'in yó ta x̄ini'i ña yich̄i yó nda n̄itond̄aa yó ña kándixa yó Jesucristo ta n̄ik̄i'vi yó yich̄i ra. Chi xa'a ña kándixa

yó Jesucristo kuu ña Ndios s̄anduu ra m̄ji yó n̄ivi na ndii na va'a yóo x̄i'in ra. ²⁵ Ta xa'a ña kándixa yó Jesucristo, ta vitin tayó'o kuu ta ndíso chiño x̄i'in yó, ta ndixa on s̄ivi ka ndayí kuu ña ndíso chiño x̄i'in yó.

²⁶ Ta xa'a ña kándixa yó Jesucristo, ndi'i yó kuu yó sa'ya ndino'o Ndios vitin. ²⁷ Saá chi ndi'i m̄ji yó n̄ivi na kándixa Jesucristo, ña ch̄ichi yó kuu ña saná'a ndí ñii yóo yó x̄i'in ra, ta m̄ji Jesucristo yóo ra x̄i'in yó. Ta xa'a ña táku Jesucristo ini yó, ndasa xaá ra ini yó, ta táku xaá yó x̄i'in ra vitin. ²⁸ Ta vitin, noo Ndios ñii ndaya'ví ndi'i n̄ivi na kándixa Jesucristo; án najudío kuu na, án on s̄ivi najudío kuu na, án naesclavo kuu na,* án n̄ivi na on s̄ivi naesclavo kuu na, án nataa kuu na, án náña'a kuu ná, ta noo Ndios ñii ndaya'ví ndi'i n̄ivi na kándixa Jesucristo chi ñii yóo na x̄i'in ra. ²⁹ Ta xa'a ña ñii yóo yó x̄i'in Jesucristo, ndi'i yó kuu yó sa'ya ñani síkuá ndino'o taAbraham, ta saá ndixa naki'in yó ñava'a ña k̄indoo Ndios taxi ra nda'a taAbraham ta nda'a sa'ya ñani síkuá ndino'o ra.

4

¹ Ta vitin ndato'on i x̄i'in ndó ink̄a to'on ña saná'a i xa'a ndó'ó, n̄ivi na kuu sa'ya ndino'o Ndios, ta kachí ña saá: Tá yóo ñii taa ta kuu yivá ñii t̄alo'o ní, ta taa yó'o n̄ixi'i ra, ta saá sa'ya ra t̄alo'o ní yó'o kuu taa ta kómí ndi'i ñakuíka ña x̄ikomí yivá ra. Ta saá ni, ña on ta'án t̄ond̄aa ra kuu ra ñii taa taká'no, ta t̄alo'o ní yó'o yóo ra ndatán yóo t̄aesclavo, ² chi x̄ini ñó'ó kasa ndivi ra ña xá'nda chiño n̄ivi na ndíso chiño x̄i'in ra. Saá táku t̄alo'o ní yó'o x̄i'in n̄ivi na ndíso chiño x̄i'in ra ña ndaa na ra, nda t̄ond̄aa k̄ivi ña ch̄indú'u yivá ra nakuiso chiño ra x̄i'in ndi'i ñakuíka yivá ra. ³ Ta m̄ji yó n̄ivi na kándixa Jesucristo ndatán yóo t̄alo'o ní yó'o saá n̄ixiyo yó k̄ivi tá on ta'án kándixa yó Jesucristo, chi k̄ivi saá ndayí kuu ña x̄ixa'nda chiño noo yó ta x̄indaa ña m̄ji yó noo ña on vá'a ñoyívi yó'o. ⁴ Saá n̄ixiyo, ta n̄itond̄aa k̄ivi ña ch̄itóni Ndios, ta saá t̄i'ví ra Sa'ya ra

* 3:28 Naesclavo kuu n̄ivi na on vása kómí ndayí sandakoo na chiño kisa ndivi na noo napatrón na.

kixi ra ñoyívi yó'o. Ta Sa'ya ra yó'o kaku ra tixin ñii ña'a, ta kaku ra ta xa'no ra tixin ndee ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés. ⁵ Saá kisa ndivi Jesucristo xa'a ña kúchiño sakaku ra mji yó, ñivi na xitaku tixin ndee ndayí, ta saá táku ndíka yó noo ndayí vitin. Ta Jesucristo ke'é ra ñava'a yó'o xí'in yó xa'a ña naki'in Ndios mji yó nduu yó sa'ya ndino'o ra.

⁶ Ta xa'a ña kúu yó sa'ya Ndios, ta saá t'ví ra Níma Sa'ya ra kutaku ña ini yó. Ta Níma Sa'ya ra yó'o kúu Níma Ndios ña táku ini yó vitin, ta chinda'a ña ñii ñii mji yó ña kachí yó xí'in Ndios saá: "¡Tata Yivá mji!" , kachí yó xí'in Ndios. ⁷ Ta saá vitin on vása yóo ka yó ndatán yóo naesclavo na kisa chiño noo tapatrón na xí'in ñanduxa, chi vitin ndixa sa'ya ndino'o Ndios kúu yó. Ta xa'a ña kúu yó sa'ya Ndios chi kándixa yó Jesucristo, ndi'i ñakuíka Ndios kúu ñakuíka mji yó vitin, chi saá kındoo Ndios xí'in yó.

Tq'on yó'o ká'an ña taPablo ndi'i ní ini ra koto ñivi naño Galacia tuku nandikó na kundikon na yichí yata

⁸ Kuíya tá on ta'an koni ndó Ndios, ta saá xikuu ndó naesclavo na kisa chiño noo kua'a ñandios vatá, ña on sivi Ndios ndino'o kúu. ⁹ Ta vitin ndixa ndó'o xa xini va'a ndó Ndios, ta ña kaxín ka kúu ña ná ka'an xí'in ndó ndí mji Ndios xa xini va'a ra ndó'o. Ta saá, ¿ndachun kóni ndó nandikó ndó ña tuku nduu ndó naesclavo, na kasa chiño noo ndee ña xá'nda chiño noo yichí yata ña xindikón ndó?, chi ndee yó'o kúu ndee ña vitá ní ña on vása ndaya'ví noo ndó vitin. ¹⁰ Ndátq'on xí'in yó'o xí'in ndó chi nda vitin ndó'o yóo ndó ndatán yóo naesclavo na kisa ndivi ña xá'nda chiño yichí yata noo ndó. Saá chi yichí yata yó'o chindú'u ña ndá kivi, ndá yoo, án ndá kuíya xini ñó'o sakana ndó ñii ñii viko. ¿Án nda vitin xani sini ndó ndí Ndios xini ñó'o ra viko yó'o xa'a ña kusii ini ra koni ra ndó'o? ¡On sivi saá! ¹¹ Ta xa'a ña on ta'an kundaa va'a ini ndó xa'a yichí Jesucristo, ndixa yi'í yí'ví koto ña maní xikuu ndi'i chiño ña kisa ndivi xa'a ndó'o.

¹² Nañani yó xí'in náki'va yó, xáku ndá'ví noo ndó ndí kutaku ndíka ndó

ñii ki'va ndatán yi'í táku ndíka yichí Jesucristo vitin. Saá chi yi'í xa nduu ndatán yóo ndó'o, ñivi na on vása kúu najudío, chi mji yó, ñivi na kándixa Jesucristo, on vása xini ñó'o kutaku ka yó tixin ndee ndayí najudío. Ta kóni ña kundaa ini ndó ndí on vása ní-ke'é ndó ña on vá'a xí'in. ¹³ Saá chi kivi noo ñixaa noo ndó, saá ñixiyo ñii kue'e xí'in ña ndeé ní ndó'o, ta ndó'o va'a chindeé ndó yi'í. Náka'an ndó ndí ña yo'vi ñindo'o saá, kúu ña taxi ñindo'o kua'a ní kivi xí'in ndó, ta kuchiño ñika'an ndoso to'on va'a xa'a Jesucristo xí'in ndó. ¹⁴ Vará kue'e ña saxo'vi yi'í xikuu ña ñii tondó'o ká'no ní noo ndó, ta nda lo'o on vása ní-sandakoo ndó yi'í, ni on vása ní-xaa noo ndó yi'í. Ta nda víka, ndó'o va'a naki'in ndó yi'í ndatán naki'in ndó ñii ñaangel Ndios án ndatán naki'in ndó mji Jesucristo, saá naki'in ndó yi'í. ¹⁵ Ta, ¿ndachun nasama ini ndó vitin? Tá'an si'na ñixiyo xí'in ndó, ta ndixa ndó'o kí'vi ní ñixiyo ini ndó xini ndó yi'í, ta kivi saá nda ñitondaa ndó xikuu ndó ñivi na kóni chindeé yi'í xí'in ña ndino'o sii ini ndó, tанда ñixiyo ti'va ndó tava ndó nduchú noo ndó xa'a ña taxi ndó ña nda'a, níkuu. ¹⁶ Ta vitin, ¿án nduu ndó ñivi na sáa ini xini ndó yi'í xa'a ña ndato'on ñandaa xí'in ndó?

¹⁷ Ta ñivi na kóni nasama ini ndó xa'a ña kasa ndivi ndó ndi'i ndayí najudío, vará vivii ké'é na xí'in ndó, ta on sivi ñivi na ndino'o ini kúu na. Chi nayó'o chíkaa ní na ndee xí'in ndó ña kuxíka ndó noo ndi'í ta kuiti chíkaa so'o ndó to'on ña sáná'a mji na. ¹⁸ Ta mji yó, vará ña va'a ní kúu ña vivii ké'é yó xí'in ñivi, ta xini ñó'o ké'é yó saá xí'in ña ndino'o ini yó. Ta ndó'o, saá xini ñó'o ké'é ndó xí'in ndi'i ñivi ndi'i saá kivi, án kivi yóo xí'ito ña ké'é ndó kúu ña, án kivi on koo kúu ña. ¹⁹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndatán yóo sa'ya mji, saá yóo ndó. Ta yi'í, ndatán yo'vi ndó'o ñii ña'a ná kí'vi ní tixin xa'a ña xa kóni kaku sa'ya ña, saá ndó'o xa'a ndó. Saá chi ndati ña vaxi kua'no ndó ta tondaa kivi ña xino ndó nduu ndó ndatán yóo Jesucristo. ²⁰ Ta xí'in ña ndino'o ní vi ini kúu ña kúto koo xí'in ndó xa'a ña vivii ndato'on yó xí'in tá'an yó. Ta saá

on vása koni ñó'ó j taa j to'on yo'vi yó'o xaa ña noo ndó, níkuu. Ta vitin on vása nání'i j to'on ña va'a ndato'on j xí'in ndó.

To'on yó'o ká'an ña xa'a sa'ya ña Sara xí'in sa'ya ña Agar

²¹ Ndó'ó, ñivi na kúu na kóni tuku ndikó kutaku tixin ndayí ña ñitaa ta Moisés, ¿án on vása ní-xini so'o ndó ña káchí ndayí yó'o? ²² Chi ndayí yó'o ká'an ña ta Abraham xikomí ra ovi sa'ya ra. Nii sa'ya ra kaku tixin ñii ña'a ñá kúu esclava. Ta inká sa'ya ra kaku tixin ñii ña'a ñá táku ndíka, ñá xikuu ñási'í ndino'o ta Abraham. ²³ Ta sa'ya ñaesclava kaku ra chi yivá si'í ra chikaa ini na kukomí na sa'ya na. Ta sa'ya ña'a ñá táku ndíka kaku ra xa'a ña kundivi to'on ña kindoo Ndios xí'in ta Abraham. ²⁴ Ta xí'in ovi náña'a yó'o to'on Ndios sáná'a ndasaá yóo ovi ña kindoo Ndios xí'in ñivi. To'on ña ká'an xa'a ñaesclava Agar sáná'a ña xa'a ña kindoo Ndios xí'in ñivi na Israel yuku Sinaí, chi noo yuku yó'o Ndios taxi ra ndayí ra nda'a ta Moisés. Ta ndi'i ñivi na ndikon yichi noo xá'nda chiño ndayí, ndatán yóo sa'ya ñaesclava Agar saá yóo na, chi táku ka na tixin ndee ndayí yó'o. ²⁵ Ta saá tuku to'on ña ká'an xa'a ñaesclava Agar yó'o sáná'a ña xa'a yuku Sinaí ña ñíndichi noo ño'o ña naní Arabia, chi noo yuku yó'o ta Moisés naki'in ra ndayí Ndios. Saá tuku to'on ña ká'an xa'a ñaesclava Agar sáná'a ña xa'a ñoo Jerusalén kivi vitin, chi ñivi nañoo Jerusalén xí'in ndi'i ñivi najudío na ndikon yichi noo xá'nda chiño ndayí, ndatán yóo naesclavo saá yóo na. ²⁶ Ta to'on ña ká'an xa'a ña Sara, ña'a ñá xitaku ndíka, sáná'a ña xa'a inká ñoo Jerusalén ña yóo ñoyívi ñino, ta mii yó ñivi na kándixa Jesucristo, kúu yó ñivi nañoo yó'o. Ta ndi'i mii yó na kúu nañoo Jerusalén ña yóo ñoyívi ñino, kúu yó ñivi na táku ndíka, ta ndatán yóo sa'ya ña Sara ñá xitaku ndíka, saá yóo yó. ²⁷ Saá ká'an to'on Ndios ña ñitaa na xina'a xa'a ña Sara ta xa'a ñivi na yóo ndatán yóo sa'ya ñá, ta to'on yó'o káchí ña saá: Yó'ó, ñá kúu ña'a ñánoma, ñá on kivi koo sa'ya, jva'a ná kusii ini ún vitin!

jVa'a ná nda'yi ún xa'a ña ká'no ní ñasii yóo ini ún!

Saá chi ñii kivi ña vaxi, ñaña'a mató'on, chi yij ñá sandakoo ra ñá,

ñáyó'o kukomí ñá ku'a ní ka sa'ya ñá noo nasa'ya ña'a ñá yóo yij,

saá káchí to'on Ndios ña ñitaa na xina'a.

²⁸ Ta saá vitin, xa'a ña ku'a ní kúu mii yó ñivi na kándixa Jesucristo, Ndios xa kisa ndivi ra to'on yó'o ña kindoo ra xí'in ta Abraham, chi ñii kiva xí'in ta Isaac ndi'i mii yó kúu yó sa'ya ndino'o ta Abraham. ²⁹ Ta inká sa'ya ta Abraham, ta kúu ta Ismael, ta kaku chi yivá si'í ra kuiti chikaa ini na kukomí na sa'ya na, ta Ismael yó'o saxo'vi ra ta Isaac, ta kaku chi saá kundivi ña kóni Nima Ndios. Ta vitin ñii kiva saá ñivi na sáná'a ndi' xini ñó'ó kasa ndivi yó ndi'i ndayí Ndios ña ñitaa ta Moisés, ñivi yó'o kúu na ndikon saxo'vi mii yó, ñivi na kándixa Jesucristo. ³⁰ Ta to'on Ndios ña ñitaa na xina'a, káchí ña saá: "Xini ñó'ó tava ún ñaesclava, ta ti'ví ún ñáyó'o xí'in sa'ya ñá, ña ná ko'on na ta kuxiká na noo ún. Chi ta sa'ya ñaesclava yó'o on kuchiño naki'in ra ñava'a ña kindoo Ndios taxi ra nda'a sa'ya mii ña'a ñá xitaku ndíka", káchí to'on Ndios. ³¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, mii yó na kándixa Jesucristo on vása yóo ka yó ndatán yóo sa'ya ñaesclava. Saá chi mii yó yóo yó ndatán yóo sa'ya ña'a ñá xitaku ndíka.

5

Xí'in to'on yó'o ta Pablo ndúkú ra noo ñivi na kándixa Jesucristo ña on sandakoo na yichi noo táku ndíka na

¹ Ndixa Jesucristo sakaku ra mii yó noo ndayí xa'a ña kuchiño kutaku ndíka yó. Ta saá ndó'ó, xini ñó'ó kutaku ndíka ndó yichi ra, ta on ndikó ndó ña tuku nduu ndó ñivi naesclavo na táku tixin ndee ndayí ña ñitaa ta Moisés.

² Chikaa so'o va'a ndó to'on ña ndato'on j xí'in ndó vitin: Ta ndó'ó, tá taxi ndó ña kasa ndivi ndó costumbre circuncisión, chi xani sini ndó ndi' xí'in chiño yó'o kuchiño ndó kutá'an va'a ndó xí'in Ndios, ta xí'in ña ke'é ndó saá, saná'a ndó ndi' nda lo'o on vása ndaya'ví

noḡ ndó ña kisa ndivi Jesucristo xa'a ña kuchiño yó kutá'an va'a yó xí'in Ndios. ³ Yi'i, tuku ká'anj xí'in ndó ndí nda yu kúu nivi na kisa ndivi ndayí ña xá'nda chiño xa'a circuncisión, chi xáni sijnj na saá kuchiño kutá'an va'a na xí'in Ndios, níkúu, ta va'a kundaa ini nivi yó'o ndí táku ka na tixin ndee ndayí, ta xínj ñó'ó kasa ndivi na ndi'i saá ndayí Ndios ña nita taMoisés. ⁴ Ndó'ó, nivi na xáni sijnj ndí xa'a ña kisa ndivi ndó ndayí Ndios ña nita taMoisés nduu ndó nivi na ndii na on koḡ kuachi kuiso noḡ Ndios, ta ndó'ó, xí'in ñayó'o sáná'a ndó ndí xa nita'vi tá'an ndó xí'in Jesucristo, chi sakana ndó ñava'a san'i Ndios ndó'ó. ⁵ Ta mji yó, nivi na ndino'o táku chi Níma Ndios táku ña ini yó, ndáti yó ta ndaa ini yó ndí ndixa kúu yó nivi na ndii noḡ Ndios xa'a ña kándixa yó Jesucristo. ⁶ Ta mji yó nivi na táku ini Jesucristo, ta ñii yóo yó xí'in ra, ta noḡ yó on vása ndaya'vi ka, án kúu yó nivi na kisa ndivi circuncisión, án kúu yó nivi na on vása ní-kisa ndivi ña. Chi ñii laa ña ndaya'vi ní noḡ yó kúu ña kándixa yó Jesucristo, ta xí'in ña kí'vi ini yó xínj tá'an yó sáná'a yó ndí ndino'o kándixa yó ra.

⁷ Ta ndó'ó, va'a ní kixá'á ndó ndíkon ndó yichj ña ndaa, ta, zy kúu nivi sasi noḡ ndó xa'a ña on xijn ndó kundikon ka ndó yichj ña ndaa yó'o? ⁸ On sivi to'on ña kaku noḡ Ndios kúu ña ká'an nivi na chú'u ndó'ó ke'é ndó saá. Chi Ndios kúu ta ta kana ndó'ó kundikon ndó yichj ña ndaa. ⁹ Ta nivi yó'o na sáná'a ndí ndi'i nivi na kándixa Jesucristo xínj ñó'ó na kasa ndivi na costumbre circuncisión, to'on vatá yó'o ña sáná'a na, ndatán yóo levadura saá yóo ña. Ta va'a naká'án ndó to'on ndíchj ña xínj yó ña káchj saá: "Vará lo'o kuiti kúu levadura, ta kómj ña ndee kasa chiño ña xí'in ñii ko'ndo ká'no yuxan ña sanaño ña'á ña", saá káchj to'on yó'o. ¹⁰ Yi'i ndaa ini ndí Ndios chindee ra ndó'ó ña on kandixa ndó to'on ña kaku sijnj nivi vatá yó'o ña kúu to'on ña sáka sijnj ndó xa'a ña on kundaa ini ndó yu kúu ñandaa xínj ñó'ó ke'é ndó. Ta saá va'a Ndios ná saxo'vi ra nivi yó'o, nda yu kúu na.

¹¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, tá ndixa

yi'i ká'an ndosoj ndí nivi xínj ñó'ó kasa ndivi na costumbre circuncisión xa'a ña kutá'an va'a na xí'in Ndios, níkúu, ta saá najudío sandakoo na ña ndíkon na saxo'vi na yi'i, níkúu. Ta yi'i on vása ká'anj saá, chi ndixa ká'an ndosoj noḡ nivi ndí ndasaá kuiti xa'a ña nixi'j Jesucristo nda'a tón cruz xa'a kuachi yó, kuchiño nduu yó nivi na ndii noḡ Ndios. Táná sandakooj ña ká'an ndosoj to'on yó'o, níkúu, ta saá on kusaa ka ini nivi koni na yi'i. ¹² Ta nivi vatá na sáná'a ndó'ó ña ka'nda lo'o ndó koñu ndó xa'a ña xínj ñó'ó kasa ndivi ndó costumbre circuncisión, ta yi'i, ká'anj saá xa'a nivi yó'o ndí xiiña noḡ kóni na ka'nda lo'o na, jva'a ka ñii yichj ná ka'nda ndi'i xí'in mji na!

¹³ Ta mji yó, nivi na kándixa Jesucristo, Ndios kana ra yó ña kutaku ndíka yó. Ta on sivi xa'a ña kasa ndivi yó ña on vá'a ña kútoo ní yikí koñu yó kúu ña kutaku ndíka yó. Nda víka, va'a kutaku ndíka yó xa'a ña kasa ndivi yó chiño ña chindee tá'an yó xí'in ña kí'vi ini yó xínj tá'an yó. ¹⁴ Saá chi ndi'i ndayí Ndios ña nita taMoisés, kundivi ndi'i ña xí'in ndayí ña káchj saá: "Kuki'vi ini yó koni tá'an yó ñii ki'va ndatán kí'vi ini yó xínj yó mji yó."

¹⁵ Ta, jkoto va'a ndó xí'in mji ndó! Tá on vása kí'vi ini ndó xínj tá'an ndó, ta káni tá'an ndó xí'in to'on ña satakué'e ndó ini tá'an ndó, ta yiyo ní saá, koḡ kundedé ndó sandi'i ndó xa'a natá'an ndó, ta natá'an ndó sandi'i na xa'a ndó'ó.

To'on yó'o ká'an ndí ña on vá'a ña kútoo yikí koñu nivi on vása yóo yu'u ña xí'in ña kóni Níma Ndios

¹⁶ Ta ndátoto'onj xí'in ndó, káchj saá: Kutaku ndó kasa ndivi ndó ña kóni Níma Ndios, ta saá on vása kutaku ndó kasa ndivi ndó ña on vá'a ña kútoo yikí koñu ndó. ¹⁷ Níma Ndios ña táku ini mji yó, nivi na kándixa Jesucristo, kóni ña ndí kasa ndivi yó ñava'a. Ta ña kútoo ní yikí koñu yó kúu ña ke'é yó ña on vá'a. Ta saá ña kóni Níma Ndios ke'é yó kúu ña káni tá'an xí'in ña kútoo ní yikí koñu yó ke'é ña. Ta xa'a ña káni tá'an ovi ñayó'o saá, on vása táxi ña kasa ndivi yó ñava'a

ndaṭán yóo ña kóni yó ke'é yó. ¹⁸ Ta saá ni, tá ndíkõn yó yichì nõõ xá'nda chiño Níma Ndios nõõ yó, ta saá õn vása xínì ñó'ó kundikõn yó yichì nõõ xá'nda chiño ndayí Ndios ña nĩtaa taMoisés nõõ yó.

¹⁹ Õn vása yõ'vì nakoni yó yu kúu ña õn vá'a ña ké'é nìvi na kisa ndivi ña kútoo ní yíkì koñu na. Saá chí nìvi yó'o kútoo ní na kì'vi na kuachi, ta nataa kí'vi na kuachi xí'in náña'a ná õn sivi násí'í na kúu, ta náña'a kí'vi ná kuachi xí'in nataa na õn sivi yì ná kúu, ta nìvi yó'o ké'é na ndi'i saá nõõ ñakini, ²⁰ ta kisa to'ó na ku'a ní nõõ ndios vatá, ta xí'in ña nákuati na chíkaa na ñatásín inkà nìvi, ta sáa ní ini na xínì tá'an na, ta táxi na kuachi xa'a natá'an na nõõ nachiño, ta chútú ini na xí'in ña kuínì na xínì na nìvi, ta kama sákaku na kuachi xí'in nìvi, ta nina to'on kue'e ká'an na ta káni tá'an na xí'in tá'an na, ta sáná'a na to'on ña sátivi ñandaa xa'a Jesucristo. ²¹ Ta nìvi yó'o kisa kuínì na ta chíkaa nìno na inkà nìvi, ta xá'ni na nìvi, ta xí'i ní na nduta tá sáxiini nìvi, ta kúsiì ní ini na koo na vikõ nõõ ké'é nìvi ndi'i saá nõõ ña õn vá'a ñakini, ta nìvi yó'o táku na ké'é na ku'a ní ka inkà nõõ ña õn vá'a. Ta yì'i, xa ndato'on ì xí'in ndó, ta vitin tuku ká'an ì xí'in ndó, káchì ì saá: Nìvi na táku ké'é ndi'i ña õn vá'a ña sákán ndato'on ì xa'a, nìvi yó'o õn kutaku na xí'in Ndios nõõ xá'nda chiño ra.

²² Ta mji yó, nìvi na táku Níma Ndios ini, õn vása táku yó ké'é ka yó ña õn vá'a ndatán ké'é nìvi yó'o. Chí Níma Ndios táxi ña ndeë ña ini yó ña nduu yó nìvi na va'a kí'vi ini xínì tá'an, ta nákaa ñasiì ini yó, ta yóo ñava'a ini yó, ta kómí yó ña ká'no ini yó xínì yó nìvi, ta ké'é yó ñava'a xí'in nìvi, ta kúu yó nìvi na va'a ini, ta kúu yó nìvi nandaa na õn vása sándakoo yichì Ndios. ²³ Ta õn sivi nìvi na kisa ká'no xí'in mji kúu yó, ta nda víka, nìvi na kisa nìno xí'in mji kúu yó. Ta nìvi na násita xí'in mji nõõ ña õn vá'a kúu yó. Saá táku mji yó, na kúu nìvi na táku Níma Ndios ini, ta õn ko'õ nda ñii ndayí ka'nda chiño nõõ yó ña õn kasa ndivi yó ndi'i ñava'a yó'o. ²⁴ Ta xa'a ña ñii yóo yó táku yó xí'in Jesucristo, ta xí'in ña nixi'ì Jesucristo nda'a tón cruz, ñii káchì xí'in ra nixi'ì ña kútoo yíkì koñu yó ke'é ña, ña kúu ña õn vá'a. Ta saá õn

vása ka ndíkõn yó yichì yatá nõõ xixa'nda chiño ña õn vá'a nõõ yó. ²⁵ Ta vitin Níma Ndios kúu ña táku ini yó ta ndíkõn yó yichì nõõ xá'nda chiño Níma Ndios nõõ yó. Ta saá xínì ñó'ó kutaku yó xí'in ña kisa ndivi yó ña kóni Níma Ndios.

²⁶ Õn vá'a kuu yó nìvi na ña'a ní ini, ta õn vá'a kuu yó nìvi na sásaa ini natá'an, ta õn vá'a kuu yó nìvi na kuínì ini xínì natá'an.

6

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, tá yóo ñii nìvi na kándixa Jesucristo ta ñakava na ké'é na ña õn vá'a, ta ndó'ó, nìvi na va'a táku ndatán kóni Níma Ndios, xínì ñó'ó chindeé ndó tañani yó án ñáki'va yó yó'o xa'a ña tuku va'a naki'in na kundikõn na yichì ña ndaa. Ta kivi ka'an ndó xí'in na, ta xí'in to'on ña to'ó ta xí'in ña nìno ini ndó ka'an ndó xí'in na. Ta ndixa koto va'a xí'in mji ndó koto ñii kivi ñii kiva saá ña õn vá'a koto ndoso ña ndó'ó ta nakava ndó ke'é ndó ña õn vá'a. ² Saá chí tá yóo ñii tondó'ó án tondíni táku yó, ta ndatán yóo ñaveé ní ndiso yó, saá yóo ña, ta xínì ñó'ó chindeé tá'an yó nõõ ñaveé ndiso natá'an yó. Ta xí'in ña chindeé tá'an yó saá, kisa ndivi yó ndayí ña xa'nda chiño Jesucristo nõõ yó.

³ Tá yóo nìvi na kándixa Jesucristo, ta kúu na nìvi na ña'a ní ini, ta kúu na nìvi na sándá'ví xí'in mji, chí õn sivi na ná'no ka nõõ inkà nìvi kúu nayó'o. ⁴ Ñii ñii mji yó nìvi na kándixa Jesucristo, xínì ñó'ó ka'vi va'a sijnì yó xa'a ña ké'é yó, ña kundaa ini yó án ndixa ñava'a, án ña õn vá'a kúu ña ké'é yó. Tá ndixa vivíi kisa ndivi yó chiño va'a, ta saá va'a ná kusijì ini yó xa'a ña ké'é mji yó. Ta õn vá'a kundi'ì ini yó xa'a ña ké'é inkà nìvi, án va'a ka án ña õn vása va'a ka kúu chiño nayó'o nõõ chiño ña ké'é mji yó. ⁵ Saá chí ñii ñii nìvi xínì ñó'ó kuiso chiño na xí'in ña sákuiso Ndios mji na.

⁶ Ta nìvi na xínì so'o to'on Ndios ña sáná'a namaestro nõõ na, nìvi yó'o ndiso na chiño ña taxi na lo'o ñava'a kómí na nda'a namaestro na sáná'a ña'a.

⁷ Tá xáni sijnì ndó ndí Ndios õn cha'vi ra nìvi ndatán yóo chiño kisa ndivi na, ta xí'in ña xáni sijnì ndó saá, sándá'ví xí'in

m̄ji ndó. Saá chi tá chi'i n̄ivi ñava'a, ta ñava'a nakaya na. Tá chi'i n̄ivi ña on vá'a, ta ña on vá'a nakaya na. ⁸ Ta saá n̄ivi na táku kisa ndivi ña on vá'a ña kútoo ní yíkí koñu na, nayó'o yóo na ndatán yóo n̄ivi na chi'i ña on vá'a, ta ña nakaya n̄ivi yó'o kúu ña sandi'i xa'a na noo Ndios. Ta n̄ivi na táku kisa ndivi ña kóni Níma Ndios, n̄ivi yó'o yóo na ndatán yóo n̄ivi na chi'i ñava'a, ta ña nakaya n̄ivi yó'o kúu ña kutaku na xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi. ⁹ Ta saá ñii ñii kivi xini ñó'ó kutaku yó kasa ndivi yó ñava'a, ta nda lo'o on sandakoo yó ké'é yó saá. Tá ñii ñii kivi chikaá ka yó ndee ké'é yó ñava'a, ta saá tonda kivi ña chitóni Ndios, ta ndixa naki'in yó ñava'a taxi Ndios nda'a yó. ¹⁰ Ta xa'a ñayó'o, ndi'i saá yichi tá kuchiño ké'é yó ñava'a xí'in n̄ivi, ta saá va'a ná ké'é yó ña. Ta ña xini ñó'ó ní ka kúu ña ké'é yó ñava'a xí'in nañani yó ta xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo.

Xí'in to'on yó'o taPablo kisa ká'no ra ña kisa ndivi Jesucristo nda'a tón cruz

¹¹ Koto ndó ví, vitin xí'in nda'a m̄ji táa i letra ná'no yó'o noo ñasondí'í tutu yó'o. ¹² Ndát'on i xí'in ndó saá, ndi n̄ivi na kóni kasa nduxa xí'in ndó ña kasa ndivi ndó costumbre circuncisión, n̄ivi yó'o on sivi n̄ivi na va'a ndino'o ini kúu na. Saá chi ña kuiti kóni na kúu ña va'a koo na xí'in inká najudío, ta yí'ví na kojo najudío yó'o saxo'vi ña'á na, táná ka'an na ndi ndasaá kuiti xa'a ña kisa ndivi Jesucristo kivi nixi'i ra nda'a tón cruz kúu ña kuchiño Ndios sakaku ra n̄ivi noo kuachi na. ¹³ Ta najudío yó'o, na kúu na ká'an xí'in ndó ndi xini ñó'ó kasa ndivi ndó costumbre circuncisión, ta m̄ji nayó'o on vása kisa ndivi na ndi'i ña xá'nda chiño ndayí Ndios ña n̄itaa taMoisés. Ta ndasaá kuiti ña kóni na kúu ña kasa ndivi ndó costumbre circuncisión, xa'a ña kuchiño kasa ká'no xí'in m̄ji na noo inká n̄ivi ña sanoo na ini ndó ña kundikon ndó yichi m̄ji na. ¹⁴ Ta yi'i, ñii laá xa'a ña kisa ká'no xí'in m̄ji i kúu ña kándixa i ndi Jesucristo nixi'i ra nda'a tón cruz xa'a kuachi i. Ta xa'a ña ñii yóo i xí'in Jesucristo, ndatán yóo ña ñii káchí nixi'i i xí'in ra, saá yóo ña. Ta saá ña on vá'a

ñoyívi yó'o on vása kómí ka ña ndee ka'nda chiño ña noo i, chi ndatán yóo ta ta nixi'i, saá yóo i noo ña on vá'a yó'o. Ta ndi'i ña yóo ñoyívi ndatán yóo ña nixi'i noo i, saá yóo ña, chi nda lo'o on vása ndaya'ví ka ña noo i. ¹⁵ Ta m̄ji yóo n̄ivi na kándixa Jesucristo ta ñii yóo yóo táku yó xí'in ra, ta vitin ndixa on vása ndaya'ví noo yó án kúu yó n̄ivi na kisa ndivi circuncisión, án kúu yó n̄ivi na on vása kisa ndivi circuncisión. Ñii laá ña ndaya'ví ní noo yó vitin kúu ña Ndios ndasa ra ña nduu yó n̄ivi xaá. ¹⁶ Ta ndi'i n̄ivi na kándixa to'on yó'o ta táku na saá, jva'a ná koo ñava'a ini na! Ta, jva'a ná kundá'ví ini Ndios koni ra na! Chi vitin nduu na nave'e Ndios.

¹⁷ Tanda kivi vitin tanda ndi'i kivi ña vaxi, on xini ña nda ñii n̄ivi sakaku na kuachi xí'in i xa'a to'on ña sáná'a i xa'a Jesucristo. Saá chi noo yíkí koñu i kómí i ku'a ní yanda ña sáná'a ndi yi'i kúu ta ta xa nixo'vi ní xa'a chiño ña kisa ndivi i noo Jesucristo, Ta taKá'no noo yó.

Xí'in to'on yó'o taPablo ndayi ra n̄ivi naño estado Galicia

¹⁸ Ta nañani yó xí'in náki'va yó, ndúkú i noo Jesucristo, Ta taKá'no noo yó, ná ké'é ra ñava'a ra xí'in ndó. Saá ná koo ña.

Tutu ña ñitaa taPablo ña ti'ví ra kua'an nda'a nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Éfeso

*Xí'in tq'on yó'o taPablo chindeé ra nivi
na kándixa Jesucristo na táku ñoo Éfeso*

¹ Yi'i kúu i taPablo, taa ta ñakaxin Ndios ña kúu i taapóstol, taa ta ti'ví ra kasa ndivi chiño ñoo Jesucristo. Ta taa i tutu yó'o xaa ña nda'a ndó'ó, nivi na táku ñoo Éfeso, na kúu ñaño Ndios chi kándixa ndó Jesucristo ta vivii ndíkon ndó yichi ra. ² Ta Yivá yó Ndios xí'in Jesucristo Taa taKá'no ñoo yó, ná taxi ra ña koo ñava'a ini ndó, ta ná ke'é ra ñava'a xí'in ndó.

*Xí'in tq'on yó'o taPablo kisa ká'no ra
Ndios
xa'a ñava'a ké'é ra xí'in nivi na kándixa
Jesucristo*

³ iNá kasa ká'no ní yó Ndios, ta kúu Yivá Jesucristo, Taa taKá'no ñoo yó! Saá chi xa'a ña táku yó ini Jesucristo, nda ñoyívi ñino Ndios xa saní'i ra mji yó ndi'i saá ñoo ñava'a ña káku Nímā ra. ⁴ Kivi on ta'an kasa va'a Ndios ñoyívi yó'o, xa ñakaxin ra mji yó ña nduu yó nivi nayii, na on koó kuachi kuiso ñoo ra xa'a ña kutaku yó ini Jesucristo. ⁵ Ndios kí'vi ní ini ra xini ra mji yó, ta xa'a ñayó'o, chitóni ra naki'in ra mji yó ña nduu yó sa'ya ra. Ta ña kuchiño ke'é ra saá, Jesucristo nixi'i ra xa'a kuachi yó. Ta xí'in ñasii ndino'o ini ra, Ndios ñaki'in ra mji yó ña nduu yó sa'ya ra. ⁶ Va'a ná kasa ká'no ní yó Ndios, chi xa'a ñava'a ini ra kúu ña ñaki'in va'a ra mji yó, na kúu nivi na táku ini Jesucristo, taa ta kí'vi ní ini Ndios xini ra. ⁷ Ta ña kuchiño ñii kutaku yó xí'in ra, Jesucristo cha'vi ra xa'a yó xí'in nji ra ña nixita kivi nixi'i ra nda'a tón cruz. Ta xa'a ñayó'o Ndios kisa ká'no ini ra xa'a kuachi yó, ta ndee ña on vá'a on vása ka xá'nda chiño ña ñoo yó. Ndios ké'é ra ñava'a yó'o xí'in yó chi ká'no ní ñava'a

yóo ini ra. ⁸ Ta ñii ñii kivi Ndios saní'i ra mji yó kua'a ní ñandichí, ta saá tuku táxi ra ña kunda'a ini yó ñanda'a. ⁹ Vará si'na nixiyo se'é ña chitóni Ndios kasa ndivi Jesucristo, ta vitin Ndios xa saná'a kaxín ra ña mji yó, chi saá chika'a ini Ndios kasa ndivi ra. ¹⁰ Saá chi ña chitóni Ndios kúu ñayó'o: Tá kixaa kivi ña chindú'u ra, ta saá kivi yó'o Ndios taxi ra ndayí nda'a Jesucristo ña ka'nda chiño ra ñoo ndi'i ña yóo ñoyívi ñino ta ka'nda chiño ra ñoo ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o.

¹¹ Nda ñanoo Ndios xa ñakaxin ra mji yó ña kuu yó sa'ya ra. Ta xa'a ña ñii yóo yó táku yó xí'in Jesucristo, ndixa naki'in yó ndi'i ñava'a ña ñika'an Ndios kindoo ra xí'in yó. Saá chi ñii ki'va ndatán chitóni Ndios kasa ndivi ra, saá ké'é ra. ¹² Ta Ndios kóni ra ña mji ndi najudío, na kúu nivi nanoo kándixa Jesucristo, ná kasa ká'no ní ndi Ndios xa'a ndee va'a ña livi kómí ra. ¹³ Ta vitin ndó'ó, nivi na on vása kúu najudío xa xini so'o ndó tq'on va'a ña ndaa ña káchí ndi Ndios sákaku ra nivi na kándixa Jesucristo. Ta saá xa'a ña kándixa ndó Jesucristo, Ndios taxi ra Nímā ra yóo ña táku ña ini ndó, ta kisa ndaa ña ndi kúu ndó sa'ya ndino'o Ndios vitin. Ta Nímā Ndios yó'o kúu ña xina'á ñika'an Ndios kindoo ra xí'in naIsrael ndi ti'ví ra ña ñoyívi yó'o. ¹⁴ Ta Nímā Ndios yó'o ña táku ini yó kúu ña kisa ndaa ndi ndixa Ndios taxi ra ndi'i ñava'a chindú'u ra naki'in yó ñoo ra ñoyívi ñino, chi kúu yó sa'ya ndino'o Ndios. Saá ke'é Ndios xí'in yó xa'a ña kasa ká'no yó ra chi kómí ra ndi'i ndee ná'no va'a ña livi.

*Xí'in tq'on yó'o taPablo ndúkú ra ñoo
Ndios
xa'a nivi na kándixa Jesucristo na táku
ñoo Éfeso*

¹⁵ Ta saá xa'a ña xini so'o i ña ndi va'a ndaa ini ndó Jesucristo, ta xa'a ña xini so'o i ndi kí'vi ní ini ndó xini ndó ndi'i nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa ña'á, ¹⁶ ta on vása sándakoo i ká'an i xí'in Ndios xa'a ndó, ká'an i káchí i xí'in ra saá: "Tata Yivá yó, táxa'vi ún xa'a nivi na kándixa Jesucristo na kúu na táku ñoo Éfeso", káchí i xí'in Ndios. ¹⁷ Ta ndi'i saá kivi ndúkú i xa'a ndó ñoo Yivá yó Ndios,

taa t̄a kómí ndi'i ndee ná'no, ta kúu ra t̄a t̄a ñaki'in ñato'ó nda'a Jesucristo kivi ñixika ra ñoyívi yó'o. Ta ñoq Ndios yó'o ndúkú j̄ ña taxi ra ñandíchí Níma ra koo ña s̄inj̄ ndó, ta ndúkú j̄ ñoq ra ndí Níma ra saná'a ña ndó'ó ndi'i ñanda'a. Ta xí'in ñayó'o, chindeé ña ndó'ó ña kunda'a va'a ka ini ndó xa'a Ndios. ¹⁸ Ta ká'an j̄ ndúkú j̄ ñoq Ndios ña sanaye'e ra ñandíchí s̄inj̄ ndó ña kunda'a ndino'o ini ndó xa'a yu kúu ñava'a ká'no ndáti ndó, chi ndó'ó kúu ñivi na kana Ndios ña nduu ndó sa'ya ra ña kutaku ndó xí'in ra ndi'i saá kivi. Ta ká'an j̄ ndúkú j̄ ñoq Ndios ña chindeé ra ndó'ó ña kunda'a va'a ini ndó ndí ku'a ní ñava'a livi ná'no taxi Ndios nda'a ndi'i ñivi na kúu sa'ya ra. ¹⁹ Ta saá tuku ká'an j̄ ndúkú j̄ ñoq Ndios ña saná'a ra ñoq ndó'ó ndí ndee ña kómí ra ñiya'a ní ká'no ña xa'a ña chindeé ra m̄ji yó na kúu ñivi na kándixa ña'á. ²⁰ Xí'in m̄ji ndee yó'o, Ndios sanataku ra Jesucristo, ta taxi ra ña yóo Jesucristo ñoq táyi tón to'ó tón ñindichi s̄inj̄ kua'á Ndios ñoyívi ñino. ²¹ Ta xí'in ña ke'é ra saá, Ndios taxi ra ndí Jesucristo kúu t̄a t̄a ká'no ní ka ñoq ndi'i naná'no, ta kúu ra t̄a t̄a ká'no ní ka ñoq ndi'i na xá'nda chiño, ta kúu ra t̄a t̄a ká'no ní ka ñoq ndi'i ñivi án níma ña kómí ndayí ñoyívi yó'o án ñoyívi ñino. Ta Jesucristo kúu ra t̄a t̄a ká'no ní ka ñoq ndi'i ña yóo án ña táku ñoyívi vitin, ta ñii k̄i'va saá kúu ra t̄a t̄a ká'no ní ka ñoq ndi'i ña koo án ña kutaku ndi'i saá kivi ña vaxi. ²² Ta Ndios xa sakoyo ra ndi'i ndee on vá'a t̄ixin xa'a Jesucristo, ta taxi ra ña Jesucristo kúu ra t̄a t̄a ká'no ní ka, chi ndatán yóo s̄inj̄ ñivi ñoq ȳikí koñu na, saá yóo Jesucristo xí'in ñivi na kándixa ña'á. ²³ Ta ndatán yóo ȳikí koñu Jesucristo saá yóo ndi'i ñivi na kándixa ña'á. Ta xí'in m̄ji ra sákutú ndaa ra ini ndi'i ñivi na kándixa ña'á. Ta saá tuku Jesucristo xí'in m̄ji ra sákutú ndaa ra ndi'i ña kuva'a ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ña kuva'a ñoyívi ñino.

2

T̄o'on yó'o ká'an ndí Ndios sákaku ra ñivi xa'a ñava'a ká'no ini ra

¹ Ta ndó'ó, ña yachi ka tá on t̄a'an kandixa ndó Jesucristo, ta ñixika ndó yichi ña on vá'a ta x̄indiso ní ndó kuachi, ta kivi saá x̄ikuu ndó ndatán yóo ñivi na ñixi'i ñoq Ndios. ² Saá ñixiyo ndó x̄ina'á chi x̄indik̄on ndó yichi on vá'a ñii káchí xí'in inka ñivi ñoyívi yó'o, ta chika'a so'o ndó ña ndato'on níma ndiva'a ká'no xí'in ndó saá. Ta níma ndiva'a ká'no yó'o kúu ña xá'nda chiño ñoq ndi'i níma ndiva'a, ta saá tuku kúu ña níma ña kisa chiño ini ñivi na toon ní ini, na on vása x̄iin chika'a so'o ña ká'an Ndios. ³ Ta x̄ina'á ñii k̄i'va ndatán táku ñivi na toon ní ini yó'o, saá x̄itaku m̄ji yó, chi x̄indik̄on yó yichi ñoq kisa ndivi yó ña on vá'a ña kútoo ní ȳikí koñu yó, ta kisa ndivi yó ña on vá'a ña káchí ini yó. Ta ñii káchí xí'in ñivi na toon ini, xa'nda chiño ña on vá'a ñoq yó. Ta xa'a ñayó'o, Ndios x̄ikomí ra ndayí saxo'vi ní ra m̄ji yó, níkuu, xí'in ña sáa ní ini ra ñii káchí xí'in ñivi na on vá'a. ⁴ Ta saá ni, Ndios, t̄a kúu t̄a t̄a ká'no ní ini, ndixa k̄i'vi ní ini ra x̄ini ra m̄ji yó, ⁵ ta ñii káchí xí'in Jesucristo, taxi ra ña kutaku ndino'o yó ñoq ra. Ñayó'o ke'é Ndios xí'in yó kivi x̄ikuu ka yó ñivi na ñixi'i ñoq ra xa'a ña x̄indiso yó kuachi ní kuachi ñoq ra. Ta ndixa ndasaá kuiti xa'a ñava'a ká'no ini m̄ji Ndios kúu ña sakaku ra m̄ji yó ñoq ndee ña on vá'a. ⁶ Ta xa'a ña ñii yóo yó táku yó xí'in Jesucristo vitin, yóo ña ndatán yóo ña Ndios ñii káchí xa sanataku ra yó xí'in Jesucristo, ta taxi ra ña ñii káchí xí'in Jesucristo ndóo yó ñoq táyi ná'no tón to'ó ñoyívi ñino ñoq xá'nda chiño yó xí'in ra. ⁷ Saá ke'é Ndios ñava'a yó'o xí'in ndi'i m̄ji yó, chi kóni ra saná'a ra ñoq ñivi na kutaku kuȳa vaxi, ndí ku'a ní ñava'a ké'é ra xí'in yó chi kúu ra t̄a t̄a va'a ká'no ini, ta k̄i'vi ní ini ra x̄ini ra m̄ji yó, ñivi na ñii yóo xí'in Jesucristo chi kándixa yó ra. ⁸ Saá chi ña sakaku Ndios m̄ji yó ñoq ña on vá'a ña sandi'i xa'a yó kúu ñii ñava'a ká'no saní'i Ndios m̄ji yó, chi t̄a t̄a va'a ní ká'no ini kúu ra. Ta on s̄ivi xa'a ña chiño va'a kisa ndivi yó ñoq Ndios kúu ña sakaku ra m̄ji yó. Ta xa'a ña kandixa yó Jesucristo, Ndios saní'i ra yó ñava'a ña sakaku ra m̄ji yó. ⁹ Ndixa on s̄ivi xa'a chiño va'a

ña kisa ndivi yó kúu ña Ndios sakaaku ra mji yó. Ta ñayó'o sáná'a ndí nda ñii yó on kúchiño kasa ká'no xí'in mji yó noo Ndios. ¹⁰ Ndios kisa va'a ra mji yó, ta kúu yó nivi na kuvá'a xa'a ña ñii koo yó kutaku yó xí'in Jesucristo ta xa'a ña kasa ndivi yó kuá'a ní chiño va'a ña nda xa si'na chitóni Ndios kasa ndivi yó.

Tq'on yó'o ká'an ndí ndi'i nivi na kándixa Jesucristo ñii yó'o na ndatán ñii nivi

¹¹ Ndó'ó, nivi na on sivi najudío kúu, va'a naká'an ndó ndí xina'á ndó'ó on sivi nivi na va'a xinata'an xí'in Ndios xikuu ndó. Ta mji ndi nivi najudío chinóo ndi kivi ndó, naní ndó “nivi na on vása kisa ndivi costumbre circuncisión.” Ta mji ndi najudío sakunaní xí'in mji ndi “nivi na kisa ndivi costumbre circuncisión”, ta xani sijní ndi ndí xa'a ña kisa ndivi ndi costumbre yó'o xí'in yiki koñu ndi, kúu ndi nivi na va'a náta'an xí'in Ndios, ta on sivi saá, chi on vása ní-nasama nima ndi ña xí'in ña ndino'o ini ndi kundikon ndi Ndios. ¹² Ta ndó'ó na on sivi najudío kúu, va'a naká'an ndó ndasaá nixiyo ndó xina'á tá on ta'an kandixa ndó Jesucristo. Xíká ní xitaku ndó noo ra, ta xa'a ña on sivi naño ra naIsrael kúu ndó, on vása ní-xiyo ndayí nda'a ndó ña naki'in ndó ñava'a kindoo Ndios taxi ra nda'a naIsrael. Ndá'ví ní xitaku ndó si'na, chi on vása ní-kundaa ini ndó yu kúu Ndios ndino'o, ta nda lo'o on vása ní-xindati ndó naki'in ndó ñava'a nda'a ra. Saá ndá'ví xitaku ndó xina'á. ¹³ Ta vitin xa'a ña kandixa ndó Jesucristo, va'a náta'an ndó xí'in Ndios. Vará xina'á xikuu ndó nivi na xitaku xíká ní noo Ndios, ta nji Jesucristo, ña nixita nda'a tón cruz kivi nixi'i ra, taxi ña kixaa ndó kuyatin ndó noo Ndios vitin. ¹⁴ Ta mji Jesucristo kúu ta'a va'a sanakutá'an mji ndi, nivi najudío xí'in ndó'ó, nivi na on sivi najudío kúu, chi ke'é ra chiño ña taxi ndí va'a náta'an ovi noo nivi yó'o vitin. Ta xina'á mji yó na kúu ovi noo nivi yó'o nisaa ini yó xini tá'an yó, ta ndatán nixiyo ñii nama kútu ña xinakaa

ma'ño, ta nata'ví ña ndi'i najudío noo ndó'ó na on sivi najudío kúu, saá nixiyo ña. Ta ndatán yóo ta'a sandi'i xa'a nama kútu yó'o, saá yóo Jesucristo. Saá chi xa'a ña ke'é Jesucristo, on koó ka ña nákaa náta'vi tá'an mji yó nivi na kándixa Jesucristo, án najudío kúu yó, án nivi na on sivi najudío kúu yó. ¹⁵ Xí'in ña nixi'i ra nda'a tón cruz, Jesucristo kindaa ra nde ndayí ña nita'a ta Moisés, ta ndayí yó'o on sivi ka ña xá'nda chiño noo nivi na kándixa Jesucristo kúu ña. Ta saá ndayí yó'o on vása náta'vi tá'an ka ña mji ndi najudío noo ndó'ó na on vása kúu najudío. Saá chi xa'a ña kandixa yó Jesucristo, tayó'o sanduu ra ovi noo nivi na xikuu mji yó ña nduu yó ñii noo nivi xaá vitin. Ta saá ñii va'a nákutá'an ndi'i mji yó, nivi na kándixa Jesucristo, án najudío kúu yó, án on sivi najudío kúu yó, chi ñii yóo yó xí'in ra vitin. ¹⁶ Saá chi xí'in ña nixi'i Jesucristo nda'a tón cruz, sandi'i ra xa'a ña saa nixiyo ini mji ndi najudío xini ndi nivi na on sivi najudío kúu. Ta ñii kiva saá sandi'i ra xa'a ña saa nixiyo ini ndó'ó nivi na on vása kúu najudío xini ndó ndi'i najudío. Saá chi ndi'i mji yó na kándixa Jesucristo ñii nduu yó xí'in ra, ta nákutá'an va'a yó xí'in Ndios vitin.

¹⁷ Ta kivi kixi Jesucristo ñoyivi yó'o, ta nika'an ndoso ra tq'on va'a noo ndi'i nivi, nika'an ra xí'in na ndasaá kuchiño kutá'an va'a na xí'in Ndios. Ta ndatq'on ra tq'on va'a yó'o xí'in ndó'ó, nivi na xitaku xíká noo Ndios, ta ñii kiva saá ndatq'on ra xí'in mji ndi najudío na xitaku yatin noo Ndios. ¹⁸ Ta vitin ndi'i mji yó na kándixa Jesucristo, án nivi na on sivi najudío kúu, án nivi najudío kúu, ta ñii laá Nima Ndios kúu ña yóo táku ini ñii ñii yó, ta xa'a ñayó'o, kómí yó ndayí ña kixaa yatin yó noo Ndios. ¹⁹ Ta saá ndó'ó, nivi na kándixa Jesucristo, vará on sivi najudío kúu ndó, ta vitin on vása ka táku xíká ndó noo Ndios, ta ni on vása ka kúu ndó nivi na ñoo xíyo noo ra. Ta nda vika, vitin kúu ndó nivi naño Ndios, ta kúu ndó nave'e mji ra. ²⁰ Ndátán yóo ñii laá ve'e ña kisa va'a Ndios saá yóo ndi'i

* **2:11** Costumbre najudío ña naní “circuncisión” kúu ña xá'nda na lo'o ñii sijní ñatq'e tajo'o.

yó, n̄ivi na kándixa Jesucristo. Ta ndatán yóo x̄a'a ve'e yó'o saá yóo t̄o'on Ndios ña saná'a naapóstol x̄i'in naprofeta. Ta ndatán yóo m̄i yu ña ká'no ní ña nákaa x̄a'a t̄iton ve'e, ndiso ña ve'e yó'o, saá yóo Jesucristo. ²¹ Saá chi x̄a'a ña va'a kundichi ve'e, ndi'i ink̄a yu ña kuva'a ve'e yó'o x̄ini ñó'ó ña yu ká'no ña nákaa t̄iton x̄a'a ve'e. Saá ndi'i m̄i yó, n̄ivi na kándixa Jesucristo, x̄ini ñó'ó ní yó ra, chi tayó'o sánakutá'an ra m̄i yó ña ñii nduu yó x̄i'in ra, ta x̄i'in ndee ra vaxi kua'no yó ta t̄onɗaa yó nduu yó n̄ivi na koo ndatán kóni ra. Ta saá ndatán yóo ve'e ño'o ȳi noo yóo Ndios, saá yóo m̄i yó n̄ivi na kándixa Jesucristo. ²² Saá ndó'ó, x̄a'a ña kándixa ndó Jesucristo, ndatán yóo ve'e ño'o noo yóo Ndios, saá yóo ndó vitin, chi Níma Ndios táku ña ini ndó.

3

T̄o'on yó'o ká'an ndí taPablo kisa chiño ra noo n̄ivi na on vása kúu najudío

¹ Ta ȳi, taPablo, vitin nákaa ini ve'e kaa x̄a'a ña n̄ika'an ndoso i t̄o'on va'a x̄a'a Jesucristo. Ta ña xó'v̄i yó'o vitin kúu x̄a'a ña naki'in ndó ñava'a ña chindeé ndó'ó, n̄ivi na on s̄iví najudío kúu. ² Ndixa xa x̄ini so'o ndó ndí Ndios xa sakuiso chiño ra ȳi ndato'on i x̄i'in ndó'ó, n̄ivi na on s̄iví najudío kúu, yu kúu ñava'a ch̄itóni Ndios ke'é ra x̄i'in ndó. Chi Ndios, x̄a'a ñava'a ní ini ra, ch̄itóni ra sakaku ra ndó'ó n̄ivi na kándixa Jesucristo. ³ Vará ña ch̄itóni ra yó'o kúu ña na'á ní n̄ixiyo se'é noo n̄ivi, ta Ndios saná'a ra noo i x̄a'a ña kundaa ini ña. Ta xa x̄ini ndó x̄a'a ñayó'o chi sakán n̄itaa lo'o i t̄o'on ña ndato'on i x̄i'in ndó x̄a'a ñayó'o. ⁴ Tá ka'vi ndó t̄o'on ña xa n̄itaa i noo tutu yó'o, ta saá kundaa ini ndó yu kúu ña xa x̄ini vitin x̄a'a ña ch̄itóni Ndios, ña kúu ña xa k̄isa ndivi Jesucristo x̄a'a n̄ivi. ⁵ Vará x̄ina'á ña ch̄itóni Ndios n̄ixiyo se'é ña noo n̄ivi, ta vitin Níma Ndios sanat̄ivi ña ñayó'o ini naapóstol x̄i'in naprofeta ña kundaa ini na x̄a'a ña. ⁶ Ta vitin ndato'on i x̄i'in ndó ndí ña ch̄itóni Ndios kúu ñayó'o: Ñii káchí najudío ta x̄i'in n̄ivi na on s̄iví najudío kúu, kúchiño na naki'in na ñava'a ña k̄indoo Ndios

taxi ra nda'a ndi'i n̄ivi na kúu sa'ya ndino'o ra. Ta ndi'i n̄ivi na ndino'o ini kándixa Jesucristo, nayó'o kúu nasa'ya Ndios, ta ndatán yóo ku'a'a x̄i'ña ñii laá ȳikí koñu n̄ivi saá yóo ndi'i n̄ivi yó'o, saá chi n̄ivi yó'o yóo na ndatán yóo ȳikí koñu Jesucristo.

⁷ Ta ȳi, x̄a'a ñava'a saní'i Ndios ȳi chi ta ta va'a ká'no ini kúu ra, ta x̄a'a ña kómí ra ndi'i ndee, Ndios sakuiso chiño ra ȳi ña ka'an ndoso i t̄o'on va'a x̄a'a Jesucristo. ⁸ Vará ȳi kúu ñii ta ta ndaya'ví lo'o ní ka noo ndi'i n̄ivi na kándixa Jesucristo, ta saá ni, Ndios ke'é ra ñava'a ní x̄i'in i, chi taxi ra nda'a i ñato'ó ká'no, ña kúu ña sakuiso chiño ra ȳi ña ka'an ndoso i t̄o'on va'a x̄a'a Jesucristo noo n̄ivi na on s̄iví najudío kúu. Ta ndato'on i x̄i'in na ndí n̄ivi na kándixa Jesucristo naki'in na ku'a'a ní ñava'a nda'a ra, t̄anda ni on kuchiño na ka'vi na ndasaá ku'a'a ní kúu ña. ⁹ Vará Ndios ch̄ise'é ra noo n̄ivi ña kúu ña ch̄itóni ra nda ñanoó, ta vitin sakuiso chiño ra ȳi ña ndato'on i x̄i'in n̄ivi ña kundaa ini na yu kúu ña ch̄itóni Ndios, ta ta kisa va'a ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o x̄i'in ña yóo ñoyívi n̄ino. ¹⁰ Saá ke'é Ndios chi kóni ra ndí vitin, x̄i'in ñava'a ké'é n̄ivi na kándixa Jesucristo, ndi'i naángel ná'no ta x̄i'in ndi'i ink̄a n̄ima ña kómí ndayí ñoyívi n̄ino, kundaa ini ndi'i na ndí ndixa Ndios kúu ta ta kómí ndi'i noo ñandichí ndino'o. ¹¹ Ñayó'o kúu ña ch̄itóni Ndios nda k̄ivi noo, ta x̄i'in ña ke'é Jesucristo, Ta taKá'no noo yó, Ndios kisa ndivi ra ña ch̄itóni ra ñii k̄i'va ndatán yóo ña kóni ra. ¹² Ta x̄a'a ña kándixa yó Jesucristo ta ñii yóo yó táku yó x̄i'in ra, kómí yó ndayí ña va'a nata'an yó x̄i'in Ndios vitin, ta on vása ȳi'ví yó xaa yatin yó noo Ndios ña ka'an yó x̄i'in ra. ¹³ Ta x̄a'a ñayó'o, ndúkú i noo ndó ña on kuchuchú ini ndó x̄a'a ña xó'v̄i vitin. Nda v̄ika, va'a ná kani s̄ini ndó ndí ña xó'v̄i vitin kúu ña táxi i ñato'ó nda'a ndó.

T̄o'on yó'o ká'an ndí on kúchiño kundaa ini yó ndasaá ká'no ní yóo ña k̄i'vi ini Jesucristo x̄ini ra m̄i yó

¹⁴ Ta xa'a ndi'i ñava'a ke'é ra xí'in yó, ñii ñii kivi kúxítíi ño Yivá yó Ndios, ta kúu Yivá Jesucristo Taa taKá'no ño yó, ¹⁵ ta kúu ra taa ta sákunaní yó "Yivá yó", chi kisa va'a ra ndi'i mii yó, ñivi na táku ñoyívi yó'o, ta kisa va'a ra ndi'i na táku ñoyívi ñino. ¹⁶ Ta xa'a ña kómí ra ndi'i saá ño ñava'a ndino'o, ndúkúi ño ra ña Níma ra ná chikaa ña ndee ini ndó xa'a ña kútu kuita ndó yichi Jesucristo. ¹⁷ Ta saá xa'a ña ndaa ini ndó Jesucristo, ndixa kutaku ra ini ndó ndi'i saá kivi. Ta ndúkúi ño Ndios ña chindee ra ndó'o ña nduu ndó ñivi na ndixa kí'vi ní ini xini na Ndios ta ñii kiva saá kuki'vi ní ini ndó koni tá'an ndó, chi ñayó'o kúu ña ndáya'ví ní ka ño ndi'i chiño va'a kisa ndivi yó. ¹⁸ Ta saá ndó'o ta xí'in ndi'i ñivi na ndíkõn Ndios tondaa ndó ño ña kundaa ini ndó ndasaá ví kónó ní nákaa ña ndixa kí'vi ini Ndios xini ra ndó'o; ta ndasaá ví síkõn ní xaa ña kí'vi ini Ndios xini ra ndó'o, ta ndasaá ví ká'no ní ndíkã xaa ña va'a kí'vi ini ra xini ra ndó'o, ta ndasaá ví yá'a ní kãni xíkã xaa ña kí'vi ini Ndios xini ra ndó'o. ¹⁹ Ta nda ñii xiiña õn vasa ndi'i ña kí'vi ní ini Jesucristo xini ra ndó'o. Ta vará õn vasa kúchiño kundaa ini ndó ndasaá kí'vi ní ini Jesucristo xini ra ndó'o, ta saá ni, xaku ndá'víi ño Ndios ña chindee ra ndó'o ña kundaa ini ndó ñayó'o. Ta saá kuchiño naki'in ndó ndi'i ñava'a ña kaku ini Ndios, ta ñayó'o sakutú ña ini ndó ña tondaa ndó kuu ndó ñivi na ñixiño ndino'o.

²⁰ Ta vitin ná kasa ká'no yó Ndios chi ndee ra ña táku ini yó, xa yóo ti'va ña kasa ndivi ña ná'no ní ka chiño va'a ño ña xani sijní yó, chi Ndios kúchiño ra ke'é ra xí'in yó kua'a ní ka ñava'a ño ña ndúkú yó ño ra. ²¹ Ta va'a ndi'i mii yó, ñivi na ñii yóo táku xí'in Jesucristo, ¡ná ke'é yó ña chinóo síkõn ñato'ó Ndios! Saá ná koo ña kivi vitin ta ndi'i saá kivi ña vaxi.

4

To'on yó'o ká'an ña ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo xini ñó'o ñii kutaku na xí'in ra

¹ Ta yi'i, taa ta nákaa ini ve'e kaa xa'a ña kisa chiño i ño Jesucristo, xaku

ndá'víi ño ndó'o ná chikaa ndó ndee ña vivii kutaku ndó ndatán kóni ra, chi Ndios kana ra ndó'o xa'a ña kutaku ndó saá. ² Ta ndi'i saá kivi xini ñó'o kasa ñino xí'in mii ndó ta taxi ndó ñato'ó nda'a ndi'i ñivi. Ta õn vá'a kuu ndó ñivi na kama sásaa ini mii, ta xini ñó'o koo ká'no ní ini ndó koni tá'an ndó, ta xa'a ña kí'vi ini ndó xini tá'an ndó, xini ñó'o kundeé ini ndó xí'in tá'an ndó. ³ Ta Níma Ndios ña táku ini yó kúu ña táxi ña ñii yóo yó xí'in tá'an yó, ta kisa chiño ña xí'in yó ña va'a kutá'an yó xí'in tá'an yó. Ta xa'a ñayó'o, ñii ñii ndó'o, xini ñó'o chikaa ndó ndee xí'in mii ndó ña õn ndi'i xa'a ña va'a kutá'an ndó xí'in tá'an ndó. ⁴ Saá chi ndi'i mii yó, ñivi na kándixa Jesucristo, ndatán yóo ñii laá yiki koñu Jesucristo saá yóo yó. Ta ñii laá Níma Ndios kúu ña táku ini ndi'i yó, ta ñii kúu ñava'a ká'no ndáti yó, chi mii yó kúu ñivi na kana Ndios ña nduu yó sa'ya ra. ⁵ Ta ñii laá kúu Taa taKá'no ño yó, ta kúu Jesucristo, ta ñii laá kúu ñandaa kándixa yó, ta ñii laá kúu xa'a ña chichi yó, ⁶ ta ñii laá kúu Ndios, taa ta kúu Yivá ndi'i yó, ta kúu ra taa ta xá'nda chiño ño ndi'i yó, ta táxi ra ndee ra nda'a yó ña kisa ndivi yó chiño ra, ta táku ra ini ndi'i yó.

⁷ Ta xa'a ña kúu Jesucristo taa ta va'a ní ká'no ini, saní'i ra ndee va'a nda'a ñii ñii mii yó xa'a ña kúchiño yó kasa ndivi yó chiño ra. ⁸ Xí'in ña ke'é Jesucristo saá xí'in yó, kundi'vi to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, ña káchí saá:

Taa taká'no ndaa ra kua'an ra ño síkõn ní ñoyívi ñino, ta xa'a ña kundeé ra ño na sãa ini xini ña'á, ta nayó'o nduu na napreso ra. Ta saá taa taká'no yó'o saní'i ra kua'a ní ñava'a nda'a ñivi na ndíkõn ña'á, saá káchí to'on Ndios.

⁹ Ta to'on Ndios yó'o kóni kachí ña ndí Taa taKá'no yó'o kúu Jesucristo, taa ta ndaa ñoyívi síkõn ñino. Ta xí'in ñayó'o kúndaa ini yó ndí si'na nda ñoyívi ñino kee ra ta ño ra, kixaa ra nda ño ñino ní ñoyívi yó'o. ¹⁰ Ta mii taa ta ño kixaa nda ñoyívi yó'o kúu taa ta tuku ndaa nda mii ño síkõn ní ka ño ndi'i ñoyívi ñino. Saá ke'é ra xa'a ña sakutú ndi'i xí'in mii ra ndíkã ní xiiña ñoyívi yó'o, ta sakutú ndi'i xí'in mii ra ndíkã ní xiiña ñoyívi ñino.

11 Mji tayó'o kúu Jesucristo, ƚaa ƚa ƚańi'i ndee va'a ńii ńii nivi na kándixa ńa'á. Ta ƚaxi ra ndee nda'a sava na ńa kuu na naapóstol, nivi na kua'an kisa ndivi chińo Ndios; ta ƚaxi ra ndee nda'a sava na ńa kuu na naprofeta, nivi na ká'an to'on ńa táxi Níma Ndios nda'a na; ta Jesucristo ƚaxi ra ndee nda'a sava na ńa sakuita ní'no na to'on va'a xa'a mji ra noo nivi na on ƚa'an koni so'o to'on yó'o, ta ƚaxi ra ndee nda'a sava na ńa kuu na napastor, ńa kuiso chińo na xí'in nivi na kándixa mji ra. Ta ƚaxi ra ndee nda'a sava nivi ńa kuu na namaestro, ńa va'a saná'a na nivi ńa vivii kundikon na yichi mji ra, ƚaa ƚa kúu Jesucristo. 12 Ta Jesucristo ƚańi'i ra ndee va'a yó'o ńii ńii mji yó nivi na kándixa ńa'á, xa'a ńa kukomí yó ndee ńa kasa ndivi yó chińo ra, ta xa'a ńa chindeé tá'an yó ńa vivii kua'no ndi'i yó yichi ra. 13 Ta saá tondaa ndi'i yó ńa ńii nduu yó xa'a ńa ńii káchí kándixa yó Jesucristo, ta tondaa yó nduu yó nivi na ndixa xini va'a ra, ta ńii kivi tondaa yó nduu yó nivi na nixino ndino'o, ndatan yoo mji Jesucristo. 14 Ta saá on ke'é ka yó ndatan ke'é naváli, chi naváli nóno násama na ńa xáni siji na, ta kama ní táxi xí'in mji na ńa inka nivi sandá'vi ńa'á na, chi nivi yó'o kúu na ndichí ní siji mji, ta ti'va ní na chu'u na naváli ńa kundikon na yichi ńa on vása ndaa. 15 Ta mji yó, on vása yoo ka yó ndatan yoo naváli, ta xini ñó'ó kuki'vi ini yó koni tá'an yó ta ndato'on yó ńandaa xí'in tá'an yó, chi saá va'a ka vaxi kua'no yó yichi Jesucristo, nda tondaa yó nduu yó ndatan yoo ra. Saá chi ndatan yoo siji nivi xí'in yiki końu na, saá yoo Jesucristo xí'in ndi'i nivi na kándixa ńa'á. 16 Ta saá Jesucristo táxi ra ńa vivii nakutá'an ńii ńii xiińa yiki końu ra, xa'a ńa ńii káchí ndi'i xiińa kisa chińo ńa ndatan yoo noo xini ñó'ó ńii ńii mji ńa. Ta saá ndi'i mji yó na kándixa Jesucristo, na kúu yiki końu ra, ndixa kua'no ka yó yichi ra xí'in ńa ndixa kí'vi ini yó xini tá'an yó.

To'on yó'o ká'an ndi nivi na kándixa Jesucristo xini ñó'ó kutaku va'a na chi xa nduu na nivi na xaá ini

17 Xí'in ndayí Jesucristo ndato'on i xí'in ndó ńa on kutaku ka ndó ndatan táku nivi na on vása ndikon Ndios, chi nivi yó'o táku na xáni siji na xa'a ńa kúu ndasaá kuiti ńa maní, ńa on vása ndaya'vi. 18 Nivi yó'o on kúchińo kundaa ini na ńandaa, chi táku xiká ní na noo Ndios, chi nivi na naa ini kúu na, ta na tá'yá ní ini kúu na, ta só'ó ní na. 19 Nivi yó'o on vása kúka'an noo mji na, chi nivi na kisa só'ó va'a xí'in mji kúu na, ta nda lo'o on xiin na nasita xí'in mji na noo ńa on vá'a. Ta nda vika táxi xí'in mji na ńa ké'é na ndi'i saá noo ńa on vá'a án ńakini ńa kútoo yiki końu na. 20 Ta yichi ńa on vá'a ńa ndikon nivi yó'o, on sivi yichi va'a Jesucristo kúu ńa, ta yichi va'a Jesucristo kúu ńa xa sakua'á ndó kundikon ndó. 21 Saá chi ndixa xa xini so'o ndó to'on va'a xa'a Jesucristo, ta xa sakua'á ndó kutaku ndó ndatan kóni ra. Ta xa'a ńayó'o, vitin táku ndó kisa ndivi ndó ńandaa ńa saná'a Jesucristo. 22 Ta saá ndó'ó, xini ñó'ó sandakoo va'a ndó ndi'i yichi yata ńa on vá'a noo nixika ndó xitaku ndó xina'á, chi yichi yata yó'o kúu yichi noo xixa'nda chińo ńa on vá'a noo ndó xa'a ńa kisa ndivi ndó ńa on vá'a ńa kútoo ní yiki końu ndó. Ta ńa kútoo ní yiki końu ndó yó'o sandá'vi ńa ndó'ó chi on vása ní-taxi ńa ńava'a nda'a ndó. 23 Ta vitin xini ñó'ó taxi xí'in mji ndó nda'a Níma Ndios ńa ndasa xaá ńa níma ndó ta ndasa xaá ńa siji ndó. 24 Ta xa'a ńa nduu ndó nivi na xaá ini, xini ñó'ó taxi ndó ná kasa chińo Níma Ndios ini ndó, xa'a ńa nduu ndó nivi na va'a ndino'o ini, nivi nayii, nivi nandaa, chi Ndios kisa va'a ra ndó'ó xa'a ńa tondaa ndó nduu ndó ndatan yoo mji ra.

25 Ta saá on ka'an ka ndó to'on vatá, ta ndasaá kuiti nina to'on ndaa ka'an ndó xí'in tá'an ndó. Saá chi ndatan yoo kua'a ní xiińa ńa kúu yiki końu ńii nivi, saá yoo yó, chi ndi'i mji yó, nivi na kándixa Jesucristo kúu yó yiki końu ra.

26 Ta ndó'ó, nivi na kándixa Jesucristo, tá kixá'á saá ini ndó, ta kama nasita xí'in mji ndó kotó nakava ndó ke'é ndó ńa on vá'a. Ta saá on taxi ndó ńa ndiní kivi kunakaa ńa saá ini ndó. 27 Ta va'a ka kama nandikó ini ndó, kotó taxi ndó ńa

kundeé ñanímá ndivá'a ká'no ñoq ndó.

²⁸ Vará sava ndó'ó xikuu ndó ñivi naku'ná, ta vitin on vá'a kasa ku'ná ka ndó, ta xini ñó'ó kasa ndivi ndó chiño va'a, ta va'a ná koni ñó'ó ndó nda'a ndó xa'a ña kasa chiño ndó. Ta saá kukomí ndó s'ún ña kuchiño chindeé ndó ñivi na yóo ña xini ñó'ó ní ñoq.

²⁹ Ta xini ñó'ó nasita xí'in mji ndó ñoq ña on ka'an ndó to'on ña on vá'a ña satakué'e níma ñivi. Ta nda víka, ka'an ndó to'on va'a ña chindeé ñivi na kándixa Jesucristo ña vivíi ka kua'no na yichi ra. Ta ka'an ndó to'on ña chikaa ndee va'a ini ñivi na xini so'o ña. ³⁰ Ta on ke'é ndó ña on vá'a ña taxi sakuchuchú ini Níma Ndios, chi ndatán yóo sello ñii tachiño ká'no ña kisa ndaa xa'a tutu, saá yóo Níma Ndios ña táku ini yó. Saá chi ña táku Níma Ndios ini yó kisa ndaa ña ndí kúu yó sa'ya ndino'o Ndios, ta ndixa naki'in va'a ra mji yó kivi ndikó tuku Jesucristo ñoyívi yó'o.

³¹ Ta ndó'ó xini ñó'ó sandakoo ndó ña táxi nákaa ñayova ini ndó, ta on kuu ndó ñivi na kama ní sáa ini, ta ni on kuu ndó ñivi na ku'e ní. Ta sandakoo ndó ña kini ndá'yi ndó ñoq inka ñivi, ta sandakoo ndó ká'an ndó to'on ndivá'a xí'in ñivi, ta sandakoo ndó ká'an ndó to'on ña satakué'e ini ñivi, ta sandakoo ndó ña táxi nákaa ña on vá'a ini ndó xini ndó inka ñivi. ³² Ta xini ñó'ó vivíi kuu ndó ñivi na va'a nata'an xí'in tá'an ndó, ta kundá'vi ini ndó koni tá'an ndó, ta kasa ká'no ini ndó xa'a tá'an ndó, ñii ki'va ndatán Ndios kisa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó xa'a ña kándixa ndó Jesucristo.

5

To'on yó'o ká'an ndí xini ñó'ó kutaku yó ndatán táku sa'ya ndino'o Ndios

¹ Xini ñó'ó chikaa ndó ndee ña ke'é ndó ñava'a ndatán ké'é Ndios. Saá chi sa'ya Ndios kúu ndó ta kí'vi ní ini ra xini ra ndó'ó. ² Ta ndixa kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó. Saá chi Jesucristo kí'vi ini ra xini ra mji yó, ta ñitondaa ra ñisokó xí'in mji ra ta ñixi'i ra xa'a yó. Ta ña Jesucristo ñisokó xí'in mji ra, yóo ña ndatán ñixiyo ña ñisokó ñivi kití ñoq ñama yí, ta Ndios kusíi ini ra ña xá'an támi ní ñi'ma ña kee ñoq xá'mi na kití yó'o.

³ Ndó'ó kúu ñivi na ndíkõn Ndios, ta ta kúu tayíi. Ta xa'a ñayó'o ndó'ó xini ñó'ó kuu ndó ñivi na táku ndii ñoq ra. Ndó'ó na kúu nataa, nda lo'o on ki'vi ndó kuachi xí'in náña'a ná on sivi násí'í ndó kúu. Ta ndó'ó na kúu náña'a, nda lo'o on ki'vi ndó kuachi xí'in nataa na on sivi yí ndó kúu. Ni nda lo'o on ke'é ndó ñakini xí'in ta an xí'in ña'a. Ta on vá'a kuu ndó ñivi na chikaa ndee xa'a ña kukomí na ku'a ní ka ña kusi ní ini na xini na. ⁴ On vá'a ndato'on ndó to'on kini, ni on vá'a ka'an ndó to'on ña on koó ya'vi kómí, ni on ka'an ndó to'on ña sákuka'an ñoq ñivi. Saá chi ndi'i ñoq to'on on vá'a yó'o on vása va'a kee ña yu'u ñivi na ndíkõn Ndios. Ta nda víka, xini ñó'ó ka'an ndó to'on va'a, ña táxi ña táxa'vi ña'a nda'a Ndios. ⁵ Va'a ná kundaa va'a ini ndó ndí ñivi na on xiin sandakoo ndíkõn na yichi on vá'a, ñivi yó'o on sivi sa'ya ndino'o Ndios kúu na, ta on vása kómí na ndayí kutaku na ñoyívi ñoq xá'nda chiño Jesucristo xí'in Ndios. Sava ñivi yó'o kúu nataa na xika kí'vi kuachi xí'in náña'a ná on sivi násí'í na kúu, an náña'a ná xika kí'vi kuachi xí'in nataa na on sivi yí ná kúu, an ñivi na xika ké'é ndi'i saá ñoq ñakini xí'in tá'an na. Ta sava ñivi yó'o nina kuiti chikaa na ndee ña kukomí na ku'a ní ka ñakuíká. Ñii kúu ñivi yó'o xí'in ñivi na kisa ká'no ndios vatá ña kúu ídolo, chi ñakuíká ñoyívi yó'o yóo ña ndatán yóo ndios mji na. ⁶ Ta saá on taxi ndó nda ñii ñivi sandá'vi na ndó'ó xí'in ña ká'an na to'on vatá xí'in ndó, chi ndixa Ndios saxo'vi ní ra ñivi na kúu na toon ini, na kúu na on xiin chikaa so'o to'on ra. ⁷ Ta xa'a ñayó'o on kundikõn ndó yichi ñivi na toon ini yó'o, ta nda lo'o on ke'é ndó ña on vá'a ndatán yóo ña ké'é na.

⁸ Kivi ña on ta'an kandixa ndó Jesucristo, ta xitaku ndó yichi on vá'a ñoq naa ní. Ta vitin xa'a ña ñii yóo ndó táku ndó xí'in Jesucristo, táku ndó yichi va'a ñoq ye'e ño'o. Ta xa'a ñayó'o xini ñó'ó chikaa ndó ndee ña kutaku ndó ndatán táku ñivi na ndino'o ndíkõn yichi va'a yó'o, ⁹ chi Níma Ndios ña táku ini ndó kisa chiño ña ini ndó xa'a ña ke'é ndó ndi'i saá ñoq ñava'a, ñandaa, ta ñandixa. ¹⁰ Ndi'i saá

kivj va'a ná sakuá'á ndó ña kundaa ini ndó yu kúu ñava'a ke'é ndó ña sakusij ndó ini Ndios. ¹¹ Ta nda lo'o on taxi xí'in mji ndó ke'é ndó ña on vá'a, ndatán yóo ña ké'é nivi na ndíkõn yichj nõõ naa ní, chi ña on vá'a ké'é na on vása ndáya'ví ña. Ta va'a ka ná ndato'on ndó xí'in nivi yó'o ña kundaa ini na ndí ña ké'é na kúu ña on vá'a. ¹² Ndixa ña ka'an ní nõõ kúu ña ndato'on yóo xa'a ña kini ní ké'é se'é nivi na ndíkõn yichj on vá'a nõõ naa ní. ¹³ Ta saá ni, tá yé'e ño'o nõõ naa ní, ta sánativi ña ndi'i ña ké'é nivi na xíka nõõ naa yó'o. Ta ndatán yóo ño'o yé'e yó'o, saá yóo Jesucristo, chi sánativi ra ndi'i ña yóo ini yó, án ñava'a án ña on vá'a kúu ña. ¹⁴ Ta xa'a ñayó'o, yóo ñii to'on ndíchí ña xa xinj yó ña káchí saá:

Nakáxín ini ndó'ó, nivi na kisin;
nakuita ndó'ó, nivi na yóo ndatán yóo
nivi na nixi'i.

Koo ti'va ndó, ta ño'o ña yé'e ña káku ini
Jesucristo naye'e ña ini ndó,
saá káchí to'on ndíchí ña xa xinj yó.

¹⁵ Ta saá koto va'a xí'in mji ndó ndasaá xinj ñó'ó va'a kutaku ndó. On kutaku ndó ndatán táku nivi na kí'ví sijn, ta va'a kutaku ndó ndatán táku nivi na ndíchí sijn. ¹⁶ Saá chi vitin kivj táku yó ñoyívi, yóo ku'a ní nivi na ké'é ndi'i saá nõõ ña on vá'a. Ta saá xinj ñó'ó ndukú ndó yichj ndasaá ke'é ndó ndi'i saá nõõ ñava'a. ¹⁷ On kuu ndó nivi na kí'ví sijn, ta va'a kuu ndó nivi na xáni sijn xa'a yu kúu ñava'a kóni Ndios. ¹⁸ On kuu ndó nivi na xí'i ní nduta vino án inká nduta tá sáxíini nivi, chi nduta yó'o sándi'i rá ndee ndó ña on kuchiño ka'nda chiño ndó nõõ mji ndó. Ta va'a ka kuu ndó nivi na chútú ini xí'in Níma Ndios ña ka'nda chiño ña nõõ ndó. ¹⁹ Ta kivj nákutá'an ndó xa'a ña kisa ká'no ndó Ndios, ta va'a kata ndó yaa yij ña vaxi nõõ ñii xiiña to'on Ndios, ña naní Salmos. Ta saá tuku va'a kata ndó yaa yij ña ká'an ñava'a livi xa'a Ndios, ta kata ndó inká yaa yij ña kisa ká'no ndó Ndios. Saá xí'in ndino'o ní ini ndó kata ndó kasa ká'no ndó Ndios. ²⁰ Ta ndi'i saá kivj xí'in ndayí kivj Jesucristo, Taa taKá'no nõõ yó, ka'an ndó, káchí ndó: "Táxa'vi ún, Yivá yó Ndios xa'a ndi'i ñava'a ké'é ún xí'in ndi", káchí ndó xí'in ra.

To'on yó'o ká'an ndi nivi na tonda'a xinj ñó'ó kasa to'ó tá'an na

²¹ Ndi'i yó, nivi na kándixa Jesucristo xinj ñó'ó kasa njõõ xí'in mji yó ña kasa chiño yó nõõ tá'an yó. Ña ké'é yó saá saná'a ña ndí ndino'o kisa to'ó yó Jesucristo.

²² Ta saá ndi'i náña'a ná yóo yij xinj ñó'ó kasa njõõ xí'in mji ná ña kasa chiño ná nõõ yij ná, ndatán yóo ña kisa chiño ná nõõ Jesucristo, Taa taKá'no nõõ yó.

²³ Ta ñii ki'va ndatán Jesucristo yóo ra kúu ra sijn nivi na kándixa ña'a, saá taa ta yóo ñásí'í, yóo ra kúu ra sijn ñásí'í ra. Ta Jesucristo kúu Taa ta Sáka'ku ndi'i nivi na kándixa ña'a, ta nayó'o ndatán yóo yikí koñu Jesucristo, saá yóo na. ²⁴ Ta xa'a ñayó'o, ñii ki'va ndatán nivi na kándixa Jesucristo xinj ñó'ó kasa njõõ xí'in mji na xa'a ña kasa ndivi na ndi'i ña xá'nda chiño ra, saá ñii ñii ña'a ña yóo yij xinj ñó'ó kasa njõõ xí'in mji ña xa'a ña kasa ndivi ña ndi'i ña xá'nda chiño yij ña nõõ ña.

²⁵ Ta ñii ñii taa ta yóo ñásí'í xinj ñó'ó ndixa kuki'vi ini ra koni ra ñásí'í ra, ñii ki'va ndatán kí'vi ini Jesucristo xini ra nivi na kándixa ña'a, tãda taxi xí'in mji ra ña nixi'j ra xa'a nayó'o. ²⁶ Jesucristo kisa ndivi ra ñayó'o xa'a ña ndasa yij ra nivi yó'o na kúu na kándixa ña'a. Ta xí'in to'on va'a ña ká'an xa'a ra ña chikaa so'o na, ta xí'in takuí tá chichi na xa'a ña kãdixa na ra, Jesucristo ndasa yij ra na. ²⁷ Ta ke'é ra ñayó'o xa'a ña kuchiño va'a naki'in ra nivi yó'o kivj kuita na nõõ ra. Ta ndatán yóo ñii ña'a ña xa yóo ti'va ñíndichi nõõ yóo vikõ tonda'a ña, saá livi koo kuita nivi na kándixa Jesucristo nõõ ra kivj vaxi. Saá chi Jesucristo sandoo ra ndi'i kuachi na, xa'a ña nduu na ndatán yóo ña'a ña livi ndixin ña tonda'a ña, ta livi ka ví yita ndii xito ndi'i mji ña, ta nda lo'o on ko'õ nda ñii machi, ni nda ñii ña kúu tij kómí ña. ²⁸ Ñii ki'va ndatán kí'vi ini taa xini ra yikí koñu mji ra, saá xinj ñó'ó kuki'vi ini ra koni ra ñásí'í ra. Saá chi taa ta ndixa kí'vi ini ra xini ra ñásí'í ra, xí'in ña ké'é ra saá, ndixa kí'vi ini ra xini ra mji ra, chi ndatán yóo ñii la'a nivi saá yóo taa xí'in ñásí'í ra. ²⁹ Nda ñii taa

on kivi kusaꝓ ini ra koni ra yiki koꝓu mji ra. Ta nda vika, vivii ndaa ra ta kisa manj ra yiki koꝓu ra. Ndixa Jesucristo va'a kisa manj ra nivi na kandixa ña'a, na kuu yiki koꝓu ra, ta ñii ki'va saá xini ñó'ó ke'é ñii ñii ta xí'in ñásí'í ra, chi yiki koꝓu mji ra kuu ñá. ³⁰ Ndi'i mji yó nivi na kandixa Jesucristo, ndatán yoo kuꝓ'a ní xiiña yiki koꝓu ra saá yoo yó. ³¹ Ta to'on Ndios ña nita na xina'á káchí ña saá: "Xa'a ña tonda'a ñii ta xí'in ñásí'í ra, xini ñó'ó sandakoo ra ve'e yivá si'í ra, ta ñii nduu ra xí'in ñásí'í ra. Ta ovi nivi yó'o saá nduu na ñii laꝓ nivi kuiti", káchí to'on Ndios. ³² Xa ndato'onj xí'in ndó ndí ndatán yoo ta xí'in ñásí'í ra, saá yoo Jesucristo xí'in mji yó nivi na kandixa ña'a. Ta to'on yó'o kuu ña yo'vi ní kundaꝓ ini yó. ³³ Inka to'on ká'anj xí'in ndó vitin kuu ñayó'o: Ñii ñii ta xini ñó'ó kuki'vi ini ra koni ra ñásí'í ra, ñii ki'va ndatán kí'vi ini ra xini ra mji ra. Ta ñii ñii ña'a ñá yoo yij, xini ñó'ó kasa to'ó ñá yij ñá.

6

To'on yó'o ká'an ndasaá xini ñó'ó vivii ke'é nivi na kuu sa'ya ta na kuu yivá si'í xí'in tá'an na

¹ Ndó'ó naváli, kasa ndivi ndó ña xa'nda chiño yivá si'í ndó noo ndó, chi ña kisa ndivi ndó saá kuu ña ké'é ndó ñandaꝓ ña kuu chiño noo ndó xa'a ña kandixa ndó Jesucristo, Ta taKá'no noo yó. ² Saá chi yoo ndayí Ndios ña nita taMoisés kuiya xina'á, ña káchí saá: "Ná kasa to'ó yó yivá si'í yó", káchí ña. Ta ndayí Ndios yó'o kuu ñanoꝓ ña káchí naki'in nivi ñava'a xa'a ña kisa ndivi na ña. ³ Ñava'a yó'o ña káchí Ndios naki'in nivi xa'a ña kisa to'ó na yivá si'í na, kuu ña koo ñava'a xí'in nayó'o, ta na'a ní kutaku na ñoyívi yó'o.

⁴ Ta ndó'ó na kuu yivá si'í, on ke'é ndó ni on ka'an ndó ña kuu ña sasaꝓ ini sa'ya ndó. Nda vika, vivii sakua'no ndó sa'ya ndó, saná'a ndó na ñandaꝓ, nasita ndó na noo ña on vá'a, ta ndato'on ndó xí'in na ndasaá xini ñó'ó kundikon na yichi Jesucristo.

To'on yó'o ká'an ndasaá xini ñó'ó vivii ke'é nivi

na kuu naesclavo ta na kuu napatrón xí'in tá'an na

⁵ Sava ndó'ó kuu nivi naesclavo na on vása kómí ndayí sandakoo ña kisa chiño ndó noo nivi na kuu napatrón ndó ñoyívi yó'o. Ta saá mji ndó xini ñó'ó kasa ndivi ndó ña xa'nda chiño napatrón ndó, ta xí'in ña yiyo ini ndó, ta xí'in ñato'ó ní, ta xí'in ña ndino'o ini ndó kasa ndivi ndó chiño noo napatrón ndó. Ndatán vivii kisa chiño ndó noo Jesucristo, ñii ki'va saá va'a kasa chiño ndó noo napatrón ndó.

⁶ On vá'a kuiti chikaꝓ ní ndó ndee kasa chiño ndó tá míi yoo napatrón ndó xito ra ndasaá kisa chiño ndó, ta ndi'i saá yichi vivii kasa chiño ndó, tá yoo, án tá on koꝓ napatrón ndó xito na ndó'ó kisa chiño ndó. Saá chi on sivi ndasaá kuiti xa'a ña sakusij ndó ini nivi kuu ña kisa ndivi ndó chiño, ta xa'a ña ndixa sakusij ndó ini Jesucristo kuu ña kisa ndivi ndó chiño. Ta saá xí'in ña ndino'o ini ndó kasa ndivi ndó chiño ndatán kóni Ndios ke'é ndó.

⁷ Ta xí'in ñasij ini ndó va'a kasa chiño ndó, chi on sivi noo nivi kuiti kuu ña kisa chiño ndó, ta ndixa noo Jesucristo kuu ña kisa chiño ndó. ⁸ Saá chi kundaꝓ ini yó ndí kivi vaxi Jesucristo taxi ra ñava'a nda'a ñii ñii mji yó ñii ki'va ndatán yoo chiño kisa ndivi yó, án nivi naesclavo kuu yó, án nivi na on sivi naesclavo kuu yó.

⁹ Ta ndó'ó, nivi na kuu napatrón, ñii ki'va xí'in ñato'ó kasa ndivi ndó xí'in ndi'i nivi na kisa chiño noo ndó. On vá'a ka'an ndó xí'in na ndí ndee ní yo'vi saxo'vi ndó na tá on vá'a kisa ndivi na chiño. Ta xini ñó'ó naká'an ndó ndí ñoyívi ñino yoo ñii laꝓ Ndios, ta kuu taKá'no noo ndó'ó ta kuu ra taKá'no noo nivi na kisa chiño noo ndó. Ta taKá'no yó'o on vása náxaxin ra nivi, án naesclavo kuu na, án napatrón kuu na, saá chi ñii ndaya'ví ndi'i nivi noo ra.

To'on yó'o ká'an xini ñó'ó kundixin yó ndi'i ndee Ndios ña kundedé yó noo ña on vá'a

¹⁰ Nañani yó xí'in náki'va yó, xa yatin tondaꝓ sandi'ij taaj noo tutu yó'o. Ta saá kónij ña chikaꝓ so'o ndó to'on ña ndato'onj xí'in ndó vitin, ña káchí saá:

Xa'a ña ñii yóo ndó táku ndó xí'in Jesucristo, taxi ndó ña chikaa ra ndee ra ini ndó xa'a ña kuu ndó ñivi na kómí ndee ña kundee ndó ñoo ña on vá'a. ¹¹ Saá chi ñii ñii ndó'ó na kándixa Jesucristo, xini ñó'ó kundixin ndó ndi'i ndee Ndios ña kuchiño ndó kundee ndó ñoo ndee ñanímá ndivá'a. ¹² Saá chi ndixa on sivi ñivi kuiti kúu na káni tá'an xí'in yó, ta ndixa ña káni tá'an xí'in yó kúu ña on kuchiño koto yó xí'in nduchú ñoo yó, chi kúu ña kuá'a ní ñanímá ndivá'a ná'no ta kúu ña inká ñoo ndee ndivá'a. Ta ñanímá ndivá'a xí'in ndee ndivá'a yó'o kúu ña xá'nda chiño vitin ñoo yichí on vá'a ña naa ní ñoyívi yó'o. Ta kuá'a ní ñanímá ndivá'a ña káni tá'an xí'in yó kúu ña xíka ñoo síkón ñoyívi yó'o. ¹³ Ta xa'a ña yóo kuá'a ní ñanímá ndivá'a káni tá'an ña xí'in ndó, ñii ñii ndó'ó xini ñó'ó kundixin ndó ndi'i ndee Ndios. Saá chi ndee Ndios yó'o ndatán yóo ña ndixin natropa na káni tá'an, saá yóo ña. Tá ndixin ndó ndi'i ndee Ndios, ta saá on taxi ndó ña kundee ñandivá'a ñoo ndó. Ta saá tá ndi'i ñiya'a ña káni tá'an ñandivá'a xí'in ndó, ta kútu va'a kuita ndó yichí Ndios, chi on vása ní-kuchiño ñandivá'a ñoo ndó. ¹⁴ Va'a kútu kuita ndó yichí Ndios, chi ndatán yóo kaa ña chíko'ni natropa toko na ña táxi ndee na, saá yóo to'on ña ndixa, chi ñandixa yó'o táxi ña ndee ini ndó. Ta ndatán yóo kaa ña nákasi natropa kándíká na xa'a ña on satakué'e ña'á na, saá yóo ñandaa kisa ndivi ndó xa'a ña on kuchiño ñandivá'a satakué'e ña ndó'ó. ¹⁵ Ta ndatán xa kama ní yóo xa'a natropa ña kee na ko'on na, saá ndó'ó xini ñó'ó kama koo ti'va xa'a ndó ña kee ndó ko'on ndó ndato'on ndó to'on va'a, ña káchí saá: "Xa'a ña kisa ndivi Jesucristo, ndi'i ñivi kuchiño na nakutá'an va'a na xí'in Ndios vitin." ¹⁶ Ta ndatán yóo escudo ña ndaa yiki ko'nu natropa, saá yóo ña ndino'o ini ndó ndaa ini ndó Jesucristo. Saá chi ña ndaa ini ndó Jesucristo, ñayó'o sási ña ñoo ndi'i ña on vá'a ña kúu ña tí'ví ñandivá'a xa'a ña satakué'e ña ndó'ó. ¹⁷ Ndátán yóo casco ña ndási sini natropa ña on vása táxi takué'e sini na, saá yóo ndee Jesucristo ña sákaku ra ndó'ó ñoo ña on vá'a ña

sándi'i xa'a ndó. Ta ndatán yóo espada sijn ña kuchiño kundee ñoo ndi'i ña on vá'a, saá yóo to'on Ndios ña táxi Nímá Ndios nda'a ndó. ¹⁸ Va'a saá kundixin ndó xí'in ndi'i ndee Ndios, ta on sandakoo ndó ká'an ndó xí'in Ndios ndi'i saá kivi. Ta xí'in to'on ña táxi Nímá Ndios nda'a ndó, ká'an ndó ndukú ndó ñava'a ñoo ra. Ta kundito káxín ndó, ta on sandakoo ndó ká'an ndó ndukú ndó ñoo Ndios xa'a ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo. ¹⁹ Ta va'a ká'an ndó ndukú ndó ñoo Ndios xa'a ña ña taxi ra ndee ini ña on kuyí'ví ña ndato'on ña to'on va'a xa'a Jesucristo xí'in ñivi. To'on va'a yó'o kúu ña ñixiyo se'é, ta vitin Ndios kóni ra ña kundaá ini ñivi yu kúu ña chítóni ra nda ñanoó. ²⁰ Vará nákaa ini ve'e kaa vitin, ta Ndios sakuiso chiño ra yi'í ña ndato'on ña to'on va'a yó'o xí'in ñivi. Ta xáku ndá'ví ñoo ndó ña ndukú ndó ñoo Ndios xa'a ña ña taxi ra ndee ña on kuyí'ví ká'an xí'in ñivi xa'a Jesucristo, chi ñayó'o kúu chiño ñoo ña.

Xí'in to'on yó'o taPablo ndayi ra ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Éfeso

²¹ Kóni ña kundaá ini ndó ndasaá yóo ña yó'o, ta yu kúu ña ndó'o ña. Ñakán tí'ví ña ñani yó ta Tíquico ta ta kúu ta kí'vi ní ini yó xini yó, ta vitin kee ra ñoo yó'o ta xa'a ra koto ra ndó'ó. Ta Tíquico yó'o kúu ta ta ndaa, ta ñii káchí yóo ra kisa chiño ra ndatán kisa chiño yó ñoo Jesucristo, ta viví kisa ndivi ra chiño ra ndi'i saá kivi. ²² Ta yi'í tí'ví ra xa'a ra ñoo ndó ña ndato'on ra xa'a ña ta ndasaá yóo chiño ké'é ña. Ta ndato'on ra to'on ña chikaa ra ndee ini ndó.

²³ Ta vitin, ñanani yó xí'in náki'va yó, ká'an ña ndukú ña Yivá yó Ndios ta ñoo Jesucristo, Ta taKá'no ñoo yó, ña taxi ra kunakaa ñava'a ini ndó. Ná taxi ra ndee ra kunakaa ña ini ndó'ó ña kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó. Ná chindee ra ndó'ó xa'a ña ndino'o ní kaa ini ndó kándixa ndó ra. ²⁴ Ná ke'é Ndios ñava'a ní xí'in ndi'i ñivi na kúu na on vása sándakoo ña ndixa kí'vi ini na xini na Jesucristo, Ta taKá'no ñoo yó. Saá ná koo.

Tutu ña ñitaa taPablo ña ti'ví ra kua'an nda'a ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Filipos

Xí'in to'on yó'o taPablo xí'in taTimoteo chindeé na ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Filipos

¹ Yi'i, taPablo, xí'in taTimoteo, kúu ndi nataa na kisa chiño ñoo Jesucristo, ta vitin táa ndi tutu yó'o ña ndato'on ndi xí'in ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo, na táku ñoo Filipos. Ta sava ndó'ó kúu ñivi na ndíso chiño xí'in ñivi na kándixa Jesucristo ñoo ndó, ta sava ndó'ó kúu ñivi na ndíso chiño xa'a ña chindeé ndó ñivi na kándixa Jesucristo yó'o. ² Ta ndúkú ndi ñoo Yivá yó Ndios ta ñoo Jesucristo, Taa taKá'no ñoo yó, ña ná ke'é ra ñava'a xí'in ndi'ndó, ta ná taxi ra koo ñava'a ini ndó.

Xí'in to'on yó'o taPablo xáku ndá'ví ra ñoo Ndios xa'a ñivi na kándixa Jesucristo

³ Ndi'i yichi ña xáni sñini xa'a ndó'ó, ta ndixa táxi ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios, ta kúu taa ta kisa to'ó. ⁴ Ta ndi'i yichi ña ká'an xi'in Ndios, ta xí'in ñasji ní ini ndúkú ñoo ra ñava'a xa'a ndó'ó. ⁵ Saá chi nda kivi ñoo kándixa ndó Jesucristo tãda kivi vitin, ñii kúu chiño kisa ndivi yó, ña kúu ña sákuita ní'no yó to'on va'a xa'a Jesucristo. ⁶ Ta ndixa kúnda ini ndí Ndios, taa ta kixá'á ké'é chiño va'a ini ndó, ñon sandakoo ra kasa chiño ra ini ndó nda kixaa kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o. ⁷ Va'a xáni sñini saá xa'a ndó chi ndi'ndó saá kivi ñó'o ini xa'a ndó, chi kí'vi ní ini xini ndó'ó. Ta ndó'ó xí'in yi'i, ñii káchí Ndios ndixa ké'é ra ñava'a xí'in yó ndi'ndó saá kivi, án kivi nákaa ini ve'e kaa kúu ña, án kivi ñíndichi ñoo nachiño ta ndákuijn ká'an xi'in na xa'a ña kúnda ini na ndí ñanda kúu to'on va'a xa'a Jesucristo. ⁸ Mji Ndios xini ra ndasaá ndeé ní kí'vi ini xini ndó'ó, chi

ini Jesucristo kúu ñoo káku ña kí'vi ní ini xini ndó'ó. ⁹ Ta ndúkú ñoo Ndios xa'a ndó ndí ñii ñii kivi ná kuki'vi ka ini ndó koni ndó Ndios, ta ñii káchí saá kuki'vi ka ini ndó koni ndó ñivi. Ta ndúkú ñoo ra ña taxi ka ra ñandíchi ra sñini ndó, ta taxi ra ña kúnda ka ini ndó yu kúu ñava'a, ¹⁰ xa'a ña kuchiño ndó nakaxin ndó ñava'a ña ndáya'vi ka. Ta saá kutaku ndii ndó ñoyívi yó'o, ta ñon kuchiño ñivi naní'i na ña chikaa na kuachi sata ndó. Saá va'a kutaku ndó anda kixaa kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o. ¹¹ Ta taxi ndó ná kasa chiño Jesucristo ini ndó ña chindeé ra ndó'ó nduu ndó ñivi na va'a ini, ta ná chindeé ra ndó'ó ña kasa ndivi ndó kua'a ní chiño va'a. Saá ke'é ndó xa'a ña chinóo síkón ndó ñato'ó Ndios, ta kua'a ní ñivi kasa ká'no na ra.

TaPablo ká'an ra ndí táku ra xa'a ña kasa chiño ra ñoo Jesucristo

¹² Nañani yó xí'in náki'va yó, kóni ña kúnda ini ndó'ó ndí ña yo'vi ndó'o ña nákaa ini ve'e kaa yó'o kúu ña chindeé xita ní'no ka to'on va'a xa'a Jesucristo. ¹³ Saá chi ndi'ndó natropa na kúu na ndíso chiño xí'in ve'e tarey, ta ndi'ndó ñivi na táku ñoo yó'o, nayó'o kúnda ini na ndí xa'a ña kisa chiño ñoo Jesucristo kúu taa ta nákaa preso nó'ni xí'in cadena ini ve'e kaa yó'o vitin. ¹⁴ Ta ña nákaa ini ve'e kaa kúu ñava'a chikaa ndeé ini kua'a ní ñivi na kándixa Jesucristo. Ta xa'a ñayó'o, ñon vása yí'vi nayó'o, ta xí'in ña ndino'o ini na ká'an ndoso na to'on va'a xa'a Jesucristo.

¹⁵ Sava ñivi yó'o na ká'an ndoso to'on va'a xa'a Jesucristo, ké'é na saá xa'a ña kuini ini na xini na yi'i, án xa'a ña kóni na ña kanóo síkón ka ñato'ó mji na ñoo ñato'ó yi'i. Ta ndixa yóo inká sava ñivi na xí'in ña ndino'o ini na ká'an ndoso na to'on va'a yó'o. ¹⁶ Ta ñivi na ká'an ndoso to'on va'a xa'a Jesucristo xa'a ña kuini ini na xini na yi'i, nayó'o xáni ini na ndí xa'a ña ké'é na saá, táxi na ña xo'vi ka ini nákaa ini ve'e kaa yó'o. ¹⁷ Ta sava ñivi kí'vi ní ini na xini na yi'i, ta xí'in ña ndino'o ini na ká'an ndoso na to'on va'a xa'a Jesucristo. Ta nayó'o kúnda ini na ndí Ndios nakaxin ra yi'i ña

ndakuijn i nqo nachiño ndí to'on va'a xa'a Jesucristo kúu ñandaa. ¹⁸ Ta va'a ní, chi ndi'i nivi yó'o ká'an ndoso na to'on va'a xa'a Jesucristo. Vará sava nayó'o on sivi xí'in ña ndino'o ini na kúu ña ká'an na to'on va'a xa'a Jesucristo, ta inká nivi xí'in ña ndino'o ini na ká'an na to'on va'a xa'a ra, ta saá ni, ndi'i nayó'o ká'an ndoso na to'on va'a xa'a Jesucristo. Ta xa'a ñayó'o, ndixa kúsiñ ní ini i, ta ñii ñii kivi kusij ní ka ini i.

¹⁹ Saá chi kúndañ ini i ndí xí'in ña xáku ndá'ví ndó Ndios xa'a i, ta xí'in ña chindeé Níma Jesucristo yi'i, ndixa kee i ko'on ndiká i nqo ña xó'vi i vitin. ²⁰ Ta ndaa ini i ndí on sandakoo i kasa ndivi i ña sakuiso chiño Ndios yi'i. Ta saá on koó xa'a ña kuka'an nqo i. Nda víka, xí'in ña ndino'o ini i, ndaa ini i ndí ndatán vivii xa kisa ndivi i chiño ña sakuiso chiño Jesucristo yi'i nda kivi i vitin, ta ñii ki'va saá kasa ndivi i chiño yó'o ñii ñii kivi ña vaxi. Ta saá, án ña táku ka i, án ña ka'ni na yi'i, ná kuu ña xa'a ña chinóo síkón i ñato'ó Jesucristo. ²¹ Saá chi tá táku ka i, ta xa'a ña kasa chiño i nqo Jesucristo kúu ña kutaku i. Ta tá kixaa ña nixi'i i, ta ñayó'o kuu ña ndáya'ví ní ka nqo i. ²² Ta saá ni, táná kutaku ka i ñoyívi yó'o, ta ñayó'o taxi ña kuchiño kasa ndivi ka i chiño Jesucristo ña chindeé i nivi. Ta saá on vása xini i yukú ñava'a yó'o nakaxin i. ²³ ¿Án kusij ka ini i kivi i? ¿Án kusij ka ini i kutaku ka i ñoyívi yó'o? Yo'vi ní nakaxin i yukú ñava'a kóni i. Saá chi kúsiñ ní ini i sandakoo i ñoyívi yó'o, ta ko'on i kutaku i xí'in Jesucristo, chi ña va'a ka nqo i kúu ña kutaku i xí'in ra ñoyívi ñino. ²⁴ Ta saá ni, xa'a ña chindeé i ndó'ó, va'a ka ná kutaku i ñoyívi yó'o. ²⁵ Ta xa'a ñayó'o, ndaa ini i ndí Ndios taxi ra ña kutaku ka i ñoyívi yó'o xí'in ndó, chi saá kuchiño i chindeé i ndó'ó ña va'a ka kundikón ndó yichí Jesucristo, ta kunakaa ku'a ka ñasij ní ini ndó chi kándixa ndó ra. ²⁶ Tá taxi Ndios ña tuku xaaj koto i ndó'ó, ta saá kukomí ndó ku'a ní ka xa'a ña kasa ká'no ndó Jesucristo.

²⁷ Ta ñii laá ña xáku ndá'vi i nqo ndó kúu ñayó'o: Vivii kutaku ndó ndatán va'a táku nivi na xí'in ña ndino'o ini kándixa na to'on va'a xa'a Jesucristo. Tá ke'é ndó

saá, ta kusij ní ini i xa'a ndó. Saá chi, tá xaaj koto i ndó'ó, án tá kuiti koni so'o i to'on xa'a ndó, ta kúndañ ini i ndí ñii yóo níma ndó táku ndó yichí Jesucristo, ta ñii káchí chíkaa ndó ndee ña va'a ndakuijn ndó xa'a to'on va'a xa'a Jesucristo ña kúu ña kándixa yó. ²⁸ Ta nda lo'o on kuyi'ví ndó nqo nivi na kúu na sáa ini xini na ndó'ó xa'a ña kándixa ndó Jesucristo. Ta ña on vása yí'ví ndó nqo nivi yó'o, kúu ña sáná'a nqo na ndí yichí ndikón na kúu yichí nqo ku'a'an na ndi'i xa'a na, ta nqo mii ndó sáná'a ña ndí ndixa Ndios sakaku ra ndó'ó ña on ndi'i xa'a ndó. ²⁹ Ta Ndios xa ñataxi ra ovi ñato'ó ná'no nda'a ndó'ó, nivi na ndikón ña'á. Ñii ñato'ó ká'no yó'o kúu ña taxi ra ña kándixa ndó Jesucristo, ta inká ñato'ó ká'no kúu ña taxi ra ña kúchiño ndó xo'vi ndó xa'a Jesucristo ñoyívi yó'o. ³⁰ Ta ndi'i mii yó, nivi na kándixa Jesucristo, ñii káchí xó'vi yó vitin xa'a ña kándixa yó ra. Kivi xina'á xa xito ndó ndasaá chíkaa i ndee nqo ña yo'vi ní ñindo'o i, tándá kivi vitin xini so'o ndó ndasaá chíkaa i ndee nqo ña yo'vi ndó'o i.

2

To'on yó'o ká'an ndí Jesucristo kisa ñino xí'in mii ra, ta xa'a ñayó'o Ndios kisa ká'no ní ña'á ra

¹ Jesucristo chíkaa ra ndee ini mii yó, nivi na kándixa ña'á, ta xa'a ñayó'o, kúchiño yó chíkaa yó ndee ini natá'an yó. Ndixa Jesucristo kí'vi ini ra xini ra mii yó, ta xa'a ñayó'o, kómí yó ndee ra ña kúchiño yó sandúva'a yó ini natá'an yó. Ta ndixa yóo Níma Ndios táku ña ini yó, ta xa'a ñayó'o, ñii yóo yó xí'in tá'an yó. Ndixa kí'vi ní ini yó xini tá'an yó, ta kúnda'ví ini yó xini tá'an yó. ² Ta xa'a ñayó'o, xáku ndá'vi i nqo ndó ña ñii yu'ú koo ndó, ta vivii kutaku ndó xí'in tá'an ndó, ta ñii koo níma ndó, ta ñii káchí kasa chiño ndó nqo Jesucristo. Ta xí'in ña kutaku ndó saá, ndixa sakutú ndino'o ndó ini i xí'in ñasij ní. ³ Ta ndi'i chiño ña kisa ndivi ndó, on vá'a ke'é ndó ña xí'in ña kuini ini ndó xini ndó inká nivi, ni on ke'é ndó ña xa'a ña kanóo síkón ka ñato'ó mii ndó nqo ñato'ó inká nivi. Ta nda

vika, kasa n̄ino xí'in m̄i ndó, ta kani s̄ini ndó ndí ña ndáya'ví ní k̄a kúu ña naki'in natá'an ndó ñato'ó, ta lo'o ní ndáya'ví ña naki'in m̄i ndó ñato'ó. ⁴ On vá'a ndasaá kuiti nandukú ndó ñava'a xa'a m̄i ndó, ta x̄ini ñó'ó nandukú ndó ñava'a xa'a ña chindeé ndó ink̄a n̄ivi.

⁵ X̄ini ñó'ó ndó kasa n̄ino xí'in m̄i ndó, ñii k̄i'va ndatán Jesucristo k̄isa n̄ino xí'in m̄i ra. ⁶ Saá chi vará Jesucristo ñii kúu ra xí'in Ndios, ta on vása ñii toon ní-xindichi ra ká'an ra ndí nda lo'o on saña ra ñato'ó Ndios ña kómí ra. ⁷ Nda vika, Jesucristo xí'in ña ndino'o ini ra, chikaa ini ra saña ra ñato'ó yó'o, ta k̄isa n̄ino xí'in m̄i ra, ta nduu ra ñii ta k̄isa chiño noo ndi'i n̄ivi. Saá chi Jesucristo nduu ra n̄ivi ndino'o xí'in yikí koñu ra, ndatán yikí koñu n̄ivi ñoyívi yó'o. ⁸ K̄isa n̄ino xí'in m̄i ra saá, xa'a ña k̄isa ndivi ra ndi'i ña kóni Ndios, t̄anda n̄isoko xí'in m̄i ra, n̄ixi'i ra nda'a tón cruz. ⁹ Xa'a ña k̄isa n̄ino xí'in m̄i ra saá, Ndios ch̄inóo síkón ní ra ñato'ó Jesucristo, ta Ndios sakunaní ña'a ra ñii k̄ivi ña ndeé ní, ta k̄ivi ra yó'o kúu ña to'ó ní k̄a noo ndi'i k̄ivi ña yóo. ¹⁰ Ta xa'a ñayó'o, ñii k̄ivi vaxi tá koni so'o ndi'i n̄ivi k̄ivi ta Jesús, ta ndi'i nayó'o kuxítí na noo ra ña kasa to'ó na ra. An na táku ñoyívi n̄ino kúu na, an na táku ñoyívi yó'o kúu na, an na xa yóo n̄induxun t̄ixin ño'o kúu na, ñii k̄ivi ña vaxi ndi'i nayó'o, kuxítí na noo ta Jesús, ¹¹ ta ka'an ndoso na, kachí na saá: "Ta Jesús kúu Cristo, ta ta t̄i'ví Ndios sakaku ra m̄i yó, ta kúu ra ñii laá Ta ta Ká'no noo ndi'i ña yóo", saá kachí na. Ta xa'a ña ka'an na saá, kanóo síkón ní ñato'ó Yivá yó Ndios.

To'on yó'o ká'an ndí n̄ivi na kándixa Jesucristo, ndatán yóo ño'o yé'e noo naa ní ñoyívi yó'o, saá yóo na

¹² Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó kúu n̄ivi na k'vi ní ini i x̄ini i, ta k̄ivi n̄ixiyo i xí'in ndó, ndixa k̄isa ndivi ndó ña ndukú i noo ndó. Ta vitin k̄ivi ña on vása yóo i xí'in ndó, ña x̄ini ñó'ó ní k̄a kúu ña kasa ndivi ndó ña ndukú i noo ndó. Ta vitin xáku ndá'ví i noo ndó ña xí'in ña ndino'o

ní to'ó ini ndó chikaa ndó ndeé ña kasa chiño ndó noo Ndios, chi ña ke'é ndó saá saná'a ña ndí Ndios ndixa xa sakaku ra ndó'ó noo yichi ña on vá'a. ¹³ Ta m̄i Ndios kúu ta ta chikaa ndeé ini ndó ña kutoo ní ndó ke'é ndó ñava'a, ta táxi ra ndeé ra nda'a ndó'ó ña kuchiño ndó kasa ndivi ndó ña kúsi i ini ra x̄ini ra.

¹⁴ Ta ndi'i chiño ña kisa ndivi ndó noo Ndios, on ka'an kuáchí ndó, ni on naa ndó xí'in tá'an ndó xa'a chiño kisa ndivi ndó. ¹⁵ Saá ke'é ndó xa'a ña on kóo ña on vá'a naní'i n̄ivi ña chikaa na kuachi sa'a ndó, ta kuu ndó sa'ya Ndios na kutaku ndii noo ra ñoyívi yó'o. Vará táku ndó ma'ño n̄ivi na kúu na toon ní ini, ta ndiva'a ní ini na, ta ndó'ó, nda lo'o on vása kutaku ndó ndatán táku n̄ivi yó'o. Nda vika, ndatán yóo ño'o yé'e noo ñanaa ní ñoyívi yó'o, saá koo ndó'ó. ¹⁶ Ndixa kúu ndó n̄ivi na kómí to'on va'a ña saná'a ndó n̄ivi ndasaá kuchiño kutaku ndino'o na noo Ndios. Ta nda lo'o on sandakoo ndó kándixa ndó to'on va'a yó'o. Ta saá, tá kixaa k̄ivi ña ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o, ta ȳi'i, koo ñasi i ní ini i koni i ndó'ó k̄ivi saá, ta kunda i ini i ndí on s̄ivi ña man̄i x̄ikuu ña k̄isa chiño i ch̄indeé i ndó'ó. ¹⁷ Ta vitin ndó'ó viví kisa chiño ndó noo Jesucristo, ta ña ké'é ndó saá yóo ña ndatán yóo ñava'a sóko ndó noo Ndios. Ta ȳi'i, táná ka'ni na ȳi'i xa'a ña ndikon i Jesucristo, ta ña kundivi ñayó'o, ndatán yóo ña sóko xí'in m̄i i noo Ndios, saá koo ña.* Ta táná k̄ivi i saá, ta kusii ní ini i ta ñii k̄i'va saá ná kusii ini ndó xí'in i. ¹⁸ M̄i ndó, va'a ná kusii ní ini ndó xa'a ñayó'o, ta tuku ká'an i xí'in ndó ndí ñii kachí ná kusii ini ndi'i m̄i yó xa'a ña.

Xí'in to'on yó'o ta Pablo ndato'on ra xa'a ta Timoteo ta xa'a ta Epafrodito

¹⁹ Ndati i ndí Jesucristo, Ta ta Ká'no noo yó, taxi ra yichi nda'a i ña yachi ní ti'ví i ta Timoteo xa'a ra koto ra ndó'ó. Ta saá tá ndi'i x̄ito ra ndó'ó ta ndikó ra, ta ndato'on ra xí'in i ña ndasaá va'a yóo ndó. Ta saá tá va'a yóo ndó, ta ñayó'o ndixa sakusii ña ini i. ²⁰ On ko'o nda ñii n̄ivi na ñii kachí yóo ini xí'in i ndatán ñii kachí yóo ini ta Timoteo xí'in i, chi tayó'o

* **2:17** Ta Pablo xani s̄ini ra ndí n̄i ra ña kuṭa noo ño'o táná ka'ni na ra, koo ña ndatán yóo nduta vino tá chikaa n̄ivi naño Israel noo ña n̄isoko na noo Ndios.

ndino'o ní ini ra kí'vi ini ra xíni ra ndó'ó ta ndi'i saá kivi ndi'i ini ra xa'a ña va'a ná koo ndó. ²¹ Ta ndi'i inka nivi na yóo xí'ni ndasaá kuiti xa'a ña sakusij na ini mji na kúu ña ndi'i ini na xíni na, ta on vása ndi'i ini na xíni na xa'a ña sakusij na ini Jesucristo. ²² Ta ndó'ó xa xíni va'a ndó ndasaá yóo ini taTimoteo, ta xíni ndó ndi' chíkaa ní ra ndee ña ñii káchí kisa chiño ndi ña ndátó'on ndi to'on va'a xa'a Jesucristo. Ndatán kisa chiño ñii ta kúu sa'ya xí'ni yivá ra, saá kisa chiño taTimoteo xí'ni yi'i. ²³ Ta vitin ndati ña nachiño taxi na ña kundaa ini ndasaá kindoo na xí'ni kuachi i, ta saá kama ti'vi taTimoteo xa ra koto ra ndó'ó. ²⁴ Ta ndixa ndaa ní ini Ndios ña taxi ra yichi nda'a ña yachi ní kixaa kivi ña kuchiño i xa i koto i ndó'ó.

²⁵ Ta vitin xani siji ndi xíni ñó'ó ti'vi ñani yó taEpafrodito naxaa ra koto ra ndó'ó. Tayó'o ñii káchí kisa chiño ra xí'ni noo Jesucristo, ta tayó'o kúu ñii ta ta ñii káchí chíkaa ndee xí'ni ña ndakuin ndi noo nivi na on xiin kandixa to'on va'a xa'a Jesucristo. Ta ñani yó taEpafrodito yó'o kúu ta ta ti'vi ndó kixaa ra noo ña chindee ra yi'i ña taxi ra ña xíni ñó'ó noo i. ²⁶ Ta vitin náka'an ní ra ndó'ó, ta kóni ra koto ra ndó'ó. Saá chi ndi'i ní ini ra xa'a ndó'ó, chi xíni so'o ndó ndi ndee ní nindo'o ra ñii kue'e, ta mji ndó nda vitin on vása xíni ndó an xa nduva'a ra. ²⁷ Nandaa kía ndee ní nindo'o ra kue'e, ta salo'o ní kivi ra, níkuu. Ta Ndios kundá'vi ini ra xíni ña'a ra, ta saá sandúva'a ra tañani yó taEpafrodito yó'o. Ta ña ke'é Ndios saá, kúu ña kundá'vi ini ra xíni ra yi'i, koto ká'no ní ka koo ña kuchuchú ini xa'a ña tá nixi'i tañani yó yó'o, níkuu. Saá chi ta ta va'a ní ini kúu Ndios, ta ni-xiin ra chinoo ra inka ñaká'no ní sakuchuchú ini. ²⁸ Ta xa'a ña Ndios xa sandúva'a ra ñani yó taEpafrodito yó'o, yi'i kama ní ti'vi ra ña naxaa ra noo ndó. Ta saá kivi koto tuku ndó ra xí'ni nduchú noo ndó, ta kutú ñasij ní ini ndó, ta saá kutú tuku ñasij ní ini xa'a ndó'ó. ²⁹ Tá kivi naxaa ra noo ndó, va'a naki'ni ndó ra xí'ni ña kúsi ní ini ndó. Ta ñii ki'va ndatán va'a

kisa to'o yó nañani yó na kisa chiño noo Jesucristo, saá va'a kasa to'o ndó tañani yó taEpafrodito. ³⁰ Saá chi tayó'o, xa'a ña kisa chiño ra noo Jesucristo, yatin ní nixiyo ña kivi ra, níkuu, ta taxi xí'ni mji ra nda kivi ra xa'a ña chindee ra yi'i. Ta ndi'i chiño ña kisa ndivi ra noo i kúu chiño ña kóni ndó kasa ndivi ndó noo i, ta ni-kuchiño ndó, chi xíka ní táku ndó. Ta saá tañani yó yó'o kúu ta ta kisa ndivi ndi'i chiño yó'o noo ndó.

3

TaPablo ká'an ra ña ndaya'vi ní kúu ña xíni va'a yó Jesucristo

¹ Nañani yó xí'ni náki'va yó, vitin tuku ndátó'on i xí'ni ndó, ta ká'an i ná kusij ní ini ndó chi mji yó na kándixa Jesucristo, ñii yóo yó xí'ni ra. Ta nda lo'o on vása sándi'i ini ña tuku taaj to'on ña xa nitaa i ta ti'vi nixaa nda'a ndó, chi to'on ña xíni ñó'ó ní chíkaa so'o ndó kúu ña, ta chindee ña ndó'ó ña vivii ku'a'an ndó ndikon ndó yichi Jesucristo. ² Kundaa xí'ni mji ndó, koto nivi na ké'é ña on vá'a kúnde na sanoo na ini ndó. Nivi on vá'a yó'o kóni na ña satakué'e na yiki koñu nivi, chi káchí na ndi ndi'i nivi na kándixa Jesucristo xíni ñó'ó kasa ndivi na costumbre ña naní circuncisión.* Tá on ke'é na saá, ta on vása kuchiño koo va'a na xí'ni Ndios, káchí nivi yó'o. ³ Ta on sivi ñandaa kúu ña ká'an na. Saá chi mji yó, nivi na kisa ká'no Ndios xí'ni ndee Níma ra ña táku ini yó kúu yó nivi na ndixa va'a yóo xí'ni Ndios. Ta kúsi ní ini yó chi ndaa ini yó ndi Ndios xa sakaku ra mji yó xa'a ña kándixa yó Jesucristo, ta nda lo'o on vása ndaa ini yó ndi ña kasa ndivi yó costumbre circuncisión an ña kasa ndivi yó inka chiño va'a, kómí ña ndee ña taxi ña Ndios sakaku ra mji yó ta sanduu ra yó nivi na va'a yóo xí'ni ra. ⁴ Tá chiño va'a kisa ndivi yó kómí ña ndee taxi ña va'a koo yó xí'ni Ndios, níkuu, ta saá yi'i, yóo ní xa'a ña va'a ní koo i noo Ndios. Yóo nivi na xani siji ndi mji na kúu nivi na va'a ní noo Ndios xa'a chiño va'a ní kisa ndivi na. Ta yi'i, xíni i

* **3:2** Costumbre najudío ña naní "circuncisión" kúu ña xá'nda na lo'o ñii siji ñateje talo'o. Ké'é na saá xa'a ña taxi na ra nda'a Ndios.

ndí yóo kuꝛ'a ní kꝛ chiño va'a kꝛsa ndivi j noꝝ ña kꝛsa ndivi nꝛvi yó'o. ⁵ Saá chi yí'i, tá nꝛxino onꝛ kꝛvi kꝛku j, ta nꝛxa'an j xí'in nayivá sí'ij ña kundivi costumbre circuncisión xí'in j. Taꝛa tañoꝝ Israel kúu j, ta kúu j tatá'an ñii ti'vi nꝛvi naIsrael, ña nañi tribu Benjamín. Tahebreo ndino'o kúu j, chi on koꝝ inka noꝝ nꝛi nꝛvi ña sáka xí'in nꝛi j. Tafariseo xꝛkuu j, ta xa'a ñayó'o, va'a vivii kꝛsa ndivi j ndí'i ndayí Ndios ña nꝛtaa taMoisés xꝛna'á. ⁶ Ta xa'a ña sandi'i ní ini j ña kundivi ndayí yó'o, chꝛkaꝛ ní j ndee ña saxo'vi j nꝛvi na ndíkꝛn yichꝛ Jesucristo. Ta yí'i, va'a vivii kꝛsa ndivi j ndí'i ndayí ña nꝛtaa taMoisés, ta ndꝛ ñii nꝛvi nꝛ-kuchiño na naní'i na xa'a ña chꝛkaꝛ na kuꝛchi sata j. ⁷ Saá ke'é j xꝛna'á chi xꝛni sꝛni j ndí ndí'i ñava'a yó'o kúu ña ndáya'ví ní kꝛ noꝝ j. Ta vitin xꝛni va'a j ndí ndꝛ lo'o on vása ndáya'ví ña. Saá chi vitin kúndaꝛ ini j ndí ndí'i ñava'a kꝛsa ndivi Jesucristo xa'a j kúu ña ndixa ndino'o ndáya'ví ní kꝛ noꝝ j. ⁸ Ta ndí'i ñava'a ña ndáya'ví ña yóo ñoyívi yó'o, vitin ndꝛ lo'o on vása ndáya'ví kꝛ ñayó'o noꝝ j. Saá chi ña ndáya'ví ndino'o noꝝ j kúu ña tondaꝛ j konꝛ va'a ka j Jesucristo, Taꝛa taKá'no noꝝ j. Ta xa'a ña kí'vi ini j xꝛni j Jesucristo, sandakoo j ndí'i ña xꝛkuu ña ndáya'ví noꝝ j, ta xꝛni sꝛni j ndí ñii kꝛ'va ndatán yóo mꝛí'í ña ndꝛ lo'o on vása ndáya'ví, saá yóo ña noꝝ j vitin. Saá chi vitin ñava'a ndino'o ña ndáya'ví ní noꝝ j kúu ña táku Jesucristo ini j. ⁹ Ta vitin ñii yóo j táku j xí'in ra. Ta on sꝛí'í xa'a ña kꝛsa ndivi j ndayí Ndios kúu xa'a ña on koꝝ kꝛ kuꝛchi ndíso j noꝝ ra. Ta xa'a ña kándixa j Jesucristo kúu ña Ndios sanduu ra yí'i taꝛa ta ndii noꝝ ra, ta on koꝝ kꝛ kuꝛchi ndíso j. ¹⁰ Ta yí'i, ndixa kóni ní j konꝛ va'a ka j Jesucristo, ta kóni j ndí mꝛi ndee ña sanatakꝛ Jesucristo kꝛvi xꝛkuu ra taꝛa ta nꝛxi'i, nakoo ña kutaku ña ini j. Ta vitin xa'a ña ñii yóo j xí'in ra, kóni j ndí ñii káchí xo'vi j xí'in ra. Ta xa'a ña nꝛxi'i ra xa'a kuꝛchi j, yí'i kóni j kꝛvi j noꝝ ndee ña on vá'a xa'a ña on ka'nda chiño kꝛ ña noꝝ j. ¹¹ Ta saá táná kꝛxaꝛ kꝛvi ña kꝛvi j, ta kundati j ña kꝛxaꝛ kꝛvi Ndios sanatakꝛ ra yí'i xí'in ndí'i nꝛvi na nꝛxi'i.

¹² Tãnda kꝛvi vitin on ta'án tondaꝛ j kuu j ñii taꝛa ta nꝛxino ndino'o, ñii kꝛ'va

ndatán yóo Jesucristo. Ta saá ni, ñii ñii kꝛvi chꝛkaꝛ ní j ndee ña nduu j ndatán yóo Jesucristo, chi xa'a ña nduu j saá kúu ña kꝛna Jesucristo yí'i kundikꝛn j ra. ¹³ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndꝛ lo'o on vása xꝛni sꝛni j ndí xa kúndeé j nduu j ndatán yóo Jesucristo. Ta ndixa ñii laá ñayó'o ké'é j; yí'i on vása kꝛ xꝛni sꝛni j xa'a ndí'i ñayatá ña xa kúu ña nꝛya'a, ta ndasaá kuiti chꝛkaꝛ j ndee xa'a ña kúndeé j naki'in j ñava'a ña taxi Ndios nda'a j kꝛvi ña vaꝛi. ¹⁴ Ta ndatán yóo ñii taꝛa ta chꝛkaꝛ ini kono, ta ndee ní xino ra xa'a ña kúndeé ra xaꝛ ra ña naki'in ra ñava'a taxi na nda'a ra, saá yóo yí'i vitin, chi ñii ñii kꝛvi ndúkú ndee ní j ndꝛ mí tondaꝛ ndee j xa'a ña kꝛsa ndivi j chiño ña sꝛkuiso chiño Ndios yí'i. Ta saá tá kꝛxaꝛ kꝛvi kundichi j noꝝ Ndios ñoyívi nꝛno, ta naki'in j ñava'a ká'no taxi ra nda'a j. Saá chi Ndios kꝛna ra ñii ñii mꝛi yó, nꝛvi na kándixa Jesucristo, ña naki'in yó ñava'a ká'no ñoyívi nꝛno.

¹⁵ Ta ndí'i mꝛi yó, nꝛvi na xa nꝛtondaꝛ xa'no ní ña ndíkꝛn yó yichꝛ Jesucristo, ñii káchí xꝛni ñó'ó kani sꝛni yó ta ñii koo yu'ú yó xa'a to'on ña sꝛkán ndato'on j xí'in ndó. Tá yóo sava ndó'ó na yóo inka ña xꝛni sꝛni, ta ndixa Ndios saná'a ra ndó'ó ña kúndaꝛ ini ndó ñandaꝛ. ¹⁶ Ta vitin, ndatán yóo ña xa kúndeé yó kúndaꝛ ini yó yu kúu ñava'a, ta ñii kꝛ'va saá xꝛni ñó'ó va'a kutaku yó ñii ñii kꝛvi.

¹⁷ Nañani yó xí'in náki'va yó, vivii kundikꝛn ndó yichꝛ j. Ta sakuá'á ndó kutaku ndó ndatán vivii táku nꝛvi na ndíkꝛn yichꝛ Jesucristo ñii kꝛ'va ndatán yóo ña saná'a ndí nꝛvi yó'o. ¹⁸ Xa kuꝛ'a ní yichꝛ xa ndato'on j xí'in ndó xa'a nꝛvi na on vása ndino'o ndíkꝛn yichꝛ Jesucristo, ta vitin tuku ndato'on j xí'in ndó xa'a na. Ta xí'in ña kúchuchú ní ini j ndꝛ xaku j, ká'an j xí'in ndó ndí yóo kuꝛ'a ní nꝛvi na on vá'a táku, ta xí'in ña on vá'a ké'é na sáná'a na ndí on vása kándixa na ndí Jesucristo nꝛxi'i ra nda'a tón cruz xa'a ña sandi'i ra xa'a ndee ña on vá'a ña xá'nda chiño noꝝ na. ¹⁹ Ta nꝛvi yó'o xꝛka na kuꝛ'an na yichꝛ noꝝ ndí'i xa'a na, chi ña kútoo ní yíkí koñu na, ndatán yóo ndios mꝛi na xá'nda chiño ña noꝝ na, saá yóo ña. Saá chi ña ndáya'ví ní kꝛ noꝝ na kúu

ña naki'in na ndi'i ña kútoo ní ini mji na kuiti. Njivi yó'o táku na kisa ndivi na ña on vá'a, ta nda lo'o on vása kúka'an noo na xa'a ña on vá'a yó'o. Nda víka, kisa ká'no xí'in mji na xa'a ña on vá'a ké'é na. Ndasaa kuiti xani sijn na xa'a ña xini ñó'ó kutaku na ñoyivi yó'o, ta on vása xani sijn na xa'a ña va'a kutaku na xí'in Ndios. ²⁰ Ta mji yó, on sivi njivi na ndikon yichi on vá'a ñoyivi yó'o kúu yó, chi ndixa ñoo mji yó on vása yóo ña ñoyivi yó'o, chi ñoo ndino'o mji yó yóo ña ñoyivi njino xí'in Jesucristo, Taa taKá'no noo yó. Ta ndati yó kixaa kivi ña Jesucristo, Taa ta Sakaaku yó, tuku kee ra ñoyivi njino, ta ndikó ra kixaa ra ñoyivi yó'o. ²¹ Ta kivi saá nasama ra yiki koñu yó ña kómi yó táku yó ñoyivi yó'o, ta sanduu ra yiki koñu yó ña yóo vitá vitin, ña nduu ña ndatan yóo yiki koñu ña naki'in ra kivi natakú ra. Ta yiki koñu naki'in yó yó'o kuu ñava'a livi, ta nda ñii kivi on ndi'i xa'a ña. Ta mji ndee ká'no Jesucristo ña nasama mji yó kivi saá, mji ñayó'o koni ñó'ó ra ña ka'nda chiño ra noo ndi'i ña yóo kuva'a ñoyivi.

4

Xí'in to'on yó'o taPablo ndúkú ra noo njivi na kándixa Jesucristo ndí ná kusij ini na ndi'i saá kivi

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó kúu na kí'vi ní ini xini, ta ndee ní kóni xaaj kotoj ndó'ó. Ta ndixa ndó'ó kúu njivi na táxi ña nákaa ñasij ini, ta ndatan yóo trofeo ña xa kundeej naki'in, saá yóo ndó'ó nooj. Ta vitin xaku ndá'vi noo ndó ndí va'a vivii kundikon ndó yichi Jesucristo, ta nda lo'o on sandakoo ndó ña kándixa ndó ra.

² Ta ndó'ó, náki'va yó ñáEvodia xí'in ñáSintique, xaku ndá'vi noo ndó ña nakoo yu'ú ndó ta nakutá'an va'a ndó xí'in tá'an ndó, chi ndó'ó kúu njivi na kándixa Jesucristo. ³ Ta yó'ó, ñani yó, taa ta vivii ñii káchí kisa chiño xí'in kúu ún, ta vitin xaku ndá'vi noo ún ña chindee ún náki'va yó ñáEvodia xí'in ñáSintique ña va'a nakutá'an ná, chi náña'a yó'o ñii káchí xí'in yi, chikaaj ná ndee kisa chiño ná ña sakuita ní'no ná to'on va'a xa'a Jesucristo noo kua'a

ní njivi. Ta náki'va yó yó'o ñii káchí kisa chiño ná xí'in ñani yó taClemente ta xí'in inká njivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo noo táku mji ún. Ta kivi ñii ñii nañani yó xí'in náki'va yó yó'o xa nika'yi kivi na noo tutu yji ña yóo ñoyivi njino, ña káchí kutaku na xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi.

⁴ Ndi'i saá kivi ná kusij ini ndó, chi ndó'ó kúu njivi na kándixa Jesucristo, Taa taKá'no noo yó. Ta tuku ká'an i xí'in ndó: ;Ná kusij ní ini ndó! ⁵ Ta xini ñó'ó vivii to'ó kutaku ndó xí'in tá'an ndó xa'a ña koto njivi ndí ndó'ó kúu njivi na ndixa to'ó ini. Ta naká'an ndó ndí Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, yatin ní yóo ra xí'in yó.

⁶ On vása sandi'i ndó ini ndó xa'a nda ñii ñayó'vi ndó'ó ndó, ta nda víka, ndato'on ndó xí'in Ndios xa'a ndi'i ñayó'vi ndó'ó ndó ta ndato'on ndó xí'in ra xa'a ndi'i ña sandi'i ini ndó, ta kuaku ndá'vi ndó noo ra xa'a ndi'i ña xini ñó'ó ndó. Ta tuku taxi ndó ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a ñava'a ké'é ra xí'in ndó. ⁷ Tá ke'é ndó saá, ta ñava'a ña kaku noo Ndios koo ña ini ndó. Ta ñava'a yó'o ña taxi Ndios koo ña ini ndó, nda ñii njivi on vása kúchiño kundaa ini na ndasaa yóo ña. Ta ñava'a yó'o ña kunakaa ini ndó ndixa kundaa ña níma ndó noo ña on vá'a ta kundaa ña sijn ndó noo ña on vá'a, saá chi ndó'ó kúu njivi na kándixa Jesucristo ta táku ndó ini ra.

Njivi na kándixa Jesucristo xini ñó'ó kani sijn na xa'a ndi'i ña kúu ñava'a

⁸ Nañani yó xí'in náki'va yó, vitin xa vaxi to'on sondí'í tutu yó'o, ta kóni ndato'on xí'in ndó to'on ña káchí saá: Ndasaa kuiti kani sijn ndó xa'a ndi'i to'on ña kúu ña ndixa, ta kani sijn ndó xa'a ndi'i ña ndaya'vi kasa to'ó ndó, ta kani sijn ndó xa'a ndi'i ña ndaa, ta kani sijn ndó xa'a ndi'i ña ndii ndino'o, ta kani sijn ndó xa'a ndi'i ñava'a livi ña saksij ini ndó, ta kani sijn ndó xa'a ndi'i ñava'a kánóo ñato'ó xa'a. Ta va'a kani sijn ndó xa'a njivi nandaa na kúu na to'ó ini, ta kani sijn ndó xa'a ndi'i ñava'a livi ña xini ñó'ó kasa ká'no ndó.

⁹ Ta ndi'i ña sakuá'á ndó nooj, ta ndi'i ña xini so'o ndó ndato'on xí'in ndó, ta ndi'i to'on va'a nika'an i ta naki'in ndó, ta xini ñó'ó kasa ndivi ndó ndi'i ñayó'o. Ta

ndi'i ñava'a ña xito ndó ke'é*i*, ñii k*i*'va saá ke'é ndó. Ta saá m*i* Ndios, ta*a* ta táxi ña va'a koo ini ndó, ndixa kutaku ra xí'in ndó.

Xí'in to'on yó'o taPablo táxi ra ña táxa'vi ña'á nda'a ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Filipos

¹⁰ Ta vitin y*i*'i, ká'no ní ñasii chika*a* Jesucristo ini*i*, saá chi ndó'ó xa tuku va'a náka'an ndó xa'a*i*, ta xa taxi ndó ña xini ñó'ó*i* nda'a*i* ña chindeé ndó y*i*'i. On s*i*ví ñivi na ñandoso xa'a*i* xikuu ndó, ta kuiti on vása ní-naní'i ndó yich*i* ndasaá chindeé ndó y*i*'i. ¹¹ On s*i*ví xa'a ña yóo ña kuman*i* noo*i*, kúu ña ndátoto'on*i* to'on yó'o xí'in ndó saá. Chi y*i*'i xa sakuá'á*i*, ta xini va'a*i* ndasaá kunaka*a* ñasii ini*i* xí'in ña kóm*i*, án lo'o ní kúu ña, án kuá'a ní kúu ña. ¹² Saá chi ñixiyo kivi ña xikom*i* lo'o ní kuiti ña xini ñó'ó noo*i*, ta ñixiyo kivi ña xikom*i* kuá'a ní ña xini ñó'ó noo*i*. Ta saá xa sakuá'á*i* ndasaá va'a kutaku*i* kivi tá xí'i ní soko, ta ñii k*i*'va saá sakuá'á*i* ndasaá va'a kutaku*i* kivi tá yóo kuá'a ní ña xixi*i*. Ta xí'in ndi'i ña táku*i*, xa sakuá'á*i* ndasaá koo ñasii ini*i* án kivi kúu*i* ta tandá'ví ní, án kivi kúu*i* ta ta kóm*i* kuá'a ní ñava'a. ¹³ Saá chi Jesucristo xa taxi ra ndee ra ña táku ini*i*, ñakán va'a kúndeé ini*i* xí'in ndi'i ña táku*i*, ndátán yóo ña kóm*i*. ¹⁴ Ta saá ni, ndó'ó va'a ní ke'é ndó xí'in*i* vitin, t*i*'ví ndó ña xini ñó'ó*i* kixaa ña nda'a*i*, ta xí'in ñayó'o, chindeé ndó y*i*'i xa'a tondini yóo noo*i*.

¹⁵ Ta ndó'ó, ñañani yó xí'in náki'va yó na táku ñoo Filipos, xa xini ndó ndasaá si'na ñika'an*i* to'on va'a xa'a Jesucristo noo ndó. Ta saá tá ndi'i ñixiyo*i* xí'in ndó ta kee*i* ñoo estado Macedonia ña ko'on*i* ka'an ndoso*i* to'on va'a yó'o noo ñivi na táku inká ñoo, ta kivi saá nda ñii ñivi na kándixa Jesucristo on vása ní-chindeé na y*i*'i, ta ñii laá ndó'ó kuiti kúu ñivi na chindeé y*i*'i xí'in ña xini ñó'ó*i*. ¹⁶ Ta saá tuku tá kivi ñixiyo*i* ñoo Tesalónica, ta ndó'ó kuá'a ní yich*i* t*i*'ví ndó s*i*'ún ñixaa ña nda'a*i* ña chindeé ndó y*i*'i noo ña kuman*i* noo*i*. ¹⁷ Ta on s*i*ví xa'a ña taxi tuku ndó s*i*'ún nda'a*i* kúu ña ká'an*i* to'on yó'o xí'in ndó vitin. Ta nda víka, ña ndixa

kóni*i* kúu ña Ndios cha'vi ra ndó'ó xí'in ña taxi ra kuá'a ní ñava'a nda'a ndó'ó. ¹⁸ Ta vitin y*i*'i xa kóm*i* ndi'i ña xini ñó'ó*i*, nda kánóo ka ña, chi xa ñaki'in*i* ña t*i*'ví ndó xí'in ñani yó taEpafrodito. Ta xí'in ña ñaki'in*i* yó'o, nda ndóo ndoso ña noo*i* vitin. Ta ndátán yóo ña xá'an támi sóko ndó noo Ndios, saá yóo ña taxi ndó nda'a*i*, ta Ndios kúsii ní ini ra xini ra ñayó'o. ¹⁹ Ta m*i* Yivá*i* Ndios kúu ra ta ta kóm*i* ndi'i ñakuíka ña livi ña yóo, ta ndixa taxi ra ndi'i ña kuman*i* noo ndó, chi ndó'ó kúu ñivi na ñii yóo xí'in Jesucristo xa'a ña kándixa ndó ra. ²⁰ Ná kasa ká'no yó Yivá yó Ndios, ta ná kanóo va'a ní ñatoto'o ra vitin tandá ndi'i saá kivi ña va*i*. Saá ná koo ña.

Xí'in to'on yó'o taPablo ndayi ra ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Filipos

²¹ Ta t*i*'ví to'on ña chindeé ndó noo*i* ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo na yóo ñoo Filipos. Ta ñañani yó na yóo xí'in*i* t*i*'ví na to'on ña chindeé na ndó'ó. ²² Ta ndi'i ñañani yó xí'in náki'va yó na táku ñoo yó'o t*i*'ví na to'on ña chindeé na ndó'ó. Ta ndi'i ñañani yó xí'in náki'va yó na kisa chiño noo tarey César ve'e chiño ká'no ña nákaa ñoo Roma yó'o, káchí na ndí ña xini ñó'ó ní noo na kúu ña t*i*'ví na to'on chindeé na ndó'ó.

²³ Ta Jesucristo, Ta*a* taKá'no noo yó, ná ke'é ra ñava'a xí'in ndó. Saá ná koo ña.

Tutu ña n̄itaa taPablo ña ti'ví ra kua'an nda'a n̄ivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Colosas

*TaPablo tí'ví ra t̄o'on ña chindeé ra
n̄ivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo
Colosas*

¹ Yi'i kúu i taPablo, ta Ndios s̄akuiso chiño ra yi'i kúu i taapóstol, ta k̄isa chiño ñoo Jesucristo. Ta vitin yi'i x̄i'in ñani yó taTimoteo t̄aa ndi tutu yó'o, ² xāa ña nda'a ndó'ó, ñañani yó x̄i'in náki'va yó na táku ñoo Colosas. Ndó'ó kúu ñaño Ndios chi kándixa ndó Jesucristo ta vivii ndík̄on ndó yich̄i ra. Ta Yivá yó Ndios x̄i'in Jesucristo Tāa taKá'no ñoo yó, ná taxi ra ña koo ñava'a ini ndó, ta ná ke'é ra ñava'a x̄i'in ndó.

*X̄i'in t̄o'on yó'o taPablo ndúkú ra ñoo
Ndios ña taxi ra ñandíchi ra kutaku ña ini
n̄ivi na kándixa Jesucristo*

³ Ndi'i saá k̄ivi k̄a'an ndi xa'a ndó x̄i'in Ndios, ta kúu Yivá Jesucristo, Tāa taKá'no ñoo yó. Ta k̄a'an ndi táxi ndi ña táxa'vi ña'a xa'a ndó. ⁴ K̄a'an ndi saá xa'a ndó ñoo Ndios, chi xa x̄ini so'o ndi ña ndino'o ní ini ndó kándixa ndó ta ndáa ini ndó Jesucristo, ta kí'vi ní ini ndó x̄ini ndó ndi'i n̄ivi na kúu sa'ya Ndios. ⁵ Saá táku ndó chi ndáa ini ndó ndí xa yóo ti'va ñava'a ñoyívi n̄ino ta ndixa naki'in ndó ñava'a yó'o nda'a Ndios. Nda k̄ivi x̄ini so'o ndó t̄o'on ña ndaa xa'a Jesucristo ndáa ini ndó ndí ndixa naki'in ndó ñava'a yó'o. ⁶ Ta m̄ji t̄o'on ñava'a xa'a Jesucristo ña kándixa ndó kúu t̄o'on ña xa x̄ita ní'no kua'a ní x̄i'ña ñoyívi yó'o, ta kua'a ní n̄ivi xa kándixa na t̄o'on yó'o. Ta ñii k̄i'va ndatán t̄o'on yó'o chindeé ña ndó'ó ña va'a vaxi kua'no ndó ndík̄on ndó yich̄i Jesucristo, saá chindeé ña n̄ivi yó'o. Ta ké'é t̄o'on Ndios ñava'a yó'o x̄i'in ndó nda k̄ivi ñoo ña kundaa ini ndó ndí Ndios kúu ra tāa ta va'a ní ká'no ini x̄ini ra n̄ivi. ⁷ Ta ndó'ó xa x̄ini ndó t̄o'on va'a yó'o, chi

ñani yó taEpafras, tāa ta kí'vi ní ini ndi x̄ini ndi, saná'a ra ndó'ó. TaEpafras yó'o kúu ñii tāa ta k̄isa chiño x̄i'in ndi ñoo Jesucristo, ta ndi'i saá k̄ivi k̄isa ndivi ra chiño Jesucristo xa'a ña chindeé ra ndó'ó. ⁸ Ta ñani yó taEpafras yó'o xa ndato'on ra x̄i'in ndi ndasaá kí'vi ní ini ndó x̄ini ndó ndi'i n̄ivi na kándixa Jesucristo. Ta ña kí'vi ini ndó x̄ini ndó n̄ivi yó'o kúu ña káku ñoo Níma Ndios.

⁹ Ta saá nda k̄ivi x̄ini so'o ndi t̄o'on yó'o xa'a ndó t̄anda k̄ivi vitin, on vása s̄andakoo ndi k̄a'an ndi x̄i'in Ndios xa'a ndó. Ta xáku ndá'ví ndi ñoo ra ña taxi ra ña kundaa va'a ini ndó yu kúu ña kóni ra. Ta ndúkú ndi ñoo ra ña taxi ra ñandíchi Níma ra kutaku ña ini ndó xa'a ña kundaa va'a ini ndó ndasaá vivii x̄ini ñó'ó kutaku ndó yich̄i ra. ¹⁰ Ta saá kutaku ndó ndatán kóni Jesucristo, Tāa taKá'no ñoo yó, ta ndi'i saá chiño ña kasa ndivi ndó kuu ña kusij ní ini ra koni ra, chi nduu ndó n̄ivi na ke'é kua'a ní ñava'a ta ndi'i saá k̄ivi kua'no ndó x̄i'in ña koni va'a ka ndó Ndios. ¹¹ Ta xáku ndá'ví ndi ñoo Ndios ña chikaa ra ndee ká'no ra kutaku ña ini ndó xa'a ña nduu ndó n̄ivi na x̄i'in ña ká'no ini, kundeé ñoo ndi'i ñayó'vi vaxi ñoo ndó. ¹² Ta x̄i'in ñasij ní ini ndó ñii ñii k̄ivi k̄a'an ndó taxi ndó ña táxa'vi ña'a nda'a Yivá yó Ndios chi táxi ra ndi'i ña x̄ini ñó'ó nda'a ndó ña kúchiño naki'in ndó ñava'a ña xa yóo ti'va ñoyívi n̄ino, ñoo yóo ño'q livi yé'e. ¹³ Ndios xa s̄akaku ra m̄ji yó ñoo ndee ña on vá'a ña kúu ña xá'nda chiño ñoo yich̄i on vá'a ña kúu ñoo naa, ta Ndios n̄ataxi ra m̄ji yó nda'a Sa'ya ra Jesucristo, tāa ta kí'vi ní ini Ndios x̄ini ra, ta vitin ndík̄on yó yich̄i va'a ñoo xá'nda chiño Jesucristo. ¹⁴ Saá chi x̄i'in n̄ii ra ña n̄ix̄ita nda'a tón cruz k̄ivi n̄ix̄i'i ra, Jesucristo s̄akaku ra m̄ji yó ñoo ndee ña on vá'a, ta Ndios k̄isa ká'no ini ra xa'a kuachi yó.

*T̄o'on yó'o k̄a'an ña ndi xa'a ña n̄ix̄i'i
Jesucristo xa'a kuachi yó, vitin kúchiño
nakutá'an va'a yó x̄i'in Ndios*

¹⁵ Jesucristo, tāa ta xa x̄ini n̄ivi ñoyívi yó'o x̄i'in nduch̄u ñoo na, kúu tāa ta saná'a x̄i'in m̄ji ra ndasaá yóo Ndios, tāa ta on kúchiño koni yó x̄i'in nduch̄u ñoo

yó. Chi Jesucristo ñii kúu ra xí'in Ndios, ta kivi on ta'an kasa va'a Ndios ndi'i ña xa yoo kuv'a vitin, ta xa taku Jesucristo kivi saá, ta kúu ra ta taká'no noo ndi'i ña kuv'a. ¹⁶ Xí'in Jesucristo kisa va'a Ndios ndi'i ña yoo ñoyivi yó'o xí'in ndi'i ña yoo ñoyivi ñino. Ta xí'in Jesucristo kisa va'a Ndios ndi'i ña kuchiño yó koni yó xí'in nduchu noo yó, ta kisa va'a ra ndi'i ña on kuchiño yó koni yó xí'in nduchu noo yó. Chi Ndios kisa va'a ra ndi'i noo naángel na xá'nda chiño, ta kisa va'a ra ndi'i inka noo nima ña xá'nda chiño, vará on kuchiño yó koni yó ñayó'o xí'in nduchu noo yó. Ta ndi'i ña yoo kuv'a kúu ña kisa va'a Ndios xí'in Jesucristo, ta xa'a ña kasa ká'no ña Jesucristo kúu ña kuv'a ndi'i ña. ¹⁷ Tá on ta'an kasa va'a Ndios ñoyivi xí'in ndi'i inka ña yoo, ta xa taku Jesucristo. Ta ndi'i ña kuv'a, tixin ndee Jesucristo yoo ndi'i ña, ta Jesucristo ndiso chiño ra xí'in ñii ñii ña kuv'a, ta ndi'i ña kuv'a yoo ña tixin ndee ra kotó kama ndi'i xa'a ña. ¹⁸ Ta ndatán yoo sinjivi ñivi xí'in yiki koñu na, saá yoo Jesucristo xí'in ñivi na kándixa ña'á. Saá chi Jesucristo kúu tanoo noo ndi'i ñivi na kándixa ña'á, ta Jesucristo kúu tanoo natakú noo ñivi na ñixi'i. Ta saá Jesucristo kúu taká'no noo ndi'i ña kuv'a. ¹⁹ Ndios xí'in ndi'i mji ra taku ra ini Jesucristo, chi saá kúsij ini Ndios. ²⁰ Ta xí'in ña ñixi'i Jesucristo ta natakú ra, Ndios ke'é ra ndi' ndi'i ña yoo ñoyivi yó'o ta ndi'i ña yoo ñoyivi ñino, va'a nakutá'an ña xí'in ra. Saá chi ñij Jesucristo ña ñixita nda'a tón cruz kivi ñixi'i ra, taxi ña ndi' ndi'i ña yoo kuv'a vitin yoo va'a ña xí'in Ndios.

²¹ Xina'á ndó'o xikuu ndó ñivi na nisaa ini xini na Ndios, ta xitaku xiká ní ndó noo ra, chi ña on vá'a xixani sinjivi ndó, ta ña on vá'a xike'é ndó, ñayó'o chinda'á ña ndó'o kuxiká ndó noo Ndios. Ta vitin Ndios sanakutá'an va'a ra ndó'o xí'in mji ra, ²² xa'a ña ñixi'i Jesucristo kivi xitaka ndaa yiki koñu ra nda'a tón cruz. Ndios kisa ndivi ra chiño ká'no yó'o xí'in ndó, chi kóni ra ndi' tá kixaa kivi ña kuita ndó noo ra, ta Jesucristo saná'a ra ndi' ndó'o kúu ñivi na ndii, ñivi na on koó kuachi ndiso, ta ni on koó ña on vá'a nan'i ñivi ña kuchiño chikaa na kuachi sata

ndó. ²³ Ta xa'a ña kundivi ñayó'o saá, ndó'o xini ñó'o kandixa ndino'o ndó to'on ña ndaa xa'a Jesucristo ta kóno kunakaa ña ndaa ini ndó. Ta on sandakoo ndó ndati ndó ta ndaa ini ndó ndi' ndixa Ndios taxi ra nda'a ndó ñava'a ndatán yoo ña kindoo ra xí'in ndó kivi xini so'o ndó ta kandixa ndó to'on va'a xa'a Jesucristo. To'on va'a yó'o kúu ña ñixita ní'no noo ku'a ní ñivi na taku ku'a ní xiiña ñoyivi yó'o. Ta Ndios sakuiso chiño ra yij taPablo ña ka'an ndosoj to'on va'a yó'o xa'a Jesucristo noo ñivi.

*To'on yó'o ká'an ndi taPablo kúu ta kisa ndivi
chiño Jesucristo noo ñivi na on sivi najudío kúu*

²⁴ Kúsij ní ini ña xó'vi yiki koñu ña xa'a ndó, chi ña xó'vi saá kúu ña ku'a'an xino ña xó'vi Jesucristo xa'a ñivi na kándixa ra. Saá chi Jesucristo xó'vi ka ra xí'in ñivi yó'o, chi ñivi yó'o kúu yiki koñu mji ra. ²⁵ Ta xa'a ña naki'in ndó ñava'a nda'a Ndios, Ndios sakuiso ra chiño yij ña ka'an ndosoj ndi' to'on ra noo ndó'o ta noo ñivi na taku ku'a ní xiiña. ²⁶ To'on yó'o ká'an ña xa'a ñaká'no chitóni Ndios ke'é ra xa'a ndi' ñivi na kándixa Jesucristo. Ku'a ní kuyá xina'á tanda kivi vitin, ñivi on vása ní-kundaa ini na yu kúu ñava'a yó'o ña chitóni Ndios ke'é ra, ta vitin Ndios saná'a káxin ra noo ndi' ñivi na kándixa Jesucristo ña ñixiyo se'é yó'o. ²⁷ Saá chi Ndios taxi ra ña kundaa ini na ndi' Jesucristo taku ra ini ndi' ñivi na kándixa ña'á, án najudío kúu na, án on sivi najudío kúu na. Ta saá ndó'o, ñivi na on vása kúu najudío, ndixa taku Jesucristo ini ndó. Ta xa'a ñayó'o ndixa kutaku ndó xí'in ra ndi' saá kivi noo yoo ndi' ñava'a ña livi ká'no.

²⁸ Ta saá mji ndi ká'an ndoso ndi to'on xa'a Jesucristo noo ndi' ñivi. Ndát'on ndi xí'in na, ta saná'a ndi na xí'in to'on ndichí Ndios. Saá chi tá kixaa kivi ña kuita ndi' yó noo Ndios, ta kóni saná'a ñivi yó'o noo Ndios, ñivi na ñitondaa ndundii, na on koó ka kuachi ndiso, chi ñii yoo na xí'in Jesucristo, ta taku ini na. ²⁹ Ñakán kía yij ndee ní kisa chiñoj, ta xí'in ndee Jesucristo ña taku

ini, ndino'o ní ini ndúkú j ña kasa ndivi j chiño ra.

2

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Colosas xí'in na táku ñoo Laodicea, xí'in inka ñivi na kándixa Jesucristo na on ta'án tondaa j koni j xí'in nduchu ñoo j, ndáto'on j xí'in ndó vitin, chi kóni j ña kundaa ini ndó ndí chíkaa ní ndee ña táxi xí'in mii j xa'a ndó'ó. ² Saá chi kóni j ña Ndios chikaa ra ndee ini ndó xa'a ña ñii kuu ini ndó xí'in tá'an ndó, ta xa'a ña kuki'vi ní ini ndó koni tá'an ndó. Saá va'a vivii kutaku ndó nda tondaa ndó kundaa va'a ini ndó ñava'a chitóni Ndios. Vará si'na ñava'a yó'o ñixiyo se'é ña ñoo yó, ta vitin Ndios xa saná'a ra ña ñoo mii yó, ta saá kúndaa ini yó ndí ñava'a chitóni ra kúu Jesucristo, ta ta ti'vi Ndios sakaku ra ñivi. ³ Saá chi ndi'i ñandíchi ndino'o Ndios yóo ña ini Jesucristo. Ta ñandíchi ndino'o yó'o, ñixiyo ña ndatán yóo ñakuiká ña ndáya'vi ní ña ñixiyo se'é, ta Jesucristo saná'a ra ñoo yó ñandíchi yó'o xa'a ña kuchiño kundaa ini yó ña. ⁴ Ndáto'on j ñayó'o xí'in ndó vitin, chi on xiin j ndí inka ñivi sandá'vi na ndó'ó xí'in to'on livi ña ká'an na xa'a ña sanoo na ini ndó, ta on sivi ñandaa kúu to'on na. ⁵ Vará on koó yi'i ñindichi xí'in ndó vitin, ta ñó'o ní ini j xa'a ndó'ó, ta kúsi j ní ini j chi xini so'o j ndí vivii táku ndó ndatán kóni Ndios, ta kútu yóo ndó xí'in ña ndino'o ini ndó kándixa ndó Jesucristo.

⁶ Xa kándixa ndó Jesucristo ta taxi ndó kúu ra Ta ta Ká'no ñoo ndó. Xa'a ñayó'o, xini ñó'ó va'a kundikon ndó yichi ra ta kutaku ndó ndatán kóni ra. ⁷ Ta ñii ñii kivi kóno ní ka chikaa ndó ini ndó ña kándixa ndó ra, ta ñii ñii kivi va'a kua'no ka ña ndaa ini ndó ra, ta kútu va'a kundikon ndó yichi ra. Ñii ki'va ndatán sakuá'á ndó ñoo nañani yó na saná'a ndó'ó, saá vivii kutaku ndó yichi Jesucristo, ta ñii ñii kivi taxi ndó ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios.

To'on yó'o ká'an ndí Jesucristo táxi ra ña kutaku xa'a ñivi na kándixa ña'á

⁸ Koto va'a xí'in mii ndó ta on taxi ndó ña inka ñivi sandá'vi na ndó'ó xí'in ñandíchi sini mii na, ta to'on yichi kúu ña, ta on vása yóo yu'ú ña xí'in to'on ña ndaa xa'a Jesucristo. On taxi ndó ña sanoo na ini ndó kundikon ndó yichi na, chi ña saná'a na ndasaá kuiti káku ña sini ñivi án ñoo níma án ñoo ndee ña kúu ña xá'nda chiño ñoo ñivi na ndíkon yichi ñoyívi yó'o.

⁹ Ndios yóo ra táku ndi'i mii ra ini Jesucristo, ta ta xikomí yiki koñu ndino'o ñivi. ¹⁰ Ta ndó'ó, on koó ka inka ña kúmanj ñoo ndó chi ñii yóo ndó táku ndó xí'in Jesucristo, ta ta kúu taká'no ní ka ñoo ndi'i ña yóo, ta xá'nda chiño ra ñoo ndi'i níma ná'no ta ñoo ndi'i ndee ña yóo kuva'a. ¹¹ Mii ndi najudío kisa ndivi ndi costumbre ña ñani circuncisión,* ta kómí ndi marca yiki koñu ndi ña kóni kachí ndí sa'ya Ndios kúu ndi. Ta ndó'ó, ñivi na on sivi najudío kúu, ta on vása kómí ndó marca yó'o yiki koñu ndó chi on vása ní-kisa ndivi ndó costumbre yó'o. Ta saá ni, xa'a ña kándixa ndó Jesucristo, Ndios sanduu ra ndó'ó sa'ya mii ra, ña ñii yóo ndó xí'in Jesucristo, ta xí'in ñayó'o kindaa ra ndee ña on vá'a ña xixa'nda chiño ñoo ndó. ¹² Saá chi ña chíchi ndó xa'a ña kándixa ndó Jesucristo kóni kachí ña ndí ndatán yóo ña ñixi'j ndó xí'in Jesucristo ta nataku ndó xí'in ra, saá yóo ña xí'in ndó, chi ndaa ini ndó ndee Ndios, ña kúu ndee ña sanataku Jesucristo ñoo ñivi na ñixi'j. ¹³ Xina'á ñixika ndó yichi on vá'a, ta ñoo Ndios xikuu ndó ñivi na ñixi'j, chi ñivi na xindiso ku'a'a ní kuachi xikuu ndó, ta on sivi sa'ya Ndios xikuu ndó. Ta vitin Ndios xa kisa ká'no ini ra xa'a ndi'i kuachi ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo, ta taxi ra ña táku xa'a ndó, chi vitin ñii kachí táku ndó xí'in Jesucristo. ¹⁴ Xina'á ndayí Ndios kachí ña ndí ñivi na ndiso kuachi xikuu yó xa'a ña ñiya'a ndoso yó ndayí yó'o. Ta vitin on sivi ka na ndiso kuachi kúu yó, chi kivi ñixi'j Jesucristo, Ndios kindaa ra ndi'i ña ká'an ndí ñivi na ndiso kuachi kúu yó, ta nda'a tón cruz katakaa ndaa ra ña ká'an saá xa'a yó. ¹⁵ Ta xí'in ña ñixi'j Jesucristo nda'a tón cruz, Ndios

* 2:11 Costumbre najudío ña ñani "circuncisión" kúu ña xá'nda na lo'o ñii sini ñatete talo'o.

kĩndaa ra ndayĩ ndi'i ñanĩma ndiva'a ná'no xĩ'in inkã nõõ ndee ña xá'nda chiño nõõ yichĩ õn vá'a ñoyĩvi yó'o. Ta Ndios sãkuka'an ra nõõ ndi'i ñandiva'a yó'o, chi kivi nixi'i Jesucristo nda'a tón cruz, ndi'i ña yóo kupa'a xito ña ndi Jesucristo kũndeé ra nõõ ndi'i ñandiva'a yó'o.

¹⁶ Ta xa'a ñayó'o, õn vá'a chikaã so'o ndó nda ñii nivi na kã'an kuáchĩ xĩ'in ndó xa'a ña õn vása kĩa ndivi ndó ndayĩ mji na. Chi xá'nda chiño na ndi õn vá'a kuxu ndó sava kitĩ, ta õn vá'a ko'o ndó sava nduta. Ta xá'nda chiño na ndi xini ñó'ó sakana ndó vikõ ñii ñii kivi kã'no ñayĩ, ta xini ñó'ó sakana ndó vikõ ñii ñii yoo xaá, ta xini ñó'ó kasa ndivi ndó ndi'i ndayĩ ña kã'an xa'a kivi yji ña nákindée najudío. ¹⁷ Ta ndi'i ndayĩ yó'o õn sivi ña ndino'o xini ñó'ó kasa ndivi nivi ndi'i saá kivi ña vaxi kúu ña. Saá chi ndasaá kuiti sáná'a ña xa'a Jesucristo, ta ta tivĩ Ndios kixi, chi xĩ'in ña ke'é Jesucristo, xa kũndivi ndi'i ndayĩ yó'o. ¹⁸ Ta xa'a ñayó'o, õn chikaã so'o ndó to'on ña kã'an nivi, káchĩ na ndi tá õn kasa ndivi ndó ndayĩ ña xá'nda chiño na, ta Ndios õn taxi ra ñava'a nda'a ndó ñoyĩvi ñino. Chi nivi yó'o ké'é na ndatán ké'é nivi na ñino ini, vará õn sivi nivi na ndixa ndino'o ini kúu na. Ta nivi yó'o kĩa kã'no na naángel, ta kã'an na ndi yóo ña nivi nõõ na, ta ñavatá kúu ña kã'an na. Ta xa'a ña õn vá'a ña táku ini na kĩa kã'no xĩ'in mji na. ¹⁹ Ta nivi yó'o õn vása ñii yóo na xĩ'in Jesucristo, ta ta kúu sijnĩ ndi'i mji yó, nivi na kãndixa ña'á, ta mji yó kúu yiki koñu ra. Ta Jesucristo kúu ta táxi ña xini ñó'ó yó xa'a ña ñii va'a kĩa chiño yó xĩ'in ra. Saá chi ndatán yóo tũchu nivi ña táxi va'a náta'an ñii ñii xiiña yiki koñu na, saá yóo ndee ña táxi Jesucristo xa'a ña ñii va'a yóo yó xĩ'in tá'an yó. Ta Ndios táxi ra ña xini ñó'ó nda'a yó xa'a ña va'a vaxi kua'no yó nõõ ra, ta xa'a ña vivii kutaku yó ndatán kóni ra.

²⁰ Ta ndó'ó, nivi na kãndixa Jesucristo, ñii yóo ndó xĩ'in ra, ta ndatán ñii káchĩ nixi'i ndó xĩ'in ra, saá yóo ña. Ta xa'a ñayó'o, yóo ndó ndatán yóo nivi na nixi'i nõõ ndayĩ ña xá'nda chiño nõõ nivi na ndikõn yichĩ ñoyĩvi yó'o, chi ndayĩ yó'o

õn vása kómĩ ka ña ndee ka'nda chiño ña nõõ ndó'ó vitin. Ta saá, ¿ndachun kĩa ndivi ka ndó ndayĩ yó'o, ndatán ké'é nivi na ndikõn yichĩ ñoyĩvi yó'o? ²¹ Sava ndayĩ yó'o ña chĩndú'u nivi ñoyĩvi káchĩ ña saá: “Õn vá'a tondaa nda'a yó ña xáni sijnĩ na kúu ña õn vá'a, ni õn vá'a tiin yó ña, ni nda lo'o õn vá'a kuxu yó ña xáni sijnĩ na kúu ña õn vá'a”, káchĩ ndayĩ na. ²² Ta ndi'i ndayĩ yó'o kúu ña kãku kuiti sijnĩ nivi va, ta õn sivi ndayĩ Ndios kúu ña. Saá chi ndi'i ña kũchiño tondaa nda'a yó, án ña kũchiño tiin yó, án ña xixi yó, ñii ñii kivi kua'an ndi'i xa'a ñayó'o, ta õn vása kũndeé ña koo ña ndi'i saá kivi. ²³ Ta saá ni, ndayĩ ña kãku sijnĩ nivi yó'o ná'a ña ndatán yóo to'on ña ndichĩ ní, chi ndee ní xá'nda chiño ña nõõ yó ndi xini ñó'ó kundikõn yó yichĩ yo'vi ní xa'a ña va'a koo yó xĩ'in Ndios. Ta ndayĩ yó'o káchĩ ña ndi xini ñó'ó saxo'vi yó yiki koñu yó chi saá kĩa ñino xĩ'in mji yó nõõ Ndios. Ta saá ni, ndayĩ yó'o nda lo'o õn vása kómĩ ña ndee sandi'i ña xa'a ña kútoo ní yó ké'é yó ña õn vá'a.

3

¹ Ta ndó'ó, nivi na kãndixa Jesucristo, táku xaá ndó vitin, chi ndatán ñii káchĩ nataku ndó xĩ'in ra, saá yóo ña. Ta xa'a ñayó'o xini ñó'ó chikaã ndó ndee ndukú ndó ñava'a ña kúu ña ndaya'vi ní ñoyĩvi ñino nõõ yóo Jesucristo nõõ táyi tón to'ó kã'no tón ñĩndichi nda'a kua'á Ndios. ² Ta va'a kani sijnĩ ndó xa'a ña ndaya'vi ní ñoyĩvi ñino nõõ yóo Ndios, ta õn vá'a kani sijnĩ ndó xa'a ña ndaya'vi ní nõõ nivi na ndikõn yichĩ ñoyĩvi yó'o. ³ Saá chi ndó'ó, ndatán yóo nivi na nixi'i saá yóo ndó nõõ ndi'i ña õn vá'a ñoyĩvi yó'o, ta õn vása táku ka ndó tixin ndee ña xá'nda chiño nõõ yichĩ ñoyĩvi yó'o, ta vitin ñii yóo ndó táku ndó xĩ'in Jesucristo. Ta xa'a ñayó'o, ñii káchĩ xĩ'in ra, táku ndino'o ndó xĩ'in Ndios, vará nivi ñoyĩvi yó'o õn vása kũchiño na koto na ñandaa yó'o. ⁴ Tá kixaa kivi ndikó Jesucristo, ta táxi ña táku ndino'o ndó, ta nativi ra nõõ ndi'i nivi ñoyĩvi yó'o. Ta kivi saá ndi'i nivi koto na ra, ta koto na ndi ñii nakuita ndó xĩ'in ra. Ta ndó'ó xĩ'in Jesucristo, ñii

káchí xí'in ra ye'e ndó ta nakundixin ndó ñava'a livi ní ká'no.

To'on yó'o ndátoto'on ndasaá xíní ñó'ó kutaku yó

xá'a ña kándixa yó Jesucristo

⁵ Xa'a ña ñii yóo ndó táku ndó xí'in Jesucristo vitin, xíní ñó'ó chikaa ndó ndee ña sandi'i ndó xa'a ña on vá'a ña kisa chiño ini ndó ña kúu ña chinda'a ndó'ó ke'é ndó ña on vá'a. Ndó'ó nañani yó, nda lo'o on kivi ndó kuachi xí'in náña'a ná on sivi nási'i ndó kúu, ta ndó'ó náki'va yó, nda lo'o on kivi ndó kuachi xí'in nataa, na on sivi yij ndó kúu. Ta ndi'i ndó'ó, nivi na kándixa Jesucristo, nda lo'o on kivi ndó inka kuachi kini xí'in nataa án xí'in náña'a, ta ni on kutoo ndó kivi ndó kuachi yó'o. Ta ni on kutoo ndó ke'é ndó nda ñii noo ña on vá'a. Ta on vá'a chikaa ndó ndi'i ndee ndó ña kukomí ndó ku'a ní ñakuíká. Saá chi tá táku ndó saá, sáná'a ndó ndí kivi ní ka ini ndó xini ndó ñakuíká noo ña kivi ini ndó xini ndó Ndios, ta ñii kúu ña xí'in ña kasa ká'no ndó ñaídolo án inka ndios vatá. ⁶ Ta xa'a ndi'i ña on vá'a yó'o ña kisa ndivi nivi na toon ní ini, Ndios saxo'vi ní ra nayó'o kivi ña vaxi. ⁷ Ta ndó'ó, xina'a tá xindikón ndó yichí ñoyívi yó'o, ñii kivi saá xikuu ndó nivi na toon ní nijiyó ini, ta ke'é ndó ña on vá'a yó'o. ⁸ Ta vitin ndixa xini ñó'ó sandakoo ndó ke'é ndó ndi'i saá noo ña on vá'a. Xini ñó'ó kindaa ndó ña sáa ini ndó, ta on kuu ndó nivi na kue'e ní. Ta sandakoo ndó ña táxi nákaa ña on vá'a ini ndó xini ndó inka nivi, ta sandakoo ndó ña ká'an ndó to'on ndiva'a xa'a nivi, ta sandakoo ndó ña ká'an ndó to'on kini xí'in nivi. ⁹ Ni nda lo'o on ka'an ndó to'on vatá xí'in tá'an ndó. Saá chi xa sandakoo ndó yichí yatá, noo ke'é ndó ña on vá'a yó'o, ta vitin ndikón ndó yichí va'a ña xaá. ¹⁰ Ta saá ndátán yóo nivi na xa sandakoo tikoto yatá ña on vá'a va'a ka, ta nakundixin na tikoto va'a ña xaá, saá yóo ndó táku ndó vitin, chi Ndios ndasa xaá ra ini ndó, ta nduu ndó nivi xaá vitin. Ta saá tondaa ndó kuu ndó ndátán yóo Ndios, ta ta kisa va'a ndó'ó, ta ñii ñii kivi sakuá'a ka ndó ña tondaa ndó koni ndino'o ndó ra. ¹¹ Ta vitin on vá'a xini ñó'ó ka tá najudío kúu yó, án on

sivi najudío kúu yó, án nivi na kisa ndivi costumbre circuncisión kúu yó, án nivi na on vá'a kisa ndivi costumbre yó'o kúu yó, án nivi na kee ñoo xiyo kúu yó, án nivi na xini va'a ñandíchi nagriego kúu yó, án nivi na on vá'a ká'vi ní kúu yó, án nivi naesclavo kúu yó, án nivi na kómí ndayí nakaxin chiño mji kúu yó, ta ndi'i ñayó'o ña káchí ndasaá yóo yó on vá'a xini ñó'ó ña noo Ndios, chi ndi'i yó ñii kúu yó noo Ndios xa'a ña kándixa yó Jesucristo. Ta Jesucristo kúu ñii laa ta xini ñó'ó ní noo yó, ta táku ra ini ñii ñii yó vitin.

¹² Ndios nakaxin ra ndó'ó ña kuu ndó nivi nayij na kundikón ra, ta kivi ní ini ra xini ra ndó'ó. Ta xa'a ñayó'o xini ñó'ó kutaku ndó ndátán kóni ra. Kundá'vi ini ndó koni ndó nivi, ta ke'é ndó ñava'a xí'in ndi'i nivi. Ta on kasa ká'no xí'in mji ndó, ta kuu ndó nivi na njino ini, nivi na to'o ke'é xí'in inka nivi, ta xí'in ña ká'no ini ndó kutaku ndó xí'in tá'an ndó. ¹³ Ta kundeé ini ndó xí'in nivi, ta kasa ká'no ini ndó xa'a ña on vá'a ke'é na xí'in ndó. Ñii kivi ndátán Ndios kisa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó, saá kasa ká'no ini ndó xa'a ña on vá'a ke'é nivi xí'in ndó. ¹⁴ Ña xini ñó'ó ní ka noo ndi'i inka ñava'a kisa ndivi ndó kúu ña kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó, chi ña ke'é ndó saá kúu ña táxi ñii yóo ndó táku ndó xí'in tá'an ndó. ¹⁵ Jesucristo saní'i ra ndee ra ña táku ini ndó xa'a ña va'a koo ini ndó, ta va'a kutaku ndó xí'in natá'an ndó. Nakaxin ra ndó'ó kúu ndó ñii ñii xiiña yiki koñu ra, ña ñii náta'an ndó, ta ñii káchí kisa chiño ndó xí'in ra. Ta ndi'i saá kivi xini ñó'ó taxi ndó ña táxa'vi ña'a nda'a Ndios.

¹⁶ Ta taxi xí'in mji ndó ndí to'on va'a ña ndátoto'on xa'a Jesucristo ná sakutú ña ini ndó ndi'i saá kivi. Ta xí'in ndi'i ñandíchi Ndios, saná'a tá'an ndó ta ndátoto'on ndó xí'in tá'an ndó. Ta kata ndó yaa yij ña kasa ká'no ndó Ndios, kata ndó yaa ña ká'an to'on Ndios xí'in nivi, ta kata ndó yaa ña ká'an xa'a yichí ra. Ndino'o ní ini ndó kata ndó, ta ndi'i saá kivi xí'in ña kusij ní ini ndó ka'an ndó, kachi ndó: "Táxa'vi ún, Tata Ndios." ¹⁷ Ta ndi'i to'on ña ká'an ndó ta ndi'i chiño ña kisa ndivi ndó, ke'é ndó ndi'i ñayó'o xí'in ndayí kivi Jesucristo, Ta taKá'no noo yó. Ta ka'an

ndó taxi ndó ña táxa'vi ña'á nda'a Yivá yó Ndios xa'a ndi'i ña kisa ndivi Jesucristo xa'a ndó.

To'on yó'o ká'an ndasaá xini ñó'ó kutaḡu nivi na kándixa Jesucristo xí'in tá'an na

¹⁸ Náki'va yó, ñii ñii ndó'ó ná yóo yij, xini ñó'ó kasa nino xí'in mii ndó ña kasa chiño ndó noḡ yij ndó, chi ñayó'o kúu chiño noḡ ndó xa'a ña kúu ndó náña'a ná kándixa Jesucristo, Ta'a taKá'no noḡ yó. ¹⁹ Nañani yó, ñii ñii ndó'ó na yóo ñásí'í, xini ñó'ó kuki'vi ini ndó koni ndó ñásí'í ndó, ta on ka'an ndó to'on yo'vi ña satakué'e ini ná. ²⁰ Ndó'ó na kúu nakuáchí, xini ñó'ó kasa ndivi ndó ndi'i ña xá'nda chiño yivá si'í ndó noḡ ndó, chi ña ké'é ndó saá sakusij ndó ini Ndios. ²¹ Nañani yó na kúu yivá naválí, on ka'an ndó to'on on vá'a ña sasaa ndó ini sa'ya ndó. Chi xí'in ña ke'é ndó saá kuchiño sakuchuchú ndó ini na, ta sanakava ndó ini na. ²² Nañani yó xí'in náki'va yó na kúu esclavo, ndó'ó kisa chiño ndó noḡ napatrón ndó na kúu naná'no noḡ ndó ñoyívi yó'o, ta xini ñó'ó kasa ndivi ndó ña xá'nda chiño napatrón ndó noḡ ndó. Ta on vá'a kuiti chikaa ní ndó ndee kasa chiño ndó tá mií ñíndichi tapatrón ndó xító ra ndasaá kisa chiño ndó, ta xí'in ña ndino'o ini ndó va'a kasa ndivi ndó chiño tá'an ñíndichi tapatrón ndó xító ra, án tá'an on koḡ ra, chi ña kisa ndivi ndó saá kúu ña sáná'a ndí ndixa kisa to'ó ndó Ndios. ²³ Ndi'i chiño ña kisa ndivi ndó, xí'in ñasij ini ndó chikaa ndó ndee ña va'a kasa ndivi ndó ña. Va'a naká'án ndó ndí Jesucristo kúu tapatrón ndino'o ndó, ta xini ñó'ó kasa ndivi ndó ndi'i chiño xa'a ña sakusij ndó ini ra, ta on sivi xa'a ña sakusij ndó ini nivi kuiti kúu ña kasa ndivi ndó chiño. ²⁴ Saá chi kúndaḡa ini ndó ndí ñii kivi ndixa naki'in ndó ndi'i ñava'a ña kindoḡ Ndios taxi ra nda'a ndi'i nivi na kándixa Jesucristo. Ta kúndaḡa ini ndó ndí ñii laá taKá'no noḡ ndó kúu Jesucristo, ta ñii laá tayó'o kúu ta'a kisa chiño ndó noḡ. ²⁵ Ta saá ni, ndi'i nivi na ké'é ña on vá'a, Ndios cha'vi ra nivi yó'o. Ta ndatán yóo ña on vá'a ke'é na, saá saxo'vi ra na, chi Ndios on vása nákaḡin ra nivi, ta ñii

ki'va xí'in ñandaḡa kasa nani ra xa'a ñii ñii nivi.

4

¹ Nañani yó, ndó'ó na kúu napatrón, xini ñó'ó ke'é ndó ñava'a ñandaḡa xí'in nivi na kisa chiño noḡ ndó. Naká'án ndó ndí yóo ñii ta'a ta xá'nda chiño noḡ ndó, ta kúu Jesucristo, ta'a ta'a kúu ñoyívi nino.

² Nañani yó xí'in náki'va yó, ñii ñii kivi kundito káxin ndó ta on sandakoo ndó ká'an ndó xí'in Ndios ndi'i saá kivi, ta taxi ndó ña táxa'vi ña'á nda'a ra. ³ Ta ka'an ndó ndukú ndó ñava'a noḡ ra xa'a mii ndi, ña taxi ra ña ná nona yichi ña ka'an ndoso ndi to'on va'a xa'a Jesucristo noḡ nivi. Saá chi xina'á ñava'a chitóni Ndios ña xa kisa ndivi Jesucristo xikuu ña xinakaa se'é noḡ nivi, ta vitin Ndios xa sanativi ra ña noḡ yó, ta yi'i, ká'an ndoso i to'on va'a yó'o xa'a Jesucristo noḡ nivi. Ta xa'a ñayó'o, vitin nákaa i ini ve'e kaa. ⁴ Ndukú ndó noḡ Ndios ña chindee ra yi'i ña kuchiño i saná'a káxin i to'on va'a xa'a Jesucristo noḡ nivi, chi chiño noḡ i kúu ña ke'é i saá.

⁵ Xí'in ñandíchi Ndios ña yóo sinj ndó, vivii kutaku ndó xí'in nivi na on vása kándixa Jesucristo. Ta tá naní'i ndó yichi ña ndato'on ndó xí'in na, ta va'a konj ñó'ó ndó yichi yó'o, ndatán kóni Ndios. ⁶ Kivi ká'an ndó xí'in inká nivi, ta saá xí'in ñava'a ini ndó ta xí'in ñato'ó ní ndato'on ndó xí'in na. Konj ñó'ó ndó nina to'on va'a ña ka'an ndó xí'in na. Ta ndatán yóo ñii yo'va ña táxi kuyasin ña xíxi yó, saá koo to'on ña kee yu'u ndó, chi to'on yó'o xini ñó'ó kuu ña to'on ña kutoo nivi konj so'o na. Ta xini ñó'ó sakuá'á ndó ndasaá va'a koo ti'va ndó ña vivii ndakuijn ndó yu'u nivi na ndaka to'on ndó'ó.

Xí'in to'on yó'o taPablo nindayi ra nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Colosas

⁷ Kivi xaḡ ñani yó taTíquico noḡ ndó, ta ndato'on ra xí'in ndó xa'a i, ta ndato'on ra xí'in ndó ndasaá táku i yó'o. Ñani yó taTíquico yó'o kúu ta'a ta kivi ní ini i xini i, ta ndi'i saá kivi chikaa ra ndee ña chindee ra yi'i, ta tayó'o xí'in yi'i ñii káchí kisa chiño ndi noḡ Jesucristo. ⁸ Ta xa'a ñayó'o, tí'vi i ñani yó taTíquico xaḡ ra noḡ ndó xa'a ña ndato'on ra xí'in ndó ndasaá

táku ndi. Ta saá xa'a ña koni so'o ndó to'on yó'o, chikaá ña ndee ini ndó. ⁹ Ta tí'ví ñani yó taOnésimo naxaa ra xí'in taTíquico. Taa ta kí'vi ní ini xini kúu taOnésimo, ta vitin ndikó ra naxaa ra noo ndó, chi taño mii ndó kúu ra. Ta tayó'o on vása sándakoo ra ña vivii ndíkõn ra yichi Jesucristo. Kivi xaá nañani yó yó'o noo ndó, ta ndato'on na xí'in ndó ndi'i ña ndó'o ndi ñoo noo táku ndi vitin.

¹⁰ Ta ñani yó taAristarco, ta kúu taa ta nákaa ini ve'e kaa xí'in yó'o, tí'ví ra to'on ña chindeé ra ndó'o. Ta ñani yó taMarcos, taa ta kúu taxaxin ñani yó taBernabé, tí'ví ra to'on ña chindeé ra ndó'o. Tá xaá ñani yó taMarcos yó'o noo ndó ña koto ra ndó'o, ta ndúkú noo ndó ña va'a naki'in ndó ra, ndatán yóo ña xa ndato'on xí'in ndó xa'a ra. ¹¹ Ta ñani yó taJesús, taa ta tuku naní Justo, tí'ví ra to'on ña chindeé ra ndó'o. Vará yóo ku'a ní najudío na kándixa Jesucristo, ta vitin ñoo yó'o ndasaá kuiti nayó'o kúu na kisa chiño xí'in xa'a ña koo ku'a ka nivi na kí'vi yichi noo xá'nda chiño Ndios. Ta ndi'i nañani yó yó'o na yóo xí'in, chíkaa na ndee ini. ¹² Ta ñani yó taEpafras, ta kúu taño mii ndó tí'ví ra to'on ña chindeé ra ndó'o. Nii taa ta kisa chiño noo Jesucristo kúu tayó'o, ta on vása sándakoo ra ká'an ra xí'in Ndios, ta ndino'o ní ini ra xáku ndá'ví ra xa'a ndó noo Ndios. Ta ña xáku ndá'ví ra noo Ndios kúu ña taxi ra ndee nda'a ndó xa'a ña on sandakoo ndó yichi Jesucristo, ta nda víka, kútu ka kundikõn ndó yichi ra. Ta ñii kí'va saá ndúkú ra ña chindeé Ndios ndó'o xa'a ña taxi xí'in mii ndó ña kasa ndivi ndó ndi'i ña kóni Ndios. ¹³ Yi'i, taPablo, ndákuiin xa'a ñani yó taEpafras yó'o, chi xini ña ndee ní kisa chiño ra xa'a ndó'o, naño Colosas xí'in naño Laodicea xí'in naño Hierápolis. ¹⁴ Ta ñani yó taLucas, ta kúu médico, taa ta kí'vi ní ini xini, tí'ví ra to'on ña chindeé ra ndó'o. Ta saá tuku ñani yó taDemas tí'ví ra to'on ña chindeé ra ndó'o.

¹⁵ Ta xáku ndá'ví noo ndó ña ka'an ndó xí'in nañani yó ta xí'in náki'va yó na táku ñoo Laodicea, ndi tí'ví to'on ña chindeé ndi'i nayó'o. Ta ñii kí'va saá tí'ví to'on ña chindeé náki'va yó

ñaNinfas xí'in nivi na kándixa Jesucristo na nákutá'an ve'e ñáyó'o xa'a ña kisa ká'no na Ndios. ¹⁶ Ta ndó'o, nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Colosas, tá ndi'i ka'vi ndó tutu yó'o, ta saá va'a tí'ví ndó ña xaá ña nda'a nañani yó xí'in náki'va yó na táku ñoo Laodicea, xa'a ña kuchiño ka'vi na ña. Ta nntaa inká tutu ta xa tí'ví ña xaá ña nda'a nañani yó xí'in náki'va yó na táku ñoo Laodicea. Tá ndi'i ka'vi nayó'o tutu yó'o, ta saá ndó'o naño Colosas, va'a naki'in ndó ña ta ka'vi ndó ña. ¹⁷ Ta va'a ndato'on ndó xí'in ñani yó taArquipo, ka'an ndó xí'in ra ndi xini ñó'o kasa ndivi ra chiño ña sakuiso chiño Jesucristo ra.

¹⁸ Ta vitin yi'i, taPablo, tí'ví to'on ña chindeé ndó'o. Xí'in nda'a mii, táa to'on sondí'i yó'o: Naká'an ndó ndi yi'i nákaa ini ve'e kaa. Ta ná ke'é Ndios ñava'a ní xí'in ndi'i ndó. Saá ná koo ña.

Tutu ñanoó ña ti'ví taPablo kua'an ña nda'a nañoo Tesalónica

Xí'in to'on yó'o taPablo, taSilvano xí'in taTimoteo chindeé ra ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Tesalónica

¹ Xí'in to'on yó'o yi'i, taPablo, xí'in taSilvano,* ta xí'in taTimoteo, chindeé ndi ndó'ó na táku ñoo Tesalónica, ndó'ó na nákutá'an xa'a ña kisa ká'no ndó Yivá yó Ndios xí'in Jesucristo, Taa taKá'no ñoo yó. ¡Ná ke'é Ndios Yivá yó xí'in Jesucristo taKá'no ñoo yó ñava'a xí'in ndó, ta ná taxi ra koo ñava'a ini ndó!

Ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Tesalónica va'a ní kuq'an na yichi Ndios

² Ndi'i saá kivi ká'an ndi táxi ndi ña táxa'vi ña'á Ndios xa'a ndi'í ndó'ó. Ndi'i saá yichi ká'an ndi xí'in Ndios, ta náká'an ndi xa'a ndó, ta ndúkú ndi ñoo ra ñava'a xa'a ndó'ó. ³ On vása sándakoo ndi táxi ndi ña táxa'vi ña'á Yivá yó Ndios xa'a ña kuq'a ní chiño va'a kisa ndivi ndó. Saá ké'é ndó chi kándixa ndó Jesucristo, ta kí'vi ní ini ndó xí'ni ndó ra. Ta táxi ndi ña táxa'vi ña'á Ndios chi ndixa ñii ñii kivi va'a ndikon ndó yichi ra, saá chi ndáa ini ndó ta ndáti ndó ndixa Jesucristo kasa ndivi ra ndi'í to'on ña ñika'an ra. ⁴ Nañani yó xí'in náki'va yó, ñivi na kí'vi ní ini Ndios xí'ni ra kúu ndó'ó, ta xí'ni ndi Ndios ñikaxin ra ndó'ó ña kuu ndó ñivi na kundikon ña'á. ⁵ Chi kivi ndato'on ndi xí'in ndó to'on ñava'a xa'a Jesucristo, ta on sivi ndasaá kuiti to'on mji ndi xikuu ña, ta xí'in ndee Níma Ndios ñika'an ndi xí'in ndó ta xí'in ndee Níma Ndios ke'é ndi kuq'a ní ñava'a xa'a ndó. Ta ndino'o ini ndi kándixa ndi ñandaq kúu to'on ñika'an ndi xí'in ndó. Xa kúndaq ini ndó ndasaá va'a xitaku ndi xí'in ndó, ta chikaq ndi ndee ña chindeé ndi ndó'ó, chi kí'vi ní ini ndi xí'ni ndi ndó'ó.

* **1:1** Inka kivi taSilvano kúu Silas.

⁶ Ta saá ndó'ó kixá'á ndó kutaku ndó ñii ki'va saá ndatán táku ndi'í, ta ndatán xitaku Jesucristo kivi ñixiyo ra ñoyívi yó'o. Vará xó'vi ní ndó xa'a ña ndikon ndó yichi Jesucristo, ta Níma Ndios sákusij ña ini ndó'ó, ta xí'in ñasij ini ndó ñaki'in va'a ndó to'on Ndios ña ñika'an ndi xí'in ndó. ⁷ Ta xa'a ña va'a táku ndó, sáná'a ndó ñoo inka ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo estado Macedonia xí'in inka kuq'a ñoo estado Acaya ña ndasaá kuchiño va'a kundikon nayó'o yichi Jesucristo. ⁸ Ta ndó'ó xa ndato'on ndó to'on Ndios xí'in inka ñivi, ta sakuqita ní'no ká ndó to'on yó'o ndi'í saá xiiña estado Macedonia xí'in ndi'í saá xiiña estado Acaya. Ta saá ñivi na táku ndi'í saá xiiña xini so'o na xa'a ña va'a kándixa ndó Ndios, ñakán on vása xini ñó'ó ka'an ka ndi xa'a ñava'a ké'é ndó. ⁹ Nda víka, ñivi na xí'ni ndasaá táku ndó, ndákuiin na xa'a ndó'ó, ká'an na ndasaá va'a ñaki'in ndó ndi'í. Ta ndato'on na xí'in tá'an na ndasaá ndixa nasama ini ndó, ta sandakoo ndó ña kisa ká'no ndó ñaídolo xí'in inka ña'a ña xani sini ndó xikuu ndios mji ndó xina'á, ta vitin kixá'á kisa ká'no ndó Ndios ndixa ndino'o, tatáku, ta ndikon ndó yichi ra. ¹⁰ Ta ká'an na ndi vitin ndáti ndó Jesucristo, ta kúu Sa'ya Ndios, ña kee tuku ra ñoyívi ñino, ta kixaa ra ñoyívi yó'o, saá chi Ndios sanatakú ra Jesucristo ña sakaku ra mji yó, koto xo'vi ní yó kivi Ndios kasa nani ra xa'a kuqchi ñivi.

2

TaPablo ndato'on ra xí'in na kándixa Jesucristo xa'a chiño ke'é ra xí'in na

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, xí'ni ndó ndi on sivi ña manj xikuu ña ñixaa ndi ñoo ndó ta ñika'an ndoso ndi to'on xa'a Jesucristo xí'in ndó, chi ndó'ó chikaq so'o ndó to'on yó'o ta kisa ndivi ndó ña. ² Xí'ni ndó ndi kivi ta'an ka xaa ndi ñoo ñoo táku ndó, ñixó'vi ní ndi ñoo Filipos, chi ke'é na xí'in ndi ña on vá'a ña sakuka'an na ñoo ndi. Ta saá ni, Ndios chindeé ra ndi'í ña ni-taxi ra kuyi'vi ní ndi kivi ñixita ndi ñoo ndó'ó, ta ñika'an ndoso ndi to'on

Ndios ña ká'an xa'a Jesucristo, vará kua'a ní nivi ndukú na ndasaá kasi na noo ndi ña on ndato'on ka ndi to'on yó'o. ³ Ta to'on Ndios ña nika'an ndoso ndi xí'in ndino'o níma ndi, ñandaa kúu to'on yó'o, on koó to'on vatá ñó'o xí'in ña, ni on vása ní-ka'an ndi to'on livi ña sandá'ví ndi nivi. ⁴ Ta mji Ndios nika'an ra ndi va'a nija'a ndi noo ñayo'vi ña xito ndoso ndi'i, ta xa'a ñayó'o Ndios sanakuiso chiño ra ndi'i ña ká'an ndoso ndi to'on va'a xa'a Jesucristo noo nivi. Xí'in to'on ña ká'an ndi on vása ndukú ndi ndasaá kuiti sakusij ndi ini nivi, ndatán kóni mji na, ta nda víka ndukú ndi ndasaá sakusij ndi ini Ndios. Chi Ndios kúu ta ta xito ndoso níma yó ndasaá yóo ña. ⁵ Xíni mji ndó nda ñii kivi on vása ní-ka'an ndi to'on livi án to'on vatá xa'a ña sanoo ndi ini ndó, ni on vása ní-sandá'ví ndi ndó'ó xa'a ña taxi ndó s'ún nda'a ndi. Mji Ndios ndakuiin ra xa'a to'on yó'o ndi ñandaa kúu ña. ⁶ Ni noo ndó'ó, ni noo nda ñii inka nivi, on vása ní-ndukú ndi ña kasa ká'no na ndi'i. Vará kómí ndi ndayí ña kasa to'ó ndó ndi'i, ta chindeé ndó ndi'i xí'in ña xini ñó'ó ndi, chi naapóstol* na kómí ndayí Jesucristo kúu ndi'i, ta on vása ní-ke'é ndi saá. ⁷ Ta livi ní vivii ke'é ndi xí'in ndó, ndatán ké'é ñii ña'a xí'in sa'ya yúta ña, saá nixiyo ndi xí'in ndó. ⁸ Ndixa ndeé ní kí'vi ini ndi xini ndi ndó'ó. Ta xí'in ndino'o níma ndi ndato'on ndi to'on Ndios xí'in ndó. Tānda nixiyo ti'va ndi taxi xí'in mji ndi ña kivi ndi xa'a ndó, saá chi ndó'ó ndu ndó nivi na kí'vi ní ini ndi xini ndi.

⁹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndixa náká'án ndó ndasaá xitaku ndi kivi xindoo ndi xí'in ndó, chi ndivi ñoo ndeé ní kisa chiño ndi xa'a ña kukomí ndi s'ún ña sata ndi ndi'i ña xini ñó'ó mji ndi. Saá chi ni-xiin ndi sandi'i ndi ini ndó ña cha'vi ndó ña xini ñó'ó ndi kivi nika'an ndoso ndi to'on Ndios noo ndó. ¹⁰ Ndó'ó xí'in Ndios kúu na ndakuiin xa'a ndi, ndasaá xitaku ndi noo ndó'ó, nivi na kándixa Jesucristo, chi xí'in ñayij, ta xí'in ñandakú xitaku ndi xí'in ndó, ta on koó nivi kuchiño taxi kuachi xa'a ndi. ¹¹ Tá yóo ñii ta ta kúu yivá va'a xí'in sa'ya ra,

saá nixiyo ndi xí'in ndó, chi ndato'on ndi xí'in ndó ña chikaa ndi ndee ini ndó ta saná'a ndi ndó'ó ko'on ndó yichi ña ndaa. ¹² Ta sakuiso ndi ndó'ó ña vivii kutaku ndó ndatán táku nivi na ndikon Ndios, chi Ndios kúu ta ta nakana ndó'ó ña kí'vi ndó yichi noo xá'nda chiño ra, chi kóni ra ña kutaku ndó xí'in ra noo yóo ndi'i ñava'a ña livi ña yé'e.

¹³ Ndi'i saá kivi táxi ndi ña táxa'vi nda'a Ndios, chi kivi xini so'o ndó to'on ña nika'an ndi xí'in ndó, ta va'a naki'in ndó ña. Ta on vása ní-xani sinj ndó ndi ndasaá kuiti to'on nivi kúu ña, ta chikaa so'o ndó ña ká'an to'on yó'o, chi kúndaa ini ndó ndixa to'on Ndios kúu ña nika'an ndi xí'in ndó, ta mji to'on yó'o kisa chiño ña ini ndó'ó, nivi na kándixa ña'a. ¹⁴ Nañani yó xí'in náki'va yó, ñii kí'va ndatán nixo'vi inka nivi na ndóo ñoo estado Judea, na kúu na nákutá'an xa'a ña kisa ká'no na Jesucristo, saá nixo'vi ndó'ó. Chi najudío natá'an mji na kúu na saxo'vi ña'a. Ta saá ndó'ó, natá'an mji ndó kúu na saxo'vi ndó'ó xa'a ña kándixa ndó Jesucristo. ¹⁵ Ta nivi na xa'ni Jesucristo, najudío natá'an mji ra xikuu na, ta naxij síkuá nayó'o xikuu na xa'ni naprofeeta na nika'an ndoso to'on Ndios kujya xina'a. Ta saá tuku najudío natá'anj kúu na ke'é kuachi xí'in ndi, ta taxin na ndi'i ña tava na ndi'i kua'a ní ñoo. Nayó'o ké'é na ña on vá'a ña on vása kúsi ini Ndios xini ra, ta on xii na taxi na ña naki'in inka nivi to'on ñava'a xa'a Jesucristo. ¹⁶ Ta saá najudío yó'o sási na noo ndi kivi ndato'on ndi to'on va'a xa'a Jesucristo xí'in inka nivi na on vása kúu najudío, saá chi on xii na ña sakaku Ndios nayó'o. Ta xa'a ña ké'é na ña on vá'a yó'o, sákuiso ka na kuachi sata mji na, vará xa yóo kua'a ní kuachi ndiso na. Ta saá ñii kivi ña vaxi, Ndios saxo'vi ní ra nayó'o xa'a ndi'i ña on vá'a ke'é na.

Ta Pablo kóni tuku ra kóni ra nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Tesalónica

¹⁷ Nañani yó xí'in náki'va yó, vará xini ñó'ó kuxiká ndi noo ndó ñii káni lo'o, ta on vása sándakoo ndi ña xani sinj ndi

* 2:6 To'on "apóstol" kóni kachi ña: Nivi na tí'vi taká'no kasa ndivi na chiño ra.

x̄a'a ndó'ó. Ta ndeé ní kóni ndi nakutá'an tuku ndi x̄i'in ndó ña kundaa ini ndi ndasaá yóo ndó. ¹⁸ Ta yi'i taPablo, kua'a ní yichi ndukúji xaa ji tuku koto ji ndó'ó, ta ni-kuchiño xaa ji chi ñaníma ndiva'a ká'no Satanás on vása ní-taxi ña xaa ji, chi taxi ña kua'a ní ña on vá'a sasi yichi ji. ¹⁹ Kóni ní ndi koto ndi ndó'ó, chi ndó'ó kúu na sákusii ini ndi x̄a'a ña va'a ní ndíkõn ndó yichi Jesucristo. Ta kivi ndikó ra ñoyivi yó'o, ndáti ndi ña on kuka'an noo ndi x̄a'a ndó'ó, ta kusii ka ini ndi x̄a'a ndó'ó. Ndatán yóo ñava'a ña náki'in nivi x̄a'a ña va'a kisa ndivi na chiño, saá koo ndó'ó x̄i'in ndi kivi kuita yó noo Jesucristo. ²⁰ Ta x̄a'a ña va'a kándixa ndó Ndios, kánóo síkõn ñato'ó ndi noo nivi, ta Ndios kasa ká'no ra ndi'i x̄a'a ndó'ó. Ndixa kúsii ní ini ndi x̄ini ndi ndó'ó.

3

¹ Ta ñii kivi ña on vása ní-kundeé ka ini ndi kundati ndi, chi kóni ní ndi koni so'o ndi án yóo va'a ndó, ta saá xani siji ndi va'a ná kindoo ka ndi ñoo Atenas, ² ta ti'vi ndi ñani yó taTimoteo xaa ra noo ndó. Ta taTimoteo yó'o kúu taa ta kisa chiño noo Ndios, ta ñii káchí xika ra x̄i'in ndi ká'an ndoso ndi to'on ñava'a x̄a'a Jesucristo. Ta ti'vi ndi taTimoteo ña xaa ra noo ndó ta chindeé ra ndó'ó ña va'a kua'no ka ndó yichi Jesucristo, ta ka'an ra to'on va'a x̄i'in ndó x̄a'a ña chikaa ra ndeé ini ndó ña va'a ka kundikõn ndó yichi Jesucristo. ³ Ta saá on ndi'i ní ini ndó x̄a'a ñayo'vi xó'vi ndó vitin. Chi ndó'ó x̄ini va'a ndó ndi ndi'i mji yó na kúu nivi na kándixa Jesucristo x̄ini ñó'ó xo'vi yó ñayo'vi. ⁴ Saá chi kivi xindoo ndi x̄i'in ndó, ta ndato'on ndi x̄i'in ndó ndi vaxi kivi ña xo'vi yó x̄a'a ña kándixa yó Jesucristo. Ta vitin x̄ini ndó ndi ndixa kixá'a xó'vi yó ndatán yóo ña nika'an ndi x̄i'in ndó. ⁵ Ta saá kixaa kivi ña on vása ní-kuchiño kundati ka ji, chi ndeé ní kóni ji koni so'o ji án va'a ndíkõn ka ndó yichi Jesucristo, vará xó'vi ní ndó. Ñakán ti'vi ji taTimoteo xaa ra koto ra ndó'ó, saá chi ndi'i ní ini ji x̄a'a ndó, koto ñaníma ndiva'a ká'no chu'u ña ndó'ó, ta nakava ndó ke'é ndó ña on vá'a. Ta saá nda manji kuu chiño ña kisa ndivi ndi x̄i'in ndó, níkúu.

⁶ Ta taTimoteo nixaa ra noo táku ndó, ta vitin ndikó ra kixaa ra yó'o, ta ndato'on ra x̄i'in ndi to'on va'a x̄a'a ndó. Ndató'on ra ndi ndixa kándixa va'a ndó Jesucristo, ta ki'vi ní ini ndó x̄ini tá'an ndó, ta ndi'i saá kivi náká'an ndó x̄a'a ndi'i, ta kóni ndó koto ndó ndi'i ñii ki'va ndatán kóni ndi koto ndi ndó'ó. ⁷ Ñakán kía, nañani yó x̄i'in náki'va yó, vará xó'vi ní ndi ta ná'no ní tondini kómí ndi, ta vitin nduva'a ini ndi ta kúsii ní ini ndi, chi x̄ini so'o ndi ña ndixa ndó'ó kándixa ndino'o ini ndó Jesucristo, ta vivii ndíkõn ndó yichi ra. ⁸ Ndatán yóo ña taxi ndeé ña kutaku ka ndi, saá yóo ña kúndaa ini ndi ndi ndixa va'a ní ndíkõn ndó yichi Jesucristo. ⁹ Ta on vása ní'i ka ndi to'on ña kuchiño taxi ndi ña táxa'vi ña'a nda'a Ndios x̄a'a ndó'ó, chi njya'a ní ká'no ña kúsii ní ini ndi x̄a'a ña va'a táku ndó. ¹⁰ Ndivi ñoo ndino'o ní ini ndi xáku ndá'vi ndi noo Ndios, ká'an ndi x̄i'in ra ña taxi ra kee ndi ko'on ndi koto ndi ndó'ó. Chi kóni ndi chindeé ndi ndó'ó ña kandixa ndino'o ka ndó ta kua'no ka ndó yichi Jesucristo.

TaPablo x̄i'in natá'an ra ká'an na x̄i'in Ndios x̄a'a nivi na kándixa Jesucristo

¹¹ Ndúkú ndi noo Yivá yó Ndios x̄i'in Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, ña taxi ra ña kuchiño ko'on ndi koto ndi ndó'ó. ¹² Ta Jesucristo ná chindeé ra ndó'ó ña ñii ñii kivi kuki'vi ka ini ndó koni tá'an x̄i'in mji ndó, ta ñii saá kuki'vi ini ndó koni ndó ndi'i inká nivi. Ñii ki'va ndatán yóo ña ki'vi ní ini ndi x̄ini ndi ndó'ó saá kóni ndi ña kuki'vi ini ndó koni ndó inká nivi. ¹³ Ta saá Jesucristo ná chikaa ra ndeé ini ndó'ó ña va'a ní ka ko'on ndó yichi Ndios, ta x̄i'in ña ndino'o ní ini ndó nduu ndó nivi na va'a, na ndii noo Ndios. Ñakán on koo kuachi kuiso ndó noo Ndios, kivi ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o, x̄i'in ndi'i nayii na táku x̄i'in ra.

4

Ndasaá x̄ini ñó'ó kutaku yó ña sakusii yó ini Ndios

¹ Nañani yó x̄i'in náki'va yó, x̄i'in ndayí Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, ndato'on ndi x̄i'in ndó ta xáku ndá'vi ndi noo ndó ña ñii káchí ndatán yóo ña xa saná'a ndi

ndó'ó, saá xínì ñó'ó kutaku ndó, ta va'a sakusij ndó ini Ndios. Xa va'a ní ndíkòndó yichì ra vitin, ta ndúkú ndì noo ndó ña va'a ka kundikòndó yichì ra ñii ñii kivi vaxi.

² Xa xínì va'a ndó xa'a ña saná'a ndì ndó'ó xí'in ndayí Jesucristo. ³ Ña kóni Ndios kúu ña nduu ndó ñivi na va'a, na ndii noo ra. Ñakán Ndios on xiin ra ña nda ñii ndó'ó kivi ndó kuachi ñoyívi xí'in inka ña'a án inka ta. ⁴ Ta Ndios kóni ra ñayó'o: Ñii ñii ta xínì ñó'ó kundaa ini ra ndasaá to'ó ní ta vivii kutaku ra xí'in ñásí'í ra. ⁵ Ta nda lo'o on vá'a ña kutoo ní ndó koni ndó inka ña'a án inka ta, ta xínì ñó'ó nasita xí'in mji ndó ña on ke'é ndó ña on vá'a ña kutoo ní yiki koñu mji ndó, ndatán ké'é ñivi na on vása ndíkòndó yichì Ndios. ⁶ Ta on taxi xí'in mji ndó ke'é ndó ña on vá'a saá xí'in nañani yó án náki'va yó na kándixa Jesucristo. Tá kivi ndó kuachi xí'in ñásí'í ñani ndó án xí'in yij kivi ndó, ta ñayó'o kúu kuachi ña sándá'ví ndó ñivi na ndíkòndó Jesucristo xí'in yó, ta Ndios saxo'vi ra ndó'ó xa'a ña on vá'a yó'o, ndatán yóo ña njá'an ndì xí'in ndó. ⁷ Chi on sivi xa'a ña kutaku kini yó kúu ña kana Ndios mji yó, ta kana ra mji yó ña kutaku yij yó noo ra. ⁸ Ta ñivi na on xiin kándixa to'on yó'o, ta nayó'o xáa noo na ndi'i, ta ñii kivi saá xáa noo na mji Ndios, ta ta taxi Níma mji ra kutaku ña ini ñii ñii yó.

⁹ Ta on vása xínì ñó'ó ka ka'an ndì xí'in ndó xa'a ña kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó, chi xa sakuá'á ndó noo mji Ndios ndasaá ndixa kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó. ¹⁰ Ñandixa kúu ña kivi ini ndó xínì ndó ndi'i nañani yó xí'in náki'va yó na táku ndi'i ñoo estado Macedonia. Ta saá ni, xáku ndá'ví ndì noo ndó'ó ña kuki'vi ka ini ndó koni tá'an ndó, ¹¹ ta chikaa ndó ndee ña vivii kutaku ndó xí'in inka ñivi, ta ndasaá kuiti xa'a chiño mji ndó kundi'i ini ndó. Kasa chiño ndó xa'a ña xínì ñó'ó ndó, ndatán yóo ña xa'nda chiño ndì noo ndó. ¹² Tá kisa ndivi ndó ñayó'o, ta va'a kanóo to'on xa'a ndó noo inka ñivi, ta on kumanj ka nda ñii ña xínì ñó'ó ndó nda'a ndó.

To'on yó'o ká'an xa'a kivi ña ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o

¹³ Nañani yó xí'in náki'va yó, kóni ndi ña kundaa va'a ini ndó ndi ñivi na kándixa Jesucristo ta ñixi'i na, nayó'o ndixa nataku na kivi vaxi. Ta xa'a ña kundaa ini ndó ñayó'o, ta on kuchuchú ní ini ndó, ndatán kúchuchú ní ini ñivi na on vása ndaa ini ndi kivi vaxi ndixa nataku na ta kutaku na xí'in Ndios ndi'i saá kivi. ¹⁴ Ta mji yó, kándixa yó ndi Jesucristo ñixi'i ra ta nataku ra, ta ñii káchí saá Ndios sanataku ra ndi'i ñivi na ñixi'i, na kúu na kándixa Jesucristo.

¹⁵ To'on ña ká'an ndi xí'in ndó vitin ñii kúu ña xí'in to'on ña xa saná'a Jesucristo, Ta taKá'no noo yó. To'on yó'o káchí ña ndi kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o, ta ñivi na kándixa ña'a, na kúu na táku kivi ndikó ra, on ndaa si'na nayó'o noo ñivi na xa ñixi'i, ta ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo, án na táku kuu na, án na xa ñixi'i kuu na, ta xí'in ndee Ndios ndi'i nayó'o ndaa na ta nakutá'an na xí'in ra. ¹⁶ Saá chi xí'in to'on ña ka'nda chiño ra, ta xí'in to'on ña ka'an ñaángel ká'no, ta xí'in ndusu ña nda'yi tón trompeta Ndios, Jesucristo ndikó ra ñoyívi yó'o. Ta ñivi na kándixa ña'a, na kúu na xa ñixi'i, Ndios si'na sanataku ra nayó'o ta ndaní'i ra na. ¹⁷ Ta saá, ñivi na táku, na kúu na kándixa ña'a, Ndios ndaní'i ra nayó'o, ta saá nakutá'an ndi'i yó xí'in Jesucristo tixin viko ña kánóo ñino. Ta saá kutaku yó xí'in Jesucristo ndi'i saá kivi ña vaxi. ¹⁸ Va'a xí'in to'on yó'o chikaa ndó ndee ini tá'an ndó.

5

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, on vása xínì ñó'ó ka'an ndi xí'in ndó nda kivi, án nda yoo ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o, ² chi xa xínì va'a ndó ndi ndikó ra ñii kivi ña on vása ndati ñivi, chi ndatán yóo ña kixaa ñii taku'na ñoo, saá koo kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o. ³ Kivi ña ká'an ñivi na on vása kándixa Jesucristo, káchí na saá xí'in tá'an na: "Va'a ní táku yó vitin, ta on koó ka ña ndi'i ini yó xa'a", káchí na, ta saá ñii kama kixaa ña xo'vi ndi'i ñivi yó'o ta ndi'i xa'a na. Ndatán ndó'o ñii ña'a kivi kóni kaku sa'ya ñá, ta xandikòndó ñii kama kixá'á ña kivi ní tixin ñá, saá kundo'o ñivi kivi ndikó Jesucristo ñoyívi

yó'o, chi xandikōn kixá'á xo'vi na, ta on kuchiño ka naní'i na ndasaá kaku na noo ña kundivi kivi saá. ⁴ Ta ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó, on sivi nivi na xika yichi noo naa kúu ndó. Ñakán kía, kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o, on naka'nda ini ndó ndatán náka'nda ini nivi kivi kixaa takuí'ná kivi ra ve'e na. ⁵ Ndó'ó xí'in ndi'i na ndikōn yichi Jesucristo, taku yó yichi noo yóo ño'o yé'e; on vása ndikōn yó yichi noo naa ní, noo yóo kuá'a ní noo ña on vá'a. ⁶ Ta saá on vá'a kutaku yó ndatán taku nivi na on vása yóo ti'va naki'in Jesucristo kivi ndikó ra. Nda víka xini ñó'ó kutaku yó ndatán taku nivi na ndóo ndíto, ta kasa kuenda xí'in mji yó ña vivii kutaku yó. ⁷ Ta nivi na ndikōn yichi noo naa ní, ké'é na ndatán ké'é nivi ñoó naa ní. Saá chi nayó'o kisin na, ta xí'i ní na, ta nivi na ndaño'ó ini kúu na. ⁸ Ta mji yó, on vása taku yó saá, chi xika yó yichi yé'e, ta ñakán xini ñó'ó vivii kundito yó, ta xini ñó'ó kandixa yó Jesucristo, ta kuki'vi ini yó koni tá'an yó. Ta xini ñó'ó ndixa kunda ini yó ta kundati yó ndi Jesucristo kasa ndivi ra to'on ra ña sakaku ra mji yó. Ta ña ndikōn yó yichi yé'e saá, ñayó'o kúu ña ndaa mji yó koto ke'é yó ña on vá'a. Chi xini yó ndi ñii ñii tatropa ndixin ra xí'in kaa ña ndaa mji ra; yóo kaa ña ndasi kándiká ra, ta yóo kaa ña kánóo sinj ra. Ta ndatán yóo kaa yó'o ña ndaa ñii ñii tatropa ña on satakué'e na ra, saá yóo ña vivii taku yó yichi yé'e, chi saá ndaa yó xí'in mji yó ta sasi ña mji yó koto ke'é yó ña on vá'a. ⁹ Ndios kóni ra ña kutaku yó saá, chi on sivi xa'a ña saxo'vi ra mji yó kúu ña njaxin ra yó. Ta Ndios njaxin ra mji yó xa'a ña sakaku ra yó kúu ña. Ta xa'a ña kisa ndivi Jesucristo, Ta xaká'no noo yó, Ndios kuchiño sakaku ra mji yó. ¹⁰ Jesucristo nixi'i ra xa'a kuachi yó. Ta saá ndi'i mji yó, nivi na kándixa ña'á, ndixa kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. Ta saá tá taku ka yó kivi ndikó Jesucristo, án xa nixi'i yó, ta ndixa kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ¹¹ Ta vitin sakusij ka ndó ini tá'an ndó xí'in to'on yó'o, ta chindeé tá'an ndó ña va'a ka

kundikōn ndó yichi Jesucristo. Ñii káchí ndatán yóo ña chindeé tá'an ndó vitin, ñii kivi va saá chindeé tá'an ka ndó kivi vaxi.

Ta Pablo ndato'on ra xí'in nivi na kándixa Jesucristo ndasaá va'a xini ñó'ó kutaku na

¹² Nañani yó xí'in náki'va yó, xaku ndá'vi ndi noo ndó ña kasa to'ó ndó nivi na sakuiso chiño Jesucristo. Saá chi nayó'o kisa chiño na xí'in ndó, ndato'on na xí'in ndó, ta chindeé na ndó'ó koto on ndó yichi Jesucristo. ¹³ Kasa to'ó ndó nivi yó'o ta kuki'vi ini ndó koni ndó na xa'a chiño ña ké'é na xí'in ndó. Ta saá xini ñó'ó vivii kutaku ndó xí'in tá'an ndó.

¹⁴ Ta tuku xaku ndá'vi ndi noo ndó, ña ka'an ndó xí'in nañani yó ta xí'in náki'va yó, na on xjin kasa chiño. Ka'an ndó xí'in na ndi xini ñó'ó kasa chiño na. Ta ka'an ndó chikaa ndó ndee ini nañani yó xí'in náki'va yó na kúu na kúchuchú ini chi xani sinj na ña on kúndeé ka na kundikōn na yichi Ndios. Ta saá tuku chindeé ndó nañani yó xí'in náki'va yó na lo'o ní kúndeé noo ña on vá'a. Ta xí'in ña ká'no ini ndó kutaku ndó xí'in ndi'i nivi yó'o.

¹⁵ Tá yóo nivi na ké'é ña on vá'a xí'in ndó, ta on cha'vi ndó nayó'o xí'in inká ña on vá'a. Ta ndi'i saá kivi ndukú ndó ke'é ndó ñava'a xí'in natá'an ndó ta xí'in ndi'i inká nivi.

¹⁶ Ta xini ñó'ó kusij ní ini ndó ndi'i saá kivi. ¹⁷ Ta nda lo'o on sandakoo ndó ká'an ndó xí'in Ndios ndi'i saá kivi. ¹⁸ Tá on vása va'a taku ndó, án va'a ní taku ndó, ta saá ni, xini ñó'ó taxi ndó ña taxa'vi ña'á nda'a Ndios. Saá chi ñayó'o kúu ña kóni Ndios ke'é ndi'i nivi na kándixa Jesucristo.

¹⁹ On kasi ndó noo Níma Ndios, ta va'a taxi ndó ná kasa chiño Níma Ndios ini mji ndó. ²⁰ Ta on vá'a xaa noo ndó to'on ña ká'an Níma Ndios saná'a ña ndó'ó. ²¹ Ta xini ñó'ó koto ndoso ndó to'on ña ká'an nivi saná'a na, tá káchí na ndi to'on saná'a na kúu ña taxi Níma Ndios nda'a na. Ta saá naki'in kuiti ndó to'on va'a, ta on chikaa so'o ndó ña on vá'a. ²² Chi xini ñó'ó kuxiká ndó noo ndi'i noo ña on vá'a.

²³ Ta vitin ndukú ndi noo Ndios, ta ta taxi ña koo ñava'a ini yó, ña chindeé ra

ndó'ó ta nduu ndó ñivi na va'a na ndii ñoo ra. Ná kundaa va'a Ndios ñii ní ñii ñii ndó xa'a ña va'a ndii koo níma ndó xí'in ini ndó ta xí'in yíkí koñu ndó. Ta saá on koo ka kuachi kuiso ndó kivi Jesucristo, Taa taKá'no ñoo yó, ndikó ra ñoyívi yó'o.
²⁴ Ndios kúu taa ta kana ndó'ó kundikon ndó yichi ra, ta ndixa tандаа va'a kúu ra, ñakán Ndios kasa ndivi ra to'on ñika'an ra ña nduu ndó ñivi na ndii ñoo ra.

TaPablo ndúkú ra ñava'a xa'a ñivi na kándixa Jesucristo ñoo Tesalónica

²⁵ Nañani yó xí'in náki'va yó, xáku ndá'ví ndi ñoo ndó ña on nandoso ndó ka'an ndó xí'in Ndios xa'a ndi.

²⁶ Ta xí'in ñato'ó ní ini ndó, chito ndó ñoo tá'an ndó, saá chindeé tá'an ndó.

²⁷ Xí'in ndayí Jesucristo, yi'i taPablo ká'an i xí'in ndó ña ka'vi ndó tutu yó'o ñoo ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo.

²⁸ Ta Jesucristo, Taa taKá'no ñoo yó, ná ke'é ra ñava'a xí'in ndó. Saá ná koo ña.

Tutu ñaovi ti'ví taPablo kua'an ña nda'a ñañoo Tesalónica

Xí'in to'on yó'o taPablo, taSilvano xí'in taTimoteo chindeé ra ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Tesalónica

¹ Xí'in to'on yó'o yi'i, taPablo, xí'in taSilvano, xí'in taTimoteo, chindeé ndi ndó'ó na táku ñoo Tesalónica, na kúu ñivi na nákutá'an xa'a ña kisa ká'no ndó Yivá yó Ndios xí'in Jesucristo, Taa taKá'no ñoo yó. ² ¡Ná ke'é Ndios xí'in Jesucristo ñava'a xí'in ndó, ta ná taxi ra koo ñava'a ini ndó!

TaPablo ká'an ra xí'in Ndios xa'a ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Tesalónica

³ Ndi'i saá kivi táxi ndi ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a ndó'ó. Ndixa chiño ñoo ndi kúu ña ká'an ndi saá xa'a ndó xí'in Ndios, chi va'a ní vivii ndíkõn ndó yichi Jesucristo. Chi ñii ñii kivi ña táku ndó, ta saá vaxi kua'no ka ña va'a kándixa ndó Jesucristo, ta ñii ki'va saá vaxi kua'no ka ña kí'vi ini ndó xini tá'an ndó. ⁴ Ñakán kía kivi xaa ndi ñii ñii ñoo ñoo nákutá'an ñivi xa'a ña kisa ká'no na Jesucristo, ta xí'in ñasij ini ndi ndáto'on ndi xí'in nayó'o xa'a ña va'a táku ndó. Saá chi ndó'ó chíkaa ní ndó ndee xí'in mji ndó ña va'a kuá'an ndó yichi Ndios. Vará yóo ní tondíni ta xó'vi ní ndó xa'a ña kándixa ndó Jesucristo, ta saá ni, õn vása sándakoo ndó yichi ra, ta va'a kúndeé ndó ñoo ndi'i ña õn vá'a xó'vi ndó. ⁵ Ta saá sáná'a ndó ndí Ndios kisa ndivi ra ñandaáa xí'in ndó. Saá chi Ndios káchí ra ndó'ó kúu ñivi na ndáya'ví ní, ta ñakaxin ra ndó'ó ña kutaku ndó yichi ñoo xá'nda chiño ra. Ta vitin ndó'ó xó'vi ní ndó xa'a ña ndíkõn ndó yichi yó'o.

To'on yó'o ká'an xa'a kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o

⁶ Ndixa ñandaáa kúu ña ké'é Ndios xí'in ñivi, ñakán ñii kivi cha'vi ra xí'in ñayo'vi ñivi na kúu na sáxo'vi ndó'ó. ⁷ Ta nda'a

ndó'ó, ñivi na xó'vi ní, ta xí'in nda'a mji ndi, ñii káchí Ndios taxi ra ña nakindeé yó ñoo ndi'i ña xó'vi yó. Saá kundivi kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o xí'in kuá'a ní naángel na kómí ndee ra, ⁸ ta kixi ra ma'ño ño'õ xixi. Kixaa ra ña saxo'vi ra ñivi na õn vása ní-xiin nakoni Ndios, ta ni õn vása ní-xiin na chikaa so'o na to'on ñava'a xa'a Jesucristo, Taa taKá'no ñoo yó. ⁹ Xa'a ña ñi-xiin ñivi yó'o kandixa na Jesucristo, nayó'o ko'õn na ñoo xo'vi ní na ndi'i saá kivi ña vaxi, ta kuxiká va'a na ñoo Ndios, ñoo yóo ndi'i ndee ra, ñoo yóo ndi'i ñava'a ká'no, ta livi ní. ¹⁰ Ndi'i ñayó'o kundivi ña kivi ndikó Jesucristo, ta ndi'i ñivi na kúu na kándixa ña'á, kasa to'ó na ra, kasa ká'no na ra, ta koto na ñoo ra xí'in ndi'i ñasij ini na. Ta kivi yó'o ñii nakutá'an ndó xí'in ñivi yó'o, saá chi kandixa ndó to'on ña ñika'an ndi xí'in ndó.

¹¹ Ñakán kía, ndi'i saá kivi ká'an ndi xí'in Ndios xa'a ndó. Ta ndúkú ndi ñoo ra ña chindeé ra ndó'ó ña kuu ndó ñivi na ndáya'ví ní yichi ra, chi ñikaxin ra ndó'ó kundikõn ndó Jesucristo. Ta ndúkú ndi ñoo Ndios ña chindeé ra ndó'ó kasa ndivi ndó ndi'i chiño ña xáni sinj ndó kúu ñava'a ke'é ndó chi kándixa ndó Jesucristo. ¹² Ta saá kanóo síkõn kivi Jesucristo ñoo ñivi xa'a ñava'a ke'é ndó, ta Jesucristo taxi ra ña kanóo síkõn ñato'ó ndó, saá chi Yivá yó Ndios xí'in Jesucristo taKá'no ñoo yó, va'a ní ini ra, ta ndixa ké'é ra ñava'a xí'in yó.

2

Ñii kivi ña vaxi kixaa ñii taa tandiva'a ñoyívi yó'o

¹ Ta vitin, ñañani yó xí'in náki'va yó, ndato'on ka ndi xí'in ndó xa'a kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o, ta ndaní'i ra yó, ta nakutá'an yó xí'in ra. Ta xáku ndá'vi ndi ñoo ndó ² ña õn taxi ndó ndí inká ñivi sandi'i na ini ndó, ni õn sayi'vi na ndó'ó xí'in to'on ña vatá ña káchí na, ká'an na xí'in ndó: “Xa ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o ta Ndios kisa nani ra kuachi ndi'i ñivi”, káchí na. Ta ndó'ó, õn kandixa ndó to'on yó'o, vará káchí na ndí to'on ña ñika'an Níma Ndios xí'in ini na kúu ña, án káchí na to'on ña ñika'an mji ndi kúu ña, án

káchí na tutu ña ñitaa mji ndi kúu ña ká'an ndí xa kixaa kivi ká'no yó'o, ta on kandixa ndó ña ká'an ñivi yó'o. ³ Nda lo'o on taxi ndó ña sandá'ví na ndó'ó xí'in to'on ña vatá yó'o, saá chi si'na xini ñó'ó kixaa kivi ña kua'a ní ñivi kixá'á na ndeé ní kasa toon ini na ño Ndios, ta kixaa ñii taa ta ndiva'a ní ini, tãda ndi'i ya'a ñayó'o, saá kixaa kivi ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o. Ta Ndios ndixa xa chitóni ra ndasaá ndi'i xa'a taa tandiva'a yó'o. ⁴ Ta ña ta'an ka ndi'i xa'a taa yó'o, ta ke'é ra saá: kusaá ní ini ra koni ra Ndios ndino'o, ta kusaá ini ra koni ra ndi'i ndios ñavatá ña kisa ká'no ñivi, saá chi tandiva'a yó'o koni ra ña ndi'i ñivi kasa ká'no na ndasaá kuiti mji ra. Ta saá ñii kivi kee ra ko'on ra ta xaá ra ve'e ño'o ká'no ña nákaa ñoo Jerusalén, ta koo ra ño ton táyi ká'no, ton ñindichi ini ve'e ño'o yó'o, ta ka'an ndoso ra ño ndi'i ñivi, kachí ra saá: "Yi'i kúu Ndios ndino'o", kachí ra xí'in ñivi.

⁵ Ta ndó'ó, ñañani yó xí'in náki'va yó na táku ñoo Tesalónica, ¿án on vása náká'an ndó kivi ñixiyoj xí'in ndó, ta ndato'onj xí'in ndó xa'a ndi'i ñayó'o? ⁶ Ta saá kúndaá ini ndó ndá ndeé kúu ña sási ño tandiva'a yó'o ña on kixaa ra vitin. Saá chi xini ñó'ó kundati ra nda kixaa kivi ña chitóni Ndios, ta saá Ndios táxi ra ña kixaa tandiva'a yó'o ño ñivi. ⁷ Ta saá ni, mji ñandee on vá'a ña xá'nda chiño ño taa tandiva'a yó'o xa nákaa ña kisa chiño se'é ña ñoyivi yó'o. Saá yóo ña vitin, ta ndákuiti kumanj kixaa kivi ña saña ndeé ña sási ño taa tandiva'a yó'o, ta saá saña ra ko'on ndíka ra ke'é ra ña on vása va'a. ⁸ Ta saá xandikon nativi taa tandiva'a yó'o ño ndi'i ñivi ñoyivi yó'o ta ke'é ra kua'a ní ña on vá'a. Ta saá kixaa kivi Jesucristo, xí'in lo'o tachi yu'u ra, ka'ni ra tandiva'a yó'o. Saá chi kivi ndikó Jesucristo xí'in ndi'i ndeé ra ña livi ña yé'e, sandi'i ra xa'a ndi'i ndeé taa tandiva'a yó'o. ⁹ Chi taa tandiva'a yó'o kixaa ra xí'in ndeé ñanímã ndiva'a ká'no Satanás, ñakán kuchiño ra ke'é ra kua'a ní chiño ná'no ña kúu milagro án seña vatá ña naka'nda ini ñivi koni ña'á na. ¹⁰ Ta saá tuku ke'é ra ndi'i saá ño ña on vá'a ña sandá'ví ka ra ñivi na kua'an yichi ño ndi'i xa'a na. Saá chi nayó'o on

vása ní-xiin na naki'in na to'on ña ndaa, xa'a ña kuchiño Ndios sakaku ra na. ¹¹ Ta xa'a ña on kua'a na kandixa na ñandaa, Ndios taxi ra ndayí nda'a ñandee vatá ña sandá'ví ka ña ñivi yó'o ña kandixa ka na ñavatá. ¹² Ta saá tá kixaa kivi Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ñivi, ta ñivi yó'o ko'on ndi'i na ño xo'vi ní na ndi'i saá kivi. Saá chi on kua'a na kandixa na ñandaa, ta kusij ní ka ini na kutaku na ké'é na ña on vá'a.

Ñayó'o ká'an xa'a ñivi na ñikaxin Ndios ña sakaku ra na

¹³ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó kúu ñivi na kí'vi ini Jesucristo xini ra. Ta ndi'i saá kivi xini ñó'ó taxi ndi ña táxa'vi nda'a Ndios xa'a ndó'ó, chi nda kivi ño Ndios ñakaxin ra ndó'ó kuu ndó ñivi na sakaku ra. Saá chi ndó'ó, xí'in ña ndino'o ini ndó kandixa ndó to'on ña ndaa xa'a Jesucristo, ta Nímã Ndios kisa chiño ña ini ndó, ña ndasa ndii ña nímã ndó, ta ndixa nduu ndó ñivi nayij ño Ndios. ¹⁴ Xí'in to'on ñava'a xa'a Jesucristo ña ñika'an ndoso ndi ño ndó, Ndios kana ra ndó'ó ña sakaku ra ndó'ó. Saá chi kóni ra ña ñii kachí xí'in Jesucristo naki'in ndó ñato'ó ká'no ña livi ñoyivi ñino.

¹⁵ Ta saá, ñañani yó xí'in náki'va yó, vivii kutaku ndó yichi Jesucristo, ta on sandakoo ndó to'on ña saná'a ndi ndó'ó. An to'on ña ñika'an ndi xí'in ndó, an to'on ña ñitaa ndi ño tutu, ta ti'vi ndi ñixaa nda'a ndó kúu ña, ta ndó'ó, va'a kandixa ndó ndi'i to'on yó'o. ¹⁶ Ta Yivá yó Ndios xí'in Jesucristo, Taa taKá'no ño yó, kúu ra taa ta kí'vi ní ini xini mji yó, ta taa ta ká'no ní ini kúu ra, ñakán ké'é ra ñava'a xí'in yó, ta ndi'i saá kivi chikaa ra ndeé ini yó ña on kuyi'vi yó ño ña xo'vi yó. Ta táxi ra ña ndati yó ta ndaa ini yó ndi ndixa Ndios kasa ndivi ra to'on ña ñika'an ra xí'in yó. ¹⁷ Ta vitin ndúkú ndi ño ra ña chikaa ra ndeé ini ndó ña on kuyi'vi ini ndó, ta ndúkú ndi ño ra ña chindeé ra ndó'ó ña kasa ndivi ndó ndasaá kuiti chiño va'a, ta chindeé ra ndó'ó ña ka'an ndó ndasaá kuiti to'on va'a ño ñivi ñoyivi yó'o.

3

TaPablo ndúkú ra ná kuṭa ní'no tɔ'on Ndios ndi'i saá xiiña nɔɔ nivi

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndúkú i ñava'a nɔɔ ndó'ó ña ka'an ndó ndukú ndó nɔɔ Ndios ña chindeé ra ndi'i, ña ke'é ra ña kama kuṭa ní'no tɔ'on va'a xa'a Jesucristo ndi'i saá xiiña, ta kuṭa ní nivi kuchiño naki'in va'a na tɔ'on yó'o xí'in ñato'ó, ñii ki'va ndatán mji ndó naki'in va'a ndó tɔ'on yó'o. ² Ta xini ñó'ó ka'an ndó ndukú ndó nɔɔ Ndios ña sakaku ra ndi'i nɔɔ nivi na kúu na on vá'a na ndiva'a ní ini, chi kuṭa ní nivi on xini na kandixa na Jesucristo. ³ Ta Jesucristo, Taa taKá'no nɔɔ yó, ndixa kisa ndivi ra tɔ'on ra, ta ndixa taxi ra ndee nda'a ndó, ta kundaa ra ndó'ó nɔɔ ña on vá'a. ⁴ Xa'a ña ndikɔn yó Jesucristo, mji ndi ndixa ndaa ini ndi ndó'ó ña va'a kisa ndivi ndó ña xa'nda chiño ndi nɔɔ ndó. Ta ndaa ini ndi ndó'ó ña on sandakoo ndó kasa ndivi ndó saá. ⁵ Ká'an ndi ndúkú ndi nɔɔ Jesucristo taKá'no nɔɔ yó, ña chindeé ra ndó'ó ña kuki'vi ní ini ndó koni ndó inka nivi, ñii ki'va ndatán Ndios kí'vi ini ra xini ra ndó'ó. Ta ndúkú ndi nɔɔ Ndios ña chikaṭa ra ndee ra ini ndó xa'a ña on sandakoo ndó ndikɔn ndó yichi ra, vará yɔ'vi xɔ'vi ndó. Ta ndúkú ndi nɔɔ Ndios ña chindeé ra ndó'ó ña kundeé ini ndó nɔɔ ndi'i ña xɔ'vi ndó, ñii ki'va ndatán Jesucristo on vása ní-sandakoo ra yichi Ndios, vará nixɔ'vi ní ra.

Nivi na ndikɔn Jesucristo, on vá'a kuu na naxúxán

⁶ Nañani yó xí'in náki'va yó, xí'in ndayí Jesucristo, Taa taKá'no nɔɔ yó, xa'nda chiño ndi nɔɔ ndó'ó xí'in tɔ'on yó'o, ña káchí saá: Tá yóo nañani yó án náki'va yó na kúu nivi na xúxán, ta on xini na kasa chiño na, ta ndó'ó kuxíká ndó nɔɔ nayó'o. Saá chi naxúxán yó'o on vása ndikɔn na yichi ña xa saná'a ndi ndó'ó. ⁷ Ta ndó'ó xini ndó ndasaá va'a kutaku ndó ndatán xitaku ndi xí'in ndó. Chi kivi xitaku ndi xí'in ndó, on vása ní-xindoo xúxán ndi nɔɔ ndó. ⁸ Kivi xitaku ndi xí'in ndó, ta cha'vi ndi ndi'i ña xixi ndi. Ta ndee ní kisa chiño ndi ndivi ñoo, chi ni-xiin ndi sakuiso ndi ndó'ó xí'in ña cha'vi ndó xa'a ña xixi ndi xí'in ña xini ñó'ó ndi. ⁹ Vará

kómí ndi ndayí ña chindeé ndó ndi'i, xa'a ña kisa chiño ndi xí'in ndó, ta ni-xiin ndi ki'in ya'vi ndi nda'a ndó, chi xí'in ñayó'o saná'a ndi ndó'ó ndasaá xini ñó'ó kasa chiño ndó, ta on kundati ndó inka nivi taxi na ña kuxu ndó. ¹⁰ Kivi xitaku ndi xí'in ndó, xa'nda chiño ndi nɔɔ ndó xí'in tɔ'on yó'o, ña káchí saá: tá yóo nivi na on xini kasa chiño, ta va'a ná on kuxu na, káchí ndi xí'in ndó. ¹¹ Saá chi xini so'o ndi xa'a sava ndó'ó ña on vása kisa chiño ndó, ta ndoo xúxán ndó, ta kuiti xika ndó sándi'i ndó ini inka nivi. ¹² Ta saá xí'in ndayí Jesucristo xa'nda chiño ndi nɔɔ ndó'ó, nivi na kúu naxúxán. Káchí ndi saá xí'in ndó: Va'a ka chikaṭa ini ndó ná kasa chiño ndó, ta saá ki'in ndó si'un ta kuchiño kukomí ndó ndi'i ña xini ñó'ó ndó.

¹³ Nañani yó xí'in náki'va yó, on kunaṭa ndó ké'é ndó chiño va'a, ta ndi'i saá kivi kasa ndivi ndó ña. ¹⁴ Tá yóo nivi na on xini chikaṭa so'o tɔ'on ña ká'an ndi xí'in ndó nɔɔ tutu yó'o, ta koto va'a ndó yu kúu nayó'o, ta on kutá'an ka ndó xí'in na. Ta saá nayó'o kuka'an nɔɔ na xa'a ña on vá'a ke'é na. ¹⁵ Ta saá ni, on kusaṭa ini ndó koni ndó nayó'o, ta va'a ka ka'an ndó vivii ndatɔ'on ndó xí'in na xa'a ña on vá'a ke'é na. Ndatán ndatɔ'on ñii taa xí'in ñani ra ta kándixa Jesucristo, saá ka'an ndó xí'in nayó'o.

TaPablo ndúkú ra nɔɔ Ndios xa'a nivi na kándixa Jesucristo

¹⁶ Jesucristo Taa taKá'no nɔɔ yó, kúu taa ta taxi ña koo ñava'a ini mji yó. Tá yóo kivi va'a táku ndó, án tá yóo kivi on vása va'a táku ndó, ta ndúkú i nɔɔ Jesucristo ña taxi ra ña koo ñava'a ini ndó ndi'i saá kivi. Ta, jná koo Jesucristo xí'in ndi'i ndó!

¹⁷ Ta vitin yi'i, taPablo, xí'in nda'a mji i taa i tɔ'on yó'o ña chindeé i ndó'ó. Ta ñii ki'va ndatán ká'yi i kivi mji i nɔɔ ndi'i tutu ña tí'vi i kuṭa'ndá'a nañani yó xí'in náki'va yó, saá ká'yi i kivi mji i nɔɔ tutu yó'o. ¹⁸ Ndúkú i nɔɔ Jesucristo, Taa taKá'no nɔɔ yó, ña ke'é ra ñava'a xí'in ndi'i ndó. ¡Saá ná koo ña!

Tutu ñanoó ti'ví taPablo kua'an ña nda'a taTimoteo

Xí'in to'on yó'o taPablo chindeé ra taTimoteo

¹ Yi'i, taPablo, taapóstol xí'in ndayí Jesucristo kúu i, chi saá Ndios xí'in Jesucristo sakuiso chiño ra yi'i. Ndios kúu Taa ta Sakaaku mji yó noo ña on vá'a, ta Jesucristo táxi ra ña kúndaá ini yó ndí ndixa kasa ndivi ra ña ndáti mji yó xa'a ña kándixa yó ra. ² Chindeé i yó'o, taTimoteo, taa ta yoo ndatán yoo sa'ya mji i. Ta yi'i, ndatán yoo yivá mji ún saá nixiyo i xí'in ún saná'a i yó'o xa'a yichi Jesucristo. Ta vitin kóni i ndí Ndios Yivá yó xí'in Jesucristo ta xá'nda chiño noo yó, ná kundá'vi ini ra koni ra yó'o, ná ke'é ra ñava'a xí'in ún, ta ná taxi ra ña koo va'a ini ún. Saá ná koo.

Sava nivi na sáná'a xa'a yichi Jesucristo ká'an na to'on ña on sivi ñandaá kúu

³ Kivi ta'an ka kee i ñoo Éfeso ta kixaa i ñii xiiña noo ño'o naní Macedonia yó'o, ta ndukú i ñava'a noo yó'o ña kindoo ka ún ñoo Éfeso. Saá chi kóni i ña ka'an ún xí'in nivi na sáná'a to'on ña on vása yoo yu'ú xí'in to'on ña ndaa ndino'o xa'a yichi Jesucristo. Ka'an ún xí'in nayó'o ña sandakoo na, ta on saná'a ka na to'on yó'o, chi on sivi ñandaá kúu ña. ⁴ Ta ka'an ún xí'in na ña on chikaa so'o na cuento yata ña on koó xa'a. Ta ndato'on ún xí'in na ndí on chikaa na ndee xa'a ña sakuá'a na yu kúu naxii síkuá na. Saá chi xa'a ña ké'é nivi saá kixá'a na xí'in to'on káni tá'an na xí'in tá'an na, ta ñayó'o nda lo'o on vása chindeé ña na ña va'a kutaku na yichi Ndios. Chi ndasaá kuiti ña kándixa yó Jesucristo kúu ña chindeé yó ña va'a kutaku yó yichi Ndios.

⁵ Ta ña xini ñó'o ní noo i kúu ña chindeé ún nañani yó xí'in náki'va yó ña ndixa kuki'vi ini na koni tá'an na. Tá

viví ndii nakoo níma na, ta on koó xa'a ña níma mji na chikaa ña kuachi kuiso na, ta ndino'o ini na kandixa na Ndios, ta saá kukomí na ndee ña ndixa kuki'vi ini na koni tá'an na. ⁶ Ta sava nivi xa sandakoo na ña va'a kutaku na xí'in tá'an na, ta vitin ndasaá kuiti náa na xí'in inká nivi xa'a ña on vása ndaya'vi. ⁷ Nanivi yó'o kóni na kuu na maestro ña saná'a na ndayí Ndios ña nitaá taMoisés xina'á, ta on vása xini na ña ká'an na, ni on vása kúndaá ini na xa'a to'on sáná'a na, vará xani sini na ndixa to'on ña ndaa sáná'a na.

⁸ Xini yó ndí ndayí ña xa'nda chiño Ndios xina'á kúu ña va'a. Ta saá ni, tá on vása xini yó yu kúu xa'a chindú'u Ndios ndayí ra, ta ndasaá kuiti kisa ndivi yó ña ndatán xani sini mji yó, ta saá ndixa kua'an yó yichi on vá'a. ⁹ Ndixa xini ñó'o kúndaá ini yó yu kúu xa'a ña chindú'u Ndios ndayí. On sivi xa'a nivi ñandaá na kisa ndivi ña kóni Ndios kúu ña chindú'u ra ndayí. Ta chindú'u ra ndayí xa'a nivi na toon ní ini, ta xa'a nivi na on xiiñ kasa ndivi ña kóni Ndios, ta xa'a nivi na on vá'a, ta xa'a nivi na kí'vi ní kuachi, ta xa'a nivi na on xiiñ kasa to'o Ndios, ta xa'a nivi na xaku ndaa noo ndi'i ñava'a Ndios, ta xa'a nivi na xá'ni yivá sí'í mji, ta xa'a nivi na xá'ni inká nivi, ¹⁰ ta xa'a taa ta kí'vi kuachi xí'in ña'a ña on sivi ñási'í ra kúu, ta xa'a ña'a ña kí'vi kuachi xí'in inká taa ta on sivi yi ña kúu, ta xa'a taa ta kí'vi kuachi kini xí'in inká taa, ta xa'a ña'a ña kí'vi kuachi kini xí'in inká ña'a, ta xa'a nivi na tíin inká nivi ña taan se'é ña'a na,* ta xa'a nivi na ká'an to'on vatá xí'in nivi, ta xa'a nivi na ndakuiñ to'on vatá noo nachiiño, ta xa'a nivi na saa ini xini to'on ndaa ña sáná'a yó. Xa'a ndi'i nivi na ké'é ña on vá'a yó'o, Ndios chindú'u ra ndayí ña ka'nda chiño noo na ña on ke'é na saá. ¹¹ Ta nivi na ké'é ña on vá'a yó'o on vása yoo yu'ú na xí'in to'on ña sáná'a yó, ña kúu to'on ña ndaa, ña va'a, ña livi ní. Ta mji to'on va'a yó'o kúu ña ká'an ndoso i noo nivi, chi Ndios sakuiso chiño ra yi'i ke'é i saá.

TaPablo táxi ra ña táxa'vi ña'a nda'a

* **1:10** Nivi na tíin inká nivi ña taan se'é ña'a na, ké'é na saá chi kóni na kasa nduxa na xí'in na ña kasa chiño na noo na, án kóni na ndukú na si'ún xa'a na.

Jesucristo

¹² Táxi i ña táxa'vi ña'á nda'a Jesucristo, taa tã taxi ndee nda'a i, chi xáni ini ra ndi yi'i kúu tãndaã, taa tã ndixa kasa ndivi va'a chiño ra, ta ñikaxin ra yi'i kuu i tã kisa chiño ñoo ra. ¹³ Ñava'a yó'o ke'é ra xí'in i, vará kuiya ñiya'a xikuu i taa tã ñika'an ña on vá'a xa'a ra, ta saxo'vi ní ñivi na ndikon yichi ra, ta ñika'an i to'on ndiva'a xí'in ra. Ta saá ni, Ndios kisa ká'no ini ra xa'a i, chi ña on vá'a yó'o ke'é i kivi tã'an ka kandixa i Jesucristo, ta taa tã naa ini xikuu i. ¹⁴ Vará nda ñii ñava'a on vása ní-ke'é i ñoo ra ñakán ke'é ra ñava'a xí'in i, ta kua'a ní ñava'a xa ke'é Jesucristo xí'in i. Ta taxi ra ndee ña kuchiño kandixa i ra, ta taxi ra ndee ña kuchiño kuki'vi ini i koni i ñivi. Ta ndi'i ñava'a ñaki'in i kixi ña ñoo Jesucristo.

¹⁵ To'on ña ndaa ña xini ñó'ó kandixa va'a yó káchi ña saá: Jesucristo kixaa ra ñoyivi yó'o ña sakaku ra ñivi na kómí kuachi. Ta yi'i, xikuu i ñii taa tã xikomí kua'a ní kuachi, chi ndixa xikuu i ñii taa tã on vá'a ní ka ñoo ndi'i inka ñivi. ¹⁶ Ta Jesucristo kisa ká'no ini ra xa'a ndi'i ña on vá'a ke'é i. Ta ñava'a ke'é ra xí'in i sáná'a ndi tã ká'no ní ini kúu ra. Ta saá ndi'i ñivi kuchiño kundaa ini na ñii ki'va ndatán kisa ká'no ini Jesucristo xa'a i, saá kuchiño kasa ká'no ini ra xa'a ndi'i ñivi na ndino'o ini kándixa Jesucristo, ta saá kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ¹⁷ Xa'a ñava'a yó'o, ¡ná kasa ká'no yó Ndios! ¡Chi Ndios kúu taká'no ní, taa tã ndi'i saá kivi xá'nda chiño ñoo ndi'i yó, tã kúu ra taa tã xa táku ndi'i saá kivi xina'a, ta kutaku ka ra ndi'i saá kivi ña vaxi! Ta Ndios ndino'o, on kuchiño koni yó ra xí'in nduchu ñoo yó, ta ñii laá ra saá kuiti kúu Ndios, taa tã ndíchi ní siji kúu ra. ¡Ná naki'in Ndios ndi'i ñato'ó! ¡Ná kanóo síkón to'on ra ndi'i saá kivi ña vaxi! ¡Saá ná koo!

¹⁸ Timoteo, ndatán yóo sa'ya mji yóo ún, ta vitin sakuiso chiño i yó'ó ña kasa ndivi ún chiño ña ndato'on i xí'in ún ña ñitaa i ñoo tutu yó'o. Chiño va'a yó'o ñii yu'ú yóo ña xí'in to'on ña taxi Nima Ndios ña ñika'an ñañani yó xa'a mji ún kuiya ñiya'a. Va'a ná chikaa ún ndee ña kasa ndivi ún to'on yó'o, xa'a ña

kundeé ún ñoo ña on vá'a. ¹⁹ Ná chindeé to'on ña ñaki'in ún ña kandixa ndino'o ini ún Jesucristo ta vivii ko'on ún yichi ra. Ta saá on ko'o xa'a ña nima ún sakuiso ña kuachi sata mji ún. Nixiyo ñivi na on vása ní-ke'é saá. Vará kundaa ini na yu kúu ñava'a, ta ñi-xiin na kasa ndivi na ña. Ta xa'a ñayó'o, ndi'i xa'a ña kándixa na Jesucristo. Ndatán ñitani ñii barco xí'in ña ñindo'o nó ñoo takuii mji, saá ñindo'o ña. ²⁰ Ñii ki'va saá ñindo'o ovi taa tã kúu tãHimeneo xí'in tãAlejandro, ta xa'a ñayó'o ñataxi i ovi ra saá nda'a ñanima ndiva'a ká'no Satanás ña saxo'vi ña'á ña. Saá chi kóni ña ovi tayó'o sakuá'a ra ña on ka'an ra to'on ndiva'a xí'in Ndios.

2

TaPablo ká'an ra ndasaá va'a ka'an yó xí'in Ndios

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ña si'na ndúkú i ñoo ndó'ó kúu ña ka'an ndó xí'in Ndios xa'a ndi'i ñivi. Ka'an ndó kuaku ndá'vi ndó ñoo ra xa'a ñivi, ka'an ndó ndukú ndó ñava'a ñoo ra xa'a na, ka'an ndó ndukú ndó ñoo ra ña chindeé ra na, ta taxi ndó ña táxa'vi ña'á nda'a ra xa'a ndi'i ñava'a ke'é ra. ² Ndukú ndó ñava'a ñoo Ndios xa'a ndi'i narey xí'in inka na xá'nda chiño ñoo yó. Ndukú ndó ñava'a yó'o ñoo Ndios xa'a ña on koo kuachi ni on koo inka ña sandi'i ini mji yó. Ta saá xí'in ñato'ó ní ini yó kutaku yó xí'in ndi'i ñivi, ta xí'in ña ndino'o ini yó kasa ká'no yó Ndios ta va'a kundikon yó yichi ra. ³ Tá kisa ndivi yó ndi'i ñayó'o, ta ñava'a ní kúu ña, ta Ndios, Taa tã Sakuaku mji yó, kúsi i ini ra xini ra ñava'a yó'o. ⁴ Saá chi Ndios kóni ra sakaku ra ndi'i ñivi, ta kóni ra ndi'i ñivi tonda na kundaa ini na yu kúu ñandaa. ⁵ Chi ndixa ñii laá kúu Ndios, ta ñii laá kúu taa tã kuchiño sanakutá'an va'a ñivi xí'in Ndios. Ta taa tã kuchiño ke'é saá kúu Jesucristo, ⁶ chi Jesucristo taxi xí'in mji ra, ñixi'i ra xa'a ña kuchiño sakaku ra ndi'i ñivi ñoo ndee ña on vá'a. Ta saá kivi chiton i Ndios, taxi ra ña kundaa ini yó xa'a ñava'a ke'é Jesucristo, ta taxi ra ña ndato'on yó xí'in ñivi xa'a ra. ⁷ Ta xa'a ñayó'o Ndios sakuiso chiño ra yi'i

ña ka'an ndoso i to'on ra, ta njaxin ra yi'i kuu i taapostol ta xika chiño noo ra. Ta Ndios sakuiso chiño ra yi'i ña saná'a i nivi na on vása kúu najudío ña kúchiño kundaa ini na yu kúu ñandaa ta ndasaá kúchiño kandixa na Jesucristo. Jesucristo xini ra ña ndixa ndaa kúu to'on yó'o ña njaka'an i xí'in ndó, on sivi to'on vatá kúu ña.

8 Ñayó'o kóni yi'i ke'é ndó: Ndi'i saá xiiña noo nákutá'an ndó xa'a ña kasa ká'no ndó Ndios, ta nataa na táku ndatán kóni Ndios, va'a ndani'i na nda'a na ta ka'an na xí'in Ndios. Ta nataa yó'o on vá'a kusaa ini na koni na inká nivi, ni on vá'a kani tá'an na xí'in nivi. 9 Ta ndi'i xiiña noo nákutá'an ndó xa'a ña kasa ká'no ndó Ndios, ñayó'o kóni yi'i ña ke'é náña'a: Va'a kundixin to'ó ná tikoto, tikoto to'ó ña xini ñó'ó ná xa'a chiño ña kisa ndivi ná, tikoto ña on chinoo nino ñato'ó ná noo inká nivi. Ta saá on xini ña kundixin ná tikoto ña yá'ví ní, ni on kasa ndivi ná xí'in yisi sini ná ndatán ké'é náña'a ná kóni kasa ká'no xí'in mii noo nivi ña koto ndaa na náyó'o, ni on chindoo ndaa ná xí'in mii ná ña kúu oro yá'ví ní án yuu livi ña yá'ví naní perla xa'a ña koto ndaa nivi náyó'o. 10 Saá chi mii ña ndixa ndasa livi ní náña'a kúu chiño va'a ké'é ná, ndatán yó'o chiño noo náña'a ná ndixa kisa ká'no Ndios ta va'a kuachan ná yichi ra. 11 Ta kivi sakuá'a náña'a to'on ña ká'an xa'a yichi Ndios, ta xini ñó'ó tásin koo ná ta xí'in ñato'ó ní ini ná koni so'o ná to'on yó'o. 12 Ta yi'i, on vása táxi i ndayí nda'a náña'a saná'a ná nataa ve'e noo nákutá'an nivi kasa ká'no na Ndios, ni on vása táxi i ndayí nda'a náña'a ka'nda chiño ná noo nataa, ta xini ñó'ó tásin koo ná. 13 Saá chi Ndios si'na kisa va'a ra taAdán, ta saá kisa va'a ra ñáEva. 14 Ta ñandiva'a ká'no Satanás on sivi si'na sandá'ví ña taAdán, chi si'na sandá'ví ña ñáEva. Ta ñayó'o xikuu ña si'na nakava xí'in ña on vá'a. 15 Ta saá ni, Ndios sakaku ra náña'a kivi kaku sa'ya ná, tá ke'é ná saá: Xini ñó'ó kuu ná náña'a ná ndi'i saá kivi kándixa Jesucristo, ta xini ñó'ó kuu ná náña'a ná kí'vi ini xini ná inká nivi, ta xini ñó'ó kuu ná náña'a ná táku to'ó ndatán kóni Ndios.

3

To'on yó'o ká'an ndasaá xini ñó'ó kutaku na ndiso chiño xí'in natá'an na na kándixa Jesucristo

1 To'on ña ndixa ndaa káchí ña saá: Tá yoo nataa na kóni kuiso chiño xí'in natá'an na na kándixa Jesucristo, ta chiño ña kóni na kasa ndivi nayó'o kúu ñii chiño va'a ní. 2 Ta ñii ñii ta ndiso chiño xí'in natá'an ra na kándixa Jesucristo xini ñó'ó kuu ra ta taandaa, ta ta kánoo va'a to'on xa'a noo nivi. Ta ñii ñii tayó'o xini ñó'ó kukomí ra ñii laá kuiti ñási'í mii ra. Ta xini ñó'ó kuu ra ta ta násita xí'in mii noo ña on vá'a, ta xini ñó'ó kuu ra ta ta si'na xani sini yu kúu ña va'a ke'é ra, ta saá kisa ndivi ra ña xini ñó'ó ka. Xini ñó'ó kuu ra ta va'a to'ó táku noo nivi, ta ta va'a náki'in nivi na kixaa ve'e ra. Ta xini ñó'ó kuu ra ta ta xa yoo ti'va ndasaá va'a saná'a ra nivi. 3 Ta on vá'a kuu ra ta ta xí'í ní, ni on vá'a kuu ra ta ta kama ní saá ini, ta kani tá'an ra xí'in nivi, ni on vá'a kuu ra ta ta sandá'ví nivi xa'a ña kí'in ra si'ún nda'a na. Ta xini ñó'ó kuu ra ta ta vitá ini, ta ta xí'in ñato'ó nákutá'an xí'in nivi, ta ta on vása kútoo ní kukomí kuachá ní si'ún. 4 Ta xini ñó'ó kuu ra ta ta ndixa ní'i va'a yichi xí'in nave'e mii ra, ta xini ñó'ó kuu ra ta ta xini va'a ndasaá ka'nda chiño ra noo sa'ya ra, ta ñakan nasa'ya ra yó'o va'a kasa ndivi na chiño kóni ra, ta va'a to'ó kutaku na noo ndi'i nivi. 5 Saá chi tá yoo ta ta on vása kúchiño kuni'i va'a yichi xí'in nave'e mii ra, ta tayó'o on kuchiño ra kuni'i va'a ra yichi xí'in natá'an ra na kándixa Jesucristo. 6 Ñii ñii ta ta ndiso chiño xí'in natá'an ra na kándixa Jesucristo, on vá'a kuu ra ta ta sakán kixá'a kándixa Jesucristo. Saá chi yiyo ní kixá'a ra kasa ká'no xí'in mii ra xa'a ña kisa ndivi ra chiño ká'no, ta Ndios saxo'vi ra ta ta kisa ká'no xí'in mii. Saá chi kuyá xina'a ñanima ndiva'a ká'no kisa ká'no xí'in mii ña noo Ndios, ta Ndios ká'an ra ndi' ndixa saxo'vi ní ra ñandiva'a xa'a kuachi yó'o. 7 Saá tuku ñii ñii ta ndiso chiño xí'in natá'an ra na kándixa Jesucristo xini ñó'ó kuu ra ta ta kánoo va'a to'on xa'a noo inká nivi na on vása kándixa Jesucristo. Ta xini ñó'ó vivii

kutaku ra ña on sakuka'an ra noo ra noo nivi, ta xa'a ñayó'o ñanímá ndiva'a ká'no on kuchiño ña sandá'ví ña ra.

To'on yó'o ká'an ndasaá xini ñó'ó kutaku nivi na chindeé natá'an na na kándixa Jesucristo

⁸ Ta saá tuku ñii ñii taa tã nákuiso chiño ña chindeé ra natá'an ra na kándixa Jesucristo xini ñó'ó kuu ra taa tã to'ó, ta síkón kánóo ñato'ó ra noo ndi'i nivi, ta kuu ra taa tã ndixa kisa ndivi to'on ña ká'an ra. Ta xini ñó'ó kuu ra taa tã on vása xí'i ní, ni on vá'a kuu ra taa tã sandá'ví nivi xa'a ña ki'in ra si'ún nda'a na. ⁹ Xini ñó'ó kuu ra taa tã ndino'o ini kándixa to'on va'a xa'a Jesucristo ña kuu to'on ña sanativi Ndios noo yó ña kundaa ini yó ña. Ta tayó'o xini ñó'ó va'a kutaku ra xa'a ña níma mji ra on kuchiño ña chikaa ña kuachi sata ra. ¹⁰ Ta ñii ñii taa tã nakuiso chiño ña chindeé ra natá'an ra na kándixa Jesucristo, si'na xini ñó'ó koto ndoso va'a ndó tayó'o. Ta taa tã va'a keta noo ña xito ndoso ndó ra, chi xí'in ña taku ra kisa ndaa ña xa'a ra ndí kuu ra taa tã va'a, tã ndaa, ta tayó'o, va'a sakuiso chiño ndó ra ña kasa ndivi ra chiño ña chindeé ra natá'an ra na kándixa Jesucristo. ¹¹ Ta ñii ki'va ndatán taku taa tã ndiso chiño yó'o, saá xini ñó'ó kutaku ñii ñii ña'a ña kisa chiño noo Ndios. Ñii ñii ñaña'a yó'o xini ñó'ó kuu ña ñato'ó, ta síkón kánóo ñato'ó ña noo ndi'i nivi. Ta on vá'a kuu ñaña'a ña ká'an to'on vatá xa'a nivi. Ta xini ñó'ó kuu ñaña'a ña va'a násita xí'in mji noo ña on vá'a. Ta xini ñó'ó kuu ña ñaña'a ña viví kisa ndivi ndi'i chiño noo mji ña. ¹² Ta ñii ñii taa tã nákuiso kasa chiño ña chindeé ra natá'an ra na kándixa Jesucristo, xini ñó'ó kukomí ra ñii laá kuiti ñásí'í mji ra, ta xini ñó'ó kuni'i va'a ra yichi xí'in sa'ya ra, ta ñii ki'va saá xí'in inká nave'e ra. ¹³ Ta ndi'i na ndiso chiño ña chindeé nivi natá'an na na kándixa Jesucristo, tá va'a kisa ndivi nayó'o chiño ndiso na, ta ñakán kanóo va'a ñato'ó na noo nivi, ta saá tuku on kuyí'ví na ndato'on na xí'in nivi xa'a Jesucristo, taa tã kándixa na.

Ñayó'o ká'an xa'a to'on ndaa ña kándixa yó xa'a Jesucristo

¹⁴ Ndátij ña yachi ní xaaj noo yóo ún, ta vitin táaj to'on yó'o ña ti'ví ña xaaj ña nda'a ún, ¹⁵ chi tá on kuchiño xaaj yachi, ta xí'in to'on yó'o kundaa va'a ini ún ndasaá xini ñó'ó kutaku ndi'i nave'e Ndios, na kuu ndi'i nivi na ndixa kándixa va'a Ndios tatáku. Chi ndi'i nivi na kándixa Jesucristo kuu nave'e Ndios, ta ndatán yóo yiton tón ñíndichi ma'ño ve'e, ta ndiso nó ña, saá yóo nivi yó'o, chi ndino'o ini na kándixa na to'on Ndios, ta kisa ndivi na ña ká'an ra. Ta xí'in ña ké'é na saá, sáná'a na ndí ña ndixa ndaa kuu to'on Ndios. ¹⁶ Ndixa ña ká'no ní kuu to'on ña kándixa yó xa'a yichi Jesucristo. To'on yó'o xinakaa se'é ña, ta vitin Ndios sanativi ra ña noo yó. Ta to'on kándixa yó xa'a Jesucristo káchí ña saá: Ndios nduu ra nivi, ta nixika ra noo nivi noo ño'o yó'o.

Níma Ndios kisa ndaa ña ndí tandii, tã on vása kómí kuachi kuu ra.

Naángel xini na tayó'o.

Ta nivi na kándixa ña'a nika'an ndoso na xa'a ra noo inká nivi na ndóo ñoo inká xiiña, na on vása kuu najudío. Ta ñoyívi yó'o ku'a ní nivi kándixa na ra. Ta saá kee ra ñoyívi yó'o, ta ndaa ra ñoyívi ñino, noo yóo ndi'i ñava'a ña livi ña yé'e, káchí to'on ña kándixa yó.

4

To'on yó'o ká'an ndí kivi ña vaxi koo nivi na chikaa so'o to'on vatá

¹ Níma Ndios nika'an káxín ña saá: Tá xa vaxi yatin kivi sondí'í ñoyívi, ta sava nivi sandakoo na yichi Jesucristo, ta chikaa so'o na ña ká'an ñanímá ña sandá'ví ña'a, ta kándixa nivi to'on ña sáná'a ñanímá ndiva'a yó'o. ² Chikaa so'o na to'on ña ká'an nivi na vatá, na ovi yu'u. Nanivi na vatá yó'o on kuchiño ka kundaa ini na yu kuu ñava'a, án ña on vá'a ké'é na, ni nda lo'o on vása kúka'an ka noo na xa'a ña on vá'a ké'é na. ³ Nivi na vatá yó'o xá'nda chiño na ká'an na ndí on vá'a tonda'a taa xí'in ña'a, ta xá'nda chiño na ká'an na ndí on vá'a kuxu yó sava ña va'a xíxi nivi. Ta on vá'a xá'nda chiño nayó'o, chi ndi'i ña xíxi nivi kuu ñava'a taxi Ndios nda'a na. Ta saá mji

yó, n̄ivi na kándixa Ndios, ta kúndaḡ ini yó to'on ndaḡ, va'a kuxu yó ndi'i ña táxi Ndios nda'ḡ yó. Ta saá tá taxi yó ña táxa'vi ña'á nda'ḡ Ndios xa'ḡ ña, ta va'a kuxu yó ña. ⁴ Saá chi ndi'i ña k̄isa va'a Ndios kúu ña va'a. Ta saá táná si'na taxi yó ña táxa'vi ña'á nda'ḡ Ndios xa'ḡ ña kuxu yó, ta va'a kuxu yó ña, chi on vá'a xaa noo yó nda ñii ñava'a ña kúu ña n̄ika'ḡ Ndios va'a kuxu yó. ⁵ Va'a kuxu yó ndi'i saá noḡ ñaxixi, chi to'on Ndios xí'in to'on ña ká'ḡ yó táxi yó ña táxa'vi ña'á nda'ḡ ra, ta ndása ndii ña ndi'i ña kuxu yó.

To'on yó'o ká'ḡ ndasaá xini ñó'ó kasa chiño ta Timoteo noḡ Jesucristo

⁶ Tá saná'a ún to'on yó'o noḡ nañani yó xí'in náña'a k̄i'va yó, ta saá ndixa kuu ún taḡ ta va'a k̄isa chiño noḡ Jesucristo. Saá chi ndatán yóo ñava'a xixi ún ña táxi ndee nda'ḡ ún, saá yóo to'on va'a ña kándixa ún ta sáná'a ún xa'ḡ yich̄i Jesucristo ña kúu yich̄i ndíkḡn ún. ⁷ On chikaḡ so'o ún cuento vata ña on vása ndáya'vi, ña kúu cuento ndato'on n̄ivi ñoyivi yó'o na on vása kándixa Ndios. Ta sakuá'a ún chikaḡ ún ndee xí'in m̄i ún ña va'a kutaku ún ndatán kóni Ndios. ⁸ Saá chi kuiti lo'o ndáya'vi ña chikaḡ ní yó ndee ke'é yó ejercicio xa'ḡ ña on kóo vitá yikí koñu yó. Ta ví'í ní ka ndáya'vi ña chikaḡ yó ndee ña sakuá'a yó kutaku yó ndatán kóni Ndios. Saá chi ña sakuá'a yó ndasaá va'a sakusij yó ini Ndios kúu ña chindeé m̄i yó kutaku ndino'o yó noḡ Ndios ñoyivi yó'o xí'in ñoyivi n̄ino. ⁹ To'on yó'o kúu ña ndixa ndaḡ ta ndi'i n̄ivi xini ñó'ó na kandixa na ña. ¹⁰ Xa'ḡ ñayó'o chikaḡ ní yó ndee kasa chiño yó, ta kúndeé yó noḡ ndi'i ña xó'vi yó xa'ḡ to'on ña on vá'a ká'ḡ n̄ivi xí'in yó. Kúndeé yó chi ndáti yó ta ndixa ndaa ini yó Ndios kasa ndivi ra to'on ra. Ta Ndios yó'o kúu taḡ tatáku, ta kómí ra ndee sakaku ra ndi'i n̄ivi, ta ndixa sakaku ra ndi'i n̄ivi na kándixa ña'á.

¹¹ Xini ñó'ó ún ka'nda chiño ún ta saná'a ún ndi'i to'on yó'o noḡ n̄ivi natá'an yó na kándixa Jesucristo. ¹² Ta on taxi ún nda ñii n̄ivi xaa noo na yó'o xa'ḡ ña kúu ún ta'lo'o. Ta xini ñó'ó saná'a ún n̄ivi

xí'in ña va'a táku ún. Ta xa'ḡ ña va'a táku ún, sakuá'a n̄ivi ka'ḡn na to'on va'a, ta sakuá'a na kasa ndivi na chiño va'a. Ta sakuá'a na ndasaá va'a kuki'vi ini na koni na ink̄a n̄ivi, ta sakuá'a na kandixa ndino'o ini na Jesucristo, ta sakuá'a na ndii kutaku na ndatán kóni Ndios. ¹³ Nda k̄ivi vitin taḡda k̄ivi xaaḡ noḡ yóo ún, ñayó'o xini ñó'ó ke'é ún: Ka'vi ún to'on Ndios noḡ nañani yó xí'in náki'va yó, ta ndato'on ún xí'in na ña chikaḡ ún ndee ini na ña va'a kundikḡn na yich̄i Ndios, ta saná'a ún na ñandaḡ. ¹⁴ Ndios xa saní'i ra yó'o ñii ndee va'a ña koni ñó'ó ún xa'ḡ ña kasa chiño ún noḡ ra, ta on sandakoo ún koni ñó'ó ún ndee yó'o, ña kúu ña n̄aki'in ún k̄ivi naxikua'ḡ ñani yó chinóo na nda'ḡ na s̄ini ún, ta n̄ika'ḡn na xí'in m̄i ún to'on ña kee Nima Ndios.

¹⁵ Chikaḡ ún ndee ta sakuá'a va'a ún ndi'i ñayó'o ña ndato'on̄i xí'in ún. Ta saá nañani yó xí'in náki'va yó kúndaḡ ini na ndi' va'a vaxi kua'no ún xí'in ña kándixa ún ta ndíkḡn ún yich̄i Jesucristo.

¹⁶ Kasa kuenda ún xí'in m̄i ún ña va'a kutaku ún, ta koto va'a ún ña ndasaá kuiti to'on ña ndaḡ saná'a ún, ta viv̄i ko'on ún yich̄i Jesucristo, ta nda lo'o on sandakoo ún ña. Tá kasa ndivi ún ñayó'o, ta sakaku xí'in m̄i ún, ta saá tuku kaḡu n̄ivi na chikaḡ so'o to'on ña sáná'a ún.

5

To'on yó'o ká'ḡ ndasaá va'a kutá'an n̄ivi xí'in natá'an na na kándixa Jesucristo

¹ On ka'an kue'e ún xí'in nda ñii taxikua'ḡ xa'ḡ ña on vá'a ke'é ra, ta ndatán ka'ḡn ún xí'in yivá m̄i ún, saá xini ñó'ó ka'ḡn ún to'on to'ó xí'in ndi'i taḡ taxikua'ḡ. Ta ndatán ka'ḡn ún xí'in nañani m̄i ún, saá xini ñó'ó ka'ḡn ún xí'in ndi'i taḡ takuáchí. ² Ta ndatán ka'ḡn ún xí'in si'í m̄i ún, saá xini ñó'ó ka'ḡn ún xí'in ndi'i náña'a náxikua'ḡ. Ta ndatán ka'ḡn ún xí'in náña'a k̄i'va m̄i ún, xí'in ñato'ó, ta xí'in ñandii, ñii k̄i'va saá xini ñó'ó ka'ḡn ún xí'in ndi'i náña'a nákuáchí.

³ Tá yóo náña'a ná ndixa n̄indḡo mató'on, chi n̄ixi'ij̄i yij̄i ná, ta on ko'ó nave'e ná, ta xini ñó'ó nañani yó xí'in náki'va yó chindeé na náña'a yó'o. ⁴ Ta saá ni, tá náña'a ná n̄ixi'ij̄i yij̄i yó'o kómí ná sa'ya ná,

án sa'ya ñani ná, ta nasa'ya náña'a yó'o kúu na si'na xínì ñó'ó chindeé na náña'a yó'o, ná kúu si'í na án xítan na. Ta xí'in ña ke'é na saá, cha'vi na xa'a ñava'a ke'é yivá si'í na án xij xítan na xí'in na kivi xá'no na. Ta ñivi na kisa ndivi ñava'a xa'a ña chindeé na yivá si'í na, nayó'o sákusij na ini Ndios. ⁵ Ta náña'a ná ndixa ñindoo mató'ón, chi ñixi'ij yij ná, ta on koó nave'e ná, ta náyó'o ndixa ndáa ini ná Ndios ta ndiví ñoo ká'an ná xí'in Ndios, ta ndúkú ná ñoo ra ña chindeé ña'á ra. ⁶ Ta saá ni, yoo sava náña'a ná ñixi'ij yij, ta ndasaá kuiti sákusij ná ini mii ná, ké'é ná ndatán kóni yikí koñu mii ná, ta náyó'o ndatán yoo ná ñixi'ij ñoo Ndios, saá yoo ná, vará táku ka ná ñoyívi yó'o. ⁷ To'on yó'o ka'nda chiño ún ñoo nañani yó xí'in náki'va yó, na kúu nave'e náña'a ná ñixi'ij yij, chi nayó'o xínì ñó'ó kasa ndivi na ñava'a. Ta saá on koo xa'a ña chikaá ñivi kuachi sata na. ⁸ Saá chi tá yoo ñivi na ká'an, káchí na kándixa na Jesucristo, ta on xijn na chindeé na nave'e mii na, ta nayó'o on vása kisa ndivi na ñandaá yichí Jesucristo, ta saá ñivi yó'o kini ka ké'é na ñoo ñivi na on vása kándixa Jesucristo.

⁹ Ta náña'a ná ñixi'ij yij, ta kómí ná unij siko kuiya ta kuá'a ka, ta ñii ñii náyó'o ñii láá xikuu yij ná, ta ndasaá kuiti náña'a yó'o, va'a ka'yi ún kivi ná ñoo tutu xa'a ña naki'in ná ña taxi nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo xa'a ña chindeé ña'á na. ¹⁰ Ta náña'a ná naki'in ñava'a yó'o xínì ñó'ó kuu náña'a ná xa kisa ndivi kuá'a ní chiño va'a, ta kánoo va'a to'on xa'a ná ñoo ñivi. Xínì ñó'ó kuu ná náña'a ná va'a saku'a'no sa'ya, xínì ñó'ó kuu ná náña'a ná xí'in ñato'ó naki'in ñivi na kixaá ve'e ná, ta xínì ñó'ó kuu ná náña'a ná xa nakata xa'a nañani yó xí'in náki'va yó kivi kixaá na ve'e ná, ta xínì ñó'ó kuu ná náña'a ná chindeé ñivi na xó'vi, ta ndixa taxi xí'in mii ná ña kasa ndivi ná ndi'í saá ñoo chiño va'a.

¹¹ Ta yoo náña'a ná ñixi'ij yij, ta náyó'o ta'an tondaá unij siko kuiya ná, ta on ka'yi ún kivi náyó'o ñoo tutu ña káchí naki'in ná ña'á ña taxi nañani yó xí'in náki'va yó xa'a ña chindeé ña'á na. Saá chi vaxi kivi kutoo ní náña'a yó'o koo yij ná, ta kixá'á ná on kua'a ka ná kasa

ndivi ná ña kóni Jesucristo, vará si'na ñika'an ná ndí ndixa on tonda'a ka ná xa'a ña kasa chiño ná ñoo Ndios. ¹² Ta saá nakuiso ná kuachi, chi xí'in ña tonda'a tuku ná, ya'a ndoso ná to'on ña si'na ñika'an ná kasa ndivi ná. ¹³ Ta yoo inka ña on vá'a ké'é sava náña'a kuachí yó'o, chi sakuá'á ná kuu ná náxúxán, ná xíka sij mii ñii ñii ve'e ñivi, ndato'on ná to'on visi, ta kóni ná ka'nda chiño ná ñoo inka ñivi ndasaá xínì ñó'ó kasa ndivi na chiño mii na, ta ká'an ná xí'in ñivi to'on ña on vása xínì ñó'ó. ¹⁴ Ta xa'a ñayó'o ndato'on xí'in náña'a ná ñixi'ij yij, ta nákuachí kóni kúu ná, va'a ka tonda'a tuku ná, ná koo sa'ya ná, ta ná kuni'í va'a ná yichí ña kasa ndivi ná chiño ve'e mii ná. Ta saá ñivi na on vása kándixa Jesucristo on kuchiño na ka'an na ña on vá'a xa'a yó. ¹⁵ Ñayó'o ndato'on xí'in ndó, chi saá yoo ña on vá'a ké'é sava náña'a nákuachí ná ñixi'ij yij. Náña'a yó'o xa sandakoo ná yichí Jesucristo ta vitin ndikon ná yichí ñanima ndiva'a ká'no Satanás.

¹⁶ Tá ñii ña'a án ñii ta na kándixa Jesucristo kúu nave'e ñii ña'a ná ñixi'ij yij, ta nayó'o xínì ñó'ó chindeé na náña'a ve'e mii nayó'o. Ta saá on sandi'í na xa'a si'ún ña xínì ñó'ó na ve'e ñoo ñoo kisa ká'no na Jesucristo, ta na ve'e ñoo yó'o kukomí na si'ún xa'a ña chindeé na náña'a ná ndixa ñindoo mató'ón, chi ñixi'ij yij ná, ta on koó nave'e ná.

¹⁷ Ta naxikuá'a na ndiso chiño xí'in natá'an na na kándixa Jesucristo, tá va'a ní'í na yichí ta va'a kisa ndivi na chiño, ta xínì ñó'ó kasa to'ó yó nayó'o, ta chindeé yó na xí'in ña xínì ñó'ó na. Ta ña xínì ñó'ó ní ka kúu ña kasa to'ó ní yó ta chindeé yó ñivi naxikuá'a na ká'an ndoso to'on Ndios, ta sáná'a na to'on ña ndaa. ¹⁸ Saá chi to'on Ndios ña ñitaa na xina'á káchí ña saá: "Tá kisa chiño sündiki sana ndó ña ndundii trigo, ta on chikaá ndó ñonoo yu'u tiyó'o, ña kuchiño kaxi rí trigo", káchí to'on Ndios. Ta inka xiiña ñoo to'on Ndios káchí ña saá: "Ndi'í ñivi na kisa chiño kómí na ndayí ki'in na ya'vi na", káchí to'on Ndios.

¹⁹ Tá yoo ñii taxikuá'a ta kúu ta ndiso chiño xí'in na kándixa Jesucristo, ta ñii

laá taa vaxi taxi kuachi xa'a tayó'o, ta saá yó'ó ñani yó tãTimoteo, on kama kandixa ún xa'a ña ká'an tayó'o tã taxi kuachi. Saá chi xini ñó'ó ovi án uní nivi na kasa ndaa xa'a ñii ñii kuachi, ta saá va'a kandixa ún ña ká'an na. ²⁰ Tá yóo ñii taxikuá'a tã kándixa Jesucristo, ta on xiin ra sandakoo ra ña on vá'a ké'é ra, ta saá noo ndi'i nivi na nákutá'an ve'e ño'o, ka'an ún xí'in tayó'o ndí xini ñó'ó sandakoo ra on ké'é ka ra ña on vá'a. Ta nivi na xini so'o ña ka'an ún, kuyi'vi na ña yiyo saá kundo'o mji na, tá ké'é na ña on vá'a. ²¹ Noo Ndios xí'in noo Jesucristo xí'in noo naángel, sákuiso chiño j yó'ó ña kasa ndivi ún ndi'i ñayó'o ña xá'nda chiño j noo ún vitin, ta on vá'a nakaxin ún nivi, ta ñii ki'va ñandaá ké'é ún xí'in ndi'i na. ²² On kama ní chinóo ún nda'a ún siní taa ña nakuiso chiño ra kasa ndivi ra chiño xí'in na kándixa Jesucristo. Saá chi tá on vá'a ké'é tayó'o chiño, ta mji ún nakuiso ún kuachi xa'a ña on vá'a ké'é ra. Ta mji ún, xini ñó'ó kuu ún taa tã ndixa kutaku ndii noo Ndios.

²³ Ta on ko'o ní ka ún ndasaá kuiti takuii, ta va'a lo'o kuiti vino ko'o ún, xa'a ña sanduva'a lo'o rá ña kí'vi tixin ún, ta saá tuku saña lo'o kue'e ña nóno káni tá'an xí'in ún.

²⁴ Yoo sava nivi na ké'é ña on vá'a, ta kivi tã'an ka nachiño kasa nani na xa'a kuachi yó'o, ta ndi'i nivi xa xini na xa'a kuachi yó'o. Ta yoo inka nivi na ké'é ña on vá'a, ta kuá'a ní kivi yoo se'é ña on vá'a ké'é nayó'o. Ta saá ni, kixaa kivi kundaa ini nivi xa'a ña on vá'a yó'o. ²⁵ Ta ñii ki'va saá ndó'o sava nivi na ké'é chiño va'a, chi tá kundivi chiño va'a, ta kuá'a ní nivi kama va'a xito na ñayó'o. Ta yoo inka chiño ña va'a ké'é nivi, ta kuá'a ní kivi yoo se'é ña, ta saá ni, on kuchiño koo se'é ña ndi'i saá kivi.

6

To'on ña ká'an xa'a nivi na kúu naesclavo

¹ Tá nañani yó án náki'va yó kúu naesclavo, ta nayó'o xini ñó'ó kasa to'ó ní na patrón na. Ta xí'in ña ké'é na saá, inka nivi on ka'an na ña on vá'a xa'a Ndios, ni on ka'an na ña on vá'a xa'a

to'on saná'a yó. ² Ta naesclavo na kisa chiño noo tapatrón tã kándixa Jesucristo, ta naesclavo yó'o, on vá'a kani siní na ndi on vása xini ñó'ó kasa to'ó na tapatrón na chi ñani na kúu ra. Nda víka, naesclavo yó'o xini ñó'ó chikaá ka na ndee ña va'a kasa ndivi na chiño noo tapatrón na. Saá chi ñani na, taa tã kí'vi ní ini na xini na kúu tapatrón na, ta tayó'o kúu taa tã naki'in ñava'a xa'a chiño kisa ndivi naesclavo yó'o. To'on yó'o kúu ña xini ñó'ó saná'a ún ta ka'an ndoso ún noo nivi.

Tá kutaku yó ndatán kóni Ndios, ta on kutoo ní yó si'ún ñoyívi yó'o

³ Tá yoo nivi na saná'a inka to'on ña on vása yoo yu'ú xí'in to'on ña nika'an Jesucristo, án saná'a na to'on ña on vása yoo yu'ú xí'in to'on ña ndaa saná'a yó ña ká'an ndasaá kutaku yó ndatán kóni Ndios, ⁴ ta na saná'a ña on vá'a yó'o kúu nivi na kisa ká'no xí'in mji, ta ndixa nivi yó'o nda lo'o on vása xini na. Nayó'o ndasaá kuiti kusií ini na xí'in to'on ña kani tá'an na xí'in nivi xa'a ña kóni kachi sava to'on. Ta xí'in ña náa nivi saá, kama ní kaku ña kuini ini na xini tá'an na, ta kixá'a na sáa ini na xini tá'an na, nda tondaa na nata'vi tá'an na, ta kixá'a na ká'an na kuá'a ní to'on ndiva'a xa'a nata'an na, ta xani siní na ndi na on vá'a ini kúu ndi'i nata'an na. ⁵ Nayó'o, xí'in to'on káni tá'an na xa'a ña on vása ndaya'vi. Ta ndatán yoo ña tá'yí saá yoo ña xini tóni nayó'o, saá chi on vása xini na yu kúu ña ndixa ndaa. Ta xani siní na ndi ña kundikon na yichi Ndios kúu ña nduu na nakuíka, na kuá'a ní si'ún kukomí. Ta yi'j ká'an j xí'in ún on nakutá'an ún xí'in nivi na on vá'a yó'o. ⁶ Tá ndixa ndikon ndino'o ini yó yichi Ndios, ta tá kusií ini yó xini yó ñava'a taxi Ndios nda'a yó, ta saá ndixa kómí yó ñakuíka ndino'o. ⁷ Saá chi kivi kaku yó ñoyívi yó'o, on koó ña'a ní-kixaa xí'in yó. Tá tondaa kivi kivi yó ta saá kuá'an yó xí'in Ndios, ta on kuchiño ko'on nda ñii ñakuíka xí'in yó. ⁸ Ñakán kia, tá xa yoo ña xixi yó xí'in tikoto kundixin yó ñoyívi yó'o, ta va'a ná kusií ini yó xí'in ñayó'o. ⁹ Yoo nivi na kóni kukomí ñakuíka ñoyívi yó'o, ta xa'a ñayó'o kí'vi na kuachi ké'é

na ña ɔn vá'a, chi kixá'á na kútoo ní na kukomí na kuá'a ní noo ña ɔn vása ndáya'ví, ña kúu ña sátivi xí'in mji na, ta kixá'á na kuá'an na yichi noo ndi'i xa'a na. ¹⁰ ɔn vása va'a ña kútoo nivi kukomí na kuá'a ní s'ún, chi noo ña kútoo ní na s'ún káku ndi'i saá noo ña ɔn vá'a. Xa'a ña kútoo ní na s'ún, sava nivi sandakoo na yichi Jesucristo, ta saá xo'vi ní nayó'o.

TaPablo ká'an ra xí'in taTimoteo xini ñó'ó kutaku ra ndatán kóni Ndios

¹¹ Ta yó'ó, taTimoteo, ta kisa chiño noo Ndios, xini ñó'ó kuxiká ún noo ndi'i ña ɔn vá'a. Ta xini ñó'ó kasa ndivi ún ñandaá, kutaku ún ndatán kóni Ndios, ta kandixa ndino'o ini ún Jesucristo. Kuki'vi ini ún koni ún nivi, kündeé ini ún noo ndi'i ña xo'vi ún, ta kuu ún ta va'a ini xí'in ndi'i nivi. ¹² Saá tuku xini ñó'ó chikaá ní ún ndee xa'a yichi Jesucristo ña kúu ña ndikɔn yó. Ta chikaá ní ún ndee xa'a ña taxi Ndios ña kutaku ún xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. Chi xa'a ñayó'o, Ndios nakana ra yó'ó kivi nika'an ún kándixa ún Jesucristo noo kuá'a ní nivi xini na yó'ó. ¹³ Ta vitin noo Ndios, ta taxi ña táku ndi'i saá ña'a ña yóo, ta noo Jesucristo, ta ndakuin xa'a ñandaá kivi xindichi ra noo taPoncio Pilato, xá'nda chiño i noo ún vitin. ¹⁴ Chikaá so'o ún ndi'i ña xá'nda chiño i noo ún, ta kasa ndivi ún ndi'i ña kóni Ndios, ña ɔn kuchiño inká nivi ka'an na ña ɔn vá'a xa'a ún. Saá viví kutaku ún nda kixaá kivi ndikó Jesucristo, Ta taKá'no noo yó. ¹⁵ Tá kixaá kivi ña chitóni Ndios, ta tuku sanativi ra Jesucristo ña koni nivi ñoyívi yó'o. Ta ñii laá Ndios yó'o kúu tavá'a ní, ta taká'no noo ndi'i nivi xí'in noo ndi'i ña'a ña yóo ñoyívi. Kómí ra ndi'i ndee xí'in ndi'i ndayí noo ndi'i narey, ta Ndios kúu ta ká'no ka noo ndi'i naná'no na yóo ñoyívi yó'o. ¹⁶ Ta ñii laá Ndios kúu ta táku ndi'i saá kivi nija'a ta kutaku ra ndi'i saá kivi ña vaxi. Yóo Ndios ma'ño ña yé'e ní ña ɔn vása kuchiño koto kaxín nivi xí'in nduchú noo na, ni ɔn vása kuchiño tondaá yatin nivi noo yóo ña yé'e yó'o. Nda ñii nivi ɔn ta'an koni na Ndios, ni ɔn kuchiño koni na ra xí'in nduchú noo na. jNá naki'in Ndios ndi'i ñato'ó, ta ná kasa

ká'no ndi'i nivi Ndios, chi kómí ra ndi'i ndee ndi'i saá kivi! Saá ná koo ña.

¹⁷ Xini ñó'ó ndato'on ún xí'in nivi na kómí ñakuiká ñoyívi yó'o ña ɔn kuu na nivi na ña'a ní ini, ni ɔn kani sinj na ndi' ñakuiká na kuchiño ña sakaku ña na noo ndi'i tondó'ó, chi ñakuiká ɔn sivi ña kündeé koo ndi'i saá kivi kúu ña, chi ñii kivi kuchiño ndaño'ó ñakuiká, án ndi'i xa'a ña. Va'a ka nivi nakuiká ndixa ná kundaá ini na ndi' Ndios kúu ta kuchiño chindeé ra na, chi ñii laá Ndios tatáku kúu ta táxi ndi'i saá noo ñava'a nda'a yó, xa'a ña koni ñó'ó yó ñayó'o xí'in ñasii ini yó. ¹⁸ Ndato'on ún xí'in nivi nakuiká ndi' xini ñó'ó ke'é na ñava'a, ta kasa ndivi na kuá'a ní chiño va'a. Ta xini ñó'ó kuu na nivi na ɔn vása sí'nda, ta víka koo ti'va na ta'ví na ñakuiká kómí na, ta xí'in ñasii ini na taxi na ña xini ñó'ó nivi nda'a na. ¹⁹ Tá ke'é nakuiká saá, ta kivi vaxi nayó'o kukomí na ñakuiká ndino'o ñoyívi nino. Saá chi ñava'a ké'é nayó'o sáná'a ña ndi' ndixa va'a kándixa na Ndios. Ta saá kuchiño taxi ra ña kutaku ndino'o na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi.

Ñayó'o kúu to'on sondí'i tutu yó'o ña sakuiso chiño taPablo taTimoteo

²⁰ Tata Timoteo, chikaá ún ndee ña va'a kasa ndivi ún chiño ña sakuiso chiño Ndios yó'ó. Ta ɔn chikaá so'o ún to'on vatá ña ɔn vása ndáya'ví ña kúu ña ká'an nivi na ndikɔn yichi ɔn vá'a ñoyívi yó'o. Xáni sinj nivi na ɔn vá'a yó'o ndi' ká'an na to'on ndíchi, ta ɔn sivi ñandaá kúu ña xáni sinj na. ²¹ Yóo sava nivi na kándixa ta táku na xí'in to'on vatá yó'o, ta xa'a ñayó'o sandakoo na yichi Jesucristo.

Ta ndi'i saá kivi Ndios ná ke'é ra ñava'a ní xí'in ún. Saá ná koo ña.

Tutu ñaovi ti'ví taPablo kua'an ña nda'a taTimoteo

*TaPablo ti'ví ra to'on yó'o ña chindee
ra taTimoteo*

¹ Yi'i, taPablo, ñii taapóstol ta kisa chiño noo Jesucristo kúu i, chi saá kóni Ndios. Ta Ndios ti'ví ra yi'i ña ka'an ndoso i to'on ra noo nivi. Ta ka'an i xí'in nivi ndí Ndios táxi ra ña kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi, tá ndino'o ini na kándixa na Jesucristo. ² Táa i tutu yó'o ña xa ña nda'a yó'ó, taTimoteo. Ta yó'ó, ndatán yoo sa'ya i ta ki'vi ní ini i xini i, saá yoo ún noo i. Ta vitin kóni i ndí Yivá yó Ndios xí'in Jesucristo ta xa'nda chiño noo yó, ná kundá'ví ini ra koni ra yó'ó, ná ke'é ra ñava'a ní xí'in ún, ta ná taxi ra ña koo va'a ini ún.

*TaPablo táxi ra ña táxa'vi ña'a nda'a
Ndios xa'a taTimoteo*

³ Ndi'i saá kivi ndúkú i ñava'a xa'a ún noo Ndios, ta ka'an i táxi i ña táxa'vi ña'a nda'a ra xa'a ún. Ta ñii ki'va ndatán kuyá xina'á kisa to'ó naxii xitan i Ndios, saá ndino'o ini i kisa to'ó i Ndios vitin. ⁴ Náka'an i vitin ndasaá xaku ní ún xa'a i kivi nindayi tá'an yó, ta xa'a ñayó'o kóni ní i koto i yó'ó vitin ña kuchiño kusii ní ka ini i. ⁵ Chi ndixa xini i ña ndino'o ní ini ún kándixa ún Jesucristo. Si'na xitan ún ñaLoida kándixa, ta saá kándixa si'í ún ñaEunice, ta vitin kúndaá ini i ña ñii ki'va saá kándixa va'a mji ún Jesucristo.

*On vá'a kuka'an noo yó
xa'a to'on ñava'a ña ka'an xa'a Jesucristo*

⁶ Xa'a ñayó'o ndúkú i noo ún ña on sandakoo ún koni ñó'ó ún ndee va'a ña saní'i Níma Ndios yó'ó kivi chinoo i nda'a i siji ún, chi ndee va'a naki'in ún, ndatán yoo ño'o xixi, saá yoo ña, ta xini ñó'ó kundaa va'a ún ña, ña on nda'va ña. ⁷ Chi Níma Ndios ña taxi ra koo xí'in yó, on sivi níma ña ke'é ña nduu yó nivi na yi'vi ini kúu ña, ta Níma ña taxi Ndios koo ña ini mji yó chindee ña nduu yó nivi na ndakú ini. Ta Níma Ndios táxi ña ndee,

ñá kuchiño yó kuki'vi ini yó koni tá'an yó, ta kuchiño yó nasita xí'in mji yó noo ña on vá'a. ⁸ Xa'a ñayó'o, on kuka'an noo ún ndakuijn ún ka'an ún to'on ñava'a xa'a Jesucristo, ta ni on kuka'an noo ún xa'a yi'i, ta ta nákaa ini ve'e ka xa'a Jesucristo. Tá mii ka, koo ti'va ún xí'in ndee ña nátaxi Ndios nda'a ún, ña kuchiño ún xo'vi ún, ñii ki'va ndatán xo'vi yi'i xa'a to'on Jesucristo. ⁹ Ndios sakaku ra mji yó ta nakana ra mji yó ña kuu yó nivi na kutaku ndii noo ra, ndatán kóni ra. Ta on sivi xa'a chiño va'a ña ke'é yó kúu ña ke'é Ndios ñava'a yó'o xí'in yó, ta xa'a ña chitoní mji Ndios xí'in ña ka'no ini ra, ta xa'a ñava'a kisa ndivi Jesucristo xa'a yó, Ndios sakaku ra yó ta nakana ra yó ña kúu yó nivi na ndikon yichi ra. Saá chitoní Ndios kivi ta'an ka kixá'a koo kivi noo ñoyivi yó'o. ¹⁰ Ta vitin Ndios xa saná'a ra mji yó ndí ta ka'no ní ini kúu ra, chi ti'vi ra Jesucristo kixaa ra ñoyivi yó'o, ta tayó'o sandi'i ra xa'a ndee ña xa'ni nivi. Ta xí'in to'on ñava'a ña ka'an xa'a Jesucristo ndasaá sakaku ra nivi, Ndios saná'a kaxin ra mji yó ndasaá kuchiño kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi.

¹¹ Ndios sakuiso chiño ra yi'i ña ka'an ndoso i to'on ñava'a yó'o xa'a Jesucristo, ta sakuiso chiño ra yi'i kúu i taapóstol xa'a ña saná'a i nivi na on vása kúu najudío. ¹² Xa'a ña kisa ndivi i chiño yó'o ña sakuiso chiño ra yi'i, vitin xo'vi i ndi'i tondó'ó yó'o. Ta saá ni, on vása kúka'an noo i xa'a ndi'i ña xo'vi i, chi xini kaxin i yu kúu ta ta kándixa i, ta ndixa ndaa ini i ndí kómí ra ndee ña kundaa va'a ra to'on ra ña taxi ra nda'a i, ta saá nivi na kándixa ra ka'an ndoso na to'on ra anda kixaa kivi ña ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o.

¹³ Ta xini ñó'ó ún kundikon va'a ún yichi ña ndaa ña kúu ña saná'a i yó'ó. Ta on sandakoo ún ña kándixa ún Ndios, ta ni on sandakoo ún kuki'vi ini ún koni ún natá'an yó, saá chi ndee ña kutaku yó saá kúu ñava'a saní'i Jesucristo mji yó xa'a ña kándixa yó ra. ¹⁴ Ta xí'in ndee Níma Ndios ña yoo ini mji yó, xini ñó'ó kundaa va'a ún to'on ña ndaa ña sakuiso chiño Ndios yó'ó xa'a ña va'a ndato'on ún ña xí'in nivi.

15 Xa xini ún taFigelo xí'in taHermógenes xí'in kuá'a ní nivi na kándixa Jesucristo na ndóo kuá'a ñoo ñoo ño'o Asia, xa sandakoo na yi'i, ta nda lo'o on xiin na koni ka na yi'i. 16 Ta taOnesíforo, on vása ní-ke'é ra saá, chi kuá'a ní yichi ndasa va'a ra ini i. Xa'a ñava'a ke'é taOnesíforo xí'in i, ndúkú i ñoo Ndios ña kundá'vi ini ra koni ra tayó'o xí'in nave'e ra. Saá chi tayó'o on vása ní-kuka'an ñoo ra xa'a yi'i, vará xini ra yi'i yooj nó'ni xí'in kaa ini ve'e kaa. 17 Nda víka, kivi kixaa taOnesíforo ñoo Roma yó'o, ta nandukú ní ra yi'i andá nan'i ra yi'i. 18 Ta saá, kivi tondaa ña kasa nani Ndios kuachi ndi'i nivi ñoyivi yó'o, ndati i ná kundá'vi ini Ndios koni ra taOnesíforo. Ta mji ún, taTimoteo, xini va'a ún xa'a ndi'i ñava'a ke'é ra ña chindeé ra mji yó kivi nixiyo yó ñoo Éfeso.

2

To'on yó'o ká'an ndi'i nivi na kándixa Jesucristo xini ñó'ó kündeé va'a na ñoo ña xo'vi na xa'a ra

1 Ta yó'ó, tata Timoteo, ndatán yoo sa'ya i saá yoo ún, ta ndúkú i ñoo ún ña chikaa ún ndee ini mji ún chi xa kómí ún ñava'a ña taxí Jesucristo nda'a ún. 2 Xa xini so'o ún to'on ña ñika'an ndoso i ñoo kuá'a ní nivi. Ta vitin yó'ó xini ñó'ó ún nakaxin ún nataa na va'a ndíkõn yichi Jesucristo, na kuu na ti'va saná'a nivi. Ta sakuiso chiño ún nataa yó'o ña saná'a na inká nivi ndatán yoo to'on ña xini so'o ún ñika'an i.

3 Ta yó'ó, tata, ndatán yoo ñii tropa ta on vása yí'vi xo'vi xa'a chiño ña kisa ndivi ra, ñii kiva saá koo ti'va ún xo'vi ún xa'a Jesucristo. 4 Nda ñii tãropa on vása xáni sijn ra xa'a inká chiño, chi ndasaá kuiti táku ra ña kasa ndivi ra chiño ra ña sakusij ra ini ta xá'nda chiño ñoo ra. 5 Ta yoo ñii tãa ta kuá'an kono xí'in inká na xino ña koto nivi yu kuu tãa ta ndee ka va'a xino, ta tayó'o xini ñó'ó kandixa ra ndayí ña xá'nda chiño ndasaá xini ñó'ó kono nataa. Tá ñii ta xino yó'o, on vása kándixa ra ndayí, ta on kuchiño ra naki'in ra ñava'a ña táxi na nda'a tãa ta kündeé xaá si'na ñoo ndi'i na xino xí'in

ra. 6 Saá tuku tá yoo ñii tãa ta ndee ní kisa chiño ñoo ño'o ra, ta tayó'o kómí ra ndayí kuu ra tãa ta si'na koni ñó'ó ña sakee ra. 7 Va'a kani sijn ún xa'a to'on yó'o, chi Jesucristo chindeé ra yó'ó ña kundaá va'a ini ún ndi'i to'on ña ndatõ'on i xí'in ún.

8 Naká'an ún xa'a Jesucristo, kaku ra tixin ñii ña'a ñasa'ya ñani síkuá tãrey David, ta nixi'i ra ta nataku ra. Ñayó'o kuu to'on ñava'a ña ká'an ndoso i ñoo nivi, 9 ta xa'a to'on yó'o xó'vi vitin, ta ndatán yoo ñii tãa ta kómí kuachi ká'no, saá yoo i, chi nó'ni xí'in kaa. Ta to'on Ndios on sivi ña nó'ni kuu ña, ta kuchiño kujta ní'no ndíka ña ndi'i saá xiiña ñoo nivi. 10 Ta saá kündeé i xó'vi ñoo ndi'i tondó'ó, xa'a nivi na ñikaxin Ndios kandixa na Jesucristo ta sakaku ra na, ta saá kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi ñoo yoo ñalivi, ña va'a ña yé'e.

11 To'on ña ndixa ndaa kuu ñayó'o:

Tá nixi'i yó xí'in Jesucristo, tãa ta nixi'i xa'a kuachi yó, ta saá tuku ndixa kutaku yó xí'in ra.

12 Tá kündeé yó xí'in ndi'i ña xó'vi yó ñoyivi yó'o, ta saá kivi vaxi ka'nda chiño yó xí'in Jesucristo.

Tá ka'an yó on vása xini yó ra, ta saá ka'an ra on vása xini ra mji yó.

13 Tá on vása kasa ndivi yó to'on ra, ta saá ni, Jesucristo ndixa kasa ndivi ra to'on mji ra, chi ndixa ndasaá kuiti tãndaá kuu ra, ta nda lo'o on kuchiño nasama xí'in mji ra,

káchí to'on ña ndaa.

TãPablo ndatõ'on ra xí'in taTimoteo ná chikaa ra ndee ña va'a ní kasa ndivi ra chiño Ndios

14 Ndi'i saá kivi sanaká'an ún nivi na ndíkõn Jesucristo xa'a to'on yó'o. Ta ñoo Ndios ndatõ'on ún xí'in na ña on ña na xa'a to'on. Saá chi ña maní kuu ña káni tá'an na xí'in to'on xa'a ña on vása ndaya'vi, ta ña ké'é na saá sátivi ña ini nivi na xini so'o ñayó'o. 15 Chikaa ún ndee ña sakusij ún ini Ndios, ta saá kuu ún tãa ta ndaya'vi ñoo ra. Xini ñó'ó kuu ún tãa ta kisa chiño va'a, ña on kuka'an ñoo ún xa'a ñava'a kisa ndivi ún. Ta xini ñó'ó kuu ún tãa ta ndixa xini va'a saná'a to'on ña ndaa. 16 Kuxiká ún ñoo to'on ña on

vása ndáya'ví, to'on ña ká'an ñivi na on vása ndíkõn yichì Ndios, chi ñii ñii kivi vaxi kua'no ña on vá'a ke'é ñivi na ká'an to'on on vá'a yó'o. ¹⁷ Ta to'on ña sáná'a ñivi na on vá'a yó'o, ndatán yóo ñii kue'e tá'yí ña kuee kuee vaxi kua'no, ta sándi'i ña xá'a koñu ñivi saá yóo ña. Yó'o ta yí'í xínì yó ta Himeneo xí'in ta Fileto kúu ovi taa ta sáná'a to'on on vá'a yó'o. ¹⁸ Saá chi nayó'o xa sandakoo na to'on ña ndaa, ta ká'an na sáná'a na ndí xa ñiya'a kivi ña sanatakú Ndios ndi'i ñivi. Ta xí'in to'on vatá yó'o xa sativi na ini sava ñivi na kándixa Jesucristo, ña on vása kúndaqa ka ini na yu kúu ñandaqa. ¹⁹ Ta saá ni, Ndios xa chindú'u ra ñii to'on ra ña ndaa ña kandú'u ndi'i saá kivi ña vaxi, ta on kúchiño nasama ña. Ndatán yóo xá'a ve'e ña xa ñixino saá yóo to'on Ndios yó'o. Ta ndatán yóo yuu ña chikaa na xá'a ve'e yó'o, ta nda ñii ñivi on kivi ka tava na ña, saá yóo to'on ña káchí saá: "Ndios xínì ra yu kúu ñivi na ndixa kúu sa'ya ra." Ta saá tuku kachí ña saá: "Ndi'i ñivi na ndino'o ini kándixa Jesucristo xínì ñó'ó kuxiká na noo ña on vá'a."

²⁰ Tá yóo ñii ve'e ká'no nakuiká, ta ini ve'e yó'o yóo kuá'a ní noo nda'a chiño. Yóo nda'a chiño ña kuva'a xí'in ka plata, án xí'in ka oro. Ta xínì ñó'ó nda'a chiño yó'o xá'a ña kasa ndivi yó chiño ná'no ña ndáya'ví ní. Ta saá tuku yóo inka nda'a chiño ña kuva'a xí'in tón yiton, án xí'in ño'õ kisin. Ta nda'a chiño yó'o xínì ñó'ó xá'a ña kasa ndivi yó chiño válí ña lo'o ndáya'ví. ²¹ To'on yó'o sáná'a mii yó, chi ndatán yóo nda'a chiño ña kuva'a xí'in oro án xí'in plata ña xínì ñó'ó xá'a chiño ña ndáya'ví ní, saá yóo ndi'i ñivi na chikaa ndee ña ndasa ndii na nima na ta va'a vivii kutaku na ndatán kóni Ndios. Saá Ndios kúchiño koni ñó'ó ra ñivi yó'o xá'a ña va'a kundivi ndi'i saá noo chiño ndáya'ví.

²² Ta mii ún, xínì ñó'ó ún nasita xí'in mii ún noo ndi'i ña on vá'a ña kútoo ní nataa kuáchí ñoyívi yó'o. Ta chikaa ún ndee ña kutaku ún xí'in ñandaqa, chikaa ún ndee ña xí'in ña ndino'o ini ún kandixa ún Jesucristo, chikaa ún ndee ña kuki'vi ini ún koni ún

ñivi, ta chikaa ún ndee ña koo va'a ini ún xí'in ñivi. Ndi'i ñayó'o, chikaa ún ndee ña kasa ndivi ún ñii káchí xí'in nañani yó ta xí'in náki'va yó, na kúu ñivi na ndino'o ini kisa ká'no Ndios. ²³ On chikaa so'o ún to'on ña náa ñivi xá'a ña on koó xá'a, ña nda lo'o on vása ndáya'ví, chi xínì ún ndí ña káni tá'an ñivi ta náta'vi tá'an na, vaxi ña noo ña náa na. ²⁴ Ta ndi'i mii yó na kúu na xika chiño noo Ndios, on vá'a ña yó ta kani tá'an yó xí'in ñivi. Ta nda víka, xínì ñó'ó koo va'a ini yó xí'in ndi'i ñivi. Ta xínì ñó'ó kuu yó ñivi na va'a xínì ndasaá saná'a yó inka ñivi, ta xínì ñó'ó kuu yó ñivi na ká'no ini xí'in ndi'i ñivi. ²⁵ Tá yóo ñivi na kisa toon noo to'on ña ndaa, ta mii yó na xika chiño noo Ndios, xí'in ñato'ó ta xí'in to'on va'a, xínì ñó'ó ka'an yó xí'in ñivi na toon ini yó'o ña kúchiño ndasa va'a na yichì na. Ta ndati yó Ndios taxi ra ña nandikó ini na, ta kúndaqa ini na ñandaqa. ²⁶ Ta saá kúchiño na kaku na noo ñanima ndiva'a ká'no, chi ñandiva'a yó'o xa sakako'on ña na xá'a ña kasa ndivi na ña kóni mii ña.

3

Kivi kixaa yatin ñasondí'í ñoyívi yó'o ke'é ñivi ña on vá'a

¹ Va'a ná kúndaqa ini ún ñayó'o: Kivi ña vaxi tá xa yatin tondaa ñasondí'í ñoyívi yó'o koo kivi ña yo'vi ní xí'in kuá'a ní tondó'ó. ² Saá chi ñivi na kutaku kivi yó'o kuu na ñivi na ndasaá kuiti kuki'vi ini koni xí'in mii, ta kútoo ní na kukomí na kuá'a ní si'ún, ta kuu na ñivi na ña'a ní ini, ta kasa ká'no xí'in mii na. Ñivi na ká'an ña on vá'a xá'a Ndios kuu na, ñivi na on vása kasa ndivi to'on ña ká'an yivá si'í xí'in kuu na, ñivi na on vása taxi ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios án nda'a inka ñivi kuu na, ñivi na on vása kasa to'ó Ndios kuu na. ³ Ñivi yó'o nda lo'o on kuki'vi ini na koni na nda ñii ñivi, ni on kua'a na kasa ká'no ini na xá'a ñivi. Ka'an na to'on visi xá'a ñivi, ta nda lo'o on nasita xí'in mii na ña ke'é na ndi'i noo ña on vá'a. Ñivi na yukú ní ini kuu na, ta nda lo'o on kua'a na koni na ñava'a ña kóni Ndios. ⁴ Ñivi na ti'va ní sandá'vi natá'an mii kuu na, ñivi na on vása yí'vi ña ke'é na ndi'i ña káchí ini mii na kuu na. Ñivi

na ña'a ní ini kuu na, ta on vása nandukú na ña sakusij ini Ndios, chi ndasaá kuiti nandukú na ña sakusij ini mji na. ⁵ Njivi yó'o ka'an na noo inká njivi ndí na va'a ní kisa to'ó Ndios kúu na. Ta saá ni, ña on vá'a ké'é na saná'a ndí on vása ndíkon ndino'o ini na yichí va'a. Ta mji ún, tata, xíní ñó'ó kuxíká ún noo njivi na ké'é saá.

⁶ Ta vitin xa yóo njivi na on vá'a yó'o, ta sava nayó'o kúu nataa na kí'vi kuá'a ní ve'e inká njivi, ta sándá'ví na náña'a ná kúu ná naa ini, ná xáni siní xa kuá'a ní kuachi ndíso. Ta násí'í yó'o on xijn ná nasita xí'in mji ná noo ña káchí ini mji ná. ⁷ Ta ndi'i saá kivi kúsij ini ná xíní so'o ná to'on ña xaá ña ká'an njivi na saná'a, ta on vása chíkaa so'o ná ña kundaá ini ná yu kúu ñandaá. ⁸ Ndatán tajanes xí'in tajambres, njixiyo toon ní ini na noo taMoisés kuyá xina'á, ñii kiva saá yóo toon ini nataa na sándá'ví náña'a vitin, chi nataa yó'o on vása xijn na kundaá ini na ñandaá. Ta nataa yó'o ndasaá kuiti chútú ña on vá'a siní na, ta on vása ndíkon na yichí Jesucristo. ⁹ Ta nataa on vá'a yó'o on kundeé na ké'é na ña on vá'a ndi'i saá kivi, chi inká njivi nakoni na ndí nataa on vá'a yó'o kúu njivi na kí'vi siní. Ñii kiva ndatán kuyá xina'á nakoni njivi tajanes xí'in tajambres ndí xikuu na njivi na kí'vi siní, saá koo xí'in njivi na on vá'a yó'o.

TaPablo ndátoto'on ra ta sákuiso chiño ra taTimoteo

¹⁰ Ta yó'ó, taTimoteo, xíní va'a ún ndi'i to'on saná'a, ta xíní va'a ún ndasaá táku, ta xíní ún yu kúu ña kóni tondaá kasa ndivi ñoyívi yó'o, ta xíní ún ndasaá kándixa Jesucristo, ta xíní ún ndí va'a ká'no ini xíní njivi, ta xíní ún ndasaá va'a kí'vi ini xíní njivi, ta xíní ún ndasaá kúndeé xí'in ña xó'vi. ¹¹ Ta xíní ún kuá'a ní ña on vá'a ké'é njivi xí'in, chi kisa chiño noo Jesucristo, ta ndeé ní xó'vi. Saá tuku xíní ún ña njindo'o ñoo Antioquía, ñoo Iconio xí'in ñoo Listra. Vará ndeé ní saxo'vi na yi'i, ta Jesucristo sakaku ra yi'i noo ndi'i nayó'o. ¹² Ndixa kúu ñayó'o: Ndi'i njivi na chíkaa ndeé ña va'a kutaku na yichí Jesucristo, xo'vi na chi njivi na on xijn koni Jesucristo saxo'vi

ña'á na. ¹³ Ta njivi na on vá'a, ta njivi na sándá'ví inká njivi, ñii ñii kivi yá'a nduu na na on vá'a ka, ta ñii ñii kivi vaxi sándá'ví ka na inká njivi, ta ñii kiva saá inká njivi sándá'ví na nayó'o.

¹⁴ Ta yó'ó, ñii ñii kivi xíní ñó'ó kandixa va'a ka ún ña kúu to'on ña ndaa ña xa sakuá'a ún, chi xíní ún ndixa ñandaá kúu ña. Saá chi xíní va'a ún ndí njivi na saná'a yó'ó kúu njivi nandaá. ¹⁵ Nda lo'o ún, tnda kivi vitin xa xíní ún to'on Ndios ña njtaa na xina'á. To'on Ndios kúchiño saná'a ña yó'ó, ta saá kundaá va'a ini ún ndasaá Ndios sákaku ra yó'ó xa'a ña kándixa ún Jesucristo. ¹⁶ Ndi'i to'on Ndios ña njtaa na xina'á, Níma Ndios njika'an ña xí'in níma njivi, ta njtaa na to'on ra. Ta to'on Ndios yó'o va'a saná'a ña njivi, nándaxin ña noo na xa'a ñava'a xíní ñó'ó ké'é na, ta to'on Ndios násita ña njivi ña on ké'é ka na ña on vá'a, ta saná'a ña njivi ndasaá xíní ñó'ó va'a kutaku na ndatán kóni Ndios. ¹⁷ Xa'a ñayó'o ndi'i mji yó na ndíkon yichí Ndios va'a koo ti'va yó, ta saá ndixa kuchiño kasa ndivi yó ndi'i noo chiño va'a.

4

Xíní ñó'ó ní taTimoteo ka'an ndoso ka ra to'on Ndios noo njivi

¹ Kivi vaxi nativi Jesucristo ña ka'nda chiño ra noo ndi'i njivi ñoyívi yó'o, ta kasa nani ra kuachi ndi'i njivi, án na táku kuu na, án na xa njixi'j kuu na. Ta vitin xíto Ndios xí'in Jesucristo ña sákuiso chiño yó'ó ² ña chíkaa ún ndeé ka'an ndoso ún to'on Ndios ndi'i saá kivi noo njivi. Xíní ñó'ó ké'é ún saá, kivi ña kútoo ní njivi koni so'o na to'on Ndios, án kivi ña on vása kútoo njivi koni so'o na to'on Ndios. Ndatoto'on ún saná'a ún na ña kundaá ini na yu kúu ña on vá'a ké'é na, ta ka'an káxin ún xí'in na ña sandakoo na ké'é na ña on vá'a. Ta chíkaa ún ndeé ini njivi xa'a ña kundikon va'a na yichí Jesucristo. Kivi ka'an ún xí'in njivi yó'o án saná'a ún na to'on ndaa, ta xíní ñó'ó xí'in ñato'ó ní ini ún ka'an ún xí'in na, ta xí'in ña ká'no ini ún saná'a ún na. ³ Chi kivi vaxi on kua'a ka njivi koni so'o na to'on ndaa, ta ndasaá kuiti kútoo na koni so'o na to'on ña sakusij ini mji na. Ta saá njivi

yó'o ndukú na inká nivi na saná'a na to'on ña kútoo na koni so'o na. ⁴ Ta saá sandakoo na ña koni so'o na to'on ña ndaa, ta ndasaá kuiti chikaa so'o na cuento ña vaxi sinjivi. ⁵ Ta yó'ó, tata, ndi'i saá kivi xini ñó'ó kuu ún ta ta va'a ní xani sinjivi, ta xini ñó'ó kündeé ún xí'in ndi'i ña xo'vi ún. Ndi'i saá kivi va'a kasa ndivi ún chiño ña ka'an ndoso ún to'on va'a xa'a Jesucristo, ta va'a kasa ndivi ún ndi'i chiño ña ndiso ún.

⁶ Ta yi'i, xa yatin kixaa kivi ña kivi. Xa nitaxi xí'in miji noo Ndios, ta ndatan yoo ña sóko noo ra, saá yoo ña kivi. ⁷ Xa chikaa ndeei xa'a ña va'a kundikonjivi yichi Jesucristo ta xa'a ña kündeé noo ña on vá'a ñoyivi yó'o. Ta ndatan yoo ta ta xino ta kündeé ra xa'a ra noo xa'a na xino, saá va'a kündeé. Chi nda ñii kivi on vása ní-sandakooi kándixai Jesucristo. ⁸ Ta xini ndi Ndios kuu ta ta va'a ké'é ñandaa xí'in nivi. Ta ndatan yoo ñava'a táxi na nda'a nivi na kündeé nixaa si'na, saá Ndios ndixa saní'i ra yi'i ñii ñava'a ní, saá chi ndixa kündeéi kisa ndiviji chiño ña sakuiso chiño ra yi'i. Ta on sivi ndasaá kuiti yi'i kuu ta naki'in ñava'a yó'o, ta Ndios saní'i ra ñava'a ndi'i saá nivi na kündeé ndikonjivi yichi ra, ta xí'in ñasiji ini na ndati na kivi ndiko Jesucristo ñoyivi yó'o.

TaPablo ndúkú ra ñava'a noo taTimoteo

⁹ Chikaa ún ndee ña yaxhi ní kixaa ún koto ún yi'i. ¹⁰ TaDemas sandakoo ra yi'i, chi kí'vi ní ka ini ra xini ra ña yoo ñoyivi yó'o, ta ku'an ra ñoo Tesalónica. Ta taCrescente ku'an ra ñii xiiña noo ño'o Galacia, ta taTito, ku'an ra inká xiiña noo ño'o Dalmacia. ¹¹ Sijn mató'on taLucas yoo xí'in. Va'a ko'on ún ndukú ún taMarcos ná kixi ra xí'in ún noo, chi tayó'o kuchiño chindeé ra yi'i xí'in chiño yó'o. ¹² Xa tiviji taTíquico ku'an ra nda ñoo Éfeso. ¹³ Ta kivi vaxi ún, ta kuni'i ún tikachij ña sandakooi ñoo Troas ve'e taCarpo. Ta saá kuni'i ún libro ña ka'vi, ta ña xini ñó'ó ní

ka noo kuu pergamino* kuni'i ún kixi ún nda'a.

¹⁴ Ta taAlejandro, ta ta kisa chiño xí'in kaa, xa ke'é ra ku'a ní ña on vá'a xí'in, ta Ndios cha'vi ra tayó'o ndatan yoo ña ke'é ra xí'in. ¹⁵ Kundaa xí'in miji ún noo taAlejandro yó'o, chi on vása xijn ra koni ra to'on ña ka'an ndoso yó'o.

¹⁶ Yichi noo kivi ndakuinji xa'a noo nachino ñoo ka'no yó'o, ta on vása ní-xiyo nda ñii nivi ña chindeé na yi'i, ta ndi'i nivi sandakoo na yi'i. Ndati Ndios ña on saxo'vi ra nayó'o xa'a ña sandakoo na yi'i. ¹⁷ Vará on vása ní-xiyo nivi xí'in, ta Ndios ndixa nixiyo ra xí'in, ta taxi ra ndee nda'a. Ta kuchiño nika'an ndoso to'on xa'a Jesucristo noo ndi'i na ndoo ve'e chiño, ta saá ndi'i nivi na on vása kuu najudío xini so'o na ña nika'an. Ta Ndios sakaku ra yi'i noo ña kivi, ndatan sakaku ra ñii ta ta xa nákaa yu'u tindika'a. ¹⁸ Ta kúndaa ini ndi ñii ki'va saá Ndios sakaku ra yi'i noo ndi'i ña on vá'a, ta kundaa ra yi'i, ña kuchiño xa'i ñoyivi ñino noo xá'nda chiño ra. ¡Ná kanoo va'a ní ñato'ó Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi! Saá ná koo ña.

To'on sondí'i nitaa taPablo ku'an nda'a taTimoteo

¹⁹ Tí'viji to'on ña chindeé ún ñaPrisca xí'in taAquila xí'in nave'e taOnesíforo. ²⁰ TaErasto nindoo ra ñoo Corinto. Ta kivi kee ñoo Mileto, ta taTrófimo nindoo ra, chi ndee ní ndó'o ra. ²¹ Chikaa ún ndee ña yaxhi kixi ún kivi ña ta'an ka kixá'a ña vixin ní. Ta taEubulo, taPudente, taLino, ñaClaudia xí'in ndi'i inká na kándixa Jesucristo ñoo Roma yó'o tí'vi na to'on chindeé na yó'o.

²² Jesucristo, ta xá'nda chiño noo yó, ná koo ra xí'in ún. Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in ndi'i ndó. Saá ná koo ña.

* **4:13** Pergamino kuu ñii yichi kiti ña xini ñó'ó nivi kujya xina'a xa'a ña taa na to'on ña ndaya'vi, ta chitivi na ña, ña koo va'a ña.

Tutu ti'ví taPablo kua'an nda'a taTito

TaPablo ti'ví ra to'on yó'o ña chindee ra taTito

¹ Yi'i, taPablo, taa ta kisa chiño noo Ndios kúu i, taapóstol ta ti'ví Jesucristo kúu i. Sakuiso chiño ra yi'i ña chindee i nivi na nakaxin Ndios kundikon ña'á, xa'a ña va'a kandixa na Jesucristo. Ta saná'a i nayó'o ña kundaq ini na yu kúu ña ndixa ndaq, chi ña ndixa ndaq yó'o kúu ña kándixa yó Jesucristo ta ndikon yó yichi ra. ² Ta mji yó, nivi na kándixa Jesucristo, ndati yó ta ndaa ini yó ndi ndixa kutaku yó xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi. Ndaa ini yó saá chi kuyá xina'á, tá ta'an ka kixá'á koo kivi noo ñoyivi, Ndios nika'an ra chitonj ra ndixa kutaku yó xí'in ra. Ta Ndios kúu taa ta nda lo'o on vása ká'an to'on vatá. ³ Ta vitin kixaa kivi ña chitonj Ndios ña kundaq ini nivi to'on ra. Ta saá Ndios, Taa ta Sákaaku mji yó, sakuiso chiño ra yi'i ña ka'an ndoso i to'on ra noo nivi. ⁴ Ta ti'ví i tutu yó'o xaq ña nda'a yó'o taTito, chi ndatan yoo sa'ya mji i saá yoo ún noo i, chi xí'in ña ndino'o ini mji yó kándixa yó Jesucristo. Ta vitin kóni i ndi Ndios Yivá yó xí'in Jesucristo ta xá'nda chiño noo yó, ná ke'é ra ñava'a xí'in ún, ná kundá'ví ini ra koni ra yó'o, ta ná taxi ra ña koo va'a ini ún. Saá ná koo.

Xí'in to'on yó'o taPablo ká'an ra nda chiño xini ñó'o kasa ndivi taTito

⁵ Kivi kee i noo ño'o naní isla Creta ña nixino nduu takuii mini, ta sakuiso chiño i yó'o, ña kasa ndivi ún chiño ña kumanj. Saá chi nika'anj xí'in ún ndi ñii ñii ñoo kaxin ún taa naxikua'a na kándixa Jesucristo, ta nayó'o kuu nataa na nakuiso kasa chiño ña chindee na natá'an na na kándixa Jesucristo. ⁶ Ta ñii ñii taa taxikua'a yó'o xini ñó'o kuu ra taa tandraa, taa ta kánoo va'a to'on xa'a noo nivi. Ta ñii ñii tayó'o xini ñó'o

kukomí ra ñii laá kuiti ñási'í mji ra, ta sa'ya ra xini ñó'o kuu na nivi na kándixa Jesucristo, ta nasa'ya ra yó'o xini ñó'o kuu na nivi na kánoo va'a to'on xa'a, ta saá tuku xini ñó'o kuu na na on vása toon ní ini noo nivi. ⁷ Ñii ñii taa taxikua'a yó'o ta ndiso chiño xí'in natá'an na kúu nivi na kándixa Jesucristo, taxikua'a yó'o kúu ta sakuiso chiño Ndios, chi Ndios xa taxi ra ndayí nda'a ra ña kasa ndivi ra ndi'i chiño ña kóni Ndios. Ta ñii ñii ta ndiso chiño yó'o xini ñó'o kuu ra taa tandraa, ta va'a viví taku noo nivi. On vá'a kuu ra taa ta ña'a ní ini, ni on vá'a kuu ra taa ta kama ní saá ini, ta ni on vá'a kuu ra taa ta xí'i ní, ni on vá'a kuu ra taa ta káni tá'an xí'in nivi, ni on vá'a kuu ra taa ta sándá'ví nivi án ké'é ra inká ña on vá'a xa'a ña kukomí ra si'ún. ⁸ Ta vika tayó'o xini ñó'o kuu ra taa ta va'a náki'in nivi na kixaa ve'e ra. Ta xini ñó'o kuu ra taa ta ndixa kusi i ini xini ña ndixa va'a, ta taa yó'o xini ñó'o kuu ra taa ta si'na kani sinj yu kuu ña va'a ke'é ra, ta saá kasa ndivi ra ña xini ñó'o ka. Ta xini ñó'o kuu ra taa tandraa, taa ta taku ndatan kóni Ndios. Ta xini ñó'o kuu ra taa ta násita xí'in mji noo ña on vá'a. ⁹ Xini ñó'o kuu ra taa ta kándixa ndino'o ini to'on Ndios, ndatan yoo to'on ña saná'a yó ra. Ta saá kuchiño ra saná'a ra inká nivi ña kúu to'on ndaq, ta xí'in to'on yó'o taxi ra ña inká nivi na ta'an koo yu'ú xí'in to'on Ndios ña kuchiño na kundaq ini na ndi ñandaq kúu ña saná'a ra.

¹⁰ Chi yoo kua'a ní nivi na toon ní ini, na on xin konj so'o to'on va'a, ta ká'an na to'on vatá ña on vása ndaya'ví, ta sándá'ví na kua'a nivi xí'in to'on yó'o. Kua'a ní nivi yó'o ká'an ndi Ndios on naki'in ra nivi na on vása kisa ndivi costumbre ña naní circuncisión.* ¹¹ Ta nanivi yó'o, on taxi ún ña saná'a ka na, chi to'on ña on vá'a saná'a na saka ña sinj kua'a ní nivi na xini so'o to'on ña on vá'a yó'o, ta ñii ki'va saá saka ña sinj nave'e nayó'o, ñakan on vása kuchiño ka kundaq va'a ini na yu kúu ña ndixa ndaq. Ta nivi na saná'a ña on vá'a yó'o ké'é na saá xa'a ña kuiti kóni na si'ún.

* **1:10** Costumbre najudio ña naní "circuncisión" kúu ña xá'nda na lo'o ñii sinj ñateq talo'o. Ké'é na saá xa'a ña taxi na ra nda'a Ndios.

¹² Nii taprofeta, tañoo Creta kúu ra, nika'an ra xa'a nañoo mii ra, káchí ra saá: "Mii yó nañoo Creta, ndi'i saá kivi kúu yó nivi na vatá ní, ta yóo yó ndatán yóo kití tiyukú. Vará nivi na xúxán ní kúu yó, ta ndi'i saá kivi xixi ná'ná ní yó ta xáxi ná'ná ní yó ña'a, ta nda lo'o on vása násita xí'in mii yó", káchí taCreta xa'a nañoo mii ra. ¹³ Ta ndixa to'on yó'o ña nika'an taCreta xa'a nañoo mii ra kúu ñandaq. Ta ñakán yó'o taTito, xini ñó'o ka'an ún ndato'on ún xí'in nañoo Creta ndí xini ñó'o sandakoo na ña on vá'a ké'é na, ta xini ñó'o sakuá'a na ke'é na ñava'a. Chi to'on ña ndato'on ún xí'in na chindeé ña na ña ndeé ka kundixa na Jesucristo ta va'a ka kundikon na yichi ra. ¹⁴ Ta xí'in to'on ña ndaq yó'o chindeé ún na ña on kundixa ka na cuento ña ndasaá kuiti kaku sinj nivi najudío, ta chindeé ún na ña on chikaq so'o ka na to'on ña xá'nda chiño nivi na kúu na on xjin kundixa to'on ña ndaq.

¹⁵ Nivi na ndixa kándixa Jesucristo, na ndii ini kúu na, ta xa'a ñayó'o xini na ndí ndi'i ña táxi Ndios, ña va'a kúu ña. Ta nivi na on vá'a na on xjin kundixa Jesucristo, nda ñii ña'a kúu ña va'a noq nayó'o. Saá chi on vása ndii yóo nima na noq Ndios, ta ni on vása kúchiño na nakoni na yu kúu ña va'a, án yu kúu ña on vá'a ké'é na. ¹⁶ Nivi na on vá'a ini yó'o káchí na ndí xini na Ndios, ta ña on vá'a ké'é na, ñayó'o saná'a ndí on vása xini na Ndios. Toon ní ini nivi na on vá'a yó'o, ta inká nivi on xjin na koni na nayó'o xa'a ña on vá'a ké'é na. Ta nivi na on vá'a yó'o, nda ñii ñava'a on kúchiño na kasa ndivi na noq Ndios.

2

Ndato'on taPablo xí'in taTito ndí xini ñó'o saná'a ra ñandaq

¹ Ta mii yó'o, ñani yó taTito, xini ñó'o saná'a ún nivi ndasaá kuiti ñandaq xa'a yichi Jesucristo ña kándixa yó. ² Ta nataa naxiku'a ñani yó xini ñó'o kuu na nivi na si'na kani sinj yu kúu ñava'a xini ñó'o ke'é na, ta saá ké'é na ña xini ñó'o ka. Ta xini ñó'o kuu na nivi na to'o ini, nivi na kánóo va'a to'on xa'a. Ta xini ñó'o kuu na nivi na va'a násita xí'in mii noq

ña on vá'a. Xini ñó'o kuu na nivi na ndino'o ini kándixa Jesucristo, ta vivii ku'a'an na yichi ra. Ta xini ñó'o kuu na nivi na ndixa kí'vi ini xini ndi'i inká nivi, ta xini ñó'o kuu na nivi na kúndeé noq ndi'i ña xó'vi na, ta on vása sándakoo na yichi Jesucristo. ³ Ta saá tuku saná'a ún náña'a náxiku'a ná kúu náki'va yó. Ta ndato'on ún xí'in ná ndí xini ñó'o koo to'o ini ná, ta vivii kutaku ná ndatán taku nivi na ndixa kándixa Ndios, ta on kuu ná náña'a ná ka'an to'on visi xa'a inká nivi, ni on kuu ná náña'a ná xí'i ní. Chi náña'a xiku'a náki'va yó xini ñó'o saná'a ná yu kúu ña va'a. ⁴ Ta xini ñó'o saná'a ná inká ki'va yó nákuáchí ndasaá va'a kuki'vi ini náyó'o koni ná yij ná xí'in sa'ya ná. ⁵ Ta xini ñó'o saná'a ná nákuáchí yó'o ndasaá si'na kani sinj ná yu kúu ña va'a ke'é ná, ta saá kasa ndivi ná ñava'a yó'o, ta xí'in ñayó'o nasita xí'in mii ná noq ña on vá'a. Ta nákuáchí ki'va yó xini ñó'o kuu ná náña'a ná va'a kisa ndivi chiño ve'e mii ná, ta xini ñó'o kuu ná náña'a ná xí'in ñato'o ini ké'é ndi'i ñava'a ña kóni yij ná. Saá chi xini ñó'o vivii kutaku náyó'o, ña on taxi ná ka'an nivi to'on on vá'a xa'a to'on Ndios.

⁶ Ta saá tuku ka'an ún xí'in nataa kuáchí ñani yó, ña si'na kani sinj na yu kúu ñava'a xini ñó'o ke'é na, ta saá ná ke'é na ñava'a yó'o, ta xí'in ñayó'o nasita xí'in mii na noq ña on vá'a. ⁷ Ta mii ún, ñani yó taTito, xini ñó'o vivii kutaku ún yichi Jesucristo, ta xí'in ñayó'o saná'a ún nataa kuáchí ñani yó ndasaá xini ñó'o vivii kutaku na. Kivi saná'a ún nataa kuáchí ñani yó, xí'in ña ndino'o ní ini ún ta xí'in ñato'o ní ini ún ka'an ún to'on ña ndaq xí'in na, ta ña taku ún xini ñó'o ñii kuu ña xí'in to'on ña ka'an ún xí'in nayó'o. ⁸ Ka'an ún to'on ña ndixa ndaq xí'in ndi'i nayó'o, xa'a ña on kúchiño naní'i nivi ka'an na to'on on vá'a xa'a ña saná'a ún. Ta saá nivi na on vása yóo yu'ú xí'in ún, kuka'an noq ndi'i nayó'o, chi on kúchiño naní'i na nda ñii to'on vatá ña taxi ka'an na ña on vá'a xa'a mii yó, na kándixa Jesucristo.

⁹ Ta ndato'on ún xí'in ñañani yó ta xí'in náki'va yó na kúu naesclavo na kisa chiño noq napatrón na, ta ka'an ún

xí'in na ndí xíní ñó'ó kasa ndivi na ndi'i chiño va'a ña kóni napatrón na, ta xíní ñó'ó chikaꝓ na ndee ña sakusij na ini napatrón na. Ta on vá'a kuu na nivi na ndákuijn to'on on vá'a noꝓ napatrón na. ¹⁰ Ndato'on ún xí'in na kisa chiño yó'o ña on kasa kuí'ná na ñakuíká ña kómí napatrón na, ta ndixa xí'in ñato'ó xíní ñó'ó ke'é na ndi'i chiño. Ta saá xí'in chiño va'a ké'é na, ñayó'o táxi ña ndí inká nivi kasa to'ó na ña livi sáná'a to'on Ndios, Taa ta Sakaꝓ mji yó.

¹¹ Ndios xa saná'a ra mji yó ndí taa ta va'a ní ini kúu ra. Saá chi ndixa ke'é ra ñava'a ní xí'in ndi'i nivi ñoyívi yó'o xa'a ña kúchiño ra sakaꝓ ra na noꝓ ndee ña on vá'a. ¹² Ta ñava'a yó'o ña ke'é Ndios xí'in yó sáná'a ña mji yó ndí xíní ñó'ó sandakoo yó yichí on vá'a, ta xíní ñó'ó sandakoo yó ña on vá'a ña kúsij ini nivi ñoyívi yó'o na on vása ndíkõn Ndios. Ta sáná'a ña mji yó ndí xíní ñó'ó si'na kani sijn yó yu kúu ña va'a ke'é yó, ta saá kasa ndivi yó ñava'a yó'o, ta xí'in ñayó'o nasita xí'in mji yó noꝓ ndi'i ña on vá'a. Ta xíní ñó'ó kuu yó nivi nandaa, nivi na kutaku ñoyívi yó'o ndátan kóni Ndios. ¹³ Xíní ñó'ó kutaku yó saá, chi ndixa ndaa ini yó ta ndáti yó ña tondaa kivi ká'no ña ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o. Ta xíní yó ndí Jesucristo kúu mji Ndios taká'no noꝓ yó, ta kúu ra Taa ta Sakaꝓ mji yó. Ta ndikó ra ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ñava'a ña livi ña yé'e. ¹⁴ Jesucristo yó'o taxi xí'in mji ra ña nixi'ij ra xa'a yó, ta ke'é ra saá xa'a ña sakaꝓ ra mji yó noꝓ ndi'i ndee ña on vá'a. Ta kisa ká'no ini ra xa'a kuachi yó, ña ndundii yó ta nduu yó naño ra, ta saá xí'in ndi'i ñasij ini yó taxi xí'in mji yó ke'é yó ñava'a.

¹⁵ Ñani yó taTito, va'a saná'a ún ndi'i to'on yó'o noꝓ nivi. Ta kómí ún ndayí ka'an ún xí'in na ndí xíní ñó'ó chikaꝓ na ndee ña va'a ko'on na yichí Jesucristo. Ta ka'an ún xí'in na ña sandakoo na ña on vá'a ké'é na. Ta yó'ó, on ke'é ún nda ñii ña on vá'a ña taxi ña xaa noꝓ nivi yó'ó.

3

Tõ'on yó'o ká'an ndasaá xíní ñó'ó kutaku nivi na kándixa

Jesucristo

¹ Sanaká'an ún nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo ndí xíní ñó'ó kasa ndivi na ndi'i ñava'a ña xá'nda chiño nagobierno xí'in inká naná'no noꝓ na. Xíní ñó'ó chikaꝓ so'o na, ta koo ti'va na ña ke'é na ndi'i saá noꝓ chiño va'a.

² Ndato'on ún xí'in na ña on ka'an na ña on vá'a xa'a nda ñii nivi, ni on kuu na nivi na ndúkú kani tá'an xí'in inká nivi. Xíní ñó'ó kuu na nivi na ká'no ní ini, ta xíní ñó'ó to'ó ní kutaku na xí'in ndi'i nivi.

³ Kuiya xina'á tá on ta'an ka kandixa yó Jesucristo, saá kí'vi ní xitaku mji yó, toon ní nixiyo ini yó saá, na ndaño'ó noꝓ Ndios xikuu yó, ta ke'é yó ndi'i noꝓ ña on vá'a ña kutoo ní yiki koñu mji yó, chi ña on vá'a xikuu ña xa'nda chiño noꝓ yó. Xitaku yó xí'in ña saá ní ini yó xini yó inká nivi, ta kisa kuini ini yó xini yó inká nivi. Ta ku'a ní nivi ni-xiin na kusij ini na koni na mji yó, ta ni mji yó ni-xiin yó kusij ini yó koni yó nayó'o. Vará saá xitaku yó kuiya xina'á, ⁴ ta Ndios, Taa ta Sakaꝓ mji yó, saná'a ra mji yó ndí ndixa ta va'a ní ini kúu ra, ta ndixa kí'vi ní ini ra xini ra ndi'i nivi, ⁵ chi xa'a ña ká'no ini mji ra kúu ña sakaꝓ ra mji yó. Ta nda lo'o on sivi xa'a ña chiño va'a ke'é yó kúu ña sakaꝓ Ndios mji yó. Ta xí'in ndee Níma Ndios, nakata ra ini yó ta saá ndoo ndi'i kuachi xindiso yó, ta saá nduu yó nivi xa'a, na ndii noꝓ Ndios. ⁶ Xa'a ña kisa ndivi Jesucristo, Taa ta Sakaꝓ mji yó, Ndios saní'i ra Níma ra mji yó ña sakutú ña ini yó ta kutaku ña ini yó ndi'i saá kivi. ⁷ Xa'a ña ká'no ini Ndios, ke'é ra ñava'a yó'o xí'in mji yó ña nduu yó nivi na ndii na on ko'ó ka kuachi kómí noꝓ ra. Ta saá nduu yó sa'ya ndino'o ra, ta kúu yó nivi na ndáti ta ndixa ndaa ini yó ndí Ndios taxi ra ña kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi.

⁸ To'on yó'o ña xa nika'an xi'ín ún taTito kúu ñandaa, ta kónij ña on sandakoo ún saná'a ún to'on yó'o nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo. Saá chi nayó'o xíní ñó'ó kasa ndivi na ndi'i chiño va'a. Ta ña ké'é na saá kúu ñava'a xa'a ndi'i nivi, ta kúu ña ña ndaya'vi ní noꝓ ndi'i nivi. ⁹ Ta on taxi xí'in mji ún ki'vi ún kani tá'an ún,

án naa ún xí'in n̄ivi xa'a ña on vása ndáya'ví, ni on vá'a k̄i'ví ún noo káni tá'an n̄ivi, án náa na xa'a yu kúu x̄i s̄ikuá na, án xa'a ndayí Ndios ña n̄itaa taMoisés, chi nda man̄i kúu ña kani tá'an na án naa na xa'a ndi'i ñayó'o, ta nda lo'o on vása ndáya'ví ke'é na saá.

¹⁰ Tá yóo nañani yó án náki'va yó na káni tá'an ta náta'vi tá'an na, ta x̄ini ñó'ó ka'an ún xí'in nayó'o nda ovi yichi ña on ke'é na saá. Tá on x̄iin na chikaá so'o na ña ká'an ún xí'in na, ta sandakoo ún ña kútá'an ún xí'in na. ¹¹ Chi x̄ini ún nayó'o kúu n̄ivi na on x̄iin koni so'o ka to'on va'a, chi n̄ivi na xa n̄itivi ini kúu na. Saá chi ña on vá'a ké'é n̄ivi yó'o saná'a ndi n̄ivi na ndiso kuachi noo Ndios kúu na.

TaPablo ndúkú ra noo taTito ña kasa ndivi tayó'o ñii chiño

¹² Xáni s̄in̄i ti'vi taArtemas án taTíquico xaá ra noo yóo ún, ta k̄ivi xaá ñii tayó'o, chikaá ún ndee ña ko'on ún nda ñoo Nicópolis ña nakutá'an ún xí'in i, chi chikaá ini i ko'on i koo i ñoo Nicópolis un̄i yoo vixin kujya yó'o. ¹³ Ndúkú i ñava'a noo ún ña chindeé ún nañani yó taApolos xí'in taZenas. Ta taZenas yó'o kúu taá ta kisa chiño ndákuijn xa'a n̄ivi noo najuez. Taxi ún ndi'i ña x̄ini ñó'ó nda'a nañani yó yó'o, ña kuchiño kee na ko'on na, ña on kuman̄i nda ñii ña'a nda'a na noo kuá'an na. ¹⁴ Ta saná'a ún ndi'i n̄ivi na kándixa Jesucristo na ndóo xí'in ún ña sakuá'a na kasa ndivi na ñava'a, ta chindeé na taxi na ña x̄ini ñó'ó n̄ivi nda'a na. Ta ña ké'é na saá saná'a ndi ndixa kúu na n̄ivi na ndáya'ví noo inka n̄ivi xí'in noo Ndios.

To'on sondí'i n̄itaa taPablo kuá'an ña nda'a taTito

¹⁵ Ndi'i nañani yó xí'in náki'va yó na ndóo xí'in chindeé na yó'ó. Ta ñii k̄i'va saá chindeé ún ndi'i nañani yó xí'in náki'va yó na ndóo xí'in ún. Saá chi nañani yó xí'in náki'va yó na ndóo xí'in ún k̄i'vi ní ini na x̄ini na ndi'i, chi n̄ivi na kándixa Jesucristo kúu yó. N̄a ke'é Ndios ñava'a ní xí'in ndi'i ndó. Saá ná koo.

Tutu ña nĩtaa taPablo ta tj'ví ra kua'an ña nda'a taFilemón

Xí'in to'on yó'o taPablo chindeé ra taFilemón

¹ Yj'i, taPablo, kúu j taa ta nákaa ini ve'e kaa xa'a ña ká'an ndoso j to'on va'a xa'a Jesucristo. Ta xí'in ñani yó taTimoteo taa j tutu yó'o ta tí'ví ndj ña xa'a ña nda'a yó'ó, ñani yó taFilemón, taa ta ndixa kí'vi ní ini ndj xini ndj, ta kúu ún taa ta ñii káchí kisa chiño noo Jesucristo xí'in ndj. ² Saá tuku kóni ndj ña tutu yó'o xa'a ña nda'a ñákj'va yó ñáApia xí'in tañani yó taArquipo, taa ta ñii káchí xí'in ndj chíkaa ní ra ndee kisa chiño ra noo Jesucristo. Ta kóni ndj ña tutu yó'o xa'a ña nda'a ndi'i njivi na kándixa Jesucristo, na kúu na nákutá'an xí'in ún ve'e ún xa'a ña kisa ká'no ndó Ndios. ³ Ta vitin Yivá yó Ndios xí'in Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, ná ke'é ra ñava'a xí'in ndó, ta ná taxi ra koo ñava'a ini ndó.

To'on yó'o ká'an ña ndi taFilemón kúu taa ta viví ndikon yichj Jesucristo

⁴ Ndi'i saá yichj ña ká'an j xí'in Ndios xa'a ún, ñani yó taFilemón, ta táxi j ña táxa'vi ña'á nda'a ra xa'a ún. ⁵ Saá chi xa xini so'o j xa'a ña viví kándixa ún Jesucristo, ta xa'a ña kí'vi ní ini ún xini ún ndi'i njivi na kándixa ra. ⁶ Ta yó'ó xí'in mji ndj, ñii káchí kándixa yó Jesucristo ta ndaa ini yó ra. Ta xa'a ñayó'o, ndúkú j noo Ndios ña ná chindeé ra yó'ó ña kasa ndivi ún ndi'i ñava'a ndatán yóo ña kóni ra. Ta xí'in ña ke'é ún saá, kunda'a va'a ini ún yu kúu ndi'i ñava'a kómí yó xa'a ña ñii yóo yó xí'in Jesucristo. ⁷ Ñani yó, yó'ó ndixa kí'vi ini ún xini ún nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo, ta chíkaa ún ndee ini na. Ta ña xini so'o j ña ke'é ún saá kúu ña sákusij ní ini j ta chíkaa ña ndee ini j.

Xí'in to'on yó'o taPablo xáku ndá'ví ra noo taFilemón xa'a taOnésimo

⁸ Ta saá on vása yí'ví j ndukú j noo ún ña ke'é ún ñii ñava'a ní xí'in j vitin. Vará yóo ndayí kómí j ña ka'nda chiño j noo ún chi Ndios sákuiso chiño ra yj'i kúu j taapóstol xí'in ndayí Jesucristo, ta on vása ka'nda chiño j noo ún saá. ⁹ Ta nda víka, xa'a ña ndixa kí'vi ini yó xini tá'an yó, xáku ndá'ví j noo ún ña ke'é ún ñii ñava'a yó'o xí'in j. Yj'i, taPablo, kúu j ñii taa ta xjku'a ní vitin, ta nákaa j ini ve'e kaa xa'a ña ká'an ndoso j to'on va'a xa'a Jesucristo, ¹⁰ ta xáku ndá'ví j noo ún xa'a ñani yó taOnésimo. Tayó'o nduu ra ndatán yóo sa'ya mji j, chi tá'an nákaa j ini ve'e kaa yó'o, ta ndato'on j xí'in ra to'on va'a xa'a Jesucristo, ta taOnésimo yó'o kándixara to'on yó'o, ta kixá'á ra ndikon ra yichj Jesucristo.

¹¹ Ta ñani yó taOnésimo yó'o, tá si'na tá'an kujya njxyo ra kisa chiño ra noo ún, taa ta on vása ndaya'ví xjkuu ra xa'a chiño ke'é ra noo ún. Ta vitin xa nduu ra taa ta ndaya'ví ní xa'a chiño kisa ndivi ra noo j ta xa'a chiño noo mji ún. ¹² Ta saá tí'ví j tayó'o ndikó ra naxaa ra noo mji ún vitin, ta xáku ndá'ví j noo ún ña va'a naki'in ún ra. Ta ñii kí'va ndatán va'a naki'in ún yj'i, saá va'a naki'in ún tayó'o. ¹³ Tá'an nákaa kaj ini ve'e kaa yó'o, xa'a ña ká'an ndoso j to'on va'a xa'a Jesucristo, ndixa kusij ní ka ini j táná kindoo taOnésimo xí'in j, níkúu. Saá chi ndixa chindeé ra yj'i ñii kí'va ndatán kóni ún chindeé ún yj'i. ¹⁴ Ta on vása ní-xiin j ndukú j noo ra ña kindoo ra xí'in j, saá chi yó'ó kúu taa ta si'na xini ñó'ó taxi ndayí nda'a ra kindoo ra xí'in j. Chi on vása xjin j ka'an j to'on ña kasa nduxa xí'in ún xa'a ña chindeé ún yj'i, ta nda víka, kóni j ndí xí'in ña ndino'o ini ún ke'é ún ñanda'a kuiti. ¹⁵ Ta vará taOnésimo yó'o kee ra noo ún ta lo'o kivi ndaño'ó ra noo ún, ta ndákuiti Ndios taxi ra njindo'o ndó saá, xa'a ña vitin ndikó ra ve'e ún ta kutaku ra xí'in ún ndi'i saá kivi ña vaxi. ¹⁶ Saá chi vitin taOnésimo on vása ka kúu ra ñii taesclavo mji ún,* chi kúu ra ñii ñani yó, taa ta kí'vi ini yó xini

* **1:16** Naesclavo kúu njivi na on vása kómí ndayí sandakoo na chiño kisa ndivi na noo napatrón na.

yó. Yì'i kí'vi ní ini i xíni i ta Onésimo yó'o, ta yó'ó xíni ñó'ó ká'no ká kuki'vi ini ún koni ún ra. Saá chi kúu ra ñii ta ta ñii kì'va ndatán yóo mii ún, ta tuku kúu ra ñani ún xa'a ña kándixa ndó Jesucristo ta ñii yóo ndó xí'in ra vitin.

¹⁷ Ta mii ún, tá ndixa xáni sijnì ún ndí ñii káchí kása chiño yó ta ñii kì'va saá ndáa ini yó Jesucristo, ta saá va'a naki'in ún ta Onésimo yó'o, ñii kì'va ndatán va'a naki'in ún yì'i tá kixaa kivi ña xaaj nọo ún. ¹⁸ Tá yóo ña on vá'a ñike'é ra xí'in ún, án tá yóo ña níká ra sji'ún nọo ún, ta yì'i ndixa cha'vi i ndi'i ñayó'o nda'a ún. ¹⁹ Yì'i, ta Pablo, táa i to'on yó'o xí'in nda'a mii i, ta tuku ká'an i xí'in ún ndí ndixa cha'vi i ndi'i ña on vá'a ñike'é ra xí'in ún án ña níká ra nọo ún. Ta yì'i, on vása xíni ñó'ó sanaká'an i yó'ó ndí yóo ña níká ún nọo i xa'a ñava'a ñike'é i xí'in ún. Chi xa'a ña ndato'on i to'on va'a xa'a Jesucristo xí'in ún, yó'ó kúu ta ta ndino'o táku nọo Ndios vitin. ²⁰ Ñani yó, xáku ndá'ví i nọo ún ña kasa ndivi ún ñava'a yó'o xí'in i xa'a ña kí'vi ini ún xíni ún Jesucristo. Ndúkú i nọo ún ña chikaa ún ndee ini i xí'in ña kasa ndivi ún saá, chi yó'ó ta yì'i ñii yóo yó táku yó xí'in Jesucristo.

²¹ Táa i tutu yó'o chi ndáa ini i ndí ndixa kasa ndivi ún ndi'i ña ndúkú i nọo ún, tanda kua'a ní ká ñava'a chinóo ún nọo ña ndúkú i kasa ndivi ún. ²² Ta yóo inká ñava'a ndúkú i nọo ún: Va'a ná kasa ndivi ún ñii cuarto lo'o ve'e ún xa'a ña kindoo i kivi xaaj koto i yó'ó, chi ndáti i ndí Ndios taxi ra ña yachi ní kuchiño xaaj koto i ndó'ó, chi ndi'i saá kivi ká'an ndó ndúkú ndó nọo ra xa'a i.

Xí'in to'on yó'o ta Pablo ndayi ra ta Filemón

²³ Ta ñani yó ta Epafra, ta kúu ta ta nákaa ini ve'e kaa xí'in i, tí'ví ra to'on ña chindeé ra yó'ó. ²⁴ Ta saá tuku nañani yó ta Marcos, ta Aristarco, ta Demas ta xí'in ta Lucas tí'ví nayó'o to'on ña chindeé na yó'ó. Ndi'i nataa yó'o ñii káchí kása chiño na xí'in i nọo Jesucristo.

²⁵ Ta vitin Jesucristo, Ta ta Ká'no nọo yó, ná ke'é ra kua'a ní ñava'a xí'in ndó. Saá ná koo ña.

Tutu ña kuḗ'an nda'a najudío na kándixa Jesucristo

To'on yó'o ká'an xḗ'a Ndios, taxi ra to'on ra nda'a Sa'ya ra xḗ'a ña ndato'on ra ña xí'in mji yó

¹ Kujya xina'á ní Ndios taxi ra to'on ra nda'a naprofeta ña ndato'on na ña kóni ra xí'in naxii síkuá yó. Ta kuḗ'a ní yichi ta kuḗ'a ní noo, xixini ñó'ó Ndios naprofeta ña ndato'on ra to'on ra xí'in naxii síkuá yó. ² Ta saá nija'a kuḗ'a ní kujya, ta kixaa kivi vitin ña kúu ña vaxi kuyatin kivi sondí'í ñoyívi yó'o, ta Ndios tiví ra Sa'ya ra xḗ'a ña kúu ra mji To'on Ndios ña ndato'on xí'in yó. Ta xí'in Sa'ya ra kisa va'a ra ndi'i ña kuva'a ña yóo ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ña kuva'a ña yóo ñoyívi ñino. Ta Ndios chindú'u ra ndí Sa'ya ra naki'in ra ndi'i ña kúu kuenda Ndios. ³ Ta ña yé'e livi ká'no Sa'ya Ndios kúu mji ña yé'e livi ká'no Ndios, chi Sa'ya Ndios yó'o ñii kúu ra xí'in Ndios, ta kúu ra mji Ndios. Ta Sa'ya ra xí'in ndee to'on ra taxi ra ndee ña on ta'an ndi'i xḗ'a ndi'i ña kuva'a ña yóo ñoyívi. Tá saxino ra chiño ña taxi Ndios nda'a ra ña kúu ña nakata ra kuachi mji yó, ñivi na kándixa ña'á, ta saá nitondaa ra xikoo ra noo táyi tón to'ó ká'no tón ñindichi sijn kua'á Ndios ñoyívi ñino noo yóo Ndios xá'nda chiño ra.

To'on yó'o ká'an ndí Sa'ya Ndios kúu taa ta ká'no ka noo naángel

⁴ Ta saá Sa'ya Ndios nduu ra taa ta ká'no ka noo naángel, saá chi Ndios sakunaní ña'á ra Sa'ya ra ña kúu ñii kivi ña va'a ní ka ta ndaya'ví ní ka noo kivi naángel. ⁵ Chi Ndios on vása ní-ka'an ra xí'in nda ñii naángel, ndatán nika'an ra xí'in Sa'ya ra, kachi ra saá: Yó'o kúu Sa'ya i, ta chitoní i ndí kivi vitin xí'in ndi'i kivi ña vaxi kúu i Yivá ún,

kachi ra xí'in Sa'ya ra. Ta on vása ní-ka'an Ndios xí'in nda ñii naángel, kachi ra saá:

Yí'í kúu i Yivá ún,
ta yó'ó kúu ún Sa'ya mji i.

⁶ Ta Ndios, kivi tiví ra Sa'ya ra ta kúu tanoo xí'in ra, kixaa ra ñoyívi yó'o, ta nika'an ra xí'in naángel na kisa chiño noo ra, kachi ra saá:

Ndi'i ndó'ó naángel, ina kasa ká'no ndó Sa'ya i!

⁷ Ta xḗ'a naángel yó'o, kachi Ndios saá: Ké'é i ña nduu naángel ndatán yóo tachi ña xika,

ta naángel na kúu na xika chiño noo i, ké'é i ña nduu nayó'o ndatán yóo ño'o ña xixi.

⁸ Ta xí'in Sa'ya ra, kachi Ndios saá: Yó'o kúu ún Ndios, ta ka'nda chiño ún noo ñoyívi ndi'i saá kivi ña vaxi, ta xí'in ñandaa ka'nda chiño ún noo ndi'i ñivi.

⁹ Yó'o kí'vi ini ún xini ún ñandaa, ta ña on vá'a, saa ini ún xini ún ña;

ta xḗ'a ñayó'o, yí'í ta kúu Ndios mji ún, sakuiso chiño i yó'ó ña kuu ún taRey,

ta chutú ka ñasii ini ún noo ndi'i ka na nákutá'an xí'in ún,

saá kachi Ndios. ¹⁰ Ta tuku nika'an ra xí'in Sa'ya ra:

Ta yó'ó, mji taKá'no, tá si'na on ta'an koo nda ñii ña kuva'a ñoyívi, ta yó'ó kisa va'a ún ñoyívi noo ño'o, ta kisa va'a ún ñoyívi ñino, ndi'i ña kuva'a kúu ña ké'é ún.

¹¹ Ta vaxi ñii kivi tá ndi'i ña kuva'a yó'o ndi'i xḗ'a ñayó'o,

ta yó'ó, kutaku ún ndi'i saá kivi ña vaxi. Ndatán ndi'i xḗ'a tikoto yata, saá ndi'i xḗ'a ndi'i ña yóo kuva'a ñoyívi.

¹² Ndatán násama ñivi tikoto na ña yata ña xa ndi'i xḗ'a ta nákundixin na tikoto xaa, saá kindaa ún ñoyívi yata yó'o, ta chinoo ún ñoyívi xaa.

Ta yó'ó, nda ñii kivi on vása násama ún, ta ndi'i saá kivi ña vaxi kutaku ún, kachi Ndios xí'in Sa'ya ra. ¹³ Ndios on vása ní-ka'an ra xí'in nda ñii naángel, ndatán nika'an ra xí'in Sa'ya ra, kachi ra saá:

Koo ún táyí ká'no yó'o, tón ñíndichi siin kua'á i, tãnda tãnda kivi sakoyo i tixin xa'a ún ndi'i na káni tá'an xí'in ún, kachí Ndios xí'in Sa'ya ra. ¹⁴ Chi ndixa ndi'i naángel ndasaá kuiti kúu na níma na xíka chiño noo Ndios, ta Ndios tí'ví ra na ña kixi na chindeé na nivi na kúu na sakaku Ndios.

2

Tõ'on yó'o ká'an xa'a ña xini ñó'ó chikaq so'o yó tõ'on Ndios ña ndatõ'on ndasaá sakaku ra mii yó

¹ Ta saá xini ñó'ó xí'in ña ndino'o ini yó chikaq so'o ní ka yó tõ'on ña ndaa ña xa xini so'o yó, koõo yiyõ sandakoo yó yichi noo xá'nda chiño Ndios. ² Chi ña xina'á ní naángel nataxi na ndayí Ndios nda'a taxii síkuá yó ta Moisés. Ta ndayí yó'o kúu ñandaa ndino'o Ndios, ta nivi xini ñó'ó chikaq so'o na ndayí yó'o. Ta saá ndi'i nivi na niya'a ndoso noo ndayí yó'o, ta Ndios saxõ'vi ra nayó'o, chi saá xini ñó'ó kundivi ndayí yó'o. ³ Tá nivi yó'o nindo'o na saá kuia xina'á, ta saá vitin tá mii yó sandakoo yó kándixa yó ndi Ndios sakaku ra yó, ta saá nda lo'o õn kuchiño kaku yó noo ña xõ'vi yó. Saá chi ña sákaku ra mii yó kúu ña ká'no ní ndaya'ví. Ta mii Taa taKá'no noo yó kúu tanõõ ndatõ'on tõ'on va'a yó'o xí'in nivi. Ta nivi na xini so'o tõ'on va'a ña nika'an ra, nayó'o ndakuiin na xa'a tõ'on yó'o ta kisa ndaa na ña noo mii yó. ⁴ Ta saá tuku Ndios kisa ndaa ra ndi ñandaa kúu tõ'on ña ndatõ'on mii Taa taKá'no noo yó, xí'in ña saná'a ra noo nivi kuá'a ní ñava'a ná'no ña kúu seña án milagro. Ta saá tuku kisa ndaa ra ndi ñandaa kúu tõ'on yó'o xí'in ña ké'é Níma Ndios, sání'i ña ndi'i noo ndee va'a nda'a mii yó, nivi na kándixa Jesucristo, ta sání'i ña ndee va'a yó'o nda'a ñii ñii mii yó ndatán káchí ini mii Ndios.

Tõ'on yó'o ká'an xa'a Jesucristo, taa ta sakaku mii yó

⁵ Ndios õn vása ní-chitóni ra ña naángel ka'nda chiño na noo ñoyívi ña vaxi. Ká'an ndi xa'a ñoyívi xaá noo kutaku mii yó kivi ña vaxi. ⁶ Ta ñii xiiña

noo tõ'on Ndios ña ñitaa na xina'á, ñii taa kachí ra saá xí'in Ndios:

¿Ndachun xani sinj ún ndi nivi ñoyívi yó'o ndaya'ví ní na noo ún?,

saá chi xa'a nivi yó'o ñó'o ní ini ún, ta ndaa ní ún nivi yó'o.

⁷ Xa taxi ún ña nivi na kisa va'a ún kúu na na lo'o ní ka ninõ noo naángel,

ta saá xa taxi ún ña naki'in na ñatõ'ó xí'in ñava'a ná'no ña livi,

ta sakuiso chiño ún na noo ndi'i ña yóo ña kisa va'a ún.

⁸ Taxi ún ña xá'nda chiño na noo ndi'i ña kisa va'a ún yó'o,

saá kachí ñii taa xí'in Ndios. Tõ'on yó'o kóni kachí ña saá: Ndios taxi ra ña xá'nda chiño nivi noo ndi'i ña kuva'a. Ta nda ñii ña kisa va'a Ndios ña yóo, õn vása xá'nda chiño ña noo nivi. Ta saá ni, õn ta'an koni yó ndi'ndi' ña kuva'a kisa ndivi ña ña xá'nda chiño nivi noo ña. ⁹ Vará ndixa õn ta'an koni yó ñayó'o, ta xa xini yó ña nindo'o Jesucristo, chi Ndios ke'é ra xí'in tayó'o ña xikuu ra ta ninõ ka noo naángel kivi xitaku ra noo ño'o ñoyívi yó'o. Ta vitin Ndios xa taxi ra ndi'i ñatõ'ó xí'in ndi'i ñava'a ná'no ña livi nda'a Jesucristo, xa'a ña nixõ'vi ní ra ta nixi'i ra xa'a ña kuchiño sakaku ra ndi'i nivi ñoyívi yó'o. Ndios ke'é ra saá chi kí'vi ní ini ra xini ra nivi.

¹⁰ Ndi'i ña kisa va'a Ndios yóo ña xa'a ña kasa ká'no ña ra, ta tixin ndee Ndios yóo ndi'i ña. Ta saá Ndios kóni ra ndi'ndi' sa'ya ra ko'õn na kutaku na xí'in ra ñoyívi ninõ noo yóo ñalivi ká'no. Ta ña kuchiño ke'é na saá, Ndios taxi ra ña nixõ'vi ní Jesucristo, ta saá nitõnda ra nduu ra taa ta nixinõ ndino'o. Ta vitin kúu ra taa ta sákaku ndino'o nivi noo kuachi na. ¹¹ Ta Jesucristo kúu taa ta sánduu ndii nivi na kándixa ña'á ta õn koó ka kuachi ndiso na noo Ndios. Ta ndi'i nivi na ndundii, kúu nasá'ya Ndios. Ta saá Jesucristo õn vása kúka'an noo ra ña sakunaní ra nayó'o nañani ra án náki'va ra, chi ñii laá Ndios kúu Yivá ndi'ndi' nayó'o xí'in ra. ¹² Chi ñii xiiña noo tõ'on ña ñitaa na xina'á, nika'an ra xí'in Yivá ra Ndios, kachí ra saá:

Ka'an ndoso i noo ndi'i nañani i ta noo ndi'i náki'va i, xa'a ndi'i ñava'a ña ke'é un, ta kata i yaa yji ña kasa ká'no i yó'ó noo ndi'i nivi na nákutá'an xa'a ña kisa to'ó na yó'ó, kachí ra. ¹³ Ta inka xiiña noo to'on ña nita na xina'á, kachí ra saá xa'a Yivá ra: Yij ndino'o ndaa ini i Yivá i Ndios. Ta tuku kachí ra saá: Yó'o yóo i xí'in ndi'i nañani i ta xí'in ndi'i náki'va i, na taxi Ndios nda'a i, kachí ra.

¹⁴ Mji yó na kúu nivi, kómí yó yiki koñu yó xí'in nji yó. Ta kivi kixi Jesucristo ñoyivi yó'o nduu ra ñii nivi, ta ñii ki'va saá xikomí ra yiki koñu ra xí'in nji ra. Ta ña nduu ra xikuu ra nivi ta nixi'i ra, xí'in ñayó'o kündeé ra noo ñandiva'a ká'no ña xikomí ndee sandi'i xa'a nivi. ¹⁵ Ta xí'in ña nixi'i ra, Jesucristo sakaku ra nivi ña ko'on ndika na. Saá chi ndi'i nivi xikuu na esclavo ñanimá ndiva'a ká'no Satanás, chi ndi'i saá kivi xitaku na xí'in ña yí'vi na noo ña kivi na. ¹⁶ Chi ndixa xini yó, on sivi xa'a ña chindeé ra naángel kúu ña kixi Jesucristo ñoyivi yó'o, ta xa'a ña chindeé ra nivi na kúu sa'ya ñani síkuá taAbraham, ndixa kúu ña kixi ra. ¹⁷ Saá chi xa'a ña kuchiño chindeé ra nivi, Jesucristo xini ñó'ó xikuu ra ñii nivi ndatán yóo mji yó, nivi na kúu nañani ra xí'in náki'va ra. Xikuu ra nivi xa'a ña kuchiño kúu ra tasutu ká'no noo nivi. Ta kúu ra ñii sutu ta kisa ndivi ñandaa noo Ndios, ta kúu ra ñii sutu ta kúndá'vi ní ini xini nivi, ta nisoko xí'in mji ra xa'a ña sandoo ra kuachi nivi noo Ndios. ¹⁸ Ta yo'vi ní nixo'vi ra kivi xito ndoso ñandiva'a ká'no ra ña kóni ña nakava ra ke'é ra ña on vá'a. Ta xa'a ña kündeé ra noo ña on vá'a, ta nda lo'o on váa ní-ki'vi ra kuachi, Jesucristo kuchiño ra chindeé ra nivi kivi xito ndoso ñandiva'a ká'no na, ña on nakava na ke'é na ña on vá'a.

3

To'on yó'o ká'an xa'a Jesucristo kúu ra taq ta ká'no ka noo taMoisés

¹ Ta saá nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó nivi na nakaxin Ndios ña nduu ndó nivi na ndii noo ra, viví kani siji ndó

xa'a Jesucristo. Saá chi Jesucristo kúu ra taapóstol ta tiví Ndios ñoyivi yó'o, ta kúu ra tasutu ká'no ta nakaxin Ndios ña kasa chiño ra noo Ndios xa'a nivi. Ñayó'o kúu to'on ña ndaa ña ndakuijn yó xa'a Jesucristo. ² Jesucristo ndino'o kisa ndivi ra ndi'i ña sakuiso chiño Ndios ra, ndatán kisa ndivi taMoisés ndi'i chiño ña sakuiso Ndios ra kuiya xina'á, ña kisa chiño ra noo nave'e Ndios. ³ Ndios taxi ra nda'a Jesucristo kua'a ka ñato'ó noo ñato'ó naki'in taMoisés, saá chi ñii ta ta kisa va'a ñii ve'e, tayó'o ndaya'vi ka ra noo ve'e ña kisa va'a ra. ⁴ On koó nda ñii ve'e ní-kuva'a mji, saá chi yóo ta ta kisa va'a ña'á, ta Ndios kúu ta ta ndixa kisa va'a ndi'i ña yóo ñoyivi. ⁵ TaMoisés xikuu ñii ta ta ndino'o kisa chiño noo nave'e Ndios, ta taMoisés nika'an ndoso ra noo nivi to'on xa'a ña ndato'on Ndios noo nivi kivi ña vaxi. ⁶ Ta Jesucristo kúu Sa'ya Ndios, ta ndino'o kisa ndivi ra ndi'i ña sakuiso chiño Ndios ra, ta kúu ra ta ta ndiso chiño xí'in mji nave'e Ndios vitin. Ta nave'e Ndios yó'o kúu mji yó nivi na kándixa Jesucristo, tá ndixa ndikon yó kua'an yó yichi ra, ta ndino'o ndaa ini yó ra ndi'i saá kivi ña taku yó ñoyivi yó'o, ta xí'in ñasii ini yó ndati yó ñava'a taxi Ndios nda'a yó.

To'on yó'o ká'an xa'a Ndios ndi kóni ra ña kivi nivi noo nakindeé na xí'in ra

⁷ Ta saá xini ñó'ó koto va'a xí'in mji yó, ña on sandakoo yó yichi Ndios, chi ñii xiiña noo to'on Ndios ña nita na xina'á, kachí Nima Ndios saá:

Tá kivi vitin xini so'o ndó to'on ña ká'an Ndios xí'in ndó,

⁸ on kuu ndó nivi na toon ní ini, na on xiin koni so'o,

ndatán nixiyo naxii síkuá ndó kivi kisa toon ini na ta ni-xiin na chikaq so'o na to'on ña nika'an Ndios xí'in na.

Ta xí'in ña ke'é na saá kivi nixika na yukú yichí, kúu ña xito ndoso na Ndios ña kóni na kundaq ini na nda mji xaq Ndios xí'in ña kündeé ini ra xí'in na.

⁹ Vará naxii síkuá ndó xini na ndi'i ñava'a ná'no ña ke'é Ndios xí'in na xa'a ña chindeé ra na ndi'i saá ña ovi siko kuiya nixika na yukú yichí,

ta saá ni, x̄ito ndoso na Ndios xa'a ña kóni na kundaa ini na yukia ke'é ra x̄in na.

10 Saá xa'a ñayó'o, ñitondaa ña ñisaa ini Ndios x̄ini ra na,

ta ñika'an ra to'on yó'o, kachí ra saá: "Ndi'i saá kivi sándakoo na yi'i ta xika m̄i na,

ta on x̄iin na kundikon na yich̄i ña saná'a i na."

11 Ta saá ñisaa ní ini i x̄ini i na, ta ndixa chikaa ini i xa'a na:

"Nda ñii kivi, on kivi na ñoo taxi i ña nakindée na x̄in i", kachí Ndios, saá kachí to'on Ndios ña ñitaa na xina'a.

12 Ta ndó'o, nañani yó x̄in náki'va yó, koto va'a ndó ndi nda ñii ndó on kuu ndó ñivi na on x̄iin kandixa Ndios ta tatakū, ta kasa toon ini ndó ta kuxiká ndó ñoo ra.

13 Nda vika, ñii ñii kivi ndato'on ndó to'on ña chikaa ndó ndee ini tá'an ndó, saá ke'é ndó vitin ta ndi'i saá kivi ña táku ndó. Saá ke'é ndó xa'a ña on nakava ndó kivi ndó kuachi, ta nduu ndó ñivi na toon ní ini, na on x̄iin ke'é ña kóni Ndios. 14 Ndixa ñii yóo yó x̄in Jesucristo, chi ndixa ndaa ini yó ra nda kivi kixá'a yó kándixa yó ra. Tá on sandakoo yó ña kándixa yó ra saá, ta ña ké'é yó saá kisa ndaa ña ndi ndixa ñii nduu yó x̄in Jesucristo.

15 Ta saá xini ñó'o chikaa so'o yó to'on Ndios ña ñitaa na xina'a, ña kachí saá:

Tá kivi vitin xini so'o ndó to'on ña ká'an Ndios x̄in ndó, on kuu ndó ñivi na toon ní ini, na on x̄iin koni so'o,

nda'tán ñixiyo naxii síkuá ndó kivi kisa toon ini na ta ñi-xiin na chikaa so'o na to'on ña ñika'an Ndios x̄in na,

kachí to'on Ndios. 16 ¿Yu kuu ñivi na xini so'o ña ñika'an Ndios x̄in na, ta saá ni, kisa toon ini na ñoo ra ta ñi-xiin na chikaa so'o na to'on ra? Xa xini yó ndi nayó'o xikuu ndi'i m̄i naxii síkuá yó na kee ñoo Egipto x̄in ta Moisés. 17 ¿An on sivi m̄i ñivi yó'o kuu na ñisaa ní ini Ndios xini ra ndi'i saá ña ovi sikō kuyā ñoo yóo yuku yich̄i? Saá chi ñivi yó'o kuu na ke'é ña on vá'a, ta saá ñixi'i na ñoo yuku yich̄i yó'o. 18 ¿An on sivi m̄i ñivi yó'o kuu na ñika'an Ndios xa'a, kachí ra ndi ñivi yó'o nda ñii kivi on kivi na ñoo nakindée na x̄in ra?

Saá ñindo'o na, chi ñi-xiin na

kasa ndivi na ña ñika'an Ndios x̄in na. 19 Ta saá kúndaa ini yó ndi ñi-kuchiño kivi na ñoo nakindée na x̄in Ndios, chi on vása ní-xindaa ini na ra.

4

1 Tānda vitin ndáya'ví to'on ña ñika'an Ndios xina'a ña kuu ña kindoo ra ndasaá kivi yó ñoo nakindée yó x̄in ra, ta saá xini ñó'o koto va'a x̄in m̄i yó koto nda sava m̄i yó on kundee yó kivi yó nakindée yó x̄in Ndios. 2 M̄i yó xa xini so'o yó to'on va'a ña ndato'on Ndios ndi taxi ra ña kivi yó ñoo nakindée yó x̄in ra. To'on yó'o ñii kuu ña x̄in ña xini so'o naxii síkuá yó kuyā xina'a. Ta nda man̄i xini so'o na to'on yó'o, chi on vása ní-xindaa ini na ña. 3 Ta m̄i yó vitin na kuu ñivi na ndaa ini to'on Ndios, kuchiño kivi yó ñoo nakindée yó x̄in ra, ta xa'a ñivi na toon ní ini, na on x̄iin koni so'o, kachí Ndios saá:

Ta saá ñisaa ní ini i xini i na, ta ndixa chikaa ini i xa'a na:

"Nda ñii kivi, on kivi na ñoo taxi i ña nakindée na x̄in i",

kachí Ndios. Ta vitin xini yó ndi yóo ñoo nakindée yó, chi Ndios, kivi kisa va'a ra ñoyivi yó'o x̄in ñoyivi ñino, nda kivi saá chindú'u ra ñoo nakindée yó x̄in ra.

4 Chi ñoo to'on Ndios ña ñitaa na xina'a, kachí ña saá xa'a ña ndi'i kisa va'a Ndios ñoyivi:

Kivi uxā Ndios nakindée ra ñoo ndi'i chiño ra.

5 Ta tuku ñika'an Ndios, kachí ra saá:

"Nda ñii kivi, on kivi na ñoo taxi i ña nakindée na x̄in i", kachí Ndios.

6 Ta ñivi na xikuu nanoó xini so'o to'on va'a xa'a Ndios kuyā xina'a, on vása ní-kuchiño na nakindée na x̄in ra, chi on vása ní-chikaa so'o na to'on ña ñika'an Ndios x̄in na. Tānda vitin ndáya'ví to'on ña ñika'an Ndios xina'a, ña kuu ña kindoo ra ndi ñii kivi ña vaxi kivi ñivi ñoo nakindée na x̄in ra. 7 Ta kivi vitin kuu kivi ña chiton̄i Ndios. Saá chi Ndios taxi ra to'on ra nda'a tarey David, ña ñitaa ra to'on ña sakán ndato'on i xa'a, ña kachí saá:

Tá kivi vitin xini so'o ndó to'on ña ká'an Ndios x̄in ndó,

ta on kuu ndó nivi na toon ní ini, na on xiin koni so'o, káchí to'on Ndios ña nĩtaa taDavid xina'á. ⁸ Chi tá kuyya xina'á taJosué ní taxi ra ña kivi nivi naIsrael noo nakindée na, níkuu, ta saá Ndios on vása ní-xini ñó'ó ka'an ka ra xa'a inká kivi ña nakindée nivi, níkuu. ⁹ Ñakán xa'a nivi nave'e Ndios, ndixa tondaa kivi ña kivi nayó'o noo nakindée na x'in Ndios. ¹⁰ Ta kivi yó'o, nivi na kivi nakindée x'in Ndios, nakindée na noo ndi'i chiño na, ndátan nakindée Ndios noo chiño ña saxino ra, kivi kisa va'a ra ñoyivi yó'o x'in ñoyivi nino. ¹¹ X'in ña ndino'o ini yó ná chikaa ní yó ndee xa'a ña taxi Ndios ña kivi yó noo nakindée yó x'in ra. Koto va'a yó ndi nda ñii mii yó nda lo'o on kasa toon ini yó noo ra, ndátan ke'é nivi na xini so'o to'on ra kuyya xina'á ta ni-xiin na chikaa so'o na to'on ra.

¹² Chi to'on ña nika'an Ndios kuu to'on táku, ta kómí ña ndee ña kasa ndivi ña ña kóni Ndios. Ta to'on yó'o ndee ka sijn xá'nda ña noo ñii espada sijn ní ña ovi yu'u. Ta kivi ña yiki koñu nivi, ta xa'a ña nda maá ka ña kuu ini nivi x'in níma na. Ta xito ña ndasaá yó'o ini nivi, ta yukia xani sijn na ke'é na, ta yu kuu ndi'i ña kúto ini na ke'é na, án ña va'a, án ña on vá'a kuu ña. ¹³ Nda ñii ña kisa va'a Ndios ñoyivi yó'o on kivi koo se'é ña noo ra, chi va'a xito kaxín ra ndi'i ña kuva'a. Ndi'i ña yóo ñoyivi tívi kaxín ña noo ra, ta ñii kivi kuita yó noo ra nataxi yó kuenda xa'a ndi'i ña ke'é yó ñoyivi yó'o.

To'on yó'o ká'an xa'a Jesucristo kuu ra tasutu ká'no ndino'o

¹⁴ Jesucristo ña kuu Sa'ya Ndios, kuu mii tasutu ká'no noo yó, ta ndaa ra ñoyivi nino ta niki'vi ra mii noo yó Ndios. Ñakán xini ñó'ó kútu kuita yó yichi ra. ¹⁵ Ta mii Jesucristo tasutu ká'no noo yó, kúndá'vi ini ra xini ra mii yó, chi kuu yó nivi na vitá ní ini noo ña on vá'a. Ta Jesucristo kúndaa ini ra ndasaá ndó'o yó, chi ñii kiva ndátan ku'a ní ña on vá'a ta ña yo'vi ní xito ndoso ña mii yó vitin ña nakava yó ke'é yó ña on vá'a, saá xito ndoso ña mii Jesucristo kuyya xina'á. Ta saá ni, Jesucristo nda ñii kivi on vása

ní-nakava ra ke'é ra ña on vá'a. ¹⁶ Ta saá tá yóo ní tondó'ó noo yó, án yóo ní ña xini ñó'ó noo yó, ta va'a ka'an yó x'in Ndios, ta on kuyi'vi yó ndukú yó noo ra ña ke'é ra ñava'a x'in yó ña kuu ña chindee ra mii yó, chi ña ta kivi ní ini xini mii yó kuu ra.

5

¹ Ndios kuu mii ña ta náxaxin ñii ñii ña ña kuu ra tasutu ká'no, ta náxaxin ña'á ra ña kasa chiño ra noo ra xa'a nivi, ta sutu ká'no yó'o xini ñó'ó nataxi ra ña sóko nivi nda'a Ndios ña kasa ká'no ini Ndios xa'a kuachi na. ² Chi tasutu ká'no, x'in ña ká'no ini ra kúndá'vi ini ra xini ra nivi na naa ini, ta nivi na ke'é ña on vá'a, saá chi mii ra kuu ñii ña vitá ini noo ña on vá'a. ³ Ta xa'a ña kuu ra ñii ña vitá ini noo ña on vá'a, ndátan yóo ndi'i nivi, ta saá xini ñó'ó taxi ra ña sóko ra nda'a Ndios xa'a kuachi mii ra, ta xa'a kuachi nivi naño ra.

⁴ Nda ñii ña kúchiño kasa to'o x'in mii ra ña nakuiso ra ña kuu ra tasutu ká'no, saá chi ñii laa Ndios kuu ña kómí ndayí nakaxin yukú ña kuu sutu ká'no, ndátan mii Ndios nakaxin ra taAarón xikuu ra ñii tasutu noo nivi naIsrael kuyya xina'á. ⁵ Ta ñii kiva saá mii Jesucristo on vása ní-kisa to'o x'in mii ra ña nakuiso ra kuu ra tasutu ká'no, ta mii Ndios kuu ta nakaxin ña'á xa'a ña kuiso ra chiño, ta kachi ra saá x'in ra:

Yó'ó kuu Sa'ya i,
ta chitonji i ndi kivi vitin x'in ndi'i kivi ña vaxi kuu i Yivá ún.

⁶ Ta inká xiiña noo to'on Ndios ña nĩtaa na xina'á, káchí ña saá:

Yó'ó kuu tasutu ndi'i saá kivi ña vaxi,
ta ndátan nixiyo tasutu Melquisedec, saá koo ún,

kachi Ndios. ⁷ Tá'an nixika Jesucristo ñoyivi yó'o, ta x'in ndi'i ndee níma ra nika'an ra x'in Ndios, ta ku'a ní tánduta kee nduchu noo ra x'in ña xaku ra, ta x'in to'on ra xaku ndá'vi ra noo Ndios, ña kúchiño sakaku ña'á xa'a ña on kivi ra. Ta Ndios xini so'o ra ña nika'an Jesucristo x'in ra, chi Jesucristo kisa nino x'in mii ra ta kisa ndivi ra ndi'i ña nika'an Ndios x'in ra. ⁸ Vará Sa'ya Ndios kuu Jesucristo, ta saá ni, x'in ña nixo'vi

ní ra ñoyívi yó'o sakuá'á ra ña kisa ndivi ra ndi'i ña kóni Ndios. ⁹ Ta xí'in ña kisa ndivi ra ndi'i ña chítóni Ndios ke'é ra, ñitondaa ra ñixino ra nduu ra ñii ta ndino'o, ta mji ra kúu ndee ña sákaku ndi'i ñivi na chíkaa so'o to'on ña ká'an ra, ta saá ñivi yó'o kutaku na xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi. ¹⁰ Ta saá Ndios ñika'an ra, kachi ra xí'in Jesucristo: "Yó'ó kúu ún tasutu ká'no, ndatán ñixiyo tasutu Melquisedec", kachi Ndios.

To'on yó'o ká'an xaq'a ña koto va'a xí'in mji yó ña on sandakoo yó ña kándixa yó Jesucristo

¹¹ Yoo ku'a ní to'on ña xini ñó'ó koni so'o ndó xa'a ñayó'o, ta yo'vi ní ña kuchiño vivii ndato'on ndi to'on yó'o xí'in ndó, chi ndó'ó on vása chíkaa ka ndó ndee ña kundaá ini ndó to'on yó'o. ¹² Xa ku'a ní kuyá kúu ña kándixa ndó Jesucristo, ñakan xa xini ñó'ó kuu ndó ñivi na va'a saná'a inká ñivi xa'a Jesucristo. Ta nda víka, vitin mji ndó xini ñó'ó ndó inká ñivi ndikó tuku na saná'a na ndó'ó to'on ñano'ó ña xa xini so'o ndó, ña kúu to'on Ndios ña on vása yo'vi kundaá ini ñivi. Ta vitin ndó'ó xa ndikó ndó nduu ndó ndatán yoo naválí pá'a, na sakan chíchín, na on kivi kuxu ña xixi ñivi ná'no, saá yoo ndó vitin. ¹³ Chi xini yó ndi ñivi na kúto koni so'o to'on ña on vása yo'vi, ta ndatán yoo naválí pá'a na sakan chíchín, saá yoo nayó'o, chi on ta'an tondaa kundaá ini na yu kúu ña va'a ta yu kúu ña on vá'a. ¹⁴ Ta ñivi na xa va'a kundaá ini to'on Ndios, ta chíkaa na ndee ña va'a ka kundikon na yichi ra, ñivi yó'o kúu na xa ñitondaa xini yu kúu ña va'a ta yu kúu ña on vá'a, ta saá xa ñitondaa na yoo na ndatán yoo ñivi ná'no na xini kuxu ndi'i noo ñaxíxi.

6

¹ Ta saá ná kundikon yó kua'no ka yó xí'in ña kándixa yó Jesucristo, ta sakuá'á ka yó ndasaá vivii kutaku yó ta tondaa yó nduu yó ñivi na va'a ñixino xa'no noo Ndios. On ndikó ka tuku yó sakuá'á yó ña si'na xini so'o yó kivi kándixa yó to'on va'a xa'a Jesucristo. Saá chi ña xa xini yó

ke'é yó kúu ñayó'o, xini ñó'ó ña ndaa ini yó Ndios, ta xini ñó'ó sandakoo yó ke'é yó ña on vá'a, chi tá ndikon yó ke'é ka yó ña on vá'a, ndixa kivi yó noo Ndios. ² Xa xini yó ndasaá chíchi yó chi kándixa yó Jesucristo, xa xini yó ndasaá chinoo yó nda'a yó sini ñivi na kándixa Jesucristo ña taxi ra ñava'a nda'a nayó'o, xa xini yó ndi ndixa Ndios sanataku ra ñivi na ñixi'i, ta xa xini yó ndi ndixa Ndios kasa nani ra kuachi ñivi kivi ña vaxi. Vitin xa xini yó ndi'i ñayó'o, ta saá va'a kundikon ka yó sakuá'á yó ña xini ñó'ó ka ndasaá vivii kua'no yó yichi Jesucristo. ³ Ta saá tá kóni Ndios, ta kundikon yó sakuá'á yó ña tondaa yó nduu yó ñivi na ñixino xa'no noo ra.

⁴ Chi ñivi na xa ñiki'vi yichi Ndios, xa'a ña kándixa na Jesucristo, nayó'o xika na ta yé'e ño'o ra ini na ña saná'a na yu kúu ña va'a, ta xí'in ñasii ini na nákon na ñava'a táxi Ndios nda'a na, ta ñii kachi xí'in ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo, yoo Nima Ndios táku ña ini na. ⁵ Ñivi yó'o xini va'a na ndi to'on ña kindoo Ndios xí'in na kúu ña va'a. Ta xa xito na milagro ña saná'a Ndios noo na ña kisa ndaa ndi xa kixá'á xá'nda chíño Ndios noo ñivi. ⁶ Ta saá ni, ñivi yó'o, tá sakana nayó'o ndi'i ñava'a ñaki'in na nda'a Ndios ta sandakoo na ña kándixa na ra, ta saá on kivi ka tuku ndikó koo ini na ña va'a kutá'an na xí'in Ndios, Chi ña tuku ndikó koo ini na saá, ndatán yoo ña katakaa ndaa tuku na Sa'ya Ndios nda'a tón cruz, saá yoo ña, ta xí'in ñayó'o taxi na ña inká ñivi kusiki na Jesucristo. ⁷ Chi ñivi na kándixa Jesucristo, Ndios ke'é ra ñava'a xí'in nayó'o, ta ñivi yó'o yoo na ndatán yoo ño'o noo koon saví noo ña, ta va'a náki'in ña takuií saví yó'o ta saku'no ña ndi'i ña kuxu ñivi na kisa chíño noo ña. ⁸ Ta ñivi na sándakoo ña kándixa na Jesucristo, yoo na ndatán yoo ño'o ña saku'no ndasaá kuiti nina tón ñiño xí'in ku'u, ta saá on vása ndaya'vi ño'o yó'o, ta Ndios xa yoo ti'va ra ña satavi chí'ña ra ña, ta saá tondaa kivi sondí'í ta koko ndi'i ño'o yó'o.

⁹ Ta mji ndó, nañani yó xí'in náki'va yó, ñivi na kí'vi ní ini i xini i kúu ndó'ó. Vará yo'vi to'on ká'an ndi xí'in ndó, ta

m̄ji nd̄i x̄ini káx̄in nd̄i nd̄i ndó'ó on vása sándakoo ndó kándixa ndó Jesucristo, ta ndixa ndíkõn ndó yich̄i ra nõõ ña sákaku ra ndó'ó. ¹⁰ Taa tãdaa kúu Ndios. Nda lo'o on vása nãndoso ra xa'a chiño va'a ké'é ndó. Ndios x̄ini ra nd̄i ndixa xa ch̄indeé ndó n̄ivi na ndíkõn ña'á, ta vitin ch̄indeé ka ndó na. Saá sáná'a ndó ña kí'vi ní ini ndó x̄ini ndó Ndios. ¹¹ Kóni nd̄i ña kundikõn ndó ña ndixa ch̄indeé ndó nañani yó x̄i'in nák̄i'va yó nd̄i'vi k̄ivi ña táku ndó, ta saá naki'in ndó nd̄i'vi ñava'a ña kúu ña ndáti ndó, ña ch̄itõni Ndios taxi ra nda'a ndó. ¹² On x̄in nd̄i ña kuu ndó n̄ivi na x̄uxán, ta kóni nd̄i ña kundikõn ndó ke'é ndó ndatán ké'é n̄ivi na va'a kándixa Ndios. Ch̄i n̄ivi yó'o on vása sándakoo na ndáa ini na ta ndáti na ña naki'in na ñava'a, ta ndixa naki'in na ñava'a ña k̄indõ Ndios x̄i'in na.

¹³ Chi Ndios, k̄ivi k̄indõ ra x̄i'in tax̄i s̄ikuá yó taAbraham k̄i'ya x̄ina'á, ta to'on ña n̄ika'an ra, ch̄iná'a ra xa'a m̄ji ra, chi on koó nda ñii ña yóo ñoyívi kúu ña ká'no ka kuchiño ndakuijn xa'a ña chiná'a ra. ¹⁴ Ta n̄ika'an ra x̄i'in taAbraham, kach̄i ra saá: "Ndixa ke'éj ñava'a x̄i'in ún, ta ke'éj ña koo ku'a ní sa'ya ñani s̄ikuá ún", kach̄i Ndios x̄i'in ra. ¹⁵ Ta saá taAbraham, nda lo'o on vása ní-sandakoo ra ña x̄indaa ini ra ta x̄indati ra ña kundivi to'on ña k̄indõ Ndios x̄i'in ra, ta saá k̄ixaa k̄ivi ta naki'in ra ña k̄indõ Ndios x̄i'in ra. ¹⁶ Ta n̄ivi, k̄ivi kóni na chiná'a na xa'a to'on ña x̄ini ñó'ó kasa ndaa na, n̄ivi yó'o chiná'a na xa'a ñii n̄ivi ká'no ka nõõ na, ña ndakuijn na xa'a ña ch̄iná'a na. Ta k̄ivi chiná'a n̄ivi saá, on koó ka ink̄a n̄ivi na ka'an nasama na to'on ña xa ch̄iná'a n̄ivi yó'o. ¹⁷ Ta Ndios ndixa kóni ra ña kundaa ini nañoo ra ña naki'in na ñava'a ña k̄indõ ra x̄i'in na taxi ra nda'a na, ta saá ndixa ña chiná'a xa'a m̄ji ra kúu ña k̄isa ndaa nd̄i kasa ndivi ra ña k̄indõ ra x̄i'in na, ta nda lo'o on nasama ra ña. ¹⁸ Chi Ndios nd̄i'vi saá yich̄i ká'an ra ñandaa, ta nda ñii to'on ra on vása násama ra, ta saá yóo õvi ñayó'o ña on k̄iví nasama. Ñii ñayó'o kúu to'on ra ña k̄indõ ra x̄i'in n̄ivi kasa ndivi ra, ta ink̄a ña kúu ña

ch̄iná'a ra xa'a m̄ji ra kasa ndivi ra. Ta saá ñayó'o ndixa ndeé ní ka ch̄ika ña ndeé ini yó, chi nd̄i'vi saá yich̄i ña kúyatin ka yó nõõ Ndios xa'a ña kundaa ra m̄ji yó, ta ndáa ini yó taxi ra nda'a yó ña k̄indõ ra. ¹⁹ Ña ndáa ini yó Ndios saá, kúu ña ch̄indeé yó kútu ku'a'an yó yich̄i ra, ta on vása sandakoo yó ndíkõn yó ra.* Chi ndáti yó ta ndáa ini yó Jesucristo, taa ta n̄ik̄i'vi ñii x̄i'ña ñaȳi ndino'o ini ve'e ño'o ñoyívi n̄ino. ²⁰ Jesucristo ke'é ra saá ña kúu ra taa tãnoõ n̄ik̄i'vi Cuarto ñaȳi Ndino'o xa'a ña n̄akoná ra yich̄i ña kuchiño kundikõn yó k̄i'vi yó kutaku yó x̄i'in Ndios. Jesucristo nd̄u ra m̄ji tasutu ká'no, ta nda ñii k̄ivi on sandakoo ra kuu ra tasutu ká'no, ndatán n̄ixiyo tasutu Melquisedec.

7

To'on yó'o ká'an ña xa'a tasutu Melquisedec

¹ TaMelquisedec x̄ikuu tarey nõõ nañoo Salem, ta x̄ikuu ra tasutu ta k̄isa chiño nõõ Ndios, taa ta kúu taKá'no nõõ nd̄i'vi ña yóo. Ta k̄ivi taAbraham x̄i'in natá'an ra kani tá'an na x̄i'in narey, ta taAbraham x̄i'in natá'an ra k̄undeé na nõõ nayó'o, ta saá nd̄ikó na kuano'o na ñoo na. Ta taMelquisedec kee ra n̄akutá'an ra x̄i'in taAbraham yich̄i nõõ va'xi ra, ta ndukú taMelquisedec nõõ Ndios ña ke'é ra ñava'a x̄i'in taAbraham. ² Ta taAbraham, nd̄i'vi ña ku'a ní ñakuíka naki'in ra nõõ kani tá'an ra tá k̄undeé ra nõõ narey, ta saá nd̄i'vi ña naki'in ra ta'ví ra ña uxu ko'ndo, ta ñii ko'ndo yó'o taxi ra nda'a tasutu Melquisedec. Ta k̄ivi Melquisedec yó'o kóni kach̄i ña "Rey ta k̄isa nani x̄i'in ñandaa", ta k̄ivi ñoo Salem nõõ xá'nda chiño ra kóni kach̄i ña "nõõ va'a táku n̄ivi x̄i'in tá'an na", ta saá x̄ikuu ra "taRey ta táxi ña va'a táku n̄ivi x̄i'in tá'an na." ³ Ta nõõ to'on Ndios on vása ní-taa na xa'a taMelquisedec yu kúu yivá ra, ni yu kúu si'í ra, ta ni yu kúu nax̄i s̄ikuá ra, ni on vása ní-taa na ama n̄ikaku ra, ni ama n̄ixi'í ra. Ta saá yóo taMelquisedec yó'o

* **6:19** Ta ña ndáa ini yó Ndios, ta yóo ña ndatán yóo ñii kaa ká'no ña veé ña nó'ni ñii barco tón kánóo nõõ takuí m̄ni ña on ko'on nó x̄i'in t̄ach̄i nda ñii x̄i'ña.

nda'tán yóo Sa'ya Ndios, chi on ndi'i xa'a ña kúu ra tasutu.

⁴ Vitin va'a ná kundaꝯ ini ndó ndachun taká'no ní kúu taMelquisedec yó'o. Mii xii síkuá yó taAbraham taxi ra nda'a ra ñii ko'ndo noꝯ uxu ko'ndo ña xikuu ñakuiká ña naki'in ra nda'a narey kivi kündeé ra noꝯ na. ⁵ Ta saá nija'a kua'a ní kuiya ta Ndios taxi ra ndayí ra nda'a sa'ya ñani síkuá taAbraham. Ta ndayí yó'o kúu ña nita taMoisés, ta káchí ña ndí nasa'ya ñani síkuá taLeví na kúu sutu, nayó'o kómí na ndayí naki'in na ñii ko'ndo noꝯ uxu ko'ndo ñakuiká ña kómí ndi'i nivi naIsrael, chi nasutu yó'o kisa chiño na noꝯ Ndios xa'a natá'an na naño Israel. Ta ñii káchí ndi'i nasutu xí'in ndi'i natá'an na yó'o kúu nasa'ya ñani síkuá taAbraham. ⁶ Vará taMelquisedec on sivi sa'ya ñani síkuá taLeví xikuu ra, ta saá ni, taAbraham taxi ra nda'a taMelquisedec ñii ko'ndo noꝯ uxu ko'ndo ña xikuu ñakuiká ra, ta nika'an taMelquisedec xí'in Ndios ndukú ra noꝯ ra ña ke'é ra ñava'a xí'in taAbraham, vará taAbraham xa naki'in ra to'on ña kindoo Ndios xí'in ra. ⁷ Ta kundaꝯ ini yó ndí ta ta ká'an ndukú noꝯ Ndios ña ke'é ra ñava'a xí'in inka ta, ta ta ta ká'an yó'o kúu ta ta ká'no ka noꝯ ta ta náki'in ñava'a nda'a Ndios. ⁸ Ta nasutu na kúu sa'ya ñani síkuá taLeví na náki'in ñii ko'ndo noꝯ uxu ko'ndo ña kúu ñakuiká nivi, ta nasutu na náki'in ñayó'o kúu na nivi na yóo ndatán yóo mii yó, chi ndi'i yó kúu nivi na kivi. Ta taMelquisedec on vása yóo ra ndatán yóo nivi na kivi, chi to'on Ndios on vása ká'an ña ndí nixi'i tayó'o, ta saá yóo ra ndatán yóo ta ta táku ka. ⁹⁻¹⁰ Ta taLeví kúu sa'ya ñani síkuá taAbraham, ta kúu ra xii síkuá ndi'i nasutu na náki'in ñii ko'ndo noꝯ uxu ko'ndo ñakuiká naño na. Ta saá kundaꝯ ini yó ndí kivi taxi taAbraham ñayó'o nda'a taMelquisedec, ta taLeví ta ta kúu sa'ya ñani síkuá ra xa nákaꝯ ra yiki koñu taAbraham saá, ta ndatán yóo ña taxi taLeví ñava'a yó'o nda'a taMelquisedec, saá nixiyo ña.

¹¹ Ndios taxi ra ndayí ra nda'a naño ra naIsrael. Ta ndayí yó'o káchí ña ndí ndi'i sutu xini ñó'o kuu na sa'ya ñani síkuá

taLeví, ta sutu yó'o kasa chiño na noꝯ Ndios ña chindeé na nivi naIsrael ña vivii kutaku na noꝯ Ndios. Tá ndixa nasutu yó'o kuchiño kasa ndivi na ndi'i chiño ña kóni Ndios, níkuu, ta saá on vása xini ñó'o tivi inka noꝯ sutu, níkuu. Ta inka noꝯ sutu yó'o on sivi ndatán nixiyo tasutu taAarón yóo ra, ta ndatán nixiyo tasutu Melquisedec saá yóo ra. ¹² Tá ñii ta kúu sutu ta on sivi sa'ya ñani síkuá taAarón kúu tayó'o, ta saá xini ñó'o nasama ndayí Ndios ña nita taMoisés xina'a xa'a ña taxi ña ndayí nda'a ra kuu ra sutu. ¹³ To'on Ndios káchí ña tasutu yó'o kúu Jesucristo, Ta taKá'no noꝯ yó. Ta kixi ra noꝯ inka ti'vi nivi naIsrael, na on sivi sa'ya ñani síkuá taLeví kúu. Nda ñii sutu on vása ní-xiyo tixin ti'vi naIsrael noꝯ kixi ra. ¹⁴ Ta xini yó ndí Ta taKá'no noꝯ yó yó'o kúu sa'ya ñani síkuá taJudá, ta kivi nita taMoisés ndayí xa'a nasutu, on vása ní-ka'an ra xa'a nivi na kixi tixin ñii ti'vi naIsrael na kúu sa'ya ñani síkuá taJudá.

¹⁵ Kuchiño kundaꝯ kaxin ini yó ñayó'o, chi xini yó Ndios ti'vi ra inka noꝯ tasutu, ta ta yóo ndatán nixiyo taMelquisedec. ¹⁶ Ta Jesucristo on sivi sa'ya ñani síkuá taLeví xikuu ra, ta saá ni, Ndios nakaxin ña'a ra kúu ra tasutu xa'a ña kómí ra ndee kutaku ra ndi'i saá kivi. ¹⁷ Chi to'on Ndios ña nita na xina'a káchí ña saá:

Yó'o kúu tasutu ndi'i saá kivi ña vaxi,

nda'tán nixiyo tasutu Melquisedec, saá káchí to'on Ndios. ¹⁸ Ta saá Ndios kindaa ra ndayí ra yó'o ña nita taMoisés xina'a, chi ña vitá kúu ña, ta on vása kómí ña ndee ña sakaku ña nivi. ¹⁹ Chi ndayí ña nita taMoisés on vása ní-kuchiño sanduu ña nivi na ndii na on vása ndiso kuachi noꝯ Ndios. Ta vitin ña ndati yó kúu ña va'a ndino'o ka noꝯ ña xindati naño yó, ta ñava'a ndati yó chindeé ña mii yó ña kuyatin yó noꝯ Ndios.

²⁰ Ndios nika'an ra chiná'a ra xa'a mii ra ndí ndixa Jesucristo kúu tasutu. ²¹ Ta kivi inka nataa nakuiso na nduu nasutu, ta Ndios on vása ní-ka'an ra chiná'a ra xa'a nda ñii nayó'o. Ta xí'in Jesucristo, Ndios nika'an ra chiná'a ra, kachí ra saá:

Yi'i kúu i Ndios ta ndixa ká'an i xí'in ún, ta nda ñii kivi on sama i to'on i yó'o ña káchí saá:

“Yó'ó kúu tasutu ndi'i saá kivi ña vaxi,

nda'tán nixiyo tasutu Melquisedec”, kachí Ndios xí'in Jesucristo. ²² Ta Jesucristo kúu taa ta ñíndichi ndákuiin xa'a ña ndixa Ndios kasa ndivi ra ñava'a ndino'o kindoo ra xa'a yó, ña káchí ndasaá kuchiño kutá'an va'a yó xí'in Ndios ndi'i saá kivi, ta ñava'a yó'o kúu ña ndaya'ví ka noo ña kindoo Ndios xí'in naño yó xina'á. ²³ Ta xa xini yó ndi nixiyo ku'a ní nasutu sa'ya ñani síkuá taLeví, chi tá ñii tayó'o nixi'i ra ta xa yóo inká ta nakuiso chiño noo ra. ²⁴ Ta Jesucristo on kivi ra, ta táku ra, ta saá kúu ra tasutu ndi'i saá kivi ña vaxi. ²⁵ Ta Jesucristo kómí ra ndee ña sakaku ndino'o ra ndi'i nivi na kándixa ña'á, ta xa'a ñayó'o xaa yatin na noo Ndios. Chi Jesucristo táku ra ndi'i saá kivi ña xaku ndá'ví ra noo Ndios xa'a nivi yó'o.

²⁶ Cristo kúu tasutu ká'no, taa ta ndixa ndino'o xini ñó'ó mii yó. Saá chi kúu ra taa tayi, ta nda lo'o on koó kuachi kómí ra, ta nda lo'o on vása ní-ki'vi ra kuachi nda ñii yichi. Ta ni on vása yóo yu'ú ra xí'in nivi na táku ké'é ña on vá'a, ta vitin xa ndaa ra yóo ra noo síkón ní ka mii xiiña noo to'ó ní noo yóo mii Ndios ñoyívi ñino. ²⁷ On vása xini ñó'ó ke'é Jesucristo ndatán ké'é inká nasutu. Chi ndi'i saá kivi nasutu yó'o xini ñó'ó taxi na ña sóko na nda'a Ndios xa'a ña ndoo kuachi mii na, ta xa'a ña ndoo kuachi nivi naño mii na. Ta Jesucristo ñii laá yichi nisoko xí'in mii ra. Ta saá on koó ka inká ña xini ñó'ó ke'é ra nda ñii ka kivi, ta xa'a ña nisoko xí'in mii ra, Ndios kúchiño kasa ká'no ini ra xa'a kuachi nivi. ²⁸ Ndayí ña netaa taMoisés ká'an ña yu kúu na kúchiño kuu nasutu ná'no, ta ndi'i nataa na nija'a xikuu sutu ná'no tанда taa ta kúu sutu ká'no vitin, nayó'o kúu na nivi na vitá ini noo ña on vá'a. Ta ndi'i chindú'u Ndios ndayí yó'o, ta saá niká'an ra chiná'a ra xa'a mii ra ndi Sa'ya mii ra kúu tasutu ká'no ndi'i saá kivi, ta kúu ra taa ta ndii ndino'o, ta on koó nda lo'o kuachi ndiso ra.

8

To'on yó'o ká'an xa'a Jesucristo, ta kúu tasutu ká'no

noo yó, ta chiño kisa ndivi ra ndaya'ví ní ka ña

noo chiño ña ke'é nasutu ñoyívi yó'o

¹ Mii ña xini ñó'ó ní ka kúu ña kundaa ini ndó ñayó'o: Jesucristo kúu tasutu ká'no noo yó, ta xikoo ra noo táyi tón to'ó ká'no tón ñíndichi sijn kua'á Ndios ñoyívi ñino. ² Ta kúu ra tasutu ká'no ta kisa chiño ra ini ve'e ño'o ña yóo ñoyívi ñino, ta ve'e ño'o yó'o kúu ña ndino'o ta kúu ña ña kisa va'a mii Ndios, ta on sivi nivi kúu na kisa va'a ña. ³ Ndios náxaxin ra ñii ñii tasutu ká'no xa'a ña ka'ni ra kití tí soko nivi noo Ndios ta xa'a ña soko ra noo Ndios inká ña kómí nivi. Ta saá Jesucristo ta kúu tasutu ká'no xini ñó'ó kukomí ra ña soko ra noo Ndios. ⁴ Chi tá Jesucristo yóo ra táku ra ñoyívi yó'o vitin, níkuu, ta saá nda lo'o on kuchiño kuu ra tasutu, chi xa yóo nasutu ñoo yó yó'o na kúu na táxi ña sóko nivi noo Ndios, ndatán yóo ña xa'nda chiño ndayí Ndios ña netaa taMoisés. ⁵ Nasutu ñoyívi yó'o kisa chiño na ini ve'e ño'o ña kúu ña ndasaá kuiti saná'a ndasaá yóo mii ve'e ño'o ndino'o ñoyívi ñino. Ta kundaa ini yó ndi ve'e ño'o ñoyívi yó'o ndasaá kuiti kunda'ti ña ndixa yóo ñoyívi ñino kúu ña, chi Ndios niká'an ra xí'in taMoisés kasa va'a ra ñii ve'e ño'o mandiado, ta kachí ra saá: “Koto va'a ún ña vivii kasa va'a ún ve'e ño'o, chi xini ñó'ó koo ña ndatán saná'a i yó'ó kivi nixa'an ún siní yuku ña naní Sinaí”, kachí Ndios xí'in ra. ⁶ Ta Jesucristo ta kúu tasutu ká'no noo yó, nakí'in ra nda'a Ndios ñii chiño ká'no ña ndaya'ví ní ka noo chiño ña ké'é nasutu ñoyívi yó'o. Saá chi xí'in ña kisa ndivi Jesucristo, Ndios kindoo ra inká ñaxaa ña chindú'u ra xí'in nivi ña táxi sanakutá'an va'a na xí'in mii ra. Ta ñaxaa kindoo ra xí'in nivi vitin va'a ka ñayó'o noo ña kindoo Ndios xí'in naIsrael kujya xina'á, chi ku'a ní ka ñava'a ndino'o ndiso ña táxi Ndios nda'a yó vitin.

⁷ Ta ña kindoo Ndios xí'in naIsrael, tá ñayó'o ní kuchiño ña sanduu ña nivi na ndii noo ra, níkuu, ta saá on vása xini ñó'ó ka inká ñaxaa kindoo Ndios xí'in nivi

vitin. ⁸ Ta xa'a ña ñi-xiin ñivi kasa ndivi na to'on ña kindoo Ndios xí'in na, ñakán ñika'an Ndios, kachí ra saá xí'in ñivi:

Vaxi ñii kivi ña kindoo ñi ñii to'on xaá xí'in naño Israel, ta xí'in naño Judá.

⁹ To'on ñi ñaxaá ña kindoo ñi xí'in nayó'o on vása ñii yóo ña xí'in to'on ñika'an ñi kindoo ñi xí'in naxii síkuá na kuyá xina'á,

kivi xindaa ñi na ta chindee ñi na ña kee na ñoo Egipto.

Ta saá ñi, kama ní sandakoo na ña kindoo ñi xí'in na,

ta xa'a ñayó'o on vása ní-kisa kuenda ka ñi xí'in na.

¹⁰ Ta vitin ñayó'o kúu ñaxaá kindoo ñi xí'in ñivi naño Israel kivi ña vaxi:

Taxi ñi ndayí ñi xa'nda chiño ñi koo ña sijní na,

ta taa ñi ndayí yó'o mii níma na.

Ta ñii laá yí ñi kuiti kuu Ndios ta kasa to'ó na,

ta nayó'o kuu na ñivi naño mii ñi.

¹¹ Ta saá on vása koni ñó'ó ka na saná'a na natá'an na,

ni ña saná'a na nave'e na xa'a ña kundaa ini na yu kúu yí ñi.

Chi ndi'i ñivi, nda naválí tanda naná'no, koni na yí ñi.

¹² Yí ñi kasa ká'no ini ñi xa'a ndi'i ña on vá'a ña ke'é na,

ta on naká'an ka ñi xa'a nda ñii kuachi na, kachí Ndios. ¹³ Ta ña ká'an Ndios xa'a to'on xaá ña kindoo ra xí'in ñivi, ñayó'o kóni kachí ña ndí inká to'on ña kindoo ra xina'á xa nduu ña to'on yatá. Ta ñii ña kuyatá, ña on vása xini ñó'ó ka, ñayó'o xa yóo yatin ní kixaa kivi ña ndi'i xa'a ña.

9

¹ Kivi Ndios chindú'u ra ñanoó kindoo ra xí'in naIsrael, ñika'an ra to'on ña xa'nda chiño ra ndasaá xini ñó'ó kasa to'ó na ra, ta xa'nda chiño ra ndasaá xini ñó'ó koo ve'e ño'o mandiado noo kasa to'ó na ra ñoyívi yó'o. ² Ta ovi cuarto xikomí ve'e ño'o mandiado yó'o. Cuarto ñanoó noo xiki'vi nasutu naní ña Cuarto Yii, ta ini cuarto yó'o xindichi candelero, ta inká xiiña yó'o xindichi mesa noo xindoso sita va'a yii ña nisoko nasutu. ³ Ta xitakaa ndaa ñii tikoto ndíka ña xindasi ta taxi

ña ñixiyo inká cuarto nda maá, naní ña Cuarto ñaYii Ndino'o. ⁴ Ta ini Cuarto ñaYii Ndino'o yó'o, xindichi ñii xaton síkón tón xindixin ní nina oro, ta noo tón yó'o xixa'mi nasutu xuxa va'a. Ta saá ini cuarto yó'o ñixiyo inká xaton tón xindixin ní nina oro. Ta ini xaton yó'o xinakaa ñii yaxin ña xikuu nina oro noo xiño'o sita va'a ña naní maná. Ta ini xaton yó'o xinakaa xaton tón xitavi ndaa taAarón kivi ñixika ra, tón yó'o kúu tón nandisín xí'in yuku kúu. Ta ini xaton yó'o xiño'o ovi yuu ndíka noo nitaa Ndios ndayí ra. Ta xaton yó'o xí'in ndi'i ña xiño'o ini nó sanaká'an ña ñivi naIsrael xa'a ña kindoo Ndios xí'in na. ⁵ Ta sata xaton yó'o xindoso ovi na'ná yuu naáangel, na naní querubines. Ta ovi na'ná naáangel yó'o kúu ña sáná'a noo ñivi ndí Ndios yóo ra yó'o. Ta ndixin ña xikomí ovi na'ná naáangel yó'o nakutá'an noo ña xa'a ña sása'vi ndoso ña noo ndíka sata xaton, ta noo ndíka yó'o kúu ñayii ní noo xisoko tasutu ñii kití ña kasa ká'no ini Ndios xa'a kuachi ñivi. Ta on kivi ka'an kaxín yó xa'a ndi'i ñayó'o vitin.

⁶ Saá ñixiyo ti'va ndi'i ña ñixiyo ini ve'e ño'o mandiado yó'o. Ndi'i saá kivi nasutu xiki'vi na ini cuarto ñanoó ña kúu Cuarto Yii ña kisa ndivi na chiño xa'a ña kisa to'ó na Ndios. ⁷ Ta ini inká cuarto ña kúu Cuarto ñaYii Ndino'o, ndasaá kuiti taká'no noo ndi'i nasutu xiki'vi ra, ta ñii laá kivi noo ñii ñii kuyá xiki'vi ra ini cuarto yó'o. Kivi kixaa ña xiki'vi ra ini Cuarto ñaYii Ndino'o yó'o, xini'i ra ñii kití tí xa nisoko ra noo Ndios. Ta saá xiki'vi ra xí'in ñii yó'o ña sakuchu ni'ni ra ña noo ndíka sata xaton, xa'a ña kasa ká'no ini Ndios xa'a kuachi tasutu yó'o, ta xa'a kuachi ña ñiki'vi ñivi, vará on vása kundaa ini na tá kuachi kúu ña. ⁸ Xí'in ñayó'o Níma Ndios sáná'a ña mii yó, ndí kivi ña xindichi ka ve'e ño'o mandiado, noo ñixiyo Cuarto ñaYii Ndino'o, nda ñii ñivi on vása ní-kuchiño ki'vi na ini cuarto yó'o, ta ndasaá kuiti ñii ta ta xikuu tasutu ká'no xikomí ra ndayí xiki'vi ra ña kisa ndivi ra chiño ña kisa to'ó ra Ndios. ⁹ Ndi'i ña kundivi saá, ña kúu ña xixa'ni tasutu kití tí nisoko ñivi noo Ndios ta ña nisoko ra noo Ndios inká

ña xikomí nivi, ta ndi'i ñayó'o sáná'a ña mji yó nivi na táku kivi vitin. Saá chi kúndaq ini yó ndí ndi'i ña sóko nivi on vása kómí ña ndee ña nasama ña nima nivi, ta saá mji nima nivi yó'o chíkaq ka ña kuachi sata na. ¹⁰ Ndi'i ña xike'é nivi ña kisa ndivi na ndayí Ndios ña nitaq taMoisés, on vása ní-kuchiño ña nasama ña nima nivi. Saá chi ndayí yó'o ndasaá kuiti xa'nda chiño ña xa'a yu kúu ña va'a kuxu nivi, ta yu kúu ña va'a ko'o nivi, ta ndasaá nakata na yiki koñu na xa'a ña kuchiño kasa ká'no na Ndios. Ta ndi'i ndayí yó'o kúu ña xa'nda chiño ndasaá va'a ndasa ndii nivi yiki koñu na, ta on vása ní-xikomí ña ndee ña nasama ña nima na. Ta Ndios taxi ra ña kisa ndivi nivi saá, andaq nitondaq kivi ña chitóni ra nasama ra ñayatá yó'o noq inka ñaxaá ña kúu ña va'a ndino'o.

¹¹ Ta xa kixaa Jesucristo, ta kúu ra tasutu ká'no, ta saá kisa ndivi ra chiño ká'no ní, ta xa'a ñayó'o kómí nivi ndayí naki'in na ndi'i ñava'a. Ta niki'vi ra ini ve'e ño'o ña yoo ñoyivi ñino, ña kúu ña ndino'o ta ña va'a ní ka. Chi on sivi xí'in nda'a nivi kúu ña nikuva'a ña; to'on yó'o kóni kachí ña ndí on sivi ña ñoyivi yó'o kúu ña. ¹² Jesucristo ñii laá kuiti yichí niki'vi ra ini Cuarto ñaYii Ndino'o ña nákaa ini ve'e ño'o ñoyivi ñino, ta ni on sivi ñii tisú'u, ni on sivi ñii sindiki válí kúu ña nisoko ra noq Ndios. Ta ñii mji ra kúu ña nisoko ra noq Ndios. Ta xí'in ñii ra yó'o nakata ra kuachi nivi na kándixa ña'á, ta saá nduu na nivi na ku'a'an ndíka noq ndee ña on vá'a ndi'i saá kivi ña vaxi. ¹³ Ta ndayí ña nitaq taMoisés xa'nda chiño ña ndí nasutu xini ñó'ó sakuchu ni'ni na ñii tisú'u, ta ñii sindiki, ta yaq yiki koñu sindiki válí tí xa'mi na noq nama yuu, ta sakuchu ni'ni na ñii ñii ñayó'o sata nivi xa'a ña nduu na nandii, ña kukomí na ndayí kuita na noq Ndios ña kasa to'ó ña'á na. ¹⁴ Vará ñii kití yó'o xikomí ña lo'o ndee ña chindee ña nivi, ta, ñii Jesucristo ku'a'a ní ka ndee kómí ña noq ñii kití! Chi xí'in ndee Nima Ndios ña táku ndi'i saá kivi, Jesucristo nisoko xí'in mji ra noq Ndios, ta nda lo'o on koq kuachi xikomí ra. Ta saá ñii Jesucristo kuchiño nakata ña ndi'i kuachi yó ta sanduu ndii ña ini

yó. Saá chi ña xindikon yó yichí yatá on vása ní-xikomí ña ndee sakaku ña mji yó noq ña kivi yó. Ta vitin táku ndíka yó ña kasa chiño yó noq Ndios, taq tatáku ndi'i saá kivi.

¹⁵ Saá chi xí'in ña kisa ndivi Jesucristo, Ndios kindoo ra inka ñaxaá ña chindú'u ra xí'in nivi ña táxi sanakutá'an va'a nivi xí'in Ndios. Chi xa'a ña nixi'i Jesucristo, Ndios kisa ká'no ini ra xa'a kuachi nivi ña ke'é na tixin ñanoó ña kindoo Ndios xí'in nivi. Ndios nakaxin ra nivi na kándixa Jesucristo ña nduu na sa'ya ndino'o Ndios, ta kuchiño na naki'in na ndi'i ñava'a ña nika'an Ndios taxi ra nda'a na. ¹⁶ Tá yoo ñii taq kúu yivá, ta tayó'o táa ra ñii tutu noq chindú'u ra yukú ñava'a naki'in ñii ñii sa'ya ra kivi nixi'i ra, ta nasaya ra on kuchiño naki'in na ñakuíka yivá na tá'an táku ka yivá na. ¹⁷ Tá on ta'an kivi yivá na, ta tutu ña ká'an xa'a yukú ñava'a naki'in ñii ñii sa'ya ra, tutu yó'o on vása ndaya'ví ña. ¹⁸ Ñayó'o sáná'a noq yó ndí kivi Ndios chindú'u ra ñanoó kindoo ra xí'in nivi, ta xa'a ña ndaya'ví to'on chindú'u ra yó'o, xini ñó'ó kivi kití ta koni ñó'ó na ñii rí. ¹⁹ Tá ndi'i nika'an ndoso taMoisés ndi'i ndayí Ndios noq ndi'i nivi, ta saá ki'in ra ñii nda'a lo'o yiton tón naní hisopo, ta katón ra nda'a yó'o xí'in kachí kuá'á, ta sachii ra ñayó'o xí'in ñii sindiki ta xí'in ñii tisú'u, ña nasaka xí'in takuii. Ta saá sakuchu ni'ni ra ñii yó'o noq to'on ña kúu ndayí Ndios, ta saá sakuchu ni'ni ra ñii yó'o noq nivi na nakutá'an yó'o. ²⁰ Ta nika'an taMoisés xí'in nivi yó'o, kachí ra saá: "Ñii yó'o ndakuiin ña xa'a to'on va'a kindoo Ndios xí'in mji yó, ña xa'nda chiño yu kúu ña xini ñó'ó kasa ndivi ndó", kachí ra. ²¹ Ta ñii ki'va saá taMoisés sakuchu ni'ni ra ñii kití yó'o ini ve'e ño'o mandiado, ta sakuchu ni'ni ra ñii yó'o noq ndi'i ña yoo ini ve'e ño'o ña kúu ña xini ñó'ó nasutu ña kisa to'ó na Ndios. ²² Ke'é ra saá, chi ndayí Ndios ká'an ña ndí ndi'i ña yoo ini ve'e ño'o ndundii ña xí'in ñii kití, ta ndá salo'o kuiti kúu ña on vása xini ñó'ó ña ñii ña ndundii ña. Tá on koq ñii ní-xita, ta Ndios on vása kuchiño kasa ká'no ini ra xa'a kuachi nivi ña nduu na nandii noq ra.

*To'on yó'o ká'an xa'a ña ñixi'i Jesu-
cristo
ta ñii ra kómí ña ndee nakata ña kuachi
ñivi*

²³ Ta saá nasutu xá'ni na kití ta xíní ñó'ó na ñii rí ña ndundii ndi'i ña yóo ini ve'e ño'o, ña kúu ña sáná'a ndasaá yóo mii ve'e ño'o ndino'o ñoyívi ñino. Ta ndi'i ña yóo ñoyívi ñino xíní ñó'ó ndundii ña xí'in ña va'a ní ka ño ñii kití. ²⁴ Ta Jesucristo on vása ní-ki'vi ra ini ve'e ño'o ña kisa va'a ñivi ñoyívi yó'o, ña kúu ña sáná'a ndasaá yóo ve'e ño'o ñoyívi ñino. Ta Jesucristo ñikí'vi ra mii ñoyívi ñino, ño ñixaa ra ta yóo ra xáku ndá'ví ra xa'a yó ño Ndios vitin. ²⁵ Ta on vása ku'a ní yichí ní-ki'vi ra ñoyívi ñino ña soko xí'in mii ra. Ta Jesucristo on vása ní-ke'é ra ndatán ké'é ta taká'no ño nasutu ñii ñii kuíya tá'an kí'vi ra ini Cuarto ñaYij Ndino'o xí'in ñii kití ña soko ra. ²⁶ Tá ní ke'é Jesucristo ndatán ké'é tasutu ká'no ñii ñii kuíya, níkuu, ta saá nda kivi kixá'á ñoyívi yó'o tãda kivi vitin, xíní ñó'ó ku'a ní yichí xo'vi ní Jesucristo ta ku'a ní yichí kivi ra, níkuu. Ta vitin ña vaxi kuyatin ña kivi sondí'í ñoyívi kúu ña, ta Jesucristo kixi ra ta ñii laá yichí ñisoko xí'in mii ra, ta on vása xíní ñó'ó soko xí'in mii ra inka yichí, xa'a ña Ndios kuchiño sandoo ra kuachi ñivi. ²⁷ Ta Ndios chindú'u ra ndí ñii ñii ñivi, ñii laá yichí kivi nayó'o, ta saá Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ñii ñii na. ²⁸ Ta saá Jesucristo ñixi'i ra ñii laá yichí kuiti, ta ñisoko xí'in mii ra xa'a ña nakata ra kuachi ku'a ní ñivi. Tá ñii kivi vaxi ndikó ra ñoyívi yó'o, ta on sivi xa'a ña nakata ra kuachi ñivi kuu ña ndikó ra, ta ña ndikó ra kuu xa'a ña sakaku ra ndi'i ñivi na kãndixa ña'á ta ndáti na ra.

10

¹ Ta ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés xina'á, ñayó'o ndasaá kuiti sáná'a ña xa'a ndi'i ñava'a ndino'o naki'in yó nda'a Ndios kivi ña vaxi. Ta ndayí yó'o on sivi ñava'a ndino'o kúu ña. Vará kisa ndivi ñivi ndayí yó'o xí'in ña soko na ñii ñii kuíya, ta ña kisa ndivi na ndayí yó'o saá, on vása kómí ña ndee ña ndasa ndii ña ñivi ño Ndios. ² Tá ndixa xí'in ña

kisa ndivi ñivi ndayí yó'o kúu ña kuchiño nduu na ñivi na ndii ño Ndios, níkuu, ta saá on vása kani ka sijní na ndí ndiso na kuachi, ta saá sandakoo na ña soko na ñii kití ño Ndios ñii ñii kuíya, níkuu. ³ Ta nda víka, nasutu soko na ñii kití ñii ñii kuíya, ta ña ké'é na saá sánaká'an ña ini ñivi ndí na ndiso kuachi kúu na ño Ndios. ⁴ Chi ñii sındikí xí'in ñii tísú'u soko na, on vása kuchiño ña nakata ña kuachi ñivi ña nduu na ndii ño Ndios.

⁵ Ta xa'a ñayó'o, Jesucristo kivi kixaa ra ñoyívi yó'o, ñika'an ra xí'in Ndios, kachí ra saá:

On xijn ún ña ñivi ka'ni na kití xa'a ña soko na rí ño ún, ta ni on xijn ún ña ñivi soko na inka ña kómí na ño ún.

Ñakán saní'í ún yi'i yikí koñu i xa'a ña soko xí'in mii i ño ún.

⁶ On vása ní-kusij ini ún xini ún kití tí xa'mi na ño ñama yuu xa'a ña ñisoko na rí ño ún.

Ni on vása ní-kusij ini ún xini ún inka ña ñisoko na ño ún xa'a ña ndoo kuachi na.

⁷ Ta xa'a ñayó'o ñika'an i xí'in ún, kachí saá: "Tata Ndios, yó'o yóo i vitin, ña kasa ndivi i ña kóni ún,

ñii kiva ndatán yóo to'on ún ña ñitaa na xina'á xa'a i",

saá kachí Jesucristo xí'in Ndios. ⁸ Vará xá'nda chiño ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés ña soko ñivi ño Ndios, ta vitin kũndaq ini yó ndí Ndios on vása kúsij ini ra xini ra ña soko ñivi kití xí'in ñii rí ño ra, ni on vása kúsij ini ra xini ra inka ña soko ñivi ño ra, ta ni on vása kúsij ini ra xini ra ña xá'mi ñivi kití ño ra xa'a ña ndoo kuachi na. ⁹ Ta kũndaq ini yó ndí ña ñika'an Jesucristo xí'in Ndios kivi kachí ra saá: "Yó'o yóo i vitin ña kasa ndivi i ña kóni ún", ñayó'o kóni kachí ña ndí Jesucristo kũndaa ra ndi'i ña soko ñivi ña kúu ña ká'an ndayí yatá xa'a, ta saá chindú'u ra ñaxaa ña kúu ña ñisoko xí'in mii ra. ¹⁰ Ta xa'a ña kisa ndivi Jesucristo ña kóni Ndios ña kúu ña ñisoko xí'in mii ra ñii laá yichí kuiti, ta nda ñii ka yichí on ke'é ka ra saá, ta xa'a ñayó'o Ndios ke'é ra ña xa ndu yó ñivi na ndii ño ra.

11 Ñii ñii kivi nasutu ndikõn na xá'ni na kití tí soko na nõõ Ndios; ta saá ni, nda ñii kivi õn vása ndoo kuachi nivi xa'a ña soko nasutu yó'o. 12 Ta Jesucristo ñii laá yichí nisoko xí'in mii ra nõõ Ndios ña nakata ra kuachi nivi, ta nda ñii ka yichí õn ndikó ka ra soko xí'in mii ra. Tá ndi'i kisa ndivi ra saá, ta ndaa ra ñoyívi ñino, ta xikoo ra táyi tón to'ó ká'no tón ñíndichi sijn kua'á Ndios ñoyívi ñino. 13 Ta yó'o yóo ra ndáti ra nda tondaa kivi ña Ndios sakoyo ra tixin xa'a Jesucristo ndi'i na káni tá'an xí'in ra. 14 Chi xí'in ña ñii laá yichí Jesucristo nisoko xí'in mii ra, ta nivi na xa natáxi xí'in mii nda'a Ndios, nayó'o, Ndios sanduu ra na nivi na nixino ndino'o ñii ki'va ndatán kóni ra. Ndi'i saá kivi ña vaxi saá koo na. 15 Ta ndixa xini yó ñayó'o kúu ñandaa, chi Níma Ndios ndato'on ña yu kúu ña nika'an Ndios, kachí ra saá:

16 Ñava'a ña kindooj xí'in naño Israel kundivi kivi ña vaxi, kúu ñayó'o:

Taxi j ndayí j ña xá'nda chiño j ña koo ña níma na,

ta taa j ndayí yó'o mii sijn na.

17 Ta tuku kachí Ndios saá:

Õn naká'an ka j xa'a kuachi na, ni õn naká'an ka j xa'a nda ñii ña õn vá'a ke'é na,

kachí Ndios. 18 Ta to'on yó'o kóni kachí ña ndí Ndios xa kisa ká'no ini ra xa'a kuachi yó. Ta saá õn vása koni ñó'ó ka nda ñii ña soko yó nõõ Ndios xa'a ña ndoo kuachi yó.

19 Ta vitin nañani yó xí'in náki'va yó, xa'a ña nixita nji Jesucristo kivi nixi'i ra nda'a tón cruz, ñayó'o táxi kuchiño kuyatin yó nõõ Ndios, ta saá vitin kómí yó ndayí ki'vi yó ini Cuarto ñaYii Ndino'o nõõ yóo Ndios. 20 Chi tá'an mii nixi'i Jesucristo, nindata ma'ño tikoto ña sasi nõõ yó ña õn vása táxi ya'a yó ini mii Cuarto ñaYii Ndino'o nõõ yóo Ndios. Ta vitin Jesucristo táku ra, ta mii ra kúu yichí xaá ña nóna ña táxi kuyatin yó nõõ Ndios.

21 Ta mii Jesucristo kúu tasutu ká'no nõõ ndi'i nave'e Ndios na kúu mii yó ta xí'in ndi'i nivi na ndikõn ña'á. 22 Ta xa'a ña kisa ndivi Jesucristo, va'a ná kuyatin yó nõõ Ndios xí'in ña ndino'o ini yó, ta xí'in ña ndixa ndaa ini yó ra. Chi Jesucristo

ndasa ndii ra níma yó, ta saá kúndaa ini yó ndí õn vása ndiso ka yó kuachi nõõ ra, chi ndatán yóo ña nakata ra yiki koñu yó xí'in takuii ndii ndino'o, saá yóo ña ke'é ra xí'in yó nõõ Ndios. 23 Ta saá xí'in ña ndino'o ini yó õn sandakoo yó ña ndaa ini yó Ndios, ndatán yóo ña kachí yó kándixa yó ra, ta kundati yó anda ná kundivi ña kindoo Ndios xí'in yó. Chi xini yó ndí ndixa Ndios kasa ndivi ra ndi'i ña kindoo ra. 24 Ta ná chikaa yó ndee xí'in mii yó ña chindeé tá'an yó, ta ná kuki'vi ka ini yó koni tá'an yó, ta ná ke'é ka yó ñava'a xí'in tá'an yó. 25 Õn ke'é yó ndatán ke'é sava nivi, chi nayó'o sandakoo na ña nákutá'an na xí'in tá'an na nõõ kisa to'ó na Ndios. Ta saá ni, nda víka xini ñó'ó ka'an yó to'on ndaa ña chikaa ndee ini tá'an yó ña vivii ndaa ka ini yó Ndios, chi xini yó ndixa vaxi yatin kivi ña ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o.

To'on yó'o ká'an ndí xo'vi ní nivi na xini kasa ndivi ñava'a ta õn xijn na sandakoo na ke'é na ña õn vá'a

26 Tá nivi na kándixa ñandaa xa'a Jesucristo kúu yó, ta saá ni, õn xijn yó sandakoo yó ke'é yó ña õn vá'a, ta saá õn koó ka nda ñii ña kuchiño soko yó nõõ ña kasa ká'no ini Ndios xa'a kuachi yó. 27 Ta ñii laá kuiti ña kuchiño kundati yó kúu ña kuyi'vi ini yó ña kixaa kivi ña kasa nani Ndios xa'a kuachi yó, ta xo'vi ní yó, ta koko yó nõõ ño'o xixi, chi saá xo'vi nivi na kúu na saa ini xini Ndios. 28 Kúndaa ini yó ndí ndayí Ndios ña nitaa taMoisés xina'á kachí ña saá: "Tá ñii taa njya'a ndoso ra ndayí yó'o, ta yóo õvi án unj nivi na ndakuijn nõõ nachiño ña kisa ndaa na ndí ndixa tayó'o ndiso ra kuachi ndee, ta saá õn koó nda ñii ña sakaku tayó'o nõõ ña kivi ra." 29 Ta, ¿án õn ndixa ká'no ní ka kuachi ndiso nivi na chikaa njno Jesucristo?, ta va'a ná yo'vi ka xo'vi nayó'o, saá chi ni-xiin na nakoni na ya'vi ña nixi'i ra ta nixita nji ra xa'a kuachi na. Ta nji yó'o kúu ña kisa ndaa xa'a ñaxaa kindoo Ndios xí'in nivi, ta ñaxaa yó'o chindú'u ndí nji Jesucristo kúu ña sandoo kuachi na. Ta nivi na õn xijn nakoni ñayó'o, ta nivi yó'o yóo na ndatán yóo nivi na kándiva'a xí'in Níma Ndios,

ña kúu ña sáná'a nḡo nivi ndí Ndios kí'vi ní ini ra xini ra na. ³⁰ Chi xini va'a yó ndí Ndios nika'an ra, kachí ra saá: "Ñii laá yi'i kómij ndayí kasa nanij xa'a kuachi nivi, ta ndatán yóo ña on vá'a ke'é nivi, saá cha'vij na." Ta nika'an ka ra, kachí ra saá: "Ta yi'i kasa nanij xa'a nivi na kándixa yi'i", kachí Ndios. ³¹ ¡Yiyo ní kivi ña vaxi ndí Ndios, ta tatáku ndino'o, saxo'vi ra nivi xa'a kuachi na!

³² Ndó'ó, va'a naká'án ndó kivi niya'a, ndasaá kúndeé ini ndó nḡo ña nixo'vi ndó kivi sakán naki'in ndó to'on va'a xa'a Jesucristo. ³³ Sava ndó'ó nixo'vi ní ndó xa'a ña nikandiva'a nivi xí'in ndó ta saxo'vi na ndó'ó nḡo inká nivi. Ta inká yichí ndó'ó nixo'vi níma ndó xini ndó nivi na nixo'vi ní xa'a ña kándixa na Jesucristo, tandá ntondaa ndó ñii kachí nixo'vi ndó xí'in na. ³⁴ Níkundá'ví ní ini ndó xini ndó nivi na ndíkon Jesucristo na xino'o ini ve'e ka. Ta kivi nivi na ndiso chiño kindaa na ndi'i ña xikomí ndó, ta xí'in ñasij ini ndó kúndeé ini ndó nḡo ña nixo'vi ndó saá, chí kúndaá ini ndó ndí yóo ñava'a ní ka ñoyívi nino, ña nda ñii kivi on vása ndi'i xa'a ña kúu ña kindoo Ndios taxi ra nda'a ndó. ³⁵ Ta xa'a ñayó'o, on vá'a sandakoo ndó ña ndixa ndáa ini ndó Jesucristo, chí kúndaá ini ndó ndí ñii kivi Ndios ndixa taxi ra ñava'a ndino'o nda'a ndó chí kándixa ndó ra. ³⁶ Ta saá xini ñó'ó kúndeé ini ndó nḡo ña yo'vi ní xó'vi ndó, chí xí'in ñayó'o kisa ndivi ndó ña kóni Ndios, ta saá ndixa naki'in ndó ñava'a ña kindoo ra taxi ra nda'a ndó. ³⁷ Chi nḡo to'on Ndios ña nita na xina'á, Ndios kachí ra saá:

Kúmanj salo'o kivi ta ta chitonij xaá ñoyívi, ndixa xaá ra,

ta on na'á ní ka ya'a, ta xaá ta yó'o.

³⁸ Ta nivi na kúu nandii nḡo chí kándixa na yi'i, nivi yó'o ndixa ndino'o kutaku na ndi'i saá kivi xí'in j, ta nivi na sandakoo yichij, on vása kusij ini konij nivi yó'o,

kachí Ndios nḡo to'on ra. ³⁹ Ta mji yó, on vása kúu yó nivi na sandakoo yichij ra xa'a ña ku'an yó yichij nḡo ndi'i xa'a yó. Chí mji yó kúu nivi na ndixa ndáa ini Ndios, ta saá sakaku ra yó, ta kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi.

11

*To'on yó'o ká'an xa'a nivi
ndasaá xindaa ini na Ndios kuiya xina'á*

¹ Mji yó ndáa ini yó Ndios, ta xa'a ñayó'o xini yó ndí Ndios ndixa taxi ra nda'a yó ña kindoo ra, ña kúu ña ndati yó naki'in yó; ta ndino'o ndáa ini yó ndí ñandaá kúu ña ndati yó, vará on ta'an kuchiño koni yó ña. ² Chí naxij síkuá yó xindaa ini na Ndios, ta xa'a ñayó'o Ndios kúsiij ní ini ra xini ra na.

³ Xa'a ña ndáa ini yó Ndios, kúndaá ini yó ndí xí'in to'on ra ña xa'nda chiño ra kisa va'a ra ñoyívi yó'o ta xí'in ñoyívi nino. Ta saá ndi'i ña yóo vitin ña xito yó xí'in nduchū nḡo yó nikuva'a ña xí'in ña on vása kuchiño koto nivi xí'in nduchū nḡo ra.

⁴ Ta taAbel, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, nisoko ra ña va'a ní ka nḡo ña nisoko ñani ra taCain nda'a Ndios, ta saá Ndios kusij ní ini ra xini ra ña nisoko taAbel, ta nika'an ra xa'a tayó'o ndí kúu ra ta ndii nḡo ra. Vará xa nixi'ij taAbel, ta saá ni, ñava'a ke'é ra yó'o sáná'a ka ña mji yó ndasaá xini ñó'ó kúndaá ini yó Ndios.

⁵ Ta taEnoc, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, on vása ní-xi'ij ra. Ta nda víka, mji Ndios naki'in táku ña'á ra ku'an ra xí'in ra ñoyívi nino; ta nda ñii nivi on vása ní-nani'i na yiki koñu ra. Ta to'on Ndios kachí ña ndí kivi on ta'an ka naki'in Ndios taEnoc ñoyívi nino, taEnoc yó'o xitaku ra sakusij ra ini Ndios. ⁶ Ta on kuchiño sakusij yó ini Ndios tá on vása ndino'o ndáa ini yó ra. Tá kóni yó kuyatin yó nḡo Ndios, si'na xini ñó'ó kándixa yó ndí ndixa táku ra, ta xini ñó'ó kándixa yó ndí ndixa taxi ra ñava'a nda'a nivi na kuyatin nḡo ra.

⁷ Kuiya xina'á Ndios ndato'on ra xí'in taNoé yukía kundo'o nivi ñoyívi. Ta taNoé, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, ta vará nda ñii kivi on ta'an koon savj, ta kisa va'a ra ñii tón barco ká'no xa'a ña sakaku ra nave'e ra ini tón barco yó'o. Ta xa'a ña xindaa ini ra Ndios saá, taNoé kisa ndivi ra ña xa'nda chiño Ndios nḡo ra, ta xí'in ña ke'é ra saá, saná'a ra ndí nivi na on vása kándixa Ndios, ndi'i xa'a nayó'o. Ta nivi na kándixa Ndios, naki'in na ñava'a ndatán taNoé naki'in ra ñava'a

nda'a Ndios, chi xikuu ra taa ta ndii noo Ndios xa'a ña xindaa ini ña'a ra.

8 Ta taAbraham, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, chikaá so'o ra to'on ña nika'an Ndios xí'in ra kivi kana ña'a ra. Vará on vása ní-kundaa ini ra mí ndixa kúu xiiña noo ko'on ra, ta sandakoo ra ñoo mji ra, ta kua'an ra nda nixaá ra noo ño'o noo kindoo Ndios xí'in ra taxi ra nda'a ra ta nda'a nasa'ya ñani síkuá ra. 9 Ta xa'a ña ndixa xindaa ini ra Ndios, nixiyo ra xitaku ra ini ve'e mandiado, ndatán xitaku taa ta inká ñoo xiká, saá xitaku ra noo ño'o kindoo Ndios taxi ra nda'a ra. Ñii ki'va saá xitaku sa'ya ra taIsaac, ta ñii ki'va saá xitaku sa'ya ñani ra taJacob, vará nayó'o kúu nivi na xa kindoo Ndios xí'in taxi ra ño'o yó'o nda'a na. 10 Saá ke'é taAbraham chi xindati ra ndí ndixa Ndios taxi ra ña kutaku ra ñoo ña va'a ndino'o ña on vása ndi'i xa'a nda ñii kivi, ñoo ña kúu ña chitóni Ndios ndasaá koo ña, ta Ndios kisa va'a ra ñoo yó'o.

11 Ta xa'a ña xindaa ini ña Sara Ndios, vará xa kua'a ní kuyá xikomí ñá, ta xikuu ña'ña'a ña ni-kuchiño koo sa'ya, Ndios taxi ra ndee ña kukomí ñá ñii sa'ya ñá. Ta saá kundivi xí'in ñá chi ndixa xindaa ini ñá ndí Ndios kasa ndivi ra ña kindoo ra xí'in ñá. 12 Vará taAbraham taa ta xa kua'a ní kuyá xikuu ra, ta on koó ka ndee xikomí yiki koñu ra ña kuchiño kukomí ra sa'ya ra, ta saá ni, kaku sa'ya ra, ta nitondaa ra xikuu ra xii síkuá ndi'i nivi naIsrael. Ta nixina kua'a ní sa'ya ñani síkuá taAbraham, ta nda ñii nivi on vása ní-kuchiño ka'vi na ndasaá kúu nasa'ya ra chi ví'i ní nivi kúu na. Nayó'o yoo na ndatán yoo kua'a ní kimi ñoyívi ñino, yoo na ndatán yoo kua'a ní yoti ña yoo yu'u mñi, saá yoo sa'ya ñani síkuá ra.

13 Ndi'i nivi na ndato'on i xa'a yó'o, xa nitondaa kivi ña nixi'i na. Ta kivi nixi'i na, on ta'an naki'in na ña xindati na taxi Ndios nda'a na, ta saá ni, ndatán nixiyo ña xiyita na xito na nda ñii noo xiká ní yoo ñava'a yó'o, saá nixiyo ña, ta xikusij ini na xí'in ñayó'o. Ta nda lo'o on vása ní-sandakoo na ña xindaa ini na Ndios ña ndixa kundivi ña kindoo ra xí'in na. Chi nivi yó'o kundaa ini na ndí ñoyívi yó'o on sivi ñoo na xikuu ña,

chi nivi na yá'a kua'an kuiti xikuu na. 14 Ta nivi na xáni sinj saá, sáná'a na ndí xika na nándukú na ndixa ña kúu ñoo ndino'o mji na. 15 Ta nivi yó'o, tá nixiyo na nándukú na mji ñoo ña sandakoo na, níkuu, ta saá kuchiño ndikó na no'o na ñoo noo kee na, níkuu. 16 Ta nivi yó'o ndixa on vása ní-ke'é na saá, chi xindati na xaá na kutaku na ñii ñoo ña va'a ní ka ña yoo ñoyívi ñino. Ndios xa kisa ndivi ra ñoo va'a yó'o noo kutaku na, ta saá nivi yó'o ká'an na, káchí na xí'in ra: "Yó'ó kúu Ndios mji ndi." Ta Ndios on vása kúka'an noo ra xa'a ña ká'an na saá xí'in ra.

17 Ta kivi Ndios xito ndoso ra taAbraham án ndixa va'a kasa ndivi ra ña xa'nda chiño Ndios noo ra, ta taAbraham, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, nixiyo ti'va ra taxi ra sa'ya ra taIsaac ña soko ra tayó'o noo Ndios, vará sa'ya ra yó'o xikuu ra ta ñii laá noo ra. 18 Ta xa kundaa ini ra ndí Ndios xa kindoo ra xa'a tayó'o, kivi káchí ra saá: "Xí'in sa'ya ún taIsaac kaku kua'a ní sa'ya ñani síkuá ún, saá kundivi ña kindoo i xí'in ún", káchí Ndios xí'in taAbraham. 19 TaAbraham ndixa nixiyo ti'va ra ña soko ra sa'ya ra nda'a Ndios, chi kundaa ini ra ndí Ndios kómí ra ndee sanataku ra nivi na nixi'i. Vará taAbraham on vása ní-xa'ni ra sa'ya ra taIsaac, ta taIsaac ndatán yoo ta nixi'i noo taAbraham, saá nixiyo ra, ta ndatán yoo ta sanataku Ndios, saá nixiyo taIsaac.

20 Ta taIsaac, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, ndato'on ra xí'in ovi sa'ya ra taJacob ta taEsau ndí kivi ña vaxi Ndios ke'é ra ñava'a xí'in ovi tayó'o. 21 Ta taJacob, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, tá xa yatin kixaá kivi ña kivi ra, ndato'on ra xí'in sa'ya ñani ra, na kúu sa'ya taJosé, ndí Ndios ke'é ra ñava'a xí'in nayó'o. Ta ndi'i nika'an ra, ta saá nitavi ndaa ra tatón ra ta kisa to'ó ra Ndios. 22 Ta taJosé, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, tá'an yachi ka ña on ta'an kivi ra, nika'an ra xa'a naño ra naIsrael ña ndasaá kee na ñoo Egipto ta ndikó na ñoo mji na kivi ña vaxi. Ta saá xa'nda chiño ra ña kuni'i na yiki koñu ra no'o ña xí'in na ta sanduxun na ña ñoo mji na.

23 Ta taMoisés sakán niya'a lo'o kaku ra, ta nayivá si'i ra, xa'a ña xindaa ini

na Ndios, chikaa se'é na ra ini ve'e na tixin ña unj yoo. Saá ke'é na xí'in ra, chi xini na ndí taa lo'o ta livi ní kúu ra, ta on vása ní-yi'ví na noo ña xa'nda chiño tarey Faraón ña nika'an ra ndí xini ñó'ó kivi ndi'i nataa válí sa'ya naIsrael. ²⁴ Ta taMoisés, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, kivi nitondaa ra nduu ra ñii taa, ni-xiin ra kutaku ka ra ndatán ñii taa sa'ya ña'a ñása'ya tarey Faraón. ²⁵ Ta nda víka, chikaa ini ra nakutá'an ra ñii nduu ra xí'in naño mii ra naIsrael, na kúu naño Ndios. Nakaxin ra xo'vi ra xí'in nayó'o noo ña kutaku ra sakusij ra ini mii ra xí'in ña on vá'a ña kútoo nivi ké'é na ñoyívi yó'o. ²⁶ Ta xani sinj ra va'a ka ná xo'vi ra noo ña va'a kutaku ra ta kukomí ra ku'a ní ñakuiká ñoo Egipto. Chi chikaa ini ra xo'vi ra ta sakuka'an na noo ra ndatán saxo'vi na ta sakuka'an na noo taa ta ti'ví Ndios sakaku nivi, saá chi taMoisés xindati ra ñava'a taxi Ndios nda'a ra kivi ña vaxi. ²⁷ Xa'a ña xindaa ini taMoisés Ndios, on vása ní-yi'ví ra noo ña sáa ní ini tarey xini ña'a ra. Ta kee ra ñoo Egipto, ta xinakaa ndee Ndios ini ra ta on vása ní-sandakoo ra kisa ndivi ra ña kóni Ndios, chi ndatán yoo taa ta xito xí'in nduchu noo ra Ndios, saá nixiyo ra.

²⁸ Xa'a ña xindaa ini ra Ndios, xa'nda chiño ra noo nivi naño Israel ña sakana na viko Pascua. Ta xa'nda chiño ra noo na ña ka'ni na tindikachi, ta saá xí'in ñii rí sakuchu ni'ni na tón yé'é ve'e na. Ta xa'a ña kisa ndivi na saá, on vása ní-xi'i nda ñii taa sa'ya noo naIsrael, kivi nija'a ñaángel Ndios xa'ni ña nataa sa'ya noo naño Egipto. ²⁹ Xa'a ña xindaa ini nivi naIsrael Ndios, nija'a nayó'o takuii tá naní Mini Kuá'á, saá chi Ndios nata'ví ra takuii yó'o ña nanoná rá, ta saá kindoo noo ño'o yichí noo nija'a xa'a na. Tá nataa naEgipto xindikon na sata nayó'o ta niki'vi na ku'a'an na noo yichí yó'o, ta saá Ndios taxi ra ña ndikó takuii nako'on rá, ta nika'a ndi'i nataa naEgipto ini takuii yó'o.

³⁰ Xa'a ña xindaa ini naIsrael Ndios, nixika na xino nduu na ke'e sata nama ñoo Jericó uxá kivi, ta saá kivi uxá nakoyo ndi'i nama yó'o. ³¹ Ta ñaRahab, ña niki'vi kuachi xí'in ku'a ní taa ñoo Jericó, ta

saá ni, xa'a ña xindaa ini ña Ndios, ta xí'in ñato'ó va'a naki'in ña nataa naIsrael kivi kivi na xito naní na ñoo Jericó yó'o. Ta xa'a ña ke'é ña saá, Ndios sakaku ra ñáyó'o, ta on vása ní-xi'i ña ñii káchí xí'in nivi naño ña, na ni-xiin kasa ndivi ña kóni Ndios.

³² Ta on vása xini ñó'ó ní ka ndato'on i xí'in ndó xa'a nivi na va'a xindaa ini na Ndios. On nani ka noo i ndato'on i xa'a taGedeón, taBarac, taSansón, taJefte, taDavid, taSamuel, ta xa'a ndi'i naprofeta na nika'an ndoso to'on Ndios xina'á. ³³ Ta xa'a ña xindaa ini na Ndios, sava nayó'o kündeé na noo nivi na inka ñoo na kani tá'an xí'in na. Ta sava nivi yó'o kisa nani na xí'in ñandaa xa'a inka nivi. Ta kivi xitaku ka na ñoyívi yó'o, sava nivi yó'o naki'in na sava ñava'a ña kindoo Ndios xí'in na taxi ra nda'a na. Sava nivi yó'o, Ndios taxi ra ndee nda'a na ña nakasi na yu'u tileón ña ni-xa'ni ña'a rí. ³⁴ Ta sava nayó'o nda'va na ño'o ña ndeé ní xixi. Sava nayó'o nikaku na noo nivi na kóni ka'ni ña'a xí'in espada. Vará sava nayó'o xikuu na nivi na lo'o ndee xikomí, ta Ndios taxi ra ndee nda'a na ña kündeé na kani tá'an na ta kuchiño na noo natropa na inka ñoo. ³⁵ Ta sava náña'a, nixi'i nave'e ná, ta Ndios sanataku ra nayó'o ta xitaku tuku na xí'in ná.

Ta sava nivi yo'vi ní nixo'vi na, ta on vása ní-ndukú na sakaku xí'in mii na noo ña kivi na, chi ndixa ndati na nataku na ñii kivi vaxi, ta saá kutaku na ñii ñoo ña va'a ní ka. ³⁶ Ta sava nayó'o yo'vi ní nindo'o na, ku'a ní nivi nikusiki ña'a ta kani ní ña'a na xí'in kuártá. Sava nayó'o xino'ni na xí'in cadena ta xino'o na ini ve'e ka. ³⁷ Ta sava nayó'o yo'vi ní nixi'i na xí'in yuu ña koon nivi na. Sava nayó'o kini ní nixi'i na, chi xí'in sierra sijn xa'nda ma'ño ña'a na, inka nayó'o xa'ni ña'a na xí'in espada sijn. Ta sava nayó'o xindixin na ñii tindikachi, ta sava nayó'o xindixin na ñii títisú'u, saá xitaku ndá'ví na, ta nixiyo ní ña sándi'i ini na, ta nivi na on vása kándixa Ndios ndeé ní saxo'vi na nayó'o. ³⁸ Ta nivi ñoyívi yó'o on vása ndaya'ví kutaku na xí'in nivi yó'o na kúu na yo'vi ní nixo'vi xa'a ña xindaa ini na Ndios. Nivi na nixo'vi ní yó'o nixika

na yuku yichí ta nixika na yuku yúyú, xítaku na tixin kavua, xiño'o na tixin yavi, saá xítaku na, chi on koó ve'e na ní-xiyo. ³⁹ Vará Ndios nika'an ra to'on va'a ní xa'a nivi yó'o chi ndixa xinda ini na ra, ta nda ñii nivi yó'o, kivi xítaku na ñoyívi yó'o, on vása ní-naki'in na ña kindoo Ndios taxi ra nda'a na. ⁴⁰ Xa'a ñava'a ká'no chitóni Ndios taxi ra nda'a yó, nivi yó'o xini ñó'ó kundati na nda tondaa kivi ña ñii káchí naki'in na ñava'a ká'no yó'o xí'in yó, chi kivi saá nivi yó'o ta xí'in mii yó, tondaa yó nduu yó nivi na nixino ndino'o noo Ndios.

12

To'on yó'o ká'an ndí Ndios táxi ra ña xo'vi nivi na kúu sa'ya ra

¹ Ta saá xa xini yó ndí nixiyo kua'a ní nivi na ndakuiin xa'a Ndios, nivi yó'o ndatán yóo na xino nduu mii yó, saá yóo na, saá chi ndatán xítaku na ñoyívi yó'o sáná'a ka ña mii yó ndí xini ñó'ó kundaa ndino'o ini yó Ndios. Ta saá ná sandakoo yó ké'é yó ndi'i ña on vá'a, chi ña on vá'a kúu ña chíko'ni mii yó. Ta ñii kiva saá ná sandakoo yó ndi'i ña sási noo yó ña on xiiin taxi ko'on ndíka yó kasa ndivi yó ña kóni Ndios. Ta saá ná chikaá yó ndee ini yó ña vivii kundikon yó yichi Ndios xí'in ña ndino'o ini yó. ² Ná chikaá ini yó ndasaá kuiti xa'a Jesucristo, chi tayó'o kúu ta ta táxi ña vivii ndaa ini yó Ndios, ta chindee ra yó ñii ñii kivi ña va'a ka vaxi kua'no ña ndaa ini yó Ndios, anda tondaa ña xino ña ndatán kóni ra. Ta Jesucristo kündeé ini ra xí'in ña kuka'an noo ra kivi nixi'i ra nda'a tón cruz, chi kundaá ini ra ndí tá xa ndi'i ña nixo'vi ra, ta saá kixaá ña kutú ñasii ini ra. Ta saá natakú ra, ta vitin yóo ra noo táyi tón ká'no tón ñíndichi siin kua'a Ndios ñoyívi ñino.

³ Xini ñó'ó vivii kani sinj ndó xa'a ña yo'vi ñindo'o Jesucristo, ta ndasaá nixo'vi ní ra ke'é nivi na on vá'a na ni-xiin koni ña'á, ta saá ni, kündeé ini ra noo ndi'i ñayó'o. Ta saá, xí'in ña xáni sinj ndó saá, kuu ndó nivi na on nandikó ini, ni on sandakoo ndó ña ndixa ndaa ini ndó Jesucristo. ⁴ Vará yo'vi ní xo'vi ndó tixin ndee ña on vá'a ña káni tá'an xí'in ndó,

ta saá ni, on ta'an tondaa ndó ña kivi ndó, ndatán nixi'i Jesucristo. ⁵ ¿Án xa nandoso ndó to'on ña nika'an Ndios xí'in nivi na kúu sa'ya ra? Chi noo to'on ra, Ndios kachí ra saá:

Sa'ya mii i kúu ún, tá sándo'o i yó'ó ta va'a vivii sakuá'á ún ña sáná'a i yó'ó xí'in ña ndó'o ún saá.

Ta on sanakava ní ún ini ún tá kivi ká'an i to'on yo'vi xí'in ún xa'a ña on vá'a ké'é ún.

⁶ Ndi'i nivi na kí'vi ní ini i xini i, na kúu sa'ya i, ta sándo'o i na ña sakuá'á na ndasaá kündeé na noo ña on vá'a,

ta saá ke'é na ñava'a ña kóni i, ta ndixa saxo'vi i nayó'o kivi ké'é na ña on vá'a,

kachí Ndios. ⁷ Xini ñó'ó kündeé ndó xí'in ña xo'vi ndó, chi xí'in ña xo'vi ndó, Ndios sáná'a ra ndó'ó ndasaá sakuá'á ndó kündeé ndó noo ña on vá'a, ta vivii kundikon ndó yichi ra, ta ña ké'é ra saá xí'in ndó sáná'a ña ndí ndó'ó kúu ndó sa'ya ndino'o Ndios. Saá chi ndi'i na kúu yivá ndát'o'on na xí'in sa'ya na ta sándo'o na sa'ya na xa'a ña sakuá'á na vivii kutaku na. ⁸ Ndixa Ndios ndát'o'on yo'vi ra xí'in ndi'i nivi na kúu sa'ya ndino'o ra, ta sándo'o ra nayó'o. Ta Ndios tá on vása ké'é ra saá xí'in ndó, ta saá ñayó'o sáná'a ña ndí on sivi sa'ya ndino'o ra kúu ndó.

⁹ Tá kivi xikuu yó naválí, ta nayivá yó ñoyívi yó'o ndát'o'on na to'on yo'vi xí'in yó, ta sándo'o na yó xa'a ña sakuá'á yó ke'é yó ñava'a. Ta xa'a ña ke'é na saá xí'in yó, kisa to'ó yó na. Ta saá ndixa xini ñó'ó chikaá so'o ní ka yó to'on ña ká'an Yivá yó Ndios, ta yóo ñoyívi ñino, ta saá kuchiño kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi.

¹⁰ Ta lo'o kuiti kuyá kivi nixiyo válí yó, nayivá yó ñoyívi yó'o nika'an na to'on yo'vi xí'in yó, ta sándo'o na yó kivi ke'é yó ña on vá'a. Ta nayivá yó ke'é na saá xí'in yó chi xáni sinj na ndí xa'a ñava'a mii yó kúu ña. Ta Ndios sándo'o ra mii yó chi xini ra yu kúu ñava'a ndino'o chindee mii yó ña nduu yó nivi na ndii ta na yii ndatán yóo mii ra. ¹¹ Ta kivi Ndios sándo'o ra mii yó xí'in ña táxi ra ña yo'vi ndó'o yó, ta on vása kúsi i ini yó ña ndó'o yó saá, ta nda vika, ñayó'o sákuchuchú ní ña ini yó. Ta

saá ni, tá va'a sakuá'á yó kundeeé yó noo ña on vá'a ta ke'é yó ñava'a ndatán kóni Ndios, ta saá nduu yó nivi na koo ñava'a ini, ta kuu yó nivi na ke'é ñava'a xí'in inka nivi.

Tq'on yó'o ká'an xa'a nivi na chíkaa nino ñava'a sání'i Ndios na

¹² Ñakán on sandakoo ndó ke'é ndó ña kóni Ndios, ta ndukú ndó noo ra ña taxi ra ndee ra nda'a ndó ña va'a kundikon ndó yichí ra. ¹³ Ta ko'on ndó yichí ndakú, ta saá chíkaa ndó ndee ini nivi na vitá ndíkon yichí Jesucristo, xa'a ña vivíi ka kundikon na yichí ra.

¹⁴ Xíni ñó'ó nandukú ndó ndasaá va'a kutá'an ndó xí'in ndi'i nivi. Ta sandakoo ndó ndi'i ña on vá'a, ta xí'in ñandii ini ndó kasa ndivi ndó ña kóni Ndios, chi nivi na on vása ndii noo Ndios, nda ñii kivi on vása koni na ra xí'in nduchú noo na.

¹⁵ Ndi'i ndó, koto va'a ndó xí'in tá'an ndó ta chindeé tá'an ndó ña nda ñii ndó on kuxiká ndó noo Ndios, saá chi tá kuxiká ndó noo Ndios, ta saá on naki'in ndó ñava'a sání'i ra ndó'ó. Koto va'a xí'in mji ndó koto ndá koo ñii ndó'ó kuu ndó nivi na sakaku kuachi, ta saá kuachi yó'o sakani tá'an ña ndó'ó ta sativi ña ndó'ó. ¹⁶ Ndó'ó nataa, on ki'vi ndó xí'in ña'a ña on sivi ñásí'i ndó kúu. Ndó'ó náña'a, on ki'vi ndó xí'in ta ta on sivi yji ndó kúu. Ta on kani ini ndó ndí on vása ndáya'ví to'on Ndios, on ke'é ndó ndatán ke'é taEsaú xina'á, chi taEsaú xa'a ña kúu ra sa'ya noo yivá ra xikomí ra ndayí naki'in ra ñava'a nda'a yivá ra, ta tayó'o nasama ra ndayí yó'o noo ña naki'in ra ñii laá ko'o ñaxíxi. ¹⁷ Ta ndó'ó xa kundaa ini ndó ña nindo'o ra, saá chi kivi nandikó ini ra ta ndukú ra naki'in ra ñava'a nda'a yivá ra, ta saá ni-kuchiño ka yivá ra taxi ra ñava'a yó'o nda'a ra. Vará ndee ní nixaku ra, ta saá ni, ni-kuchiño ka yivá ra nasama ra ña xa ke'é ra.

¹⁸ Ta ña nindo'o naxii síkuá yó xina'á on sivi ñii kúu ña xí'in ña táku ndó'ó vitin. Chi ndó'ó on vása ní-xaa yatin ndó yuku ña naní Sinaí, ta naxii síkuá yó nixaa yatin nayó'o ta xini na noo xixi ño'o noo naa ní yuku yó'o, ta ndee ní káni tachí. ¹⁹ Ta xini so'o naxii síkuá yó ña ninda'yi tón trompeta, ta xini so'o na to'on ña

nika'an Ndios xí'in na. Tá'an mií xini so'o na to'on Ndios ña ká'an ra xí'in na, ta saá xaku ndá'ví na noo ra ña on ka'an ka ra xí'in na, ²⁰ chi to'on ña ká'an ra xá'nda chiño ra noo na, on vása ní-kundeeé ini na koni so'o na ña, chi to'on yó'o káchí ña saá: "Tána kundoso ñii nivi án ñii kití noo ño'o yuku Sinaí yó'o, ta xini ñó'ó kivi nivi yó'o án kití yó'o xí'in yuu ña koon na, án xí'in yiton tón sijn nó", saá káchí Ndios xí'in na. ²¹ Ña xini na ta xini so'o naxii síkuá yó naIsrael yó'o, ta nivi'ví ní na, ta anda taMoisés nika'an ra, káchí ra saá: "Ndee ní yí'víi nda kisin nino i xí'in ña", káchí ra.

²² On sivi ndatán nindo'o naxii síkuá yó naIsrael yó'o kúu ña ndó'o ndó vitin, chi mji ndó xa kuyatin ndó yuku ña naní Sion noo yóo ñoo Ndios, ta taatáku. Ta mji ñoo yó'o ndatán yóo ñoo Jerusalén ña nákaa ñoyívi nino, saá yóo ña, noo yóo ku'a ní mil naágel kisa ká'no na Ndios. ²³ Ta ñoo yó'o yóo ndó noo nákutá'an ndó xí'in nivi na kúu sa'ya Ndios, na nika'yi kivi noo libro yji Ndios ñoyívi nino. Ta xa kuyatin ndó noo Ndios, ta ta kisa nani ndi'i kuachi nivi ñoyívi yó'o, ta xa kuyatin ndó noo ndi'i nivi na va'a na xa nixi'i na kúu na sanduu Ndios nayji. ²⁴ Ta xa kuyatin ndó noo Jesucristo, chi xí'in tayó'o Ndios kindoo ra inka ñaxaá ña chindú'u ra xí'in nivi ña taxi sanakutá'an va'a na xí'in Ndios vitin. Chi nji Jesucristo ña nixita nda'a tón cruz taxi ña nduu nivi na ndii noo Ndios, ta nji yó'o kómí ka ña ndee noo nji taAbel ña nixita xina'á.

²⁵ Ta saá koto va'a ndó, on xaa noo ndó Ndios, ta ta ká'an xí'in ndó. NaIsrael xina'á on vása ní-kaku nayó'o noo Ndios xa'a ña ni-xiin na kandixa na ra, kivi nika'an ra xí'in na noo yóo yuku Sinaí ñoyívi yó'o. Ta mji yó, tá on xini yó kandixa yó Jesucristo, ta ta ká'an xí'in yó nda ñoyívi nino, ndixa nda lo'o on kaku yó noo ra. ²⁶ Ta xina'á kivi nika'an Ndios, ta to'on ra sataan ña ñoyívi yó'o, ta vitin ká'an ra, káchí ra saá: "Vaxi ñii kivi, ta ñii laá ka yichí sataan i ñoyívi noo ño'o, ta sataan i ñoyívi nino", káchí ra. ²⁷ Tá ña nika'an Ndios to'on yó'o ndí inka yichí sataan ra ñoyívi yó'o, kundaa ini yó

ndí ndi'i ña kisa va'a ra ña kúu ña kivi sakanda ra, ndi'i xa'a ndi'i ñayó'o. Ta saá ndi'i ña on kivi sakanda ra kindoo ña ndi'i saá kivi ña vaxi. ²⁸ Ta yichi noo xa'nda chiño Ndios kutaku yó xí'in ra, nda lo'o on sakanda ra ñayó'o. Ta xa'a ñayó'o xini ñó'ó ka'an yó: "Táxa'vi ún, Tata Yivá yó Ndios", ta va'a ná kasa ká'no yó ra xí'in ña ndino'o ini yó xa'a ña sakusij yó ini ra, ta chinoo síkón yó ñatoo' ra. ²⁹ Saá ke'é yó, chi Ndios yóo ra ndatan yóo ño'o xixi ña xá'mi ta sándi'i xa'a ndi'i ña on vá'a.

13

Tq'on yó'o ká'an ndasaá xini ñó'ó kutaku yó ña sakusij yó ini Ndios

¹ Ndó'ó nivi na kándixa Jesucristo, on sandakoo ndó ña ndixa kí'vi ini ndó xini tá'an ndó, chi ndatan yóo ñani mji ndó saá yóo ndó xí'in tá'an ndó. ² Ta on nandoso ndó ña va'a naki'in ndó nivi na kixaá ve'e ndó. Chi xina'a sava nivi va'a naki'in na inka nivi, vará on vása ní-kundaá ini na ndí naángel na kixi noo Ndios kúu na naki'in na.

³ On nandoso ndó xa'a nivi na ñó'o ini ve'e kaa xa'a ña ndikon na Jesucristo. Chindee ndó nayó'o, ta ndatan yóo ña ñó'o mji ndó ini ve'e kaa xí'in na, saá chindee ndó na. Kani sinj ndó xa'a nivi na xó'vi ní ké'é inka nivi xí'in na, ta chindee ndó na, ndatan yóo ña xó'vi mji ndó xí'in na, saá chindee ndó nayó'o.

⁴ Ta ndi'i nivi xini ñó'ó kundaá ini na ndí ña ndaya'vi ní ta yij ní noo Ndios kúu ña tonda'a taá xí'in ña'a. Ta taá ta yóo ñásí'í on vá'a kí'vi ra xí'in inka ña'a, ta ña'a ñá yóo yij on vá'a kí'vi ña xí'in inka taá. Ta saá ñii ñii nayó'o xini ñó'ó vivii taxi ndino'o xí'in mji na nda'a tá'an na. Saá chi Ndios kasa nani ra xa'a taá ta kí'vi kuachi xí'in ña'a ña on sivi ñásí'í ra kúu, án ña'a ña kí'vi kuachi xí'in taá ta on sivi yij ña kúu.

⁵ On sandi'i ní ini ndó xa'a ña ndukú ndó kukomí ndó ku'a ní si'ún. Nda víka, ná kusij ini ndó xí'in ña kómí ndó, chi saá kachí Ndios: "Ndi'i saá kivi yóo j xí'in ndó. Nda lo'o on sandakoo j ndó'ó nda ñii kivi", kachí Ndios. ⁶ Ñakán kúchiño ka'an yó xí'in ndino'o ini yó, kachí yó saá:

"Mji Ndios kúu taá ta yóo chindee yij, ta saá nda lo'o on kuyi'vi j nda yukú noo ña on vá'a ndukú nivi ke'é na xí'in j", saá kachí yó.

⁷ Naká'an ndó xa'a nivi na xindiso chiño noo ndó na kúu na ndato'on xa'a to'on Ndios xí'in ndó, ta saná'a na ndó'ó ndasaá vivii kundikon ndó yichi ra. Kani sinj ndó ndasaá vivii xitaku na ñoyivi yó'o, ta ndasaá vivii xindaa ini na Ndios ndi'i saá kivi. Ta mji ndó xini ñó'ó kundikon ndó yichi Ndios ndatan xindikon nayó'o.

⁸ Jesucristo on vása násama ra. Ñii yóo ra ndatan nixiyo ra xina'a, saá yóo ra vitin, ta saá koo ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ⁹ On taxi ndó ña sandá'vi inka nivi ndó'ó xí'in ña saná'a na ndó'ó inka to'on ña on vása yóo yu'ú xí'in to'on Ndios. Ndios ndixa ké'é ra ñava'a xí'in mji yó, ta ñava'a yó'o kúu ña chikaa ndee níma yó. Ta ndayí ña xa'nda chiño ña ká'an xa'a yu kúu ña va'a kuxu yó, ta yu kúu ña on vá'a kuxu yó, ta ndayí yó'o on vása chindee ña mji yó ña kutaku yó ndatan kóni Ndios.

¹⁰ Ta mji yó kúu yó nivi na ndikon yichi Jesucristo, ta tayó'o nisoko ndi'i xí'in mji ra nda'a tón cruz, tón nixiyo ndatan nixiyo nama yij ve'e ño'o mandiado noo nisoko nasutu kitj kuyja xina'a. Ta xa'a ña kándixa yó Jesucristo ta ñii yóo yó xí'in ra, vitin xa ndoo kuachi yó, ta nákutá'an va'a yó xí'in Ndios. Ta nasutu na on xijn kandixa Jesucristo, ta kisa chiño ka na noo ndayí yata ña xa'nda chiño ta Moisés, ta ña ké'é na saá on vása chindee ña nayó'o ña kutá'an va'a na xí'in Ndios.

¹¹ Ñii ñii kuyja taká'no noo nasutu xini'i ra nij kitj ta xiki'vi ra ini Cuarto ña Yij Ndino'o ve'e ño'o mandiado xa'a ña taxi ra nij yó'o ña soko ra ña noo Ndios ña nakata ña kuachi nivi; ta saá yikj koñu kitj tí nixi'j yó'o xixa'mi na ña ñii xiiña ña xiká lo'o noo ñoo noo xitaku nivi. ¹² Ta ñii kiva saá, Jesucristo nixi'vi ra ta nixi'j ra ñii xiiña ña xiká lo'o noo ñoo Jerusalén. Ta xí'in nij ra ña nixita nda'a tón cruz, Ndios nákata ra kuachi nivi. ¹³ Ñakán va'a kee yó ñoo noo táku nivi na on xijn

kandixa Jesucristo, ta kọ'on yó nakutá'an yó xí'in ra ñii xiiña ña xíká lo'o nọọ ñoo yó'o. Ta saá ñii káchí xọ'vị yó xí'in ña sakuka'an nịvi nọọ yó, ndatán nịxọ'vị mịi ra. ¹⁴ Chi ọn kọó nda ñii ñoo ñoyívi yó'o ña koo ndi'i saá kịvị nọọ kindọo yó kutaku yó. Ta saá mịi yó kóni ní yó kị'vi yó ñoo xaá ña vaxi nọọ kutaku yó ndi'i saá kịvị. ¹⁵ Xa'a ña yóo Jesucristo táku ra nima yó vitin, ná kasa ká'no yó Ndios ndi'i saá kịvị, ta káchí yó saá: "Ndios kúu Taa taKá'no ní nọọ yó", saá káchí yó. Ta tọ'on ña ká'an yó xí'in ndino'o nima yó saá, ndatán yóo ñava'a sóko yó nọọ Ndios, saá yóo ña. ¹⁶ Ọn nandoso ndó ke'é ndó ñava'a, ta xí'in ña kómí ndó chindeé ndó nịvi na ọn kọó ña kómí, chi ndatán yóo ña sóko ndó nọọ Ndios, saá yóo ña chindeé ndó nịvi, ta xí'in ña ké'é ndó saá sákusij ndó ini Ndios.

¹⁷ Kasa ndivi ndó ña ndúkú na ndiso chiño nọọ ndó, ta kasa nịno xí'in mịi ndó xa'a ña vivii kasa ndivi ndó ña ká'an na xí'in ndó. Saá chi na ndiso chiño nọọ ndó ọn vasa sándakoo na ña vivii ndáa na ndó'ó, chi tondaa ñii kịvị koni ñó'ó kuita nayó'o nataxi na kuenda nọọ Ndios xa'a chiño kisa ndivi na. Ta ndó'ó kasa ndivi ndó ña kóni na, ta saá nayó'o xí'in ñasij ini na kuchiño na kasa ndivi na chiño na. Ta ndó'ó xini ñó'ó vivii kasa ndivi ndó chiño nọọ na xa'a ña ọn kuchuchú ini na. Saá chi, tá ọn vasa vivii kisa ndivi ndó chiño saá, ta ña manị kúu ña nọọ mịi ndó.

¹⁸ Ọn sandakoo ndó ká'an ndó xí'in Ndios xa'a ndi. Chi xini va'a ndi ndi ọn kọó kuachi ndiso ndi, ta chikaa ini ndi ke'é ndi ndasaá kuiti ñandaa ndi'i saá kịvị. ¹⁹ Ta yi'i xáku ndá'vị nọọ ndó ña ka'an ndó ndukú ndó nọọ Ndios, ña yachi taxi ra xaá tuku i nọọ ndó.

Tọ'on yó'o kúu tọ'on sondí'í nọọ tutu yó'o

²⁰ Ta xa'a ña ke'é Jesucristo ña nixita nịi ra nda'a tón cruz, Ndios kindọo ra ñii ñava'a ká'no xí'in yó ndi'i saá kịvị ña vaxi. Ndios taa ta táxi ñava'a nákaa ini yó kúu taa ta sanataku Jesucristo, Taa taKá'no nọọ yó. Ta Jesucristo ndáa ra mịi yó ndatán yóo ñii taa ta vivii ndáa ndikachi sana ra. ²¹ Yi'i ndúkú nọọ Ndios, ña taxi ra ndee ra nda'a ndó xa'a

ña kuchiño ndó kasa ndivi ndó ña kóni ra. Ta xí'in ña kisa chiño Jesucristo ini yó, ná sanduu ra yó nịvi na sákusij ini Ndios. Ta xa'a ñayó'o, ná kasa ká'no ní yó Jesucristo ndi'i saá kịvị. Saá ná koo ña.

²² Nañani yó xí'in náki'va yó, xáku ndá'vị nọọ ndó, ndi xí'in ña ká'no ini ndó chikaa so'o ndó tọ'on ña nịtaa i nọọ tutu yó'o. Chi ọn vasa ní-taa i ku'a ní tọ'on nọọ tutu yó'o. ²³ Ta kóni i ndato'on i xí'in ndó'ó ña kundaa ini ndó ndi ñani yó taTimoteo, xa kee ra ve'e kaa ta xa yóo ndika ra vitin. Táná kixaa yachi ra nọọ yóo i yó'o, ta saá xaá ra xí'in i ña koto ndi ndó'ó.

²⁴ Ta tí'vị ndi tọ'on ña chindeé ndó nọọ ndi ndi'i nịvi na ndiso chiño nọọ ndó, ta tí'vị ndi tọ'on ña chindeé ndó nọọ ndi ndi'i nañani yó xí'in náki'va yó na ndikon Jesucristo. Ta nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo, na táku ñoo estado Italia, tí'vị na tọ'on ña chindeé na ndó'ó.

²⁵ Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in ndi'i ndó. Saá ná koo ña.

Tutu ña ñitaa taSantiago

TaSantiago ti'vi ra to'on yó'o ña chindeé ra na kándixa Jesucristo

¹ Yi'i kúu taSantiago, taa ta kisa chiño noo Ndios xí'in noo Jesucristo, Taa taKá'no noo yó. Táa i tutu yó'o ña ti'vi i to'on va'a chindeé i ndó'ó ñaño yó naIsrael, na ñixita ní'nó na táku ndi'i saá xiiña noo ño'o ñoyivi yó'o.

Ña kóni Ndios kasa ndivi yó kivi kixaq ñaxó'vi noo yó

² Nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo, ná kunakaq ñasij ini ndó kivi kixaq ndi'i saá noo ña xó'vi noo ndó. ³ Saá chi kúndaq ini yó ndi'ndi'i saá noo ña xó'vi kúu ña xito ndoso mji yó án ndixa kándixa ka yó Jesucristo. Ta xí'in ñayó'o sakuá'á yó nduu yó ñivi na kúndeé xí'in ña yo'vi, ta on sandakoo yó yichi va'a. ⁴ Tá on vása sandakoo yó yichi va'a, vará kuq'a ní ña xó'vi yó, ta saá nduu yó ñivi na va'a ñixaq xa'no noo Ndios, kuu yó ñivi na on vása xini ñó'ó ka inká noo ndee ña kasa ndivi na ña káchí ini Ndios.

⁵ Ta yóo ñii ndó'ó, ta kúmanj xí'in ndó ñandichí vaxi noo Ndios, ta va'a ndukú ndó ña noo Ndios, ta ndixa taxi ra ñandichí nda'a ndó. Saá chi taa ta va'a ini kúu Ndios, on vása kúchiton ra nda ñii ñivi, ta táxi ra ñandichí nda'a ndi'ndi'ndi' na ndúkú ña noo ra; ñandichí yó'o kúu ña xini ñó'ó ñii ñii ñivi ña va'a kutaku na ndatán kóni Ndios. ⁶ Ta kivi ndúkú yó ñandichí noo Ndios, ta xini ñó'ó kándixa ndino'o ini yó ndi'ndixa taxi ra ña xini ñó'ó yó nda'a yó. Ta on vá'a kaka ovi ini yó, chi ndatán yóo takuii tá kánda xino noo mini, ta kuq'an rá yó'o ta kuq'an rá kaq, ke'é tachí xí'in rá, saá yóo ñivi na xíka ovi ini. ⁷ Ta ñivi na xíka ovi ini nda manj kundati na naki'in na ñava'a ndúkú na noo Ndios, chi Ndios on taxi ra ña nda'a na. ⁸ Chi ñivi na xíka ovi ini, vitin xani ini na: “Yichi yó'o kúu ña va'a ní”, ta inká kivi tuku xani ini na: “Va inká yichi yó'o kúu ña va'a ka”, ta saá tuku tuku násama na yichi noo xíka na.

⁹ Ta ndó'ó, nañani yó án náki'va yó na kúu nandá'vi ta kándixa ndó Jesucristo, ná kunakaq ñasij ini ndó, chi naná'no kúu ndó noo yichi Ndios. ¹⁰ Ta ndó'ó, nañani yó án náki'va yó na kúu nakuíka, ná kunakaq ñasij ini ndó chi nákonni ndó nandá'vi kúu ndó noo Ndios. Ndatán yóo yita ña nduta yuku, ta yachi ndi'i xa'a ña, saá yóo ñivi nakuíka, chi on vása kúndeé ñakuíka ñivi koo ña ndi'i saá kivi vaxi. ¹¹ Tá xitaqan vaxi kana ño'o, ta kixá'á ndee ní chíkaq ña ka'ni, ta yuku kuí kixá'á ña yichi ña, ta yita livi koyo ña noo ño'o, ta ndi'i xa'a ña. Ñii kiva saá kundo'o nakuíka, kisa chiño na ta livi ní táku na, ta ñii kuiti kixaq ña kivi na.

Yóo ñayo'vi koto ndoso ña mji yó

¹² Nákaq va'a ñasij níma ñivi na kúndeé ini xí'in ndi'i ñayo'vi xito ndoso ña'á, ta vará nda yo'vi ní xó'vi na, ta on vása sándakoo na kándixa na Jesucristo. Ta saá Ndios cha'vi ra ñivi yó'o xí'in ña kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi, chi saá yóo to'on ña ñika'an ra chindú'u ra kundivi xa'a ñivi na kivi ní ini xini ña'á. ¹³ Tá yóo ñii ndó'ó xani ini ndó ke'é ndó ña on vá'a, ta on kani ini ndó ndi'ndios kúu taa ta chinda'á ndó'ó ke'é ndó saá. Chi Ndios nda lo'o on vása xani ini ra ke'é ra ña on vá'a, ni on vása chú'u ra ñivi ke'é na ña on vá'a. ¹⁴ Ta ña káchí ini mji yó kúu ña chinda'á mji yó ke'é yó ña on vá'a, ta sándá'vi ña mji yó kasa ndivi yó ña on vá'a. ¹⁵ Táná kasa ndivi yó ña on vá'a ña kúsiq ini yó, ta saá nakava yó kuachi, ta kixá'á yó taxi xí'in mji yó kutaku yó ña on vá'a. Ta xa'a ñayó'o kuq'an yó yichi noo ndaño'ó yó ta on kuchiño kutaku yó xí'in Ndios.

¹⁶ Ndó'ó nataq ñani yó xí'in ndó'ó náña'a kiva yó, kivi ní ini i xini i ndó'ó. Ndaton i xí'in ndó: On sandá'vi xí'in mji ndó. ¹⁷ Chi ndi'i ña ndino'o va'a kómí yó ta naki'in ka yó, Yivá yó Ndios táxi sij ra ña nda'a yó. Ta Ndios kúu taa ta kisa va'a ndi'i ña kúu ño'o yé'e ña yóo ñoyivi ñino. Ta mji Ndios on vása yóo ra ndatán yóo ña yé'e kisa va'a ra, saá chi ndásava yóo ña nákasí noo ña yé'e yó'o, ta on vása tívi ka noo ña ta nákoó kundati. Ta Ndios, on koo ña kuchiño násama ña'á, ta ni

on vása násama xí'in mji ra. ¹⁸ Xa'a ña kándixa yó to'on ra ña kúu ñandaa, ta Ndios sanduu ra mji yó sa'ya ra, ta ndasa ra mji yó nivi xaá. Ta saá kúu yó nanqó noq ndi'i inká ña ndasa xaá Ndios kivi ña vaxi.

Ñayó'o ká'an xa'a yichi ndaa noq Ndios

¹⁹ Ndó'ó nañani yó xí'in náki'va yó, chikaa so'o ndó ña ka'an i xí'in ndó vitin: Ndi'i ndó xini ñó'ó sakuá'a ndó koni so'o ndó ña ká'an inká nivi xí'in ndó; tá kóni ndó ndakuijn ndó yu'u na, ta si'na kani va'a sinj ndó ndá to'on kúu ña va'a ndakuijn ndó yu'u na. Ta on kama ní saá ini ndó xí'in nivi. ²⁰ Chi táná saá ini yó xí'in inká nivi, ta on kivi kasa ndivi yó ña kóni Ndios. ²¹ Ñakán tava ndó ndi'i ña on vá'a ñó'o ka ini ndó xí'in ndi'i ñakini ñó'o ka níma ndó, ta ndixa sandakoo ndó ké'é ndó ndi'i ña on vá'a. Ta xí'in ñato'ó naki'in ndó to'on Ndios ña nika'an ra xí'in yó. Chi to'on Ndios yó'o kómí ña ndee ña sakaku ña mji yó.

²² On sandá'ví xí'in mji ndó. Tá ndasaá kuiti xini so'o ndó to'on Ndios, on vása ndaya'ví ní ñayó'o. Saá chi ndixa xini ñó'ó kasa ndivi yó ña ká'an to'on Ndios, ta ko'on yó yichi noq xá'nda chiño ra. ²³ Nivi na kuiti xini so'o to'on Ndios, ta on vása kisa ndivi na ña ká'an to'on ra, nayó'o yóo na ndatán yóo ñii ta ndasaá kuiti xito ra noq ra noq yutátá. ²⁴ Chi tayó'o kuiti xito ra noq ra, ta saá kée ra kuachan ra, ta on vása ndi'i ini ra ndasa ndii ra noq ra, ta kama nándoso ra ndasaá káa noq ra. ²⁵ Ta nivi na on vása nándoso to'on Ndios ña xini so'o na, ta chíkaa na ndee nándukú na kasa ndivi na ña xá'nda chiño to'on yó'o, ta xa'a ña ké'é na ñayó'o, kunakaa ñasij ini na. Chi to'on Ndios ña va'a ndino'o kúu ña, ta kómí ña ndi'i ndee ra ña chindee ña mji yó ña on vása ka'nda chiño ka ñandiva'a noq yó.

²⁶ Tá yóo ñii ndó ta xáni sinj ndó va'a ndikon ndó yichi Ndios, ta on vása násita xí'in mji ndó noq ndi'i ña on vá'a ka'an ndó, ta na sandá'ví xí'in mji kúu ndó, chi noq Ndios on vása ndaya'ví yichi kuachan ndó. ²⁷ Tá kuachan yó yichi ndaa ña ndaya'ví noq Yivá yó Ndios, ta ndixa kasa ndivi yó ñava'a ta chindee yó ndi'i

nivi na xó'vi, na kúu naváli xindá'ví na on koó yivá si'í, ta na kúu náña'a ná nixi'ijij, ta kundaa yó xí'in mji yó ña on ke'é yó ña on vá'a ndatán ké'é nivi ñoyivi yó'o.

2

Xini ñó'ó kuki'vi ini yó koni yó ndi'i nivi

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó kúu na kándixa Jesucristo, Taa taKá'no noq yó, ta kómí ndi'i ndee va'a. Ta xa'a ña kándixa ndó saá, on vá'a nakaxin ndó nivi, saá chi ñii ki'va xini ñó'ó kuki'vi ini yó koni yó nandá'ví xí'in nakuíká. ² Tá nákutá'an yó ve'e noq kisa ká'no yó Ndios, tá xito yó ñii takuíká niki'vi ra noq ndóo yó, ta ndixin ra tikoto ña va'a ña yá'ví ní, ta nákaa se'e ña yé'e nda'a ra, ta tuku xito yó vaxi inká taa, tayó'o kúu ñii tandá'ví, ta ndixin ra tikoto lá'lá yatá, ta ndá'ví ní káa ra, ³ ta mji yó kama ní ta va'a ní to'ó kuachan yó naki'in yó takuíká, ta ká'an yó xí'in ra, káchí yó saá: "Koo ún, tata, yó'o yóo tayi ton va'a koo ún", káchí yó xí'in ra. Ta xí'in tandá'ví sijn ká'an yó xí'in ra, káchí yó saá: "Kundichi ún nda kaa, án noq ño'o yó'o va'a koo ún", káchí yó xí'in ra. ⁴ Tá saá kisa ndivi yó xí'in nivi, ñayó'o sáná'a ndi nákaxin yó nivi chi va'a ka naki'in yó nakuíká noq nandá'ví. Ndatán yóo nachino na on vása va'a kisa nani kuachi, saá yóo mji yó, tá nákaxin yó nivi.

⁵ Nañani yó xí'in náki'va yó, koni so'o va'a ndó ña ká'an i xí'in ndó: Ndios nika'an ra ndi nandá'ví ñoyivi yó'o kuu nakuíká noq ra xa'a ña kándixa na Jesucristo. Ta nivi na kándixa yó'o kúu na kutaku xí'in ra ta ka'nda chiño na xí'in ra noq ndi'i ña yóo, chi saá yóo to'on ña nika'an Ndios chindú'u ra kundivi xa'a nivi na ki'vi ní ini xini ña'a. ⁶ Ta mji ndó, on vá'a ké'é ndó chi kisa ninq ndó nandá'ví. ¿An on sivi nakuíká kúu na saxo'vi ní ndó'ó, ta chíkaa na kuachi xa'a ndó noq nachino ña sando'o na ndó'ó?

⁷ ¿An on sivi mji nakuíká yó'o kúu na ká'an to'on on vá'a ta kúsiki na kivi Jesucristo, Taa taKá'no noq yó?

⁸ Noq to'on Ndios ña nitaa taMoisés xina'a, yóo ndayí ña kúu ña ká'no va'a

nika'an Ndios, káchí ña saá: “Ñii kiva ndatán kí'vi ini ndó xini ndó xí'in mji ndó, saá kuki'vi ini ndó koni ndó natá'an ndó.” Tá ndino'o ini ndó kisa ndivi ndó ndayí yó'o, ta saá va'a ké'é ndó. ⁹ Tá nákaixin ka ndó nivi ta náki'in va'a ka ndó nakuiká noo nandá'ví, ta nákuiso ndó kuachi, chi yá'a ndoso ndó ndayí Ndios. ¹⁰ Ta saá, tá yóo nivi na kisa ndivi ndi'i ndayí Ndios ña nita ta Moisés, ta yá'a ndoso na ñii laá kuiti ndayí yó'o, ta xa'a ñayó'o nákuiso na kuachi noo Ndios. Ñii kiva ndatán niya'a ndoso na ndi'i ndayí Ndios, saá yóo kuachi ndiso na noo Ndios. ¹¹ Saá chi ñii laá Ndios kúu ta xa'nda chiño ndi'i ndayí. Xa'nda chiño ra: “On vá'a kusun ñii ta xí'in ñii ña'a ñá on sivi kúu ñásí'í ra, ta ni on vá'a kusun ñii ña'a xí'in ñii ta ta on sivi yí ñá kúu.” Ta tuku xa'nda chiño Ndios: “On vá'a ka'ni ñii nivi inka nivi.” Ta saá ká'an xí'in ndó, tá ñii ta xa'ni ra ñii nivi vará on vása ní-kisin ra xí'in inka ña'a ñá on sivi kúu ñásí'í ra, ta tayó'o nákuiso ra kuachi noo Ndios, chi ndatán yóo ta niya'a ndoso ndi'i ndayí, saá yóo ra. ¹² Xini ñó'ó koto va'a yó xa'a to'on ká'an yó ta xí'in ña ké'é yó. Saá chi vaxi ñii kivi Ndios kasa nani ra xa'a kuachi yó. Ta xí'in to'on ña xa'nda chiño Jesucristo, kasa nani ra ña, chi to'on ña xa'nda chiño Jesucristo kómí ña ndee ña chindee ña mji yó ña on ka'nda chiño ka ñandiva'a noo yó. ¹³ Ta kixaa kivi kasa nani Ndios xa'a kuachi yó, Ndios on kundá'ví ini ra koni ra nivi na on vása ní-kundá'ví ini xini inka nivi. Ta nivi na kundá'ví ini xini inka nivi, Ndios kundá'ví ini ra koni ra na. Ña kundá'ví ini yó xini tá'an yó kúu ña xini ñó'ó ní noo Ndios, saá chi xí'in ña kundá'ví ini ra xini ra nivi kasa nani ra kuachi na.

*Xini ñó'ó kasa ndivi yó to'on Ndios,
on sivi koni so'o kuiti yó to'on ra*

¹⁴ Nañani yó xí'in náki'va yó, tá kuiti ká'an yó: “Yí'i kándixa Jesucristo”, káchí yó, ta on vása kisa ndivi yó chiño va'a ña sáná'a ña ndixa kándixa yó ra, ta to'on ká'an yó ndí kándixa yó, on vása ndáya'ví ña noo Ndios, ni on kúchiño ña sakaku ña mji yó. ¹⁵ Saá chi tá xito yó yóo ñii ñani yó án ñii kiva yó, ta on koó

ña kundixin na, ni on koó ña kuxu na, ¹⁶ ta káchí yó xí'in na: “Nakutá'an yó inka kivi. Va'a koo ún, ta va'a ná koo tikoto kundixin ún chi vixin ní, ta ku'a kuxu ún nda xaa ini ún”, káchí yó xí'in na, ta on vása taxi yó ña xini ñó'ó na nda'a na, ta nda maní ká'an yó to'on yó'o xí'in na, chi on vása ndáya'ví ña. ¹⁷ Tá ndasaá kuiti ká'an yó kándixa yó Jesucristo, ta on vása kisa ndivi yó chiño va'a ña kóni Ndios, nda maní ká'an yó kándixa yó Jesucristo, chi to'on vichí kuiti kúu ña.

¹⁸ Tá ñii ndó ká'an, káchí ndó: “Yóo nivi na kándixa Jesucristo, ta on koó chiño va'a ké'é na. Ta yóo inka nivi na kándixa Jesucristo, ta kisa ndivi na chiño va'a ña kóni Ndios”, káchí ndó. Ta yí'i ká'an, tá on koó chiño va'a ké'é nivi, ta saá on koó ña kómí na sáná'a na ndí ndixa kándixa na Jesucristo. Ta nivi na ké'é chiño va'a, nayó'o kómí na ñava'a sáná'a na ndí ndixa kándixa na Jesucristo. ¹⁹ Tá yóo inka ndó ká'an, káchí ndó: “Kándixa yóo ñii laá Ndios.” Ta ndó'ó ká'an saá, vará va'a kándixa ndó, ta xini ñó'ó kundaa ini ndó ndí ñii kiva saá ndi'i ñanímá ndiva'a kándixa ña yóo ñii laá Ndios, tãnda kisin ña chi yí'ví ña xa'a ñayó'o. ²⁰ Nañani yó xí'in náki'va yó, on kí'ví ní kani sivi ndó. Xini ñó'ó kundaa ini ndó ndí nda maní kúu ña kándixa ndó Jesucristo tá on vása kisa ndivi ndó chiño va'a ña kóni Ndios kasa ndivi yó.

²¹ ¿Án on vása náká'an ndó ndasaá ke'é ta Abraham, xii síkuá yó kuyá xina'á? Chi tayó'o chikaá so'o ra, ta kándixa ra to'on ña nika'an Ndios xí'in ra, ta kisa ndivi ra ña soko ra sa'ya ra ta Isaac noo Ndios. Ta xa'a ñayó'o, Ndios nika'an ra ndí ta Abraham kúu ra ta va'a ndino'o noo Ndios. ²² Ta vitin kundaa ini ndó ndí xini ñó'ó nakutá'an ña kándixa ra xí'in ña kisa ndivi ra ndatán kóni Ndios, ta xa'a ña chiño va'a kisa ndivi ra, ñitondaa ra ña xindaa ndino'o ini ra Ndios. ²³ Ta saá kundivi ña nika'an to'on Ndios ña káchí: “Ta Abraham kándixa ra Ndios, ta xa'a ñayó'o, Ndios nika'an ra ndí ta Abraham kúu ta ndi ta on koó kuachi ndiso noo ra”, káchí to'on Ndios. Ta xa'a ña kisa ndivi ra ñayó'o, nika'an nivi saá: “Ta Abraham kúu ta ta náta'an va'a xí'in

Ndios.”

²⁴ Ñakán kúndaꝯ ini yó Ndios ká'an ra ndí ñivi na va'a ndino'o kúu yó ñoꝯ ra, chi kándixa yó ra ta kisa ndivi yó to'on ra. ²⁵ Ta yóo inká to'on ña ndátoto'on xá'a ñii ña'a ñá naní Rahab, kuiya xina'á ñixiyo ñá ta xá'a si'ún ñikisin ñá xí'in kuá'a ní taa. Ta Ndios ñika'an ra ndí nduu ñáña'a va'a ndino'o ñoꝯ ra xá'a ña chindeé ñá naIsrael; chi ñaki'in va'a ñá ovi taa ta ñixa'an xito naní ñoo Jericó. Saá chi ñáRahab taaan se'é ñá nataa yó'o ini ve'e ñá, ta chindeé ñá na ñikaku na ñoꝯ ñaño Jericó, ta saá kuchiño ndikó na kuano'o na ñoꝯ ndáti inká nataa tá'an na. ²⁶ To'on yó'o sáná'a ña mii yó ndí ña xini ñó'ó ní kúu ña kasa ndivi yó chiño va'a ña kóni Ndios. Ta vitin va'a ná kani sijní ndó xá'a inká ña sáná'a, ndí yikí koñu yó xí'in níma táku kómí yó, on kuchiño ta'vi tá'an ña, saá chi tá on koó níma táku kómí yó, ta ñivi ñixi'j kúu yó. Ta saá kúndaꝯ ini yó tá ndixa kándixa yó Ndios, ta on kuchiño ta'vi tá'an ña kándixa yó ra xí'in ña kisa ndivi yó chiño ña kóni ra.

3

Xini ñó'ó koto va'a yó xá'a to'on ka'an yó

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, va'a ndasaá kuiti lo'o ndó ndukú ndó kuu ndó ñivi na sáná'a to'on Ndios. Saá chi Ndios kasa naní ra xá'a to'on ña sáná'a ñivi, ta yo'vi ní ka saxo'vi ra ñivi na sáná'a ña on sivi ñandixa kúu, ta ndixa yo'vi ka xo'vi nayó'o ñoꝯ inká ñivi na kándixa to'on Ndios. ² Ndi'i mii yó kuá'a ní yichi nákava yó kuá'a ní kuachi. Tá kuchiño naní'i yó ñivi na nda ñii yichi on vása ká'an nda ñii to'on on vá'a, ta ñivi yó'o ndixa kúu na nava'a ndino'o. Tá ndixa va'a kuchiño ñivi xá'nda chiño na ñoꝯ to'on ká'an na, ta ñii ki'va saá kuchiño ñivi yó'o ka'nda chiño na ñoꝯ ndi'i ña on vá'a kóni ke'é yikí koñu na. ³ Ta vitin kani sijní ndó xá'a ña sáná'a ñii kaa ña chíkaa yó yu'u tíkuáyí ña nasita yó rí. Ñii kaa lo'o ní kúu ña, ta xí'in ñakaa yó'o kuchiño ka'nda chiño yó ñoꝯ kití ká'no yó'o ña ko'on rí xí'in yó ñoꝯ kóni mii yó. ⁴ Ta inká ña ndátoto'on jí xí'in ndó, kani

sijní ndó xá'a tón barco. Ta tón ká'no ní kúu nó, vará nda xini ñó'ó nó tachí ndee ní ña sakanda ña nó ko'on nó, ta xí'in ñii yiton lo'o tón naní timón káva na tón barco yó'o ña ko'on nó ñoꝯ kóni mii taa ta káva tón barco. ⁵ Ta ñii ki'va saá ndó'o yó xí'in to'on ña ká'an yó. Saá chi lo'o ní yáa kómí yó ña táxi kama ní ka'an yó to'on, ta vará nda lo'o ní yáa kómí yó, ta ña ndee ní kúu ña ñoꝯ ndi'i yikí koñu yó. Ndatán yóo ñii ño'o lo'o chíin ña xixi, ta kuchiño ña ka'mi ña ñii yukú ká'no ñoꝯ yóo kuá'a ní yiton, saá yóo yáa yó, chi kuchiño ña sandi'i ña xá'a kuá'a ní ñivi. ⁶ Ndatán yóo ño'o xixi, saá yóo to'on ká'an yó. Chi yáa yó táxi ña ka'an yó ndi'i saá ñoꝯ to'on ña on vá'a, ta ndi'i ndee to'on on vá'a yó'o vaxi ña ñoꝯ mii ñaníma ndiva'a ká'no, ta kuchiño ña kasa kini ña ta sativi ña mii yó ndi'i saá kivi táku yó ñoyivi yó'o. ⁷ Ndixa mii yó nanívi xini va'a yó ndasaá ka'nda chiño yó ñoꝯ ndi'i saá ñoꝯ kití tí yóo ñoyivi yó'o, kití tí kúu tíyukú, kití tí yóo ndixin, kití tí ñoo tixin ñoꝯ ño'o xíka, xí'in ndi'i kití tí ñó'o ini takuí. ⁸ Ta nda ñii ñivi on kivi ka'nda chiño na ñoꝯ to'on ña vaxi ñoꝯ yáa mii na. Chi yáa yó ña táxi ka'an yó to'on on vá'a, kómí ña ndee ndiva'a ña ka'an ña to'on xati ña satakué'e ini ñivi. ⁹ Ñoꝯ yáa yó vaxi to'on ña kisa ká'no yó Yivá yó Ndios. Ta tuku mii ñoꝯ yáa yó vaxi to'on ña ká'an yó sátavi chí'ña yó inká ñivi. Ta on vá'a ka'an yó saá, chi Ndios kúu taa ta kisa va'a ndi'i ñivi ndatán yóo mii ra. ¹⁰ Nañani yó xí'in náki'va yó, on vá'a kasa ndivi yó saá ña kée ovi ñoꝯ to'on yu'u yó. Chi on vá'a ka'an yó to'on ña sátavi chí'ña ñivi, ta tuku kee to'on yu'u yó ña ka'an yó ná ke'é Ndios ñava'a xí'in ñivi. ¹¹ Ta va'a kani sijní ndó ña sáná'a ñii pozo ñoꝯ vaxi takuí. Ndatán yóo pozo yó'o, saá yóo yu'u yó xí'in to'on ká'an yó. Saá chi ñii pozo ñoꝯ kaku takuí visi, on kivi kaku takuí yo'va ini ña. ¹² Ñandixa kúu ña, on vása kivi koon tíaceituna nda'a tón higo, ta ni on vása kivi koon kui'i higo nda'a tón uva. Ñakán tá yóo ñii pozo, on kivi ñii káchí kaku takuí visi xí'in takuí yo'va ini ña.

Ñayó'o ká'an xq'a ñandíchí ña vaxi ñoq Ndios

¹³ Tá yóo ñii ndó'ó, ta xáni sijní ndó ñivi ndíchí ní kúu ndó ta kúndaq ini ndó yichí Ndios, ta saá xíní ñó'ó ke'é ndó ñava'a, ta to'ó ní kutaku ndó, ta xí'in ñayó'o saná'a ndó ndí ndixa ñandíchí Ndios kómí ndó. ¹⁴ Tá yóo ñii ndó'ó, ta kuíní ini ndó xíní ndó inká ñivi, ta káchí ini ndó kúu ndó na kúchiño ká ñoq inká ñivi, ta saá ñoq vá'a kasa ká'no xí'in mji ndó ña kani sijní ndó ndí ñandíchí ní kúu ndó, chi ñoq sivi ñandaq kúu ña xáni sijní ndó. ¹⁵ Saá chi tá xáni sijní mji ndó ndí ñivi ndíchí ní kúu ndó, ta ña xáni sijní ndó saá ñoq sivi ña vaxi ñoq Ndios kúu ñayó'o, ñandíchí mji ndó yó'o kuiti ñandíchí ñivi ñoyívi yó'o kúu ña, saá chi ñandiva'a ká'no táxi ña kani sijní ndó ndí ñivi ndíchí ní kúu ndó. ¹⁶ Saá chi tá yóo ñivi na kuíní ini xíní tá'an, ta káchí ini na kúu na na kúchiño ká ñoq inká ñivi, ta ñoq táku ñayó'o ñoq ko'ó ñato'ó na xí'in inká natá'an na, chi yóo ndí'i saá ñoq ña ñoq vá'a ké'é na. ¹⁷ Ta ñivi na kómí ñandíchí ña vaxi ñoq Ndios, ñayó'o kúu ñivi na ké'é ñava'a ñoq Ndios, to'ó táku na, ñoq vása káni tá'an na xí'in inká ñivi, na va'a ini kúu na xí'in inká ñivi, ta kúnda'ví ini na xíní na inká ñivi, ta saná'a na ñoq ñivi ñava'a ña xíní na ke'é na, ta ñoq vása nákaixin na ñivi, ni ñoq vása kúu na ñivi na vatá án na ovi yu'ü. ¹⁸ Ta ñivi na vivíi táku xí'in tá'an, ta ñii kiva saá ndúkú na ta chindeé na ña vivíi kutaku inká ñivi xí'in tá'an na, ñayó'o kúu na kása ndivi ña kóni Ndios, ta Ndios káchí ra ndí ñayó'o kúu ñivi na va'a ndino'o.

4

Ñoq kúchiño kundikon yó yichí Ndios, ta ñii káchí kundikon yó yichí ñoyívi yó'o

¹ ¿Míkía vaxi ña táxi kani tá'an ndó xí'in tá'an ndó? Ndi'i ña ñoq vá'a ña kúsij ini ndó ke'é ndó, ñayó'o káku ña níma mji ndó. Ña ñoq vá'a ña yóo níma ndó, ndí'i saá kivi káni tá'an ña xí'in ndó, chi kóni ña ka'nda chiño ña ñoq ndó. ² Ndó'ó kása kuíní ndó xí'in inká ñivi xq'a ña kómí na, chi kóni ndó kukomí ndó kuq'a ní ñakuíká. Ta ñoq kivi kukomí ndó ña, ta xq'a ñayó'o sákaku ndó kuq'chi xí'in tá'an

ndó, ta káni tá'an ndó xí'in na, ta xá'ni ndó ñivi, chi kása yichí ini ndó xq'a ña kómí na. Ñoq vása kómí ndó ña kóni ndó chi ñoq vása ndúkú ndó ña ñoq Ndios. ³ Chi tá yóo ña ndúkú ndó ñoq Ndios, ta ñoq vása náki'in ndó ña, saá chi ndasaá kuiti ndúkú ndó ñakuíká kóni mji ndó ña kóni ñó'ó ndó ñoq káchí ini mji ndó, ta ñoq vása ndúkú ndó ña kóni Ndios. ⁴ ¿Ndó'ó kúu ñivi na ñoq vása ndino'o kí'vi ini xíní ndó Ndios! ¿Án ñoq vása kúndaq ini ndó, ndí'i ñivi na náta'an va'a xí'in ñoyívi yó'o ñoq kúchiño kuu na ñivi na náta'an va'a xí'in Ndios? Saá chi ñivi na kúsij ini kása ndivi ndí'i ña ñoq vá'a ña kása ndivi ñivi ñoyívi yó'o, ñivi yó'o kúu na ñoq xijn chikaq so'o to'on Ndios, ni ñoq xijn na kóni na ra. ⁵ Xíní va'a yó to'on Ndios ña ñitaa na xina'á kúu ñandaq ña káchí ndí Níma Ndios ña chikaq ra ini ndí'i mji yó na kándixa ña'á, kí'vi ní ini ña xíní ña mji yó, ta nda lo'o ñoq xijn ña kuxíká yó ñoq Ndios. ⁶ Ta Ndios ká'no ní ñava'a taxi ra nda'q yó ña chindeé ra yó kúndeé yó ñoq ña ñoq vá'a, chi kí'vi ní ini ra xíní ra mji yó. Káchí to'on ra saá: "Ndios ñoq xijn ra kóni ra ñivi na kása ká'no xí'in mji; ta va'a ní ká chindeé ra ñivi na to'ó ní ini ñoq ra", káchí to'on Ndios. ⁷ Ñakán xíní ñó'ó kandixa ndó Ndios ta kasa ndivi ndó ña kóni ra. Ta ñoq ñanímá ndiva'a ká'no xíní ñó'ó kasa ndeé xí'in mji ndó, ta kasa téé ndó níma ndó ña ñoq chikaq so'o ndó ña ká'an ña, ni ñoq kasa ndivi ndó ña kóni ña, ta saá ñanímá ndiva'a ká'no yó'o kama kee ña ko'ón ña ñoq ndó. ⁸ Kuyatin ndó ñoq Ndios, ta saá Ndios kuyatin ra ñoq ndó. Ndó'ó na ké'é ña ñoq vá'a, sandakoo ndó ndí'i ña ñoq vá'a ké'é ndó. Ta ndó'ó ñivi na ovi yu'ü, vitin xíní ñó'ó sandakoo ndó yichí ñoyívi yó'o ta ndino'o ini ndó ko'ón ndó yichí Ndios. ⁹ Ná kuchuchú ini ndó ta ná kuaku ndó xq'a ña ñoq vá'a ke'é ndó. Ná sandakoo ndó ña kúsij ní ini ndó xíní ndó ñoyívi yó'o, ta nduu ndó ñivi na kuchuchú ini, ta ndikó ini ndó xq'a ña ñoq vá'a ke'é ndó. ¹⁰ Kuxítí ndó ta kuaku ndá'ví ndó ñoq Ndios ña kasa ká'no ini ra xq'a ndó, ta nduu ndó ñivi na va'a ñoq ra, ta Ndios ndasa ra ña kuu ndó ñivi naná'no yichí ñoq xá'nda chiño ra.

Ñoq vá'a ká'an yó to'on ndiva'a xq'a

tá'an yó

¹¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ɔn ka'an ndó to'on ndiva'a xa'a tá'an ndó. Táná ka'an ndó to'on ndiva'a xa'a nañani ndó án xa'a náki'va ndó, ta saá níma mji ndó káku ña kisa ndaa ndó xa'a kuachi tá'an ndó. Tá saá ká'an ndó, ta ɔn vása kisa to'ó ndó ña xá'nda chiño Ndios, ña káchí ndí xíní ñó'ó kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó. Ta xíní ñó'ó kasa ndivi ndó ña ká'an ndayí Ndios, ta ɔn vá'a kani sijní ndó ndí mji ndó kúu na ná'no ka ɔo Ndios. ¹² Nii laá Ndios kúu ta ta chindú'u ndayí, ta ndasaá mji Ndios kúu ta kúchiño kasa nani xa'a kuachi nivi, chi kómí ra ndee ña kúchiño sakaku ra nivi án taxi ra ña ndi'i xa'a na. Ta mji ndó, ɔn koó ndayí kómí ndó ña ka'an ndó xa'a natá'an ndó ndí ndiso na kuachi ɔo Ndios.

ɔn vása xíní yó tá kutaku yó kivi taan

¹³ Sava ndó'ó ká'an ndó saá: “Vitin án taan ko'ɔn yó inká ñoo ká'no, ta kasa chiño yó ñii kuiya, ta ku'a ní s'ún kukomí yó”, káchí ndó. Ta vitin koni so'o va'a ndó ña ka'an j xí'in ndó. ¹⁴ ɔn vása xíní yó yukia vaxi kundo'o yó kivi taan. Saá chi ɔn xíní yó ndasaá yóo ña táku yó. Ndatán yóo ñii viko nó'ó ɔo yuku, kánoo ña ñii káni lo'o ta saá ndáño'ó ña, saá yóo ña táku yó. ¹⁵ Ta xa'a ña ɔn vása xíní yó yukia kundo'o yó kivi ña vaxi, va'a ka ka'an yó, káchí yó saá: “Tá Ndios kóni ra, ta kutaku yó ta kasa ndivi yó chiño yó'o án chiño ka”, saá xíní ñó'ó ka'an yó. ¹⁶ Ta ndó'ó, ndatán ká'an nivi na ña'a ní ini, saá ká'an ndó, chi xáni sijní ndó kómí ndó ndee ka'nda chiño ndó ɔo ndi'i ña ke'é ndó. Ta ña xáni sijní ndó saá, ña ɔn vá'a kúu ña. ¹⁷ Koto va'a ndó; tá xíní ndó ke'é ndó ñava'a, ta ɔn vása kisa ndivi ndó ñava'a yó'o, ta saá kómí ndó kuachi ɔo Ndios.

5

Ndá'ví ní nivi nakuíká na kúu na ndivq'a ini

¹ Konj so'o va'a ndó'ó, nivi na kúu nakuíká. Kuaku ndó ta kuchuchú ini ndó chi vaxi kivi ña xo'vi ní ndó. ² Xa kixá'á tá'yí ndi'i ñakuíká kómí ndó, ta ndi'i tikoto ndó xa xaxi titikisin ña. ³ Ndi'i ñaoro xí'in ndi'i ñaplata ña kómí ndó xa

nikusu ndi'i ña. Ta xa vaxi yatin kivi ña kasa nani Ndios xa'a kuachi ndi'i nivi, ta ndi'i ña nikusu yó'o kúu ña ndakuijn xa'a ña ɔn vá'a ke'é ndó. Ta xa'a ña ndakuijn ña saá, Ndios ti'vi ra ndó'ó ko'ɔn ndó ko'ko ndó ɔo xixi ño'o ndi'i saá kivi. Saá chi ndó'ó ndasaá kuiti ndí'i ní ini ndó nakaya ndó ndi'i ñakuíká ta taan va'a ndó ña, ta ɔn vása ní-xíní ñó'ó ndó ña ndatán kóni Ndios. ⁴ Tuku konj so'o ndó. Ndó'ó ɔn vása ní-cha'vi ndó nivi na kisa chiño xí'in ndó ɔo ño'o ndó, ta nivi na kisa chiño yó'o ndee ní ká'an kuáchí na xa'a ndó. Ta Ndios, ta kómí ndi'i ndee, xíní so'o ra ña ká'an na xa'a ndó. S'ún ña ɔn vása ní-cha'vi ndó nayó'o ndakuijn ña ndí ndiso ndó kuachi ɔo Ndios. ⁵ Noyivi yó'o xa va'a ní táku ndó xí'in ñakuíká ndó, ta xí'in s'ún ndó xa ke'é ndó ndi'i ña kúsi ini ndó. Xa xixi ní ndó, ta xí'i ní ndó ta sanaño ní ndó mji ndó ndatán naño kití tí ka'ni na kuxu na, ta xa yatin vaxi kivi ña kasa nani Ndios xa'a kuachi ndó. ⁶ Ndó'ó nakuíká sakuiso ndó kuachi nivi na ɔn koó kuachi kómí, tанда xa'ni ndó sava na, ta na ɔn koó kuachi kómí yó'o ɔn vása ní-kuchiño na xí'in ndó.

Xíní ñó'ó kasa ndee yó ini yó ɔo ña xo'vi yó

⁷ Ta saá, nañani yó xí'in náki'va yó, chika ndó ndee xí'in mji ndó ña kundati ndó anda kivi kixi tuku Jesucristo, ta ta kúu taKá'no ɔo yó. Ndixa xíní ndó ñii ta ta kisa chiño ɔo ño'o si'na xíní ñó'ó kasa ndee ra ini ra kundati ra anda kivi kixá'á savj koon rá, ta kua'no ña ch'i ra, ta saá anda kixaa kivi ña nakaya ra ña xa'no yó'o ta konj ñó'ó ra ña. ⁸ Ta mji ndó, ñii k'i va saá xíní ñó'ó kasa ndee ndó ini ndó, ta ɔn sandakoo ndó kundati ndó, chi yachí ní kixaa kivi ndikó tuku Jesucristo. ⁹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ɔn vá'a ka'an ndó to'on kuáchí xa'a tá'an ndó, chi tá saá ka'an ndó, ta Ndios kasa nani ra xa'a kuachi mji ndó ta saxo'vi ra ndó'ó. Xa yatin ní vaxi ta ta kasa nani xa'a ndi'i kuachi nivi. ¹⁰ Nañani yó xí'in náki'va yó, naká'án ndó xa'a naproleta na ñaka'an ndoso to'on Ndios xina'á. Nayó'o ñixo'vi ní na ta kúndee na kuchiño na xí'in ndi'i ña ñixo'vi na. Ta kisa ndee na ini na ña xindati na ña sakaku Ndios na. Ta ndó'ó,

ñii kị'va saá xínì ñó'ó kasa ndeé ndó ini ndó ña kundati ndó. ¹¹ Tá yóo ñivi na va'a kúndeé xí'in ndi'i ña yọ'vi ní xó'vi na, ta nákaa ñasij ini na, ta saá kúndaá ini yó ndí Ndios chindeé ra nayó'o. Ta ndó'ó xa xínì sọ'o ndó xa'a taJob. Vará ndeé ní ñixo'vi ra ta kúndeé ra xí'in ndi'i ña ñindo'o ra, ta ọn vása ní-sandakoo ra yichị Ndios, ta Ndios taxi ra ñava'a nda'a tayó'o sondi'i. Xí'in ñayó'o Ndios saná'a ra ndí ọa ọ ká'no ini kúu ra ta kí'vi ní ini ra xínì ra ñivi.

¹² Nañani yó xí'in náki'va yó, koni sọ'o va'a ndó ña ká'anị xí'in ndó vitin, chi inka ọ'on ká'no kúu ña. On chiná'a ndó xa'a ñoyivi ñino, ni xa'a ñoyivi yó'o, ni xa'a nda ñii inka ña yóo kuva'a. Tá ka'an ndó saá: "Ke'éj chiño yó'o", án ka'an ndó: "On ke'éj chiño yó'o", ta saá xínì ñó'ó kasa ndivi ndó ndatán yóo ña ká'an ndó. Chi tá ọn vása kisa ndivi ndó ọ'on ká'an ndó, ta Ndios saxo'vi ra ndó'ó.

¹³ Tá ñii ndó'ó yóo ní ña xó'vi ndó, ta xínì ñó'ó ka'an ndó ndukú ndó ọọ Ndios ña chindeé ra ndó'ó. Tá ñii ndó'ó kúsi ní ini ndó, ta xínì ñó'ó kata ndó yaa yi ña kasa ká'no ndó Ndios. ¹⁴ Tá ñii ndó'ó ndeé ní ndó'o ndó, ta xínì ñó'ó ka'an ndó kana ndó naxikua'a ve'e ño'o ña kixi na ka'an na ndukú na ọọ Ndios xa'a ña sanda'a ra ndó'ó, ta xí'in ndayí Jesucristo chikaa na aceite sijnì ndó án ọọ kí'vi yíkí koñu ndó. ¹⁵ Tá naxikua'a yó'o ndáa ini na Ndios xí'in ndino'o ini na, ta kándixa na ndí Ndios kasa ndivi ra ña ndúkú na ọọ ra, ta saá Ndios sanda'a ra na ndeé ndó'o. Chi tá ñivi na ndeé ndó'o yó'o kómí na kuachi ọọ Ndios, ta Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na. ¹⁶ Ñakán xínì ñó'ó na'ma ndó kuachi ndó xí'in tá'an ndó, ta ndukú ndó ọọ Ndios xa'a tá'an ndó ña sandúva'a Ndios ndó'ó. Chi Ndios xínì sọ'o ra ta táxi ra ña xínì ñó'ó ñivi na kúu na xí'in ña ndixa ndino'o ini ndukú ọọ ra. ¹⁷ ¿Án ọn vása náká'án ndó xa'a taprofeta Elías?, ọa ọ ñika'an ndoso ọ'on Ndios xina'á. Xikuu ra ñii ñivi ndatán yóo mji yó. Ta xí'in ndino'o ini ra ñika'an ra ndukú ra ọọ Ndios ña ọn koon savi, ta saá ọn koó savi ní-koon ọọ ño'o unì kuyà sava. ¹⁸ Ta ñiya'a unì kuyà sava, ta tuku ñika'an ra ndukú

ra ọọ Ndios ña koon savi, ta saá kixá'á koon savi ndatán xínì ñó'ó koon rá, ta ọọ ño'o tuku ñakoo ku'i nda'a ndi'i yiton tón ku'i, ta ñinduta ña ch'i ñivi ta ñakoo ndi'i ọọ ñaxíxi.

¹⁹ Nañani yó xí'in náki'va yó, tá ñii ndó'ó sandakoo ndó yichị ña ndaa, ta inka ndó'ó ká'an ndó xí'in ñivi yó'o ña nandikó tuku na ko'on na yichị ña ndaa, ²⁰ ta yi kóni ña kúndaá va'a ini ndó ndí ña va'a ní kúu ña ke'é ndó saá. Chi tá chindeé ndó ñivi ña nandikó ini na ta sandakoo na kuachi ña ñakava tuku na, ta tuku naki'in na ku'an na yichị Ndios, ta xí'in ñayó'o chindeé ndó na ña kaku na ña ọn ndaño'ó na ọọ Ndios. Ta Ndios kasa ká'no ini ra xa'a ndi'i kuachi ñivi yó'o, vará yóo ku'a ní kuachi ndíso na.

Tutu ñanoó ña nĩtaa taPedro ña ti'ví ra kua'an nda'a nĩvi na kándixa Jesucristo

*TaPedro ti'ví to'on yó'o
kua'an ña chindeé ra nĩvi na kándixa
Jesucristo*

¹ Yi'i, taPedro, ñii taapóstol ta kisa chiño noo Jesucristo kúu. Ta táai tutu yó'o xaa ña nda'a ndó'ó, nĩvi na kándixa Jesucristo, na kúu na nixita ní'no ta táku ndó ñoo nĩvi na on sivi kúu naño mii ndó. Ta ñoo xiyo noo táku ndó vitin kúu ña ñó'o kua'a xiiña ña naní Ponto, Galacia, Capadocia, Asia xí'in Bitinia. ² Yivá yó Ndios nda ñanoó xa xini ra ndó'ó ta naqaxin ra ndó'ó ña kuu ndó sa'ya ra. Ta xí'in Níma ra kisa ndivi ra ña kuu ndó nĩvi na ndii noo ra. Ta ke'é ra ñayó'o xí'in ndó chi kóni ra ña kasa ndivi ndó to'on ña nika'an ra, ta kóni ra ña nakata ra kuachi ndó xí'in nii Jesucristo ña nixita nda'a tón cruz. Ta vitin kóni ña ke'é Ndios ví'í ní ka ñava'a xí'in ndó, ta ná taxi ra ñava'a koo ini ndó. Ta ná kutú ndaa ini ndó xí'in ndi'i ñava'a yó'o.

*To'on yó'o ká'an ndasaá xini ñó'ó ku-
taku yó
ta kundati yó ñava'a noo Ndios*

³ Ta ná kasa ká'no yó Ndios, ta kúu Yivá Jesucristo, Taa taKá'no noo yó. Saá chi Ndios kúnda'ví ní ini ra xini ra mii yó, ta ke'é ra ña kaku xaá yó noo ra, chi sanatakú ra Jesucristo noo ña nixi'i ra. Ta xa'a ña natakú Jesucristo, ndino'o ndaa ini yó ta ndati yó naki'in yó ñava'a kindoo Ndios taxi ra nda'a yó. ⁴ Mii ñava'a yó'o ña ndati yó xa yóo va'a ña ñoyívi nino, ta nda ñii kivi on kukini ña, ni on tiví ña, ta nda lo'o on ndi'i xa'a ñava'a yó'o. ⁵ Chi xa'a ña ndino'o ndaa ini yó Ndios, Ndios xí'in ndee ra ndixa ndaa ra mii yó, xa'a ña sakaku va'a ra yó. Saá chi ña ke'é ra saá kúu ña chitoní Ndios, ta sanativi

ra ñayó'o noo nivi tá kixaa kivi sondí'i ñoyívi.

⁶ Ñakán ná kunakaa ñasii ini ndó, vará xini ñó'ó xo'vi ndó kua'a ní noo ñayo'vi ña koto ndoso ndó'ó, ta ña xo'vi ndó vitin lo'o kuiti kivi kundo'o ndó saá. ⁷ Kixaa ñayo'vi noo ndó ña koto ndoso ña ndó'ó án ndixa ndino'o ini ndó kándixa ndó Jesucristo, chi ña kándixa ndó ra ndatan yóo kaa oro, saá yóo ña. Ta ndatan yóo ño'o ña xixi, saá yóo ñayo'vi xo'vi ndó, saá chi ño'o ña xixi xá'mi ña ndi'i kaa vichí ña ndoo ndaa xí'in oro, ta ndi'i xa'a ñakaa on vá'a yó'o, ta saá kindoo kuiti nina mii oro. Ta ña kándixa ndó Ndios ta ña kúndeé ini ndó xí'in ñayo'vi ña xito ndoso ndó'ó, ndaya'ví ní ka ñayó'o noo ña kúu kaa oro, chi ndi'i xa'a ña kúu oro ñii kivi vaxi. Ta ndó'ó, tá on vása sandakoo ndó ña va'a kándixa ndó Ndios, ta kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o ta ndi'i nivi kuchiño koto na ra, ta saá Ndios kasa ká'no ra ndó'ó, ta taxi ra ñato'ó nda'a ndó.

⁸ Vará on ta'an koni ndó Jesucristo xí'in nduchú noo ndó, ta ndó'ó kí'vi ní ini ndó xini ndó ra, ta kándixa ndó ra. Ta ká'no ní ñasii nákaa ini ndó, tанда ni on vása nání'i ndó to'on ña nandaxin ndó ndasaá yóo ñasii nákaa ini ndó. ⁹ Ta kúsi ní ini ndó vitin chi kúnda ini ndó ndí Ndios xa sakaku ra ndó'ó xa'a ña kándixa ndó Jesucristo.

¹⁰ Naprofeta na nika'an ndoso to'on Ndios kuyá xina'á, nayó'o ví'í ní ka'vi na ta viví saku'á na xa'a ña kundaa ini na ndasaá ke'é Ndios ña sakaku ra nivi. Ta ndato'on na xí'in nivi xa'a ñava'a saní'i Ndios mii yó chi ta ká'no ní ini kúu ra. ¹¹ Níma Ndios* nika'an ña ini naprofeta, ta ndato'on ña xí'in na ndasaá koo ña xo'vi Cristo, taa ta ti'ví Ndios ñoyívi yó'o ña sakaku ra nivi, ta ndato'on ña ndasaá koo ña ká'no ní ñato'ó naki'in ra sondí'i. Ta Níma Ndios ndato'on ña ndi'i ñayó'o kuyá xina'á, tá'an kumaní kua'a ní ka kuyá ña kixaa ña kundivi ñayó'o. Ta saá naprofeta yó'o ka'vi na ta saku'á na ndasaá kundaa ini na yu kuu Cristo, ta ama kundivi ñayó'o. ¹² Ta Ndios nandaxin ra noo naprofeta ndí on

* **1:11** Níma Ndios ñii kúu ña xí'in Níma Jesucristo.

siví xa'a kivi ña táku mji na kúu ña ká'an ra xí'in na, ta xa'a kivi ña táku mji yó vitin kúu ña nika'an ndoso na kuja xina'a. Ta mji to'on va'a nika'an ndoso nayó'o xina'a, vitin inká nivi xí'in ndee Níma Ndios ndato'on na to'on yó'o xí'in ndó xa'a Jesucristo. Ta anda naángel kóni na kundaa ini na xa'a ñava'a ke'é Ndios xí'in mji yó.

To'on yó'o ká'an ndí Ndios kóni ra ña kutaku ndii yó noo ra

¹³ Ñakán kani va'a sinj ndó ndasaá koo kasa ndivi ndó ña xá'nda chiño Ndios. Koo ti'va ndó ña nasita xí'in mji ndó noo ña on vá'a, ta ndino'o ní ini ndó kandixa ndó ndí Ndios ndixa taxi ra ñava'a nda'a ndó kivi kixi tuku Jesucristo ñoyívi yó'o. ¹⁴ Chi xini ñó'o kasa ndivi ndó ña ká'an Ndios, ndatán yóo naválí na kisa ndivi to'on ká'an yivá na, saá kasa ndivi ndó. Ta vitin on kutaku ka ndó kasa ndivi ndó ña on vá'a kóni yiki koñu ndó, ndatán xitaku ndó kivi xikuu ndó nivi na naa ini. ¹⁵ Ta saá nda víka xini ñó'o kundikon ndó ko'on ndó yichi va'a, ta kutaku ndii ndó noo Ndios, chi Yivá yó Ndios ta kana mji yó nduu yó sa'ya ra, kúu ra ta ta ndino'o ndii. ¹⁶ Chi noo to'on Ndios ña nitaa na xina'a, nika'an ra xí'in nivi na ndikon ña'a, kachí ra saá: "Xini ñó'o kuu ndó nivi nayji na kutaku ndii noo i, chi yi'i kúu ta tayji", kachí Ndios.

¹⁷ Ta ndó'o ká'an ndó ndúkú ndó ñava'a noo Ndios, ta kachí ndó Yivá ndó kúu ra, ta saá, xini ñó'o kundaa ini ndó ndí Ndios on vása nakaxin ra nivi, ta kúu ra ta ndasaá kuiti xí'in ñandaa kasa nani ra xa'a ndi'i ña ké'é nivi ñoyívi yó'o, ta xa'a ñayó'o xini ñó'o xí'in ñato'o kasa ndivi ndó ña kóni ra ndi'i saá kivi ña táku ndó ñoyívi yó'o. ¹⁸ Chi xini ndó Ndios sakaku ra ndó'o noo yichi yata ña on vása ndaya'ví ña nixika ndó si'na, chi naxji síkuá ndó kúu na saná'a ndó'o yichi yata yó'o. Ta on sivi xí'in oro ta ni on sivi xí'in plata, kúu ña cha'vi Ndios xa'a ña sakaku ra ndó'o noo ña ku'a'an ndó yichi yata, chi ñaoro xí'in ñaplata ñii kivi ndi'i xa'a ñayó'o. ¹⁹ Ta xí'in nji Jesucristo ña ndaya'ví ní ña nixita nda'a tón cruz kivi nixi'i ra, kúu ya'vi ká'no ní cha'vi ra xa'a

ña sakaku ra ndó'o. Ta ndatán yóo ñii ndikachi lo'o tí ndii ndino'o, ta on koó ña on vá'a kómí rí, tí sóko nasutu noo Ndios xa'a kuachi nivi, saá nixijo Jesucristo. ²⁰ Ta on ta'an ka kuva'a ñoyívi yó'o, ta Ndios chindú'u ra ndí Jesucristo kuu ta ta kasa ndivi chiño yó'o. Tá xa vaxi yatin kivi sondí'í, ta Ndios tiví ra Jesucristo kixaa ra ñoyívi yó'o. Xa'a ña kí'vi ní ini ra xini ra ndó'o, kixaa ra ña sakaku ra ndó'o. ²¹ Xa'a ñava'a kisa ndivi Jesucristo kúu ña ndaa ini ndó Ndios, ta ta sanataku Jesucristo, ta taxi ra ñato'o ká'no nda'a ra ñoyívi nino. Ta ñakán ndino'o ini ndó kándixa ndó Ndios, ta ndaa ini ndó ra ña ndati ndó kasa ndivi ra to'on ña kindoo ra xí'in ndó.

²² Ta vitin xa'a ña kisa ndivi ndó to'on ña ndaa nika'an Ndios, ta Níma Ndios kisa chiño ña ini ndó ña nduu ndó nivi na ndii noo Ndios. Ta xa'a ñayó'o kómí ndó ndee Ndios ña kúchiño kuki'vi ndino'o ini ndó koni tá'an ndó. Ta saá xini ñó'o kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó xí'in ndi'i ndee ndó. ²³ Chi Ndios taxi ra ña kaku xaá ndó vitin, ta on sivi ñii kúu ñayó'o xí'in ña si'na kaku ndó tixin si'í ndó ñoyívi yó'o, chi ndi'i nivi na kaku ñoyívi yó'o kixaa ña kivi nayó'o. Ta vitin xí'in ndee to'on Ndios ndó'o kaku xaá ndó, ta saá kutaku ndó xí'in Ndios ndi'i saá kivi. Saá chi to'on Ndios on vása ndi'i xa'a ña, táku to'on ra ndi'i saá kivi. ²⁴ Chi to'on Ndios, ña nitaa ñii taprofeta xina'a, kachí ña saá: Ndi'i nivi ndatán yóo ku'u kuí, saá yóo na.

Ñaká'no livi ña kómí nivi, yóo ña ndatán yóo yita livi ña xá'no noo ku'u kuí. Chi ku'u kuí yichi ña, ta ñii ki'va saá yichi yita livi xí'in ña, ta nakava ña noo ño'o ta ndi'i xa'a ñayó'o;

²⁵ ta to'on Ndios, on vása ndi'i xa'a ña, ta táku ña ndi'i saá kivi ña vaxi, kachí to'on Ndios ña nitaa ñii taprofeta. Ta to'on Ndios yó'o, kúu to'on va'a ña nika'an ndoso na noo ndó.

2

¹ Ñakán xini ñó'o sandakoo ndó ké'é ndó ndi'i noo ña on vá'a, on ka'an ka ndó to'on vatá, ta ni on sandá'ví ndó inká nivi; on kuu ka ndó nivi na ovi yu'u; on kasa

kuíni ini ndó xí'in tá'an ndó; ta on ka'an ndó to'on visi xa'a inka nivi. ² Ndatán yoo napá'a váli na sakán kaku, ta xí'i na soko ta xí'in ndino'o ini na ndúkú na ña chichín na, saá xini ñó'ó nandukú ndó ndi'i ña nina va'a ña taxi vivii kua'no ndó yichi Ndios, saá xini ñó'ó kutaku ndó nda kixaa kivi ña naki'in ra ndó'ó ta kutaku ndó xí'in ra ndi'i saá kivi. ³ Chi ña vaxi kua'no ndó saá, ta ndixa xa kúndaq ini ndó ndi Jesucristo kuu taq ta va'a ní.

To'on yó'o ká'an ndi Jesucristo yoo ra ndatán yoo yuu ká'no ña táku

⁴ Kuyatin ka ndó noo Jesucristo, Taq taKá'no noo yó; ndatán yoo ñii yuu ká'no ña táku, saá yoo ra. Vará nivi sakana na yuu yó'o, ta Ndios nakaxin ra yuu yó'o kuu ña yuu noo ña kunakaq xa'a ve'e. ⁵ Ta saá ndó'ó, ndatán yoo ku'a ní yuu táku, saá yoo ndó. Ta Ndios xini ñó'ó ra ndó'ó ña kasa va'a ra ve'e ño'o ra. Ta ndatán yoo nasutu yi, saá yoo ndó noo Ndios ña sóko ndó noo ra ña kuu ña sákusii ini ra, ta xa'a ndi'i ña kisa ndivi Jesucristo, Ndios ndixa náki'in ra ña sóko ndó noo ra. ⁶ Chi to'on ña nika'an Ndios ña nitaq taprofeta xina'a, káchi ña saá:

Kani ndichi i ñii yuu ká'no ña kuu ñanoó ña kunakaq titon xa'a ve'e i ña kuv'a xiki Sion.*

Nakaxin i ña kuu ña yuu ña ndaya'vi ní, ña ká'no ka noo ndi'i inka yuu ña ñó'o ve'e ño'o i.

Ta ndatán yoo yuu yó'o, saá yoo taq ta nakaxin i;

chi tayó'o kuu ta ndaya'vi ní, ta tanoó kuu ra noo ndi'i naño'o i,

ta ndi'i nivi na kándixa taq ta nakaxin i yó'o, anda ñii kivi on vása kuka'an noo nivi yó'o chi on sandá'vi ra na,

káchi to'on Ndios. ⁷ Ta ndó'ó nivi na kándixa Jesucristo, ndatán yoo yuu ká'no ña ndaya'vi ní, saá yoo ra noo ndó, ta noo inka nivi na on xiin kandixa Jesucristo, on vása ndaya'vi ra noo na, ta saá kúndivi to'on Ndios ña káchi saá:

Yoo yuu ña ni-xiin nivi na kisa va'a ve'e koni ñó'ó na,

ta mii yuu yó'o nduu ña yuu ñanoó nákaq xa'a ve'e,

saá káchi to'on Ndios. ⁸ Ta tuku ká'an to'on Ndios, káchi ña saá:

Yuu yó'o kuu ña káchi'i xa'a nivi ta ñani na,

káchi to'on Ndios. Ndi'i nivi na káchi'i xa'a ta ñani na sata yuu yó'o kuu nivi na on xiin chikaa so'o, ta ni on xiin na kasa ndivi na to'on ña ká'an xa'a Jesucristo. Ta Ndios xa chiton ra saá kundo'o nivi na on xiin koni so'o to'on ra.

To'on yó'o ká'an xa'a nivi na kuu naño'o Ndios

⁹ Ta ndó'ó, on sivi nivi na on xiin kandixa Jesucristo kuu ndó. Ndios nakaxin ra ndó'ó kuu ndó sa'ya mii ra. Ta kuu ndó nasutu na kisa chiño noo taq Rey Jesucristo, ta naño'o yi Ndios kuu ndó'ó. Ndios kuu taq ta kana ndó'ó ta tava ra ndó'ó noo yichi naa ña on vá'a xitaku ndó, ta vitin va'a táku ndó ku'a'an ndó yichi noo ye'e ño'o livi ní Ndios. Nakaxin ra ndó'ó xa'a ña ka'an ndoso ndó xí'in nivi ña kúndaq ini na xa'a ndi'i ñava'a ke'é Ndios. ¹⁰ On sivi nivi na kándixa Ndios xikuu ndó si'na, ta vitin naño'o Ndios kuu ndó; si'na nixika ndó yichi noo nisaq ini Ndios xini ra ndó'ó, ta vitin Ndios xa sakaku ra ndó'ó, ta ndixa kisa ká'no ini ra xa'a ndó.

To'on yó'o ká'an ndi xini ñó'ó kasa ndivi yó ña ká'an Ndios

¹¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, na kí'vi ní ini i xini i kuu ndó. Ndatán yoo nivi na yá'a ku'a'an kuiti, saá yoo ndó táku ndó ñoyivi yó'o. Ta saá xaku ndá'vi i noo ndó, on taxi xí'in mii ndó ña kasa ndivi ndó ña on vá'a kóni yiki koñu ndó, chi ña on vá'a kóni yiki koñu ndó káni tá'an ña xí'in ñava'a kóni nima ndó. ¹² Ta va'a vivii kutaku ndó noo nivi na on xiin kandixa Ndios. Vará ká'an na ña on vá'a xa'a ndó, ta saá tá xito na ñava'a ke'é ndó, ta saá kasa ká'no na Ndios xa'a ñava'a yó'o kivi kasa nani Ndios xa'a kuachi ndi'i nivi.

¹³ Chi xa'a ña ndikon ndó Jesucristo, xini ñó'ó kasa to'ó ndó ta kasa ndivi ndó chiño va'a ña ndúkú nivi na xá'nda chiño noo ndó, án tarey ká'no kuu ra, ¹⁴ án inka naná'no na sakuiso chiño tarey kuu na. Chi tarey taxi ra ndayí nda'a naná'no yó'o

* 2:6 Noo xiki Sion nákaq ñoo Jerusalén vitin.

ña saxo'vɪ na nɪvi na ké'é ña ɔn vá'a, ta taxi ra ndayí nda'a na ña ka'an na to'on va'a ña kasa to'ó na nɪvi na ké'é chiño va'a. ¹⁵ Chi Ndios kóni ra kasa ndivi ndó ñava'a, ta saá nɪvi na naa ini xí'in nɪvi na yá'a sɪnɪ ɔn kuchiño na naní'i na to'on ndiva'a ka'an na xa'a ndó.

¹⁶ Ndatán yóo nɪvi na xíka ndíka, saá táku ndó. Chi ɔn sɪví ka ndayí kúu ña xá'nda chiño noo ndó. Ta saá vitin táku ndíka ndó xa'a ña kasa ndivi ndó ña kóni Ndios, ta ɔn vá'a ndikó ndó kasa ndivi ndó ña xá'nda chiño ña ɔn vá'a. Va'a kasa ndivi ndó chiño ña kóni Ndios, chi nɪvi na kisa chiño noo Ndios kúu ndó. ¹⁷ Kasa to'ó ndó ndi'i nɪvi. Ta ndixa kuki'vi ini ndó koni ndó nañani ndó xí'in náki'va ndó na kándixa Jesucristo. Ta ndixa kasa ká'no ndó Ndios. Ta kasa to'ó ndó tarey ta xá'nda chiño ñoo ndó.

¹⁸ Ndó'ó naesclavo, xínɪ ñó'ó kasa ndivi ndó ña xá'nda chiño tapatrón ndó ta kasa to'ó ndó ra. Saá ke'é ndó xí'in ra tá va'a ta kúu ra, ta va'a ini ra, ta ñii kɪ'va saá va'a ke'é ndó xí'in ra tá ɔn vá'a ta kúu ra, ta kúu ra ta ndiva'a ní ini. ¹⁹ Ta nɪvi na xínɪ ke'é ñava'a ña kóni Ndios ta kisa ndivi na ñava'a yó'o, ta saá ni, ta yóo inká nɪvi ta saxo'vɪ na nayó'o, ta nɪvi na ké'é ñava'a yó'o ta kúndeé ini na xí'in ña xó'vɪ na, ta saá naki'in na ñava'a nda'a Ndios. ²⁰ Ta ndó'ó, tá ke'é ndó ña ɔn vá'a ta kúndeé ini ndó xí'in ña xó'vɪ ndó xa'a ña ɔn vá'a ke'é ndó, ta noo Ndios ɔn vása ndáya'ví ña kúndeé ini ndó xí'in ña xó'vɪ ndó. Ta saá ni, tá ke'é ndó ñava'a, ta xó'vɪ ndó xa'a ñava'a ke'é ndó, ta kúndeé ini ndó xí'in ña xó'vɪ ndó, ñayó'o kúu ña kóni Ndios, ta ndáya'ví ní ña noo ra. ²¹ Ndios kana ra ndó'ó kundikɔn ndó yichɪ Jesucristo, ta ndatán xí'in ña ká'no ini Jesucristo nɪxo'vɪ ní ra xa'a ndó, ñii kɪ'va saá xínɪ ñó'ó ká'no koo ini ndó ta kúndeé ndó xí'in ña xó'vɪ ní ndó. ²² Ta Jesucristo, andá ñii kɪ'vɪ ɔn vása ní-ke'é ra ña ɔn vá'a, ta ni ɔn vása ní-ka'an ra ñavatá, ni nda lo'o nɪ-sandá'ví ra nɪvi. ²³ Ta saá ni, nɪvi nɪka'an na to'on ña kándiva'a xí'in ra, ta mɪi ra andá lo'o nɪ-ndikó ra ka'an ra to'on ndiva'a xí'in na. Tá nɪvi saxo'vɪ ní na ra, ta mɪi ra ɔn vása ní-ka'an ra xí'in nɪvi yó'o ndí ñii kɪ'vɪ cha'vi na xa'a ña saxo'vɪ na ra. Saá chi ndáa ini ra Ndios ña kasa

nani ra xí'in ñandaa xa'a ndasaá yóo ña ke'é ñii ñii nɪvi. ²⁴ Mɪi Jesucristo nakuiso ra ndi'i kuachi yó kɪ'vɪ nɪxi'ɪ ra nda'a tón cruz. Nɪxo'vɪ ra saá xa'a yó ña kuchiño sandakoo yó kuachi yó ta ɔn ke'é ka yó ña ɔn vá'a, ta kuchiño kutaku yó kasa ndivi yó ña kóni Ndios. Ta xa'a ña takué'e yíkɪ koñu Jesucristo kúu ña nduva'a yó. ²⁵ Ndatán yóo ndikachi tí ndaño'ó noo xito'o rí, saá nɪxiyo ndó si'na. Ta vitin xa ñandikó ndó noo Jesucristo, ta kúu ta ta ndáa ndó'ó. Ndatán vivii ndáa ñii ta ndikachi sana ra, saá vivii ndáa Jesucristo ndó'ó ndi'i saá kɪ'vɪ, ña ɔn ndi'i xa'a ndó.

3

To'on yó'o ká'an ndasaá xínɪ ñó'ó kutaku nɪvi na xa tondá'a

¹ Ta ndó'ó, náki'va yó ná yóo yɪi, xínɪ ñó'ó kasa to'ó ndó yɪi ndó, ta kasa ndivi ndó ndi'i chiño va'a ña ndúkú yɪi ndó noo ndó. Ta saá, tá ɔn sɪví na kándixa to'on ñava'a xa'a Jesucristo kúu yɪi ndó, ta xa'a ña xito na va'a táku ndó xí'in na, ta saá chika'a ini na kándixa na Jesucristo, vará ɔn ta'an ka'an ndó xí'in na xa'a ra. ² Kuchiño yɪi ndó kándixa na to'on va'a xa'a Jesucristo chi xito na ndixa táku ndii ndó, ta kisa ndivi ndó ña kóni Ndios. ³ ɔn chinóo ní ndó ke'é ndó ndasaá kuiti xa'a ña ndasa livi xí'in mɪi ndó. Saá chi ña ndixa ndáa livi náña'a ɔn sɪví ña livi nó'ni yɪsɪ sɪnɪ ná kúu ña, ni ɔn sɪví ña ndóo ndaa xí'in mɪi ná ña kúu ka'a oro, ni ɔn sɪví ña ndixin ná tikoto livi ña yá'ví ní kúu ña. ⁴ Ta va'a ka kundi'i ini ndó, ta chika'a ndó ndee xí'in mɪi ndó ña va'a koo ini ndó noo Ndios. Chi náña'a ná va'a ini ta to'ó ini kúu ná ndixa livi ndino'o ta ndáya'ví ní ka náyó'o noo Ndios. Saá chi ña livi ini náyó'o nda ñii kɪ'vɪ ɔn vása ndi'i xa'a ña. ⁵ Ñii kɪ'va saá náña'a ná kándixa Ndios kuyá xɪnɪ'á xɪkuu ná ná livi ini noo Ndios. Saá chi xɪndaa ini ná Ndios ña kisa ndivi ra ña nɪka'an ra, ta kisa to'ó ná yɪi ná ta kisa ndivi ná chiño va'a ndúkú yɪi ná noo ná. ⁶ Ñii kɪ'va saá ke'é ña Sara xɪnɪ'á, chi kisa ndivi ña ndi'i ñava'a nɪka'an yɪi ña ta Abraham xí'in ña, ta xɪka'an ña to'on yó'o xí'in ra: "Tata, mɪi taká'no noo i." Ta ndó'ó náki'va yó, tá ke'é ndó ñava'a ta ɔn

vása yí'ví ndó ña ɔn vá'a, ta saá yóo ndó ndíkɔn ndó ndatán nixiyo ña Sara kuiya xina'á.

⁷ Ta ndó'ó, nañani yó na yóo násí'í, xini ñó'ó vivii kutaku ndó xí'in násí'í ndó. Kasa to'ó ndó ná, vará lo'o ndee kómí ná noo ñandee kómí ndó, chi násí'í ndó yó'o ñii káchí naki'in ná xí'in ndó ñava'a ña kúu ña kutaku ndó xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi. Tá va'a kisa ndivi ndó saá xí'in násí'í ndó, ta ɔn kóo ña kasi noo to'on ndó, ña koni so'o Ndios ña ká'an ndó xí'in ra.

To'on yó'o ká'an ndasaá xó'vi nivi vará ké'é na ñava'a

⁸ Vitin ká'an i xí'in ndi'i ndó. Xini ñó'ó vivii kutaku ndó xí'in tá'an ndó ta koo yu'ú ndó xí'in tá'an ndó; kundá'vi ini ndó koni tá'an ndó; kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó ndatán kí'vi ini ndó xini ndó ñani mii ndó xí'in kiva mii ndó. Chindee tá'an ndó xí'in ña xini ñó'ó ndó; ta ká'no koo ini ndó xí'in tá'an ndó. ⁹ Tá yóo nivi na ké'é ña ɔn vá'a xí'in ndó, ta ɔn ké'é ndó ña ɔn vá'a xí'in na. Tá yóo nivi na ká'an to'on ndiva'a xí'in ndó, ta ɔn ka'an ndó to'on ndiva'a xí'in na. Xini ñó'ó ndukú ndó noo Ndios ña ké'é ra ñava'a xí'in nivi na ké'é án ká'an ña ɔn vá'a xí'in ndó, saá chi Ndios naqaxin ra ndó'ó ña ké'é ndó ñava'a xí'in nivi. Ta xa'a ñayó'o ndó'ó ndixa naki'in ndó ñava'a noo Ndios. ¹⁰ Ta to'on Ndios ña nitaa na xina'á, káchí ña saá:

Tá kóni ndó sji kutaku ndó, ta ñii kiva saá kóni ndó va'a koo ndó ñoyivi yó'o, ta saá kundaa va'a xí'in mii ndó ña ɔn ka'an ndó to'on ndiva'a xa'a nivi, ni ɔn ka'an ndó ñavatá ña sandá'vi nivi.

¹¹ Sandakoo ndó ké'é ndó ña ɔn vá'a, ta xini ñó'ó ké'é ndó ñava'a. Ndixa chikaa ndó ndee ña ndukú ndó va'a kutaku ndó xí'in nivi.

¹² Chi Ndios ndaa ra nivi na ké'é ñandaa, ta xa yóo ti'va ra ndakuijn ra xa'a ña ndúkú na noo ra, ta Ndios saá ini ra xini ra nivi na ké'é ña ɔn vá'a, saá káchí to'on Ndios.

¹³ Tá chikaa ndó ndee ña ké'é ndó ñava'a, ta saá, ¿yu kúu nivi ké'é ña ɔn vá'a xí'in ndó? ¹⁴ Ta saá ni, tá xó'vi ní ndó vará ké'é ndó ñava'a, ta Ndios

chindee ra ndó'ó ña kunakaa ñasii ini ndó. ɔn kuyi'vi ndó noo nda ñii nivi, ta ni ɔn kundi'i ini ndó noo ña ɔn vá'a ké'é na xí'in ndó. ¹⁵ Ta xí'in ña ndino'o ini ndó kasa to'ó ndó Jesucristo, chi ta Ká'no noo yó kúu ra. Tá yóo nivi na ndaka to'on ndó'ó: “¿Ndachun kándixa ndó Jesucristo?”, káchí na xí'in ndó, ta ndó'ó xa koo ti'va ndó ndakuijn ndó ndato'on ndó xí'in na xa'a ña ndachun ndaa ini ndó Jesucristo, ta ndaa ini ndó ña ndixa kasa ndivi ra ña kindoo ra xí'in ndó, ta xí'in ñato'ó ka'an ndó xí'in na ta vivii ndakuijn ndó yu'u na. ¹⁶ Kasa ndivi ndó ñava'a ta vivii kutaku ndó ña ɔn kóo ña sandi'i ini ndó noo Ndios. Ta saá, tá ká'an ndiva'a nivi xa'a ndó'ó, ta kuka'an noo na xa'a to'on vatá ká'an na, chi xito na ñava'a ké'é ndó xa'a ña ndíkɔn ndó Jesucristo. ¹⁷ Tá taxi Ndios ña xo'vi ndó, ta va'a ka ná xo'vi ndó xa'a ña ké'é ndó ñava'a noo ña xo'vi ndó xa'a ña ké'é ndó ña ɔn vá'a.

¹⁸ Saá chi mii Jesucristo nixovi ra ta nixi'i ra ñii laá yichi xa'a ndi'i kuachi nivi. Taa ta va'a kúu ra, taa ta ɔn koó kuachi kómí kúu ra, ta nixovi ní ra xa'a ndi'i mii yó nivi na ndiso kuachi; ké'é ra saá ña kuchiño kuyatin yó noo Ndios ta kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi. Tá saxovi ní nivi yiki koñu Jesucristo ta xa'ni na ra, ta nataku ra noo ña nixi'i ra, ta ndixa táku ndino'o ra vitin. ¹⁹ Tá mii ɔn ta'an nataku Jesucristo, ta Níma ra kee ña nixa'an ña nika'an ndoso ña noo níma nivi na nixi'i kuiya xina'á, níma nivi ña ñó'o ñii xiiña ña yóo ndatán yóo ñii ve'e kaa. ²⁰ Ta nivi yó'o xikuu na xitaku kuiya xina'á xí'in ta Noé, ta ké'é na ndi'i noo ña ɔn vá'a ña ɔn vása kóni Ndios. Ta Ndios taxi ra ndayí nda'a ta Noé ña kasa va'a ra tón barco, ta ku'a ní kuiya kúva'a tón barco yó'o, ta ndi'i saá kuiya yó'o Ndios xí'in ña ká'no ini ra xindati ra ña nandikó ini nivi yó'o xa'a ña ɔn vá'a ké'é na. Ta ndasaá kuiti ɔna nivi xikuu na xiño'o ini tón barco, ta nika'ku na noo ña ka'a na ini takuii. ²¹ Ta vitin mii yó, xa'a ña kándixa yó Jesucristo, chíchi yó ini takuii, ta ndatán Ndios sa'aku ra ta Noé kuiya xina'á ña ɔn ka'a ra ini takuii, saá sa'aku ra mii yó ña ɔn ndi'i xa'a yó. Ta ña xa chíchi yó saá, ɔn sivi xa'a ña ndundii yiki koñu yó

xikuu ña. Saá chi ña xa chichi yó kóni kachí ña ndí xa kindoo yó xí'in Ndios ña kutaku ndii yó noo ra. Ta xa'a ña natakú Jesucristo, Ndios kúchiño sakaku ra mji yó. ²² Ta Jesucristo ndaa ra kuano'o ra ñoyívi ñino, ta yóo ra siin kua'á Ndios, ta xá'nda chiño ra noo naángel ta xá'nda chiño ra noo ndi'i ndee ña kómí ndayí ñoyívi ñino.

4

To'on yó'o ká'an ndí xíní ñó'ó vivíi kasa ndivi yó ndatán kóni Ndios

¹ Xa'a ña nixoví ní Jesucristo xa'a yó tá'an xitaku ra ñoyívi yó'o, ta ñii kiva saá ndó'ó xíní ñó'ó sakuá'á ndó ña koo ti'va ndó ña xoví ndó xa'a ña ndíkon ndó Jesucristo. Chi ñivi na xoví xa'a Jesucristo, nayó'o xa sandakoo na yichi noo ké'é na ña on vá'a. ² Xa'a ña nixoví ní na xa'a ra, ñivi na ndíkon Jesucristo on vása kisa ndivi ka na ña on vá'a kóni yíkí koñu mji na, nda víka ndi'i saá kivi táku na ñoyívi yó'o chikaa na ndee ña kasa ndivi na ña kóni Ndios. ³ Chi xa kua'a ní kuuya xitaku ndó ké'é ndó ña on vá'a ña kútoo ní ñivi ñoyívi yó'o na kúu na on vása kándixa Ndios. Xikuu ndó nataa na xikutoo ní kivi kuachi ñoyívi xí'in náña'a ná on sivi násí'í ndó kúu, án xikuu ndó náña'a ná xikutoo ní kivi kuachi ñoyívi xí'in nataa na on sivi yij ndó kúu, ta kisa ndivi ndó ndi'i ña on vá'a ña kútoo ní yíkí koñu mji ndó; xikuu ndó ñivi na xí'í ní ndutá tá sáxíini ñivi; xikuu ndó ñivi na ñixika noo kána vikoo noo ké'é ndó ndi'i saá noo ñakini ña káchí ini mji ndó; ta inká ña kini ní ké'é ndó xikuu ña kisa to'ó ndó ña kúu ídolo án ñaimagen ña on sivi Ndios ndino'o kúu. ⁴ Ta vitin ñivi natá'an ndó na si'na ñii káchí ñixika ndó xí'in, nayó'o on vása kúndaá ini na ndachun on xijn ka ndó nakutá'an ndó xí'in na ta ké'é ndó ña on vá'a ké'é na, ta saá xa'a ña on vása táku ka ndó ndatán táku nayó'o kúu ña ká'an na to'on ndiva'a xa'a ndó vitin. ⁵ Ta on kundi'i ini ndó, chi kixaa ñii kivi nanívi yó'o ndakuijn na noo Ndios xa'a ndi'i ña on vá'a ké'é na, chi Ndios xa yóo ti'va ra kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i ñivi, án na táku kúu na, án na xa ñixi'í kúu na.

⁶ Ta Jesucristo ñixa'an ra noo ñivi na xa ñixi'í, ta ñika'an ndoso ra to'on va'a xí'in na xa'a ña kuchiño kutaku níma na xí'in Ndios, vará yíkí koñu na ña xa ndi'i xa'a kúu ña, chi ñixi'í na, ndatán chindú'u Ndios ndi'i ñivi kivi na xa'a kuachi na.

⁷ Xa yatin vaxi ña kixaa kivi sondí'í ñoyívi yó'o. Ta saá xíní ñó'ó vivíi ndino'o kundito ndó ña koo ti'va ndó kasa ndivi ndó ña kóni Ndios, ta ndi'i saá kivi taxi ndino'o xí'in mji ndó ña ka'an ndó xí'in Ndios. ⁸ Ña ká'no ka xíní ñó'ó kasa ndivi ndó kúu ña xí'in ndi'i níma ndó kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó, chi tá va'a kisa ndivi ndó ñayó'o, ta saá ndixa yóo ti'va ndó kasa ká'no ini ndó xa'a ña on vá'a ké'é natá'an ndó xí'in ndó, vará kua'a ní ña on vá'a ké'é nayó'o. ⁹ Ta vivíi naki'in ndó ñivi na kándixa Jesucristo na kixaa ve'e ndó, ta xí'in ñasij ini ndó ké'é ndó ñava'a xí'in na, ta on ka'an kuachí ndó xa'a ña ké'é ndó saá. ¹⁰ Ndios saní'i ra ndee va'a nda'a ñii ñii ndó, ta ñii ñii ndó xíní ñó'ó koni ñó'ó ndó ndee va'a yó'o ña chindee tá'an ndó. ¹¹ Tá Ndios saní'i ra ñava'a sava ndó'ó ña kúchiño ndó ka'an ndoso ndó to'on ra noo ñivi, ta xíní ñó'ó ka'an ndó to'on ña ndaa ña ndixa vaxi noo Ndios. Tá Ndios saní'i ra ñava'a sava ndó'ó ña kúchiño ndó kasa ndivi ndó chiño va'a ña xíní ñó'ó natá'an ndó, ta saá kasa ndivi ndó chiño yó'o xí'in ndee ña ndixa vaxi noo Ndios. Ta ñii ñii ñava'a ké'é ndó, vivíi kasa ndivi ndó ña xa'a ñivi na xíto ñava'a yó'o ña kuchiño kasa ká'no na Ndios, saá chi Jesucristo kúu ta chindee ñivi ña kasa ká'no na Ndios. Ta xa kánóo síkón ñato'ó ká'no Jesucristo, ta xa kómí ra ndee ña xá'nda chiño ra ndi'i saá kivi noo ndi'i ña yóo ñoyívi. Saá ná koo ña.

To'on yó'o ká'an xa'a ñivi na ndíkon Jesucristo xoví ní na ñoyívi yó'o

¹² Nañani yó xí'in náki'va yó, na kí'vi ní ini xíní kúu ndó'ó. On naka'nda ini ndó chi xa xoví ndó ña yoví ní ña kúu ña xíto ndoso ndó'ó, ta on kani sijn ndó ndí ndasaá kuiti mji ndó kúu na xoví ní xa'a ña kándixa ndó Jesucristo. ¹³ Nda víka, ná kunakaa ñasij ini ndó xa'a ña xoví ndó ndatán yóo ña nixoví

ní Jesucristo. Ta saá ndixa kutú ndaa ka ñasij ini ndó kivi ndikó ra ñoyivi yó'o xí'in ndi'i ñava'a ká'no ña livi yé'e. ¹⁴ Tá yoo nivi na ká'an to'on ndiva'a xí'in ndó chi na ndikon Jesucristo kúu ndó, ta xa'a ñayó'o ná kunaka ñasij ini ndó. Chi Nima Ndios ña kúu ña ndino'o ká'no, yoo ña xí'in ndó ndi'i saá kivi. Ta nivi na on vása kándixa Ndios ká'an ndiva'a na xa'a Nima ra, ta ndó'ó na kándixa Ndios ndixa kisa ká'no ndó Nima ra. ¹⁵ Tá xó'vi ní ndó, ta va'a ná on kuu ña xa'a ña xa'ni ndó nivi, ni xa'a ña kisa kui'ná ndó, ni xa'a ña ke'é ndó inká noo ña on vá'a ña yá'a ndoso ndó ndayí, ni xa'a ña sakuiso chiño xí'in mji ndó ká'an ndó xí'in inká nivi ndasaá xini ñó'ó kasa ndivi na chiño mji na. ¹⁶ Tá xó'vi ndó xa'a ña kúu ndó nivi na ndikon Jesucristo, ta saá on vása kuka'an noo ndó xa'a ña ndikon ndó ra, ta nda víka kasa ká'no ka ndó Ndios xa'a ña inká nivi ndixa nakoni na ndi ndó'ó kúu na kándixa Jesucristo.

¹⁷ Saá chi vitin xa kixaa kivi ña kixá'a Ndios kasa nani ra xa'a ndi'i nivi ndatan yoo ña ke'é na, ta si'na kixá'a ra kasa nani ra xa'a nivi na kándixa ña'a. Tá vitin xa kixá'a ra xí'in mji yó ta xó'vi ní yó, ta ndeé ní ka xó'vi nivi na nda lo'o on xiin chikaa so'o to'on va'a ña nika'an Ndios. ¹⁸ Chi to'on Ndios ña nitaa na xina'a, káchí ña saá: Ta nivi va'a, kundo'o ní na ta yó'vi ní taxi na mji na ña sakaku Ndios na, ta saá, yó'vi ní ka kuchiño kaku nivi na ké'é ña on vá'a, na on xiin kándixa Ndios, káchí to'on Ndios. ¹⁹ Nakán ndó'ó, tá xó'vi ndó chi saá taxi Ndios kundo'o ndó, ta on vá'a sandakoo ndó ké'é ndó ñava'a xí'in inká nivi, ta ndixa xini ñó'ó nataxi xí'in mji ndó nda'a Ndios, chi Ndios kúu ta ta kisa va'a ndó'ó, ta ndixa kisa ndivi ra to'on ra ña kindoo ra xí'in ndó.

5

To'on yó'o ká'an ndasaá xini ñó'ó kutaku na ndiso chiño noo nivi na kándixa Jesucristo

¹ Vitin ká'anj xí'in ndó'ó nañani yó, naxikua'a na ndiso chiño noo nivi na kándixa Jesucristo, saá chi yi'i, ndatan yoo ndó'ó na ndiso chiño, saá yooj. Ta yi'i xini káxini ña ndasaá nixó'vi ní

Jesucristo xa'a ndi'i yó. Ta kivi ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o, ta saá koto yó ña yé'e livi xí'in ñandee va'a ká'no ña kómí ra. Ta saá ñoyivi nino ñii káchí xí'in ra kukomí yó ña yé'e livi xí'in ndee va'a ká'no yó'o. ² Xáku ndá'vi noo ndó, va'a kundaa ndó nivi na nákutá'an xí'in ndó xa'a ña kándixa na Jesucristo. Ndatán va'a vivii ndaa ñii ta ndikachi sana ra, saá va'a kundaa ndó nivi yó'o, chi Ndios sakuiso chiño ra ndó'ó ña kasa ndivi ndó saá xí'in na. Ná on kuu ña kundaa ndó na xí'in ñanduxa, ná on kuu ña kundaa ndó na xa'a si'un, ta va'a xí'in ñasij ini ndó kundaa ndó na, ta xí'in ndino'o nima ndó kasa ndivi ndó ña kóni Ndios. ³ On kani sinj ndó kómí ndó ndi'i noo ndayí ña ka'nda chiño ndó noo natá'an ndó na kándixa Jesucristo na kúu na ndiso chiño ndó xí'in. Ta xini ñó'ó si'na mji ndó vivii kuni'i ndó yichi va'a kutaku ndó noo nayó'o, ta saá kuchiño na kundikon na yichi ndó. ⁴ Saá chi ñii kivi ndikó tuku taKá'no va'a noo yó ñoyivi yó'o. Ta mji ra kúu taKá'no va'a noo ndó'ó na ndiso chiño ta vivii ndaa ndó natá'an ndó na kándixa Jesucristo. Ta kivi ndikó ra, ta saá taxi ra nda'a ndó ñava'a ña livi ká'no ña nda lo'o on vása ndi'i xa'a nda ñii kivi.

⁵ Ta ndó'ó nivi nakuáchí na kándixa Jesucristo, xini ñó'ó kasa to'ó ndó nataa naxikua'a na ndiso chiño xí'in ndó, ta kasa ndivi ndó to'on ña ká'an na xí'in ndó. Ta ndi'i ndó'ó nivi na kándixa Jesucristo, xini ñó'ó kasa nino xí'in mji ndó, ta xí'in ñato'ó chindee tá'an ndó, chi to'on Ndios ña nitaa na xina'a, káchí ña saá:

Ndios on xiin ra koni ra nivi na kisa ká'no xí'in mji,

ta ndixa ké'é ra ñava'a xí'in nivi na kisa nino xí'in mji noo ra,

káchí to'on Ndios. ⁶ Ta xa'a ñayó'o, kasa nino xí'in mji ndó noo ndee Ndios, ta saá kixaa kivi ña chitonj Ndios, ta ndixa kasa ká'no ra ndó'ó. ⁷ Taxi ndó ndi'i ña sándi'i ini ndó nda'a Ndios, chi tayó'o kí'vi ní ini ra xini ra ndó'ó ta ndaa ra ndó'ó.

⁸ Ta saá xini ñó'ó vivii ndino'o kundito ndó ña koo ti'va ndó kasa ndivi ndó ña kóni Ndios, ta koto va'a ndó chi ñandiva'a ká'no ndixa saa ní ini ña xini ña ndó'ó, ta ndatan xika ñii tileón tí xí'i ní soko

nándukú rí ña kaxi rí, saá xíka ñandiva'a yó'o sata ndó. ⁹ Chikaa ndó ndee xí'in mji ndó ña on kasa ndivi ndó ña kóni ñandiva'a ká'no. Ta xí'in ña ndino'o ini ndó xini ñó'ó kandixa ndó Jesucristo ta nda lo'o on sandakoo ndó ña ndixa ndaa ini ndó ra, saá chi xa xini ndó ndi'ndi' saá xiiña ñoyivi yó'o xó'vi ní nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo, ndatán xó'vi ndó vitin. ¹⁰ Tá xa ndi'ni nija'a ña nixó'vi ní ndó, vará nda lo'o kivi án kuiya nixó'vi ní ndó, ta Ndios taxi ra ña tuku va'a kutaku ndó. Chindeé ra ndó'ó ña nda ñii kivi on sandakoo ndó kándixa ndó ra, ta taxi ra ndee ra nda'a ndó ña on nakava ini ndó, ta kasa ndivi ra ñava'a xí'in ndó ña chindeé ra ndó'ó ña ndixa ndino'o ini ndó kandixa ndó ra ndi'ni saá kivi ña vaxi. Ndixa mji Ndios kasa ndivi ra to'on ra xí'in ndó xa'a ña kí'vi ní ini ra xini ra ndó'ó, saá chi xa kana ra ndó'ó nivi na kándixa Jesucristo ña kutaku ndó xí'in ra ndi'ni saá kivi ñoyivi ñino noo yóo ñava'a ká'no livi. ¹¹ ;Ná kasa ká'no yó Ndios ndi'ni saá kivi, ta ndi'ni saá kivi ná ka'nda chiño ra noo ndi'ni ña yóo ñoyivi! Saá ná koo ña.

Ñayó'o kúu to'on sondí'í ña ñitaa taPedro noo tutu yó'o

¹² Ta ñani yó taSilvano, xí'in ña ndino'o ní ini ra ndikon ra Jesucristo, tayó'o chindeé ra yi'í ña ñitaa ra to'on noo tutu yó'o ña kúu ña nixaa nda'a ndó, chi kóni j ndato'on j xí'in ndó ndasaá vivii xini ñó'ó kutaku ndó, ta ndato'on j xí'in ndó ndi'ni ñava'a ké'é Ndios xí'in ndó kúu ña sáná'a ndi'ni ndixa kí'vi ní ini ra xini ra ndó'ó. Ta saá nda ñii kivi on vá'a nandoso ndó ña ndixa kí'vi ní ini Ndios xini ra ndó'ó.

¹³ Nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Babilonia yó'o, tí'vi na to'on ña chindeé na ndó'ó. Nivi yó'o kúu na nakaxin Ndios ñii káchí ndatán nakaxin ra ndó'ó ña nduu ndó sa'ya ra. Ta ñani yó taMarcos ta yóo ndatán yóo sa'ya j, tí'vi ra to'on chindeé ra ndó'ó. ¹⁴ Ta xí'in ña kí'vi ní ini ndó xini tá'an ndó, chindeé tá'an ñii ñii ndó xí'in ña chito ndó noo tá'an ndó.

Ná koo ñava'a ini ndi'ni ndó'ó, nivi na kándixa Jesucristo. Saá ná koo ña.

Tutu ñaovi ña nītaa taPedro ña ti'ví ra kua'an nda'a nivi na kándixa Jesucristo

*TaPedro ti'ví to'on yó'o
kua'an ña chindeé ra nivi na kándixa
Jesucristo*

¹ Yi'i, taSimón Pedro, ñii taapóstol ta kisa chiño noo Jesucristo kúu i. Ta táa i tutu yó'o xa ña nda'a ndó'ó, nivi na xa ñaki'in ñava'a ña livi, ña ndáya'ví ní, ña kúu ña ndáa ini ndó Ndios ndatán ndáa ini mji ndi Ndios. Ta vitin xa ñaki'in yó ñava'a yó'o, chi ta tandaa kúu Jesucristo, taKá'no noo yó, ta kúu ra Ndios, Ta ta Sakaaku mji yó. ² Xa'a ña vivii xini ndó Ndios ta vivii xini ndó Jesucristo taKá'no noo yó, ná ke'é Ndios ví'í ní ka ñava'a xí'in ndó, ta ná taxi ra ñava'a koo ini ndó. Ta ná kutú ndaa ini ndó xí'in ndi'i ñava'a yó'o.

*To'on yó'o ká'an xini ñó'ó kutaku yó
ta kasa ndivi yó ndatán kóni Ndios*

³ Ta Ndios xí'in ndee ra, xa taxi ra ndi'i ña xini ñó'ó yó ña va'a kutaku yó noo ra ndatán káchí ini mji ra. Xa ñaki'in yó ndi'i ñayó'o chi vitin ndino'o ini yó xini yó Jesucristo, ta kúu ta ta ñakana mji yó ña nduu yó nivi na kukomí ñava'a ña livi ká'no ña kúu ña kómí mji ra. ⁴ Ta taxi ka ra kua'a ní ka inká ñava'a ná'no nda'a yó, ña kúu ña ndáya'ví ní, chi ñii ki'va ndatán yó ña ñika'an ra kasa ndivi ra, saá kisa ndivi ra ña. Ndios taxi ra ñava'a yó'o nda'a ndó ña kuu ndó sa'ya ndino'o ra ta nduu ndó ndatán yó mji ra. Ta saá kuchiño ndó kuxiká ndó noo ña on vá'a ñoyivi yó'o, chi nivi ñoyivi yó'o ké'é na ndi'i saá noo ña on vá'a ña kúu ña káchí ini mji na. Chi ña on vá'a ké'é nivi yó'o vaxi kua'no ka ña, ta sátivi ña mji na ta saá sátivi ña inká nivi. ⁵ Ndó'ó nivi na kándixa Jesucristo, xini ñó'ó chikaa ndó ndee xí'in mji ndó ña vivii kutaku ndó ta va'a kasa ndivi ndó ña kóni Ndios. Saá tuku chikaa ndó ndee ña koni va'a ka ndó

Ndios. ⁶ Nasita xí'in mji ndó ña on ke'é ka ndó ña on vá'a; kundee ini ndó xí'in ña xó'vi ndó, ta on sandakoo ndó ña ndixa ndáa ini ndó Ndios. Xini ñó'ó taxi xí'in mji ndó ña kutaku ndó ndatán káchí ini Ndios. ⁷ Ndixa kuki'vi ini ndó koni ndó natá'an ndó na kándixa Jesucristo, ta saá kuki'vi ini ndó koni ndó ndi'i nivi.

⁸ Tá ké'é ndó ndi'i ñava'a yó'o, ta ndi'i saá kivi chikaa ndó ndee ña kua'no ka ndó xí'in ñayó'o noo Ndios, ta saá nduu ndó nivi na kisa ndivi chiño ña ndáya'ví ní, ta saná'a ndó ndi on sivi ña maní kúu ña xini va'a ndó Jesucristo, Ta taKá'no noo yó. ⁹ Tá yó'o nivi na kándixa Jesucristo, ta on vása kisa ndivi na ndi'i ñava'a yó'o, ta saá nivi yó'o táku naa na, ndatán táku nivi nakuáá nduchú noo, án na lo'o chíin kuiti va'a xito nduchú noo. Saá chi nivi yó'o xa ñandoso na ndi Ndios kisa ká'no ini ra xa'a kuachi ke'é na ta xa ndasa ndii ra na noo ra. ¹⁰ Ñakán, ñañani yó xí'in náki'va yó, chikaa ndó ndee xí'in mji ndó ña kua'no ka ndó xí'in ñava'a ña ké'é ndó, chi ñayó'o saná'a ña ndi ndixa Ndios ñaxin ra ndó'ó ta kana ra ndó'ó kúu ndó ñaño mji ra. Chi tá saá ké'é ndó, ta nda ñii kivi on nakava ndó noo ña on vá'a ña taxi sandakoo ndó ña kándixa ndó Jesucristo. ¹¹ Ta saá Ndios xí'in ñasii ini ra taxi ra ki'vi ndó noo xá'nda chiño Jesucristo ndi'i saá kivi ña vaxi. Ta Jesucristo kúu Ta taKá'no noo yó ta kúu ra Ta ta Sakaaku mji yó.

¹² Ta saá nda ñii kivi on sandakoo i sanaká'an i ndó'ó xa'a ndi'i ñayó'o, vará ndó'ó xa xini ndó ta ndino'o ini ndó kándixa ndó ñandaa ña nákaa táku ini ndó vitin. ¹³ Tá ña táku ka i, chiño noo i kúu ña sanaká'an i ndó'ó xa'a ndi'i ñandaa yó'o, ¹⁴ chi Jesucristo, taKá'no noo yó, taxi ra ña kúndaa ini i ndi yachi ní kixaa ña kivi i. ¹⁵ Ta xa'a ñayó'o chikaa ní ndee xí'in mji ña vivii saná'a i ndó'ó ndi'i ña xini ñó'ó xa'a ña ndasaá va'a kutaku ndó ndatán kóni Ndios, ta saá tá xa ñixi'i, ta ndó'ó nda ñii kivi on ñandoso ndó to'on yó'o.

*To'on yó'o ká'an xa'a ñalivi ña ká'no
kómí Jesucristo*

¹⁶ Tá kivi saná'a ndi ndó'ó ña kúndaa ini ndó xa'a ña ndikó tuku Jesucristo

ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ndee ra, ta on vása ní-ka'an ndi xí'in ndó to'on livi ña kaku sinj nivi ñoyívi yó'o. To'on ndixa kúu ña ndakuijn ndi xa'a ra, chi xí'in nduchy noo ndi xini ndi ñalivi ká'no ra ta xini ndi ndi'i ndee ra. ¹⁷ Xini ndi ndasaá Ndios Yivá yó taxi ra ñato'ó ká'no nda'a Jesucristo, ta taxi ra ña livi ká'no náye'e ra noo ndi, chi nda noo livi ní yé'e ñoyívi nino kixi to'on ña ñika'an, káchí ña saá: "Tayó'o kúu Sa'ya i, ta kí'vi ní ini i xini i, ta kúsij ní ini i xini i ra", káchí Ndios. ¹⁸ Xini so'o ndi to'on yó'o, ña kee ñoyívi nino kúu ña, saá chi ñayó'o xikuu ña kivi ñixa'an ndi ñixiyo ndi xí'in Jesucristo noo yuku síkón ña kúu yuku yij.

¹⁹ Ta saá ndixa kúndaá ini yó ndi to'on ña ndato'on naprofeta xina'á kúu ñandaá. Ta va'a ndixa chikaa so'o ndó to'on ña ñika'an nayó'o, saá chi to'on yó'o chindee ña ndó'ó. Ta to'on yó'o yóo ña xí'in ndó ndatán yóo ñii ño'o ña tóon ndiní ñoo anda kixaa ña tivi xitaan ta keta kimi tí tóon. Ta ndatán yóo kimi tí tóon xitaan, saá yóo Jesucristo, chi sánaye'e ra ini yó, ta táxi ra ña kúndaá ini yó ñandaá. ²⁰ Xini ñó'ó ní kúndaá ini ndó ñayó'o: nda ñii nivi on kúchiño na nandaxin mató'ón na xí'in sinj mji na, án ndatán káchí ini mji na, to'on Ndios ña ñitaa naprofeta xina'á. ²¹ Chi to'on ña ñika'an naprofeta on vása ní-kaku ña sinj mji na án nímá mji na, saá chi Nímá Ndios ñika'an to'on yó'o ini naprofeta ña ñika'an na ña xí'in nivi, ndatán kóni Ndios.

2

To'on yó'o ká'an xa'a nataa na sáná'a to'on Ndios ña xa nasama na (Judas 4-13)

¹ Tixin naño Israel kuyja xina'á ñixiyo naprofeta na on vása ní-ka'an ndoso to'on ña ndaa ndatán yóo ña ñika'an Ndios, chi nasama nayó'o to'on Ndios ndatán káchí ini mji na. Ta ñii kiva saá kixaa kivi ta nakuita nataa tixin ndó'ó, ta nayó'o saná'a na to'on ña vatá xa'a Jesucristo. Nataa na on vá'a sáná'a yó'o kata ní'no na to'on ña nasama na, ta saá sandá'vi

na nivi na konj so'o ña saná'a na, nda tondaá na ka'an na ndi on vása kándixa ka na Jesucristo, vará kúu ra ta ta ñixi'i xa'a ña sakaku ra na. Nataa na sáná'a ña on vá'a yó'o ndiso ní na kuachi, ta Ndios taxi ra ñii kama kixaa ña sandi'i xa'a na. ² Ta ku'a ní nivi kasa ndivi na ndi'i noo ña on vá'a xí'in ñakini, ndatán yóo ña taku nataa na sáná'a yó'o. Ta inka nivi na on xijn kandixa Jesucristo koto na ña on vá'a ké'é nataa yó'o, ta saá ka'an ndiva'a na xa'a yichj ña ndaa. ³ Nataa na sáná'a ña on vá'a ndasaá kuiti kúsij ní ini na ña naki'in na ku'a ní s'ún ndó xa'a ña sáná'a na ndó'ó ña káchí na kúu to'on Ndios, ta kúu ña to'on ña nasama mji na. Xa xina'á ní Ndios chitónj ra kasa nani ra xa'a ña on vá'a ké'é nayó'o, ta ndixa saá kundo'o na kivi ña vaxi.

⁴ Chi Ndios on vása ní-kisa ká'no ini ra xa'a naángel na ñiki'vi kuachi xina'á, ta sakana ra na ku'a'an na ndaya, ta nó'ni na ñó'o na noo naa, ña ndati na anda kixaa kivi ña kasa nani ra xa'a ndi'i kuachi. ⁵ Ta ndixa Ndios ni-kisa ká'no ini ra xa'a nivi na xitaku ñoyívi yó'o kuyja xitaku taNoé xina'á. Ta taNoé ñika'an ndoso ra xí'in nivi yó'o ndasaá vivíi xinj ñó'ó kutaku na ndatán kóni Ndios. Ta nivi yó'o ni-xiin na chikaa so'o na to'on Ndios, ta saá Ndios sakoon ra savj na'á sata nivi yó'o, ta ñixi'i ndi'i na, ta Ndios sakaku ra ndasaá kuiti taNoé xí'in uxá nivi. ⁶ Saá tuku Ndios kisa nani ra xa'a kuachi nivi naño Sodoma xí'in naño Gomorra, sandi'i ra xa'a na xí'in ño'o xixi ña kee ñoyívi nino, ñixixi ndi'i ñoo na xí'in ndi'i mji na anda nduy ndi'i ña ñixixi yó'o yaa kuiti. Nayó'o kúu ña sáná'a ndasaá kini ní kundo'o nivi na ndiva'a ini. ⁷ Ta Ndios sakaku ra taLot ña ni-xixi ra ñoo Sodoma, chi tayó'o xikuu ra ñii ta ta va'a ini, ta ñita'vi ní ini ra xini ra ndi'i ña on vá'a ñakini xitaku nivi ñoo yó'o. ⁸ Ta ta va'a ní ini xikuu ra, ta ñii ñii kivi ñiya'a yo'vi ní xitaku ra ñoo Sodoma, chi xito ra ta xini so'o ra ndi'i noo ña on vá'a ké'é nivi yó'o. ⁹ Ndi'i ña ké'é Ndios xí'in nivi sáná'a ña ndi xinj ra ndasaá chindee ra nivi na chikaa so'o to'on ra, ña sakaku ra na noo ndi'i ña yo'vi xito ndoso ña'á. Ta ñii kiva saá, xinj ra ndasaá saxo'vi ra nivi na ké'é ña on vá'a, ta ke'é ra saá xí'in na kivi kixaa

ña kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i nivi.

10 Ta Ndios saxo'vi ka ra nivi na taku kisa ndivi ndi'i ña on vá'a ñakini ña kútoo yiki koñu mji na, saá chi nivi yó'o nda lo'o on xiin na chikaq so'o na to'on xá'nda chiño Ndios noq na. Ta nataa na sáná'a to'on Ndios ña nasama mji na, só'ó ní na, on vása táxi na xí'in mji na ña koni so'o na ñandaq. Ta kúu na nivi na ña'a ní ini, ta káchí sijn mji na ndí kómí na ndee ká'no ka, ta ni on vása yí'ví na kándiva'a na xí'in ndee ná'no ka noq na. 11 Ta naángel, na yóo noq Ndios, vará kómí ka na ndee noq nataa yó'o, ta naángel yó'o on vása xiin na ka'an na to'on ña kándiva'a xa'a inká ndee ná'no.

12 Ta nataa on vá'a yó'o ndatán taku kití tiyukú taku na, chi kití yukú yó'o ndasaá kuiti taku rí kisa ndivi rí ndatán kóni nima mji rí. Ta tiyó'o kaku rí xa'a ña tiin nivi rí ta ka'ni na rí. Ta ñii kiva saá kundo'o nataa on vá'a yó'o, chi nayó'o ká'an na to'on ndiva'a xa'a ña on vása kúndaq ini na, ta ndatán ndi'i xa'a kití yukú, saá ndi'i xa'a na. 13 Ta nataa on vá'a yó'o, kixaa kivi ña naki'in na ya'vi na xa'a ña on vá'a ké'é na ña táxi xo'vi inká nivi. Xí'in ñasij ini na ké'é na ndi'i noq ña kútoo yiki koñu na, on koq ñato'ó kómí na, ni on vása násita xí'in mji na noq ña ké'é na ndi'i ña on vá'a, vará ndiví xito ka nivi kúu ña. Ta kivi nataa on vá'a yó'o xixi na xí'in ndó noq yóo viko noq nákutá'an ndó'o na kúu na kándixa Jesucristo, ta ña ka'an ní noq kúu ña xito ndó ñakini ké'é nataa yó'o.

14 Ta nataa on vá'a yó'o, ndi'i násí'í ná xito na noq, ta kútoo ní na kivi na kuachi ñoyívi xí'in ná. Nda ñii kivi on vása sandakoo na kí'vi na kuachi ña kúu ña kútoo ní yiki koñu mji na. Ta chú'u na nivi na lo'o ní kándixa Jesucristo ña ké'é na ña on vá'a. Nataa on vá'a yó'o on vása xaa ini na xí'in ña xa kómí na, ta ndi'i saá kivi kóni na kukomí na ndi'i ña káchí ini mji na. Nataa yó'o ndiso na chi'ña xa'a ña on vá'a ké'é na, ta Ndios taxi ra ko'on na noq xo'vi ní na. 15 Nataa yó'o xa sandakoo na yichí ndaa, ta naki'in na ndikon na ku'an na yichí taprofeta Balaam ta xitaku xina'á, tayó'o xikuu sa'ya taBeor. Saá chi taprofeta yó'o kútoo

ní ra ki'in ra si'un xa'a chiño on vá'a ke'é ra. 16 Ta saá kee ra ku'an ra ña satavi chi'ña ra naño Israel, ta ni-kuchiño ra, chi ñii tiburra, kití tí on vása xini ka'an to'on kúu rí, ta tiyó'o nika'an rí to'on xí'in ra, ta xí'in ña nika'an rí sasi rí noq ra, ta ni-kuchiño ra kasa ndivi ra chiño kí'ví ña ku'an ra ke'é ra.

17 Nataa on vá'a yó'o yóo na ndatán yóo pozo yichí ña on koq takuii kómí, ta yóo na ndatán yóo viko ña sándachí tachí na'á ku'an ña noq chinda'á tachí yó'o ña. Ta Ndios kasa nani ra xa'a nataa yó'o, ta ti'ví ra na ko'on na noq naa ní ña xo'vi na ndi'i saá kivi. 18 Nayó'o ku'a ní chinóo na noq to'on ká'an na, ña sanoo na ini nivi ña kandixa na ña sáná'a na, ta to'on vichí ña on vása ndaya'ví kúu ña sáná'a na. Ta xí'in to'on yó'o chú'u na nivi na sakán sandakoo yichí on vá'a, ña tuku ké'é nayó'o ña on vá'a ña kútoo ní yiki koñu na. 19 Ta nataa on vá'a yó'o ká'an na, káchí na saá: "Tá kundikon ndó sata ndi, ta saá kuu ndó nivi na kaka ndika noq ndayí, ta saá on koq ka ña xá'nda chiño noq ndó", káchí na. Ta mji nataa yó'o kúu nivi na nó'ni kútu xí'in ndi'i noq ñakini ta xí'in ndi'i noq ña on vá'a ké'é na. Saá chi tá ñii ña on vá'a kúndeé ña noq nivi, ta ña on vá'a yó'o kúu ña xá'nda chiño noq nivi yó'o. 20 Yóo nivi na xa kúndaq ini to'on va'a xa'a Jesucristo Ta ká'no noq yó ta sandakoo na yichí ña on vá'a ñoyívi yó'o. Ta saá, tá nivi yó'o ndikó koo tuku na ta kixá'á na naki'in na yichí on vá'a, ta tuku taxi na ña xá'nda chiño ña on vá'a ñoyívi noq na, ta saá nivi yó'o kuiso ka na kuachi noq ña xindiso na si'na. 21 Va'a ní ka, ní'kúu, tá nda ñii kivi ni-kúndaq ini na xa'a yichí ña ndaa, saá chi xa'a ña kúndaq ini na yichí ña ndaa, ta sandakoo na yichí yó'o, ta ña ke'é na saá Ndios ndeé ní ka saxo'vi ra na. 22 Ta xí'in ña ke'é nivi na on vá'a yó'o saá, táxi na ña kúndaq ini yó ndí ña ndíchí ká'an to'on ña káchí saá: "Tí ina ndikó tuku rí kaxi rí ñakini nduxan rí." Ta inká to'on ndíchí káchí saá: "Tíkiní sakán chichi rí xí'in takuii ndii, ta tuku ndikó rí sakuchu xí'in mji rí nda'yi kini", saá káchí to'on ndíchí.

3

Tɔ'on yó'o ká'an xá'a Jesucristo ndikó ra ñoyívi yó'o

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, na kí'vi ní ini *j* xini *j* kúu ndó, ñayó'o kúu tutu ovi ña táa *j* xaá nda'a ndó. Ta xí'in ña ovi tutu yó'o saá sánaká'an *j* ndó'ó ña ndixa xini *j* ñó'ó kani sini *j* ndó xa'a ñava'a ña kúu ñandii ndino'o. ² Kóni *j* ña naká'an sini *j* ndó tɔ'on Ndios ña ñika'an ndoso naprofeta kuiya xina'á. Saá tuku kóni *j* ña naká'an sini *j* ndó ndayí ña xa'nda chiño Jesucristo Taa taKá'no noo yó ta sakaku mji yó, chi mji ndi naapóstol saná'a ndi ndó'ó tɔ'on yó'o.

³ Ña si'na ka xini *j* ñó'ó kundaa ini ndó kúu ña ndasaá koo tá xa kuyatin vaxi kivi sondí'í. Chi kivi saá kutaku ñivi na kutoo ní ke'é ndi'i noo ña on vá'a ña káchí ini mji na, ta kusiki na ñivi xa'a ña kándixa na Jesucristo, ⁴ ta ka'an na xí'in na, ndaka tɔ'on ña'á na, kachí na saá: “¿Míkía yóo Jesucristo ña kasa ndivi ra tɔ'on ra ña ñika'an ra xí'in ndó, ndikó ra ñoyívi yó'o? Chi xa ñixi'i va yivá si'í yó, ta tá kaa ka va ñoyívi yó'o, ndatán kaa ña kivi noo xina'á, ñii ki'va saá kaa ña nda kivi vitin”, kachí na, kusiki na ñivi na kándixa Jesucristo kivi saá. ⁵ Ñivi na kusiki yó'o on xiin na kandixa na ndí Ndios xí'in tɔ'on ña ñika'an ra kisa va'a ra ñoyívi yó'o ta kisa va'a ra ñoyívi ñino. Ta noo yóo ku'a ní takuí mñi, ta ñika'an Ndios ta kana ño'o yichí tixin takuí yó'o, ta saá takuí yó'o xino nduu rá ña. ⁶ Ta saá kivi xitaku taNoé, ta Ndios xa'nda chiño ra noo takuí ta sakoon ra saví na'á, ta sandí'i ra xa'a ndi'i ña ñixiyo ñoyívi kuiya xina'á. ⁷ Chi Ndios chindú'u ra tɔ'on ra ña kasa ndivi ra ña ñika'an ra ndí ñoyívi yó'o xí'in ñoyívi ñino ña xito yó, ndati ña ñii kivi ndi'i xa'a ña xí'in ño'o xixi. Saá koko ndi'i ña kuvá'a kivi ña kasa nani Ndios xa'a kuachi ñivi, ta ñivi na on vása ní-xiin kandixa Ndios ko'on na noo xo'vi ní na ndi'i saá kivi.

⁸ Ta ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó, na kí'vi ní ini *j* xini *j* kúu ndó'ó; ta kóni *j* ña on nandoso ndó ndí noo Ndios ñii kivi yóo ña ndatán yóo ñii mil kuiya, ta ñii mil kuiya yóo ña ndatán yóo ñii kivi, saá

yóo ña. ⁹ Vará sava ñivi xáni sini na ndí Ndios kuachi ní ra ña kasa ndivi ra ña ñika'an ra, ta on sivi saá yóo ña. Ndixa Ndios ta ká'no ini kúu ra xí'in ndi'i ñivi, on xiin ra ndi'i xa'a nda ñii ñivi; chi ndati ra ña ndi'i ñivi nandikó ini na noo ña on vá'a ké'é na, ta va'a ná ki'vi na yichí noo xá'nda chiño ra.

¹⁰ Ta kivi ña ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o kuu ñii kivi ña on vása ndati ñivi, chi ndatán yóo ña kixaa ñii takuí'ná ñoo ña kasa kuí'ná ra, saá koo kivi ndikó Jesucristo. Ta kivi kundivi ñayó'o saá, ndeé ní ñi ta ndi'i xa'a ñoyívi ñino ña xito yó, ta ndi'i ña yóo ñoyívi ñino kaa koko ndi'i ña xí'in ño'o xixi ta ndi'i xa'a ña, ta ñoyívi noo ño'o yó'o xí'in ndi'i ña yóo noo ña ñii ki'va saá kundo'o ña.

¹¹ Ta xa'a ña ndixa kundaa ini yó ndí ndi'i xa'a ñoyívi, ta saá xini *j* ñó'ó vivii kutaku yó ta taxi xí'in mji yó kasa ndivi yó ña kóni Ndios. ¹² Ta xí'in ñasii ini yó xini *j* ñó'ó kundati yó kivi yó'o, ta chikaa yó ndeé xí'in mji yó ña kasa ndivi yó ña kóni Ndios, ta saá kama kixaa kivi ña kasa nani ra xa'a kuachi ñivi. Chi kivi yó'o ndi'i xa'a ñoyívi ñino ña xito yó ta ndi'i ña kómí ña, koko ña xí'in ño'o xixi ta ndi'i xa'a ña. ¹³ Ta mji yó ndati yó ta ndaa ini yó Ndios ña kasa ndivi ra tɔ'on ra ña ñika'an ra ndí ndasa xaá ra ñoyívi ñino ña xito yó, ta ndasa xaá ra ñoyívi noo ño'o yó'o. Ta ñaxaa kasa va'a Ndios yó'o kúu noo kutaku ñivi na ndii nima, ta ndi'i saá kivi kasa ndivi na ña kóni Ndios.

¹⁴ Ñakan, nañani yó xí'in náki'va yó, tá'an ndati ndó ña kixaa kivi ña kundivi ñayó'o, chikaa ní ndó ndeé xí'in mji ndó ña ndii ta vivii kutaku ndó noo Ndios, ta ndixa koo va'a ini ndó chi xa va'a nakutá'an ndó xí'in Ndios. ¹⁵ Naká'an ndó ndí ta ká'no ini kúu Ndios, ta ndati ra ña nandikó ini ñivi noo ña on vá'a ké'é na xa'a ña kuchiño sakaku ra na. Ñii káchí ká'an tɔ'on ña ñitaa ñani yó taPablo kivi t'ví ra tutu ña ñixaa nda'a ndó; ñitaa ra tutu yó'o xí'in ñandichí taxi Ndios nda'a ra. ¹⁶ Noo ñii ñii tutu ña ñitaa ñani yó taPablo ndatɔ'on ra xí'in ndó xa'a ndi'i ñayó'o, ta ndixa yóo sava tɔ'on ña ñitaa taPablo ña yo'vi ní kundaa ini yó. Ta ñivi na naa ini xí'in na sakán lo'o

kuiti kándixa Jesucristo, nayó'o násama na to'on yó'o, ta ñii k̄i'va saá násama na ndi'i to'on ña ñika'ḅn Ndios ña ñitaa ñivi x̄ina'á. Ta xa'a ña násama na to'on Ndios, ñivi yó'o ko'on na noo xo'vi ní na ndi'i saá k̄ivi.

¹⁷ Ta ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó, xa'a ña kúndaḅ ini ndó ñayó'o, x̄ini ñó'ó koto va'a ndó ña on taxi ndó sandá'ví ña on vá'a ndó'ó ña nakava ndó yich̄i ñivi na on vá'a, ta ni on sandakoo ndó ña kándixa ndino'o ini ndó Jesucristo. ¹⁸ Nda víka ndixa ñii ñii k̄ivi x̄ini ñó'ó chikaḅ ndó ndeḅ ña kon̄i va'a ka ndó Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, ta kúu ra Taa ta Saḅaku m̄i yó. Ñava'a ña xa taxi ra nda'a ndó chindeé ña ndó'ó ña ndino'o ka kutaku ndó ñii ñii k̄ivi ndatán kóni m̄i ra. Ná kasa ká'no ní yó ra nda vitin t̄anda ndi'i saá k̄ivi ña va'xi. Saá ná koo ña.

Tutu ñanoó n̄itaa taJuan ña ti'ví ra kuḗ'an nda'a n̄ivi na kándixa Jesucristo

Ñayó'o ká'an x̄a'a To'on Ndios, ña kúu Jesucristo, t̄aa t̄a kúu ndee ña táxi ndino'o kutaku n̄ivi

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, vitin ká'an ndi xí'in ndó x̄a'a t̄aa t̄a xa táku nda on t̄a'an kixá'a koo kivi noó. Ta m̄i ndi, x̄ini so'o ndi to'on ña n̄ika'an ra, ta xí'in nduchu noo ndi x̄ini ndi ra, ta chinóo nda'a ndi soko ra. Ta vitin ndát'o'on ndi xí'in ndó x̄a'a tayó'o, t̄aa t̄a kúu To'on Ndios, ta kúu ra ndee ña táxi kutaku ndino'o n̄ivi. ² T̄aa yó'o, t̄a ndixa ndino'o táku, kixaa ra noo ndi, ta x̄ini ndi ra xí'in nduchu noo ndi, ta vitin ndákuijn ndi x̄a'a ra noo ndó. Ta ndát'o'on ndi xí'in ndó ndi m̄i tayó'o kúu ra ndee ña táxi kutaku ndino'o n̄ivi noo Ndios, ta tayó'o nda si'na xa táku ra xí'in Ndios, ta saá Ndios ti'ví ra m̄i tayó'o ña kixaa ra noo ndi ñoyívi yó'o. ³ Ta vitin ndát'o'on ndi xí'in ndó x̄a'a ña xa x̄ini ndi, ta x̄a'a to'on ña n̄ika'an ra ña x̄ini so'o ndi. Ta saá ndó'ó, n̄ivi na kándixa to'on yó'o, ñii káchí vivii kutaku ndó xí'in ndi, ndatán ñii ki'va vivii táku ndi xí'in Yivá yó Ndios ta xí'in Sa'ya ra Jesucristo. ⁴ Ta saá t̄aa ndi tutu yó'o ña kundaḗ ini ndó ta chikaa so'o ndó to'on yó'o. Ta xí'in ña ke'é ndó saá ndixa ná kutú ndaa ñasii ini ndi'i yó.

To'on yó'o ká'an ña, ndatán yóo ño'o ña yé'e, saá yóo Ndios

⁵ Ñayó'o kúu to'on ña n̄ika'an Jesucristo x̄ini so'o ndi, ta vitin ndát'o'on ndi to'on yó'o xí'in ndó, ña káchí saá: Ndatán yóo ño'o ña yé'e, saá yóo Ndios, ta nda lo'o on koó ñanaa yóo xí'in ra. ⁶ Táná ka'an yó ndixa vivii táku yó xí'in Ndios, ta saá ni, ndikõn ka yó kuḗ'an yó yichí on vá'a ña naa ní, ta ñavatá kúu ña ka'an yó saá, ta on vása kisa ndivi yó ñandaa. ⁷ Yichí Ndios kúu ñava'a ñandaa noo yé'e ño'o ña káku noo ra. Ta saá tá vivii ndikõn

yó yichí Ndios noo yé'e ño'o ña káku noo ra, ta saá ndixa vivii táku yó xí'in tá'an yó, ta ndixa n̄i Jesucristo nákata ña ndi'i kuachi yó.

⁸ Táná ka'an yó ndi nda lo'o on koó kuachi ndiso yó noo Ndios, ta saá n̄ivi na sándá'vi xí'in m̄i kúu yó, chi ñavatá kúu ña ka'an yó saá, ta ndixa on koó ñandaa yóo ini yó. ⁹ Ta saá ni, tá na'ma yó ndi'i kuachi yó noo Ndios, ta ndixa Ndios kasa ká'no ini ra x̄a'a kuachi yó, ta nakata ra ndi'i kuachi yó, ta ndasa ndii ra m̄i yó noo ra. Ndixa Ndios ke'é ra saá xí'in yó, chi t̄aa t̄andaa kúu Ndios ta ndixa kisa ndivi ra to'on ra. ¹⁰ Ta saá ni, táná ka'an yó, káchí yó ndi nda ñii kivi on vása ní-ke'é yó ña on vá'a, ta xí'in to'on yó'o chíkaa yó kuachi sata Ndios ndi kúu ra t̄aa t̄a vatá. Saá chi m̄i Ndios káchí ra ndi ndi'i n̄ivi ké'é na ña on vá'a. Tá on vása kándixa yó to'on yó'o ña ká'an Ndios x̄a'a yó, ta xí'in ñayó'o sáná'a yó ndi on koó to'on Ndios táku ini yó.

2

To'on yó'o ká'an ndi Jesucristo chindeé ra m̄i yó

ña náki'in ra to'on yó noo Ndios

¹ Ndó'ó, n̄ivi na kándixa Jesucristo, ndatán yóo sa'ya i, saá yóo ndó, saá chi kí'vi ní ini i x̄ini i ndó'ó. Ta t̄aa i tutu yó'o xaa ña nda'a ndó x̄a'a ña on ke'é ndó ña on vá'a. Ta saá ni, tá yóo kivi ké'é ndó ña on vá'a, ta x̄ini ñó'ó kundaḗ ini ndó ndi yóo ñii t̄aa t̄a chindeé m̄i yó ña náki'in ra to'on yó noo Yivá yó Ndios, ta tayó'o kúu Jesucristo, t̄aa t̄andaa. ² Saá chi Jesucristo kúu t̄aa t̄a n̄isoko xí'in m̄i ña n̄ixi'i ra x̄a'a kuachi yó, ñakán Ndios kúchiño kasa ká'no ini ra x̄a'a kuachi yó. Ta on sivi ndasaá x̄a'a kuachi m̄i yó kúu ña n̄ixi'i Jesucristo, ta x̄a'a kuachi ndi'i saá n̄ivi ñoyívi yó'o n̄ixi'i ra.

³ Tá kisa ndivi yó ña xá'nda chiño Ndios noo yó, ta xí'in ña ké'é yó saá kundaḗ ini yó ndi ndixa x̄ini yó Ndios, ta vivii táku yó xí'in ra. ⁴ Tá nakuita n̄ivi na ka'an, kachí na saá: "Ndi'i x̄ini ndi Ndios, ta vivii táku ndi xí'in ra", kachí na, ta n̄ivi yó'o, tá on vása kisa ndivi na ña xá'nda chiño Ndios, ta saá n̄ivi na vatá kúu nayó'o, ta nda lo'o

on koó ñandaꝯ yoo ini na. ⁵ Ta saá ni, tá yoo ñivi na kisa ndivi ña ká'an to'on Ndios, ta xí'in ñayó'o ñivi yó'o sáná'a na ndí ndixa ndaꝯ kí'vi ini na xíni na Ndios. Ta mji yó, xa'a ña kisa ndivi yó ña ká'an Ndios, kúndaꝯ ini yó ndí ñii yoo yó xí'in Ndios. ⁶ Tá káchí yó ñii yoo yó táku yó ini Ndios, ta saá xíni ñó'ó ke'é yó ndatán ke'é Jesucristo kivi ñixika ra ñoyívi yó'o.

Tq'on yó'o kúu ña xá'nda chiño noq ñivi na kándixa Jesucristo

⁷ Nañani yó xí'in náki'va yó, on sivi ñii to'on ña xaꝯ kúu ña xá'nda chiño i noq ndó vitin, chi to'on Ndios ña xa si'na yoo nda kivi noq kúu ña. Ta to'on yó'o ñii kúu ña xí'in to'on ña yata ña xa xini so'o ndó. ⁸ To'on ña yata kúu ña xá'nda chiño i vitin noq ndó, ña xíni ñó'ó kuki'vi ini yó koni tá'an yó. Ta saá ni, to'on xaꝯ kúu ñayó'o, chi ñii laꝯ Jesucristo kúu ta ndixa ndaꝯ kisa ndivi to'on yó'o. Ta vitin ndó'ó, ñivi na ndíkon yichi ra, ñii ki'va saá ndixa kisa ndivi ndó to'on xaꝯ yó'o. Ta vitin ndee ña on vá'a ña naa, kuꝯan ndi'i xa'a ña, saá chi kivi kixaꝯ Jesucristo ñoyívi yó'o, ta ndatán yoo ña kixaꝯ ño'o ndino'o ña yé'e, ta kúndeé ña noq naa, saá yoo ña.

⁹ Tá yoo ñivi na ká'an, káchí na ndí ndíkon na yichi va'a noq yé'e ño'o, ta ñivi yó'o sáꝯ ini na xíni na natá'an na, ta saá ñavatá kúu to'on ña ká'an na, chi ña sáꝯ ini na xíni na natá'an na sáná'a ña ndí ndíkon ka na yichi on vá'a noq naa ní. ¹⁰ Ta ñivi na ndixa kí'vi ini xíni natá'an na, ta ñivi yó'o kúu na ndíkon yichi va'a noq yoo ño'o yé'e. Ta ñivi yó'o, on vása yoo ini na ña sanakava xí'in mji na ña ke'é na ña on vá'a. ¹¹ Ta ñivi na sáꝯ ini xíni inka ñivi na kándixa Jesucristo, ñivi yó'o, xí'in ña ké'é na saá sáná'a na ndí xíka ka na yichi on vá'a noq naa. Ta saá ñivi yó'o on vása xíni na ndá yichi kuꝯan na, saá chi ñanaa sakuáá ña nduchú noq na.

¹² Ta ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo, ndatán yoo sa'yaꝯ, saá yoo ndó, ta táai tutu yó'o xaꝯ ña nda'a ndó, chi Ndios xa kisa ká'no ini ra xa'a kuꝯchi ndó, saá chi Jesucristo ñixi'i ra xa'a kuꝯchi yó. ¹³ Ta ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo, na

kúu ñivi naxikuꝯa na to'ó, táai tutu yó'o xaꝯ ña nda'a ndó, chi xa xíni va'a ndó Jesucristo, ta ta xa táku nda si'na ka tá ta'an kixá'a koo kivi noq ñoyívi. Ta ndó'ó, nataꝯ xí'in náña'a na kúu nakuáchi na kándixa Jesucristo, táai tutu yó'o xaꝯ ña nda'a ndó, chi xa kúndeé ndó noq ñanímꝯ ndiva'a.

Ndi'i ndó'ó na kúu ñivi na kándixa Jesucristo, inka yichi ká'an i ndí ndatán yoo sa'yaꝯ, saá yoo ndó, ta táai tutu yó'o xaꝯ ña nda'a ndó, chi xa xíni va'a ndó Yivá yó Ndios. ¹⁴ Ta ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo, na kúu ñivi naxikuꝯa na to'ó, táai to'on yó'o ña ndato'on i xí'in ndó, chi xa xíni va'a ndó Jesucristo, ta ta xa táku nda si'na ka tá on ta'an kixá'a koo kivi noq ñoyívi. Ta ndó'ó, na kándixa Jesucristo, na kúu nakuáchi, tuku táai to'on yó'o ña ndato'on i xí'in ndó, chi ndó'ó kúu ñivi na kómí ní ndee Ndios, ta ndi'i saá kivi to'on Ndios yoo ña táku ña ini ndó, ta saá xa kúndeé ndó noq ñanímꝯ ndiva'a.

¹⁵ Xí'in ndi'i ndó'ó, na kúu ñivi na kándixa Jesucristo, táai to'on ña xaꝯ nda'a ndó, ña ndato'on i, káchí i saá: On kusii ini ndó kundíkon ndó yichi on vá'a ñoyívi yó'o, ta nda lo'o on kuki'vi ini ndó koni ndó ña on vá'a ña yoo ñoyívi yó'o. Saá chi ndi'i ñivi na kí'vi ní ka ini xíni na ña yoo ñoyívi yó'o, ñivi yó'o on vása kí'vi ini na xíni na Yivá yó Ndios. ¹⁶ Chi ndi'i ña on vá'a ña yoo ñoyívi yó'o on sivi ña kaku noq Ndios kúu ña, ta kuiti kaku ña noq ñanímꝯ ndiva'a ña xá'nda chiño noq ñoyívi yó'o. Tá kóni yó ke'é yó ña on vá'a ña kútoo ní yiki koñu yó, án kóni yó kukomí yó ndi'i ña kúsi i ini nduchú noq yó xíni ña, ta ña kóni yó saá on sivi ña vaꝯi noq Yivá yó Ndios kúu ña. Tá ñivi na ña'a ní ini kúu yó xa'a ñakuíká kómí yó án xa'a chiño ná'no ké'é yó, ta ña ña'a ini yó saá, on sivi ña vaꝯi noq Yivá yó Ndios kúu ña. Saá chi ña xáni sini yó saá kuiti kaku ña noq yichi on vá'a ñoyívi yó'o. ¹⁷ Ta ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ña on vá'a ña kútoo ní ñivi, ña yá'a kuꝯan kúu ña, ta kixaꝯ ñii kivi on koo ka ña. Ta saá ni, ñivi na kisa ndivi ña kóni Ndios, ñivi yó'o on ndi'i xa'a na, ta ndixa kutaku na ndi'i saá kivi.

To'on yó'o ká'an xa'a taa ta sáa ini xini Jesucristo

¹⁸ Ndó'ó, nivi na kándixa Jesucristo, ndatán yóo sa'ya*i*, saá yóo ndó, ta ndátó'on*i* xí'in ndó ndí xa vaxi kuyatin kivi sondí'í ñoyívi yó'o. Xa xini sọ'o ndó tá vaxi kuyatin kivi sondí'í, ta nakundichi ñii taa ta kúu ta sáa ní ini xini ra Jesucristo, ta vitin xa yóo kuá'a ní nivi na kúu na sáa ini xini na Jesucristo. Ta xí'in ñayó'o kúnda*a* ini yó ndí xa yatin vaxi kivi sondí'í ñoyívi yó'o. ¹⁹ Vará sava nivi na kúu na sáa ini xini na Jesucristo vitin, xikuu nivi na si'na ñii xitaku xí'in yó, ta nivi yó'o on sivi na ndixa kándixa Jesucristo xikuu na. Ta saá nita'vi tá'an na xí'in mii yó, ta kee na kuá'an na. Ta xí'in ñayó'o kúnda*a* va'a ini yó ndí nivi yó'o nda ñii kivi on vása ní-xiyo yu'ú na xí'in mii yó, chi on vása ndino'o ini na kándixa na Jesucristo. Tá ndixa nivi na ndino'o ini kándixa Jesucristo xikuu na, níkuu, ta yóo ka na kuá'an na yichi ra xí'in yó vitin. Ta xa'a ña nita'vi tá'an na xí'in yó, na kúu nivi na ndixa ndikon Jesucristo, kúnda*a* ini yó ndí nivi yó'o nda lo'o on vása ní-xikuu na nañani yó án náki'va yó.

²⁰ Ta ndó'ó, on sivi ndatán yóo nivi yó'o yóo ndó. Saá chi Jesucristo, Taa taYii, ti'vi ra Níma Ndios ña kutaku ña ini ndó. Ta xa'a ña táku Níma Ndios ini ndó, xa xini ndó ndi'i ñanda*a*. ²¹ Ta xa'a ña kúnda*a* ini ndí xa xini ndó ñanda*a*, táa*i* to'on yó'o xa*a* ña nda'a ndó. Saá chi mii yó kúnda*a* ini yó ndí nda ñii to'on ña vatá on vása káku ña noo Ndios, taa ta kúu tанда*a* ndino'o.

²² Ta, ¿yu kúu nivi na vatá ní? Nivi na vatá ní kúu na ká'an, káchí na ndí on sivi taJesús kúu Cristo, taa ta ti'vi Ndios sakaku ra nivi ñoyívi yó'o. Nivi na káchí saá kúu nivi na sáa ini xini na Jesucristo. Ta nivi yó'o kúu nivi na on xiiin kandixa Ndios, ni on xiiin na kandixa na Sa'ya ra Jesucristo. ²³ Tá yóo nivi na on xiiin kandixa Sa'ya Ndios, ñayó'o kóni kachí ña ndí on xiiin na kandixa na mii Ndios. Ta nivi na ndino'o ini ká'an ndátó'on na ndí kándixa na Sa'ya Ndios, ta nivi yó'o kúu na táku Ndios ini.

²⁴ Ta ndó'ó, on sandakoo ndó kándixa ndó to'on va'a xa'a Jesucristo, ña kúu ña xini sọ'o ndó nda kivi noo ña kixá'a ndó kándixa ndó ra. Ta xí'in ña ke'é ndó saá, ndi'i saá kivi yóo ndó táku ndó ini Jesucristo, taa ta kúu Sa'ya Ndios, ta ñii ki'va saá yóo ndó táku ndó ini Yivá yó Ndios. ²⁵ Jesucristo nika'an ra, kindoo ra xí'in yó, na kúu nivi na kándixa ña'a, ta nika'an ra, káchí ra saá: "Nda'a nivi na kándixa yi'i taxi*i* ña ndixa ndino'o kutaku na xí'in ndi'i saá kivi", saá káchí Jesucristo, kindoo ra xí'in yó.

²⁶ Táa*i* to'on yó'o ña ndátó'on*i* xí'in ndó xa'a nivi na kóni sandá'vi ndó'ó xí'in to'on vatá. ²⁷ Jesucristo xa ti'vi ra Níma Ndios ña koo ña xí'in ndó, ta Níma yó'o yóo ña táku ña ini ndó ndi'i saá kivi. Ta saá on vása xini ñó'ó ndó nivi ña saná'a na ndó'ó, chi Níma Ndios saná'a ña ndó'ó xa'a ndi'i ñanda*a*. Ta ndi'i ña saná'a Níma Ndios kúu to'on ña nda*a* ndino'o, ta nda lo'o on koó ñavatá ká'an Níma Ndios. Ta ndi'i saá kivi xini ñó'ó koo ndó kutaku ndó ini Jesucristo. Ta ñii ki'va ndatán Níma Ndios saná'a ña ndó'ó ndasaá kutaku ndó, ta saá xini ñó'ó va'a kutaku ndó.

²⁸ Ndó'ó, nivi na kándixa Jesucristo, ndatán yóo sa'ya*i*, saá yóo ndó, ta ndátó'on*i* xí'in ndó ña koo ndó kutaku ndó ini Jesucristo, ta nda ñii kivi on sandakoo ndó yichi ra. Ta saá tá kixaa kivi ndikó ra ñoyívi yó'o, ta on vása kuyi'vi ndó noo ra, ni on vása kuka'an noo ndó kuita ndó noo ra. ²⁹ Xini yó Jesucristo kúu ñii taa tанда*a* ndino'o, ta saá kúnda*a* ini yó ndí ndi'i nivi na ké'é ñanda*a* ndatán yóo ña ke'é Jesucristo, nayó'o kúu nasa'ya ndino'o Ndios.

3

To'on yó'o ká'an ndí sa'ya Ndios kúu nivi na ndikon yichi ra

¹ ¡Ndachun ndeé ní ki'vi ini Yivá yó Ndios xini ra mii yó! Saá chi sákunaní ra yó sa'ya mii ra. Ta, ¡ndixa sa'ya Ndios kúu mii yó! Ta nivi na ndikon yichi on vá'a ñoyívi yó'o, on vása nákoní na ndí sa'ya Ndios kúu yó, chi nivi yó'o on vása xini na Ndios. ² Nañani yó xí'in náki'va

yó, ñivi na kí'vi ní ini ñ xíni ñ kúu ndó, ta ndátò'on ñ xí'in ndó ndí mji yó kúu sa'ya Ndios vitin. Ta saá ni, on tã'án kundaa va'a ini yó ndasaá nduu yó kivi ña vaxi ña kutaku yó ñoyívi ñino xí'in Ndios. Ta vitin kundaa ini yó ndí kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o, ta mji yó, ñivi na kándixa ña'á, nduu yó ndátán yóo ra. Saá chi xí'in nduchú ñoo yó koni yó ra. Ndátán mji káa ra, saá ndixa koni ndino'o yó ra. ³ Ta ndi'i ñivi na kúsij ini ndáti ña ndikó Jesucristo, chi ndáa ini na ndí kivi saá kundivi ña ndáti na, ñivi yó'o chíkaa na ndee xí'in mji na ña nduu na ñivi na on koó kuachi kuiso ñoo Ndios. Ta xã'ã ña ndíkõn na Jesucristo kúu ña ké'é na saá, chi Jesucristo kúu tãa tã ndii ndino'o.

⁴ Ndi'i ñivi na ké'é ña on vá'a kúu ñivi na yá'a ndoso ñoo ndáyí Ndios ta ndiso na kuachi ñoo ra. Saá chi ndi'i ñoo ña on vá'a ké'é ñivi kúu ña yá'a ndoso ndáyí Ndios. ⁵ Xa xíni ndó ña kixaa Jesucristo ñoyívi yó'o kúu xã'ã ña kindaa ra kuachi ña ndiso ñivi. Ta nda lo'o on koó kuachi ndiso Jesucristo, tãa tã ndii ndino'o kúu ra. ⁶ Ta saá ñivi na ndixa ndíkõn Jesucristo, tá ñii táku na xí'in ra, ta ñivi yó'o on vása ndíkõn na yichí ñoo ké'é na ña on vá'a. Ta ñivi na ndíkõn yichí ñoo ké'é na ña on vá'a, ñivi yó'o kúu ñivi na on tã'án nakutá'an xí'in Jesucristo, ni on tã'án koni na ra. ⁷ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndátán yóo sa'ya mji ñ, saá yóo ndó, ta ndátò'on ñ xí'in ndó ña on taxi ndó ña sandá'ví ñivi ndó'ó xí'in tò'on vatá ña on vása yóo yu'ú xí'in tò'on ña káchí saá: Ñivi na kisa ndivi ñandaa kúu ñivi nandaa. Ndátán yóo Jesucristo tãa tandaa, saá yóo ñivi yó'o, na kúu na kisa ndivi ñandaa. ⁸ Ta ñivi na on xijn sandakoo ké'é ña on vá'a kúu ñivi na ndíkõn yichí ñoo xá'nda chiño ñanímã ndiva'a, saá chi nda kivi ñoo ñanímã ndiva'a on vása sandakoo ña ké'é ña ndi'i saá ñoo ña on vá'a. Ta xã'ã ñayó'o Ndios tã'ví ra Jesucristo kixaa ra ñoyívi yó'o ña sandi'i ra xã'ã ndi'i chiño ña ké'é ñanímã ndiva'a yó'o.

⁹ Tá ndixa sa'ya Ndios kúu yó, ta saá on vása kuã'an ka yó yichí ñoo xá'nda chiño ña on vá'a ñoo yó, saá chi Ndios xa taxi ra

Nímã ra ña táku ini yó, ta ndátán yóo ini Ndios saá yóo ini yó vitin. Ta xã'ã ñayó'o, on vása kúchiño yó kutaku yó ké'é yó ña on vá'a. Saá chi vitin táku yó ké'é yó ña kóni Ndios. ¹⁰ Ta kúchiño kundaa ini yó yu kúu sa'ya Ndios ta yu kúu sa'ya ñanímã ndiva'a. Saá chi ndi'i ñivi na on vása kisa ndivi ñandaa, ñayó'o sáná'a na ndí on sivi sa'ya Ndios kúu na. Ta ndi'i ñivi na on vása kí'vi ini xíni nañani na án náki'va na, on sivi sa'ya Ndios kúu ñayó'o.

¹¹ Ñayó'o kúu tò'on Ndios ña xini so'o yó nda kivi kixá'á yó kándixa yó Jesucristo, tò'on ña káchí saá: Kuki'vi ini yó koni tá'an yó, káchí ña. ¹² Ta on vá'a koo yó ndátán ñixiyo tãCaín kuiya xina'á, chi tayó'o ñixika ra yichí ñanímã ndiva'a, ta xã'ni ra ñani ra. Ta, ¿ndachun xã'ni ra ñani ra? Ke'é ra saá xã'ã ña kisa kuíni ini ra xini ra ñani ra, chi ñani ra xitaku ra ké'é ra ñandaa ñoo Ndios, ta tãCaín yó'o xitaku ra ké'é ra ña on vá'a.

¹³ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó kúu ñivi na táku ké'é ñandaa. Ta xã'ã ña ké'é ndó ñava'a saá, ñivi na ndíkõn yichí on vá'a ñoyívi yó'o sãa ini na xíni na ndó'ó. Ta nda lo'o on naka'nda ini ndó koni ndó ña ké'é na saá. ¹⁴ Ta mji yó, ñivi na kándixa Jesucristo, kúu yó ñivi na kí'vi ini xíni tá'an. Ta xí'in ña ké'é yó saá kundaa ini yó ndí ndixa sandakoo va'a yó yichí on vá'a ña salo'o sandi'i xã'ã yó, níkuu, ta vitin kuã'an yó yichí ñoo ndixa táku ndino'o yó ñoo Ndios. Ta ndi'i ñivi na on vása kí'vi ini xíni natá'an na, ñivi yó'o, vará xíka ka na ñoyívi yó'o, on vása táku na ñoo Ndios. ¹⁵ Ta ndi'i ñivi na sãa ini xíni natá'an na, ta ñivi yó'o ñii kiva kúu na xí'in ñivi na xíka xá'ni inkã ñivi. Ta xini yó ndí ndi'i ñivi na xíka xá'ni inkã ñivi, on sivi ñivi na táku ñoo Ndios kúu ñayó'o. ¹⁶ Xini ñó'ó kundaa ini yó xã'ã ñava'a ké'é Jesucristo xã'ã yó, chi taxi xí'in mji ra ñixi'j ra xã'ã kuachi yó. Ta ña ké'é ra saá taxi ña kundaa ini yó ndasaá xini ñó'ó ndixa kuki'vi ini yó koni yó nañani yó xí'in náki'va yó. Ta saá mji yó ñivi na ndíkõn yichí Jesucristo, ñii kiva ndátán kí'vi ini ra xíni ra mji yó, saá xini ñó'ó kuki'vi ini yó koni tá'an yó, ta taxi xí'in mji yó ña chindeé tá'an yó

taṇḁa kivḱ yó xa'a nañani yó xí'in náki'va yó. ¹⁷ Tá yóo natá'an yó na ɔn koó ña xini ñó'ó ña kómí na, ta yóo sava mḱi yó na kómí ña xini ñó'ó natá'an yó yó'o, ta saá va'a taxi yó ña xini ñó'ó na nda'a na. Tá ɔn vása ké'é yó saá, ta ñayó'o kóni kachí ña ndí ɔn vása kí'vi ini yó xini yó natá'an yó yó'o, ndatán Ndios kí'vi ní ini ra xini ra mḱi yó. ¹⁸ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndatán yóo sa'ya j yóo ndó, ta ndátɔ'on j xí'in ndó ndí ɔn vá'a kuiti ka'an yó kachí yó ndí kí'vi ini yó xini yó natá'an yó, chi xini ñó'ó kasa ndivi yó chiño ña sán'a ndí ndixa kí'vi ini yó xini yó na.

¹⁹ Tá xí'in ña ndixa kí'vi ini yó xini yó natá'an yó, ta saá kúndaḁ ini yó ndí nḱivi na ndixa ndíkɔn Ndios kúu yó, ta ɔn vása kúka'an noḱ yó noḱ ra, ta va'a yóo ini yó noḱ ra. ²⁰ Ta saá ni, tá nímḁ yó chíkaḁ ña kuachi xa'a mḱi yó, ta saá xini ñó'ó kúndaḁ ini yó ndí ká'no ní ka yóo ini Ndios ña kasa ká'no ini ra xa'a yó, ta Ndios xini va'a ra ndi'i ña yóo ini yó. ²¹ Ndó'ó kúu nḱivi na kí'vi ní ini j xini j, ta ndátɔ'on j xí'in ndó, káchí j saá: Tá nímḁ yó ɔn vása chíkaḁ ña kuachi saṭa yó noḱ Ndios, ta saá ɔn vása kúka'an noḱ yó noḱ Ndios, ta xí'in ña ndino'o ini yó kuchíño yó ka'an yó xí'in ra. ²² Ta saá ndi'i ña ndúkú yó noḱ Ndios, taxi ra ña nda'a yó, saá chi kisa ndivi yó ña xá'nda chíño ra noḱ yó, ta ké'é yó chíño ña kúsij ini ra xini ra. ²³ Ta ñayó'o kúu ña xá'nda chíño Ndios noḱ yó: Xini ñó'ó kandixa yó Jesucristo, taḁ ta kúu Sa'ya Ndios, ta xini ñó'ó kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó, ñii kḱ'va ndatán mḱi Jesucristo xa'nda chíño ra noḱ yó kḱ'vi nḱixika ra ñoyívi yó'o. ²⁴ Ta ndi'i nḱivi na kisa ndivi ña xá'nda chíño Ndios, nḱivi yó'o táku na ini Ndios ta Ndios táku ra ini nḱivi yó'o. Ta ndixa kúndaḁ ini yó ndí táku Ndios ini yó chi taxi ra Nímḁ ra nda'a yó, ta ndixa táku Nímḁ ra ini yó.

4

Tɔ'on yó'o ndátɔ'on ndasaá kúchiño nakoni yó Nímḁ Ndios

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó kúu nḱivi na kí'vi ní ini j xini j, ta ndátɔ'on j xí'in ndó ña ɔn kandixa ndó ndi'i nḱivi na

ká'an, káchí na saá: “Tɔ'on ña taxi Nímḁ Ndios kúu ña ká'an ndí”, káchí na. Ta xini ñó'ó koto ndoso ndó nḱivi yó'o xa'a ña kúndaḁ ini ndó án ndixa Nímḁ Ndios kúu ña taxi tɔ'on ká'an na, chi yóo ku'a ní naprofeta vatá na xika ñoyívi yó'o vitin. ² Ndátɔ'on j xí'in ndó ndasaá kúchiño nakoni ndó tá ndixa Nímḁ Ndios kúu ña taxi tɔ'on ña ká'an nḱivi yó'o. Tá nḱivi yó'o ndákuijn na xa'a Jesucristo, káchí na saá: “Jesucristo, kḱxaḁ ra ñoyívi yó'o, ta xḱkuu ra nḱivi ndino'o xí'in yḱí koñu ñii kḱ'va ndatán yóo yḱí koñu mḱi yó”, káchí na, ta saá kúndaḁ ini yó ndí tɔ'on ña ká'an na kúu ña taxi Nímḁ Ndios nda'a na. ³ Ta nḱivi na ɔn xḱin ka'an ndí Jesucristo xḱkuu ra nḱivi ndino'o, ta xḱkomí ra yḱí koñu ndino'o, ñii kḱ'va ndatán yóo yḱí koñu mḱi yó, ta nḱivi yó'o ɔn vása ká'an na tɔ'on ña taxi Nímḁ Ndios nda'a na. Ta nḱivi yó'o ká'an na ndasaá kuiti tɔ'on ña taxi nímḁ ña sáḁ ini xini Jesucristo. Xa xḱin sɔ'o ndó ndí ñii kḱ'vi kḱxaḁ nímḁ yó'o, ña kúu ña sáḁ ini xini Jesucristo, ta vitin xa yóo ña, xika ña ñoyívi yó'o.

⁴ Ta ndó'ó, ndatán yóo sa'ya j, saá yóo ndó, ta ndó'ó kúu nḱivi na ndíkɔn Ndios. Ta xa kúndeé ndó noḱ naprofeta vatá, na ɔn vása ká'an tɔ'on Ndios. Ta mḱi ndó, xa'a ña táku Nímḁ Ndios ini ndó, xa kúndeé ndó noḱ navatá yó'o, saá chi Nímḁ Ndios kúu ña ndeé ní ka noḱ ñanímḁ ndiva'a ña xika ñoyívi yó'o. ⁵ Naprofeta vatá kúu nḱivi na ndíkɔn yichḱ ɔn vá'a ñoyívi yó'o, ta ká'an na tɔ'on ña taxi nímḁ ña xá'nda chíño noḱ yichḱ ɔn vá'a yó'o. Ta saá nḱivi na ndíkɔn yichḱ ñoyívi yó'o chíkaḁ sɔ'o na tɔ'on vatá yó'o. ⁶ Ta mḱi yó, nḱivi na ndíkɔn Ndios kúu yó, ta xa'a ñayó'o inkḁ nḱivi na xa xini va'a Ndios, nayó'o chíkaḁ sɔ'o na tɔ'on ña ká'an yó. Ta nḱivi na ɔn vása ndíkɔn Ndios, nḱivi yó'o ɔn xḱin na chíkaḁ sɔ'o na tɔ'on ña ká'an yó. Tá xí'in ña ké'é nḱivi saá, kúchiño yó kúndaḁ ini yó án Nímḁ Ndios kúu ña táku ini nḱivi yó'o, án nímḁ vatá kúu ña táku ini na.

Tɔ'on yó'o ká'an ndí Ndios kí'vi ní ini ra xini ra nḱivi

⁷ Nañani yó xí'in náki'va yó, kí'vi ní ini j xini j ndó'ó, ta ndi'i mḱi yó xini ñó'ó

kuki'vi ní ini yó koni tá'an yó, saá chi Ndios kúu t̄a t̄a táxi ndee nda'a yó ña ke'é yó saá. Ta ndi'i n̄ivi na kí'vi ini xíni natá'an na, n̄ivi yó'o ndixa kúu nasa'ya Ndios, ta kúu na n̄ivi na ndixa va'a xín̄i Ndios. ⁸ Ndi'i n̄ivi na ɔn vása kí'vi ini xíni natá'an na, ta n̄ivi yó'o ɔn vása xín̄i va'a na Ndios, chi ndixa ini Ndios chútú ña xí'in ña kí'vi ní ini ra xíni ra ndi'i n̄ivi. ⁹ Ta Ndios saná'a ra ndí ña ndixa ndaa ní kí'vi ini ra xíni ra ndi'i yó, chi t̄i'ví ra Sa'ya ra t̄a ñii laá noo ra, k̄ixaá ra ñoyívi yó'o, ta n̄ixi'i ra xa'a kuachi yó, ta xa'a ña ke'é ra saá kuchiño kutaku ndino'o yó ndi'i saá k̄iv̄i xí'in Ndios. ¹⁰ Vará kí'vi ní ini yó xíni yó Ndios, ta m̄ji yó ɔn vása tondaa yó kundeé yó ña kuki'vi ini yó koni yó ra ñii k̄i'va ndatán Ndios kí'vi ní ini ra xíni ra m̄ji yó. Saá chi Ndios saná'a ra ndasaá ndeé ní kí'vi ini ra xíni ra m̄ji yó, chi t̄i'ví ra Sa'ya ra Jesucristo k̄ixaá ra ñoyívi yó'o, ta n̄isok̄o xí'in m̄ji ra xa'a kuachi yó.

¹¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, xa'a ña kúndaá ini yó ndí Ndios kí'vi ní ini ra xíni ra m̄ji yó, ta saá m̄ji yó ndixa xín̄i ñó'ó kuki'vi ní ini yó koni tá'an yó. ¹² Nda ñii n̄ivi ɔn t̄a'án koni na Ndios xí'in nduch̄u noo na, ta saá ni, tá ndixa kí'vi ini yó xíni tá'an yó, ta saá Ndios yóo ra táku ra ini yó, ta xí'in ndee ra ñii ñii k̄iv̄i m̄ji yó va'a ka kuki'vi ini yó koni tá'an yó, nda tondaa yó kuki'vi ini yó koni tá'an yó, ndatán ñii k̄i'va kí'vi ini Ndios xíni ra m̄ji yó. ¹³ Ndixa Ndios xa t̄axi ra Níma ra yóo ña táku ña ini yó. Ta xí'in ña ke'é ra saá, kúndaá ini yó ndí yóo yó táku yó ini Ndios ta Ndios yóo ra táku ra ini yó. ¹⁴ Ta m̄ji ndi, xí'in nduch̄u noo ndi x̄ini ndi Jesucristo k̄iv̄i n̄ixika ra ñoyívi yó'o, ñakán ká'an ndi ndákuiin ndi noo ndó ndí Jesucristo kúu Sa'ya Ndios, ta Ndios t̄i'ví ña'a ra k̄ixaá ra ñoyívi yó'o xa'a ña sakaku ra n̄ivi noo ña ɔn vá'a. ¹⁵ Ta ndi'i n̄ivi na ndino'o ini ká'an ña kándixa na ndí Jesucristo kúu Sa'ya Ndios, Ndios yóo ra táku ra ini n̄ivi yó'o, ta n̄ivi yó'o yóo na táku na ini Ndios.

¹⁶ Xín̄i va'a yó ta kúndaá ini yó ndí ndixa kí'vi ini Ndios xíni ra m̄ji yó, saá chi ini Ndios chútú ña xí'in ña kí'vi ndino'o ini ra xíni ra ndi'i n̄ivi. Ta ndi'i n̄ivi na

ñii ñii k̄iv̄i táku na xí'in ña kí'vi ini na xíni na Ndios, ta xí'in ña kí'vi ini na xíni na natá'an na, ta n̄ivi yó'o, kúu n̄ivi na yóo táku ini Ndios, ta Ndios yóo ra táku ra ini n̄ivi yó'o. ¹⁷ Ta xí'in ña yóo Ndios táku ra ini yó, tondaa yó kuki'vi ndino'o ini yó koni yó ra, ta saá tuku tondaa yó kuki'vi ndino'o ini yó koni yó natá'an yó. Ta ña táku yó saá, saná'a yó ndí táku yó ndatán x̄itaku Jesucristo ñoyívi yó'o. Ta xa'a ña táku yó saá ɔn kuyi'ví yó kuita yó noo Ndios k̄iv̄i ña kasa nani ra xa'a kuachi n̄ivi. ¹⁸ Tá ndixa kúndaá ini yó ndí Ndios kí'vi ní ini ra xíni ra m̄ji yó, ta tá kí'vi ní ini yó xíni yó Ndios, ta tá kí'vi ní ini yó xíni yó natá'an yó, ta ña ké'é yó saá ɔn taxi ña kuyi'ví ini yó noo Ndios. Saá chi ña yí'ví ini n̄ivi noo Ndios, káku ña noo ña yí'ví ini na noo ña saxo'v̄i ra na xa'a kuachi na. Ta saá tá yí'ví ini yó noo Ndios, ta kóni kachí ñayó'o ndí ɔn t̄a'án tondaa yó kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó ñii k̄i'va ndatán kí'vi ini Ndios xíni ra m̄ji yó.

¹⁹ Vitin kí'vi ini yó xíni yó Ndios chi Ndios kúu t̄a t̄a si'na k̄ixá'a kí'vi ini xíni ra m̄ji yó. ²⁰ Tá yóo ñii n̄ivi, ká'an na káchí na saá: “Yi'i kí'vi ini i xíni i Ndios”, ta saá ni, n̄ivi yó'o sáa ini na xíni na natá'an na, ta ɔn s̄iv̄i ñandaá kúu ña káchí nayó'o ña kí'vi ini na xíni na Ndios. Saá chi tá ɔn vása kí'vi ini yó xíni yó n̄ivi na va'a x̄ito yó xí'in nduch̄u noo yó, ta saá ɔn vása kuchiño yó kuki'vi ini yó koni yó Ndios, t̄a t̄a ɔn vása x̄ito yó xí'in nduch̄u noo yó. ²¹ M̄ji Jesucristo xa'nda chiño ra noo yó, káchí ra saá: “Ndi'i n̄ivi na kí'vi ini xíni na Ndios, n̄ivi yó'o xín̄i ñó'ó kuki'vi ini na koni na natá'an na”, káchí ra.

5

T̄o'on yó'o ká'an ndí n̄ivi na ndik̄on t̄a Jesús kúndeé na noo yich̄i ɔn vá'a ñoyívi yó'o

¹ Ndi'i n̄ivi na kándixa ndí t̄a Jesús kúu Cristo, t̄a t̄a t̄i'ví Ndios sakaku ra m̄ji yó, ta n̄ivi yó'o kúu sa'ya ndino'o Ndios. Ta ndi'i n̄ivi na ndixa kí'vi ini xíni na Yivá yó Ndios, ta n̄ivi yó'o, saá tuku kí'vi ini na xíni na n̄ivi na kúu sa'ya ra. ² Tá kí'vi ini yó xíni yó Ndios ta kisa ndivi yó ña

xá'nda chiño ra noo yó, ta xí'in ña ké'é yó saá, kúndaḡ ini yó ndí ndixa kí'vi ini yó xíni yó n̄ivi na ñii kúu sa'ya Ndios xí'in yó. ³ Tá ndixa kisa ndivi yó ña xá'nda chiño Ndios noo yó, ta xí'in ñayó'o sáná'a yó ndí ndixa ndino'o kí'vi ini yó xíni yó ra. Ta ndi'i ña xá'nda chiño Ndios noo yó on vása yo'vi ní kasa ndivi yó ña. ⁴ Saá chi ndi'i m̄i yó, n̄ivi na kúu sa'ya Ndios, ndixa kúndeé yó noo yich̄i on vá'a ñoyívi yó'o. Xa'a ña kándixa yó Jesucristo, kómí yó ndeé ña kúndeé yó noo yich̄i on vá'a. ⁵ Saá chi n̄ivi na kándixa Jesucristo kúu Sa'ya Ndios, ndasaá kuiti n̄ivi yó'o kúu n̄ivi na kúndeé noo yich̄i on vá'a ñoyívi yó'o.

To'on yó'o ká'an ndí yóo un̄i ña ndákuijn xa'a Jesucristo

⁶ Jesucristo kixaa ra ñoyívi yó'o, ta yóo un̄i ña táxi kúndaḡ ini yó yu kúu ra. Saá chi yóo takuií tá ch̄ichi Jesucristo, ta yóo n̄i Jesucristo ña n̄ixita, ta yóo Níma Ndios ña ndákuijn xa'a Jesucristo, ta Níma Ndios kúu ña ká'an to'on ndaa ndino'o. ⁷ Ta saá yóo un̄i ña ndákuijn xa'a Jesucristo ñoyívi n̄ino, ta ñii ña kúu Yivá yó Ndios, ta ink̄a ña kúu To'on Ndios, ta ink̄a ña kúu Níma Ndios, ta ña un̄i yó'o ñii laá kúu ña. ⁸ Ta yóo un̄i ña ndákuijn xa'a Jesucristo ñoyívi yó'o, ta ñii ña kúu Níma Ndios, ta ink̄a ña kúu takuií tá ch̄ichi Jesucristo, ta ink̄a ña kúu n̄i ña kee yikí koñu Jesucristo kivi n̄ixi'i ra nda'a tón cruz. Ta un̄i ñayó'o ñii yóo yu'ú ña. ⁹ M̄i yó kándixa yó to'on ña ká'an n̄ivi xí'in yó, ta ña ndáya'ví ní ka kúu to'on ña ká'an Ndios. Saá chi m̄i Ndios kúu ta ta ndákuijn xa'a Sa'ya ra Jesucristo. ¹⁰ Ta ndi'i n̄ivi na kándixa Jesucristo ta ta kúu Sa'ya Ndios, ta ini ñii ñii n̄ivi yó'o yóo to'on ña ndákuijn xa'a ra. Ta n̄ivi na on vása kándixa to'on ña ká'an Ndios xa'a Jesucristo, n̄ivi yó'o kóni kachí na ndí Ndios kúu ta ta vatá, chi on x̄ijn na kandixa na ndí to'on ña ká'an Ndios xa'a Sa'ya ra kúu ñandaḡ. ¹¹ To'on ña ndákuijn Ndios kúu ña káchí saá: Ndios xa taxi ra ña ndino'o kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. Ke'é ra saá xí'in yó chi kándixa yó Sa'ya ra Jesucristo, ta ta

táku ndino'o, ta ñii yóo yó xí'in ra. ¹² Ndi'i n̄ivi na táku Jesucristo ini, nayó'o kúu na táku ndino'o noo Ndios. Ta n̄ivi na on vása táku Jesucristo ini, nayó'o on vása táku na noo Ndios.

To'on yó'o ká'an ña ndí n̄ivi na kándixa Jesucristo

kutaku ndino'o na ndi'i saá kivi

¹³ Táa i tutu yó'o ña xa ña nda'a ndó, na kúu n̄ivi na kándixa Jesucristo, ta ta kúu Sa'ya Ndios, chi kóni ña kúndaḡ ini ndó ndí ndixa xa táku ndino'o ndó noo Ndios, ta kutaku ndó xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi.

¹⁴ Ta m̄i yó, n̄ivi na kándixa Jesucristo, ndino'o ndaa ini yó ña Ndios ndixa x̄ini so'o ra ndi'i ña ndúkú yó noo ra. Tá ña ndúkú yó noo Ndios kúu ñava'a, ña ñii kúu xí'in ña kóni m̄i ra, ta saá ndixa ch̄ikaa so'o ra to'on ká'an yó xí'in ra. ¹⁵ Ndixa kúndaḡ ini yó ndí Ndios x̄ini so'o ra ndi'i ña ndúkú yó noo ra, ta xa'a ñayó'o, ndaa ini yó ndí Ndios xa taxi ra nda'a yó ña kúu ña ndúkú yó noo ra.

¹⁶ Tá xito yó ñii natá'an yó na kándixa Jesucristo ké'é na ña on vá'a, ta saá va'a ná ndukú yó noo Ndios xa'a na. Ta saá Ndios kúchiño kasa ká'no ini ra xa'a nayó'o, ta taxi ra ña va'a nakutá'an tuku na xí'in ra. To'on yó'o ká'an i xa'a n̄ivi na on vása ní-ki'vi kuachi ndeé ña sandi'i xa'a na noo Ndios. Saá chi ndixa yóo kuachi ndeé ní ña sandi'i xa'a n̄ivi noo Ndios, ta on vása ká'an i ña ndukú yó noo Ndios ña kasa ká'no ini ra xa'a kuachi yó'o. ¹⁷ Ndi'i saá noo ña on vá'a ké'é n̄ivi, ñayó'o kúu kuachi noo Ndios. Ta saá ni, on s̄ivi ndi'i ña on vá'a ké'é n̄ivi kúu kuachi ña sandi'i xa'a na noo Ndios.

¹⁸ Ta m̄i yó, n̄ivi na ndixa ndikon Ndios, on vása táku ka yó ké'é yó ña on vá'a. Saá chi Jesucristo, ta ta kúu Sa'ya Ndios ndaa ra m̄i yó, n̄ivi na kándixa ña'a, ta saá ñaním̄a ndiva'a on vása kúchiño ka ña sandá'ví ña m̄i yó.

¹⁹ X̄ini yó ndí sa'ya Ndios kúu m̄i yó, ta táku yó t̄ixin ndeé ra. Ta n̄ivi na ndikon yich̄i on vá'a ñoyívi yó'o, nayó'o táku na t̄ixin ndeé ñaním̄a ndiva'a ká'no.

²⁰ X̄ini yó ndí kixaa Jesucristo Sa'ya Ndios ñoyívi yó'o, ta xa taxi ra ña koni

va'a yó Ndios ɬa ɬa kúu ɬandaa ndino'o.
Ta saá vitin táku yó ini Sa'ya Ndios, ɬa kúu
Jesucristo. Jesucristo kúu Ndios ndino'o,
ta kúu ra ɬa ɬa ndino'o táku ndi'i saá kivi.
²¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó yóo
ndó ndatán yóo sa'ya i, ta ndat'on i xí'in
ndó to'on ña xini ñó'ó ní, ña káchí saá:
Kasa kuenda xí'in mii ndó ña on kasa to'ó
ndó, ni on kasa ká'nó ndó nda ñii ñaidolo,
ni nda ñii ñaimagen, chi ndi'i ñayó'o kúu
ndios vatá. Saá ná koo ña.

Tutu ñaovi nitaaj Juan ña ti'ví ra kuaja'an nda'a nivi na kándixa Jesucristo

*Xi'in to'on yó'o tajuán ká'an ra chindee
ra nivi na kándixa Jesucristo na táku inká
ño*

¹ Yi'i, taa ta kúu taxikua'a, táaj tutu yó'o xaá ña nda'a ndó'ó, na kúu nivi na naqaxin Ndios ña kandixa ndó Jesucristo ta kundikon ndó yichí ra. Ndino'o ini j k'vi ini j xini j ndó'ó, ta on sivi ñii laá y'i k'vi ini j xini j ndó'ó, ta ndi'i nivi na xa xini va'a yu kúu ñandaá, ñii káchí saá nivi yó'o k'vi ini na xini na ndó'ó. ² Saá chi yóo ñandaá táku ña ini yó vitin, ta kutaku ka ña ini yó ndi'i saá kivi ña vaxi, ta xa'a ña kómí yó ñandaá yó'o, k'vi ini yó xini tá'an yó. ³ Yivá yó Ndios xi'in Sa'ya ra Jesucristo, jná ke'é ra kuaja'a ní ñava'a xi'in yó! ¡Ná kundá'ví ini ra koni ra mji yó! Ta, jná taxi ra ña kunakaá ñava'a ini yó! Ta, jva'a ná kundikon yó yichí ñandaá, ta ndixa ná kuki'vi ini yó koni tá'an yó!

*To'on yó'o ká'an ña ndi xini ñó'ó
kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó*

⁴ Kúsi j ní ini j chi xa nakutá'an j xi'in sava ndó'ó, nivi na kándixa Jesucristo, ta saá kúndaá ini j ndi ndó'ó kúu nivi na va'a ndikon yichí ñandaá. Ta ñii kiva ndatán yóo ña xá'nda chiño Yivá yó Ndios noo yó kasa ndivi yó, saá yóo ña kisa ndivi ndó. ⁵ Ta vitin, nañani yó xi'in náki'va yó, xáku ndá'vi j noo ndó ndi ndixa kuki'vi ní ini yó koni tá'an yó. To'on yó'o on sivi ñii to'on xaá ña xá'nda chiño j noo ndó kúu ña, chi ñii káchí kúu ña xi'in ña xa xini so'o yó nda kivi kixá'a kándixa yó Jesucristo. ⁶ Tá ndixa k'vi ini yó xini yó natá'an yó, ta xi'in ña ké'é yó saá sáná'a yó ndi kisa ndivi yó ña xá'nda chiño Ndios noo yó. Saá chi nda kivi kixá'a ndó kandixa ndó Jesucristo tandra vitin, xa xini so'o ndó to'on ña xá'nda chiño ra noo yó, ña káchí saá: Xini ñó'ó

kutaku yó xi'in ña kuki'vi ini yó koni yó Ndios, ta kutaku yó xi'in ña kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó.

⁷ Ñoyivi yó'o xa xika kuaja'a ní nivi na kóni sandá'ví ndó'ó xi'in to'on ña vatá ká'an na. Nivi yó'o kúu nivi na on xijn ka'an ndi Jesucristo xikuu ra nivi ndino'o, ta xikomí ra yiki koñu ndino'o, ñii kiva ndatán yóo yiki koñu mji yó. Ta nivi na on vása kándixa saá, kúu nivi na kóni sandá'ví ndó'ó, ta kúu na nivi na saá ini xini na Jesucristo. ⁸ Kasa kuenda va'a xi'in mji ndó ña on kandixa ndó to'on vatá ña ká'an nivi yó'o. Saá chi tá kandixa ndó ñavatá yó'o, yiyo ní kofo on naki'in ndó ndi'i ñava'a ña kóni Ndios taxi ra nda'a ndó.

⁹ Ndi'i nivi na sandakoo yichí Jesucristo ta kuaja'an na inká yichí, ta ña ké'é na saá sáná'a ña ndi Ndios on vása yóo ra táku ra ini nivi yó'o. Ta nivi na ñii ñii kivi va'a ndikon na yichí Jesucristo, ta saá Yivá yó Ndios yóo ra táku ra ini nivi yó'o, ta saá tuku Sa'ya ra Jesucristo yóo ra táku ra ini na. ¹⁰ Tá yóo nivi na kixaá noo ndó, ta nivi yó'o saná'a na ndó'ó inká to'on ña on vása yóo yu'ú xi'in to'on ña saná'a Jesucristo mji yó, ta saá on naki'in ndó nivi yó'o xi'in ña on vá'a sáná'a na, ni on ka'an ndó kachí ndó xi'in na saá: "Va'a ya'a ndó koo ndó ve'e ndi xi'in ndi." On kachí ndó saá xi'in na. ¹¹ Saá chi táná ka'an ndó to'on ña va'a naki'in ndó nivi vatá yó'o, ta ña ké'é ndó saá kóni kachí ña ndi ñii káchí yóo yu'ú ndó xi'in ña on vá'a ké'é na.

*To'on yó'o ká'an ndi tajuán kóni ra
ko'on ra koto ra nivi na naki'in tutu yó'o*

¹² Yóo kuaja'a ní ka ña kóni j ndato'on j xi'in ndó, ta on taa kaj ña noo tutu. Ndati j ndi yachi ní xaá j nda noo yóo ndó ña ka'an tá'an yó, ta saá nakutú ndi'i ini yó xi'in ñasij ní.

¹³ Ndi'i nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo yó'o noo yóo j vitin, nivi yó'o kúu na naqaxin Ndios kundikon na ra, ta vitin nayó'o tí'ví na to'on xaá ña nda'a ndó ña chindee na ndó'ó, na kúu nivi na kándixa Jesucristo. Saá ná koo ña.

Tutu ñauni nītaa taJuan ña tī'ví ra xaḗ ña nda'a taGayo

Xí'in tō'on yó'o taJuan chindeé ra taGayo

¹ Yí'i kúu taxikua'a, ta taa i tutu yó'o xaḗ ña nda'a yó'ó taGayo, ta kúu taa ta kí'vi ndino'o ini i xini i.

² Ñani yó, xini i ndí ndixa va'a yóo níma ún noo Ndios. Ta ñii kí'va ndatán va'a yóo níma ún, saá kóni i ña va'a koo yikí koñu ún, ña nda lo'o on kündeé kue'e xí'in ún. ³ Sava ñañani yó na kándixa Jesucristo xa kixaa na noo i, ta kúsi i ní ini i ña xini so'o i ña ká'an na ndatō'on na ñava'a xa'a ún, chi káchí na ndí vivii kua'an ún yichí ña ndaa. ⁴ Tō'on yó'o kúu ña sákusi i ní ini i, saá chi ndatán yóo sa'ya i ta kí'vi ní ini i xini i, saá yóo ún noo i. Ta kivi xini so'o i ndí nivi na yóo ndatán yóo sa'ya i noo i, va'a kua'an nayó'o yichí ña ndaa, ta tō'on yó'o kúu ña sákusi i ní ka ini i.

Tō'on yó'o ká'an ndí taGayo va'a kisa ndivi ra chiño Jesucristo

⁵ Ñani yó, va'a ní kisa ndivi ún chiño Jesucristo. Saá chi ndi'i saá yichí chindeé ún ñañani yó na kúu na kee inká xiiña, ta kivi xaḗ nayó'o noo ún. Vará nda ñii yichí, on ta'an kutá'an ún xí'in ñañani yó yó'o, ta kivi xaḗ na noo ún, ta táxi ún nda'a na ña xini ñó'ó na. ⁶ Ta sava ñañani yó yó'o na xa chindeé ún, kixaa na noo nákutá'an ndi ña kisa ká'no ndi Ndios, ta ndatō'on na xí'in ndi ndasaá va'a saná'a ún ña ndixa kí'vi ní ini ún xini ún na. Ta vitin xa nixaa tuku nayó'o noo ún, ta xáku ndá'ví i ndúkú i noo ún ña chindeé tuku ún na, ta taxi ún nda'a na ña xini ñó'ó na ña ko'on na inká xiiña. Ta xí'in ña ke'é ún ñava'a saá, ndixa sakusi i ún ini Ndios. ⁷ Ñañani yó yó'o, na chindeé ún, kúu nivi na kee ñoo mji na xa'a ña kua'an na kasa ndivi na chiño Jesucristo, ta on vása xiiin na naki'in na si'ún ya'vi na nda'a inká nivi na on vása

kándixa Jesucristo. ⁸ Ta xa'a ñayó'o, mji yó, na kúu nivi na kándixa Jesucristo, xini ñó'ó chindeé yó ñañani yó yó'o ña kee na ko'on na ndatō'on na tō'on ña ndaa xa'a Jesucristo. Ta xí'in ña chindeé yó nayó'o kóni káchí ña ndí ñii káchí kisa chiño yó xí'in na xa'a yichí ña ndaa.

Tō'on yó'o ká'an ña ndí taDiótrefes kúu taa ta ké'é ña on vá'a

⁹ Xa tī'ví i ñii tutu kua'an ña nda'a ñañani yó xí'in náki'va yó na nákutá'an xí'in ún xa'a ña kisa ká'no ndó Ndios. Ta taDiótrefes kóni ra kuu ra ta ká'no ní ka noo ndi'i ñañani yó xí'in náki'va yó na nákutá'an ñoo noo táku ún, ta xa'a ñayó'o, on xiiin ra chikaa so'o ra tō'on ña ká'an ndi, ni on xiiin ra kasa ndivi ra ña ndúkú ndi noo ra. ¹⁰ Ta saá tá tondaa kivi xaḗ i noo ndó, ta ka'an i xí'in taDiótrefes yó'o xa'a ndi'i ña on vá'a ké'é ra, chi xáta ní'no ní ra tō'on ña vatá xa'a ndi. Ta saá ni, on vása xaa ini ra ké'é ra ña on vá'a yó'o, ta tuku inká ña on vá'a ké'é ra kúu ña on xiiin ra va'a naki'in ra ñañani yó kivi kixaa na noo ra xa'a ña ndatō'on na tō'on ña ndaa xa'a Jesucristo. Ñoo noo táku ún yóo sava nivi na kándixa Jesucristo, ta taDiótrefes yó'o sási ra noo na kándixa Jesucristo yó'o, ña on xiiin ra taxi na ña xini ñó'ó noo ñañani yó na kixaa noo na. Nda víka, taDiótrefes táxin va'a ra nivi na kóni chindeé ñañani yó na kixaa noo na, ta on vása táxi ka ra ña kí'vi tuku na ini ve'e noo nakutá'an ñañani yó xí'in náki'va yó xa'a ña kasa ká'no na Ndios.

Tō'on yó'o ká'an ndí taDemetrio kúu taa ta va'a

¹¹ Ñani yó, yó'ó kúu taa ta kí'vi ní ini i xini i, ta ká'an i xí'in ún ña on kundikon ún yichí nivi na ké'é ña on vá'a, ta va'a ka kundikon ún yichí nivi na ké'é ñava'a. Saá chi nivi na ké'é ñava'a kúu sa'ya Ndios, ta nivi na táku ké'é ña on vá'a, nivi yó'o on ta'an koni na Ndios.

¹² Ta taDemetrio kúu taa ta va'a ní, ta kánóo síkón tō'on va'a xa'a ra noo ndi'i nivi, ta ndixa tayó'o va'a ndikon ra yichí ña ndaa. Ta mji ndi, ndixa ndakuiin ndi ká'an ndi tō'on va'a xa'a ra,

ta m̄i ún, x̄in̄i ún ndí t̄o'on ña ká'an ndi kúu ñandaa.

*T̄o'on yó'o ká'an ña
ndí t̄aJuan ndáti ra yach̄i ní xaa ra noo yóo
t̄aGayo*

¹³ Yóo kua'a ní ka t̄o'on ña kóni i ká'an i x̄i'in ún, ñani yó, ta on x̄i'in i taa i ndi'i ña noo tutu yó'o. ¹⁴ Saá chi ndáti i ña yach̄i ní xaa i noo yóo ún, ta saá kuchiño ká'an tá'an yó x̄a'a ndi'i ña x̄in̄i ñó'ó.

¹⁵ Ndios ná taxi ra ñava'a koo ini ún. Ta nañani yó x̄i'in náki'va yó na kándixa Jesucristo na táku ñoo yó'o x̄i'in i, tí'ví na t̄o'on ña chindeé na yó'ó. Ta ndúkú i noo ún ña chindeé ún ñii ñii n̄ivi na kándixa Jesucristo, na kúu na nákutá'an x̄i'in ún x̄a'a ña kisa ká'no ndó Ndios.

Tutu ña nĩtaa taJudas ña ti'ví ra kuḗ'an nda'a nĩvi na kándixa Jesucristo

*TaJudas ti'ví to'on yó'o
kuḗ'an ña chindee ra nĩvi na kándixa
Jesucristo*

¹ Yi'i, taJudas, ṭaa ṭa kisa chiño noḡ Jesucristo kúu i, ta ñani i kúu taSantiago.* Ta taa i tutu yó'o xaḗ ña nda'a ndó'ó nĩvi na naḗaxin Yivá yó Ndios ña kundikōn ndó ra. Ndó'ó kúu na kí'vi ní ini ra xini ra, ta Jesucristo ndáa ra ndó'ó noḡ ña on vá'a. ² Ná ke'é Ndios ví'í ní ka ñava'a xí'in ndó, ta ná taxi ra ñava'a koo ini ndó. Ta ná kutú ndaa ini ndó xí'in ndi'i ñava'a yó'o, ta xí'in ndi'i ña kí'vi ní ini ra xini ra ndó'ó.

*To'on yó'o ká'an xa'a nataa na sáná'a
to'on Ndios
ña xa nasama na
(2 Pedro 2:1-17)*

³ Nañani yó xí'in náki'va yó, na kí'vi ní ini i xini i kúu ndó'ó. Xa na'á kúu ña xani sinji taa i ñii tutu xaḗ ña nda'a ndó, chi kóni i ndato'on ka i xí'in ndó xa'a ña saḗaku Ndios mji yó noḡ ña on vá'a. Ta on kúchiño i ke'é i saá, chi vitin ña xini ñó'ó ka kúu ña taa i tutu yó'o ña xaku ndá'ví i noḡ ndó ña chikaa ndó ndee ña on taxi ndó inka nĩvi nasama na ñandaa, ña kúu ña ndixa ndáa ini yó ña saḗuá'a yó xa'a Jesucristo. Ta nda'a mji yó nĩvi na kándixa Jesucristo, Ndios taxi ra ñandaa yó'o ñii laá kuiti yichi, ta kúndee ñandaa yó'o koo ña ndi'i saá kivi vaxi. ⁴ Ndátō'on i ñayó'o xí'in ndó saá chi yóo sava nataa on vá'a, ta nayó'o xini ní na ndasaá sandá'ví na ndó'ó, ta saá nataa yó'o kuḗan kivi na ma'ño ndó, ta sáná'a na káchí na ndí mji yó na kándixa Jesucristo kúchiño kivi yó kuachi, ta on kundi'i ní ini yó xa'a ña on vá'a ké'é yó, chi saá ni Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi yó. Ta to'on Ndios ña nĩtaa na xina'á ká'an ña xa'a nataa yó'o ndí na xa ndíso kuachi

kúu na, ta ko'on na noḡ xo'vi ní na, chi on xiin na kasa ndivi na to'on ña xá'nda chiño Jesucristo, ta kúu ñii laá taKá'no ta xá'nda chiño ra noḡ yó.

⁵ Xa xini va'a ndó yukia nindo'o naño Israel xina'á. Ta kóni i vitin sanaká'an i ndó'ó ndí vará Ndios saḗaku ra naIsrael yó'o noḡ naño Egipto, ta sandi'i ra xa'a ndi'i naIsrael na xikuu na ni-xiin kándixa to'on ña nika'an ra xí'in na. ⁶ Ta yóo inka ña sanaká'an i ndó'ó ña kúu ña ká'an xa'a naáangel, na ni-xiin kasa ndivi chiño ña xa'nda chiño Ndios noḡ na, ta ni-xiin na kutaku ka na noḡ nika'an Ndios xí'in na kutaku na, saá chi ndukú na kasa ndivi na inka chiño ña kóni mji na. Ta xa'a ña on vá'a yó'o, Ndios taxi ra ña nó'ni na ñó'o na ñii xiiña noḡ naa, ña ndáti na anda kixaa kivi ña kasa nani ra xa'a ndi'i ña kuv'a. ⁷ Ndátan kisa toon naáangel yó'o noḡ Ndios, saá kisa toon nĩvi naño Sodoma xí'in nĩvi naño Gomorra xí'in inka kuḗa nĩvi na ñoo yatin yó'o kujiya xina'á. Saá chi nataa ñoo yó'o niki'vi na kuachi xí'in náña'a ná on sivi kúu ñasí'í na, ta náña'a niki'vi ná kuachi xí'in nataa na on sivi yi ná kúu, ta nĩvi yó'o ke'é na ndi'i saá noḡ ñakini xí'in tá'an na. Ta xa'a ña on vá'a ke'é na, Ndios sandi'i ra xa'a naño yó'o xí'in ño'o xixi ña kee ñoyivi nino. Ndi'i ñayó'o sáná'a ña mji yó ña kúndaa ini yó ndasaá kundo'o nĩvi na on xiin chikaa so'o to'on xá'nda chiño Ndios. Nanivi yó'o ko'on na xo'vi na noḡ xixi ño'o ndi'i saá kivi ña vaxi.

⁸ Ñii ki'va saá, kúu ña on vá'a ké'é nataa na sáná'a to'on Ndios ña nasama na. Ta nataa yó'o kándixa na ta kisa ndivi na ndi'i ña ndátō'on xani xí'in na, ta kisa ndivi na ndi'i ña on vá'a ña kúu ña on vása kisa to'ó na yiki koñu na, ta chikaa nino na to'on ña xá'nda chiño Ndios, ta ká'an na to'on ña kusiki na ta kándiva'a na xa'a ndee ná'no ña yóo noḡ síkón. ⁹ Ta kujiya xina'á, ta ni nda mji ñaMiguel, ñaáangel ká'no noḡ ndi'i naáangel, ni-xiin ña ka'an ña to'on ndiva'a xí'in ñanima ndiva'a ká'no, kivi káni tá'an ovi ñayó'o xa'a yukú ñii ñayó'o naki'in yiki koñu taMoisés. Ta ñaáangel Miguel ndasaá kuiti nika'an ña xí'in ñanima ndiva'a, káchí

* 1:1 TaSantiago, inka kivi ra kúu Jacobo.

ña saá: “¡Ndios ná saxo'vi ra yó'ó!”
 10 Ta nataa na sáná'a to'on Ndios ña ñasama na, nda lo'o on vása yí'ví na ká'an na to'on ndiva'a xa'a ndi'i ña on vása kúndaá ini na. Ta táku na ndatán táku kití tiyukú, chí tiyó'o ké'é rí ndi'i noo ña kóni rí, ta on vása kúndaá ini rí yu kúu ña va'a án yu kúu ña on vá'a. Ta nataa na ké'é saá, sátivi na ndi'i xí'in mji na xa'a ña on vá'a ké'é na.

11 ¡Ndá'ví ní nataa yó'o! Chi ndíkón na yichí taCaín, ta kúu ta xa'ni ñani mji ra xina'á. Ta xa'a ña kútoo ní na kukomí na s'ún, ké'é na ña on vá'a ndatán ké'é taBalaam kuyia xina'á. Ta ndatán nixi'i taCoré kuyia xina'á xa'a ña toon ní nixiyo ini ra, saá ndi'i xa'a nataa yó'o xa'a ña toon ní ini na. 12 Kivi nákutá'an ndó kuxu ndó xí'in tá'an ndó xa'a ña náká'an ndó ndasaá nixi'i Jesucristo xa'a ndó, ta nataa yó'o na kúu na sáná'a to'on Ndios ña ñasama na, kixaá na noo xixi ndó ta kí'vi na, ta xixi na ta xí'i na ndatán káchí ini mji na, ta nda lo'o on vása kisa to'ó na ndó'ó ni on vása kisa to'ó na Ndios. Ta ña ké'é na saá sátivi ña viko noo nákutá'an ndó xixi ndó. Ta ndatán yóo viko yaa noo síkón njino kaá ña kúu viko vichí ña on koó saví sákoon, ta kuá'an ña yó'o ta kuá'an ña kaá ké'é tachi xí'in ña, saá yóo nataa yó'o. Ta ndatán yóo yiton, tón on koó kui'i kóon nda'a, saá yóo nataa yó'o, ta inka nivi to'on na yiton yó'o tанда tio'o nó tava na, ña ndi'i ndino'o xa'a yiton yó'o, ta ñii ki'va saá ndi'i xa'a nataa on vá'a yó'o. 13 Ta ndatán yóo ña ké'é takuii mjni kivi ñii síso kini ndeé kánda rá, ta táva rá ndi'i m'i'í kini ñó'o ini rá, saá yóo ña ké'é nataa on vá'a yó'o. Saá chí ñakini ñó'o ini nataa na on vá'a yó'o kée ña ta tívi ña xíto inka nivi. Ta ndatán yóo kimi yé'e tí sandakoo noo xindoo rí, ta kée rí kuá'an xiká rí nda mji koyo rí noo naa, saá yóo nataa na sáná'a to'on Ndios ña ñasama na, chí Ndios xa chindú'u ra xa'a nataa yó'o ña kutaku na noo naa ní ndi'i saá kivi ña vaxi.

14 Ta taEnoc ta kúu sa'ya ñani síkuá taAdán,† nika'an ndoso ra xa'a nataa na sáná'a to'on Ndios ña ñasama na, káchí ra

saá: “¡Koto ndó! Xa vaxi taKá'no noo yó, vaxi ra xí'in kuá'a ní mil naángel. 15 Vaxi ra ña kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i nivi ñoyivi yó'o, ta saxo'vi ra ndi'i nivi na kini xitaku, ta ndixa saxo'vi ra na xa'a ndi'i ña on vá'a ké'é na ñoyivi yó'o, ta saxo'vi ra ndi'i nivi xa'a ndi'i to'on ndiva'a nika'an na xa'a Ndios”, káchí taEnoc. 16 Nataa on vá'a yó'o kúu na ká'an kuáchí ní yu'u ndi'i saá kivi, ta xíto ndaa na ndasaá yóo ñii ñii nivi ta kándiva'a na xa'a na, ta nataa on vá'a yó'o ndasaá kuiti ké'é na ña káchí ini mji na. Ta ká'an na to'on ña kisa ká'no xí'in mji na, ta ndasaá kuiti xa'a ña kóni na naki'in na ñava'a nda'a nivi kúu ña ká'an na to'on livi xí'in nayó'o, chí on sivi ña ndino'o ini na kúu ña ká'an na saá.

To'on yó'o ká'an xa'a ña on sandakoo yó yichí Ndios

17 Ta ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó kúu nivi na kí'vi ní ini xini. Naká'an ndó to'on ña nika'an ndoso naapóstol na kisa chiño noo Jesucristo, Ta taKá'no noo yó, 18 chí nika'an na saá xí'in ndó: “Tá xa yatin vaxi kivi sondí'í ñoyivi yó'o, ta kutaku nivi na kuaku ndaa xa'a to'on va'a ña ká'an xa'a Jesucristo, ta kusiki na ndó'ó nivi na kándixa ra, ta nayó'o ndasaá kuiti kutaku na ké'é na ndi'i saá noo ña on vá'a ña káchí ini mji na”, káchí naapóstol xí'in ndó. 19 Ta vitin táku nivi on vá'a yó'o xí'in ndó, ta nayó'o kúu na sákani tá'an ndó'ó ña ná ta'vi tá'an ndó, chí nivi on vá'a yó'o ndasaá kuiti ndíkón na kisa ndivi na ña kútoo yiki koñu mji na, ta on koó Níma Ndios táku ini na.

20 Ta ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó, vitin va'a ndaa ini ndó Ndios, ta on sandakoo ndó chíkaá ndó ndeé xí'in tá'an ndó ña vivii kua'no ka ndó xí'in ña ndaa ini ndó ra, ta ndino'o ka kándixa ndó to'on yii ña ká'an xa'a ra. Ta taxi xí'in mji ndó ña ná chindeé Níma Ndios ndó'ó ña va'a ka'an ndó xí'in Ndios. 21 Kutaku ndó ta ko'on ndó yichí noo kí'vi ní ini Ndios xini ra ndó'ó, ta ndixa ná kúnda ní ini ndó naki'in ndó ña kutaku ndó ndi'i saá kivi xí'in Jesucristo, Ta taKá'no noo yó,

† 1:14 TaAdán xikomí ra ñii ta sa'ya ñani síkuá ra, ta ta yó'o xikomí ra ñii sa'ya ñani síkuá ra, ta ñani Enoc.

chi ɬa ɬa kúndá'ví ní ini xíni m̄i yó kúu ra.

²² Ta ndó'ó, kundá'ví ní ini ndó koni ndó n̄vi na ɔn vása kútu kuá'ɔn yich̄i Jesucristo, ta chindeé ndó nayó'o ña ndino'o ká kandixa na Jesucristo. ²³ Ta chindeé ndó n̄vi ña ɔn kɔ'ɔn na ndaya nɔɔ xix̄i ño'ɔ ndi'i saá k̄iv̄i ña xɔ'v̄i ní na. Kundá'ví ini ndó koni ndó n̄vi na yɔ'v̄i ní xó'v̄i táku ñoyívi yó'o, ta koto v̄a'a ndó xí'in m̄i ndó ña nda lo'o ɔn ke'é ndó ña ɔn vá'a ké'é n̄vi ɔn vá'a ñoyívi yó'o.

Xí'in tɔ'on yó'o ɬa Judas kisa ká'no ra Ndios

²⁴ Ná kasa ká'no yó Ndios, chi kómí ra ndeɛ ña chindeé ra m̄i yó ña ɔn sandakoo yó yich̄i ña ndaa ra ña kándixa yó. Ta kixaa k̄iv̄i ña kuita yó nɔɔ ra nɔɔ yóo ndi'i ñalivi ká'no, ta xí'in ndeɛ ra ndasa ra ña nduu yó n̄vi na ndii, n̄vi na ɔn kɔó ká kuachi ndíso, ta kutú ndaa ñas̄i ini yó k̄iv̄i saá. ²⁵ Ná kasa ká'no yó ɬa ɬa kúu ñii l̄á Ndios, ta ñii l̄á m̄i ra kúu ɬandíchí ndino'o, ta kúu ra ɬa ɬa Sákaku m̄i yó. Ná kundaɔ v̄a'a ini yó ndí Ndios kúu ɬaká'no ní ta kómí ra ndi'i ndeɛ ta kómí ra ndi'i ndayí. Ta x̄a'a ñayó'o ndixa kasa ká'no yó Ndios k̄iv̄i vitin xí'in ndi'i saá k̄iv̄i ña v̄axi. Saá ná koo ña.

To'on yó'o ká'an xa'a ña sanativi Jesucristo noo taJuan*

Ñayó'o kúu ña sanativi Jesucristo noo taJuan

xq'a ña kundivi ña kivi ña vaxi

¹ To'on yó'o kúu ña saná'a Jesucristo yi'i taJuan. Saá chi si'na Ndios taxi ra to'on yó'o nda'a Jesucristo xa'a ña ndato'on ra xí'in nivi na ndikõn yichi ra yukia koo xí'in ndi'i ña yoo ñoyivi kivi ña yatin ní vaxi. Ta Jesucristo taxi ra ña kúndaq ini i xa'a ndi'i ñayó'o, chi tiví ra ñii ñaángel kixaa ña noo yi'i ña saná'a ña ndi'i ñayó'o noo i. ² Ta vitin yi'i ndato'on i xí'in ndó to'on ña ndaa ña ndákuiin xa'a ndi'i ña saná'a ñaángel noo i, ta to'on yó'o kúu to'on Ndios ña ndato'on Jesucristo xí'in i.

³ Ta nivi na ka'vi to'on yó'o noo inka nivi, ndixa koo ñasii ní ini nayó'o. Ta ndi'i nivi na chikaa so'o ta kandixa na to'on yó'o, ndixa koo ñasii ní ini nayó'o. Saá chi to'on yó'o kaku ña Níma Ndios, ta ká'an ña xa'a ña koo kivi ña vaxi, chi xa yatin vaxi kivi ña koo saá.

TaJuan tiví ra to'on yó'o kuq'an ña uxq ñoo ña chindeé ra nivi na kándixa Jesucristo

⁴ Yi'i, taJuan, tiví tutu yó'o ña ko'on ña uxq ñoo ña ñó'o estado Asia. Tiví to'on chindeé i ndó'o, nivi na kándixa Jesucristo ta nákutá'an na ña kisa ká'no na Ndios. Ndios kúu taa ta xa táku nda kivi noo, ta táku ra vitin, ta táku ka ra ndi'i saá kivi ña vaxi. Ta mii Ndios xí'in Jesucristo xí'in uxq níma ña yoo xí'in Ndios noo xá'nda chiño ra, ná ke'é na ñava'a xí'in ndó, ta ná taxi na ña koo va'a ini ndó. ⁵ Ná ke'é Jesucristo saá xí'in ndó chi kúu ra taa tãdaa, ta ndi'i to'on ña ká'an ra kúu ña ndixa ndaa, ta kúu ra taa tãnoó natakú noo ndi'i na nixi'i, ta kómí ra ndayí ka'nda chiño ra noo ndi'i narey

*

: To'on "Apocalipsis" kúu to'on griego ña kóni kachí xa'a ña nixijo se'é, ta saá nativi ña. † 1:8 "Alfa" kúu kivi letra ñanoó alfabeto to'on griego, ta "Omega" kúu kivi letra sondí'í alfabeto yó'o. ‡ 1:9 To'on "isla" kóni kachí ña xa'a ño'o yichí, ta takuí mñi xíno nduu ndi'i rá ña.

xí'in inka naná'no na kómí ndayí ñoyivi yó'o. Kí'vi ní ini ra xini ra mii yó, ta on koó ka kuachi ndiso yó noo Ndios, chi nixi'i Jesucristo xa'a kuachi yó, ta nii ra ña nixita nakata ña kuachi yó, ta ndundii yó noo ra. Ta saá ndi'i ña on vá'a on vása kúchiño ka ña ka'nda chiño ña noo yó vitin. ⁶ Ta Jesucristo taxi ra ndayí nda'a yó ña nduu yó ndatán yoo narey, chi ndixa ka'nda chiño yó xí'in ra. Ta ke'é ra xí'in yó ña nduu yó nasutu yii xa'a ña kasa chiño yó noo Yivá yó Ndios. ¡Ná kasa ká'no yó Jesucristo ndi'i saá kivi! ¡Ta ndi'i saá kivi ná ka'nda chiño ra noo ndi'i ña yoo ñoyivi! Saá ná koo ña.

⁷ Nii kivi ña vaxi ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o, ta kixi ra ma'ño vikõ yaa. Ndi'i saá nivi koto na ra kixi ra. Tãda nivi na tivi tón lanza siin kándiká ra ña satakue'e na yiki koñu ra, nayó'o koto na ra kivi kixi ra. Ta nivi na ndóo ndi'i saá xiiña noo ño'o, na on vása ní-kandixa ra kúu na, nayó'o kuchuchú ní ini na nda kuaku na kivi koto na vaxi ra. Saá ná koo ña.

⁸ Ta Ndios, Taa taKá'no ta ndeé ka noo ndi'i ña yoo ñoyivi yó'o xí'in ñoyivi nino, kachí ra saá: "Yi'i naní Alfa xí'in Omega,† chi yi'i kúu tãnoó ta yi'i kúu tãsondí'í noo ndi'i ña yoo. Saá chi kivi ñanoó kixá'á ñoyivi, ta yi'i kúu ta xa táku, ta táku i vitin, ta tá kixaa kivi sondí'í ñoyivi, ta táku ka i", kachí Ndios.

To'on yó'o ká'an xa'a ña nitivi noo taJuan, ke'é Ndios xí'in ra

⁹ Yi'i, taJuan, kúu ñani ndó chi ñii kachí kándixa yó Jesucristo, ta ndó'o xí'in yi'i, ndikõn yó yichi noo xá'nda chiño Ndios. Ta yi'i ñii kúu i xí'in ndó tá ñii kachí ña yo'vi xó'vi yó. Ta xí'in ndee Ndios ña táku ini yó, ñii kachí kúndeé yó xí'in ña xó'vi yó. Xa'a ña nika'an ndoso i to'on Ndios ña saná'a Jesucristo yi'i, nachiño ná'no tiví na yi'i kutaku i ñoo lo'o ña nákaa ma'ño mñi, naní ña isla‡ Patmos xa'a ña saxo'vi na yi'i. ¹⁰ Ta ñii kivi yóo ka i isla Patmos yó'o, ta kúu

ña kivi domingo, ña kúu kivi yíi noo mii yó, ñivi na kándixa Jesucristo, ta Níma Ndios kixaa ña noo i, ta sakundixin ní mii ña yíi. Ta saá xini so'oi to'on ña kixi chí satai, ta ndeé ní ñika'an ña, ndatán yóo ña ndá'yi tón trompeta, saá ñixiyo ña.

¹¹ Ta ñika'an ña xí'in i to'on yó'o, káchí ña saá:

—Yíi ñaní Alfa xí'in Omega, chi to'on yó'o káchí ña yíi kúu ta xa táku nda kivi noo, ta tá kixaa kivi sondí'í, ta táku kai. Ta vitin xini ñó'ó taa ún to'on ña ká'an xa'a ña sanativi noo ún vitin, ta ti'ví ún to'on yó'o ko'on ña uxá ñoo nda'a ñivi na kándixa yíi, na kúu na nákutá'an ñoo mii na xa'a ña kisa ká'no na yíi. Uxa ñoo yó'o ñó'o ña estado Asia, ñaní ña Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, xí'in Laodicea —káchí to'on ña xini so'oi.

¹² Ta saá ñandikó koo i ña koto i yu kúu ñivi ká'an, ta xini uxá candelero kaa ña kúu nina oro. Ta noo ña uxá kaa yó'o nándoso uxá ño'ó xixi. ¹³ Ta ma'ño noo yíta uxá candelero kaa yó'o, xini ñii ta ñíndichi, ndatán kaa ñii ñivi saá kaa ra. Ndixin ra ñii tikoto káni ní, tãda xa'a ra xaa noo tikoto yó'o. Ta ta ñíndichi yó'o nó'ni kándiká ra xí'in ñii ña kúu nina oro. ¹⁴ Ta yisi sijní ra kúu ña yaa ní. Ndatán yóo kachi yaa ní saá yóo yisi sijní ra. Ta nduchú noo ra yé'e ní ña: ndatán yé'e ño'ó ña xixi saá yé'e nduchú noo ra. ¹⁵ Ta xa'a ta yó'o livi yé'e ña, ndatán laton yé'e kaa ñabronce ña sakán kee ñixixi ta ndundii ndino'o ña, tãda livi ka ví yé'e kíndoo ña, saá yóo xa'a ra. Ta ndeé ní níi káyi to'on ñika'an ra, ndatán kúu noo kóyo ku'a ní takuí noo námi síkón ní, saá ku ñika'an ra. ¹⁶ Ta nda'a kua'á ta ñika'an yó'o, yóo uxá kimi, ta yu'u ra keta ñii espada ña sijní ní ovi saá xiiña yu'u. Ndatán ndeé yé'e ño'ó ma'ño ndivi saá yé'e noo ta ta ñíndichi yó'o.

¹⁷ Tá xini tayó'o, ta ñakava i xa'a ra, ta kíndoo i ndatán yóo ñii ta ñixi'i. Ta saá chinoo ra nda'a kua'á ra satai, ta ñika'an ra saá xí'in i:

—On kuyí'ví ún, chi yíi kúu ta xa táku nda kivi noo, ta tá kixaa kivi sondí'í, ta táku kai. ¹⁸ Yíi kúu ta ta ndixa táku. Nixi'i, ta ñataku i, ta vitin táku i, ta ndi'i

saá kivi ña vaxi táku kai. Kómii ndayí noo ndeé ña xá'ni ñivi, ta kómii ndayí noo ña ñaní Hades noo xá'nda chiño ndeé yó'o —káchí ra xí'in i.

¹⁹ Ta ñika'an ka ra xí'in i, káchí ra saá:

—Taa ún noo tutu xa'a ndi'i ña xa xini ún, ta taa ún xa'a ndi'i ña kúndivi vitin, ta taa ún xa'a ndi'i ña vaxi ta kúndivi ña. ²⁰ Ta vitin ndato'on i xí'in ún xa'a ña uxá kimi xí'in uxá candelero kaa ñaoro, ta noo ñakaa oro yó'o nándoso uxá ño'ó ña xixi, chi on ta'an kunda ini ún yukia kóni káchí ña. Uxa kimi tí xini ún noo yóo nda'a kua'á i, ñayó'o ká'an xa'a uxá naángel na ndaa ñivi na kándixa yíi na táku uxá ñoo. Ta uxá candelero kaa ñaoro noo nándoso ño'ó xixi ká'an ña xa'a ñivi na kándixa yíi, ta táku na uxá ñoo yó'o, ta nákutá'an na ñoo mii na xa'a ña kisa ká'no na Ndios —káchí ra xí'in i.

2

Jesucristo ndato'on ra to'on yó'o xí'in ñivi ñaño Éfeso na kándixa ña'á

¹ Ta ñika'an ka ra xí'in i, káchí ra saá:

—Taa ún noo tutu to'on yó'o ña ko'on ña nda'a ñaángel ña ndaa ñivi na kándixa yíi ta nákutá'an na ñoo Éfeso ña kisa ká'no na Ndios: “Yíi kúu ta ta kómii uxá kimi nda'a kua'á i, ta yíi kúu ta ta xika ma'ño uxá candelero kaa ñaoro noo nándoso uxá ño'ó xixi, ta ká'an i xí'in ndó'ó, ñivi ñaño Éfeso na kúu na kándixa yíi, ta káchí i xí'in ndó saá: ² Xa xini xa'a ndi'i ñava'a ña ké'é ndó, ta xini ndeé ní kisa chiño ndó noo i, ta xini va'a kúndeé ndó xí'in ña yo'vi ní xó'vi ndó. Ta xini ndí on vása kúsi ini ndó xini ndó ñivi na on vá'a ké'é. Ta xini ndí xa xito ndoso ndó ñivi na ká'an xa'a mii kúu na naapóstol, ta on sivi naapóstol ndino'o kúu na. Ta saá kunda ini ndó ndí ñivi vatá kúu nayó'o. ³ Vará yo'vi ní xó'vi ndó xa'a ña kándixa ndó yíi, ta ndixa kúndeé ndó xí'in ña xó'vi ndó, ta on vása sándakoo ndó yichi i. ⁴ Ta saá ni, yóo ñii kuachi ndó noo i. Saá chi vitin salo'o ní kí'vi ini ndó xini ndó yíi, ta on vása yóo ini ndó ndatán ñixiyo ña si'na, chi kivi sakán kixá'á ndó kándixa ndó

yì'i, ta ndeé ní ndixa ñiki'vi ní ini ndó xini ndó yì'i saá. ⁵ Xini ñó'ó kundaa ini ndó ndí xa nasama ní ini ndó. Ta va'a naká'an ndó kivi ña sakán kixá'a kándixa ndó yì'i, ta ndixa ví ñiki'vi ní ini ndó xini ndó yì'i saá. Ta vitin va'a ndukú ndó ña nandikó ini ndó, ta tuku kuki'vi ní ini ndó koni ndó yì'i, ta tuku ke'é ndó ñava'a ñii ki'va ndatán ke'é ndó kivi noó kixá'a ndó kándixa ndó yì'i. Tá on xiin ndó nandikó ini ndó saá, ta kixaa i ta kindaa i candelero kaa ñaoro ña ká'an xa'a ndó'ó, ñivi na kándixa yì'i, ta on kundichi ka ña noo ñíndichi ña. ⁶ Ta saá ni, yoo ñava'a ké'é ndó ña kúu ña kúsiy ní ini i xini i, chi ndó'ó ndixa sáa ini ndó xini ndó ña on vá'a ké'é ñivi na ndikon yichi ta Nicolás, ta ñii káchí yoo yì'i xí'in ndó ña sáa ini i xini i ña on vá'a ké'é nayó'o. ⁷ Ndó'ó, ñivi na yoo so'o, ná chikaa so'o ndó to'on yó'o ña ká'an Níma Ndios xí'in ndi'i ñivi na kándixa yì'i, na táku kuá'a ní ñoo, ta nákutá'an na ña kisa ká'no na Ndios. Ndi'i ñivi na kundeé noo ndeé ña on vá'a, chi on vása sandakoo na yichi i, ñivi yó'o on kivi na noo Ndios, vará kivi na ta ndi'i xa'a yiki koñu na ñoyívi noo ño'o" —káchí Jesucristo.

Jesucristo ndato'on ra to'on yó'o xí'in ñivi nañoo Esmirna na kándixa ña'a

⁸ Tuku ñika'an ra xí'in i, káchí ra saá:

—Taa ún noo tutu to'on yó'o ña ko'on ña nda'a ñaangel ña ndaa ñivi na kándixa yì'i, ta nákutá'an na ñoo Esmirna ña kisa ká'no na Ndios: “Yì'i, káchí xí'in ñivi yó'o saá: Yì'i kúu ta xa táku nda kivi noo, ta tá kixaa kivi sondí'í, ta táku ka i. Yì'i kúu ta ñixi'i, ta nataku i, ta táku i vitin. ⁹ Yì'i xini i yukia ndeé ní yo'vi xo'vi ndó, ta xini i ndí nandá'vi kúu ndó, chi on koó ñakuíká kómí ndó. Ta saá ni, Ndios káchí ra ndí ndó'ó kúu ñivi nakuíká ní. Ta xini i ndí yoo ñivi na ká'an ña on vá'a xa'a ndó. Nayó'o ká'an na ñavatá, káchí na ndí mii na kúu najudío na ndikon yichi Ndios, ta on sivi ñandaá kúu ña ká'an na, chi nayó'o ndikon na yichi ñanímá ndiva'a ká'no ña naní Satanás. ¹⁰ Ta ndó'ó, on kuyi'vi

ndó noo ña kixaa yo'vi ní xo'vi ndó. Chi yoo ñivi na kasa ndivi ña kóni ñanímá ndiva'a ká'no Satanás, ta ñivi yó'o tiin na sava ndó'ó, ta taan na ndó'ó ini ve'e kaa. Ña xo'vi ndó yó'o kúu ña koto ndoso ndó'ó án ndixa kándixa ka ndó yì'i, ta uxu kivi xo'vi ndó saá. Ta yì'i ká'an i xí'in ndó on sandakoo ndó yichi i, ta xí'in ña ndino'o ini ndó ná kándixa ka ndó yì'i nda kixaa kivi ña kivi ndó. Ta saá naki'in ndó ñava'a ñoyívi ñino, chi yì'i taxi i ña kutaku ndó xí'in i ndi'i saá kivi. ¹¹ Ta ndó'ó, ñivi na yoo so'o, ná chikaa so'o ndó to'on yó'o ña ká'an Níma Ndios xí'in ndi'i ñivi na kándixa yì'i, na táku kuá'a ní ñoo, ta nákutá'an na ña kisa ká'no na Ndios. Ndi'i ñivi na kundeé noo ndeé ña on vá'a, chi on vása sandakoo na yichi i, ñivi yó'o on kivi na noo Ndios, vará kivi na ta ndi'i xa'a yiki koñu na ñoyívi noo ño'o” —káchí Jesucristo.

Jesucristo ndato'on ra to'on yó'o xí'in ñivi nañoo Pérgamo na kándixa ña'a

¹² Ta ñika'an ka ra xí'in i, káchí ra saá:

—Taa ún to'on yó'o noo tutu ña ko'on ña nda'a ñaangel ña ndaa ñivi na kándixa yì'i ta nákutá'an na ñoo Pérgamo ña kisa ká'no na Ndios: “Yì'i ká'an i xí'in ñivi yó'o, káchí saá: Yì'i kúu ta ta kómí espada ña sijn ní ovi saá xiiña yu'u. ¹³ Ta yì'i xini i ndí ndó'ó táku ndó ñoo noo xa'nda chiño ñanímá ndiva'a ká'no Satanás. Ta saá ni, nda ñii kivi on vása ní-sandakoo ndó ña kándixa ndó yì'i. Nixiyo ñii tatá'an ndó ta Antipas, ta xí'in ña ndino'o ini ra ñika'an ra to'on ña ndaa xa'a i, ta xa'a ñayó'o xa'ni na ra ñoo ndó noo xa'nda chiño ñanímá ndiva'a ká'no Satanás. Vará xini ndó ndí ñixi'i ta Antipas yó'o xa'a ña kándixa ra yì'i, ta ndó'ó on vása ní-sandakoo ndó ña kándixa ndó yì'i. ¹⁴ Vará xito i yoo ñava'a ní ké'é ndó, ta saá ni, yoo lo'o kuachi ndó noo i. Saá chi yoo ñivi na nákutá'an xí'in ndó noo kisa ká'no ndó Ndios, ta ñivi yó'o on xiin na sandakoo na yichi yatá, chi ké'é ka na ña on vá'a. Ñii ki'va saá ndatán ke'é ta Balaam kuyá xina'a, saá ké'é ñivi yó'o. Ta Balaam yó'o ñika'an ra xí'in ta Balac ndasaá kuchiño sandá'vi ra nañoo Israel. Ta saá chu'u ra nañoo Israel ña nakava na

kuachi, chi xixi na ña sóko ñivi ñoo ku'a ní ñaídolo án ñaimagen, ña on sivi Ndios ndino'o kúu. Ta chu'u ra nataa ña ñikivi na kuachi xí'in náña'a ná on sivi ñásí'í na kúu. Ta chu'u ra náña'a ña ñikivi ná kuachi xí'in ta ta on sivi yíi ná kúu. ¹⁵ Ta xito yóo inká ña on vá'a ké'é sava ndó'ó, chi on xijin ndó sandakoo ndó yichi ña on vá'a ña sáná'a ñivi na ndíkõn yichi ta Nicolás. ¹⁶ Ta xa'a ña on vá'a yó'o, xini ñó'ó nandikó ini ndó, ta sandakoo ndó yichi on vá'a, ta tuku ndixa kasa ndivi ndó ña kóni Ndios. Tá on xijin ndó ke'é ndó saá, ta yachi ní xa'a xí'in espada ña keta yu'ui, ta saá saxo'vi ndó'ó, ñivi na on xijin sandakoo yichi ña on vá'a. ¹⁷ Ta ndó'ó, ñivi na yóo so'o, ná chikaa so'o ndó to'on yó'o ña ká'an Níma Ndios xí'in ndi'i ñivi na kándixa yi'i, na taku ku'a ní ñoo, ta nákutá'an na ña kisa ká'no na Ndios. Ndi'i ñivi na kundeé ñoo ndeé ña on vá'a, chi on vása sandakoo na yichi, ta taxi ña kuxu na sita va'a ña yóo se'é. Sita va'a yó'o ñani ña maná ña kee ñoyivi ñino. Ta taxi ñi yuu yaa nda'a ñii ñii ñivi yó'o, ta ñoo yuu yaa yó'o ka'yi kivi na ña xa'a. Ta nda ñii inká ñivi on kundaa ini na yu kúu kivi xa'a ñii ñii na, chi ndasaá kuiti ñii laa mji na kundaa ini na yu kúu kivi xa'a kómí na" —káchí Jesucristo.

Jesucristo ndato'on ra to'on yó'o xí'in ñivi ñaño Tiatira na kándixa ña'a

¹⁸ Tuku yichi ñika'an ra xí'in, káchí ra saá:

—Taa ún ñoo tutu to'on yó'o ña ko'on ña nda'a ñaangel ña ndaa ñivi na kándixa yi'i ta nákutá'an na ñoo Tiatira ña kisa ká'no na Ndios: “Yi'i, ta ta ká'an xí'in ndó kúu Sa'ya Ndios, ta nduchu ñoo yé'e ña ndatán yé'e ño'o xixi. Ta ndatán yé'e ka kuáan ñabronce, ña sakán ñiyakón na nduu yé'e, saá yé'e xa'a. Ta ká'an xí'in ndó to'on yó'o: ¹⁹ Xini ndi'i ñava'a kisa ndivi ndó. Xini ndi' ndixa kivi ní ini ndó xini ndó yi'i, ta kivi ini ndó xini ndó natá'an ndó. Ta xini va'a kándixa ndó yi'i, ta va'a kisa chiño ndó ñoo. Ta xini ndi kúndeé ndó xí'in ña yo'vi xo'vi ndó, ta on vása sándakoo ndó yichi, ta vitin kisa ndivi ndó ku'a ní ka ñava'a ñoo ña si'na ke'é

ndó. ²⁰ Ta saá ni, ndiso ndó kuachi chi yóo ña on vá'a xini ké'é ndó. Chi xito ndó ña on vá'a ké'é ñii ña'a ña vatá ña yóo xí'in ndó, ta on vása sási ndó ñoo ñayó'o, ni on vása ká'an ndó xí'in ña xa'a ña on vá'a ké'é ña. Náña'a yó'o ká'an ña xa'a mji ña ndi kúu ña profeta ña ká'an ndoso to'on Ndios, ta on sivi ñandaa kúu to'on ká'an ña, chi ña sándá'vi ñivi kúu ña. Ta ñii kiva ndatán ña Jezabel sándá'vi ña ñivi kuya xina'a, saá sándá'vi ñayó'o ñivi na kúu na kisa chiño ñoo vitin. Saá chi chú'u ña nataa ña kivi na kuachi xí'in inká ña'a ña on sivi ñásí'í na kúu, ta chú'u ña náña'a ña kivi ná kuachi xí'in inká ta ta on sivi yi'i ná kúu. Ta chú'u ña ñivi ña kuxu na ña nisoko inká ñivi ñoo ku'a ní ñaídolo án ñaimagen ña on sivi Ndios ndino'o kúu. ²¹ Ta yi'i, xa xindati ku'a ní kivi xa'a ña nandikó ini náña'a yó'o, ta xindati ña sandakoo ña yichi on vá'a ndíkõn ña, ta on vása ní-xiin ña sandakoo ña kuachi ña, ña kúu ña kivi ña xí'in ku'a ní ta. ²² Ñakán taxi ña kukomí ñayó'o ñii kue'e ndeé, ta xa'a kue'e yó'o nakava ña ñoo xito ña. Ta ñivi na ndíkõn yichi ña, ta ñii kiva ké'é na ña on vá'a yó'o, tá on xijin nayó'o nandikó ini na, ni on xijin na sandakoo na ña on vá'a ké'é na, ta yi'i saxo'vi ní ñivi yó'o. ²³ Ta ñivi na kúu sa'ya ñayó'o, yi'i taxi ña takué'e na nda kivi na. Ta saá ndi'i ñivi na kándixa yi'i ta nákutá'an na kisa ká'no na Ndios, kundaa ini nayó'o ndi yi'i kúu ta ta xini va'a ndasaá yóo ini ñivi xí'in ndasaá yóo ña xani sini na. Ta saá cha'vi ñii ñii ñivi ndatán yóo ña va'a án ña on vá'a ké'é na. ²⁴ Ta yóo inká to'on ká'an xí'in ndó'ó ñaño Tiatira, ndó'ó na kúu ñivi na on vása kándixa ña on vá'a ña saná'a ña ña'a vatá yó'o, ni on vása ní-xiin ndó sakuá'a ndó ñandichí vatá ña ño'o se'é, ña kaku níma ñandiva'a ká'no Satanás. Ká'an xí'in ndó'ó, ñivi na ndixa kándixa yi'i ndi on ko' ka inká chiño yo'vi taxi kasa ndivi ndó. ²⁵ Ta ndasaá kuiti ñayó'o xini ño'ó ke'é ndó: On sandakoo ndó yichi, ta kándixa ka ndó yi'i anda kixa kivi ndikó. ²⁶ Ndi'i ñivi na kundeé ñoo ndeé ña on vá'a, chi on vása sandakoo na yichi, ta kisa ndivi na ña kóni ndi'i saá

kivi, ta saá taxi i nda'a nivi yó'o ndayí ña ka'nda chiño na noo ndi'i nivi na ndóo ndi'i saá ñoyívi. ²⁷ Ndatán yóo ndayí ña taxi Yivá i Ndios nda'a i, saá koo ndayí ña taxi i nda'a nivi yó'o ña ka'nda chiño na noo nivi ndi'i saá ñoo. Ta taxi i nda'a na ñii kaa ña yóo ndatán yóo yiton káni, ta xí'in kaa yó'o ndee ní ka'nda chiño na noo nivi. Ta ndatán kaa yó'o kómí ña ndee ña sakuáchi válí ña kisi ño'o, saá koo ndee ña kukomí nivi yó'o ña sandi'i xa'a na nivi na on xiin sandakoo yichí ña on vá'a. ²⁸ Ta yi'i, ndatán yóo kimi náye'e xitaan saá yóo yi'i, ta ndi'i saá kivi yóo i xí'in ñii ñii nivi yó'o na on vása ní-sandakoo na yichí i. ²⁹ Ta ndó'ó, nivi na yóo so'o, ná chikaa so'o ndó to'on yó'o ña ká'an Níma Ndios xí'in ndi'i nivi na kándixa yi'i, na táku ku'a ñoo ta nákutá'an na ña kisa ká'no na Ndios" —káchí Jesucristo.

3

Jesucristo ndato'on ra to'on yó'o xí'in nivi naño Sardis na kándixa ña'a

¹ Saá tuku nika'an ra xí'in i, káchí ra saá:

—Taa ún noo tutu to'on yó'o ná ko'on ña nda'a ñaángel ña ndáa nivi na kándixa yi'i ta nákutá'an na ñoo Sardis ña kisa ká'no na Ndios: “Yi'i kúu i taa tá kómí uxá níma Ndios, ta ní'i uxá kimi yé'e. Xíni i ndasaá yóo ndi'i ña ke'é ndó. Vará inká nivi ká'an na xa'a ndó kúu ndó nivi na va'a táku, chi yóo ku'a ní chiño va'a ké'é ndó, ta yi'i ká'an i xí'in ndó ndí yóo ndó ndatán yóo nivi na nixi'i noo yi'i, chi on vása ndixa ndino'o ini ndó ndíkon ndó Ndios. ² ¡Nakaxín va'a ini ndó!, ta chikaa ndó ndee, ta xí'in ña ndino'o ini ndó kundikon ndó Ndios, ta xí'in ndino'o ini ndó kasa ndivi ndó ñava'a ña kóni Ndios. Chi xíni i ndí chiño ña ké'é ndó, kúman i ká ña, saá chi on ta'an ke'é ndó ñava'a ndatán kóni Ndios. ³ Naká'an ndó xa'a ña sakuá'a ndó kivi sakán kixá'a ndó kándixa ndó yi'i. Nandikó ini ndó ta ko'on ndó yichí Ndios. Tá on vása chikaa so'o ndó to'on ká'an i xí'in ndó, ta saá ñii kama kixaa i noo ndó. Ndatán kixaa takuí'ná, kivi on vása ndati ndó, saá kixaa i ta kasa nani i xa'a kuachi ndó. ⁴ Ta saá ni, yóo sava ndó'ó naño Sardis

na ndixa kándixa yi'i, ta va'a kisa ndivi ndó chiño noo Ndios, ta on vása ké'é ndó ña on vá'a. Ta yóo ndó ndatán yóo nivi na nda lo'o on vása ní-kukini tikoto yaa ndixin na. Ñoyívi ñino kukomí ndó ndayí ña kaka ndó xí'in i ta kundixin ndó tikoto yaa, chi ñayó'o kúu ya'vi ndó xa'a ña ke'é ndó ña kóni Ndios. ⁵ Ndi'i nivi na kúndeé noo ndee ña on vá'a, nayó'o kundixin na tikoto yaa ñoyívi ñino, ta on kindaa i kivi na noo tutu yi'i, noo xa ka'yi i kivi nivi na kutaku xí'in i ndi'i saá kivi. Ta xa'a nivi yó'o, yi'i ka'an ndoso i noo Ndios ta ka'an ndoso i noo ndi'i naángel, ka'an i, kachí i saá: Nivi yó'o kúu na kutaku xí'in yi'i, kachí i xa'a na. ⁶ Ta ndó'ó, nivi na yóo so'o, ná chikaa so'o ndó to'on yó'o ña ká'an Níma Ndios xí'in ndi'i nivi na kándixa yi'i, na táku ku'a ní ñoo, ta nákutá'an na ña kisa ká'no na Ndios" —káchí Jesucristo.

Jesucristo ndato'on ra to'on yó'o xí'in nivi naño Filadelfia na kándixa ña'a

⁷ Tuku nika'an ra xí'in i, káchí ra saá:

—Taa ún noo tutu to'on yó'o ko'on ña nda'a ñaángel ña ndáa nivi na kándixa yi'i ta nákutá'an na ñoo Filadelfia ña kisa ká'no na Ndios: “Yi'i, taa tá ká'an xí'in ndó, kúu Taa taYi'i taNdaa ndixa. Yi'i kómí i llave ña xikomí tarey David ña nakoná yé'é ña kivi nivi ñoo Jerusalén. Ta yé'é ña nakoná i, nda ñii nivi on kuchiño na nakasi na yé'é yó'o. Ta yé'é ña nakasi i, nda ñii nivi on kuchiño na nakoná na yé'é yó'o. ⁸ Yi'i xíni i ndi'i ñava'a kisa ndivi ndó. Ta noo ndó'ó xa nakoná i yé'é, ta nda ñii nivi on kuchiño na nakasi na yé'é yó'o. Yi'i xíni i ndí ndó'ó on vása kómí ndó ku'a ní ndee, ta saá ni, ndino'o ní ini ndó chikaa so'o ndó to'on i, ta on vása ká'an ndó on xíni ndó yi'i. ⁹ Ta kóni i ña kundaa ini ndó yu kúu ña ke'é i xí'in nivi na on vá'a na kisa ndivi ña sáná'a ñaníma ndiva'a ká'no Satanás. Navatá kúu nivi yó'o chi ká'an na ndí kúu na najudío na ndíkon yichí Ndios, ta on sivi ñandaa kúu ña ká'an na. Ta saá ñii kivi ña vaxi, yi'i ke'é i xí'in nivi na vatá yó'o ña kuxítí na noo ndó'ó, ta saá nivi yó'o kundaa ini na ndí kivi ní ini i xíni i ndó'ó. ¹⁰ Xa

xa'nda chiño*j* noo ndó ndí kudeé ndó xí'in ñayo'vi ta on sandakoo ndó yichi*j*, ta ndó'ó, ndixa xa kisa ndivi ndó to'on yó'o. Ta saá yi'i kundaa*j* ndó'ó noo ñayo'vi ní vaxi ña koto ndoso ndi'i nivi na táku ñoyívi noo ño'o. ¹¹ Kóni*j* ña kundaa ini ndó ndí yachi ní ndikó*j*. Ta xa'a ñayo'o on sandakoo ndó yichi*j* ta ná kandixa ka ndó yi'i anda kixaa kivi ndikó*j*. Tá on ke'é ndó saá, ta inka nivi na on vása sándakoo ña kándixa na Ndios, nayó'o kuu na nivi na naki'in ñava'a ñoyívi nino, ta ndó'ó on naki'in ndó ñava'a yó'o. ¹² Ndi'i nivi na kudeé noo ndee ña on vá'a, chi on vása sandakoo na yichi*j*, ta yi'i cha'vi*j* na xí'in ñava'a, chi ke'é*j* ña nduu na nivi na xini ñó'ó ní ve'e ño'o Ndios ñoyívi nino. Ndatán xini ñó'ó tón si'in tón veé ní ndiso ñii ve'e ká'no, saá koni ñó'ó na. Ta ndi'i saá kivi kutaku yatin na xí'in Ndios, ta nda ñii kivi on kee na ve'e ra. Ta ñii ñii na, ka'yi*j* na xí'in kivi Ndios, ta taká'no kisa to'ó*j*, ta ka'yi*j* na xí'in kivi ñoo Jerusalén ña xaá, ña kúu ñoo Ndios ña kixi ñoyívi nino, ta kixaa ña ñoyívi noo ño'o. Saá tuku ka'yi*j* na xí'in kivi mii ña xaá. ¹³ Ta ndó'ó, nivi na yóo so'o, ná chikaa so'o ndó to'on yó'o ña ká'an Níma Ndios xí'in ndi'i nivi na kándixa yi'i, na táku kua'a ní ñoo, ta nákutá'an na ña kisa ká'no na Ndios" —káchi Jesucristo.

Jesucristo ndato'on ra to'on yó'o xí'in nivi nañoo Laodicea na kándixa ña'a

¹⁴ Saá tuku nika'an ra xí'in*j*, káchí ra saá:

—Taa ún noo tutu to'on yó'o ña ko'on ña nda'a ñaangel ña ndaa nivi na kándixa yi'i ta nákutá'an na ñoo Laodicea ña kisa ká'no na Ndios: “Yi'i, ta ta ká'an xí'in ndó, naníi Nandaa Ndixa, chi ta ta ká'an ñandaa ndixa kúu*j*, ta xí'in yi'i Ndios kisa va'a ra ndi'i ña yóo ñoyívi noo ño'o xí'in ndi'i ña yóo ñoyívi nino. ¹⁵ Ta yi'i xini ndi'i chiño ké'é ndó. Ta xini ndí ndó'ó on vása va'a ké'é ndó, chi on vása yóo ndó ndatán yóo takuii ñi'ni, ta ni on vása yóo ndó ndatán yóo takuii vixin. ¡Va'a ní ka, níkuu, táná koo ndó ndatán yóo takuii ñi'ni án takuii vixin!” ¹⁶ Ta

vitin ndó'ó, ndatán yóo takuii nindiko, tá on vása yasin ka, saá yóo ndó noo*j*. Ta on vása yóo ndó ndatán yóo takuii vixin, ni ndatán yóo takuii ñi'ni. Ta xa'a ña yóo ndó saá, nduxan*j* ndó'ó yu'ui. ¹⁷ Ndó'ó ká'an ndó kúu ndó nivi nakuiká ní, ta ká'an ndó ndí xí'in ndee mii ndó ndukuiká ní ndó, ta on vása kisa man*j* ka nda ñii ña xini ñó'ó nda'a ndó, káchí mii ndó. Ta on vása kundaa ini ndó ndí kúu ndó nivi nandá'vi na'a, nivi na nda lo'o on ko'o ña xini ñó'ó kómí, nivi na yalá vichi, nivi nakuáá nduchú noo kúu ndó. ¹⁸ Ñakán kía yi'i ká'an*j* xí'in ndó ná sata ndó ñaoro noo*j*, oro ña kúu nina mii ndino'o, oro ña xa'mi na xí'in ño'o xixi ña ndundii ndi'i mii ña. Ta saá nduu ndó nivi nakuiká ndino'o. Ta ká'an*j* xí'in ndó ná sata ndó noo*j* tikoto yaa kundixin ndó ña nakasi ndó ñayalá ndó ña on kuka'an ka noo ndó. Ta ká'an*j* xí'in ndó ná sata ndó noo*j* tatan ña chikaa ndó nduchú noo ndó ña kuchiño va'a koto ndó. ¹⁹ Saá ká'an*j* xí'in ndó chi to'on yo'vi ká'an*j* xí'in ndi'i nivi na kúu na kí'vi ní ini*j* xini*j*, ta taxi ña xo'vi nayó'o xa'a ña nandikó ini na ta ko'on na yichi va'a. Ta vitin ndó'ó, xini ñó'ó nandikó ini ndó noo ña on vá'a ké'é ndó, ta sandakoo ndó ña. Ta xí'in ña ndino'o ini ndó kundikon ndó Ndios. ²⁰ ¡Koto ndó! Yi'i kúu ta ta ñindichi yé'é ndó, ta kána*j* ndó'ó. Ta ndó'ó, tá xini so'o ndó ña kána*j* ndó'ó, ta nakoná ndó yé'é, ta ka'an ndó xí'in*j* ki'vi*j* ini ve'e ndó, ta saá yi'i ki'vi*j*, ta kuxu*j* xí'in ndó, ta ndó'ó kuxu ndó xí'in*j*. ²¹ Ndi'i nivi na kudeé noo ndee ña on vá'a, chi on vása sandakoo na yichi*j*, ta yi'i taxi ña koo na xí'in*j* ñoyívi nino ña ka'nda chiño na xí'in*j*. Saá chi yi'i xa kudeé*j* noo ndee ña on vá'a, ta Yivá*j* Ndios taxi ra nda'a*j* táyi yii tón to'ó ká'no ñoyívi nino noo yóo*j* xa'nda chiño*j* xí'in ra. ²² Ndó'ó, nivi na yóo so'o, ná chikaa so'o ndó to'on yó'o ña ká'an Níma Ndios xí'in ndi'i nivi na kándixa yi'i, na táku kua'a ní ñoo, ta nákutá'an na kisa ká'no na Ndios” —káchi Jesucristo.

4

* 3:15 Takuii ñi'ni kúu ña xini ñó'ó yó ña chindeé yó nivi na ndee ndó'o, ta takuii vixin kúu táva'a ko'o yó.

*Tɔ'on yó'o ká'an xq'a
ndasaá kisa ká'no na Ndios ñoyívi ñino*

¹ Tá ndi'i ñika'an Jesucristo ñayó'o, ta xini ñii yé'é nóná ña ñoyívi ñino, ta xini so'o'i mii tuku ndusu ña si'na xini so'o'i tá noó, ña yóo ndatán yóo ndusu tón trompeta, ta kixi tɔ'on ñika'an ña xí'in i, káchí ña saá:

—Na'a, ndaa ún ñino yó'o, ta saná'a i yó'o ña kundivi kivi vaxi —káchí ña xí'in i.

² Ta xandikon mií saá Níma Ndios kixaa ña noo i, ta sakundixin ní mii ña yi'i, ta xa'a ñayó'o nativi noo i xini ñii táyi yii tón tɔ'ó ká'no ñoyívi ñino, ta xini ña yóo noo táyi yó'o. ³ Yé'e ndi'i mii ña ndatán yé'e táxa yuu livi ña naní jaspe án diamante. Ta ñii saá tuku yé'e táxa ña ndatán yóo yuu livi ña kuá'a ña naní cornalina án rubí. Ta xini ñii ñakuankú, xino nduu ña táyi yii tón tɔ'ó ká'no yó'o. Ñakuankú yó'o yé'e táxa ña ndatán yé'e táxa yuu livi ña kuí, ña naní esmeralda. ⁴ Ta noo yóo táyi yii tón tɔ'ó ká'no yó'o xino nduu oko komi táyi tón ná'no tón tɔ'ó, noo ndoo oko komi nataa xiku'a'a na kómí ndayí. Ta naxiku'a'a yó'o ndixin na nina tikoto yaa, ta sini ñii ñii nayó'o kánoo ñii corona ñaoro. ⁵ Ta noo táyi yii tón tɔ'ó ká'no ñíndichi ma'ño nayó'o, kee ku'a'a ní ña yé'e nátaxa, ta mii yó'o káku ña ní'i ndá'yi saví. Ta mii yó'o vaxi ña ndee ní síso ní'i. Ndatán ní'i síso ká'an ku'a'a ní ñivi, saá vaxi ña. Yatin noo yóo táyi yii tón tɔ'ó ká'no yita uxá ño'o xixi, ta uxá ño'o xixi yó'o ká'an ña xa'a ña kúu uxá níma Ndios. ⁶ Ta saá tuku yatin noo ñíndichi tón táyi yii tón tɔ'ó ká'no, yóo ñii xiiña ña káa ndatán káa yoso ndíka, ta ndatán káa noo takuii mini saá káa noo ña, chi yoso yó'o yé'e ña ndatán yé'e yuyu yé'e ña tívi xito yó nda inká tá'vi satá ña.

Ta yatin ní noo ñíndichi táyi yii tón tɔ'ó ká'no xino nduu komi ñatáku. Ta komi ñatáku yó'o, nina nduchú noo yóo ndi'i xiiña ña, ña kúu kándíka ña xí'in satá ña. ⁷ Ta ñii ñii ña komi táku yó'o, síin ní ná'a ñii ñii ña. Ta ñanoó táku yó'o, ndatán káa tíleón, saá káa ña. Ta ñaovi táku, ndatán káa tísindiki chée, saá káa

ña. Ta ñauni táku, ndatán káa noo taa, saá káa noo ña. Ta ñakomi táku, ndatán yóo tasin tí ndáchí, saá yóo ña. ⁸ Ta ñii ñii ña komi táku yó'o kómí ña iño ndixin ña. Ta ndi'i saá xiiña mii ña, tãda ñii ñii ndixin ña, nina nduchú noo kúu ña. Ta ndi'i saá ndivi ñoó, ña komi táku yó'o kisa ká'no ña Ndios, ta nda lo'o on vása xikuiin ña ká'an ña tɔ'on yó'o, káchí ña saá:

¡Taa yii, taa yii, taa yii kúu Ndios!

¡Taa ta kómí ndi'i ndee kúu Ndios!

Ndios kúu taa ta xa táku nda kivi noo, ta táku ra vitin, ta táku ra ndi'i saá kivi ña vaxi,

káchí ña komi táku, ká'an ña xí'in Ndios.

⁹ Ña komi táku yó'o on vása sãdakoo ña kisa ká'no ña Ndios, ta kisa tɔ'ó ní ña ra, ta ká'an ña xí'in ra: “Táxa'vi ní ún, Ndios, yó'o kúu ún taa ta yóo noo táyi yii tón tɔ'ó ká'no, ta yó'o kúu ún taa ta xa táku nda kivi noo, ta táku ún vitin, ta táku ka ún ndi'i saá kivi ña vaxi”, káchí ña komi táku. ¹⁰ Ta ñii ñii yichi ña komi táku yó'o ká'an ña tɔ'on ña kisa ká'no ña Ndios, ta na oko komi nataa xiku'a'a na ndoo yatin, kúxítí na ta kisa ká'no na Ndios, taa ta yóo noo táyi yii tón tɔ'ó, ta kúu ra taa ta táku ndi'i saá kivi. Ta sini ñii ñii naxiku'a'a yó'o kánoo ñii corona ñaoro, ta tiiin na corona ña kánoo sini na, ta chíso na ña noo Ndios, ta yóo noo táyi yii tón tɔ'ó ká'no, ta ká'an na xí'in Ndios, káchí na saá:

¹¹ Tata Ndios, ñii laá yó'o kúu Taa ta Ká'no noo yó,

ta ñii laá mii ún kúu ta ndaya'ví naki'in ndi'i ñatɔ'ó xí'in ndi'i ndee va'a, chi ñii laá yó'o kúu taa ta kisa va'a ndi'i ña yóo ndi'i saá ñoyívi.

Ndatán chitóni mii ún saá kisa va'a ún ña, ta saá yóo ña,

ká'an naxiku'a'a xí'in Ndios ta yóo noo táyi yii tón tɔ'ó ká'no.

5

Tɔ'on yó'o ká'an xq'a ña xini ta Juan ñii tutu ña ñitivi ndaa

¹ Ta saá xini ñii nomi tutu ña ñitivi ndaa, ña yóo nda'a kua'a taa ta yóo noo táyi yii tón tɔ'ó ká'no. Ta ndi'i noo tutu yó'o, ta ndi'i satá ña, kómí ña ku'a'a ní

tɔ'on ña ñika'yi. Ta ña ñii nomi tutu yó'o, uxá xiiña ndási ña xí'in ñimá kisín válí. ² Ta xini i ñii ñaángel ña kómí ndayí ká'no, ta xí'in ndi'i ndee ña ñika'an ña, ñindaqá tɔ'on ña, káchí ña saá:

—¿Yu kúu ɬa ɬaká'no ɬa kómí ndayí nakoná ra ñii ñii ña ñimá kisín ndási tutu yó'o? —káchí ñaángel.

³ Ta on koó ndá ñii na ní-kuchiño nakoná tutu yó'o, ni ndá ñii na ní-kuchiño koto na ña ñika'yi ñoo ña. On koó nayó'o, ni ndi'i saá ñoyívi, ni tixin ño'o, on koó ndá ñii na ní-kuchiño. ⁴ Ta saá kuchuchú ní ini i, ta xaku ní i, chi on koó ndá ñii na kómí ndayí ña nakoná na tutu yó'o, ni on koó na kómí ndayí koto na ña ñika'yi ñoo tutu yó'o. ⁵ Ta ñii ɬa ɬatá'an na oko komi naxikua'a na yóo yó'o ñika'an ra xí'in i:

—On kuaku ní ka ún chi yó'o yóo ɬa ɬa ñani “TíLeón tí xá'nda chiño ñoo ñaño Judá”, ta ɬayó'o kómí ra inká kivi ra ñani ra “Sa'ya ñani síkuá ɬarey David.”* Ta ɬayó'o xa kündeé ra ñoo ñandiva'a ká'no, ñakán kómí ra ndayí ña nakoná ra ñii ñii ñoo ndási xí'in ñimá kisín ña ndási uxá xiiña nomi tutu yó'o —káchí ra xí'in i.

⁶ Ta saá xini i ñii Ndikachi,† ñíndichi rí yatin sijn táyi yij tón tɔ'ó ká'no. Táyi yó'o ñíndichi nó ma'ño komi ñatáku xí'in na oko komi nataa naxikua'a. Ta Ndikachi yó'o ná'a rí ndatán ná'a tí ñixi'i ñisoko ñivi ñoo Ndios. Uxá kúu ndiki rí, ta uxá kúu nduchú ñoo rí. Ta uxá nduchú ñoo rí kúu ña kóni kachí xa'a uxá níma Ndios ña xa t'ví ra kuá'an ña ndi'i saá ñoo ñoyívi yó'o. ⁷ Ta Ndikachi yó'o ñixaa rí ñoo ɬa ɬaká'no, ɬa yóo ñoo táyi yij tón tɔ'ó ká'no, ta t'yo'ó ki'in rí nomi tutu ña yóo nda'a kua'á ra. ⁸ Tá ki'in rí nomi tutu yó'o, ta ña komi táku xí'in ndi'i na oko komi nataa xikua'a xikuxítí ndi'i na ñoo Ndikachi yó'o. Ñii ñii na ní'i na ñii tón arpa, ta ñii ñii na ní'i na ñii ko'q ñi'ma ñaoro ñoo ñó'o xuxa va'a ña támi ní xá'an. Ta ñi'ma xuxa va'a ká'an ña xa'a tɔ'on ña ká'an ñivi nayij xí'in Ndios. ⁹ Ta saá ña komi táku xí'in ndi'i na oko komi nataa naxikua'a xita na yaa yij ña xaá ña kisa ká'no na Ndikachi xí'in tɔ'on yó'o:

Yó'ó kómí ún ndayí tiin ún nomi tutu yó'o. Yó'ó kómí ún ndayí ña nakoná ún ña ndási tutu yó'o.

Saá chi ñisoko xí'in mji ún ñoo Ndios, ta satakué'e na yó'ó, ta ñixi'i ún.

Ta xí'in ñii ún ña ñixita, cha'vi ún xa'a kuachi ndi'i ñivi, ña kuchiño na nduu na sa'ya Ndios.

Ñivi na cha'vi ún xa'a, kúu na kixi ndi'i saá ñoo válí án ñoo ná'no ndi'i saá xiiña ñoo ño'o.

Ta kúu na ndi'i saá ñoo ñivi ñoyívi, ta ká'an na ndi'i saá ñoo tɔ'on.

¹⁰ Ta ɬaxi ún nda'a nayó'o ndayí ña ka'nda chiño na xí'in ún ñoo ndi'i ña yóo, ta ke'é ún xí'in na ña nduu na sutu yij, ta kisa chiño na ñoo Ndios.

Ta nayó'o ka'nda chiño na ñoo ndi'i ñivi xí'in ndi'i ña yóo ñoyívi ñoo ño'o, káchí na xita na yaa yij ña kisa ká'no na Ndikachi.

¹¹ Ta xini i, ta xini so'o i ñii síso ká'an kuá'a ní naángel, nayó'o yá'a kuá'a ní millón kúu na. Ta xino nduu ndi'i na táyi yij tón tɔ'ó ká'no xí'in komi ñatáku, ta xí'in oko komi nataa naxikua'a, ¹² ta ndee ní ká'an naángel, káchí na saá:

Ndikachi tí ñisoko xí'in mji ñoo Ndios kómí rí ndayí ka'nda chiño rí ñoo ndi'i ñivi xí'in ndi'i ña yóo,

ta kómí rí ndayí ña naki'in rí ndi'i ñakuiká xí'in ndi'i ñandíchi ndino'o,

ta kómí rí ndayí ña naki'in rí ndi'i ndee ká'no,

ta kómí rí ndayí ña naki'in rí ndi'i ñatɔ'ó ká'no,

ta kómí rí ndayí ña kanóo síkón ní ñatɔ'ó rí,

ta kómí rí ndayí ña kasa ká'no yó rí xí'in ndi'i mji yó,

chi ña ndixa va'a kúu ña naki'in rí ndi'i ñava'a saá,

káchí naángel, ká'an na tɔ'on ña kisa ká'no na Ndikachi.

¹³ Ta saá xini so'o i ndi'ndi'i ña kisa va'a Ndios kixá'á ña kisa ká'no ña Ndios, ta kisa ká'no ña Ndikachi yó'o. Ndi'i ñayó'o ña ke'é Ndios kúu ndi'i ña táku án ña ñoyívi ñoo ño'o, xí'in ndi'i ña táku án ña

* 5:5 Qvi kivi yó'o ká'an ña xa'a Jesucristo. † 5:6 Ndikachi yó'o kóni kachí ña xa'a Jesucristo, chi ndatán yóo ndikachi lo'o ña ñisoko ñivi ñoo Ndios xina'a, xa'a ña kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na, saá yóo Jesucristo.

yóo ñoyívi ñino, xí'in ndi'i ña táku án ña yóo tixin ño'o, xí'in ndi'i ña táku án ña yóo tixin takuí mĩni, ta ndi'i ñayó'o ká'an ña, káchí ña saá:

Ná kasa ká'no yó Taa taKá'no ta yóo ñoó táyi yij tón to'ó ká'no, ta ná kasa ká'no yó Ndikachi tí yóo xí'in ra.

Ná naki'in na ndi'i ñato'ó ká'no.

Ná kanóo va'a ñato'ó na.

Ná naki'in na ndi'i nde'e ká'no, ta ná naki'in na ndi'i ñava'a yó'o ndi'i saá kivi vaxi. Saá ná koo ña, káchí ndi'i ña kisa va'a Ndios.

¹⁴ Ta ña komi táku ña yóo xino nduu táyi yij tón to'ó ká'no ñika'an ña, káchí ña saá:

—Saá ná koo ña —káchí ña.

Ta na oko komi taa naxikua'a na yóo xino nduu táyi yij tón to'ó ká'no, xikuxití na nda ño'o, ña kisa ká'no na Ndios, ta kisa ká'no na Ndikachi.

6

Tò'on yó'o ká'an xa'a uxá ñima kisín ña ndási nomi tutu

¹ Ta xini Ndikachi ñakoná rí ñii ñima kisín ña kúu ñano'ó ña ndási nomi tutu. Ta saá ñii ñatáku ñatá'an ña komi táku, xí'in ndi'i nde'e ña ñika'an ña, ndatán ndá'yi savi saá ñika'an ña xini so'o i, ta ñika'an ña, káchí ña saá:

—iNa'a, kixi ún ta koto ún! —káchí ña.

² Ta saá ñixaa i ta xito i, ta xini i keta ñii kuáyí, tí yaa kúu rí, ta taa ta yóso rí ní'i ra ñii kuxun ña xa yóo ti'va. Ta naki'in ra ñii corona ña kanóo sijn ra. Ta kúu ra taká'no ta xa kunde'e ñoó kua'a ní ñivi na sáa ini xini ña'á, ta kee ra kua'an ra ña kani tá'an ra xí'in ndi'i inka ñivi na sáa ini xini ña'á, ña kunde'e ra ñoó na.

³ Ta saá Ndikachi ñakoná tuku rí ñima kisín ña kúu ñaovi, ta inka ñatáku ñatá'an ña komi táku ñika'an ña, káchí ña saá:

—iNa'a, kixi ún ta koto ún! —káchí ña.

⁴ Ta ñixaa i ta xito i, ta xini i keta inka tíkuáyí, tí kuá'á kúu rí. Ta taa ta yóso rí naki'in ra ñii espada, ta naki'in ra ndayí ña sandi'i ra xa'a ña va'a ndóo ñivi xí'in natá'an na ñoyívi ñoó ño'o yó'o. Ta xí'in ñayó'o ñivi kixá'á na ka'ni tá'an na.

⁵ Ta Ndikachi ñakoná tuku rí inka ñima kisín ña kúu ñauni, ta xini so'o i inka ñatáku ñatá'an ña komi, ta ñika'an ña, káchí ña saá:

—iNa'a, kixi ún ta koto ún! —káchí ña.

Ta ñixaa i ta xito i, ta xini i keta ñii kuáyí, tí toón kúu rí, ta nda'a taa ta yóso rí kanóo ñii kaa ña cho'on ki'va na ndasaá ve'e ñakía'vi. ⁶ Ta saá xini so'o i to'on ña ñika'an, ta kixi to'on yó'o ma'ño komi ñatáku ña yóo yatin ñoó yóo táyi yij tón to'ó ká'no. Ta ñika'an ndoso ña ñoó ñivi, ñika'an ña, káchí ña saá:

—Xa ndaa ní ya'vi trigo xí'in cebada vitin. Ndatán yóo ya'vi ña chá'vi na ñii taa ta kisa chiño ñii kivi, saá cha'vi ndó xa'a ñii kilo trigo án uni kilo cebada.* Ta koto va'a ndó, ta on sativi ndó ña aceite, ni on sativi ndó nduta vino tíuva —saá ñika'an to'on xini so'o i.

⁷ Ta ñakoná Ndikachi inka ñima kisín ña kúu ñakomi, ta xini so'o i ñika'an inka ñatáku ñatá'an ña komi, káchí ña saá:

—iNa'a, kixi ún ta koto ún!

⁸ Ta ñixaa i ta xito i, ta xini i keta inka kuáyí, tí kuá'an kóni kúu rí. Ndatán kaa tí nde'e ndó'o saá yóo rí. Ta taa ta yóso rí naní ra “Ndee ña xá'ni ñivi.” Ta inka taa ta ndikon vaxi sata tayó'o naní ra “Hades” ña ká'an xa'a xiiña ñoó xá'nda chiño nde'e yó'o ña xá'ni ñivi. Ta ovi na saá naki'in na ndayí ña ka'ni na ñii tá'vi ñivi ñoó ña komi tá'vi ñivi na kúu ndi'i ñivi na táku ñoyívi ñoó ño'o. Chi ovi na saá kómí na ndayí ña ka'ni na ñivi yó'o xí'in espada sijn, án ka'ni na ñivi xí'in soko, án ka'ni ña'á na xí'in ndi'i ñoó ku'e'e, án taxi na ndayí nda'a tíkiti tíyukú ña ka'ni rí ñivi yó'o.

⁹ Ta Ndikachi ñakoná tuku rí inka ñima kisín ña kúu ñaon. Ta saá xito i, ta xini i ñindichi ñii nama yij ñoó ñandoso ña sóko ñoó Ndios, ta xa'a nama yij yó'o ña yóo ñoyívi ñino, ndóo ndi'i níma ñivi na kúu na ñixi'j xa'a ña ñika'an ndoso na to'on Ndios. Nixa'ni na nayó'o xa'a ña on vása ní-sandakoo na yichi Ndios ta xa'a ña ndakuijn na xa'a ñanda. ¹⁰ Ta níma na ñixi'j yó'o, xí'in ndi'i nde'e na ñika'an na, káchí na saá:

* 6:6 Ñii denario kúu si'ún ña kúu ya'vi ñii taa ta kisa chiño ñii kivi.

—Tata Yivá yó Ndios, ta xá'nda chiño noḡ ndi'i ña yóo, ta yó'ó kúu taa tayii, taa ta ndixa kisa ndivi ñandaá, ¿ndasaá ka kivi kundati ndi ña kixaa kivi ña kasa nani ún xí'in nivi xa'a kuachi ña xa'ni na ndi'i? ¿Anda ama taxi ún ña cha'vi nivi xa'a ña xa'ni na ndi'i? —káchí na, ká'an na xí'in Ndios.

¹¹ Ta ñii ñii nayó'o naki'in na tikoto yaa nda'a Ndios, ta Ndios nika'an ra xí'in na:

—Lo'o ka kivi kundati ndó, chi xini ñó'ó tondaa ña ka'ni na ndi'i nañani ndó án náki'va ndó, na kúu na chitóni ka'ni na xa'a ña kisa chiño na noḡ, ndatán kisa chiño ndó'ó noḡ —káchí Ndios xí'in na.

¹² Ta saá nakoná tuku Ndikachi ñima kisín ña kúu ñaiño. Ta xitoi, ta xini ña ndeé ní nitaan, ta ño'o ká'no ña yé'e ndivi, on vása ní-ndii ka ña, ta kuna ndi'i noḡ ña. Ndatán yóo tikoto toón ní ña ndixin nivi na yóo xaku noḡ nivi nixi'i, saá toón kindoo ño'o ká'no yó'o. Ta tíyoo tí yé'e ñoo naa, nduu kuá'a ndi'i rí. Ndatán yóo nji kuá'a ní, saá kindoo kuá'a tíyoo. ¹³ Ta tikimi tí yóo ñoyívi ñino, ndeé ní kixá'a kóyo rí. Kee rí nda ñoyívi ñino ta kóyo rí nda noḡ ño'o. Kóyo rí ndatán kóyo tikui'i nda'a tón yiton síkón ní, kivi ndeé ní kani tachí tón yiton yó'o. ¹⁴ Ta saá ñoyívi ñino kixá'a ña nativi ndaa mji ña, ndatán nativi ndaa nivi ñii yivi noḡ ña koo va'a ña. Saá chi ñoyívi ñino kixá'a ku'a'an ndaño'ó ña, ta on vása tívi ka ña. Ta Ndios nasama ra ndi'i yuku síkón, ta nasama ra ndi'i xiiña ña naní isla, ña xikuu ño'o yichí, ta xino nduu takuii mjni ña. Ta on vása yóo ka ndi'i ño'o yichí ña kúu isla noḡ nixiyo ña si'na. ¹⁵ Ta ndi'i saá noḡ nivi ñoyívi noḡ ño'o kee na ku'a'an na noḡ yóo yuku ña ndukú na noḡ yóo kavua án tixin yuu ná'no ña kuchiño ko'on se'é na. Nanivi yó'o kúu narey ná'no na kómí ndayí xá'nda chiño noḡ ndi'i nivi, ta ku'a'an inka nataa ná'no na xá'nda chiño noḡ natropa. Ta ñii ki'va saá ku'a'an ndi'i nivi nakuiká xí'in ndi'i namozo na on vása kómí ndayí sandakoo na ña kisa chiño na noḡ napatrón na, ta ñii saá ku'a'an nivi na kómí ndayí nakaxin chiño ña kasa chiño mji na. ¹⁶ Ndi'i nivi yó'o ku'a'an na ndukú na noḡ kuchiño ko'on

se'é na, ta nika'an na xí'in yuku síkón, ta nika'an na xí'in yuu kavua ná'no, káchí na saá:

—Va'a ka kama koyo ndó satá ndi, ta chise'é ndó ndi'i noḡ taa ta yóo noḡ táyi yii tón to'ó ká'no. Ta chise'é ndó ndi'i noḡ ña sáa ní ini Ndikachi xini rí ndi'i, chi kóni rí saxo'vi rí ndi'i xa'a kuachi ndi. ¹⁷ Saá chi vitin kixaa kivi Ndios xí'in Ndikachi ña saxo'vi na ndi'i nivi xa'a kuachi na. Ta nda ñii nivi on kuchiño na kundeé na noḡ ñayó'o —nika'an na.

7

Toton yó'o ká'an ña xa'a nivi na kómí sello Ndios ta'ya na

¹ Tá ndi'i nija'a ñayó'o, ta saá xini komi naáangel yita na ñii ñii komi xiiña ñoyívi: ñii ñaáangel ñíndichi chí noḡ kána ño'o, inka ñaáangel ñíndichi noḡ ku'a'an ketá ño'o, inka ñaáangel ñíndichi chí norte, ta inka ñaáangel ñíndichi chí sur. Ta naáangel yó'o sási na tachí ña on kani ña takuii mjni, ni on kani ña noḡ ño'o yichí, ni on kani ña tón yiton. ² Saá chi komi saá naáangel yó'o xa naki'in na ndayí nda'a Ndios ña sativi na ño'o ñoyívi, ta kómí na ndayí sativi na takuii mjni. Ta saá xini inka ñaáangel keta ña chí noḡ kána ño'o, ta ñaáangel yó'o ní'í ña sello Ndios, taa tatáku ndino'o. Ta xí'in ndi'i ndeé ña, nika'an ña xí'in inka komi naáangel yó'o, ³ káchí ña saá:

—¡Kundati ndó! On kixá'a ndó sativi ndó ño'o ñoyívi, ni takuii mjni, ni tón yiton. Kundati ndó nda sandi'i ndi ka'yi ndi xí'in sello ta'ya ñii ñii nivi na kúu na kisa chiño noḡ Ndios.

⁴ Ta saá xini so'oi to'on ña nika'an ndasaá kúu nivi na kómí sello Ndios, ta nayó'o kúu ñii ciento ovi siko komi mil nivi, ta kee na tixin ña ñii ñii ña uxu ovi ti'vi nivi na kúu sa'ya ñani síkuá taIsrael.

⁵ Uxu ovi mil nivi yó'o, na kómí sello Ndios kúu nasa'ya ñani síkuá taJudá. Ta uxu ovi mil nivi na kómí sello Ndios kúu nasa'ya ñani síkuá taRubén. Ta uxu ovi mil nivi na kómí sello Ndios kúu nasa'ya ñani síkuá taGad. ⁶ Ta uxu ovi mil nivi na kómí sello Ndios kúu nasa'ya ñani síkuá taAser. Ta uxu ovi mil nivi na kómí sello

Ndios kúu nasa'ya ñani síkuá taNeftalí, ta uxu ovi mil nivi na kómí sello Ndios kúu nasa'ya ñani síkuá taManasés. ⁷ Ta uxu ovi mil nivi na kómí sello Ndios kúu nasa'ya ñani síkuá taSimeón. Ta uxu ovi mil nivi na kómí sello Ndios kúu nasa'ya ñani síkuá taLeví. Ta uxu ovi mil nivi na kómí sello Ndios kúu nasa'ya ñani síkuá taIsacar. ⁸ Ta uxu ovi mil nivi na kómí sello Ndios kúu nasa'ya ñani síkuá taZabulón. Ta uxu ovi mil nivi na kómí sello Ndios kúu nasa'ya ñani síkuá taJosé, ta uxu ovi mil nivi na kómí sello Ndios kúu nasa'ya ñani síkuá taBenjamín.

To'on yó'o ká'an ña xa'a ku'a ní nivi na ndixin tikoto yaa

⁹ Ta saá xitoi, ta xini i ku'a ní nivi, ta nija'a ní ku'a kúu nivi yó'o. Ta on koó na kuchiño ka'vi ndasaá kúu na. Nivi yó'o kixi na ndi'i saá xiiña ñoyivi noo ño'o, ta kixi na ndi'i saá ñoo ná'no xí'in ndi'i saá ñoo válí. Nayó'o kúu na ndi'i saá noo nivi, ta ká'an na ndi'i saá noo to'on. Ta nayó'o yíta na yatin noo yóo ta'a ta yóo noo táyi yii tón to'ó ká'no, ta ñii saá yatin yíta na noo Ndikachi. Ta ndi'i nayó'o ndixin na tikoto yaa, ta ní'i na ñoo, ta sákanda na ñoo yó'o ña kisa ká'no na Ndios xí'in Ndikachi. ¹⁰ Ta nanivi ku'a ní yó'o, xí'in ndi'i ndee na, nika'an na, káchí na saá: On koó inká na kuchiño sakaku nivi, chi ñii laá yó'ó, Tata Yivá yó Ndios, ta yóo noo táyi yii tón to'ó ká'no,

ta yó'ó, Ndikachi, tí yóo xí'in ra, ndó'ó kúu na kuchiño sakaku nivi, káchí na, ká'an na. ¹¹ Ta ndi'i naángel yíta na, xino nduu na noo yóo táyi yii tón to'ó ká'no, ta noo yóo oko komi nataa naxiku'a xí'in komi ñatáku. Ta saá ndi'i naángel yó'o xikuxítí na nda noo ño'o yatin noo yóo táyi yii tón to'ó ká'no, ta kisa ká'no na Ndios. ¹² Ta nika'an na saá xí'in Ndios:

¡Saá ná koo ña!

¡Naki'in ún ña kisa ká'no ndi yó'ó Ndios xí'in ndi'i mji ndi!

¡Ná kanóo síkón ní ñato'ó mji ún!

¡Chi mji ún kúu ta'a ta kómí ndi'i ñandíchí ndino'o!

Ta xí'in ña ndino'o ini ndi, ká'an ndi xí'in ún: “¡Táxa'vi ún, Tata Ndios!”

¡Ta va'a naki'in ún ndi'i ñato'ó ká'no! Chi yó'ó kúu ta'a ta kómí ndi'i ndee ká'no, ta kómí ún ndi'i ndayí noo ndi'i ña yóo.

¡Saá ná koo ña ndi'i saá kivi!

káchí naángel xí'in Ndios.

¹³ Ta saá ñii ta'a tatá'an na oko komi naxiku'a, nindaká to'on ra yi'i, káchí ra saá:

—¿Yu kúu nivi yíta yó'o, na ndixin tikoto yaa? —káchí ra xí'in i.

¹⁴ Ta ndakuiin i, nika'an i xí'in ra:

—On vása xini i, Tata. Yó'ó kúu ta'a ta xini yu kúu na.

Ta saá nika'an ra xí'in i:

—Ndi'i nivi yó'o kúu na kee noo ña ndee ní nixovi na. Ta nayó'o nakata na tikoto na xí'in nji Ndikachi ña nixita, ta saá nduyaa tikoto na. ¹⁵ Ta xa'a ñayó'o kómí na ndayí yíta yatin na noo yóo táyi yii tón to'ó ká'no. Ta ndivi ñoo kisa chiño na noo Ndios ve'e ño'o ra. Ndios, ta'a ta yóo noo táyi yii tón to'ó ká'no, koo ra xí'in na ta vivii kundaa ra na xí'in ndee ra.

¹⁶ Ta nda ñii kivi on kivi ka na soko, ni on yichi ka na takuii. Ta ni on ndi ka yiki koñu na xí'in ña ñi'ni ní ño'o ká'no ña ye'e ndivi, ni on xovi ka na xí'in nda ñii noo ka'ni. ¹⁷ Saá chi Ndikachi tí yóo noo táyi yii tón to'ó ká'no, yóo rí xí'in na ta ndaa rí na. Ta sáná'a rí na noo yóo takuii ko'o na, ta takuii yó'o taxi kutaku ndino'o na. Ta Ndios yakón ra ña sanayaa ra nduta nduchu noo na xa'a ña xaku na, chi sandi'i ra xa'a ña kúchuchú ini nivi.

8

To'on yó'o ká'an xa'a Ndikachi nakoná rí ñima kisin ña kúu ñauxa

¹ Ta saá Ndikachi nakoná rí ñima kisin ña kúu ñauxa, ta ndi'i na yóo ñoyivi njno ñii njyaa na, ñii kutásin ndi'i na, on koó ka na ká'an, tãnda ñii sava hora njxyo saá. ² Ta saá xini i uxã naángel na yíta yatin noo yóo Ndios, ta ñii ñii na naki'in na ñii trompeta. ³ Ta xini i inkã ñaángel ña ní'i ñii ko'o ñi'mã ña kúu nina kãa oro, ta njxaa ña, xikundichi yatin ña noo yóo namã yii noo nãndoso ñayii ña sóko na noo Ndios. Ta ñaángel yó'o naki'in ña ví'í ní xuxa va'a ña sanakutá'an ña xí'in ndi'i to'on ña ká'an nivi xí'in Ndios. Nivi

yó'o kúu ñivi nayi na ndíkõn Ndios. Ta saá ñaángel ñisokõ ña xuxa va'a yó'o ñoq ñama yij ña ñíndichi ñoq Ndios, ta yóo táyij yij tón to'ó ká'no. ⁴ Ta saá ñi'ma xuxa va'a xí'in to'on ña ká'an ñivi nayij xí'in Ndios, kixá'á ña kuá'an ndaa ña nda ñoq yóo Ndios. ⁵ Ta saá ñaángel yó'o tuku tijin ña ko'õ ñi'ma, ta sakutú ña ko'õ yó'o xí'in ño'õ xixij ña yóo ñoq ñama, ta sakana ña ño'õ xixij yó'o nda ñoq ño'õ ñoyívi. Ta saá xandikõn kixá'á ndeé ní ndá'yi savi, ta ndeé ní síso, ndatán kuá'a ní ñivi ká'an, saá kúu. Ta kee kuá'a ní ña náye'e taxa, ta ndeé ní táan ñoq ño'õ ñoyívi.

To'on yó'o ká'an xa'a uxq naángel ña tivi na tón trompeta

⁶ Ta saá ñii ñii na uxq ángel ní'i na ñii tón trompeta, ta xa yóo ti'va na ña tivi na nó.

⁷ Ta saá ñaángel ñanoq tivi ña tón trompeta, ta xandikõn kixá'á koon ñii kaxin, ta ñii kaxin yó'o ñisaka ña xí'in ño'õ xixij, ta xí'in ñij kuá'á. Ta ndeé ní kóyo ndi'i ñayó'o ñoq ño'õ ñoyívi. Ta saá xa'mi ña ñii tá'vi yiton ñoq ña unij tá'vi yiton tón kúu ndi'i yiton tón yóo ñoyívi. Ta xa'mi ña ñii tá'vi ku'u kuí ñoq ña unij tá'vi ku'u kuí, ña kúu ndi'i ku'u kuí ña yóo ñoyívi.

⁸ Ta ñaángel ñaovij tivi ña tón trompeta, ta saá xini ndatán kaa ñii yukú ká'no ní, saá kaa ñii ña'a ña nákundixin ndi'i ño'õ xixij. Ta ña nákundixin ño'õ xixij yó'o ñakava ña ñoq takuí mñi. Ta saá ñii tá'vi ñoq ña unij tá'vi ña kúu ndi'i takuí mñi nduu rá nina ñij kuá'á. ⁹ Ta ñii tá'vi kitij ñoq ña unij tá'vi ña kúu ndi'i kitij tí takú tijin takuí mñi yó'o, ñixij ndi'i rí, ta ñii tá'vi tón barco ñoq ña unij tá'vi ña kúu ndi'i tón barco tón xika ñoq takuí mñi, ndi'i xa'a ndi'i tón barco yó'o.

¹⁰ Ta ñaángel ñaunij tivi ña tón trompeta, ta ñii kiji tí ká'no ní, ta nina mji ño'õ xixij kúu rí, ta kee rí ñoyívi ñino ta ñakava rí ñoq ñii tá'vi yuta ñoq ña unij tá'vi yuta, ña kúu ndi'i yuta ña yóo ñoyívi. Ta ñii kiva saá ndo'õ ndi'i pozo ñoq kaku takuí. ¹¹ Ta kiji yó'o ñani rí Ajenjo, ta kivi rí kóni kachí ña: ñayova. Ta saá ndi'i ñii ña unij tá'vi takuí pozo xí'in ndi'i ñii ña unij tá'vi takuí yuta,

nduu rá takuí yova. Ta kuá'a ní ñivi na xij takuí tá yova yó'o ñixij ndi'i na.

¹² Ta ñaángel ñakomij tivi ña tón trompeta, ta saá ñitivi ta ñinda'va ñii tá'vi ñoq ña unij tá'vi ña kúu ndinij ño'õ ká'no ña yé'e ndiví. Ta ñitivi ta ñinda'va ñii tá'vi ñoq ña unij tá'vi ña kúu ndinij tíyoo tí yé'e ñoo. Ta ñitivi ta ñinda'va ñii tá'vi ñoq ña unij tá'vi ña kúu ndi'i tikimi. Ta saá kúnaa ñii ña unij tá'vi ndiví, ta kúnaa ñii ña unij tá'vi ñoo.

¹³ Ta saá xito ij, ta xini so'o ij ñii ñaángel, ta ndachí ña ma'ño ñoyívi ñino, ta xí'in ndi'i ndeé ña, ñika'an ña, kachí ña saá:

—¡Ay! ¡Ay! ¡Ay! Ndá'vi ní ñivi na takú ñoq ño'õ, chi ndeé ní xo'vi na táná inka unij naángel tivi na tón trompeta. Ta vitin na unij ángel yó'o xa yóo ti'va na ña kixá'á ñii ñii na tivi na tón trompeta —ñika'an ñaángel.

9

¹ Ta ñaángel ñaon tivi ña tón trompeta, ta xini ñii tikimi, tí kee nda ñoyívi ñino, ta ñakava rí nda ñoq ño'õ. Ta ñaki'in rí ñii llave ña nakoná yé'é yavij ká'no ña kóno ní. ² Ta tikimi nakoná rí yé'é yavij ká'no yó'o, ta kuá'a ní ñi'ma kixá'á kee yu'u yavij yó'o. Ta yóo ña ndatán yóo ñi'ma ña vaxi tijin xiton ká'no ña ndeé ní xixij. Ta xí'in ñi'ma yó'o kúnaa ñoq ño'õ ká'no ña yé'e ndiví, ta kisa kini ña tachij ña násita yóo kutakú yóo. ³ Ta tijin ñi'ma yó'o kee kuá'a ní titika tí ná'no ní. Ta xandikõn kixá'á rí xita ní'no ndi'i rí, kuá'an rí ndi'i saá xiiña ñoq ño'õ. Ta Ndios taxi ra ndeé xati nda'a rí. Ta ndatán yóo ndeé xati titisi'ma, saá yóo ndeé xati titika yó'o. ⁴ Ta Ndios xa'nda chiño ra ñoq rí, ñika'an ra, kachí ra saá:

—On sativi ndó nda ñii ña kúu ñaku'u kuí, án yiton kuí. Ta ndasaá kuiti ñivi na on koó sello Ndios ta'ya kómí, nayó'o kani ndó ta satakué'e ndó na —kachí Ndios xí'in rí.

⁵ Ta ndasaá kuiti o'on yoo taxi Ndios ndeé xati nda'a rí ña saxo'vi ní rí ñivi. Ta on vása ní-taxi Ndios ndayí nda'a rí ña ka'ni rí na. Ndeé ní xo'vi ñivi xí'in ña kini ní kivi koñu na ñoq kani rí na. Ndatán kini ní kivi ñoq kani titisi'ma, saá xo'vi ñivi yó'o. ⁶ Ta ñivi na xo'vi ní

ñayó'o, ndukú na ña ndixa kivi na, ta on kuchiño kixaa ña kivi na. Xí'in ndino'o ini na ndukú na ña kivi na xa'a ña on xo'vi ka na, ta saá ni, on kuchiño kixaa ña kivi na.

7 Ta títika ná'no yó'o, ná'a rí ndatán ná'a tíkuáyí tí xa yóo ti'va ko'on xí'in natropa na káni tá'an xí'in nivi noo yoo kuachi ká'no. Ta ndatán ná'a corona ñaoro, saá ná'a ña kánoo sijní ñii ñii títika ná'no yó'o. Ta noo tíyó'o, ndatán ná'a noo nivi, saá ná'a noo rí. 8 Ta yisi sijní títika ná'no yó'o, ndatán ná'a yisi sijní ña'a, saá ná'a yisi sijní rí. Ta no'o rí, ndatán ná'a no'o tíleón, saá ná'a no'o rí. 9 Ta tixin rí xí'in ndi'i kándiká títika ná'no yó'o, ndási ña xí'in nina kaa ña on takué'e rí. Ta kivi sákanda rí ndixin rí, ñii ní'i káyí ña, ndatán kúu ní'i káyí kaa ña ñó'o xa'a ku'a ní tón carreta tón síta ku'a ní tíkuáyí tí ñii síso kama xíno ku'a noo káni tá'an nivi noo yoo kuachi, saá ní'i kánda ndixin rí kivi sákanda rí ña. 10 Ta sija títika ná'no yó'o, ndeé ní sijn noo ña, ndatán ña sijn yoo noo sija titisi'ma, saá yoo ña. Ta sija rí kómí ña ndeé ña satakué'e ña ta saxo'vi ní ña nivi. Saá chi tíyó'o kómí rí ndayí ña saxo'vi rí nivi tixin ña on yoo kuiti. 11 Ta ñaká'no ña xá'nda chiño noo títika ná'no yó'o kúu ñii níma ndiva'a, ña kúu ña ndiso chiño xí'in yavi ká'no ña kónó ní. Ta ñandiva'a ká'no yó'o ñani ña Abadón, to'on hebreo, ta ñani ña Apolión to'on griego, ta ovi kivi yó'o ñii kóni kachí ña saá: Ña sándi'i xa'a ndi'i ña yoo.

12 Ta ndi'i ñayó'o kúu ñanoó ñayó'vi ní nixó'vi nivi. Ta nija'a ña, ta kumaní ka inká ovi ña vaxi ñayó'vi ní xo'vi na.

13 Ta ñaángel ñaiño tivi ña tón trompeta, ta saá xini so'o i to'on ña kixi ma'ño nama yijí ñaoro ña yoo yatin noo Ndios. Ta ñii ñii titon nama yijí yó'o yoo ñii ña ná'a ndatán ná'a ndiki tikití, ta to'on ña nika'an kixi ña ma'ño noo yoo ndiki yó'o. 14 Ta to'on yó'o nika'an ña xí'in ñaángel ñaiño, ña ní'i tón trompeta, ta kachí ña saá:

—Ndaxin ún komi naángel na kúu na nó'ni yu'u yuta ká'no ña ñani Éufrates —kachí ña.

15 Ta saá njindaxin na, ta ku'a'an ndika komi naángel yó'o, na kúu na xino'ni yu'u yuta. Saá chi mii hora yó'o, ta mii kivi yó'o, ta mii yoo yó'o, ta mii kuja yó'o, xa chitoní Ndios koo ti'va naángel yó'o ña ka'ni na ñii tá'ví noo ña uní tá'ví nivi na kúu ndi'i nivi na taku ñoyívi. 16 Ta natropa na yoso kuáyí na ku'a'an noo yoo kuachi, natropa yó'o kúu na ovi ciento millón nivi, chi saá xini so'o i ndasaá kúu nayó'o.

17 Ta xini i ku'a ní kuáyí, ta natropa na yoso tíkuáyí yó'o, ndási kándiká na xí'in kaa ña nika'yi uní color. Ñii ña nika'yi kúu ña kuá'á ní, ndatán yoo ño'o xixi, yoo ña. Ta inká ña nika'yi kúu ña color ndí'í, ña yoo ndatán ndí'í ñoyívi nino. Ta inká ña nika'yi kúu ña kuáán, ña kaa ndatán kaa ño'o ká'ndi ña ñani azufre. Ta sijní tíkuáyí tí yoso natropa yó'o, ndatán ná'a sijní tíleón saá ná'a sijní rí. Ta yu'u tíkuáyí yó'o kee ño'o xixi, xí'in ñi'ma, ta xí'in ño'o ká'ndi ña ñani azufre. 18 Ta ñii tá'ví noo ña uní tá'ví nivi ña kúu ndi'i nivi na taku ñoyívi, nixi'í na, chi ni-kuchiño na kundeé na noo ño'o xixi, ni noo ñi'ma, ta ni noo ño'o ká'ndi ña kee yu'u tíkuáyí. 19 Ta ndeé tíkuáyí yó'o kúu ndeé ña kaku yu'u rí xí'in sija rí. Saá chi sija rí ndatán yoo ko xati, saá yoo ña, ta noo sija rí ndatán yoo sijní ko xati, saá yoo ña, ta káni ña ta satakué'e ña nivi.

20 Ta saá ni, nivi na njindoo taku, na kúu na on vása ní-xi'í xí'in ña nixó'vi ní na, ta nayó'o nda lo'o ni-xiin na nandikó ini na, ni on vása ní-xiin na sandakoo na ké'é na ña on vá'a. Ta ni on vása ní-sandakoo na ña kisa ká'no na ku'a ní níma ndiva'a, ta on vása ní-sandakoo na ña kisa ká'no na ku'a ní ñaidolo xí'in ñaimagen, ña on sivi Ndios ndino'o kúu, chi ñayó'o kuiti kuva'a ña xí'in kaa ñaoro, án xí'in kaa ñaplata, án xí'in kaa ñabronce, án xí'in yuu, án xí'in yiton. Ta nda ñii ñaidolo ni nda ñii ñaimagen yó'o, on vása kuchiño koto ña xí'in nduchú noo ña, ni on vása kuchiño komi so'o ña xí'in so'o ña, ni on vása kivi kaka ña xí'in xa'a ña. 21 Ta nivi na njindoo taku yó'o, ni-xiin na sandakoo na ña xá'ni na inká nivi, ni on vása ní-xiin na sandakoo na chikaa na ña nákuati tásin na xa'a natá'an na, ni ni-xiin na

sandakoo na ña kisa kuí'ná na. Ta nataa, ni on vása ní-sandakoo na kí'vi na kuachi xí'in náña'a ná on sivi násí'í na kúu. Ta náña'a, ni on vása ní-sandakoo ná kí'vi ná kuachi xí'in inka taa ta on sivi yi ná kúu.

10

To'on yó'o ká'an xa'a ñaángel ña ní'ni nomi tutu lo'o

¹ Ta saá xini inka ñaángel ña kómí ndayí ká'no, kee ña ñoyívi ñino, ta vaxi noo ña nda ñoyívi noo ño'o. Ndixin ní ña viko yaa, ta ñii ñakuá'nkú xino nduu ña noo yóo sini ña. Ta náye'e noo ñaángel yó'o, ndatán náye'e ño'o ká'no ña yé'e ndiví. Ta ndatán yóo ovi yiton si'in tón síkón ní, tón yíta ndíso ve'e síkón, saá yóo xa'a ñaángel yó'o. Ta ndatán ná'a ña xixi xí'in ño'o, saá ná'a xa'a ñaángel yó'o. ² Ñii nomi tutu lo'o ña nandika kánóo nda'a ñaángel yó'o. Ta xa'a kua'á ña ñíndichi ña noo takuí' mîni, ta xa'a yitin ña, ñíndichi ña noo ño'o yichí. ³ Ta xí'in ndi'i ndee ñaángel yó'o ñinda'yi ña. Ndátán ndá'yi tíleón, saá ñinda'yi ña. Ta saá xandikon xini so'o i ndatán ká'ndi ndá'yi savi uxá yichí, ta tixin ñayó'o xini so'o i ndi'i to'on ña ñika'an ña ñinda'yi savi yó'o. ⁴ Ta saá, xa yóo ti'vai taa i to'on yó'o, ta xini so'o i inka to'on ña kixi ñoyívi ñino, ta ñika'an ña xí'in i:

—Chikaá se'é ún ini mîi ún to'on xini so'o ún ña ñika'an ndatán ká'ndi ñinda'yi savi uxá yichí, ta on taa ún nda ñii to'on xini so'o ún yó'o —káchí to'on ña kixi ñoyívi ñino xí'in i.

⁵ Ta saá ñaángel ña ñíndichi xí'in ñii xa'a ña noo takuí' mîni, ta xí'in inka xa'a ña noo ño'o yichí, ndaní'i ña nda'a kua'á ña chí ñino, ⁶ ta ñika'an ña, káchí ña saá:

—Ndios kúu taa ta táku ndi'i saá kivi, ta kisa va'a ra ñoyívi ño'o xí'in ñoyívi ñino, xí'in ndi'i ña yóo ndi'i saá ñoyívi. Ta saá tuku kisa va'a ra takuí' mîni xí'in ndi'i ña ñó'o tixin takuí' mîni yó'o. Ta mîi Ndios yó'o káchí ra ndi ndixa on kundati ka ra. ⁷ Saá chi tá kixaa kivi ñaángel ñauxa tivi ña tón trompeta, tá mií saá kixá'á kundivi ndi'i ña chitóni Ndios xa'a ndi'i ñivi xí'in ndi'i ña kisa va'a ra. Ña chitóni Ndios

yó'o xikuu ña on vása ní-kundaa va'a ini ñivi, ta ndixa Ndios kasa ndivi ra ndi'i ña chitóni ra, ndatán yóo ña ñika'an ra xí'in naprofeta, na xikuu na kisa chiño noo ra kujya xina'á —káchí ñaángel, xini so'o i.

⁸ Ta saá tuku xini so'o i to'on ña kixi nda ñoyívi ñino, ta ñika'an ña xí'in i:

—Kua'an ki'in ún nomi tutu lo'o ña nandika kánóo noo nda'a ñaángel ña ñíndichi xí'in ñii xa'a ña noo takuí' mîni, ta xí'in inka xa'a ña noo ño'o yichí —káchí to'on xí'in i.

⁹ Ta saá ñixa'an i noo ñaángel, ta ñika'an i xí'in ña:

—Taxi ún nomi tutu lo'o ña ní'ún nda'a i.

Ta ñika'an ñaángel xí'in i:

—Va'a ki'in ún tutu yó'o ta kaxi ún ña. Visi ní ña, ndatán visi ñoño, saá visi ndasa ña yu'u ún. Ta saá ni, tá xaa ña nda tixin ún, ta ndasa yova ña ndi'i tixin ún —káchí ñaángel xí'in i.

¹⁰ Ta ñaki'in i nomi tutu lo'o yó'o nda'a ñaángel, ta xaxi i ña. Ta visi ní ñixiyo yu'u i, ta saá nduu yova ní tixin i. ¹¹ Ta saá tuku ñika'an ñaángel xí'in i, káchí ña saá:

—Xini ñó'ó ka'an ndoso ún to'on ña ká'an Ndios xa'a ña kundo'o kua'a ní ñivi, ta xa'a ña kundo'o narey na xá'nda chiño noo na. Ta ñivi yó'o kúu na táku kua'a ní ñoo válí xí'in kua'a ní ñoo ná'no, ta ká'an na kua'a ní noo to'on —saá ñika'an ña xí'in i.

11

To'on yó'o ká'an ña xa'a ovi taa ta ndakuijn xa'a ñandaa

¹ Ta saá Ndios taxi ra ñii yiton ndakú nda'a i, ndatán yóo ñii yiton tón chó'on ki'va, saá yóo nó. Ta xini so'o i to'on ña ká'an ra, káchí ra saá xí'in i:

—Nakundichi ún, ta ko'on ún cho'on ki'va ún ndasaá kúu ñaki'va kómí ve'e ño'o ká'no, ta saá tuku cho'on ki'va ún nama yi ña ñíndichi ini ve'e ño'o yó'o, ta koto ún ta ka'vi ún ndasaá kúu ñivi na kisa ká'no yi'i ini ve'e ño'o yó'o. ² Ta on cho'on ki'va ún ñayoso ndíka ña yóo ke'e ve'e ño'o ká'no yó'o, chi taxi i yoso ndíka yó'o nda'a ñivi na on sivi najudío kúu, na kúu na on vása kándixa yi'i. Nayó'o

kukomí na ndayí ña kasa kini na ñoo yijí noq nákaa ve'e ño'o ká'no yó'o, ta ovi siko ovi yoo kuchiño na ke'é na saá. ³ Ta yijí, ti'ví ovi taa ta ndixin tikoto toón ndatán ndixin nivi na kixaa xaku noq nivi nixi'i, ta ovi tayó'o ka'an ndoso ra to'on ña ndaa noq nivi. Ta ñii mil ovi ciento kivi koni ñó'ó nataa yó'o ña ka'an ndoso na to'on yó'o —káchí Ndios.

⁴ Ta ovi taa yó'o, taa ta ká'an ndoso to'on Ndios xí'in nivi, yoo na ndatán yoo ovi yiton tón olivo án ovi kaa candelero. Chi ovi tón olivo xí'in ovi kaa candelero yita ña noq Ndios, taa taká'no noq ndi'i nivi xí'in ndi'i ña yoo. ⁵ Tá koo nivi na ndukú ndasaá satakué'e na ovi nataa yó'o, ta saá ño'o xixi ña kee yu'u nataa yó'o ka'mi ña ndi'i nivi yó'o. Ta saá ndi'i nivi na ndukú ke'é ña on vá'a xí'in ovi nataa yó'o, ndixa kivi ndi'i nivi yó'o. ⁶ Ta ovi nataa yó'o kómí na ndee ña on taxi na koon savi ndi'i kivi ña koni ñó'ó na ka'an ndoso na to'on Ndios noq nivi. Ta kómí na ndee ña ndasa na ña nduu takuii nijí kuá'á, ta kómí na ndee ña ke'é na ña xo'vi ní nivi xí'in ndi'i saá noq ña yo'vi ní. Ta kómí na ndee xí'in ndayí ke'é na saá, ndasaá yichi kóni mji na. ⁷ Tá kixaa kivi sandi'i ovi nataa yó'o ka'an ndoso na to'on Ndios, ta saá ñii kití tí ká'no ní, tí kini ní yiyo kaa, keta rí tixin yavi ká'no ña kónó ní. Ta ndaa rí noq ño'o, ta kani tá'an rí xí'in ovi nataa yó'o. Ta kundeé rí noq na, ta ka'ni rí na. ⁸ Ta yikí koñu ndijí na ovi taa yó'o kundoo ña yichi ká'no ña yá'a ma'ño ñoo ká'no Jerusalén. Ta ñoo ká'no yó'o kúu noq xa'ni na Jesucristo Taa taKá'no noq yó, chi katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz. Ta nivi na on vá'a na táku ñoo ká'no yó'o, ñii kiva yoo na ndatán nijiyoo nivi na on vá'a na xitaku ñoo Sodoma án ñoo Egipto kuiya xina'á. ⁹ Ta uní kivi sava, ndi'i saá noq nivi ñoyívi, na kee ndi'i saá ñoo válí xí'in ñoo ná'no, na kúu na ká'an ndi'i saá noq to'on, nayó'o kixaa na koto na yikí koñu ndijí na ovi taa yó'o. Ta nachíño on taxi na ndayí ña nduxun yikí koñu nataa yó'o. ¹⁰ Ta ndi'i nivi kusijí ní ini na xa'a ña nixi'i nataa yó'o, nda nakuita na ka'an na viko, ta kixá'á na saní'i na

ña'a nda'a natá'an na chi ndeé ní kusijí ini na xa'a ña nixi'i nataa yó'o. Saá chí kani siní na ndi' ovi naprofeeta yó'o kúu na kómí kuachi xa'a ña nixo'vi ní ndi'i nivi ñoyívi. ¹¹ Ta ndi'i ya'a uní kivi sava, ta Ndios ti'ví ra tachi yu'u ra, ta kixaa ña kí'vi ña yikí koñu ndijí na ovi taa yó'o, ta natakú na. Ta saá nakuita na, ta ndi'i nivi nijiyí'ví ní na ña xini na ñayó'o. ¹² Ta saá nataa na natakú yó'o, xini so'o na to'on ña kixi ñoyívi ñino, ta ndeé ní nika'an ña xí'in na, káchí ña saá:

—Na'a ndó ndaa ndó yó'o —káchí ña.

Ta kixi ñii viko yaa, ta xino nduu ña na, ta ndaa na, ku'a'an na nda ñoyívi ñino. Ta ndi'i nivi na kúu na sáa ini xini nayó'o, xini na ndasaá ndaa na chí ñoyívi ñino. ¹³ Ta mji hora yó'o, kixá'á ndeé ní táan, ta ñii tá'ví noq ña uxu tá'ví ña kúu ndi'i ñoo ká'no yó'o, ndi'i xa'a ña, ta uxu mil nivi nixi'i na. Ta nivi na nikaaku nijiyí'ví ní na, ta kixá'á na kisa ká'no na Ndios ta yoo ñoyívi ñino.

¹⁴ Ta ñayó'o kúu ñaovi ñayo'vi ní nixo'vi nivi. Ta va'a kundaa ini ndó ndi kumaní ka xo'vi na ñauni, ta xa yatin ní vaxi ñauni yó'o.

To'on yó'o ká'an xa'a ñaáangel ñauxa ña tívi tón trompeta

¹⁵ Ta ñaáangel ñauxa tivi ña tón trompeta, ta xini so'o i to'on ña ká'an ku'a'a ní na yoo ñoyívi ñino, ta xí'in ndi'i ndee na káchí na, ká'an na saá:

Vitin Jesucristo, taa ta ti'ví Ndios sakaku nivi, kixá'á ra xá'nda chíño ra xí'in Ndios noq ñoyívi noq ño'o.

Ta ndi'i saá kivi ña vaxi ka'nda chíño ra noq ndi'i nivi xí'in ndi'i ña kisa va'a ra,

káchí ku'a'a ní to'on ña kixi ñoyívi ñino ña xini so'o i. ¹⁶ Ta oko komi nataa xiku'a'a na ndoo noq táyi ná'no tón to'ó, tón yoo yatin noq yoo Ndios, xikuxítí na, ta nitondaa ta'ya na nda noq ño'o ña kisa to'ó na Ndios, ¹⁷ ta ká'an na, káchí na saá: Tata Ndios, taKá'no noq ndi kúu ún, Taa ta kómí ndi'i ndee ká'no kúu ún, yó'ó kúu taa ta ndixa táku vitin, yó'ó kúu taa ta xa táku nda kivi noq, ta táku ka ún ndi'i saá kivi ña vaxi.

Xí'in ndi'i m̄ji ndi táxi ndi ña táxa'vi ní ún,
saá chi xí'in ndi'i ndee ká'no kómí ún,
xa kixá'á ún xá'nda chiño ún noo ndi'i
n̄vi xí'in ndi'i ña kisa va'a ún.

¹⁸ Kua'a ní n̄vi ndi'i xiiña ñoyívi yó'o sáa
ní ini na xini na yó'ó, Ndios.

Ta nayó'o ke'é na kua'a ní noo ña on vá'a
ña sasaa na ini ún.

Ta vitin xa kixaa kivi saxo'vi ún n̄vi yó'o
xa'a ña on vá'a ke'é na.

Ta vitin xa kixaa kivi ña kasa nani ún xa'a
ndi'i n̄vi na kúu na xa n̄xi'i,

ta taxi ún ñava'a nda'a naprofeta, na
xikuu na kisa chiño noo ún xina'á.

Saá tuku taxi ún ñava'a nda'a ndi'i n̄vi
na kúu nayi chi kándixa na yó'ó ta
kisa ká'no na yó'ó,

án n̄vi válí kúu na, án n̄vi ná'no kúu
nayó'o, ta naki'in na ñava'a nda'a
m̄ji ún.

Ta sandi'ún xa'a ndi'i n̄vi na kúu na
sandi' xa'a ndi'i ña kisa va'a ún
ñoyívi noo ño'o,

saá káchí naxikua'a xí'in Ndios.

¹⁹ Ta saá nanona yé'é ve'e ño'o ká'no ña
yóo ñoyívi ñino noo yóo Ndios, ta xini i ini
ve'e ño'o yó'o nákaa tón xaton yii. Tón
yó'o ká'an xa'a ña chindú'u Ndios ndixa
kasa ndivi ra xa'a naño ra na kúu na
ndikón ña'á. Ta saá xini i kua'a ní náye'e
taxa, ta xini so'o i ña ndeé ní ndá'yi savi,
ta ndeé ní síso, ndatán kua'a ní n̄vi ká'an,
saá kúu. Ta ndeé ní kóon ñíí, ta ndeé ní
tán noo ño'o ñoyívi.

12

*To'on yó'o ká'an xa'a ñii ñaña'a xí'in
ñii tikoq na'á*

¹ Ta saá xini i ñoyívi ñino ñii seña ña
ká'no ní, chi xini i ñii ñaña'a, ndixin ní
ña ño'o ká'no ña yé'e ndivi, ta tixin xa'a
ña nákaa tíyoq tí yé'e ñoó, ta s̄ini ñáyó'o
kánóo ñii corona ña kómí uxu ovi k̄imi.

² Ta ñó'o sa'ya ñá, ta ndeé ní ndá'yi ñá
xí'in ña kí'vi ñá, chi xa kóni kaku sa'ya
ña. ³ Ta saá xini i ñoyívi ñino ink̄a seña
ká'no ní, ña kúu ñii kit̄i tí ká'no ní, tí
naní dragón. Ndatán ná'a koq na'á, saá
ná'a rí. Tí kuá'á kúu rí, ta yiyo ní káa
rí, ta ux̄a kúu s̄ini rí, ta ux̄u kúu ndiki
rí, ta ñii ñii s̄ini rí kánóo corona. ⁴ Ta

xí'in s̄i'ma rí sanoo rí ñii ña un̄i tá'vi k̄imi
ña kúu ndi'i k̄imi tí yóo ñoyívi ñino, ta
sakoyo rí ndi'i tik̄imi tí sanoo rí yó'o nda
noo ño'o. Ta tikoq na'á yó'o n̄ixaa rí, ta
x̄ikundichi rí yatin noo yóo ña'a ñá ñó'o
sa'ya yó'o, ta ndáti rí kaku sa'ya ñá, ta xa
yóo ti'va rí kaxi rí sa'ya ñá. ⁵ Ta saá kaku
sa'ya ñá, ñii talo'o, ta tayó'o kuu ta
ka'nda chiño xí'in ndi'i ndee ká'no Ndios
noo n̄vi ndi'i saá ñoo ñoyívi chi kuni'i ra
ñii kaa ña káni ña kuchino sandi'i xa'a
n̄vi na sáa ini xini ña'á. Ta kivi kaku
sa'ya ñá talo'o yó'o, ta naágel naki'in
na ra nda'a ñaña'a yó'o, ta kánóo ra noo
nda'a na kuano'o na xí'in ra ta naxaa na
noo yóo Ndios, ta yá yóo noo táyi yii tón
to'ó ká'no. ⁶ Ta ñaña'a yó'o xino ñá, kee
ña kua'an ñá noo yóo yuku yichí, ta n̄ixaa
ña noo xa kisa ndivi Ndios koo ñá. Ta
saá ñii mil ovi ciento un̄i s̄iko kivi Ndios
chindee ra ñaña'a yó'o, ña taxi ra ñaxi
nda'a ñá.

⁷ Ta saá kixá'á yóo kuachi ká'no ñoyívi
ñino. Naágel ká'no ña naní Miguel, xí'in
ndi'i naágel na ndóo xí'in ña, kixá'á
na káni tá'an na xí'in tikoq na'á ta xí'in
nima ndiva'a ña yóo xí'in rí. ⁸ Ta naágel
Miguel xí'in naágel na ndóo xí'in m̄ji ña,
kundeé na noo tikoq na'á yó'o, ta kundeé
na noo ndi'i nima ndiva'a ña yóo xí'in rí.
Ta saá on vása ní-xiyo ka ndayí xikomí
tikoq na'á ña koo ka rí ñoyívi ñino noo
yóo Ndios, ni nima ndiva'a ña yóo xí'in
rí on kuchino koo ka ña noo yóo Ndios.

⁹ Ta naágel na yóo xí'in Ndios ta'va na
tikoq na'á xí'in ndi'i nima ndiva'a ña yóo
xí'in rí, ta sakana na tíyo'o ta saá sakana
na ndi'i nima ndiva'a ña yóo xí'in rí nda
ñoyívi noo ño'o. Ta tikoq na'á yó'o kúu
tikoq yata ní, ta ink̄a kivi rí kúu Satanás
án ñanima ndiva'a ká'no. Ta ñanima
ndiva'a ká'no yó'o kúu ña sándá'vi ndi'i
n̄vi ñoyívi noo ño'o.

¹⁰ Ta saá xini so'o i ñii to'on ña kee
ñoyívi ñino, ta ndeé ní n̄ika'an ña, káchí
ña saá:

—Xa kixaa kivi ña sakaku Ndios n̄vi na
ndikón ña'á. Vitin kixaa kivi ña Ndios
saná'a ra ndi m̄ji ra kómí ra ndi'i ndee
ká'no, ta vitin kixá'á ra ka'nda chiño ra
noo n̄vi ndi'i saá ñoyívi. Ta saá tuku
Jesucristo, ta ta ti'vi Ndios sakaku n̄vi,

vitin kómí ra ndayí ña xá'nda chiño ra ñoq ñivi ndi'i saá ñoyívi. Saá chi ñanímá ndivá'a ká'no, xa tava na ña, ña kee ña ñoyívi ñino. Ta mji ñanímá ndivá'a ká'no yó'o kúu ña ndiví ñoó chíkaa kuachi ñoq Ndios sata nañani yó xí'in náki'va yó na kúu na ndíkõn Jesucristo. ¹¹ Ta vitin xa kündeé nayó'o ñoq ñanímá ndivá'a ká'no. Saá chi ñii Ndikachi ña ñixita kivi ñisoko xí'in mji rí, taxi ña ndee nda'a na. Ta saá tuku to'on ña ndixa ndaa ña ndakuiin na xa'a Jesucristo, taxi ña ndee nda'a na, ta xí'in ovi ndee yó'o, kündeé na ñoq ñandivá'a ká'no. Ta ñivi yó'o, nda lo'o õn vása ní-yí'ví na ñoq ña kivi na, ta taxi xí'in mji na kivi na xa'a ña kándixa na Ndios. ¹² Ta saá, ñá kusij ini ndi'i ndó'ó, na kúu na táku ñoyívi ñino ñoq yóo Ndios! ¡Ta ndá'ví ní ñivi na táku ñoq ño'o! ¡Ta ndá'ví ní ndi'i kití tí táku tixin takuii mñini! Ndá'ví ní ndi'i nayó'o, chi xa ñoq ñanímá ndivá'a ká'no Satanás, ta kixaa ña ñoq ño'o, ta kixaa ña ñoq takuii mñini. Ndá'ví ní ñivi, chi ndee ní saa ini ñanímá ndivá'a ká'no yó'o, chi xa xini ña ndí salo'o ní kivi kómí ña ndayí ña kúchiño kasa ndivi ña chiño õn vá'a —saá ñika'an to'on ña xini so'o j, ña kixi ñoyívi ñino.

¹³ Tá tíkoq na'á, tí kúu ñanímá ndivá'a ká'no, ñakoto rí ta kundaq ini rí ndí xa sakana na rí nda ñoq ño'o, ta kixá'á rí kuá'an rí sata ñaña'a, ñá kúu ña sakán kaku sa'ya ñii talo'o. ¹⁴ Ta Ndios taxi ra nda'a ñaña'a yó'o ovi ndixin títasin ká'no, ta saá ndachí ñá kuá'an ñá nda yuku yichí, ta ñixaa ñá ñii xiiña ña xiká ní, ñoq õn koó yatin tíkoq na'á. Ta yuku yichí yó'o Ndios uní kuja sava chindeé ra ñaña'a yó'o, ña taxi ra ñaxixi nda'a ñá. ¹⁵ Ta saá tíkoq na'á kixá'á rí ndúxan rí kuá'a ní takuii, ta takuii kuá'a ní yó'o ndu rá ñii yuta ká'no ní ña kuá'an rá sata ñaña'a, chi kóni tíkoq na'á yó'o ña tani ñá ta ndi'i xa'a ñá xí'in takuii yuta yó'o. ¹⁶ Ta mji ño'o yichí chindeé ña ñaña'a yó'o, chi ñakuiná xí'in mji ña ñii yavi kó'ó ñoq xi'i ña ndi'i takuii yuta tá kee yu'u tíkoq na'á. ¹⁷ Ta saá kini ní ka ñisaa ini tíkoq na'á xini rí ñaña'a, ta kee rí kuá'an rí kani tá'an rí xí'in nasa'ya ñani ñá. Ta nasa'ya ñani ñayó'o kúu ñivi na

kísa ndivi ña xá'nda chiño Ndios, ta ni õn vása sándakoo na ña kándixa na to'on ña ndaa xa'a Jesucristo.

13

To'on yó'o ká'an ña xa'a ovi kití ná'no ní tí yijo ní káa

¹ Ta saá yi'i ñíndichi j yu'u takuii mñini, ta xini j inka kití ká'no tí yijo ní káa, keta rí ini takuii mñini, ta uxá kúu sijní rí, ta yoo uxu ndikí sijní rí, ta kánóo ñii corona ñii ñii ñoq ndikí sijní rí. Ta ñoq ñii ñii sijní rí yoo kivi ña kúu to'on ña kándiva'a xa'a Ndios ña chíkaa ñino rí ñato'ó Ndios. ² Ndatán ná'a tídika'a saá ná'a rí. Ta ndatán ná'a xa'a tíoso, saá ná'a xa'a rí. Ta ndatán yoo yu'u tileón saá yoo yu'u rí. Ta tíkoq na'á taxi rí ndee xí'in ndayí ká'no nda'a tíkití yijo ní káa yó'o, ta taxi rí ña ka'nda chiño rí ñoq kuá'a ní ñivi ñoyívi ñoq ño'o. ³ Ta ñii ña uxá sijní kómí tíkití yijo ní káa yó'o, kini ní kónó takué'e ña, chi ndatán káa tí xa ñixi'i, saá káa rí. Ta saá ni, xa nduva'a sijní rí ña takué'e, ta ndi'i ñivi na táku ñoyívi ñoq ño'o, náka'nda ní ini na xini na tíyó'o, ta kixá'á na ndíkõn na sata rí. ⁴ Ta saá kixá'á ñivi kúxítí na ñoq tíkoq na'á ña kisa ká'no na rí, chi xa taxi rí ndee xí'in ndayí nda'a tíkití tí yijo ní káa. Saá tuku kixá'á ñivi yó'o kisa ká'no na mji kití tí yijo ní káa, ta ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Yu kúu na kuchiño koo ndatán yoo tíyó'o? ¿Yu kúu na kuchiño kundichi ñoq rí ta kani tá'an na xí'in rí? —káchí na.

⁵ Ta kití tí yijo ní káa ñaki'in rí ndayí ña ka'an rí to'on ña kisa ká'no xí'in mji rí, ta kándiva'a rí xa'a Ndios ña chíkaa ñino rí ñato'ó Ndios. Ta ovi siko ovi yoo xikomí rí ndayí ña ka'an rí saá ta xikomí rí ndayí ña ka'nda chiño rí ñoq ñivi. ⁶ Ta xí'in ndayí yó'o, ñakoná rí yu'u rí, ta kixá'á rí ká'an rí nina to'on ña õn vá'a xa'a Ndios, ta ká'an rí to'on ndivá'a xa'a kivi Ndios, ta ká'an rí to'on ndivá'a xa'a ñoq yoo Ndios, ta ká'an rí to'on ndivá'a xa'a ndi'i ñivi na táku ñoyívi ñino ñoq yoo Ndios. ⁷ Ta ñaki'in rí ndayí ña kani tá'an rí xí'in ñivi na ndíkõn Ndios anda kündeé rí ñoq na. Ta ñaki'in rí ndayí ña ka'nda chiño rí ñoq ndi'i saá ñoq ñivi ñoyívi, na kúu na kixi ndi'i saá ñoo ñoq ño'o, ta ká'an

na ndi'i saá nḡo tḡ'on. ⁸ Ta ndi'i nḡivi na táku ñoyívi nḡo ño'ḡ kasa ká'no na tíkiti tí yḡyo ní káa yó'ḡ. Nayó'ḡ kúu nḡivi na ḡn koḡ kivi nḡka'yḡ nḡo tutu yḡi ña kómí Ndikachi ñoyívi nḡino. Ndikachi yó'ḡ kúu tí nḡtaxi xí'in mḡi ña nḡxi'j rí xḡ'a kuḡchi nḡivi, ñii kḡ'va ndḡtán yóo ña chḡtóni Ndios ndḡ kivi ḡn tḡ'án kḡ kasa vḡ'a ra ñoyívi. Ta nḡo tutu yḡi ña kómí Ndikachi ñoyívi nḡino, nḡka'yḡ kivi ndi'i nḡivi na kutaku xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vḡaxi.

⁹ Ta ndó'ḡ, nḡivi na yóo sḡ'o, chikaḡ sḡ'o ndó ña ká'an tḡ'on yó'ḡ. ¹⁰ Tá yóo nḡivi na chḡtóni Ndios kundḡsi na ini ve'e kḡa, ta nayó'ḡ xini ñó'ḡ kundḡsi na ini ve'e kḡa. Tá yóo nḡivi na xḡ'ni inkḡ nḡivi xí'in espada sḡin, ta xí'in espada sḡin kivi na xḡ'ni yó'ḡ. Tḡ'on yó'ḡ kóni kachí ndi nḡivi na ndíkon Ndios xini ñó'ḡ sakuá'á na kundee na xí'in ñayḡ'vi xḡ'vi na, ta ḡn sandakoo na ña kándixa na Ndios.

¹¹ Ta saá xini j inkḡ kitḡi tí yḡyo ní káa, tíyó'ḡ keta rí tḡixin ño'ḡ. Yóo ḡvi ndiki rí, ndḡtán yóo ndiki ndikachi saá yóo ña, ta ndḡtán yóo tḡ'on ña ká'an tíkoḡ na'á, saá ká'an rí. ¹² Tíyó'ḡ kisa chiño rí nḡo kitḡi tínoḡo tí xḡikomí ña kini ní kónó ña takué'e sḡini rí, ta vitin xa nduḡa'a sḡini rí. Ta tínoḡo yó'ḡ taxi rí ndayí nda'a kitḡi tí sakán keta tḡixin ño'ḡ, ta tíḡovi yó'ḡ kḡxá'á rí xḡ'nda chiño rí nḡo ndi'i nḡivi na táku nḡo ño'ḡ. Káchí rí ká'an rí ndi xini ñó'ḡ ndi'i nḡivi kasa ká'no na kitḡi tínoḡo tí xa takué'e sḡini. ¹³ Kitḡi tíḡovi yḡyo ní káa yó'ḡ, ke'é rí seña ná'no ní, tḡnda taxi rí ndi ndḡ ñoyívi síkón kee ño'ḡ xixi, ta nḡkoyo ña ndḡ nḡo ño'ḡ. Ta ndi'i nḡivi xḡito na ña ke'é rí saá. ¹⁴ Ta saá sandá'vi rí nḡivi na táku ñoyívi nḡo ño'ḡ xí'in ñaseña ná'no ke'é rí. Ta kitḡi tínoḡo xini rí ndi'i ña ke'é tíḡovi yó'ḡ. Ta saá kitḡi tíḡovi yó'ḡ xḡ'nda chiño rí nḡo nḡivi ña kasa vḡ'a na ñii nḡ'ná ká'no ña kundichi. Ñayó'ḡ kúu ña nḡ'ná tíkiti tínoḡo, tí kúu tí kónó ní takué'e sḡini xí'in espada sḡin ní, ta xa nduḡa'a rí. ¹⁵ Ta kitḡi tíḡovi yó'ḡ nḡki'in rí ndayí ña kuchiño taxi rí tḡchi rí ña kḡ'vi ña nḡ'ná ká'no tíkiti tínoḡo, ña ñíndichi. Ta nḡ'ná yó'ḡ nḡki'in ña tḡchi rí, ta saá kḡxá'á ña ká'an ña, káchí ña saá:

—Nḡivi na ḡn xḡin kuxítí nḡo j ta kasa ká'no na yḡ'i, kivi ndi'i nayó'ḡ —káchí

nḡ'ná yó'ḡ.

¹⁶ Ta kitḡi tíḡovi tí yḡyo ní káa, xḡ'nda chiño rí ña kḡ'yi ñii sello ñii ñii nḡivi, án nḡivi ná'no, án nḡivi kuálí kúu na, án nḡivi nakuíká án nandá'vi kúu na, án namozo na ḡn vása kómí ndayí sandakoo na ña kisa chiño na nḡo napatrón na kúu na, án nḡivi na kómí ndayí nakaxin chiño ña kasa chiño mḡi kúu na. Saá chi ndi'i nḡivi xini ñó'ḡ kukomí na sello yó'ḡ nda'a kua'á na án tḡ'ya na. ¹⁷ Tá ḡn koḡo sello yó'ḡ kómí nda'a na án tḡ'ya na, ta ndḡ ñii nḡivi ḡn kuchiño na sata na ña xini ñó'ḡ na, ni ḡn kuchiño na síkó na ñakía'vi. Ta sello yó'ḡ kúu kivi kitḡi tínoḡo, án número mḡi tínoḡo yó'ḡ, tí yḡyo ní káa. ¹⁸ Yḡ'vi ní kundḡḡ ini yó xḡ'a kitḡi yó'ḡ, chi xini ñó'ḡ ní ñandíchi vḡ'a sḡini yó. Tá yóo nḡivi na kundḡḡ ini, ta vḡ'a ndukú nayó'ḡ yu kúu ña kóni kachí número mḡi kitḡi tí yḡyo ní káa yó'ḡ, chi número yó'ḡ ká'an ña xḡ'a ñii tḡa, ta número yó'ḡ kúu iño ciento ḡni síko iño.

14

Tḡ'on yó'ḡ ká'an ña xḡ'a ñii ti'vi ká'no nḡivi na xita yaa yḡi ña xḡá

¹ Ta saá xini j Ndikachi ñíndichi rí nḡo xiki ña naní Sion. Kuḡ'a ní nḡivi ndóo xí'in rí, ta tḡ'ya ndi'i nayó'ḡ nḡka'yḡ ña xí'in sello Ndios, ña kúu kivi ra xí'in kivi Ndikachi. Nḡivi yó'ḡ kúu ñii ciento ḡvi síko komi mil. ² Ta saá xini sḡ'o j ñii ña ndee ní ní'j, ta káyí ña vḡaxi ña, kee ña chí ñoyívi nḡino. Ndḡtán ndee ní ní'j káyí takuii kuḡ'a ní, tá koyo nḡo síkón ní, saá ndee ní ní'j ña, ta káyí ña. Ta ndḡtán ndee ní ndá'yi savḡi, saá yóo ña vḡaxi ña. Ta ndḡtán ndee ní síso ña sáká'a na kuḡ'a ní tón arpa, saá yóo ña síso. ³ Nanivi kuḡ'a ní yó'ḡ xita na ñii yaa yḡi ña xḡá, nḡo yóo yatin táyḡ yḡi tón tḡ'ḡ ká'no nḡo yóo Ndios. Ta mḡi yó'ḡ yóo komi ñatáku xí'in ḡko komi nataḡ xikua'a. ḡn koḡo kḡ ndḡ ñii inkḡ na xini kuchiño kata yaa yḡi ña xḡá yó'ḡ. Ndasáa kuiti na kúu ñii ciento ḡvi síko komi mil nḡivi yó'ḡ kúu na ti'va kata yaa ña xḡá yó'ḡ. Ndios xa sakaku ra nayó'ḡ nḡo nḡivi na ḡn vḡ'a ñoyívi nḡo ño'ḡ, ta saá kuchiño na kutaku na xí'in

ra. ⁴ Njivi yó'o kúu na x̄inda a va'a xí'in m̄ji ña n̄i-ke'é na ña on vá'a án ñakini. Ta saá nandii kúu na, ta ndatán yóo nataa na on vása ní-tondaa nda ñii ña'a, saá yóo na. Ta ndi'i nayó'o, xí'in ña ndino'o ini na, ndíkõn na sata Ndikachi nda míchí kuá'an rí. Ta Ndikachi yó'o kúu tí xa chá'vi x̄a'a nayó'o xí'in n̄ji rí ña n̄ix̄ita. Ta ndatán yóo ñava'a ña kúu ñanõó ña sóko njivi nda'a Ndios, saá yóo njivi kuá'a ní yó'o. Saá chi nayó'o n̄isoko xí'in m̄ji na ña kasa chiño na nõ Ndios ta nõ Ndikachi. ⁵ Ta saá nda ñii to'on ña vatá on koó ní-ka'an na, ni on koó nda ñii kuachi ndiso na nõ Ndios.

Tõ'on yó'o ká'an ña x̄a'a tõ'on ña ká'an ndoso un̄i naángel

⁶ Ta saá x̄ini ñii ñaángel ndáchí ña ma'ño ñoyívi njino, ta ñaángel yó'o ká'an ndoso ña tõ'on va'a nõ ndi'i saá njivi na táku ndi'i saá xiiña ñoyívi nõ ño'o. Njivi yó'o kúu ndi'i saá nõ njivi, na ká'an ndi'i saá nõ tõ'on, ta k̄ixi na ndi'i saá ñoo ná'no xí'in ñoo válí ñoyívi. Ta tõ'on va'a ña ká'an ñaángel nda ñii k̄ivi on vása ndi'i x̄a'a ña, chi tõ'on ña vaxi nõ Ndios kúu ña. ⁷ Ta xí'in ndi'i ndee, ñaángel ká'an ña, káchí ña saá:

—Kasa tõ'ó ndó Ndios ta kasa ká'no ndó ra, chi xa k̄ixaa k̄ivi ndí Ndios kasa nani ra x̄a'a kuachi ndi'i njivi. Kasa ká'no ndó Ndios, ta x̄a'a va'a ndi'i ñoyívi njino xí'in ñoyívi nõ ño'o kúu ra, ta k̄isa va'a ra takuú m̄ni xí'in ndi'i xiiña nõ káku takuú —káchí ñaángel.

⁸ Ta ink̄a ñaángel ñaov̄i ña ndíkõn sata ñaángel yó'o, ndáchí ña ma'ño ñoyívi njino, ta ká'an ña káchí ña saá:

—Vitin ñoo ká'no Babilonia xa nakava ña, ta nduu ña ñoo ndá'ví ní, ña on koó ka ndee kómí, chi ñayó'o kúu ya'vi ña x̄a'a ña sandá'ví ní ña njivi ñoyívi. Ndatán yóo ñáña'a ña k̄is̄in xí'in kuá'a ní nataa saá n̄ix̄iyo ñoo ká'no Babilonia, chi njivi naño yó'o nataxi xí'in m̄ji na ña ke'é na kuá'a ní nõ ña on vá'a. Ta njivi na ñoo ká'no Babilonia yó'o ké'é na ndatán ké'é ñii ña'a ña ndee ní chu'u ndi'i njivi ñoyívi ña ko'o ní na vino x̄a'a ña saxíini rá na, ta

ke'é na kuá'a ní nõ ña on vá'a, ñii k̄i'va ndatán ke'é m̄ji ña —káchí ñaángel.

⁹ Ta ink̄a ñaángel ñaun̄i ndíkõn ña sata ñaángel ñaov̄i, ndáchí ña ma'ño ñoyívi njino, ta xí'in ndi'i ndee ña, n̄ika'an ña, káchí ña saá:

—Ndi'i njivi na kisa ká'no tikit̄i tí ȳiyo ní káa, ta kisa ká'no na na'ná rí ña ñindichi, ta táxi na ka'yi sello tikit̄i yó'o nda'a na án ta'ya na, ¹⁰ ta nayó'o yo'vi ní xo'vi na, chi ndixa sáa ini Ndios x̄ini ra ña on vá'a ké'é na, ta saxo'vi ra na x̄a'a ña on vá'a ké'é na.* Ta ndixa yo'vi xo'vi nayó'o xí'in ño'o x̄ixi, ta xí'in ño'o ká'ndi ña naní azufre. Ta ndi'i naángel xí'in Ndikachi koto na ña xo'vi nayó'o. ¹¹ Ta ndi'i saá k̄ivi ña vaxi, ndaa ñi'ma ño'o ña x̄ixi nõ xo'vi ní njivi yó'o. Ta ni ndivi, ta ni ñoo on kuchiño nakindée nan̄ivi yó'o, na kúu na kisa ká'no kit̄i tí ȳiyo ní káa, ta kisa ká'no na na'ná rí, ta táxi na ta'ya na ña n̄ika'yi sello tikit̄i yó'o —káchí ñaángel ñaun̄i, x̄ini so'o j.

¹² Ta saá ndi'i njivi na kándixa Jesucristo ta kisa ndivi na ña xá'nda chiño Ndios, x̄ini ño'ó kasa ndee xí'in m̄ji na ña kundefé ka na xí'in ña yo'vi xo'vi na, ta on sandakoo na yich̄i Ndios.

¹³ Ta saá x̄ini so'o j tõ'on ña k̄ixi ñoyívi njino, n̄ika'an ña xí'in j, káchí ña saá:

—Taa ún tõ'on yó'o: “K̄ivi vitin ta ndi'i saá k̄ivi ña vaxi, ndi'i njivi na ndíkõn Jesucristo, táná k̄ivi na x̄a'a ña kándixa na ra, ta Ndios taxi ra ña kunakaa ñas̄i ini nayó'o” —káchí tõ'on ña x̄ini so'o j.

Ta saá n̄ika'an Níma Ndios, káchí ña saá:

—Ndixa saá yóo ña, chi k̄ivi xa njivi yó'o ñoyívi njino, ndixa nakindée na, chi xa k̄undivi chiño ke'é na ñoyívi nõ ño'o. Ta saá ni, Ndios náká'an ra ndi'i chiño va'a ña kisa ndivi na, ta saá ñoyívi njino naki'in na ña ya'vi na x̄a'a chiño va'a yó'o —saá káchí Níma Ndios, x̄ini so'o j.

Tõ'on yó'o ká'an ña x̄a'a ta ta nakaya ña yóo tí'va nõ ño'o

¹⁴ Ta saá x̄ito j, ta x̄ini ñii v̄iko yaa, ta nõ v̄iko yaa yó'o, yóo ñii ta ta ndatán káa njivi saá káa ra. Ñii corona ñaoro

* **14:10** Tõ'on griego káchí ndí ña sáa ini Ndios x̄ini ra ña on vá'a ké'é njivi, ndatán yóo vino saá yóo ña. Ta ña yo'vi xo'vi njivi x̄a'a ña on vá'a ké'é na, ndatán yóo ña x̄ini ño'ó ko'o na vino yó'o, saá yóo ña.

kánóo s̄inj̄ t̄ayó'o, ta ní'i ra ñii k̄aa s̄ijn̄ ña chikí'í n̄oq̄. Tá káa ñii ki'j̄ ká'no ní, saá káa ña. ¹⁵ Ta ink̄a ñaángel k̄eta ña n̄oq̄ yóo Ndios ñoyívi n̄j̄no. Ta x̄í'in ndi'i ndee ña, n̄j̄ka'an ña x̄í'in t̄a yóo n̄oq̄ v̄ik̄o yaa yó'o, káchí ña saá:

—Vitin x̄í'in k̄aa s̄ijn̄ ní'i ún, kixá'á ún ka'nda ún ndi'i ña xa yóo ti'va nakaya ún, chi vitin xa k̄ixaā k̄iv̄i ña kixá'á ún nakaya ún ñayó'o n̄oq̄ ño'o —káchí ñaángel x̄í'in ra.

¹⁶ Ta saá t̄aa t̄a yóo n̄oq̄ v̄ik̄o yaa, k̄ixaā ra n̄oq̄ ño'o, ta k̄ixá'á ra x̄í'in k̄aa s̄ijn̄ ní'i ra, xá'nda ra ndi'i ña xa yóo ti'va naki'in ra n̄oq̄ ño'o.

¹⁷ Ta saá k̄eta ink̄a ñaángel n̄oq̄ yóo Ndios ñoyívi n̄j̄no, ta ní'i ña ink̄a k̄aa s̄ijn̄, ña chikí'í n̄oq̄. Tá káa ñii ki'j̄ ká'no ní, saá káa ña. ¹⁸ Ta ink̄a ñaángel k̄eta ña n̄oq̄ yóo ñamā ȳij̄ ña ñíndichi n̄oq̄ Ndios ñoyívi n̄j̄no. Ta ñaángel yó'o kúu ña kómí ndayí ña ka'nda chiño ña n̄oq̄ ño'o x̄ix̄i. Ta x̄í'in ndi'i ndee ña, n̄j̄ka'an ña x̄í'in ñaángel ña ní'i k̄aa s̄ijn̄, káchí ña saá x̄í'in ña:

—Ta x̄í'in k̄aa s̄ijn̄ ní'i ún, kixá'á ún ka'nda ún ndi'i tíuva, chi xa ñix̄inq̄ rí.

¹⁹ Ta saá ñaángel yó'o n̄oq̄ ña n̄oq̄ ño'o, ta k̄ixá'á ña xá'nda ña ndi'i tíuva. Ta t̄aan ña tíuva yó'o ñii xiiña n̄oq̄ xa kuva'a ko'on rí, ta kundosō na rí ña kee ndut̄a rí. Ña kundosō na tíuva yó'o ká'an ña xa'a ña ndeé ní xo'v̄i ñivi na on vása ní-xiin kandixa Ndios. Saá chi Ndios s̄aā ini ra x̄ini ra ña on vá'a ké'é ñivi yó'o. ²⁰ Ta n̄oq̄ x̄indosō na ndi'i tíuva yó'o kúu ña ñii xiiña ke'e s̄atā ñamā ña x̄inonduu ñoo ká'no. Ta ndi'i ndut̄a tá kee n̄oq̄ x̄indosō na rí, nd̄uu rá ku'a'á ní ñii kuá'á. Ndatán ku'a'á ní takuií yuta tá kónó ní ta x̄ino rá ku'a'an rá, saá ku'a'an ñii yó'o. Ta ña ku'a'á ní ñii yó'o sakutú ña ñii xiiña, ña kúu un̄j̄ ciento kilómetro ñandíka.† Ta ñakónó ñii yó'o, ta saá tá ñíndichi ñii tíkuáyí ini ñii yó'o, ta x̄aā ña ndā yu'u tíyó'o.

15

T̄o'on yó'o ká'an ña xa'ā ux̄ā ñayo'v̄i ní xo'v̄i ñivi,

tá xa yatin tondaā k̄iv̄i sondí'í

¹ Ta saá x̄ini j̄ ñoyívi n̄j̄no ñii seña ká'no ní, ta ñaka'nda ní ini j̄ x̄ini j̄ ña. Saá chi x̄ini j̄ ux̄ā ñaángel na kómí ndayí ña taxi na ux̄ā n̄oq̄ ñayo'v̄i ní xo'v̄i ñivi, tá xa yatin tondaā k̄iv̄i sondí'í ñoyívi. Ta ndixa kundivi ña ux̄ā yo'v̄i ní yó'o, ta saá yaa ña s̄aā ní ini Ndios x̄ini ra ña on vá'a ké'é ñivi.

² Ta saá x̄ini j̄ ñii xiiña, tá káa takuií m̄ini saá káa ña, ta n̄oq̄ ña, ndatán yóo yé'e n̄oq̄ yuyū yé'e, saá yóo n̄oq̄ ña. Ta k̄iv̄i nátaxa ña, ndúu ña ndatán yóo ño'o kuá'á ña x̄ix̄i. Ta yu'u takuií m̄ini yó'o yita ku'a'á ní ñivi na kúu na xa k̄undee n̄oq̄ kit̄i tí ȳijo ní káa, ta ni on vása ní-kisa ká'no na ña'ná rí ña ñíndichi, ni on vása ní-taxi na ka'ȳi t̄a'ya na x̄í'in sello ña kómí número tikit̄i yó'o, ña ndat̄o'on xa'ā ndasaá ñaní rí. Ta ñii ñii ñivi na k̄undee n̄oq̄ kit̄i yó'o, ní'i na tón arpa tón taxi Ndios nda'ā na. ³ Ta nayó'o x̄ita na yaa ȳij̄ ña kisa ká'no na Ndios x̄í'in Ndikachi. Ndatán yóo yaa ȳij̄ ña x̄ita t̄a Moisés, t̄a t̄a k̄isa chiño n̄oq̄ Ndios k̄uiyā x̄ina'á, saá yóo yaa x̄ita nayó'o, ta ká'an na, x̄ita na saá:

Tata Yivá yó Ndios, yó'o kúu t̄a kómí ndi'i ndee.

Ta ná'no ní, ta va'a ní ndi'i chiño ña kisa ndivi ún.

Ta ña ndaā ta ña ndixa kúu yich̄i ún.

Ta ñii laá yó'o kúu t̄a Rey t̄a xá'nda chiño n̄oq̄ ndi'i ñoo ñoyívi.

⁴ Ndi'i ñivi x̄inj̄ ñó'ó kasa t̄o'ó na yó'ó, Tata Yivá yó Ndios,

ta x̄inj̄ ñó'ó kasa ká'no na yó'ó,

chi ñii laá yó'ó kuiti kúu t̄a t̄aȳij̄ ndino'o.

Ndi'i ñivi na k̄ixi ndi'i saá ñoo kixaā na n̄oq̄ ún, ta kasa ká'no na yó'ó,

chi kundaā ini na ndí yó'ó kúu t̄andāā, ta x̄í'in ña ndixa ndaā kisa nani ún xa'ā kuachi,

saá x̄ita na ñoyívi n̄j̄no, x̄inj̄ so'o j̄.

⁵ Ta saá x̄ito j̄ ñoyívi n̄j̄no, ta x̄ini j̄ ñanona ve'e ño'o ká'no. Ta ini ve'e ño'o yó'o yóo ñii xiiña ñaȳij̄ ní n̄oq̄ yóo ñaȳij̄ ña táxi naká'an ñivi ña ndixa Ndios kasa ndivi ra t̄o'on ña ch̄indú'u ra ñj̄ka'an ra k̄uiyā x̄ina'á. ⁶ Ta m̄ij̄ xiiña ȳij̄ ní yó'o, kee

† 14:20 Un̄j̄ ciento kilómetro kúu ñii mil j̄ño ciento estadio, ña kúu k̄i'va x̄icho'on ñaño griego.

uxa naángel. Ta kómí na ndayí ña taxi na uxa noo ñayo'vi ní xo'vi ñivi ñoyívi kivi ña vaxi. Naángel yó'o ndixin na tikoto ñalino ndii, ña yaa ní kúu ña, ta yé'e ní tikoto yaa yó'o. Ta ñii ñii naángel yó'o nó'ni kándiká na xí'in ñii ña kúu nina oro. ⁷ Ta saá ñii ñatá'an ña komi táku ña yoo yatin noo táyi tón yii tón to'ó ká'no, taxi ña nda'a ñii ñii naángel yó'o ñii copa ñaoro. Ta ñii ñii copa yó'o chútú ña xí'in ña sáa ini Ndios, ta ta táku ndi'i saá kivi, chi ndixa Ndios saxo'vi ra ñivi xa'a ña on vá'a ké'é na. ⁸ Ta ini ve'e ño'o ká'no chútú ña xí'in ñi'ma ña vaxi kana noo yoo Ndios. Chi ñi'ma yó'o ká'an ña xa'a ndee ká'no Ndios, ta ká'an ña xa'a ñava'a livi yé'e kómí Ndios. Ta nda ñii ñivi, ta nda ñii naángel on vása kómí na ndayí kivi na ini ve'e ño'o yó'o anda ná ndi'i ya'a ña uxa yo'vi ní xo'vi ñivi.

16

To'on yó'o ká'an ña xa'a uxa copa noo ñó'o ña sáa ini Ndios

¹ Ta saá xini so'oi to'on ña ndee ní nika'an. To'on yó'o kixi ini ve'e ño'o ká'no ñoyívi ñino, ta nika'an ña xí'in uxa naángel, káchí ña saá:

—Kua'an ndó ta nandiso ndee ndó noo ñoyívi ño'o ña uxa copa noo ñó'o ña sáa ini Ndios.

² Ta saá ñaángel ñanoó kee ña kua'an ña, ta nandiso ndee ña copa ní'i ña noo ño'o ñoyívi. Ta saá ndi'i ñivi na kómí sello tikití yiyo ní káa, na kúu na kisa ká'no na'ná tikití yó'o ña ñíndichi, ta ñii ñii ñivi yó'o, kaku ñii ndi'i tá'yí noo koñu na. Ta ndi'i tá'yí yó'o kí'vi ní ña, ta kini ní káa ña.

³ Ta saá ñaángel ñaovi nandiso ndee ña copa ní'i ña noo takuí mñi. Ta saá takuí yó'o nduu rá nina ñii kuáá. Ndatán yoo ñii ñivi na xa'ni na xí'in ña kini ní satakué'e na nayó'o, saá yoo ña. Ta saá ñixi'ndi'i tiaká xí'in ndi'i kiti tí táku ini takuí mñi.

⁴ Ta saá ñaángel ñauni nandiso ndee ña copa ní'i ña noo takuí yuta xí'in ndi'i xiiña noo kaku takuí, ta takuí yó'o nduu rá nina ñii kuáá. ⁵ Ta xini so'oi to'on ña

nika'an ñaángel ña kúu ña ndiso chiño xí'in takuí, ta káchí ña saá xí'in Ndios:

—Yó'ó kúu Ndios Taa taYii, ta yó'ó kúu taa ta xa táku anda kivi noo, ta táku ún ndi'i saá kivi. Ta xí'in ñanda kisa nani ún xa'a kuachi ñivi, ta nika'an ún ndi' xini ñó'ó xo'vi ñivi xa'a ña on vá'a ké'é na. ⁶ Saá chi ñivi on vá'a yó'o, xa'ta na ñii ñivi na kándixa yó'ó Ndios, ta xa'ni ña'á na. Ta ñii kiva saá xa'ta na ñii naprofeta na kisa chiño noo mñi ún, ta xa'ni na nayó'o. Ta vitin mñi ún taxi ún ña xo'vi ní na xa'a ñii ñivi yó'o ña xa'ta na, chi ña xo'vi na saá kúu ya'vi na xa'a ña xa'ni na ñivi na xindikon yó'ó —káchí ñaángel xí'in Ndios.

⁷ Ta saá xini so'oi inka to'on ña vaxi noo ñíndichi nama yii ña yoo ini ve'e ño'o Ndios ñoyívi ñino. Ta nika'an ña káchí ña saá:

—Tata Ndios, yó'ó kúu Taa taKá'no ta kómí ndi'i ndee. Ta xí'in ñanda, ta xí'in ñandixa kisa nani ún ndi'i kuachi ñivi —káchí to'on ña xini so'oi.

⁸ Ta saá ñaángel ñakomi nandiso ndee ña copa ña ní'i ña sata ño'o ká'no ña yé'e ndivi. Ta Ndios taxi ra ña kukomí ño'o yé'e yó'o ndee ña ndee ní ye'e ña, ta sandii ña ñivi xí'in ka'ni ña. ⁹ Ndi'i ñivi kini ní ndii koñu na xí'in ka'ni ño'o yó'o. Ta saá ka'an na to'on ndiva'a xa'a Ndios, ta ta kómí ndayí noo ña xo'vi na. Ta ñivi yó'o nda lo'o on vása ní-xiin na nandikó ini na noo ña on vá'a ké'é na, ni on vása ní-xiin na kasa ká'no na Ndios.

¹⁰ Ta saá ñaángel ñaon nandiso ndee ña copa ní'i ña noo táyi ká'no noo xá'nda chiño kiti tí yiyo ní káa. Ta ndi'i xiiña noo xá'nda chiño rí kixaa ña kúnaa ndi'i, ni on vása ka lo'o tívi kuchiño koto ñivi. Ta ñivi na yoo noo xá'nda chiño rí, ndee ní xo'vi na xí'in ña ká'un ní koñu na, tãnda kixá'á na xáxi ndoso na noo yaa mñi na xí'in ña xo'vi na, chi on vása kúndeé na xí'in ña ká'un ní koñu na. ¹¹ Ta saá nika'an ka na to'on ndiva'a xa'a Ndios, chi ndee ní yo'vi xo'vi na xí'in ña ká'un ní noo ñíndii koñu na, ta ndee ní ndó'o na xí'in noo kana ndi'i tá'yí koñu na. Ta saá ni, on vása ní-xiin na nandikó ini na, ni on vása ní-xiin na sandakoo na ña on vá'a ké'é na.

¹² Ta ñaángel ñajño ñandiso ndee ña copa ní'i ña ñoq takuí yuta ká'no, ñaní Éufrates, ta xandikōn ñiyichí ndi'i takuí yuta yó'o. Ta saá ñakoo ndíkā ñii yichí ña kuchiño ya'a narey, na kixi chí ñoq kána ño'o.

¹³ Ta xini i kee ñii kití yu'u tíkoo na'á, ta kee ñii kití yu'u kití tí yiyo ní káa, ta kee ñii kití yu'u taa taprofeta vatá. Ta ndatán ná'a tisa'va, saá ná'a ñii ñii uní kití yó'o. Ta kití yó'o kúu uní níma ndiva'a. ¹⁴ Ta uní níma ndiva'a yó'o kómí ña ndee ña ke'é ña seña ná'no ní ña koni kuá'a ní ñivi. Ta ñanímā ndiva'a yó'o, kee ña kuá'an ña ña kana ña ndi'i narey ñoyívi, ña nakutá'an na koo ti'va na xa'a ña kani tá'an na ñoq koo kuachi ká'no. Saá chí xa vaxi kivi ká'no ña chindú'u Ndios ña kündeé ra ñoq ndi'i ña on vá'a. Saá chí Ndios kúu Taa ta kómí ndi'i ndee. ¹⁵ Xa'a ñayó'o xini ñó'ó naká'an ndó to'on ña ñikā'an Jesucristo xí'in ñivi na ndikōn ña'á, káchí ra saá xí'in na: "¡Koto ndó ví! Ndatán kixaa ñii takuí'ná ñii kivi ña on vása ndáti ndó, saá koo kivi ndikó i ñoyívi ñoq ño'o. Ta ñivi na ndíto koo ti'va na ña naki'in na yi'i, ta ndixa Ndios taxi ra ña kunakaa ñasii ní ini nayó'o. Ta ñivi na ndíto yó'o xini ñó'ó koo ti'va tikoto na ña kundixin na, ña on kuka'an ñoq na yálá na kivi ndikó i", káchí Jesucristo, ñikā'an ra. ¹⁶ Ta uní ñanímā ndiva'a sanakutá'an ña ndi'i narey ña kani tá'an na ñii xiiña ña ñaní Armagedón, to'on hebreo.

¹⁷ Ta saá ñaángel ñauxa ñandiso ndee ña copa ní'i ña ñoq ndáchí tachí kuá'an ña. Ta ve'e ño'o ká'no ñoyívi ñino ñoq ñíndichi táyi yi'í tón to'ó ká'no, kee to'on ña ndeé ní ká'an, káchí ña saá:

—¡Vitin xa kundivi ndi'i ña! —káchí ña.

¹⁸ Ta xandikōn kee kuá'a ní ña náye'e taxa, ta ndeé ní ndá'yi saví, ta ndeé ní síso ndatán kuá'a ní ñivi ká'an, saá kúu. Ta ndeé ní kiní yiyo táan ñoq ño'o ñoyívi, ta nda ñii yichí on ta'an taan saá nda kivi noq ña kuvá'a ñoyívi tanda kivi vitin. ¹⁹ Ta ñoo Babilonia ña sakunaní ñivi "ñoo ká'no" ñita'vi ña uní xiiña xí'in ña ñindiva ñoq ño'o xa'a ña ñitaan ní. Ta ndi'i ñoo ná'no ña yóo ñoyívi ndi'i xa'a ndi'i ña. Ta Ndios on vása ní-nandoso

ra ña yóo kuá'a ní ña on vá'a ke'é ñivi ñoo ká'no Babilonia, ta saá ní ini ra xini ra ña on vá'a yó'o. Ta saá Ndios taxi ra ña ndeé ní xo'vi ñivi ñaño yó'o xa'a ña on vá'a ke'é na. ²⁰ Ta saá ndi'i xiiña ño'o yichí ña ñaní isla, on koq ka ña. Ta saá tuku ndi'i xa'a ndi'i yuku ná'no xí'in yuku válí, ñakoyo ndi'i ñayó'o, ta on koq ka ña. ²¹ Ta nda ñoyívi ñino koon ní ñii kaxin ña ná'no ta veé ní, ta ñii ñii ñayó'o veé ña ovi siko kilo án yá'a ka. Ta ñikoyo ña sata ñivi, ta ñivi na ñikaku ñoq ñayó'o, sata'vi chí'ña na Ndios chí ndeé ní ñixo'vi na xí'in ñayó'vi yó'o.

17

To'on yó'o ká'an ña xa'a ña xo'vi ní ñoo Babilonia

¹ Ta saá ñii ñatá'an na uxā naángel na kúu na xini'i uxā copa kixaa ña ñoq i, ta ñikā'an ña xí'in i:

—Na'a, kixi ún xí'in i, ta saná'a i yó'o ndasaá xo'vi ní ñivi ñaño Babilonia, chí ñoo Babilonia yóo ña ndatán yóo ñii ña'a ká'no, ñá kí'vi kuachi xí'in kuá'a ní taa. Ñoo ká'no yó'o nákaa ña yatin ñoq yóo kuá'a ní yuta. ² Narey na xá'nda chiño ñoq kuá'a ní ñoo ná'no ñoyívi xa ndikōn na yichí ña sáná'a ñaño Babilonia yó'o, ta saá ndi'i narey ke'é na kuá'a ní ña on vá'a, ndatán ke'é ñivi ñoo yó'o. Ta ña on vá'a ña chú'u ñaño yó'o ke'é ñivi, ndatán yóo nduta vino tá sáxini ñivi, saá yóo ña. Ta ndi'i ñivi ñoyívi kúsi'í ní ini na ña xí'i na nduta vino yó'o —káchí ñaángel xí'in i.

³ Ta saá Nímā Ndios sakundixin ní mji ña yi'i, ta ñii ñaángel ní'i ña yi'i ñixā'an i xí'in ña nda ñii yuku yichí. Ta saá xini i ñii ñaña'a, yoso ñá ñii kití tí yiyo ní káa, tí kuá'a kúu rí. Ndi'i xiiña sata ñii rí kómí ña kuá'a ní kivi ña kándiva'a xa'a Ndios ña chíkaa ñino ñato'ó ra. Ta tiyó'o, uxā kúu sini rí, ta uxu kúu ndikí rí.

⁴ Ta ñaña'a yó'o ndixin ña tikoto ndí'í toón xí'in ña kuá'a. Ta kuá'a ní oro xí'in kuá'a ní yuu yé'e ña livi ña yá'vi ní, ndoo ndaa ña sata tikoto ndixin ña. Ta xí'in ñii nda'a ñá, ní'i ñá ñii copa ñaoro ña chutú xí'in kuá'a ní ñoq ña on vá'a, ta chutú ña xí'in ndi'i ñoq ña kúu kuachi

kini ña ñikjivi ñá xí'in kua'a ní nataa. ⁵ Ta ta'ya ñá ñika'yi ña xí'in ñii kivi ña yo'vi kundaa ini yó, ta káchí ña saá: "Yi'í kúu ñoo Babilonia ká'no, chi ndatán yóo ñii ña'a ñá kúu sí'í ndi'i náña'a ná on vá'a, ná kí'vi kuachi xí'in kua'a ní ta, saá yóo j, ta tixin j káku ndi'i ña on vá'a xí'in ñakini ña yóo ñoyívi noo ño'o", saá káchí to'on ña ñika'yi ta'ya ñáña'a yó'o. ⁶ Saá xito j, ta kundaa ini j ndí ñáña'a yó'o ñá xí'ini ní kúu ñá, chi xa xí'i ñá ñii kua'a ní ñivi na xindikón Ndios, ta ñii yó'o kúu ña ñixita kivi xa'ni na nayó'o xa'a ña kándixa na Jesucristo. Ta ñaka'nda ní ini j xa'a ña xini j ñáña'a yó'o. ⁷ Ta saá ñika'an ñaángel xí'in j, káchí ña saá:

—¿Ndachun ñaka'nda ní ini ún? Vitin kixá'a j ndato'on j xí'in ún yu kúu ña kóni kachí ñáña'a yó'o, ta yu kúu ña kóni kachí kití tí yiyo ní káa, tí yóso ñá, tí kómí uxá siní xí'in uxu ndiki. ⁸ Kití yó'o tí yiyo ní káa, tí xini ún vitin, kúu tí xitaku, ta vitin on koó ka rí. Ta saá ñi, ñii kivi ña vaxi keta rí noo yavi ña kónó ní, ta saá ko'on rí noo ndi'i xa'a rí. Ta kivi keta rí noo yavi yó'o, ta saá ñivi na on koó kivi ní-ka'yi noo tutu yi ña kómí Ndios nda kivi tá kixá'a kúva'a ñoyívi, ñivi yó'o naka'nda ní ini na, ña koto na kití tí yiyo ní káa yó'o, chi xitaku rí ta on koó ka rí, ta ndikó rí kixaa rí noo ño'o —káchí ñaángel xí'in j.

⁹ Ta ñika'an ka ñaángel xí'in j, káchí ña saá:

—Ta ndixa xini ño'ó ñandichí siní ñivi xa'a ña kundaa ini na yu kúu ña kóni kachí ña xini ún yó'o. Ta saá kundaa ini na ndí ña uxá siní tí yiyo ní káa kúu ña ká'an xa'a uxá xiki síkón noo yóo ñoo Babilonia. ¹⁰ Saá tuku ká'an ña xa'a uxá narey. Q'on narey yó'o xa ndi'i xa'a na, ta ñii tarey tixin na uxá yó'o xá'nda chiño ra vitin. Ta inka tarey on ta'an tondaa kivi kixá'a ka'nda chiño ra. Tá kivi kixá'a ka'nda chiño ra, ta saá salo'o ní kivi ka'nda chiño ra. ¹¹ Ta kití tí yiyo ní káa, tí xitaku ta on koó ka rí vitin, tíyó'o ká'an ña xa'a ta ta kuu tarey taona. Ta tayó'o kuu ra ñii tatá'an na uxá narey, ta salo'o kivi ka'nda chiño ra, ta ndi'i xa'a ra.

¹² 'Ta ña uxu ndiki tí yiyo ní káa, tí xini ún, ká'an ña xa'a uxu narey na on

ta'an kixá'a ka'nda chiño. Ta kivi kixá'a na ka'nda chiño na, ta kukomí na ndayí xí'in kití tí yiyo ní káa ña kuchiño ka'nda chiño na ñii hora kuiti. ¹³ Ñii laá kuiti kúu ña kóni ndi'i uxu narey yó'o kasa ndivi na, chi ñii koo yu'ú ndi'i na ña taxi na ndayí xí'in ndee na nda'a kití tí yiyo ní káa ña kasa ndivi rí ndi'i ña kóni rí. ¹⁴ Ndi'i narey yó'o kani tá'an na xí'in Ndikachi, ta Ndikachi kündeé rí noo nayó'o, chi Ndikachi kúu ña ká'an xa'a Jesucristo, Ta taKá'no ní ka noo ndi'i naná'no, ta kúu ra taRey ká'no ní ka, ta ta xá'nda chiño noo ndi'i narey ñoyívi noo ño'o. Ta ñivi na yóo xí'in ra kúu na ñaxin mii ra, ta kana ra na ña kundikón na ra. Ta ñivi yó'o nda ñii kivi on sandakoo na yichi ra —káchí ñaángel xí'in j.

¹⁵ Ta ñika'an ka ñaángel xí'in j, káchí ña saá:

—Ta takuii yuta tá xini ún noo yóo ñáña'a ñá on vá'a, takuii yuta yó'o kúu ña ká'an xa'a kua'a ní ñoo válí xí'in ñoo ná'no, ta ká'an ña xa'a kua'a ní noo ñivi, xí'in kua'a ní noo to'on ña ká'an na. ¹⁶ Ta ña uxu ndiki ña xini ún ña kúu ña ká'an xa'a uxu narey, ñii kivi ña vaxi narey yó'o kusaa ini na koni na ñáña'a on vá'a yó'o. Ta ñii ki'va saá kusaa ini kití tí yiyo ní káa koni rí ñáña'a yó'o. Ta saá narey xí'in tíkiti yó'o kindaa na ndi'i ña kómí ñá, ta sandakoo yálá na ñá, ta kaxi na koñu ñá. Ta koñu ñá ña ndoo ndaa noo yiki ñá, ka'mi na ña xí'in ño'o xixi. ¹⁷ Saá ke'é na xí'in ñáña'a ñá on vá'a yó'o, chi Ndios chikaa ra ini na ña kasa ndivi na ña chitóni ra. Ta ña chitóni Ndios kúu ña koo yu'ú narey ña taxi na ndayí nda'a tíkiti tí yiyo ní káa ña ka'nda chiño rí. Saá koo ña anda kundivi ndi'i to'on ña ñika'an Ndios xa'a kití yó'o. ¹⁸ Ta ñáña'a ñá on vá'a ñá xini ún, kúu ña kóni kachí xa'a ñoo ká'no ní ña kúu ña xá'nda chiño noo ndi'i narey ñoyívi noo ño'o —káchí ñaángel xí'in j.

18

To'on yó'o ndato'on ña ndasaá ndi'i xa'a ñoo Babilonia

¹ Ta ndi'i ñiya'a ñayó'o, ta saá xini j inka ñaángel ña vaxi noo ñoyívi ñino. Ta

ká'no ní ndayí kómí ña, ta ndeé ní náye'e ña, ta ndi'i ñoyívi nọọ ño'ọ ndeé ní náye'e ña xí'in ña yé'e ñaángel yó'o. ² Ta xí'in ndi'i ndeé ña ñiká'an ña, káchí ña saá:

—¡Xa ñakava ñoo ká'no Babilonia, ta ndi'i xá'a ña! Ta vitin nduü ña ndasaá kuiti ñoo nọọ táku níma ndivá'a ta nduü ña ve'e nọọ nákutá'an ndi'i saá nọọ níma ndivá'a. Ta nduü ña ndasaá kuiti taká ndi'i kití tí kini tí ndáchí, ta tí kini ní kúu tí ndáchí yó'o, chi xáxi rí ndasaá kuiti ña kini án ña tá'yí. ³ Ta ndi'i saá ñivi na táku ndi'i ñoo ñoyívi nọọ ño'ọ, ndatán yóo ñivi na xa xí'i ní ndutá vino ta saxíini rá na, saá yóo nayó'o. Chi ndutá vino tá xí'i ñivi yó'o kúu ña ká'an xá'a ndi'i nọọ ña ọn vá'a ña kúsiy ini ñivi ké'é na. Chi ñaño Babilonia chu'u na ñivi ña nataxi xí'in mji na nda'a ña ọn vá'a. Ta ndi'i narey ñoyívi kisa ndivi na ndi'i saá nọọ ña ọn vá'a, ñii kiva ndatán yóo ña ọn vá'a ké'é mji ñaño yó'o. Ta ñivi na síkó ñakía'vi ndukuiká ní ka na xá'a ña ví'í ní sata ñaño yó'o, saá chi ñivi ñaño yó'o nda lo'o ọn vása ní-sandakoo na sata na ndi'i saá nọọ ña livi ña kúu ña yá'ví ní, ña kúu ña kúsiy ní ini mji na —káchí ñaángel xí'in ñi xá'a ñaño Babilonia.

⁴ Ta saá xini so'oj inká to'on ña kixi ñoyívi ñino, ta káchí ña saá:

—Ndó'ó, ñaño mji i, xini ñó'ó kee ndó ko'on xiká ndó nọọ ñoo ká'no ña ọn vá'a yó'o xá'a ña ọn ké'é ndó ña ọn vá'a ndatán yóo ña ọn vá'a ké'é ñivi ñoo yó'o. Ta xini ñó'ó kee ndó ñoo yó'o xá'a ña ọn xo'vi ndó, ndatán kini ní xo'vi ñaño yó'o xá'a ña ọn vá'a ké'é na. ⁵ Saá chi ña ọn vá'a ké'é na ñoo ká'no yó'o, kuá'a ní kini xá'no ña, tãda ñoyívi ñino ñixaa ña. Ta Ndios ọn nandoso ra xá'a ndi'i ña ọn vá'a ké'é nayó'o. ⁶ Ta vitin va'a ná saxo'vi Ndios ñaño yó'o xá'a ndi'i ña ọn vá'a ké'é na xí'in kuá'a ní ñivi. Ndatán yóo ña ọn vá'a ké'é na, ta Ndios ná cha'vi ra na andá oví yichí xá'a ñii ñii ña ọn vá'a yó'o. Xa xó'vi kuá'a ní ñivi xá'a ña ọn vá'a ké'é ñaño yó'o. Ta xá'a ñayó'o, ná taxi Ndios ña xo'vi mji ñaño yó'o andá oví yichí xá'a ñii ñii ña xó'vi ñivi xá'a na. ⁷ Saá chi ñivi na ọn vá'a ñoo yó'o, ña'a ní ñixiyo ini na, chi xikomí na ndi'i nọọ ñakuiká ña livi ña káchí ini mji na. Ta

vitin va'a ná taxi Ndios ña ndeé ní yo'vi xo'vi na. Saá chi ñaño ọn vá'a yó'o, ña'a ní ini na, ta ndasaá kuiti kisa ká'no xí'in mji na, ta xani ini na, káchí na saá: “Mji yó kúu naná'no na xá'nda chiño nọọ ndi'i ñivi. Ta ọn vása yóo yó ndatán yóo ñii ña'a ndá'vi ña ñixi'i yij, chi nda ñii kivi ọn kóo ñayo'vi xo'vi yó, ni nda lo'o ọn kóo ña kuchuchú ini yó”, saá xani ini na ñoo ká'no ọn vá'a yó'o. ⁸ Ta saá ni, ñii kivi ña vaxi nakutá'an ndi'i ña kini ní xo'vi ñaño yó'o, ta kixaa ña kuaku na, kixaa soko kundo'o na, ta kixaa ndeé ña xá'ni ñivi, ta kọko na xí'in ño'ọ ña xixi, ta saá kivi nayó'o. Saá kundo'o na, chi tãa tãndeé kúu Ndios, tãa tã xá'nda chiño nọọ yó kúu ra, ta Ndios kasa nani ra xá'a kuachi ñaño ọn vá'a yó'o, ta saxo'vi ní ra na —káchí to'on kixi ñoyívi ñino xini so'oj.

⁹ Ta narey ñoyívi nọọ ño'ọ, na kúu na ñii káchí kisa ndivi ña ọn vá'a xí'in ñivi ñaño yó'o, ta va'a ní xitaku na xí'in ndi'i ñakuiká xikomí ñoo yó'o, narey yó'o kuchuchú ní ini na, ta kuaku ní na xá'a ña ndi'i xá'a ñoo yó'o. Saá chi koto na ndasaá ví'í ka síkón kuá'an ndaa ñi'ma ña kée nọọ ño'ọ xixi kivi kọko ñoo yó'o. ¹⁰ Ta narey yó'o xiká va'a nakuita na nọọ yóo ñoo yó'o, saá chi kuyi'vi ní na kivi koto na ña yo'vi ní xo'vi ña, ta ka'an na, kachí na saá:

—¡Ay! ¡Ay! ¡Ndá'vi ní yó'ó ñoo ká'no Babilonia! ¡Ñoo ndeé ní, ta ñoo ká'no ní xikuu ún! ¡Ta ñii kama kuiti kixi ña yo'vi ní xo'vi ún! —saá ka'an narey ñoyívi kivi vaxi.

¹¹ Ta saá ndi'i ñivi ñoyívi na kúu na síkó ñakía'vi, kuchuchú ní ini na, ta kuaku ní na, chi ndi'i xá'a ñoo yó'o. Saá chi ọn kóo ka ñivi na sata nọọ na. ¹² Ọn kóo ka ñivi na sata ña kúu oro, ña kúu plata, ni ọn sata ka na kuá'a ní yuü ña livi, ña náye'e, ña yá'ví ní. Ni ọn kóo ka ñivi na sata tikoto va'a ña yá'ví ní ña kúu lino án seda. Ta ọn kóo ka ñivi na sata tikoto va'a ña kúu ña ndí'í toón án ña kuá'a. Ni ọn kóo ka ñivi na sata tón viti va'a tón támi ní xá'an, ni ọn kóo ka ñivi na sata inká ñakuiká ña kúu ña ñani marfil, xí'in inká ña kúu mármol. Ni ọn kóo ñivi na sata kaa ña kúu hierro, án

inkā kaa ña kúu bronze. ¹³ Ni ɔn kóo ka ñivi na sata kuá'a ní canela, xí'in kuá'a ní yuku ña yá'ví ña támi ní xá'an. Ta ɔn kóo ka ñivi na sata xuxa va'a, ni na sata ndutá tá támi ní xá'an, tá naní mirra xí'in olíbano. Ni ɔn kóo ka ñivi na sata ndutá vino, ni aceite, ni trigo, ni harina va'a. Ni ɔn kóo ka ñivi na sata kití tí kúu sindiki, ni tindikachi, ni tíkuáyí, ni ɔn kóo ka ñivi na sata tón carreta. Ni ɔn kóo ka ñivi na sata inkā ñivi ña kasa chiño na noo nayó'o. ¹⁴ Ta xa'a ñayó'o, ndi'i ñivi ñoyívi na síkó ñakía'vi, ka'an na xí'in ñoo Babilonia, kachí na saá:

—Ñoo Babilonia, ɔn kóo ka ñakuiká ña kuá'a ní xikomí ún. Ndi'i ñava'a ña livi ña xikusij ní ini mji ún xini ún, ɔn kóo ka ña. Saá chi ndi'i xa'a ñakuiká yó'o noo ún, nda ñii ka kivi ɔn kukomí ka ún ñakuiká yó'o —saá ka'an ñivi na síkó ñakía'vi xí'in ñoo Babilonia kivi ña vaxi.

¹⁵ Ta ñivi na síkó ñakía'vi yó'o, na xa ndukuiká ní kúu na, chi ñisikó na ndi'i noo ñakía'vi nda'a ñivi naño Babilonia, ta nayó'o kuyí'ví ní na kivi koto na ña yo'vi ní xo'vi ñoo yó'o. Ta saá nakuita xíká na, ta kuaku na, ta chuchú ní ka'an na, ¹⁶ kachí na saá:

—¡Ay! ¡Ay! ¡Ndá'ví ní yó'ó ñoo ká'no Babilonia! Va'a ní livi xindixin ún tikoto yá'ví ní ña kúu lino, ña kúu tikoto kuá'á án tikoto ndí'í toón. Ta sata tikoto yó'o xindo ndaa kuá'a ní oro xí'in kuá'a ní yuu yé'e ña livi ní, ta yá'ví ní. ¹⁷ ¡Ta ñii kama kuiti ndi'i xa'a ndi'i ñakuiká ún! —saá ka'an na síkó ñakía'vi xí'in ñoo Babilonia kivi vaxi.

Ta saá ndi'i naná'no na kúu na xá'nda chiño noo na káva tón barco, ta xí'in ndi'i ñivi na ñó'o kuá'an ini tón barco, xí'in ndi'i ñivi na kisa chiño ini tón barco, xí'in ndi'i ñivi na xini ñó'ó tón barco ña ndiso nó ña síkó na, ndi'i ñivi yó'o nakuita xíká ndi'i na noo yóo ñoo Babilonia. ¹⁸ Kivi koto na ndasaá kuá'an ndaa ñi'ma ña kée noo xixi ño'o ña xá'mi ñoo yó'o, ta ka'an na xí'in ndi'i ndee na, kachí na saá:

—On vása ní-xiyo inkā ñoo ndatán ñixiyo ñoo ká'no yó'o —kachí na.

¹⁹ Ta chiso na yaá sinj na, chi kuchuchú ní ini na, ta kuaku ní na, ta chuchú ní ka'an na, kachí na saá:

—¡Ay! ¡Ay! ¡Ndá'ví ní ún ñoo ká'no Babilonia, xí'in ndi'i ñakuiká ún! Chi kisa kuiká ní ún ndi'i ñivi na kómí tón barco xí'in ndi'i ñivi na ñisikó ñakía'vi ña ndiso tón barco, tón xíká noo takuí mñi. ¡Ta ñii kama kuiti kixi ña ndi'i xa'a ún! —kachí ñivi yó'o xí'in ñoo ká'no Babilonia ñii kivi ña vaxi.

²⁰ Ta saá xini so'o i to'on ña ñika'an ñii ñaáangel, kachí ña saá:

—Ta vitin ndó'ó na ndoo ñoyívi ñino noo yóo Ndios, ¡ná kusij ní ini ndó! Ta ndó'ó naapóstol, na xikuu na tiví Ndios kisa ndivi chiño ra, ta ndó'ó naprofeta, na ñika'an ndoso to'on Ndios, ta ndi'i inkā ndó'ó na kúu nayij chi ndikon ndó Ndios, ¡va'a ná kusij ní ini ndi'i ndó!, chi Ndios kisa ndivi ra ñandaa xa'a ndó. Saá chi kisa nani ra xa'a ña ɔn vá'a ke'é ñivi na ñoo ká'no yó'o xí'in ndó, ta saxo'vi ra na xa'a ña ɔn vá'a yó'o —kachí ñaáangel.

²¹ Ta saá ñii ñaáangel ña kómí ndee ká'no ní tin ña ñii yuu ká'no ña veé ní, ña kaa ndatán yóo yuu ña xini ñó'ó ñivi noo ndikó na trigo, saá kaa ña. Ta ndaní'í ña yuu yó'o, ta sakana ña yuu yó'o ini takuí mñi, ta ñika'an ñaáangel, kachí ña saá:

—Ndátán ndee ní sakana i yuu yó'o ini takuí, saá koo ña ndee ní sakana Ndios yó'ó ñoo Babilonia, ta ɔn kóo ka ún nda ñii kivi ñoyívi. ²² Ta nda ñii kivi ɔn kóo ka ña xíta ñivi yaa sij ña konj so'o ñivi na xíká yichí ún, chi ɔn kóo ka ñivi na sáká'a arpa, ni ñivi na tívi tilalí, ni ñivi na tívi trompeta. Ta ndi'i saá xiiña ún, ɔn kóo ka nda ñii ñivi na kisa chiño ndi'i saá noo chiño, ni ɔn kóo ka ña konj so'o ñivi ña ní'í ní yuu ña ndíko trigo. ²³ Ni ɔn kóo ka ña náye'e toón, ni ɔn kóo ka viko tonda'a ña sakusij ini ñivi. Saá kundo'o yó'ó ñoo Babilonia xa'a ña ɔn vá'a ke'é ún. Ñivi na síkó ñakía'vi ña xikomí ún xikuu na naná'no ní ka, ta ña'a ní ñixiyo ini na. Ta yó'ó ñoo ká'no Babilonia ñakuati tásín ún xa'a ñivi na ndoo ndi'i saá xiiña ñoyívi noo ño'o, ta xí'in ñayó'o sandá'ví ún na.

²⁴ Ta yó'ó ñoo ká'no Babilonia kúu ña ndiso kuachi, chi xa'ni ún ta xata ún ñii naprofeta. Ta ñii kiva saá ke'é ún xí'in kuá'a ní ñivi na kúu nayij xa'a ña ndikon na Ndios. Ta xata ún kuá'a ní ñii inkā ñivi, chi ndiso ún kuachi xa'a ña xa'ni ún ñivi

ndi'i saá xiiña ñoyívi ñoo ño'ò —káchí ñaángel xí'in ñoo Babilonia.

19

Tò'on yó'o ká'an ña xá'a ña kisa ká'no na Ndios ñoyívi ñino

¹ Ta ndi'i ñiya'a ñayó'o, ta saá xini sò'o i kuà'a ní ñivi, ká'an na xí'in ndi'i ndee na, ta káchí na saá:

¡Ná kasa ká'no ní yó Ndios!*

¡Ndios kúu taa tandeé ní, taa tã sakaku mji yó!

Ndi'i ñava'a ná'no ña livi ní ña yé'e yóo ña xí'in Ndios.

² Chi xí'in ñandaã ndixa Ndios kisa nani ra xá'a kuachi.

Xa kisa nani ra xá'a kuachi na ñoo ká'no na ké'é kuà'a ní ña on vá'a.

Chi naño yó'o chu'u na inkã ñivi ña ke'é na kuà'a ní ñoo ña on vá'a ñii kiva ndatán ke'é mji na,

ta xí'in ña on vá'a ke'é na ñoo ká'no yó'o, kisa kini na ndi'i saá xiiña ñoyívi ñoo ño'ò.

Ta naño yó'o xani na kuà'a ní ñivi na kándixa Ndios.

Ta xá'a ña on vá'a yó'o, ká'an Ndios ndí xini ñó'o xoví ní na, káchí kuà'a ní tò'on ña xini sò'o i.

³ Ta tuku xini sò'o i tò'on ña ñika'an kuà'a ní ñivi na ndóo ñoyívi ñino, ta káchí na saá:

¡Ná kasa ká'no ní yó Ndios!

Saá chi ñi'mã ña vaxi kana ñoo xixi ñoo ká'no on vá'a yó'o,

ndi'i saá kivi ndáa ñi'mã yó'o ñoyívi ñino, ta ndã lo'o on vása ndã'va ña, káchí kuà'a ní tò'on ña xini sò'o i.

⁴ Ta na oko komi taa na kúu naxikuà'a ná'no, xí'in komi ñatáku, na kúu na ndóo yatin ñoo yóo Ndios, xikuxítí ndi'i na ndã ñitondaã tá'ya na ndã ñoo ño'ò, ta kisa tò'ó na Ndios, taa tã yóo táyi yii tón tò'ó ká'no. Ta ñika'an na, káchí na saá:

—¡Saá ná koo ña! ¡Ná kasa ká'no ní yó Ndios! —káchí na.

⁵ Ta xini sò'o i tò'on ña kixi yatin ñoo yóo táyi yii tón tò'ó ká'no, ta ñika'an ña, káchí ña saá:

¡Ná kasa ká'no ní yó Ndios, Taa tã Ká'no ñoo yó!

¡Ndi'i ndó'ó na kisa chiño ñoo ra, án nakuálí kúu ndó, án naná'no kúu ndó, ndi'i ndó'ó na kisa tò'ó Ndios,

ná kasa ká'no ní ndó ra!

káchí tò'on ña xini sò'o i.

⁶ Ta saá xini sò'o i ña siso, ndatán yóo tãchi tò'on kuà'a ní ñivi ká'an na, ta ndatán yóo ña siso káyi ní'i kóyo kuà'a ní takuii námi síkón ní, ta ndatán yóo ña ndeé ní ní'i ndá'yi saví, saá yóo tò'on ña xini sò'o i, ta káchí na saá:

¡Ndi'i yó, ná kasa ká'no yó Ndios!

¡Chi vitin xa kixá'á xá'nda chiño Ndios, Taa tã Ká'no ñoo ndi'i ña yóo ñoyívi kúu ra, Taa tã kómí ndi'i ndee ká'no kúu ra!

⁷ ¡Ná kusij ní ini yó, ta ná kutú ñasij ini yó!

¡Ná chinóo síkón yó ñatò'ó Ndios!

Saá chi xa ñitondaã kivi ña kixá'á viko ña tonda'a Ndikachi.†

Xa yóo tí'va ña'ã ñã tonda'a xí'in Ndikachi, ta ndáti ñã ña kixaa yii ñã ña naki'in ra ñã.‡

⁸ Ta ña'ã ñã tonda'a yó'o xa naki'in ñã ndayí ña kundixin ñã tikoto yaa va'a, ña kúu ñalino, ña kúu ñandii ña náye'e táxa,

(chi ñalino yaa yó'o ká'an ña xá'a ñava'a ña kúu ñandaã ndino'o ke'é ñivi na ndíkõn Jesucristo), káchí tò'on ña xini sò'o i.

Tò'on yó'o ká'an ña xá'a viko ña tonda'a Ndikachi

⁹ Ta saá ñii ñaángel ñika'an ña xí'in i, káchí ña saá:

—Vitin taa ún tò'on yó'o, ña káchí saá: “Nákaa ñasij ini ñivi na kúu na kana Ndios kixi na viko tonda'a Ndikachi” —káchí ñaángel xí'in i.

Ta tuku ñika'an ñaángel xí'in i, káchí ña saá:

—Ndi'i tò'on ña ñika'an i xí'in ún kúu tò'on ña ndaa ña kixi ñoo Ndios —káchí ñaángel xí'in i.

¹⁰ Ta yi'i xikuxítí i ñoo ñaángel ña kasa tò'ó i ña, ta kama ñika'an ñaángel yó'o xí'in i:

* 19:1 Tò'on hebreo “aleluya” kóni kachí ña: Ná kasa ká'no yó Ndios. † 19:7 Ndikachi yó'o ká'an ña xá'a Jesucristo. ‡ 19:7 Ña'ã yó'o ñã tonda'a xí'in Ndikachi kóni kachí ñã xá'a ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo.

—On ke'é ún saá, on kuxítí ún noo j. Saá chi ndatán yóo mii ún xí'in nañani ún na ndíkõn Jesucristo, saá yóo yí'i, chi ndi'i yóo kisa chiño yóo noo Ndios, ta kándixa yóo to'on ña ndaa ña ñika'an Jesucristo, ta on sandakoo yóo kándixa yóo to'on ra. Ta saá on vá'a kuxítí ún noo j, chi xini ñó'ó ndasaá Ndios kuiti kasa ká'no yóo. Chi to'on ña saná'a Jesucristo ñii kúu ña xí'in to'on ña ñika'an naprofeta xina'á, saá chi ndi'i to'on yó'o kaku ña noo Níma Ndios —káchí ñaángel xí'in j.

To'on yó'o ká'an ña xa'a taa ta yóso kuáyí tí yaa

¹¹ Ta saá xini ñoyívi ñino nanõna ña, ta yó'o xini ñii kuáyí, tí yaa kúu rí. Ta taa ta yóso rí naní ra ta Ndaa, taa ta on vása sandakoo yichí Ndios. Xí'in ñandaa xá'nda chiño ra, ta xí'in ñandaa kani tá'an ra xí'in ña on vá'a. ¹² Ta nduchú noo ra yé'e ní ña, ndatán yé'e ño'o ña xixi, saá yé'e nduchú noo ra. Ta nándoso kuá'a ní corona sijn ra. Ta ta'ya ra ñika'yi ñii kivi ra ña on vása kúchiño kundaa ini ñivi, ta ndasaá kuiti mii ra xini ra yukia kóni káchí kivi yó'o. ¹³ Ta tikoto ña ndixin ra ñii ndaxin ndi'i ña xí'in ñii kuá'a. Ta inka kivi tayó'o kúu "To'on Ndios." ¹⁴ Ta natropa na vaxi xí'in ra, na kee ñoyívi ñino, ñii ñii nayó'o kómí na tíkuáyí yaa yóso na. Ndixin na tikoto va'a ña kúu lino ña yaa ní, ta ndii ní ña. ¹⁵ Ta yu'u taa ta naní To'on Ndios keta ñii espada ña sijn ní, ta xí'in espada yó'o kúchiño ra satakué'e ra ñivi na kixi ndi'i ñoo, na kúu na on xijn kandixa ña'á. Ta ndakú ní ka'nda chiño ra noo ndi'i nayó'o, chi ní'i ra ñii kaa ndatán yóo yiton kani, ta xí'in kaa yó'o kúchiño sandi'i ra xa'a ñivi na sáa ini xini ña'á. Ndatán ké'é ñivi na kóni tíuva xí'in ña xindoso na rí ña táva na nduta rí ña nduu rá vino, saá ke'é ra xí'in ñivi na on vá'a yó'o. Chi ña xindoso ra tíuva yó'o ká'an ña xa'a ña yo'vi ní xo'vi ñivi yó'o chi ndixa sáa ní ini Ndios xini ra ña on vá'a ke'é na, ta Ndios kúu Taa ta kómí ndi'i ndee ká'no. ¹⁶ Ta taa taká'no ta yóso kuáyí yaa, ndixin ra tikoto ká'no kani, tãnda sikon ra tãnda noo sijn ra ñika'yi kivi ra, ña káchí saá: "Ta Rey ká'no noo ndi'i narey. Taa ta Ká'no noo

ndi'i naná'no", káchí kivi ña ñika'yi noo tikoto ra.

¹⁷ Ta saá xini ñii ñaángel ñindichi ña xindoso ña noo ño'o ká'no ña yé'e ndivi, ta xí'in ndi'i ndee, ñaángel yó'o kana ña tioko chée, tasin yá'á, xí'ña, xí'in ndi'i saá inka noo kití tí ndáchí noo síkón, tí xaxi koñu kúu rí, ta káchí ñaángel xí'in rí saá:

—Na'a ndó, kixi ndó nakutá'an ndó noo kana vikõ ká'no ña kisa ndivi Ndios xa'a ndó. ¹⁸ Kixi ndó ta kaxi ndó koñu narey, kaxi ndó koñu naná'no noo natropa xí'in koñu inka nataa na kúu na téé ní, na xa'ni kuá'a ní ñivi noo ñixiyo kuachi. Ta kaxi ndó koñu tíkuáyí xí'in koñu nataa na xiyoso rí, kaxi ndó koñu ndi'i saá noo ñivi, na kúu naná'no, na kúu nakuálí, na kúu ñivi na kómí ndayí nakaxin chiño ña kasa chiño mii na, ta na kúu namozo na on vása kómí ndayí sandakoo na ña kisa chiño na noo napatrón na. Na'a ndó kaxi ndó koñu ndi'i nayó'o —káchí ñaángel xí'in kití tí ndáchí.

¹⁹ Ta saá xini tuku j kití tí yiyo ní kaa, xí'in narey na xá'nda chiño noo ñivi ñoyívi, xí'in natropa na ndíkõn sata nayó'o, nakutá'an na ta nakoo yu'ú ndi'i na ña kani tá'an na xí'in taa taká'no ta yóso kuáyí yaa, ta kani tá'an na xí'in natropa na ndíkõn sata tayó'o. ²⁰ Ta saá taa taká'no ta yóso kuáyí yaa xí'in natropa ra tijn na tíkití tí yiyo ní kaa, ta tijn na taprofeta vatá, taa ta sandá'ví ñivi xí'in ña ke'é ra kuá'a ní ñaná'no ña ñaka'nda ní ini ñivi xini na. Chi ñivi yó'o taxi na ña ñika'yi sello tíkití ta'ya na, ta kisa ká'no na ña'na tíkití tí yiyo ní kaa yó'o. Ta saá xini ndasaá taa taká'no ta yóso kuáyí yaa sakana ra taprofeta vatá yó'o xí'in kití tí yiyo ní kaa, ta nakoyo táku taprofeta vatá xí'in kití yó'o noo ndika ní noo xixi ño'o xí'in ño'o ká'ndi ña naní azufre. ²¹ Ta ndi'i inka ñivi na ndíkõn sata taprofeta vatá xí'in kití tí yiyo ní kaa, ñixi'j ndi'i na xí'in espada sijn ña keta yu'u taa ta yóso kuáyí yaa, ta ndi'i kití tí ndáchí kixaa rí kaxi rí koñu na ñixi'j. Ta ndi'i kití yó'o xaxi ná'na rí koñu ñivi ñixi'j, nda ñi-nani ka tixin rí kutú ña.

*To'on yó'o ká'an ña xa'a
mil kuiya ña ka'nda chiño Jesucristo*

¹ Ta saá xini i ñii ñaángel, vaxi noo ña ñoyívi ñino, ta ní'i ña llave ña nakoná ña yé'é yavi kónó ní, ta ní'i ña ñii cadena kaa ña ká'no. ² Ta ñaángel yó'o tjin ña tíkiti tí kúu koq na'á, ta tí kúu tíkoq yatá, ta kúu rí nímā ndiva'a ká'no noq ndi'i nímā ndiva'a, ta Satanás kúu kivi ñanímā ndiva'a ká'no yó'o. Ta ñaángel ña ní'i cadena kaa, katón ñanímā ndiva'a ká'no yó'o ña kuno'ni ñanímā yó'o ñii mil kuiya. ³ Tá ndi'i katón ñaángel ñanímā ndiva'a ká'no, ta sakana táku ña'á ña ini yavi ká'no ña kónó ní, ta nakasi kútu ña yé'é yavi yó'o, ta chinóo ña sello sata yé'é yó'o, ña nda ñii ñivi on kuchiño na nakoná na ña. Ta saá ñanímā ndiva'a ká'no on kuchiño ka ña sandá'ví ña ñivi ñoyívi noq ño'o, nda ndi'i ya'a ñii mil kuiya. Nda saá Ndios taxi ra ña saña ñandiva'a ká'no yó'o ta ndá salo'o kuiti ko'on ndíka ña.

⁴ Ta saá xini i ku'a ní táyi tón to'ó ná'no noq ndóo ndi'i ñivi na kómí ndayí kasa nani na xa'a kuachi. Ta xini i nímā ñivi na kúu na ñixi'i ña kandosó na sikon na, chi xikuu na ñivi na kándixa to'on Ndios ta ñika'an na ñandaq xa'a Jesucristo xí'in ñivi. Ta nayó'o on vása ní-kisa ká'no na kití tí yiyo ní káa, ni on vása ní-kisa ká'no na na'ná rí, ni on vása ní-taxi na ña ka'yi sello rí ta'ya na, án nda'a na. Nímā ndi'i ñivi na ñixi'i yó'o kúu ña xini i, ta saá ñataku na ta kixá'á na xá'nda chiño na xí'in Jesucristo. Saá xa'nda chiño na xí'in ra ñii mil kuiya. ⁵ Ta ña ñataku ñivi na ñixi'i yó'o ñani ña “ña noq ñataku na ñixi'i.” Ta inkā ñivi na kúu na xa ñixi'i on vása ní-nataku yachí na, tãdã ndi'i ñiya'a ñii mil kuiya yó'o, andã saá ñataku na. ⁶ Ñivi na kúu nanoq ñataku, nákaq ñasij ní ini na, ta ñivi nayí kúu na. Nayó'o on vása kúchiño kivi na yichí ovi, chi ndee ña xá'ni ñivi nda lo'o on vása kómí ña ndayí noq nayó'o. Ta saá kutaku na ndi'i saá kivi ña vaxi, ta nduu na nasutu, na kasa chiño noq Ndios ta noq Jesucristo, ta ka'nda chiño na xí'in ra ñii mil kuiya.

⁷ Tá ndi'i ñiya'a mil kuiya yó'o, ta ñaángel ña ti'ví Ndios saña ñanímā

ndiva'a ká'no ña kúu Satanás. ⁸ Ta nímā ndiva'a yó'o keta ña ko'on ndíka ña xa'a ña sandá'ví ña ñivi na táku ndi'i saá ñoyívi, na kúu na sáa ini xini Ndios, ta kúu na naño Gog xí'in naño Magog. ÑaSatanás nakaya ña ndi'i ñivi yó'o ña ko'on na kani tá'an xí'in ñivi na ndíkon Ndios. Ku'a ní ñivi nakaya ñaSatanás; ndatán ku'a ní yotí ña yóo yu'u ñini, saá koo ku'a ní ñivi na nakutá'an ña kani tá'an na xí'in ñivi na ndíkon Ndios. ⁹ Ñivi na ko'on kani tá'an xí'in naño Ndios kee na ndi'i saá xiiña noq ño'o, ta nandika na ko'on na ta xa'a na ta kono nduu na ñoo ña kúu ña kí'vi ní ini Ndios xini ra. Ta saá Ndios taxi ra ña koyo ño'o xixi ña kee ñoyívi ñino, ta ka'mi ña ndi'i ñivi na sáa ini xini Ndios, ta ndi'i xa'a nayó'o. ¹⁰ Ta saá naángel Ndios tiin na ñanímā ndiva'a ká'no, ña kúu ña sandá'ví ñivi, ta sakana táku na ña noq ndíka xixi ño'o xí'in ño'o ká'ndi ña ñani azufre. Ta mji noq xixi ño'o yó'o kúu noq xa sakana na tíkiti tí yiyo ní káa xí'in taprofeťa vatá ta kisa chiño noq rí. Ta saá ndivi ñoo xo'vi ní ndi'i nayó'o ndi'i saá kivi ña vaxi.

*To'on yó'o ká'an ña ndí Ndios kasa nani
ra xa'a kuachi ñivi*

¹¹ Ta xini i ñii táyi yji tón to'ó ká'no, tón yaa kúu nó, ta Ndios kúu ta'a ta yóo noq táyi yó'o. Ta ñoyívi noq ño'o xí'in ñoyívi ñino kee ña xino ña ku'a'an xiká ña noq Ndios, ta nda ñii ñivi on kuchiño koto ka na ña. ¹² Ta saá xini i ndi'i na ñixi'i, na xikuu naná'no xí'in na xikuu nandá'ví. Ta ndi'i nayó'o yíta na yatin noq yóo táyi yji tón to'ó ká'no. Ta saá ñanona ku'a ní tutu noq ñika'yi ña ke'é ndi'i ñivi kivi xitaku na ñoyívi. Ta saá ñanona inkā tutu noq ñika'yi kivi ndi'i ñivi na kutaku xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi. Ta saá Ndios kisa nani ra xa'a kuachi ndi'i ñivi na ñixi'i. Ñii ki'va ndatán yóo ña ke'é ñivi ña ñika'yi noq tutu, saá yóo ña kisa nani Ndios xa'a na. ¹³ Ta saá xini i takuí ñini ñataxi rá ndi'i ñivi na ñixi'i ini takuí yó'o, ta kee nayó'o ku'a'an na noq yóo Ndios. Saá tuku xini i ndi'i ñivi na ñixi'i, na kúu na ndóo ñii xiiña noq ñani Hades, ta kee ndi'i nayó'o, ta ku'a'an na noq yóo Ndios ña kasa nani ra xa'a kuachi na. Ta Ndios kisa nani ra xa'a kuachi ñii ñii

nayó'o, ndatán yóo ña ke'é na. ¹⁴⁻¹⁵ Ta saá naángel Ndios t̄in na ndee ña xá'ni n̄ivi, ta t̄in na ña naní Hades, ta s̄akana na ñayó'o, ñakoyo ña noo ndík̄a x̄ixi ño'o ndi'i saá k̄iv̄i. Ta saá tuku naángel Ndios t̄in na ndi'i n̄ivi na on koó k̄iv̄i ní-ka'yi noo tutu noo ñik̄a'yi k̄iv̄i n̄ivi na kutaku x̄i'in Ndios, ta s̄akana na n̄ivi yó'o ña nakoyo na noo ndík̄a x̄ixi ño'o. Ta ña kundo'o n̄ivi yó'o naní “ña k̄iv̄i na yich̄i ovi.”

21

T̄o'on yó'o ká'an ña x̄a'a ndasaá ndux̄aá ñoyívi ñino x̄i'in ñoyívi ño'o

¹ Ta saá x̄ini n̄i ndi' ndux̄aá ñoyívi ñino x̄i'in ñoyívi ño'o, chi on koó ka ñoyívi ñino ñanoó, ta on koó ka ñoyívi ño'o ñanoó, ta saá tuku on koó ka m̄ini takuí. ² Ta saá x̄ini ñoo ȳi ña kúu ñoo Jerusalén ña x̄aá, v̄axi noo ña ñoyívi ñino noo yóo Ndios. Livi ní káa ñoo yó'o, ndatán livi káa ñáña'a ña livi ní tikoto ndíxin x̄a'a ña tonda'a ña, saá yóo ñoo, x̄ini. ³ Ta saá x̄ini so'o i t̄o'on ña k̄ixi noo yóo táȳi ȳi tón t̄o'ó ká'no ñoyívi ñino, ta x̄i'in ndi'i ndee ña ká'an ña, káchí ña saá:

—Ñoo yó'o kúu ñoo Ndios noo ndi'i saá k̄iv̄i ña v̄axi kutaku ra x̄i'in n̄ivi na ndík̄on ña'a, ta n̄ivi yó'o kuu na ñaño Ndios. Ta m̄i Ndios kuu ra Ndios m̄i na, ta nda ñii k̄iv̄i on sandakoo ra na. ⁴ Ndios yakón ra ña sanayaa ra nduta nduch̄u noo na x̄a'a ña x̄aku na. Ta nda ñii ka yich̄i on k̄iv̄i ka na, ni on kóo ka ña kuchuchú ini na, ni on kóo ka ña kuaku na x̄a'a, ni on kóo ka ña kuki'v̄i ka ȳikí koñu na, ta ndi'i ña ñix̄o'v̄i na tá yach̄i on kóo ka ñayó'o.

⁵ Ta t̄a t̄a yóo táȳi ȳi tón t̄o'ó ká'no ñik̄a'an ra, káchí ra saá:

—Vitin ȳi ndása x̄aá i ndi'i ña k̄uva'a tá yach̄i.

Ta tuku ñik̄a'an ra x̄i'in i, káchí ra saá:

—Taa ún t̄o'on ña ká'an i x̄i'in ún chi t̄o'on ña nda ña ndixa kúu ña —káchí ra.

⁶ Ta tuku ñik̄a'an ra x̄i'in i, káchí ra saá:

—Vitin xa kundivi ndi'i chiño ña ch̄itóni kundivi ñoyívi noo ño'o. Ta ȳi,

naní “Alfa x̄i'in Omega”* chi ȳi kúu t̄anoó, ta ȳi kúu t̄asondí'í noo ndi'i ña yóo. Ta ndi'i n̄ivi na yich̄i takuí, taxi s̄ij̄i takuí ko'o na. Ta takuí yó'o kómí rá ndee ña taxi rá kutaku n̄ivi ndi'i saá k̄iv̄i ña v̄axi. ⁷ Ta ndi'i n̄ivi na k̄undee noo ña on v̄a'a ta on v̄asa ní-sandakoo na yich̄i, nayó'o naki'in na ndi'i ñav̄a'a taxi i nda'a na. Ta ndi'i saá k̄iv̄i ña v̄axi ȳi kuu Ndios m̄i na, ta nayó'o kuu nas̄a'ya m̄i. ⁸ Ta n̄ivi na sandakoo yich̄i chi ȳi'v̄i na koto xo'v̄i na x̄a'a i, ta n̄ivi na on v̄asa kándixa ȳi, ta n̄ivi na ké'é ndi'i saá noo ña on v̄a'a ñakini, ta n̄ivi na xá'ni ink̄a n̄ivi, ta ndi'i t̄a t̄a k̄i'vi kuachi x̄i'in ña'a ña on s̄iv̄i ñásí'í ra kúu, án ndi'i ña'a ña k̄i'vi kuachi x̄i'in t̄a t̄a on s̄iv̄i ȳi ña kúu, ta n̄ivi na nákuati tásin x̄a'a ink̄a n̄ivi, ta n̄ivi na kisa ká'no ñaídolo án ñaimagen ña on s̄iv̄i Ndios ndino'o kúu, ta n̄ivi na ká'an ñavatá, ndi'i n̄ivi yó'o x̄ini ñó'ó ko'on na koyo na noo ndík̄a noo x̄ixi ño'o x̄i'in ño'o ká'ndi ña naní azufre. Ta ña xo'v̄i na ñayó'o naní “ña ñix̄i' na yich̄i ovi” —káchí Ndios, ñik̄a'an ra x̄i'in i.

T̄o'on yó'o ká'an ña x̄a'a ñoo Jerusalén ña x̄aá

⁹ Ta saá x̄ini ñii ñatá'an na ux̄a naángel na x̄ini' ux̄a copa noo xiño'o ux̄a ñayó'v̄i ní ñix̄o'v̄i n̄ivi na x̄itaku tá xa yatin k̄ixaa k̄iv̄i sondí'í ñoyívi. Ta ñaángel yó'o k̄ixaa ña noo i, ta ñik̄a'an ña x̄i'in i, káchí ña saá:

—Na'a, kixi ún noo i, ta saná'a i yó'ó ñáña'a ña koo ñásí'í Ndikachi —káchí ñaángel x̄i'in i.

¹⁰ Ta saá k̄ixaa Níma Ndios ta s̄akundixin ní m̄i ña ȳi, ta x̄ini' ña ȳi ñix̄a'an i x̄i'in ña ñii yuk̄u ká'no ña síkón ní. Ta saná'a ña ȳi ñoo ȳi ña kúu Jerusalén ña x̄aá. Ta saá x̄ito i ndi' nda ñoyívi ñino noo yóo Ndios v̄axi noo ñoo ȳi yó'o ña kixaa ña nda ñoyívi noo ño'o. ¹¹ Ta ñoo ȳi ká'no yó'o livi ní yé'e táxa ña, chi ña yé'e táxa káku ña noo ña yé'e m̄i Ndios. Ta ndatán yé'e táxa ȳu livi ña yá'v̄i ní, ña naní jaspe, saá yóo ña. Ta ndatán yóo ȳu yé'e ña táxi koto yó nda ink̄a tá'v̄i s̄ata ña, saá yóo

* **21:6** “Alfa” kúu k̄iv̄i letra ñanoó alfabeto t̄o'on griego, ta “Omega” kúu k̄iv̄i letra sondí'í alfabeto yó'o.

yuy livi yó'o. ¹² Nii nama ká'no ní ta síkón ní ña, xino nduu ña ñoo yij yó'o. Ta nama yó'o kómí ña uxu ovi yé'é, ta ñii ñii yé'é ñíndichi ñii ñaángel, ta ñii ñii yé'é ñika'yi ña xí'in kivi ñii na uxu ovi taa na xikuu sa'ya taIsrael kuiya xina'á, chi sa'ya ñani síkuá taIsrael yó'o nduu na uxu ovi ti'vi ná'no ñivi na kúu ñivi naño Israel. Ta yé'é ñanoó ñika'yi ña xí'in kivi sa'ya taIsrael tanoó, ta yé'é ñaovi ñika'yi ña xí'in kivi sa'ya ra taovi, ta saá ñixaa ñika'yi kivi ndi'i na uxu ovi sa'ya taIsrael noo ña uxu ovi yé'é ña kómí nama ña xino nduu sata ñoo yij ká'no yó'o. ¹³ Ta uní yé'é xito ña chí noo kána ño'o, ta inka uní yé'é xito ña chí norte, ta inka uní yé'é xito ña chí sur, ta inka uní yé'é xito ña chí noo kuá'an ketá ño'o. ¹⁴ Ta uxu ovi xiiña xa'a nama ña xino nduu ñoo yij ñó'o uxu ovi yuy ná'no. Ta ñii ñii ña uxu ovi yuy yó'o ñika'yi ña xí'in kivi ñii nataa na xikuu uxu ovi naapóstol na kisa chiño noo Ndikachi. Saá chi yuy ñanoó ñika'yi ña xí'in kivi ñii taapóstol, ta yuy ñaovi ñika'yi ña xí'in kivi inka taapóstol, ta saá ñixaa ñika'yi kivi ndi'i na uxu ovi naapóstol noo ña uxu ovi yuy ña kúu ña ñó'o xa'a nama yó'o.

¹⁵ Ta ñaángel ña ñika'an xí'in j níi ña ñii ña ndatán kaa yiton ndakú, ta nina oro kúu ña. Ta ñaángel xini ñó'o ña ñayó'o xa'a ña cho'on kiva ña ndasaá kúu kiva ña kómí ñoo yij ká'no. Ta cho'on kiva ña nama síkón ña xino nduu sata ñoo yó'o, ta cho'on kiva ña ndi'i yé'é ña kómí nama yó'o. ¹⁶ Ta komi kúu sijn ñoo yij ká'no yó'o, ta ñii kúu kiva ña kómí ñii ñii sijn ñoo yó'o. Nii kúu kiva ñandika ña, xí'in ñakáni ña, ta xí'in ñasikón ña. Ta ñii ñii sijn ña, ña kúu ñakáni ña xí'in ñandika ña, ta xí'in ñasikón ña, kómí ñii ñii sijn yó'o ovi mil ovi ciento kilómetro.† ¹⁷ Ta saá cho'on kiva ñaángel ñandika noo kuikon nama ña xino nduu sata ñoo yij yó'o, ta kómí ña ñii ciento ovi siko komi vavi nda'a taa. Chi ñaki'va cho'on ñaángel yó'o ñii kúu ña xí'in kiva ña chó'on ñivi.

¹⁸ Ta nama síkón kuva'a ña xí'in nina yuy livi ña yé'e táxa, ña ñani jaspe. Ta

mii ñoo yij ká'no kuva'a ña xí'in nina mii oro. Ta ndatán yoo yuy yé'e ña táxi koto yó nda inka tá'vi sata ña, saá yoo oro yó'o. ¹⁹ Ta ña uxu ovi yuy ná'no ña ñó'o xa'a nama ña xino nduu sata ñoo yó'o, kómí ña kuá'a ní yuy ña livi ní, ta yá'vi ní. Yuy ká'no ñanoó kómí ña yuy livi ña ñani jaspe ña kúu yuy ña yé'e táxa. Yuy ká'no ñaovi kómí ña yuy livi ndí'í, ña ñani zafiro. Yuy ká'no ñauni kómí ña yuy livi kui ndí'í, ña ñani ágata. Yuy ká'no ñakomi kómí ña yuy livi kui, ña ñani esmeralda. ²⁰ Yuy ká'no ñaon kómí ña yuy livi yá'a kuá'a ña ñani ónice. Yuy ká'no ñaiño kómí ña yuy livi kuá'a ña ñani cornalina án rubí. Yuy ká'no ñauxa kómí ña yuy livi kuáán yá'a ña ñani crisólito. Yuy ká'no ñaona kómí ña yuy livi kui kui'ya, ña ñani berilo. Yuy ká'no ñaijn kómí ña yuy livi kuáán yaa ña ñani topacio. Yuy ká'no ñauxu kómí ña yuy livi kui kuáán ña ñani crisopraso. Yuy ká'no ña uxu ñii kómí ña yuy livi ndí'í kuá'a, ña ñani jacinto. Yuy ká'no ña uxu ovi kómí ña yuy livi ndí'í ndino'o, ña ñani amatista. ²¹ Ta ña uxu ovi yé'é ña kómí nama ña xino nduu sata ñoo yij, ñii ñii yé'é yó'o kuva'a ña xí'in ñii yuy yaa ña livi ní, ña yá'vi ní, ña ñani perla. Uxu ovi kúu yé'é, ta uxu ovi kúu perla ná'no yó'o. Ta yichi ká'no ñoo yó'o, nina ñaoro kúu ña. Ta noo yichi yó'o, ndatán yoo yuy yé'e ña táxi koto yó nda inka tá'vi sata ña, saá yoo ña.

²² Ta ni-xinij nda ñii ve'e ño'o ñoo yij ká'no yó'o, chi ndatán yoo ve'e ño'o ñoo yó'o, saá yoo mii Ndios, Taa ta kómí ndi'i ndee, xí'in Ndikachi tí yoo xí'in ra. ²³ Ta ñoo yij ká'no yó'o on vása xini ñó'o ka ña nandij ño'o yé'e ká'no ña ye'e ndivi, ni on vása xini ñó'o ña ye'e týoo noo ñañoó, saá chi mii Ndios xí'in mii Ndikachi kúu na livi ní ká'no yé'e ñoo yó'o. ²⁴ Ta ñivi na kixi ndi'i saá ñoo ñoyivi na kúu na kándixa Jesucristo, nayó'o kuu na kutaku noo yé'e yó'o. Ta ndi'i ñivi na xikuu narey ná'no na xikomí ndee xí'in ñakuíká, nayó'o xaá na taxi na ñava'a xikomí na nda'a Ndios. ²⁵ Ta ndi'i saá

† 21:16 Ovi mil ovi ciento kilómetro kúu uxu ovi mil estadio.

kiv̄i kuu nóná ux̄u ov̄i yé'é ña kómí n̄ama ña x̄ino nduu s̄ata ñoo yó'o. On nakasi ka na yé'é yó'o, chi nda ñii yich̄i on kóo ka ñoo naa, ndatán n̄ix̄iyo ñoyívi yata. ²⁶ Ta n̄ivi na k̄ixi ndi'i saá xiiña ñoyívi, na kúu na x̄ikomí ndeē ná'no án na n̄aki'in kuā'a ní ñato'ó, nayó'o xaā na ta taxi na ndi'i ndeē x̄i'in ndi'i ñato'ó nda'a Ndios. ²⁷ Ta nda ñii ña kúu ñakini, ni ñayakua on kuchiño k̄i'vi ña ñoo ȳi yó'o. Ni nda ñii n̄ivi na kúu na ké'é ñakini, ni n̄ivi na ká'an ñavatá, on kuchiño k̄i'vi na ñoo ȳi yó'o. Ndasaa kuiti n̄ivi na n̄ika'ȳi kiv̄i noo tutu ña kómí Ndikachi kúu n̄ivi na kuchiño k̄i'vi ñoo ȳi yó'o, chi noo tutu yó'o yóo kiv̄i ndi'i n̄ivi na kutaku x̄i'in Ndios ndi'i saá kiv̄i ña v̄axi.

22

¹ Ta saá ñaángel saná'a ña ȳi'j̄ ñii ȳuta x̄i'in takuii ndii, ta takuii yó'o kúu tá táxi ndeē ña kutaku n̄ivi. Ta ndatán yóo ña náye'e táxa yuȳu yé'e saá yóo ña náye'e takuii ȳuta yó'o. Takuii yó'o kúu tá káku m̄i noo yóo táyi ȳi tón to'ó ká'no noo xá'nda chiño Ndios x̄i'in Ndikachi, ² ta x̄ino takuii yó'o kuā'an rá ma'ño yich̄i ká'no ña yóo ñoo ȳi ká'no. Ta ov̄i tá'vi saá yu'u ȳuta yó'o ȳita yiton, ta kóon ku'i nda'a nó. Ta n̄ivi na kaxi ku'i yó'o kutaku na ndi'i saá kiv̄i ña v̄axi. Ta yiton yó'o táxi nó kóon ux̄u ov̄i noo ku'i nda'a nó, chi ñii ñii yoo táxi nó kóon ku'i nda'a nó. Ta yuku nda'a yiton yó'o va'a sanda'a ña ndi'i noo kue'e n̄ivi na kúu na k̄ixi ndi'i saá ñoo. ³ Ta nda ñii ka ña kómí chi'ña, on kóo ka ña ñoo ȳi yó'o. Ta táyi tón to'ó ká'no Ndios x̄i'in Ndikachi kunakaa nó ñoo ȳi yó'o, ta ndi'i n̄ivi na kúu na kisa chiño noo ra, nayó'o kasa ká'no na ra. ⁴ Ta ndi'i n̄ivi yó'o ndixa koto na noo ra, ta ka'ȳi kiv̄i ra ta'ya ñii ñii na. ⁵ Ta ñoo ȳi yó'o nda ñii kiv̄i on kuñoó ka ña, ta on vása koni ñó'ó ka n̄ivi ño'o va'a ña natoon na, ni on koni ñó'ó ka na ño'o ká'no ña ye'e ndiví, chi m̄i Ndios kúu ta ta ye'e ñoo ȳi yó'o. Ta n̄ivi na yóo x̄i'in Ndios ka'nda chiño na x̄i'in ra ndi'i saá kiv̄i ña v̄axi.

To'on yó'o ká'an ña xa yatin ní v̄axi kiv̄i ña ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o

⁶ Ta saá ñaángel n̄ika'an ña x̄i'in j̄, káchí ña saá:

—To'on yó'o kúu ña ndaa ña ndixa. M̄i Ndios, taKá'no noo yó, ta kúu ta ta n̄ika'an ini naprofeta kuiya x̄ina'á, vitin xa t̄i'vi ra ñaángel m̄i ra ña ko'on ña taxi ña kundaa ini n̄ivi na kisa chiño noo ra xa'a ña kama ní kundivi.

⁷ Ta n̄ika'an Jesucristo to'on yó'o:

—j̄Koo ti'va ndó! j̄Kama ní xaaj̄! Ta nákaa ñasij̄ ní ini n̄ivi na kisa ndivi to'on Ndios ña yoo noo tutu yó'o —káchí ra.

⁸ Ta ȳi'j̄, taJuan, x̄ini so'o j̄ ta x̄ini x̄i'in nduch̄u noo j̄ ndi'i ñayó'o ña sanat̄ivi Ndios noo j̄. Tá ndi'i niya'a ña x̄ini so'o j̄ ta x̄ini yó'o, ta saá x̄ikuxítí j̄ nda noo ño'o noo ñíndichi ñaángel, ña kúu ña saná'a ña x̄ini ta ña x̄ini so'o j̄, chi kóni j̄ kasa ká'no j̄ ñaángel yó'o, níkuu. ⁹ Ta n̄ika'an ñaángel x̄i'in j̄, káchí ña saá:

—On ke'é ún saá, on kuxítí ún noo j̄. Saá chi ndatán yóo m̄i ún x̄i'in nañani ún naprofeta x̄i'in ndi'i ink̄a n̄ivi na kisa ndivi ña ká'an to'on ña yoo noo tutu yó'o, saá yóo ȳi'j̄. Chi ndi'i yó kisa chiño yó noo Ndios. Xa'a ñayó'o x̄ini ñó'ó ndasaa kuiti Ndios kasa ká'no yó —káchí ñaángel x̄i'in j̄.

¹⁰ Ta tuku n̄ika'an ñaángel x̄i'in j̄, káchí ña saá:

—On chikaa se'é ún to'on Ndios ña yoo noo tutu yó'o ña ká'an xa'a ña kundivi, chi xa yatin ní v̄axi kiv̄i ña kundivi ndi'i ñayó'o. ¹¹ Ta vitin n̄ivi na ké'é ña on vá'a, ta nayó'o, va'a ná kundikon na ke'é ka na ña on vá'a. Ta n̄ivi na ké'é ñakini, nayó'o, va'a ná kundikon na ke'é ka na ñakini. Ta n̄ivi na ké'é ñava'a, ta nayó'o, va'a ná kundikon na ke'é ka na ñava'a. Ta n̄ivi na nátaxi x̄i'in m̄i ña kasa ndivi na ña kóni Ndios, ta va'a nayó'o ná kundikon na kasa ndivi ka na ndi'i saá ña kóni Ndios —káchí ñaángel x̄i'in j̄.

¹² Ta n̄ika'an Jesucristo, káchí ra saá:

—j̄Koo ti'va ndó! j̄Kama ní xaaj̄! Ta x̄i'in ȳi'j̄ xaaj̄ ya'vi ña cha'vi j̄ ñii ñii n̄ivi, ndatán yóo ña va'a án ña on vá'a ke'é n̄ivi yó'o. ¹³ Ȳi'j̄ naní j̄ “Alfa x̄i'in Omega”, chi ȳi'j̄ kúu tañoó ta ȳi'j̄ kúu taşondí'í noo ndi'i ña yóo ñoyívi. Kiv̄i ñanoó kixá'á ñoyívi, ta ȳi'j̄ kúu ta xa táku, tañda kixaa

kiví sondí'í ñoyívi, ta táku ka j —káchí Jesucristo.

¹⁴ Ta nákaa ñasij ini nivi na kúu na nákata tikotó na ña nduyaa ní ka ña,* chi nayó'o kukomí na ndayí kaxi na kuj'i tí kóon nda'a yiton, ta kuj'i yó'o táxi kutaku na ndi'i saá kiví ña vaxi. Nayó'o kukomí na ndayí kivi na yé'é ña kómí nama ña xino nduu sata ñoo yij ká'no, ta saá kuchiño kutaku na ñoo yij yó'o. ¹⁵ Ta nivi na kundoo ke'e sata nama ña xino nduu ñoo yij, kúu nivi na ké'é ña on vá'a ñakini, xí'in nivi na kúu na nákuati tásín, ta nataa na kí'vi kuachi xí'in náña'a ná on sivi nási'í na kúu, án náña'a ná kí'vi kuachi xí'in nataa na on sivi yij ná kúu, ndi'i nivi na xá'ni inká nivi, ta nivi na kisa ká'no ña kúu ídolo án ña kúu imagen ña on sivi Ndios ndino'o kúu, xí'in nivi na kúsi ní ini ká'an ñavatá, ta nda lo'o on vása sándakoo na ña sándá'vi na inká nivi. Ndi'i nivi yó'o on kukomí na ndayí kivi na kutaku na ñoo yij ká'no xí'in Ndios.

¹⁶ Ta tuku njaka'an Jesucristo, káchí ra saá:

—Yi'i, ta Jesús, xa tiví'ij ñaángel ña kisa chiño noo j xa ña ka'an ña ndi'i to'on yó'o xí'in ún. Saá chi kónij ña ndato'on ún xí'in ndi'i nivi na kándixa yi'i ta nákutá'an na ñii ñii xiiña xa'a ña kisa ká'no na yi'i. Ta yi'i tuku naní j “Tio'o noo kaku yiton tón kúu tarey David.” Ta yi'i tuku naní j “Taa sa'ya ñani síkuá tarey David.” Ta tuku naní j “Kimi tí náye'e xitaan ní” † —káchí Jesucristo.

¹⁷ Ta Níma Ndios xí'in ñaña'a ná livi ní ña tondá'a xí'in Ndikachi, ká'an na káchí na saá:

—Na'a ndó kixi ndó noo Ndios —káchí na.

Ta ndó'ó na xini so'o to'on yó'o, saá tuku ka'an ndó kachí ndó xí'in inká nivi:

—Na'a ndó kixi ndó noo Ndios —káchí ndó.

Ta ndó'ó, nivi na yichi takuii, va'a kixi ndó ko'o ndó takuii tá taxi kutaku ndó ndi'i saá kiví. Va'a kixi ndi'i ndó ko'o ndó takuii yó'o, chi takuii tá sání'i Ndios ndó'ó kúu rá.

¹⁸ Ta yi'i ta Juan, ndixa ká'an j xí'in ndó'ó, nivi na kúu na xini so'o to'on yó'o ña kúu to'on ña njaka'an Níma Ndios ini j xa'a ña taa j ña noo tutu yó'o. Ndixa ndato'on j xí'in ndó, káchij saá: Tá yoo nivi na chinoo ka to'on ña nasama na ña ká'an to'on Ndios ña njataa j noo tutu yó'o, ta Ndios chinoo ka ra ñayo'vi ní xo'vi nivi na ke'é saá. Ndatán yoo ña ká'an tutu yó'o xa'a ñayo'vi ní xo'vi nivi, ñii kiva saá xo'vi ní nivi yó'o. ¹⁹ Saá tuku tá yoo nivi na kindaa to'on Ndios ña njataa j noo tutu yó'o, ta Ndios kindaa ra ndayí ña kutaku nayó'o xí'in ra ndi'i saá kiví ña vaxi. Ta saá tuku Ndios kindaa ra ndayí ña kivi nayó'o kutaku na ñoo yij ká'no, ta kindaa ra nda'a nayó'o ndi'i ñava'a ña ká'an tutu yó'o xa'a.

²⁰ Taa ta kisa ndaa xa'a to'on yó'o ká'an ra xí'in ndó, káchí ra saá:

—Ndixa kama ní ndikó j —káchí ra.

Ta ndi'i nivi na kándixa ña ká'an ra káchí na saá:

—Saá ná koo ña. ¡Na'a, kixi ún, Tata Jesús, Taa ta Ká'no noo yó!

²¹ Ta Jesucristo Taa ta Ká'no noo yó, ná ke'é ra ñava'a ní xí'in ndi'i ndó'ó. Saá ná koo ña.

* **22:14** Ña nákata nivi tikotó na ká'an ña xa'a ña sándakoo nivi ña ké'é na ña on vá'a. † **22:16** Ndi'i kiví yó'o ká'an ña xa'a Cristo, taa ta tiví Ndios ña sakaku ra nivi.